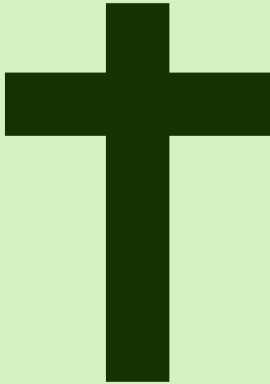

Zacatepec Mixtec NT

Mixteco, Santa María Zacatepec: Zacatepec Mixtec NT New
Testament

Zacatepec Mixtec NT
Mixteco, Santa María Zacatepec: Zacatepec Mixtec
NT New Testament

copyright © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Mixtec, Santa María Zacatepec

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 29 Jan 2022

55b3808f-9cd0-5da9-90f0-a96c172e0e02

Contents

Tutu Mate	1
Tutu Marku . . .	88
Tutu Luka	139
Tutu Xuva	230
Tutu Hechos . .	296
Tutu Romanu . .	384
Tutu Corintu	
Nunuu	424
Tutu Corintu Uvi	464
Tutu Gálata . . .	486
Tutu Efesu	499
Tutu Filipu . . .	511
Tutu Colosa . . .	520
Tutu Tesalónica	
Nunuu	529
Tutu Tesalónica	
Uvi	537
Tutu Timoteu	
Nunuu	541
Tutu Timoteu Uvi	552
Tutu Titu	560
Tutu Filemón . .	565
Tutu Hebreu . .	567
Tutu Jandiau . .	594
Tutu Petu' Nunuu	604
Tutu Petu' Uvi .	615
Tutu Xuva	
Nunuu	622
Tutu Xuva Uvi .	632
Tutu Xuva Uni .	634
Tutu Juda	636
Tutu Apocalipsis	640

Tu'un Ndioo tãa racha'nu Mate

Sivi ndian kũu ñivi Jesuu taji'na

(Lc. 3:23-38)

¹ Ña'a kũu sivi ma ndian kũu ñivi Jesucristu, ra kũu ñivi ma racha'nu David, chi'in racha'nu Abraham. ² Abraham kũu tatá ma Isaac, ta Isaac kũu tatá ma Jacob, ta Jacob kũu tatá ma Judá chi'in ma ndra yani ra.

³ Judá kũu tatá ma Fares, chi'in Zara, ta ma ma'á vi kũu Tamar. Fares kũu tatá ma Esrom, ta ma Esrom kũu tatá ma Aram. ⁴ Aram kũu tatá ma Aminadab, ta ma Aminadab kũu tatá ma Naasón, ta Naasón kũu tatá ma Salmón. ⁵ Salmón kũu tatá ma Booz, ta ma ma'á ra kũu Rahab. Booz kũu tatá ma Obed, ta ma ma'á ra kũu Rut. Ta Obed kũu tatá ma Isaí. ⁶ Isaí kũu tatá ma rey David. Ta ma rey David chi'in ma ña kũu ñasi'i ma Urías, vikan kũu tatá ma Salomón.

⁷ Salomón kũu tatá ma Roboam, ta Roboam kũu tatá ma Abías, ta Abías kũu tatá ma Asa. ⁸ Asa kũu tatá ma Josafat, ta Josafat kũu tatá ma Joram, ta ma Joram kũu tatá ma Uzías. ⁹ Uzías kũu tatá ma Jotam, ta Jotam kũu tatá ma Acáz, ta ra'ya kũu tatá ma Ezequías. ¹⁰ Ezequías kũu tatá ma Manasés, ta Manasés kũu tatá ma Amón, ta Amón kũu tatá ma Josías. ¹¹ Josías kũu tatá ma Jeconías chi'in

ma ndra yani ra, ma tiempu ña tiin ma ndra ñu'u' ñuu Babilonia ma ndian israelita, ta kuà'an na chi'in ndra iti' tikan.

¹² Ta ora yã'a, ña tã'an na takan, tajan Jeconías kũu tatá ma Salatiel, ta Salatiel kũu tatá ma Zorobabel. ¹³ Zorobabel kũu tatá ma Abiud, ta Abiud kũu tatá ma Eliaquim, ta ra'ya kũu tatá ma Azor. ¹⁴ Azor kũu tatá ma Sadoc, ta Sadoc kũu tatá ma Aquim, ta Aquim kũu tatá ma Eliud. ¹⁵ Eliud kũu tatá ma Eleazar, ta Eleazar kũu tatá ma Matán, ta Matán kũu tatá ma Jacob. ¹⁶ Jacob kũu tatá ma Kusé, ra kũu ii ma Ndiya, ta Ndiya kũu ma'á Jesuu, ra kà'an yo ña kũu Cristu.

¹⁷ Ta takan kũu yi ña, chīyo uchi kumi ta'an ñivi ña kũu tata ma Abraham, nda kati kēta ma tiempu ña chīyo ma racha'nu David. Ta inga uchi kumi ma ndian kũu tata ma David chīyo, nda ora kēta ma kivi ña tiin ma ndra ñu'u' ñuu Babilonia ma ndian israelita, ta kuà'an na chi'in ndra ma iti' tikan. Ta inga uchi kumi ma ndian kũu tata ra chīyo, nda ma tiempu ikan, ta nda ma ora kãku ndio ma Cristu.

*Nuu kãku ma Jesucristu
(Lc. 2:1-7)*

¹⁸ Ma ora kãku Jesucristu, te'en kũu yi: ma Ndiya ña kũu ma'á ra, cha chã'a ña tu'un nuu ma Kusé, ña ni tanda'a ña chi'in ra. Va an-tea ña ndò'iin vi, yakan cha chãku'un se'an jã'a ndatu ma Ra kũu Tati Í Ndioo.

¹⁹ Ta ma Kusé, ra ni tanda'a chi'in Ndiya, ti iin ra va'a, ta ndaa kùu ra. Cha'a' yakan kùu yi ña, töve kùuni ra ku'va ra ña koto ma ñivi ma ña chànini ra ja'a ra. Vati ma ña kùuni ra ja'a ra, kùu yi ña, kùuni ra ndakoo xe'e ra ña. ²⁰ Ta ma ora juuni yanga chànini ra te'en, tajan iin ma tati ña jàkuu tiñu nuu ma Racha'nu, kēta yi nuu Kusé tañu ñuma'na ra, ta te'en nāka'an yi chi'in ra:

—Yo'o Kusé, ra kùu ñivi ma racha'nu David, na yū'viun ña ndāki'un ma Ndiya kùu ñasi'un ña, vati ma Tati Íí Ndioo jā'a ña ni koo ma se'an. ²¹ Yakan, ni koo se'an, ta ni jakunaniun ra, Jesuu. Takan ni kunani ra, vati ni jakakú ra ma ñivi ñuu ra cha'a' ma kuati jà'a na. —Takan kàti ma tati tatun Ndioo chi'in Kusé ma tañu ñuma'na ra.

²² Ndisaa ña'a takan kùu yi, ikan na jachinu ma tu'un kā'an ma Racha'nu nuu iin ra kā'an chi'in tu'un yu'u ra, ti rakan te'en kā'an ra:

²³ Ma ñayoko ña takā'an
kì'vi chi'in nī'iin ra'ii,
ni kuku'un se'an,

ta ni jakakuan yi,

ta ma ra kùu pa'a ikan
ni jakunani na yi
Emanuel,

ña kùuni yi ka'an yi: iyo Ndioo chi'in yo.

²⁴ Takan kùu ta ora ndākoo ndio ma Kusé ña kixi ra, tajan jā'a ndio ra ma takua kā'an ma tati tatun Ndioo nuu ra, ta ndāki'in ndio ra ma Ndiya chūndaka ra. ²⁵ Va vaji ndō'iin ra

chi'an, va töve nī kixi ra chi'an, nda kati ya'a ji'na kākū ma ra kùu pa'a se'an, ra jākunani ma Kusé, Jesuu.

2

Ma ndra chito ña ka'an ña kichi iti' kàna nikandii, chànde'e ndra nuu kàndii ma ravali Jesuu

¹ Ora kākū Jesuu ma ñuu nàni Belén, ña iyo kuenda ma ñu'u' Judea, ma tiempu ikan ti, ma rey Herode kùu ma ra chā'nda tiñu ma ñu'u' ikan. Tajan iin ma ndra kichi iti' kàna nikandii, ndra ya'a ga chito ña kā'an, chāa ndra ma ñuu Jerusalén, ² ta te'en chikatu'un ndra:

—¿Ndanu kàndii ma ra já kākū, ña kùu rey kuenda ma ñivi judíu? Vati ndē'e ndi ña kēta ma chele ra iti' kàna nikandii, ta cha'a' yakan kùu yi, ña vāchi ndi vāchi jàka'nu ndi ra ma i'ya —kàti ndra.

³ Tajan ora chito ndio ma rey Herode ña takan chàkunuu ndra chikatu'un ndra, ta ndava yū'vi ra, chi'in tandi'i ma ñivi iyo ma ñuu Jerusalén ndia. ⁴ Tajan kāna ndio ra tandi'i ma ndra sutu cha'nu ña kuxini nuu sutu, ta chi'in tandi'i ma ndra matru ña jàna'a tu'un ley Ndioo nuu ma ñivi, ta chikatu'un ndio ma rey Herode nuu ndra, ña ndanu kùu ma nuu ni kākū ma Cristu. ⁵ Ta ndrakan te'en nāka'an ndra chi'in ra:

—Ni kākū ra ma ñuu Belén ña iyo kuenda ma ñu'u' Judea, vati te'en kà'an ma

tu'un t̄aa ma ra kā'an chi'in
tu'un yu'u Ndioo taji'na:

⁶ Yo'o ñuu Belén, vaji ñuu
vali kùun,

vati ya'a ka'nu kùun tañu
tandi'i ñuu iyo kuenda
ñu'u' Judea,

va tañu ma ñiviun iyo ikan,
ni keta iin ma ra ni
kuxini,

ta rakan ni jakuenda ra ma
ndian kùu ñivi ñuu
Israel.

Takan k̄ati yi nuu ma tutu
Ndioo —k̄ati ndra nuu rey
Herode.

⁷ Tajan kāna xe'e ndio ma
rey Herode ma ndra chito ña
kā'an, ta chikatu'un kachin
ndio ra nuu ndra, nda kivi
kùu yi ña keta ma chele ña
ndē'e ndra. ⁸ Ta ora yā'a
ndio yi, tajan t̄achi ndio ra
ndra ma ñuu Belén, ta te'en
nāka'an ra chi'in ndra:

—Kuà'an ndo ndakan, ta
na nanduku tu'un ndo nuu
ndisaa ma ñivi cha'a' ma
ravali ikan. Ta ora cha
nāta'an ndo ra, na kichi
katitu'un ndo nui, vati juuni
kùuni kujaka'nui ra ndia
—k̄ati rey Herode chi'in
ndra.

⁹ Tajan ma ndra ch̄ito
ña kā'an, k̄ee ndio ndra
k̄acha'an ndra chi'in ma
tu'un ña k̄atitu'un ma rey
nuu ndra. Takan k̄uu ta ma
chele ña ndē'e ndra ma iti'
kāna nikandii, keta ndiko ri
nuu ndra, ta endee yosonuu
ri kuà'an ri nuu ndra. Ta ora
ch̄aa ndio ri ma nuu k̄andii
ma pa'a, tajan ch̄undaa ndio
ri. ¹⁰ Ta ma ndra ch̄ito
ña kā'an, nduva'a k̄uii ch̄isii
ndra ña ndē'e ndiko ndra
ma chele ikan. ¹¹ Takan k̄uu
ta ora k̄aki'vi ndio ndra ma

tichi ve'e, ta ndē'e ndra ma
pa'a chi'in ma Ndiya ña k̄uu
ma'á ra. Tajan ch̄unandi
chiti ndio ndra, ta j̄aka'nu
ndra ra. Ta ikan jan, ta'ii'in
ndra n̄una ndio ndra ma
chatun vali ña nda'a ndra, ta
s̄okó ndra oro, kutu, chi'in
takuii xiko ña n̄ani mirra
nuu ma pa'a. ¹² Va tava keta
iin tati va'a ña j̄a'a tiñu nuu
Ndioo nuu ndra ma tañu
ñuma'na ndra, ña k̄atitu'un
yi nuu ndra, ña na t̄uva nuva
j̄a'a ndra ña ch̄ikoni'i ndra
ku'un ndra ma iti' nuu kichi
ndra nuu iyo ma rey Herode
k̄ati yi. Tajan k̄ee ndio ndra
kuà'an ndra ñuu ndra, va
inga iti'.

*Nuu ch̄inu xe'e Kusé,
chi'in Ndiya, k̄acha'an vi ma
iti' ñu'u' Egiptu, chi'in ma
pa'a se'e vi*

¹³ Takan k̄uu ta ora yā'a ña
k̄ee ndio ma ndra ch̄ito ña
kā'an k̄acha'an ndra, tajan
iin tati va'a ña j̄a'a tiñu nuu
ma Racha'nu Ndioo, keta yi
nuu Kusé tañu ñuma'na ra,
ta te'en nāka'an yi chi'in ra:

—Kusé, na ndetaun, ta
ki'un ma ravali chi'in ma
ma'á ra, ta kee ndo ku'un
ndo ta kunu xe'e ndo ku'un
ndo chi'in ra iti' ñu'u' Egiptu.
Ta ndakan na kindoun koun,
ta chikoni'i ndikoun nda kati
katitu'un ma nuun. Vati ma
rey Herode, ni nanduku ra
ma ravali, ta ni ka'ni ra ra.
—Takan k̄ati ma tati j̄a'a tiñu
nuu Ndioo nuu ma Kusé.

¹⁴ Tajan nd̄akoo ndio ma
Kusé, ta k̄i'in ra ma ravali
chi'in ma ma'á ra, ta k̄ee
ndio vi k̄acha'an vi ma
iti' ñu'u' Egiptu ma ora

chanikuaa. ¹⁵ Ikan chīyo vi, nda kati chī'í rey Herode. Takan kūu yi, ikan na chinu ma tu'un kā'an ma Racha'nu Ndioo, jà'a iin ra kā'an chí'in tu'un yu'u ra, ma nuu kà'an yi te'en: "Ñu'u' Egiptu kánai ma ra se'i." Takan kàti Ndioo, kàti ma ra kà'an chí'in tu'un yu'u ra.

Herode tàchi ra ña na ka'ni na ma ndra'ii kuati

¹⁶ Takan kūu ta ora chā'a ndio ma Herode kuenda, ña jānda'viña'a ma ndra chīto ña kā'an ra, nduva'a kāyuni ra. Tajan tachi ra ña na ka'ni ndra tandi'i ma ndra'ii kuati, ña iyo uvi kuiya iti' ninuu, ña iyo ma ñuu Belén, ta chí'in tandi'i kuariya ña iyo kuenda yi, ma naja kua kùu ma tiempu ña chā'a ma ndra chīto ña kā'an ma nuu ra. ¹⁷ Ta te'en jāchinu ma ra kā'an chí'in tu'un yu'u Ndioo, ña nàni Jeremía ma tu'un taa ra nuu ma tutu ra: ¹⁸ Iti' ñuu nàni Ramá chíini ma ñivi tati iin ña'a, ña nduva'a kuii chàku ña jà'a ña ya'a u'vi anima ña, ta nda'vi kùunian.

Ta ma tati ikan kùu yi ma tati Raquel, ña chàkuan cha'a' ma ndrakuati se'an.

Ta endee tōve kuunian ña jāndomani na ña, vati chí'í ma se'an.

Takan kàti ma Jeremía.

¹⁹ Takan kūu ta ora yā'a ña chí'í ndio ma rey Herode, tajan iin tati ña jà'a tiñu nuu ma Racha'nu, kēta yi nuu Kusé tañu ñuma'na ra ma ñuu Egiptu, ta te'en nāka'an yi chí'in ra:

²⁰ —Na ndetaun, ta ki'un ma ravali chí'in ma ma'á ra, ta chikoni'i ndikoun chí'in vi ma iti' ñu'u' Israel, ti cha kachi'í ma ndra kùuni ka'ni ra. —Takan kàti yi chí'in Kusé.

²¹ Tajan ndakoo ndio ma Kusé, ta kī'in ra ma ravali nda'a' ma ma'á ra, ta kēe ndio vi kuà'an vi ma ñuu Israel. ²² Va ora chíto ndio ma Kusé ña Arquelao se'e ma ndi Herode, kùu ra ña chà'nda ra tiñu, ma ñu'u' Judea, tiñu chàkoo tatá ra niku, ta yū'vi ra ña ku'un ra ma tikan, va tava kātitu'un ndiko ma Racha'nu Ndioo nuu ra ma tañu ñuma'na ra, yakan va tüva nī cha'an ndio ra ma iti' tikan, tajan kēe ndio ra kuà'an ra iti' ñu'u' Galilea. ²³ Takan kūu ta ora chāa ndio ra ma ñu'u' ikan, tajan chā'an ndio ra chàkoo ra ma iin ñuu nàni Nazaret. Ña'á takan kūu yi, ikan na chinu ma tu'un ña kātitu'un ma ndra kā'an chí'in tu'un yu'u Ndioo niku, vati kà'an ndra ña ni kunani ma Cristu, iin Nazarenu, kàti ndra.

3

Xuva, ra jākunduta kātitu'un ra tu'un Ndioo tichi ku'u

(Mr. 1:1-8; Lc. 3:1-9, 15-17; Jn. 1:19-28)

¹ Ma tiempu ikan kēta ma Xuva, ra jākunduta, kātitu'un ra tu'un Ndioo nuu ma ñivi tichi ku'u ma ñu'u' Judea, ² ta rakan te'en nāka'an ra:

—¡Na jaña ndo ña jà'a ndo ma kuati, vati cha kēta ma kivi ña ni nde'o nuu chà'nda

Ndioo tiñu! —kàti ra chi'in na.

³ Cha'a' ma Xuva i'ya kùu yi, ña te'en kā'an ma Isaía, ra kā'an chi'in tu'un yu'u Ndioo niku:

Iti' tichi ku'u kīchi tati iin ra'ii, ña te'en kánachaa ni'i yi:

“Na jandova'a ndo iin iti' kuenda ma Racha'nu, ta na nuna ndo iin iti' ndoo kuenda ra ndia.”

Takan kàti ma tati ikan, kāti ma Isaía.

⁴ Ta ma ja'ma ña ñu'u ma Xuva, kūva'a yi chi'in ixi kameyu, ta chi'in pañu ñii, chù'ni ra yi toko ra. Ta chàchi ra tikaa kua'á, ta ña chi'i ra, kùu ma nduxi ñuñu ku'u. ⁵ Ta ma ndian chàa ña chinj ma ña kà'an ra, kùu ma ndian ñuu Jerusalén, chi'in tandi'i ma ndian ñu'u' Judea, ta chi'in inga ma ndian iyo ñu'u' ña kandii yatini ma yuta Jordán. ⁶ Ta ora nà'ma na kuati na nuu ma Xuva, ta rakan chājakunduta ra na ma yuta Jordán.

⁷ Va ora ndē'e ma Xuva ña ya'a kua'a' ma ndra fariseu, chi'in ndra saduceu, kācha'an ndra, ña na jakunduta ra ndra, yakan va te'en nāka'an ra chi'in ndra:

—iNdyo'o tatá ndian xaan, tava kùu ma koo kaa! ¿Yo kà'an chi'in ndo ña ni kakú ndo nuu ma tundo'o ya'a xaan ña cha vāchi kuyatin? ⁸ Tuva ndicha ña cha chikoni'i ndo iti' ma Racha'nu, na koo va'a ndo ma takua kùuni ra ña koo ndo tuva takan, ⁹ ta koto jātayi ndo ndo chi'in juuni

maa ndo, ta ka'an ndo te'en: “Ndyu'u kùu ndi tata ma Abraham”, kati ndo. Vati yu'u kà'in chi'in ndo, ña nda ma yuu ña kàndoyo i'ya, kùu jàndaku ma Racha'nu Ndioo yi, tata ma Abraham ndia. ¹⁰ Vati cha iyo tu'va ma hacha kuenda ña ta'nda tandi'i ndava nda yo'ó ma yutun ña töve chà'a chiti va'a, ta ku'un ndrùn nuu ñu'ú. ¹¹ Ndicha va'a, ña yu'u jākundutai ndo chi'in takuini, kuenda ña na jana'a yi, ña cha jāña ndo ma kuati jà'a ndo. Va inga ma ra ni kichi tia iti' nuu, ni jakunduta ra ndo chi'in sivi ma Tati Í Ndioo, ta chi'in ñu'ú. Rakan kùu ma ra nduva'a ga iyo ndatu kua yu'u, ña ni töve iyo yi ña kuisoi, ni ma ndichan ra. ¹² Ta cha nda'a ra iin kaa ña iyo uni kumi punta kuenda ña jandati ra ma trigu iti' nuu sukun, ta takan tàvani'i siin ra ma soo vu. Tajan ni taan va'a ndio ra ma trigu ra tichi yaka. Va ma soo vu, va ni ka'mi ra nuu ñu'ú ña endee töve ndà'va.

Nuu kùnduta Jesuu

(Mr. 1:9-11; Lc. 3:21-22)

¹³ Takan kùu tajan Jesuu kīchi ra iti' ñu'u' Galilea, ta chāa ra ma yuta Jordán nuu ndaa ma Xuva, kuenda ña na jakunduta ra ra. ¹⁴ Va ma Xuva, na kùuni ra ja'a ra yi, ti java te'en nāka'an ra chi'in Jesuu:

—Yu'u, kùu ma ra iyo yi ña jakundutaun, ta yo'o, ¿chito naja vāchiun nui, ña na

jakundutai ñun? —Takan kàti Xuva chi'in Jesuu.

¹⁵ Va Jesuu te'en nāka'an ra chi'in ra:

—Vā'a' ña kà'un takan, va'a ga ña jakundutaun yu'u vitin, vati takan jàchinu yo tandi'i ma ña kùuni ma Ndioo. —Takan kàti Jesuu chi'in ra.

Tajan ma Xuva kàti ra ña va'a. ¹⁶ Ta ora cha kùnduta ndio Jesuu, ta kēe ndio ra ma tichi takuui, tajan juuni ma ora ikani, nūna ma andivi, ta ikan ndē'e ndio ra, ña ma Tati Í Ndioo, vāchi nuu yi chata Jesuu tava kaa iin livi, ta chūnandi yi chata ra. ¹⁷ Tajan ma iti' andivi chíni na iin tati ña te'en kà'an:

—Ra'ya kùu ma ra Se'i, ña ya'a kùuni nde'i, ta ya'a chisij ña kùu ra takan. —Takan kàti ma tati chíni na.

4

Nuu kìn kui'na ku'va Jesuu

(Mr. 1:12-13; Lc. 4:1-13)

¹ Ta ora yā'a, tajan chāka ndio ma Tati Í Ndioo ma Jesuu iti' tichi ku'u, kuenda ña na ki'in ma kui'na ku'va ra.

² Ta ma nuu chíyo ra ikan, tūvi nī chachi ra uvi xiko kivi, ta uvi xiko chanikuaa. Ta ora yā'a, tajan chāñu ndio ma soko ra. ³ Tajan ma kui'na chajāyatin ndioán' ñá' nuu Jesuu kuenda ña ni ki'in ndioán' ku'va ra, ta te'en nāka'an ndioán' chi'in ra:

—Tu ndicha va'a ña ra Se'e Ndioo kùun, na ka'un chíin ma yuu ña ndoyo chiña, ña

na ndakuu yi paan. —Takan kàti ma kui'na chi'in ra.

⁴ Va Jesuu te'en nāka'an ra:

—Nuu ma tutu Ndioo te'en kà'an yi: “Na yöve uvanuu ma ña chàchinio kùu ja'a ña na taku ma ñivi, vati juuni kùu taku na ja'a tandi'i ma tu'un ña kà'an Ndioo ndia” —kàti Jesuu.

⁵ Tajan chāka ndio ma kui'na ma Jesuu ku'à'an ra chí'án' ñuu Jerusalén íí, ta ikan jāndaa ndio ma kui'na ma Jesuu nuu sukun ga xini ma veñu'u ka'nu ikan, ⁶ ta te'en nāka'án' ndioán' chí'in ra:

—Tu ndicha ña ra Se'e Ndioo kùun, na koyoun ma nda ninuu, vati nuu ma tutu Ndioo, te'en kà'an yi:

Ndioo, ni tachi ra ma tati ña jà'a tiñu nuu ra, ña na jakuenda yi ñun.

Ma tati ikan kùu yi ña ni kani'i na ñun, chí'in nda'a' na,

ikan na töve takue'e cha'un jà'a nī'iin yuu —kàti ma kui'na chí'in ra.

⁷ Ta Jesuu te'en nāka'an ra chí'án':

—Nda nuu ma tutu Ndioo, juuni te'en kà'an yi ndia: “Töve iyo yi ña ki'un ku'va ma Racha'nu Ndioo.” Takan kàti yi —kàti Jesuu.

⁸ Takan kùu ta chāndaka tukuán' ra iin xini yuku sukun nduva'a kuii, ta ora kīcha'a ndioán' jàna'án' nuu Jesuu ndisaa ma ñuu ñuñivi nuu chà'ndán' tiñu nuu Jesuu, ta naja kua ya'a ka'nu kùu yi. ⁹ Tajan te'en nāka'an ndioán' chí'in ra:

—Tu kunandi chitiun nui, ta jaka'nun yu'u, ni ku'vai tandi'i ma nuu chà'ndai tiñu nuun —kàti ma kui'na chi'in Jesuu.

10 Tajan Jesuu te'en nāka'an ra chi'án':

—Kuà'an, tikan yo'o kui'na, vati nuu ma tutu Ndioo, te'en kà'an yi: “Na jaka'nun ma Racha'nu Ndiooun, ta uvanuu rakani na ja'un tiñu nuu” —kàti Jesuu.

11 Tajan ma kui'na ndākoo ndioán' Jesuu, ta ikan jan chākoyo ndio ma ndian kùu tati ña jà'a tiñu nuu Ndioo, ta kīcha'a na tìndee na ra.

Nuu kīcha'a Jesuu kàtitu'un ra tu'un Ndioo ñu'u' Galilea

(Mr. 1:14-15; Lc. 4:14-15)

12 Takan kūu ta ora chíto Jesuu ña ma Xuva indii ra tichi vekaa, tajan kēe ndio ra kuà'an ra ma ñu'u' Galilea.

13 Va töve nī kindoo ra koo ra ma ñuu Nazaret, ti yā'a ra kuàkoo ra ma ñuu Capernaum, ña kàndii yu'u tañu'u, yatini nuu kàndii ma ñu'u' Zabulón, chi'in ñu'u' Neftalí. 14 Tandi'i ña'á kūu yi takan, ikan na chinu ma tu'un ña taa ma Isaía, ra kà'an chi'in tu'un yu'u Ndioo, nuu kà'an ra te'en:

15 Na taso'o ndo ndyo'o iyo ñu'u' Zabulón, ta ñu'u' Neftalí

ña kàndii inga chiyo yu'u yuta Jordán,

tichi iti' kuà'an tañu'u ña nàni Galilea,

nuu iyo ndian yuvi judú.

16 Vati ndyo'o ndian chākunuu nuu naa niku,

cha kīcha'a ndè'e ndo iin ñu'ú ya'a ka'nu,

iti' chākunuu ndo niku töve iti' va'a kùu yi ti ni naa ndo jà'a yi,

va vitin ma Racha'nu cha jāndondichin va'a ra yi kuenda ndo.

Takan taa Isaía.

17 Nda ma ora ikan kùu yi, ña kīcha'a Jesuu kàtitu'un ra tu'un Ndioo te'en nuu ma ñivi:

—Na jaña ndo ña jà'a ndo ma kuati, vati cha vāchi kuyatin nuu chà'nda ma ra iyo andivi tiñu —kàti Jesuu chi'in na.

Jesuu kàna ra kumi ta'an ndra kīin tiaka'

(Mr. 1:16-20; Lc. 5:1-11)

18 Ta ora chākunuu Jesuu ma yu'u tañu'u ña kàndii ma ñu'u' Galilea, ikan ndè'e ra uvi ta'an ndra ña kùu ndra yani ndra. Iin ra nàni Simón, ra juuni kà'an na ña nàni Petu', ta inga ra nàni André. Ta ndrakan, ti kàni ndra yu'va tiaka' ka'nu tichi takuii chākunuu ndra, ti ndra kīin kùu ndra.

19 Tajan Jesuu te'en nāka'an ra chi'in ndra:

—jNa tandikun ndo chatai!, ta yu'u ni ja'i ña na nani'i ndo ñivi kuenda Ndioo —kàti Jesuu chi'in ndra.

20 Ma ora ikani ndākoo ndra ma yu'va tiaka' ka'nu, ta tāndiku ndra chata ra.

21 Ta ita'vi tiá iti' nuu, ikan ndè'e Jesuu inga uvi ta'an ndra ña juuni yani

ndra ndia. Iin ra nàni Jandiau, chi'in Xuva, ndra se'e Zebedeu. Ndrakan ka'iin ndra jàndova'a ndra yu'va tiaka' ka'nu, chi'in tatá ndra, tichi iin varku, ora kána Jesuu ndra. ²² Ma ora ikani ndákoo ndra ma tatá ndra tichi run, ta tándikun ndra kuà'an ndra chata Jesuu.

Jesuu jàna'a ra nuu kua'a' ñivi
(Lc. 6:17-19)

²³ Jesuu chàkunuu ra jàna'a ra tu'un Ndioo ninii ka'nu ma ñu'u' Galilea, nuu kàndii ta'ii'in ma kuariya nuu iyo ma veñu'u kuati ñivi judíu. Kàtitu'un ra nuu na, naja kua kùu ma nuu chà'nda Ndioo tiñu iti' andivi, ta juuni jànda'a ra ndian ku'vi, chi'in tandi'i nuu ma kue'e ndo'o na. ²⁴ Ta takan kùu ña chitakuati ma tu'un cha'a' Jesuu nuu ma ñivi iyo ninii ka'nu ma ñu'u' Siria. Ta chándaka na ndian ku'vi jà'a siin siin nuu ma kue'e, takua kùu ma ndian ku'vi jà'a kue'e u'vi na, chi'in ndian ku'vi jà'a tati xaan, ndian chi'i i'i, chi'in ndian endee pe'lu kuñu, ta jànda'a ra na. ²⁵ Ta kua'a' ñivi iyo ñu'u' Galilea, chi'in ñuu Decápolis, ña kùuni yi ka'an yi, uchi ñuu, ta ndian ñuu Jerusalén ña iyo kuenda ma ñu'u' Judea, ta nda ma ñuu ña kàndii inga chiyo yuta Jordán. Tandi'i ndiakan tándikun na kuà'an na chata Jesuu.

5

Nuu jàna'a Jesuu nuu ñivi xini yuku

¹ Ta ora ndē'e Jesuu ña ka'iin kua'a' ñivi, tajan ndāa ndio ra xini yuku, ta chūnandi ra. Ta ikan jan chājayatin ndio ma ndra jākua'a chi'in ra nuu nàndi ra, ta chikonuu ndra ra, ² ta te'en kīcha'a ndio ra jàna'a ra nuu ndra:

Nuu jàna'a Jesuu naja kua iyo yi ña ja'a yo, ikan na sii kuuni yo

(Lc. 6:20-23)

³ —Na sii kuuni ma ndian nda'vi ña chà'a na kuenda ña chiniñu'u na Ndioo, vati kuenda maa na kùu ma nuu chà'nda ra tiñu iti' andivi.

⁴ 'Na sii kuuni ma ndian chàku ta nda'vi kùuni, vati ma Racha'nu Ndioo ni ndakimani ra na.

⁵ 'Na sii kuuni ma ndian vita anima, vati tiaga iti' nuu, ni ni'i na ma ñu'u' ña cha chā'a ma Racha'nu Ndioo tu'un ña ni ku'va ra nuu na.

⁶ 'Na sii kuuni ma ndian ya'a iyonì jàkuu tiñu va'a takua kùuni Ndioo, ta chi'in ma ndian ya'a nàtii na ña kùuni na nde'e na ra, takua kùuni na ora nàtii na takuii, vati ma Racha'nu Ndioo, ni tindee ra na ña na ja'a na yi.

⁷ 'Na sii kuuni ma ndian kùnda'vini nde'e inga ñivi, vati Ndioo, ni kùnda'vini ra na ndia.

⁸ 'Ta na sii kuuni ma ndian ndicha ña kùuni na nde'e na ma Racha'nu Ndioo, vati ndiakan ni nde'e na ra.

⁹ 'Na sii kuuni ma ndian nànduku naja kua koo va'a

na chi'in ta'an na, vati ma Racha'nu Ndioo ni jandakuu ra na se'e ra.

¹⁰ 'Ta juuni na sii kuuni ma ndian ndè'e tundo'o, cha'a' ña jà'a na ma ña kùuni Ndioo, vati kuenda maa na kùu ma nuu chà'nda ra tiñu andivi.

¹¹ 'Na sii kuuni ndyo'o ora inga ñivi kanduva'a na ndo, ta chi'in ndyo'o ndian jànde'e na tundo'o, ta ti-sokuati na ndo chi'in tu'un vata cha'i. ¹² Na sii kuuni ndo, vati ni ni'i ndo iin ya'vi nduva'a ka'nu ma iti' andivi, ti takua jà'a na chi'in ndo, juuni kua ikan jà'a na chi'in ma ndian kà'an chi'in tu'un yu'u Ndioo ña chīyo taji'na ndia.

Nuu jàna'a Jesuu ña kùu yo takua kùu ma ñií, ta takua kùu ma ñu'ú

(Mr. 9:50; Lc. 14:34-35)

¹³ 'Ndyo'o kùu ndo takua kùu ma ñií ña iyo ma ñuñivi i'ya, cha'a' ña kùu ndo ndian chìnuni. Va tu ma ñií ikan jàña yi ña u'vá yi, ¿niyi iyo yi ña ja'a yo chi'in yi, ta kùu ndo'uva ndiko yi, ta kuàtiñu yo yi inga cha'a'?, kùuni ndo. Va'aga ña na jakuuta ndo yi kuenda ña na kuañunia ma ñivi chata yi, ti na tüva naku-tiñu yi.

¹⁴ 'Ndyo'o kùu ndo tava kùu ma ñu'ú ña jàndondichin ma ñuñivi. Ta tu iin ñuu kàndii yi xini yuku, na kùu kundii xe'e yi ndia. ¹⁵ Ta na tüvi jàtiin yo iin ñu'ú kandil, ta kasi yo nuu yi chi'in iin cajon, vati ma ña jà'a yo kùu yi

ña, va'a jùndii yo yi nuu sukun, ikan na jandondichin yi nuu tandi'i ma ñivi ka'lin tichi ve'e. ¹⁶ Yakan va ndyo'o juuni kua ikan iyo yi ña nanduku ndo naja kua koo va'a ndo chi'in tandi'i ñivi, ikan na nde'e na ma tiñu va'a jà'a ndo, ta ndita'an na jàka'nu na ma Racha'nu Tatá ndo ña iyo andivi ndia.

Jesuu jàna'a ra naja kua kà'an ma Ley cha'nu

¹⁷ 'Ta koto nàkanini ndo, ña yu'u kùu ra vàchi janaa ma ley Ndioo ña tãa Moisés, ta ña vàchi janai ma tu'un Ndioo ña jàna'a ma ndra kà'an chi'in tu'un yu'u ra ndia, ti na yöve takan kùu yi. Ma tiñu vachì kùu yi ña, kàtitu'un kachin ma ña kùuni ma ley Ndioo ka'an yi. ¹⁸ Ndicha va'a ña kà'in chi'in ndo ña, ora juuni yanga iyo ma andivi, chi'in ma ñu'u' ñuñivi, ni'iin tu'un vali ña iyo nuu ma ley cha'nu, ta ni'iin letra na töve ni kindaa, nda kati kuu ji'na ma ña iyo yi ña kuu. ¹⁹ Yakan va ma ndian jàchi'in na ma ña kùuni ma ley Ndioo ña jà'a na, va kùmani jàchi'in na uvanuu ña kà'an yi, vaji iin tu'un valini kùu yi, ta ndian töve chà'a na ña na koto inga ñivi yi, ta jà'a na in-dukuni, ndiakan ni ndakuu na, ndian valiga ma nuu chà'nda Ndioo tiñu andivi. Va ma ndian jàchi'in ña kà'an yi, ta chà'a na ña na koto inga ñivi ma ña kà'an yi, ndiakan kùu ma ndian ni ndakuu ka'nuga, ma nuu

chà'nda Ndioo tiñu andivi.
 20 Vati yu'u kà'in chi'in ndo ña, tu töve kùuni tiaga ndo ja'a ndo ma kua kùuni Ndioo, takua kùu ma ndra matru jàna'a tu'un Ndioo chi'in ma ndra fariseu, ña na kùuni ndra jàchinu ndra ma ña kùuni Ndioo, na kùu ki'vi ndo koo ndo chi'in ra nuu chà'nda ra tiñu andivi.

Jesuu jàna'a ra naja kua iyo yi ña ja'a yo ora kayunio (Lc. 12:57-59)

21 'Ndyo'o cha chito va'a ndo ña tatiempu cha chīni ndo tu'un Ndioo ña te'en kà'an yi naja kua iyo yi ña ja'a ndo: "Na kà'ni ndo, ti ma ndian chà'ni iyo yi ña ka'nda na kuati na." 22 Va yu'u kà'in chi'in ndo ña nda ndyo'o ni kùuni, tu xàani ndo nde'e ndo ta'an ndo, iyo yi ña ka'nda ndo kuati ndo ndia. Ta tu kanduva'a ndo ta'an ndo iyo yi ña ya'a ndo nuu ma ndra kumitiñu, ta jàkutuni ndra ma kuati ndo. Ta tu kàti ndo ña ndian ndava xini kùu na, na ja'a ndo kuenda nuu ndo koto ku'un ndo andaya' nuu tiin ñu'ú.

23 'Ta indukuni kùu yi tuva ma ora sokó ndo iin nakuyi nuu ma chito naá kuenda Ndioo, ta ikan chàku'uni ndo ña iyo kuati ndo chi'in inga ta'an ndo, 24 na ndakoo nuu ndo ma ña ni sokó ndo nuu Ndioo ma ikan, ta ku'un ji'na ndo kundakan ndo nuu ta'an ndo ña na jaka'nuni na ma kuati ndo, tajan na chikoni'i ndio ndo nuu iyo ma nuu naa, ta na sokó ndio ndo yi kuenda Ndioo.

25 'Tu iyo iin nda yo kùuni ti'i kuati cha'a' ndo ma vetiñu. Va'a ga ña na ka'an ji'na ndo tichi iti' kuà'an ndo chi'in na, ta ikan na jandakumani ndiko ndo na, ikan na tüvi tì'i na ndo nda'a' ma ra juez ña jàndondaa kuati, ta rakan ku'va ndio ra ndo nda'a' ma ndra jandaru, ta tì'i ndra ndo tichi vekaa. 26 Ta ndicha va'i ña kà'in chi'in ndo ña na töve ni kee ndo ikan, nda kati tia'vi ndi'i ji'na ndo ma xu'un' ña na nandoo kuati ndo.

Jesuu kàtitu'un ra ña na vä'a ki'vi yo chi'in ñivi ña'a yöve ñasi'i yo, ta ñivi ña'a chi'in yöve ii vi ndia

27 'Vati ndyo'o cha chīni ndo iin tu'un ña te'en kà'an tatiempu: "Na kī'vi ndo chi'in ñivi ña'a yöve ñasi'i ndo." 28 Va yu'u kà'in chi'in ndo, ña nda ndra'ii nikuuni, jitu chi'in iin ña nde'eni ndra iin ña'a, ta chàta'ani ndra, ña kùuni yi ka'an yi ña indukuni kùu ma kuati jà'a ndra chi'an chi'in chinituni ndra kua ma ndra cha kī'vi ndra chi'in iin ña'a ma chi'in ma kuñu ndra.

29 'Ta tu ma tinuu chiyo kua'a' ndo kùu yi ña jàkoyo yi ndo ma tichi kuati, na tava ndo yi, ta jakuita chika ndo yi. Vati va'aga ña na kenaa iin chiyo tinuu ndo, kua ña ku'un ndisaa ma kuñu ndo andaya'. 30 Ta tu ma nda'a' chiyo kua'a' ndo kùu yi ña jàkoyo yi ndo ma tichi kuati, na ka'nda ndo yi, ta jakuita chika ndo yi. Vati va'aga ña na kenaa iin chiyo nda'a'

ndo kua ña ku'un ndisaa ma kuñu ndo andaya'.

Jesuu jàna'a ra ña na töve va'a ndakoo yo ñasi'i yo

(Mt. 19:9; Mr. 10:11-12; Lc. 16:18)

³¹ 'Ta juuni cha chà'a ndo kuenda ña te'en kà'an ma tu'un Ndioo ndia: "Nda ndra'ii nikuuni tuva ndakoo ndo ñasi'i ndo, iyo yi ña ku'va ndo iin tutu nuu kà'an yi ña cha ndakoo ndo ña."

³² Va yu'u kà'in chi'in ndo ña tu iin ra'ii ndakoo ra ñasi'i ra, iin kuati kuu yi kuenda ra tu töve ndicha ña jànda'viña'a ña ra cha'a' ña kì'vi ña chi'in inga ra'ii. Vati tu takan ndakoo ra ña, rakan jà'a ra ña na ja'a ña kuati tu yakan ki'vian chi'in inga ra'ii. Ta nda ra ni kùuni ña tànda'a chi'in iin ña'a ña ndakoo ii, juuni iin kuati kuu ma ña jà'a ra, ti kì'vi ra chi'in iin ña'a iyo inga ii ndia.

Jesuu kàti ra ña na vā'a janda'viña'a yo

³³ 'Ta juuni cha chīni ndo ña te'en kà'an ma ndian kuu ñivi yo chīyo taji'na ndia: "Iyo yi ña jachinu ndo ma tu'un chà'a ndo nuu ma Racha'nu Ndioo". ³⁴ Va yu'u kà'in chi'in ndo ña va'aga ña na kù'va ndo tu'un cha'a' nda ña nikuuni tu töve ña ndicha kuu yi. Na töve iyo yi ña ku'va ndo tu'un cha'a' ma andivi, ti nuu chà'nda Ndioo tiñu kuu yi. ³⁵ Ta ni cha'a' ma ñu'u' ñuñivi ndia, vati nuu nìndee cha'a Ndioo kuu yi ti iin ña kuenda ra kuu yi. Ta ni cha'a' ma

ñuu Jerusalén, tüvi iyo yi ña ku'va ndo tu'un, vati ma ñuu ka'nu ña iyo kuenda Ndioo, ra kuu Rey ka'nu kuu yi ndia. ³⁶ Ta juuni na tüvi iyo yi ña ku'va ndo tu'un nuu ñivi cha'a' ma xini ndo, vati na kuu jandokuichin ndo n'iiin ma ixi xini ndo, a jàndotuun ndo yi ndia. ³⁷ Va'aga ña na ka'an ndo ña: "juu" a "töve", vati ndisaa inga tu'un ma ña kà'an siki ndo, kuu yi kuenda ma kui'na.

Jesuu jàna'a ra naja kua iyo yi ña ja'a yo, ta jàña yo ña xaani yo nde'o ta'an yo

(Lc. 6:29-30)

³⁸ 'Ta juuni ndyo'o cha chīni ndo ña te'en kà'an ma tu'un ña kēta taji'na ndia: "Tu jàtakue'e na jitu iin ma tinuu ndo a nu'u ndo, indukuni iyo yi ña ja'a ndo chi'in na ndia." ³⁹ Va yu'u kà'in chi'in ndo ña: tuva iyo nda yo kùuni kuati chi'in ndo, na jandeeni ndo yi, ta töve jà'a ndo takua jà'a na. Ta tu iyo iin ndian kàni iin xa'nda iin chiyo cha'a so'o ndo, na ku'va ndo ma inga chiyo yi kàni na ndia. ⁴⁰ Ta tu iyo iin yo ti'i kuati cha'a' ndo ma vetiñu, ta kùuni na namaa na kamixa ñu'u ndo, na ku'va ndo ña na kunda'a na, nda ma ja'ma isukun ndo ndia. ⁴¹ Tu iyo nda ndian chikan ñamani nuu ndo ña na tindee ndo na, ña kuiso ndo iin ndatiñu na iin kilometru, na ku'un ndo chi'in ra nda uvi kilometru, na tindee ndo na. ⁴² Ta nda ndian nikuuni ña chikan iin

nakuyi nuu ndo, na ku'va ndo yi nuu na. Ta tu iyo ndian chikanuu iin nakuyi nuu ndo, na ku'va ndo yi nuu na, ta yüva kati ndo ña töve.

Naja kua iyo yi ña kuuni yo nde'o ma ndian xaani yo nde'o

(Lc. 6:27-28, 32-36)

⁴³ 'Ta juuni cha chini ndo ma tu'un ña kà'an te'en tatiempu ndia: "Na kuuni ndo nde'e ndo ma ndian amigu ndo, ta na kuxaani ndo nde'e ndo, ma ndian xaani ndo ndia." ⁴⁴ Va yu'u kà'in chi'in ndo ña: Na kuuni ndo nde'e ndo ma ndian xaani ndo nde'e ndo, ta na ka'an ndo chi'in Ndioo cha'a' ma ndian kànduva'a ndo. ⁴⁵ Takan iyo yi ña ja'a ndo, ta kùu ndo se'e ma Tatá ndo ra iyo andivi. Vati maa ra kùu ra ña jàtuun ra nikandii kuenda ma ndian va'a, ta tüvi va'a. Ta juuni ra kùu ra ña jàkuun ra savi kuenda ma ndian ndaa, ta ndian töve ndia. ⁴⁶ Vati tu ma ndian kùuni nde'e ndo, ndiakani kùu ma ndian kùuni ndo nde'e ndo, ¿a chànini ndo ña ni ni'i ndo ya'vi ndo cha'a' ña jà'a ndo takan?, kùuni ndo. Na töve, vati nda ma ndra nàka'an xu'un' kuenda ñuu Roma, takan jà'a na ndia. ⁴⁷ Ta tu kàña'a ndo chi'in ndian ta'ani ndian chìnuni, ¿nda ña va'a kùu ma ña jà'a ndo?, kùuni ndo. Vati nda ma ndian töve nàkoto Ndioo, takan kà'an na ndia. ⁴⁸ Yakan va na kuu ndo ndian ndaa, tava kùu ma Tatá yo ra iyo andivi.

6

Jesuu jàna'a ra naja kua iyo yi ña ja'a yo ma tiñu va'a

¹ 'Ta koto jà'a ndo tiñu va'a kuenda ña na nde'e ma ñivini ndo ña ndian va'a kùu ndo. Ta tu jà'a ndo takan tajan ma Tatá ndo, ra iyo andivi, töve ni ku'va ra nī'iin ya'vi ndo. ² Yakan va ora tindee ndo ma ndian nda'vi ña kumani yi nuu, na töve iyo yi ña ku'va ndo koto ndisaa ñivi yi, takua jà'a ma ndian uvi nuu kua chànini ña chàkunuun nàtu'un na chi'in ñivi, nani nuu iyo ma veñu'u kuati ma ndian judíu, ta tichi kai, kuenda ña na ka'an va'a ma ñivi chatani na. Va yu'u kà'in chi'in ndo ña ndicha va'a ña cha iyo ma ya'vi na cha'a' ma ña jà'a na. ³ Va ndyo'o ora chà'a iin nakuyi nuu ma ndian nda'vi ña chiniñu'u yi, na töve iyo yi ña natu'un ndo yi nuu nī'iin ma ndian nàkoto ndo, ta ni nuu ma amigu ka'nu ndo ndia. ⁴ Va'aga ña na koto xe'eni ndo yi. Tajan ma Tatá ndo ra iyo andivi ni ku'va ra ya'vi ndo, ti ndè'e ra ma ña jà'a xe'e ndo.

Jesuu jàna'a ra naja kua ka'an yo chi'in Ndioo

(Lc. 11:2-4)

⁵ 'Ta ora kà'an ndo chi'in Ndioo, koto jà'a ndo takua jà'a ma ndian kini uvi nuu kua chànini ña ndava chàta'ani na kundaa na ora kà'an na chi'in Ndioo ma tichi veñu'u kuati ma ndian judíu, a ora kundaa na ma tutun kai kuenda ña na nde'e ma ñivini na. Ndicha

va'a ña kà'in chi'in ndo ña, ndiakan juuni cha iyo ya'vi na cha'a' ma ña jà'a na ndia. ⁶ Va tu ndyo'o kùuni ndo ka'an ndo chi'in Ndioo, na ki'vi ndo tichi ve'e ndo, ta kasi ndo yuve'e, ta kicha'a ndio ndo ka'an ma'iin ndo chi'in Ndioo Tatá ndo, ti iyo ra chi'in ndo ma ikan. Tajan ma Tatá ndo, ra ndè'e ma ña jà'a ndo, ni ku'va ra ya'vi ndo.

⁷ 'Ta ora kà'an ndo chi'in Ndioo, na töve iyo yi ña indita inditani kã'un ma tu'un töve ndakutiñu, tava jà'a ma ndian töve nàkoto Ndioo. Vati ndiakan chà'nini na, ña tu kua'a' cha'a' kà'an na, juuni juuni ma tu'un, tiaga ni jachi'in Ndioo ma ña kà'an na, kùuni na. ⁸ Koto jà'a ndo tava jà'a ndiakan, vati ma Ndioo Tatá ndo, cha chito ra nayi kùu ma ña chiniñu'u ndo antea ña ndàkan ndo yi nuu ra. ⁹ Yakan va te'en iyo yi ña ka'an ndo chi'in Ndioo: Yo'o ra kùu Tatá ndi, ra iyo andivi,

na ya'aga í kùu ma siviun.

¹⁰ Na kichi ma nuu chà'ndaun tiñu.

Ta na kuu ma naja kua kùuniun ma nuñu'u', ma takua kùu yi iti' andivi.

¹¹ Na ku'vaun ma ña chiniñu'u ndi kachi ndi vitin.

¹² Na jàka'nuniun ma kuati jà'a ndi,

takua jàka'nuni ndi kuati ma ndian jà'a ña kini chi'in ndi.

¹³ Ta koto kù'vaun ña titunini ndi jà'a ndi ma ña töve va'a.

Va na ja'un ña na kakun ndi nuu ma ña kini.

Vati maun kùu ma ra chà'nda tiñu, ta maun kùu ma ra iyo ndatu, ta juuni maun nduva'a ka'nu kùun ndia.

Ta takan endeeni na kùu yi. Amén.

¹⁴ 'Vati tu ndyo'o jàka'nuni ndo kuati jà'a ma inga na chi'in ndo, nda ma Racha'nu Tatá ndo ra iyo andivi, ni jaka'nuni ra ma kuati ndo ndia. ¹⁵ Va tu töve jàka'nuni ndo kuati ma inga na, ni ma Racha'nu Tatá ndo, töve ni jaka'nuni ra kuati ndo ndia.

Jesuu jàna'a ra naja kua jà'a yo ora ndita yu'u yo

¹⁶ 'Ora jàndita ndo yu'u ndo, na töve iyo yi ña ja'ani ña nda'vi kuuni ndo, tava jà'a ma ndian iyo uvi nuu kua chà'nini, kuenda ña na nde'e ma ñivini na ña jàndita na yu'u na. Ndicha va'a ña kà'in chi'in ndo ña, ndiakan cha iyo ya'vi na ndia. ¹⁷ Va taku ndyo'o ora jàndita ndo yu'u ndo, na nakata ndo nuu ndo, ta ti'i va'a ndo kuika xini ndo,

¹⁸ ikan na töve nakuni na ña jandita yu'u ndo. Vati uvanuu ma Tatá ndo ra iyo ma'iin chi'in ndo ma nuu ka'iin ndo, rakani kùu ra ña chà'a ra kuenda cha'a' ma ña jà'a ndo, ta rakan ni ku'va ra ya'vi ndo cha'a' yi.

Kàtitu'un Jesuu naja kùu koo va'a yo iti' andivi (Lc. 12:33-34)

19 'Ta koto jändolocho ndo ma ña kuika ndo ma nuñu'u' ñuñivi i'ya, vati ma i'ya, ndi'i yi jätivi ma tikixin, ta kì'vi ma ndra su'u, kasu'u ndra ndia. 20 Va'aga ña na jändolocho ndo ma ña kuika ndo ma iti' andivi ña kùuni yi ka'an yi ma ña va'a jà'a yo kuenda Ndioo, vati ikan kùu nuu töve jätivi ma tikixin yi, ta ni töve tìvi inga ma ndatiñu, ta ni töve kì'vi ma ndra su'u ña, kàs'u'u ndra ndia. 21 Vati ma nuu iyo ña kuika ndo, juuni ma ikan iyo ma anima ndo chi'in yi.

Jesuu kà'an ra iin ku'va, nuu kà'an yi ña ma tinuu yo kùu yi takua kùu iin ñu'ú ña iyo tichi kuñu yo

(Lc. 11:34-36)

22 'Ma tinuu yo, kùu yi takua kùu ma ñu'ú kandil kuenda ma kuñu yo. Yakan va tu ma tinuu yo va'a yi, kùuni yi ka'an yi ña ndisaa ma kuñu yo iyo ñu'ú yi ndia. 23 Va tu ma tinuu yo, töve chà'a yo ña kutu'va yo takua kùuni Ndioo, kùuni yi ka'an yi ña chàkuu yo nuu naa jà'a yi. Ta tu chànini yo ña kùu ma chinituni yo takua kùu iin ñu'ú, va töve ndicha, kùuni yi ka'an yi ña cha kua naa ka'vi yo jà'a yi.

Jesuu kàtitu'un ra iin ku'va cha'a' ña, naja kua kùu yi chi'in Ndioo, ta ma xu'un'

(Lc. 16:13)

24 'Ta nì'iin ma ndian kùu musu, na kùu ja'a na tiñu nuu ninduvi ma ndra kùu chito'o na iin tiempuni, vati iin ra, va ni kuuni na nde'e

na ra, ta inga ra ni kuxaani na nde'e na ra, ta ra nunuu ni tiñu'u na ra, ta ma inga ra töve. Yakan va na kùu jà'a yo tiñu nuu Ndioo, tu endee nàkanini yo cha'a' ma xu'un' ndia.

Ndioo jàkuenda ra ma ñivi kùu se'e ra
(Lc. 12:22-31)

Takan kùu tajan te'en nàka'an ndio ma Jesuu chi'in ma ndra jàkua'a chi'in ra:

25 —Ta cha'a' yakan kùu yi ña yu'u kà'in chi'in ndo ña na töve na ja'a ndo ña nàkanini ndo cha'a' ma ña chàchi ndo, a cha'a' ma ña ko'o ndo kuenda ña koo ndo, a ña nakanini ndo cha'a' ma ja'ma ña chàku'un ndo. ¿A töve va'aga ma kivi iyo ndo kua ma ña chàchi ndo?, kùuni ndo. Ta, ¿a töve va'aga ma kuñu ndo, kua ma ja'ma chàku'un ndo?, kùuni ndo. 26 Na nde'e ndo tava iyo ma saa ña ndàti ndri kàchika ndri nuu sukun. Ndrikan töve tàchi ndri, ta töve nàkuiso ndri nì'iin nakuyi, ta ni töve tàan va'a ndri yi tichi yaka, ta va'ani chà'a ma Ndioo Tatá ndo ña chàchi ndri. ¿A töve chà'a ndo kuenda ña ma Racha'nu Ndioo kùuniga ra nde'e ra ndo kua ma saa ikan? 27 ¿A iyo nda ndyo'o ña cha'a' ña ya'a nakanini ndo kùu ndosukun ndo sava metru tiá, jà'a yi?, kùuni ndo.

28 '¿Ta naja ya'a nàkanini ndo cha'a' ma ja'ma chàku'un ndo? Na nde'e ndo tava chà'nu ma ita kàa tichi ku'u. Ma ita ikan töve jàtiñu

yi, ta ni töve kunu yi isa ndia, ²⁹ ta va'ani nduva'a vii kàa yi, ni ma rey Salomón, chi'in ndisaa ma ja'ma va'a, ta vii ña chàku'un ra, töve nī chaa ra ku'un ra ja'ma vii takua vii kàa iin ma ita ikan. ³⁰ Ta ndicha ña Ndioo ya'a vii jà'a ra ma ita ku'u ña itaan a isaa ni kayu yi. Ña'á kùuni yi ka'an yi ña nduva'a kuii ja'a ra kuenda tiaga ndo kua ma ita. Ta ndyo'o, ¿ta naja töve chìnuni va'a ndo?, tuva takan. ³¹ Yakan va töve na ja'a ndo ña nàkanini ndo ta kà'an ndo te'en: "¿Nayi ni kacho?" a "¿Nayi iyo yi ña ko'o yo?" ta "¿Naja kua jà'a yo ni'i yo ja'ma ku'un yo?" ³² Kà'in takan, vati tandi'i ma ndian töve chinuni tu'un Ndioo, takan chànini na, va takua ndyo'o iyo iin ra kùu Tatá ndo iti' andivi, ta rakan kùu ra ña cha chà'a ra kuenda ña chiniñu'u ndo ndisaa ma ña chànini ndo. ³³ Yakan va na nanduku ji'na ndo naja kua kùuni Ndioo ña koo ndo chi'in ra ma nuu chà'nda ra tiñu, tajan ndicha ña ni ku'va ra tandi'i ma ña chiniñu'u ndo i'ya. ³⁴ Na töve na ja'a ndo ña nàkanini ndo cha'a' ma kivi ña vachi itaan, ti kuenda ma itaan, siin kùu ma ña ni nakanini ndo kuenda yi. Vati ma ta'ii'iin kivi siin siin naja kua ndàka yi, ña nàkanini ndo cha'a' yi.

7

Na töve iyo yi ña tisokuati inga ñivi
(Lc. 6:37-38, 41-42)

¹ 'Na tisokuati ndo inga ñivi, ikan töve tisokuati ma Ndioo ndo ndia. ² Vati ma Racha'nu Ndioo, ni tisokuati ra ndo ma naja kua tisokuati ndo ma inga ñivi. Takua jà'a ndo chi'in inga ñivi indukuni takan, ni jande'e ra tundo'o ndo ndia. ³ ¿Ta naja jà'a ndo kuenda ma kuati vali, ña jà'a ma yani ndo, ta tüvi jà'a ndo kuenda ma kuati ka'nu, ña jà'a juuni maa ndo? ⁴ Yakan va naja kua kùu ka'an ndo chi'in ta'an ndo ña kùu jandondaa ndo ma kuati na ta kà'an ndo te'en: "Ku'va na tavani'i iin cha'an vali ña indii tichi tinuun", tuva ni ma cha'an ka'nu ña indii tichi tinuu juuni maa ndo na kùu tavani'i ndo. ⁵ ¿Ndyo'o ndian kini ta uvi nuu ña chànini ndo!, na tavani'i ji'na ndo ma cha'an ka'nu ña indii tichi tinuu ndo, ikan na kuu nande'e va'a ndo, tajan kuu tindee ndio ndo ma ndian ta'an ndo chi'in ma kuati na.

⁶ 'Ta koto jänini ndo ña kàtitu'un ndo ma tu'un Ndioo nuu ma ñivi ña töve kùuni koto yi, koto ja'a na ña kini chi'in ndo, takua jà'a ma ina xaan ora tiin ndri ndo. Ta koto juuni kani ka'ni ndri ndo ndia. Ta koto jächaa ndo iin ndatiñu ya'vi ndaa nuu ma ndian kini, koto kuañuni na chata yi.

Kàtitu'un Jesuu naja kua ndàkan yo, nànduku yo, ta jàkate'o ma yuve'e

(Lc. 11:9-13; 6:31)

⁷ Yakan va te'en nàka'an ma Jesuu:

—Na ndakan ndo ña chiniñu'u ndo nuu Ndioo, ta ku'va ra yi nuu ndo, na nanduku ndo yi nuu ra, ta ni'i ndo yi. Na jakate'e ndo yuve'e, ta nuna ra yi nuu ndo. ⁸ Vati ma ndian chikan iin nakuyi, ni'i na yi, ta ma ndian nanduku iin nakuyi, ta nàta'an na yi, ta ndian jakate'e yuve'e, ta nuna ra yi nuu na ndia.

⁹ '¿A iyo iin nda ndyo'o ña ora chikan ma se'e ndo ña kachi na nuu ndo, ta chà'a ndo iin yuu nuu na? ¹⁰ ¿A ña chà'a ndo iin koo nuu na, ora chikan na tiaka' nuu ndo?, kùuni ndo. ¹¹ Tu ndyo'o ña kùu ndo ndian kini, ta chito ndo ku'va ndo ña va'a nuu ma ndiakwati se'e ndo, ta ma Racha'nu Tatá yo ra iyo andivi iyo tu'va ra ña tindee ra ndo chi'in ndisaa ma ña chiniñu'u ndo ma ora ña chikan ndo yi nuu ra.

¹² 'Yakan va takua va'a kùuni ndo ña ja'a ma ñivi chi'in ndo, indukuni takan na ja'a ndo ma ña va'a chi'in na ndia. Vati takan kà'an ma tutu ley Ndioo ña tãa Moisés, chi'in ma tutu ña tãa ma ndian kà'an chi'in tu'un yu'u ra —kàti Jesuu.

*Nuu kà'an yi ña yuve'e
tuu, kùu ma iti' Ndioo
(Lc. 13:24)*

¹³ 'Na ki'vi ndo ma yuve'e tuu. Vati ma yuve'e ki'in chi'in ma iti' ya'a iyo nuna, kùu ma iti' kuà'an ma nuu ni naa na, ta tikan kùu ma nuu ki'vi kua'a' ñivi. ¹⁴ Va ma yuve'e tuu, chi'in ma iti' ndetiñu, ña kuà'an chi'in na ma nuu ni koo na endeeni,

ya'a tiani na kùu ma ndian nàta'an yi.

*Ora ndè'o chiti iin yutun,
numini chà'a yo kuenda nda
yutun kùu run*

(Lc. 6:43-44)

¹⁵ 'Na ja'a ndo kuenda nuu ndo, chi'in ma ndian vata ña jàya'a na na ña kùu na ndian kà'an kuenda Ndioo. Vati ndiakwan ora chà'a na nuu iyo ndo, nduva'a vii kà'an na chi'in ndo, va ma tichi anima na nduva'a xaan ndian kùu na. ¹⁶ Cha'a' ma tiñu jà'a na, kùu nakoto ndo nda ndian kùu na. Vati taku ma iñu ndu'va, tüvi chà'a yi uva, ta ni ma yutun iñu xini, tüvi chà'a run ma chiti higu ndia. ¹⁷ Ta takan kùu yi ña tandi'i ma yutun va'a, chà'a ndrun chiti va'a, ta ma yutun töve va'a, chà'a ndrun chiti töve va'a ndia. ¹⁸ Vati taku ma yutun va'a, töve chà'a ndrun ma chiti töve va'a, ta ni ma yutun töve va'a, töve chà'a ndrun ma chiti va'a ndia. ¹⁹ Yakan va tandi'i ma yutun ña töve chà'a chiti va'a, iyo yi ña ka'nda yo ndrun, ta ka'mio ndrun. ²⁰ Ta takan kùu yi ña ni ku'va maa ndo kuenda, tu kùu na ndian va'a a ndian v'a'a' cha'a' ma tiñu jà'a na.

*Na yöve tandi'i ñivi kùu
ki'vi na nuu chà'nda Ndioo
tiñu andivi*

(Lc. 13:25-27)

²¹ 'Ta na yöve tandi'i ma ndian kà'an: "Racha'nu, Racha'nu", ni ki'vi na nuu chà'nda Ndioo tiñu iti' andivi, vati ma ndian ni ki'vi ikan, kùu ma ndian jà'a takua kùuni ma Tatái, ra iyo

andivi. ²² Ora ni chaa ma kivi ikan, kua'a' ñivi te'en ni ka'an na chi'in: "Racha'nu, Racha'nu, ndyu'u kätitu'un ndi tu'un cha'un chi'in ma siviun, ta chi'in ma siviun tävani'i ndi ma tati xaan, ta juuni chi'in ma siviun cha jä'a ndi kua'a' ma ndatu ndia." Takan ni kati na. ²³ Va yu'u te'en ni ka'in chi'in na: "Na tükuii nàkotoi ndo. Na kundachiyo ndo xiin, ndyo'o ndian jä'a maaaa ña kini." —Takan kàti Jesuu.

Jesuu kätitu'un ra, naja kua iyo yi ña nakanini va'a ma ñivi
(Lc. 6:47-49; Mr. 1:22)

²⁴ 'Yakan va ma ndian tàso'o ma ña kà'in, ta jä'a na yi, ndiakan kùu na tava kùu ma ra chānini va'a, ña jäva'a ra ma ve'e ra chata iin ma yuu ka'nu. ²⁵ Ta ikan jan kōyo ndio ma savi tati nduva'a ka'nu chata ma ve'e, ta chā'nu ndio ma yuta, ta töve nī nduva yi, ti maaaa yuu kùu ma cha'a yi, ta ma nuu ndaa yi. ²⁶ Va ma ndian tàso'o ma ña kà'in, ta töve jä'a na yi, ndiakan kùu na, tava kùu ma ra tükuii nī nata'vi chinituni ña jäva'a ra ma ve'e ra chata yuti ndi'i. ²⁷ Ta ikan jan kōyo ndio ma savi tati nduva'a ka'nu chata ma ve'e, ta chā'nu ndio ma yuta, ta jänduva yi ma ve'e. Ta takan kuu yi ña endee ndi'i yi tani —kàti Jesuu.

²⁸ Ta ora chīnu kà'an Jesuu takan, ta ma ñivi, ndava kuà'an tati na. ²⁹ Vati jàna'a ra takua iin ra iyo ndatu

Ndioo chi'in, ta ma ndra matru ña jàkua'a tutu Ndioo töve jàna'a ndra takan.

8

Jesuu jànda'a ra iin ra ku'vi jà'a kue'e ta'yu

(Mr. 1:40-45; Lc. 5:12-16)

¹ Ta ora nūu ndio Jesuu ma yuku ikan, ta nduva'a kuii kua'a' ñivi tändikun chata ra. ² Ta ikan jan iin ra ndo'o kue'e ta'yu, chājayatin ra ra nuu Jesuu, ta chūnandi chiti ra nuu ra, ta te'en nāka'an ra chi'in ra:

—Yo'o Racha'nu, na janda'un yu'u chi'in ma kue'e ña ndo'i, tava kùuniun —kàti ra.

³ Tajan jānakaa Jesuu nda'a' ra, ta jānani ndio ra nda'a' ra ra, ta te'en nāka'an ra:

—Kùunji janda'i ñun. Na nda'un —kàti Jesuu chi'in ra.

Tajan juuni ma ora ikani, nāa ma kue'e ta'yu ñii ra. ⁴ Ta ikan jan te'en nāka'an Jesuu chi'in ra:

—Koto kätitu'un ma ña tā'un nuu nī'iin ñivi, uvanuu nuu sutu, na kujana'un ñun. Ta na kunda'un iin kiti, ta sòkóun ri kuenda Ndioo, ti takan kà'an ma tutu Ndioo taa Moisés taji'na, ikan na koto tandi'i ñivi ña cha ndā'un —kàti Jesuu.

Jesuu jànda'a ra iin ra kùu musu ma capitán ma ñuu Roma

(Lc. 7:1-10)

⁵ Ta ora kī'vi Jesuu ma ñuu Capernaum, tajan chājayatin iin ra capitán ma ñuu Roma ma nuu ndaa

Jesuu. Ta te'en jānini ra ra chi'in ma tu'un i'ya:

⁶ —Yo'o Racha'nu, ma ra jà'a tiñu nui, kù'vi ra kàndii ra ve'i jà'a ña pe'lu cha'a' ra chi'in nda'a' ra, ta ya'aga nda'vi kùuni ra ña ya'a ndè'e ra tundo'o —kàti ra.

⁷ Tajan Jesuu te'en nāka'an ndio ra chi'in ma ra capitán:

—Na ko'o ta jànda'i ra —kàti ra.

⁸ Tajan ma ra capitán te'en nāka'an ra chi'in Jesuu:

—Yo'o Racha'nu, na töve iyo yi ña ki'viun ma tichi ve'i cha'a' ña ra nda'vini kùì, va'aga ña na ja'un yi chi'in ma tu'un yu'uniiun, ta chi'in yakan nda'a ma musui. ⁹ Vati nda mai, juuni iyo ma ra chà'nda tiñu nui, ta juuni iyo jandaru ña chà'ndai tiñu nuu ndia. Vati ora kà'in chi'in iin ma ra jandarui ña na ku'un ra, ta kuà'an ra, ta ora kà'in chi'in inga ra ña na kichi ra, ta vachi ra. Ta ora tàvai tiñu nuu ma musui ña na kujà'a ra iin tiñu nui, ta jà'a ra yi ndia. —Takan kàti ma ra kùu capitán chi'in Jesuu.

¹⁰ Ta ora chíni Jesuu ma ña kà'an ra ta ndava kuà'an anima ra ndaa ra. Tajan te'en nāka'an ndio ra chi'in ma ñivi kuà'an chata ra:

—Ndicha va'a ña kà'in chi'in ndo ña ninii ñuu Israel takà'an nàta'in ni'iin ma ndian chìnuni va'a ma takua chìnuni ra'ya. ¹¹ Yu'u kà'in chi'in ndo ña nduva'a kua'a' ñivi, ni kichi ninii ka'nu ma nuñu'u' ñuñivi, ña ni koo na chi'in Abraham, Isaac, ta Jacob, ma nuu chà'nda Ndioo tiñu andivi. ¹² Va

ma ndian iyo yi ña ku'un ma nuu chà'nda Ndioo tiñu niku, ni jaku'un ra na ma nuu naa, ña ndava ni kuaku na ta kari'u nu'u na jà'a ña ni nde'e na tundo'o ma ikan.

¹³ Ta ikan jan te'en nāka'an tuku Jesuu chi'in ma ra kùu capitán:

—Na ku'un ve'un ta na kuu yi, ma tava chinuniun ña kùu yi —kàti Jesuu chi'in ra.

Ta takan kùu yi ña ndā'a ma ra ku'vi juuni ma ora ikan.

Jesuu jànda'a ra, ñaka'nu Petu'

(Mr. 1:29-31; Lc. 4:38-39)

¹⁴ Takan kùu tajan kēe ndio Jesuu kuà'an ra ve'e Petu', ta ikan ndè'e ra ña ku'vi ma ñaka'nu Petu' kàndian jà'a ka'ni. ¹⁵ Ta ikan jan jānani ra nda'a' ra, ma nda'a' ña, ta kēe ma ka'ni ña. Tajan ndēta ña, ta kīcha'a ndioan jà'a ña, ña kachi ndra.

Jesuu jànda'a ra kua'a' ndian ku'vi

(Mr. 1:32-34; Lc. 4:40-41)

¹⁶ Takan kùu ta ora cha kuaa, tajan chāndaka ndio na kua'a' ma ndian ndiso tati xaan nuu Jesuu, ña na janda'a ra na. Ta chi'in iin tu'uni ña kà'an ra nuu ma tati xaan ikan, ta kēe yi ma tichi kuñu na, ta juuni jànda'a ra kua'a' ma ndian kù'vi jà'a inga tuku nuu kue'e ndia. ¹⁷ Takan kùu yi, ikan na chinu ma tu'un kà'an ma Isaia, ra kà'an chi'in tu'un yu'u Ndioo niku. Vati rakan te'en kà'an ra: "Ra'ya kùu ra ña jànda'a ra

yo, ta ndāki'in ndi'i ra ma kue'e ndo'o yo." Takan kāti ma tu'un Ndioo.

Ndian kùuni tandikun chata Jesuu

(Lc. 9:57-62)

¹⁸ Ta ora ndē'e Jesuu ña nduva'a kua'a' ñivi chikonuu na ra, tajan nāka'an ndio ra chi'in ma ndra jākua'a chi'in ra, ña na ketachiyo ndra inga chiyo ma lakuna. ¹⁹ Ta ikan jan chājayatin iin matru ña jākua'a tutu Ndioo ma nuu Jesuu, ta te'en nāka'an ra chi'in ra:

—Matru, kùuni ku'in chataun ndanikuni ma nuu kuà'un —kāti ra.

²⁰ Tajan Jesuu te'en nāka'an ra chi'in ra:

—Taku ma yukuii iyo yavi nuu kixi ndri, ta ma saa iyo taka ndri ndia, va yu'u ra Se'e ñivi tāchi Ndioo, na töve iyo ni nuu kundii ma xinī —kāti Jesuu.

²¹ Tajan iin ma ndra jākua'a chi'in ra, te'en nāka'an ra chi'in ra:

—Yo'o Racha'nu, na ku'vaun ña na ku'un ji'nai kukuchī ma tatái —kāti ra.

²² Ta Jesuu te'en nāka'an ra chi'in ra:

—Na'a chatai, ta na ku'vaun ña na kuchi ma ndian töve chinuni ma ta'an na —kāti Jesuu.

Jākutaxin Jesuu ma savi tati chi'in takuii

(Mr. 4:35-41; Lc. 8:22-25)

²³ Tajan ndāa ndio Jesuu ma tichi varku, chi'in ma ndra jākua'a chi'in ra ndia.

²⁴ Ta ikan kācha'an ndra, ora kōyo ndio ma savi tati

nduva'a ka'nu chata ndra ña endee chikonuu ma ola ma varku ndra. Va ma Jesuu kixi ndicha ra kändii ra tichi run. ²⁵ Tajan chājandakoo ndio ma ndra jākua'a chi'in ra ra, ta te'en nāka'an ndra chi'in ra:

—Yo'o Racha'nu, na jakakun ndi, vati chani sa'vi ndi! —kāti ndra.

²⁶ Ta Jesuu te'en nāka'an ra chi'in ndra:

—¿Ta naja ya'a ndasii ndo? ¿A ya'aga tia chinuni ndo ña jà'a ndo takan?

Tajan ndēta ndio ra, ta kīcha'a ra kà'an xaan ra nuu ma savi tati chi'in ma tañu'u, ta ndisaa yi kūtaxin. ²⁷ Ta ikan jan ndava kuà'an anima ndra kīndoo ndra, ta te'en kīcha'a ndra chikatu'un ta'an ndra:

—¿Ta nda ra kùu ra'ya ña, nda ma tati chi'in tañu'u, jàchi'in ña kà'an ra? —kāti ndra.

Nuu ndā'a uvi ma ndra ndiso tati xaan ñu'u' Gadara
(Mr. 5:1-20; Lc. 8:26-39)

²⁸ Ta ora cha kētachiyo ndio Jesuu inga chiyo ma tañu'u nuu kändii ma ñu'u' Gadara, ta ikan kēe uvi ta'an ma ndra ndiso tati xaan tañu ma nuu ñaña, ta chājayatin ndra ndra nuu Jesuu. Ta ndrakan ti endee kuu ya'a ñi'in ñivi ma nuu ka'iin ndra ti, ya'a tivi xini ndra jà'a yi. ²⁹ Tajan ndrakan te'en kīcha'a ndio ndra nda'yu ndra jà'a yi:

—Koto kī'viun chi'in ndi, yo'o Jesuu, ra Se'e Ndioo! ¿A vāchi jànde'un tundo'o ndi antea ña keta ma kivi ña ni jakutuni ma Racha'nu Ndioo

kuati ndi? —kàti ndra chi'in ra, jà'a ma tati xaan ikan.

³⁰ Ta chika ma nuu ka'in ndra, ikan ndē'e yi ña ka'in kua'a' va'a kini, ña chàchi ndri kachika ndri. ³¹ Tajan te'en jänini ndio ma tati xaan ña ka'in tichi kuñu ndra ma Jesuu chi'in tu'un i'ya:

—Tu kùuniun tavaun ndi tichi kuñu ndra, na ku'vaun ña ki'vi ndi tichi kuñu ma kini ña ka'in kachachi ndakan —kàti yi.

³² Tajan Jesuu te'en nāka'an ra chi'in yi:

—Va'ani, na ki'vi ndo —kàti Jesuu.

Tajan kēe ndio ma tati xaan tichi kuñu ndra, ta kī'vi yi tichi kuñu ma kini, ta ndisaa ndio ndri kändakunu ndri kuà'an ndri iti' nuu iyo iin xa'va nuu kandii ma lakuna, ta ikan kā'a ndri, ta chí'í ndri. ³³ Ta ma ndra jàkuenda ndri, kāchinu ndra ti yū'vi ndra. Ta ora chāa ndra ma ñuu, ta kīcha'a ndra nātu'un ndra nuu ma ñivi ña tā'an ma kini chi'in tandi'i ña tā'an ma ndra ndiso tati xaan ndia.

³⁴ Tajan tandi'i ma ñivi iyo ma ñuu ikan, chānde'e na nuu ndaa Jesuu. Ta ora ndē'e na ra, ta kīcha'a jänini na ra ña na kèe ra ma ñuu ikan.

9

Jesuu jànda'a ra iin ra kùyutun

(Mr. 2:1-12; Lc. 5:17-26)

¹ Takan kuu tajan ndāa ndio Jesuu tichi iin varku, ta kētachiyo ra inga chiyo

lakuna, ta chāa ndio ra ma nuu kuu ñuu ra. ² Ta ikan chāndaka ndra iin ra kùyutun nuu ra iin nuu ti'va. Ta ora ndē'e Jesuu ña iin ndra ya'a chìnuni ma ña jà'a ndra kuu ndra, tajan te'en nāka'an ndio ra chí'in ma ra ku'vi:

—Na sii kuuniun yo'o se'yu, ti cha jāka'nuni ma kuatiun, —kàti Jesuu chí'in ra.

³ Tajan iin ma ndra ma-tru jākua'a tutu Ndioo, te'en chānini ndra ña kā'an Jesuu takan: “Iin kuati kuu ma ña jà'a ra chata Ndioo, cha'a' ña kā'an ra takan.” Takan chānini ndra. ⁴ Va tava Jesuu cha chito ra naja kua chānini ndra, yakan va te'en chīkatu'un ndio ra nuu ndra:

—¿Ta naja maaa ña kini indii ma chinituni ndo? ⁵ Ta, ¿nda tu'un kuu ma ña töve ndetiñu ña iyo yi ña kà'in?, kùuni ndo. ¿A va'aga ña ka'an yo: “Cha jaka'nuni ma kuatiun”, a ña kā'an yo: “Ndetā, ta kakaun”?, kùuni ndo. ⁶ Va'ani, ni jana'i nuu ndo ña ma ra Se'e ñivi tachi Ndioo, iyo ndatu ra ña jaka'nuni ra kuati ma ñivi iyo nuñu'u' ñuñivi.

Tajan te'en nāka'an ndio Jesuu chí'in ma ra kùyutun:

—Na ndetaun, ta tika'nun chitoun, ta ku'un ve'un —kàti Jesuu.

⁷ Tajan ndēta ndio ma ra kùyutun, ta kuà'an ra ve'e ra. ⁸ Ta ora ndē'e ma ñivi ña chūndaa ma ra kùyutun, ta ndava kuà'an anima ndio na, ta kīcha'a na jāka'nu na

Ndioo cha'a' ña iyo ndatu Jesuu kuenda ña jaka'nuni ra kuati ñivi.

Jesuu kàna ra ma Mate

(Mr. 2:13-17; Lc. 5:27-32)

⁹Takan kūu tajan kēe ndio Jesuu ma ikan, ta ndē'e ra iin ra nàni Mate ña nàndi ra nàka'an ra xu'un' kuenda ma ñuu Roma. Ta te'en nàka'an ndio ra chi'in ra:

—Na'a chatai —kàti Jesuu chi'in ra.

Tajan ndēta ndio ma Mate, ta tândikun ra chata ra.

¹⁰Takan kūu tajan chāa ndio iin kivi ña nàndi Jesuu chàchi ra nuu iyo ve'e Mate chi'in kua'a' ndra nàka'an xu'un' kuenda ñuu Roma, chi'in inga tuku ma ndra jà'a kuati. Ndisaa ndrakan chāa ndra chūnandi ndra mesa xiin Jesuu, ta chi'in ndra jàkua'a chi'in ra ndia.

¹¹Ta ora ndē'e ma ndra fariseu ña iin kàchachini ndra chi'in Jesuu, tajan te'en chikatu'un ndio ndra nuu ma ndra jàkua'a chi'in ra:

—¿Ta naja nàndi ma ra kùu matru ndo chàchi ra chi'in ma ndra nàka'an xu'un' kuenda ma ñuu Roma, ta chi'in ma ndra jà'a kuati? —kàti ndra chi'in ndra.

¹²Tajan ora chīni Jesuu ña takan kà'an ndra, ta te'en nàka'an ra nuu ndra:

—Taku ma ndian iyo va'a, na töve chiniñu'u na ndian jà'a tatan, ti ma ndian chiniñu'u yi kùu ma ndian ku'vini. ¹³Na ku'un ndo, ta na kutu'va ndo ma tu'un Ndioo nuu kà'an yi te'en: "Yu'u kùunì ña na kunda'vini ndo ta'an ndo,

ta töve kuunì ña ka'ni ndo kiti, ta sòkó ndo nui." Vati yu'u töve vachì kuenda ma ndian iyo va'a, ti yu'u vachì kuenda ma ndian jà'a kuati, ikan na sama na ma kua iyo na —kàti Jesuu.

Nuu chikatu'un na nuu Jesuu, naja töve ndita yu'u ndra

(Mr. 2:18-22; Lc. 5:33-39)

¹⁴Takan kūu tajan ma ndra chàkunuu chi'in Xuva, ra jàkunduta, chajāyatin ndra ndra nuu ndaa Jesuu, ta te'en chikatu'un ndra nuu ra:

—¿Ta naja ndyu'u chi'in ma ndra fariseu, nduva'a jàndita ndi yu'u ndi? Ta ma ndra jàkua'a chi'un, ¿naja töve? —kàti ndra.

¹⁵Tajan Jesuu te'en nàka'an ra:

—Ma ñivi jàndakutu'un ma ra tanda'a, ¿a nda'vi kùuni na ora juuni ndaa ra chi'in na ma viko tànda'a?, kùuni ndo. Töve nda'vi kùuni na ma ora ikan. Va ni chaa iin kivi ña ma ra tànda'a ni kundachiyo ra xiin na, tajan kùu jandita ndio na yu'u na.

¹⁶"Ta nī'iin ñivi na kūu nataa ta'an na ja'ma cha'nu chi'in ita'vi ma ja'ma chaa, vati ma ja'ma chaa, jan-doluxu yi ma ja'ma cha'nu, ta vi'a ka'vi nàkaa ma nuu ta'nda yi ja'a yi. ¹⁷Ta juuni na kūu tãan yo ma vinu chaa tichi ma tia'a ñii cha'nu, vati tu jà'a yo takan, ta ni ka'ndi yi, ta ma ñii cha'nu, chi'in ma vinu chaa tivi yi. Yakan va iyo yi ña taan yo ma vinu chaa tichi ma tia'a ñii

chaa, ikan ninduvi yi kùu jakuenda yi yi.

Ña se'e Jairo, ta ña kē'e ja'ma Jesuu

(Mr. 5:21-43; Lc. 8:40-56)

¹⁸ Ta ora juuni ndaa Jesuu kà'an ra ma tu'un i'ya nuu ma ñivi, tajan iin ma ra kùxini nuu ma ndian judú, chāa ra nuu Jesuu, ta chūnandi chiti ra, ta te'en nāka'an ra:

—Já chī'í kuii ma ña se'i, va tu ku'un, ta jundiun nda'un ma xinian, ta ni nataku ndikoan —kàti ra chí'in Jesuu.

¹⁹ Tajan ndēta ndio Jesuu, ta kuà'an ra chí'in ra ma ve'e ra chí'in ma ndra jākua'a chí'in ra ndia. ²⁰ Ta juuni ma ikan kuà'an iin ña'a, ña cha ìyo uchi uvi kuiya ña kù'vian jà'a ma niian. Yakan chājayatian ña iti' chata Jesuu, ta jānanian nda'a' ña ma cha'a ja'ma ñu'u ra. ²¹ Vati yakan, te'en chānini ña: "Jitu chí'in ña jananinio ma nda'a' yo ja'ma ra, ta ndova'a yo", kùunian.

²² Va ora chikoni'i Jesuu iti' chata ra, ta ndē'e ra ña, ta te'en nāka'an ra chí'an:

—Na sii kuuniun yo'o se'yu ti cha ndova'un jà'a ña chīnuniun —kàti Jesuu chí'in ña.

Tajan juuni ma ora ikani ndā'a ña.

²³ Ta ora chāa Jesuu ve'e ma ra kùxini nuu ma ñivi judú, ta ndē'e ra ña cha ìyo tu'va ma ndra musika ña ni tivi ndra ma nuu ni kukuchi ña. Ta ma ñivi nduva'a ni'i

kachaku na. ²⁴ Tajan te'en nāka'an ndio Jesuu chí'in na:

—Na kee ndo ma tichi ve'e, vati ma ña tivaa i'ya, töve chí'í ña, ti kixinian —kàti ra.

Ta ma ñivi java kachakú ndaa na ra, ña kā'an ra takan. ²⁵ Va ndisaa na kātava ra, tajan kī'vi ndio ra ma tichi ve'e nuu kandii ma ña chí'í, ta tiin ndio ra nda'a' ña, ta ndēta ña. ²⁶ Takan kuu tajan ninii kuii ma ñu'u' ikan chitakuati ma ña jā'a Jesuu.

Jesuu jànda'a ra uvi ta'an ndra kuaá

²⁷ Ta ora kēe ndio Jesuu ma ikan, tajan uvi ta'an ma ndra kuaá, te'en kīcha'a ndra kanachaa ndra ora tāndikun ndra chata ra:

—¡Na kunda'viniun ndyu'u, yo'o ra kùu se'e racha'nu David! —kàti ndra chí'in ra.

²⁸ Ta ora kī'vi ndio Jesuu ma tichi ve'e, ta ikan jan chājayatin ninduvi ma ndra kuaá nuu Jesuu, ta te'en kīcha'a ra chikatu'un ra nuu ndra:

—¿A chānini ndo ña kùu ja'i ma ña kùuni ndo? —kàti ra.

Ta ndrakan te'en nāka'an ndra:

—Kùu ja'un yi —kàti ndra.

²⁹ Tajan jānani ndio Jesuu nda'a' ra ma tinuu ndra, ta te'en nāka'an ra chí'in ndra:

—¡Na kuu yi ma tava chīnuni ndo! —kàti Jesuu.

³⁰ Tajan nānde'e ndio ndra. Ta te'en kātitu'un kachin Jesuu nuu ndra ma ña ìyo yi ña ja'a ndra:

—Koto kätitu'un ndo ma ña já'i chi'in ndo nuu nĩ'iin ñivi —kàti Jesuu chi'in ndra.

³¹ Va juuni takä'an kee kua'a' ndra ku'un ndra, ta kīcha'a ndra kätitu'un ndra nuu ndisaa ñivi iyo ninii ma ñu'u' ikan, ma ña já'a Jesuu chi'in ndra.

Jesuu jànda'a ra iin ra ñi'i

³² Ta ora juuni yanga kèe na ma tichi ve'e ikan, tajan kēta iin ndian chāndaka na iin ra ñi'i ña ndiso tati xaan nuu Jesuu. ³³ Ta ora cha tāva ndio Jesuu ma tati xaan tichi kuñu ra, ta kīcha'a ndio ra kà'an ra. Ta ma ñivi ndava kuà'an anima na, ta te'en nāka'an ndio na:

—iNĩ'iin cha'a' takä'an nde'o iin ma ra jà'a takan ma ñuu Israel! —kàti na.

³⁴ Va ma ndian fariseu te'en kà'an na:

—Ra'ya tāva ra ma tati xaan ña indii tichi kuñu ra juuni chi'in ndatu ma kui'na, ña kùu chito'o ma tati xaan —kàti na.

Jesuu kùnda'vini ra ma ñivi

³⁵ Takan kūu ta Jesuu chākunuu ra tandi'i ñuu, chi'in kuariya, ña jàna'a ra nuu na, ta'ii'iin ma tichi veñu'u kuati ña iyo ma nuu iyo na. Ikan chākunuu ra kätitu'un ra nuu na ma tu'un va'a Ndioo naja kua kuu ma nuu chà'nda ra tiñu. Ta juuni jànda'a ra tandi'i nuu ma ndian ku'vi jà'a ma tundo'o xaan, ta inga tuku kue'e u'vi na ndia. ³⁶ Ta ora ndē'e ndio ra ña ya'a ga kua'a' ma ñivi ka'in, ta kùnda'vini ra na, ti ya'a

ga nda'vi kùuni na, ta chitatu na ndia, tava kùuni ma mvechala ña tüvi iyo pato.

³⁷ Tajan te'en nāka'an ndio ra chi'in ma ndra jākua'a chi'in ra:

—Ndicha ña ma ndatiñu cha kēta nuu tachio ya'a ga kua'a' yi, va ma ndra jàtiñu chi'in yi ya'a lichin ndra. ³⁸ Yakan va na ndakan ndo nuu ma Racha'nu chito'o ma ndatiñu, ña na tachi ra tiá ma ndra kichi jàti'vi yi —kàti Jesuu.

10

Jesuu kàchin ra ndi uchi uvi ndra ni kuu tatun ra

(Mr. 3:13-19; Lc. 6:12-16)

¹ Tajan kāna ndio Jesuu ma ndi uchi uvi ta'an ma ndra jākua'a chi'in ra, ta jāna'a ra nuu ndra, naja kua iyo yi ña ja'a ndra, ta tāva ndra ma tati xaan ña ndiso ñivi, ta naja kua iyo yi ña ja'a ndra, ta jànda'a ndra tandi'i nuu ma kue'e ndo'o na, ta ña u'vi na ndia. ² Ña'a kùu sivi ma ndi uchi uvi ma ndra kùu tatun Jesuu: Ma ra nunuu, nàni ra Simón, ra juuni jākunani Jesuu Petu' ndia, chi'in ra yani ra André, ta Jandiau chi'in ra yani ra Xuva, ndra kùu se'e, ra nàni Zebedeu. ³ Ta Lipe chi'in Tolo, Toma, chi'in Mate, ña kùu ra iin ra nāka'an xu'un' kuenda ñuu ka'nu ña nàni Roma. Ta Jandiau, ra kùu se'e Alfeu, chi'in Lebeu, ra juuni nàni Tadeu ndia. ⁴ Ta Simón, ra kùuni kuati chi'in ñuu Roma, ta Juda Iscariote, ra ni xikoña'a ma Jesuu tiá iti' nuu.

Jesuu tàchi ra, ndra jàkua'a chi'in ra, ña na kukatitu'un ndra tu'un Ndioo (Mr. 6:7-13; Lc. 9:1-6)

⁵ Takan kùu tajan tãchi ndio Jesuu ma ndi uchi uvi ndra jàkua'a chi'in ra chi'in ma tu'un i'ya:

—Koto kù'un ndo ma ñu'u' nuu iyo ma ndian töve chìnuni, ta koto ki'vi ndo ma ñu'u' Samaria ndia. ⁶ Va'aga ña na ku'un ndo ma ñu'u' Israel, nuu kandoyo ma ndian kùu takua kùu ma mvechala ña kuànaa. ⁷ Ikan na ku'un ndo, kukatitu'un ndo nuu na, ña cha vãchi kuyatin ma nuu chà'nda Ndioo tiñu nuu iyo ma iti' andivi. ⁸ Na janda'a ndo ma ndian ku'vi, ta janda'a ndo ma ndian ndo'o kue'e ta'yu, ta jànataku ndo ma ndian chi'í. Ta juuni na tava ndo ma tati xaan ña iyo tichi kuñu ñivi ndia. Ta töve iyo yi ña naka'an ndo xu'un' cha'a' ña jà'a ndo tatan na, ti ni'i saani ndo ma ndatu i'ya.

⁹ 'Ta töve iyo yi ña kunda'a ndo oro, ni plata, ni cobre, ¹⁰ ta ni yunu ndo ma tichi iti' kuà'an ndo. Na kunda'a ndo iin chaku'uni ma ja'ma ndo, ta koto kunda'a ndo inga ndichan ndo, ni yutun vatun ndo ndia, ti ma ndra jãtiñu, ni ni'i sani ndra jitu ma ña kachini ndra.

¹¹ 'Ta ora ni chaa ndo iin nuu kandii iin ñuu a iin kuariya vali, na nanduku ndo iin ndian va'a ña iyo tundeeni ndo chi'in, ta kindoo ndo chi'in na ma ve'e na, nda kati keta ma ora ni ku'un ndo. ¹² Ta ora ni ki'vi

ndo ma ve'e na, iyo yi ña kaña'a ndo te'en chi'in na: "Ndioo na koo chi'in ndo", kati ndo. ¹³ Ta tu ma ñivi iyo ma ve'e ikan, tiñu'u na ma ña kà'an ndo, na koo vii na takua ma tu'un kà'an ndo chi'in na. Va tu töve tiñu'u na ndo, na töve ni koo vii na takua kà'an ndo chi'in na. ¹⁴ Ta tu töve ndakimani na ndo, ta ni töve jãchi'in na ma ña kà'an ndo, va'aga ña na kee ndo ma ve'e na, a ma ñuu nuu iyo na, ta jãkisi ndo ma yuyaka ka'iin cha'a ndo. ¹⁵ Ndicha va'a ña kà'in chi'in ndo ña ma kivi ni chaa ma ora ni jakutuni Ndioo kuati ñivi iyo ñuñivi, nduva'aga ni nde'e ma ñivi iyo ñuu ikan tiá tundo'o, kua ma ñivi chīyo ma ñuu Sodoma chi'in Gomorra.

Nuu ndè'e ma ndra jàkua'a chi'in Jesuu tundo'o

¹⁶ 'iNa nde'e ndo! Ndyo'o ndian kùu ndo takua ma mvechala ta yu'u ni tachi ndo tañu ma kiti xaan ña nani lobo. Na ndakuu ndo ndian yati, takua yati ma koo, ta juuni na kuu ndo ndian ika, takua kùu ma livi. ¹⁷ Na kumi kuenda ndo ndo, vati ni jaya'a na ndo nda'a ma ndra tiñu, ta ni kani ndra ndo ma tichi veñu'u kuati na. ¹⁸ Ta juuni ndava ni jaya'a ndra ndo, nda'a ma ndra kuvienyu, chi'in nda'a ma ndra kùu rey, cha'i. Takan ni kuu yi, ikan na kãtitu'un ndo ma tu'in nuu ndra, chi'in nuu ma ndian töve chìnuni ndia. ¹⁹ Va ma ora ni jaya'a ndra ndo nda'a ma ndra tiñu, na nãkanini ndo cha'a' ma ña ni

ka'an ndo, a cha'a' ña naja kua iyo yi ña ka'an ndo, ti ora ni chaa ma ora ikan, maa ma Ndioo kùu ra, ña ni ki'vi ra chinituni ndo, ta katitu'un ra naja kua iyo yi ña ka'an ndo. ²⁰ Vati na yöve maa ndo kùu ma ndian ni ka'an, ti ma ra ni ka'an naja kua ka'an ndo. Ma tichi chinituni ndo kùu ma Tati lí ma Ndioo Tatá ndo.

²¹ 'Ma tiempu ikan ni ku'va ndra juuni ma ndra kùu yani ndra, ña na ka'ni na ndra, ta ma ndra kùu tatá, ni ku'va ndra juuni ma ndra kùu se'e ndra ndia. Ta ma ndra se'e ndra ni chikoni'i ndra nuu ma tatá ndra, ta ka'ni ndra ndra. ²² Ta tandi'i ñivi iyo ñuñivi, ni kuxaani na nde'e na ndo cha'i. Va ma ndian jandeeni na ña koo va'a na chi'in ma tu'in, nda kati ya'a ma tundo'o ikan, ni kakú na. ²³ Ta ora ndikun na ndo ma iin ñuu, na kunu ndo ku'un ndo inga ñuu, vati ndicha va'a ña kà'in chi'in ndo, ña ma ra Se'e ñivi tachi Ndioo, ni kichi ra antea ña jachinu ndo katitu'un ndo ma tu'un Ndioo ninii ka'nu ma ñuu Israel.

²⁴ 'Ta ni'iin ma ndra jækua'a chi'in matru, na töve ka'nuga ndra kua ma ra kùu matru ndra, ta ni'iin ma ndra jàtiñu, na töve ka'nuga ndra kua ma chito'o ndra ndia. ²⁵ Vati ma ndra jækua'a, iyo yi ña kindoo va'ani ndra, chi'in ña na chaa ndra koto ndra tava chito ma matru ndra. Ta ma ndra jàtiñu, na kindoo va'ani ndra chi'in ña na chaa ndra koto ndra tava chito

ma ra chito'o ndra ndia. Ta tu yu'u kùu ma ra kuxini nuu iyo ve'e, ta ma ñivi kà'an na ña ma kui'na Beelzebú kùu. Tu takan kà'an na yu'u, ¿naja kua chà'nini ndo ña ni ka'an na chata ma ndian iyo kuendai ndia?, tuva takan.

Nuu kà'an yi nda yo iyo yi ña yu'vio nde'o

(Lc. 12:2-9)

²⁶ 'Yakan va na yü'vi ndo nde'e ndo ma ñivi. Vati na töve iyo ni'iin tu'un xe'e, ña kùu kundii xe'e kua'a' tiempu, ti ninii chito ma ñivi yi. Ta ni inga tuku ma ña indii xe'e na kùu kindoo yi takan kua'a' tiempu ndia. ²⁷ Ma tu'un ña kàtitu'in nuu ndo ma nuu naa i'ya, na jaketa ndo yi ma nuu ndichin nuu ma ñivi, ta ma tu'un ña nàtu'in, ña chitoni maa yo, na ndaa ndo ma chata ve'e, ta kanachaa ni'i ndo yi nuu ma ñivi. ²⁸ Na yü'vi ndo nde'e ndo ma ndian chà'ni ma kuñu yo, vati na kùu ka'ni ma tati ma anima yo. Va'aga ña na yu'vi ndo nde'e ndo ma Racha'nu Ndioo, ti rakan kùu ra, ña kùu jandi'i ra nuu ma kuñu ndo, chi'in ma tati ma anima ndo, ta jaku'un ra yi andaya'.

²⁹ 'Ta, ¿a kùu jata ma ñivi uvi ta'an saa kuati chi'in iin pesuni?, kùuni ndo. Ta na kùu koyo ndri ma nuñu'u' i'ya, tuva na chà'a ma Ndioo ña jà'a ndri yi ndia. ³⁰ Vati nda ma ixi xini ndo, cha kà'vi va'a ma Racha'nu Ndioo ta'ii'iin yi. ³¹ Na yüvi ndo, ti vaji kua'a' ma saa kuati ikan, va na tüvi

ka'nuga ndaa ndri kua maa ndo.

Na katitu'un yo ña chìnuni yo tu'un Jesucristu nuu ka'iin kua'a' ñivi
(Lc. 12:8-9)

³² 'Ta tu iyo nda yo kà'an tu'in nuu ka'iin kua'a' ñivi, nda mai ni ka'in cha'a' na nuu ma Tatái, ra iyo andivi ndia. ³³ Va ma ndian kà'an ña töve nàkoto na yu'u nuu ka'iin kua'a' ñivi, nda mai ni ka'in ña töve nàkotoi na nuu ma Tatái, ra iyo andivi ndia.

Cha'a' Jesuu kùu yi ña kèè siin ma ñivi
(Lc. 12:51-53; 14:26-27)

³⁴ 'Koto nàkanini ndo ña yu'u vàchi ja'i ña na koo va'a ma ñivi iyo ñuñivi, ti na yüvi takan kùu yi. Vati yu'u vàchi ja'i ña na kanita'an ndo chi'in ta'an ndo. ³⁵ Ti vàchi ja'i ña na kanita'an ma ndra'ii, chi'in juuni ma tatá ndra, ta ma ñivi ña'a, chi'in juuni ma'á vi, ta ma ñivi chanu, ni kanita'an vi, chi'in ña ka'nu vi ndia. ³⁶ Ta takan kùu yi ña ta'ii'in ma ñivi, ni kanita'an na, juuni chi'in ma ñivi na.

³⁷ 'Ta tu iyo ndian kùuniga na nde'e na ma tatá na, chi'in ma'á na, tiá kua mai, na töve iyo yi ña kuu na ma ndian iyo kuendai. Ta tu iyo nda ndian kùuniga na nde'e na ma ndra'ii se'e na, a ñivi ña'a se'e na tiá kua mai, na töve iyo yi ña kuu na ma ndian iyo kuendai. ³⁸ Ta ma ndian töve kùuni na tandikun na chatai chi'in kruu na, ikan na nde'e na tundo'o takua ni nde'i tundo'o nuu kruu, ndiakan na töve iyo yi ña kuu

na ma ndian iyo kuendai ndia. ³⁹ Ta ma ndian kùuni na jakakú na na nuu ndè'e na tundo'o cha'i, ni kuvi na. Va ma ndian ni kuvi cha'i jà'a ma tundo'o, ni kakú na.

Nuu nì'i yo ma ya'vi yo
(Mr. 9:41)

⁴⁰ 'Ta ma ndian k'i'in kuenda ndo, juuni k'i'in kuenda na yu'u ndia. Ta ma ndian k'i'in kuenda yu'u, juuni k'i'in kuenda na ma Racha'nu tãchi yu'u ndia. ⁴¹ Ta ma ndian k'i'in kuenda iin ma ra kà'an chi'in tu'un yu'u Ndioo, cha'a' ña ra vàchi kuenda Ndioo kùu ra, ni ni'i na ya'vi na, indukuni takua nì'i ma ra kà'an chi'in tu'un yu'u Ndioo. Ta ma ndian k'i'in kuenda iin ndian ndicha va'a, cha'a' ña ndian ya'a va'a kùu na, ni ni'i na ya'vi na, indukuni takua nì'i ma ra va'a ikan yi ndia. ⁴² Ta nda ndian nikuuni, ña chà'a na jitu iin yachin takuui vichin ko'o ma ndiakwati i'ya, cha'a' ña ndian chàkunuu chi'in kùu na, ndicha va'a ña kà'in chi'in ndo ña Ndioo ni ku'va ra ya'vi na ndia —kàti Jesuu.

11

Xuva ra jàkunduta, tàchi ra ma ndra jàkua'a chi'in ra nuu Jesuu

(Lc. 7:18-35)

¹ Takan kùu ta ora chīnu kà'an Jesuu takan chi'in ma ndi uchi uvi ma ndra jàkua'a chi'in ra, tajan kēe ndio ra ma ikan, kuàkatitu'un ra tu'un Ndioo, ta kua jàna'a ra yi nuu ma ñivi iyo ma ñuu,

ña kùu nda'a' ma ñu'u' ikan.
 2 Ta ma Xuva, ra jàkunduta ña indii tichi vekaa, chĩto ndio ra ndisaa ma ña jà'a Cristu. Tajan tãchi ndio ra uvi uni ma ndra jàkua'a chi'in ra ña na kunde'e ndra Jesuu, 3 ta ndakatu'un ndra te'en nuu ra:

—¿A ndicha ña yo'o kùu ma Cristu, ra iyo yi ña kichi, a iyo yi ña kuantu ndi inga ra? —kàti ndra chi'in ra.

4 Tajan Jesuu te'en nãka'an ra chi'in ndra:

—Na ku'un ndo, ta katitu'un ndo nuu Xuva, ma ña ndè'e ndo, chi'in ma tu'un chini ndo. 5 Na katitu'un ndo nuu ra ña ma ndian kuaá, cha ndè'e na, ta ma ndian koxo cha chika na, ta ma ndian kù'vi jà'a kue'e ta'yu cha ndã'a na ndia. Ta ma ndian so'o cha chini na, ta ma ndian cha chĩ'í nãtaku na, ta ma ndian nda'vi chini na ma tu'un Ndioo ña jàkakú na. 6 Na sii kuuni ma ndian endee töve jãña ña chinuni ma ña kà'in —kàti Jesuu chi'in ma ndra chàkunuu chi'in Xuva.

7 Takan kùu ta ora cha kàcha'an ndio ndra, tajan te'en nãka'an Jesuu cha'a' ma Xuva nuu ma ñivi:

—¿Niyi kùu ma ña chãnde'e ndo ma tichi ku'u ora chã'an ndo? ¿A iin ndoó vixi ña jãkisi tati kùu yi?, kùuni ndo. 8 Ta tu yüvi takan kùu yi, ¿nda ña kùu ma ña chãnde'e ndo?, tuva takan. ¿A chãnde'e ndo iin ra ya'a va'a ja'ma ñu'u, ta vii yi?, kùuni ndo. ¿A tüvi chà'a ndo kuenda ña ma ndian chàku'un ja'ma takan, iyo na

ve'e ma ndra kùu rey? 9 Va na katitu'un ndo, ¿nayi kùu ma ña chãnde'e ndo? ¿A iin ra kà'an chi'in tu'un yu'u Ndioo kùu ra?, kùuni ndo. Ndicha va'a ña takan kùu yi. Ta iin ra ka'nuga kùu ra kua inga ma ndra kà'an chi'in tu'un yu'u Ndioo. 10 Vati nuu ma tutu Ndioo te'en kà'an yi cha'a' ma Xuva:

Yu'u, ni tachì ma ra kùu tatuin itì' nuun,

ikan na jandova'a ra ma itì' nuu ni chaun, kàti yi.

11 Ndicha va'a ña ka'in chi'in ndo, ña ni'iin ma ndra'ii iyo tañu ma ndra iyo vitin, töve ka'nuga ndra kua ma Xuva, ra jàkunduta. Ta vaji ndicha ña takan kùu yi, va ma nuu chà'nda Ndioo tiñu andivi, ma ra valiga kùu ma ra ka'nuga kua ma Xuva.

12 'Nda ma kuiya keta Xuva, ra jàkunduta, ta nda vitin, ma nuu chà'nda Ndioo tiñu andivi cha iyo kua'a' ñivi ña cha jãkanaa vi ña ki'vi na kuenda yi. Ta ma ndian nãnduku na naja kua ki'vi na kuenda yi, ndiakan kùu ma ndian cha kundee na ni'i na yi. 13 Ta ndisaa ma ndra kà'an chi'in tu'un yu'u Ndioo, ta chi'in ña kà'an ma ley Ndioo ña tãa Moisés, kãtitu'un ndra naja kua kãa ma nuu chà'nda Ndioo tiñu andivi, nda ora keta tiempo ña keta ma Xuva, ra jàkunduta.

14 Ta tu kùuni ndo chinuni ndo ma tu'un i'ya, Xuva ra jàkunduta, kùu ma ra nani Elía, ra kà'an chi'in tu'un yu'u Ndioo, ti rakan kùu ma

ra iyo yi kichi niku. ¹⁵ Yakan va ma ndian chàta'ani taso'o ma ña kà'in, na taso'o na yi.

¹⁶ '¿Nda yo chi'in kùu jando indukuni ma ñivi iyo tiempu i'ya?, kùuni ndo. Ndiakan kùu na tava kùu ma ndiakwati che'e, ña ma ora chūnandi na chàsiki na nuu ya'vi, ta ndiakan te'en kanachaa ni'i na nuu meru na: ¹⁷ "Tivi ndi tuvilu, va tūvi nī tacha'a ndo. Ta chīta ndi yaa nda'vi, ta töve nī chaku ndo." ¹⁸ Vati kīchi ma Xuva, ra jakunduta, ña töve nī chachi ta töve nī chi'i, ta kāti ndo ña ra iyo tati xaan chi'in kùu ra. ¹⁹ Ta ikan jan kīchi ndio yu'u ma ra Se'e ñivi tāchi Ndioo, ra chàchi, ta chī'i ndisaa nakuyi. Ta ma ñivi kà'an na chata ra te'en: "Rakan kùu ra chàchi kua'a' ta kùu ra iin ra chīnī, ta juunī ndikita'an ra chi'in ndian jà'a kuati, ta chi'in ma ndian nāka'an xu'un' kuenda ñuu Roma." Takan kāti na. Va tava ma Ndioo nduva'a iyo chinituni ra, ta ma ña va'a ña jà'a Ndioo jàna'a yi ña iyo chinituni ra.

Ñivi töve jàchi'in ña kà'an Jesuu ni nde'e na tundo'o

(Lc. 10:13-15)

²⁰ Takan kùu tajan ndisaa ma ñuu nuu yā'a Jesuu, ma nuu jā'a ra kua'aga ma ndatu ra, kùxaan ra chi'in na ti töve nī sama na ma kua iyo na, ta te'en kīcha'a ndio ra kà'an ra nuu na:

²¹ —jNda'vi ta'an ndyo'o ñivi ñuu Corazín! Ta, jnda'vi ta'an ndyo'o ñivi ñuu Betsaida! Vati ndicha ña

ndē'e ndo ma ndatu ka'nu ña jà'i ñuu ndo. Ta töve nī sama ndo kua iyo ndo. Vati tu ja'i ma ndatu ka'nu takan niku nuu ma ñivi ñuu Tiro, ta ñuu Sidón, tatiempu cha sāma na ma kua iyo na niku, ta cha jāna'a na yi chi'in ña chàku'un na ma ja'ma ya'a cha'nu, ta cha chōso na ma yuyaa chata na ndia niku. ²² Va yu'u kà'in chi'in ndo ña ora ni chaa ma kivi ña ni jakutuni ma Ndioo kuati ma ñivi, nduva'aga ni nde'e ndo tundo'o kua ma ñivi iyo ñuu Tiro, ta Sidón. ²³ Ta ndyo'o ñivi ñuu Capernaum, ¿a chānini ndo ña ni ndaa ndito ndo ku'un ndo andivi?, kùuni ndo. Va töve ti nda andaya' nuu ndè'e ma ndian chī'í tundo'o, ikan ni jakanai ndo. Vati tu nuu ma ndian ñuu Sodoma, jā'i ma ndatu ka'nu niku, ma tava jā'i yi nuu ndo, ma ndian ñuu ikan, cha sāma na vitin ma takua iyo na niku. ²⁴ Va ndicha va'a ña kà'in chi'in ndo, ña ma ora ni chaa ma kivi ña ni jakutuni Ndioo kuati ma ñivi, nduva'aga ka'vi, ni nde'e ndo tundo'o, kua ma ñivi ñuu Sodoma. —Takan kāti Jesuu.

Na kichi ndo nui, ta ku'vai nuu nindee ndo

(Lc. 10:21-22)

²⁵ Takan kùu ta ma tiempu ikan, te'en nāka'an Jesuu chi'in Ndioo:

—Ya'a jàka'nui ñun yo'o Tatá, ra chà'nda tiñu andivi chi'in ma nuñu'u' ñuñivi, vati ma tu'un xe'e ña iyo chi'un, na töve nī jana'un

yi nuu ma ndian iyo chini-tuni, ta ya'a chìto ña kà'an, vati nuu ma ndian nda'vini jàna'un yi. ²⁶ Ndicha ña takan kùu yi Tatá, ti kua kùuni maun kùu yi.

²⁷ 'Ta ndisaa ma ña iyo, cha nàku'va ma Tatái yi nui. Ta nì'iin ñivi, töve nàkoto va'a na yu'u ra kùu Se'e ra, ti uvanuu ma ra nàkoto va'a yu'u, kùu ma Tatái. Ta nì'iin ñivi töve nàkoto va'a na ma ra kùu Tatái, ti uvanuu ma ra nàkoto va'a ra kùu yu'u, ra kùu Se'e ra chí'in nda ndian ni kùuni ña jana'i ma Tatái nuu na ndia. ²⁸ Ta ndisaa ndyo'o ndian nduva'a chitatu, cha'a' ña ya'a jàtiñu ndo, ta cha'a' ña ya'a vee ndiso ndo, na kichi ndo nui, ta ku'vai nuu nindee ndo. ²⁹ Ta tandi'i ndyo'o ndian chàta'ani jàchi'in ma tu'un kà'in, ndyo'o ndian chàta'ani kutu'va ma ña chìtoi, cha'a' ña ya'aga jàndeeni nde'i ndo, ta cha'a' ña kùu iin ra masu anima ndia. Tu ndicha ña takan jà'a ndo yi, tajan ni ni'i ndo nuu nindee anima ndo i'ya. ³⁰ Vati ma tiñu chà'i nuu ndo ña jà'a ndo, yöve iin ña vee kùu yi kuenda ndo, ti iin tiñu ya'a ñama kùu yi —kàti Jesuu.

12

Ndra jàkua'a chí'in Jesuu, chà'nu ndra yoko trigu ma kivi nindeo

(Mr. 2:23-28; Lc. 6:1-5)

¹ Takan kùu iin kivi ora nindee ñivi judíu, Jesuu chàkunuu ra chí'in ndra jàkua'a chí'in ra iin nuu kàa

trigu. Ta tava ma ndra jàkua'a chí'in ra nduva'a chāñu soko ndra, yakan va kīcha'a ndio ndra chà'nu ndra yoko ma trigu, ta kīcha'a ndra kàchachi ndra ma chiti yi. ² Ta ora ndē'e ndio ma ndra fariseu ña kàja'a ndra, ta te'en nàka'an ndra chí'in Jesuu:

—Na nde'un ña ja'a ma ndra jàkua'a chí'un, ti ndrakan kàja'a ndra iin ña töve iyo yi ña ja'a ndra ma kivi nindeo —kàti ndra chí'in Jesuu.

³ Ta Jesuu te'en nàka'an ra chí'in ndra:

—¿A takā'an jàkua'a ndo ma nuu kà'an yi naja kua jà'a ma David chí'in ma ndra meru ra ora chāñu soko ndra niku? ⁴ Ra'ya kī'vi ra ma tichi veñu'u Ndioo, ta chāchi ra ma paan í ña ka'iin ma ikan. Ta yakan ti töve iyo yi ña kachi ra yi, ta ni ma ndra kùu meru ra, ti uvanuu ma ndra kùu kachi yi, kùu ma ndra kùu sutu ni. ⁵ ¿A takā'an jakua'a ndo nuu ma Ley Ndioo ña taa Moisés, ma nuu kà'an yi ña ma ndra kùu sutu veñu'u, vaji töve nindee ndra ma kivi nindee yo, na yöve iin kuati kùu yi kuenda ndra? ⁶ Va yu'u kà'in iin nakuyi ña ndicha chí'in ndo, i'ya ndaa iin ra ka'nu tiaga kua ma veñu'u ka'nu ndian judíu. ⁷ Ta ndyo'o, ¿a juuni takā'an kutunini va'a ndo ma ña kà'an yi nuu ma tutu Ndioo i'ya ña kà'an ndo takan? Vati te'en kà'an yi nuu yi: “Yu'u kùuni ña na kunda'vini ndo nde'e ndo

ma ñivi, ta töve kùunjì ña ndakimani ndo ma Racha'nu chí'in ma kiti sòkó ndo nuu ra." Tu ndicha ña cha chító ndo ña kà'an ma tutu tãa Moisés, na töve iyo yi ña ka'ni ndo ma ndian töve iyo ni'iin kuati. ⁸ Ndicha va'a ña ma ra Se'e ñivi tãchi Ndioo, iyo ndatu ra cha'a' ma kivi nindee yo.

Jesuu jànda'a ra iin ra'ii nda'a' ití

(Mr. 3:1-6; Lc. 6:6-11)

⁹ Tajan kēe ndio Jesuu kuà'an ra ma nuu ndaa ra ikan, ta chãa ra nuu ndaa iin veñu'u vali ma ndian judíu, ta kī'vi ra tichi yi. ¹⁰ Ta ndē'e ra ña ma tichi yi, nandi iin ra nda'a' ití. Va tava nànduku ndra naja kua jà'a ndra, ta kã'an Jesuu iin ña tüvi va'a, ta chí'in yakan kùu nani'i ndra naja kua tisokuati ndra ra. Tajan te'en chíkatu'un ndra nuu ra:

—¿A kùu janda'a yo iin ndian ku'vi ma kivi nindee yo? —kàti ndra chí'in Jesuu.

¹¹ Ta Jesuu te'en nãka'an ra chí'in ndra:

—¿Nda ndyo'o nikuuni, tu iyo iin mvechala jàna ndo, ta nde'e ndo ña koyo ri iin tichi soko kono, ma kivi nindee ndo, a töve iyo yi ña ku'un ndo, ta tava ndo ri?, kùuni ndo. ¹² Tu tavani'i yo ndrikan ña kùu ndri iin kitini, kùuni yi ka'an yi ña, jìyo ga kuenda yi ña tavani'i yo iin ra'ii kua ma mvechala! Cha'a' yakan kùu yi ña, kùu ja'a yo ma ña va'a ma kivi nindeo.

¹³ Tajan te'en nãka'an ndio Jesuu chí'in ma ra nda'a' ití:

—Jànakee nda'un —kàti Jesuu chí'in ra.

Tajan jãnakee ndio ra ma nda'a' ra, ta kīndoo va'a va'a yi, kua kàa ma inga chiyo nda'a' ra. ¹⁴ Ta ora kēe ndio ma ndra fariseu ma tichi veñu'u ikan, tajan kīcha'a ndra jando'iin tu'un ndra, naja kua iyo yi ña jà'a ndra, ta ka'ni ndra Jesuu.

Nuu kàtitu'un iin ra kà'an chí'in tu'un yu'u Ndioo, naja kua tã'an Jesuu

¹⁵ Takan kùu ta ora chíto Jesuu ña takan chànini ma ndra fariseu, tajan kēe ndio ra ma ikan, ta nduva'a kua'a' ñivi tãndikun na chata ra. Ta jànda'a Jesuu tandi'i ma ndian ku'vi, ¹⁶ ta kàtitu'un ra nuu na ña koto kàtitu'un na nuu ka'iin kua'a' ñivi nda ra kùu ra. ¹⁷ Te'en kùu yi, ikan na chinu ma tu'un kã'an ma Isaia, ra kã'an chí'in tu'un yu'u Ndioo, ma ora kã'an ra te'en:

¹⁸ Ra'ya kùu ma ra jà'a tiñu nui, ra kãchìn, ta ra ya'a kùunjì nde'i, ña ya'a chisijì nde'i.

Ni jakoyoi ma Tati Í chata ra.

Ta rakan ni katitu'un ra nuu ñivi iyo ninii ka'nu ñuñivi naja kua kuu ndakuu na ñivi ndaa kuenda Ndioo.

¹⁹ Na töve ni natu'un ra chí'in ma ñivi, ta na töve nda'yu ni'i ra nuu na ndia,

ta ni ni'iin ñivi töve ni kuni na ma tati ra ma kai ndia.

²⁰ Ta juuni na töve ni ka'nu ra ma ndoo ña cha tã'nu,

ta ni töve ni nda'va ra ma
mecha ña ja kicha'a
ndañu'ma yi,
nda kati jakanaa ji'na ra ma
ñivi kuenda ra, tajan
ni jandi'i ra nuu ma
kuati.
21 Ta ninii ka'nu ma nuñu'u'
ñuñivi ni jandeeni na
kuatu na,
nda kati ni ja'a ra ña na koo
va'a na.

*Nuu tisokuati na Jesuu,
ti ka'an na ña chi'in ndatu
kui'na jända'a ra ma ñivi
ku'vi*
(Mr: 3:19-30; Lc. 11:14-23;
12:10)

22 Takan kūu tajan
chāndaka ma ñivi iin ra
ndiso tati xaan ña kuaá ta
ñi'i nuu ma Jesuu. Ta ma
Jesuu jända'a ra ma tinuu
ra chi'in ma yu'u ra, ikan
na kuu ndè'e ndiko ra ta
juuni kùu ka'an ra ndia.
23 Tajan ndisaa kuui ma ñivi,
ndava kuà'an tati na, ta te'en
kīcha'a na chikatu'un ta'an
na:

—¿A yūvi ra se'e David
kùu ra'ya?, kùuni ndo —kàti
na.

24 Ta ora chīni ndio ma
ndra fariseu ña takan kà'an
na, tajan te'en kīcha'a ndra
kà'an ndra:

—Ma kui'na nàni Beelzebú
ña kuxini nuu ma tati xaan,
yakán' kùu ma ña chā'a ma
ndatu ikan nuu ra'ya, ikan
na kuu tava ra yi kuñu ma
ñivi —kà'an ndra.

25 Va tava Jesuu cha chīto
ra naja kua chānini ndra,
yakan va te'en kīcha'a ndio
ra kà'an ra nuu ndra:

—Tu kànita'an ñivi iyo iin
ñuu juuni chi'in maa na, ni

ndi'i nuu na. Ta tu iyo ñivi
iyo iin ve'eni ta kanita'an
na juuni chi'in maa na, ni
ndi'i nuu na chi'in nda ma
ve'e na ndia. 26 Ta juuni
kà'in ña tu kànita'an ñivi
Satanaa chi'in juuni maa na,
juuni ni ndi'i nuu na, vati
na kùu kanita'an ma kui'na
juuni chi'in ma ñivián'. Ti
tu ja'án' takan, numini ni
ndi'án' chi'in ñivián'. 27 Tu
chānini ndo, ña chi'in ndatu
Beelzebú tàvai ma tati xaan,
tajan juuni ma ndian tàva
tati xaan ndiso ma ñivi
ña iyo tañu ndo, juuni
maa na ni tisokuati na ndo,
ti tüvi va'a chānini ndo.
28 Vati tu yu'u tàvani'i tati
xaan ndiso ñivi chi'in ndatu
Ndioo, yakan kùuni yi jana'a
yi ña cha iyo ma nuu
chà'nda Ndioo tiñu chi'in
ndo. 29 ¿Nayi iyo yi ña
ja'a iin ñivi, ta kùu ki'vi na
su'u na ve'e iin ra ya'a ni'i?,
kùuni ndo. ¿A töve iyo yi
ña ku'ni ji'na na ra?, kùuni
ndo. Ndicha ña kùu ja'a na
yi, uvaa ña tu jà'a na takan.

30 'Ma ndian töve iyo
kuendai, ndian xaani nde'e
yu'u kùu na. Ta ma ndian
töve ndàki'in ma tu'un kà'in,
va kàtitu'un na inga tuku
tu'un ña jàkanuu yi xini
ma ñivi, ndiakan töve ñivi
kuendai kùu na ndia.

31 'Yakan va yu'u kà'in ña
ma Ndioo, jàka'nuni ra kuati
ma ndra'ii, chi'in tandi'i ma
tu'un ti'ini ña kà'an ndra
ndia. Va tu kà'an ti'ini ndra
chata ma Tati Íí Ndioo, na
töve ni jaka'nuni ra ma kuati
ndra tuva takan. 32 Ta tu
kà'an ti'ini ma ñivi chata ma

ra Se'e ñivi tãchi Ndioo, ma Racha'nu Ndioo ni jaka'nuni ra ma kuati. Va tu kà'an ti'ini na chata ma Ra Tati Í Ndioo, töve ni jaka'nuni ma Ndioo kuati na, ni ma ñuñivi ña iyo vitin, ta ni ma ña ni koo iti' nuu töve ni ja'a ra yi ndia.

Nuu kà'an yi ña chi'in ma chiti yutun, cha chito yo nda yutun kùu run

(Lc. 6:43-45)

³³ 'Tu tachi ndo iin yutun va'a, ni ku'va run ma chiti va'a kachi ndo. Ta tu töve va'a ma yutun tãchi ndo, ni ku'va run ma chiti vã'a'. Ta takan kùu yi ña chi'in ma chiti run, cha nakoto yo nda yutun kùu run. ³⁴ ;Ndyo'o tatá ndian xaan tava xaan ma koo! ;Naja kua kùu yi ña kà'an ndo ma tu'un vii ta va'a, ta juuni maa ndo kùu ma ndian kini? Ndisaa ma tu'un ña kàya ma anima yo, yakan kùu ma ña kà'an yo. ³⁵ Vati taku ma ra'ii va'a, maaa ña va'a kùu ma ña kà'an ra, ti ña va'a kùu ma ña iyo tichi anima ra. Ta ma ra'ii ña töve va'a, maaa tu'un kini kùu ma ña kà'an ra, ti ña kini kùu ma ña iyo tichi anima ra. ³⁶ Ta yu'u kà'in ña ma kivi ña ni jakutuni ma Ndioo kuati ma ñivi, tandi'i ndo iyo yi ña ku'va ndo kuenda cha'a' ma nda tu'un kini nikuuni ña kà'an ndo ndia. ³⁷ Vati juuni cha'a ma tu'un ña kà'an ndo, yakan kùu yi ña ni jandon-daa yi ma kuati ndo, tuva ndian iyo kuati kùu ndo a töve.

Íyo ndian ja'a kuati, ña chikan na ña na jana'a Jesuu iin seña ka'nu nuu na
(Mr. 8:12; Lc. 11:29-32)

³⁸ Tajan uvi uni ndra fariseu, chi'in ndra kùu matru ña jàkua'a tutu Ndioo, te'en nãka'an ndra chi'in Jesuu:

—Matru, kùuni ndi nde'e ndi ña na ja'un iin ndatu —kàti ndra.

³⁹ Ta Jesuu te'en nãka'an ra chi'in ndra:

—Ma ndian kini, chi'in ndian töve iyo tundeeni Ndioo chi'in kùu ma ndian chikan na ña na ja'i iin ndatu ndē'e na. Va yu'u kàti ti tüva ga ni jana'a Ndioo ndatu nuu na, vati uvaa ma ndatu ña jã'a Jonás taji'na. Yakani kùu ma ña ni nde'e na. ⁴⁰ Vati takua tã'an ma Jonás ña chündii ra uni kivi, ta uni chanikuaa tichi ma tiaka' ka'nu, juuni takan ni ta'an yu'u ra kùu Se'e ñivi tãchi Ndioo, ti ni kundii ra uni kivi, ta uni chanikuaa tichi ñu'u' ndia. ⁴¹ Yakan va ma ñivi chïyo ñuu Nínive ni jaketa ndiko Ndioo na, tajan ni tachi ra na ña na tisokuati na ñivi iyo tiempu i'ya ora ni tiku'va ra kuati ñivi. Vati ma ñivi ñuu Nínive ndakoo na kuati jã'a na ta chikoni'i ndiko na iti' Ndioo ora kãtitu'un Jonás tu'un Ndioo nuu na. Yakan va yu'u ra kãtitu'un nuu ndo ka'nugai kua Jonás. ⁴² Vati ora ni chaa tiempu ña ni tiku'va Ndioo ma kuati jã'a ndisaa ñivi, juuni ni jaketa ra iin ña'a kùu reina ña chà'nda tiñu nuu ñivi chïyo iti' xuu. Ta yakan

kùu ma ña ni tachi Ndioo ña na tisokuatian ndo ora ni tiku'va ra kuati. Vati yakan kīchian iin ñuu ya'a chika, tajan jāchi'an tu'un Ndioo ña kā'an Rey Salomón taji'na. Va vitin yu'u kùu iin ra ka'nu ga kua Rey Salomón.

Nuu kà'an yi cha'a' ma tati xaan ña chikoni'i ndiko yi tichi kuñu iin ra'ii

(Lc. 11:24-26)

⁴³ 'Ora kèe iin ma tati xaan tichi kuñu iin ra'ii, chàkunuu yi ma nuñu'u' ití nànduku yi nuu kùu nindee yi. Ta tu töve nàta'an yi ma nuu nindee yi, ta kīcha'a ndio yi nàkanini yi te'en: ⁴⁴ "Va'a ga ña chikoni'i ndikoi ma ve'e nuu chīyoi niku", kàti yi. Tajan ma ora chikoni'i ndio yi, ta nàta'an yi ma ra'ii ikan ña kàa ra tava kàa iin ve'e ña tūva ña koo tichi, ña vii va'a nāti'vi yi, ta ndōva'a va'a yi. ⁴⁵ Tajan kuà'an ndio yi, ta jàti'vi ta'an yi inga ucha ta'an ma tati xaan ga kua maa yi, ta ndisaa ndio yi k'vi yi tichi kuñu ma ra'ii ikan, ta ma nuu ndi'i nia ka'vi ga ndè'e ra tundo'o jà'a yi, kua ma ora kīcha'a yi. Ta takan ni ta'an ma ndian kini ña iyo ma ñuñivi i'ya vitin.

Chàa ma'á Jesuu, chi'in ndra yani ra, ta ñivi ta'an ra ma nuu ndaa ra jàna'a ra

(Mr. 3:31-35; Lc. 8:19-21)

⁴⁶ Juuni ndaa Jesuu jàna'a ra nuu ma ñivi, ora chāa ma ma'á ra, chi'in ndra yani ra, ta ñivi ta'an ra, ña kùuni

vi natu'un vi chi'in ra. Va tava kīndoo vi ma nuke'e, ti nī kuu ki'vi vi. ⁴⁷ Yakan va iyo iin yo kēe chākatitu'un nuu Jesuu, ta te'en nāka'an ra chi'in ra:

—Nuke'e ndaa ma'un, chi'in ndra yaniun, ta ñivi ta'un, ña kùuni vi ka'an vi chi'un —kàti ra chi'in Jesuu.

⁴⁸ Va Jesuu te'en nāka'an ra chi'in ma ra chākatitu'un nuu ra:

—¿Yo kùu ma'i, ta yo kùu ma ndra yani, ta ñivi ta'in?, kùuniun.

⁴⁹ Tajan kīcha'a ra jànanda'a ra nuu ka'lin ma ndra jākua'a chi'in ra, ta te'en nāka'an ra:

—Ndia'ya kùu ma'i, ndra yani, ta ñivi ta'in. ⁵⁰ Vati nda ndian nikuuni ña jà'a ña kùuni ma Tatái ra iyo andivi, ndiakan kùu ma ndra yani, ñivi ta'in, ta ma'i —kàti Jesuu.

13

Iin ku'va ña kuuni Jesuu kà'an ra nuu ñivi chata iin ra tàchi

(Mr. 4:1-9; Lc. 8:4-8)

¹ Takan kùu tajan juuni ma kivi ikan, kēe Jesuu ma ve'e nuu iyo ra, ta chàkunandi ra yu'u lakuna.

² Ta tava ya'a kua'a' ñivi kùti'vi ma nuu nàndi ra, yakan va Jesuu ndāa ndio ra tichi iin varku ña ndaa ma ikan, ta chūnandi ra, juuni yanga ndatu ma ñivi ña kùuni na taso'o na ma ña ni ka'an ra ma yu'u lakuna.

³ Tajan kīcha'a ndio ra kà'an ra kua'a' nakuyi nuu na

chi'in mamaa ku'va. Ta te'en nāka'an ndio ra chi'in na:

—Iyo iin ra tàchi, ña kēe ra kuà'an ra kuàtachi ra. ⁴ Ta ora tàchi ra ma chiti, ta ita'vi yi káchita ma tichi iti', ta ndē'e ma saa yi, ta nūu ndri ma nuu kàndoyo yi, ta káchachi ndi'i ndri yi. ⁵ Ta ita'vi yi va kōyo tañu yuu. Ta ikan ti nuuni yoso ma ñu'u', ti mamaa yuu kùu yi. Ma chiti ikan numini nāka'ndi yi, ti na töve kokon kandoyo ma yuti. ⁶ Va ora ñuka'ñu ndií, nduva'a kuii xii ndio yi, ta nātii yi, ti töve kunu indii ma yo'o yi. ⁷ Ta inga ita'vi ma chiti, va káchita yi tañu ma ku'u iñu, ta ma iñu ikan numini chā'nu yi, ta chāsi yi nuu yi, ta chí'i yi. ⁸ Takan kūu ta inga ita'vi ma chiti, va káchita yi ma nuu iyo ñu'u' va'a, ta nduva'a kuii kua'a' ma trigu kákee nuu yi, iyo yoko ma trigu ña kēe iin cientu chiti nuu, ta iyo yoko ña kēe uni xiko chiti nuu, ta iyo inga yi ña kēe oko uchi chiti nuu yi. ⁹ Nda ndyo'o chini ndo ña kà'in, na taso'o ndo yi.

Nuu jàkoto Jesuu ñivi, nda cha'a' kùu yi ña jàna'a ra ma ku'va nuu na

(Mr. 4:10-12; Lc. 8:9-10)

¹⁰ Tajan ma ndra jàkua'a chi'in Jesuu cha jàyatin ndra ndra nuu ndaa ra, ta chíkatu'un ndra nuu ra naja kà'an ra chi'in ku'va nuu ma ñivi. ¹¹ Tajan Jesuu te'en nāka'an ndio ra chi'in ma ndra jàkua'a chi'in ra:

—Nuu ndyo'o va chà'a Ndioo ña na koto ndo ma

tu'un xe'e ña iyo chi'in ra nuu chà'nda ra tiñu, va nuu ma ñivi ikan, töve. ¹² Ta tu jàtiñu va'a ndo kuenda Ndioo, ni tindee ra ndo tiá kua'a'. Va tu tüvi jàtiñu va'a ndo takua kùuni ra, vaji tiania ma tiñu jà'a ndo iyo, va tandi'i yi ni kindaa ndiko ra yi. ¹³ Cha'a' yakan kùu yi ña kà'in ma tu'un i'ya nuu na chi'in ku'va. Vati ma ñivi ikan ndè'e na, va töve jàchi'in na ma ña nde'e na, chini na, va töve taso'o na, ta ni töve kutunini na ña kà'in ndia. ¹⁴ Ta takan kùu yi ña jàchinu ma ra kà'an chi'in tu'un yu'u Ndioo, ra nàni Isaía ma ña kà'an ra niku, ti rakan te'en kà'an ra: Vaji chini na, ma ña kà'in, va töve kutunini na yi.

Ta vaji ndè'e na yi, va na kùu ku'va na kuenda nayi kùu yi.

¹⁵ Vati ma ñivi iyo ñuu i'ya, jàndava na anima na, ta ndasi ma so'o na, ta ndasi ma tinuu na, ikan na kùu nde'e na, ta taso'o na ma ña kà'in. Ta juuni ndasi ma chinituni na,

ikan na kùu ga chikoni'i ndiko na chí'in, kuenda ña jànda'i na tuva ku'vi na ndia.

¹⁶ 'Va na sii kuuni ndyo'o, ti iyo tinuu ndo ña ndichin ndè'e, ta iyo so'o ndo ña chini. ¹⁷ Ndicha va'a ña kà'in chí'in ndo, ña kua'a' ma ndra kà'an chí'in tu'un yu'u Ndioo, ta inga tuku ma ñivi va'a ña kùuni na nde'e na ma ña ndè'e ndo vitin, va töve nī nde'e na yi. Kùuni

na taso'o na ma ña chini ndo vitin, va töve ni kuu yi ndia.

Jesuu jàna'a ra naja kua kùuni ma ku'va ikan ka'an yi cha'a' ma ra tàchi
(Mr. 4:13-20; Lc. 8:11-15)

¹⁸ Kùunì ña na taso'o va'a ndo naja kua kùuni ma ku'va ña kà'an cha'a' ma ra tàchi ka'an yi. ¹⁹ Ma ndian taso'o ma tu'un kà'an cha'a' ma nuu chà'nda Ndioo tiñu, ta töve kùtunini na ma ña kùuni yi ka'an yi, ndiakan kùu na tava kùu ma chiti trigu ña kàchita ma tichi iti', ti ndiakan ora cha yā'a ña chini ndio na ma tu'un va'a Ndioo, tajan vachi ndio ma kui'na, ta janaa ndio yi ma tu'un Ndioo ña cha iyo chi'in na ma tichi anima na. ²⁰ Ta ma chiti ña tàchi tañu yuu, yakan va kùu yi, tava kùu ma ndian chini ña kà'an ma tu'un va'a Ndioo, ta ndaki'in na yi chi'in ndisaa anima na, ²¹ va tava töve iyo kua'a' yo'o na, tava kùu ma chiti jà'a ma yuu, yakan kùuni yi ka'an yi ña ndiakan chinuni na tu'un Ndioo va tia tiempuni, ta ndakoo na yi. Vati cha'a' ma tu'un i'ya, ora kicha'a na ndè'e na tundo'o cha'a' yi a kànita'an ñivi chi'in na cha'a' yi, numini jàña na ña chinuni na yi. ²² Ta ma chiti ña tàchi tañu iñu, yakan, va kùu yi tava kùu ma ndian chinuni ma tu'un Ndioo, va chitu'un ga na tiaga cha'a' ma ndatiñu ña iyo nuu na ma ñuñivi i'ya, ta juuni cha'a' ña ya'a ga kùuni na nde'e na ma xu'un', yakan jànda'viña'a yi na. Ndisaa

ña'a kùu yi tava kùu ma chiti trigu ña ora kùuni yi kua'nu yi, ta ma iñu ndu'va jàvati yi nuu yi, ta tüvi chà'a yi kua'nu yi. ²³ Va chiti ña tàchi nuu ñu'u' va'a, yakan, va kùu yi tava kùu ma ndian chini va'a ma tu'un Ndioo, ta kùtunini va'a na ma ña kà'an yi, ndiakan va kùu na tava kùu ma chiti ña chà'a kua'a' va'a chiti. Iyo ma chiti ña chà'a yi iin cientu chiti, ta iyo inga yi ña chà'a yi uni xiko chiti, ta inga yi chà'a yi nda oko uchi chiti —kàti Jesuu.

Jesuu kà'an ra iin ku'va cha'a' ma ku'ú ña töve va'a, ña kàa tañu ma chiti trigu

²⁴ Takan kùu tajan Jesuu te'en nàka'an tuku ra inga ku'va nuu ma ñivi:

—Ma nuu chà'nda Ndioo tiñu, kùu yi tava kùu iin ra'ii ña tàchi chiti va'a ma nuu ñu'u' ra, ²⁵ va ora tiin ñuma'na ndra, ta ndisaa ndra kixi kàndoyo, tajan chāa iin ra xaani ndè'e nuu ndra, ta rakan tàchi ra ku'u ña töve va'a nuu tàchi ndra ma chiti trigu, ta kēe ndiko ra kuà'an ra. ²⁶ Takan kùu ta ora kàna ndio ma chiti trigu, ta chà'nu yi, ta kicha'a ndio yi ndata yoko yi, tajan ikan kēta ndio ma ku'u ña na töve va'a. ²⁷ Tajan chā'a ndio ma ndra musu kuenda, ta kēe ndio ndra chakatitu'un ndra te'en nuu ma ra kùu chito'o ndra: “Yo'o racha'nu, ¿na yüvi chiti va'a kùu ma ña tàchiun nuu ma ñu'un? Vati tu takan kùu yi, ¿ndanu kēe ma ku'u ña töve va'a kàa tañu ma trigu tuva takan?”

28 Tajan ma ra kùu chito'o ndra, te'en nāka'an ra chi'in ndra: "Ìyo iin nda ra xaani ndè'e nui jà'a yi", kàti ra. Tajan ma ndra musu ra, te'en nāka'an ndra chi'in ma chito'o ndra: "¿A kùuniun ña ku'un ndi, ta tu'un ndi'i ndi ma ku'u ña töve va'a?", kàti ma ndra kùu musu chi'in ra. 29 Va ma ra kùu chito'o ndra, te'en nāka'an ra chi'in ndra: "Na kùu yi, koto ora tù'un ndo ma ku'u ña töve va'a, jà'a ndo tu'un ndo nda ma trigu chi'in yi ndia. 30 Ma ña ìyo yi ña ja'a yo kùu yi ña va'a ga ña na ku'va yo kua'nu ninduvi yi, nda kati keta ma tiempu ña kàni'i yo ma cosecha, tajan tachi ndioi ma ndra ku'un kujati'vi vu. Ji'na ìyo yi ña kà'nda ndra ma ku'u ña töve va'a, ta ku'ni ndra kuenda sukun yi, ta ka'mi ndra yi, ta ikan jan taan va'a ndio ndra ma trigu tichi yakai." Takan kàti ma ra chito'o ndra chi'in ndra.

Jesuu kà'an ra iin ku'va cha'a chiti yukú mostaza

(Mr. 4:30-32; Lc. 13:18-19)

31 Takan kùu ta juuni te'en nātu'un Jesuu inga tuku ku'va i'ya nuu ma ñivi ndia:

—Ma nuu chà'nda Ndioo tiñu, indukuni kùu yi tava kùu ma chiti yukú mostaza ña tàchi ma ndra'ii ma nuu ñu'u' ndra. 32 Ndicha va'a ña ma chiti i'ya kùu ma chiti vali ga kua tandi'i inga nuu ma chiti, va ora chà'nu yi, chà'nu sukun ga yi kua inga nuu ma yutun, ña ora chà'nu yi kaa yi takua kaa

ma yutun, ña nda ma saa ña kàchika nuu sukun, jàva'a ndri taka ndri ma nuu ìyo sokó yi —kàti Jesuu.

Jesuu kàtitu'un ra iin ku'va cha'a ma yuchan iya ña kuva'a paan

(Lc. 13:20-21)

33 Takan kùu tajan te'en nāka'an tuku Jesuu inga tuku ku'va nuu ma ñivi:

—Ma nuu chà'nda Ndioo tiñu, indukuni kùu yi tava kùu ma yuchan iya ña kuva'a paan, ña tiku'va iin ña'a chi'in uni ku'va ma yuti paan, ta yakan jàkanuan yi chi'in ma yuchan iya, ta kīcha'a ndioan jàvita ña yi, ta nàndaa ndio yi.

Nuu chàtiñu Jesuu ma ku'va jàna'a ra

(Mr. 4:33-34)

34 Tandi'i tu'un i'ya jāna'a Jesuu ma tu'un Ndioo nuu ma ñivi chi'in ku'va. Ta nī'iin tu'un töve kà'an ra nuu na tu töve kà'an ra yi chi'in ku'va. 35 Te'en kùu yi, ikan na chinu ma tu'un kà'an ma ra kà'an chi'in tu'un yu'u Ndioo niku:

Ni nunai yu'i kuenda ña kà'in chi'in ku'vani nuu ma ñivi, ta ni ku'vai ña na koto ndio ma ñivi ma tu'un xe'e, naja kua jātuvi Ndioo ma ñuñivi taji'na.

Nuu kàtitu'un Jesuu nayi kùuni ma ku'va ña kà'an cha'a ma ku'u ña tüvi va'a ña kàna tañu ma chiti trigu

36 Takan kùu ta ora cha yā'a kà'an ndio Jesuu chi'in ma ñivi, tajan kēe ndio ra

kuà'an ra iin tichi ve'e nuu ka'iin ma ndra jàkua'a chi'in ra. Ta ikan jan chājayatin ma ndra jakua'a chi'in ra ndra nuu ra, ta kīcha'a ndra chikan ndra nuu ra ña na katitu'un kachin ra, nayi kùuni ma ku'va ña kà'an cha'a ma ku'u ña tüvi va'a, ña kána ma nuñu'u'.³⁷ Tajan Jesuu te'en nāka'an ra chi'in ndra:

—Ma ra tachi ma chiti trigu, rakan kùu ma ra Se'e ñivi tachi Ndioo.³⁸ Ta ma nuñu'u' tachi ra vu, kùu ma ñuñivi. Ta ma chiti trigu kùu ma ndian ìyo nuu chà'nda Ndioo tiñu, ta ma ku'u ña töve va'a yakan kùu ma ndian se'e kui'na.³⁹ Ta ma ra xaani ña tachi ma ku'u töve va'a, rakan kùu ma kui'na. Ta ma cosecha, yakan kùu ma nuu ni ndi'i ñuñivi. Ta ma ndian musu ña nākuiso ma trigu, ndrakan kùu ma tati jà'a tiñu nuu Ndioo.⁴⁰ Ta takan kùu yi, ña tava jà'a ma ra tū'un ma ku'u ña töve va'a, ta chā'mi ra yi nuu ñu'ú, takan ni kùu yi ma nuu ni ndi'i ñuñivi.⁴¹ Tajan ma ra Se'e ñivi tachi Ndioo, ni tachi ra ma tati jà'a tiñu nuu ra ma nuu chà'nda ra tiñu, ña na jati'vi ndra ma ndian jà'a ña na ja'a ma ñivi kuati, chi'in inga ma ndian jà'a kuati ndia.⁴² Ta ni ti'i yi na tichi ma yavi nduva'a kuii kunu nuu ìyo ñu'ú, ta ikan kùu ma nuu nduva'a kuii ni nde'e na tundo'o ña ndava ni jakari'yu na nu'u na.⁴³ Tajan ndisaa ma yo chìnuni ña kà'an Ndioo, ni ndotacha yo tava tacha ma

nikandii, ma nuu chà'nda ma Tatá yo Ndioo tiñu. Ma yo tàso'o ma ña kà'in, na jachi'in ndo yi.

Jesuu kàtitu'un ra iin ku'va cha'a' ma xu'un' indii xe'e

⁴⁴ 'Ma nuu chà'nda Ndioo tiñu, juuni indukuni kùu yi, tava kùu ma xu'un' ña indii xe'e tichi ñu'u' iin ñivi. Tajan iin ra'ii nāta'an ra nuu indii ma xu'un' ikan, ta rakan tixe'e ndiko ra yi juuni ma nuñu'u' nāta'an ra yi, ta rakan nduva'a kuii chisii ra kuà'an ra, ta xiko ra ndisaa kuii ma ña ìyo nuu ra, ta jàta ndio ra ma ñu'u' ikan.

Jesuu kà'an ra iin ku'va cha'a' ma yuu tacha ña nduva'a ya'vi ndaa

⁴⁵ 'Ma nuu chà'nda Ndioo tiñu, juuni indukuni kùu yi, tava kùu iin ma ra xiko ña nànduku ra ma yuu tacha ña nduva'a vii kàa.⁴⁶ Ta ora nāta'an ndio ra ma yuu tacha ña nduva'a ya'vi ndaa nuu iin ñivi, tajan kēe ndio ra kuà'an ra, ta xiko ra ndisaa kuii ma ña ìyo nuu ra, ta jàta ndio ra yi.

Jesuu kà'an ra iin ku'va cha'a' ma yu'va tiaka' ka'nu

⁴⁷ 'Ma nuu chà'nda Ndioo tiñu, indukuni kùu yi tava kùu ma ndra kīin chi'in yu'va tiaka' ka'nu, ña ora kani ndra yi ma nuu tañu'u, ta tàvani'i ndra ndisaa nuu ma tiaka'.⁴⁸ Tajan ora tuvini ndio ndra ña cha kuvee yi, ta tàva ndio ndra yi ma ñu'u' ití yu'u tañu'u, ta chùnandi

ndio ndra kàchin ndra ma-maa tiaka' va'a ni, ta tãan ndra ndri tichi tuka, ta ma kiti ña na kũu kacho, chàta ndra ndri. ⁴⁹ Takan ni kuu yi ma nuu ni ndi'i ñuñivi, ti ni keta ma tati jà'a tiñu kuenda Ndioo, ta ni tavani'i siin yi ma ndian kini ña ìyo tañu ma ndian va'a. ⁵⁰ Ta ma ndian kini, ni kati'i yi na tichi ma yavi nduva'a kuii ka'nu, nuu ìyo ñu'ú, ta ikan kũu ma nuu nduva'a kuii ni nde'e na tundo'o ña ndava jakari'yu ma nu'u na —kàti Jesuu.

Nuu kà'an yi cha'a' ma tu'un chaa, chi'in ma tu'un cha'nu

⁵¹ Takan kũu tajan Jesuu te'en chikatu'un ra nuu ma ndra jàkua'a chi'in ra:

—¿A kùtunini ndo ndisaa ma ña kà'in chi'in ndo? —kàti ra chi'in ndra.

Ta ndrakan te'en nàka'an ndra:

—Juu, kùtunini ndi yi, yo'o Racha'nu —kàti ndra.

⁵² Tajan te'en nàka'an tuku Jesuu chi'in ndra:

—Cha'a' yakan kũu yi ña tu iin matru jàkua'a tutu Ndioo, kīcha'a ra kà'an ra cha'a' ma nuu chà'nda Ndioo tiñu nuu ma ñivi, rakan kũu ra tava kũu iin ra xuve'e, ti chito ra tãvani'i ra ma ña ka'nu, ta chaa, ta ma ña cha'nu ña kumi ra ndia.

Jesuu kuànu'u ndiko ra ma ñuu Nazaret

(Mr. 6:1-6; Lc. 4:16-30)

⁵³ Takan kũu ta ora chinu kà'an Jesuu ma ku'va i'ya nuu ma ñivi, tajan kēe ndio ra ma ikan, ta kuà'an ra.

⁵⁴ Ta ora chāa ndio ra ma

ñuu ra, ta ikan kīcha'a ra jàna'a ra ma tu'un Ndioo nuu na ma tichi veñu'u vali ña ìyo ma ñuu ikan. Ta ma ñivi ndava kuà'an anima na nde'e na ña jàna'a ra takan, ta te'en kīcha'a ndio na nàtu'un ta'an na:

—¿Ndanu kũtu'va ma ra'ya ndisaa ma ña chito ra? ¿Ta nda iti' kīchi ma ndatu ra ña kũu janda'a ra ñivi? ⁵⁵ ¿A yöve ra'ya kũu ma ra se'e, ra jàtiñu chi'in vitu, ta ma'á ra kũu ma ña nàni Ndiya?, kũuni ndo. Ta, ¿a yöve ra'ya kũu yani ma Jandiau, Kusé, Simón, ta Juda ndia? ⁵⁶ ¿Ta a yöve ñivi ta'an ra'ya kũu ma ñivi ìyo tañu yo?, kũuni ndo. ¿Ndanu kũtu'va ra tandi'i ma ña chito ra i'ya?, kũuni ndo —kàti ma ñivi.

⁵⁷ Ta ma ñivi kīcha'a na kùxaan na nde'e na ra cha'a ma ña kà'an Jesuu. Va ma Jesuu te'en nàka'an ra chi'in na:

—Nda nikuuni jàka'nu na iin ra kà'an chi'in tu'un yu'u Ndioo, va juuni ma ñu'u' nuu kàku ra, ta nuu ìyo ra töve kũu jakakú na ra.

⁵⁸ Takan kũu ña töve nī kuu ja'a ma Jesuu kua'a' ndatu nuu ma ñivi ña ìyo ma ñuu ikan cha'a' ña töve nī chinuni va'a na ma tu'un kà'an ra.

14

Nuu chì'í Xuva, ra jàkunduta

(Mr. 6:14-29; Lc. 9:7-9)

¹ Takan kũu ta ma tiempu ña kũu Herode kuvienu ma ñu'u' Galilea, chīnitu'un ra

ma ña va'a jà'a Jesuu, ² tajan Herode te'en nāka'an ra nuu ma ndian jà'a tiñu nuu ra:

—Rakan kùu ma Xuva ra jàkunduta, ña ja nātaku ndiko. Cha'a' yakan kùu yi ña iyo ndatu ra kuenda ña jànda'a ra ma ñivi. ³ Takan kà'an Herode, ti juuni maa ra tachi ra ma ndra jà'a tiñu nuu ra ña tiin ndra ma Xuva, ta chū'ni ndra ra chi'in kadena, ta tī'i ndra ra vekaa, cha'a' ma ña nani Herodías ña kuu ñasi'i ma ra yani ra Lipe. ⁴ Tī'i Herode Xuva vekaa cha'a' ña kà'an ra te'en chi'in ra:

—Na töve va'a jà'un, ña ndàkaun ña. —Takan kati Xuva chi'in ra.

⁵ Takan kuu tajan Herode, kuuuni ka'ni ra ma Xuva niku, va ndasii ra ndè'e ra ma ñivi, ti ndisaa na cha chito na ña ma Xuva kuu ra iin ra kà'an chi'in tu'un yu'u Ndioo. ⁶ Va ora jà'a ma Herode viko nuu chīnu ra kuiya ra, ma ña se'e Herodías, kēan chātacha'a ña nuu ma ndian ka'iin ma viko ra. Va tava ya'a chāta'ani ra ña, ⁷ yakan va chā'a ra tu'un nuan ña kuu ku'va ra tandi'i nda ña kuuuni maa ña ndakan ña nuu ra. ⁸ Tajan ji'na chākatitu'an nuu ma'á ña nayi iyo yi ña ndakan ña nuu ra. Ta ma ña yoko ikan, te'en nāka'an ña chi'in ma Herode:

—Kūunī ña na ku'vaun xini ma Xuva, ra jàkunduta nuī tichi iin ko'o —kātian chi'in ra.

⁹ Ta ora kà'an ña takan chi'in Herode, nduva'a nda'vi kuuuni ra, va tava cha chā'a ra tu'un nuan,

nuu chīni tandi'i ma ndian ka'iin nuu iyo ma viko ra, ta tachi ndio ra ña na kichi ndaka ndra xini ma Xuva ra jàkunduta nuan. ¹⁰ Yakan va tachi ndio ra ndra ña kuka'nda ndra xini ma Xuva nuu indii ra tichi vekaa. ¹¹ Ta nunuuni, ndà'a ndio ndra xini ra kīchaa ndra nuu ma ña yoko, ta chā'a ndra yi nuan tichi iin ko'o, ta yakan chā'a ndioan yi nuu ma ma'á ña. ¹² Tajan chākoyo ndio ma ndra chākunuu chi'in Xuva, ta kani'i ndra ma ñunda'yu ra, ta kuà'an yi chi'in ndra, ta kūchi ndio ndra yi. Ta ora cha yā'a ndio, tajan kēe ndio ndra chākatitu'un ndra nuu Jesuu ña cha chī'i ma Xuva.

Jesuu chā'a ra ña kachi u'un mii ñivi
(Mr. 6:30-44; Lc. 9:10-17;
Jn. 6:1-14)

¹³ Ta ora chito Jesuu ña chī'i ma Xuva, tajan kēe ndio ra kuà'an ma'iin ra chi'in iin lancha ma iin nuu taxiin. Va tava chito ma ñivi nda ñuu kuà'an ra, yakan va kēe na ñuu na kuà'an na chata ra chi'in chā'a' na. ¹⁴ Ta ora nūu ndio Jesuu ma tichi lancha, ta ndè'e ra ña ya'a kua'a' ma ñivi chāa ma nuu ra. Yakan va kūnda'vini ra na, ta jànda'a ra ma ndian ku'vi ña ndàka na chāa na nuu ra. ¹⁵ Va tava chani kuna'a kuu yi, yakan va ma ndra jākua'a chi'in Jesuu, te'en nāka'an ndra chi'in ra:

—Cha kuà'ini kuu yi, ta ma i'ya iin nuu taxiin kuu yi. Va'a ga ña na ka'un chi'in na, na ku'un na kujata na ma ña kachi na nuu iyo ma kuariya

kuati. —Takan kàti ma ndra jàkua'a chi'in Jesuu chi'in ra.

¹⁶ Tajan Jesuu te'en nàka'an ra chi'in ndra:

—Töve iyo yi ña ku'un na, ti maa ndo iyo yi ña ku'va ndo ma ña kachi na —kàti Jesuu chi'in ndra.

¹⁷ Ta ndrakan te'en nàka'an ndra chi'in Jesuu:

—¿Naja kùuniun ña ku'va ndi ña kachi na, tuva ndà'a ndi u'un paan, ta uvi tiakani? —kàti ndra.

¹⁸ Ta te'en nàka'an tuku Jesuu chi'in ndra:

—Na kichi ndaka ndo yi nui i'ya —kàti Jesuu.

¹⁹ Tajan tãchi ndio Jesuu ma ndra jàkua'a chi'in ra ña na ka'an ndra nuu ma ñivi ña na kunandi na nuu ma ita yuta' ña kàa ma ikan. Ta ikan jan kī'in ndio Jesuu

ma ndi u'un paan, ta ninduvi ma tiaka', tajan ndē'e ndio ra iti' andivi, ta kā'an ndio ra chi'in Ndioo cha'a' yi, ta chā'nda kuati ra ma paan, chi'in ma tiaka', ta chā'a ndio ra yi nuu ma ndra jàkua'a chi'in ra ña na nata'vi ndra yi nuu ma ñivi.

²⁰ Ta ndisaa na chāchi nda'a va'ani na nda kati chitu tichi na. Ta ora chīnu chāchi na, ta jākutua ndra uchi uvi ga tuka chi'in ma pedazu ña chākoso. ²¹ Ta ma ñivi chā'a Jesuu ña chāchi, u'un mii ta'an ndra'ii kùu ndra, ta siin kùu ma ñivi ña'a chi'in ndiakuati ndia.

Chika Jesuu nuu takuii

(Mr. 6:45-52; Jn. 6:15-21)

²² Ta ora yā'a ña kùu te'en, tajan Jesuu tãchi ra ma ndra jàkua'a chi'in ra ña na ndaa

ndra tichi ma lancha, ikan na ji'na ndra ketachiyo ma inga chiyo yu'u lakuna, juuni yanga ndoo ra jànduta ra ma ñivi. ²³ Ta ora cha ndi'ndio ma ñivi ndūta, tajan ndāa ma'iin Jesuu kuàka'an ra chi'in Ndioo iin yuku. Ta ikan iyo ma'iin ra ma

ora kuua. ²⁴ Ta ma lancha nuu kàcha'an ndra, cha kēta run java ma lakuna, va endee jākisi ma lakuna run, ti iti' nuu run vāchi ma tati. ²⁵ Takan kùu ta ora juuni naa ga antea ña kundichin, kēe ndio Jesuu chika ra nuu takuii kuà'an ra chata ndra. ²⁶ Ta ora ndē'e ma ndra jàkua'a chi'in ra ña chika ra vāchi ra nuu takuii, iin kuvaani ndra, ta yū'vi ndra, ta te'en nàka'an ndra:

—¡Ni'na kùu ma ñá'vāchi! —kàti ndra.

²⁷ Va Jesuu te'en nàka'an ra chi'in ndra:

—¡Na yū'vi ndo ta taxiin kuii ndo!, ti mai kùì —kàti Jesuu chi'in ndra.

²⁸ Tajan ma Petu' te'en nàka'an ra chi'in Jesuu:

—Yo'o Racha'nu, tu ndicha ña maun kùun, na ja'un ña na kakai ku'in nuu takuii, nda kati chai nuu ndaun —kàti Petu' chi'in Jesuu.

²⁹ Tajan Jesuu te'en nàka'an ra:

—Na'a vii —kàti Jesuu chi'in ra.

Tajan nūu ndio ma Petu' tichi lancha, ta kīcha'a ndio ra chika ra nuu takuii kuà'an ra nuu ndaa Jesuu.

³⁰ Va ora chā'a ma Petu' kuenda ña nduva'a ni'i chàkin ma tati, yū'vi ndio ra,

ta kīcha'a ra sà'vi ra tichi ra'.
Tajan te'en nānda'yu ndio
ra:

—iYo'o Racha'nu, na
jakakun yu'u! —kāti ra.

³¹ Tajan ma ora ikani, Je-
suu tīin ra nda'a ma Petu', ta
te'en nāka'an ra chí'in ra:

—iYo'o, ra ya'a ga tia
chìnuni! Ta, ¿naja töve
chìnuni va'un? —kāti Jesuu
chí'in Petu'.

³² Ta ora ndāa ndio ndra
ma tichi lancha, ta kūtaxin
ndio ma tati ña chàkin yi.

³³ Tajan ma ndra ka'iin tichi
lancha, chūnandi chiti ndra
nuu Jesuu, ta te'en nāka'an
ndra chí'in ra:

—iNdicha kuii ña yo'o
kùu ma ra Se'e Ndioo! —kāti
ndra chí'in Jesuu.

*Jànda'a Jesuu ñivi kù'vi
iyo ñuu Genesaret
(Mr. 6:53-56)*

³⁴ Takan kūu tajan
kētachiyo ndio ndra ma
lakuna ikan, ta chāa ndra
ma ñu'u' Genesaret. ³⁵ Ta
ora chā'a ndio ma ñivi iyo
ikan kuenda ña Jesuu kùu
ra, numi kuiini chātakuati
na ma tu'un ninii ka'nu ma
ñu'u' ikan. Tajan ndā'a ndio
na ndisaa ma ndian ku'vi,
chāa na nuu ndaa ra. ³⁶ Ta
kīcha'a ndio na jānini na ra,
ña na ku'va ra kè'e ma ndian
ku'vi jitu ma ja'ma ra. Ta
takan kūu yi ña ndisaa ma
ndian kè'e ja'ma Jesuu ndā'a
na.

15

*Kàtitu'un Jesuu nda ña
kùu ma ña jàndokini ma ñivi
(Mr. 7:1-23)*

¹ Takan kūu tajan iin
ma ndra fariseu, chí'in
ndra matru ña jàkua'a tutu
Ndioo ña kākichi iti' ñuu
Jerusalén, chàjayatin ndra
ndra nuu ndaa Jesuu, ta
te'en chikatu'un ndra nuu
ra:

² —¿Ta naja töve jàchi'in
ma ndra jàkua'a chí'un, ma
costumbre jā'a ma ñivio,
ndian chíyo taji'na, ña töve
nākata ndra nda'a' ndra an-
tea ña kàchi ndra tava kùu
yi? —kāti ndra chí'in Jesuu.

³ Va Jesuu te'en chikatu'un
ra nuu ndra:

—¿Ta naja maa ndo töve
kùuni ndo jachi'in ndo ña
kà'an ma Racha'nu Ndioo,
ña java ma costumbre maa
ndo jà'a ndo? ⁴ Vati ma
Racha'nu Ndioo te'en kā'an
ra: “Na tiñu'un ma tataun,
chí'in ma'un.” “Ta ma ra
kànduva'a ma tatá ra, chí'in
ma'á ra, iyo yi ña tiso yo
kuati ra, ikan na kuvi ra
cha'a' ña kà'an ra takan,”
kāti yi. ⁵ Va ndyo'o chānini
ndo ña iin ra'ii kùu ka'an
ra chí'in tatá ra, a chí'in
ma'á ra te'en: “Na kūu ga
tindei ñun, ti cha tāva siin
ndisaa ndatiñu iyo nui ña ni
sokói yi nuu Ndioo”, ni kati
ndo chí'in tatá ndo a ma'á
ndo. ⁶ Nda ndyo'o nikuuni
ña ni ka'an ndo takan, ta
na töve tindee ndo tatá ndo
a ma'á ndo chí'in ndatiñu
ndo, kùuni yi ka'an yi ña
na tūva kuuni ndo tiñu'u
ndo ma tatá ndo a ma'á
ndo. Ta takan kùu yi ña
jàchiyo ndo ña kà'an Ndioo,
ta jà'a ndo ma costumbre
maa ndo, tuva takan jà'a
ndo. ⁷ iNdyo'o ndian kini!

Ma ra kā'an chi'in tu'un
yu'u Ndioo ña nāni Isaia, ña
ndicha kùu ma tu'un kā'an
ra kuenda ndo ora kā'an ra
te'en:

⁸ Ma ñivi ñuu i'ya, tiñu'u
na yu'u chi'in tu'un ña
kà'an ni na,

ti ma ña ndicha, kùu yi ña
na töve tiñu'u na yu'u
chi'in anima na.

⁹ Na töve ndakuenda kùu yi
ña kùti'vi na kuenda
jàka'nu na yu'u,

tuva ma tu'un jàna'a na kùu
mamaa tu'un ña kèta
yi chinituni ñivini ña
ka'nda yi tiñu nuu na
kàti yi.

¹⁰ Takan kùu tajan kāna
ndio Jesuu ma ñivi ikan, ta
te'en nāka'an ra chi'in na:

—Kùuni ña na taso'o va'a
ndo, ta kùtunini ndo ma ña
ni ka'in chi'in ndo: ¹¹ Na
yöve ña chàchi ma ñivi kùu
ma ña jàndokini anima na,
vati ma ña jàndokini na kùu
ma tu'un ña kèe yu'u na ora
kà'an na, yakan kùu ma ña
jàndokini na. —Takan kàti
Jesuu chi'in na.

¹² Takan kùu tajan
chājayatin ma ndra jàkua'a
chi'in Jesuu ndra nuu ndaa
ra, ta te'en nāka'an ndra
chi'in ra:

—¿A chā'un kuenda ña
ora chīni ma ndra fariseu
ña kā'un takan, tükuii nī
chata'ani ndra? —kàti ndra
chi'in Jesuu.

¹³ Va Jesuu te'en nāka'an
ra chi'in ndra:

—Nda yutun nikuuni ña
töve nī tachi ma Tatái ra iyo
andivi, ni tu'un ra ndrūn nda
yo'ó ndrūn kèe ndrūn. ¹⁴ Na

jāchi'in ndo ña kà'an ndra,
ti kùu ndra, ndra kuaá ña
jàna'a iti' ku'un inga ndian
kuaá. Tatu iin ra kuaá jàna'a
ra iti' ku'un inga ra kuaá,
ninduvi ndra ni koyo ndra
tichi iin yavi kunu. —Takan
kàti Jesuu chi'in ndra.

¹⁵ Tajan Petu' te'en
nāka'an ra chi'in Jesuu:

—Kùuni ña na katitu'un
kachiun nuu ndi nayi kùuni
ma ku'va i'ya ka'an yi —kàti
Petu'.

¹⁶ Ta Jesuu te'en nāka'an
ra:

—¿A nda maa ndo töve
kùtunini ndo ma ña kà'in
ndia? ¹⁷ ¿A tüvi chito ndo
ña tandi'i ña k'i'vi tichi yu'u
ñivi, ta chàchi na, chàa yi
tichi chití na, ta ikan jan
táva ndio na yi ora kuàkati
na? ¹⁸ Va ma tu'un ña kèe
yu'u na, ti vāchi yi nda ma
tichi anima na, ña'a kùu ma
ña jandakuu kini ma ñivi.
¹⁹ Vati ma tichi anima na kèe
ma ña töve va'a chānini na,
tajan chà'ni ndio na ñivi, ta
ma ndra'ii k'i'vi ndra chi'in
ñivi ña'a ña takā'an tānda'a.
Ta juuni chi'in ma ña kini ña
kèe tichi anima ndra, k'i'vi
ndra chi'in ñivi ña'a cha iyo
ii, ta ñivi ña'a chi'in ra'ii cha
iyo ñasi'i ndia. Ta sù'u ndio
na, ta kà'an na tu'un vata
ta kàti'ini na chata ta'an na
ndia. ²⁰ Tandi'i ña'a kùu ma
ña jàndokini ma ñivi. Va
taku cha'a' ña töve nākata
na nda'a' na ora chàchi na,
yakan töve jàndokini yi na.

*Iin ña kīchi inga ñuu
chīnūnian tu'un Jesuu
(Mr. 7:24-30)*

21 Takan kūu tajan kēe ndio Jesuu ma ikan, ta kuà'an ra iti' ñuu Tiro, ta ñuu Sidón. 22 Tajan iin ña kichi ñuu Caná ña iyo ma ñuu nuu chāa Jesuu, chājayatian ña nuu ndaa ra, ta te'en nāka'an ni'an nuu ra:

—¡Yo'o Racha'nu, ra se'e David, na kunda'viniun yu'u! Ti ma ña se'i ya'a ndè'an tundo'o jà'a iin tati xaan ña indii tichi kuñuan, —kàtian chi'in ra.

23 Va Jesuu töve nī ka'an ra ña kà'an ña. Tajan ma ndra jākua'a chi'in ra chātu'va ndra nuu ra, ta te'en nāka'an ndra chi'in ra ña jànini ndra ra:

—Na ka'un chi'in ma ña'a ikan, ña na ku'an, ti ya'a ni'i nda'yuan vachian chata ndi, —kàti ndra chi'in ra.

24 Tajan Jesuu te'en nāka'an ra chi'in ndra ña jākuuni ra kà'an ra ña:

—¿A yöve ndicha ña Ndioo tachi ra yu'u kuenda ña na tindei uvanuu ma ñivi iyo ñuu Israel ña kuu na tava kuu ma mvechala kuànaa?, kùuni ndo, —kàti ra chi'in ma ndra jākua'a chi'in ra.

25 Va ma ña'a ikan chājatu'va ña ña nuu Jesuu, ta chūnandi chitian nuu ra, ta te'en nāka'an ña chi'in ra:

—¡Yo'o Racha'nu, tindee yu'u! —kàtian.

26 Ta Jesuu te'en nāka'an ra chi'an:

—Na töve va'a namaa yo ma ña chàchi se'o nuu na, ta ku'va yo yi nuu ina —kàti Jesuu chi'an.

27 Ta yakan, te'en nāka'an ña chi'in ra:

—Ndicha ma ña kà'un yo'o Racha'nu, va nda ma ina chàchi ndri ma che'e yu'u chito'o ndri ña chità xuu mesa —kàtian chi'in ra.

28 Tajan Jesuu te'en nāka'an ra chi'an:

—¡Yo'o se'yu! ¡Ya'a ga ka'nu kuu ma ña chūnuniun! Na kuu yi ma takua kùuniun —kàti Jesuu chi'an.

Tajan juuni ma ora ikani ndā'a ma ña se'an ña ndiso tati xaan.

Jesuu jànda'a ra kua'a' ndian ku'vi

29 Takan kūu tajan kēe ndio Jesuu ma ikan, ta kuà'an ra yatini yu'u lakuna ña kàndii ñu'u' Galilea. Ta ora chāa ra ma ikan, tajan ndāa ndio ra iin xini yuku, ta ikan chūnandi ra.

30 Ta nduva'a kua'a' ñivi kùti'vi nuu ra. Chākoyo ma ndian ndàka ndian koxo, chi'in ndian ndàka ndian kuaá, ta ndian ndàka ndian ñi'i, chi'in ndian kukue'e iin chiyo nda'a' a cha'a, ta inga kua'a' ndian ku'vi ndia. Ta kànindoyo na na cha'a Jesuu, ta jānda'a ra na.

31 Takan kūu yi ña ndava kuà'an mania anima ma ñivi ña ndè'e na ña, kà'an ndio ma ndian ñi'i. Ta ndian kukue'e iin chiyo nda'a' a cha'a', ndā'a yi. Ta ndian chika koxo, cha kuu chika va'a na. Ta ndian kuaá, cha kuu ndè'e na ndia. Takan kūu, tajan kicha'a ndio na jākua'nu na ma Ndioo, ra chito'o ndian ñuu Israel.

Jesuu chà'a ra ña chàchi kumi mii ñivi
(Mr. 8:1-10)

³² Tajan Jesuu kána ndio ra ma ndra jàkua'a chi'in ra, ta te'en nàka'an ra chi'in ndra: —Ya'a nda'vi kùunì nde'i ma ñivi i'ya, ti cha kēta uni kivi kùu yi ña iyo na chi'in, ta vitin tūva ña kachi na. Ta tōve kùunì tachì na ña na ku'un na ve'e na, koto juuni kàani kunaa na ma tichi iti' kuà'an na jà'a ma soko, ti takà'an kachi na —kàti Jesuu.

³³ Tajan ma ndra jàkua'a chi'in ra, te'en nàka'an ndra chi'in ra:

—Va, ¿naja kua jà'a yo, ta kùu ni'i yo ña kachi na i'ya, ña kua nduva'a kua'a' na, ta iin nuu tōve iyo ni'iin ñivi kùu yi? —kàti ndra chi'in ra.

³⁴ Ta Jesuu te'en chikatu'un ra nuu ndra:

—¿Naja ta'an paan iyo nuu ndo? —kàti Jesuu chi'in ndra.

Ta ndrakan te'en nàka'an ndra:

—Ucha ta'an yi, ta ita'vi tiaka' —kàti ndra chi'in ra.

³⁵ Tajan tachi ndio Jesuu ña na kunandi na nuñu'u'.

³⁶ Ta tiin ndio ra ndi ucha ta'an ma paan, chi'in ma tiaka', ta chā'a ra ta'vindioo nuu ma Racha'nu Ndioo cha'a' yi, ta chā'nda kuati ndio ra yi, tajan chā'a ra yi nuu ma ndra jàkua'a chi'in ra, ta ndrakan nāta'vi ndra yi nuu tandi'i ma ñivi.

³⁷ Takan kuu yi ña ndisaa ma ñivi chāchi na, nda kati nda'a va'ani na. Ta ndava jākutuga na ucha ta'an tuka, chi'in ma pedazu

ña chākosoo. ³⁸ Ta kumi mii ndra'ii kuu ma ndra chāchi, ta siin kuu ñivi ña'a chi'in ndiakuaati ndia. ³⁹ Ta ora yā'a ña jā'a Jesuu takan, tajan kà'an ndio ra chi'in na ña na ku'un na ve'e na, tajan ndāa ndio ra ma tichi lancha, ta kuà'an ra iti' ñu'u' ñuu nani Magdala.

16

Ndra fariseu, chi'in ndra saduceu, chikan ndra nuu Jesuu, ña na ja'a ra iin ndatu ka'nu nuu ndra

(Mr. 8:11-13; Lc. 12:54-56)

¹ Takan kuu tajan ma ndra fariseu, chi'in ndra saduceu chā'an ndra chānde'e ndra nuu ndaa Jesuu. Ta tava kùuni ndra ki'in ndra ku'va Jesuu, nde'o naja kua ka'an ra, kùuni ndra. Yakan va chikan ndra nuu ra ña na ja'a ra iin ndatu ka'nu nuu ndra ma iti' andivi, ikan na kuu koto kachin ndra tuva ndicha ña tachi Ndioo ra. ² Va Jesuu te'en nàka'an ra chi'in ndra:

—Ma ora chani'ini, kàti ndo ña: “Va'a tiempu ni ja'a yi vitin, ti ma andivi kua'á yi”, kàti ndo. ³ Ta ma ora na'ani, kàti ndo ña: “Vitin tūvi va'a tiempu ni ja'a yi, ti ma andivi kua'á yi, ta ka'iin vikó ndia”, kàti ndo. ¡Ndyo'o ndian kini! Ndyo'o chito ndo naja kua kuu ma tiempu ma iti' andivi, va tōve chito ndo naja kua kùuni ma ku'va ma tiempu i'ya ka'an yi. ⁴ Ma ñivi kini, ña tōve chìnuni tu'un va'a ña iyo tiempu vitin, kùuni

na ña na ja'i iin ndatu ka'nu nde'e na, va töve ni ja'i yi takua kùuni na. Uvanuu ndatu ni ja'i kùu ña takua tā'an Jonás niku —kàti Jesuu chi'in ndra.

Tajan ndākoo ndio ra ndra, ta kēe ra kuà'an ra.

Kàti Jesuu, ti ma tu'un jàna'a ma ndra fariseu, kùu yi takua kùu ma yuchan iya
(Mr. 8:14-21)

⁵ Takan kùu ta ora cha ketachiyu ma ndra jàkua'a chi'in Jesuu inga chiyo yu'u lakuna, ta nāani ndra kùnda'a ndra paan. ⁶ Tajan Jesuu te'en nāka'an ra chi'in ndra:

—Kuunì, ña na ja'a ndo kuenda nuu ndo, chi'in ma yuchan iya ma ndra fariseu, chi'in ma yuchan iya ña jà'a ma ndian saduceu ndia —kàti Jesuu chi'in ndra.

⁷ Tajan ma ndra jàkua'a chi'in Jesuu te'en kicha'a ndra chikatu'un ta'an ndra:

—¿A yöve cha'a' ña töve nda'a yo paan kùu yi, yakan va kà'an ra takan? —kàti ndra.

⁸ Ta Jesuu chā'a ra kuenda cha'a' ma ña nàtu'un ndra, ta te'en nāka'an ra chi'in ndra:

—¿Ta naja kà'an ndo ña töve nda'a ndo paan?

¿A takā'an chinuni va'ani ndo ña kà'an ndo takan?

⁹ ¿A juuni takā'an kutunini ndo, ta ni töve chàku'uni ndo, ora nāta'vì u'un ta'an paan kuenda u'un mii ñivi? ¿Naja ta'an tuka yi chàkoso chi'in ma ña jàti'vi ndo?

¹⁰ ¿A ni töve chàku'uni

ndo ora nāta'vì ucha ta'an paan kuenda kumi mii ñivi? ¿Naja ta'an tuka yi chàkoso chi'in ma ña jàti'vi ndo?

¹¹ '¿Chìto naja töve nì cha'a ndo kuenda ña ora kà'in na ja'a ndo kuenda nuu ndo, chi'in ma yuchan iya ma ndra fariseu, chi'in ña jà'a ma ndra saduceu, töve nì ka'in yi cha'a' ma paan ndicha ma ora kà'in takan? —kàti Jesuu chi'in ndra.

¹² Takan kùu tajan chā'a ndio ma ndra jàkua'a chi'in Jesuu kuenda ña, töve nì ka'an ra ña na jà'a ndra kuenda nuu ndra chi'in ma yuchan iya ña kùva'a ma paan ndicha, vati ma ña kùuni ra katìtu'un ra nuu ndra, kùu yi ña, na ja'a ndra kuenda nuu ndra chi'in ma tu'un jàna'a ma ndra fariseu, ta chi'in tu'un jàna'a ma ndra saduceu ndia.

Kàtitu'un kachin Petu', ña Jesuu kùu ra Cristu

(Mr. 8:27-30; Lc. 9:18-21)

¹³ Ta ora chāa Jesuu ma ñuu Cesarea ña iyo kuenda ma ñu'u' Filipu. Ta te'en chikatu'un ra nuu ma ndra jàkua'a chi'in ra:

—¿Nda ra kùu yu'u, ra kùu Se'e ñivi, kàti ma ñivi, kùuni ndo? —kàti ra.

¹⁴ Ta ndrakan te'en nāka'an ndra:

—Ìyo ñivi kà'an ña kùun Xuva ra jàkunduta, ta iyo ndian kà'an ña kùun Elía, ra kà'an chi'in tu'un yu'u Ndioo niku. Ta iyo inga tuku na ña kà'an na ña kùun Jeremía, a inga tuku ma ra kà'an chi'in tu'un yu'u Ndioo —kàti ndra.

15 Tajan Jesuu te'en nāka'an tuku ra chi'in ndra: —Ta ndyo'o, ¿nda ra kà'an ndo ña kùì?, kùuni ndo.

16 Tajan Simón Petu' te'en nāka'an ra chi'in Jesuu:

—Yo'o kùun Cristu, ra Se'e Ndioo ndito —kàti Petu' chi'in ra.

17 Ta Jesuu te'en nāka'an ra chi'in ra:

—Na sii kuuniun yo'o Simón, ra se'e Jonás, vati nī'iin ñivi töve nī jana'a ma tu'un i'ya nuun, ti ma ra jāna'a yi nuun kuu ma Tatái, ra iyo andivi. 18 Yu'u kà'in chi'un ña yo'o naniun Petu', ta chata ma yuu ka'nu i'ya, ni java'i ma veñu'i, ña ni ma kui'na, na kuu janduva ra yi chi'in ma ndatu ra.

19 Ta nuu yo'o ni ku'vai ma ndatiku nuu chà'ndai tiñu ma andivi. Ta ma ña ni kasiun ma nuñu'u' ñuñivi i'ya, nda ma andivi ni ndasi yi ndia. Ta ma ña ni nunaun ma nuñu'u' ñuñivi i'ya, nda ma andivi ni nuna yi ndia. —Takan kàti Jesuu chi'in Petu'.

20 Takan kuu tajan Jesuu kā'an ndio ra chi'in ma ndra jākua'a chi'in ra ña koto kàti ndra nuu nī'iin ñivi, ña Cristu kuu ra.

Jesuu kàtitu'un ra ña ni kuvi ra

(Mr. 8:31-9:1; Lc. 9:22-27)

21 Tajan nda ma ora ikan kuu yi ña kīcha'a ndio Jesuu kàtitu'un ra nuu ma ndra jākua'a chi'in ra ña iyo yi ña ku'un ra ma ñuu Jerusalén, ti ikan kuu ma nuu nduva'a ni jande'e ma ndracha'nu tundo'o ra, chi'in ma ndra

kuxini nuu sutu, ta chi'in ma ndra matru ña jākua'a ma tutu ley Ndioo ndia. Ta juuni kàtitu'un ra nuu ndra ña ni ka'ni ndra ra, va tichi uni kivi, ni nataku ra. 22 Tajan ma Petu', tāvani'i siin Jesuu, ta te'en nāka'an ra chi'in ra:

—Ndioo ni tindee ñun, ikan töve nayi ta'un, yo'o Racha'nu. ¿Na töve iyo yi ña ta'un takan ndia! —kàti Petu' chi'in ra.

23 Va Jesuu chikoni'i ra ndē'e ra nuu Petu', ta te'en nāka'an ra chi'in ra:

—¿Kundachiyo xijin kui'na!, ti tava jàtañuniun nui. Vati yo'o chàniniun tava chànini ñivi iyo ñuñivi, ta töve chàniniun tava chànini Ndioo —kàti Jesuu chi'in Petu'.

24 Tajan te'en nāka'an tuku Jesuu chi'in ma ndra jākua'a chi'in ra:

—Tu iyo nda yo kùuni jakua'a chi'in, iyo yi ña jaña na ña nakanini na cha'a ma ña kùuni na ja'a na, ta na ki'in na kruu na, ta tandikun na chatai. 25 Vati ma ndian ni kuuni jakakú ma'iin na na, ni kuvi na. Va ma ndian ni kuvi cha'a' ña chìnuni na tu'in, ndiakan ni kakú na. 26 ¿Nda kuenda kuu

yi tava kuu ni'i yo tandi'i ma ña chiniñu'u yo ña iyo ma ñuñivi, tu töve ni ni'i yo nuu ni koo yo indeeni chi'in Ndioo? Ta, ¿a kuu jata yo ma kivi koo yo ma ñuñivi i'ya?, kùuni ndo. ¿Na kuu yi! 27 Vati ma ra Se'e ñivi tachi Ndioo ni kichi ra chi'in ña tàcha ma Tatá ra, ta chi'in ma tati ña jà'a tiñu

nuu ra ndia, tajan ni ku'va ndio ra ya'vi nuu ta'ii'in ndo cha'a' naja ma kua jā'a ndo. ²⁸ Ndicha va'a, ña kà'in chi'in ndo, ña uvi uni ndyo'o ña ka'in i'ya, na töve ni kuvi ndo, nda kati nde'e ji'na ndo ora ni kichaa yu'u ma ra Se'e ñivi tachi Ndioo, ta ka'nda ra tiñu ma nuñu'u' i'ya —kàti Jesuu.

17

Ndioo sàma ra kua kàa Jesuu

(Mr. 9:2-13; Lc. 9:28-36)

¹ Takan kuu ta ora yā'a iñu kivi, tajan Jesuu tāvani'i siin ra ma Petu', Xuva, ta Jandiau, ra yani ma Xuva, ta kuà'an ndio ra chi'in ndra iin xini yuku nduva'a sukun. ² Ta ma nuu ndè'e ndra ka'in ndra, ikan sàma ma kua kàa Jesuu. Ma nuu ra ndākuu tacha yi, tava kàa ma nikandii, ta ma ja'ma ñu'u ra, ndākuu kuichin ga yi tava kàa ma ñu'ú. ³ Ta nunuuni, ta ndè'e ndra Moisés, ta Elía, ña nātu'un ta'an ndra chi'in Jesuu. ⁴ Tajan Petu' te'en nāka'an ra chi'in Jesuu:

—Matru, ¡ya'a va'a ña ka'in yo i'ya! Na kuja'a ndi uni ta'an lomara kuenda ndo: iin yi kuu kuendaun, ta iin yi kuenda Moisés, ta inga yi kuenda Elía —kàti Petu' chi'in Jesuu.

⁵ Ta ora juuni yanga ndaa ma Petu' kà'an ra, tajan nūu ndio iin vikonu'u tacha, ta chikonuu yi ndra, ta tañu ma vikó ikan, chini ndra iin tati ña te'en kà'an:

—Ra'ya kuu ma Se'i, ra ya'a kuuñi nde'i, ta ya'a ga chisiy chi'in ra. ¡Na kuni ndo ma ña kà'an ra! —kàti Ndioo chi'in ndra.

⁶ Ta ora chini ma ndra jākua'a chi'in Jesuu tu'un i'ya, ta chūnandi chiti ndra ndava nani te'e nuu ndra nuu ñu'u', ña nduva'a kuvi yū'vi ndra. ⁷ Tajan Jesuu chātu'va ra ma nuu ka'in chiti ndra, ta jānani nda'a' ra ndra, ta te'en nāka'an ra chi'in ndra:

—Na yū'vi ndo, na kandeta ndo, ti mai kuu —kàti Jesuu chi'in ndra.

⁸ Ta ora kändeta ndio ndra, ta kāni'i ndra nuu ndra, ta tūva yo ni nde'e ndra, vati maania ma Jesuu kuu ra ña ndaa ra.

⁹ Ta ora kuānuu ndio ndra ma yuku, ta Jesuu te'en nāka'an ndio ra chi'in ndra:

—Koto nātu'un ndo ma ña ndè'e ndo i'ya nuu ni'in ñivi, nda kati nataku ji'nai yu'u ma ra Se'e ñivi tachi Ndioo, tañu ndian ndií.

¹⁰ Tajan ma ndra jākua'a chi'in Jesuu, te'en chikatu'un ndra nuu ra:

—¿Ta naja kati ma ndra matru jākua'a tutu ley Ndioo, ña ji'na Elía, ni kichi? —kàti ndra chi'in Jesuu.

¹¹ Ta Jesuu te'en nāka'an ra chi'in ndra:

—Ndicha, ña ji'na Elía kuu ma ra ni kichi, ti ni jandova'a ra ndisaa nakuyi. ¹² Va yu'u, kà'in chi'in ndo, ña Elía cha kichi ra, va ma ñivi töve ni nakoto na ra, ta jā'a na chi'in ra tandi'i ma naja kua kuu maa na. Ta juuni takan ni

jande'e na tundo'o ma ra Se'e ñivi tãchi Ndioo ndia.

¹³ Takan kũu tajan chã'a ndio ma ndra jækua'a chi'in ra kuenda, ña cha'a' Xuva ra jækunduta kũu ma ña kà'an Jesuu.

Jànda'a Jesuu iin rayoko ndiso iin tati xaan
(Mr. 9:14-29; Lc. 9:37-43)

¹⁴ Ta ora chãa ndio Jesuu chi'in ndra jækua'a chi'in ra nuu ka'in ma ñivi, ta chãjayatin iin ra ra ma nuu Jesuu, ta chũnandi chiti ra nuu ra, ta nãka'an ra chi'in ra:

¹⁵ —Yo'o Racha'nu, na kunda'viniun ma rayoko se'i, vati rakan ndiso ra kue'e chi'i i'i, ta nduva'a ndè'e ra tundo'o jà'a yi. Ta cha chinu kua'a' cha'a' nduva ra nuu ñu'ú, a tichi takuii, jà'a yi. ¹⁶ I'ya ndàkai ra kichai nuu ma ndra jækua'a chi'un, va ndrakan, nĩ kuu janda'a ndra ra —kàti ra chi'in Jesuu.

¹⁷ Ta Jesuu te'en nãka'an ra:

—iNdyo'o ñivi töve chìnuni, ta kini xini! ¿Naja ga tiempu iyo yi ña koi chi'in ndo? Ta, ¿naja ga tiempu iyo yi ña jandeeni ndo tiá ña töve chìnuni ndo? Na kichi ndaka ndo ma ra tivaa nui —kàti ra.

¹⁸ Tajan kã'an xaan ndio Jesuu nuu ma tati xaan, ta kèe ndio yi tichi kuñu ma rayoko ikan, ta juuni ma ora ikani ndã'a ra.

¹⁹ Ta ora cha yã'a ndio, tajan chãjayatin ma ndra jækua'a chi'in Jesuu ndra

nuu ra, ta te'en chĩkatu'un siin ndra nuu ra:

—¿Ta naja ndyu'u, nĩ kuu tavani'i ndi ma tati xaan kuñu ra? —kàti ndra.

²⁰ Ta Jesuu te'en nãka'an ra chi'in ndra:

—Vati ndyo'o na töve chìnuni va'a ndo. Ndicha va'a ña ka'in chi'in ndo, ti tu chìnuni ndo, jitu ita'vini, takua vali iin chiti yukú ña nàni mostaza, kũu ka'an ndo, te'en chi'in ma yuku ka'nu i'ya: “Na kundachiyoun i'ya, ta ku'un inga chiyo.” Ma yuku ni kundachiyo yi. Nĩ'iin nakuyi töve ndetiñu tu ndicha ña chìnuni va'a ndo ma tu'un Ndioo. ²¹ Va taku ma tati xaan te'en, na kũu kèe yi jà'a ndo tu töve ka'an ji'na ndo chi'in Ndioo, ta jandita ndo yu'u ndo.

Cha'a' uvi kàtitu'un tuku Jesuu ña ni kuvi ra

(Mr. 9:30-32; Lc. 9:43-45)

²² Ta ora juuni chàkunuu ga Jesuu ma ñu'u' Galilea, chi'in ma ndra jækua'a chi'in ra, ta nãka'an tuku ra chi'in ndra, ña ma ra Se'e ñivi tãchi Ndioo, ni tiin na ra, ta ni ku'va na ra nda'a inga ñivi ña na jande'e na tundo'o ra. ²³ Ta ni ka'ni na ra ndia, va tichi uni kivi, ni nataku ndiko ra. Ma tu'un kã'an ra i'ya, nduva'a nda'vi kũuni ndra jã'a yi.

Nuu ndian jàtiñu nuu ma veñu'u ka'nu nãka'an na xu'un'

²⁴ Takan kũu ta ora chãa Jesuu chi'in ndra jækua'a chi'in ra ma ñuu Capernaum, tajan ma ndra

nàka'an xu'un' kuenda ma veñu'u ka'nu chānde'e ndra nuu ndaa Petu', ta te'en chīkatu'un ndra nuu ra:

—¿A töve tia'vi ma matru ndo ma xu'un' ña nàka'an ndian jàtiñu nuu ma veñu'u ka'nu i'ya? —kàti ndra chi'in ra.

²⁵ Ta ma Petu' te'en nàka'an ra:

—Tia'vi ra —kàti ra.

Tajan ora kī'vi ma Petu' tichi ve'e nuu ndaa Jesuu, ta jī'na ma Jesuu te'en nàka'an ra chi'in Petu':

—¿Yo'o Simón, naja kua chāniniun? ¿Yo nuu nàka'an ma ndra kùu rey ña chà'nda tiñu ma ñuñivi i'ya ma xu'un'?, kùuniun: ¿A nuu ma ndian kùu ñivi ndra, a nuu ma ndian kichi inga ñuu?, kùuniun —kàti Jesuu chi'in ra.

²⁶ Ta Petu', te'en nàka'an ra chi'in ra:

—Nuu ma ndian vāchi inga ñuu —kàti Petu'.

Ta Jesuu te'en nàka'an ra chi'in ra:

—Takan kùu yi ña ma ndian iyo ñuu i'ya, töve iyo yi ña tia'vi na. ²⁷ Va tava töve kùuni ña ka'an nī'iin ñivi chatai, na ku'un kujakanaun chi'in ma yo'o jākanaa nuu kāndii ma lakuna, ta ora kāniun yi, ma tiaka' nunuu ña tiin yi, ta tavani'un ri, ta ndikaun ma tichi yu'u ri, ta ikan nata'un iin xu'un'. Ta chi'in ma xu'un' ikan kùu ja'a yi ña tia'viun kuendai, ta tia'viun kuendaun. Na kunda'un yi, ta tia'viun nuu ndra —kàti Jesuu chi'in Petu'.

18

Kàtitu'un Jesuu nda ra kùu ma ra ka'nu ga

(Mr. 9:33-37; Lc. 9:46-48)

¹ Ma tiempu ikan ma ndra jākua'a chi'in Jesuu chājatu'va ndra ndra nuu ra, ta te'en chīkatu'un ndra nuu ra:

—¿Nda ra kùu ma ra ka'nu ga ma nuu chà'nda Ndioo tiñu andivi? —kàti ndra chi'in ra.

² Tajan Jesuu kāna ra iin ravali, ta kūtaa ra ra ma'ñu ndra, ³ ta te'en nàka'an ra:

—Ndicha va'i ña kà'in chi'in ndo, ña tu töve sama ndo ma kua chānini ndo, ta kùu ndo takua kùu ma ndiakuati, na töve kùu ki'vi ndo ma nuu chà'nda Ndioo tiñu andivi. ⁴ Ta takan kùu yi ña ma ra masu anima takua kùu ma ravali i'ya, ta ja'a na takua ja'a ra, rakan kùu ma ra ka'nu ga ma nuu chà'nda Ndioo tiñu andivi. ⁵ Ta nda yo ndākimani ma ravali i'ya chi'in sivi, juuni ndakimani na yu'u ndia. —Takan kàti Jesuu chi'in ndra.

Kàti Jesuu ti iin kuati ka'nu kùu yi tuva tiyu'u yo inga ñivi ña na ja'a na kuati

(Mr. 9:42-48; Lc. 17:1-2)

⁶ —Nda ndian nikuuni ña tiyu'u iin ndiakuati te'en, ña chīnuni tu'in, ña na ja'a na kuati, ta ja'a na yi. Va'a ga ña na ku'ni ndo iin yuu yoso ka'nu sukun, ta kujakoyo ndo na tichi tañu'u nuu kunu. ⁷ ¡Ya'a ga kini kùu yi kuenda ma ñivi iyo ñuñivi, ña iyo ndian tiyu'u inga ñivi, ikan na ja'a na

kuati! Yakan ninii ni koo yi, va jnda'vi ta'an ma ndian tiyu'u ma inga ñivi ña na ja'a na kuati!

⁸ 'Yakan va tu ma nda'a' ndo a cha'a ndo, ja'a yi ña na ja'a ndo iin kuati, na ka'nda ndo yi, ta jakuuta chika ndo yi, vati va'aga ña ki'vi ndo nuu ni koo ndo endeeni chi'in Ndioo, chi'in iin chiyo nda'a' ndo a cha'a ndo, kua ña chi'in ninduvi yi ni ni'i ndo nuu ni ku'un ndo andaya' ja'a yi. ⁹ Tatu ma tinuu ndo ja'a yi ña na ja'a ndo iin kuati, na tava ndo yi, ta jakuuta chika ndo yi, vati va'aga ña ki'vi ndo nuu ni koo ndo endeeni chi'in Ndioo, chi'in iin chiyo tinuu ndo, kua ña chi'in ninduvi yi ni ni'i ndo nuu ni ku'un ndo andaya' ja'a yi.

Jesuu kà'an ra iin ku'va cha'a' mvechala ña kuànaa
(Lc. 15:3-7)

¹⁰ 'Na kuuni ndo nde'e ndo ndisaa ma ndiakuati i'ya. Vati yu'u kà'in chi'in ndo ña ma tati va'a Ndioo ña jakuenda na, endee iyo na kùmi na na ma nuu iyo ma Tatái andivi. ¹¹ Vati ma ra Se'e ñivi tachi Ndioo, vachi ra kuenda ña jakakú ra ma ndian kuànaa ña ja'a kuati.

¹² 'Ta ndyo'o, ¿naja kua ndè'e ndo yi? Tu iin ra'ii iyo iin cientu mvechala jàna ra, ta jàkunaa ra iin ri ma nuu chàkunuu ra jakuenda ra ndri, ¿a töve ni ndakoo nuu ra ma kumi xiko cha'un kumi ndri ma tichi ku'u nuu jakuenda ra ndri, ta kundan-duku ra ma mvechala ña kuànaa?, kùuni ndo. ¹³ Tatu

nàta'an ra ri, yu'u chàninì ña tiaga sii ni kuuni ra cha'a' ma kiti ña kuànaa ta nàta'an ndiko ra ri, ña kua cha'a' ma ndi kumi xiko cha'un kumi ma kiti töve chànaa. ¹⁴ Juuni takan kùuni ma Racha'nu Tatá ndo, ra iyo andivi, ña na kùnaa ni'iin ma ndiakuati i'ya ja'a ma kuati.

Nuu kàtitu'un Jesuu naja kua iyo yi ña jaka'nunio ma ndian ta'an yo, tuva kànita'an na chi'in yo
(Lc. 17:3)

¹⁵ 'Tu ma ra yaniun ja'a ra iin kuati chi'un, na kanaun ra, ta natu'un ma'iiun chi'in ra, ta ikan katitu'un nuu ra nayi kùu ma kuati ña ja'a ra. Tatu jachi'in ra ma ña kà'un, cha kùndeun jakanaun ra. ¹⁶ Tatu töve jàchi'in ra ma ña kà'un, na kanaun uvi a uni ñiviun, ikan na koto na nda cha'a' kùu ma ña kà'un nuu ra, ta kùu na testigu, ta kà'an na nuu ra ndia. ¹⁷ Tatu indukuni töve jàchi'in ra ña kà'an ma ñivi ikan, na katitu'un yi nuu ka'lin ti'vi ma ñivi Ndioo. Tatu töve jàchi'in ra, ni ña kà'an ma ñivi Ndioo, tajan iyo yi ña koto yo ña kùu ra iin ra töve chinuni, a ña kùu ra tava kùu ma ndra nàka'an xu'un' kuenda ma ñuu ka'nu Roma.

¹⁸ 'Ndicha va'i ña kà'in chi'in ndo, ña ma ña ni kasi ndo ma nuñu'u' ñuñivi i'ya, ni ndasi yi ma andivi ndia. Ta ma ña ni nuna ja'a ndo ma nuñu'u' ñuñivi i'ya, ju-uni ni nuna yi ma andivi ndia.

19 'Ta juuni kà'in chi'in ndo, ña tu uvi ta'an ndo jàndo'iin tu'un ndo ma nuñu'u' ñuñivi i'ya, kuenda ña ndākan ndo iin nakuyi nuu ma Racha'nu Tatái, ra ìyo andivi, ni ku'va ra yi nuu ndo. 20 Vati nuu ka'iin ti'vi uvi a uni ndian jàka'nu yu'u, ikan ìyoi tañu na ndia.

21 Tajan Petu' chājayatin ra ra nuu Jesuu, ta te'en chīkatu'un ra nuu ra:

—Racha'nu, ¿naja cha'a' ìyo yi ña jaka'nunì ma ra yanì, tuva jà'a ra kuati chi'in? ¿A nda ucha cha'a'?, kùuniun —kàti ra chi'in Jesuu.

22 Ta Jesuu te'en nāka'an ra chi'in ra:

—Na tòve kà'in chi'un ña ucha cha'ani, vati nda ucha cha'a' ma uni xiko uchi kàti chi'un —kàti Jesuu chi'in Petu'.

Jesuu kàtitu'un ra iin ku'va cha'a' iin ra musu ña tòve nì kuuni jaka'nuni

23 'Ta ma nuu chà'nda Ndioo tiñu, indukuni kùu yi tava kùu iin ma ra kùu rey ña chà'nda tiñu, ña kùuni ra jà'a ra kuenda, naja tàvi ma ndra musu ra nuu ra.

24 Rakan, ti já kīcha'a ra tàva ra kuenda, ora chāa iin ra tàvi kua'a' millon nuu ra. 25 Ti tava ma ra kùu musu ikan, tòve nda chi'in kùu tia'vi ra nuu ra, yakan va ma ra kùu chito'o ra tachi ra musu ña na kutiin ndra ra, chi'in ñasi'i ra, ndian se'e ra, ta chi'in ndisaa ña ìyo nuu ra, ta kūya'vi ra chi'in vi, ta takan ka'nda ra ma kuenda cha'a ña tàvi ra nuu ra. 26 Tajan ora chāa ma ra

musu, ta chūnandi chiti ra nuu ma chito'o ra, ta te'en nāka'an nda'vi ra nuu ra ña jànini ra ra: "Racha'nu, na kuatun yu'u ita'vi tiá, ta tia'vi ndi'ì ma ña tavì nuun", kàti ra chi'in ma ra kùu chito'o ra. 27 Ta ma ra kùu chito'o ra kūnda'vini ra ra, ta jàka'nuni ra ma kuenda ña tàvi ra nuu ra, ta jāña ra ra. 28 Va juuni ora ña kèe ma ra musu ikan nuke'e, ta nāta'an ra iin ma meru ra, ña juuni kùu musu ña tàvi ita'vi nuu ra, ta kāvanda'a ra sukun ra, ta kīcha'a ra tiin kutu ra yi, ta te'en nāka'an ra chi'in ra: "ìNa tia'viun ma ña tàviun nui!", kàti ra chi'in ra. 29 Tajan ma ra kùu meru ra chūnandi chiti ra nuu ra, ta te'en nāka'an nda'vi ra nuu ra ña jànini ra ra: "Na kuatun yu'u ita'vi tiá, ta tia'vi ndi'ì ma ña tavì nuun", kàti ma ra musu chi'in ma inga ra. 30 Va ma ra kùu musu ikan, tòve nì kùuni ra, vati ti'i ra ra vekaa nda kati ka'nda ra ma kuenda nuu ra. 31 Ta ora ndē'e inga ma ndra musu ña takan jā'a ra chi'in ra, ta nduva'a nda'vi kùuni ndra. Tajan chā'an ndio ndra chākatitu'un ndra nuu ma ra kùu chito'o ra, ndisaa ma ña ndē'e ndra ña jā'a ra. 32 Tajan ma chito'o ra, ra kùu rey tachi ra ña na kuki'in ndra ra, ta ora chāa ra ta te'en nāka'an ra chi'in ra: "ìYo'o musu kini! Yu'u jàka'nunì ndisaa ma kuenda ña tàviun nui, vati jàniniun yu'u. 33 Yo'o, indukuni kua ikan ìyo yi ña kunda'viniun ma ra merun, takua jā'i ña kūnda'vinì ñun

niku.” ³⁴ Ta takan kùu yi ña ma ra kùu chito'o ra nduva'a kuii kāyuni ra, ña tāchi ra ña na jande'e na tundo'o ma ra kùu musu ikan, nda kati tia'vi ndi'i ra ma ña tàvi ra nuu ra, indukuni takua jā'a ra ra chi'in ma inga ra.

³⁵ Ta takan kùu yi, ña juuni kua ikan ni ja'a ma Racha'nu Tatái chi'in ndo, tu töve jaka'nuni ta'ii'iin ndo chi'in ndisaa anima ndo kuati ña jā'a ma ndian ta'an ndo —kàti Jesuu.

19

Jàna'a Jesuu ña na vā'a' ndàkoo yo ñasi'o

(Mr. 10:1-12; Lc. 16:18)

¹ Takan kùu ta ora chīnu kā'an Jesuu te'en, tajan kēe ra ma ñu'u' Galilea, ta kuà'an ra iti' ñu'u' Judea ña kàndii inga chiyo ma yuta Jordán. ² Ta nduva'a kua'a' ñivi tāndikun chata ra, ta ikan jānda'a ra ma ndian ku'vi. ³ Tajan iin ma ndra fariseu chājayatin ndra ndra nuu ndaa Jesuu, ta tava kùuni ndra ki'in ndra ku'va ra, ndè'o naja kua kā'an ra, yakan va te'en chīkatu'un ndra nuu ra:

—¿A kùu ndakoo ma ra'ii ñasi'i ra vaji cha'a' iin ña ta'ani? —kàti ndra.

⁴ Ta Jesuu te'en nāka'an ra chi'in ndra:

—¿A takā'an jākua'a ndo ma tutu Ndioo nuu kà'an yi ña ma ra jātuvi ndo ma nuu kīcha'a ñuñivi, “Jā'a ra iin ra'ii, ta iin ña'a”? ⁵ Ta juuni kà'an yi te'en ndia: “Cha'a' yakan kùu yi ña ma ra'ii, ni

ndakoo ra ma tatá ra, chi'in ma'á ra, ta ndo'iin ra chi'in ñasi'i ra, ta ninduvi vi ni kuu vi tava kùu vi iin ñivini.” ⁶ Ta takan kùu yi ña yūva uvi ñivi kùu vi, vati iin ñivinia kùu vi. Yakan va ma ra'ii, na kùu ndakoo ra chi'in ma ña cha jāndo'iin Ndioo chi'in ra —kàti Jesuu.

⁷ Tajan te'en chīkatu'un tuku ndra nuu ra:

—Tu takan kùu yi, ¿ta naja Moisés chā'a ra ña kùu ndakoo ma ra'ii ñasi'i ra tuva jandova'a ra iin tutu, nuu kà'an yi ña ndàkoo ra ña, ta ndàkoo ra ña? —kàti ndra.

⁸ Ta Jesuu te'en nāka'an ra chi'in ndra:

—Moisés chā'a ra ña kùu ndakoo ndo ñasi'i ndo, ti ya'a ndava xini ndo, yakan va jā'a ra takan. Va na yöve takan kùu yi niku. ⁹ Va yu'u kà'in chi'in ndo, ña tu nda ndyo'o ndàkoo ndo ñasi'i ndo, ta yöve cha'a' ña kì'vian chi'in inga ra'ii kùu yi, ta ndyo'o tānda'a ndo chi'in inga ña'a, iin kuati kùu yi kuenda Ndioo. Tatu kì'vi ndo chi'in inga ña'a, ña ndàkoo ii, iin kuati kùu yi ndia —kàti Jesuu chi'in ndra.

¹⁰ Tajan ma ndra jākua'a chi'in Jesuu te'en nāka'an ndra chi'in ra:

—Tu takan kùu yi kuenda ma ndra'ii, chi'in ñasi'i ndra, va'a ga ña na kōo ñasi'i ndra, tuva takan —kàti ndra.

¹¹ Ta Jesuu te'en nāka'an ra chi'in ndra:

—Na yöve tandi'i ndra'ii kùu kutunini ndra ma tu'un i'ya, vati ma ndra kùu

kutunini yi, kùu uvanuu ma ndra chā'a Ndioo chinituni ña, kutunini ndra yi, ndrakani. ¹² İyo uvi uni nakuyi jà'a ña na kùu tanda'a ma ndra'ii: İyo ndra'ii ña kàku kukue'e ndra, cha'a' yakan kùu yi ña na kùu koo ñasi'i ndra. Ta İyo ndra ña na kùu tanda'a ndra, cha'a' ña cha kùu ndra tatan kuenda ña tõe tanda'a ndra. Ta İyo inga ndra ña na kùuni ndra tanda'a ndra, cha'a' ña jàtiñu ndra kuenda Ndioo, ta kùuni ndra chaa ndra nuu chà'nda Ndioo tiñu andivi. Tu İyo nda ndian va'ani kutunini ma ña kà'in, na jachi'in na yi —kàti Jesuu.

Jesuu jà'ii ra ndiakuati

(Mr. 10:13-16; Lc. 18:15-17)

¹³ Takan kùu tajan kīcha'a ndio na chāndaka na iin ndiakuati nuu Jesuu kuenda ña na janani nda'a ra na, ta kà'an ra chi'in Ndioo cha'a' na. Va ma ndra jàkua'a chi'in Jesuu, kīcha'a ndra chàsi ndra nuu ma ñivi, ña na tūva cha'a ndra ku'un na chi'in ma ndiakuati nuu ra. ¹⁴ Tajan Jesuu te'en nāka'an ra chi'in ndra:

—Na ku'va ndo na kichi ma ndiakuati nui, ta ña kāsī ndo ma iti' vāchi na, vati ma ñivi İyo nuu chà'nda Ndioo tiñu andivi, indukuni kùu na takua kùu ma ndiakuati —kàti Jesuu.

¹⁵ Tajan jōndii ndio ra nda'a' ra xini ma ndiakuati, ta ora chīnu, ta kēe ra kuà'an ra.

Iin ra tivaa kuika, kà'an ra chi'in Jesuu

(Mr. 10:17-31; Lc. 18:18-30)

¹⁶ Takan kùu tajan iin rayoko chānde'e ra Jesuu, ta te'en chīkatu'un ra nuu ra:

—Matru va'a, İnda ña kùu ma ña va'a İyo yi ña ja'i, ta kuu ni'j nuu koi endeeni chi'in Ndioo? —kàti ra.

¹⁷ Ta Jesuu te'en nāka'an ra chi'in ra:

—İTa naja kà'un yu'u ra va'a? Ta ma ra va'a, ti uvanuu ra kùu ra ña İyo ra, ta rakan kùu ra Ndioo. Va tu kùuniun ni'un nuu koo nditoun endeeni chi'in Ndioo, na jachinun ma tu'un tāchi Ndioo ña İyo yi ña ja'un, —kàti Jesuu chi'in ra.

¹⁸ Ta ma ra tivaa, te'en nāka'an ra chi'in Jesuu:

—İNda tu'un kùu yi? —kàti ra.

Ta Jesuu te'en nāka'an ra chi'in ra:

—Na kà'niun, na kī'viun chi'in ñivi ña'a yõe ñasi'un, na sū'un, na kà'un tu'un vata chata nī'iin ñivi. ¹⁹ Na tiñu'un ma tataun chi'in ma'un, ta na kuuniun nde'un inga ñivi, tava kùuniun nde'un juuni maun —kàti Jesuu chi'in ra.

²⁰ Ta ma rayoko te'en nāka'an ra chi'in ra:

—Ndisaa yakan, cha jāchinui yi, nda ora kùu ravali, ta nda vitin. İNayi kumaniga jà'i? —kàti ra chi'in Jesuu.

²¹ Ta Jesuu te'en nāka'an ra chi'in ra:

—Tu kuuniun kùun ma ra ndaa, na ku'un, ta xiko ndi'un ma ña İyo nuun, ta

tindeun ma ndian nda'vi. Takan iyo yi ña ja'un, ta kùu jandolochoon ma ña kuikaun ma iti' andivi ña kùuni yi ka'an yi ña tiñu va'a ja'un kuenda Ndioo. Ta ora cha yā'a, tajan na kichiun, ta tândikun chatai —kàti Jesuu.

²² Tajan ora chíni ma ra tivaa ña kā'an ra, ta nda'vi kùuni ra, ta kēe ra kuà'an ra, vati ra ya'a kuika kùu ra.

²³ Tajan Jesuu te'en nāka'an ra chí'in ma ndra jākua'a chí'in ra:

—Ndicha va'a ña kà'in chí'in ndo, ña ndee ga tiñu kùu yi kuenda iin ra kuika ña kùu kì'vi ra nuu chà'nda Ndioo tiñu. ²⁴ Ta kà'an ndikoi chí'in ndo ña, chakuu tiá ndetiñu yā'a iin camellu xe'e iin kutiku, kua kuenda iin ra kuika kì'vi ra nuu chà'nda Ndioo tiñu —kàti Jesuu.

²⁵ Takan kùu ta ora chíni ma ndra jākua'a chí'in Jesuu ña kā'an ra takan, ndavani yū'vi ndra, ta te'en kīcha'a ndra nàtu'un ta'an ndra:

—Tu takan kùu yi, ¿nda ndian kùu ma ndian ni kakú?, tuva takan —kàti ndra.

²⁶ Tajan Jesuu ndē'e ra ndra, ta te'en nāka'an ra chí'in ndra:

—Kuenda ma ñivi ndetiñu ja'a na yi, va kuenda Ndioo tōve, ti kùu ja'a ra ndisaa yi.

²⁷ Tajan Petu' te'en nāka'an ra chí'in Jesuu:

—Taku ndyu'u ña ndākoo ndi tândi'i ma ña iyo nuu ndi, ta tândikun ndi chataun. ¿Nayi kùu ma ña

ni ni'i ndi? —Takan kàti Petu' nuu Jesuu.

²⁸ Ta Jesuu te'en nāka'an ra chí'in ndra:

—Ndicha va'a ña kà'in chí'in ndo ndian cha tândikun ndo chatai, ña ora ni chaa ma kivi ña Ndioo ni jandochaa ra ndisaa nakuyi, ma ra Se'e ñivi tāchi Ndioo ora ni chaa ra ka'nda ra tiñu ma nuu kunandi ra tayu ka'nu iin nuu ya'a ga tacha. Tajan ndyo'o ndia, ni kunandi ndo uchi uvi tayu ka'nu nuu ta'nda tiñu chí'in ra, ta ikan ni jakutuni ndo kuati ma ndi uchi uvi grupu ma ndian Israel ndia. ²⁹ Ta tandi'i ndyo'o ndian ndākoo ndo ve'e ndo, a ta'an ndo, a ma'á ndo, a tatá ndo, a ñasi'i ndo, a se'e ndo, a ñu'u' ndo, ta ndisaa yakan cha'i jā'a ndo yi. Yakan va ni ni'i ndo iin cientu cha'a tiá ga ma ndatiñu ndākoo ndo. Ta juuni ni ni'i ndo nuu ni koo ndito ndo endeeni ndia. ³⁰ Va kua'a ma ndian yosonuu vitin, ni kuu na ma ndian nuu ndi'inia. Ta kua'a ma ndian nuu ndi'inia, ni kakunuu na iti' nuu —kàti Jesuu chí'in ndra.

20

Jesuu kà'an ra iin ku'va cha'a' ndra jàtiñu

¹ —Ma nuu chà'nda Ndioo tiñu, kùu yi tava kùu iin ra iyo ñu'u' ka'nu, ña kēe ra kuà'an ra na'a va'a kuānanduku ra ma ndra jàtiñu chí'in ra ña ka'nda ndra uva. ² Ta kīndoo ra chí'in ndra ña ni tia'vi ra ndra kua kiya'vi ma ñivi iin kivi. Tajan tāchi ndio ra

ndra ña na kujatiñu ndra ma nuu iyo ñu'u' nuu kàa vu. ³ Ta ora yā'a, tajan kēe ndiko ma ra chito'o ndra ka'ín na'ani ma veto'o, ta ikan ndē'e ra ña ka'ín inga ma ndra töve tiñu jà'a. ⁴ Ta te'en nāka'an ra chi'in ndra: "Ndyo'o juuni na ku'un ndo kujatiñu ndo chi'in ma nuu kàa ndatiñui, ta tia'vi ma ya'vi ndo kuenda iin kivi." Ta ndrakan kēe ndra kuà'an ndra. ⁵ Takan kūu ta ma ra kūu chito'o ma ñu'u' ikan, kēe ndiko ra kuà'an ra ma veto'o ma kachuvi ndaa. Ta jā'a ndiko ra yi ma kaa uni chani'ini ndia. ⁶ Ta ora cha kūu yi kaa u'un chani'ini, kēe tuku ra kuà'anduku ra musu ma veto'o, ta nāta'an ra inga tuku ma ndra töve tiñu jà'a, ta te'en nāka'an ra chi'in ndra: "¿Ta naja nduvi ka'ín ndo i'ya, ta töve jàtiñu ndo?", kàti ra chi'in ndra. ⁷ Ta ndrakan te'en nāka'an ndra chi'in ra: "Ka'ín ndi i'ya, vati n'i'in na takā'an kichi ka'an chi'in ndi ña jatiñu ndi", kàti ndra. Tajan ma ra chito'o ikan, te'en nāka'an ra chi'in ndra: "Na ku'un du ndyo'o kujatiñu ndo chi'in ma nuu kàa ndatiñui ndia, ta tia'vi ma ya'vi ndo kuenda iin kivi", kàti ra chi'in ndra. ⁸ Ta ora cha kuna'a, tajan ma ra kūu chito'o, te'en nāka'an ra chi'in ma ra kùxini nuu musu: "Na kanaun ma ndra jàtiñu, ta tia'viun ndra, va ji'na, na kicha'un tia'viun ma ndra kī'vi nuu ndi'inia, ta nuu ndi'inia tia'viun ma ndra kī'vi jatiñu ma nunuu", kàti ra chi'in ma ra kuxini

nuu musu. ⁹ Tajan chāa ndio ma ndra kākivi jàtiñu kaa u'un chani'ininia, ta ta'ii'in ndra kāni'i ndra ma ya'vi ndra kuenda iin kivi. ¹⁰ Ta ora yā'a, tajan chāa ma ndra na'a kākivi jàtiñu, ta ndrakan chānini ndra ña ni ni'i ndra ma ya'vi ndra tiaga kua iin kivi kūuni ndra niku, va töve, ti indukuni kāni'i ta'ii'in ndra ma ya'vi ndra kuenda iin kivi, kua ma inga ndra. ¹¹ Tajan ma ora nāka'an ndra yi, ta kīcha'a ndra kàyuni ndra chi'in ma ra kūu chito'o, ¹² Ta te'en nāka'an ndra chi'in ra: "Ma ndra kākivi nuu ndi'inia, ña jàtiñu iin orania, indukuni tia'viun ndra kua maa ndi, vaji maa ndi kūu ma ndra ndē'e ga tundo'o ña jàtiñu ndi nduvi nii ma nuu ndii", kàti ndra chi'in ra. ¹³ Va ma chito'o ma ndatiñu, te'en nāka'an ra chi'in iin ra: "Yo'o xaa, yöve n'i'in kuati kūu ma ña jà'i chi'un. ¿A töve nī kindoo va'a yo ña ni tia'vi ñun ma ya'vi kuenda iin kivi?, kùuniun", kàti ra chi'in ra. ¹⁴ "Ju'un ma ya'viun, ta kuà'an. Yu'u kùuni tia'vi ma ra kī'vi jàtiñu nuu ndi'inia, indukuni kua maun. ¹⁵ ¿A kūu jà'i nda ña kùuni mai chi'in ma xu'in?, kùuni ndo. ¿A tixin ndo nde'e ndo yu'u cha'a' ña ra va'ani kùu?" ¹⁶ Ta takan kūu yi ña ma ndian kūu nuu ndi'inia, ni kuu na ma ndian nunuu, ta ma ndian kūu ma ndian nunuu vitin, ni kuu na ma ndian nuu ndi'inia. Vati kua'a' na kānai, va tiani na

kāchīn —kāti Jesuu chi'in ma ndra jākua'a chi'in ra.

Cha'a' uni kàtitu'un tuku Jesuu ña ni kuvi ra

(Mr. 10:32-34; Lc. 18:31-34)

¹⁷ Ta ora kuà'an Jesuu ma iti' ñuu Jerusalén, ta kāna siin ra ma ndi uchi uvi ndra jākua'a chi'in ra, ta te'en nāka'an ra chi'in ndra:

¹⁸ —Vitin va ndè'e ndo ña cha kuà'an yo iti' ñuu Jerusalén nuu ni tiin na ma ra Se'e ñivi tāchi Ndioo, ta ni ku'va na ra nda'a' ma ndra kuxini nuu sutu, chi'in nuu ma ndra kùu matru jākua'a tutu ley Ndioo, ikan na jakutiini ndra kuati ra ta ka'ni ndra ra. ¹⁹ Ta ikan jan ni ku'va ndra ra nda'a' ma ndian yūvi judú, kuenda ña na jati'ini na chi'in ra, ta kàni na ra, ta tàkaa na ra nuu kruu, va tichi uni kivi ni nataku ndiko ra.

Nuu chikan ma ña kuu ma'á Jandiau, ta Xuva, ñamani nuu Jesuu

(Mr. 10:35-45)

²⁰ Ma ma'á Jandiau chi'in Xuva ndra kùu se'e Zebedeu, chājayatin vi vi nuu Jesuu, ta chūnandi chitian nuu ra, ña chikan ña iin ñamani nuu ra. ²¹ Ta Jesuu te'en nāka'an ra chi'an:

—¿Niyi kùuniun? —kāti ra chi'an.

Va ma ña'a ikan, te'en nāka'an ña chi'in ra:

—Na tachiun ma nuu chà'ndaun tiñu ña ora chāun ndakan, iin ma ra se'i kunandi chiyo kua'un, ta inga ra kunandi chiyo satiun —kāti ña.

²² Va Jesuu te'en nāka'an ra chi'an:

—Töve chito ndo niyi kùu ma ña chikan ndo. ¿A kùu ja'a ndo ko'o ndo ma ña uva ni ko'i, ta kùnduta ndo indukuni ma takua ni kundutai ña kà'an ndo takan? —kāti Jesuu.

Ta ndrakan te'en nāka'an ndra:

—Kùu yi —kāti ndra.

²³ Ta Jesuu te'en nāka'an ra chi'in ndra:

—Ndicha ña ndyo'o kùu ja'a ndo ko'o ndo ma ña uva ni ko'i, ta juuni kùu ja'a ndo kùnduta ndo ma takua ni kundutai ndia, va taku cha'a' ña chikan ndo kunandi ndo ma chiyo kua'i, ta chiyo satīn, ma Tatái kùu ma ra chito nda yo ni ku'va ra ma chiyo ikan nuu, ta yöve yu'u —kāti Jesuu.

²⁴ Ta ora chīni ma inga uchi ma ndra jākua'a chi'in Jesuu ma ña kā'an ndra, ta kūxaan ndra chi'in ninduvi ndrakan. ²⁵ Va Jesuu kāna ra ndra, ta te'en nāka'an ra chi'in ndra:

—Ndyo'o cha chito va'a ndo, ña ma ndra kuxini ña chà'nda tiñu nuu ma ñivi iyo ma nuñu'u' ñuñivi töve jà'a ndra va'a chi'in na, ti ya'a kanduu kini chà'nda ndra tiñu. ²⁶ Va tañu ndyo'o ndian chìnuni, na töve iyo yi ña ja'a ndo takan, vati tu iyo nda ndyo'o ña kùuni ndo jaka'nu ndo ndo, ji'na iyo yi ja'a ndo tiñu nuu ma inga na. ²⁷ Ta nda ndyo'o nikuuni, tu kùuni ndo kuu ndo ma ndian nunuu, iyo yi ña ja'a ndo tiñu nuu ma inga

na, ²⁸ takua jā'a ma ra Se'e ñivi tāchi Ndioo, ña tüvi nī kichi ra kuenda ña jà'a na tiñu nuu ra, vati kīchi ra va kuenda ña jà'a ra tiñu nuu ñivi, ta kuvi ra kuenda ña kùu ra takua kùu iin ya'vi kuenda ña na kakú kua'a' ñivi —kāti Jesuu.

Nuu jànda'a Jesuu uvi ta'an ndra kuaá

(*Mr. 10:46-52; Lc. 18:35-43*)

²⁹ Takan kùu ta ora kēe Jesuu ma ñuu Jericó, nduva'a kua'a' ñivi tándikun kuà'an chata ra. ³⁰ Ta ma yu'u iti' kuà'an ra, ikan nandi uvi ta'an ndra kuaá. Ta ora chíni ndra ña yà'a Jesuu ikan, ta te'en kánachaa ndra:

—iYo'o Racha'nu, ra kùu ñivi David, na kunda'viniun ndyu'u! —kāti ma ndra kuaá chí'in ra.

³¹ Tajan ma ñivi nāka'an na chí'in ma ndra kuaá ña na taxiin koyu'u ndra, va ndrakan tiá ga kīcha'a ndra kánachaa ndra te'en:

—iYo'o Racha'nu, ra kùu ñivi David, na kunda'viniun ndyu'u! —kāti ndra.

³² Tajan chūndaa ndio Jesuu, ta kāna ra ma ndra kuaá, ta te'en chíkatu'un ra nuu ndra:

—iNiyi kùuni ndo ña ja'i chí'in ndo? —kāti Jesuu.

³³ Ta ndra kuaá ikan te'en nāka'an ndra chí'in ra:

—Yo'o Racha'nu, kùuni ndi ña na jandondichiun nuu ndi —kāti ndra chí'in ra.

³⁴ Tajan Jesuu kūnda'vini ra ndra, ta jānani ra nda'a' ra chata tinuu ma ndra kuaá, ta ma ora ikani kùu nande'e

ndra, ta tándikun ndra chata Jesuu.

21

Jesuu k'ivi ra ñuu Jerusalén

(*Mr. 11:1-11; Lc. 19:28-40; Jn. 12:12-19*)

¹ Ora cha kuàkuyatin Jesuu chí'in ma ndra jàkua'a chí'in ra ma ñuu Jerusalén, ji'na chāa ndra iin ñuu ña nàni Betfagé, ña kandii yatini nuu ndaa ma yuku Olivu. Tajan Jesuu tāchi ra uvi ta'an ma ndra jàkua'a chí'in ra, ² ta te'en nāka'an ra chí'in ndra:

—Kuà'an ndo ma kuariya ña kàndii ikani. Ta ikan nāta'an ndo iin burra ña ndikun ri ndaa ri ikan chí'in iin burru vali se'e ri. Na ndachi ndo ri, ta kundaka ndo ninduvi ndri kichi ndo nui. ³ Ta tu iyo iin ndian chíkatu'un, ña naja ndàchi ndo ri, ta kati ndo chí'in na ña nunua vāchi ndaka ndiko ndi ri, ti chíniñu'u ma racha'nu chito'o ndi ri, kati ndo chí'in na —kāti Jesuu chí'in ndra.

⁴ Takan kùu yi, ikan na chinu ma tu'un kā'an ma ra kà'an chí'in tu'un yu'u Ndioo, ora taa ra te'en nuu tutu ra:

⁵ Na kukatitu'un ndo te'en nuu ndisaa ma ñivi iyo ma ñuu Sión:

“Na nde'e ndo ña nduva'a nda'vi vāchi ma ra kùu Rey ndo yoso ra iin burru yoko chí'in ma'á ri,

se'e ma kiti chito kuiso karia”,

kāti yi.

6 Tajan kēe ndio ma ndra jākua'a chi'in Jesuu kàcha'an ndra, ta jā'a ndra yi ma tava kā'an ra chi'in ndra. 7 Takán kūu tajan ndàka ndio ndra ma burru, chi'in ma kiti vali se'e ri chāa ndra nuu ra, ta tīsukun ndra ma ja'ma isukun ndra chata ninduvi ndri, tajan chākoso ndio Jesuu ri. 8 Ta ikan kūtivi nduva'a kuu kua'a ñivi. Ta ndiakan kīcha'a ndio na chākin na ja'ma isukun na ma tichi iti' nuu kuà'an Jesuu. Ta iyo inga ndian chā'nu soko yutun, ta chākin na yi ma tichi iti' ndia. 9 Ta ma ñivi yosonuu, chi'in ma ñivi kākichi iti' chata, te'en kànachaa ñi' na:

—¡Ya'a ga ka'nu kùu ma ra vāchi tata ma rey David! ¡Ya'a ga íí kùu ma ra vāchi chi'in sivi ma Racha'nu! ¡Ta nduva'a na jaka'nu yo Racha'nu Ndioo nuu iyo ra andivi! —kàti na.

10 Takán kūu tajan ora kivi ndio Jesuu ma ñuu Jerusalén, tajan ndisaa ndio ma ndian iyo ikan nduva'a nāndiki na jā'a Jesuu ora kivi ra ikan. Ta te'en kīcha'a ndio na chikatu'un ta'an na:

—¿Nda ra kùu ra'ya? —kàti na.

11 Ta ma ñivi kàcha'an chi'in Jesuu te'en nāka'an na chi'in na:

—Ra'ya kùu Jesuu, ra kà'an chi'in tu'un yu'u Ndioo, ra kīchi ñuu Nazaret, ña kāndii iti' ñu'u' Galilea —kàti na.

Jesuu tàva ra ndian xiko tichi veñu'u ka'nu ñuu Jerusalén

(Mr. 11:15-19; Lc. 19:45-48; Jn. 2:13-22)

12 Takán kūu tajan kivi ndio Jesuu ma tichi veñu'u ka'nu ma Ndioo, ta tāvani'i ndi'i ra ma ndian ka'in xiko, ta jata ma tichi veñu'u. Kāindee ra ma mesa nuu ka'in ma ndian sàma xu'un' nuu ma ñivi, ta tayu nuu ka'in ma ndian xiko livi ndia. 13 Tajan te'en nāka'an ndio ra chi'in na:

—Nuu ma tutu Ndioo ña tāa ma Moisés te'en kà'an yi: “Ma ve'i kùu yi iin ve'e nuu kà'an ma ñivi chi'in.” Va ndyo'o, jāndakuu ndo yi iin ve'e kuenda ma ndian suu —kàti Jesuu chi'in na.

14 Tajan chājayatin ndio ma ndian kuaá ma nuu ndaa Jesuu ma tichi veñu'u ka'nu, chi'in ndian koxo, ta jānda'a ra na. 15 Va ora nde'e ma ndra kuxini nuu sutu, chi'in ma ndra matru jākua'a tutu Ndioo ma ndatu ña jà'a Jesuu, ta naja kua chini ndra ña endee naniyaa kùu ma ndiakuati ma tichi veñu'u, ña te'en kànachaa na: “Ya'a ga ka'nu kùu ma ra kīchi tata ma rey David”, kàti na, ta nduva'a kūxaan ndra. 16 Tajan te'en nāka'an ndra chi'in Jesuu:

—¿A chiniun ña kàka'an ma ñivi ikan? —kàti ndra.

Ta Jesuu te'en nāka'an ra chi'in ndra:

—Juu, chini ma ña kà'an na, va ¿a takā'an jakua'a ndo nuu ma tutu Ndioo ña tāa Moisés nuu kà'an yi te'en?:

Chi'in yaa ña chità ma ndi-
akuati,
chi'in ma ndian juuni
chàxin,
chi'in yakan jàna'a ma
Ndioo nuu ndo,
ña takan iyo yi ña jaka'nu
ndo ra ndia
kàti Jesuu.

¹⁷ Tajan ndākoo ra ma ñivi
ikan, ta kēe ra kuà'an ra inga
ñuu ña nàni Betania, nuu
kāva ra iin chanikuaa.

*Jesuu kà'an xaan ra nuu
yutun higu ña töve jàtiñu*
(Mr. 11:12-14, 20-26)

¹⁸ Ta ora chikoni'i ndiko
Jesuu ma ñuu ka'nu, ma
ora na'ani, ta chāñu ndio
ma soko ra. ¹⁹ Ta ikan
ndē'e ra ña ndaa iin yutun
higu yatini ma yu'u iti', ta
chājayatin ra ra nuu ndaa
run, va tükuii nuva koo ma
nuu run, ti maaaa nda'ani
run iyo. Tajan kā'an xaan
ndio ra run:

—iNda vitin, ta iti' nuu,
na tūva ni ku'vaun ma chiti!
—kàti Jesuu chi'in run.

Ta juuni ma ora ikani nātii
run, ta chī'í run. ²⁰ Ta ora
ndē'e ma ndra jākua'a chi'in
ra ma ña kūu, ta ndava
kuà'an anima ndra, ta te'en
chikatu'un ndio ndra nuu
Jesuu:

—¿Niyi tā'an ma yutun
higu ña yā'a ga numi nātii
run? —kàti ndra.

²¹ Ta Jesuu te'en nāka'an
ra chi'in ndra:

—Ndicha va'i ña kà'in
chi'in ndo, ña tu chīnu va'ani
ndo ma tu'un Ndioo, ta töve
ndo'uvini ndo, na yöve uvaa
ma ña jā'i chi'in ma yu-
tun higu i'yani kùu ja'a ndo,

vati juuni kùu ka'an ndo
te'en, chi'in ma yuku i'ya
ndia: “iNa kundachiyoun
chiña, ta nduvaun nuu ma
tañu'u!”, kati ndo, ta takan
ni kuu yi. ²² Ta ndisaa
ma ña chikan ndo ora kà'an
ndo chi'in ma Racha'nu, tu
ndicha ña chànini ndo ña ni
kuu yi, ni ni'i ndo yi —kàti
Jesuu chi'in ma ndra jākua'a
chi'in ra.

*Jesuu kùu ka'nda ra tiñu
ndia*

(Mr. 11:27-33; Lc. 20:1-8)

²³ Takan kūu tajan kī'vi
ndio Jesuu ma tichi veñu'u
ka'nu ña kua jana'a ra, ta ora
juuni ndaa ra jàna'a ra nuu
ma ñivi, ta chājayatin ndio
ma ndra kuxini nuu sutu,
chi'in ndra cha'nu kuenda
ma ndian judíu nuu ra, ta
te'en chikatu'un ndra nuu
ra:

—¿Yo chā'a tiñu nuun ña
jā'un te'en? ¿Yo kùu ma
ndian tiyu'u ñun ña na ja'un
yi? —kàti ndra chi'in Jesuu.

²⁴ Ta Jesuu te'en nāka'an
ra chi'in ndra ndia:

—Juuni kùuni du mai
ndakatu'in iin nakuyi nuu
ndo ndia, tu katitu'un ndo
ma ña chikatu'in nuu ndo,
tajan katitu'in nuu ndo yo
chā'a tiñu nui ña jā'i yi.

²⁵ ¿Yo kùu ma yo tāchi ma
Xuva ña na jakunduta ra?,
¿a Ndioo, a ma ñivi? —kàti
Jesuu.

Tajan te'en kīcha'a ndio
ndra kànita'an yu'u ndra ju-
uni chi'in maa ndra:

—Tu kati yo: “Ña Ndioo
tāchi ra”, ta rakan ni ka'an
ra chi'in yo ña: “¿Naja töve

nī jachi'in ndo ña kà'an ra tuva takan?" ²⁶ Ta na kùu kà'an yo ña: "ñivi tāchi ra", ni kuxaan ma ñivi chi'in yo, vati ndisaa na chànini na ña iin ra kà'an chi'in tu'un yu'u Ndioo kùu Xuva —kūuni ndra.

²⁷ Yakan va te'en nāka'an ndio ndra chi'in Jesuu:

—Töve chito ndi, yo tāchi ra —kāti ndra.

Tajan Jesuu te'en nāka'an ndio ra chi'in ndra:

—Ni yu'u, kùu katitu'in nuu ndo yo tiyu'u yu'u ña jà'i ma tiñu i'ya ndia —kāti Jesuu.

Jesuu kà'an ra iin ku'va cha'a' iin ra'ii, chi'in uvi ndra se'e ra

²⁸ Takan kùu tajan Jesuu, te'en nāka'an tuku ra nuu ndra:

—¿Naja kua chànini ndo cha'a' ma ña ni ka'in i'ya? Iin ra'ii chiyo uvi ndra se'e ra. Ta rakan, te'en nāka'an ra chi'in iin ra: "Yo'o se'yu, na ku'un kujatiñun nuu kàa ma ndatiñu yo vitin", kàti ra chi'in ra. ²⁹ Ta ma ra se'e ra, te'en nāka'an ra chi'in ra: "¡Na kūuni!", kāti ra ma ora ikan. Va ora cha yā'a ndio tajan sāma ma kua chànini ra, ta chā'an ra chājatiñu ra. ³⁰ Ta ikan jan chānde'e ra inga ma ra se'e ra, ta indukuni takua kā'an ra chi'in ma ra nunuu, kā'an ra chi'in ra. Ta ra'ya te'en nāka'an ra: "Va'a tatá, ku'in", kāti ra. Va töve nī cha'an ra. ³¹ ¿Nda ra kùu ma ra kāndicha ma tiñu kā'an ma tatá ndra?, kùuni ndo —kāti Jesuu chi'in ndra.

Ta ndrakan te'en nāka'an ndra:

—Ma ra nunuu —kāti ndra.

Takan kùu yakan va te'en nāka'an ma Jesuu:

—Ndicha va'a ña kà'in chi'in ndo, ña ma ndra nāka'an xu'un' kuenda kuvienu ma ñuu ndo, chi'in ma ñivi ña'a tondo, ji'na ga na ni ki'vi nuu chà'nda Ndioo tiñu kua maa ndo. ³² Vati ma Xuva ra jākunduta kīchi jana'a ra nuu ndo naja kuu yi ña koo ndo takua kùuni Ndioo, va ndyo'o töve nī jachi'in ndo ña kà'an ra. Va taku ma ndian nāka'an xu'un' kuenda kuvienu ma ñuu ndo, chi'in ma ñivi ña'a tondo, ndiakan jāchi'in na ña kā'an ra. Va ndyo'o, vaji ndē'e ndo ña takan kùu yi ma i'ya, va töve kùuni ndo sama ndo ma kua kini kua iyo ndo, ta chinuni ndo ma ña kà'an ra.

Jesuu kà'an ra iin ku'va cha'a' ndra töve va'a jàtiñu

(Mr. 12:1-12; Lc. 20:9-19)

³³ Takan kùu ta te'en nāka'an tuku Jesuu inga ku'va nuu ndra:

—Na taso'o va'a ndo ma inga ku'va ña ni ka'in: Tatiempu chiyo iin ra iyo iin ñu'u' ka'nu, ta rakan tāchi ra yoku'u uva nuu yi, ta chāsi ra ma nuu kàa yi. Ta juuni jā'a ra iin nuu naku'ni ra ma uva, ta jā'a ra iin torri ka'nu kuenda ña na chaa nuu ra nde'e ra ninii ma nuu kàa vu.

'Ta ikan jan jākilaa ndio ra ma ñu'u nuu iin ma ndra jàtiñu chi'in ra, ta kēe ndio ra kuà'an ra iin tiempu ma

nuu chika. ³⁴ Ta ora chāa ndio ma tiempu ña cha kēta ndio ma ndatiñu ikan, tajan tāchi ndio ma ra chito'o ma ñu'u' iin ma ndra jàtiñu kuenda ra ña na ku'va ma ndra jàtiñu nuu ñu'u' ra ma ña iyo yi ña ndaki'in ra. ³⁵ Va ma ndra jàtiñu ikan, tiin ndra ma ndra jàtiñu kuenda ra, ta iin ra va kāni ndra, inga ra chā'ni ndra, ta inga ra va kāni ndra chi'in yuu. ³⁶ Tajan ma ra kùu chito'o ma ñu'u' ikan, tāchi ndiko ra tiá kua'a' ma ndra jà'a tiñu nuu ra nuu ndra kua ma cha'a' nunuu, va ma ndra jàtiñu ikan, indukuni takan jà'a ndra chi'in ndisaa ndra ndia.

³⁷ 'Ta ma nuu ndi'inia, va tāchi ndio ra ma ra se'e maa ra, ti te'en chānini ra: "Cha chito yo ña ni tiñu'u ndra, ta jàchi'in ndra ña kà'an ma ra se'o." Takan kūuni ra. ³⁸ Va ora ndē'e ndio ma ndra jàtiñu nuu ñu'u' ra ña vāchi ndio ma ra se'e maa ndio ra, tajan te'en kīcha'a ndra nātu'un ndra juuni chi'in maa ndra: "Ra'ya kùu ma ra ni kindoo chi'in ma ñu'u' i'ya, na ka'nio ra, ta kindoo yo chi'in ma ñu'u'", kāti ndra. ³⁹ Tajan tiin ndio ndra ra, ta tāva ndra ra nuu kàa ma yoku'u uva, ta chā'ni ndra ra.

⁴⁰ 'Ta vitin ora ni kichaa ndio ma ra kùu chito'o ma ñu'u', ¿nayi ni ja'a ra chi'in ma ndra jàtiñu takan?, kùuni ndo —kāti Jesuu chi'in ndra.

⁴¹ Ta ndrakan te'en nāka'an ndra chi'in Jesuu:

—Na töve nī kunda'vini chito'o ma yoku'u uva ndra, ti ni ka'ni ra ma ndra kini ikan, ta ni jakilaa ra ma ñu'u' ra nuu inga tuku ma ndra ña kùuni ku'va ndra ma ndatiñu ra nuu ra ora jàtiñu ndra, ma takua iyo yi ña ja'a ndra —kāti ndra.

⁴² Tajan Jesuu te'en nāka'an ra chi'in ndra:

—¿A takā'an kuii jakua'a ndo nuu ma tutu Ndioo ña taa Moisés nuu kà'an yi te'en?:

Ma yuu ña jāchiyo ma ndra jàva'a ve'e,

yakan kùu ma yuu ka'nu ga kua ndisaa yi,

takan jà'a ma Racha'nu,

Yakan va ña'a kùu yi iin ña ya'a vii kuenda yo,

kāti yi.

⁴³ 'Cha'a' yakan kùu yi ña kà'in chi'in ndo ña ma nuu chà'nda Ndioo tiñu, ni nāmaa ra yi nuu ndo, ta ni ku'va ra yi nuu ma ndian jà'a ma tiñu va'a kuenda ra.

⁴⁴ Ta nda ndian nikuuni ña ni nduva chata ma yuu ka'nu ikan, endee ni kuche'e che'e na, tatu ma yuu ikan kòyo yi chata iin ñivi, endee ma yuyaania ni kuu na ja'a yi —kāti Jesuu.

⁴⁵ Takan kùu tajan ora chīni ma ndra kuxini nuu sutu, chi'in ma ndian fariseu ma ku'va ña kà'an Jesuu, ikan chā'a ndio ndra kuenda ña chata ndra kà'an ra. ⁴⁶ Tajan kùuni ndra tiin ndra Jesuu, va yū'vi ndra ma ñivi, ti ndiakan cha chānini na ña Jesuu kùu ra iin ra kà'an chi'in tu'un yu'u Ndioo.

22

*Jesuu kà'an ra iin ku'va
cha'a' viko tànda'a
(Lc. 14:15-24)*

¹ Takan kūu tajan kīcha'a ndiko Jesuu kà'an ra iin ku'va nuu ma ñivi, ta te'en nāka'an ra:

² —Ma nuu chà'nda Ndioo tiñu kùu yi, takua kùu iin viko tànda'a ña jā'a ma ra kùu rey kuenda ma ra se'e ra.

³ Tāchi ra ma ndra jàkuu tiñu nuu ra, ña na kukana ndra ma ndian jainvitaa ra, va ma ndiakan nī kuuni na ku'un na. ⁴ Tajan tāchi ndiko ma ra kùu rey ma ndra jàkuu tiñu nuu ra inga cha'a', ta te'en nāka'an

ra chi'in ndra: “Na katitu'un ndo nuu ma ndian jainvitaa, ña na kichi na, ti cha iyo va'a ma ña kachi na, vati cha tāchi ña na ka'ni na kua'a' kiti ndu'u janai. Ta na kichi na, ti ndisaa yi cha iyo va'a”, kati ndo.

⁵ Va ma ndian jainvitaa ra töve nī jachi'in na ña kà'an ma ra kùu rey, ti iyo ndian kēe kuànde'e ma nuu kàndii ñu'u' na, ta iyo ndian kēe kuà'an nuu iyo tiñu jà'a na.

⁶ Ta inga na, va tiin na ma ndra jà'a tiñu nuu ma rey, ta nduva'a kāni na ndra, ña ndava ni kuvi ndra jà'a na niku. ⁷ Tajan nduva'a kāyuni ma ra kùu rey, ta tāchi ndio ra ma ndra jandaru ra, ña na kuka'ni

ndra ma ndian kini chà'ni ndií ikan, ta ka'mi ndra ndisaa ma ve'e ña iyo ma ñuu ndra ndia. ⁸ Tajan te'en nāka'an ndio ma rey chi'in ma ndra jàkuu tiñu nuu ra:

“Ndisaa nakuyi cha iyo va'a jā'i kuenda ma viko tanda'a, va ma ndian jainvitaa, na töva ni ku'vai na kichi na i'ya. ⁹ Na ku'un ndo nuu kùtisi'in ma kai ka'nu, ta na jainvitaa ndo, ma nda ndian nikuuni ña nàta'an ndo, ta kichi na chi'in ndo ma viko tànda'a i'ya”, kàti ra chi'in ndra.

¹⁰ Tajan kēe ndio ma ndra jàkuu tiñu nuu ma rey kàcha'an ndra iti' kai, ta jāti'vi ta'an ndra tandi'i ma ndian nàta'an ndra ikan, chīto a kùu na ndian va'a a ndian tüvi va'a. Takan jā'a ra ña nī'i ra ñivi kuenda ma viko tànda'a, ña endee chītu ndio ma tichi ve'e ra.

¹¹ 'Tajan kī'vi ndio ma ra kùu rey ma tichi ve'e, ikan na kuu nde'e ra ma ndian chājati'vi ta'an ndra ma veto'o, ta ikan nde'e ra iin ra töve ñu'u ja'ma ña chàku'un na ora chà'an na ma viko tànda'a.

¹² Ta te'en nāka'an ra nuu ra: “Yo'o xaa, ¿naja jā'un ña kī'viun ma i'ya, ta töve ñu'u' ma ja'ma ña chàku'un na ora kuà'an na nuu iyo ma viko tànda'a?”, kàti ra chi'in ra. Va ma ra'ii ikan taxiin kīndoo ra.

¹³ Tajan ma rey, te'en nāka'an tuku ra chi'in ma ndra jàkukava ma nuu mesa: “Na ku'ni ndo cha'a' ra chi'in nda'a' ra, ta jaketa ndo ra nuke'e nuu naa, ikan ni kuaku ra, ta ni kari'u ma nu'u ra, jà'a ma tundo'o ni nde'e ra.” ¹⁴ Vati nduva'a kua'a' na kànai, va tiani na kùu ma ndian kàchīn —kàti Jesuu.

Chikatu'un ñivi nuu Jesuu cha'a' ma xu'un' nàka'an ma ñuu Roma nuu na

(Mr. 12:13-17; Lc. 20:20-26)

¹⁵ Takan kuu tajan ma ndra fariseu kée ndio ndra chājando'iin tu'un ndra, naja kua jà'a ndra ña na ka'an Jesuu iin ña tüvi va'a, ta chi'in yakan kuu ni'i ndra naja kua tisokuati ndra ra.

¹⁶ Tajan tachi ndio ma ndra fariseu ita'vi ma ndra iyo kuenda ndra, chi'in ita'vi ma ndra iyo kuenda Herode. Ta ndrakan te'en nàka'an ndra chi'in Jesuu:

—Matru, cha chito ndi ña yo'o kuu ma ra kà'an tu'un ndaa, ta juuni jàna'a ndaun naja kua kùuni Ndioo ña koo yo, ta töve ki'in kuendaun ña kà'an ma ñivi, vati indukuni ndè'un ndisaa ñivi.

¹⁷ Na katitu'un nuu ndi: ¿A va'a tia'vi ndi xu'un' nuu ma ra César, ña chà'nda tiñu ma ñuu Roma kùuniun?, ¿a töve? —kàti ndra chi'in ra.

¹⁸ Va Jesuu chā'a ra kuenda, ña na yüvi ña va'a kuu ma ña chānini ndra kuenda ra, ta te'en nàka'an ndio ra nuu ndra:

—Ndyo'o ndra kini, ta, ¿naja kùuni ndo janda'viña'a ndo yu'u? ¹⁹ Na jana'a ndo nui naja kua kaa ma xu'un' ña tia'vi ndo —kàti Jesuu.

Tajan chāki'in ndra iin xu'un' denariu chā'a ndra nuu Jesuu. ²⁰ Ta ora ndē'e ndio Jesuu yi, ta te'en chikatu'un ra nuu ndra:

—¿Yo nuu kuu ma ña iyo nuu ma xu'un' i'ya, ta ma

sivi ña iyo nuu yi? —kàti ra chi'in ndra.

²¹ Ta ndrakan te'en nàka'an ndra chi'in ra:

—Ma ña César, ra chà'nda tiñu ñuu Roma kuu yi —kàti ndra chi'in Jesuu.

Tajan Jesuu te'en nàka'an ra nuu ndra:

—Na ku'va ndo ña kuu ña'a ma racha'nu César nuu ra, ta ña kuu ña'a Racha'nu Ndioo nuu Ndioo —kàti Jesuu chi'in ndra.

²² Ta ora chīni ndra ña kā'an ra takan, ta ndava kuà'an anima ndra, tajan ndākoo ndra ra, ta kuà'an ndra.

Nuu chikatu'un ma ndra saduceu, naja kua kuu yi ña natakuma ndian ndií

(Mr. 12:18-27; Lc. 20:27-40)

²³ Ta juuni ma kivi ikan, iyo ndra saduceu, chānde'e ndra Jesuu. Ta ndrakan kàti ndra, ña tüva natakuma ndian ndií, cha'a' yakan kuu yi ña, te'en chikatu'un ndra nuu Jesuu:

²⁴ —Matru, Moisés kā'an ra ña, tu iin ra cha tānda'a kùvi ra, ta töve nī chakoo nī'iin se'e ra, ma ra yani ra, iyo yi ña tanda'a ra chi'in ma ñasi'i ra ña kīndoo nda'vi, ta takan kuu koo se'e ma ra chī'í jà'a ma ra yani ra.

²⁵ Va'ani, tañu ndyu'u chīyo ucha ta'an ndra, ña kuu ndra yani ndra. Ma ra nunuu tānda'a ra, ta chī'í ra. Ta tava töve nī chakoo se'e ra chi'in ma ñasi'i ra, yakan va kīndoo ma ña nda'vi ikan kuenda ma yani ra, ra uvi. ²⁶ Ta juuni indukuni takan töve nī chiyo se'e ma

ra uvi chi'an, ta chī'í ra ndia. Ta takan ya'a ndi ucha yani ndra ña tānda'a ndra chi'an ta ndisaa ndra chī'í ndia. ²⁷ Ta ma nuu ndi'inia, chī'í ndio ma ña'a ndia. ²⁸ Va'ani, ta ma ora ni natakú ndiko ma ndian cha chī'í, ¿nda ndra ni kuu ma iian, tuva ndi ucha ndra ña kùu ndra yani ndra tānda'a ndra chi'an? —kàti ndra.

²⁹ Ta ma Jesuu te'en nāka'an ra chi'in ndra:

—Na yūvi takan kùu yi, takan chànini ndo, ti tōve nàkoto ndo naja kua kà'an ma tutu Ndioo, ta naja kua kùu ma ndatu Ndioo ndia. ³⁰ Vati ora ni natakú ma ndian cha chī'í, na tūva ni tanda'a na, ta tūva ni ku'va na se'e na kuenda ña tānda'a na ndia, ti ni kùu na tava kùu ma ndian kùu tati va'a ña iyo andivi ña jà'a tiñu nuu Ndioo. ³¹ Va ndicha kuii ña natakú ndiko ma ndian chī'í, ¿a takā'an jākua'a ndo nuu ma tutu Ndioo, nuu kà'an ra te'en?: ³² “Yu'u kùu Ndioo ta indukuni yu'u kùu ra kùmi Abraham chi'in Isaac chi'in Jacob ndia”, kàti yi. I'ya chà'a yo kuenda ña Ndioo tōve kùu ra Ndioo ma ndian ndií, ti kùu ra Ndioo ma ndian ndito.

³³ Ta ora chīni ma ñivi ma tu'un ña kà'an Jesuu, ndava kuà'an anima na chini na ña jàna'a ra.

Kàtitu'un Jesuu nda tu'un kùu ma ña ka'nu ga
(Mr. 12:28-34)

³⁴ Ta ora chīto ma ndra fariseu ña Jesuu jākutaxin ra ma ndra saduceu, tajan

kūti'vita'an ndio ndra ma nuu ndaa ra. ³⁵ Ta iin ma ra meru ndra ña kùu matru jākua'a tutu ley Ndioo, te'en chīkatu'un ra nuu Jesuu, ña kùuni ra ki'in ra ku'va ra nde'o naja kua kati ra:

³⁶ —Matru, ¿nda tu'un iyo nuu ma tutu ley Ndioo ka'nu ga yi kua tandi'i ga ma inga tu'un iyo nuu yi?, kùuniun —kàti ra.

³⁷ Ta Jesuu te'en nāka'an ra chi'in ra:

—“Na kuuni ndo nde'e ndo ma Racha'nu Ndioo chito'o ndo chi'in ndisaa anima ndo, chi'in ndisaa ñandee ndo, ta chi'in ndisaa chinituni ndo.” ³⁸ Tu'un i'ya kùu tu'un ka'nuga, ta ma tu'un nunuu ña iyo nuu ma tutu Ndioo. ³⁹ Ta ma tu'un uvi, cha yatin indukuni kùu yi, ta te'en kà'an yi: “Na kuuni ndo nde'e ndo ma ñivi iyo yatini xiin ve'e ndo tava kùuni ndo nde'e ndo juuni maa ndo.” ⁴⁰ Ta chi'in uvi tu'un i'ya jàchinu yi tandi'i ma ley Ndioo chi'in ma tu'un kà'an ndra kà'an chi'in tu'un yu'u ra taji'na ndia —kàti Jesuu.

Kàtitu'un Jesuu ti ñivi ra kùu Rey David

(Mr. 12:35-37; Lc. 20:41-44)

⁴¹ Ta ora juuni ka'iin ti'vi ga ma ndra fariseu ma ikan, ⁴² ta Jesuu te'en chīkatu'un ra nuu ndra:

—¿Naja kua chànini ndo cha'a' ma ra kùu Cristu? ¿Yo tata kùu ra?, kùuni ndo —kàti ra.

Ta ma ndra fariseu te'en nāka'an ndra:

—Tata ma racha'nu David kùu ra —kàti ndra.

⁴³ Tajan Jesuu te'en nāka'an ra chi'in ndra:

—Tu takan kùu yi, ¿ta naja chātiñu ma Tati Íi Ndioo ma David ña na ka'an ra ña Racha'nu ra kùu Cristu, tuva takan? Vati ndicha ña ma David, te'en kā'an ra:

⁴⁴ Ma Racha'nu Ndioo, te'en kā'an ra chi'in ma Racha'nu chito'i:

“Kunandi chiyo kua'i, nda kati kanindoyoi ma ndian xaani ndè'e ñun iti' cha'un.”

Takan kàti Ndioo taji'na ña tãa David.

⁴⁵ Va Jesuu te'en nāka'an tuku ra nuu ndra:

—¿Naja kua kùu yi ña, tata David kùu Cristu, tuva juuni ma David kā'an ra ña, Racha'nu chito'o ra kùu ra? —kàti Jesuu chi'in ndra.

⁴⁶ Ní'iin ma ñivi töve nī kuu ka'an na nī'iin ma tu'un yu'u Jesuu. Ta nda ma kivi ikan nī'iin ga ma ñivi tüva ni kuuni na ndakatu'un na tiaga nakuyi nuu ra.

23

Jesuu tìsokuati ra ma ndra fariseu, chi'in ndra matru jàkua'a tutu Ndioo

(Mr. 12:38-40; Lc. 11:37-54; 20:45-47)

¹ Takán kùu tajan Jesuu, te'en nāka'an ra nuu ma ñivi, ta nuu ma ndra jàkua'a chi'in ra:

² —Ma ndra matru ña jàkua'a tutu Ndioo, chi'in ma ndra fariseu jàna'a ndra naja kua kùuni ma ley Ndioo ña tãa Moisés ka'an yi.

³ Va'ani, na jachi'in ndo ma

ña kà'an ndra, ta na ja'a ndo ndisaa yi ndia, va koto jà'a ndo takua jà'a ndra, vati ndrakan kà'an ndra iin nakuyi, ta jà'a ndra inga nakuyi. ⁴ Já'a ndra ña na kuiso ma ñivi iin ña nduva'a vee, ña na kúndee na kuiso na, ta jà'a ndra ña na kuiso na yi, va juuni maa ndra, ni ita'vi töve kùuni ndra ja'a ndra yi. ⁵ Ndisaa ma ña jà'a ndra, jà'a ndra yi ikan na nde'e ma ñivi yi. Ta chàta'ani ndra kundikun iin kaja vali, nuu te'e nuu ndra chi'in ma chiyo nda'a' satin ndra, ta tichi yi indii uvi uni ma tu'un Ndioo ña ka'nu ga. Ta juuni chàta'ani ndra kù'un ndra ja'ma ki'in nuu ka'iin kua'a' tilachi xiin yi ndia. ⁶ Ta chàta'ani ndra kuiin ndra ma tayu ka'nu ga ma nuu chòyo viko, ta ma tichi veñu'u kuati ma ndian judíu ndia. ⁷ Ta juuni kùuni ndra ña na iñu'u kaña'a ma ñivi chi'in ndra ndanikuni nuu kèta ndra nuu na ma kai. Ta na ka'an na ndra, “matru.”

⁸ 'Va ndyo'o, töve ìyo yi ña ku'va ndo ma ñivi ña na ka'an na, matru chi'in ndo, vati ndisaa ndo kùu ndo ta'an ndo. Ta ma ra kùu Matru ndo, uvanuuni ra ìyo, ta rakan kùu ra, Cristu. ⁹ Ta töve ìyo yi ña ka'an ndo, tatá, ma nī'iin ñivi ìyo nuñu'u' ñuñivi, vati uvanuuni ma ra ìyo andivi kùu Tatá yo. ¹⁰ Ta juuni töve ìyo yi ña ku'va ndo ña ma ñivi ka'an na, ña ndyo'o kuu ma ndian kuxini, vati uvanuuni Cristu kùu ma ra

kuxini. ¹¹ Ma ra jàkuu tiñu nuu inga ñivi, rakan kùu ma ra ka'nu ga ña iyo ma tañu ndo. ¹² Vati ma ndra jàka'nu chi'in maa', ndrakan, Ndioo ni jakukanuu ra ndra, va ma ndra jànda'vi ña'a juuni maa', ndrakan ni jaka'nu ma Ndioo ndra.

¹³ 'jNda'vi ta'an ndyo'o, matru ña jàkua'a tutu Ndioo, chi'in ndyo'o ndra fariseu ndra uvi nuu kua chà'nini ndo! Vati chàsi ndo nuu ki'vi inga ñivi ma nuu chà'nda Ndioo tiñu andivi, ikan na kùu ki'vi na. Ni maa ndo töve kùuni ndo ki'vi ndo, ta ni töve chà'a ndo ki'vi ma ndian kùuni ki'vi ndia.

¹⁴ 'jNda'vi ta'an ndyo'o, matru ña jàkua'a tutu Ndioo, chi'in ndyo'o ndra fariseu ndra uvi nuu kua chà'nini ndo! Vati namaa ndo ve'e ma ñivi ña'a kindoo nda'vi, ta nàkuatu ndo nuu ka'lin kua'a' ñivi, ikan na kuuni na ña yüvi ndra su'u kùu ndo. Cha'a' yakan kùu yi ña ni nde'e ndo kua'a' ga tundo'o.

¹⁵ 'jNda'vi ta'an ndyo'o, matru ña jàkua'a tutu Ndioo, chi'in ndyo'o ndra fariseu ndra uvi nuu kua chà'nini ndo! Vati ndyo'o chàkunuu ndo nànduku ndo ñivi ninii ka'nu ma nuñu'u' ñuñivi, kuenda ña na ki'vi na ma iti' chàkunuu ndo. Ta ora cha ki'vi ndio na jà'a ndo, tajan jà'a ndo ña na ndakuu kini ga na kua maa ndo kuenda ña ku'un na andaya'.

¹⁶ 'jNda'vi ta'an ndyo'o, ndra kùu takua kùu ma

ndian kuaá ña jàna'a nuu ma ñivi!, ti ndyo'o te'en kà'an ndo: "Tu iyo nda ndyo'o, chà'a ndo tu'un cha'a' ma veñu'u Ndioo ña ni ja'a ndo iin tiñu, töve kùuni yi ka'an yi ña iyo yi ña ja'a ndicha ndo ma ña kà'an ndo. Va tu chà'a ndo tu'un cha'a' ma oro ña ka'lin ma tichi veñu'u, va yakan, iyo yi ña ja'a ndo", kàti ndo chi'in na.

¹⁷ jNdyo'o ndra tüvi chito, ña kùu ndo takua kùu ma ndian kuaá! jNda ña kùu ma ña ka'nu ga kùuni ndo: a ma oro, a ma veñu'u jà'a ña na ndakuu í yi?, kùuni ndo.

¹⁸ Ta juuni kà'an ndo te'en ndia: "Tu iyo nda ndyo'o, chà'a ndo tu'un nuu ñivi va cha'a' ma chito naá ña iyo kuenda Ndioo, töve kùuni yi ka'an yi ña iyo yi ña jàchinu ndicha ndo ma ña kà'an ndo. Va tu chà'a ndo tu'un nuu na cha'a' ma ña soko ñivi chata ma nuu naa, ikan kuuni yi ka'an yi, va iyo yi ña jachinu ndo yi", kàti ndo chi'in na.

¹⁹ jNdyo'o ndra tüvi chito, ña kùu ndo takua kùu ma ndian kuaá! jNda ña kùu ma ña ka'nu ga kùuni ndo: a ña sòkó ma ñivi, a ma chito naá ña jà'a ña na ndakuu í yi?, kùuni ndo. ²⁰ Ma ndian chà'a tu'un cha'a' iin nakuyi nuu ma chito naá, yöve uvaa kuenda maani yi chà'a na tu'un, vati juuni kùu yi kuenda ndisaa ma ña ka'lin nuu yi ndia. ²¹ Ta ma ndian chà'a tu'un cha'a' iin nakuyi kuenda ma veñu'u ka'nu, yöve uvaa kuenda maani yi chà'a na tu'un, vati juuni kùu yi kuenda ma Ndioo ra

iyó ikan ndia. ²² Ta ma ndian chà'a tu'un cha'a' iin nakuyi kuenda ma andivi, yöve juuni uvaa kuenda maani yi chà'a na tu'un, vati juuni kùu yi kuenda ma tayu ka'nu nuu chà'nda Ndioo tiñu, ta kuenda ma Ndioo ra chà'tiñu yi ndia.

²³ 'iNda'vi ta'an ndyo'o, ndra kùu matru ña jàkua'a tutu ley Ndioo, chi'in ndyo'o ndra fariseu ndra uvi nuu kua chà'nini! Vati ndyo'o kùu ndo ña sokó ndo uchi porcientu ma ña vixi chà'an kuenda Ndioo, takua kùu ma xiko ani, chi'in ma cominu, va na töve jàchi'in ndo ña kà'an ma tu'un ka'nu ga ña jàna'a ma ley Ndioo, ña iyó yi ña ja'a ndo, takua kùu ma ña, iyó yi ña koo ndaa ndo kuenda Ndioo, ta kunda'vini ndo, ta chinuni va'a ndo ma tu'un ra. Ña'a kùu ma ña iyó yi ña ja'a ndo, ta töve jàña ndo ña jà'a ndo ma inga tuku ma ña kà'an ma Ley Ndioo ndia. ²⁴ iNdyo'o ndra kùu takua kùu ndian kuaá ña jàna'a nuu ma ñivi, ndyo'o jàchinu ndo ma ña vali ña töve ndakuenda, ta töve jà'a ndo ma ña ndicha ña iyó kuenda!

²⁵ 'iNda'vi ta'an ndyo'o matru ña jàkua'a tutu ley Ndioo, chi'in ndyo'o ndra fariseu ndra uvi nuu kua chà'nini! Vati ndyo'o kùu ndo takua kùu ma yachin, chi'in ko'o ña chà'tiñu ndo, ti chà'tani ndo nakata ndo iti' chatani yi, va ma tichi yi, nduva'a iyó ma ña kini jà'a ña kasu'u ndo, ta inga

tuku ma ña kini jà'a ndo. ²⁶ iNdyo'o ndra fariseu ña kùu takua kùu ndian kuaá: ji'na iyó yi ña nakata ndo iti' tichi ma yachin, chi'in ma ko'o, tajan takan, ni kindoo va'a ndio ndo kuenda Ndioo!

²⁷ 'iNda'vi ta'an ndyo'o matru ña jàkua'a tutu ley Ndioo, chi'in ndyo'o ndra fariseu ndra iyó uvi nuu! Vati kùu ndo tava kùu ma nuu ñaña, ña vii kaa yi ña kà'yu iti' chata yi chi'in ña kuichin, va iti' tichi yi endee chitu yi chi'in mamaa iki ma ndian ndií, ta chi'in ndisaa inga nuu ma ña kini.

²⁸ Ndyo'o takan kùu ndo, vati ma iti' chata ndo, kaa yi takua kaa ma ndian va'a kuenda ma ñivi, va ma iti' tichi kuñu ndo endee chitu yi chi'in ña kini, ta chi'in ña töve va'a.

²⁹ 'iNda'vi ta'an ndyo'o matru ña jàkua'a tutu ley Ndioo, chi'in ndyo'o ndra fariseu ndra uvi nuu! Ndyo'o kùu ndo ña jàva'a ndo nuu ñaña kuenda ma ndra kà'an chi'in tu'un yu'u Ndioo, ta vii jàva'a ndo nuu ñaña ma ndian kùu ndian va'a ta ndaa. ³⁰ Ta juuni maa ndo kà'an ndo te'en: "Tu ndyu'u chíyo ndi ma ora chíyo ma ndian kùu ñivi ndi niku, töve ni kuta'an ndi chi'in na, ña ka'ni ndi ma ndra kà'an chi'in tu'un yu'u Ndioo niku", kàti ndo.

³¹ Chi'in ña'a jàna'a ndo, ña juuni maa ndo chà'a ndo kuenda, ña ma ñivi ndo kùu ma ndian chà'ni ma ndra kà'an chi'in tu'un yu'u Ndioo. ³² iVa'ani, na jachinu

ndo jà'a ndo ma ña kīcha'a ma ndian kūu ñivi ndo jà'a na niku, tuva takan!

³³ 'iNdyo'o tatá ndian xaan, takua xaan ma koo kaa! ¿Chīto naja kua kùu kakú ndo nuu ma tundo'o ña ni nde'e ndo andaya'?

³⁴ Cha'a' ña'a kùu yi ña ni tachī ma ndra ni ka'an chí'in tu'un yu'u Ndioo nuu ndo, chí'in ndra chīto ña kà'an, ta matru ña jàkua'a tutu Ndioo. Va ndyo'o, ìyo ndra ni ka'ni ndo, ta ni takaa ndo nuu kruu, ta ìyo inga ndra ña ni kani ndo ma tichi ma veñu'u kuati ma ñivi judíu, ta ni kakunuu ndo nànduku ndo ndra, ta ñuu, ta ñuu. ³⁵ Ta takan kùu yi ña, chata ndo ni koyo ma tundo'o, cha'a' ña chā'ni ndo ndisaa ma ndra va'a, nda ma Abel, ra chíyo ndaa nuu Ndioo, ta nda Zacaríá, se'e ma ra chūnani Berequíás, ra chā'ni ndo ma tichi veñu'u ka'nu, yati nuu ndaa ma chíto naá. ³⁶ Ndicha va'a ña kà'in chí'in ndo, ña cha'a' ndisaa ma kuati i'ya, ma tundo'o ni koyo yi chata ma ñivi ìyo vitin.

Nuu chàku Jesuu cha'a' ñivi ìyo ñuu Jerusalén
(Lc. 13:34-35)

³⁷ 'iJerusalén, Jerusalén, ndyo'o ña chà'ni ndo ma ndra kà'an chí'in tu'un yu'u Ndioo, ta juuni chà'ni ndo chí'in yuu, ma ndra tàchi Ndioo ña kuàkatitu'un ma tu'un ra nuu ndo! ¡Nduva'a kua'a' cha'a' kūuni jati'vi ta'in ndo, ta jakuendaí ndo, tava jà'a ma tiatan' ora kumi

ri ma tiun kuati se'e ri ma tichi ndichin ri, va töve nī kuuni ndo! ³⁸ Na nde'e ndo, ña vitin, cha jāña ndio ma Racha'nu Ndioo ndo ña na ja'a maa ndo nda ña kūuni ndo vitin. ³⁹ Vati yu'u kà'in chí'in ndo, ña na tüva ni nde'e ndo yu'u, nda kati ni keta ma tiempu, ña ni ka'an ndo te'en: "Ma ra ya'a ga íí kùu ma ra vàchi, chí'in sivi ma Racha'nu Ndioo", kàti Jesuu chí'in na.

24

Jesuu kàtitu'un ra, ña ni kekoyo ma veñu'u ka'nu
(Mr. 13:1-2; Lc. 21:5-6)

¹ Takán kūu ta ora kēe ndio Jesuu ma tichi veñu'u ka'nu, ña cha kuà'an ra, ora ikan chājayatin ma ndra jàkua'a chí'in ra ndra nuu ndaa ma veñu'u ka'nu, ta kīcha'a ndra kà'an ndra ña ya'a ga vii kūva'a ma veñu'u. ² Va Jesuu te'en nāka'an ra chí'in ndra:

—Ta, ¿a ndè'e ndo ña ya'a vii kūva'a yi? Ndicha va'a ña kà'in chí'in ndo, ña ni chaa iin kivi, ña nī'in ga ma yuu na tüva ni kindoo yi ma chata ta'an yi, vati kikoyo ndi'i yi —kàti Jesuu chí'in ndra.

Jesuu kàtitu'un ra naja kua ni naa ñuñivi
(Mr. 13:3-23; Lc. 21:7-24; 17:22-24)

³ Tajan kēe ndio Jesuu chí'in ma ndra jàkua'a chí'in ra kuà'an ndra ma iti' iin yuku nàni Olivu. Ta ora nàndi Jesuu ma ikan, tajan chājayatin ma ndra jàkua'a

chi'in ra nuu nandi ra, ta te'en chikatu'un xe'e ndra nuu ra:

—Kùuni ndi ña na katitu'un nuu ndi, nda ora ni kuu ma ña ká'un. ¿Nda seña kùu ma ña ni nde'e ndi, ora ni kichi ndikoun, ta nda ora ni naa ma ñuñivi ndia? —kàti ndra.

⁴Tajan Jesuu te'en nāka'an ra chi'in ndra:

—Na ja'a ndo kuenda nuu ndo, ta koto kù'va ndo ña kēña'a ni'iin ñivi ndo. ⁵Vati ni keta kua'a' ñivi, ña ni jaya'a na na chi'in sivi, ta te'en ni ka'an na: “Yu'u kùu Cristu”, ta takan ni janda'viña'a na kua'a' ñivi. ⁶Ta ndyo'o ni kunitu'un ndo, ña iyo kuati ma ñuu i'ya ta inga ñuu. Va na yù'vi ndo, vati takan iyo yi ña kuu yi, va na yöve nuu ni ndi'i ma ñuñivi kùu yi. ⁷Vati ni kanita'an iin ñuu, chi'in inga ñuu, ta inga tuku ñuu chi'in inga tuku yi, ta ni koo tama', chi'in kue'e, ta juuni ni kichi ña ni taan kuàni'i va'a ndisaa ñuñivi ndia. ⁸Tandi'i ma ña ni kuu i'ya, kùu ma nuu já kicha'a ma ñivi nde'e na tundo'o.

⁹'Ta ikan jan, ni ku'va ndio na ndo nda'a' ma ndian ni jande'e tundo'o ndo, ta ndiakan ni ka'ni na ndo, ta ndisaa ma ñivi iyo ñuñivi i'ya, ni kuxaani na nde'e na ndo cha'i. ¹⁰Ma tiempu ikan, kua'a' ñivi ni jaña na ña chìnuni na ma tu'un Ndioo, ta ni kuxaani na nde'e na juuni ma ta'an na ña chìnuni, ta ni xikoña'a na na ndia. ¹¹Ta ni keta kua'a' ma ndra vata, ña ni ka'an ndra, ña

kùu ndra, ndra kà'an chi'in tu'un yu'u Ndioo, ta takan ni keña'a' ndra kua'a' ñivi. ¹²Ta ni koo kua'a' kuati, ta chi'in yakan, kua'a' ñivi ni jaña na ña kùuni na nde'e na ma tiaga na. ¹³Va ma ndian ni kundeni koo va'a na chi'in ma ña chìnuni na nda kati ya'a ma kivi ikan, ni jakakú ma Ndioo na. ¹⁴Ta ma tu'un va'a, ña kà'an cha'a' ma nuu chà'nda Ndioo tiñu, ni katitu'un ndian jàkutiñu nuu Ndioo yi ta ni koto tandi'i ma ñivi iyo nuñu'u' ñuñivi yi, ta ikan jan ni kichi ndio ma ora ni naa ndio ma ñuñivi.

¹⁵'Ma ra kà'an chi'in tu'un yu'u Ndioo, ña nàni Daniel, tãa ra ita'vi cha'a' ma ña jà'a ña na ndokini ndo, ta jativi yi ndo. Ora ni nde'e ndo ña yakan ni chaa yi nda tichi veñu'u nuu ya'a íí —tu iyo nda ndyo'o jàkua'a' ndo ma tu'un i'ya, na kutunini ndo yi. ¹⁶Tajan nda ndian iyo ma ñu'u' Judea, ma ora ikan, na kunu na ku'un na iti' yuku. ¹⁷Ta ma ndian ka'iin siki ve'e na, na nüu na ña tàva na ni'iin nakuyi ma tichi ve'e na. ¹⁸Ta ma ndian ka'iin jàtiñu tichi ku'u, koto chikokani na, ña kuki'in na ja'ma na. ¹⁹¡Nda'vi ta'an ma ñivi ña'a, ña ma kivi ikan ñu'u se'e vi, ta juuni ndian iyo ndiakwati se'e vi ña chàxin! ²⁰Na ndakan ndo nuu Ndioo, ña koto tà'an ndo ña iyo yi ña kakú ndo ma tiempu vichin jà'a yi, ta ni ma kivi nindeo. ²¹Vati ma tiempu ikan kùu yi, ña nduva'a ni nde'e ndo tundo'o, takua takà'an nde'e

ndo yi nĩ'iin cha'a' nda ma ora jātuvi Ndioo ma ñũñivi, ta ni tüvi chànini ra jande'e ra tundo'o ndo takan iti' nuu ndia. ²² Ta tu Ndioo töve ni jandokuiti ra ma kivi ikan, nĩ'iin ñivi töve ni kakú niku, va ni jandokuiti ra yi cha'a' ña nduva'a kùuni ra nde'e ra ma ndian kächin ra.

²³ 'Tajan tu kèta iin ndian kà'an te'en chi'in ndo: "Nde'e ndo ti, i'ya ndaa ma ra kùu Cristu", a kà'an na ña: "Nde'e ndo ti, ikan ndaa ra", na chĩnuni ndo. ²⁴ Vati ni keta ma ndra ni janda'viña'a, ña ni jaya'a ndra ndra ña kùu ndra Cristu, ta ndra kà'an ña kùu ndra, ndra kà'an chi'in tu'un yu'u Ndioo, va töve ndicha. Ndrakan ni ja'a ndra kua'a' ndatu, ta seña nuu ndo, kuenda ña janda'viña'a ndra ndo. Ta nda ma ndian kächin Ndioo ni janda'viña'a ndra na ndia, tuva kùu ja'a ndra takan. ²⁵ Yu'u cha kätitu'in yi nuu ndo antea ña kùu yi. ²⁶ Yakan va, tu kà'an na te'en chi'in ndo: "Nde'e ndo ti, ikan ndaa ra tichi ku'u", na kũ'un ndo. Ta tu kà'an na te'en chi'in ndo: "Nde'e ndo ti, ma tichi ve'e i'ya indii xe'e ra", koto chĩnuni ndo ña kà'an na. ²⁷ Vati ma tava jà'a ma ña xi'í, ña ndichin nde'o yi nda iti' kèta nikandii, ta iti' chiso yi, takan ni nde'o ma ra Se'e ñivi ora ni kichi ndiko ra. ²⁸ Ta ma nuu kändii kuñu ma ndian chí'í, ikan ni nde'o ña kütivi ma chii.

ni kichi ndiko ra

(Mr. 13:24-37; Lc. 17:26-30, 34-36; 21:25-35)

²⁹ 'Ta ora cha yā'a ma tiempu ña ni nde'e ndo tundo'o. Tajan ni nda'va ma nikandii chi'in ma yoo. Ta ma chele ña ka'iin andivi, ni kuita ndri, ta ni taan ninii ka'nu ma andivi jà'a ndri. ³⁰ Tajan ni nde'e ndo iin seña ña ni ja'a yu'u ra Se'e ñivi iti' andivi, ta ikan jan, tandi'i ma ndian iyo ninii ka'nu nuñu'u' ñũñivi ni kuaku na jà'a ña yu'vi na ora ni nde'e na ña vāchi nuu ma ra Se'e ñivi tañu vikó, chí'in tacha ra chí'in kua'a' ndatu ra. ³¹ Ta ni tachj ma tati va'a ña jàkuu tiñu nuu Ndioo, kuenda ña na tivi na ni'i va'a chí'in ma yutun tivi, ikan na kutivi ndisaa ma ndian kächin, ña iyo ninii ka'nu ma nuñu'u' ñũñivi.

³² 'Na nde'e ndo naja kua ja'a ma yutun higu: Ora kèta ma soko yuta' ndrun, ta nàka'ndi ma nda'a' ndrun, ikan chà'a ndo kuenda ña cha vāchi kuyatin ma tiempu savi. ³³ Ta takan kùu yi chí'in ma ña'a ndia, ora ni nde'e ndo yi, tajan ni ku'va ndio ndo kuenda ña cha vāchi kuyatin ora ni kichaa yu'u, ra Se'e ñivi tāchi Ndioo. ³⁴ Ndicha va'a ña kà'in chí'in ndo, ña tandi'i ña kà'in i'ya, ni kuu yi antea ña kùvi ma ñivi iyo tiempu i'ya. ³⁵ Ma andivi chí'in ma nuñu'u', ni chaa tiempu ña ni naa yi, va ma tu'un kà'in, töve ni naa yi.

³⁶ 'Va ma kivi ni naa ñũñivi, ta ma ora ni kuu yi, ni'iin yo töve chito, ni

Kätitu'un Jesuu naja kua

ma ndian kùu tati jàkuu tiñu nuu Ndioo andivi, ta ni yu'u, ra kùu Se'e ra. Uvanuu ma Ndioo Tatá yo kùu ma ra chito yi.

³⁷ Tava kùu yi ma tiempu chīyo Noé, juuni takan ni kuu yi ma ora ni kichi ndiko yu'u ra Se'e ñivi. ³⁸ Ma tiempu ikan, antea ña kuun mā savi ka'nu, ma ñivi kàchachi na, kàchi'i na, tànda'a na, ta juuni chà'a na ñivi ña'a se'e na ña na tanda'a na, nda kati keta kivi ña kī'vi Noé ma tichi varku. ³⁹ Ta takan kùu yi ña jàna'ini na ora koyo ma savi ka'nu chata na, ta nāndaa ma takuii ta tani na. Takan ni kuu yi, ma ora ni kichi ndiko ma ra Se'e ñivi. ⁴⁰ Ma kivi ikan, uvi ndra'ii, ña ka'iin jàtiñu ndra nuu ñu'u' ndra, iin ra ni ku'un chi'in, ta inga ra ni kindoo. ⁴¹ Ta uvi ñivi ña'a, ña ka'iin katu, iin ña ni ku'un ña chi'in, ta inga ña ni kindoo.

⁴² Yakan va na koo tu'va ndo, vati töve chito ndo nda ora ni kichaa ma Racha'nu. ⁴³ Va kùunì ña na koto ndo iin ña ni kà'in chi'in ndo, tu iin ra xuve'e, chito ra nda ora kùu yi ña ni koyo ma ndra su'u ve'e ra ma chanikuaa, ni kundito ra, ta töve ku'va ra ña kī'vi ma ndra su'u ve'e ra, ta kàsu'u ndra. ⁴⁴ Yakan va ndyo'o, juuni takan iyo yi ña koo tu'va ndo, vati ma ra Se'e ñivi, ni kichi ra ma ora töve ndatu ndo ña ni kichi ra.

*Iyo musu ña jàtiñu va'a,
ta iyo musu töve
(Lc. 12:41-48)*

⁴⁵ '¿Nda ra kùu ma musu va'a ta yati?, kùuni ndo. Ma ra ndākoo chito'o ra tiñu nuu, ña na jàkachi ra ndisaa ma ndian jàtiñu kuenda chito'o ra, ta chà'a ra yi ma ora iyo yi ña ku'va ra yi. ⁴⁶ Na sii kuuni ma ra musu, ña ora chàa ma ra kùu chito'o ra ve'e ra, ta nàta'an ra ra, ña jàtiñu va'a ra. ⁴⁷ Ndicha va'a ña kà'in chi'in ndo, ña ma ra jàtiñu takan, ni ku'va ma ra kùu chito'o ra tiñu nuu ra, ña na kùu ra ma ra kuxini nuu tandi'i ma ña iyo nuu ra. ⁴⁸ Va tu ma musu ikan kùu ra iin ra kini ta te'en kati ra chi'in anima ra: "Ma chito'o yo na töve ni chaa numi ra, ti kùyanga ra ma nuu ku'à'an ra", kùuni ra. ⁴⁹ Ta rakan kicha'a ndio ra jànde'e ga ra tundo'o ma ndian kùu musu chi'in ma tiñu jà'a na, ta ndò'iin ndio ra, chàchi ra, ta chī'i ra chi'in ma ndra chī'i ndixi. ⁵⁰ Tajan ma ora ikan, ni chaa ndio chito'o ma ra kùu musu, ma kivi töve ndatu ra ra, ta iin ora ña töve chito ra ndia. ⁵¹ Ta ikan jan, ni jande'e ndio ra tundo'o ka'nu ra, ta ni jaku'un ra ra iti' ku'à'an ma ma ndian kini. Ta ikan kùu ma nuu ni kuaku ndio ra, ta ni kari'u ma nu'u ra, jà'a ma tundo'o —kati Jesuu.

25

*Jesuu kà'an ra iin ku'va
cha'a' uchi ta'an ñivi ña'a
yoko*

¹ 'Tajan ma nuu chà'nda Ndioo tiñu, indukuni kùu yi tava kùu ma uchi ta'an ñivi

ña'a yoko, ña kī'in vi ma ñu'ú nda'a, ña chàtiñu cete, ta kēe vi chāta'an vi nuu ma ra ni tanda'a. ² U'un ta'an ñivi ña'a kùu vi ña töve òyo tu'va vi, ta u'un ta'an vi òyo tu'va vi. ³ Ma ñivi ña'a, ña töve òyo tu'va, ndà'a vi ma ñu'ú nda'a' kuà'an vi, va töve ndà'a vi cete kuenda ña jàkutu ndiko vi yi. ⁴ Va ma ñivi ña'a òyo tu'va, ndà'a vi lometa chitu ma cete, chi'in ma ñu'ú nda'a' vi ndia. ⁵ Va tava ma ra ni tanda'a kùyanga ra, yakan va chāñu ndio ñuma'na nuu vi, ta ndisaa vi kākixi. ⁶ Tajan ora cha kùu yi ora java ñuu chanikuaa, te'en chīni vi iin tati ña nī'i va'a kanachaa: "¡Cha vāchi ma ra ni tanda'a, na kee ndo kichi ta'an ndo nuu ra!", kàti ma tati ikan. ⁷ Ta ndisaa ndio ma ñivi ña'a ikan ndākoo vi, ta kīcha'a vi jàndova'a vi ma ñu'ú nda'a' vi. ⁸ Tajan ndi u'un ma ñivi ña'a, ña töve òyo tu'va, te'en nāka'an vi chi'in u'un ta'an ma ñivi òyo tu'va: "Na ku'va ndo ita'vi ma cete ndo nuu ndi, ti ma ñu'ú nda'a' ndi cha kīcha'a yi ndà'va yi", kàti vi chi'in vi. ⁹ Va ma ñivi ña'a òyo tu'va, te'en nāka'an vi chi'in vi: "Na kùu, ti ña kēta ra', ni kuenda maa ndi, ta ni kuenda maa ndo. Yakan va va'a ga, ña na ku'un maa ndo ma nuu kùya'vi ra', ta jàta ndo ra' kuenda ndo", kàti vi chi'in vi. ¹⁰ Va ora juuni yanga kàcha'an ma ndi u'un vi kuàjata vi ma cete, ta chāa ma ra ni tanda'a. Tajan ma ñivi ña'a, ña òyo tu'va, kākivi vi chi'in ra ma

tichi ve'e nuu òyo ma viko tanda'a, ta chāsi ndio ra yuve'e. ¹¹ Ta nunuuni, tajan chāa ndio ma inga u'un ñivi ña'a yoko, ta te'en nāka'an vi: "¡Racha'nu, Racha'nu, na nunaun yuve'e nuu ndi!", kàti vi. ¹² Va ma ra tànda'a, te'en nāka'an ra chi'in vi: "Ndicha va'a kà'in, ña na töve nākotoi ndo", kàti ra chi'in vi.

¹³ Tajan Jesuu te'en nāka'an tuku ra chi'in na:

—Na koo tu'va ndo, ti töve chito ndo, ni ma kivi, ta ni ora ni kichaa ndiko yu'u ma ra Se'e ñivi.

Jesuu kà'an ra iin ku'va cha'a' xu'un'

¹⁴ 'Ma nuu chà'nda Ndioo tiñu andivi, kùu yi tava kùu iin ma ra'ii ña ora ni kee ra ku'un ra inga ñuu, ta kāna ra ma ndra kùu musu ra, ta chā'a ra ma xu'un' ra nuu ta'ii'iin ndra ña na kumi ndra yi.

¹⁵ 'Nuu iin ma ra kùu musu ra, chā'a ra u'un mii pesu ma xu'un', ta nuu ma inga ra chā'a ra uvi mii, ta iin mii nuu ma inga tuku ra. Ta'ii'iin ndra, chā'a ra ma xu'un' nuu ndra, naja kua kùndee ndra jàtiñu ndra yi. Tajan kēe ndio ra kuà'an chika ra. ¹⁶ Ma musu, ra nī'i u'un mii pesu ma xu'un', jàtiñu ra chi'in ma xu'un' ikan, ta jākanaa yi inga u'un mii pesu. ¹⁷ Ta juuni takan jā'a, ma ra nī'i uvi mii pesu ma xu'un', ta jākanaa yi inga uvi mii. ¹⁸ Va ma ra nī'i iin mii, jā'a ra iin yavi ma nuñu'u', ta tīndixe'e ra ma

xu'un' chā'a ma ra chà'nda tiñu nuu ra.

19 'Takan kūu ta ora yā'a kua'a' tiempu, tajan chikoni'i ndiko ma ra chà'nda tiñu nuu ndra, ta kīcha'a ndio ra jà'a ra kuenda chi'in ndra. ²⁰ Ji'na ma ra nī'i u'un mii pesu ma xu'un' chāa ra nuu ra. Ta ora chā'a ra u'un mii ma xu'un' siki yi nuu ra, ta te'en nāka'an ra chi'in ra: "Yo'o Racha'nu, u'un mii kuu ma ña chā'un nui, ta i'ya iyo inga u'un mii ña jākanai siki yi", kàti ra chi'in ra. ²¹ Tajan ma ra kuxini, te'en nāka'an ra chi'in ra: "Ya'a ga va'a jā'un yo'o musu va'a, ta ndaa. Tava kùun ma ra jātiñu ndaa chi'in ita'vi ma ña chā'i nuun, vitin ni ku'va ndioi tiñu nuun, ña na jakuendaun nduva'a ga kua'a' yi. Na ki'viun ma nuu iyo, ta sii kuuniun chi'in", kàti ma racha'nu chi'in ra. ²² Ta ora yā'a, tajan chāa ndio inga musu, ra nī'i uvi mii pesu ma xu'un' ma nuu ra, ta rakan te'en nāka'an ra: "Yo'o Racha'nu, uvi mii kuu ma ña chā'un, ta i'ya iyo inga uvi mii ña jākanai siki yi", kàti ra chi'in ra. ²³ Ta ma ra kuxini, te'en nāka'an ra chi'in ma musu ikan: "Ya'a ga va'a jā'un yo'o musu va'a, ta ndaa. Tava kùun ma ra jātiñu ndaa chi'in ita'vi ma ña chā'i nuun, vitin ni ku'va ndioi tiñu nuun, ña na jakuendaun nduva'a ga kua'a' yi. Na ki'viun ma nuu iyo, ta sii kuuniun chi'in", kàti ra chi'in ra. ²⁴ Va ora chāa ndio ma musu, ra

nī'i iin mii pesu ma xu'un'. Ta rakan te'en nāka'an ra chi'in ma ra kuu chito'o ra: "Yo'o Racha'nu, cha chitoi ña iin ra nduva'a ndava kùun, vati chāta'aniun ndaki'un ma nuu töve nī tachiun, ta nākuisoun ma nuu töve kuii nī jatiñu. ²⁵ Yakan va yū'vi, ta chātixe'i ma xu'un' tichi ñu'u'. Va na nākaniniun, vati i'ya iyo ma xu'un' ña chā'un nui", kàti ra chi'in ra. ²⁶ Tajan ma ra kuu chito'o, te'en nāka'an ra chi'in ma musu ra: "Yo'o musu kini, ta suchan, tu cha chitoun ña yu'u ndaki'in ma nuu töve nī tachi, ta nākuisoi ma nuu töve jāndova'i, ²⁷ çta naja töve nī chati'un ma xu'in tichi vanku, ikan ma ora kichai, ta yu'u ndaki'in ndikoi ma xu'in chi'in siki yi niku, tuva takan?"

²⁸ "Na namaa ndo ma iin mii ikan nuu ra, ta ku'va ndo yi nuu ma ra nda'a uchi mii. ²⁹ Vati ma ndian iyo yi nuu, ni ku'vai tiá ga yi nuu na, ña ndava ni kukoso yi. Va ma ndian töve yi nuu, nda ma ña ita'vi iyo nuu na, ni namaa yi. ³⁰ Ta ma ra musu kini i'ya, na tava ndo ra nuke'e, nuu naa, vati ikan kuu ma nuu ni kuaku ra, ña ndava ni kari'u ma nu'u ra." —Takan kàti Jesuu chi'in ma ñivi ikan.

Nuu ndòndaa kuati ndisaa ma ñivi iyo nuñu'u' ñuñivi

³¹ 'Ora ni kichaa yu'u, ra Se'e ñivi, ña ni ka'ndai tiñu, endee ni chikonuu ndisaa ma tati jà'a tiñu nuu Ndioo yu'u, ta ni kunandj ma tayu

ka'nu nuu tà'nda tiñu, ta nuu iyo kua'a' ña tachai. ³² Ndisaa kuii ma ñivi iyo ñuu ñuñivi, ni kuti'vi na nuu ra, ta rakan ni tavani'i siin ra na xiin ma inga na, tava jà'a ma ra kùu pato, ña tavani'i siin ra ma mvechala xiin ma tixu'u. ³³ Ta ikan jan ma mvechala, ni taan ra ndri chiyo kua'a' ra, ta ma ma tixu'u chiyo satin ra. ³⁴ Tajan ma ra kùu Rey, te'en ni ka'an ra chi'in ma ndian ka'in chiyo kua'a' ra: "Na kichi ndyo'o ndian cha jà'íí ma Tatái nui, ikan na ndaki'in ndo ma nuu ta'nda tiñu, ña cha iyo va'a kuenda ndo jà'a ma Ndioo, nda ora jätuvi ra ma ñuñivi. ³⁵ Vati ora chāñu soko yu'u, ta ndyo'o chā'a ndo ña chāchi, ta ora nātii takuii, ta chā'a ndo ra' chī'j, ora chākunui tava chākunuu ma ndian inga ñuu, ta chā'a ndo ve'e nuu kīndoi. ³⁶ Ora kūmani ja'ma ku'in, ta ndyo'o chā'a ndo yi, ora kū'vi, ta chānde'e ndo yu'u, ta ora chūndii vekaa, ta kichi nde'e ndo yu'u." ³⁷ Tajan ma ndian kùu ndian va'a, te'en ni ndakatu'un na nui: "Yo'o Racha'nu, ¿nda ora ndē'e ndi ña chīsokoun, ta chā'a ndi ña chāchun? ¿Nda ora ndē'e ndi ña nātiiun takuii, ta chā'a ndi ra' chī'un? ³⁸ ¿A nda ora ndē'e ndi ñun ña chākunuun tava chākunuu ma ndian inga ñuu, ta chā'a ndi ve'e nuu kīndoun? ¿A nda ora kūmani ja'maun, ta chā'a ndi yi nuun ndia? ³⁹ ¿A nda ora ndē'e ndi ñun ña ku'viun, a ña indiun vekaa,

ta chānde'e ndi ñun?" ni kati na. ⁴⁰ Tajan ma ra kùu Rey, te'en ni ka'an ra chi'in na: "Ndicha va'a ña kà'in chi'in ndo, ña ndisaa ma ña jà'a ndo cha'a' ma ndian yani ya'a nda'vi ña ka'in i'ya, kuenda yu'u jà'a ndo yi", ni kati ra chi'in na.

⁴¹ 'Tajan te'en ni ka'an ndio ma ra kùu Rey, chi'in ma ndian ka'in chiyo satin ra: "Na kundachiyo ndo xiin, ndyo'o ndian kini, ta ku'un ndo indeeni ma andaya', ña cha iyo va'a kuenda ndo, kuenda ma kui'na, ta kuenda ma tati xaan ña jàkuu tiñu nuu ra ndia. ⁴² Vati ora chāñu sokoi, ta ndyo'o, töve nī cha'a ndo ña kachi, ora nātii takuii niku, ta töve nī cha'a ndo ra' ko'i. ⁴³ Ora chākunui tava chākunuu ma ndian inga ñuu, ta ndyo'o, töve nī cha'a ndo ve'e nuu kīndoi. Ora kūmani ja'mai, ta ndyo'o, töve nī cha'a ndo yi, ora kū'vi, ta chūndii vekaa, ta töve nī chande'e ndo yu'u", ni katj chi'in na. ⁴⁴ Tajan ndiakan, te'en ni ka'an ndio na: "Yo'o Racha'nu, ¿nda ora ndē'e ndi ñun, ña chīsokoun, a ña nātiiun takuii, a ña chākunuun tava chākunuu ra inga ñuu, a ña kūmani ja'maun, a kù'viun, a ña indiun vekaa, ta töve nī tindee ndi ñun?", ni kati na. ⁴⁵ Tajan ma ra kùu Rey, te'en ni ka'an ra chi'in na: "Ndicha va'a ña kà'in chi'in ndo, ña ndisaa ma ña töve nī kuuni ndo ja'a ndo, cha'a' ma ndian yani nda'vi ña ka'in i'ya, kùuni yi ka'an yi, ña

ni kuenda yu'u nī ja'a ndo yi ndia", ni kati ma ra kùu Rey chi'in na. ⁴⁶ Ta ikan jan ndiakan ni ku'un ndio na ma nuu ni nde'e na tundo'o ndisaa tiempu, ta ma ndian va'a, ni ku'un na, nuu ni koo na indeeni chi'in Ndioo —kàti Jesuu.

26

Nuu jàndo'iin tu'un ndra ña kùuni ndra tiin ndra Jesuu (Mr. 14:1-2; Lc. 22:1-2; Jn. 11:45-53)

¹ Takan kùu ta ora chīnu kā'an Jesuu ndisaa ma tu'un i'ya, tajan te'en nāka'an ndio ra chi'in ma ndra chàkunuu chi'in ra:

² —Ndyo'o, cha ch̀to ndo ña tichi uvi kivi, kùu ma viko Pakua, ta yu'u ra Se'e ñivi tachi Ndioo, ni ku'va na yu'u nda'a' ñivi, ña na takaa na yu'u nuu kruu —kàti Jesuu.

³ Ma tiempu ikan, ma ndra kùxini nuu sutu, chi'in ma ndra matru ña jàkua'a tutu ley Ndioo, ta chi'in ma ndra cha'nu ña kuxini nuu ma ndian judíu, kùti'vi ndra nuke'e ve'e Caifás, ra kùxini nuu sutu. ⁴ Ikan kùu ma nuu nātu'un ta'an ndra naja kua iyo yi ña janda'viña'a ndra Jesuu, ta tiin ndra ra, ta ka'ni ndra ra. ⁵ Va te'en kicha'a ndra kà'an ndra:

—Na kùu ka'nio ra ma tichi viko, koto ya'a nandiki ma ñivi jà'a yo, —kàti ndra.

Iin ña'a jàkutian takuii xikó xini Jesuu

(Mr. 14:3-9; Jn. 12:1-8)

⁶ Jesuu iyo ra ñuu Betania, ve'e ra nàni Simón, ra ku'vi

jà'a kue'e ta'yu niku. ⁷ Tajan chājayatin iin ña'a nda'a iin viru ma takuii xikó, ña ya'a vii chà'an, ta ya'a ya'vi ndaa nuu ma Jesuu, ta jākuti ña ma xini ra nuu nàndi ra mesa. ⁸ Ora ndē'e ma ndra chàkunuu chi'in ra ña kùu, ta te'en kicha'a ndra kà'an ta'an ndra ña kùxaan ndra:

—¿Ta naja jätivi ña ma takuii xikó ikan? ⁹ Kùu xiko ya'vi ña ra', ta ni'i ña kua'a' xu'un', kuenda ña tindean ma ndian nda'vi niku —kàti ndra.

¹⁰ Va Jesuu chīni ra ña kà'an ndra, ta te'en nāka'an ra chi'in ndra:

—¿Ta naja kà'an ndo chata ma ña'a i'ya? Ma ña jà'a ña chi'in i'ya, iin ña va'a kùu yi kuendai. ¹¹ Vati ma ndian nda'vi, endee ni koo na chi'in ndo, va yu'u, töve endee ni koi chi'in ndo. ¹² Ma ña jà'a ma ña'a i'ya, ora jàkutian ma takuii xikó i'ya yu'u kùu yi, ña jàndova'a ña ma kuñui kuenda ma ora ni kuchi na yu'u. ¹³ Ndicha va'a, ña kà'in chi'in ndo, ña nda nikuuni nuu ni katitu'un na ma tu'un va'a cha'i, ta ninii ka'nu ñuñivi, juuni ni natu'un na, ña jà'a ma ña'a i'ya, kuenda ña na kuku'uni na ña.

Juda xikóña'a ra Jesuu

(Mr. 14:10-11; Lc. 22:3-6)

¹⁴ Tajan tañu ma ndi uchi uvi, ndra jàkua'a chi'in Jesuu, iin ra nàni Juda Iscariote, kēe ra chāka'an ra chi'in ma ndra kuxini nuu sutu, ¹⁵ ta te'en nāka'an ra chi'in ndra:

—¿Naja tia'vi ndo yu'u, ta ku'vai ma Jesuu nuu ndo? —kàti ra chi'in ndra.

Tajan ndrakan tia'vi ndra chi'in oko uchi ma xu'un' plata. ¹⁶ Tajan nda ma ora ikan kīcha'a ma Juda nànduku ra naja kua jà'a ra, ta ku'va ra Jesuu nuu ndra.

Nuu kùxini Jesuu chi'in ndra jàkua'a chi'in ra

(Mr. 14:12-25; Lc. 22:7-23; Jn. 13:21-30; 1 Co. 11:23-26)

¹⁷ Ma kivi nunuu, ora iyo ma viko ña chàchi na paan ña töve k'vi yuchan iya tichi, tajan ma ndra chàkunuu chi'in Jesuu chàjayatin ndra ndra nuu ra, ta te'en chàkatu'un ndra nuu ra:

—¿Ndanu kùuniun ña kuja'a ndi, ña kùxini yo ma kivi viko Pakua? —kàti ndra.

¹⁸ Ta Jesuu te'en nāka'an ra chi'in ndra:

—Kuà'an ndo ma tichi ñuu ka'nu ikan, nuu iyo ve'e iin ra'ii, ta te'en ka'an ndo chi'in ra, ña kà'an yu'u ra kùu Matru ndo: “Cha vāchi kuyatin ma orai, ta ma ve'un, ni kuxini ndi ma viko Pakua chi'in ma ndra jàkua'a chi'in.” Takan kà'in, kati ndo ma chi'in ra.

¹⁹ Tajan ma ndra jàkua'a chi'in Jesuu, jà'a ndra ma takua kā'an ra chi'in ndra, ta jà'a ndra ma ña ni kuxini ndra ma viko Pakua. ²⁰ Ta ora kuaa ndio, tajan chūnandi ndio Jesuu mesa chi'in ndi uchi uvi ma ndra chàkunuu chi'in ra. ²¹ Ta ora juuni yanga ka'in ndra

kàchachi ndra, ta Jesuu, te'en nāka'an ra chi'in ndra:

—Ndicha va'a, ña kà'in chi'in ndo, vati iin ndo ni xikoña'a yu'u —kàti Jesuu chi'in ndra.

²² Tajan nduva'a kuii nda'vi kùuni ndra, ta te'en kīcha'a ndio ta'ii'iin ndra chàkatu'un ndra nuu Jesuu:

—Racha'nu, ¿a yu'u kùì? —kàti ndra ma ta'ii'iin ndra chi'in ra.

²³ Ta Jesuu te'en nāka'an ra:

—Iin ra chàchi chi'in ma tichi iin ko'oni, rakan kùu ma ra ni xikoña'a yu'u.

²⁴ Ma ra Se'e ñivi, kuà'an ra ma iti' iyo yi ña ku'un ra, takua kà'an yi nuu ma tutu Ndioo. Va jnda'vi ta'an ma ra ni xiko ña'a cha'a ra! Va'a ga, ña tu töve nī chakoo ni ra niku —kàti Jesuu.

²⁵ Tajan ma Juda, ra ni xikoña'a ra, te'en nāka'an ra chi'in ra:

—Matru, ¿a yu'u kùì? —kàti ra.

Ta Jesuu te'en nāka'an ra chi'in ra:

—Maun cha kā'an yi! —kàti Jesuu.

²⁶ Ta ora juuni yanga ka'in ndra kàchachi ndra, tajan kī'in ndio Jesuu ma paan, ta chā'a ra ta'vindioo nuu Ndioo cha'a' yi, ta te'en nāka'an ra ora chā'a ra yi nuu ma ndra jàkua'a chi'in ra:

—Na tiin ndo yi ta kàchi ndo yi, ti ña'á kùu ma kuñui —kàti Jesuu.

²⁷ Ta ikan jan, tiin ndio ra iin copa vinu, ta chā'a ra ta'vindioo nuu Ndioo cha'a'

yi, ta te'en nāka'an ra chi'in ndra ora chā'a ra' yi nuu ndra:

—Na ko'o ndisaa ndo ma ña ka'in tichi copa i'ya, ²⁸ vati ña'á kùu ma nij, ña chani kati, ña kùuni yi ka'an yi, ña cha iyo va'a ma tu'un chaa ña chā'a Ndioo nuu ndo, ta juuni kùu yi kuenda ña na jàka'nuni Ndioo kuati kua'a' ñivi. ²⁹ Va yu'u kà'in chi'in ndo, ña na tūva ni ko'i ma vinu uva i'ya, nda kati chāa ma kivi ña ni ko'i ma vinu chaa chi'in ndo, nuu chà'nda ma Tatái tiñu.

Nuu kàti Jesuu, ña Petu' ni ka'an ra ña töve nàkoto ra ra
(Mr. 14:26-31; Lc. 22:31-34; Jn. 13:36-38)

³⁰ Takan kùu ta ora yā'a chīta ndra ma yaa Ndioo, ta kēe ndio ndra kuà'an ndra iti' yuku nàni Olivu. ³¹ Tajan Jesuu te'en nāka'an ra chi'in ndra:

—Ndisaa ndo, ni kukanuu ndo nde'e ndo yu'u ma chanikuaa vitin. Vati nuu ma tuu Ndioo, te'en kà'an yi: “Ni ka'nj ma ra kùu chito'o ma mvechala, ta ndisaa ndrì, ni kuita kuati”, kàti yi. ³² Va ma ora cha nātaku ndikoi, jì'nai ni ku'un iti' ñu'u' Galilea, kua maa ndo —kàti Jesuu.

³³ Tajan ma Petu' te'en nāka'an ra chi'in Jesuu:

—Vaji ndisaa ndra ni kukanuu ndra nde'e ñun, va yu'u, töve —kàti ma Petu'.

³⁴ Tajan Jesuu te'en nāka'an ra chi'in ra:

—Ndicha va'a ña kà'in chi'un, ña juuni ma chanikuaa i'ya, uni cha'a'

ni ka'un ña töve nàkotoun yu'u antea ña nda'yu ma lo'o —kàti Jesuu.

³⁵ Ta ma Petu' te'en nāka'an ra chi'in ra:

—Vaji iyo yi ña kuvj chi'un, töve ni ka'in ña töve nakotoi ñun —kàti ma Petu'.

Ta juuni takan kà'an ndisaa ma ndra chàkunuu chi'in Jesuu ndia.

Jesuu kà'an ra chi'in Ndioo nuu ma Getsemaní
(Mr. 14:32-42; Lc. 22:39-46)

³⁶ Takan kùu tajan chāa ndio Jesuu, chi'in ma ndra jàkua'a chi'in ra, ma nuu nàni Getsemaní, ta te'en nāka'an ra chi'in ndra:

—Na kunandi ndo kuantu ndo yu'u i'ya, juuni yanga kuàka'in chi'in Ndioo ikan —kàti ra chi'in ndra.

³⁷ Ta chāka ra ma Petu', chi'in ninduvi ma ndra se'e Zebedeu, ta kīchi ndio ña nduva'a kuii nda'vi kùuni ra, ta yā'a nàkanini ra. ³⁸ Tajan te'en nāka'an ra chi'in ndra: —Ya'a ga nda'vi kùuni ma animai cha'a' ña ni kuvj. Kindoo ndo i'ya, ta na kon-dito ndo chi'in.

³⁹ Tajan Jesuu kēe ra kuà'an ra ita'vi tiá iti' nuu, ta chūnandi chiti ra, ta jānani ra te'e nuu ra nuñu'u', ta te'en nāka'an ra chi'in Ndioo:

—Yo'o ra kùu Tatái, tuva kùu ja'un yi, na jakakun yu'u nuu ma tundo'o ni nde'i. Vati na ja'un chi'in takua kùuni maun ja'un ta töve takua chànini yu'u.

⁴⁰ Tajan kēe ndiko Jesuu nuu ka'in ma ndra chàkunuu chi'in ra, ta

nāta'an ra ndra ña cha kixi ndra. Ta te'en nāka'an ra chi'in Petu':

—¿Ni kuu kuu kundito ndo chi'in, jitu iin ora? ⁴¹ Na kundito ndo, ta ka'an ndo chi'in Ndioo, koto ku'va ndo anima ndo ña ja'a yi kuati. Ndicha va'a ña ma anima ndo nduva'a iyoni yi ja'a yi ma ña va'a takua kùuni Ndioo, va ma ña kùuni ma kuñu ndo töve kùndee yi ja'a yi takan —kàti Jesuu chi'in ndra.

⁴² Cha'a' uvi kēe ndiko Jesuu kuà'an ra, ta te'en nāka'an tuku ra chi'in Ndioo:

—Yo'o ra kùu Tatái, tu kuu ja'un tìndeun yu'u, kuenda ña töve nde'i tundo'o, va na kuu yi takua kùuniun —kàti Jesuu.

⁴³ Tajan kēe ndiko ra chānde'e ra ma nuu ka'iin ndra, ta nāta'an ndiko ra ma ndra jākua'a chi'in ra, ña kixi ndra ña endee kuu naxi'i ma tinuu ndra jà'a ñuma'na. ⁴⁴ Ta ndakoo ra ndra, ta kēe ndiko ra kuàka'an ra chi'in Ndioo, ma cha'a' uni, chi'in juuni ma tu'un ña cha kā'an ra. ⁴⁵ Tajan kēe ndiko ra chānde'e ra nuu ka'iin ma ndra chàkunuu chi'in ra, ta te'en nāka'an ndio ra chi'in ndra:

—Vitin va, na kusu ndo, ta nindee ndo, ti cha chāa ma ora ña ni ku'va ra ma ra Se'e ñivi, nda'a' ma ndra jà'a kuati. ⁴⁶ Na ndeta ndo, ta ko'o, ti cha vāchi ma ra ni xikoña'a yu'u —kàti Jesuu chi'in ndra.

Nuu tiin na Jesuu

(Mr. 14:43-50; Lc. 22:47-53; Jn. 18:2-11)

⁴⁷ Juuni ndaa ga Jesuu kà'an ra, ora chāa ndio ma Juda, ra juuni kuu iin ma ndra uchi uvi, ña chàkunuu chi'in Jesuu, chi'in kua'a' va'a, ndra nda'a machiti, chi'in yutun. Iyo ndra vāchi kuenda ma ndra kuxini nuu sutu, ta iyo ndra vāchi kuenda ma ndracha'nu ma ndian judiu. ⁴⁸ Juda, ra xikoña'a Jesuu, te'en chā'a ra iin seña, naja kua ni ja'a ra, ta koto ndra nda ra kuu ra:

—Ra ni tutui sitin kuu ra, ikan na tiin ndo ra —kàti Juda.

⁴⁹ Tajan chātu'va ndio ra nuu ndaa Jesuu, ta te'en nāka'an ra chi'in ra:

—¿Na koo va'un, Matru! —kàti ra chi'in ra.

Ta tūtu ra sitin ra. ⁵⁰ Ta Jesuu te'en nāka'an ra chi'in ra:

—Xaa, ¿nda tiñu vāchiun? —kàti Jesuu chi'in ra.

Tajan chājayatin ndra ndra nuu ndaa Jesuu, ta tiin ndra ra.

⁵¹ Ta ma ora ikani, iin ma ndra ka'iin chi'in Jesuu, tāva ra machiti ra, ta chā'nda ra iin chiyo so'o ma ra kuu musu ma sutu ra kuxini nuu sutu. ⁵² Tajan Jesuu te'en nāka'an ra chi'in ra:

—Na ti'i va'un ma machitiun tichi vena yi, vati tandi'i ma ndian kànita'an chi'in machiti, juuni chi'in machiti ni kuvi na ndia. ⁵³ ¿A töve chitoun, ña tu ndakain nuu ma Tatái, ña na tachi ra kua'a' mii ma jandaru, ña

kùu tati jà'a tiñu nuu Ndioo, ña na tindee ndra yu'u, ta takan ni ja'a ra yi? ⁵⁴ Va tu jà'i takan, ¿naja kua jà'i, ta chinu tu'un kà'an nuu ma tutu Ndioo, naja kua iyo yi ña kuu yi, tuva takan? —kàti Jesuu.

⁵⁵ Tajan juuni ma ora ikan, te'en nāka'an tuku ra nuu ma ñivi:

—¿Ta naja vāchi tiin ndo yu'u chi'in machiti, ta chi'in yutun, takua kùu iin ra su'u? Tandi'i kivi chūnandī jāna'i nuu ma ñivi tañu ndo ma tichi veñu'u ka'nu, ta töve nī tiin ndo yu'u. ⁵⁶ Va ndisaa ña'a te'en kùu yi, ikan na chinu tu'un tāa ma ndra kā'an chi'in tu'un yu'u Ndioo nuu ma tutu Ndioo.

Tajan ma ora ndisaa ndio ma ndra jākua'a chi'in Jesuu, numini chīnu ndra kuà'an ndra, ta ndākoo ma'iin ndra ra.

Tisokuati na Jesuu nuu ndra kumitiñu

(Mr. 14:53-65; Lc. 22:54-55, 63-71; Jn. 18:12-14, 19-24)

⁵⁷ Takān kūu tajan ma ndra jandaru, ndra tiin ma Jesuu, ndāka ndra ra chāa ndra ve'e ma sutu cha'nu ña kuxini nuu sutu ña nāni Caifās. Ta ikan cha ka'iin ti'vi ma ndra kùu matru ña jākua'a tutu ley Ndioo, chi'in ma ndra cha'nu. ⁵⁸ Va ma Petu', tādikun ra kuà'an ra chata Jesuu, chikani chikani, nda kati chāa ndra nuke'e ve'e ma sutu ña kuxini, ta kī'vi ra chūnandi ra ikan chi'in ma ndra jandaru, nde'o niyi ni ja'a ndra chi'in Jesuu.

⁵⁹ Tajan ma ndra sutu ña kùxini nuu sutu, chi'in ma ndra cha'nu, ta chi'in tandi'i ma ndra kumitiñu, nānduku ndra naja kua tisokuati ndra Jesuu, vaji yöve ña ndicha kùu yi. Ta chi'in yakan kùu ka'ni ndra ra. ⁶⁰ Va nī kuu yi, vaji kua'a ñivi kūti'vi, ta tisokuati na Jesuu chi'in ma tu'un vata. Ta nunuuni chākoyo uvi ta'an ma ndian tisokuati Jesuu chi'in tu'un vata. ⁶¹ Ta ndiakan te'en nāka'an na:

—Ra'ya, te'en kā'an ra: “Yu'u kùu ja'i janduvai ma veñu'u ka'nu Ndioo, ta tichi uni kivi kùu kani'i ndikoi yi.” Takān kā'an ra —kàti ndra.

⁶² Tajan ma sutu ña kùxini nuu sutu, ndēta ra, ta te'en nāka'an ra chi'in Jesuu:

—¿Ta naja töve kà'un nī'iin nakuyi? ¿Niyi kùuni na ka'an na chataun chi'in ma tu'un i'ya? —kàti ra.

⁶³ Va Jesuu tàxiin kīndoo ra. Tajan te'en nāka'an tuku ma sutu ña kuxini nuu sutu chi'in Jesuu:

—Chi'in sivi ma Ndioo ndito, kà'in chi'un, ña na ka'un ma ña ndaa. Na ka'un, tuva ndicha ña kùun ma Cristu, ra Se'e Ndioo —kàti ra.

⁶⁴ Ta Jesuu te'en nāka'an ra chi'in ra:

—Ma takua kā'un, takān kùu yi. Ta juuni kà'in chi'in ndo, ña ni nde'e ndo ma ra Se'e ñivi, ña nāndi ra chiyo kua'a ma Ndioo ka'nu, ra iyo ndatu, ta ni kichinuu ra tichi vikó ma iti' andivi —kàti Jesuu.

⁶⁵ Tajan jānaka'a ndio ma sutu kuxini juuni ma ja'ma

ra, ña chi'in yakan, chā'a ra ma seña, ña ya'a kayuni ra, ta te'en nāka'an ra:

—Ma tu'un ña kā'an ra'ya, iin kuati ya'a ga ka'nu kùu yi kuenda Ndioo. ¿A iyo ga yi ña nanduku yo tia ga testigu ña kùta'an chi'in yo?, kùuni ndo. Nda maa ndo chīni ndo ma tu'un kini ña kā'an ra.⁶⁶ ¿Naja kua ndè'e ndo yi? —kàti ma sutu kuxini.

Ta ndrakan te'en nāka'an ndra:

—Iyo kuati ra, ta iyo yi ña kuvi ra —kàti ndra chi'in ra.

⁶⁷ Tajan tīvisii ndra nuu ra, ta kāni ndra ra. Ta iyo inga ndra kāni nuu ra ndia,⁶⁸ ta te'en nāka'an ndra chi'in ra:

—Yo'o, ra kà'an ña kùu Cristu, ina ka'un, nde'o nda yo kāni ñun! —kàti ndra chi'in ra.

Petu' kàti ra ña töve nàkoto ra Jesuu

(Mr. 14:66-72; Lc. 22:56-62; Jn. 18:15-18, 25-27)

⁶⁹ Takan kùu ta ora juuni nàndi ga Petu' ma nuke'e, tajan chājayatin iin ña kùu musu ma sutu nuu nàndi ma Petu', ta te'en nāka'an ña nuu ra:

—Juuni yo'o kùu ma ra chākunuu chi'in Jesuu, ra kīchi ñu'u' Galilea —kàtian chi'in ra.

⁷⁰ Va ma Petu' te'en nāka'an ra:

—Töve chitōi nda ra kùu ma ra kà'un —kàti ra chi'an.

⁷¹ Ta ma Petu', ti cha kuà'an ra ma iti' yuve'e, ña chani kee ra niku, ora ndè'e tukuan ra, ta te'en nāka'an ña chi'in ma ndra ka'iin ikan:

—Juuni ra chākunuu chi'in Jesuu, ra kīchi ñuu Nazaret kùu ra'ya —kàtian chi'in ndra.

⁷² Ta ma Petu' te'en kà'an tutu ra:

—Töve nàkotoi ma ra kà'un chiña —kàti ra chi'in ña.

⁷³ Ta nunuuni, tajan ma ndra ka'iin ikan, chājayatin ndra ndra nuu ma Petu', ta te'en nāka'an ndra chi'in ra ndia:

—Ndicha va'a ña yo'o kùu iin ma ra chākunuu chi'in Jesuu, vati chā'a ndi kuenda ña indukuni kà'un takua kà'an ma inga ndra ndia —kàti ndra chi'in ra.

⁷⁴ Tajan Petu' te'en chā'a ndiko ra tu'un, ña töve nàkoto ra ra:

—Yu'u chà'i tu'un nuu ndo ndava nda nuu Ndioo, ña ndicha kuui, ña töve nàkotoi ma ra kà'an ndo —kàti ra chi'in ndra.

Ta ma ora ikani nānda'yu iin lo'o. ⁷⁵ Tajan Petu' te'en chāku'uni ndio ra takua kā'an Jesuu chi'in ra: “Antea ña nda'yu ma lo'o, yo'o uni cha'a' ni ka'un ña töve nàkotoun yu'u.” Tajan kēe ndio ra ma ikan, ta kuà'an ndio ra ña chāku nduva'a kuui ra, ña nda'vi kùuni ra.

27

Jesuu ndaa ra nuu chà'nda Pilatu tiñu

(Mr. 15:1; Lc. 23:1-2; Jn. 18:28-32)

¹ Ta ora kùndichin ma inga kivi, tandi'i ma ndra kùxini nuu sutu, chi'in ma ndracha'nu kuxini nuu ma ndian judiu, jāndo'iin tu'un ndra, ña naja kua jà'a ndra,

ta ka'ni ndra Jesuu. ² Tajan chū'ni ndra nda'a' ra, ta kuà'an ra chi'in ndra nuu ma Ponciu Pilatu, ra kùu kuvienu ma ñuu Roma.

Nuu chì'í Juda

³ Takan kùu ta ora ndē'e ma Juda, ra xikoña'a Jesuu, ña ni ka'ni ndio ndra ra, tajan jächikoni'i ndiko ra, ndi oko uchi ma xu'un' plata nuu ma ndra sutu ña kuxini nuu sutu, chi'in nuu ma ndracha'nu ña kuxini nuu ma ndian judíu, ti tükuii va'a kùuni ra, ⁴ ta te'en nāka'an ra chi'in ndra:

—Cha chitói, ña yu'u jā'i iin kuati ka'nu, cha'a' ña chā'i ña na kvi iin ra töve kuati ma nuu ndo —kàti ra chi'in ndra.

Va ndrakan te'en nāka'an ndra chi'in ra:

—jYüva kuati ndyu'u kùu yi, ti kuati maun kùu yi! —kàti ndra chi'in ra.

⁵ Tajan ma Juda chōso ndio ra ma xu'un' nuu ndra ma tichi veñu'u ka'nu, ta chāka'ni maa ra ra chi'in yo'o.

⁶ Ta ikan jan ma ndra kùxini nuu sutu, jāti'vi ndra ma xu'un' ta te'en nāka'an ndra:

—Na kùu taan yo ma xu'un' i'ya tichi ma chatun nuu tì'i na ma xu'un' sòkó na, vati ma ya'vi kuenda ña na kvi iin ñivi kùu yi —kàti ndra.

⁷ Ta ikan jan jāndo'iin tu'un ndio ndra, nayi iyo yi ña ja'a ndra chi'in ma xu'un' ikan. Tajan jāta ndio ndra iin ñu'u', ña nàni, nuu kèe ñukisi, ña jàva'a na kisi, ma chi'in yi. Ma ñu'u' ikan

kùu yi, kuenda ña na koo ma nuu kuchi ndian vāchi inga ñuu. ⁸ Ta cha'a yakan kùu yi, ña nda vitin, ma ñu'u' ikan kīndoo sivi yi ña nàni yi: “Ñu'u' jāta chi'in xu'un' ndií.” ⁹ Ta takan kùu yi ña chīnu ma tu'un tāa Jeremía, ra kā'an chi'in tu'un yu'u Ndioo, vati rakan te'en tāa ra nuu ma tutu Ndioo: “Ndāki'in ndra, ndi oko uchi ma xu'un' plata, ña chīkan ma ndian ñuu Israel, kuenda ña na kvi ra. ¹⁰ Ta chi'in yi, kājata ndra ma ñu'u', ña nàni nuu kèe ñukisi ña kùva'a kisi takua kā'an ma Racha'nu nui ña iyo yi ña jā'i”, kàti ma ra kà'an chi'in tu'un yu'u Ndioo.

Jesuu ndaa ra nuu chà'nda Pilatu tiñu

(Mr. 15:2-5; Lc. 23:3-5; Jn. 18:33-38)

¹¹ Takan kùu tajan ndāka ndio ndra Jesuu chāa ndra nuu ma Pilatu, ra kùu kuvienu, ta rakan te'en chīkatu'un ra nuu Jesuu:

—¿A ndicha ña yo'o kùu Rey nuu ma ndian judíu? —kàti ra.

Ta Jesuu te'en nāka'an ra chi'in ra:

—Ma takua kà'un, takan kùu yi —kàti Jesuu.

¹² Ta ora tìsokuati ma sutu ña kùxini nuu sutu ma Jesuu, ta chi'in ma ndracha'nu ña kuxini nuu ndian judíu, Jesuu endee töve nī ka'an ra. ¹³ Takan Pilatu te'en chīkatu'un ra nuu ra:

—¿A töve chīniun, ña ya'a tìsokuati ma ñivi ñun? —kàti ra chi'in Jesuu.

14 Va Jesuu endee töve nī ka'an ra. Ta takan kūu yi, ña Pilatu töve chīto ra nayi jà'a ra chi'in ra, ta ndava kuà'an tati ra.

Nuu kàti Pilatu ña na ka'ni ndra Jesuu

(Mr. 15:6-20; Lc. 23:13-25; Jn. 18:38-19:16)

15 Va'ani vitin, ma nani kuiya ora chīyo ma viko Pakua, ma kuvienu tava ndra yo indii vekaa ma nda ra ni kuuni ma ñivi chikan na nuu ndra, ikan na kindoo nuna ra. Takua takani jà'a ndra ma kivi viko ikan. 16 Ma kuiya ikan indii iin ra ya'a nākoto ñivi, ña nani Barrabás ma tichi vekaa. 17 Tajan ora cha ka'lin ti'vi ma ñivi, ta Pilatu te'en chīkatu'un ra nuu na:

—¿Nda yo kùuni ndo ña jañai, a Barrabás, a Jesuu, ra juuni kà'an ndo ña nani Cristu ndia? —kàti ra.

18 Takan kàti Pilatu, vati chā'a ra kuenda, ña chāndaka ndra ra nuu ra cha'a' ña tixin ndra nde'e ndra ra.

19 Ta ora juuni yanga nàndi ga Pilatu ma nuu chà'nda ra tiñu, tajan te'en tachi ma ñasi'i ra ña na kukatitu'un iin ra ma nuu ra: "Koto ki'viun chi'in ma ra va'a ikan, vati nduva'a kuii nducha chāni jā'a ra." Takan na katitu'un ra ma nuu ra, kàtian.

20 Va ma ndra kùxini nuu sutu, chi'in ma ndracha'nu kuxini nuu ma ndian judiu, kùndee ndra jā'a ndra, ña na ndakan ma ñivi nuu Pilatu, ña na tava ra Barrabás, ta Jesuu, na kuvi ra. 21 Tajan

ma Pilatu ra kùu kuvienu, chīkatu'un tuku ra nuu na:

—I'ya ka'lin uvi ta'an ndra: ¿nda ra kùuni ndo ña jañai? —kàti ra.

Ta ma ñivi te'en nāka'an na:

—Na jañaun ma Barrabás —kàti na.

22 Ta Pilatu te'en chīkatu'un ndiko ra nuu na:

—Ta, ¿niyi iyo yi ña ja'i chi'in Jesuu, ra kà'an ndo ña kùu Cristu?, tuva takan —kàti ra.

Ta ndisaa na, te'en nāka'an na:

—¿Na takaun ra nuu kruu! —kàti na.

23 Tajan te'en nāka'an tuku Pilatu nuu ma ñivi:

—Ta, ¿nda kuati kùu ma ña jā'a ra? —kàti ra.

Va ma ñivi te'en kīcha'a ndiko na ndà'yu na nuu Pilatu:

—¿Na takaun ra nuu kruu! —kàti na.

24 Ta ora ndē'e Pilatu, ña endee kà'an na takan, ta nanivaa kùu na, tajan tachi ndio ra iin yo chāki'in takuii, ta nākata ra nda'a' ra nuu ndē'e ndisaa ñivi, ta te'en nāka'an ra:

—Yöve kuati yu'u kùu yi, cha'a' ña iyo yi ña kuvi ra, vati kuenda maa ndo kùu yi —kàti Pilatu.

25 Ta tandi'i ma ñivi, te'en nāka'an na chi'in ra:

—¿Kuati maa ndi, chi'in se'e ndi, kùu yi ña ni kuvi ra! —kàti na.

26 Tajan Pilatu tava ndio ra Barrabás, ta tachi ra ña na kani ndra Jesuu, ta ikan jan chā'a ndio ra ra nuu ndra, ña na takaa ndra ra nuu kruu.

27 Takan kūu ta ora yā'a ndio, tajan ma ndra jandaru ma kuvienu, ndàka ndra Jesuu chāa ndra ma vetiñu. Ta ikan tandi'i ma ndra kùu jandaru, kùti'vi ta'an ndra nuu ndaa Jesuu, ta chikonuu ndio ndra ra. 28 Tajan tāva ndio ndra ma ja'ma ra, ta jākū'un ndra iin ja'ma kua'á ra. 29 Ta ikan jan jūndii ndio ndra iin korona ña kūva'a chi'in maaaa iñu ma xini ra, ta chā'a ndra iin yutun kuiin, ña na kunda'a ra ma chiyo kua'a ra. Tajan chūnandi chiti ndio ndra nuu ra, ta te'en kà'an ndra chi'in ra, ña chātu'un ndra ra:

—¡Na koo endeeni yo'o ra chà'nda tiñu nuu ma ñivi judíu! —kàti ma ndra jandaru.

30 Ta juuni tīvisii na ra, ta juuni chi'in ma yutun nda'a ra kāni ndra ma xini ra. 31 Takan kūu ta ora yā'a ña chātu'un ndra ra, tajan kīndaa ndiko ndra ma ja'ma kua'á ña jākū'un ndra ra, ta jākū'un ndiko ndra ma ja'ma maa ra ra, ta kuà'an ndio ra chi'in ndra ma nuu ni takaa ndra ra nuu kruu.

Nuu chūtakaa Jesuu nuu kruu

(Mr. 15:21-32; Lc. 23:26-43; Jn. 19:17-27)

32 Ta ora kuà'an ndra, tajan ma tichi iti' ikan, chikuta'an ndra iin ra ñuu Cirene, ña nāni Simón. Ra'ya kùu ra, ña jā'a ndra ña na kuiso ra ma kruu ndiso Jesuu.

33 Ta ora chāa ndra iin ñuu nāni Gólgota, ña kùuni yi

kà'an yi, nuu kàndoyo kua'a' iki xini ndian chi'í. 34 Ikan chā'a ndra vinu ña jākanuu ndra chi'in iin ña iya ña na ko'o ra ra'. Va ora tīyaa ma Jesuu ra ra', ta ndē'e ra naja kua chi'i ra', töva ni kuuni ra ko'o ra ra'.

35 Takan kūu ta ora cha tākaa ndio ndra ra nuu kruu, tajan kīcha'a ndio ma jandaru chāsiki ndra ja'ma Jesuu juuni chi'in maa ndra, nde'o nda yo chi'in kindoo yi. Ta takan kūu yi, ña chīnu ma tu'un kā'an ma ra kā'an chi'in tu'un yu'u Ndioo taji'na, ti rakan te'en kā'an ra: "Ni kusiki ndra chi'in yuu, ta takan ni nata'vi ndra ma ja'mai juuni chi'in maa ndra", kàti ra. 36 Ta ora yā'a, tajan chūnandi ndra jākūenda ndra ma nuu tākaa ra. 37 Ta ma iti' xini ra, tātuu ndra ma letra, ña kà'an nda cha'a' kùu yi ña tākaa ra ma ikan. Ta ma tu'un ikan, te'en kà'an yi: "Ra'ya kùu Jesuu, ra kùu Rey nuu ma ndian judíu", kàti yi.

38 Ta juuni tākaa ndra uvi ta'an ma ndra su'u xiin ra, iin ra chiyo kua'a ra, ta inga ra chiyo satin ra. 39 Ta ma ndian yā'a ma nuu tākaa Jesuu, chātu'un na ra, ta kàva na xini na, 40 ta te'en kà'an na:

—Yo'o, ra kàtiun ña ni janduva ma veñu'u ka'nu, ta tichi uni kivi, ni kutaa ndikoun yi niku, na jakakun ñun, juuni chi'in maun, ta nuun ma nuu takaun nuu kruu, tuva ndicha ña ra Se'e Ndioo kùn —kàti na chi'in ra.

41 Ta juuni takan chàtu'un ma ndra kuxini nuu sutu ra, chi'in ma ndra jàkua'a tutu Ndioo, ta ndra fariseu, chi'in ma ndracha'nu ña kuxini nuu ma ndian judíu ra ndia. Ta ndrakan te'en kā'an ndra chata ra:

42 —Jākakú ra inga na, va juuni maa ra, na kúu jakakú ra ra. Tu ndicha ña Rey ra chà'nda tiñu nuu ma ñivi Israel kúu ra, na nuu ra ma nuu takaa ra nuu kruu, ta takan chinunio ma tu'un ra. 43 Vati tu iyo tundeeni Ndioo chi'in ra, ña jakakú ma Ndioo ra, na jakakú ra ra vitin, tuva ndicha ña Ndioo kúuni ra nde'e ra ra. Ti juuni maa ra kā'an ra nuu yo, ña ra Se'e Ndioo kúu ra —kàti ndra.

44 Ta nda ma ndra su'u, ña tàkaa nuu kruu chi'in ra, ndita'an ndra chàtu'un ndra ra ndia.

Nuu chì'í Jesuu

(Mr. 15:33-41; Lc. 23:44-49; Jn. 19:28-30)

45 Tajan ora kēta ma kachuvi ndaa, ta nda ma kaa uni chani'ini, ninii ka'nu ma nuñu'u' ñuñivi, endee ndōnaa yi. 46 Tajan juuni ma ora ikan, te'en kànachaa ni'i Jesuu:

—Elí, Elí ¿lama sabactani? —ma tu'un ikan, te'en kúuni yi ka'an yi: Tatá Ndioo, Tatá Ndioo, ¿ta naja ndākoo ma'iiun yu'u? —kàti ra.

47 Tajan iyo ma ndra ka'in ikan, ña ora chíni ndra ma ña kā'an ra, ta te'en nāka'an ndra:

—Ma ra'ii i'ya kànachaa ra ma Elía, ra kā'an chí'in tu'un yu'u Ndioo —kàti ndra.

48 Tajan juuni ma ora ikani, chāki'in iin ma ndra ka'in ma ikan, iin ña xa'ma, ta cha jākuti ra ma vinu iya yi, ta chū'ni ndio ra yi xini iin yutun kani, ta jānani ra yi yu'u Jesuu, ña na ti'vi ra yi, ta ko'o ra ra'. 49 Va ma inga ndra te'en nāka'an ndra:

—Ndakoo yo'o ra, nde'o a vāchi ma Elía, ta jākakú ra ra —kàti ndra.

50 Tajan ni'i va'a nānda'yu ndiko ma Jesuu, ta chí'í ndio ra. 51 Ta ma ora ikani, ma ja'ma ña tàkaa tichi veñu'u ka'nu, ndāta javandaa yi, nda siki, ta nda ninuu. Ta tāan ndio ma nuñu'u', ña ndava ndāta java ndaa ma yuu na'nu jā'a yi. 52 Ta nda ma nuu ñaña ma ndian ndíi, ndāta yi, ta kua'a' ma ndian chí'í, ña chìnuni tu'un Ndioo, nātaku na ma ora ikan. 53 Va ma ñivi i'ya, kēe na ma nuu ñaña na, ma ora yā'a ña nātaku Jesuu, ta ikan jan kí'vi ndio na ma ñuu íí Jerusalén, ma nuu nduva'a kua'a' ñivi ndē'e na na.

54 Takán kúu tajan ora ndē'e ma ra kúu capitán, chí'in ma ndra ka'in jākuenta nuu tàkaa Jesuu, ña nduva'a ni'i tāan, ta inga tuku ma ña kúu, ta nduva'a yū'vi ndra, ta te'en nāka'an ndra:

—iNdicha kuii, ña ra Se'e Ndioo kúu ra'ya niku! —kàti ndra.

55 Ta iyo kua'a' ñivi ña'a, ña tándikun chata Jesuu, ña kíchi nda ma ñu'u' Galilea

kuenda ña tĩndee vi ra, ka'iin chikani vi kànde'e vi, naja kua tā'an ra. ⁵⁶ Ta tañu ma ñivi ña'a ikan, ndaa ma Ndiya Magdalena, chi'in Ndiya ma'á Jandiau, ta Kusé, ta chi'in ma'á ma ndra se'e Zebedeu ndia.

Nuu kũchi Jesuu

(Mr. 15:42-47; Lc. 23:50-56; Jn. 19:38-42)

⁵⁷ Takan kũu, ta ora chani kuna'a, tajan chāa iin ra kuika, ra ñuu Arimatea, ña nàni Kusé. Ta rakan ti, juuni iin ra chākunuu chi'in Jesuu kũu ra niku. ⁵⁸ Tajan rakan chānde'e ra Pilatu, ta chīkan ra kuñu Jesuu nuu ra. Ta Pilatu kà'an ra ña na ku'va ndra yi nuu ra. ⁵⁹ Ta ora nī'i ndio Kusé ma kuñu ra, ta kāva ra iin ja'ma ndōo yi. ⁶⁰ Tajan kũchi ndio ra yi ma tichi iin yavi chaa, ña ja tāchi ra ña na jandova'a ndra ma tichi yuu, ta kũu yi nuu ñaña Jesuu. Ta ora yā'a chāsī ndio ra yu'u ma nuu kī'vi yo ma nuu ñaña, chi'in iin yuu ka'nu, tajan kēe ndio ra kuà'an ra. ⁶¹ Ta ma Ndiya Magdalena, chi'in ma inga tuku Ndiya, kīndoo vi nàndi vi jàkuenda vi, yatini ma nuu kũchi Jesuu.

Ma ndra jandaru, kũmi ndra nuu kũchi Jesuu

⁶² Takan kũu ta ora tuvi inga kivi, ña kũu yi ma kivi nindeo, ma ndra sutu, ña kuxini nuu sutu, chi'in ma ndra fariseu, chā'an ndra chānde'e ndra ma Pilatu, ⁶³ ta te'en nāka'an ndra chi'in ra:

—Yo'o racha'nu, chāku'uni ndi, ña ora juuni ndito ga ma ra nduva'a vata ikan, rakan kā'an ra, ña ora cha yā'a uni kivi, ta ni nataku ndiko ra. ⁶⁴ Yakan va na tachiun ma ndra jandarun, ña na kujakuenda ndra ma nuu ñaña nuu kũchi ra, nda ma kivi uni, koto ja'a ma ndra chākunuu chi'in ra, kūtavani'i xe'e ndra ma kuñu ra ora chanikuaa, ta ndrakan, te'en ni ka'an ndio ndra nuu ma ñivi: “Cha nātaku ndiko ra tañu na ndian ndiī”, ni ka'an ndra. Ta tu takan kũu yi, tajan kũuni ndio yi ka'an yi, ña ma tu'un vata nuu ndi'inia i'ya, ka'nuga yi kua ma tu'un vata nunuu, tuva takan —kāti ndra chi'in ndra.

⁶⁵ Tajan Pilatu te'en nāka'an ra chi'in ndra:

—I'ya ìyo ma ndra jandaru ña ni kujakuenda chi'in ndo ma ndakan. Na ku'un ndra chi'in ndo, ta na jakuenda va'a ndra ma nuu kũchi Jesuu jà'a ndo.

⁶⁶ Tajan kēe ndio ndra kuākumi va'a ndra ma ikan. Ta kāni ndra iin tuni chata ma yuu ka'nu ña ndāsī ma ikan. Tajan ndākoo ndio ndra ma jandaru, ña na kumi va'a ndra ma ikan.

28

Nuu nātaku ndiko Jesuu
(Mr. 16:1-8; Lc. 24:1-12; Jn. 20:1-10)

¹ Takan kũu ta ora yā'a ndio ma kivi sabadu, ma kivi nindeo, ta kũndichin ndio ma kivi nunuu, nuu kīcha'a

ma jamana. Ma Ndiya Magdalena, chi'in ma inga Ndiya, kēe vi kūa nde'e vi ma nuu ñaña nuu kūchi Jesuu. ² Ta nunuuni, ta kīcha'a nduva'a ni'i tãan ma nuñu'u'. Takan jā'a yī, vati nūu iin ma ra tati ña jākūu tiñu nuu Ndioo ma iti' andivi. Ta ora cha iyo ndio ra ma nuu kūchi Jesuu, tajan tāchiyo ra ma yuu ña ndasi yu'u yī, ta chūnandi ra chata yī. ³ Ma ra kùu tati ikan, nduva'a tacha ra takua iin tacha andivi, ta ma ja'ma ra nduva'a vii kuichin yī, takua kùu ma nieve. ⁴ Ta ora ndē'e ma ndra jandaru yī, ta yū'vi ndra, ta ndāyu ndra, ña ndava kūnaa ndra jā'a yī. ⁵ Tajan ma tati ikan, te'en nāka'an yī chi'in ma ñivi ña'a:

—Na yū'vi ndo, ti cha chitōi, ña Jesuu, ra chī'í nuu kruu kùu ma ra nānduku ndo. ⁶ Na tōva ra ma i'ya, vati cha nātaku ra ma takua kā'an ra chi'in ndo niku. Na kichi nde'e ndo ma nuu chūndii ra niku. ⁷ Na numini ku'un ndo, kukatitu'un ndo nuu ma ndra chākunuu chi'in ra, ña ma Jesuu, ra chī'í, cha nātaku ndiko ra, ta ji'na ga ra ni ku'un ma ñu'u' Galilea kua maa ndra, ta ndakan ni nde'e ra ndra inga cha'a'. Tu'un i'ya kùu ma ña iyo yī ña katitu'in nuu ndo. —Takan kāti ma tati ña jākūu tiñu nuu Ndioo chi'in vi.

⁸ Tajan numini kēe ndio vi ma nuu kūchi Jesuu, ña ni tōva chitō vi, a cha'a' ña ndasii vi kùu yī, a cha'a' ña chisii vi kùu yī. Ta endee

chīnu ndio vi kuàkatitu'un vi nuu ma ndra jākua'a chi'in Jesuu. ⁹ Ta ma nuu kàcha'an vi kēta ma Jesuu nuu vi, ta kāña'a ra chi'in vi. Tajan vikan, chājayatin vi vi nuu ra, ta chūnumindaa vi cha'a ra, ta jāka'nu vi ra. ¹⁰ Ta Jesuu te'en nāka'an ndio ra chi'in vi:

—Na yū'vi ndo. Na kukatitu'un ndo nuu ma ndra jākua'a chi'in, ña iyo yī ña ku'un ndra ma ñu'u' Galilea, vati ndakan ni nde'e ndra yu'u —kāti Jesuu chi'in vi.

Ma ndra jandaru ña jākūenda, nātu'un ndra ma ña tā'an ndra

¹¹ Ta ora juuni yanga kàcha'an vi ma tichi iti', ta ikan chīkuta'an vi uvi uni ma ndra jandaru, ña kūmi ma ikan, ña chā'an ndra ma ñu'u' Galilea, chākatitu'un ndra ndisaa ma ña tā'an ndra nuu ma ndra sutu ña kuxini nuu sutu. ¹² Tajan ma ndra sutu kuxini i'ya, chānatu'un ta'an ndra chi'in ma ndracha'nu ña kuxini nuu ndian judiu, ikan na jando'iin ndra tu'un chi'in ta'an ndra. Ta ikan chā'a ndra kua'a' xu'un' nuu ma ndra jandaru. ¹³ Ta ma ndracha'nu te'en nāka'an ndra chi'in ma jandaru:

—Tu iyo ndian chīkatu'un nuu ndo cha'a' ma ña kūu, na katitu'un ndo nuu na, ña ma ora chanikuaa ña kāndoyo ndo kixi ndo, chā'an ma ndra jākua'a chi'in Jesuu, ta sū'u ndra ma kuñu ra, kati ndo. ¹⁴ Ta tu ma kalecha'nu koto ra yī, na nākanini ndo ti ni jandomani maa ndi ra, ikan

töve nakuyi ta'an ndo jà'a ra
—kati ndra.

¹⁵ Tajan tiin ndio ma ndra jandaru ma xu'un', ta jā'a ndra ma takua kā'an ndra chi'in ndra. Ta ma tu'un i'ya juuni kā'an ga ma ndian judiu yi nda vitin.

Nuu chà'a Jesuu tiñu jà'a ma ndra chàkunuu chi'in ra (Mr. 16:14-18; Lc. 24:36-49; Jn. 20:19-23)

¹⁶ Ta takan kūu yi, ña ndi uchi iin ma ndra chàkunuu chi'in Jesuu, chā'an ndra ma ñu'u' Galilea, ta chāa ndra ma yuku nuu kāti Jesuu nuu ndra. ¹⁷ Ta ora ndē'e ndra Jesuu, ta jāka'nu ndra ra, vaji òyo ma ndra tüvi nī ja'a yi cha'a' ña tüvi chìnuni ndra. ¹⁸ Tajan chājayatin ndio ma Jesuu ra nuu ndra, ta te'en nāka'an ra chi'in ndra:

—Ma Ra chā'a tiñu nui, ña na ka'ndai tiñu ninii ka'nu ma nuñu'u' i'ya, ta ma an-divi, kùu ma Ndioo ka'nu. ¹⁹ Ta na ku'un ndo kukat-itu'un ndo nuu ma ñivi òyo ninii ka'nu ma nuñu'u', ta na jandaku ndo na, ña na kuu na ndian jākua'a chi'in. Ta na jakunduta ndo na, chi'in sivi ma ra kùu Tatá yo, ta ma ra kùu Se'e, ta chi'in sivi ma Tati Í Ndioo. ²⁰ Ta na jana'a ndo nuu na, naja kua òyo yi ña jachi'in na ndisaa ma ña kātitu'in nuu ndo. Ta kùunì ña na koto ndo, ña ni koi chi'in ndo nani kivi, nda kati chàa ma ora nàa ma ñuñivi. Ta takan na kùu yi. Amén. —Takan kāti Jesuu.

Tu'un Ndioo tãa racha'nu Marku

Chàkunuu Xuva Tita jàkunduta ra ñivi tichi ku'u
(Mt. 3:1-12; Lc. 3:1-9, 15-17; Jn. 1:19-28)

¹ I'ya kicha'a tu'un va'a cha'a' Jesucristu, ra Se'e Ndioo.

² Ra kã'an chi'in tu'un yu'u Ndioo tatiempu, ta rakan nàni ra Isaía. Ta tãa ra iin tu'un cha'a' Racha'nu Jesuu, ra ni kichi iti' nuu. Ta te'en kà'an yi: "Ni tachì iin ra jàkuu tiñu nui iti' nuun, na jandova'a ra ma itiun." Takàn kãti Ndioo chi'in ra Se'e ra.

³ Yakan va Xuva ra jàkunduta kùu ra ña tãchi Ndioo ra, na jakuu ra tiñu nuu Jesuu. Ta te'en kà'an Xuva ora nãnda'yu ra tichi ku'u:

"¡Na jandova'a ndo iti' ni kichi Racha'nu!
¡Ta juuni na nuna ndo iin iti' ndaa kuenda ra ndia!"

⁴ Takàn kùu ta kēta ndio ma Xuva ra jàkunduta nda tichi ku'u. Ta kàtitu'un ra nuu ma ñivi na ndikoni'i na chi'in Ndioo, ta na kunduta na, ikan na janaa Ndioo kuati na.

⁵ Takàn kùu ta kēta kua'a' ma ñivi ñuu Jerusalén ta inga tuku ñivi iyo tichi ñu'u' Judea ña tãso'o na ña kà'an Xuva. Ta ora chīni na ña kà'an ra te'en, ta kicha'a na nã'ma na kuati na. Tajan ma Xuva jàkunduta ndio ra na ma yuta Jordán tichi ku'u ikan.

⁶ Takàn kùu ta ma ja'ma chàku'un Xuva, kùva'a yi chi'in ixi kameyu. Ta chi'in pañu ñii chù'ni ra yi toko ra, ta chàchi ra mamaa tikaa kua'á chi'in nduxi ku'u.

⁷ Takàn kùu ta te'en jàkoto ndio ra ma ñivi, ña kã'an Ndioo chi'in ra:

—Tiá iti' chatai, ni kichi iin ra ka'nu ga ta ndatu ra tiaga kua yu'u. Ta yu'u, ti ra nda'vini kùu, ña ni ñii ndikun ndichan ra ni yakan tũvi iyo yi ña ndachì. ⁸ Taku yu'u, jàkundutai ndyo'o chi'in takuini, va rakan ni jakunduta ra ndo chi'in Tati Í Ndioo. —Takàn kãti Xuva chi'in na ikan.

Nuu kùnduta Jesuu

(Mt. 3:13-17; Lc. 3:21-22)

⁹ Takàn kùu ta kēta iin kivi ña kēe Jesuu ñuu Nazaret, ña iyo iti' ñu'u' Galilea. Ta ikan chãa ra nuu ndaa Xuva. Ta jàkunduta ra Jesuu ma yuta Jordán. ¹⁰ Ora kēe Jesuu tichi takuui, ndē'e ra ña nuna ma andivi. Ta ikan kōyo Tati Í Ndioo chata ra, ña kàa yi takua kàa iin livi. ¹¹ Takàn kùu ta chīni Jesuu ña nãka'an Ndioo nda andivi:

—Ndicha kuii, ña yo'o kùu se'i, ra kãchìn ña jàkuu tiñu nui, ti ya'a kùuni nde'i ñun. —Takàn kãti Ndioo chi'in Jesuu.

Ki'in ma kui'na ku'va Jesuu

(Mt. 4:1-11; Lc. 4:1-13)

¹² Ora chīnu kã'an Ndioo ña'a, ta ma Tati Í Ndioo chãndaka yi Jesuu iti' tichi ku'u. ¹³ Ikan chīyo ra uvi xiko kivi chi'in kua'a' kiti

ku'u. Ta ikan kùu nuu kùuni ma kui'na kuxini ka'ndán' tiñu nuu Jesuu niku. Va tūvi nī ja'a Jesuu ma ña kā'án' chí'in ra, vati kuati kùuni ma kui'na ña na ja'a ra niku. Ta ora kuà'an ndio ma kui'na, tajan kīcha'a ndio ma kua'a' tati jàkuu tiñu nuu Ndioo tindee yi Jesuu.

Jesuu kīcha'a kàtitu'un ra tu'un Ndioo ñu'u' Galilea (Mt. 4:12-17; Lc. 4:14-15)

¹⁴ Ta ora yā'a ña tī'i ndra Xuva vekaa, ta Jesuu ti chàkunuu ra jàna'a ra tu'un va'a Ndioo itī' ñu'u' Galilea. ¹⁵ Ta te'en kà'an ra nuu ma ñivi ikan:

—Vitin va cha kūyatin ora ña ni nde'o nuu chà'nda Ndioo tiñu. ¡Yakan va na chikoni'i ndiko ndo itī' Ndioo! Ti vitin va cha kēta ora ni tava Ndioo tiñu nuu yo. ¡Yakan va na ndakoo ndo ma kuati jà'a ndo! ¡Ta na chinuni ndo ma tu'un Ndioo chí'in ndisaa anima ndo! —kàti Jesuu.

Jesuu kāna ra kumi ta'an ndra kiin (Mt. 4:18-22; Lc. 5:1-11)

¹⁶ Takan kūu ta Jesuu chàkunuu ra yu'u lakuna iyo ñu'u' Galilea. Ta ikan ndē'e ra iin ra nàni Simón chí'in ra yani ra, André. Ta ndrakan ti ndra kiin kùu ndra. Ta ikan jākanaa ndra ma yu'va tiaka' ka'nu nuu takuii. Takan jà'a ndra, ¹⁷ ta kēta Jesuu ña te'en nāka'an ra chí'in ndra:

—¡Na'a ndo chatai! Vitin cha chito ndo naja kua kiin ndo tiaka', va vitin yu'u kùu ra ni jana'i nuu ndo naja

kua nàni'i ndo ñivi kuenda Ndioo. —Takan kàti Jesuu chí'in ndra.

¹⁸ Ora chíini ndra ña kā'an ra takan, numini ndākoo ndra yu'va tiaka' ikan, ta tåndikun ndra kuà'an ndra chata ra.

¹⁹ Ta tiá itī' nuu ndē'e Jesuu inga ndra ka'iin tichi lancha. Ta ikan indii Jandiau chí'in ra yani ra Xuva ña jàndova'a ndra yu'va tiaka' chí'in tatá ndra Zebedeu, ta chí'in ndra musu ndra ndia. ²⁰ Ta ikan kāna Jesuu ndra. Tajan ndākoo ndio ndra tatá ndra chí'in musu ndra tichi lancha. Ta tåndikun ndra kuà'an ndra chata Jesuu ndia.

Iin ra ndiso tati xaan (Lc. 4:31-37)

²¹ Takan kūu ta iin kivi nindee ñivi judiu kùu yi, ora chāa ndra ñuu Capernaum. Tajan Jesuu chí'in ñivi kī'vi ra tichi veñu'u ñivi judiu. Ta ikan kīcha'a ra jàna'a ra tu'un va'a Ndioo.

²² Ta ma ñivi ndava yu'vi maania na ña ndē'e na kua jàna'a va'a ra chí'in chinituni ra. Vati tiaga va'a jàna'a ra kua jàna'a ndra matru jàkua'a tutu Ndioo. ²³ Va tichi veñu'u ikan ndaa Jesuu jàna'a ra ora chíini ra ña ndā'yu iin ra ndiso tati xaan indii tichi veñu'u ikan. Ta kīcha'a kà'an ma tati xaan te'en:

²⁴ —¿Ta naja kùuniun kanita'un chí'in ndi, yo'o Jesuu, ra ñuu Nazaret? Ta ndyu'u, cha chito ndi ña vachi jandi'un nuu ndi. Vati ndyu'u cha nākoto va'a ndi

ti ma ra ií Se'e Ndioo kùun.
—Takan kàti tati xaan chí'in
Jesuu.

²⁵ Ta te'en kīcha'a kà'an
xaan Jesuu chí'in tati xaan
ikan:

—_jTaxiin kuu yu'u ndo, ta
na kee ndo tichi kuñu ra'ya!
—Takan kàti Jesuu.

²⁶ Takan kūu ta kīcha'a
chì'i i'í ma ra ndiso tati xaan
jà'a yi. Ta jànivaania kùu
na ora kēe na tichi kuñu ra.
²⁷ Takan kūu ta ndisaa ma
ndian ka'iin ikan yū'vi na ña
kūu takan, ta te'en kīcha'a
chikatu'un ta'an na nuu na:

—_zNda iti' kīchi ra ña
jàna'a ra te'en chí'in chini-
tuni ra ta ya'a ndatu ra,
ña nda tati xaan jàchi'in ña
kà'an ra? —Takan nàtu'un
ta'an ma ñivi ikan.

²⁸ Takan kūu ta numini
chīto ndisaa ñivi ñu'u'
Galilea ña jà'a Jesuu.

*Jesuu jànda'a ra ñaka'nu
Simón ra juuni jākunani ra
Petu'*

(Mt. 8:14-15; Lc. 4:38-39)

²⁹ Ta ora kēe Jesuu veñu'u
ñivi judíu, numini kuà'an ra
chí'in Jandiau chí'in Xuva,
nda ve'e Simón chí'in André.

³⁰ Ta ora chāa Jesuu ve'e
ndra ta kàti ma Simón nuu
ra ña ku'vi ma ñaka'nu ra
kàndian nuu chīto jà'a ka'ni.

³¹ Ta numini chāa Jesuu nuu
kàndian ta tiin ra nda'a' ña
ta ndākoan chūnandian jà'a
ra. Ta ma ora ikani ndā'a
ña. Ta kīcha'a ña jà'a ña ña
kachi ndra.

*Jànda'a Jesuu kua'a'
ndian kù'vi*

(Mt. 8:16-17; Lc. 4:40-41)

³² Ora ni kuna'a ora
chīso nikandii, ma ora ikan

chāndaka na kua'a' ndian
ku'vi chí'in ndian ndiso
tati xaan nuu ndaa Jesuu.

³³ Takan kūu ta ndisaa ma
ñivi kùti'vi na yuve'e nuu
ndaa ra. ³⁴ Tajan jàndova'a
Jesuu tanuu kue'e ndo'o na.
Ta juuni tava ra ma tati xaan
ña ndiso na ndia. Ta tūvi nī
cha'a ra ka'an ma tati ikan ti
cha nàkoto na ra.

*Chàkunuu Jesuu jàna'a ra
tu'un Ndioo nani veñu'u ñivi
judíu*

(Lc. 4:42-44)

³⁵ Takan kūu ta ora
tuvi inga kivi ora juuni
takà'an kundichin, tajan
ndēta ndio Jesuu, ta kēe
ra kuà'an ra iin tichi ku'u
nuu taxiin ña kuàka'an ra
chí'in Ndioo. ³⁶ Takan kūu
ta chānuu kuà'an ra, tajan
kuàanduku ndio Simón
chí'in ndra mañeru ra ra.
³⁷ Ta ora nāta'an ndra ra
ta te'en kīcha'a ndra kà'an
ndra chí'in ra:

—_jNdisaa ñivi kàchika na
nànduku na ñun! —kàti
ndra.

³⁸ Ta te'en nāka'an Jesuu
chí'in ndra:

—Va'a, va ji'na iyo yi ña
kujana'i tu'un Ndioo nuu
tandi'i ñivi iyo nda'a' ñuu
i'ya. Vati tiñu ikan tachi
Tatái yu'u —kàti Jesuu.

³⁹ Takan kūu ña chàkuu
Jesuu ndi'i ñu'u' Galilea
kàtitu'un ra tu'un Ndioo
nani veñu'u ñivi judíu. Ta
juuni jànda'a ra ma ñivi
ndiso tati xaan ndia.

*Jesuu jànda'a ra iin ra
kù'vi jà'a kue'e tà'yu*

(Mt. 8:1-4; Lc. 5:12-16)

⁴⁰ Iin kivi chāa iin ma ra
ndo'o kue'e tà'yu nuu ndaa

Jesuu. Ta ikan chūnandi chiti ra nuu ra. Ta rakan te'en nāka'an ra chi'in Jesuu:

—jandova'a ma kue'e ndo'i tuva kùuniun! —kàti ra.

⁴¹ Tajan kūnda'vini Jesuu ra ta te'en nāka'an ra chi'in ra:

—Kùuni janda'i ñun —kàti Jesuu.

Tajan jānani ra nda'a' ra ra. Ta ndā'a ra. ⁴² Yakan va ma ora ikani ndā'a ra. Ta nāa ma kue'e ikan ñii ra. ⁴³ Tajan nduva'a kuii chūndayu'u Jesuu ra. Takan kūu tajan tāchi ndio ra ra na ku'un ra, va ji'na te'en nāka'an ra chi'in ra:

⁴⁴ —jNuu nī'in na, na kātitu'un naja kua jā'un ña ndā'un! Ji'na kuii nuu sutu iyo veñu'u ka'nu ñuu Jerusalén, jana'un ñun, ikan nakoto ra ti cha ndā'un. Ta ikan jan sokóun iin kiti nuu sutu kuenda Ndioo, ti kua ikan kàti tutu Ndioo ña taa Moisés taji'na. Ti takan iyo yi ña ja'a yo, ikan na koto tandi'i ñivi ña cha ndā'un —kàti Jesuu.

⁴⁵ Tajan kēe ndio ra kuà'an ra, va tüvi nī jachi'in ra ña kā'an Jesuu. Ti kātitu'un ra yi nuu tandi'i ñivi ña kua janda'a ra ra. Yakan va na kua koo Jesuu tichi ñuu, ti kīndoo ra tichi ku'u taxiin nuu tüvi ndoyo ñivi. Va vaji takan jā'a ra ninii nānduku na ra.

2

Jesuu jànda'a ra iin ra kūyutun

(Mt. 9:1-8; Lc. 5:17-26)

¹⁻² Takan kūu ta ora cha yā'a yatin kivi, tajan chāa ndiko Jesuu ñuu Capernaum. Ta ora chito ma ñivi ña chāa ndiko ra tichi iin ve'e ndaa ma ñuu ikan, ta ikan kūti'vi kua'a' ñivi ma tichi ve'e nuu ndaa ra, ña ni yuve'e kūta'an ga na kuiin na. Ta ikan kīcha'a ra jàna'a ra tu'un Ndioo nuu na. ³ Takan kūu ta chāa kumi ta'an ndra ndiso iin ra kūyutun chi'in ti'va. ⁴ Ta tava kūu ki'vi ndra yuve'e nuu ndaa Jesuu, jà'a ña ya'a kua'a' ñivi ka'iin tichi yi. Yakan va ndāa ndra chata ve'e, ta nūna ndra ita'vini kua kùu januu ndra ma ra ku'vi nuu ndaa Jesuu tichi ve'e. Yakan va ora cha nūna ndra yi, tajan jānuu ndra ma ra kūyutun tichi ti'va, nda nuu ndaa Jesuu. ⁵ Ta ora ndē'e Jesuu ña ya'a chìnuni ndra ña jà'a ra. Yakan va te'en kīcha'a kà'an ra chi'in ra kūyutun:

—Yo'o se'yu vitin cha jānai kuatiun. —Takan kàti Jesuu chi'in ra kūyutun.

⁶ Takan kūu ta ma ndra matru jākua'a tutu Ndioo ka'iin ikan, te'en nākanini ndra cha'a' ña kā'an Jesuu te'en: ⁷ “¿Ta naja jà'a ra'ya ña kà'an ra takan? Ma tu'un kā'an ra iin ña kini kùu yi kuenda Ndioo. ¿A tüvi chito ra, ti uvaa Ndioo kùu ra kùu janaa kuati ñivi? Ta tüvi kùu ja'a inga nda ndian nikuuni yi.” Takan chànini ndra. ⁸ Va Jesuu numini chito ra ña chànini ndra takan. Yakan va te'en chīkatu'un Jesuu nuu ndra:

—¿Ta naja vâ'a' chàniini ndo? ⁹ Tu ka'in chi'in ra ku'vi, cha jânai ma kuati ra, ta töve nde'e ndo tuva ndicha ña ni kuu ña kâ'in. Va tu ka'in chi'in ra: “¡Ndeta, ta natuviun ti'vaun, ta ku'un ve'un!” Ta nde'e ndisaa ndo ti ndicha iyo ndatui. ¹⁰ Va vitin ni jana'i nuu ndo, ti kùu janai kuati ñivi ñuñivi i'ya. Yakan va ni koto ndo, ti yu'u kùu ra Se'e ñivi tãchi Ndioo, ta iyo ndatui. —Takan kâti ra chi'in ma ndra jâkua'a tutu Ndioo.

Ta te'en nâka'an tuku Jesuu chi'in ma ra kûyutun:

¹¹ —Chi'in yo'o kâ'in ña ndetaun ta natuviun ti'vaun ta ku'un ve'un —kâti Jesuu chi'in ra kûyutun.

¹² Ora kâ'an Jesuu te'en, ta ma ra ku'vi niku, numini ndêta ra, ta nâtuvi ra ti'va ra, ta kêe ra ma tichi ve'e, ta kuà'an ra. Yakan va ndê'e chi'in tinuu na, kêe ra kuà'an ra. Takan kûu ta ora ndê'e na ña jâ'a Jesuu te'en, ta ndava kuà'an tati na. Ta kîcha'a na jâka'nu na Ndioo. Ta te'en kîcha'a na kâ'an ndio na:

—¡Nî'iin cha'a' takâ'an nde'e ndi iin ra ya'a iyo ndatu ña jâ'a te'en!

Jesuu kâna ra ra nâni Leví (Mt. 9:9-13; Lc. 5:27-32)

¹³ Ta ora yâ'a ña kûu takan ta kêe ndiko Jesuu kuà'an ra yu'u lakuna. Ta ikan kûti'vi na nuu ndaa ra, ta ikan kîcha'a ra jâna'a ra tu'un Ndioo nuu na. ¹⁴ Takan kûu ta ora yâ'a ra chi'in na, ta ndê'e ra Leví, ra kùu se'e

Alfeu ña nândi ra nâka'an ra xu'un' nuu ñivi kuenda ma ñu'u' ñuu ka'nu Roma. Tajan kîcha'a kâ'an Jesuu chi'in ra:

—¡Ndakoo tiñu jâ'un chiña ta kichiun chatai! —kâti ra.

Ta ikan Leví numini ndâkoo ra ma tiñu jâ'a ra ta tândikun ra kuà'an ra chata Jesuu.

¹⁵ Takan kûu ta Jesuu châ'an ra chi'in ndra jâkua'a chi'in ra, châkujama ndra ve'e Leví. Ta ikan juuni ka'iin inga ndra nâka'an xu'un' kuenda ñuu Roma, ta inga ndra kini xini chàchi ndra chi'in Jesuu ndia. Takan kûu ña nduva'a kuii kua'a' ñivi ndikun chata Jesuu chi'in ndra tatun ra.

¹⁶ Ta ora ndê'e ndra jâkua'a tutu Ndioo chi'in ndra fariseu ña chàchi Jesuu chi'in ndisaa ma ñivi jâ'a kuati ikan, ta te'en kîcha'a ndra chikatu'un ndra nuu ndra jâkua'a chi'in Jesuu:

—¿Ta naja chàchi ma matru ndo chi'in ma ndian nâka'an xu'un' ta chi'in ndian jâ'a kuati? —Takan kâti ndra nuu ndra.

¹⁷ Ta ikan Jesuu chîni ra ma ña kâ'an ndra. Ta te'en nâka'an ndio ra nuu ndra:

—¿A tüvi chîto ndo ti ma ndian iyo va'a, tüvi chîniñu'u na ma ndra chîto tatan? Ndian ku'vini kùu ndian chîniñu'u yi. Ta yu'u ti tüvi vâchî kuenda ma ndian tüvi chîniñu'u yu'u takua kùu ndian iyo va'a. Yu'u vâchî, va kuenda ndian chîniñu'u yu'u takua kùu ndian iyo kuati —kâti Jesuu.

Chikatu'un ndra nuu Jesuu, naja tüvi ndita yu'u ma ndra jàkua'a chi'in ra

(Mt. 9:14-17; Lc. 5:33-39)

¹⁸ Iin ora ndita yu'u ma ndra chàkunuu chata Xuva ra jàkunduta, chi'in ma ndra jàkua'a chi'in ndra fariseu. Ta ikan nde'e inga ñivi ña ndita yu'u ndisaa ndrakan. Tajan kée ndra kuàndakatu'un ndra nuu Jesuu. Ta te'en chikatu'un ndra nuu ra:

—¿Ta naja ndita yu'u ma ndra chàkuu chata Xuva chi'in ndra chàkuu chata ndra fariseu? ¿Ta ma ndra jàkua'a chi'un, naja töve ndita yu'u ndra ndia? —Takan kàti ndra chi'in Jesuu.

¹⁹ Ta te'en nàka'an Jesuu nuu na:

—Chi'in ma tu'un i'ya ni jana'i nuu ndo naja töve ndita yu'u ndra vitin. ¿A kùu ndita yu'u iin ra ni tanda'a chi'in ñivi ra ora juuni ndaa ra chi'in vi? ¡Na kùu yi! Ti tu juuni ndaa ma ra tànda'a, na kùu ja'a na kundaa na ña ndita yu'u na. Ti tandi'i na chisii na ora ikan. ²⁰ Va ora cha kuà'an ra, tajan kùu kundita yu'u na —kàti Jesuu.

Nuu jàna'a Jesuu ti kùu jandiki ta'an yo tu'un cha'nu chi'in tu'un chaa kà'an ra vitin

(Mt. 12:1-8; Lc. 6:1-5)

²¹ Ta te'en nàka'an tuku Jesuu:

—Nĩ'iin na kùu nataa na iin ja'ma cha'nu chi'in ita'vi ja'ma chaa, ti ma ja'ma chaa nàndii yi ta jàna'kaa yi ma ja'ma cha'nu. Yakan va kà'vi

ga nàkaa yi jà'a ma ja'ma chaa. ²² Ta juuni kùu kuiin ma takuii vinu, ña jàkuiya na tichi tia'a ñii cha'nu, tuva vinu chaa kùu ra'. Ti ma vinu ikan, jàka'ndi ra' ma tia'a ñii cha'nu, ta chàti ra', ta nàkaa ma ñii ikan ndia. Yakan va va'a ga ti'o ma takuii vinu chaa tichi iin tia'a ñii chaa —kàti Jesuu.

Kindaa ndra jàkua'a chi'in Jesuu trigu iin kivi nindeo

(Mt. 12:18; Lc. 6:1-5)

²³ Iin kivi ña nindee ñivi judíu chàkunuu Jesuu chi'in ndra jàkua'a chi'in ra nuu kàa kua'a' trigu. Takan kùu ta ikan kīcha'a ndra jàkuun nda'a' ndra ma trigu. ²⁴ Ta te'en kīcha'a chikatu'un ma ndra fariseu nuu Jesuu, ti kùuni ndra tisokuati ndra Jesuu:

—¡Yo'o xaa! ¿Ta naja jà'a ma ndra jàkua'a chi'un iin ña tüvi iyo yi ña jà'a yo ma kivi nindeo?

²⁵ Ta te'en nàka'an Jesuu chi'in ndra:

—¿A tüvi chàku'uni ndo ña jà'a ma racha'nu David, ora ya'a chāñu soko ra chi'in ndra meru ra? ²⁶ Ta ma tiempu ikan ti ma ra sutu nàni Abiatar kùu ma ra chà'nda tiñu veñu'u ikan. Tajan kī'vi ndio David tichi veñu'u ikan, ta ikan jan chāchi ndio ra ma paan íi kuenda Ndioo. Ta rakan juuni chā'a ra ma paan ikan nuu tandi'i ma ndra chàkuu chata ra. Ta ma paan ikan, ti na vā'a kachi nda ndian nikuuni yi, ti kuenda ma

ndra sutuni kùu yi. —Takan kàti Jesuu.

²⁷ Takan kūu ta te'en nāka'an tuku Jesuu:

—Racha'nu Ndioo ji'na jā'a ra ma ñivi. Tajan jā'a ra ma kivi nindeo. Yakan va kuenda Ndioo, tiaga ka'nu ma ñivi kua ma kivi nindeo. ²⁸ Ta nda yu'u ra se'e ñivi tāchi Ndioo, juuni iyo ndatui ma kivi nindeo —kàti Jesuu chi'in ndra.

3

Iin ra kūyutun nda'a'

(Mt. 12:9-14; Lc. 6:6-11)

¹ Iin ora kī'vi tuku Jesuu tichi veñu'u ñivi judíu. Ta ikan ndaa iin ra kūyutun nda'a'. ² Ta ma ñivi ikan jà'a na kuenda tu jànda'a Jesuu ñivi ku'vi vaji ma kivi nindeo kùu yi. Takan iyo yi ña kumi na Jesuu ta kùu ni'i na nda cha'a' tiso kuaṭi na ra. ³ Ta te'en kà'an ndio ma Jesuu chi'in ma ra kūyutun nda'a':

—jNdeta ta kundaun ma'ñu i'ya!

⁴ Tajan te'en chīkatu'un ndio ra nuu ma ndian ka'iin ikan:

—¿Nayi kùu ja'a yo ma kivi nindeo, kùuni ndo? ¿A jà'a yo ña va'a, a ña vā'a'? ¿A tiá va'a ña jàkakú yo na, a nde'enio ña kuvi na? —kàti Jesuu.

Va ma ñivi ka'iin tichi veñu'u ikan, tūvi nī ka'an na ña kā'an ra. ⁵ Takan kūu ta Jesuu iin ndē'e xaani ra nuu na ña ya'a nda'vi kùuni ra ti tūvi taso'o na ña kà'an ra. Ta tūvi kùnda'vini ma ndian chiniñu'u ra ndē'e na ra. Tajan te'en nāka'an ndio

Jesuu chi'in ma ra kūyutun nda'a':

—jJanakee nda'un! —kàti ra.

Tajan jānakee ndio ma ra ku'vi nda'a' ra. Ta ora ikani ndā'a yi. ⁶ Ta kēe ndio ma ndra fariseu tichi veñu'u ñivi judíu, ta kuà'an ndio ndra nuu ka'iin ndra chàkuu chata racha'nu Herode, ña ni natu'un ta'an ndra naja kua ja'a ndra ta kùu ni'i ndra kua ka'ni ndra Jesuu.

Kùti'vi kua'a' ñivi nuu ndaa Jesuu yu'u lakuna

⁷ Ta Jesuu kuà'an ra chi'in ndra jàkua'a chi'in ra nda yu'u lakuna chi'in kua'a' ñivi ñu'u' Galilea. ⁸ Ta ikan juuni kua'a' ñivi kēe ndio na kuànde'e na nuu ndaa Jesuu ora chito na ña jà'a ra ña va'a. Takan kūu ta chāa ma ndian ñu'u' Judea chi'in ndian ñuu Jerusalén, chi'in ndian ñuu Idumea, ndian iyo iti' kàna nikandii yuta Jordán, ndian ñu'u' ñuu Tiro, chi'in ndian ñu'u' ñuu Sidón ndia. Ndicha ña chāa nduva'a kuui kua'a' ñivi nuu ndaa Jesuu. ⁹ Yakan va ndākoo Jesuu tiñu nuu ma ndra jàkua'a chi'in ra na yati koo ndra chi'in iin lancha ta jàyatin ndra run yu'u lakuna, ikan na jachika ra ra nuu na. ¹⁰ Takan iyo yi ña ja'a ndra koto chakoyo kua'a' na nuu ndaa ra. Ti tandi'i ndian ku'vi kùuni na ke'e na ra, ti chito na ti ya'a kua'a' ñivi ku'vi jànda'a ra.

¹¹ Ta ma tati xaan ora ndē'e na ra, ta chūnandi chiti na nuu ra, ta kīcha'a na kànachaa na te'en:

—iYo'o kùu ma ra Se'e Ndioo! —kàti ma tati xaan ikan chi'in ra.

¹² Va xaan va'a kīcha'a kà'an Jesuu nuu na, ña na kà'an na takan chi'in ra nuu ka'iin ñivi.

Jesuu kàchín ra ndi uchi uvi ndra tatun ra
(Mt. 10:1-4; Lc. 6:12-16)

¹³ Takán kūu ta ora yā'a ña kūu takan, tajan ndāa Jesuu iin yuku. Ta ikan kāna ra ma ndian va'a tiá kùuni ra. Ora kūtī'vi ndra nuu ndaa ra ¹⁴ ta ikan kāchin ra uchi uvi ta'an ndra kuenda ña kakuu ndra chi'in ra ña kà'an ndra ma tu'un va'a Ndioo. Ti ndra'ya kùu ndra ni kuu tatun ra. ¹⁵ Ta chā'a Jesuu ndatu ndra kuenda ña tàva ndra tati xaan ndiso ñivi ku'vi. ¹⁶ Ta ma ndi uchi uvi ma ndra kāchin ra nàni ndra te'en: Simón, ra jākunani Jesuu, Petu'. ¹⁷ Ta uvi ndra se'e Zebedeu, iin ra nàni Jandiau chi'in ra yani ra, Xuva. Ndrakan jākunani Jesuu ndra Boanerges ña kùuni yi ka'an yi ndra xaan takua xaan nda'yu savi ora kùun ra. ¹⁸ Ta inga tuku ra nàni André chi'in Lipe chi'in Tolo chi'in Mate chi'in Tomá, ta Jandiau ra se'e Alfeu. Ta juuni kāchin Jesuu Tadeu chi'in Simón, ra kùuni kuati chi'in ñivi ñuu ka'nu Roma. ¹⁹ Ta ra nuu ndi'i nia, va kùu Juda Iscariote, ra ni xikoña'a Jesuu tiá iti' nuu.

Kàti ñivi ti chi'in ndatu kui'na jànda'a Jesuu ma ñivi ku'vi

(Mt. 12:22-32; Lc. 11:14-23; 12:10)

²⁰ Takán kūu ta kēta iin kivi, ña kī'vi tuku Jesuu iin ve'e. Ta ikan inga cha'a' juuni kūtī'vi kua'a' ñivi. Ña nī kuu kachi ra ni chi'in ndra jākua'a chi'in ra jà'a na. ²¹ Ta ora chīto ma ñivi Jesuu ña jà'a ra ta chàki'in na ra ti xini ra tivi ña jà'a ra takan, kùuni na.

²² Takán kūu ta juuni ma ndra jākua'a tutu Ndioo ndra kēe ñuu Jerusalén, chāa ndra nuu ndaa Jesuu. Ta te'en kà'an ndra chi'in ma ñivi ikan:

—Juu, ma kui'na kùxini chā'a ndatu nuu ra'ya, ti chi'in ndatu yakán', tàva ra ma tati xaan ndiso ñivi. —Takan kà'an ndra chata Jesuu.

²³ Ta ikan numini kāna Jesuu ndra. Ta kīcha'a kà'an ra iin ku'va chi'in ndra.

—iNa kūu tava ma kui'na juuni maa yi! ²⁴ Tatu iin ñuu kànita'an chi'in juuni maa yi, na kùndee yi kua'a' tiempu. ²⁵ Tatu iyo iin yo kànita'an chi'in juuni ñivi na, na kùndee na kua'a' tiempu ndia. ²⁶ Yakan va tu ma kui'na kànita'an yi chi'in juuni maa yi, juuni kùndee na ndia. Ta ikan kùu nuu ndi'i nuu na.

²⁷ 'Yakan va nī'iin yo kūu kī'vi iin ve'e ra ya'a iyo ñandee ta kuika, ta sù'u yo ña iyo nuu ra. Na kūu ja'a yo yi tu tüvi ku'ni ji'na yo ra. Yakan va tu ku'ni ji'na yo ra, tajan kùu su'u yo ma ña iyo ra.

²⁸ 'Va yu'u kàti ndicha kuii nuu ndo ti ma Ndioo ya'a ka'nu ra. Ta jànaa ra kuati

ma ñivi ta ndisaa ña kini kà'an na. ²⁹ Va ndian kàti'ini chata Tati Ií Ndioo ndiakan tūva janaa Ndioo kuati na. Yakan va endee koo kuati ikan chi'in na ndisaa tiempu.

³⁰ Ña'a kātitu'un Jesuu nuu ndra, ti tìsokuati ndra ra ña jànda'a ra ndian ku'vi chi'in ndatu kui'na.

Chàa ma'á Jesuu chi'in ndra yani ra ta ñivi ta'an ra nuu ndaa ra jàna'a ra

(Mt. 12:46-50; Lc. 8:19-21)

³¹ Takan kūu tajan chāa ma'á Jesuu chi'in ndra yani ra chi'in ña ta'an ra ve'e nuu ndaa ra. Va k̄ndoo vi nuke'eni. Ta ikan kà'an vi chi'in iin ra ndaa ma nuu ka'iin kua'a' ñivi yuve'eni, na kuka'an ra chi'in Jesuu.

³² Ta ikan jan chāa ma ra kuàka'an chi'in Jesuu nuu ndaa ra chi'in kua'a' ñivi. Ta te'en kīcha'a kà'an ra chi'in Jesuu:

—Nuke'e ndaa ma'un chi'in ndra yaniun ta ñivi ta'un, ña nànduku vi ñun.

³³ Va te'en nāka'an ra ña chīkatu'un ra nuu na:

—¿Yo kùu ma'i chi'in ma yanī ta ndian ta'in?, kùuni ndo.

³⁴ Ta ikan jan kīcha'a ndè'e ndicha ndio ra ma ndian ka'iin xiin ra. Ta te'en nāka'an tuku ra chi'in na:

—¡Na kuni va'a ndo ña ni ka'in chi'in ndo! ³⁵ Yakan va ma ndian jà'a ña kùuni Ndioo, ndiakan kùu ma yanī chi'in ta'in chi'in ma ma'i —kàti Jesuu.

4

Iin ku'va ña jàkuuni Jesuu kà'an ra nuu ñivi chata iin ra tàchi

(Mt. 13:1-9; Lc. 8:4-8)

¹ Takan kūu ta kīcha'a jàna'a tuku Jesuu inga cha'a' ma yu'u lakuna. Ta tava nduva'a kuii kua'a' ñivi kùti'vi nuu ndaa ra, yakan va ndāa Jesuu tichi iin lancha ña ndaa yatini ma yu'u lakuna ikan. Tajan nda tichi run chūnandi ndio ra kà'an ra chi'in na. Ta ma ñivi ikan ti yu'u lakunani k̄ndoo na chini na ma ña kà'an ra. ² Ta ikan jan kīcha'a ra jàna'a ra kua'a' nakuyi nuu na chi'in ku'va, ikan na kutunini na ña kùuni ra ka'an ra.

Yakan va te'en kīcha'a ra kà'an ra ma ku'va nuu na:

³ —¡Taso'o ndo ña ni ka'in! —kàti Jesuu. —Ìyo iin ra tàchi. Ta rakan ti ora chāa ra nuu ñu'u' ra, ⁴ ta kīcha'a ra tàchi ra. Ta tia ma chiti kōyo yi tichi iti'. Ta ndè'e ma saa yi. Ta nūu ndri nuu kàndoyo yi. Ta chāchi ndi'i ndri yi. ⁵ Ta inga ita'vi yi kōyo yi tañu yuu. Ta ikan, ti nuuni yoso ma ñu'u', ti maaaa yuu ndòyo nda ninuu. Yakan va ma chiti kōyo tañu yuu numini kāna yi, ti tūvi kunu indii ma chiti.

⁶ Takan kūu ta ora ñuka'ñu ndií, nduva'a kuii xii yi, ti tūvi ni'i yi ndanu ki'vi yo'o yi. Yakan va nātii yi. ⁷ Ta inga ita'vi ma chiti chīta yi tañu ku'u. Ta ma ku'u ikan numini chā'nu yi, ta jāvati yi nuu yi. Ta nī kua kua'nu yi. Yakan va tūva nī kuu

jatiñu yi. ⁸ Ta tia yi, va kōyo nuu va'a ñu'u'. Yakan va kāna yi, ta chā'nu va'a yi. Ta kēta kua'a' va'a chiti nuu yi. Iyo yoko ña kēta oko uchi chiti nuu ii'in yi. Ta iyo ña kēta uni xiko chiti nuu. Ta inga yoko ña chā'a iin cientu chiti.

Yakan kūu ma ku'va kàti Jesuu nuu na.

⁹ Ta te'en nāka'an tuku Jesuu chi'in na:

—iYakan va na taso'o ndisaa ndo ma ña ni ka'in chi'in ndo!

Nuu jākoto Jesuu ñivi nda cha'a' jàna'a ra ma ku'va nuu na

(Mt. 13:10-17; Lc. 8:9-10)

¹⁰ Takan kūu ta ora kīndoo ma'iin Jesuu chi'in ndi uchi uvi ndra jākua'a chi'in ra, ta inga ndra ka'iin xiin ra. Ta te'en kīcha'a chīkatu'un ndra nuu Jesuu:

—iNa katitu'un nuu ndi, nayi kùuni ma ku'va ikan ka'an yi! Vati töve kùtunini ndi ma tu'un kā'un —kàti ndra.

¹¹ Ta te'en nāka'an Jesuu chi'in ndra:

—Nuu ndyo'o, chā'a Ndioo ña koto ndo tu'un xe'e ña iyo chi'in ra nuu chà'nda ra tiñu. Yakan va chà'a ra ña nākoto ma ndian jākūu tiñu nuu ra ma tu'un xe'e ikan. Va ma ndian tüvi chìnuni ña kà'in, nuu ndiakan va chi'in maaa ku'vani ni ka'in yi chi'in na. ¹² Ta ma ñivi ikan ti vaji ndè'e na, va tüvi ndichin nuu na. Ta vaji chini na, va tüvi kùtunini na ma tu'un kà'in. Yakan va kùu ndikoni'i ndiko na chi'in Ndioo. Ta töve ni janaa

ra kuati na ndia. —Takan kàtitu'un Jesuu nuu ndra.

Jesuu jāna'a ra naja kua kùuni ma ku'va ikan ka'an yi cha'a' ma ra tàchi chiti

(Mt. 13:18-23; Lc. 8:11-15)

¹³ Takan kūu ta te'en nāka'an tuku Jesuu chi'in ndra:

—iTu tüvi kùtunini ndo ma ku'va i'ya, naja kua kùu kutunini ndo inga ku'va ni ka'in, tuva takan? ¹⁴ Ti ma ra tàchi chiti, indukuni kùu ra takua kùu ma ra jàna'a tu'un Ndioo. ¹⁵ Vati iyo

ma ndian kàa takua kàa ma chiti kōyo tichi iti'. Chini va'a na ma tu'un Ndioo, va ora ña cha chini na yi, tajan vachi ndio ma kui'na ka'nu. Ta yakán' jànaa ma tu'un va'a Ndioo ña cha iyo anima ii'in ma ñivi ikan.

¹⁶ Ta inga na kàa na takua kàa ma chiti ña kōyo tañu yuu. Ta ndiakan kùu ma ndian chìnuni tu'un Ndioo. Yakan va ora ndāki'in na yi, ndava chisii na ti ndāki'in na yi chi'in ndisaa anima na.

¹⁷ Yakan va ndiakan kàa na takua kàa ma chiti tàchio ña tüvi kunu indii yo'o jà'a ma yuu. Ta ndiakan kùu na takua kùu ma chiti ikan. Ti töve nì'i yi nuu ku'un yo'o yi. Yakan va ma ñivi ikan, tüvi chùndaa va'a na. Ta chìnuni na ma tu'un Ndioo tia kivini. Ta vachi ndio ma ndian jàndoto kuati nuu na, cha'a' ma tu'un Ndioo. Tajan ndè'e ndio na tundo'o. Ta na kua koo va'a na chi'in ma tu'un Ndioo. Yakan va ndākoo ndio na yi. ¹⁸ Ta inga na kàa na takua kàa chiti

ña kōyo tañu ku'u. Ndiakan kùu ma ndian chìnuni tu'un Ndioo. ¹⁹ Va chitu'un na tiá cha'a' ma ndatiñu ña nì'i na ñuñivi i'ya. Ta juuni ya'a kùuni na nde'e na ma xu'un' ña na jandakuu kuika yi na. Ta yakan kùu yi ña jànda'viña'a yi na. Ta yüvi yakan ni kuu yi, ti kùuni na inga nakuyi koo nuu na. Ta takan kùu yi chi'in ma chiti tàchio, ora kàna yi nuu vati. Töve kùu jatiñu yi. Yakan va takan kùu ma ñivi ikan, ti tüvi chàa ma tu'un Ndioo nda anima na. ²⁰ Iyo inga ma ñivi ña chini na ma tu'un va'a Ndioo. Ta chìnuni na ña kà'an yi chi'in ndisaa anima na. Ndiakan kùu na takua kùu ma chiti ña tàchi iin nuu ñu'u' va'a. Ta iin ñivi ikan kùu na takua kùu ma trigu ña chā'a oko uchi ta'an chiti. Ta inga tuku yi chā'a uni xiko chiti. Ta inga na kùu na takua kùu ma ña chā'a iin cientu chiti —kàti Jesuu.

Jesuu kà'an ra iin ku'va ña jàkuuni ra kà'an ra cha'a' ñu'ú kandil

(Lc. 8:16-18)

²¹ Takan kùu ta te'en nàka'an tuku Jesuu inga ku'va nuu ma ñivi:

—¿A va'a tu kutaa xe'o iin kandil tichi iin kisi ñu'u', a iin xuu chito, kùuni ndo? ¡Na kùu yi! Ti tu tüvi tàkaa sukun yo yi, na kùu ndo ndichin nuu yo jà'a yi.

²² Vati na kùu tixe'o nì'iin ña jà'a yo, ti tiá kivi ni koto ndisaa ñivi ma ña tixe'o. Ta juuni na kùu ka'an yo nì'iin tu'un xe'e kua'a' tiempu, ti

ni chaa iin kivi ña ni koto kachin ndisaa ñivi yi ndia.

²³ Yakan va te'en nàka'an tuku Jesuu chi'in na:

—¡Na taso'o va'a ndo ña ni ka'in chi'in ndo, tuva iyo chinituni ndo!

²⁴ Tajan te'en nàka'an ndio ra chi'in na:

—¡Na ja'a ndo kuenda nuu ndo ma tu'un ña kà'in nuu ndo! ¡Na kuni va'a ndo yi ta jachi'in ndo yi ora tindee ndo inga ñivi, ta takan Ndioo ni ja'a ra chi'in ndo, ta ni ku'va ra ña kutuni ndo tiá kua'a' yi! ²⁵ Yakan va tu ja'a va'a ndo ma tiñu Ndioo, ni tindee ra ndo tiá kua'a'. Va tu tüvi jatiñu ndo kuenda Ndioo, ni kindaa ra ma tiñu jà'a ndo, vaji töva kua'a' yi —kàti Jesuu.

Jesuu kà'an ra iin ku'va chata naja kua cha'nu chiti tàchi ñivi

²⁶ Takan kùu ta te'en nàka'an tuku Jesuu:

—Indukuni kùu ma nuu chà'nda Ndioo tiñu kua iin chiti tàchi iin ratàchi. ²⁷ Ti ma chiti ikan kàna yi ta chà'nu yi, vaji kixi ra a ndito ra. Yakan va rakan tüvi chito ra naja kua jà'a yi ña chà'nu yi. ²⁸ Ti ma chiti ikan, juuni ma ñu'u' jà'a ña kàna yi. Va ji'na kèta ma punta yi, tajan kèta ma yoko yi. ²⁹ Ta ora cha nātii ndio ma yoko yi, tajan kindaa ndio yo ma chiti ikan. Ta chàchi ndio yo yi —kàti Jesuu.

Jesuu kà'an ra iin ku'va chata chiti yukú mostaza

(Mt. 13:31-32; Lc. 13:18-19)

³⁰ Takan kūu ta te'en nāka'an tuku Jesuu ndia:

—¿Nda chi'in induku ma nuu chà'nda Ndioo tiñu?, kùuni ndo. ¿A nda chi'in kùu jando induku yo yi? ³¹⁻³² Ti ma nuu chà'nda Ndioo tiñu, indukuni yi chi'in ma chiti mostaza ña tàchi yo. Ti vali yi va chà'nu yi tiá kua inga tuku yukú. Ña chi'in soko na'nu yi, nda saa kùu ja'a ri taka ri nuu vati soko run —kàti Jesuu.

Nuu chà'tiñu Jesuu ma ku'va jàna'a ra

(Mt. 13:34-35)

³³ Yakan va chi'in tu'un i'ya jàna'a Jesuu ma tu'un Ndioo chi'in kua'a' ku'va, ña cha kà'an ra i'ya. Yakan va Jesuu jàna'a ra nuu na, nda kati kutunini na tu'un kà'an ra. ³⁴ Va nī'iin tu'un tüvi kà'an ra, tu tüvi kà'an ra yi chi'in ku'va. Va ma ndra jàkua'a chi'in ra jàna'a ra naja kua kùuni ma ku'va ikan kà'an kachin yi nuu ndra inga ora.

Jākutaxin Jesuu tati chi'in takuii lakuna

(Mt. 8:23-27; Lc. 8:22-25)

³⁵ Takan kūu ta ora kuaa ma kivi ikan, tajan te'en nāka'an Jesuu chi'in ndra jàkua'a chi'in ra:

—¡Na ko'o inga chiyo lakuna! —kàti Jesuu chi'in ndra.

³⁶ Tajan ndàkoo ndio ndra ma ñivi ikan yu'u lakuna, ta kuà'an ndio ndra chi'in Jesuu juuni tichi lancha nuu indii ndra chi'in ra. Ta ikan juuni tándikun inga lancha ndàka ta'an chi'in

ndra kuà'an run chata ma lancha ndra ndia. ³⁷ Ta ora cha kàcha'an ndio ndra nuu lakuna, ta kōyo ndio savi tati chata ndra. Ta ikan kīcha'a k'vi ndio takuii ikan tichi ma lancha. ³⁸ Takan kūu ta tiin ñuma'na Jesuu, ta nduva'a kuii kixi ra kàndii ra iti' xuu lancha chi'in chala ra. Tajan jàndakoo ndio ndra ra, ta te'en kīcha'a kà'an ndra chi'in ra:

—Matru, ¿a tüvi ndè'un, ti chani ka'a yo? —kàti ndra chi'in Jesuu.

³⁹ Ta ikan jan ndēta ndio Jesuu, ta te'en kīcha'a kà'an ndio ra chi'in ma savi tati.

—¡Na kutaxin ndo! —kàti ra. Tajan kūtaxin ndio ma savi tati chi'in ma takuii lakuna.

⁴⁰ Tajan te'en nāka'an ndio ma Jesuu chi'in ma ndra jàkua'a chi'in ra:

—¿Ta naja ya'a ndasii ndo? ¿A takā'an chinuni ndo tu'un Ndioo ña jā'a ndo takan? —kàti Jesuu.

⁴¹ Takan kūu ta ndrakan nduva'a kuii yū'vi ndra, ta kīcha'a ndra chikatu'un ta'an ndra:

—¿Nda ra kùu ra'ya, ña nda savi tati ta lakuna jàchi'in ña kà'an ra? —kàti ndra ña nàtu'un ta'an maa ndra.

5

In ra ndiso tati xaan ñu'u' Gerasa

(Mt. 8:28-34; Lc. 8:26-39)

¹ Takan kūu tajan kēta chiyo ndio Jesuu chi'in ndra jàkua'a chi'in ra inga chiyo yu'u lakuna. Ta ikan kàndii iin ñu'u' nàni Gerasa. ² Ta

ora nūu ndio Jesuu tichi lan-
cha, ta ikan tū'va iin ra ndiso
tati xaan nuu ra. Ta rakan ti
já kēe ra nuu iyo ra kama-
jandu, ³ ti ikan iyo ra. Ta
nī'iin na kūu tiin na ra, ni
chī'in kadena kūu ku'ni na
ra. ⁴ Yakan va jin kua'a'
cha'a' cha chū'ni na nda'a' ra
chī'in cha'a' ra chī'in kadena,
va endee ndī'i yi jàche'e ra.
Yakan va nī'iin na kūndee
na ra. ⁵ Ta ndisaa tiempu
chàkunuu ra ora ndichin ta
ora naa, iti' yuku taxiin nuu
tūvi ñivi. Ta juuni chàkunuu
ra iti' kamajandu, ña endee
ndà'yu ra chàkuu ra ikan.
Ta endee kàni maa ra ra
chata yuu. ⁶ Takan kūu ta
ora ndē'e ndio ra ña chika
ga vāchi Jesuu, ta endee
kàndakunu ra kuàta'an ndio
ra nuu vāchi ra. Ta ora chāa
ndio ra nuu ndaa Jesuu, ta
chūnandi chiti ra nuu ra.
⁷ Ta te'en kīcha'a' ndio ra
kànachaa ra nuu Jesuu:

—¿Nayi kùuniun ja'un
chī'in, yo'o Jesuu, Se'e Ndioo
ra iyo andivi? ¡Chī'in
sivi Ndioo, chikain ñamani
nuun ña na kī'viun chī'in!
—Takan kàti yi chī'in Jesuu.

⁸ Kà'an yi takan chī'in Je-
suu, vati jī'na ra nāka'an
te'en nuu yi:

—¡Yo'o tati xaan, na keun
tichi kuñu ra'ya! —kàti Je-
suu chī'in yi.

⁹ Takan kūu ta te'en
chīkatu'un ndiko Jesuu nuu
yi:

—¿Naja nàniun? —kàti
Jesuu.

Ta te'en nāka'an yi:

—Nàni ndi Legion, ti kua'a'
tati xaan kùu ndi ña iyo ndi
tichi kuñu ra'ya —kàti yi.

¹⁰ Takan kūu ta ma tati
ikan chīkan yi nuu Jesuu
ñā na tāva ra yi ma tichi
ñuu ikan. ¹¹ Ta tava ndē'e
yi ña yatini xiin ma yuku
ndaa ikan, ka'iin kua'a' kini
ñā kàchika ndri chàchi ndri
ku'u kàa ikan. ¹² Yakan va
ma tati xaan te'en chīkan yi
nuu Jesuu:

—¡Na ja'un tia ñamani
nuu ndi, ña tachiun ndi na
kī'vi ndi tichi kuñu ma kini
kàchika ikan! —kàti yi.

¹³ —Va'ani tuva takan
kùuni ndo —kàti Jesuu chī'in
yi.

Tajan kēe ndio yi kuñu ma
ra'ii ikan, ta kuà'an yi. Tajan
kī'vi yi ma kuñu ndri. Takan
kūu ta ma kini kàchika ikan,
ti uvi mii ta'an ndri kùu ndri.
Ta ora kī'vi ndio na tichi
kuñu ndri, tajan kàndakunu
ndio ndri kuà'an ndri. Ta
kàchita ndri iin xa'va ña
iyo yu'u lakuna. Ta ikan
kā'a' ndri tichi lakuna ta chī'í
ndri.

¹⁴ Ta ma ndra kùmi
ma kini endee chīnu ndra
kuà'an ndra ora ndē'e ndra
ma ña jā'a chī'in ndri. Yakan
va ora chāa ndra ma ñuu
ta kīcha'a' ndra nàtu'un
ndra ña tā'an ma kini chī'in
tandi'í ñivi iyo kuariya ta
chī'in ñivi iyo ñuu ndia.
Takan kūu ta kēe ndio na
kuànde'e na nuu kàchita
ndri. Ta ora ndē'e na ndri,
tajan ndīkoni'i ndiko na
nuu ndaa Jesuu. ¹⁵ Ta ora
kūyatin ndio na nuu ndaa
Jesuu, ta ikan ndē'e ndio na
ma ra tīvi xini niku. Ña cha

ñù'u ndio ra ja'ma nàndi ra. Va tüva jà'a ra takua jà'a ra ora ndiso ra tati xaan niku. Ta ndava kuà'an tati na ora ndē'e na ña cha ndòva'a ra. ¹⁶ Takan kūu ta ma ñivi ña ndē'e kua tā'an ma ra ndiso tati xaan chi'in ña tā'an ma kini, kīcha'a na nātu'un na yi chi'in inga ñivi ña kūu. ¹⁷ Takan kūu tajan kīcha'a ma ñivi ñuu kà'an na nuu Jesuu na kee ra ku'un ra ma ñu'u' ikan.

¹⁸ Takan kūu ta ora ndāa ndiko Jesuu tichi lancha, ta nduva'a kuii jānini ma ra ndiso tati xaan niku Jesuu, ña kùuni ra ku'un ra chi'in ra. ¹⁹ Va Jesuu tüvi nī cha'a ra ku'un ra chi'in ra. Ta te'en kīcha'a kà'an ra chi'in ra:

—¡Kindoo yo'o, xaa! ¡Ta kuà'an ve'un nuu iyo ñiviun! ¡Ta katitu'un nuu vi, ndisaa ña jā'a Racha'nu Ndioo chito'un chi'un, ta naja kua kūnda'vini ra ñun ña jānda'a ra ñun! —kāti Jesuu.

—Va'ani tuva takan —kāti ra chi'in Jesuu.

²⁰ Tajan kuà'an ndio ra. Ta kīcha'a kàtitu'un ra nuu ndisaa ñivi ñuu Decápolis ña jāndova'a Jesuu ra. Ta ndisaa ñivi ikan ndava yu'vi na, ña kà'an ra takan chi'in na.

Ña se'e Jairo ta ña kè'e ja'ma Jesuu

(Mt. 9:18-26; Lc. 8:40-56)

²¹ Takan kūu ta ora ndikoni'i ndiko Jesuu ma inga chiyo lakuna chi'in lancha. Tajan ma ora ikani kua'a' ñivi kūti'vi nuu ndaa ra yu'u lakuna. ²² Takan kūu tajan chāa ndio iin ra vika

ndiso tiñu veñu'u ñivi judíu ña nàni Jairo. Ta ora ndē'e ra Jesuu numini chūnandi chiti ra nuu ra. ²³ Ta ikan nduva'a kuii chīkan ra ñamani nuu Jesuu. Ta te'en nāka'an ra chi'in Jesuu:

—¡Chani kuvi ma ñavali se'i! ¡Yakan va ko'o ta jananiun nda'un chata ña! ¡Ikan na nda'a va'a ña ta koo ndikoan! —Takan kāti ra chi'in Jesuu.

Ta te'en nāka'an Jesuu chi'in ra:

—¡Na ko'o, tuva takan! —kāti ra chi'in ra.

²⁴ Ta ikan jan kēe ndio Jesuu kuà'an ra chi'in ra. Ta ikan juuni tāndikun kua'a' ñivi kuà'an na chata ndra ña ndava tituu ta'an na. ²⁵ Ta tañu ma ñivi kàcha'an ikan, kuà'an iin ña cha iyo uchi uvi kuiya ña ku'vian jà'a niian. ²⁶ Ta nduva'a kuii cha ndē'an tundo'o nda'a' ndra chito jà'a tatan. Ta tüvi ndòva'a ña, vaji jānaa ña ndisaa xu'un' kumian. Java vi'aga ka'vi kùunian jà'a yi.

²⁷ Yakan va ora chīnian ña kà'an Jesuu, ta tāndikun ndioan kuà'an ña. Ta ikan jāyatin ndioan ña iti' chata ra. Tajan jānanian nda'a' ña ja'ma ra. ²⁸ Ta te'en kīcha'a ña chānīnian: "Jitu ja'mani ra na ke'o, ta chi'in yakani kuu nda'a yo," kùunian, ña chānīnian. ²⁹ Ta ikan jan kē'e ndioan ma ja'ma ra, ta ma ora ikani kūtāxin ma niian. Ta ndā'a ña. ³⁰ Takan kūu ta ikan tūvini Jesuu ña kēe ita'vi ndatu ndiso ra. Tajan ndikoni'i ra nde'e ra nuu

ma ñivi. Ta te'en chikatu'un ra nuu na:

—¿Yo kē'e ja'mai nda che'e? —kàti ra.

³¹ Ta te'en nāka'an ndio ma ndra jākua'a chi'in ra:

—Matru, ¿a tüvi nde'un, ti ya'a kua'a' ñivi títu ta'an xiun? ¿Ta chikatu'un gaun ña yo kē'e ñun? —kàti ndra chi'in ra.

³² Tajan chikonuu ndio Jesuu ndè'e ra ma ndian ka'in xiin ra, va ti kùuni ra nde'e ra yo kùu ma ña kē'e ja'ma ra. ³³ Yakan va ma yakan ndava yù'vian ña kā'an ra, ti cha chítóan ña tā'an ña ora kē'an ma ja'ma ra. Ta ikan jan chāa ndioan nuu ra, ta chūnandi chitian. Ta kàtían ndisaa ña tā'an ña nuu ra. ³⁴ Ta te'en nāka'an ndio Jesuu chi'an:

—Yo'o se'yu, ¡cha kuu ku'un vitin! Ti cha ndā'un jā'a ña chìnuniun.

³⁵ Takan kūu ta juuni takā'an chinu kà'an Jesuu nuan, ora chāa inga ma ndra iyo ve'e ma ra vika ndiso tiñu veñu'u ñivi judíu. Ta te'en kīcha'a kà'an ndra nuu tatá ñavali ikan:

—Cha chí'í ma ña se'un. ¿Yakan va nda kuenda ña jākenaa ka'un tiempu ra? —Takan kàti ndra chi'in ra.

³⁶ Takan kūu ta ora chíni Jesuu ña kà'an ndra takan chi'in Jairo, tajan te'en kīcha'a nāka'an Jesuu chi'in ra:

—¡Na yū'viun! ¡Na chinuniun ma ña jā'i! —kàti Jesuu chi'in ma ra vika veñu'u ñivi judíu.

³⁷ Ta ikan jan kēe Jesuu kuà'an ra chí'in Petu', Jandiau ta Xuva, ra yani Jandiau. Ta tiá ma ñivi tüvi nī cha'a ra ña ku'un na chí'in ndra. ³⁸ Takan kūu ta ora chāa ndra ve'e ma ra vika veñu'u ñivi judíu. Ta ikan ndè'e Jesuu ña ya'a kuvaa ñivi ka'in ikan, ña kàchaku na. ³⁹ Ta ikan jan kí'vi Jesuu tichi ve'e chí'in ndra kuà'an chí'in ra. Ta te'en nāka'an ndio Jesuu:

—¿Ta naja ya'a kàchaku ndo? Ta ma ñavali ikan tüvi nī chí'an, ti kixinian —kàti Jesuu.

⁴⁰ Ta ma ñivi ikan java chakú ndaani na ña kà'an ra. Va te'en nāka'an tuku Jesuu chí'in ma ñivi, na kee na nuke'e. Tajan kí'vi ndio ra chí'in ma ndi unī ndra chāa chí'in ra, chí'in tatá ña ta ma'á ña nuu kàndian. ⁴¹ Tajan tiin ndio Jesuu nda'a' ña ta te'en nāka'an ra chí'an:

—¡Talita kum! —Tu'un i'ya te'en kùuni yi ka'an yi: Chi'un kà'in yo'o, xi'i. ¡Na ndetaun! —kàti ra chí'an.

⁴² Ta ma ora ikani ndèta ña, ta numini kīcha'a ña chàkunuan. Ta yakan ti já uchi uvi kuiya ña. Ta ora ndè'e ma ñivi ña nàndoto ndíkoan, ndava yū'vi na. ⁴³ Ta te'en nāka'an ndio Jesuu chí'in na:

—¡Na kà'an ndo ña jā'i nuu nī'in ñivi! —kàti Jesuu.

Tajan kīcha'a kà'an ndio ra chí'in ma ñivi ikan na ku'va vi ña kachian.

6

Chàa Jesuu ñuu Nazaret

(Mt. 13:53-58; Lc. 4:16-30)

¹ Takan kuu tajan kee ndio Jesuu kuà'an ra chi'in ndra jàkua'a chi'in ra nda ñuu ra.

² Ta ora chāa ndio ma kivi nindeo, tajan kīcha'a Jesuu jàna'a ra tichi veñu'u ñivi judíu. Ta ma ñivi ikan, ti ya'a ndē'e ndaa na Jesuu ora chīni na ña kà'an ra. Yakan va te'en kīcha'a na chikatu'un ta'an na:

—¿Ndanu kütu'va ra ña kà'an ra? ¿Ta ndanu tāva ra ma ña chito ra chi'in ma ndatu ra? ³ ¿A yūvi rakan kuu ra se'e Ndiya, ra jàtiñu chi'in vitu, niku? Chito yo ti yani ra kuu Jandiau, ta Kusé, ta Juda chi'in Simón. Ta juuni i'ya iyo ma ñivi ta'an ra ndia. —Takan kati na ña nātu'un ta'an na.

Yakan va nī jachi'in na ña kà'an Jesuu. ⁴ Ta te'en nāka'an ndiko Jesuu chi'in na:

—Taku ra kà'an kuenda Ndioo nda ni kùuni jaka'nu na ra, va juuni ma ñuu nuu chā'nu ra, tüvi yo kùuni nde'e ra, ni ma ñivi ra ndia —kati Jesuu.

⁵ Yakan va nī kuu ja'a Jesuu kua'a' tiñu ndatu ikan, ti ya'a xani na ndè'e na ra. Ma ña jā'a ra, kuu ña jundii ra nda'a' ra chata tia ma ndian ku'vi, ta ndā'a na jà'a yī. ⁶ Takan kuu ta ya'a nakanini ra ña tüvi chìnuni ma ñivi ñuu ra ña jā'a ra. Ta ikan jan kee ndio ra kuàjana'a ra ñuu iyo yatini ma ikan.

Tàchi Jesuu ndra jàkua'a chi'in ra, na kukatitu'un ndra tu'un va'a Ndioo

(Mt. 10:5-15; Lc. 9:1-6)

Takan kuu ta Jesuu chākunuu ndio ra jàna'a ra nuu iyo ñuu kuati iyo yatini.

⁷ Ta ikan jan kāna ndio Jesuu ndi uchi uvi ndra jàkua'a chi'in ra. Ti ni tachi ra ndra kuenda uvi ndra, ti ni ku'va ra ndatu ra nuu ndra. Ta ni tachi ra ndra ña kujanda'a ndra ñivi ndiso tati xaan.

⁸ Va jī'na te'en nāka'an ra chi'in ndra:

—Tüvi kunaa ndo nī'iin nakuyi tichi iti' kuà'an ndo, ni yunu, ni xita', ni xu'un'. Kuu kunaa ndo, va iin yutun vatuni, ⁹ ta kundii cha'a ndo ndichan ni. Ta juuni na kuu ku'un toto ndo ja'ma ndia.

¹⁰ Ta ora kī'vi ndo ve'e iin ñivi, na koo ndo ma ikan nda kati keta ora ku'un ndo inga ñuu. ¹¹ Vatu chaa ndo ve'e iin ñivi, ta tüvi jachi'in na ma ña kà'an ndo, ta tüvi taso'o na yī, tiá va'a tu numini kee ndo ma ñuu ikan, ta ku'un ndo inga ñuu. Ta na jakisi ndo yuyaka ka'iin ndichan ndo, ikan nakoto na, ti töve ni ni'i na ñamani Ndioo, ti töve nī jachi'in na ma tu'un Ndioo ña kätitu'un ndo nuu na. —Takan kati Jesuu chi'in ndra.

¹² Takan kuu tajan kee ndio ndra jàkua'a chi'in Jesuu kàcha'an ndra ña kuàkatitu'un ndra nuu ma ñivi na ndikonī'i ndiko na chi'in ma Racha'nu Ndioo. ¹³ Ta juuni tāva ndra kua'a' tati xaan ndiso ñivi. Ta chi'in cete jā'íi ndra xini ma ndian ku'vi, ta ndōva'a na.

Nuu chi'i Xuva ra jakunduta

(Mt. 14:1-12; Lc. 9:7-9)

14 Takan kuu tajan chito ndio ma Rey Herode na ja'a Jesuu. Ta ndisaa na ja'a ra chitakuati ndio yi ma nuu ikan. Yakan va te'en naka'an ndio Rey Herode:

—Ndicha kuii na rakan kuu Xuva Tita! Ta nandoto ndiko ra taanu nivi ndii. Yakan janda'a kua'a nivi chi'in ndatu ra. —Takan kati ma Rey Herode.

15 Ta iyo inga tuku ndian ka'an te'en:

—Rakan kuu Elia, ra ka'an chi'in tu'un yu'u Ndioo taji'na! —kati na.

Ta iyo inga ndian ka'an te'en:

—Rakan kuu ra ka'an chi'in tu'un yu'u Ndioo, takua ka'an ndra chiyo taji'na!

16 Yakan va ora chini Rey Herode na ka'an na takan, ta te'en kicha'a ka'an ra:

—Ndicha kuii na rakan kuu Xuva, na tachii na chaka'nda ndra xini ra! jVa vitin juu ra kuu ra na nandoto ndiko ra! —Takan kati Rey Herode.

17 Ti cha'a na nani Herodias ti'i ma Rey Herode Xuva Tita tichi vekaa. Takan kuu ta ora cha ti'i ndra ra tichi vekaa, tajan chu'ni ndio ndra ra chi'in kadena. Ta ma na nani Herodias juan chundaka ra nani Lipe niku, ra yani Rey Herode. Ta vitin cha su'u Rey Herode na nuu ra yani ra, ta tanda'a ndiko ra chi'an. 18 Ti te'en ka'an Xuva chi'in Herode

ora tak'an ti'i ra ra tichi vekaa:

—In kuati kuu yi tu ndakaun niasi'i ma ra yaniun. —Takan kati Xuva.

19 Yakan va cha'a' yakan kuu yi, na xaani Herodias nde'an Xuva. Yakan va kununian ka'nian ra. Va ni kuu yi. 20 Ti Rey Herode yu'vi ra nde'e ra Xuva, ti chito ra ti iin ra ndaa ta va'a kuu ra nuu Ndioo. Yakan va kumi va'a Herode ma Xuva, ti koto ki'vi Herodias nuu indii ra, ta ka'nian ra. Yakan va ora katitu'un Xuva ma tu'un Ndioo nuu Rey Herode, chata'ani ra ma na ka'an yi, va tui jachi'in ra yi. 21 Takan kuu ta cha iin kivi na nde'e ndio ma Herodias naja kua ja'a na, na ni ka'nian Xuva. Ti ma kivi ikan kuu yi na chinu Rey Herode kuiya ra. Tajan ja'a ndio ra iin viko ka'nu. Tajan jainvitaa ra tandi'i ndra vetiinu iyo nuu ra, chi'in ndra capitán ch'nda tiinu nuu jandaru, ta inga ndra cha'nu iyo nu'u' Galilea ndia. 22 Takan kuu na ki'vi na se'e Herodias nuu ja'a ndra viko. Ta kicha'a na tacha'a na nde'e ndra. Ta ma Rey Herode chi'in ndra ka'in chi'in ra nduva'a kuii chata'ani ndra kua tacha'a na. Ta te'en kicha'a ka'an ndio Rey Herode chi'an:

—Ku'vai tu'un nuun, na na ndakaun nayi kuni maun nui, ta ku'vai yi nuun —kati ra.

23 Takan kuu ta nda uvi cha'a' cha'a tuku ra tu'un nuan na na ndakan na nayi kuni maa na nuu ra, vaji java ma nu'u' nuu nuu

chà'nda ra tiñu, ku'va ra yi nuan, kàti ra. ²⁴ Va yakan tüvi nī ka'an ña ma ña kā'an ra chi'an. Takan kūu tajan kēan chāndakatu'an nuu ma'á ña. Ta te'en nāka'an ña nuu ma ma'á ña:

—¿Nayi ndakai nuu ra vitin?, kùuniun, yo'o ma'á —kàtian.

Ta te'en nāka'an ndio ma ma'á ña chi'an:

—¡Na ndakaun xini Xuva ra jākunduta nuu ra! —kàtian.

²⁵ Tajan numini kēan kuà'an ña nuu nāndi Rey Herode. Ta te'en kīcha'a kà'an ña chi'in ra:

—Kùuni ña ni vitini ku'vaun xini Xuva ra jākunduta iin tichi ko'o nui —kàtian chi'in ra.

²⁶ Ta ora chíni ra ña kà'an ña takan, nduva'a kuii nda'vi kùuni ra. Va tava cha chíni ma ndra ka'iin xiin ra ña chā'a ra tu'un nuan, yakan va iyo yi ña ja'a ra ma ña chikan ña nuu ra.

²⁷ Yakan va tāchi ndio ra iin jandaru ña kuka'nda ra sukun Xuva nuu indii ra tichi vekaa. ²⁸ Takan kūu tajan kēe ndio ma jandaru kuà'an ra nuu indii Xuva vekaa. Ta ora chāa ndio ra nuu indii ra, ta chā'nda ra sukun ra chi'in machiti. Tajan chāndaka ndio ra yi iin nuu ko'o nuu ña tivaa ikan. Ta yakan chāndaka ña yi nuu ma'á ña.

²⁹ Takan kūu ta ora chíto ma ndra jākua'a chi'in Xuva ña chí'í ra, tajan chāki'in ndra ma ñunda'yu ra. Ta chākuchi ndra yi. Takan tā'an Xuva ra jākunduta.

Jesuu chà'a ra ña kachi u'un müi ñivi

(Mt. 14:13-21; Lc. 9:10-17; Jn. 6:1-14)

³⁰ Takan kūu ta ora yā'a ña kūu takan, tajan kūti'vi ma ndra tatun Jesuu chi'in ra. Ta kātitu'un ndra nuu ra ndisaa ña jā'a ndra, ta ña jāna'a ndra nuu ra ndia.

³¹ Tajan te'en nāka'an ndio Jesuu chi'in ndra:

—¡Na'a ndo! ¡Nako'o iin nuu taxiin nuu tüvi ñivi! Ta ikan ñindeo ita'vi —kàti Jesuu chi'in ndra.

Takan kàti Jesuu chi'in ndra, ti nduva'a kuii chākoyo kua'a' ñivi nuu ndaa ra chi'in ndra tatun ra, ña nī kuyati ra kachi ra chi'in ndra jà'a na. ³² Yakan va kēe ndio Jesuu kuà'an ra chi'in ndra tatun ra tichi lancha iin nuu tàxiin. ³³ Va tava kua'a' na ndē'e na nuu kuà'an ndra. Ta nākoto na ti Jesuu kùu ra ña kuà'an ra chi'in ndra tatun ra tichi lancha. Tajan ndisaa ndio ma ñivi kandakunu na kuà'an na nuu ni chaa ndra. Ta ji'na ga na chāa, tajan chāa ndra. ³⁴ Takan kūu ta ora nūu Jesuu ma lancha, ta ndē'e ra ña ka'iin kua'a' ñivi. Ta kūnda'vini ra na, ti ka'iin na takua ka'iin iin mvechala ña tüvi chito'o. Tajan kīcha'a jàna'a ra kua'a' tu'un Ndioo nuu na. ³⁵ Ta ora cha kua ini, tajan chāa ndio ndra jākua'a chi'in ra nuu ra. Ta te'en nāka'an ndra chi'in ra:

—Cha ini kùu yi vitin. Ta i'ya ti iin nuu tàxiin kùu yi. ³⁶ Yakan va, ¿a va'a tu jandutáun ma ñivi, ta na ku'un

na nuu nì'i na jàta na ña kachi na? —Takan kàti ndra jàkua'a chi'in ra nuu ra.

³⁷ Ta te'en nāka'an Jesuu chi'in ndra:

—iMaa ndo na ku'va ndo ña kachi na! —kàti Jesuu.

Ta te'en nāka'an ndra nuu ra:

—¿Ta naja ja'a ndi, ta ni'i ndi xu'un' ña jata ndi ma paan, tu tüvi yi? —kàti ndra.

³⁸ Ta te'en nāka'an tuku Jesuu chi'in ndra:

—iKuànde'e ndo, nde'o naja ta'an paan iyo nuu ndo! —kàti Jesuu.

Ta ora chānde'e ndio ndra nuu ka'iin yi, ta te'en nāka'an ndra chi'in Jesuu:

—U'un paan, ta uvini tiaka' indii —kàti ndra.

³⁹ Takan kūu tajan tāchi Jesuu ma ndra jàkua'a chi'in ra na ka'an ndra chi'in na, na kuiin ta tia ta tia na nuu ita yuta' ikan. ⁴⁰ Tajan chākuiin na kuenda iin cientu ta kuenda uvi xiko uchi na.

⁴¹ Ta ikan jan ki'in ndio Jesuu ma ndi u'un paan ta ndi uvi ta'an tiaka'. Tajan ndē'e ra iti' andivi, ta te'en kà'an ra chi'in Ndioo:

—Ta'vindioun Ndioo. Ti chā'un ma paan ta tiaka' nuu ndi —kàti Jesuu.

Tajan jākuati ra ma paan chi'in tiaka'. Ta chā'a ra yi nuu ma ndra jàkua'a chi'in ra na nata'vi ndra yi nuu na. ⁴² Takan kūu ta chāchi ndisaa na nda kati chitu va'a tichi na. ⁴³ Ta uchi uvi ga tuka kuu yi ña chākoso yi ora chīnu chāchi na. ⁴⁴ Yakan va ma ndra chā'a Jesuu ña chāchi, u'un mii ta'an ndra kuu ndra.

Chika Jesuu nuu takuui
(Mt. 14:22-27; Jn. 6:15-21)

⁴⁵ Takan kūu ta ora yā'a ña kuu takan, tajan tāchi ndio Jesuu ma ndra jàkua'a chi'in ra, na ndaa ndra tichi lancha. Ta ji'na ndra na keta chiyo ndra ñuu Betsaida. Ta rakan, juuni yanga ndōo ga ra kà'an ra chi'in ñivi ña ni ku'un ra. ⁴⁶ Ta ora cha ndī'i na ndūta, tajan ndāa ndio Jesuu iin yuku ña kuàka'an ra chi'in Ndioo. ⁴⁷ Takan kūu ta ora cha kuna'a, ma lancha ikan cha kēta run nda java lakuna chi'in ndra. Ta Jesuu ti juuni ndaa ra yu'u lakuna nuu ndākoo ndra ra. ⁴⁸ Ikan ndaa Jesuu ora ndē'e ra ña nduva'a kuii cha chitatu ndra ña jàkunu ndra run chi'in yutun xa'nda nuu. Ti vaji ni'i jà'a ndra ña nakunu run, va töve chika nda'a' ndra ti ya'a ni'i chàkin ma tati. Yakan va iyo yi a kaa uni na'ani ora kēe Jesuu ña chika ra kuà'an ra nuu takuui iti' kuà'an ndra. ⁴⁹ Takan kūu ta ora ndē'e ndra ña chika Jesuu vāchi ra nuu takuui xiin lancha ndra, ta kùuni ndra ña iin ni'na kuu yi ña chika yi vāchi yi niku. Ta iin kuvaani ndra ña nduva'a kuii yū'vi ndra. ⁵⁰ Vati tandi'i ndra ndē'e ndra yi, yakan va yū'vi ndra. Ta ikan te'en nāka'an ndio Jesuu chi'in ndra:

—iNa yū'vi ndo!, ti mai kù. —Takan kàti Jesuu chi'in ndra.

⁵¹ Ta ikan jan jāyatin ndio rara nuu ka'iin ndra tichi lancha. Tajan ndāa ndio ra tichi run. Ta ma ora

ikani kūtaxin ma tati ña chàkin yi. Ta ndrakan ndava kuà'an anima ndra ña jà'a yi takan ora chāa Jesuu. ⁵² Vati takā'an kuu kutunini ndra ma ndatu jà'a Jesuu chi'in paan. Ta ni takā'an nakoto va'a ndra nda chi'in ndatu kuu yi ña jà'a ra yi.

Jànda'a Jesuu ñivi ku'vi iyo ñuu Genesaret

(Mt. 14:34-36)

⁵³ Takan kuu ta ora cha keta chiyo ndio ndra ma ñu'u' Genesaret. Ta ikan chū'ni ndio ndra ma lancha ndra yu'u lakuna. ⁵⁴ Ta ikan jan nūu ndio ndra run. Ta numini nākoto ma ñivi ra, ti Jesuu kuu ra. ⁵⁵ Takan kuu ta ora ndē'e ndio ma ñivi ña chāa ndio Jesuu ikan, ta numini kàtitu'un na nuu tandi'i ma ñivi iyo ñu'u' ikan. Tajan kīcha'a ndio na chàndaka na ndian ku'vi chi'in ti'va nuu chito na nuu ndaa Jesuu. ⁵⁶ Yakan va nda nikuuni nuu chà'an Jesuu, a ñuu kuati a ñuu na'nu a tichi ku'u, ikan jātu'va na ma ndian ku'vi yu'u kai a nuya'vi nuu chàkunuu ra. Ta chikan na ñamani nuu Jesuu na ku'va ra ke'e ma ndian ku'vi, jin tu ja'mani ra. Ta ndisaa ma ndian kē'e ja'ma ra, ndà'a na jà'a ndatu ra.

7

Kàtitu'un Jesuu nda ña kuu ma ña jàndokini ma ñivi
(Mt. 15:1-20)

¹ Iti' ñuu Jerusalén kīchi ndra fariseu chi'in ndra jākua'a tutu Ndioo. Ta ikan jan jākuyatin ndio ndra

ndra nuu ndaa Jesuu. ² Ta ndrakan ora ndē'e ndra ña jà'a ndra jākua'a chi'in Jesuu ña kàchachi ndra, va tüvi nākata ji'na ndra nda'a' ndra. Yakan va kā'an ndra chata ndra jākua'a chi'in Jesuu, ti tüvi ndoo nda'a' ndra takua iyo ma costumbre ñivi judiu. ³ Ti ndian fariseu chi'in ndian judiu, jà'a na ma ña jà'a ma ndian chīyo taji'na. Ta ndiakan ti tüvi kuu kachi na tu takā'an ndoo nda'a' na. ⁴ Ta ora kīchaa na ña chā'an na nuya'vi, na kuu kachi na, tu takā'an nakata na nda'a' na ndia. Ta juuni iyo inga costumbre ña jà'a na ndia, takua jà'a na, ña nākata na yachin, kasitu, kisi, chi'in yuvi. ⁵ Yakan va te'en kīcha'a chikatu'un ndra fariseu chi'in inga ndra jākua'a tutu Ndioo nuu Jesuu:

—¿Naja tüvi jà'a ndra jākua'a chi'un ma costum-bre jà'a ndian chīyo taji'na? Ña tüvi nākata ji'na ndra nda'a' ndra ta kachi ndra —kàti ndra nuu Jesuu.

⁶ Tajan te'en nāka'an Jesuu chi'in ndra:

—Ña ndicha kuu ña kā'an ra kà'an chi'in tu'un yu'u Ndioo nàni Isaía kuenda ndo. Ti tüvi jà'a ndo ma ña kà'an ndo. Ta Isaía ti te'en kā'an ra, niku:

Ma ñivi jàka'nu Ndioo jàka'nu na ra chi'in tu'un kà'ani na, va tüvi jàka'nu na ra chi'in anima na.

⁷ Ta tüvi nda kuenda kuu yi ña jàka'nu na Ndioo.

Ti ma tu'un ña jàka'nu
na Ndioo, tu'un kà'an
ñivini kùu yi.

Ta ma ñivi ikan kà'an na, ti
tu'un Ndioo kùu yi.

Takan kà'an ra Isaíá chíyo
taji'na. ⁸ Ti ndyo'o, ndákoo
ndo ma ña kà'an Ndioo ña
jà'a ndo, ta jà'a ndo ma tu'un
jàna'a ñivini.

⁹ Takan kùu ta te'en
nàka'an tuku Jesuu nuu
ndra ndia:

—Ya'a ga chìnuni ndo ma
costumbre ña jà'a juuni maa
ndo. Va ma tu'un Ndioo töve
jàchi'in ndo yi, ¹⁰ ti te'en kàti
Moisés taji'na: “¡Na jaka'nu
ma tataun chí'in ma'un!”
“Tatu kanduva'un tataun, a
ma'un, ta ka'ndaun kuenda
ña kuviun jà'a inga ñivi”,
kàti Moisés. ¹¹ Va ndyo'o ti
te'en kà'an ndo: “Na vā'a
tu iin ra'ii kùuni ra tindee
ra tatá ra chí'in ma'á ra.”
Ta rakan ti te'en kà'an ra
nuu vi: “¡Na kùu ga tin-
dei ndo! Ti cha táva siin
ndisaa ña iyo nui ña ni sokói
yi nuu Ndioo.” Takan kàti
ra nuu tatá ra chí'in ma'á
ra. ¹² Ta juuni kà'an ndo,
ti yo kà'an te'en vitin, tūva
iyoni na tindee na tatá na
chí'in ma'á na. Takan kùuni
ndo. ¹³ Va yu'u kà'in chí'in
ndo, ti kua ikan jà'a ndo
ña jàchiyo ndo tu'un Ndioo.
Ti kùuni ndo ja'a ndo ma
costumbre maa ndo. Ta ju-
uni ma yakan jàya'a ndo yi
nda nuu ñivi ndo ndia. Ta
juuni iyo inga tuku ña jà'a
ndo ndia. —Takan kàti Jesuu
chí'in ndra fariseu ta ndra
jàkua'a tutu Ndioo.

¹⁴ Takan kùu tajan kàna
tuku Jesuu ñivi nuu ndaa ra.
Ta te'en nàka'an ra chí'in na:
—¡Taso'o va'a ndisaa ndo
ña ni ka'in chí'in ndo! ¡Ta
na kutunini ndo yi ndia!
¹⁵ Ní'iin ña chàchi ñivi tüvi
jàkini yi anima na chí'in
chinituni na. Va ña kèe
chinituni na kùu ma ña
jàkini na. ¹⁶ ¡Yakan va tuva
iyo chinituni ndo na kuni
ndo! —kàti Jesuu.

¹⁷ Takan kùu ta ora chínu
kà'an Jesuu takan, ta kèe
ndio ra kuà'an ra nuu iyo
ve'e ña kindoo ra. Tajan
kí'vi ra ma tichi ve'e chí'in
ndra jàkua'a chí'in ra. Ta-
jan te'en kicha'a ndio ndra
chikatu'un ndra nuu ra:

—¿Nayi kùuni ma ña
jàna'un nuu ma ñivi kà'an
yi? —kàti ndra.

¹⁸ Ta te'en nàka'an Jesuu
chí'in ndra:

—¿A juuni ya'a ndava xini
ndo ña tüvi kùtunini ndo ña
kà'in? ¿A tüvi chito ndo, ti
ndisaa ña chàchi ñivi tüvi
jàkini yi chinituni na? ¹⁹ Ti
tüvi chàa yi nda chinituni
na. Chàa yi va nda nuu
chitini na. Tajan táva na yi
ora chàti na —kàti ra.

Yakan va chí'in tu'un i'ya
kùuni ra ka'an ra, ña ndisaa
ma ña chàchio, va'a yi. ²⁰ Ta
te'en nàka'an tuku Jesuu
chí'in na:

—Ndicha ti ña jàkini chini-
tuni na, va kùu yi ma ña
kèe chinituni na. ²¹ Ti tichi
chinituni na kèe ma ña kini
chànini na. Ti kùuni na kí'vi
na chí'in ñivi ña'a' takà'an
tanda'a. Ta juuni chí'in
chinituni na, kùuni na su'u
na, ta kùuni na ka'ni na ñivi.

22 Ta juuni kùuni na ki'vi na chi'in iin ña'a cha iyo ii, ta ña'a chi'in ra'ii cha iyo ñasi'i ndia. Ta ya'a kùuni na kukuika na. Ta kùuni na jati'ini na, ta kùuni na janda'viña'a na, ta chàta'ani na ja'a na kuati nuu nde'e tandi'i ñivi. Ta ndiakan, na tüva jaña na ña ja'a na yi. Ta xaani na ndè'e na inga ñivi cha'a' ña iyo nuu na. Tajan kà'an ndio na chata ñivi. Ta jàka'nu na juuni maa na. Ta ja'a na ma ña kùuni maa na ja'a na. 23 Ndisaa yakan ña kini kēe chinituni na kùu yi. Ta yakan kùu yi ña jàkinini yi anima na.

Iin ña kichi inga ñuu chìnunian tu'un Jesuu

(Mt. 15:21-28)

24 Takan kùu ta ora chīnu kà'an Jesuu takan, tajan kēe ndio ra kuà'an ra iti' ñuu Tiro ta Sidón. Ta ora chāa ra ñuu ikan, tajan kī'vi ra iin tichi ve'e. Ti kùuni ra ña koto nī'in na ña chāa ra. Va nī kuu kundii xe'e ra, 25-26 ti numini chito iin ña'a kichi iti' ñu'u' Sirofenicia ña cha chāa Jesuu. Ta yakan ti yūvi ña judiu kuan. Ta iyo iin ña se'an ña ndiso tati xaan kindoo ve'an. Yakan va, ma'á yakan chà'an ña nuu indii Jesuu. Ta chūnandi chitian nuu ra. Ta kīcha'a chikan ña ñamani nuu Jesuu na tava ra tati xaan ndiso ñase'an kindoo ve'an. 27 Ta te'en nāka'an ndio Jesuu ña jàkuuni ra kà'an ra nuan:

—Ji'na kuatun, na tindee ji'nai ñivi se'e Ndioo iyo ñuu Israel! Ti na kùu namaa yo ña chàchi na nuu na,

ta ku'va yo yi kachi ina. —Takan kàti Jesuu ti yūvi ñivi ñuu Israel kuan.

28 Ta te'en nāka'an ña chi'in ra:

—Ndicha ña kà'un yo'o Racha'nu, va nda ma ina chàchi ri che'e chitá xuu mesa jà'a ma ndiakwati —kàtian.

29 Ta ora chīnu kà'an ña takan, ta te'en nāka'an ndio Jesuu chi'an:

—Ya'a va'a nāka'un. Cha kùu ku'un ve'un, ti cha kēe tati xaan ndiso ma ña se'un. —Takan kàti Jesuu chi'an.

Tajan kēe ndioan kuà'an ña ve'an. 30 Takan kùu ta ora chāa ña ve'an, ta ikan nāta'an ña ñase'an, ña kàndian nuu chito, ña cha kēe ma tati xaan kuñuan.

Jesuu jànda'a ra iin ra ñi'i ta so'o

31 Takan kùu tajan kēe ndiko Jesuu ma ñuu Tiro. Ta ikan yā'a ra ñuu Sidón. Ta juuni yā'a ra kua'a' ñuu kuati iyo ñu'u' Decápolis. Ta ikan jan chāa ndio ra ma lakuna nàni Galilea.

32 Takan kùu ta ora chāa ra yu'u lakuna ikan, ta chāndaka na iin ra so'o ta ñi'i nuu ndaa Jesuu. Tajan chikan na iin ñamani nuu Jesuu na janani ra nda'a' ra chata ma ra so'o, ikan na nda'a ra. 33 Tajan tīin Jesuu nda'a' ra, ta kuà'an ra chi'in ra iin nuu tüvi nde'e ñivi. Ta ikan tī'i ra xini nda'a' ra tichi so'o ma ra so'o. Tajan tivisii Jesuu xini nda'a' ra ta jānani ra yi nuu yaa ma ra so'o. 34 Tajan ndē'e Jesuu iti' andivi. Ta tāxini ra. Ta te'en nāka'an ra chi'in ma ra so'o:

—jEfata! —ña kùuni yi kà'an yi: jNa nuna yi!, chi'in tu'un kà'an Jesuu.

³⁵ Takan kùu ta juuni ora ikani, nūna so'o ma raso'o. Ta ndā'a yaa ra ndia. Ta kùu naka'an ra. ³⁶ Ta te'en nāka'an ndio Jesuu chi'in ma ñivi ikan:

—jNa kātitu'un ndo ña jā'i nuu inga ñivi! —kāti ra.

Va ma ñivi ikan, ti tüvi nī jachi'in na ña kà'an ra. Ti vi'a kātitu'un na ña jā'a ra nuu inga ñivi. ³⁷ Takan kùu ta ndava yū'vi maania na ña jà'a ra takan. Ta te'en kīcha'a na kà'an na:

—Ndisaa ña jà'a ra'ya, va'a yi. Ti nda ndian so'o chini jà'a ra, ta nda ndian ñi'i, kùu naka'an na jà'a ra —kāti na.

8

Jesuu chà'a ra ña chàchi kumi mii ñivi
(Mt. 15:32-39)

¹ Takan kùu ta inga kivi kūti'vi kua'a' tuku ñivi. Ta tūkuia ndā'a na ña kachi na. Ta yakan va kāna Jesuu ma ndra jākua'a chi'in ra. Ta te'en kīcha'a ra kà'an ra chi'in ndra:

² —Ndava u'vi animai kùuni ña nde'i ñivi i'ya, ti cha kēta uni kivi iyo na chi'in. Ta vitin tüva ña kachi na. ³ Tatu tachī na ña na ku'un na ve'e na, ña kua takā'an kachi na, kunaa na tichi iti', najaka. Ti iyo ñivi kīchi chika. —Takan kāti Jesuu.

⁴ Ta ma ndra jākua'a chi'in ra te'en nāka'an ndra:

—jNaja kua ja'a yo ta kùu ni'o ña kachi na iin nuu taxiin tüvi ñivi? —kāti ndra. ⁵ Ta te'en kīcha'a chīkatu'un tuku Jesuu nuu ndra:

—jNaja paan nda'a ndo?

—jUchani yi! —kāti ndra.

⁶ Tajan kīcha'a nāka'an Jesuu:

—jNa ka'an ndo chi'in na na kunandi na nuu ñu'u'!

Tajan kī'in ndio ra ndi ucha ta'an ma paan. Ta kā'an ra chi'in Ndioo chi'in yi na ja'ii ra yi. Tajan chā'nda java ra ndisaa yi. Tajan chā'a ra yi nuu ndra jākua'a chi'in ra na ku'va ndra yi kachi ñivi. ⁷ Ta juuni ndā'a ndra uvi uni tia tiaka' ndia. Ta juuni kī'in Jesuu ndri, ta kà'an ra chi'in Ndioo na ja'ii ra ndri. Tajan chā'a ra ndri nuu ndra jākua'a chi'in ra na nata'vi ndra ndri nuu ma ñivi. ⁸ Takan kùu ta ma ñivi ikan chàchi na nda kati chitu va'a tichi na. Ta jākutua na ucha ga tuka chi'in ña chàkoso. ⁹ Yakan va ma ndian chàchi cha yatin kumi mii ta'an ñivi kùu na. Tajan tachi ndio Jesuu na, na ku'un na ve'e na. ¹⁰ Takan kùu tajan ndāa ndio Jesuu tichi lanča chi'in ndra jākua'a chi'in ra ña kàcha'an ndra iti' ñu'u' Dalmanuta.

Ndra fariseu chikan ndra nuu Jesuu na ja'a ra iin ndatu nuu ndra

(Mt. 16:1-4; Lc. 12:54-56)

¹¹ Takan kùu tajan chāa ndra fariseu nuu ndaa Jesuu. Ta kīcha'a ndra nātu'un ta'an ndra chi'in ra, nde'o

tu takan kùu ni'i ndra kua tisokuati ndra ra. Yakan va chikan ndra na ja'a Jesuu iin ndatu nuu ndra, nde'o tu ndicha ña vàchi ra kuenda Ndioo.¹² Takán kùu ta ora kà'an ndra takan tajan tàxiin kīndoo Jesuu, ta te'en kīcha'a kà'an ra chi'in ndra:

—¿Naja chikan ma ñivi iyo vitin ña ja'i iin ndatu, na nde'e na? Va yu'u kà'in ña ni'iin cha'a' tüvi ni nde'e na ni'iin ndatu —kàti Jesuu.

¹³ Takán kùu tajan ndákoo Jesuu ma ñivi ikan yu'u lakuna, ta ndāa ra tichi lancha chi'in ndra jàkua'a chi'in ra ña kuà'an ndra inga chiyo lakuna.

Kàti Jesuu ti ma tu'un jàna'a fariseu kùu yi takua kùu ma yuchan iya

(Mt. 16:5-12)

¹⁴ Takán kùu ta ora cha kàcha'an ndra inga chiyo lakuna, ta nāani ma ndra jàkua'a chi'in Jesuu kùnda'a ndra ña kachi ndra. Ta uvanuu ni ma paan indii tichi lancha.¹⁵ Ta te'en nāka'an Jesuu chi'in ndra:

—¡Ja'a va'a ndo kuenda ma yuchan iya ndra fariseu, ta yuchan iya Herode ndia! —Takan kàti Jesuu chi'in ndra.

¹⁶ Ta ma ndra jàkua'a chi'in ra nàtu'un ta'an ndra, ti tüvi naa ndra tiá paan.

¹⁷ Takán kùu ta numini nakùuni Jesuu ña nàtu'un ndra. Ta te'en kīcha'a kà'an ra chi'in ndra:

—¿Ta naja kà'an ndo ña tüvi nàa ndo paan? ¿A takà'an kuii kutunini ndo ña tüvi chà'a ndo kuenda? ¿A

ya'a ndasii chinituni ndo ña kà'an ndo takan? ¹⁸ Ndicha kuii ti iyo tinuu ndo. Va tüvi ndè'e ndo ña kùu. Ta juuni iyo so'o ndo, va tüvi chini va'a ndo. ¿A tüvi chàku'uni ndo? ¹⁹ Ora nāta'vi u'un ta'ani paan kuenda u'un mii ñivi, ¿ta naja ta'an tuka chitu chàkoso ndāki'in ndo? —kàti Jesuu.

Ta te'en nāka'an ndra:

—Uchi uvi ta'an yi.

²⁰ —Ta ora nāta'vi ucha ta'an paan kuenda kumi mii ñivi, ¿ta naja ta'an tuka chitu chàkoso ndāki'in ndo?

Ta te'en nāka'an ndra:

—Ucha ta'an yi.

²¹ Ta te'en nāka'an tuku Jesuu chi'in ndra:

—¿Ta naja takà'an kutunini ndo ña Ndioo tachi yu'u? Ti ma tu'un kàtitu'in nuu ndo töve kùuni yi ka'an yi cha'a' paan ña chàcho. —Takan kàti Jesuu chi'in ndra.

Jànda'a Jesuu iin ra kuaá ñuu Betsaida

²² Takán kùu tajan chāa ndio ndra ma ñuu Betsaida. Ta ikan ndàka na iin ra kuaá. Chāa na nuu ndaa Jesuu na janda'a ra ra.

²³ Takán kùu tajan tiin ndio Jesuu nda'a' ma ra kuaá, ta ndàka ra ra kuà'an ra nda yu'u ñuu. Ta ikan jātii Jesuu tinuu ma ra kuaá chi'in takuii yu'u ra. Ta jündii Jesuu nda'a' ra chata tinuu ra. Ta chikatun' un ra nuu ra tu kùu nde'e ra iin nakuyi.

²⁴ Ta kīcha'a kà'an ma ra kuaá te'en:

—Ndè'i, ña ma ñivi kàa na takua kàa iin yutun kàndani —kàti ra.

²⁵ Yakan va ma Jesuu jündii ndiko ra nda'a' ra chata tinuu ma ra kuaá. Tajan nānde'e kachin va'a ndio ra. Takan kūu ña ndā'a ma tinuu ra, ña kùu nde'e kachin va'a ra ndisaa nakuyi. ²⁶ Yakan va ora chīnu jànda'a Jesuu ra, tajan tāchi ndio ra ra, na ku'un ra ve'e ra. Tajan te'en nāka'an ndio Jesuu chi'in ra:

—iNa kīchi gaun ma ñuu i'ya! —kàti Jesuu chi'in ra.

Kàtitu'un kachin Petu', ti Jesuu kùu ra Cristu

(Mt. 16:13-20; Lc. 9:18-21)

²⁷ Takan kūu ta ora chīnu jà'a Jesuu ña'a, ta kuà'an ra chi'in ma ndra jàkua'a chi'in ra iti' ndu'va ña ìyo yu'u ñuu nàni Cesarea Filipu. Ta tichi iti' kuà'an ndra te'en kīcha'a chikatu'un Jesuu nuu ndra jàkua'a chi'in ra:

—iNdyo'o xaa! ¿Nda ra kùu yu'u, kàti ma ñivi?

²⁸ Ta te'en nāka'an ndra:

—ìyo ñivi kà'an, ti yo'o kùu Xuva ra jàkunduta. Ta ìyo inga ndian kà'an, ti kùun ma ra kà'an chi'in tu'un yu'u Ndioo, nàni Elía. Ta inga na kà'an, ti kùun iin ra kà'an chi'in tu'un yu'u Ndioo niku —kàti ndra.

²⁹ Tajan te'en kīcha'a chikatu'un tuku Jesuu nuu ndra:

—iTa ndyo'o! ¿Nda ra kùu?, kùuni ndo —kàti ra.

Tajan te'en nāka'an Petu' nuu Jesuu:

—iYo'o kùun ra Cristu, ti nuu yo'o tàva Ndioo tiñun!

—Takan kàti Petu' chi'in ra.

³⁰ Tajan te'en nāka'an tuku Jesuu chi'in ma ndra jàkua'a chi'in ra:

—iNa kà'an ndo ña'a chi'in nī'iin ñivi! —kàti ra.

Jesuu kàtitu'un ra ña ni kivi ra

(Mt. 16:21-28; Lc. 9:22-27)

³¹ Takan kūu ta te'en kīcha'a jàna'a Jesuu nuu ma ndra jàkua'a chi'in ra:

—Yu'u ra Se'e ñivi tāchi Ndioo, kua'a' tundo'o ni nde'i. Ti ma ndian cha'nu chi'in ma ndra sutu, ta ma ndra jàkua'a tutu Ndioo, tüvi chìnuni ndra ma ña kà'in. Yakan va yu'u ra Se'e ñivi tāchi Ndioo, ni nde'i kua'a' tundo'o. Ta ni ka'ni ndra yu'u. Ta tichi uni kivi ni nataku ndikoi. ³² —Te'en kàti kachin va'a Jesuu nuu ma ndra jàkua'a chi'in ra.

Takan kūu tajan tāva ni'i siin Petu' Jesuu, ta te'en kīcha'a kà'an ra chi'in Jesuu:

—iNa vā'a' jà'un takan! —kàti Petu' chi'in Jesuu.

³³ Tajan ndikoni'i Jesuu ndē'e ra tiá ma ndra jàkua'a chi'in ra, ta te'en nāka'an xaan ra nuu Petu':

—iNa jañaun ña kà'un, yo'o Petu'! iTa na kundachiyo ma kui'na jàtiñu chi'un! Ti ma ña chàniniun töve induku yi chi'in ma ña chànini Ndioo. Ti chàniniun takua chànini ma ñivi ìyo ñuñivini. —Takan kàti Jesuu chi'in Petu'.

³⁴ Takan kūu ta numini kàna Jesuu tiá ma ndra

jàkua'a chi'in ra, chi'in ma ñivi ka'lin chi'in ndra ndia. Ta te'en nàka'an Jesuu chi'in ndra:

—Tu iyo iin yo kùuni jakua'a chi'in na jaña na ma ña chànini na jà'a na, ta na ku'un na chatai, ta kuiso na kruu. Yakan va ña'a kùuni yi ka'an yi ña na nde'e na tundo'o takua ni nde'i tundo'o. ³⁵ Ti ma ndian kùuni koo ñuñivi kuenda juuni maa na töve ni kakú na. Va ma ndian kuvi cha'a' ña chìnuni na ma tu'un kà'in, ndiakan kùu ma ndian ni kakú. Ta ni koo na chi'in endeeni. ³⁶ Ta juuni tüküii nda kuenda yi tu iin ra'ii nì'i ra tandi'i ña iyo ñuñivi, tuva töve nì'i ra nuu koo ra endeeni chi'in Ndioo. ³⁷ Yakan va nì'iin ma ñivi iyo ñuñivi i'ya kùu jata na ma kivi ni koo na endeeni. ³⁸ Yakan va tu iyo ndian kukanuu chatai, ta chata ma tu'un kà'in nuu ma ñivi töve chinuni, ta iyo kuati ka'lin i'ya, nda yu'u ra Se'e ñivi tächi Ndioo, ni kukanui ora ni kichaa ndikoi chi'in tati jà'a tiñu nuu Ndioo. Ti ma ora ikan ni tachi tatái yu'u chi'in ndatu ra.

9

¹ Ta juuni te'en nàka'an tuku Jesuu chi'in na:

—Ndicha va'a ña kà'in chi'in ndo, ti iyo ndian ka'lin i'ya tüvi ni kuvi na nda kati nde'e ji'na na ña kichaa nuu chà'nda Ndioo tiñu chi'in ndatu ra —kàti Jesuu.

Ndioo sàma ra kua kàa Jesuu

(Mt. 17:1-13; Lc. 9:28-36)

² Takan kùu ta ora yà'a iñu kivi, tajan kēe ndio Jesuu kuà'an ra iin yuku sukun. Ta ndàka ra Petu', Jandiau chi'in Xuvani ndia. Ta juuni nuu ma ndra kuà'an chi'in ra jàma kua kàa ra, ³ ti ma ja'ma ñù'u ra, nduva'a kuii kīndoo tacha yi ta kuichin ga yi ña nì'iin ñivi iyo ñuñivi kùu nakata na yi takua kàa ja'ma Jesuu ikan. ⁴ Ta juuni ndē'e ndra Elía chi'in Moisés ña nàtu'un ndra chi'in Jesuu. ⁵ Tajan te'en nàka'an ndio Petu' chi'in Jesuu:

—¡Matru! ¡Ya'a va'a ña ka'lin yo i'ya! ¡Na ku'un ndi kuja'a ndi uni lomara, iin yi kuendaun ta inga yi kuenda Moisés, ta inga yi kuenda Elía!

⁶ Takan nàka'an Petu', ti ni tüvi chito ra nayi kà'an ra ti ya'a yù'vi ra chi'in nduvi ndra ka'lin chi'in ra ora ndē'e ndra ña kàa Jesuu takan. ⁷ Takan kùu tajan nūu iin viko nu'u. Ta chāsi yi Jesuu. Ta te'en nàka'an iin tati kēe tañu viko ikan:

—Ra'ya kùu se'e mai. ¡Na jachi'in ndo ña kà'an ra! —kàti Ndioo chi'in ndra.

⁸ Ta nunuuni ora ndē'e ndra xiin ndra nì'iin ga ndra tüva ndē'e ndra ndra. Ma'iin nia ma Jesuu ndē'e ndra ña ndaa. ⁹ Takan kùu ta ora nūu ndra ma yuku ikan, tajan kätitu'un Jesuu nuu ndra ña na kätitu'un ndra nuu nì'iin ñivi ma ña ndē'e ndra nda kati nataku ma ra Se'e ñivi tächi Ndioo. ¹⁰ Yakan

va ndīkiva'a xe'eni ndra yi tichi chinitunini ndra, vaji chīkatu'un ta'an ndra juuni nuu ma ndra nayi kùuni ma tu'un nàtaku kà'an yi. ¹¹ Takan kūu ta te'en kīcha'a ndra chīkatu'un ndra nuu Jesuu:

—¿Ta naja kà'an ma ndra matru jàkua'a tutu Ndioo ña ji'na Elía ni kichi? —kàti ndra.

¹² Ta Jesuu te'en nāka'an ra chi'in ndra:

—Ndicha ti Elía ji'na ra ni kichi, ti ni jandova'a ra ndisaa nakuyi. Vati ma tutu Ndioo kàti yi, ti yu'u ra Se'e ñivi ña tāchi Ndioo, ni nde'i kua'a' tundo'o. Ta tüvi ni jachi'in na ña ni kà'in. ¹³ Va yu'u kàtitu'in nuu ndo, ti Elía cha kīchi ra. Va java jāti'ini na chi'in ra. Ta takan jāchinu ma tutu Ndioo ma ña kà'an yi ña ni kūu niku —kàti Jesuu.

Jànda'a Jesuu iin rayoko ndiso tati xaan

(Mt. 17:14-21; Lc. 9:37-43)

¹⁴ Takan kūu ta ora chāa ndiko Jesuu chi'in ndra chà'an chi'in ra nuu ndākoo ra inga ndra jàkua'a chi'in ra, ta ikan nāta'an ndra ndra ña ka'in locho kua'a' ñivi nuu ka'in ndra. Ta juuni ka'in ndra matru jàkua'a tutu Ndioo ndia, ña kànita'an yu'u ndra chi'in ndra jàkua'a chi'in Jesuu.

¹⁵ Takan kūu ta ora ndē'e na Jesuu, ta ndisaa na chā'an na chākaña'a na chi'in ra, ti ya'a chīsii na ña ndē'e na ra. ¹⁶ Ta te'en kīcha'a chīkatu'un Jesuu nuu na:

—¿Nda cha'a' kànita'an yu'u ndo chi'in ndra? —kàti ra.

¹⁷ Ta te'en nāka'an iin ma ra ndaa ikan:

—Matru, nda che'e kīchai i'ya, ta ndākai iin rase'i, ti ndiso ra tati xaan. Ta endee kindoo ñi'i ra jà'a yi. ¹⁸ Ta nda nikuuni kèta ra ta tiin ma tati xaan ikan ra. Ta jànduva yi ra nuu ñu'u'. Ta endee kèe xikiñu iti' yu'u ra jà'a yi. Ta endee kari'u nu'u ra ta kindoo yutun ra jà'a yi. Yakan va cha chīkain ñamani nuu ndra jàkua'a chi'un na tava ndra ma tati xaan ndiso ra. Va juuni kūu ja'a ndra yi —kàti ra.

¹⁹ Takan kūu ta te'en nāka'an tuku Jesuu:

—Ndyo'o ñivi tüvi chìnuni. ¿A ndisaa tiempu koi chi'in ndo?, kùuni ndo. ¿Ta naja ga tiempu kùndei ndo tiá, ña tükuii chini ndo ña kà'in? ¿Na kichi ndaka ndo ma ra ku'vi nui i'ya! —kàti ra.

²⁰ Tajan chāndaka ndio ma tatá ra ra nuu ndaa Jesuu. Ta ora ndē'e tati xaan Jesuu, ta jà'a yi ña nātiin ndiko ña ch'i i'i ra. Ta ikan jan ndūva ra nuu ñu'u' jà'a yi, ta endee chīkotuvi ra. Ta kēe xikiñu yu'u ra jà'a yi. ²¹ Ta chīkatu'un ndio Jesuu nuu tatá ma rayoko ikan:

—¿Naja tiempu iyo ña cha kīcha'a yi tiin yi ra?

Ta te'en nāka'an ma tatá ma ra ku'vi:

—Nda ora kùu ra ravali. ²² Ta cha kua'a' cha'a' jànduva ma tati xaan ikan ra nuu ñu'ú, a tichi takuii ña kùuni yi ka'ni yi ra. Yakan va tu kùu ja'un iin ñamani

ña na kunda'viniun ndi, ta janda'un ra. —Takan kāti tatá ra chí'in Jesuu.

²³ Ta te'en nāka'an Jesuu chí'in ra:

—¿Ta naja kà'un ña tu kùu ja'i yi? Nda ña nikuuni kùu ja'a yo, tuva chìnunio —kāti ra.

²⁴ Takan kūu ta ma tatá ma rayoko ikan kīcha'a ra kà'an nī'i ra:

—Yu'u va cha chinunī. ¡Na tindeun yu'u, na chinunī tiaga!

²⁵ Ta ora ndē'e Jesuu ña nduva'a kuui chākoyo kua'a' ñivi nuu ka'iin ndra, ta te'en kīcha'a kà'an xaan ra nuu tati so'o ta ñi'i ndiso ma rayoko ikan:

—Yo'o tati xaan ta so'o, na keun kuñu ra'ya. Ti yu'u kà'an chí'un. ¡Ta na kī'vigaun kuñu ra inga cha'a! —kāti Jesuu.

²⁶ Takan kūu ta iin nànda'yuni ma tati xaan ikan, ta jā'a yi ña na tiin ndiko ma ña chí'i i'i ra. Tajan kēe ndio yi ra. Ta ndōo ra kàndii ra takua kàndii iin ña chí'í jā'a yi. Yakan va kua'a' ma ñivi kà'an ña chí'í ra. ²⁷ Tajan tiin ndio Jesuu nda'a' ma rayoko ikan. Ta kāni'i ra ra. Tajan ndēta ndio ra chūndaa ra.

²⁸ Takan kūu ta nunuuni kī'vi Jesuu chí'in ndra jākua'a chí'in ra iin tichi ve'e nuu tüvi ñivi. Ta te'en kīcha'a chikatu'un ndio ma ndra jākua'a chí'in ra nuu ra:

—¿Ta ndyu'u, naja nī kuu tava ndi ma tati xaan ikan? —kāti ndra.

²⁹ Tajan te'en nāka'an ndio Jesuu chí'in ma ndra jākua'a chí'in ra:

—Na kūu ja'a ndo tava ndo tati te'en tu tüvi kà'an ji'na ndo chí'in Ndioo —kāti Jesuu chí'in ndra.

Kàtitu'un tuku Jesuu naja kua ni kuvi ra

(Mt. 17:22-23; Lc. 9:43-45)

³⁰ Takan kūu tajan kēe Jesuu kuà'an ra chí'in ndra jākua'a chí'in ra iti' ñu'u' Galilea. Ta tüvi kùuni ra ña koto inga ñivi ma iti' kuà'an ndra, ³¹ ti kùuni ra jana'a ra nuu ma ndra jākua'a chí'in ra. Ta te'en nāka'an ra chí'in ndra:

—Yu'u ra Se'e ñivi tāchi Ndioo, ni tiin ñivi yu'u. Ta yu'u ni ku'va na ña ka'ni na. Ta ora keta uni kivi ña chí'í. Ta ni nataku ndikoi —kāti ra.

³² Va töve nī chini va'a ndra ma ña kà'an ra. Ta ya'a ndasii ndra ndakatu'un ndra nuu ma Jesuu.

Kàtitu'un Jesuu nda ra kùu ma ra ka'nuga

(Mt. 18:1-5; Lc. 9:46-48)

³³ Chāa ndra ma ñuu Capernaum. Ta ora kī'vi ndra tichi ve'e, ta kīcha'a chikatu'un Jesuu nuu ndra:

—¿Nayi nātu'un ta'an ndo iti' vāchi ndo? —kāti ra.

³⁴ Va tàxiin kindoo ndra, ti ndicha ña nātu'un ndra takan ma tichi iti' ña nda ndra kùxini tiá kua ndisaa ndra. Vaji töve nī ka'an ndra ña chikatu'un ra, va chito ra nayi nātu'un ta'an ndra tichi iti'. ³⁵ Tajan chūnandi Jesuu. Ta kāna ra ndi uchi

uvi ma ndra jàkua'a chi'in ra na kichi ndra nuu ra. Ta kīcha'a kà'an ra chi'in ndra:

—Tu iyo iin yo kùuni kuxini, ndiakan kùu ndian nuu ndi'i nia. Ta juuni ndiakan kùu tindee ta'an na, tandi'i ñivi —kàti ra.

³⁶ Tajan jündii ra iin ravali ma'ñu ndra. Ta jākunandi ra ra nuu si'in ra. Ta nàka'an tuku Jesuu nuu ndra:

³⁷ —Nda yo kì'in kuenda ravali kàa takua kàa ra'ya kuendai, juuni kì'in na yi kuenda yu'u. Ta nda yo kì'in kuenda yu'u, ta yüvi ma'ijn ni kì'in na kuenda, ti juuni kì'in na kuenda tatái ra tāchi yu'u.

Ndian tüvi kùuni kuati chi'o juuni tindee na yo

(Mt. 10:42; Lc. 9:49-50)

³⁸ Ta te'en nàka'an Xuva:

—Matru, nda che'e ndē'e ndi iin ra jànda'a ñivi, va kà'an ra chi'in siviun. Ta takan tāva ra tati xaan ndiso ma ñivi. Va tava töve chàkunuu ra chi'in yo, yakan va nī cha'a ndi ña jà'a ra yi —kàti ra.

³⁹ Ta nàka'an Jesuu nuu ndra:

—Na vā'a' jà'a ndo, ña nī cha'a ndo ja'a ra yi, ti nī'iin ndian kùu ja'a iin ndatu kuendai, na kùu ka'an na chatai. ⁴⁰ Ndian tüvi kùuni kuati chi'in yo, juuni na iyo na ja'a na ñamani nuu yo.

⁴¹ Nda ndian nikuuni ku'va na nuu ndo, vaji iin yachini takuii ko'o ndo, tava chàkuu ndo chi'in, ta ndicha ña kà'in ña ma Ndioo ni ku'va ya'vi na.

Kàti Jesuu ti iin kuati ka'nu kùu yi tuva jachiyo yo ñivio iti' kuà'an Jesuu

(Mt. 18:6-9; Lc. 17:1-2)

⁴² 'Tu iyo iin ndiakuati ña chìnuni ña kà'in, va kēta iin racha'nu nuu na ta jàna'a ra kuati nuu na, ta juuni jà'a ma ndiakuati kuati ndia. Va'a ga tuva jaku'un na ma racha'nu tichi takuii tañu'u chi'in iin yoso ndikun sukun ra, ta takan kuvi ra. ⁴³ Tu ja'un kuati chi'in iin chiyo nda'un, na ka'ndaun yi, ikan na kindaa kuati jà'un. Va'a ga chi'in iin chiyo nda'aniun, ña ku'un andivi nuu koo nditoun ndisaa kivi, kua chi'in ni nduvi yi ku'un andaya' nuu kùu nda'va ñu'ú. ⁴⁴ Ta ndakan kùu nuu töve chì'í tindaku, ta kùu nda'va ñu'ú.

⁴⁵ Tu ja'un kuati chi'in iin chiyo cha'un, na ka'ndaun yi, ikan na kindaa kuati jà'un. Va'a ga chi'in iin chiyo cha'un ña ku'un andivi nuu koo nditoun ndisaa kivi kua chi'in ni nduvi yi ku'un andaya' nuu kùu nda'va ñu'ú. ⁴⁶ Ta ndakan kùu nuu töve chì'í tindaku, ta kùu nda'va ñu'ú. ⁴⁷ Tu ja'un kuati chi'in iin chiyo tinuun, na tavaun yi, ikan na kindaa kuati jà'un. Va'a ga chi'in iin chiyo tinuun ki'viun nuu chà'nda Ndioo tiñu, kua chi'in ni nduvi yi ku'un andaya' ⁴⁸ nuu töve chì'í tindaku ta kùu nda'va ñu'ú.

⁴⁹ 'Vati ndisaa yo ni nde'e tundo'o, ti takan kùuni ma Ndioo ña kùva'a yo takua kùva'a ndayu jà'a ñií. ⁵⁰ Va'a ma ñií. Vatu naa ña u'vá

yi, ta kùu jàva'a yo yi inga cha'a'. Yakan va na koo va'a ndo chi'in ta'an ndo ta chi'in inga ñivi takua asin ndayu jà'a ñií.

10

Jàna'a Jesuu ña na vā'a' ndàkoo yo ñasi'o

(Mt. 19:1-12; Lc. 16:18)

¹ Takan kùu ta kēe Jesuu ñuu Capernaum. Ta kuà'an ra iti' ñu'u' Judea, ña kàndii nda inga chiyo yuta Jordán. Ta ora chāa ra ndakan, ta ikan kīcha'a kùti'vi ndiko kua'a' ñivi. Ta ikan kīcha'a ndiko ra jàna'a ra nuu na kua takani jàna'a ra. ² Ta yakan va ora kīcha'a Jesuu jàna'a ra, ta nunuuni chākoyo ndra fariseu nuu ndaa ra. Ta te'en kīcha'a ndra chikatu'un ndra nuu ra, ti kùuni ndra ki'in ndra ku'va ra:

—¿A va'a ña ndàkoo yo ñasi'o? —kàti ndra.

Te'en chikatu'un ndra nuu ra, ti kùuni ndra tisokuati ndra ra. ³ Ta te'en nāka'an Jesuu nuu ndra:

—¿Naja kua kà'an ma tutu Ndioo tāa Moisés taji'na? —kàti Jesuu nuu ndra.

⁴ Ta te'en nāka'an ndra:

—Aan, va chā'a Moisés ña kuu ndakoo yo ñasi'o tuva jàndova'a ji'na yo iin tutu ña kà'an ña ndàkoo yo ñasi'o —kàti ndra.

⁵ Ta te'en nāka'an tuku Jesuu nuu ndra:

—Takan tāa Moisés, ti ya'a ndava xini ndo. ⁶ Ti ora jātuvu Ndioo ma ñuñivi, juuni jà'a ra ra'ii ta ña'a.

⁷ Yakan va va'ani tuva

ndàkoo ra tatá ra chi'in ma'á ra, ta tànda'a ra chi'in ñasi'i ra. ⁸ Ta ni nduvi vi kùu vi iin ñivini. Yakan va yuvi uvi vi kùu vi, ti ni ndo'iin vi ta kùu vi iin ñivini. ⁹ Yakan va na vā'a', ña ndàkoo yo vi tuva cha jāndo'iin Ndioo yo chi'in vi.

¹⁰ Takan kùu ta ora kī'vi ndra tichi iin ve'e, tajan kīcha'a chikatu'un ndra jākua'a chi'in Jesuu nuu ra cha'a' ma tu'un nātu'un ra chi'in ndra. ¹¹ Ta te'en nàka'an Jesuu chi'in ndra:

—Nda ra nikuuni tu ndàkoo ra ñasi'i nunuu ra ta kī'vi ra chi'in inga ña, iin kuati jà'a ra chata ñasi'i nunuu ra. ¹² Ta nda ña'a' nikuuni tu ndàkoan iian ta kī'vian chi'in inga ra, juuni jà'a ña kuati chata ra nunuu chūndaka ña ndia.

Jesuu jà'ii ra ndiakuati

(Mt. 19:13-15; Lc. 18:15-17)

¹³ Takan kùu ta chāndaka na ndiakuati nuu Jesuu, na ke'e ra na. Ora ndē'e ndra jākua'a chi'in ra ña jà'a na, ta kīcha'a ndra kà'an ndra:

—¿Na jà'a ndo te'en! —kàti ndra chi'in ma ñivi ndà'a ma ndiakuati.

¹⁴ Yakan va ora ndē'e Jesuu ña jà'a ndra, ta kùxaan ra chi'in ndra. Ta kīcha'a kà'an ra nuu ndra jākua'a chi'in ra te'en:

—¿Ku'va ndyo'o, na kichi ma ndiakuati nui! ¿Ta na kāsiga ndo iti' vāchi na! Ti ma ñivi iyo nuu chà'nda Ndioo tiñu indukuni kàa na kua kàa ma ndiakuati. ¹⁵ Ta yu'u kà'in chi'in ndo, ti ma ndiakuati jà'a tiñu chà'nda

tatá na nuu na, ta juuni takan iyo yi ña ku'va yo ka'nda Ndioo tiñu nuu yo —kàti Jesuu chi'in ndra.

¹⁶ Tajan chīso ndio ra ma ndiakuati, ta jā'íí ra xini na chi'in nda'a' ra.

Iin ra kuika kà'an chi'in Jesuu

(Mt. 19:16-30; Lc. 18:18-30)

¹⁷ Takan kūu ta ora ni ku'un tuku Jesuu, ta endee chīnu iin ra'ii chāa ra nuu ra. Ta chūnandi chiti ra nuu kuà'an Jesuu. Ta te'en kīcha'a chīkatu'un ra nuu Jesuu:

—iYo'o matru va'a! ¿Nayi kuu jā'i ta chàì nuu koo ndi-toi ndisaa kivi? —kàti ra.

¹⁸ Ta te'en nāka'an Jesuu nuu ra:

—¿Ta naja kà'un ña kùì ra va'a, ta uvani ra va'a iyo? Ta ma ra va'a kùu Ndioo. ¹⁹ ¿A cha chītoun ma tu'un kà'an Ndioo nuu tutu taa Moisés tatiempu? Te'en kà'an yi nuu ma tutu ikan: “iNa kā'niun ñivi! iNa kī'viun chi'in ña'a' yūvi ñasi'un! iNa sū'un ndatiñu ñivi! iNa kā'un tu'un vata chata ñivi! iNa jānda'viña'un ñivi! iTa na tiñu'un tatáun chi'in ma'un!” —Takan kàti Jesuu nuu ra.

²⁰ Ta te'en nāka'an tuku ra chi'in Jesuu:

—Matru, cha jā'i tandi'i yi nda ora kūi rayoko —kàti ra.

²¹ Ta ora kā'an ra takan ta kīcha'a ndè'e Jesuu nuu ra, ta nduva'a kuii kùnda'vini ra ra. Ta kīcha'a Jesuu kà'an ra te'en chi'in ra:

—Iyo iin nakuyi takāaga ja'un. iNa ku'un kuxiko

ndi'un ndatiñun! iTa ku'vaun ma xu'un' nuu ñivi nda'vi! Takan iyo yi ña jā'un, ikan koo ña kuikaun andivi. iTa kichiun ta ku'un chatai iti' kuà'in! —Takan kàti ra.

²² Ta ora chīni ra ña kà'an Jesuu, ta nduva'a kuii nda'vi kùuni ra ti kūu ja'a ra yi, ti ya'a kuika ra. Yakan va kuà'an ra. ²³ Tajan kīcha'a Jesuu nànduku nuu ra iti' xiin ra. Ta te'en kīcha'a ra kà'an ra chi'in ndra jāku'a'a chi'in ra:

—Ya'a ndetiñu ta kùu ki'vi ndra kuika nuu chà'nda Ndioo tiñu —kàti ra.

²⁴ Ta ndava yù'vi ndra jā'a ma tu'un kà'an ra. Yakan va te'en nāka'an ndiko Jesuu chi'in ndra:

—Ndyo'o xaa, ya'a ndetiñu ta kùu chaa yo nuu chà'nda Ndioo tiñu. ²⁵ Chakūu tiá ndetiñu yà'a iin kameyu xe'e iin kutiku, kua iin ra kuika ña chàa ra nuu chà'nda Ndioo tiñu —kàti Jesuu.

²⁶ Takan kūu ta ora chīni tuku ndra ña kà'an Jesuu takan tiaga yù'vi ndra, ta te'en kīcha'a chīkatu'un ta'an ndra:

—¿Tu takan kùu yi, yo kùu kakú tuva takan? —kàti ndra.

²⁷ Ta kīcha'a ndè'e ma Jesuu ndra, ta te'en kīcha'a nāka'an ra:

—Kūu kakú ñivi, jā'a juuni ma na, va Ndioo kùu jakakú ra na. Ti ndisaa nakuyi kùu jā'a ra —kàti ra.

²⁸ Ta te'en kīcha'a nāka'an Petu':

—Va ndyu'u cha ndākoo ndi ndisaa ña iyo nuu ndi.

Ta tãndikun ndi chataun —kàti ma Petu'.

²⁹ Ta te'en nãka'an Jesuu:

—Ndichai ña kà'in chi'in ndo. Nda ndian niku-uni tuva ndakoo na tandi'i ndatiñu na jà'i, ña kùuni na ku'un na chatai, ti kùuni na katitu'un na ma tu'un va'a kà'in ña naja jàkakú Ndioo ma ñivi ñuñivi. Titu cha'a' yu'u ndakoo na ve'e na, ñivi ta'an na, ma'á na, tatá na, se'e na, ta ñu'u' na, ³⁰ ndiakan ni ni'i na kua'a' ga ve'e na, ñivi ta'an na, ma'á na, tatá na, se'e na, ta ñu'u' na ñuñivi i'ya inga cha'a', vaji ya'a ndè'e na tundo'o. Ta ma ñuñivi vachi ni koo ndito na ndisaa tiempu jà'a Ndioo. ³¹ Ma ñivi yoso nuu vitin ni kakuu iti' chata. Ta ñivi chàkuu iti' chata vitin, ni kakuu iti' nuu.

Cha'a' uni kàtitu'un tuku Jesuu ña ni kivi ra

(Mt. 20:17-19; Lc. 18:31-34)

³² Takan kùu tajan kèe ndio ndra kàcha'an ndra iti' ñuu Jerusalén. Ta yoso nuu Jesuu kuà'an ra iti' nuu ma ndra jàkua'a chi'in ra. Va ma ndrakan ndava yù'vi ndra ña kuà'an ndra iti' chata ra. Ta juuni ndasii ma inga ñivi kuà'an iti' chata ndra ndia. Takan kùu tajan ndè'e Jesuu iti' chata ra, ta kãna ra ma ndi uchi uvi ndra jàkua'a chi'in ra na kee siin ndra chi'in ra, ti kùuni ra katitu'un ra nuu ndra niyi ni ta'an ra. Takan kùu tajan te'en kīcha'a kà'an ra chi'in ndra:

³³ —Cha chito ndo ti iti' i'ya kùu iti' kuà'an ñuu

Jerusalén. Ta yu'u ra kùu Se'e ñivi tãchi Ndioo, ni ku'va ñivi yu'u nuu ndra chà'nda tiñu nuu sutu chi'in ma ndra kùu matru jàkua'a tutu Ndioo. Ta ndrakan kà'an ndra ña na ka'ni ndra yu'u, ta ni ku'va ndra yu'u nuu ñivi kīchi inga ñuu. ³⁴ Ta ni kuàtu'un na yu'u. Ta ni tivi sii na yu'u. Ta ni kani na yu'u chi'in yo'o. Ta ni ka'ni na yu'u ndia. Ta tichi uni kivi nataku ndikoi —kàti Jesuu.

Jandiau chi'in Xuva chikan ndra iin ñamani nuu Jesuu

(Mt. 20:20-28)

³⁵ Ta jãyatin Jandiau ta Xuva, ndra se'e Zebedeu nuu Jesuu. Ta kīcha'a kà'an ndra nuu ra:

—Matru, kùuni ndi ña ja'un iin ñamani nuu ndi ña ni ndakan ndi nuun —kàti ndra.

³⁶ Ta kīcha'a kàti Jesuu:

—¿Nayi kùuni ndo ña jà'i cha'a' ndo?

³⁷ Ta kà'an ndra:

—Ora chaun nuu ni'un ndatun, na ku'vaun ndatun nuu ndi. Ta iin ndi, kunandi chiyo kua'un, ta inga ndi kunandi chiyo satiun —kàti ndra.

³⁸ Ta kīcha'a kà'an Jesuu:

—Tüvi chito ndo nayi chikan ndo. ¿A kundee ndo ko'o ndo ña uva ni ko'i? ¿A kuu kunduta ndo indukuni kua ni kundutai?

Takan chikatu'un ra nuu ndra ti kà'an ra ti tundo'o ni ndè'e ra.

³⁹ Ta nãka'an ndra:

—¡Kùu yi! —kàti ndra.

Ta kà'an tuku Jesuu:

—Ndicha kuii, ti ndyo'o ko'o ndo ña uva ni ko'i. Ta juuni kunduta ndo indukuni kua kundutai. ⁴⁰ Va na kuu ku'vai kunandi ndo chiyo kua'i a chiyo satin, ti cha kachin ra Ndioo tatái ndian kunandi yi.

⁴¹ Ta ora chíni ndi uchi ta'an ma ndra jákua'a chí'in ra ña kà'an ndra, ta kúxaan ndra chí'in Jandiau ta chí'in Xuva ndia. ⁴² Va kána ma Jesuu ndra ta kícha'a ra kà'an ra nuu ndra:

—Cha chito ndo ña iyo ndra chà'nda tiñu nuu ñivi yüvi judíu. Ta ndrakan ya'a kini já'a ndra nuu ñivi chà'nda ndra tiñu, ti kùuni ndra jaka'nu ndra ndra tiá.

⁴³ Va chí'in maa ndo na já'a ndo takan. Ma ra kùuni jaka'nu ra ra tiá, ta kùu ra, ra nuu ndi'inia kua ndisaa ndo. Ta já'a ra tiñu nuu ndo.

⁴⁴ Ta ma ra kùuni kuxini ndo na kumusú ndo ra. ⁴⁵ Ti ni yu'u ra Se'e ñivi táchi Ndioo töve vachí ña na ja'a ñivi tiñu nui, ti vachí tindei ñivi. Ta ni kuví ti yakan kùu ya'ví ña na kakú kua'a' ñivi —kàti Jesuu.

Jesuu jànda'a ra Bartimeo ra kuaá

(Mt. 20:29-34; Lc. 18:35-43)

⁴⁶ Tajan chāa Jesuu chí'in ndra jákua'a chí'in ra ñuu Jericó. Ta ora kēe ndra ma ñuu ikan chí'in kua'a' ñivi, ta ikan chikan iin ra kuaá xu'un' nuu nàndi ra yu'u iti'. Ta rakan nàni ra Bartimeo, se'e Timeo. ⁴⁷ Ta ora chíni ra ña juu Jesuu ra ñuu Nazaret

vàchi, ta kícha'a ma ra kuaá kànachaa ra. Ta kàti ra:

—jYo'o tata racha'nu David na kunda'viniun yu'u! —kàti ra.

⁴⁸ Ta kua'a' na kà'an nuu ra:

—jTaxiin koo yu'un!

Va töve jáchi'in ra ña kà'an na. Ta kànachaa ra tiá ní'i:

—jYo'o tata racha'nu David na kunda'viniun yu'u! —kàti ra.

⁴⁹ Tajan chūndaa Jesuu. Ta kícha'a ra kà'an ra:

—jNa kana ndo ra!

Tajan cha kána ndio ndra ra ta kà'an ndra:

—jXaa, ndeta! Ti kána ra ñun —kàti ndra.

⁵⁰ Tajan ra kuaá, jáxiin ra ja'ma iyo chata ra, ta uvaa ndāva ra, ta chāa ra nuu ndaa Jesuu. ⁵¹ Ta chíkatu'un Jesuu nuu ra:

—¿Nayi kùuniun ña ja'i chí'un? —kàti ra.

Ta nāka'an ma ra kuaá:

—Matru, kùuni ña jan-dova'un tinui, ikan na kuu nde'i —kàti ra.

⁵² Ta kà'an ndiko Jesuu:

—jNa ku'un, ti chinuniun ña kà'in! Yakan va cha ndā'un —kàti ra.

Ta ora ikani kùu nande'e ma ra kuaá. Ta kuà'an ra chata Jesuu iti' kuà'an ra.

11

Jesuu k'vi ra tichi ñuu Jerusalén

(Mt. 21:1-11; Lc. 19:28-40; Jn. 12:12-19)

¹ Ora chani kuyatin ndra ñuu Jerusalén, jì'na yā'a ndra ñuu Betania chí'in ñuu Betfagé nuu iyo yuku Olivu.

Ta ni tachi Jesuu uvi ta'an ndra jàkua'a chi'in ra iti' nuu. ² Ta kà'an ra chi'in ndra:

—iKua'an ndo ma kuariya ikan! Ta ora ki'vi ndo tichi kuariya ikan, ta nde'e ndo iin burru ndikun ña nī'in na takà'an koso ri. iNdachi ndo ri! iTa keñu'u ndo ri kichi ndo! ³ Tatu iyo ndian chikatu'un naja ndàchi ndo ri ta kati ndo: “Ti chiniñu'u racha'nu chito'o ndi ri. Ta nunua vachi ndaka ndiko ndi ri”, kati ndo —kàti Jesuu.

⁴ Ta takan kuu ta kēe ndio ndra kuà'an ndra. Ta nāta'an ndra ma burru ndikun ri iin cha'a' yutun veto'o yatini iin yuve'e. Tajan ndàchi ndra yi. ⁵ Ta chikatu'un iin ma ndra ka'iin ikan:

—¿Nayi jà'a ndo? ¿Ta naja ndàchi ndo ma burru? —kàti ndra.

⁶ Ta nduvi ta'an ndra jàkua'a chi'in Jesuu, kàti ndra naja kua kà'an Jesuu chi'in ndra.

Ta nāka'an ndra iyo ikan:

—iVa'ani! iKuà'an ndo, tuva takan!

⁷ Tajan jündii ndra ja'ma ndra chata ma burru. Ta keñu'u ndra ri kuà'an ndra nuu Jesuu. Ta chākoso ma Jesuu ri kuà'an ra iti' ñuu Jerusalén. ⁸ Ta kua'a' ñivi chākin ja'ma isukun na tichi iti' kuà'an Jesuu. Ta inga na kani ndoyo soko yutun ña chā'nda na tichi ku'u iti' kuà'an ra. ⁹ Ta takua kà'an ma ndian kuà'an iti' nuu ra, ta takan kà'an ma ndian kuà'an iti' chata ra:

—iYa'a jàka'nu yo Ndioo! iYa'a jàka'nu yo ndè'o,

ra vachi kuenda Racha'nu chito'o yo! ¹⁰ iYa'a jàka'nu yo ra vachi! Ti ni ka'nda ra tiñu takua chā'nda racha'nu David tiñu, tatiempu. David kuu ñivi yo. iNa jaka'nu yo ra Ndioo nāndi andivi! —nātu'un na cha'a' Jesuu.

¹¹ Ta chāa Jesuu ñuu Jerusalén. Ta kī'vi ra tichi kora veñu'u ka'nu ikan. Ta ndè'e ra te'en, tikan. Tajan kēe ra kuà'an ndiko ra chi'in ndi uchi uvi ndra jàkua'a chi'in ra ñuu Betania, ti cha kuaa kuu yi.

Jesuu kànduva'a ra yutun higu

(Mt. 21:18-19)

¹² Ta ora kündichin inga kivi ta kēe ndra ñuu Betania. Ta kuà'an ndra iti' ñuu Jerusalén. Ta Jesuu kōyo soko ra. ¹³ Ta chika ndè'e ra iin nuu ndaa yutun higu ña cha nūma. Ta chānde'e yatin ra nuu ndaa run a ka'iin chiti higu nuu run. Va tüvi vu. Ka'iin va maa nda'ani run, ti takāaga kuta'an tiempu koo chiti run. ¹⁴ Yakan va kà'an ra chi'in ma yutun ikan:

—Tiá iti' nuu, nī'in ga ñivi na kachi ga chitiun —kàti ra.

Ta ma ndra jàkua'a chi'in ra, chīni ndra ña kà'an ra.

Jesuu tàva ra ndian xiko tichi kora veñu'u ka'nu

(Mt. 21:12-17; Lc. 19:45-48; Jn. 2:13-22)

¹⁵ Ta ora cha chāa ndra ñuu Jerusalén ta kī'vi ndra tichi kora veñu'u ka'nu. Ta kīcha'a Jesuu jàkunu ra ma ñivi xiko chi'in ñivi jàta. Ta jānduva ra ma mesa

ma ndian sàma xu'un' nuu ñivi. Ta jānduva ra mesa ma ndian xiko livi ndia. ¹⁶ Ta tūvi chà'a ra ña ya'a ñivi ndiso ndatiñu tichi kora veñu'u ikan. ¹⁷ Ta te'en kīcha'a ra jàna'a ra nuu ñivi ikan:

—Te'en kà'an ma tutu Ndioo —kàti ra— “Ve'e i'ya kùu ve'e Ndioo. Ñivi iyo ndisaa ñuu ñuñivi, i'ya kùu kà'an na chi'in Ndioo”, kàti tutu Ndioo. Ta ndyo'o jà'a ndo yi iin ve'e ndra su'u —kàti Jesuu.

¹⁸ Takān kūu ta chīni ndra sutu cha'nu chi'in ndra jākua'a tutu Ndioo ña jàna'a ra. Ta nānduku ndra naja kua jà'a ndra ña ka'ni ndra ra, va ya'a yu'vi ndra ndè'e ndra ra. Ti nduva'a kuii kua'a' ñivi chīsii na ña jàna'a ra nuu na. ¹⁹ Ta ora kī'vi ña kuaa ta kēe ndiko Jesuu ñuu chi'in ndra jākua'a chi'in ra. Ta kuà'an ndra inga ñuu.

Nuu nàtii yutun higu
(Mt. 21:20-22)

²⁰ Ta ora na'ani inga kivi kuà'an ndiko ndra iti' ñuu Jerusalén. Ta ora yā'a ndra yatini xiin ma yutun higu. Ta ndè'e ndra ña nàtii run. ²¹ Tajan chāku'uni ma ra nàni Petu' ña kā'an Jesuu chi'in run. Ta kà'an ra nuu Jesuu:

—iMatru! iNde'e yutun higu ña kānduva'un, ti cha nàtii run!

²² Tajan nāka'an Jesuu nuu ndra:

—iNa chinuni ndo ña kà'an Ndioo! ²³ Ndicha ña kà'in ti tu iyo ndian

kà'an chi'in yuku chiña: “iNa kundachiyoun chiña, ta kuà'an tichi tañu'u!” Ta na jāxiin ndo anima ndo, ti na chinuni ndo ti ña ta'an yi va kà'an ndo, ta takan ni ta'an yi. ²⁴ Ta yakan va kà'in chi'in ndo, ti ndisaa ña ndākan ndo nuu Ndioo, ta na chinuni ndo ti cha nī'i ndo yi, tajan ni'i ndio ndo yi. ²⁵ Ta ora kà'an ndo chi'in Ndioo tu jànaa ndo kuati jà'a inga ñivi cha'a' ndo, ta juuni jànaa Ndioo ma kuati jà'a ndo ndia. ²⁶ Va tu töve jànaa ndo kuati jà'a inga ñivi chi'in ndo, juuni töve ni janaa Ndioo ma kuati ndo ndia —kàti ra.

Iyo ndatu Jesuu

(Mt. 21:23-27; Lc. 20:1-8)

²⁷ Ta ora chīnu kà'an ra ta kàcha'an ndiko ndra iti' ñuu Jerusalén. Ta juuni chākunuu Jesuu tichi kora veñu'u ka'nu. Ta chājayatin ndra sutu chà'nda tiñu chi'in ndra jākua'a tutu Ndioo ta chi'in inga ndra cha'nu nuu ndaa Jesuu. ²⁸ Ta te'en chīkatu'un ndra nuu ra:

—¿Ta yo tāchi ñun ña jà'un te'en? ¿Ta yo chā'a ndatu nuun? —kàti ndra chi'in ra.

²⁹⁻³⁰ Ta kīcha'a Jesuu kà'an ra:

—Ta ji'na kùuni ndakatu'in iin nakuyi nuu ndo ndia. ¿Yo tāchi Xuva ña jākunduta ra? ¿A Ndioo, a ñivi? iNa kati ndo nui! Tu ji'na kati ndo ña chīkatu'in nuu ndo, tajan katj yo chā'a ndatu ña jā'i te'en —kàti Jesuu.

³¹ Ta kīcha'a ndra natu'un xe'e ta'an ndra:

—Tu katio ña Ndioo tāchi ra, ta kati ra: “¿Ta naja nī chinuni ndo ña kà'an ra, tuva takan?” ³² Tatu katio ña ñivi tāchi ra, ta kuxaan ñivi yo, ti ndisaa na kà'an na ti ndicha Xuva kùu iin ra kà'an chi'in tu'un yu'u Ndioo.

³³ Yakan va kà'an ndra nuu Jesuu:

—Töve chito ndi yo tāchi ra.

Ta nāka'an Jesuu:

—Ta ni yu'u na kati yo chā'a ndatu ña jā'i te'en —kati ra.

12

Kà'an Jesuu iin ku'va cha'a' ndra tüvi va'a jàtiñu

(Mt. 21:33-46; Lc. 20:9-19)

¹ Takán kùu ta te'en kīcha'a Jesuu kà'an ra iin ku'va nuu ndra:

—Chīyo iin ra tāchi kua'a' yoku'u uva. Ta jā'a ra iin kora nuu tāchi ra ma yoku'u uva, ikan na kī'vi kiti, nī ñivi nuu kàa yi. Ta jā'a ra iin yavi nuu ni taan ra takuii ma uva, ti ikan ni jā'a ra vinu. Ta ju-unī jā'a ra iin lomara sukun, ikan na kuu nde'e ra ndisaa yu'u ma uva tāchi ra. Takán kùu ta jākilaa ra yi nuu ndra jàtiñu chi'in ra. Ta kēe ra kuà'an ra iin nuu chika. ² Ta ora kēta ma tiempu ña chiti ma uva, ta tāchi ra iin ra musu ra ña kuàki'in sava ma ña'a ra. ³ Va nī ni'i ra yi, ti java kāni ndra ra. Ta tāchi ndiko ndra ra kuà'an ra nuu ma ra chā'nda tiñu nuu ra. ⁴ Ta ikan tāchi tuku ra inga ra. Ta juuni kāni ndra ra.

Ta tākue'e xini ra jā'a ndra.

⁵ Ta ikan jan tāchi ra inga ra, ta rakan va chā'ni ndra. Tajan tāchi ra tiá kua'a' ndra. Ta juuni kua'a' ndra tākue'e ta kua'a' ndra chā'ni ndra ndia.

⁶ 'Ta ikan kīndoo uvania ra ya'a kùuni ra nde'e ra. Ta rakan ti se'e ra kùu ra. Tajan tāchi ndio ra ra nuu ndi'i nia ti kùuni ra: “Ti töve nayi jā'a ndra chi'in se'o, ti se'e maa yo kùu ra. Yakan va ni tiñu'u ndra ra.” Takán kùuni ma tatá ra niku.

⁷ 'Ta ora chāa ra ma nuu ka'iin ma ndra jàtiñu. Ta te'en kīcha'a ndra natu'un ta'an ndra: “Ra vāchi ikan kùu ma ra ni kindoo chi'in ndisaa ma ñu'u'. Yakan va na ka'nio ra ta kindoo yo chi'in ndisaa ña'a ra”, kati ndra. ⁸ Tajan tiin ndra ra. Ta chā'ni ndra ra. Ta jākuita ndra ñunda'yu ra chata kora nuu kàa ma uva —kati Jesuu.

⁹ Takán kùu ta te'en nāka'an tuku Jesuu:

—¿Ta nayi ni jā'a ma ra chito'o ma yoku'u uva chi'in ma ndra jà'a kuenda vu?, kùuni ndo. ¿A ni ku'un ra ta ka'ni ra ndra jàtiñu chi'in ra, ta ni jakilaa ra yi nuu inga ndra?, kùuni ndo.

¹⁰ '¿A takā'an jakua'a ndo tutu Ndioo ña kà'an te'en: Yuu jāchiyo ma ndra jāndova'a ve'e

kùu ma yuu tiá ka'nu kua ndisaa yi?

¹¹ Ta yakan jā'a ma ra chito'o yo.

Yakan va ya'a chisio vitin, kà'an tutu Ndioo —kati Jesuu.

¹² Ta ndrakan ikan kūuni ndra tiin ndra ra, ti ch̄ito ndra ti kà'an ra ku'va ikan chata ndra. Va tava yū'vi ndra ma ñivi ka'lin ikan. Ta yakan va töve nani jā'a ndra chi'in ra. Ta kuà'an ndra.

Chikatu'un ñivi nuu Jesuu cha'a ma xu'un' tàva ma ñuu Roma nuu na
(Mt. 22:15-22; Lc. 20:20-26)

¹³ Tajan tāchi na ndra fariseu chi'in ndra ch̄akunuu chi'in Herode nuu Jesuu, tajan na ja'a ndra ña na kà'an ra iin tu'un vā'a', ta ni'i ndra kua kuu tiso ndra kuati chata ra. ¹⁴ Tajan chàa ndra ta ch̄ikatu'un ndra nuu ra:

—Matru, ch̄ito ndi ti yo'o va kà'an tu'un ndaa, ta töve yu'viun nde'un ña kà'an inga ñivi. Ti tüvi sàma nde'un ndian kuika, a ndian nda'vi, ti indukuni ndè'un na. Ti jàna'un iti' va'a ña ku'un ma ñivi nuu Ndioo. ¿Ta yakan va naja kua kàtiun? ¿A va'a ña ka'nda ndi kuenda nuu ra kuu kalecha'nu ñuu Roma? ¿A va'a, a vā'a'? —kàti ndra nuu Jesuu.

¹⁵ Va tava cha nākoto ma Jesuu ti vata ndra, yakan va te'en nāka'an ra:

—¿Ta naja jànda'viña'a ndo yu'u? ¿Kuàki'in ndo iin xu'un' ta jana'a ndo yi nui! —kà'an Jesuu.

¹⁶ Ta nda'a ndio ndra yi chāa ndra nuu Jesuu. Ta te'en nāka'an ndio Jesuu nuu ndra:

—¿Ta yo na'na ndaa chata ma xu'un' i'ya? ¿Ta yo sivi ndiso yi?

Ta nāka'an ndra:
—Na'na kalecha'nu ñuu Roma kuu yi.

¹⁷ Tajan te'en nāka'an ndio Jesuu nuu ndra:

—¿Na ku'va ndo ña kuu ña'a ma ra kalecha'nu nuu ra, ta ku'va ndo ña kuu ña'a Ndioo nuu Ndioo! —kàti ra.

Ta ndava yu'vi ma ñivi jā'a ma ña kà'an Jesuu.

Chikatu'un ndra Saduceu naja kua nātaku ndiko ñivi ndii
(Mt. 22:23-33; Lc. 20:27-40)

¹⁸ Takan kūu tajan kuànde'e ma ñivi Saduceu ma Jesuu, ti ma ñivi ikan tüvi ch̄inuni na ña nàndoto ndiko ñivi ndii. Yakan va te'en chikatu'un ndra nuu ra:

¹⁹ —¿Yo'o Matru! Racha'nu Moisés tāa ra iin tutu tatiempu. Ta ma tutu ikan te'en kà'an yi: “Tu iin ra'ii ch̄i'í ra, ta tüvi nī ch̄iyo nī'iin se'e ra chi'in ñasi'i ra. Tajan ndàki'in ra yani ma ra ch̄i'í juuni ma ña nda'vi ikan. Ta tända'a ra chi'an. Ta takan ni koo se'e ma ra ch̄i'í, jā'a ma ra yani ra.”

Takan kàti Moisés. ²⁰ Ta takan ch̄iyo ucha ta'an ndra ña juuni yani ndra. Ta ma ra nunuu ji'na ra tända'a, ta nī'iin se'e ra nī ch̄iyo. Ta ch̄i'í ra. ²¹ Ta ikan ndàki'in inga yani ra ña. Ta indukuni nī ch̄iyo nī'iin se'e ra chi'an. Ta ch̄i'í ra ndia. Ta juuni tända'a ña chi'in ra uni. ²² Ta indukuni tā'an ra takua tā'an ndi ucha ta'an ndra. Yakan va nī'iin ndra nī ch̄iyo se'e chi'an, ta ch̄i'í ndra. Ta kēta iin kivi ña ch̄i'í ma

ña'a ndia. ²³ ¿Ta ora kèta ma kivi nàtaku ndiko ma ñivi ch'í, nda ndra kùu iian ndakan?, kùuniun, ti cha tãnda'a ndi ucha ndra chi'an —kàti ndra.

²⁴ Tajan te'en nàka'an Jesuu chi'in ndra:

—¿Ta ndyo'o naja tüvi chìnuni ndo ña va'a kà'an tutu Ndioo? Ta töve ch'ito ndo ña iyo ndatu Ndioo ndia. ²⁵ Yakan va ora nàtaku ndiko ma ndian ndií, ni ndra'ii ta ni ña'a' na tãnda'a vi. Ta vii koo na takua iyo ma tati va'a jà'a tiñu nuu Ndioo andivi. ²⁶ Ta vitin kùuni jana'i nuu ndo ña nàtaku ndicha ma ndian ndií. ¿A tüvi chàku'uni ndo naja kua kà'an ma tutu tãa Moisés taji'na? Rakan te'en tãa ra yi, ora chãnde'e ra nuu kàyu iñu ndu'va. Ta ikan kīcha'a kàtitu'un Ndioo nuu ma Moisés te'en: “Yu'u kùu Ndioo ña kùmi Abraham, ta juuni kùmi Isaac, ta Jacob”, kàti Ndioo. Takan kàti ra ti vaji cha iyo kua'a' kuiya ch'í ndra, va jànataku ndiko ra ndra. ²⁷ Yakan va Ndioo kùu ma Ndioo ma ndian nditoni, ti cha nàtaku ndiko ndra. Yakan va Ndioo kùu ra kuenda ndian ndito, ta yüvi kuenda ndian ndií. Ta yakan va tüvi chànini ndo tu'un ndaa —kàti Jesuu.

Kàtitu'un Jesuu nda tu'un kùu ma ña ka'nuga
(Mt. 22:34-40)

²⁸ Takan kùu ta ikan kèta iin ra jàkua'a tutu Ndioo. Ta jà'a ra kuenda ña va'a nàtu'un Jesuu chi'in ma ñivi ikan. Yakan va ora ch'ini ra ña nàtu'un ma ñivi ikan,

ta jáyatin ra ra. Ta kīcha'a chikatu'un ra nuu ma Jesuu:

—¿Nda ley kùu ña ka'nu tiá kua ndisaa ma ley tutu Ndioo? —kàti ra.

²⁹ Ta kīcha'a nàka'an Jesuu:

—Ma tu'un ka'nu tiá ña chā'a Ndioo nuu yo kà'an yi te'en: “iNdyo'o ñivi Israel! iNa kuuni ndo ma Ndioo chito'o yo, ti uvani ra kùu ra! ³⁰ iKùuni ndo nde'e ndo Ndioo chi'in ndisaa anima ndo! iTa kùuni ndo nde'e ndo ra chi'in ndisaa chinituni ndo, ta chi'in ndisaa ña ndee ndo ndia!” Takan kà'an ma ña nunuu. ³¹ Ta ma ley uvi ña chā'a Ndioo nuu yo va kà'an te'en: “iKùuni ndo nde'e ndo ndian iyo xiin ve'e ndo takua kùuni ndo juuni maa ndo!” Yakan va nda tu'un nikuuni tüvi ka'nu yi tiá kua ndi uvi tu'un já kà'in i'ya —kàti Jesuu.

³² Takan kùu ta nàka'an tuku ma ra jàkua'a tutu Ndioo:

—iYo'o matru! Ya'a va'a kà'un ña ndicha kùu ma ña kà'un, ti uvani ma ra kùu Ndioo. Ta tüvi iyo inga ra indukuni kua maa ra. ³³ Ta kùunio nde'o Ndioo chi'in ndisaa anima yo, ta chi'in ndisaa chinitunio, ta chi'in ndisaa ma ña ndeo ndia. Ta juuni kùunio nde'o ñivi iyo xiin ve'o takua kùunio juuni maa yo. Ta yakan va tiá va'a ña te'en kùunio nde'o Ndioo kua ku'va yo kiti jàna yo, ta ka'mio ndri nuu ndaa chito naá —kàti ma ra matru jàkua'a tutu Ndioo.

³⁴ Ta ora ch'ini ma Jesuu ña chi'in chinituni ra kà'an

ra. Yakan va te'en nāka'an Jesuu nuu ra:

—Chani kuyatin ki'viun nuu chà'nda Ndioo tiñu —kàti ra.

Ta ora chīnu nātu'un ra chi'in Jesuu ta nī'iin ga na, tūva nī chikatu'un inga nakuyi nuu Jesuu.

Kàtitu'un Jesuu ti ñivi ra kūu Rey David

(Mt. 22:41-46; Lc. 20:41-44)

³⁵ Ta ora ndaa Jesuu jàna'a ra nuu ñivi tichi kora veñu'u ka'nu, ta te'en chikatu'un ra nuu na:

—¿Ta naja kà'an ma ndra matru jàkua'a tutu Ndioo, ña tata ma racha'nu David kùu Cristu? ³⁶ Yakan va ma ra kùu Tati Í Ndioo, chā'a ra ndatu ra nuu ma racha'nu David ora kà'an ra. Takan kūu ta te'en kīcha'a David kà'an ra chi'in ma ndatu ikan:

Ma Racha'nu Ndioo te'en nāka'an ra chi'in ma ra chito'i Cristu:

“¡Na'a! ¡Kunandi chiyo kua'i!

Ti i'ya ni ku'vai ma ndatui nuun,

nda kati kani ndoyoi ma ndian kànita'an chi'un iti' cha'un”, kàti Racha'nu Ndioo.

³⁷ Yakan va kùuni yi ka'an yi ti, vaji tata David kùu Cristu, va juuni chito'o David kùu ra ndia —kàti Jesuu nuu ma ñivi ikan.

Yakan va ndisaa ma ñivi ka'iin tichi kora veñu'u, ya'a chīsii na ña kà'an Jesuu takan.

Jesuu tisokuati ra ndra matru jàkua'a tutu Ndioo

(Mt. 23:1-36; Lc. 11:37-54; 20:45-47)

³⁸ Takan kūu ta te'en nāka'an Jesuu nuu ma ñivi ikan:

—¡Ja'a ndo kuenda nuu ndo chi'in ma ndra matru jàkua'a tutu Ndioo! Ti chàta'ani ndra kakunuu ndra chi'in ja'ma tacha, na tiñu'u ma ñivi ndra nuya'vi. ³⁹ Ta juuni nànduku ndra tayu ka'nu tiá kunandi ndra nuu chīyo viko ta tichi veñu'u ñivi judíu ndia. ⁴⁰ Ta ndrakan, sù'u ndra ndatiñu ma ñivi kindoo nda'vi. Ta nàkuatu ndra nuu ka'iin kua'a' ñivi, ikan na kuuni na ña yūvi ndra su'u kùu ndra. Yakan va ndrakan ni nde'e ndra kua'a' tundo'o —kàti Jesuu.

Nuu sòkó ña nda'vi xu'un' kuenda Ndioo

(Lc. 21:1-4)

⁴¹ Takan kūu ta inga kivi chūnandi Jesuu yatini nuu ndaa chatun nuu tì'i na xu'un' ña jà'a ra kuenda naja kua ti'i na yi. Ta ora nàndi ra nde'e ra ikan, ta chākoyo kua'a' ma ndian kuika. Ta tì'i na kua'a' xu'un' tichi yi.

⁴² Ta nunuuni chāa iin ña kindoo nda'vi. Ta tì'an uvi ta'an xu'un' kuati tichi yi.

⁴³ Yakan va ora nde'e Jesuu ña tì'an yi, ta kāna ra ma ndra jàkua'a chi'in ra, na kichi ndra nuu ra. Ta te'en kīcha'a kà'an ra chi'in ndra:

—Ndicha va'a ti ña nda'vi ikan, vaji tì'an tiani ma xu'un', va kuenda Ndioo kua'a' xu'un' kùu yi. Ti chā'a ña ndisaa ma xu'un'

kùmian chi'in anima ña.
 44 Ta ma ndian kuika ti vaji
 kua'a' xu'un' tī'i na, va ña
 chàkoso nia kùu yi. Ta tiani
 xu'un' kùu yi kuenda Ndioo.
 Ta yakan va ma ña nda'vi
 ikan, tī'an tiaga xu'un' tichi
 chatun kua ndisaa ma ndian
 kuika —kàti Jesuu.

13

*Jesuu kàtitu'un ra ña ni
 kekoyo veñu'u ka'nu*

(Mt. 24:1-2; Lc. 21:5-6)

1 Takán kùu ta ora kēe
 Jesuu tichi veñu'u ka'nu, ta
 nāka'an iin ra jàkua'a chi'in
 ra nuu ra:

—jYo'o, matru! jNde'e
 veñu'u ka'nu ndaa ikan! Ti
 ya'a vii kàa yi. Ta ya'a ka'nu
 yuu kandii cha'a yi —kàti ra.

2 Ta nāka'an Jesuu nuu ra:

—Ndicha ti takan kàa yi
 vitin, va ni keta iin kivi ña
 nī'iin yuu kindoo chata ta'an
 yi, ti ni kekoyo ndisaa yi.

*Jesuu kàtitu'un ra naja
 kua ni naa ñuñivi*

(Mt. 24:3-28; Lc. 21:7-24;
 17:22-24)

3 Ta ikan kēe ndra ta
 kàcha'an ndra nda xini
 yuku nàni Olivu, ña iyo
 yatini yu'u ñuu Jerusalén.
 Ta ora kēta ra ma xini
 yuku ta chūnandi ra ta te'en
 kīcha'a kà'an xe'e Petu',
 Jandiau, Xuva chi'in André
 nuu ra:

4 —¿Ta nda ora ni kicha'a
 yi? ¿Ta nda ña kuu yi nde'o
 ora chani kicha'a yi? —kàti
 ndra.

5 Ta kīcha'a nāka'an Jesuu
 nuu ndra:

—jJa'a ndo kuenda nuu
 ndo koto janda'viña'a ñivi

ndo! 6 Ti ni kichaa koyo
 ndian ni ka'an te'en: "Yu'u
 kùu ra Cristu", ni kati na.
 Ta ni janda'viña'a na kua'a'
 ñivi.

7 'jNa yū'vi ndo ora koto
 ndo ña kà'an ñivi ña iyo
 kuati iti' tikan a nda niku-
 uni! Ti takan ni kuu yi, vaji
 vitin tüvi ni ndi'i ma kuati
 nde'o, va tiá iti' nuu, ni nde'o
 tiá yi. 8 Ti ni kanita'an iin
 ñuu chi'in inga ñuu. Ta inga
 ñuu, ni ja'a yi kuati chi'in
 inga tuku ñuu. Ta ni kichi ña
 taan kua'a' ñuu. Ta ni nde'o
 soko ndia. Ta nuu, já ni
 kicha'a tundo'o kùu yakan.

9 'jTa yakan va ja'a ndo
 kuenda nuu juuni maa ndo!
 Ti ni tiin na ndo ta ni ku'va
 na ndo nuu ndra kumi tiñu.
 Ta ndra kumi tiñu, ni ku'va
 ndio ndra ndo na kani na
 ndo tichi veñu'u. Ta ni
 kundaka ndra ndo nuu ndra
 kalecha'nu. Ta juuni ku'un
 ndo nuu inga ndra chà'nda
 tiñu, ikan na kuu katitu'un
 ndo tu'in nuu ndra, cha'a' ña
 chinuni ndo ña jà'i. 10 Va
 ji'na iyo yi ña katitu'un ndo
 ma tu'un va'a Ndioo nuu
 ndisaa ñuu ñuñivi. 11 jTa na
 nākanini ndo nda tu'un ni
 ka'an ndo ora ku'va na ndo
 nda'a' ndra kumi tiñu! Ti
 ora ka'lin ndo ikan, na ka'an
 ndo tu'un ni jana'a Ndioo. Ti
 Tati Í Ndioo ni jana'a ma
 tu'un ni ka'an ndo. 12 Ta
 juuni ma kivi ikan, ni tiin
 ndra ndra yani ndra. Ta ni
 ku'va ndra ndra nuu inga
 ñivi, na ka'ni na ndra. Ta
 juuni takan ni ja'a tatá ndra
 chi'in juuni se'e ndra. Ta
 juuni ni kanita'an ñivi chi'in
 tatá na ta ma'a na. Ta juuni

ni ka'ni na vi ndia. ¹³ Ta ni kuxaan ñivi nde'e na ndo, ti chàkuu ndo chi'in. Va ra kundeeni nda katí ya'a ma kivi ikan ni jakakú Ndioo ra.

¹⁴ 'Ta tichi veñu'u ii ni ki'vi iin ña kini. Ta yakán' ti ya'a xaani Ndioo nde'e ra yi ña ni kee ra veñu'u ka'nu ti ya'a kini ni ja'a yi tichi veñu'u. Ta ndisaa ñivi iyo ñuu Judea ora kunián' ja'án' te'en, na kekunu na ku'un na iti' yuku, ikan na kakú na. Ta ndian chito jàkua'a tu'un te'en, ya'a va'a tuva kutunini na naja kua kà'an yi. ¹⁵ Ta ndian ka'in siki ve'e, na ki'vi na, ni ña táva na ndatiñu na tichi ve'e na. ¹⁶ Ta ndian jàtiñu tichi ku'u na ki'vi na ñuu, ni ña kúki'in na ja'ma na ndia. ¹⁷ Nda'vi ta'an ñivi ña'a ña kivi ikan ñu'u se'e vi, ta iyo ndiakwati se'e vi ña chàxin ndika vi ndia. ¹⁸ ¡Na ndakan ndo ñamani nuu Ndioo, ikan na tá'an ndo takan tiempu ya'a vichin jà'a yi! ¹⁹ Ta ma kivi ikan ni nde'o tiá tundo'o kua ni'iin kivi. Taká'an nde'o yi jà'a Ndioo, nda ora jàtuvi ra ma ñuñivi. Ta ni tüvi chànini ra ña jànde'e ra tundo'o yo tiá iti' nuu, takua ni jande'e ra yi yo kivi ikan. ²⁰ Tatu ma Ndioo töve nī jandokuiti ra ma kivi ikan, na kákú ni'iin na niku. Va ma ra chito'o yo, jàkuiti ra yi, ti kùuni ra nde'e ra ndian kàchin ra.

²¹ 'Yakan va tu keta iin ndian te'en kà'an nuu ndo: "¡Nde'e ndo, i'ya ndaa ra kùu Cristu!" A tu keta inga ndian kà'an: "¡Juu ra ndaa

ikan!" ¡Ta na chinuni ndo ña kà'an na! ²² Ti ni kichi kua'a' ndian ni ka'an te'en ndia: "¡Yu'u kùu Cristu!" Va tüvi ndicha ti janda'viña'a ndra ña Cristu kùu ndra. Ta juuni ni kichi ndian ni ka'an chi'in tu'un yu'u Ndioo, va tüvi ndicha ti ndra vata kùu ndra. Yakan va ta ndi'i ndrakan ni ja'a ndra kua'a' ndatu ndra ta seña, ikan na chinuni na ña ndra kà'an chi'in tu'un yu'u Ndioo kùu ndra. Ta juuni kùuni ndra janda'viña'a ndra ma ñivi kàchin Ndioo tuva kùu yi. ²³ Yakan va ja'a ndo kuenda juuni maa ndo. Ti cha kàtitu'in nuu ndo naja kua ni koo yi.

Kàtitu'un Jesuu naja kua ni kichi tuku ra inga cha'a'
(Mt. 24:29-35, 42-44; Lc. 21:25-36)

²⁴ 'Ta ora cha ndi'i ma tiempu ña ni nde'o kua'a' tundo'o. Tajan ni nda'va ma nikandii, ta ni nda'va yoo ndia. Ta tüva ni ndondichin jà'a ndra. ²⁵ Ta ma chele ka'in andivi ni ke'ne ndri. Ti ni taan ma andivi jà'a ndri. ²⁶ Tajan ni nde'e kua'a' ñivi ti vachì tichi viko. Ti yu'u ra Se'e ñivi tachi Ndioo iyo kua'a' ndatui, ta kua'a' ña tachai ndia. ²⁷ Tajan ni tachì ma ndian kùu tati jà'a tiñu nuu Ndioo, na kuu jati'vi ta'an na ndisaa ñivi cha kàchin. Ta kunanduku ma tati na nda nikuuni nuu ndi'i ñuñivi, a iti' ninuu, a iti' siki.

²⁸ 'Na kuu ku'unj ndo ña jàna'a yutun higu, ti ora keta nda'a' yuta' run cha chito

ndo ti chani keta ma tiempu ni koo chiti run. ²⁹ Ta yakan va ora ndè'e ndo ma tundo'o kàtitu'in nuu ndo, ta cha chìto ndo, ti chani kuta'an ora ni kichai. Ti yu'u kùu ra Se'e ñivi tãchi Ndioo. ³⁰ Ndicha ña kà'in chí'in ndo. Ti ora takäaga kuvi ndisaa ma ñivi iyo kuiya i'ya ji'na nde'e na tundo'o ña kã'in chí'in ndo. ³¹ Ta ni keta iin kivi ña ni naa andivi chí'in ñuñivi. Va tu'un ka'in tüvi ni naa yi.

³² 'Ta ni'iin ñivi tüvi chìto nda ora ni keta ma ña kà'in, ni tati jà'a tiñu nuu Ndioo, ta ni yu'u, ra kùu Se'e Ndioo tüvi chìtoi ndia. Chìto va ma Tatái, ti rakan kùu ma Ndioo ka'nu iyo andivi.

³³ 'iYakan va kumi ndo! iTa ja'a ndo kuenda ndo! iTa ka'an ndo chí'in Ndioo! Ti töve chìto ndo nda ora ni kuu yi. ³⁴ Yakan va ña'a kùu yi takua jã'a iin ra'ii ora kēe ra, ta kuà'an chika ra. Ta tãva ra tiñu nuu ndra kùu musu ra na kumi ndra ve'e ra. Ta ta'ii'iin ndra tãva ra tiñu nuu nayi jà'a ndra. Ta tãva ra tiñu nuu iin ra na ja'a va'a ra kuenda yuve'e ra. ³⁵ iTa yakan va na koo ndito ndo! Ti töve chìto ndo nda ora kichaa ndiko ma ra xuve'e, a kichaa ra ora chanikuaa, a ora javañuu, a ora ni tuvi, a ora ni kundichin. ³⁶ iTa yakan va na ja'a va'a ndo kuenda koto kichaa ra numini! Ta koto nãta'an ra ndo ña kixi ndo. ³⁷ Yakan va ña kàtitu'in nuu ndo. Ta kàtitu'in nuu ndisaa ñivi na koo ndito na —kàti Jesuu.

14

Nuu kùti'vi ndra ña kùuni ndra tiin ndra Jesuu

(Mt. 26:1-5; Lc. 22:1-2; Jn. 11:45-53)

¹ Takan kùu ta ora takäaga uvi kivi, ta kùta'an viko Pakua, ora chàchi na paan ña töve ki'vi yuchan iya tichi. Tajan nànduku ma ndra sutu chà'nda tiñu chí'in ma ndra matru jàkua'a tutu Ndioo, naja kua ja'a ndra ta tiin xe'e ndra ma Jesuu ta ka'ni ndra ra. ² Va te'en kà'an ma ndra ka'iin ikan:

—iNa tiin yo ra kivi iyo viko, ti koto kuxaan ma ñivi cha'a' ra!

Iin ña'a jàkutian takuui xiko xini Jesuu

(Mt. 26:6-13; Jn. 12:1-8)

³ Iyo Jesuu ñuu Betania ve'e Simón, ra kà'an na ña ku'vi, jà'a kue'e ta'yu niku. Ta ora juuni nàndi Jesuu chàchi ra tichi ve'e ma ra Simón, ta ikan chãa iin ña'a, ta ndà'a ña iin viru takuui xiko, ña ya'a ya'vi ndaa. Ta nduva'a kuii va'a ra'. Ta nūna ña yu'u ma viru, ta chōsoan ra' xini Jesuu. ⁴ Ta iin ma ndra nàndi chí'in ma Jesuu kuxaan ndra ña jà'a ña takan. Ta te'en kīcha'a kà'an ta'an ndra:

—iTa naja chàtian ma takuui xiko? ⁵ Ti kùu jata na ra' nuan chí'in ndisaa xu'un' jàkanaa na iin kuiya, ta ku'va ña yi nuu ma ndian nda'vi. —Takan kà'an ndra chata ña.

⁶ Ta te'en kīcha'a kà'an Jesuu nuu ndra:

—iJaña ndo ña kà'an ndo chata ña! Ti ña va'a jà'a

ña chi'in. ⁷ Ti ma ñivi nda'vi endeeni ni koo na chi'in ndo. Ta kùu ja'a ndo ña va'a chi'in na ora kùuni ndo. Vati yu'un töve ni koi chi'in ndo endeeni. ⁸ Ta ma ña'a i'ya, ja'a ña ma ña kùu ja'a ña kuendai, ti chōsoan takuui xiko ñii, ti chani keta ora ni kuchij. ⁹ Yakan va ndichai ña kà'in, ti nda nikuuni ma ñuñivi, nuu ni ka'an na tu'un Ndioo. Ta juuni ni ka'an na ña jà'a ña chi'in, ta kuku'uni ma ñivi ña.

Juda xikoña'a ra Jesuu
(Mt. 26:14-16; Lc. 22:3-6)

¹⁰ Juda Iscariote kùu iin ra indii tichi ndi uchi uvi ma ndra jàkua'a chi'in Jesuu. Takan kùu tajan kēe Juda kuà'an ra kuànde'e ra nuu iyo ma ndra sutu chà'nda tiñu, ti kùuni ra jandova'a ra naja kua ja'a ra ta ku'va ra ma Jesuu nuu ndra. ¹¹ Ta ora chīni ndra sutu ña kà'an ra te'en, ta nduva'a kuii chīsii ndra, ta kīcha'a kà'an ndra chi'in ra:

—iNdicha ndi ña ni ku'va ndi xu'un' nuun, ora jana'un ra nuu ndi!

Ta kīcha'a ra nànduku ra naja kua kuu ku'va ra Jesuu nuu ndra.

Nuu kùxini Jesuu chi'in ndra jàkua'a chi'in ra

(Mt. 26:17-29; Lc. 22:7-23; Jn. 13:21-30; 1 Co. 11:23-26)

¹² Ma kivi nunuu ma viko Pakua, ora chàchi na paan ña tüvi kì'vi yuchan iya tichi. Ma kivi ikan chà'ni na iin mvechala kuati kivi viko Pakua, ti sòkó na ri nuu Ndioo, ikan na ndakimani ra

na. Takan kùu tajan kīcha'a chīkatu'un ma ndra jàkua'a chi'in Jesuu nuu ra:

—¿Ta ndanu kùuniun ña kùu ja'a ndi ma ña kacho viko Pakua? —kàti ndra.

¹³ Tajan tāchi ra uvi ta'an ma ndra jàkua'a chi'in ra, ta kà'an ra te'en chi'in ndra:

—iKua'an ndo tichi ñuu! Ta ikan nata'an ndo iin ra ndiso iin kii takuui ta tandiku ndo chata ra. ¹⁴ Ta kàtitu'un ndo nuu ma ra xuve'e nuu kì'vi ra, ti nànduku matru ndo iin ve'e nuu ni kachi ra ma viko Pakua chi'in ndra jàkua'a chi'in ra, kati ndo.

¹⁵ Ta ikan jana'a ra iin ve'e ka'nu ndaa siki inga ve'e. Ta ma ve'e ikan, cha iyo va'a yi kuenda yo. Ta ikan kùu ja'a ndo ma ña kacho —kàti Jesuu.

¹⁶ Tajan kēe ndio ndra kuà'an ndra tichi ñuu, ta nī'i ndio ndra ndisaa yi kua kà'an Jesuu nuu ndra. Ta ikan jà'a ndra ma ña kachi ndra kivi Pakua.

¹⁷ Ta ora chanikuaa chāa Jesuu chi'in ndisaa ma ndra jàkua'a chi'in ra. ¹⁸ Ta ora nàndi ndra chàchi ndra ma nuu tayu, ta kīcha'a kà'an Jesuu chi'in ndra:

—Ndichai ña kà'in, ti iin ra nàndi chàchi chi'in ni xikoña'a ra yu'u —kàti ra.

¹⁹ Ta ora chīni ndra ña kà'an ma Jesuu te'en, ta nduva'a kuii nàkanini ndra. Ta kīcha'a ii'iin ndra chīkatu'un ndra nuu Jesuu:

—¿A yu'u kùì?

²⁰ Ta nāka'an Jesuu:

—Iin ra jàkua'a chi'in kùu ra. Iin ra chàchi paan chi'in

vitin kùu ra. ²¹ Ta yu'u ra Se'e ñivi tãchi Ndioo, ni kuvj. Ti takan kà'an ma tutu Ndioo ña ni ta'in. Nda'vi ta'an ma ra xikoña'a cha'i. Va'a ga tu tüvi nĩ kaku ra niku —kàti Jesuu.

²² Ta já ma'ñu chàchi ndra, ta k'i'in ma Jesuu iin paan ta já'íi ra yi nuu Ndioo. Ta chã'nda kuati ra yi. Ta chã'a ra ita'vi yi nuu ndisaa ndra. Ta te'en kà'an ra nuu ndra jàkua'a chi'in ra:

—¡Kachi ndo! Ti ña'a kùu ma kuñui —kàti Jesuu.

²³ Ta takan kùu tajan k'i'in ra iin kopa vinu. Ta nãka'an ndiko ra Ndioo cha'a' ra. Tajan chã'a ra ra' nuu ndisaa ndra na ko'o ndra ra'. ²⁴ Ta te'en nãka'an Jesuu chi'in ndra:

—¡Ko'o ndo ra! Ti nij kùu ra'. Ti cha ndòva'a ndisaa tiñu nuu Ndioo jà'a nij, ti chani katj ra' cha'a' kua'a' ñivi, ikan na ni'i na ñamani Ndioo. ²⁵ Ndichai ña kà'in chi'in ndo, ti tüva ni ko'i ma vinu i'ya chi'in ndo, nda kati koo ndikoi nuu chà'nda Ndioo tiñu. Tajan ko'i vinu chaa —kàti Jesuu chi'in ndra.

Kàti Jesuu ña Petu' ni ka'an ra ña tüvi nakoto ra ra (Mt. 26:30-35; Lc. 22:31-34; Jn. 13:36-38)

²⁶ Takan kùu ta ora chĩnu chĩta ndra iin yaa Ndioo, tajan kuà'an ndra iti' yuku nani Olivu. ²⁷ Ta te'en nãka'an Jesuu chi'in ndra ma ikan:

—Ndisaa ndo kukanuu ndo ndè'e ndo yu'u ora naa vitin. Takan kà'an ma

tutu Ndioo: “Tu ka'ñi ma ra chito'o ma mvechala, ta ndisaa ndri kuita kuati”, kà'an ma tutu Ndioo. ²⁸ Ta ora natuku ndikoi, ta ji'nai ku'un ñu'u' Galilea, tajan ku'un ndio ndo —kàti Jesuu.

²⁹ Tajan te'en nãka'an Petu' chi'in ra:

—Jin ndisaa ndra kùkanuu cha'un, va yu'u töve —kà'an Petu'.

³⁰ Tajan te'en nãka'an Jesuu:

—Ndichai ti chanikuaa vitin, ora takã'an nda'yu lo'o uvi cha'a', uni cha'a' ni ka'un ña tüvi nakotoun yu'u —kà'an Jesuu chi'in Petu'.

³¹ Ta te'en kà'an ndiko Petu':

—Vaji kuvj chi'un, ta tüvi ni ka'in ña tüvi nakotoi ñun —kà'an Petu'.

Ta indukuni kà'an ndisaa ma ndra ka'iin chi'in Jesuu.

Jesuu kà'an ra chi'in Ndioo nuu iyo jardin Getsemani

(Mt. 26:36-46; Lc. 22:39-46)

³² Takan kùu ta numini kēe ndra kuà'an ndra iin jardin nani Getsemani. Ta te'en nãka'an Jesuu chi'in ndra jàkua'a chi'in ra:

—¡Kunandi ndo kuantu ndo yu'u i'ya! Ti kuà'in kuàka'in chi'in Ndioo ikani.

³³ Tajan kuà'an uni ta'an ndra chi'in Jesuu: Petu', Xuva chi'in Jandiau. Ta kīcha'a nda'vi kùuni Jesuu, ³⁴ ta te'en nãka'an ra chi'in ndra:

—Ya'a nda'vi kùuni animai kua ni kuvj. ¡Kindoo ndo i'ya, va koto kusu ndo!

—Takan kàti ra chi'in ma ndra jàkua'a chi'in ra.

³⁵ Tajan kēe Jesuu kuà'an ra tiá ití' nuu. Ta chūnandi chiti ra nda nani te'e nuu ra ma nuu ñu'u'. Yakan va te'en kīcha'a kà'an ra chi'in Ndioo ña na tava ra ma tundo'o ni nde'e ra tuva kùuni ra.

³⁶ —¡Yo'o Tatá! Yo'o va kùu ja'un nda ña niku-uni. Kùuni ña nakaniun ma tundo'o nī nde'i. Va tūvi kùuni ña kuu ma ña kà'in, ti naja kua kùuni maun kuu yi —kàti Jesuu.

³⁷ Ta numini kēe ndiko Jesuu kuà'an ra nuu ka'iin ma ndi uni ma ndra jàkua'a chi'in ra. Ta nāta'an ra ndra ña kixi ndra. Ta kīcha'a kà'an ra chi'in Petu':

—Simón, ¿a kixiun? ¿Ni kuu kuu koo nditoun iin ora chi'in? ³⁸ ¡Ndakoo ndo ta ka'an ndo chi'in Ndioo! Ikan tūvi kuà'an ndo anima ndo jà'a yi kuati, jin kùuni ndo kundito ndo chi'in anima ndo, va kúndee ndo —kà'an Jesuu chi'in ndra.

³⁹ Takan kūu tajan kēe ndiko Jesuu kuàka'an ra chi'in Ndioo takua kà'an ra ma nunuu. ⁴⁰ Ta ora chāa ndiko ra ma nuu ka'iin ma ndi uni ma ndra jàkua'a chi'in ra. Ta juuni nāta'an ra ndra ña kixi ndiko ndra inga cha'a', ña endee ndàsi tinuu ndra, jà'a ma ñuma'na. Ta tūvi chito ndra ña kà'an ndra chi'in ra. ⁴¹ Tajan kēe ndiko Jesuu kuà'an ra cha'a' uni. Tajan chāa ndiko ra, ta kà'an ra chi'in ndra:

—¿A juuni kixi ndo ta nīndee ndo tiá? ¡Na kūsu ndo tiá! Ti cha kēta ma

ora ña ni ku'va ñivi yu'u ra Se'e ñivi tāchi Ndioo. Ti ni tiin ma ndra jà'a kuati yu'u. ⁴² ¡Ndakoo ndo, ta ko'o! Ti cha vāchi ra cha xīkoña'a cha'i —kàti Jesuu.

Nuu tiin na Jesuu

(Mt. 26:47-56; Lc. 22:47-53; Jn. 18:2-11)

⁴³ Juuni, takā'an chinu kà'an Jesuu, ta chāa Juda, iin ra indii tichi uchi uvi ndra jàkua'a chi'in ra. Chāa ra chi'in kua'a' jandaru. Ta ndrakan naa ndra machiti chi'in yutun. Vāchi ndra chata Jesuu jā'a ma sutu chà'nda tiñu chi'in iin ndra matru jàkua'a tutu Ndioo, ta inga tuku ndracha'nu.

⁴⁴ Juda ra xīkoña'a cha'a' Jesuu, chā'a ra iin tu'un kua ni ja'a ra nuu ma jandaru, ta kà'an ra te'en:

—Ma ra ni kaña'i chi'in, rakan tiin ndo. Ta ku'ni ndo ra, tajan kundaka ndo ra, ku'un ra chi'in ndo —kàti Juda.

⁴⁵ Takan kūu ta jāyatin ra ra nuu Jesuu ta kà'an ra:

—¡Matru!

Ta kaña'a ra chi'in ra. ⁴⁶ Ora ndē'e ndra yo kuu ra ta tiin ndra Jesuu.

⁴⁷ Ta iin ra ndaa ma ikan tāva ra machiti ra, ta chā'nda ra so'o ma musu ma sutu cha'nu. ⁴⁸ Ta chīkatu'un Jesuu nuu ñivi ikan:

—¿Naja vāchi ndo chi'in machiti chi'in yutun, ña vāchi tiin ndo yu'u? ¿A ra su'u kùì?, kùuni ndo. ⁴⁹ ¿Naja tūvi nī tiin ndo yu'u tichi veñu'u? Ta kua'a' kivi chīyoi jàna'i nuu ndo ikan.

Te'en ni ta'in, ti takan kà'an ma tutu Ndioo ña ni ta'in.

⁵⁰ Ta ndisaa ma ndra jàkua'a chi'in Jesuu chīnu ndra kuà'an ndra, ta ndàkoo ma'iin ndra ra. ⁵¹⁻⁵² Takan kūu va iin rayoko ña isukun iin ja'ma ka'nuni. Uvaa rakan tåndikun ra kuà'an ra chata Jesuu. Ta ra'ya ti tiin ndra ra. Va tava jāña ra ma ja'ma isukun ra, yakan va jānda kakú kaviti ra.

Tisokuati na Jesuu nuu ndra kumitiñu

(Mt. 26:57-68; Lc. 22:54-55, 63-71; Jn. 18:12-14, 19-24)

⁵³ Ta ndàka ma jandaru Jesuu nuu ndaa sutu cha'nu. Ta ikan kūti'vi ndisaa ma sutu cha'nu, ma ra jàkua'a tutu Ndioo chi'in inga ndracha'nu. ⁵⁴ Ta chikani, chikani kuà'an Petu' chata ndra nda kati keta ndra ma ve'e sutu cha'nu. Ta kīndoo ra nuke'e. Ta ikan chūnandi ra javixin ra nda'a' ra nuu ñu'ú xiin ndra jandaru jà'a kuenda veñu'u.

⁵⁵ Ta ma sutu chà'nda tiñu chi'in ndisaa ma ndra tiñu veñu'u, nànduku ndra iin tu'un ña kuu tiso ndra kuati Jesuu, ikan na ka'ni ndra ra nuu kruu. Va tüvi nī nata'an ndra nī'iin tu'un ndaa chata ra. ⁵⁶ Vaji keta kua'a' ñivi ña kà'an ndra tu'un vata chata Jesuu. Ta nī'iin ma ñivi, tüvi induku kà'an na chata Jesuu.

⁵⁷ Takan kūu ta iyo ma ndian ndēta, ta te'en kīcha'a na kà'an na maaa tu'un vata chata Jesuu:

⁵⁸ —Ndyu'u chīni ndi ña kà'an ra: “Ni janduvai ma veñu'u ka'nu ña jā'a ñivi, tajan tichi iin uni kivi kutai

inga tuku yi ña tüvi jà'a ñivi”, —kàti ndra.

⁵⁹ Ta vaji takan kà'an ndra, va siin siin ña kà'an ndra.

⁶⁰ Tajan ndēta ndio ma sutu cha'nu mañu ndisaa na, ta chīkatu'un ra nuu Jesuu:

—¿Naja tüvi kà'un ña kà'an na chataun? —kàti ma sutu.

⁶¹ Va ma Jesuu tàxiin kīndoo ra. Ta nī'iin tu'un nī ka'an ra. Yakan va te'en chīkatu'un tuku sutu cha'nu:

—¿A juu yo'o kùu ra Cristu ra Se'e Ndioo ií?

⁶² Ta nāka'an Jesuu:

—Juu yu'u kùu ra. Ta ni nde'e ndo ra ña nàndi ra chiyo kua'a ma Ndioo ka'nu iyo nuu sukun. Ta ni keta iin kivi ña kichj ndikoi. Va yu'u ra Se'e ñivi ni kichj tichi viko —kàti Jesuu.

⁶³ Takan kūu tajan juuni ma sutu cha'nu, jānaka'a ra juuni ma ja'ma ra, ti takan jāna'a ra nuu ma ñivi ti kùxaan ra jà'a ma tu'un kà'an Jesuu. Ta te'en kà'an ra:

—¡Na tüva chiniñu'u ga yo tiá ndra kuta'an chi'o!

⁶⁴ Ndisaa ndo já, chīni ndo ña kā'an ti'ini ra chata Ndioo. ¿Naja kua chānini ndo? —kàti ra.

Ta ndisaa ndra ndō'iin tu'un ndra ña kuvi Jesuu, ti cha iyo kuati ra, kuuni ndra.

⁶⁵ Iyo ndian cha kīcha'a tīvisii na ra. Ta chāsi na ma tinuu ra, ta kāni ndra ra chi'in chiki, ta te'en kà'an ndra:

—¡Ka'an! ¡Nde'o yo kāni ñun! —kàti ndra.

Ta juuni ma jandaru kāni ndra nuu ra ndia.

Petu' kàti ra ti töve nàkoto ra Jesuu

(Mt. 26:69-75; Lc. 22:56-62; Jn. 18:15-18, 25-29)

⁶⁶ Takan kūu ta kīndoo ma Petu' nuke'e ikan. Ta ikan chāa iin ña musu ma sutu cha'nu. ⁶⁷ Ta ora ndē'an Petu', ña tūmi ra ñu'ú, ta kīndoan nde'an ra, ta kīcha'a kà'an ña chi'in ra: —¿A yo'o chàkuu chi'in Jesuu ra ñuu Nazaret? —kàtian.

⁶⁸ Ta kà'an Petu':

—iYüvi yu'u kù! Ta tüvi nàkotoi ra, ni tüvi chòtoi nda ra kùu ra kà'un —kàti Petu'.

Tajan kēe ra kuà'an ra nuu nda yuve'e iti' nuke'e. Ta ora ikan ndā'yu iin lo'o. ⁶⁹ Ta ndē'e ndiko ña musu sutu ikan ma Petu', ta kà'an ña chi'in inga na:

—iRa'ya kùu iin ra chàkuu chi'in Jesuu!

⁷⁰ Va kà'an ndiko ra:

—iYüvi yu'u kù!

Ta nunuuni ma ndian ka'iin ikan, kà'an ndiko na chi'in Petu':

—iNdicha kuii ti yo'o kùu iin ra chàkuu chi'in Jesuu! Ti indukuni kà'un kua kà'an ndian ñu'u' Galilea.

⁷¹ —iYüvi yu'u kù, nde'e Ndioo ña kà'in! Ti tüvi kuii nàkotoi ma ra chikatu'un ndo nui —kàti ra.

⁷² Ta ma ora ikani, ndā'yu ndiko ma lo'o iti' uvi. Ta chāku'uni Petu' ña kā'an Jesuu chi'in ra: “Ora takā'an ndā'yu ma lo'o uvi cha'a, unī cha'a ni ka'un ña tüvi nàkotoun yu'u”, kàti Jesuu. Ta kīcha'a chàku Petu' ora

chāku'uni ra ña kā'an Jesuu chi'in ra.

15

Jesuu ndaa ra nuu chà'nda Pilatu tiñu

(Mt. 27:1-2, 11-14; Lc. 23:1-5; Jn. 18:28-38)

¹ Ora kundichin inga kivi kütivi ma ndra sutu cha'nu, chi'in inga ndracha'nu, chi'in ndra matru jàkua'a tutu Ndioo, ta chi'in ndra jà'a kuenda ma ñivi judíu. Ti kùuni ndra natu'un ta'an ndra naja kua ja'a ndra chi'in Jesuu, tajan chū'ni ndra ma Jesuu ta kuà'an ndra chi'in ra nuu ra kùu Pilatu. ² Ta ora ndē'e ma ra kùu Pilatu ma Jesuu. Ta kīcha'a ra chikatu'un ra nuu ra:

—¿A yo'o kùu ra chà'nda tiñu nuu ñivi judíu?

Ta kīcha'a nàka'an Jesuu:

—Maun kà'an yi.

³ Tajan kīcha'a ma ndra sutu cha'nu, tiso ndra kua'a' kuati chata Jesuu, va tükuii nani kà'an ra. ⁴ Yakan va chikatu'un ndiko ma ra Pilatu nuu ra:

—¿Ta naja tükuii ka'un?

¿A tüvi chiniun ña ya'a ga tiso ndra kuati chataun? —kàti Pilatu.

⁵ Ta endee tükuii kà'an Jesuu. Ta ma ra Pilatu, ya'a nàkanini ra, ti tükuii nani kà'an Jesuu.

Kàti Pilatu ña na ka'ni na Jesuu

(Mt. 27:15-31; Lc. 23:13-25; Jn. 18:38-19:16)

⁶ Yakan va ndisaa kuiya ora chíyo ma viko ikan, chikan ma ñivi na kee iin

ra indii vekaa nuu ma Pilatu. Ta jaña ra ra. ⁷ Iin ra nàni Barrabás indii tichi vekaa ma kuiya ikan. Ta juuni indii inga ndra meru ra, ti kánita'an ndra chi'in ma ndra vetiñu. Ta chā'ni Barrabás ñivi chi'in meru ra. Yakan va indukuni ka'iin ndra vekaa ndia. ⁸ Ta ka'iin locho kua'a' ñivi nuu Pilatu. Ta te'en kà'an na chi'in ra:

—iNa jañaun iin ra indii vekaa takua ja'un nani kuiya!

⁹ Ta nāka'an ma Pilatu:

—¿A kùuni ndo ña jañai ma ra chà'nda tiñu nuu ñivi judíu?

¹⁰ Te'en kā'an ra, ti cha chító ra nda cha'a' kùu yi ña tixin ma ndra sutu cha'nu nde'e ndra ma Jesuu. Ta yakan va chāndaka ndra ra nuu ra. ¹¹ Va ma ndra sutu chà'nda tiñu kā'an xe'e ndra chi'in ma ñivi, na ndaka na ña, na tava ra Barrabás, ora chikatu'un ma Pilatu nda ra kùu ra kùuni na ña jaña ra. ¹² Ta takan kùu ta te'en chikatu'un ndio ra nuu na:

—¿Ta nayi kùuni ndo ña ja'i chi'in ma ra kà'an ndo ña chà'nda tiñu nuu ñivi judíu?

¹³ Ta te'en kīcha'a na kànachaa na:

—iTakaa ra nuu kruu!

¹⁴ Ta kà'an tuku Pilatu:

—¿Ta nda kuati jā'a ra, tuva takan?

Ta te'en kīcha'a tuku na kanachaa na tiá ni'i.

—iTakaa ra nuu kruu!

¹⁵ Ta tava kùuni ra kindoo va'a ra chi'in ma ñivi. Yakan va jā'a ra ma ña kā'an na. Ta jaña ra Barrabás. Takan kùu ta ji'na tāchi Pilatu ña na kani ji'na ndra Jesuu chi'in

yo'o. Tajan chā'a ndio ra ra nda'a' jandaru na kutakaa ndra ra nuu kruu.

¹⁶ Tajan kuà'an ndio Jesuu chi'in jandaru nda nuke'e vetiñu. Tajan kūti'vi kua'a' jandaru. ¹⁷ Ta tākaa ndra iin ja'ma color ndaa takua kàa ja'ma ra kùu rey chata ra. Ta jā'a ndra iin korona iñu, ta jündii ndra xini Jesuu. ¹⁸ Tajan kīcha'a ndra kà'an ni'i ndra nuu ra:

—iNa koo endeeni yo'o ra chà'nda tiñu nuu ñivi judíu!

¹⁹ Ta kāni ndra xini ra chi'in yutun kuiin. Ta tivisii ndra ra. Ta chūnandi chiti ndra nuu ra ña jāka'nu ndra ra. ²⁰ Takan kùu ta ndisaa ma ña jā'a ndra chi'in ra, maaaa ña chàtu'uni ndra ra kùu yi. Ta tāva ndra ma ja'ma color ndaa ña tàkaa chata ra, ta jāku'un ndiko ndra ja'ma maa ra ra. Ta tāva ndra ra ña ni takaa ndra ra nuu kruu.

Chùtakaa Jesuu nuu kruu
(Mt. 27:32-44; Lc. 23:26-43; Jn. 19:17-27)

²¹ Takān kùu ta ikan ndaa iin ra ñuu Serene nàni Simón. Ta ndra se'e rakan kùu Alejandru chi'in Rufu. Ta rakan ti iti' ku'u kīchi ra. Ta ora kēta ra iti' kuà'an Jesuu, ta ndē'e iin jandaru ra, ta kāna ra ra na kichi ra kuiso ra kruu ndiso Jesuu.

²² Yakan va Jesuu ndāka ndra ra kuà'an ndra iin nuu nàni Gólgota. Ta ma tu'un Gólgota kùuni yi ka'an yi chi'in tu'un va'a: Yuku nuu Ndóyo kua'a' Iki Kini ndian Chī'í. ²³ Ta jākanuu ndra iin yukú nàni mirra tichi takuii

chiti uva, ta chā'a ndra ra' nuu Jesuu, na ko'o ra ra'. Va nī kuuni ra. ²⁴ Ta ikan tākaa ndra ra nuu kruu. Tajan kīcha'a ma ndra jandaru chāsiki ndra yuu kuati, nde'o nda ndra kuu ndra jakanaa ja'ma Jesuu.

²⁵ Kaa iin na'ani kuu yi, ora tākaa ndra ra nuu kruu. ²⁶ Ta ikan taa ndra ma ña kuu kuati ra iin nuu vitu. Ta tātuu ndra yi xini kruu ra. Ta kà'an yi te'en: "Ra'ya kuu ra chà'nda tiñu nuu ñivi judú." ²⁷ Ta te'en, tikan xiin ra takaa ma ndra jandaru ii'iin ndra su'u. ²⁸ Ta takan chīnu ma tiñu kà'an tutu Ndioo: "Ti ni nde'e na ra takua ndè'e na ma ndra jà'a kuati", kàti yi.

²⁹ Takan kuu ta ndian kēta ma nuu takaa ra, nduva'a kuui kànduva'a na ra. Ta kava na xini na, ta kà'an na te'en:

—iYo'o, xaa! ¿Ta naja takaun chiña? Ta ma ra matru kuu. Tanu, va'ani janduvaun veñu'u iin kivini, ta tichi uni kivi cha ndaa ndiko inga yi jà'un. ³⁰ iTa yakan va tuva ndichaun ña ndatun, na jakakú ñun, juuni chi'in maun! iTa na nuu maun nuu kruu! —kàti na.

³¹ Ta ma ndra sutu cha'nu chi'in ma ndra matru jakua'a tutu Ndioo, te'en kīcha'a ndra kànduva'a ndra ra ndia:

—Jākakú ra inga ñivi, va juuni chi'in ma ra, kuu ja'a ra yi. ³² iNa nuu ra ma nuu kruu, tuva ndicha ña Cristu, ra chà'nda tiñu nuu ñivi Israel kuu ra! Ikan na nde'o ma tiñu jà'a ra, ta

chīnunio ma tu'un kà'an ra —kàti ndra.

Ta juuni kà'an ma ndra ka'iin xiin ra chata ra ndia.

Nuu chī'í Jesuu

(Mt. 27:45-56; Lc. 23:44-49; Jn. 19:28-30)

³³ Takan kuu ta tandi'i ñuñivi iin kuaani ora chāa ora sama, ta indeeni nda kaa uni chani'ini. ³⁴ Ta ma ora ikani, te'en kīcha'a Jesuu kànachaa ra:

—iEloi! iEloi! iLama sabactani! Ma tu'un ikan te'en kuu ni yi kà'an yi: iTatá Ndioo! iTatá Ndioo! ¿Ta naja ndākoo ma'iun yu'u? —kàti ra.

³⁵ Ta iin ndian ka'iin ma ikan chīni na ña kà'an ra. Ta kīcha'a na kà'an na:

—iTaso'o ndo! Ti kànachaa ra Elía, ra kà'an chí'in tu'un yu'u Ndioo tatiempu —kàti na.

³⁶ Tajan iin ra ndaa ma ikan, chīnu ra kuàki'in ra iin ña xa'ma. Ta jätii ra yi tichi takuui iya, ta jündii ra yi xini iin yutun kani. Ta chā'a ra yi nuu Jesuu na ti'vi ra. Ta ora chā'a ra yi nuu ra, te'en kà'an ra:

—iNde'e ndo! Nde'o a vachi ra Elía januu ra ra nuu kruu —kàti ra.

³⁷ Ta ma ora ikan ndā'yu ni'i ma Jesuu, ta chī'í ra.

³⁸ Ta ma ja'ma ndāsi tichi veñu'u ndāta java yi, nda siki ta nda ninuu. ³⁹ Ta iti' nuu Jesuu, ndaa iin ra chà'nda tiñu nuu jandaru. Ta ndē'e ra naja kua chī'í Jesuu, ta te'en kà'an ra:

—iNdicha kuui ti ra'ya kuu ra Se'e Ndioo! —kàti ra.

⁴⁰ Ta nda chika ka'in iin ñivi ña'a ndè'e naja kua tā'an ra. Ta tañu ma ñivi ka'in ikan, ndaa Ndiya Magdalena chi'in Salomé ta Ndiya ma'á Kusé chi'in Jandiau ra yani rayoko tiá. ⁴¹ Ta ma ñivi ña'a i'ya, tūndee vi Jesuu ora chākunuu ra ñu'u' Galilea. Ta juuni ka'in tiá vi ña kīchi chi'in ra ñuu Jerusalén.

Nuu kūchi Jesuu

(Mt. 27:57-61; Lc. 23:50-56; Jn. 19:38-42)

⁴² Takan kūu ta chani'ini ora jàndova'a yo ma ndatiñu kuenda inga kivi nindeo. ⁴³ Tajan kēta iin ra nàni Kusé, ra kīchi iti' ñuu Arimatea. Ta rakan iin ra kumitiñu ñu'u' Judea kùu ra. Ta juuni ya'a tiñu'u ma ñivi ra ndia. Ta juuni ndàtu ra ku'un ra nuu chà'nda Ndioo tiñu. Yakan va tūvi nī yu'vi ra chāndakan ra ñunda'yu Jesuu nuu ma Pilatu. ⁴⁴ Ta Pilatu ti ya'a nàkanini ra ti ya'a numi chī'í Jesuu. Ta yakan va kāna ra ma ra chà'nda tiñu nuu jandaru. Ta kīcha'a chikatu'un ma Pilatu nuu ra, naja ora kūu yi ña cha chī'í Jesuu. ⁴⁵ Ta ora kātitu'un ma ra kuxini ma ndra jandaru nuu ra, tajan chā'a ma Pilatu ma ñunda'yu Jesuu nuu Kusé. ⁴⁶ Ta ma Kusé jāta ra iin ja'ma, ta jānuu ra ma ñunda'yu Jesuu nuu kruu, ta tīsukun ra ja'ma yi. Ta ikan tī'i ra yi iin tichi yavi yuu. Ta nānduku ra iin yuu ka'nu, ta chāsi ra yu'u ma yavi. ⁴⁷ Ta Ndiya Magdalena

chi'in Ndiya ma'á Kusé ndè'e vi nuu tī'i ra ñunda'yu Jesuu.

16

Nàtaku ndiko Jesuu

(Mt. 28:1-10; Lc. 24:1-12; Jn. 20:1-10)

¹ Ta ora cha yā'a ma kivi nindeo, ta kuà'an Ndiya Magdalena, chi'in Salomé, ta Ndiya ma'á Jandiau, kuàjata vi takuii xiko jakuti vi ñunda'yu Jesuu. ² Ta ora na'ani kivi ndomingu, ma kivi kīcha'a jamana, kuà'an vi kuànde'e vi nuu kūchi Jesuu ora já kēta nikandii. ³ Ta kīcha'a vi chikatu'un ta'an vi:

—¿Ta yo jachiyo yuu nuu kuu ki'vio yu'u ma yavi? —kàti vi.

⁴ Ta ora ndè'e vi iti' nuu, ta cha tūva ndàsi ma yuu ka'nu yu'u yavi nuu ndàsi yi niku. ⁵ Tajan kī'vi vi tichi yi, ta ndè'e vi iin rayoko nàndi chiyo kua'a. Ta ñù'u ra iin ja'ma kani, ña ya'a kuichin. Yū'vi vi ora ndè'e vi ra. ⁶ Ta kīcha'a kà'an ra chi'in vi:

—¡Na yū'vi ndo! ¿A juu ndyo'o nānduku Jesuu, ra kīchi ñuu Nazaret, ra chī'í nuu kruu? Va rakan cha nātaku ndiko ra vitin. Ta tūva ga ra i'ya vitin. ¡Na nde'e ndo nuu chūndii ra! ⁷ ¡Kua'an ndo, ta katitu'un ndo nuu Petu' chi'in ndisaa ndra jākua'a chi'in Jesuu! Ti ji'na ga Jesuu ni ku'un ñu'u' Galilea kua ndrakan. Ta ikan ni nde'e ndio ndra ra takua kā'an ra chi'in ndra niku.

⁸ Tajan kēe ndio vi ma tichi yavi. Ta chīnu vi kàcha'an

vi, ti nduva'a kuii ndàyu vi jà'a ña yu'vi vi. Ta nī katitu'un vi nuu nī'in na, ti ya'a ndasii vi.

Jesuu kèta ra nuu Ndiya Magdalena

(Jn. 20:11-18)

⁹ Ta takan kūu ta nātuku ndiko Jesuu kivi ndomingu ora na'ani. Ji'na kèta ra nuu Ndiya Magdalena. Ta yakan ti cha tava ni'i ra ucha tati xaan ña ndisoan niku. ¹⁰ Ta ora ndē'an Jesuu, ta endee chīnuan chā'an ña chākatitu'an nuu ma ndra jākua'a chi'in ra niku. Ta ndrakan ya'a chàku ndra, ti ya'a nda'vi kùuni ndra. ¹¹ Ta ora kātitu'an ña ndē'an ña nātaku ndiko Jesuu. Ta ndrakan tūvi nī chinuni ndra ña kà'an ña.

Jesuu kèta ra nuu uvi ta'an ndra jākua'a chi'in ra
(Lc. 24:13-35)

¹² Ta inga ora kèta ndiko Jesuu nuu kàcha'an uvi ta'an ndra jākua'a chi'in ra iti' ku'u. ¹³ Ta ndrakan ti tūvi nī nakoto ndra nda ra kùu ra, ti jama ra kua ndē'e ra. Ta ora nākoto ndra ña Jesuu kùu ra, ta chikokani ndiko ndra kuàkatitu'un ndra nuu tiá ndra jākua'a chi'in ra. Ta juuni tūvi nī chinuni ndra ña kà'an ndra.

Jesuu chà'a ra tiñu jà'a ndra tatun ra
(Mt. 28:16-20; Lc. 24:36-49; Jn. 20:19-23)

¹⁴ Takán kūu ta tiá iti' nuu kèta Jesuu nuu kaa chàchi ndi uchi iin ndra jākua'a chi'in ra. Ta kùxaan ra nuu ndra naja tūvi nī chinuni

ndra ña kà'an ma ñivi ña nātaku ndiko ra. ¹⁵ Tajan te'en nāka'an Jesuu chi'in ndra:

—jKua'an ndo ndisaa ñuñivi, ta katitu'un ndo tu'un va'a kuenda Ndioo nuu tandi'i ñivi! ¹⁶ Ta ndian chīnuni ña kà'in ta kunduta na, ta jakakú Ndioo na. Va ndian tūvi chīnuni ña kà'in, na jākakú Ndioo na. ¹⁷ Ta ndian chinuni ña kà'in koo ndatu na. Ta chi'in ndatui kùu tava ni'i na tati xaan ndiso inga ñivi. Ta juuni chi'in ndatui kùu ka'an na tu'un tūvi chito na. ¹⁸ Ta juuni kùu tiin na koo xaan chi'in nda'a' na. Ta kùu ko'o na takuii xaan, ta tōve na ja'a ra' chi'in na. Ta kùu jundii na nda'a' na xini ndian ku'vi, ta nda'a na jà'a ndatui —kàti Jesuu chi'in ndra.

Jesuu ndaa ra iti' andivi
(Lc. 24:50-53)

¹⁹ Ta ora chīnu kà'an ma Racha'nu Jesuu chi'in ndra jākua'a chi'in ra, ta ndaa ra kuà'an ra iti' andivi. Ta chūnandi ra chiyo kua'a Ndioo. Ti ndakan kùu nuu ni ka'nda ra tiñu chi'in Ndioo ndia.

²⁰ Ta takan kūu ta kēe ndra kuàkatitu'un ndra tu'un kà'an Jesuu chi'in ndra nda nikuuni. Ta ma Racha'nu Jesuu tīndee ra ndra ma iti' kuà'an ndra. Ti Ndioo chā'a ma ndatu ikan nuu ndra, ikan na ja'a ndra yi nuu ma ñivi, ikan na chinuni na ña tu'un ndicha kuu ma ña kà'an ndra.

Tu'un Ndioo tãa racha'nu Luka

*Racha'nu Luka jãndo in-
duku ra tu'un ra chi'in Teófilo*

¹ Yo'o racha'nu Teófilo, nduva'a kuii cha kua'a' ñivi nãnduku na tãa kachin na tandi'i ma ña ndaa ña jã'a Ndioo tañu yo tatiempu. ² Ta ndiakan tãa na yi indukuni takua kãtitu'un ma ndian ndē'e kachin nuu kīcha'a yi chi'in tinuu na, vati ma tiñu nī'i na kùu ma tiñu ña kãtitu'un na tu'un Ndioo nuu ñivi i'ya. ³ Ta juuni yu'u ora cha nãnduku tu'in cha'a' yi nda ora kīcha'a tu'un kà'an yi, tajan chàninj ti, ña va'a kùu yi tuva vii tàì yi, ta tàchj yi nuun, yo'o racha'nu Teófilo, ⁴ ikan na koto kachin gaun ma ña ndaa ña jãna'a na nuun.

*Kãtitu'un iin tati va'a ña
jã'a tiñu nuu Ndioo ña ni
kaku Xuva ra jãkunduta*

⁵ Takan kùu ta ma tiempu kùu Herode rey ñu'u' Judea, ma tiempu ikan ti, chíyo iin sutu ra nãni Zacaríã chi'in ñasi'i ra Elisabet. Ta sutu ikan ti, ra chàkuu chi'in grupu Abías kùu ra. Ta ninduvi vi ti, tata ñivi Aarón kùu vi. ⁶ Ta juuni chìnuni vi tu'un Ndioo, ta takan jãchi'in vi ma ña kà'an ma tutu ma Racha'nu. Yakan va nī'iin na kùu tšokuati na vi cha'a' nī'iin nakuyi. ⁷ Ta ma sutu ikan chi'in ñasi'i ra tüvi nī chiyo nī'iin se'e vi, vati na kùu koo se'e Elisabet.

Ta vitin nduva'a kuii cha chà'nu vi ndia.

⁸ Takan kùu ta chãa iin kivi ña kà'an Zacaríã chi'in ma tandi'i sutu ña iyo grupu ra nuu Ndioo ma tichi veñu'u ka'nu ñuu Jerusalén.

⁹ Vati takan iyo costumbre ma ndra sutu, yakan va ma kivi ikan chāsiki ndra ta jãkanaa ma Zacaríã ña ni ki'vi ra nuu í ga ma tichi veñu'u ta kuka'mi ra kutu kuenda Ndioo ikan. ¹⁰ Takan kùu ta ora juuni chà'miga ra ma kutu, ndisaa ma ñivi ñuu ña ka'iin nuke'e kà'an na chi'in Ndioo. ¹¹ Takan kùu ta ña'a jã'a ra ora kēta iin tati va'a jã'a tiñu nuu Ndioo nuu Zacaríã ma iti' chiyo kua'a' ma nuu chito naá nuu kàyu ma kutu. ¹² Yakan va ora ndē'e Zacaríã ma tati ikan, ndava kuà'an tati ra, ta nduva'a kuii yū'vi ra. ¹³ Ta te'en nãka'an ma tati ikan nuu ra:

—Yo'o Zacaríã, na yū'viun, vati Ndioo chíni ra ndisaa ma ña kà'un chi'in ra ora jãka'nun ra, ta vitin ma ñasi'un Elisabet ni koo iin se'an chi'un. Ta rakan ni jakunaniun ra Xuva. ¹⁴ Ta yo'o ti nduva'a kuii sii ni kuuniun ora ni nde'un ña ni kuu yi takan, nda ma ñivi, juuni sii ni kuuni na ora nde'e na ña ni kàku ra ndia. ¹⁵ Vati ma ra se'un iin ra ya'a ka'nu ni kuu ra kuenda Ndioo, ti tüvi ni ko'o ra nī'iin nuu ma ndixi, ta ni vinu, ta juuni ni koo ma Tati Í Ndioo chi'in ra antea ña kàku ra. ¹⁶ Ta rakan ni ja'a ra ña na chinuni kua'a' ñivi ñuu Israel ma tu'un Ndioo, ikan na jaña na kuati jã'a

na ta chikoni'i ndiko na iti' Racha'nu Ndioo, ra chito'o na. ¹⁷ Ti ma Xuva ra ni kuu se'un ikan, ni jatiñu ra indukuni kua jatiñu ra nàni Elía, ra kà'an chi'in tu'un yu'u Ndioo tatiempu. Ni ku'un ra kujandomani ra tatá na chi'in se'e na, ikan ma ndian tüvi chìnuni, na kicha'a na chinuni na. Yakan va takan ni jandova'a ra ma ndian iyo ñuu Ndioo, ikan na koo tu'va na ma ora ni kichi ra. —Takan kàti ma tati jà'a tiñu nuu Ndioo.

¹⁸ Takan kuu tajan te'en kīcha'a chikatu'un Zacaríá nuu ma tati ikan:

—¿Ta naja kua jà'i ta chinunì tuva ña ndicha kuu ma ña kà'un, vati yu'u cha ya'aga cha'nui, ta takan ma ñasi'ì ndia? —kàti ra chi'in tati ikan.

¹⁹ Yakan va te'en nāka'an tuku ma tati jà'a tiñu nuu Ndioo chi'in ra:

—Yu'u nàni Gabriel, ta iyoì kuenda ña ja'i tiñu nuu Ndioo. Ta juu ra tachi yu'u ña vachi katitu'in tu'un va'a i'ya nuun. ²⁰ Va tava töve nī chinuniun ma ña kätitu'in nuun, cha'a' yakan kuu yi ña ni kindoo ñi'un. Ta töve ni kuu ka'un nda katì chinu jì'na ma tu'un ña kätitu'in nuun. —Takan kàti ma tati ikan nuu ra.

²¹ Takan kuu ta ma ñivi ka'iin ikan ndātu na Zacaríá nuke'e, ta ndiakan te'en kīcha'a na chikatu'un ta'an na:

—¿Ta naja ya'a kùyanga ra ma tichi veñu'u ka'nu? —chànini na.

²² Takan kuu ta chanuu va'a tajan kēe ndio ra, va na

küuga ka'an ndio ra chi'in na. Tajan ikan nākuni ndio na ña iyo iin ña ndē'e ra ma tichi veñu'u nuu íí ikan, vati kà'an ra chi'in mamaa señani, ti kindoo ñi'i ra. ²³ Ta ora jāchinu Zacaríá ma tiñu ikan, tajan kēe ndio ra kuà'an ra ve'e ra.

²⁴ Takan kuu ta ora yā'a ña'a, tajan ma ñasi'i ra Elisabet, chāku'un se'an. Ta u'un yoo kuu yi ña endee nī kean ve'an. Tajan te'en kīcha'a ña chāniniun: ²⁵ “Maa ma Racha'nu cha'a' iin ndatu, jà'a ña'a' chí'o, ikan na tüva ka'an ma ñivi chata yo”, kūunian.

Iin tati jà'a tiñu nuu Ndioo, kätitu'un yi ña ni kaku Jesuu

²⁶ Takan kuu ta tichi iñu yoo, tajan tava ndio ma Racha'nu Ndioo tiñu nuu ma tati jà'a tiñu nuu ra ña nàni Gabriel, ña na ku'un yi ma ñuu Nazaret, ña kändii kuenda ñu'u' Galilea, ²⁷ ña na kunde'e yi iin ña'a yoko ña nàni Ndiya. Ta yakan ti, cha chā'a ña tu'un nuu iin ra nàni Kusé ña ni tanda'a ña chi'in ra. Ta rakan ti, tata ma ra rey David kuu ra. ²⁸ Takan kuu ta ora chāa ndio ma tati, tajan kī'vi yi tichi ve'e nuu iyoan. Ta te'en nāka'an yi chí'an:

—¡Na sii kuuniun, yo'o Ndiya ña iyo ñamani Ndioo chi'in, ti ma Racha'nu iyo ra chi'un, ta maun kuu ma ña ya'a íí ña iyo tañu ma ñivi ña'a! —Takan kàti yi chí'an.

²⁹ Ta ora ndē'an ma tati ikan, ndava kuà'an anima ña, ña kà'an yi takan chí'an.

Yakan va te'en chīkatu'an chi'in juuni maa ña: "¿Ta naja kãña'a yi takan chi'in?", kùunian. ³⁰ Takan kùu tajan te'en nãka'an ndio ma tati jà'a tiñu nuu Ndioo chi'an:

—¡Na yü'viun yo'o Ndiya, ti na sii kuuniun cha'a' ña iyo ma ñamani Ndioo chi'un! ³¹ Ta vitin, ni kuku'un iin ravali se'un, ta rakan ni jakunaniun ra Jessuu ma ora ni kaku ra. ³² Ta rakan, ti iin ra nduva'a kuii ka'nu ni kuu ra, ta ni kati ñivi ti Se'e Ndioo ka'nu iyo andivi kùu ra. Ta juuni ma Racha'nu Ndioo ni ku'va ra ña na ka'nda ra tiñu takua chã'nda ma ra kùu ñivi ra, ra kùu rey David tiñu niku, ³³ ikan na ka'nda ra tiñu nuu ma ñivi ñuu Israel endeeni. Yakan va ma nuu ni ka'nda ra tiñu tüva ni chaa iin kivi ña ni ndi'i yi. —Takan kati ma tati ikan chi'an.

³⁴ Takan kùu ta te'en chīkatu'un ndioan nuu ma tati ikan:

—¿Ta naja kua kùu yi ña kà'un ña ni koo se'i, tu tüvi iyoi chi'in ni'iin ra'ii? —kàtian.

³⁵ Ta te'en nãka'an tuku ma tati ikan chi'an:

—Ma Tati Í Ndioo, ni kichi yi nuun, ta ma ndatu ma ra iyo andivi ni koyo yi chataun takua kùu iin vati. Ta tava ya'a í ma ra ni kaku ja'un, yakan va ni ka'an ma ñivi ña iin ra ya'a í Se'e Ndioo kùu ra, ni kati na. ³⁶ Ta juuni ma ña kùu ñiviun Elisabet, ni koo iin se'an vaji cha cha'nuan. Yakan va ma ña'a kà'an na ña na kùu koo se'e, cha iñu yoo kùu yi ña cha ñu'u se'an vitin.

³⁷ Vati kuenda Ndioo ni'iin nakuyi tüvi ndetiñu kuenda ra. —Takan kati yi chi'an.

³⁸ Takan kùu, ta te'en nãka'an tuku Ndiya:

—Yu'u kùu ña musu ma Racha'nu. Yakan va na ja'a ra ma kua kàtitu'un ña ni ja'a ra chi'in —kàtian.

Tajan ma tati, kée yi ta kuà'an yi.

Chànde'e Ndiya nuu iyo Elisabet

³⁹ Ta ma kivi ikan numini kée Ndiya chãnde'an Elisabet iin ñuu kàndii iti' yuku ma ñu'u' Judea. ⁴⁰ Ta ora chãa ña ñuu ikan, tajan kī'vi ndioan tichi ve'e Zacaría, ta kãña'a ña chi'in Elisabet. ⁴¹ Ta ora chīni Elisabet ña kãña'a Ndiya chi'an, ta juuni ma ora ikan tũñu ma pa'a tichian, ta kōyo ma Tati Í Ndioo chata ña. ⁴² Tajan te'en nãka'an ni'i nduva'a kuii ma Elisabet:

—Ma maa Ndioo cha jà'íí ra ñun tañu ñivi ña'a, ta cha jà'íí ra ma ravali se'un ña ni kaku. ⁴³ ¿Ta nda ña kùu yu'u ña vachi nde'e ma ña kùu ma'á ma Racha'nu chito'i yu'u? ⁴⁴ Ora chīni ña kãña'un chi'in, juuni ma ora ikan, tũñu ma se'i tichi ña ya'a chisii yi. ⁴⁵ ¡Na ya'a sii kuuni animaun ña chīnuniun ña ni ja'a ma Racha'nu ña kàtitu'un ra nuun! —Takan kati Elisabet chi'in Ndiya.

⁴⁶ Ta Ndiya te'en nãka'an ña:

Ya'a jàka'nui ma Racha'nu Ndioo chi'in ndisaa animai.

47 Yakan va ya'a chisii ma animai chi'in Ndioo, ti maa ra kùu ma ra jàkákú yu'u nuu ma kuati.

48 Vati vaji iin ñanda'vini kùu, va kāchin Ndioo yu'u kuenda ña na ja'a ra ma ñamani ra chi'in.

Yakan va nda vitin ta iti' nuu, ni kati na ti iin ña'a iyo ñamani Ndioo chi'in kùu.

49 Vati ma ra ya'a ndatu, nduva'a kua'a' tiñu ka'nu jà'a ra chi'in.

Ta rakan ti iin ra ya'a í kùu ra.

50 Va Ndioo vitin ta iti' nuu kùnda'vini ra ma ndian jàka'nu ra.

51 Ta juuni iyo kua'a' ndatu ra.

Ta chi'in ndatu ikan jàndi'i ra nuu tandi'i tiñu jà'a ma ndian jàtayi juuni maa.

52 Ta tāvani'i ma Racha'nu ma ndian kùu rey nuu chà'nda na tiñu,

ta ti'i ra ndian nda'vi na ka'nda na tiñu ma ikan.

53 Ta ma ndian kùmani nakuyi nuu,

nduva'a jà'a ra kua'a' ña va'a chi'in na,

ta ma ndian kuika, kùndonda'vi na jà'a ra.

54 Ta tìndee ra ndisaa ma ndian iyo ñuu Israel,

vati ndian jà'a tiñu nuu ra kùu na,

ta endee tüvi nī jaña ra ña kùnda'vini ra na.

55 Vati takan chā'a ma Racha'nu Ndioo tu'un nuu ma ra kùu ñivio ra chūnani Abraham taji'na,

chi'in ma ndian ni kuu ñivi ra ña ni koo iti' nuu.

56 Takan kùu tajan ma Ndiya kùndoan chi'in Elisabet iin uni yoo, tajan chikoni'i ndiko ña ma ve'an.

Nuu kàku Xuva ra jàkùnduta

57 Ta ora chāa tiempu ña ni kàku ravali se'e Elisabet, ta kàku yi. 58 Tajan ora chīto ndio ma ñivi Elisabet, chi'in ma ñivi iyo yatini ve'an, numi kuini chānde'e na nuu kàndian ña kàku se'an, ti ya'a chisii na ña kùnda'vini ma Racha'nu ña.

59 Ta ora chīnu ra una kivi ra, tajan chāndaka vi ra na ta'nda ñii nuu ika ra takua iyo costumbre ma ñivi judíu.

Ta ma ñivi kuà'an chi'in vi kùuni na ña na kunani ra sivi tatá ra Zacaría. 60 Va ma Elisabet te'en nāka'an ña:

—¡Na kùu yi! Ti iyo yi ña kunani ra Xuva —kàtian.

61 Tajan te'en nāka'an tuku na chi'an:

—Va na tüvi iyo nī'iin ñivi ndo ña nàni takan —kàti na chi'an.

62 Tajan chi'in mamaa señani kà'an na chi'in tatá ma ravali, nde'o tuva kùu koto na nda sivi kùuni ra jakunani ra ra. 63 Tajan tatá ma ravali chikan ra iin vitu ña kùuni ra taa ra. Ta nuu ma vitu ikan te'en taa ra:

“Xuva, ni kunani ra.” Takan kàti ra chi'in ma ña taa ra. Yakan va ora nde'e na ña takan taa ra, ndava kuà'an anima na. 64 Ta juuni ma ora ikan kùu naka'an ndiko Zacaría. Tajan kīcha'a ra jàka'nu ra Ndioo. 65 Yakan va tandi'i ma ñivi nàkoto vi, ndava kuà'an anima

na ña kūu takan chi'in Zacaríá. Ta ndisaa ma ñuu kuati ña kàndii kuenda ma ñu'u' Judea, chitakuati ma tu'un yu'u na cha'a' ña kūu.
 66 Yakan va tandi'i ma ndian chīni yi, te'en chīkatu'un na chi'in juuni maa na:

—¿Nda tiñu ni kuu ra'ya ora ni kuchandee ra? Vati ndicha va'a ña já'a ma Racha'nu kua'a' ndatu kuenda ma ravali i'ya.
 —Takan chàninini na.

Chita Zacaríá iin yaa kuenda Ndioo

67 Yakan va chi'in Tati Íí Ndioo, te'en nāka'an Zacaríá ña jáka'nu ra Ndioo cha'a' ña ja'a ma ravali se'e ra:

68 ¡Ya'a ga íí kùu ma Racha'nu Ndioo ma ñivi ñuu Israel,
 vati cha kīchaa ra ña vāchi jakakú ra ndyu'u ndian kùu ñivi ra!

69 Vati cha tāchi ra iin ra ya'aga iyo ndatu, kuenda ña na jakakú ra ñivi ra.

Ta rakan kùu ra tata racha'nu David, ra kūu musu Ndioo taji'na.

70 Ta ma tu'un i'ya kùu ma tutu chā'a Ndioo nuu ma ndra íí, ndra kā'an chi'in tu'un yu'u ra ña chíyo taji'na,

71 ta kā'an ndra ña ni jakakú ra yo nda'a' ma ndian xaani nde'o,

ta nuu ndisaa inga tuku ma ndian kùu koto nde'o ndia.

72 Ti kùnda'vini Ndioo ma ñivio chíyo taji'na niku,

ta ñù'uni ra ma tu'un íí ña jāndo'iin tu'un ra chi'in Abraham, ra kūu tatá yo ndia.

73 Ta ma tu'un i'ya kùu ma tu'un ña chā'a ra nuu ra kūu tatá yo Abraham taji'na,

74 ña ni jakakú ra yo nuu ndian xaani nde'e yo, ikan na tūva yu'vio ja'a yo tiñu nuu Ndioo.

75 Ta takan chi'in ña ndaa, ta ña íí,
 ikan ni koo yo chi'in ra ndisaa tiempu.

76 Yakan va yo'o se'yu, cha kāchin ma Ndioo ñun, ña na kùn ma ra kà'an tu'un yu'u Ndioo iyo nuu sukun,

ti ji'naun ni ku'un iti' nuu ma Racha'nu chito'o yo, ña ni jandova'un iti' ku'un ra ora ni kichaa ra,

77 ikan na koto ma ñivi ñuu ra,
 ti Ndioo jànaa ra ma kuati já'a na,

ta jākakú ra na nuu yi ndia.
 78 Vati ma Racha'nu Ndioo yo,

nduva'a kùnda'vini ra yo, ta kùuni ra nde'e ra yo, ta ni keta iin kivi, ña ni tindee Racha'nu Ndioo yo kakú yo ma nuu naa,

takua já'a ma nikandii ña na nde'o ora kèta ra.

79 Ta chi'in ma tu'un jàna'a Ndioo, jàndondichin yi nuu ndian chàkunuu já'a kuati ora naa,

ta tindee yi yo ña na koo vii yo chi'in ra ndia.

Takan kāti Zacaríá.

⁸⁰ Takan kũu ta ma ravali Xuva kuàkua'nu va'a ra chi'in tundeeni ña chà'a Racha'nu Ndioo nuu ra. Yakan va ma ravali ikan endee chiyo ra tichi ku'u, nda kati keta iin kivi ña kicha'a jana'a ra nuu ñivi ñuu Israel.

2

*Nuu kaku Racha'nu Jesu-
cristu*
(Mt. 1:18-25)

¹ Ra nani Augustu kuu ra ña chà'nda ra tiñu tandi'i ñuu ka'nu Roma ma tiempu ikan. Ta tachi ra ña na nakuiso na sivi, ña naja ta'an ñivi kuu na ña iyo na ndisaa ñuu nuu chà'nda ra tiñu. ² Ma cha'a' nunuu ña ya'a na nakuiso na sivi i'ya, kuu yi ma tiempu kuu ma ra nani Cireno kvienu ma ñu'u' Siria. ³ Ta ndisaa na iyo yi ña kunu'u na kuta na sivi na ta'ii'iin ñuu nuu kaku na. ⁴ Cha'a' ña'a kuu yi ña kee Kusé ma ñuu Nazaret, ña kändii kuenda ñu'u' Galilea, ta kee ra kuà'an ra ñuu Belén ña kändii kuenda ñu'u' Judea, vati ikan kaku ma ra rey David, ra kuu ñivi ma Kusé taji'na. ⁵ Tajan chā'an ndio ra chāta ra sivi ra ma ñuu Belén chi'in Ndiya ñasi'i ra, ña cha ñu'u se'e. ⁶ Ta takan kuu yi ña ma ora juuni yanga iyo vi ma ñuu Belén, chāa ndio ma kivi ña ni kaku se'an. ⁷ Ta ikan kaku ma ra se'e nunuan. Tajan kāva ndioan ja'ma ra, ta kānindian ra tichi kanuva nuu chàchi kiti, vati tüvi ni ni'an ve'e nuu kaku ra.

*Ndra jakuenda mvechala
chi'in tati ja'a tiñu nuu Ndioo*

⁸ Yatin ma ñuu Belén, iyo ma ndra pato ña ndoo ndra kāva ndra iin chanikuaa tichi ku'u chi'in mvechala jana ndra ña kumi ndra. ⁹ Ta nunuuni keta iin tati ja'a tiñu nuu Ndioo ña iin jatachani yi nuu ka'iin ndra, ta chikonuu nduva yi ndra. Ta nduva'a kuii yū'vi ndra ja'a yi. ¹⁰ Takan kuu tajan te'en naka'an yi chi'in ndra:

—¡Na yū'vi ndo! Vati ma ña vachi katitu'in nuu ndo iin ña va'a kuu yi kuenda ndo, ta kuenda ña na sii kununi kua'a' ñivi ndia, ¹¹ ti vitin cha kaku iin ra ni jakakú kua'a' ñivi ñuu David. Ta rakan ti, Cristu ra chito'o yo kuu ra. ¹² Ta kuenda ña na koto ndo ti ña ndicha kuu ma ña kà'in, ni nata'an ndo ra ña kändii ra isukun ra ja'ma tichi iin kanuva ña kändii tichi ve'e nuu chàkuiin kiti. —Takan kati yi nuu ndra.

¹³ Takan kuu ta juuni ma ora ikan, katiun ña chàkoyo nduva'a kuii kua'aga ma tati ja'a tiñu Ndioo nuu ndaa ma inga yi. Ta te'en kicha'a na chita na ña jaka'nu na Ndioo:

¹⁴ ¡Na jaka'nu yo Ndioo ra iyo andivi!

¡Ta na koo vii tandi'i ñivi iyo ñuñivi i'ya chi'in ma ñamani ña chà'a ra nuu na ndia!

Takan chita tati ikan ña jaka'nu yi Ndioo.

¹⁵ Tajan kee ndiko yi kuà'an yi tichi andivi, ta te'en kicha'a ndio ma ndra

pato chikatu'un ta'an ndra juuni nuu maa ndra:

—Na ko'o kunde'o ra ma ñuu Belén, nde'o nayi kuu iti' tikan ña kà'an yi te'en —kàti ndra.

¹⁶ Tajan juuni ma ora ikan, numi kuiini kēe ndra kàcha'an ndra. Ta ikan nāta'an ndra ma Ndiya, chi'in Kusé ta ma pa'a ña kàndii ra ma tichi ve'e nuu kixi kiti. ¹⁷ Yakan va ora nāta'an ndra ra ña kàndii ra takua kātitu'un yi nuu ndra, tajan kīcha'a ndra kātitu'un ndra nuu vi naja kua kāti ma tati jà'a tiñu nuu Ndioo ora kēta yi nuu ndra cha'a' ma pa'a se'e vi.

¹⁸ Takan kuu ta ndisaa ma ndian ka'iin ikan, ndava kuà'an tati na ora chīni na ña kà'an ma ndra pato ña kumi mvechala. ¹⁹ Ta ndisaa ma ña kà'an ndra ndākiva'a Ndiya yi tichi chinitunian. Yakan va endee ñu'uni ña ndisaa ma ña kà'an ndra nani kivi. ²⁰ Ta ma ndra pato endee jàka'nu ndra Ndioo kuà'an ndiko ndra nuu ka'iin mvechala jàna ndra, ti ya'a chīsii ndra ña nāta'an ndra ma pa'a ikan takua kātitu'un ma tati jà'a tiñu Ndioo nuu ndra.

Chàjana'a vi raveli Jesuu tichi veñu'u ka'nu ñuu Jerusalén

²¹ Takan kuu ta ora chīnu ma pa'a una kivi ra, tajan chāndaka vi ra na ta'nda ñii nuu ika ra takua kuu ma costumbre ma ñivi judiu. Yakan va ma pa'a se'e vi jākunani vi ra Jesuu, takua kātitu'un ma tati jà'a tiñu nuu Ndioo nuu Ndiya ma

ora takā'an kuku'un se'an niku. ²² Ta ora chīnu ma kivi takua kà'an ma tutu Ndioo ña tāa Moisés, ña iyo yi ña kuation vi kuenda ña na nandoo vi, tajan kēe ndio vi kàcha'an vi iti' ñuu Jerusalén ña kuàjana'a vi ra nuu Ndioo ndakan. ²³ Takan jà'a vi ti, nuu tutu ma Racha'nu Ndioo te'en kà'an yi: "Tandi'i ndrakuati se'e ndo ña kaku ma nunuu, iyo yi ña kundaka ndo ra nuu ma Racha'nu Ndioo na ja'ii ra ra." ²⁴ Tajan kī'vi ndio vi chāsoko vi uvi livi a uvi pichon, takua kà'an ma tutu Ndioo ña iyo yi ña jà'a yo.

²⁵ Takan kuu ta ma tiempu ikan chiyo iin ra'ii chūnani Simeón ma ñuu Jerusalén. Ta rakan ti iin ra ya'a jàka'nu Ndioo kuu ra, ta chīnuni ra. Ta juuni ndātu ra ma tiempu ña ni jakakú Ndioo ma ñivi ñuu Israel. Yakan va ma Tati Í Ndioo iyo yi chi'in Simeón, ²⁶ vati cha kātitu'un yi nuu ra ña na küvi ra tuva takā'an nde'e ji'na ra Cristu, ra ni tachi ma Racha'nu ña ni kichi. ²⁷ Takan kuu tajan chāa ma Simeón tichi veñu'u ka'nu ikan jà'a ma Tati Í Ndioo. Ta ndē'e ra ma raveli Jesuu chi'in ma'á ra ta tatá ra ora sōkó vi ma kiti nuu Ndioo takua kāti ma tutu Ndioo. ²⁸ Ta ora ndē'e Simeón ma raveli, tajan kī'in ra ra sukun nda'a' ma ma'á ra ta chīso ra ra. Tajan te'en kīcha'a ra kà'an ra ña jàka'nu ra Ndioo:

²⁹ Yo'o Racha'nu chito'i, vitin va cha kuu ku'vaun ña na kuvu va'a yu'u, ra

kùu musun,
ti cha jāchinun ma tu'un
chā'un nui.

³⁰ Vati cha ndè'i ma ra vāchi
jakakú ndi.

³¹ Ta chi'in ra'ya, cha
kīcha'un jāna'un nuu
tandi'i nīvi iyo nūnīvi,
ña vāchi jakakú ra na.

³² Yakan va ra'ya kùu ra iin
ra vāchi jandondichin
nuu nīvi yūvi judú

takua kùu iin nū'ú ña
jāndondichin yi iti'
chākunuu yo.

Ta juuni ma yo kùu ndian
judú, ni kindoo yo iin
ñuu ka'nu jà'a ra ndia.

Takan kàti ma Simeón cha'a'
ma ravali.

³³ Takan kūu ta ora chīni
ma tatá Jesuu chi'in ma ma'á
ra, ta endee kuà'an tati vi.

³⁴ Ta ora chinu kā'an Simeón
takan, tajan jā'ii ndio ra vi,
ta te'en nāka'an ra chi'in
Ndiya ma'á Jesuu:

—Yo'o Ndiya, ndicha va'a
ti ma ravali se'un cha tāchi
ra ña na ja'a ra iin tiñu ka'nu
iti' nuu. Ta chi'in ma tiñu ni
ja'a ra, kua'a' nīvi ni chinuni
yi, ta ni kakú na. Ta inga
na töve, ti ni xitakaa na ra,
ta ni kanita'an na chi'in ra
cha'a' ma ña tāchi Ndioo ña
jāna'a ra. Yakan va ma nīvi
ikan töve ni kakú na, ³⁵ ta
ma ña xe'e chānini na chi'in
chinituni na vitin, ni koto
tandi'i nīvi yi iti' nuu. Ta yo'o
Ndiya, nduva'a kuii nda'vi ni
kuuniun cha'a' ña ni ta'an ra
se'un ja'a na. —Takan kàti
Simeón chi'an.

³⁶ Ta juuni ma ikan ndaa
iin ña nàni Ana, nīvi ra
chūnani Aser. Ta tatá ña
kùu ra nàni Fanuel. Ta

yakan ti, iin ña kà'an chi'in
tu'un yu'u Ndioo kùan, ta
ya'aga cha cha'nuan ndia. Ta
juuni ya'a yokoan ora chīyo
ma iian, ta ucha kuiyani
chīyoan chi'in ra. ³⁷ Ta
vitin cha ya'a kumixiko kumi
kuiya ña kīndoo nda'vian.
Ta endee tükuii jāña ña ña
chākunuan veñu'u ña kà'an
ña chi'in Ndioo nduvi ta
niñuu. Ta iyo ora ndita
yu'an ña jàka'nuan Ndioo
ndia. ³⁸ Takan kūu tajan
ma Ana, cha jāyatian ña
ma ora ikani, ta kīcha'a ña
jàka'nuan Ndioo cha'a' ra, ta
kātitu'an nuu ma ndian ñuu
Jerusalén ti ni jakakú ra na.

*Nuu kuànu'u ndiko na
ñuu na ña nàni Nazaret*

³⁹ Ta ora cha jāchinu vi
jà'a vi ndisaa ña kà'an ma
tutu Ndioo, tajan kuànu'u
ndiko vi ñuu vi Nazaret ña
kàndii ñu'u' Galilea. ⁴⁰ Ta
ma ravali kuàkua'nu va'a ra,
ta kuàindee va'a ra, ta kua
koto va'a ra. Ta ya'a chīsii
ra ña iyo ma ñamani Ndioo
chi'in ra.

*Ravali Jesuu ndaa ra
tichi veñu'u ka'nu iyo ñuu
Jerusalén*

⁴¹ Takan kūu ta ma tatá
Jesuu chi'in ma'á ra, ndisaa
kuiya chā'an vi chājaya'a
vi viko pakua ma ñuu
Jerusalén. ⁴² Ta ora chīnu
Jesuu uchi uvi kuiya ra,
ndisaa vi chā'an ndiko vi ma
viko pakua ndakan, takua
takani jà'a vi. ⁴³ Va ora
yā'a ma kivi viko, tajan kēe
ndiko vi kuànu'u vi ve'e vi,
va nī cha'a vi kuenda ña
kīndoo ma ravali Jesuu ma

ñuu Jerusalén. ⁴⁴ Ta vikan chānini vi ña kuà'an ra chi'in inga ñivi vi iti' ve'e vi. Chākuu vi iin kivi ma ti iti' ta kīcha'a ndio vi nānduku vi ra tañu ma ñivi vi, ña kuà'an chi'in vi, ⁴⁵ va töve nī nata'an vi ra. Yakan va chikoni'i ndiko vi kuānanduku vi ra ma ñuu Jerusalén.

⁴⁶ Ta nda tichi uni kivi, tajan nāta'an vi ra ña nāndi ra tañu ma ndra matru jàna'a tu'un Ndioo tichi veñu'u ka'nu ikan, ña chini ra ña kà'an ndra, ta chikatu'un ra nuu ndra ndia. ⁴⁷ Ta ndisaa ma ndian chini ña kà'an ra, ndava kuà'an anima na, ña ya'a iyo chinituni ra chi'in ma ña kà'an ra. ⁴⁸ Ta ora ndē'e ma tatá ra chi'in ma'á ra ra, ndava kuà'an tati vi, ta te'en nāka'an ma ma'á ra chi'in ra:

—Yo'o se'yu, ¿ta naja jà'un te'en chi'in ndi? Ta yu'u chi'in tataun, ndanikuni kāchika ndi nānduku ndi ñun, ta ya'a nākanini ndi cha'un —kātian.

⁴⁹ Tajan te'en nāka'an Jesuu chi'in vi:

—¿Ta naja nānduku ndo yu'u? ¿A tüvi chito ndo ti iyo yi ña koi ve'e Racha'nu Tatái? —kāti ra.

⁵⁰ Va töve nī kutunini vi ma ña kà'an ra chi'in vi. ⁵¹ Yakan va chikoni'i ndiko ra kuānu'u ra chi'in vi iti' ñuu Nazaret, ikan chīyo ra ña jā'a ra ndisaa ma tiñu tāchi vi nuu ra. Ta ma ma'á ra ndākiva'a ña ndisaa ña'a tichi anima ña.

⁵² Takan kūu ta Jesuu kuākua'nu va'a ra chi'in kuñu ra ta chi'in chinituni ra. Ta chīsii ra ti iyo ñamani

Ndioo chi'in ra, ta juuni iyo ñamani ma ñivi chi'in ra ndia.

3

Xuva ra jākunduta, chākunuu ra tichi ku'u
(Mt. 3:1-12; Mr. 1:1-8; Jn. 1:19-28)

¹ Kuiya cha'un kūu yi ña nda ora kīcha'a Rey Tiberio César chà'nda ra tiñu ñuu ka'nu Roma. Ta ma kuiya ikan ti Ponciu Pilatu, kūu ma ra kuvienu chà'nda tiñu ñu'u' Judea. Ta ma Herode kūu ma ra chà'nda tiñu ñu'u' Galilea. Ta ma yani ra Lipe chà'nda tiñu ñu'u' Iturea chi'in ñu'u' Traconite, ta ndaa ra nāni Lisinia chà'nda ra tiñu ñu'u' Abilinia ma tiempu ikan ndia. ² Ta Anás chi'in

Caifás, kūu ndra ma ndra sutu chà'nda tiñu. Takan kūu ta ma tiempu ikan, Ndioo nāka'an ra tichi ku'u chi'in Xuva, ra se'e Zacaria.

³ Takan kūu Xuva, yā'a ra te'en tikan kàndii yu'u yuta Jordán. Ta ikan kàtitu'un ra nuu ma ñivi na kunduta na ta chikoni'i ndiko na chi'in Ndioo, ikan na janaa ra ma kuati na. ⁴ Tandí'i ña'a' kūu yi indukuni takua tāa ma ra kā'an chi'in tu'un yu'u Ndioo, ra chūnani Isaía. Ta yakan, ti te'en kà'an yi:

Iin tati kānachaa yi tichi ku'u ta te'en kà'an yi:

“Na jandova'a ndo iti' ni kichi ma Racha'nu, ta na nuna ndo iin iti' ndaa kuenda ra.

⁵ Ta tandí'i nuu iyo ndu'va, na ndutu yi,

ta tandi'i nuu iyo yuku na
kekoyo yi,
ikan na ndondaa nuu iyo
xa'va,
vati tandi'i ma iti' yakua ni
ndondoo yi.

Ta ni ndondaa ma iti' tüvi
ndaa ndia.

6 Vati tandi'i ñivi iyo ñuñivi
ni nde'e na naja kua ni
ja'a Ndioo

ña ni jakakú ra na nuu
tundo'o", kàti yi.

7 Takan kūu ta ora
chākoyo ndio ma ñivi nuu
ma Xuva ña, na jakunduta
ra na, tajan te'en nāka'an ra
chi'in na:

—Ndyo'o ndian jànda'viña'a
takua jà'a ma koo ora kùuni
ri ndava ri yo, ¿yo kà'an
chi'in ndo ña ni kakú ndo
nuu ma tundo'o ka'nu ña ni
nde'e ndo iti' nuu?, kùuni
ndo. 8 Va na yüvi takan kùu
yi. Kua'an ndo, ta kuàjana'a
ndo ndo nuu ma ñivi, ikan
na ku'va na kuenda ti ndyo'o
cha chikoni'i ndiko ndo
chi'in Ndioo, va koto nātu'un
ndo juuni chi'in maa ndo
ña ni kakú ndo cha'a' ña
kùu ndo ndian kùu ñivi ma
racha'nu Abraham ni, ¿ti
yüvi yakani kùu yi! Vati
ndicha ña kà'in chi'in ndo,
ti Ndioo kùu jandaku ra
yuu kàndoyo ikan, ña na
kuu yi ndian kùu ñivi ma
racha'nu Abraham. 9 Yakan
va indukuni kùu yi takua
kùu ma yutun tata ña töve
chà'a chiti va'a, vati cha iyo
tu'va iin hacha ña ni ta'nda
run, ta ka'mio run. Takan
ni ja'a Ndioo chi'in ma ñivi
ña tüvi jà'a ña va'a. —Takan
kàti Xuva.

10 Takan kūu tajan te'en
chikatu'un ndio ma ñivi nuu
ma Xuva:

—¿Ta nayi iyo yi ña ja'a
ndi tuva takan? —kàti na
chi'in ra.

11 Ta te'en nāka'an ma
Xuva chi'in na:

—Taku ndian iyo uvi
chàku'un ja'ma, na jaya'a na
iin chàku'un yi nuu ndian
tüvi iyo nī'iin yi nuu. Ta
taku ndian iyo ña chàchi,
na nata'vi na yi chi'in ndian
tüvi iyo ña kachi.

12 Takan kūu tajan jāyatin
ndio iin ma ndra nāka'an
xu'un' kuenda ma kuvien
ñuu ka'nu Roma, ña ni
jakunduta Xuva ndra. Tajan
ndrakan te'en chikatu'un
ndra nuu ma Xuva:

—Yo'o Matru, ¿ta ndyu'u,
nayi iyo yi ña ja'a ndi
kuenda ña na jana'a yi ña
cha kēsiin ndi ma iti' kini?
—kàti ndra.

13 Tajan te'en nāka'an
Xuva chi'in ndra:

—Na nāka'an ndo tiá
xu'un' ña kua iyo yi ña
naka'an ndo.

14 Takan kūu tajan te'en
chikatu'un iin ndra jandaru
ka'iin ikan nuu Xuva ndia:

—Ta ndyu'u, ¿nayi iyo yi
ña ja'a ndi ndia? —kàti
ndra.

Ta te'en nāka'an Xuva
chi'in ndra:

—Na nāmaa ndo nī'iin
nakuyi nuu nī'iin ñivi, ta na
jāyu'vi ndo na chi'in ma ña
tisokuati ndo na cha'a' iin
nakuyi ña tüvi nī ja'a na. Ta
na sii kuuni ndo chi'in ma
xu'un' ña kīya'vini ndo.

15 Takan kūu ta tava ma
ñivi ndātu na nde'o nda ora
ni kichaa ma ra kùu Cristu,

yakan va chànini na ti Xuva kùu ma ra Cristu, kùuni na. ¹⁶ Va Xuva te'en nàka'an ra chi'in tandi'i ma ñivi ka'ïin ma ikan:

—Taku yu'u ndicha va'a ña jākundutai ndo chi'in takuini, va ni kichaa inga ra ña ni jakunduta ndo chi'in Tati Í Ndioo, ta chi'in ñu'ú. Ta rakan iyoga ndatu ra kua yu'u, ña ni korrea ndikun ndichan ra tüvi iyo yi ña ndachi yi. ¹⁷ Ta ni ja'a ra chi'in ma ñivi takua jà'a ndian ndàti nduti. Vati ñivi va'a kùu na takua kùu ma chiti nduti, ta ma ndian töve chìnuni kùu na takua kùu ma soo vu. Ta ra'ya ni ta-vani'i siin ra ma ndian töve chìnuni ta ni ti'i ra na andaya' nuu tiin ñu'ú ña tüvi nda'va, va ma ñivi va'a ni taan va'a ra na. —Takan kàti Xuva chi'in na.

¹⁸ Yakan va chi'in tu'un i'ya, ta chi'in inga tuku tu'un jàna'a Xuva ma tu'un va'a Ndioo nuu ma ñivi. ¹⁹ Takan kùu ta tiá iti' nuu nàka'an Xuva chi'in ra kùu rey Herode ña na v'a jà'a ra ña ndàki'in ra ña nàni Herodías ña kùu ñaši'i ma ra yani ra Lipe, kàti ra. Yakan va tandi'i yakan, ta ndisaa ma ña kini jà'a ra kàtitu'un ra yi nuu ra. ²⁰ Takan kùu ta Herode v'a kùuni ra ora nàka'an ra takan chi'in ra, yakan va kà'an ra chi'in ndra jandaru, na tiin ndra ma Xuva ta ti'i ndra ra vekaa, ta kivi ra.

Nuu kùnduta Jesuu

(Mt. 3:13-17; Mr. 1:9-11)

²¹ Va juuni yanga takà'an kivi ma Xuva vekaa, ta

jākunduta ra tandi'i ma ñivi, juuni jākunduta ra Jesuu ndia. Ta ora kà'an ra chi'in Ndioo, ta iin nūnani ma andivi. ²² Tajan kōyo ma Tati Í Ndioo chata Jesuu, ña kàa yi takua kàa iin livi, tajan chīni Jesuu iin tati ma Racha'nu Ndioo ña te'en kà'an yi chi'in ra nda iti' andivi:

—Yo'o kùu ma ra ya'a kùunì nde'i, ti ra se'e mai kùun. Ta ya'a sii kùunì cha'a' yi.

Sivi ndian kùu ñivi Jesuu tatiempu

(Mt. 1:1-17)

²³ Jesuu, ra kàti ma ñivi ña kùu se'e Kusé iyo ra iin oko uchi kuiya ra ora kīcha'a ra jà'a ra tiñu Ndioo. Ta Kusé ti, se'e ra nàni Elí kùu ra. ²⁴ Ta Elí kùu ra se'e ra nàni Matat. Ta Matat kùu ra se'e ra nàni Leví. Ta Leví kùu ra se'e ra nàni Melquí. Ta Melquí kùu ra se'e ra nàni Jana. Ta Jana kùu ra se'e ra nàni Kusé. ²⁵ Ta Kusé kùu ra se'e ra nàni Matatías. Ta Matatías, kùu ra se'e ra nàni Amós. Ta Amós kùu ra se'e ra nàni Nahúm. Ta Nahúm kùu ra se'e ra nàni Esli. Ta Esli, kùu ra se'e ra nàni Nagai. ²⁶ Ta Nagai, kùu ra se'e ra nàni Maat. Ta Maat kùu ra se'e ra nàni Matatías. Ta Matatías, kùu ra se'e ra nàni Semei. Ta Semei, kùu ra se'e ra nàni Kusé. Ta Kusé, kùu ra se'e ra nàni Judá. ²⁷ Ta Judá, kùu ra se'e ra nàni Joana. Ta Joana, kùu ra se'e ra nàni Resa. Ta Resa, kùu ra se'e ra nàni Zorobabel. Ta Zorobabel, kùu ra se'e ra nàni Salatiel. Ta Salatiel, kùu ra se'e ra

nàni Neri. ²⁸ Ta Neri, kùu ra se'e ra nàni Melquí. Ta Melquí, kùu ra se'e ra nàni Adi. Ta Adi, kùu ra se'e ra nàni Cosam. Ta Cosam, kùu ra se'e ra nàni Elmodam. Ta Elmodam, kùu ra se'e ra nàni Er. ²⁹ Ta Er, kùu ra se'e ra nàni Josué. Ta Josué, kùu ra se'e ra nàni Eliezer. Ta Eliezer, kùu ra se'e ra nàni Jorim. Ta Jorim, kùu ra se'e ra nàni Matat. ³⁰ Ta Matat, kùu ra se'e ra nàni Leví. Ta Leví, kùu ra se'e ra nàni Simeón. Ta Simeón, kùu ra se'e ra nàni Judá. Ta Judá, kùu ra se'e ra nàni Kusé. Ta Kusé, kùu ra se'e ra nàni Jonán. Ta Jonán, kùu ra se'e ra nàni Eliaquim. ³¹ Ta Eliaquim, kùu ra se'e ra nàni Melea. Ta Melea, kùu ra se'e ra nàni Mainán. Ta Mainán, kùu ra se'e ra nàni Matata. Ta Matata kùu ra se'e ra nàni Natán. ³² Ta Natán, kùu ra se'e ra nàni David. Ta David, kùu ra se'e ra nàni Isaí. Ta Isaí, kùu ra se'e ra nàni Obed. Ta Obed, kùu ra se'e ra nàni Booz. Ta Booz, kùu ra se'e ra nàni Sélah. Ta Sélah kùu ra se'e ra nàni Naasón. ³³ Ta Naasón, kùu ra se'e ra nàni Aminadab. Ta Aminadab, kùu ra se'e ra nàni Aram. Ta Aram, kùu ra se'e ra nàni Esrom. Ta Esrom, kùu ra se'e ra nàni Fares. Ta Fares, kùu ra se'e ra nàni Judá. ³⁴ Ta Judá, kùu ra se'e ra nàni Jacob. Ta Jacob, kùu ra se'e ra nàni Isaac. Ta Isaac, kùu ra se'e ra nàni Abraham. Ta Abraham, kùu ra se'e ra nàni Taré. Ta Taré, kùu ra se'e ra nàni Nacor. ³⁵ Ta Nacor, kùu ra se'e ra nàni

Serug. Ta Serug, kùu ra se'e ra nàni Ragau. Ta Ragau, kùu ra se'e ra nàni Peleg. Ta Peleg, kùu ra se'e ra nàni Heber. Ta Heber, kùu ra se'e ra nàni Sala. ³⁶ Ta Sala, kùu ra se'e ra nàni Cainán. Ta Cainán, kùu ra se'e ra nàni Arfaxad. Ta Arfaxad, kùu ra se'e ra nàni Sem. Ta Sem, kùu ra se'e ra nàni Noé. Ta Noé, kùu ra se'e ra nàni Lamec. ³⁷ Ta Lamec, kùu ra se'e ra nàni Matusalén. Ta Matusalén, kùu ra se'e ra nàni Enoc. Ta Enoc, kùu ra se'e ra nàni Jared. Ta Jared kùu ra se'e ra nàni Mahalaleel. Ta Mahalaleel kùu ra se'e ra nàni Cainán. ³⁸ Ta Cainán kùu ra se'e ra nàni Enós. Ta Enós, kùu ra se'e ra nàni Set. Ta Set, kùu ra se'e ra nàni Adán. Ta Adán kùu ra, ra se'e Racha'nu Ndioo.

4

Kì'in kui'na ku'va Jesuu
(Mt. 4:1-11; Mr. 1:12-13)

¹ Ta takua ya'a iyo ma Tati Í Ndioo chí'in Jesuu, ma ora cha yā'a kùnduta ra, tajan chíkoni'i ndiko ra ma yu'u yuta Jordán, ta ma Tati Í Ndioo chāka ndio yi ra na ku'un ra chí'in ra iti' tichi ku'u. ² Ta ma tichi ku'u ikan chíyo ra uvi xiko kivi. Ta ikan kí'in ma kui'na ku'va ra nde'o tu koyo ra tichi kuati. Takan kùu tajan ndisaa ma tiempu ña chíyo ra tichi ku'u, endee tüvi nī chachi ra, yakan va chāa ndio iin kivi ña chāñu soko ra. ³ Takan kùu tajan te'en nāka'an ndio ma kui'na chí'in Jesuu:

—Tuva ndicha ña ra Se'e Ndioo kùun, na jandakuun

ma yuu kàndii chiña paan
—kàti ma kui'na.

⁴ Va Jesuu te'en nāka'an ra
chi'in ma kui'na:

—“Yüvi uvaa paani
chìniñu'u kachi ma ñivi,
ti juuni tu'un yu'u Ndioo
ndia”, takan kàti ma tutu
Ndioo —kàti Jesuu chi'in ma
kui'na.

⁵ Takan kūu tajan chāka
ndio ma kui'na ma Jesuu ña
na ku'un ra chi'in ra nda
siki iin yuku ña nduva'a kuii
sukun. Ta nunuuni jāna'a
ma kui'na tandi'i ñuu ñuñivi
nuu chà'ndán' tiñu nuu ra.
⁶ Tajan te'en nāka'an ndio
ma kui'na chi'in ra:

—Tandi'i ma ñuu ñuñivi
ña ndè'un ninuu ndakan,
mai kùu ma ra chà'nda tiñu
ikan, ti mai nī'i yi. Va tuva
kùuni, kùu ku'vai yi nuu nda
ndian kùuni mai. ⁷ Yakan
va tuva kunandi chitiun nui,
ta jaka'nun yu'u, ta tandi'i
ña ndè'un ninuu ndakan, ni
ku'vai yi nuun. —Takan kàti
ma kui'na chi'in Jesuu.

⁸ Tajan te'en nāka'an tuku
Jesuu chi'in ma kui'na:

—Na kundachiyoun xijn,
yo'o kui'na kini, ti ma
tutu Ndioo te'en kà'an yi:
“Uvanuu Racha'nu Ndioo iyo
yi ña jaka'nu yo, ta uvanuu
Rakan iyo yi ña ja'a yo tiñu
nuu.” —Takan kàti Jesuu
chi'in ma kui'na.

⁹ Takan kūu tajan kēe ndio
ma kui'na kuà'án' chi'in Je-
suu iti' ñuu Jerusalén. Ta
ikan ndāa ma kui'na chi'in
Jesuu nda nuu sukun xini
veñu'u ka'nu ndaa ikan. Ta
te'en nāka'an ndioán' chi'in
Jesuu:

—Tuva ndicha ña ra Se'e
Ndioo kùun, nda nde've na
keun, ta koyoun nda ninuu
ndakan, ¹⁰ ti ma tutu Ndioo
te'en kà'an yi:

Ndioo ni tachi ra kua'a' tati
jà'a tiñu nuu ra ña na
jakuenda yi ñun,

¹¹ vati ni kani'i yi ñun chi'in
nda'a' yi,

koto kati'un yuu.

—Takan kàti ma kui'na
chi'in Jesuu.

¹² Va Jesuu te'en nāka'an
ra chi'in ma kui'na:

—Ma tutu Ndioo juuni
te'en kà'an yi ndia: “Na
kì'un ku'va ma Racha'nu
Ndioo yo.” —Takan kàti
Jesuu chi'in ma kui'na.

¹³ Takan kūu tajan jāchika
ndio ma kui'na ñá' nuu Je-
suu kua'a' tiempu, ti tüvi nī
kuu nani'án' inga tuku naja
kua kì'án' ku'va Jesuu.

*Jesuu, kīcha'a ra jà'a ra
tiñu Ndioo ñu'u' Galilea*

(Mt. 4:12-17; Mr. 1:14-15)

¹⁴ Tajan chīkoni'i ndiko
Jesuu kuà'an ra iti' ñu'u'
Galilea chi'in kua'a' ndatu
ma Tati Ií Ndioo. Ta
chitakuati tu'un cha'a' ra
nini ñuu kàndii ikan. ¹⁵ Ta
ikan kīcha'a jāna'a Jesuu
tu'un Ndioo nuu ñivi tichi
ndisaa veñu'u kuati ña iyo
ta'ii'in ñuu ikan. Yakan va
tandi'i ma ñivi ikan jaka'nu
na Jesuu, ora jàna'a ra tu'un
Ndioo.

*Jesuu, chàa ra ñuu
Nazaret*

(Mt. 13:53-58; Mr. 6:1-6)

¹⁶ Ta ikan jan chāa ndio
Jesuu ma ñuu Nazaret nuu
chā'nu ra ora kūu ra ravali.
Tajan kī'vi ndio ra ma tichi

veñu'u ndian judíu iin kivi nindeo ma takua takani já'a ra. Ta chūndaa ndio ra ña ni jákua'a ra ma tutu Ndioo nuu ma ñivi ikan. ¹⁷ Ta ndiakani chā'a na ma tutu Ndioo taa racha'nu Isaía, ra kā'an chi'in tu'un yu'u Ndioo ña chíyo tatiempu nuu ra. Ta ora nūna ra yi, ta ikan nāta'an ra iin nuu kà'an yi te'en, ta jákua'a ra yi nuu na:

¹⁸ Taku yu'u, ti iyo ma Tati Í Ndioo chí'in,

vati cha já'íi yi yu'u,

ña na katitu'in tu'un va'a Ndioo nuu ñivi nda'vi.

Ta juuni táchi yi yu'u ña na janda'i ma ndian ya'a nda'vi kuuni anima.

Ta na katitu'in naja kua kùu kakú ma ndian indii tichi vekaa já'a kuati,

ta nda ma ndian kuaá ni janda'i na, ta kùu nande'e ndiko na.

Ta ni ja'i kuenda ndian ndè'e tundo'o ña na kakú na.

¹⁹ Ta juuni chà'i kuenda nuu ñivi ña ni keta ma kivi va'a tiá iti' nuu kuenda yo já'a ma Racha'nu.

²⁰ Takan kùu tajan chāsi ndio Jesuu ma tutu, ta chā'a ndio ra yi nuu ma ra jákuenda veñu'u, tajan chūnandi ndio ra. Ta tandi'i ma ñivi ka'in ikan, endee tüvi nī jaña na ña ndè'e na ra. ²¹ Tajan te'en nāka'an ndio Jesuu chí'in na:

—Juuni ma kivi i'ya kētai ña jáchinui ma tiñu kà'an ma tu'un Ndioo i'ya nuu ndo.

²² Takan kùu ta ndisaa na ndava kuà'an anima na ora chíni na ña ya'aga vii ma

tu'un kā'an Jesuu. Tajan te'en kīcha'a na chīkatu'un na chí'in juuni maa na:

—¿A yūvi ra'ya kùu ra se'e Kusé? —kàti na.

²³ Tajan te'en nāka'an ndio Jesuu chí'in na:

—Taku ndyo'o ti te'en chānini ndo takua kà'an iin tu'un i'ya: “Yo'o ra kùu ndotor, na janda'un ñun chí'in juuni maun.” Takua jānda'un ma ñivi ñuu Capernaum niku, yakan va iyo yi ña janda'un ma ñivi ñuu maun vitin. Takan kùuni ndo ka'an ndo —kàti Jesuu.

²⁴ Takan kùu ta Jesuu ti te'en nāka'an tuku ra chí'in na:

—Ndicha va'i ña kà'in chí'in ndo, ti nī'in ma ndra kà'an chí'in tu'un yu'u Ndioo töve kùuni ñivi ñuu maa ra nde'e na ra. ²⁵ Yakan va ndicha va'i ña kà'in, ti nduva'a kuii chíyo kua'a' ñivi ña'a kīndoo nda'vi ñuu Israel ma tiempu chíyo ma ra kā'an tu'un yu'u Ndioo ña nāni Elía. Ta juuni ma tiempu ikan, uni kuiya java kùu yi ña tüvi nī kuun ma savi, ta chíyo kua'a' tama' tandi'i ma ñu'u' ñuñivi ndia.

²⁶ Va Elía, töve nī kichi ra kuenda ña tindee ra ñivi ña'a nda'vi iyo ñuu Israel, ti kichi ra ña kuenda ña tindee ra iini ña'a nda'vi ña kichi iti' ñuu Sarepta, ña kändii yatin ñuu Sidón.

²⁷ Takan kùu ta ma tiempu chíyo ma ra kā'an tu'un yu'u Ndioo ña nāni Eliseu. Tiempu ikan, nduva'a kuii chíyo ndian ndiso kue'e ta'yu ma ñuu Israel, va nī'in

ma ndian ndiso kue'e ikan tüvi nī nda'a. Uvanuu ra nāni Naamān ña kīchi iti' ñu'u' Siria, jānda'a Eliseu. —Takan kàti Jesuu chi'in ma ñivi ikan.

²⁸ Takan kūu ta ora chīni ma ndian ka'iin veñu'u ña kā'an ra takan nduva'a kuii kūxaan na chi'in ra. ²⁹ Tajan ndēta ndio na, ta jākunu na Jesuu, ma ñuu ikan, ta chāndaka na ra iin tichi ku'u nuu iyo iin xa'va ña nduva'a kuii sukun yu'u ñuu ikan, ti tichi xa'va ikan, ni jake'ne na ra. ³⁰ Va Jesuu kākú ra tañu na, ta kuà'an ra.

(Mr. 1:21-28)

³¹ Takan kūu ta kēe ndio Jesuu kuà'an ra iti' ñuu Capernaum, ña kàndii ñu'u' Galilea. Yakan va nani kivi nīndee na kùu yi, ña kēe ra kuà'an ra kuàjana'a ra nuu ñivi tichi veñu'u ndian judíu ikan. ³² Takan kūu ta ma ñivi ikan ndava kuà'an tati na ña ndè'e na naja kua jàna'a ra, vati kà'an ra yi chi'in tandi'i ndatu ra.

³³ Takan kūu ta ma tichi veñu'u ikan, ndaa iin ra ndiso tati xaan. Ta rakan ti te'en nāka'an ni'i ra ña kànachaa ra:

³⁴ —Yo'o Jesuu ra ñuu Nazaret, na jañaun ña ya'a ndikun ndi, ti ndyu'u cha chīto ndi ña vāchiun vāchi jandi'un nuu ndi. Ta juuni chīto ndi, ti yo'o kùu iin ra ya'a í ña tāchi Ndioo jà'a tiñu nuu ra.

³⁵ Takan kūu tajan te'en nāka'an xaan Jesuu nuu ma tati xaan ikan:

—¡Taxiin koo yu'un, ta na keun tichi kuñu ra'ya! —kàti Jesuu chi'in yi.

Tajan jānduva ma tati xaan ikan ra, nuu ndè'e ndisaa ñivi. Tajan kēe ndio yi ma tichi kuñu ra, va tüva nani ja'a yi chi'in ra. ³⁶ Takan kūu ta ndisaa na ya'aga yù'vi na, ta te'en kīcha'a na nātu'un ta'an na:

—¿A ya'aga iyo ndatu ra chi'in ma tu'un kà'an ra, ña ndava nda tati kui'na jà'a yi ña kà'an ra, ta kēe yi tichi kuñu ndian ku'vi jà'a ra? —kàti na.

³⁷ Takan kūu ta ninii ñu'u' ikan chītakuati tu'un Jesuu chi'in ma ña jà'a ra.

Jesuu jànda'a ra ñaka'nu Simón Petu'

(Mt. 8:14-15; Mr. 1:29-31)

³⁸ Takan kūu tajan kēe Jesuu ma tichi veñu'u ñivi judíu, ta kuà'an ra ve'e Simón Petu'. Ta ma ñaka'nu Simón Petu', ti ku'vian kàndian jà'a ka'ni ora chāa Jesuu. Tajan jānini ndio ma ñivi ikan Jesuu, na tindee ra ña chi'in ma kue'e ndò'an. ³⁹ Takan kūu tajan chāa ndio Jesuu ma nuu kàndian, ta chūndandee ra nuan. Tajan kēe ndio ma ka'ni ña, ta ndā'a ña. Ta juuni ma ora ikan ndēta ña ta kīcha'a ña jà'a ña ma ña kachi ndra.

Jesuu, jànda'a ra kua'a' ndian ku'vi

(Mt. 8:16-17; Mr. 1:32-34)

⁴⁰ Ora cha chīso nikandii, ma ora ikan tandi'i ma ndian iyo ndian ku'vi nuu, jà'a nda kue'e nikuuni, chāndaka na na nuu Jesuu. Ta ikan jūndii

ra nda'a' ra xini ta'ii'in na, ta ndā'a na jā'a ra. ⁴¹ Takan kūu ta tava yà'a kua'a' na, yakan va iyo ma ndian ndiso tati xaan ña te'en kà'an yi ora kèe yi:

—iYo'o kùu ra Se'e Ndioo!
—kàti yi.

Va Jesuu endee töve chà'a ra kà'an yi, ti ora kà'an yi takan nundaa kuxaan ra nuu yi, vati cha chīto yi ti ra Cristu kùu ra.

Chàkunuu Jesuu jàna'a ra tu'un Ndioo nani veñu'u ñivi judú

(Mr. 1:35-39)

⁴² Takan kūu ta ora tuvi inga kivi, tajan kēe Jesuu ma ñuu ikan, ta kuà'an ra iin nuu taxiin nuu tüvi ñivi. Va vaji takan jā'a ra ninii nāta'an ma ñivi ra, tajan chāa ndio na ma nuu ndaa ra. Ta kīcha'a na kà'an na chi'in ra na kù'un ra. ⁴³ Tajan te'en nāka'an ndio Jesuu chi'in na:

—Na kùuga kindoi chi'in ndo nde've, ti juuni iyo yi ña ku'in kukatitu'in nuu ñivi inga ñuu, ikan na koto na naja kuu yi nuu chà'nda Ndioo tiñu. Vati tiñu ikan tachi Tatái yu'u.

⁴⁴ Takan kūu ta takan kuà'an Jesuu jàna'a ra tu'un Ndioo nuu ñivi nani veñu'u ndian judú iyo ñu'u' ñuu Judea.

5

Tiin kua'a' ndra tiaka' chi'in ndatu Jesuu

(Mt. 4:18-22; Mr. 1:16-20)

¹ Takan kūu ta kēta iin kivi ña ndaa Jesuu ma yu'u

lakuna nāni Genesaret, nuu kùuni ma ñivi taso'o na ma tu'un Ndioo ña jàna'a Jesuu. Ta chākoyo kua'a' ñivi ña ndava tituta'an na ma nuu ndaa ra. ² Takan kūu tajan ndē'e Jesuu uvi ta'an varku ña ndaa ndrūn yu'u lakuna. Ta ninduvi ta'an ndrūn töva ñivi tichi ndrūn, ti ma ndra xuña'a run ka'iin ndra yu'u ma lakuna nākata ndra ma yu'va tiaka' ka'nu ndra. ³ Tajan ndāa ndio Jesuu tichi varku xuña'a ma ra nāni Simón, ta nāka'an ra chi'in ra ña na jaku'un ra run tiá iti' tichi lakuna. Ta nda ndakan chūnandi ndio ra jàna'a ra nuu ma ñivi ka'iin yu'u lakuna. ⁴ Tajan ora chīnu jàna'a ra nuu ma ñivi, ta te'en nāka'an ndio ra chi'in Simón:

—Na kundaka ndo ma varku i'ya ku'un ndo kukiin ndo nuu kunu ma lakuna, ta kani ndo yu'va tiaka' ka'nu tichi ra' —kàti Jesuu chi'in ra.

⁵ Tajan te'en nāka'an Simón chi'in ra:

—Yo'o Matru, niñuu kuii chākunuu ndi kiin ndi, va tükuii nani nī'i ndi. Va tava maun kà'an ña na ku'un ndi, yakan va ni kukani ndi yi tuva takan —kàti Simón.

⁶ Takan kūu tajan kēe ndio ndra kuàkiin ndra, ta nduva'a kuii kua'a' ma tiaka' nī'i ndra ña nda ma yu'va tiaka' ndra kīcha'a yi nakaa yi ma ora kīcha'a ndra tàvani'i ndio ndra yi. ⁷ Tajan kāna nda'a' ndio ndra nuu ma ndra meru ndra, ndra kindoo chi'in inga varku, ña na ku'un ndra tindee

ndra ndra. Tajan kēe ndio ndra kuà'an ndra chi'in run. Ta ora chāa ndio ndra, ta tāvani'i ndio ndra ma yu'va tiaka' ikan chi'in kua'a' tiaka' ña ndava ni sa'vi ndrun, ti ya'a kua'a' ndri nī'i ndra. ⁸ Yakan va ora ndē'e Simón Petu' ña jā'a Jesuu chi'in ma ndatu ra, tajan chūnandi chiti ra nuu Jesuu, ta te'en nāka'an ra chi'in ra:

—iKundachiyo xiñ yo'o Racha'nu, vati yu'u kùu iin ra jā'a kuati! —kāti ra.

⁹ Takan kā'an Simón, ti ya'aga yū'vi ra chi'in ma ndra meru ra, vati kua'a' tiaka' tiin ndra ma ora tāchi Jesuu ndra. ¹⁰ Ta nda ma Jandiau, ta Xuva, ndra se'e Zebedeu, ña kùu meru ma Simón, juuni yū'vi ndra ndia. Tajan te'en nāka'an ndio Jesuu chi'in Simón:

—iNa yū'viun! Vati nda vitin, ta iti' nuu, ni jandakui ñun, ña na nani'un ñivi kuenda Ndioo, takua jā'un chi'in ma tiaka'. —Takan kāti Jesuu chi'in ndra.

¹¹ Takan kùu ta ora jātu'va ndra varku ndra yu'u ma lakuna, tajan ndākiva'a ndra ndatiñu ndra tichi ndrun, ta tāndikun ndio ndra kuà'an ndra chata Jesuu.

Jesuu jànda'a ra iin ra ku'vi jà'a kue'e ta'yu

(Mt. 8:1-4; Mr. 1:40-45)

¹² Iin kivi yā'a Jesuu iin ñuu, ta ikan chāa iin raku'vi jā'a kue'e ta'yu nuu ndaa ra. Ta rakan ti ora ndē'e ra Jesuu, ta chūnandi chiti ra nuu ra, ta te'en nāka'an ra chi'in

ra ña chīkan ra ñamani nuu ra ña na janda'a ra ra:

—iYo'o Racha'nu, chitoi ña iyo ndatun ta kùu janda'un yu'u tuva kùuniun! —Takan kāti ma raku'vi chi'in Jesuu.

¹³ Tajan jündii ndio Jesuu nda'a' ra xini ra, ta te'en nāka'an ra chi'in ra:

—Juu, ndicha ña kùuni janda'i ñun —kāti Jesuu.

Tajan juuni ma ora ikan, ndā'a ma ra ndo'o kue'e ta'yu. ¹⁴ Takan kùu tajan te'en nāka'an ndio Jesuu ña chūndayu'u ra ra:

—Na kätitu'un nuu nī'iin na naja kua jā'un ña ndā'un. Ji'na kuii nuu sutu ña iyo ma veñu'u ka'nu ñuu Jerusalén, iyo yi ña jana'un ñun, ikan na koto ra ti cha ndā'un. Tajan na sokoun iin kiti nuu sutu kuenda Ndioo, ti takan kāti ma tutu Ndioo ña taa Moisés ña iyo yi ña jā'a yo, ikan na koto ñivi ña cha ndā'un —kāti Jesuu.

¹⁵ Yakan va tandi'i ña jā'a Jesuu, vi'a chitakuati yi tandi'i ñuu, ta vi'a kua'a' ma ñivi kütivi nuu ndaa ra, ti iyo ndian kùuni na ña na janda'a ra na chi'in ma kue'e ndo'o na, ta iyo ndian chāta'ani taso'o na ma ña jāna'a ra ndia. ¹⁶ Tajan kēe ndio Jesuu kuà'an ra iin tichi ku'u nuu tüvi ñivi, ña kuàka'an ra chi'in Ndioo.

Jesuu jànda'a ra iin ra kuyutun

(Mt. 9:1-8; Mr. 2:1-12)

¹⁷ Kēta iin kivi ña ndaa Jesuu jāna'a ra nuu ñivi. Ta juuni ma ora ikan chākuiin kua'a' ndra fariseu chi'in

ndra matru jākua'a tutu Ndioo ma ikan. Ta tandi'i ndrakan kichi ndra iti' ŋuu Jerusalén chi'in ŋuu kändii ŋu'u' Judea chi'in ŋu'u' Galilea ndia. Takan kuu ta iyo ndatu Ndioo chi'in Jesuu, vati chi'in ndatu ikan jànda'a ra ma ndian ku'vi. ¹⁸ Ta chanuu ña ndaa ra ikan, tajan chāa uvi uni ta'an ndra ña ndiso ndra, ra kūyutun chi'in ti'va. Ta ndrakan ti kùuni ndra ki'vi ndra chi'in ra ma tichi ve'e nuu ndaa Jesuu, kuenda ña kanindii ndra ra nuu ra. ¹⁹ Va nī kuu yi, ti ya'aga kua'a' ñivi ka'lin ma yuve'e, yakan va ndāa ndra nduku iti' chata ma ve'e, ta tachiyo ndra ita'vi ma teja ña ka'lin chata yi, ta chi'in ti'va ra jānuu ndio ndra ra tañu ñivi, tajan chāa ra nuu ndaa Jesuu. ²⁰ Takan kuu ta ora ndē'e Jesuu ña ndicha kuu ña chìnuni ndra ma ña jà'a ra, tajan te'en nāka'an ndio Jesuu chi'in ma ra kūyutun: —Yo'o se'yu, vitin va cha jānai kuatiun. —Takan kati Jesuu chi'in ra.

²¹ Takan kuu ta ora kā'an Jesuu takan, tajan te'en kīcha'a ma ndra fariseu chi'in ma ndra matru jākua'a tutu Ndioo chānini ndra: “¿Nda ra kuu ra'ya ña kà'an ti'ini ra chata Ndioo? ¿A tüvi chito ra ña uvanuu Ndioo iyo, ta rakan kuu ma ra kuu janaa kuatio?” Takan chānini ndra.

²² Tajan numini nākuni Jesuu ma ña chānini ndra, ta te'en kīcha'a ndio ra chikatu'un ra nuu ndra:

—¿Ta naja chānini ndo takan? ²³ ¿Nda va kuu ma ña ndetiñu tiaga ña ka'an yo chi'in ma ñivi?, kùuni ndo. ¿A tiaga ndetiñu kà'an yo ña: “Cha jānai kuatiun”, kua ña kà'an yo: “Ndeta, ta kakaun ku'un”?, kùuni ndo. ²⁴ Ta tu töve chinuni ndo ma ña kà'in, vitin ni jana'i nuu ndo ti ndicha ña ra Se'e ñivi tàchi Ndioo kuu, vati juuni iyo ndatui ña jānai kuati ñivi iyo ŋu'u' ñuñivi i'ya ndia —kati Jesuu.

Tajan te'en nāka'an ndio ra chi'in ma ra kūyutun:

—¿Chi'in yo'o kà'in ña na ndetaun, ta natuviun ti'vaun ta ku'un ve'un! —kati Jesuu.

²⁵ Takan kuu tajan juuni ma ora ikani, ndē'e ma ñivi ña ndēta ma ra kūyutun, ta nātivi ra ti'va ra, ta endee jākā'nu ndio ra Ndioo kuà'an ra ve'e ra. ²⁶ Ta ora ndē'e na ña takan kuu, tajan tandi'i ndio na ndava kuà'an anima na, ta te'en kīcha'a ndio na jākā'nu ndio na Ndioo ña yā'a yū'vi na chi'in ma tu'un i'ya:

—Kivi i'ya, va nduva'a kuu vii ña ndē'o —kati na.

*Jesuu kàna ra ra nàni Leví
(Mt. 9:9-13; Mr. 2:13-17)*

²⁷ Takan kuu ta ora yā'a ña kuu takan, tajan kēe ndiko Jesuu kuà'an ra, ta ikan ndē'e ra iin ra nàni Leví ña nàndi ra nāka'an ra xu'un' kuenda Roma. Tajan te'en nāka'an Jesuu chi'in ra:

—¿Na'a, na ko'o chi'in! —kati Jesuu.

²⁸ Ta juuni ma ora ikani, ndākoo ma Leví ndisaa

tiñu jà'a ra, ta tândikun ra kuà'an ra chata Jesuu. ²⁹ Takan kùu ta ora yā'a yatin kivi, tajan jā'a Leví iin viko ka'nu ma nuu iyo ve'e ra kuenda Jesuu. Ta tañu ndian nāndi meša chi'in Leví ta Jesuu, ka'iin kua'a' ma ndra nàka'an xu'un' ña ndàkata'an chi'in Leví. ³⁰ Va ma ndra fariseu chi'in ma ndra matru, ndra jàkua'a tutu Ndioo, te'en kīcha'a ndra kà'an ti'ini ndra chata ma ndra jàkua'a chi'in Jesuu:

—¿Ta naja chàchi ndo ta chì'i ndo chi'in ndra nàka'an xu'un' kuenda ñuu ka'nu Roma, ta chi'in ndian iyo kuati? —Takan kàti ndra chata ndra jàkua'a chi'in Jesuu.

³¹ Tajan te'en nàka'an ndio Jesuu chi'in ndra:

—Taku ma ndian iyo va'a, tüvi chiniñu'u na ma ndra ndotor, ti ndian ku'vini kùu ma ndian chiniñu'u yi. ³² Ta yu'u ti tüvi vachì kuenda ma ndian tüvi chiniñu'u yu'u, vati vachì kuenda ma ndian iyo kuati, ikan na ndakoo na kuati na, ta chikoni'i ndiko na chi'in Ndioo. Ndiakan kùu ma ndian chiniñu'u yu'u —kàti Jesuu.

Chikatu'un ndra nuu Jesuu, naja tüvi ndita yu'u ma ndra jàkua'a chi'in ra

(Mt. 9:14-17; Mr. 2:18-22)

³³ Tajan te'en nàka'an ndra chi'in Jesuu:

—¿Ta naja ma ndra chàkunuu chata Xuva ra jàkunduta, ta chi'in ndra chàkunuu chata ndra fariseu, nduva'a jàndita yu'u

ndra kuenda Ndioo ma ora kà'an ndra chi'in Ndioo? Va ma ndra jàkua'a chi'un, ¿ta naja endee chàchi ndra, ta chì'i ndra, ta töve jàndita ndra yu'u ndra? —Takan kàti ndra chi'in Jesuu.

³⁴ Ta te'en nàka'an ndio Jesuu nuu ndra:

—¿A kùu jandita ndo yu'u ma ndian ka'iin nuu iyo viko tànda'a ora juuni ndaaga ma ra tànda'a chi'in na?, kùuni ndo. Na kùu yi. ³⁵ Va ni chaa iin kivi ña ni tava ni'i na ma ra tànda'a, ta ora ni keta ma kivi ikan, tajan kùu jandita ndio na yu'u na. —Takan kàti Jesuu nuu ndra.

³⁶ Takan kùu tajan te'en nàka'an tuku Jesuu iin ku'va nuu ndra:

—Na kùu ka'nda yo ita'vi ma ja'ma chaa, ta nataa yo yi chi'in ja'ma cha'nu, ti tu jà'a yo takan, tajan ni jativio ma ja'ma chaa. Ta yüvi yakani kùu yi, ti ma pedazu ma ja'ma chaa na tüvi va'a kindoo yi chi'in ma ja'ma cha'nu ndia. ³⁷ Ta juuni na kùu taan yo vinu chaa tichi tia'a ñii cha'nu, ti ma vinu chaa, ni jaka'ndi ra ma tia'a ñii cha'nu, ta ma takuii vinu chaa tìvi ra' chi'in ma tia'a ñii cha'nu ndia. ³⁸ Yakan va iyo yi ña taan yo ma vinu chaa tichi ma tia'a ñii chaa, ta ninduvi yi kùu kumi yi yi. ³⁹ Ta nī'iin ma ndian chì'i ma vinu cha'nu, na kùuni na jaña na ña chì'i na ra', ta ko'o na ma vinu chaa, vati kà'an na ña va'aga chì'i ma vinu cha'nu. —Takan kàti Jesuu.

6

Ndra jàkua'a chi'in Jesuu kìndaa ndra trigu ma kivi nindeo

(Mt. 12:1-8; Mr. 2:23-28)

¹ Takan kūu ta iin kivi nindeo, chàkunuu Jesuu iin nuu kàa kua'a' trigu. Ta ma ndra jàkua'a chi'in ra, kīcha'a ndra kìndaa ndra trigu, ta kùnda'a ndra vu, ta chàchi ndra ma chiti vu. ² Tajan te'en kīcha'a chikatu'un ma ndra fariseu nuu ndra:

—¿Ta naja jà'a ndo iin ña tüvi iyo yi ña ja'a ndo ma kivi nindeo? —kàti ndra.

³ Tajan te'en kīcha'a nàka'an ndio Jesuu nuu ndra:

—¿A tüvi chàku'uni ndo ña jà'a ma racha'nu David, ora ya'aga chàñu soko ra chi'in ndra meru ra? ⁴ Ma racha'nu David kī'vi ra ma tichi veñu'u Ndioo, ta kī'in ra ma paan íi kuenda Ndioo, ta chàchi ra yi chi'in ndra meru ra, vaji ma paan ikan na kūu kachi nda ndian nikuuni yi, ti kuenda ma ndra sutuni kùu yi.

⁵ 'Yakan va kà'in chi'in ndo ña ma ra Se'e ñivi tachi Ndioo, juuni iyo ndatu ra jin ma kivi nindeo kùu yi. —Takan kàti Jesuu chi'in ndra.

Iin ra nda'a' ití

(Mt. 12:9-14; Mr. 3:1-6)

⁶ Takan kūu ta inga kivi nindeo, kī'vi tuku Jesuu ma tichi veñu'u, ta ikan kīcha'a tuku ra jàna'a ra nuu na. Ta juuni ma tichi veñu'u ikan, ndaa iin ra ití ma nda'a' chiyo kua'a. ⁷ Ta ma ndra

matru jàkua'a tutu Ndioo chi'in ndra fariseu, jà'a ndra kuenda nde'o tu janda'a Jesuu ma ra nda'a' ití ma kivi nindeo, tajan kùu ni'i ndio ndra naja kua tisokuati ndra ra, kùuni ndra. ⁸ Va tava cha chító Jesuu naja kua chànini ndra, yakan va te'en nàka'an ra chi'in ma ra nda'a' ití:

—Ndeta, ta kundaun ma'ñu chiña —kàti Jesuu.

Tajan ndeta ndio ra, ta chūndaa ra ma'ñu ikan. ⁹ Tajan te'en nàka'an ndio Jesuu chi'in ma ndra fariseu:

—Ni ndakatu'in iin nakuyi nuu ndo —kàti Jesuu chi'in ndra. —¿Nda ña kùu yi va'a ja'a yo ma kivi nindeo?, kùuni ndo. ¿A jà'a yo ña va'a a ña vā'a? ¿A tiá va'a ña jàkakú yo na a ndè'e nio ña kivi na? —kàti Jesuu.

¹⁰ Takan kūu tajan chikonuu ra nde'e ra ma ndian ka'in xiin ra, ta te'en nàka'an ndio ra chi'in ma ra kukue'e nda'a':

—Jānakee nda'un! —kàti ra.

Tajan jānakee ra nda'a' ra, ta ora ikani, ndā'a yi. ¹¹ Va inga ma ndra fariseu, nduva'a kuii kuxaan ndra ña jà'a Jesuu takan. Tajan kīcha'a ndra nātu'un ta'an ndra naja kua ja'a ndra, ta kuu nani'i ndra naja kua tisokuati ndra Jesuu.

Jesuu kàchin ra ndi uchi uvi ndra kùu tatun ra

(Mt. 10:1-4; Mr. 3:13-19)

¹² Takan kūu ta iin ma kivi ikan, ndāa Jesuu ití' yuku ña kuàka'an ra chi'in Ndioo. Ta ndakan niñuu kuii jāya'a ra chanikuaa ña kà'an ra chi'in

Ndoo. ¹³ Ta ora kũndichin inga kivi, tajan kãna ra, ndra jãkua'a chi'in ra, ta kãchin ra ndi uchi uvi ta'an ndra ni kakuu chi'in ra. Ta ndrakan jãkunani ra ndra tatun. ¹⁴ Ta ndra'ya kũu ma ndra kãchin ra: Simón, ra jãkunani Jesuu, Petu', ta André, ra yani Simón, chi'in Jandiau, Xuva, Lipe, Tolo, ¹⁵ Mate, Tomá, chi'in Jandiau, ra se'e Alfeu. Simón, ra juuni kà'an na ña nàni Zelote, ¹⁶ chi'in Juda, ra se'e Jandiau, ta Juda Iscariote, ra ni xikoña'a Jesuu tiá iti' nuu.

Jesuu jàna'a ra nuu kua'a' ñivi
(Mt. 4:23-25)

¹⁷ Takan kũu tajan nũu ndio Jesuu ma yuku ikan chi'in ndra jãkua'a chi'in ra. Ta ora keta ndio ra iin nuu ndaa, ta chũndaa ra chi'in ndra, ta chi'in kua'a' ma ñivi kĩchi inga ñuu ndia. Iyo ndian kĩchi tandi'i ñuu ña iyo ma ñu'u' Judea, ta iyo inga ndian kĩchi iti' ñuu Jerusalén. Ta iyo inga ndian kĩchi iti' yu'u tañu'u nuu kãndii ma ñuu Tiro, ta ñuu Sidón. Tandi'i ndiakan tãndikun na chata Jesuu, ti kũuni na taso'o na ña kà'an ra. Ta juuni kũuni na ña na janda'a ra na chi'in ma kue'e ndo'o na ndia. ¹⁸ Ta ma ndian ndè'e tundo'o jà'a ma tati xaan, juuni ndà'a na jà'a Jesuu. ¹⁹ Ta tandi'i ma ñivi kũuni na janani na nda'a' na ra, ti cha chito na ña ora kè'e na ra, ta ndà'a na jà'a ma ndatu Ndioo ña iyo chi'in ra.

Jàna'a Jesuu nda ndian kũu ma ndian sii iyo yi ña kuuni, ta nda ndian töve
(Mt. 5:1-12)

²⁰ Tajan ndè'e ndio Jesuu ma ndra jãkua'a chi'in ra, ta te'en nãka'an ndio ra chi'in ndra:

—Ndyo'o ndra nda'vi, na sii kuuni ndo, vati kuenda maa ndo kũu ma nuu chà'nda Ndioo tiñu.

²¹ 'Ta juuni na sii kuuni ndyo'o ndian ndo'o tama' vitin, ti tiá iti' nuu ni keta iin kivi ña ni koo va'a ndo ti tüva ni nde'e ndo tama'.

'Ta na sii kuuni ndyo'o ndian kãchaku vitin, ti tiá iti' nuu ni keta iin kivi ña ni kuakú ndo.

²² 'Ta juuni na sii kuuni ndo ora xaani ñivi ndè'e na ndo, ta tavani'i siin na ndo, ta ora kà'an ti'ini na chata ndo, ta ora kà'an na ña yüvi ndian va'a kũu ndo, cha'a' ña chìnuni ndo ña kà'an yu'u ra Se'e ñivi tãchi Ndioo. ²³ Na nduva'a kuii sii kuuni ndo ma kivi ikan, ti ma iti' andivi nduva'a kua'a' ta'vi ni ni'i ndo, vati juuni takan jãti'ini ma ndian kũu ñivi na ma ndra kã'an chi'in tu'un yu'u Ndioo taji'na niku ndia.

²⁴ 'jNda'vi ta'an ndyo'o ndian kuika, vati ma ña chisii ndo va'a yi, va kuenda nde'veni!

²⁵ 'jNda'vi ta'an ndyo'o ndian chãnini ndo ña iyo va'a ndo, ti tũkuii nayi kumani nuu ndo vitin!, kũuni ndo. Vati ni chaa iin kivi ña ni ndo'o ndo tama'.

'jNda'vi ta'an ndyo'o ma vitin, ti ni chaa iin kivi ña

ni kuaku ndo jà'a ña ya'a nda'vi ni kuuni ndo!

²⁶ 'iNda'vi ta'an ndyo'o ora ni ka'an va'a ndisaa ma ñivi iyo ñuñivi chata ndo, vati ma tatiempu juuni chiyo ma ndra jā'ani ña kà'an tu'un yu'u Ndioo, ta ma ñivi na ña chiyo taji'na, juuni jāka'nu na ndra, vaji ndra vatani kūu ndra ndia!

Na kuunio nde'o ma ndian xaani nde'e yo

(Mt. 5:38-48; 7:12)

²⁷ 'Va ndyo'o ndian chini ña kà'in, yu'u kà'in chi'in ndo ña, na kuuni ndo nde'e ndo ma ndian xaani nde'e ndo, ta jà'a ndo tiñu va'a kuenda na. ²⁸ Ta na ja'ii ndo ma ndian kànduva'a chata ndo, ta na ka'an ndo chi'in Ndioo cha'a' ma ndian kà'an ti'ini chata ndo. ²⁹ Ta tu iyo iin yo kàni xa'nda iin chiyo cha'a so'o ndo, na ku'va ndo inga chiyo yi na kani na ndia. Ta tu iyo iin yo nàmaa ma ja'ma isukun ndo, na jaya'a ndo nda ma kamixa nuu na ndia. ³⁰ Ta nda ndian nikuuni ña chikan iin nakuyi nuu ndo, na ku'va ndo yi nuu na. Ta juuni tu iyo iin yo k'ini iin ña iyo nuu ndo, na ndakan ga ndo yi nuu na. ³¹ Na ja'a ndo chi'in ma inga na, ma naja kua kùuni ndo ña ja'a na chi'in ndo ndia.

³² 'Ta tu ndyo'o kùuni ndo nde'e ndo ma ndian kùuni nde'eni ndo, çnda tiñu ka'nu kùu ma ña jà'a ndo, tuva nda ma ndian iyo kuati, juuni jà'a na yi ndia? ³³ Ta tu jà'a ndo iin ña va'a kuenda

ma ndian kùuni nde'eni ndo, çnda tiñu ka'nu kùu ma ña jà'a ndo, tuva nda ma ndian iyo kuati jà'a na yi?, kùuni ndo. ³⁴ Ta tu jaya'a nuu iin nakuyi nuu na va tu chito ndo ña ni ku'va ndiko na yi nuu ndo, çnda tiñu ka'nu kùu ma ña jà'a ndo, tuva nda ma ndian iyo kuati juuni takan chà'a nuu na yi nuu ma ñivi na ña indukuni kùu takua kùu na, vati chito na ña ni ni'i ndiko na yi ndia?, kùuni ndo. ³⁵ Va ndyo'o iyo yi ña kuuni ndo nde'e ndo ma ndian xaani nde'e ndo, ta jà'a'ando ña va'a kuenda na, ta ku'va nuu ndo ndatiñu ndo nuu na. Ta tüvi iyo yi ña kuantu ndo ña jachikoni'i ndiko na yi nuu ndo. Tu jà'a ndo takan, tajan ni ni'i ndo iin ya'vi ka'nu, ta ni kuu ndo ndian se'e ma Ndioo ka'nu, ña iyo nuu sukun. Vati rakan juuni jà'a ra ña va'a kuenda ndian kini, ta kuenda ma ndian tüvi jàchi'in ña kà'an ra ndia. ³⁶ Yakan va na kunda'vini ndo ñivi, takua kunda'vini ma Racha'nu Tatá yo yo.

Na tisokuati ndo inga ta'an ndo

(Mt. 7:1-5)

³⁷ 'Na kà'an ndaa ndo chata inga ñivi, ikan na töve ka'an ndaa Racha'nu Ndioo chata ndo. Ta na tisokuati ndo inga ñivi, ikan töve tisokuati Ndioo ndo ndia. Ta na jaka'nuni ndo kuati ma ñivi, ikan na jaka'nuni Ndioo kuati ndo ndia. ³⁸ Ta na ku'va ndo ña iyo nuu ndo nuu inga ñivi, ta Ndioo ni ku'va ra ña iyo nuu ra nuu

ndo ndia. Vati kua tindee ndo ma ñivi, kua ikan ni tindee ma Ndioo ndo ndia. Ta takua ja'a ndo ña chà'a ndo ña chiniñu'u ñivi, juuni takan ni ku'va ra ña chiniñu'u ndo ndia. Va ma ña ni ku'va Ndioo nuu ndo nduva'a kuii va'a yi.

³⁹ Takan kuu ta ora chinu ka'an Jesuu takan, tajan te'en naka'an tuku ra iin ku'va nuu na:

—¿A kuu jana'a iin ra kuaá iti' ku'un inga ra kuaá tuva ninduvi ta'an ndra kuaá? ¿A tüvi ni kakuita ninduvi ndra tichi iin yavi kunu?, kuuni ndo. ⁴⁰ Yakan va ni'iiin ndian jakua'a chi'in iin matru, na kuu chaa na kuu na ndian ka'nuga kua maa ra. Kuu chaa na kuu na ma kua ikan, va ji'na iyo yi ña jachinu na ma ña kuu ni ra, tajan kuu, kuu na takua kuu ra.

⁴¹ '¿Ta naja ja'un kuenda ma iin kuati vali ña ja'a ma inga ñivi, ta töve ja'un kuenda ña iyo kuati ka'nugaun kua ndiakan?

⁴² Ta tu töve chà'un kuenda ma kuati iyo juuni chi'in maun, ¿ta naja kà'un chi'in inga ñivi te'en: "Yo'o yani, jaya'a ña na tavai ma kuati vali ña iyo chi'un"?, tuva takan. ¡Ndyo'o ndian iyo uvi nuu! Tüvi nda kuenda ma ña kà'un tuva juuni maun iyoga kuatiun ta tüvi chà'un kuenda. Yakan va na ja'a ji'naun kuenda ma kuati ña iyoun, ta takan kuu ja'un kuenda ma kuati vali ña ja'a inga ñivi ndia.

Ma yutun nakoto yo ndrun cha'a' ma chiti chà'a

ndrun

(Mt. 7:17-20; 12:34-35)

⁴³ 'Ni'iiin ma yutun va'a, na kuu ku'va ndrun ma chiti ña tüvi va'a. Ta ni ma yutun ña tüvi va'a, na kuu ku'va ndrun ma chiti va'a ndia. ⁴⁴ Vati ta'ii'iiin ma yutun, nakoto yo ndrun cha'a' ma chiti ña chà'a ndrun. Ta juuni na kuu ku'va iin yutun iñu ma chiti yutun higu. Ta ni ma iñu nduva'a na kuu ku'va yi chiti yutun ña nani uva ndia. ⁴⁵ Ta ma ra'ii va'a, kà'an ra tu'un va'a, ti ña va'a kuu ma ña iyo tichi anima ra. Ta ma ra kini, kà'an maaa tu'un kini, ti ña kini kuu ma ña iyo tichi anima ra. Vati ma ña iyo tichi anima ra kuu yi ña va'a a ña kini chà'a yi kà'an ra yi iti' yu'u ra.

⁴⁶ Takan kuu tajan te'en chikatu'un tuku ma Jesuu nuu na:

—¿Ta naja "Racha'nu, Racha'nu" kà'an ndo yu'u, ta töve ja'a ndo ma ña kà'in chi'in ndo? ⁴⁷ Nda ndian nikuuni ña tändigun chatai, ta tàso'o na ña kà'in, ta ja'a na yi, ndiakan kuu na indukuni takua kuu ma ra ni jana'i nuu ndo vitin: ⁴⁸ ndiakan indukuni kuu na takua kuu iin ra laba'ni ña ja'a ve'e, ña ji'na chàta kunu ra nuu ni ja'a ra yi, tajan ja'a ndio ra ma cha'a yi chata ma yuu. Ta ora kuu kua'a' savi, ta nduva'a kuii chà'nu ndio ma yuta, ta vaji chàñu ni'i ra ma cha'a ve'e, va töve ni nduva yi, ti va'a ja'a ra cha'a yi ma chata yuu. ⁴⁹ Va ma ndian chini ña kà'in, ta töve jachi'in na yi, indukuni kuu

na takua kùu ma ra labañi ña já'a ra ve'e ra nuñu'uni, ña tüvi nī chata ra nuu já'a ra cha'a yi. Tajan ora nduva'a kuui chā'nu ndio ma yuta, ta chāñu ni'i ra cha'a yi, ta endee ndi'i yi kèkoyo já'a ra'. —Takan kà'an Jesuu chi'in ma ñivi, ikan na ku'va na kuenda, ta jachi'in na ma ña kà'an ra.

7

Jànda'a Jesuu iin ra kùu musu ma jandaru ña kichi ñuu Roma
(Mt. 8:5-13; Jn. 4:43-54)

¹ Takan kùu ta ora chīnu kā'an ra nuu ma ñivi, tajan kēe ndio ra kuà'an ra ñuu Capernaum. ² Ta ma ñuu ikan, iyo iin ra capitán chà'nda tiñu nuu ndra jandaru ñuu Roma. Ta rakan ti, iyo iin ra kùu musu ra ña ya'a kùuni ra nde'e ra, ña chani kuvi ra já'a ña nduva'a ku'vi ra. ³ Tajan ora chīto ndio ma ra capitán ña já'a Jesuu, ta tachi ra uvi uni ma ndracha'nu kuxini nuu ñivi judíu, na ku'un ndra kundakan ndra ñamani nuu Jesuu, ña na kichi janda'a ra ma musu ra. ⁴ Tajan ora chāa ndio ndra nuu ndaa Jesuu, ta te'en kicha'a kà'an ndra chi'in ra ña jànini ndra ra:

—Chikan ndi ñamani nuun, ña na ku'un kutindeun ma ra capitán ñuu ndi, ti iin ra ya'a iñu'u kùu ra. ⁵ Vati ya'a kùuni ra nde'e ra yo chi'in tandi'i ñivi yo ña iyo ñuu yo. Ta juu ra já'a ña kùva'a ma veñu'u ñuu

ndi vitin —kàti ndra chi'in Jesuu.

⁶ Tajan kēe ndio Jesuu kuà'an ra chi'in ndra, va ora chani kuyatin ndra nuu ndaa ma ve'e ra, ta tachi ndio ma capitán iin ndra meru ra, ña na kukatitu'un ndra te'en nuu Jesuu:

—Yo'o Racha'nu, na kùxaun cha'a ña tachi ma capitán ndi, ña na kichi katitu'un ndi nuun, ña na kù'un ma ve'e ra, vati tüvi iyo yi ña ki'viun, ni ma ve'e ra, ti iin ra nda'vini kùu ra. ⁷ Yakan va cha'a yakan kùu yi, ña nī kuuni ra kichi maa ra ka'an ra chi'un, ti ndyu'uni tachi ra ña na ka'an ndi chi'un ña na janda'un ma musu ra chi'in tu'un yu'uniun nda ma nuu ndaun nde'veni. ⁸ Vati rakan kùu ra capitán, ta juuni iyo iin ra chà'nda tiñu nuu ra, ta juuni iyo jandaru ra ña chà'nda ra tiñu nuu ndia. Yakan va tu ka'an ra chi'in iin ra chà'nda ra tiñu nuu, “kua'an”, ta ku'un ra. Ta ora kà'an ra chi'in inga ra, “na'a”, ta vachi ra. Ta ora tachi ra ma ra musu ra ña na já'a ra iin nakuyi, ta já'a ra yi. —Takan kàti ma ndra meru ma ra capitán nuu Jesuu.

⁹ Ta ndava kuà'an anima Jesuu ora chīni ra ña kā'an ndra takan, tajan chikonuu Jesuu nde'e ra ndian chàkunuu chata ra, ta te'en naka'an ra chi'in na:

—Ndicha va'a ña kà'in chi'in ndo ña, ni ma ñuu Israel takā'an nata'in iin ndian ya'a chinuni takua chinuni rakan —kàti Jesuu.

10 Ta ora kēe ndiko ma ndra meru ma capitán kuà'an ndra ve'e ra, ta nāta'an ndra ma ra kùu musu ña cha ndā'a ra.

Jesuu jànataku ra iin ra se'e ña kīndoo nda'vi

11 Ta ora yā'a ña kùu te'en, tajan kēe Jesuu kuà'an ra iin ñuu nāni Nain, chi'in ndra jàkua'a chi'in ra, ta chi'in inga kua'a' ñivi ña chàkunuu chi'in ra. 12 Takan kùu ta ora cha kùyatin Jesuu ma yu'u ñuu, ta ikan ndē'e ra ña kuàkuchi na iin ra chī'í. Ta rakan ti, iin ra se'e ña kīndonda'vi kùu ra. Ta uvanuu ra kùu ra ña kùu ra se'an. Ta nduva'a kua'a' ñivi iyo ma ñuu ikan kuà'an chi'an ndia. 13 Ta ora ndē'e Jesuu ña, ta kūnda'vini ra ña, ta te'en nāka'an ra chi'an:

—iNa kuākun! —kàti ra chi'an.

14 Tajan chājayatin ndio ra ra nuu kuà'an ma ñunda'yu, ta kē'e ra ma chatun ikan. Ta chūndaa ndio ma ndra ndiso yi. Ta te'en nāka'an ndio ma Jesuu chi'in ma ra chī'í:

—Yo'o xaa, yu'u kà'an chi'un ña na nandotoun —kàti ra.

15 Tajan ma ora ikani nāndoto ndio ma ra chī'í, ta chūnandi ra, ta kīcha'a ra kà'an ra. Tajan chā'a ndio Jesuu ra nuu ma ma'á ra.

16 Ta ora ndē'e na ña jā'a Jesuu, ta ndisaa na yū'vi na, ta te'en kīcha'a ndio na kà'an na ña jàka'nu na Ndioo:

—Ndicha kuii, ña ra'ya kùu iin ra ya'a ka'nu ña kà'an chi'in tu'un yu'u

Ndioo. Ta vitin cha kēta ra tañu yo.

Ta iyo inga ndian kà'an te'en ndia:

—Ndioo cha kīchaa ra kuenda ña tīndee ra ñivi ra —kàti na.

17 Takan kùu ta ninii ñu'u' Judea, ta inga tuku ñuu kuati ña kàndii yatini xiin yi chīto na ña jā'a Jesuu.

Xuva ra jàkunduta, tàchi ra ndra kùu tatun ra nuu Jesuu

(Mt. 11:2-19)

18 Ta numini chīto Xuva ra jàkunduta ña jā'a Jesuu, vati ma ndra chàkunuu chi'in ra kàtitu'un nuu ra. Tajan kāna ndio ra uvi ndra, 19 ta tàchi ra ndra, ña na kundakatu'un ndra nuu Jesuu, nde'o tu ndicha ña juu ra kùu ma Cristu, ra iyo yi ña ni kichi kuenda Ndioo, a iyo yi ña kuantu ndra inga ra, kàti Xuva chi'in ndra. 20 Tajan ma ndra tàchi Xuva, chājayatin ndra ndra nuu Jesuu, ta te'en chīkatu'un ndra nuu ra:

—Xuva ra jàkunduta, tàchi ra ndi, na kichi ndakatu'un ndi nuun, nde'o tu juun kùu ma ra Cristu ña iyo yi ña ni kichi kuenda Ndioo, a iyo yi ña kuantu ndi inga ra, kàti Xuva chi'in ndi —kàti ndra.

21 Tajan juuni ma ora chīkatu'un ndra takan nuu Jesuu, nduva'a kuii kua'a' ñivi jānda'a ra chi'in tundo'o ndo'o na. Jānda'a ra ndian ku'vi ndiso tati xaan, ta juuni jānda'a ra kua'a' ndian kuaá ndia. 22 Takan kùu tajan te'en nāka'an ndio Jesuu

chi'in ma ndra jàkua'a chi'in Xuva:

—Kua'an ndo, ta katitu'un ndo nuu Xuva ma ña ndē'e ndo, ta chīni ndo. Na kati ndo nuu ra ña ma ndian kuaá, kùu nànde'e na, ta ma ndian koxo kùu chika va'a na, ta juuni ndà'a ndian ndo'o kue'e ta'yu, ta nda ma ndian so'o, chīni na, ta ndian cha chī'í nātaku na, ta ma ndian nda'vi chīni na ma tu'un ña jàna'a naja kua ni jakakú Ndioo na. ²³ Ta juuni na sii kuuni ma ndian töve jächiyō na na ma iti' kuà'in —kàti Jesuu chi'in ndra.

²⁴ Takan kūu ta ora kēe ndio ma ndra jàkua'a chi'in Xuva kuà'an ndra, tajan te'en kīcha'a ndio Jesuu kà'an ra cha'a' Xuva nuu ma ñivi:

—¿Yo chā'an ndo chānde'e ndo tichi ku'u ora chā'an ndo?, kùuni ndo. ¿A chānde'e ndo iin ra kàa takua kàa ma tuyoo, ña ora chàkin ni'i tati, ta ndùva yi?, kùuni ndo. ²⁵ Tu yüvi takan kùu yi, ¿yo chānde'e ndo tuva takan? ¿A chānde'e ndo iin ra ñù'u iin ja'ma va'a ña ya'a vii kàa?, kùuni ndo. Na yüvi takan kùu yi, ti ma ndian chāku'un ja'ma kàa takan, ta ìyo kuika na, ndiakan ìyo na ve'e ra kùu rey ta yüvi tichi ku'u.

²⁶ Yakan va, ¿nda ra kùu ma ra chānde'e ndo tuva takan? ¿A iin ra kà'an chi'in tu'un yu'u Ndioo kùu ra?, kùuni ndo. Juu ndicha kuii ña, rakan kùu iin ra ka'nuga kua inga ma ndra kà'an chi'in tu'un yu'u Ndioo. ²⁷ Ta juu

ma Xuva kùu ma ra ña te'en kà'an ma tutu Ndioo cha'a': Yu'u, ni tachī iin ra jà'a tiñu nui iti' nuun,

ikan na jandova'a ra ma itiun,

kàti yi. ²⁸ Yakan va yu'u kà'in chi'in ndo, ti tañu ma ñivi ìyo ñuñivi, takā'an keta iin ra kà'an chi'in tu'un yu'u Ndioo ña ka'nuga kua Xuva. Va taku ma ra ìyo nuu chà'nda Ndioo tiñu, rakan ka'nuga ra kua Xuva, vaji ma ra nuu ndi'inia kùu ra —kàti Jesuu.

²⁹ Takan kūu ta ndisaa ma ñivi, ta chi'in ndra nàka'an xu'un' kuenda ñuu Roma, ora chīni na ña kà'an Jesuu, ta kütunini na ña Ndioo kùu ra iin ra ndaa. Ta ndiakan cha jāña na ña jākunduta Xuva na niku. ³⁰ Va ma ndra fariseu, chi'in ndra matru jàkua'a tutu Ndioo, java jächiyō ndra ndra nuu ma ña kùuni Ndioo ña jà'a ndra, ta töve nī cha'a ndra ña jākunduta ma Xuva ndra.

³¹ Ta te'en chikatu'un Jesuu:

—¿Yo chi'in kùu jando indukui ma ñivi ìyo ma tiempu i'ya? ¿A yo indukuni kàa takua kàa na?, kùuni ndo.

³² Kùu na indukuni kua ma ndiakuati, ña ora chūnandi na chita na nuu ya'vi, ta kànachaa na meru na chi'in tu'un i'ya: “Tivi ndi chi'in tuvilu nuu ndo, ta tüvi nī kuuni ndo tacha'a ndo, ta chita ndi yaa nda'vi nuu ndo, ta tüvi nī kuuni ndo kuaku ndo.” ³³ Takan kùu ndo, ta ora kīchaa ndio Xuva ra jākunduta, ra tüvi chàchi, ta tüvi chī'i vinu, ta kà'an ndio

ndo ña ra ndiso tati xaan kùu ra. ³⁴ Ta ikan jan, kīchi ndio ma ra Se'e ñivi tāchi Ndioo, ta rakan ti ra chàchi, ta chì'i kùu ra. Ta cha'a' yakan kùu yi ña kàti ndo ña iin ra jà'a kuati kùu ra, ta iin ra ya'a chàta'ani ko'o kùu ra, ta meru ra kùu ma ndian tivì xini chì'in ma ndian ña nàka'an xu'un' kuenda ñuu Roma, kàti ndo. ³⁵ Va ma ndian cha chito ki'vi iti' va'a, numini cha'a' yo kuenda ña chìnituni Ndioo kùu ma ña iyo chì'in na —kàti Jesuu.

Chà'an Jesuu ve'e ra fariseu ña nàni Simón

³⁶ Tajan iin ra fariseu jāinvitaa ra Jesuu ña na ku'un ra kukachi ra ve'e ra. Ta ora cha nàndi ra chàchi ra nuu mesa, ³⁷ ta iin ña tondo iyo ma ñuu ikan, ora chītoan ña Jesuu kuākachi ra ve'e ma ra fariseu, juuni ma ora ikani kāvanda'a ña iin viru takuui xiko, ña ya'a ya'vi ndaa, ta kuà'an ña ve'e ma ra fariseu nuu ndaa Jesuu. Ta ora chāa ña ikan nuu ndaa Jesuu, ³⁸ ta ndaa ña chàkuan yatini nuu ndaa ra, ta kīcha'a too ma takuui tinuan cha'a ra, tajan chūnandi chitian cha'a ra, ta kīcha'a ndioan jānatian yi chì'in ixi xinian. Ta tūtuan yi, ta jākuti ndioan takuui xiko yi. ³⁹ Takan kuu ta ma ra fariseu, ra jāinvitaa Jesuu, te'en kīcha'a ra chānini ra ña jà'a ña takan chì'in Jesuu: "Tuva ndicha ña ra kà'an tu'un Ndioo kùu ra, çta naja tüvi chà'a ra kuenda ña ña tondo kùu ma ña kè'e ra?" Takan chānini ra.

⁴⁰ Tajan te'en nāka'an ndio Jesuu chì'in ma ra fariseu:

—Yo'o Simón, iyo iin ña kùuni ka'in chì'un —kàti ra.

Tajan te'en nāka'an ma ra fariseu:

—Yo'o Matru, ka'an yi nui tuva takan —kàti ra.

⁴¹ Tajan te'en nāka'an ndiko Jesuu chì'in ra:

—Chīyo uvi ra'ii, ndra tàvi xu'un' nuu iin ra chà'a nuu xu'un'. Iin ra tàvi xu'un' ña jākanaa ra iin kuiya java, ta inga ra tàvi xu'un' ña jākanaa ra uvi yoo.

⁴² Ta takua kuu ka'nda ndra kuenda nuu ma ra chā'a nuu xu'un' nuu ndra, yakan va jāka'nuni ra ndra cha'a' ma xu'un' tàvi ndra nuu ra. Ta vitin kùuni ña katitu'un nui, çnda ra kùu ma ra kùuni ga ra nde'e ra cha'a' ma ña jā'a ra?, kùuniun.

⁴³ Tajan te'en nāka'an ndio Simón chì'in Jesuu:

—Yu'u chānini ti ma ra tàvi tiá xu'un' nuu ra, rakan kùu ma ra kùuniga ra nde'e ra —kàti ra.

Tajan te'en nāka'an Jesuu chì'in ra:

—Ña ndicha kùu ma ña kā'un —kàti Jesuu chì'in ra.

⁴⁴ Tajan iin cha'ani nuu Jesuu ndē'e ra nuan, tajan te'en nāka'an ndio ra chì'in Simón:

—çA ndè'un ña ndaa i'ya? Nda che'e kī'vi tichi ve'un ta tüvi nī cha'un takuui ña nākatai cha'i, ta ña ndaa i'ya ti nākata ña cha'i chì'in takuui tinuan ta jānatian yi chì'in ixi xinian. ⁴⁵ Taku yo'o tüvi nī tutun yu'u ora kīchai ña kàña'i chì'un, va ña ndaa i'ya endee tüvi jāña

ña ña tùtuan cha'i nda ora kīchai ve'un. ⁴⁶ Tūvi nī taun cete xinī ora kīchai, va ña ndaa i'ya, jākutian takuui xiko chata cha'i. ⁴⁷ Yakan va cha'a' ña'a, va kà'in chi'un ti vaji iyo kua'a' kuatian, va jànaa Ndioo yi cha'a' ña kùnunan nde'an ra, va ma ndian chànini ña töve kua'a' kuati na, ta juuni töve chà'a na ña janaa Ndioo ndisaa yi, ndiakan töve kùnuni va'a na nde'e na ra.

⁴⁸ Takan kūu tajan te'en nāka'an Jesuu chi'in ma ña'a:

—Cha nàa ma kuatian vitin —kàti ra chi'an.

⁴⁹ Takan kūu ta inga ma ndra kàchachi ka'iin chi'in Jesuu te'en kīcha'a ndra nàtu'un ta'an ndra:

—¿Nda ra kùu ra'ya ña nda kuati ñivi kùu janaa ra? —kàti ndra.

⁵⁰ Takan kūu tajan te'en nāka'an tuku Jesuu chi'in ma ña'a:

—Na ku'un va'un ve'un ti cha'a' ña chìnuniun, yakan va cha kākún. —Takan kàti Jesuu chi'an.

8

Ñivi ña'a tìndee Jesuu

¹ Takan kūu ta ora yā'a ña kūu takan, tajan kēe ndio Jesuu kuākakunuu ra kua'a' ñuu chi'in kuariya ña kuàkatitu'un ra naja kua kàa nuu chà'nda Ndioo tiñu, chi'in ndi uchi uvi ndra tatun ra. ² Ta juuni kàcha'an uvi uni ñivi ña'a ña tàvani'i Jesuu tati xaan chi'in inga tuku kue'e ña ndo'o vi. Ta tañu ma ñivi ikan, kuà'an Ndiya, ña nàni Magdalena,

ña tàvani'i Jesuu ucha tati xaan, ³ ta juuni ikan kuà'an Juana ñasi'i ra nàni Chuza, ra jā'a tiñu nuu Herode niku, ta Susana chi'in inga tuku ñivi ña'a ña tìndee Jesuu chi'in ndatiñu ña iyo nuu vi ndia.

Iin ku'va ña jàkuuni Jesuu ka'an ra nuu ñivi chata iin ratàchi

(Mt. 13:1-9; Mr. 4:1-9)

⁴ Takan kūu ta nduva'a kuui kua'a' ñivi kīchi nani ñuu kūti'vi na nde'e na Jesuu. Ta ikan jan te'en kīcha'a ra kà'an ra iin ku'va nuu na:

⁵ —Iyo iin ratàchi. Ta rakan ti kēe ra kuàtachi ra chiti trigu. Ta ma nuu chōso ra yi iyo chiti kōyo tichi iti'. Ta chiti ikan chāñu na yi, tajan nūu ndio ma saa ta chāchi ndi'i ndri yi. ⁶ Ta inga ita'vi yi kāchita yi tañu yuu. Ta ora kāna yi ta ndi'i yi nàtii ti tūvi kàchin ma nuu ndaa yi. ⁷ Ta inga ita'vi ma chiti kāchita yi tañu iñu, ta ora kāna yi, jāvati ma iñu ndu'va nuu yi, yakan va nī kuu kua'nu yi ta chī'i yi. ⁸ Va inga ita'vi yi kāchita yi iin nuu va'a ñu'u' ta chiti ikan va chā'nu va'a yi ta nduva'a kuui kua'a' chiti chā'a yi.

Ndisaa yakan kātitu'un Jesuu nuu na. Takan kūu tajan te'en nāka'an ni'i ra nuu ma ñivi inga cha'a':

—¡Ma ndian chini ña kà'in na taso'o na! —kàti ra.

Nuu jàkoto Jesuu ñivi nda cha'a' jàna'a ra ma ku'va nuu na

(Mt. 13:10-17; Mr. 4:10-12)

⁹ Takan kūu tajan te'en chikatu'un ndio ma ndra tatun Jesuu nuu ra nayi kùuni ma ku'va ikan ka'an yi. ¹⁰ Tajan te'en nàka'an ndio Jesuu chi'in ndra:

—Nuu ndyo'o, chà'a Ndioo ña na koto ndo tu'un xe'e ña iyo chi'in ra nuu chà'nda ra tiñu, va chi'in inga ñivi kà'in yi chi'in maaaa ku'vani, ikan vaji najaga nande'e na va tüvi ndichin nuu na, ta vaji najaga kuni na ma ña kà'in, va na kuu kutunini na yi —kàti Jesuu.

Kàtitu'un Jesuu cha'a' ma ku'va ratàchi

(Mt. 13:18-23; Mr. 4:13-20)

¹¹ Takan kūu tajan te'en nàka'an ndio Jesuu nayi kùuni ma ku'va ikan ka'an yi nuu ndra:

—Ma chiti ikan kùuni yi ka'an yi ña kuu yi takua kuu ma tu'un Ndioo. ¹² Ta ma chiti kōyo tichi iti', yakan kùuni yi ka'an yi ma ndian chini tu'un Ndioo. Ta ikan jan vachi ndio ma kui'na ta jànaa ma tu'un Ndioo ña cha iyo anima na, ikan na töve chìnuni na ta töve kàkú na. ¹³ Ta ma chiti kōyo tañu yuu kùuni yi ka'an yi ña ma ndian chini tu'un kà'in ya'a sii kùuni na ora ni'i na yi. Ndiakan kuu na takua kuu ma chiti ña kōyo tañu yuu ña töve ni'i va'a yi nuu kunu ma yo'o yi jà'a ma yuu. Yakan va ndiakan chìnuni

na ma tu'un Ndioo tia tiempuni. Tajan kēta ndio iin kivi ña na kündeega na jachi'in na ma ña kà'an yi, ta ndākoo ndiko na yi. ¹⁴ Ta ma chiti kōyo tañu iñu, kùuni yi ka'an yi ña ndiakan kuu ma ndian chìnuni tu'un Ndioo. Va kueeni kueeni jàña na ña chìnuni na tiá cha'a' ma ndatiñu ña iyo ma ñuñivi i'ya, ta juuni ya'a chitu'un na cha'a' ma xu'un' ta naja kua kuu kakusii na chi'in ña töve va'a, ti kùuni na ndokuika na. Yakan va takan kuu ma chiti ikan, ti töve chā'a yi chiti jā'a ma ña vati. ¹⁵ Va ma chiti kōyo iin nuu ñu'u' va'a, kùuni yi kà'an yi ña ndiakan kuu ma ndian chìnuni tu'un Ndioo chi'in ndisaa anima na, ta jàchi'in na ma ña kà'an yi. Yakan va ndiakan kuu na takua kuu ma chiti ña chā'a kua'a' va'a chiti, ta töve jàxiin na na ma iti' Ndioo.

Jesuu kà'an ra iin ku'va ña jàkuuni ra ka'an ra cha'a' ñu'ú kandil

(Mr. 4:21-25)

¹⁶ 'Nī'iin ñivi tüvi taa na ñu'ú kandil ta kasi na nuu yi chi'in iin kisi ñu'u' a kutaa xe'e na yi xuu iin chito, ti ndisaa ñivi kùtaa na yi iin nuu sukun, ikan na ndondichin nuu na ndian kuànde'e nuu iyo na. ¹⁷ Yakan va nī'iin nakuyi ña töve kindoo xe'e, ti ni keta yi nuu nuna, ta ni chaa iin kivi ña ni koto kachin ndi'i na yi ndia.

¹⁸ 'Yakan va na taso'o va'a ndo ña kà'in chi'in ndo. Vati ndian iyo yi nuu, tiá kua'a'

yi ni koo nuu na. Va ndian tükuii nakoo nuu, a ña chànini na koo nuu na, ni kindaa Ndioo yi —kàti Jesuu.

Chàa ma'á Jesuu chi'in ndra yani ra, ta ñivi ta'an ra nuu jàna'a ra

(Mt. 12:46-50; Mr. 3:31-35)

¹⁹ Takan kũu tajan chãa ma'á Jesuu chi'in ndra yani ra ta ñivi ta'an ra ma ve'e nuu ndaa ra jàna'a ra. Va takua nĩ kuu jayatin vi vi nuu ndaa ra, ti ya'a kua'a' ñivi ka'lin. ²⁰ Yakan va kà'an vi chi'in iin ra ndaa ma ikan, na kuka'an ra chi'in Jesuu. Tajan te'en chã'an ra chãka'an ra chi'in Jesuu:

—Nuke'e ndaa ma'un chi'in ndra yaniun ta ñivi ta'un ña nànduku vi ñun —kàti ra chi'in Jesuu.

²¹ Tajan te'en nãka'an ndio Jesuu:

—Ma ndian chini tu'un Ndioo ta jàchi'in na ña kà'an yi, ndiakan kũu ma ma'i chi'in ndra yanj ta ñivi ta'in —kàti Jesuu chi'in na.

Jàkutaxin Jesuu tati chi'in takuii lakuna

(Mt. 8:23-27; Mr. 4:35-41)

²² Iin kivi kĩ'vi Jesuu chi'in ndra jàkua'a chi'in ra tichi iin lancha. Ta ora cha ka'lin ndio ndra tichi run, tajan te'en nãka'an ra chi'in ndra:

—Na ko'o inga chiyo lakuna —kàti ra.

Tajan kãe ndio ndra kuà'an ndra. ²³ Takan kũu ta ora cha kàcha'an ndio ndra nuu lakuna tajan tiin ndio ñuma'na Jesuu, ta kixi ra. Ta juuni ma ora ikan

nduva'a kuii kōyo savi tati chata ndra nuu ma lakuna. Ta ikan jan kīcha'a ndio ma takuii kī'vi ra tichi lancha ndra. Yakan va yū'vi ndra ti koto sa'vi run chi'in ndra. ²⁴ Takan kũu tajan jãndakoo ndra Jesuu chi'in tu'un i'ya:

—¡Matru! ¡Matru! Chani ka'a yo —kàti ndra chi'in ra.

Tajan ndãkoo ndio Jesuu ta ndõxaan ra nuu ma savi tati chi'in lakuna, tajan kũtaxin ndio yi. ²⁵ Takan kũu tajan te'en nãka'an ndio ra chi'in ma ndra jàkua'a chi'in ra:

—¿Ta naja takã'an chinuni ndo ña yu'u kũu tindei ndo? —kàti ra chi'in ndra.

Takan kũu ta ndrakan ti ndava kuà'an anima ndra ña ya'a ndasii ndra. Tajan kīcha'a ndra chikatu'un ta'an ndra chi'in juuni maa ndra:

—¿Nda ra kũu ra'ya ña nda savi tati chi'in lakuna jàchi'in ña kà'an ra? —kàti ndra.

Iin ra ndiso tati xaan ñu'u' Gerasa

(Mt. 8:28-34; Mr. 5:1-20)

²⁶ Takan kũu tajan kêtachiyo ndra inga chiyo yu'u lakuna, ta chãa ndra ñu'u' Gerasa ña kàndii iti' nuu ñu'u' Galilea. ²⁷ Tajan ora nũu ndio Jesuu ma tichi lancha, ta ikan cha jãyatin iin ra ndiso tati xaan nuu Jesuu ña kãe ra ma tichi ñuu ikan. Ta rakan ti cha iyo kua'a' tiempu ña tũvi iyo ra iin tichi ve'e ta ni tũvi chàku'un ra ja'ma. Ta iyo ra kamajandu. ²⁸ Tajan chãjayatin ndio ra ra nuu

vàchi Jesuu, ti cha nākoto ra ra, tajan iin nanda'yu ni'i ni ra, ta te'en nāka'an ra ora chūnandi chiti ra nuu Jesuu:

—iNa ki'viun chi'in, yo'o Jesuu ra Se'e Ndioo ra iyo nuu sukun! Ta juuni kà'in chi'un ña na jānde'un tundo'o yu'u —kāti yi chi'in Jesuu.

²⁹ Takān kāti yi chi'in Jesuu ti kāti ra chi'in yi ña na kee yi tichi kuñu ra. Vati nduva'a kuii cha kua'a' kivi kuu yi ña iyo yi tichi kuñu ra, ta vaji chi'in karena chū'ni na nda'a' ra ta cha'a ra, ikan na kuu ku'un ra, kuu'ni na, va na kuu yi ti ndi'i yi chà'nda ra ta jà'a ndio yi ña na kunu ra ku'un ra tichi ku'u. ³⁰ Takān kuu, tajan te'en chikatu'un ndio Jesuu nuu ma ra ndiso tati xaan:

—¿Naja kuànanianun?
—kāti ra.

Tajan te'en nāka'an yi:

—Nāni ndi Legion, vati kua'a' tati xaan kuu ndi ña iyo ndi tichi kuñu ra'ya —kāti yi.

³¹ Tajan chikan ndio yi ñamani nuu Jesuu ña na ja'a ra ñamani ña na tāchi ra yi ñuñivi nuu iyo ndian ndi.

³² Takān kuu ta takua ka'in kua'a' kini ña kàchachi ndri yatini ma yuku ikan, tajan chikan ndio yi ñamani nuu Jesuu na ku'va ra ki'vi yi tichi kuñu ndri. Tajan kāti ndio Jesuu ña va'a. ³³ Tajan kee ndio ma tati xaan tichi kuñu ra, ta ki'vi yi tichi kuñu ma kini. Ta ndrikan kāndakunu ndri kàcha'an ndri ta kàchita ndri iin xa'va

ña iyo yu'u lakuna. Ta ikan kā'a ndri tichi ma takuii, ta chī'í ndri. ³⁴ Ta ma ndra kumi ma kini, yū'vi ndra ora ndē'e ndra ña kuu takan, tajan kāndakunu ndio ndra kuàkatitu'un ndra nuu ma ñivi iyo ñuu chi'in ndian iyo kuariya. ³⁵ Takān kuu tajan kee ndio ma ñivi chānde'e na ma ña tā'an ma kini. Ta ora chāa ndio na nuu ndaa Jesuu, ta ikan ndē'e na ña nāndi ma ra ndiso tati xaan niku nduku iti' cha'a Jesuu ña isukun ra ja'ma. Yakan va nduva'a kuii yū'vi na ora ndē'e na ra. ³⁶ Ta ma ndian ndē'e ma ña kuu, ndiakan kātitu'un na naja kua ndā'a ma ra ndiso tati xaan nuu inga ñivi. ³⁷ Takān kuu ta tandi'i ma ñivi iyo ñu'u'

Gerasa, kīcha'a na jānini na Jesuu ña na kee ra ma ñu'u' ikan, vati ya'a yū'vi na ña ndē'e na ma ña jā'a ra. Yakan va ndāa ndio Jesuu ma tichi lancha ta kuà'an ra. ³⁸ Ta ma ra kee ma tati xaan chikan ra ñamani nuu Jesuu, na ku'va ra ña ku'un ra chi'in ra. Va Jesuu tüvi nī cha'a ra ña ku'un ra chi'in ra. Tajan te'en nāka'an ndio ra chi'in ra:

³⁹ —Na ku'un ve'un, ta katitu'un ma ña jā'a Ndioo chi'un nuu ma ñiviun.

Takan kuu tajan kee ndio ra kuà'an ra, ta kātitu'un ra nuu ma ñivi ñuu ndisaa ma ña jā'a Jesuu chi'in ra.

Ña se'e Jairo, ta ña kè'e ja'ma Jesuu

(Mt. 9:18-26; Mr. 5:21-43)

⁴⁰ Takān kuu ta ora ndikononi'ndiko Jesuu ma

inga chiyo yu'u lakuna, ta maani cha ka'iin kua'a' ñivi ndàtu na ra. Ti ndiakan ya'a chisii na ña vàchi ra. ⁴¹ Ta juuni ma ora ikan, chāa iin ra nàni Jairo. Ta rakan ti iin ra kùu vika ma veñu'u ñivi judiu kùu ra. Tajan rakan chūnandi chiti ra cha'a Jesuu ña chikan ra ñamani nuu ra, ña na ku'un ra chi'in ra nuu iyo ve'e ra, ⁴² ti ikan kàndii ñase'e ra ña uchi uvi kuiya, ña ya'a kùuni ra nde'e ra, ti uvaa nuan kùan se'e ra, ña chani kuvian jà'a ma kue'e ndò'an.

Yakan va ora kēe Jesuu kuà'an ra chi'in ra, tajan nduva'a kua'a' ñivi tándikun na chata ra ña ndava tituu ta'an na. ⁴³ Takán kùu ta tañu ma ñivi ikan, kuà'an iin ña cha iyo uchi uvi kuiya ña ku'vian jà'a niian. Ta yakan ti cha jānaa ña ndisaa xu'un' kùmian chi'in ma ndra jà'a tatan. Ta nī'iin ndra nī kuu janda'a ña. ⁴⁴ Takán kùu taján ma ña'a i'ya chājayatian ña iti' chata Jesuu, ta kē'an ja'ma ra, ta juuni ma ora ikani chākuita ña ta'an ña nii, ta ndā'a ña. ⁴⁵ Takán kùu taján te'en kīcha'a ndio Jesuu chikatu'un ra:

—¿Yo kē'e ja'mai? —kàti ra.

Ta kàti na ti töve yo kē'e yi.

Tajan te'en nāka'an ndio ma Petu' chi'in Jesuu ora nāka'an ma ñivi takan:

—Yo'o Matru, ¿a tūvi ndè'un ti ya'a kua'a' ñivi tituu ta'an kàcha'an na xiun? ¿Ta chikatu'un gaun ña yo kē'e ñun? —kàti Petu'.

⁴⁶ Tajan te'en nāka'an tuku Jesuu:

—Iyo iin yo kē'e ja'mai ti chā'i kuenda ña kēe ndatui —kàti Jesuu.

⁴⁷ Tajan ora ndē'an ña na kùu kundii xe'an nuu ra kùunian, taján kīcha'a ña ndayuan ta chāa ña chūnandi chitian cha'a ra. Taján kīcha'a ña kà'an ña nuu ndè'e ndisaa ma ñivi nda cha'a' kùu yi ña kē'an ma ja'ma ra ta naja kua ndā'a ña jā'a yi ora kē'an ra. ⁴⁸ Takán kùu taján te'en nāka'an ndio Jesuu chi'an:

—Yo'o se'yu, cha kùu ku'un va'un ti cha ndā'un jā'a ma ña chìnuniun —kàti ra.

⁴⁹ Ta ni yakan takā'an chinu kà'an ra ora chāa iin ra tatun ña kīchi ma ve'e Jairo, ña te'en kà'an ra chi'in ma ra vika veñu'u:

—Cha chī'í ma ñavali se'un, yakan va nda kuenda ña jàkenaun tiempu ma ra kùu matru. —Takan kàti ra chi'in ra.

⁵⁰ Va ora chīni Jesuu ma ña kā'an ma ra kùu tatun chi'in ma Jairo, taján te'en nāka'an ndio Jesuu chi'in ma ra kùu vika:

—¡Na yū'viun! Na chinuniun ma ña jà'i ta nde'un ti ndā'a ma ñase'un —kàti Jesuu chi'in ra.

⁵¹ Ta ora chāa Jesuu ve'e ma Jairo, ta kī'vi ra ma tichi ve'e nuu kàndii ma ñachī'í ta kī'vi ra chi'in Petu', Jandiau, Xuva, ta tatá ña ta ma'á ña ndia, ti tūvi nī cha'a ra ña kī'vi inga ñivi chi'in ra nuu kàndian. ⁵² Ta ora ndē'e ra ña tandi'i ma ñivi ka'iin ikan

kàchaku na ta nda'vi kùuni na. Takan kùu tajan te'en nàka'an ndio Jesuu chi'in na:

—Na kuàku ndo ti ma ñavali i'ya tüvi nī chi'an ti kixinian kàndian —kàti Jesuu.

⁵³ Takan kùu ta ma ñivi ikan java kīcha'a na chàkú ndaani na ña kà'an ra takan, ti ndisaa na cha chàto na ti cha chi'an. ⁵⁴ Tajan tiin ndio Jesuu ma nda'a' ña, ta te'en nàka'an ni'i ra chi'an:

—iChi'un kà'in yo'o xi'i ña na ndetaun! —kàti Jesuu.

⁵⁵ Tajan ma ora ikani nāndoto ndikoan ta ndēta ña. Ta ikan jan kà'an ndio Jesuu ña na ku'va na ña kachian. ⁵⁶ Takan kùu ta ma tatá ña chi'in ma'á ña ndava yū'vi vi ña jā'a ra takan, tajan kīcha'a kà'an ndio ra chi'in vi ña na kàtitu'un vi ma ña jā'a ra nuu nī'in ñivi.

9

Tāchi Jesuu ndra jākua'a chi'in ra na kukatitu'un ndra tu'un va'a Ndioo

(Mt. 10:5-15; Mr. 6:7-13)

¹ Iin kivi jākuti'vi Jesuu ma ndi uchi uvi ndra jākua'a chi'in ra. Ta ikan chā'a ra ndatu ra nuu ndra ña na janda'a ndra tandi'i ndian ndiso tati xaan chi'in tanuu kue'e ndo'o na. ² Takan kùu tajan tāchi ndio ra ndra ña na janda'a ndra ndian ku'vi ta kàtitu'un ndra nuu ma ñivi naja kua kàa nuu chà'nda Ndioo tiñu. ³ Ta ora juuni takāaga kee ndra ku'un ndra, ji'na te'en nàka'an Jesuu chi'in ndra:

—Na kùnaa ndo nī'in nakuyi ma iti' kuà'an ndo:

ni itin, ni xu'un', ni ña kachi ndo, ni yutun vatun ndo, ta ni ja'ma ña kùsukun ndo.

⁴ Yakan va ora chaa ndo ve'e iin ñivi na kindoo ndo ikan nda kati keta ora ku'un ndo inga ñuu. ⁵ Tatu iyo iin ñuu ña töve jàchi'in na ña kà'an ndo, ta töve chà'a na ña kindoo ndo ve'e na, tiá va'a na kee ndo ma ve'e ikan ta jakisi ndo yuyaka ña ka'iin ndichan ndo, ikan na koto na ti xaani Ndioo ndè'e ra na chà'a ña töve jàchi'in na ña kàtitu'un ndo —kàti Jesuu.

⁶ Takan kùu tajan kēe ndio ndra kuà'an ndra kuàjanda'a ndra ñivi nani kuariya ta kàtitu'un ndra naja kua kuu jakakú Ndioo na.

Nuu chī'í Xuva ra jākunduta

(Mt. 14:1-12; Mr. 6:14-29)

⁷ Tajan chàto ndio rey Herode tandi'i ña jà'a Jesuu. Yakan va ni töva chàto ra nayi chànini ra jà'a ra vati iyo ndian kà'an ña Xuva, ra jākunduta, nàtaku ndiko ra, ⁸ ta iyo inga ndian kà'an ña Elía ra kà'an chi'in tu'un yu'u Ndioo taji'na kùu ra, ta tuku na kà'an na ña cha nàtaku ndiko inga ra kà'an chi'in tu'un yu'u Ndioo taji'na, kàti na. ⁹ Tajan te'en nàka'an ndio Herode:

—¿Nda ra kùu rakan ña kà'an na ña ya'a iyo ndatu ra, vati Xuva ra jākunduta, mai tāchi ña na ka'nda ndra sukun ra? —chànini ra.

Yakan va Herode nānduku ra naja kua ja'a ra ta kuu nde'e ra Jesuu.

Jesuu chà'a ra ña kachi u'un mii ñivi
(Mt. 14:13-21; Mr. 6:30-44; Jn. 6:1-14)

¹⁰ Takan kũu ta ora kēta kivi ña chāa ndiko ma ndra tatun Jesuu, ta ikan jan kātitu'un ndra tandi'i ña jā'a ndra nuu ra. Tajan tāvani'i siin ndio Jesuu ndra ña na ku'un ndra chi'in ra iin ñuu nāni Betsaida. ¹¹ Va ora chā'a ndio ma ñivi kuenda ña kācha'an ndra, tajan tādikun ndio na kācha'an na chata ndra, ta ikan jan ndākimani ndiko ra na. Ta kīcha'a ndio ra kātitu'un ra nuu na naja kua kàa nuu chà'nda Ndioo tiñu, ta jānda'a ra ma ndian ku'vi ndia.

¹² Takan kũu ta ora chani kuna'a tajan chājayatin ndio ma ndi uchi uvi ndra jākua'a chi'in Jesuu ndra nuu ndaa ra. Ta ndrakan te'en nāka'an ndra chi'in ra:

—Na jandutáun ma ñivi, ikan na ku'un na kunindee na ta kunanduku na ña kachi na iti' kuariya a iin tichi ku'u nuu iyo ñivi, vati i'ya tũkuii na koo kacho —kāti ndra.

¹³ Tajan te'en nāka'an ndio Jesuu chi'in ndra:

—Maa ndo na ku'va ndo ña kachi na —kāti ra.

Ta te'en nāka'an ndra nuu ra:

—¿Ta naja kua kuu ku'va ndi ma ña kachi na tuva u'un ta'ani paan indii, ta uvi tiaka'ni? —kāti ndra—. Kũu yi va tuva ndoun kuatun ndi nde've chi'in ma ñivi ta ku'un ndi kujata ndi ña kachi na —kāti ndra chi'in ra.

¹⁴ Takan kāti ndra vati iyo iin u'un mii ndra kũu ndra ña maaaa ndra'ii ni. Takan kũu tajan te'en nāka'an ndio Jesuu chi'in ma ndra jākua'a chi'in ra:

—Na jakunandi ndo na kuenda uvi xiko uchi na —kāti Jesuu chi'in ndra.

¹⁵ Yakan va kua ikan jā'a ndra ña chūnandi ndisaa na. ¹⁶ Tajan tiin ndio Jesuu ndi u'un paan ta uvi tiaka', ta nānde'e ra iti' andivi, ta chikan ra ta'vi Ndioo cha'a' yi, tajan chā'a ndio ra yi nuu ma ndra jākua'a chi'in ra na nata'vi ndra yi nuu na. ¹⁷ Takan kũu ña ndisaa na chāchi na nda kati chitu va'a tichi na, ta jākutua na uchi uvi ga tuka chi'in ma ña chākoso.

Kātitu'un kachin Petu' ti Jesuu kũu ra Cristu

(Mt. 16:13-19; Mr. 8:27-29)

¹⁸ Iin kivi kēsiin Jesuu chi'in ndra jākua'a chi'in ra ña kuāka'an ra chi'in Ndioo. Ta ikan jan te'en kīcha'a chīkatu'un Jesuu nuu ndra:

—¿Nda ra kũu yu'u kāti ma ñivi?, kũuni ndo.

¹⁹ Tajan te'en nāka'an ndra chi'in ra:

—Iyo ndian kà'an ña kũun Xuva ra jākunduta, ta iyo ndian kà'an ña kũun Elía, ra kà'an tu'un yu'u Ndioo taji'na, ta juuni iyo ndian kà'an ña kũun iin ndra kà'an tu'un yu'u Ndioo ña chīyo taji'na, ta iin ndrakan kũu ndra ña nāta ku ndiko ndra kāti na. —Takan kāti ma ndra jākua'a chi'in Jesuu nuu ra.

20 —Ta ndyo'o, ¿nda ra kùu yu'u?, kùuni ndo —kàti Jesuu.

Ta te'en nāka'an ndio Petu' chi'in ra:

—Yo'o kùun ma ra Cristu ra tāchi Ndioo —kàti ra.

Jesuu kàtitu'un ra ña ni kuvi ra

(Mt. 16:20-28; Mr. 8:30-9:1)

21 Ta ikan jan kàtitu'un Jesuu nuu ndra ña na kàtitu'un ndra yi nuu nī'in ñivi. 22 Tajan te'en kà'an ra:

—Taku yu'u ma ra Se'e ñivi tāchi Ndioo, nduva'a kuii ni nde'e ra tundo'o, ti ni kati ma ndian cha'nu ña ra jà'a kuati kùu ra, chi'in ndra chà'nda tiñu nuu sutu, ta ma ndra matru jākua'a tutu Ndioo ndia. Ta ndrakan ni ka'ni ndra ra, va tichi uni kivi ni nataku ndiko ra.

23 Tajan te'en nāka'an tuku Jesuu chi'in ndisaa ma ndian ka'in ikan:

—Tu iyo iin yo kùuni jakua'a chi'in, na jaña na ma ña chànini na ja'a na, ta na tandikun na chatai nani kivi chi'in kruu na, ikan na nde'e na tundo'o takua ni nde'i tundo'o nuu kruu ndia. 24 Ti ma ndian kùuni koo ñuñivi, tōve ni kakú na, va ma ndian kuvi cha'a' tu'un kà'in, ndi-akan kùu ma ndian ni kakú ta ni koo na chi'in endeeni.

25 Ta juuni tüvi nda kuenda yi tu iin ra'ii nì'i ra tandi'i ña iyo ñuñivi, ta ora kuvi ra, ni ku'un ra endeeni iti' andaya'. 26 Ta tu iyo ndian kùkanuu na nde'e na yu'u ta chata tu'un kà'in, nda yu'u ra Se'e ñivi tāchi Ndioo, ni

kukanui nde'i ma ñivi ikan ora ni kichaa ndikoi. Ti ma ora ikan ni ndotachai jà'a ndatui chi'in ndatu ma Tatái ta chi'in ndatu tati va'a jà'a tiñu nuu Ndioo. 27 Yakan va kùuni ña taso'o va'a ndo ma ña ni ka'in chi'in ndo vitin. Ndicha va'a ña kà'in ti iyo ndian ka'in i'ya tüvi ni kuvi na nda kati nde'e ji'na na ña kichaa nuu chà'nda Ndioo tiñu —kàti Jesuu.

Ndioo, sàma ra kua kàa Jesuu

(Mt. 17:1-8; Mr. 9:2-8)

28 Takan kùu ora ya'a una kivi ña kà'an Jesuu takan, tajan kēe ndio ra kuà'an ra iti' yuku chi'in Petu', Xuva ta Jandiau ña kuàka'an ra chi'in Ndioo. 29 Tajan juuni ma ora kà'an ra chi'in Ndioo, jama ma kua kaa ma nuu ra chi'in ma ja'ma ra, ti ma ja'ma ra nduva'a kuii ndōkuichin yi ta ndōtacha yi. 30 Tajan kēta uvi ta'an ndra ña nàtu'un ndra chi'in ra. Ta ndrakan te'en nani ndra: iin ra nani Moisés ta inga ra nani Elía. 31 Ndrakan kùu ndra ña kavanuu iin ña nduva'a kuii tacha ndra. Ta ikan jan kichaa'ndra kà'an ta'an ndra naja kua ni kuvi Jesuu ta ni nde'e ra tundo'o ma ñuu Jerusalén. 32 Ta vaji nduva'a kuii ni kusu Petu' chi'in ndra meru ra, va jāndeeni ndra ma ñuma'na. Yakan va ndē'e ndra ma ña tacha Jesuu chi'in nin-duvi ma ndra ka'in chi'in ra. 33 Ta ora cha chūndachiyo Moisés chi'in Elía xiin Jesuu, tajan te'en nāka'an ndio Petu' chi'in ra:

—Matru, ya'aga va'a ña ka'iin yo i'ya. Na ja'a ndi uni ta'an lomara kuenda ndo: iin yi kuu kuendaun ta inga yi kuenda Moisés ta inga yi kuenda Elía. —Takan kà'an Petu' ti ni tüvi chito ra nayi kà'an ra ja'a ña ya'a yū'vi ra.

³⁴ Takan kuu ta ora juuni kà'an ra ndaa ra tajan nuu ndio iin vikonu'u ta kavanuu yi ma ndi uni ta'an ndra jàkua'a chi'in Jesuu. Ta ora chā'a ndra kuenda ña indii ndra tichi ma vikonu'u, nduva'a kuii yū'vi ndra jā'a yi. ³⁵ Tajan ma tichi vikonu'u chini ndra tati Racha'nu Ndioo ña kà'an yi te'en:

—Ra'ya kuu Se'i ña tachi. ¡Na jachi'in ndo ña kà'an ra! —kàti Ndioo chi'in ndra.

³⁶ Ta ora yā'a ña chini ndra ma tati ikan, tajan ndē'e ndio ndra ña ma'iin nia Jesuu ndaa. Va ndrakan tüvi nī katitu'un ndra ma ña ndē'e ndra nuu nī'iin ñivi.

Jànda'a Jesuu iin ra ndiso tati xaan

(Mt. 17:14-21; Mr. 9:14-29)

³⁷ Ta ora tuvi inga kivi, tajan vachi nuu ndio Jesuu ma yuku chi'in ndi uni ta'an ndra jàkua'a chi'in ra. Ta ma tichi iti' ikan nduva'a kuii kua'a' ñivi chāta'an nuu ndra nuu vachi ndra. ³⁸ Tajan iin ma ra vachi tañu ma ñivi ikan, te'en nāka'an ni'i ra chi'in Jesuu:

—Matru, chikain ñamani nuun ña na nde'un nayi ja'a chi'in ra se'i, ti uvanuuni ra ña kuu ra se'i. ³⁹ Vati iin tati xaan kuu yi ña tiin yi ra ta

ja'a yi ña na nda'yu ra, ta chi'i i'i ra, ta kèe xikiñu yu'u ra ja'a yi ta endee töve jaña numi yi ra. ⁴⁰ Ta nda che'e kà'in chi'in ma ndra jàkua'a chi'un ña na tava ndra ma tati xaan ikan ra, va nī kuu ja'a ndra yi —kàti tatá ma rayoko chi'in Jesuu.

⁴¹ Tajan te'en nāka'an ndio Jesuu chi'in ma ñivi ikan:

—¡Ndyo'o ñivi kini ña tüvi chinuni! ¿A takā'an koto ndo ña töve ni koi endeeni chi'in ndo ña ja'a ndo takan? ¿A naja ga kivi kùndeeni gai ma ña ja'a ndo?, kùuni ndo. ¡Nandaka ma ra se'un nui! —kàti Jesuu chi'in ra.

⁴² Ta ora kuyatin ndio ra nuu ndaa Jesuu, tajan ikan jānduva ndiko ma tati ikan ra, ta tiin ndiko yi ra. Ta Jesuu kà'an xaan ra chi'in tati xaan ikan, tajan kēe ndio yi ra, ta ndā'a ra jā'a Jesuu. Ta ikan jan chā'a ndiko ra ra nuu ma ra kuu tatá ra. ⁴³ Takan kuu ta ndisaa ma ndian ka'iin ikan, ndava kuà'an anima na ña ndē'e na ma ña jā'a Ndioo ka'nu.

Cha'a' uvi kàtitu'un tuku Jesuu ña ni kivi ra

(Mt. 17:22-23; Mr. 9:30-32)

Ta ora juuni yanga ndē'e na ma ña jā'a Jesuu, tajan te'en nāka'an ra chi'in ma ndra jàkua'a chi'in ra:

⁴⁴ —Na taso'o va'a ndo ña ni ka'in chi'in ndo: taku ra Se'e ñivi tachi Ndioo ni tiin na ra, ta ni ku'va na ra nda'a' inga ñivi —kàti Jesuu.

⁴⁵ Takan kuu va ndrakan tüvi nī kutunini ndra ña kà'an ra, vati tüvi chā'a

Ndoo ña na koto ndra tu'un ikan. Ta ndasii ndra ndakatu'un ndra naja kua kùuni yi ka'an yi nuu Jesuu ndia.

Kàtitu'un Jesuu nda ra kùu ma ra ka'nu ga

(Mt. 18:1-5; Mr. 9:33-37)

⁴⁶ Ta ikan jan kīcha'a ndio ma ndra jākua'a chi'in Jesuu kànita'an yu'u ndra ña nda ra kùu ma ra ka'nuga nuu ndisaa ndra. ⁴⁷ Takan kūu ta ora chā'a Jesuu kuenda cha'a' ma ña chànini ndra chi'in chinituni ndra, tajan tiin ndio ra iin ravali ta kūtaa ra ra iin chiyo xiin ra, ⁴⁸ tajan te'en nāka'an ndio ra chi'in ma ndra jākua'a chi'in ra:

—Nda yo kì'in kuenda ravali i'ya cha'a' ña nakoto na yu'u, kùuni yi ka'an yi ña juuni kì'in na kuenda na yu'u ndia. Ta nda yo kì'in kuenda yu'u juuni kì'in na kuenda ma ra tāchi yu'u ndia. Yakan va tu iyo iin yo kùuni ndoka'nuga, ji'na iyo yi ña kuu ra musu inga ñivi —kàti Jesuu chi'in ndra.

Ndian tüvi kùuni kuati chi'o juuni tindee na yo

(Mr. 9:38-40)

⁴⁹ Takan kūu tajan te'en nāka'an ndio Xuva chi'in Jesuu:

—Matru, nda che'e ndē'e ndi iin ra kùatavani'i tati xaan ndiso ma ñivi chi'in siviun, va tava töve chàkunuu ra chi'o, yakan va nī cha'a ga ndi ña jà'a ra yi —kàti Xuva.

⁵⁰ Tajan te'en nāka'an ndio Jesuu chi'in ra:

—Na vā'a jà'a ndo ña nī cha'a ndo jà'a ra yi ti ndian tüvi kùuni kuati chi'o, juuni iyo na kuenda yo ndia —kàti Jesuu.

Jesuu kùxaan ra Jandiau ta Xuva

⁵¹ Takan kūu ta ora cha kēta kivi ña ni ndaa Jesuu ku'un ra iti' andivi, ta chi'in ndisaa anima ra kēe ndio ra kuà'an ra iti' ñuu Jerusalén takua chànini ra niku. ⁵² Tajan tāchi ndio ra ma ndra kùu tatun ra na ku'un ndra iti' nuu ta kunanduku ndra nuu kusu ndra iin ñuu ña kändii ñu'u' Samaria. ⁵³ Va ma ndian ñu'u' Samaria tüvi nī cha'a na ve'e nuu ndoo ndra kava ndra chi'in Jesuu, ti cha chā'a na kuenda ña kuà'an Jesuu iti' ñuu Jerusalén. ⁵⁴ Takan kūu ta ora ndē'e Jandiau chi'in Xuva ña jā'a na takan, tajan te'en nāka'an ndio ndra chi'in Jesuu:

—Yo'o Racha'nu, ¿a kùuniun ña ka'an ndi chi'in Ndioo na jakoyo ra ñu'ú chata na, ikan na kayu ndi'i na ta kuvi na takua jā'a Elía taji'na? —kàti ndra.

⁵⁵ Tajan iin nde'e xaani Jesuu nuu ndra, ta te'en nāka'an ndio ra chi'in ndra:

—Ta ndyo'o, ¿a tüvi chito ndo ña chi'in ndatu kui'na kùu ma ña chàkuu ndo ña kā'an ndo takan? ⁵⁶ Vati taku yu'u ra Se'e ñivi tāchi Ndioo, töve vāchi kuenda ña jānai ñivi ti vāchi jakakú na —kàti ra.

Ta ora yā'a ña kā'an ra takan, tajan kēe ndio ndra kuà'an ndra inga ñuu.

Ndian kùuni ku'un iti' kuà'an Jesuu

(Mt. 8:19-22)

⁵⁷ Takan kūu ta ora kacha'an ndra ma tichi iti' ikan, ndè'e Jesuu iin ra chikatu'un te'en nuu ra:

—Yo'o Racha'nu, kùunì ku'in chataun nda nikuunì nuu chàniniun ku'un —kàti ra.

⁵⁸ —Va'a, va ji'na kùunì katitu'in iin nakuyi nuun —kàti Jesuu chi'in ra—. Taku ma yukuii iyo yavi nuu kixi ri ta nda saa iyo taka ri ndia, va yu'u ra Se'e ñivi tachi Ndioo töve iyo iin nuu kusui —kàti Jesuu chi'in ra.

⁵⁹ Takan kūu tajan te'en nāka'an tuku ra chi'in inga ma ra ndaa ma ikan:

—iNa'a chatai! —kàti Jesuu chi'in ra.

Ta te'en nāka'an ndio ra:

—Yo'o Racha'nu, va'a va tuva ku'va ji'naun ña kukuchì ma tatái —kàti ra.

⁶⁰ Tajan te'en nāka'an ndio Jesuu chi'in ra:

—Na ku'vaun ña na kuchi ma ndian töve chinuni juuni ñivi maa na ndian cha chī'í, va yo'o na ku'un kukatitu'un naja kua kaa nuu chà'nda Ndioo tiñu nuu ma ñivi —kàti Jesuu chi'in ra.

⁶¹ Takan kūu tajan te'en nāka'an inga tuku ra chi'in Jesuu:

—Yo'o Racha'nu kùuni ku'in chataun va tu ku'va ji'naun ña kuka'in chi'in ñivi ma nuu iyo ve'i —kàti ra.

⁶² Tajan te'en nāka'an ndio Jesuu chi'in ra:

—Na jā'un yi, ti taku ma ndra tiin su'ma yutun yata, ta ndè'e ndra iti' chata ndra, töve nda kuenda ndra. Yakan va ma tu'un ikan te'en kùuni yi ka'an yi ña ma ndian kīcha'a jā'a tiñu Ndioo, töve jā'a na yi chi'in ndisaa anima na, ti chàku'uni na ma ña jā'a na niku. Yakan va ndiakan na kūu ku'un na nuu chà'nda Ndioo tiñu. —Takan kàti Jesuu chi'in ra.

10

Jesuu tàva ra tiñu nuu uni xiko uchi ra

¹ Takan kūu tajan Jesuu kachin ndiko ra inga uni xiko uchi ndra, ta ikan jan tachi ra ndra, ta uvi ta uvi ndra ña na ku'un kuee ndra iti' nuu ra ña kukatitu'un ndra tu'un Ndioo ta ñuu ta ñuu nuu iyo yi ña ku'un ra.

² Tajan te'en nāka'an ndio ra chi'in ndra:

—Ndicha kuii ti vitin cha iyo kua'a' ndian kùuni chinuni tu'un Ndioo, va töve kua'a' ndian kukatitu'un yi nuu na. Yakan va na ka'an ndo chi'in Ndioo na tachi ra kua'a' ndian kukatitu'un tu'un Ndioo nuu na. ³ Yakan va kua'an ndo, ti yu'u tàva tiñu nuu ndo ña na ku'un ndo tañu ñivi ña kùu na takua kùu lobo. Ti kua ikan tà'an mvechala iin tuxa'ini ora kùuni ma lobo kachi ri ndri. ⁴ Ta na kùnda'a ndo yunu ni xu'un' ni inga ndichan ndo ndia. Ta tu keta ñivi nuu ndo ma tichi iti' na kùnda'a ndo ka'an ndo chi'in na. ⁵ Ta tu chaa ndo ve'e

iin ñivi, ji'na te'en iyo yi ña ka'an ndo chi'in na: "Na koo vii ndo ma ve'e i'ya", kàti ndo. ⁶ Ta tu ma ve'e ikan iyo ñivi va'a, ma ña va'a ka'an ndo ni kuu yi jà'a Ndioo, va tu töve, töve ni kuu yi. ⁷ Na kindoo ndo juuni ma ve'e ikan. Ta tu chà'a na ña kachi ndo ta kachi ndo. Ta tu chà'a na takuii ko'o ndo, ta ko'o ndo ra'. Vati ma ndian jàtiñu iyo yi ña ni'i na ya'vi na cha'a' ma tiñu jà'a na. Ta na kàkunuu ndo tave'e tave'e na. ⁸ Yakan va ora chà'a ndo iin ñuu ta ki'in na kuenda ndo, ta kachi ndo ndisaa ma ña chà'a na nuu ndo. ⁹ Ta na janda'a ndo ma ndian ku'vi iyo ñuu ikan chi'in tu'un i'ya: "Cha vèchi kuyatin nuu chà'nda Ndioo tiñu nuu ndo", kàti ndo chi'in na. ¹⁰ Va tu chà'a ndo iin ñuu, ta tüvi ki'in na kuenda ndo, na kee ndo iti' kai ta ka'an ndo te'en chi'in na: ¹¹ "Nda yuyaka ñuu ndo jà'a ña tiin cha'a ndi ta i'ya jàkisi ndi yi, ikan na koto ndo ti kuenda Ndioo kàchika ndi ta kùxaan ra nde'e ra ndo. Va kùuni ndi ña koto ndo ti cha vèchi kuyatin nuu chà'nda Ndioo tiñu nuu ndo." Takan kàti ndo chi'in na. ¹² Yakan va kàtitu'in nuu ndo ti Ndioo ora ni keta ra ña jàndondaa ra kuati ñuñivi, nduva'a ga ni jande'e ra tundo'o ma ñivi ñuu ikan kua ma ñivi ñuu Sodoma, ti töve nī ki'in na kuenda ndo chi'in ma tu'un kà'an ndo —kàti Jesuu chi'in ndra.

Ñivi töve jàchi'in ña kà'an Jesuu ni nde'e na

tundo'o

(Mt. 11:20-24)

¹³ Takan kūu tajan te'en nāka'an Jesuu chi'in ma ñivi ikan:

—jNda'vi ta'an ndyo'o ñivi ñuu Corazín chi'in ñivi ñuu Betsaida! Vati jà'i kua'a' ndatu ka'nu ñuu ndo ta töve nī jachi'in ndo ma ña kà'in. Ta tu takan jà'i yi kuenda ma ñivi ñuu Tiro ta ñuu Sidón niku, ta ndiakan numini ni ndakoo na ma kuati jà'a na ta ki'vi na ma iti' Ndioo niku. Ta juuni ni kuku'un na ja'ma tuun ta ni kuiin yuyaa xini na takua kùu ma costumbre ña jàna'a yi ña ya'a nda'vi kùuni na cha'a' ma kuati jà'a na. ¹⁴ Yakan va ora ni chaa tiempo ña ni jande'e Ndioo tundo'o ma ñivi, tiaga kua'a' tundo'o ni nde'e ndyo'o kua ma ñivi chīyo ñuu Tiro ta Sidón niku. ¹⁵ Ta kuenda ndyo'o ñivi iyo ñuu Capernaum, ¿a ni ndaa ndito ndo ku'un ndo iti' andivi?, kùuni ndo. Va na yüvi takan kùu yi ti ndisaa ndo ni ku'un ndo nuu ñu'u' ñuñivi nuu ni kivi ndo iti' andaya'. ¹⁶ Yakan va ma ndian jàchi'in ña kà'an ndo juuni jàchi'in na ña kà'in, ta ma ndian tìsokuati ndo ju-uni takan tìsokuati na chatai ndia. Ta ma ndian tìsokuati chatai juuni tìsokuati na ma ra tachi yu'u —kàti Jesuu chi'in na.

Kichaa ndiko ndi uni xiko uchi ndra

¹⁷ Takan kūu tajan nduva'a kuii chisii ma ndi uni xiko uchi ndra kichaa

ndra nuu Jesuu, ña te'en kà'an ndra chi'in ra:

—Yo'o Racha'nu, nda ma tati xaan jächi'in yi ña kà'an ndi chi'in ma siviun —kàti ndra.

¹⁸ Tajan te'en nàka'an ndio Jesuu chi'in ndra:

—Ndicha ña takan kuu yi vati ndè'i ña iti' andivi kichi ma kui'na Satanaa ña koyo ra takua koyo iin tacha. ¹⁹ Yakan va yu'u chā'a ndatu nuu ndo ña na kuañu ndo chata koo tati ta chata tisu'ma, ta juuni kuenda ña na jandi'i ndo ma ndatu ma kui'na chi'in tandi'i nuu tati xaan, ikan töve naja'a yi chi'in ndo. ²⁰ Va tüvi nuva jà'a ndo ña sii kùuni ndo cha'a' ña jächi'in ma tati xaan ma ña kà'an ndo, vati na sii kùuni ndo cha'a' ña cha taa ma Racha'nu Ndioo sivi ndo ma nuu tutu ra ma iti' andivi, ti nda ndakan ni koo ndo chi'in ra endeeni —kàti Jesuu.

Jesuu, ya'a chisii ra

(Mt. 11:25-27; 13:16-17)

²¹ Takan kuu ta ma ora ikani nduva'a kuii sii kùuni Jesuu, jà'a ma Tati Í Ndioo. Yakan va te'en nàka'an ndio ra chi'in Ndioo:

—Yo'o Tatá, ya'a jàka'nui ñun ti maun kuu ma ra chà'nda tiñu andivi, chi'in ñu'u' ñuñivi, vati ma tu'un xe'e ña iyo chi'un, töve nī jana'un yi nuu ma ndian iyo chinituni ta nuu ma ndian chito ña kà'an, ti jāna'un yi nuu ma ndian kuu takua kuu ma ndiakwati. Yakan va ndisaa yakan takan kuu yi, ta takan kuu cha'a' ña jā'un yi.

²² 'Vati ma Tatái chā'a ra ndatu ra nui ña na ka'ndai tiñu cha'a' tandi'i ma ña iyo ñuñivi i'ya. Yakan va nī'iin ñivi töve nākoto va'a na yu'u takua nākoto ma Tatái yu'u, ta juuni töve nākoto na ma Tatái va yu'u nākoto va'i ra. Ta kuu jana'i naja kaa ma Tatái nuu ma ñivi ña kùuni mai, ña na nakoto na ra —kàti Jesuu.

²³ Takan kuu tajan te'en nàka'an ndio ra chi'in ma ndra jàkua'a chi'in ra:

—Na sii kuuni ndian kuu nde'e ña ndè'e ndo. ²⁴ Vati yu'u kàtitu'in nuu ndo ti kua'a' ma ndra kà'an chi'in tu'un yu'u Ndioo chi'in ndra kuu Rey, kùuni ndra nde'e ndra ma ña ndè'e ndo vitin, va nī kuu yi. Ta juuni kùuni ndra kuni ndra tu'un chini ndo va nī kuu yi ndia —kàti Jesuu chi'in ndra.

Iin ku'va kà'an Jesuu cha'a' iin ra ñu'u' Samaria

²⁵ Iin matru jàkua'a tutu Ndioo te'en chikatu'un ra nuu Jesuu ña kùuni ra ki'in ra ku'va ra:

—Matru, ¿nayı iyo yi ña ja'i ta kuu ni'i nuu koi indeeni chi'in Ndioo? —kàti ra.

²⁶ Tajan te'en nàka'an ndio Jesuu chi'in ra:

—¿Naja kua kà'an nuu ma tutu Ndioo ña jàkua'un? —kàti ra.

²⁷ Tajan te'en nàka'an ndio ma matru ña jàkua'a tu'un Ndioo chi'in Jesuu:

—Na kuuni yo nde'o ma Racha'nu Ndioo yo chi'in ndisaa anima yo ta chi'in ndisaa ñandeo ta chi'in

ndisaa chinitunio. Ta juuni na kuunio nde'o ma ndian kùu ta'an yo takua kùunio nde'o juuni maa yo —kàti ra.

²⁸ Tajan te'en nāka'an ndio Jesuu chi'in ra:

—Ya'a ga va'a kā'un. Tu ja'un ndisaa yakan ni ni'un nuu koun indeeni chi'in Ndioo.

²⁹ Takan kūu ta tava kùuni ra jana'a ra nuu Jesuu ña iin ra ndaa kùu ra, kùuni ra, yakan va te'en nāka'an ndiko ra chi'in ra:

—¿Ta nda ndian kùu ma ndian kùu ta'in tuva takan? —kàti ra.

³⁰ Tajan te'en nāka'an Jesuu chi'in ra chi'in iin ku'va:

—Iin ra judíu kuà'an ra iti' ñuu Jerusalén ña kuà'an iti' ñuu Jericó. Ta ma tichi iti' ikan, kēta ndra su'u nuu ra, ta nāmaa ndra xu'un' ra chi'in ndava nda ja'ma ra ndia. Tajan nduva'a kuii kāni ndra ra ña ndava chí'í nuu ra. Ta kēe ndio ndra kacha'an ndra. ³¹ Takan kūu ta juuni ma ora ikan

chika iin sutu kuà'an ra ma tichi iti' ikan ndia. Ta ora ndē'e ra nuu kàndii ra, tajan chikonuuni ra ra ta kēe ndiko ra kuà'an ra iti' nuu.

³² Ta juuni ndē'e iin ra jàtiñu veñu'u ra ndia. Ta rakan juuni chikonuu ra ndē'e ra ra, ta kuà'an ndiko ra. ³³ Ta juuni ma ora ikan yā'a iin ra ñu'u' Samaria nuu kàndii ra, ta rakan ora ndē'e ra ra, nduva'a kuii kūnda'vini ra ra. ³⁴ Tajan chājayatin ndio ra ra nuu kàndii ra, ta kīcha'a ra nākata ra ma nuu

takue'e ra chi'in cete ta vinu, kāva ra iin ja'ma ma nuu

takue'e ra, tajan jāndaa ra ra chata burru jāna ra, ta kuà'an ra chi'in ra iin ve'e nuu ni nindee ra. ³⁵ Takan kūu ta ora tuvi inga kivi, tajan te'en nāka'an ra chi'in ma ra xuve'e ma ora chā'a ra uvi ta'an xu'un' nuu ra: “Na kumiun ra'ya, ta tu janaun tiá xu'un' chi'in ra, ni tia'vi ndikoi nuun ora vāchi”, kàti ra. ³⁶ Yakan va ndi uni ma ndra ndē'e nuu kàndii ra. ¿Nda ra kùu ma ra ta'an ra ña kùuni ga nde'e ra kùuniun? —kàti Jesuu chi'in ma matru jākua'a tutu Ndioo.

³⁷ Tajan te'en nāka'an ndio ma ra matru jākua'a tu'un Ndioo chi'in ra:

—Ma ra kūnda'vini, rakan kùu ma ra kùu ta'an ra —kàti ra.

Tajan te'en nāka'an tuku Jesuu chi'in ra:

—¡Kua'an ta ja'un takua jā'a ra! —kàti Jesuu chi'in ra.

Chàa Jesuu ve'e ña nàni Mata ta Ndiya

³⁸ Takan kūu ta chika Jesuu kuà'an ra chi'in ndra jākua'a chi'in ra nda kati cha'a ra iin ñuu. Ta iin ña'a nàni Mata iyo ikan, chaka ña ndra ve'an. ³⁹ Tajan ma Mata iyo iin ña ta'an ña ña nàni Ndiya. Ta yakan chāa ña chūnandian nuu nàndi Jesuu ña taso'an ña kà'an ra. ⁴⁰ Va tava ma Mata ya'a kūtañuan chi'in ma tiñu jà'a ña, yakan va cha jāyatian ña nuu nàndi Jesuu, ta te'en nāka'an ña chi'in ra:

—Ka'nu kooniun yo'o Racha'nu. ¿A tōve chà'un

kuenda ña chiniñu'i ña tindee Ndiya yu'u ti ya'a iyo tiñu jà'i? Na ka'un chi'an na tindean yu'u, ti ya'a kutañui chi'in yi —kàtian chi'in Jesuu.

⁴¹ Tajan te'en nàka'an ndio Jesuu chi'an:

—Yo'o Mata, ¿a ya'a nda'vi kùuniun ña nàkaniniun cha'a' yi takan? ⁴² Vati taku ñata'un Ndiya nàndian tàso'an tu'un kà'in. Ta yakan va'a ga yi kua tandi'i ma tiñu jà'un. Yakan va ma ña jà'a ña, n'i'in ñivi kùu ga namaa na yi nuan —kàti Jesuu chi'an.

11

Jesuu jàna'a ra naja kua kà'an yo chi'in Ndioo
(Mt. 6:9-15; 7:7-11)

¹ Iin ora ndaa Jesuu kà'an ra chi'in Ndioo, tajan ma ora cha chīnu kā'an ra, ta te'en chīkatu'un ndio iin ra jākua'a chi'in ra nuu ra:

—Yo'o Racha'nu, kùuni ndi ña jana'un nuu ndi naja kua ka'an ndi chi'in Ndioo takua jàna'a Xuva ra jākunduta nuu ma ndra jākua'a chi'in ra —kàti ra.

² Tajan te'en nàka'an ndio Jesuu chi'in ndra:

—Ora kà'an ndo chi'in Ndioo, te'en iyo yi ña ka'an ndo:

Yo'o ra kùu Tatá ndi, ra iyo andivi,

ma siviun ya'a ga í yi.

Na kichi ma nuu chà'ndaun tiñu nuu ndi.

Ta na ja'un takua kùuniun ma nuñu'u' ñuñivi

takua jà'un yi ma andivi.

³ Ta na ku'vaun kua'a' ma paan ña chiniñu'u ndi ta'ii'iin kivi.

⁴ Na jaka'nuniun ma kuati ndi,

takua jàka'nuni ndi ma kuati jà'a kua'a' ñivi chata ndi.

Ta koto kù'vagaun ña titunini ndi ja'a ndi ma kuati ta na jakakun ndi nuu yi.

⁵ Takan kùu ta ora chīnu kā'an Jesuu takan, tajan te'en nàka'an tuku ra chi'in ndra:

—Ta tu iin yo'o iyo iin ra nàkotoun, ta chāa iin ora ña ku'un kujakate'un yuve'e ra ora java ñuu chanikuaa chi'in tu'un i'ya: “Yo'o xaa, na jaya'a nuun uni ta'an paan nui, ⁶ vati já chāa iin ra nàkotoi, ña kīchi nuu chika ma ve'i, ta tükuii nayi ku'vai kachi ra.” Takan kàtiun chi'in ra. ⁷ Va tu ma ra nàkotoun te'en nàka'an ra chi'un nda nuu kàndii ra ma tichi ve'e: “Na kā'an kuatigaun nui ti cha ndāsi yuve'i ta kixi kàndii nuu chito chi'in ndiakwati se'i. Yakan va na kùu ndetai ku'vai n'i'in nakuyi nuun”, kàti ra. ⁸ Va yu'u kàti, ti vaji kùuni ra ndakoo ra ña ku'va ra n'i'in nakuyi nuun cha'a' ña kùun ma ra nàkoto ra, iyo yi ña ja'a ra yi tuva ya'a kua'a' yu'un. Tajan ndeta ndio ra ta chā'a ra tandi'i ma ña chiniñu'un. ⁹ Yakan va yu'u kà'in chi'in ndo: ña na ndakan ndo ña chiniñu'u ndo nuu Ndioo, ta ku'va ra yi nuu ndo. Ta tu nànduku

ndo ra, ta nàta'an ndo ra. Ta tu jàkate'e ndo yuve'e ra, ta nuna ra yi nuu ndo. ¹⁰ Vati tu chìkan ndo iin nakuyi, ni ni'i ndo yi, ta tu nànduku ndo iin nakuyi, ta nàta'an ndo yi, ta tu jàkate'e ndo yuve'e ra, ni nuna ra yi nuu ndo ndia.

¹¹ 'Yakan va tu iyo nda ndyo'o iyo se'e ndo, ta chìkan na ña kachi na nuu ndo, ta, ¿a ku'va ndo yuu ña kachi na yunuu paan? ¿A ku'va ndo koo kachi na yunuu tiaka? ¹² Ta juuni, ¿a ku'va ndo tisu'ma kachi na tuva chìkan na ndivi nuu ndo?, kùuni ndo. ¡Na kùu ja'a ndo takan chi'in se'e ndo! ¹³ Ta tuva ndyo'o ndian iyo kuati chìto ndo ku'va ndo ña va'a nuu ma se'e ndo, nda ma Racha'nu Tatá yo, ra iyo andivi kua'a' ga ña va'ani ja'a ra chi'in ndo, ta juuni kùu ku'va ra ña koo ma Tati Í Ra nuu nda ndian chikan yi nuu ra —kàti Jesuu chi'in ra.

Kàti ñivi ti chi'in ndatu kui'na jànda'a Jesuu ma ñivi ku'vi

(Mt. 12:22-30; Mr. 3:20-27)

¹⁴ Iin kivi ndaa Jesuu jànda'a ra iin ra kīndoo ñi'i jà'a ma tati xaan. Ta ora kēe yi jà'a Jesuu, ma ora ikani kīcha'a ra kà'an ra. Ta ma ñivi ka'iin ikan ndava kuà'an anima na ña ndē'e na ña jà'a ra. ¹⁵ Ta iyo ndian kà'an ña ma kui'na Beelzebú ña chà'nda tiñu nuu tati xaan, yakán' kùán' ña chà'án' ndatuán' nuu ra'ya ña na tavani'i ra tati xaan ndiso ñivi, kàti na.

¹⁶ Ta iyo inga ndian chìkan ña na ja'a ra iin ndatu chi'in sivi Ndioo, ra iyo andivi, ti nànduku na naja kua kùu tisokuati na ra. ¹⁷ Va tava cha chìto Jesuu ti tōve va'a chà'nini na, yakan va te'en nāka'an ndio ra chi'in na:

—Tu kànita'an ñivi iyo iin ñuu juuni chi'in maa na, ni ndi'i nuu na. Ta tu iyo ñivi iyo iin ve'eni ta kanita'an na juuni chi'in maa na, ni ndi'i nuu na chi'in nda ma ve'e na ndia. ¹⁸ Ta juuni kà'in ña tu kànita'an ñivi Satanaa chi'in juuni maa na, juuni ni ndi'i nuu na, vati na kùu kanita'an ma kui'na juuni chi'in ma ñivián'. Takan kàti chi'in ndo vati kàti ndo ña chi'in ndatu ma kui'na nani Beelzebú jànda'i ñivi ku'vi ña ndiso tati xaan. ¹⁹ Tu chà'nini ndo, ña chi'in ndatu Beelzebú tàvai ma tati xaan. Tajan juuni ma ndian tàva tati xaan ndiso ma ñivi ña iyo tañu ndo, juuni maa na ni tisokuati na ndo ti tūvi va'a chà'nini ndo. ²⁰ Vati tu yu'u tàvani'i tati xaan ndiso ñivi chi'in ndatu Ndioo, yakan kùuni yi jana'a yi ña cha iyo ma nuu chà'nda Ndioo tiñu chi'in ndo.

²¹ 'Taku iin ra'ii ña ya'a ga iyo ñandee, ña kùmi ra ve'e ra chi'in ña xaan, ma ña va'a ña ka'iin tichi ve'e ra tōve nani ta'an yi. ²² Va tu chaa inga ra ña iyo ga ñandee, rakan ni janaa ra ra ta nāmaa ra ma ña xaan ña kùndeeni ra, ta kùu ndonuu ra nuu ma ña xuña'a ra, ta nata'vi ra yi nuu inga na. ²³ Vati ma ndian tūvi

chàkunuu chi'in, xaani na nde'e na yu'u, ta ndian tüvi tindee yu'u ña kàtitu'un na tu'un Ndioo, ndiakan töve chà'a na ña koto ñivi ma tu'in.

Chikoni'i ndiko tati xaan tichi kuñu ñivi ta vi'a ga jànde'e yi tundo'o na

(Mt. 12:43-45)

²⁴ 'Ora kèe tati xaan tichi kuñu iin ñivi, ta chàkunuu yi nuu ñu'u' ití ña nànduku yi nuu koo yi. Va takua töve nàta'an yi nuu koo yi tajan te'en chàniini ndio yi: "Na chikoni'i ndikoi tichi ve'e nuu kèi", kàti yi. ²⁵ Takan kuu ta ora chikoni'i ndiko ndio yi tichi kuñu na, ta ndè'e yi ña nduva'a kuui va'a kàa na takua kàa iin ve'e ma ora nàti'vi yi. ²⁶ Tajan kèe ndio yi kuà'an yi kuàjati'vi ta'an yi inga ucha ma tati xaan ña iyoga ñàndee. Tajan induku k'vi ndio yi tichi kuñu na, ta vi'a jànde'e yi tundo'o na ma takua ndè'e na yi ma nunuu niku.

Ya'a ga chisii ñivi ti chito na ma ña ndaa

²⁷ Takan kuu ta ora juuni takà'an chinu kà'an Jesuu, tajan iin ña ndaa tañu ma ñivi ikan te'en nàka'an ni'an chi'in Jesuu:

—iYa'a ga sii kuu ma ña'a jākaku ñun, ta jākua'nu ñun! —kàtian.

²⁸ Tajan te'en nàka'an ndio Jesuu chi'an:

—iNa siiga kùuni ma ndian chini ta jàchi'in na ña kà'an Ndioo! —kàti Jesuu chi'an.

Ndian jà'a kuati chikan na ña na ja'a Jesuu ndatu ra nuu na

(Mt. 12:38-42; Mr. 8:12)

²⁹ Takan kuu ta ma ñivi tiaga kua'a' na kicha'a kùti'vi na nuu ndaa Jesuu, tajan te'en kicha'a kà'an ra chi'in na:

—Ma ñivi jà'a kuati iyo ñuñivi i'ya chikan na ña na ja'i iin ndatu nuu na. Va yu'u kàti ti tüva ga ni jana'a Ndioo ndatu nuu na, vati uvaa ma ndatu ña jà'a Jonás taji'na. Yakani kuu ma ña ni nde'e na. ³⁰ Vati takua Jonás, kuu ra iin seña kuenda ñivi ñuu Nínive ña chíyo taji'na, takua ikan ni kuu yu'u ra Se'e ñivi iin seña kuenda ñivi iyo tiempu i'ya ndia. ³¹ Vati ora ni chaa tiempu ña ni tiku'va Ndioo ma kuati jà'a ndisaa ñivi, juuni ni jaketa ra iin ña'a kuu reina ña chà'nda tiñu nuu ñivi chíyo iti' xuu. Ta yakan kuu ma ña ni tachi Ndioo ña na tisokuatian ndo ora ni tiku'va ra kuati. Vati yakan kichian iin ñuu ya'a chika, tajan jàchi'an tu'un Ndioo ña kà'an Rey Salomón taji'na. Va vitin yu'u kuu iin ra ka'nu ga kua Rey Salomón. ³² Yakan va ma ñivi chíyo ñuu Nínive ni jaketa ndiko Ndioo na, tajan ni tachi ra na ña na tisokuati na ñivi iyo tiempu i'ya ora ni tiku'va ra kuati ñivi. Vati ma ñivi ñuu Nínive ndākoo na kuati jà'a na ta chikoni'i ndiko na iti' Ndioo ora kàtitu'un Jonás tu'un Ndioo nuu na. Yakan va yu'u ra kàtitu'un nuu ndo

ka'nugai kua Jonás —kàti Jesuu.

Jesuu kàtitu'un ra iin ku'va ña kà'an yi ña ma tinuu yo kùu yi takua kùu iin ñu'ú (Mt. 5:15; 6:22-23)

³³ Vati taku ma ndian tàa ñu'ú kandil ta tixe'e na yi a chàsi na iin nakuyi nuu yi, töve nda kuenda yi, vati iyo yi ña kutaa na yi iin nuu sukun, ikan na ndondichin nuu ma ndian kì'vi tichi ve'e na. ³⁴ Ti ma tinuu yo kùu yi takua kùu iin ma ñu'ú ña iyo tichi kuñu yo. Ta tu va'a iyo yi ma tichi tinuu yo, ni ndondichin iti' va'a ña kùuni Ndioo ña ku'un yo, vatu töve iyo ña va'a ma tichi tinuu yo ni ndonaa nuu yo. ³⁵ Yakan va na kì'in yo kuenda nuu yo juuni chi'in maa yo, nde'o tu ma ñu'ú iyo chi'o jàndondichin yi nuu yo a ndonaa nuu yo jà'a yi. ³⁶ Vati tu ndichin va'a nde'e ndo ta töve naa tichi tinuu ndo, ni nde'e kachin va'a ndo takua nde'e ñu'ú kandil ora jandondichin yi iti' kuà'an yo —kàti Jesuu chi'in na.

Jesuu tisokuati ra ndra fariseu chi'in ndra matru jàkua'a tutu ley Ndioo

(Mt. 23:1-36; Mr. 12:38-40; Lc. 20:45-47)

³⁷ Takan kùu ta ikan jan jainvitaa iin ra fariseu Jesuu ña na ku'un ra kukachi ra chi'in ra nuu iyo ve'e ra. Ta ora chāa ndio Jesuu ma ve'e ra, tajan kī'vi ndio ra, ta chūnandi ra yu'u mesa. ³⁸ Va ma ra fariseu kīcha'a ra nàkanini ra ña naja töve nī nakata

ji'na ra nda'a' ra, ta kachi ra takua iyo costumbre ma ndra fariseu. ³⁹ Takan kùu ta Jesuu tava numi nākuni ra takua chànini ra, yakan va te'en nāka'an ndio ra chi'in ra:

—Taku ndyo'o ndra fariseu, chito va'a ndo tava ndo ña meku nuu ndatiñu ndo ora nākata ndo yi, ta kuñu ndo ora chiti ndo ndia, va töve ndakuenda yi ti nàani ndo nākata va'a ndo ma ña kini kìndoo tichi anima ndo chi'in ma ña su'u ndo ndia. ⁴⁰ ¿Ta naja ya'a tondo xini ndo ña chànini ndo takan? ¿A tüvi chito ndo ti Ndioo kùu ma ra ña jātuvu tandi'i ña iyo yo, nda ma iti' chata kuñu yo ta nda ma iti' tichi yi ndia? ⁴¹ Ta na tindee ndo ñivi chi'in ma ña iyo nuu ndo, ikan na nandoo anima ndo ta takan kindoo vii yi.

⁴² 'iNda'vi ta'an ndyo'o ndra fariseu, ti vaji sòkó ndo uchi porcientu ma xu'un' kuenda Ndioo, takua kùu ma ruda chi'in minutila ta inga tuku ma yuku tàchi ndo ndia, ta tüvi jà'a ndo ma ña ndaa kuenda ñivi takua kùuni Ndioo ña jà'a ndo, ti tüvi kùuni ndo nde'e ndo ra! Yakan va iyo yi ña ja'a ndo ninduvi yi takua kùuni Ndioo ña koo ndo.

⁴³ 'iNda'vi ta'an ndyo'o ndra fariseu! Ti kùuni ndo kunandi ndo ma tayu ka'nu ga ña iyo tichi veñu'u ñivi judíu, ta juuni chàta'ani ndo tu ya'a tiñu'u ma ñivi ndo ora chàkunuu ndo nuya'vi.

⁴⁴ 'iNda'vi ta'an ndo chi'in ma ndra matru jàkua'a tutu

ley Ndioo! ¡Vati ña va'a jà'a ndo kùuni ndo, va ma ñivi cha chà'a na kuenda ti ndra vata kùu ndo! Yakan va kùu ndo takua kùu ma nuu ñaña ña ìyo kamajandu, ti ma ñivi chàñu na chata ndo ta tüvi chà'a ndo kuenda.

⁴⁵ Takan kùu tajan iin ma ra matru jàkua'a tutu Ndioo ndaa ikan te'en nàka'an ra chi'in Jesuu:

—Matru, ma ña kà'un, kùuni yi ka'an yi ña kà'un chata ndi —kàti ra.

⁴⁶ Tajan te'en nàka'an ndio Jesuu chi'in ra:

—¡Nda'vi ta'an ndyo'o ndra matru jàkua'a tutu ley Ndioo! Vati ni nde'e ndo tundo'o ti tàchi ndo ña na jachinu ñivi tiñu ya'a ndetiñu ña na kùndee na jà'a na. Ta na töve kùuni ndo tindee ndo na chi'in yi ndia.

⁴⁷ '¡Nda'vi ta'an ndo ndyo'o matru jàkua'a tutu Ndioo, ña jàva'a ndo nuu ñaña nuu cha kùchi ma ndra kà'an chi'in tu'un yu'u Ndioo ña chīyo taji'na ndra chī'í jà'a juuni ma ñivi ndo!

⁴⁸ Ta chi'in ña jà'a ndo i'ya jàna'a ndo ti induku kùuni ndo chi'in ma ñivi ndo ña chīyo taji'na, ti chito ndo ña chā'ni ndra na ta juuni maa ndo jà'a ndo nuu ñaña nuu kùchi ndra.

⁴⁹ 'Yakan va Ndioo te'en nàka'an ra chi'in ma chini-tuni ra: "Ni tachì ma ndra kùu tatuin chi'in ndra kà'an chi'in tu'un yu'u Ndioo nuu ndo, va ma ñivi ìyo tiempu i'ya ìyo ndian ni ka'ni ndra ta ìyo inga ndian ni jande'e ndra tundo'o." ⁵⁰ Vati ma

ndian ìyo tiempu i'ya ni ndakan Ndioo kuenda nuu na cha'a' ña chā'ni na tandi'i ma ndra kà'an chi'in tu'un yu'u Ndioo ña chīyo nda ora jātuvu ra ñuñivi i'ya. ⁵¹ Ta juuni kà'an yi nuu ndo cha'a' ma nda tiempu chī'í Abel chi'in ma Zacarìa, ra chā'ni na nuu jàka'nu na Ndioo yu'u nuu ndaa ma chito naá íi ma tichi veñu'u. Yakan va ni ndakan ma Ndioo kuenda nuu ma ñivi ìyo vitin cha'a' ña jà'a ma ñivi na, ndian chīyo taji'na.

⁵² 'Nda'vi ta'an ndyo'o ndra matru ña jàkua'a tutu ley Ndioo, ti ni nde'e ndo tundo'o cha'a' ña chā'a ndo koto ma ñivi ikan ma tu'un Ndioo, ta ni maa ndo kùuni ndo ki'vi ndo ma iti' ra, ta ni töve chà'a ndo ña ki'vi inga ñivi ña kùuni ki'vi na ndia.

⁵³ Takan kùu tajan ma ndra matru jàkua'a tutu ley Ndioo chi'in ma ndra fariseu nduva'a kùu kùxaan ndra ña kà'an Jesuu takan. Ta ikan jan kicha'a ndra chikatu'un ndra kua'a' nakuyi nuu ra, ⁵⁴ nde'o tu kà'an ra iin tu'un ña tüvi va'a, ta takan kùu ni'i ndra kua tìsokuati ndra ra.

12

Kàti Jesuu ti na kùu ka'an yo tu'un vata

(Mt. 10:26-27)

¹ Takan kùu tajan nduva'a kùu kua'a' mii ñivi kùti'vi nuu ndaa Jesuu ña ndava tìtuta'an na. Tajan te'en nàka'an ndio ra ji'na chi'in ma ndra jàkua'a chi'in ra:

—Na ja'a va'a ndo kuenda nuu ndo chi'in ma tu'un

ña jàna'a ma ndra fariseu, ti töve jàchinu ndra ma ña jàna'a ndra, ti ndra jànda'viña'a ñivini kùu ndra, takua kùu ma yuchan iya ña kuva'a ma paan. ²Vati na kùu tixe'o ña jà'a yo kua'a' kivi, ta ni ma ña indii xe'e nuu yo chaa iin kivi ña ni koto kachin tandi'i ma ñivi yi. ³Yakan va tandi'i ma tu'un ña kā'an xe'e ndo, vitin ni koto tandi'i ma ñivi yi. Ta vaji chāsi va'a ndo yuve'e ndo ta kā'an xe'e ndo, juuni ni chaa iin kivi ña ni koto ñivi yi ndia —kāti Jesuu.

¿Nda yo iyo yi ña yu'vio nde'o?

(Mt. 10:28-31)

⁴ Takan kùu tajan te'en nāka'an tuku Jesuu chi'in na:

—Taku ndyo'o ndian kùu amigui kàtitu'in nuu ndo ña töve na ja'a ndo ña yù'vi ndo ma ndian chà'ni ma kuñu ndo, vati ora cha yā'a ña jà'a na takan, na tüva inga ña kùu ja'a na chi'in ndo. ⁵Vitin ni katitu'in nuu ndo nda ra kùu ma ra iyo yi ña yu'vi ndo: na yu'vi ndo nde'e ndo ma Racha'nu Ndioo, ti rakan ora cha yā'a chā'ni ra ndo juuni iyo ndatu ra ña tachi ra ndo andaya' ndia. Yakan va rakan kùu ma ra iyo yi ña yu'vi ndo. ⁶Ta juuni kùu jata yo u'un ta'an saa kuati chi'in uvi pesuni, ta vaji ndicha ña takan ndaa ndri, va Ndioo tüvi nàani ra ndri ti kùuni ra nde'e ra ndri. ⁷Va taku ndyo'o ti nda ixi xini ndo cha kā'vi va'a Ndioo yi, yakan va na tüvi na ja'a ndo ña

yù'vi ndo, ti Ndioo kùuniga ra nde'e ra ndo kua saa kuati ikan.

Na katitu'un yo ña chìnuni yo tu'un Jesucristu nuu tandi'i ñivi

(Mt. 10:32-33; 12:32; 10:19-20)

⁸ 'Yakan va yu'u kàtj chi'in ndo ti tu kàtitu'un ndo ña chìnuni ndo tu'un kà'in nuu kua'a' ñivi, nda yu'u ra kùu Se'e ñivi tachi Ndioo ni katitu'in ña nàkotoi ndo nuu tati ña jàtiñu kuenda Ndioo ndia. ⁹ Va tu kàtitu'un ndo ña töve nàkoto ndo yu'u nuu ma ñivi, nda yu'u ra kùu Se'e ñivi tachi Ndioo, ni kukatitu'in nuu ma tati jàtiñu kuenda Ndioo ña töve nàkotoi ndo ndia.

¹⁰ 'Vati taku Ndioo ni jaka'nuni ra kuati ndo vaji kà'an ti'ini ndo chata ra Se'e ñivi ña tachi ra, va tu kàti'ini ndo chata ma Tati Íí Ndioo, töve ni jaka'nuni Ndioo ma kuati ndo. ¹¹ Ta ora tiin ñivi ndo ta kundaka na ndo tichi veñu'u a nuu iin ra kùu juez ña jàndondaa tiñu, a nuu ndra kùvetiñu, na töve na ja'a ndo ña nàkanini ndo cha'a' ña naja kua kuu ka'an ndo cha'a' ndo, ¹² vati ma ora ni chaa ma ora ña ni ka'an ndo cha'a' ndo, maa ma Tati Íí Ndioo, ni jana'a yi nuu ndo naja kua iyo yi ña ka'an ndo —kāti Jesuu.

Jesuu kàtitu'un ra naja kua iyo ma ndian kuika

¹³ Takan kùu tajan iin ra nda tañu ma ñivi ikan te'en nāka'an ra chi'in Jesuu:

—Matru, na ka'un chi'in ma ra yanj ña na nata'vi ra

ma ndatiñu ndākoo nditata
ndi chi'in —kāti ra.

¹⁴ Tajan te'en nāka'an ndio
Jesuu chi'in ra:

—Yo'o xaa, ¿a chàniniun
ña yu'u kùu ma juez ña
iyó yi ña ka'in naja kua
iyó yi ña nata'vi ndo ma
ñu'u' ña kā'un takan? ¿Ta
naja chikatu'un nui naja kua
nata'vi ndo ma ndatiñu ndo?
Yöve tiñu jà'i kùu yi —kāti
Jesuu chi'in ra.

¹⁵ Tajan te'en nāka'an
ndiko ra chi'in ma ñivi ikan:

—Na ja'a ndo kuenda nuu
ndo chi'in ma ña kùuni ndo
kukuika ndo, vati töve nda
ña kukuika yo tajan kùu
koo va'a yo vaji tüvi kua'a'
ndatiñu yo —kāti Jesuu.

¹⁶ Takán kùu tajan te'en
nāka'an ndio ma Jesuu iin
ku'va nuu na:

—Taji'na chiyo iin ra ya'a
kuika, va keta iin kuiya ña
nduva'a kuii kua'a' ndatiñu
ra kēe nuu ma ñu'u' ra.

¹⁷ Tajan te'en kīcha'a ndio ra
chànini ra: “¿Nayi iyo yi ña
ja'a yo ña tüvi ni chata'an
yaka ña tãan va'a yo ndatiñu
yo?”, chànini ra.

¹⁸ Tajan te'en chànini ra: “An cha
chìto yo nayi iyo yi ña ja'a
yo. Ni janatani yo ma yaka
iyó vitin ta java'a ndiko yo
inga ña ka'nu ga, ta ikan
ndakiva'a yo tandi'i ndatiñu
yo ña tavani'i yo ta ndisaa
kuii inga tuku ma ndatiñu
ña iyó nuu yo.” ¹⁹ Ta ora
cha jā'a yo yi, tajan te'en
ni ka'an ndio yo chi'in ju-
uni maa yo: “Yo'o xaa vitin
cha iyó kua'a' ña kachiun
kuenda kua'a' kuiya, yakan

va na sii kuuniun ta nindeun
ta kachiun ta ko'un vitin.”
Takan ka'an ra juuni chi'in
maa ra. ²⁰ Takán kùu tajan
Ndioo te'en nāka'an ndio ra
chi'in ra: “¿A ya'a tondo
xiniun ña chàniniun takan?
Yakan va yu'u kàtj chi'un
ña juuni ma chanikuaa vitin
ni kuviun, ta tandi'i ma ña
tãan va'un na töve chitoun
yo kuenda ni kuu yi.” Takán
kāti Ndioo chi'in ra. ²¹ Takán
tā'an ma ndian ndakiva'a
kua'a' ma ña kuika kuenda
na, va taku kuenda Ndioo
ndian nda'vini kùu na —kāti
Jesuu.

*Ndioo jàkuenda ra ma
ndian chìnuni tu'un ra
(Mt. 6:25-34)*

²² Takán kùu tajan te'en
nāka'an ndio Jesuu chi'in
ndra jàkua'a chi'in ra:

—Yu'u kàtj chi'in ndo ti
töve na ja'a ndo ña nàkanini
ndo cha'a' ña kachi ndo ta
ni cha'a' ja'ma chàku'un ndo.

²³ Vati ma kivi iyó ndo ña
chā'a Ndioo nuu ndo, va'aga
yi kua ma ña kachi ndo,
ta ma kuñu ndo va'aga yi
kua ma ja'ma chàku'un ndo.

²⁴ Na nde'e ndo takua iyó ma
saa ña nàni tikaka. Vati taku
ndrikan tüvi tàchi ndri ta
tüvi tavani'i ndri ni iin nuu
ma ndatiñu ndri, ta va'ani
chà'a Ndioo ña kachi ndri
vaji töve ndakuenda ndri.
Tu takán jà'a ra chi'in ma
saa ikan tajan kùuni yi ka'an
yi ña kua'a' ga ma ña va'a
ni ja'a ra chi'in maa ndo.
Ndyo'o iyó ga kuenda ndo
kua saa ikan ndè'e Ndioo.
²⁵ Na kùu nakanini ndo
kua'a' nakuyi tuva ni kùu

ja'a ndo ni ma ña valiga ña chànini ndo. ²⁶ Yakan va, ¿tu kuu ja'a ndo ma ña valiga ña chànini ndo, nda kuenda ña chànini ndo cha'a' kua'a' nakuyi tuva takan?

²⁷ 'Na nde'e ndo takua chà'nu ma ita vii ña kàa tichi ku'u. Vati ita ikan tüvi jàtiñu yi ta ni tüvi kùnu yi isa, ta va'ani vii ga kàa yi kua kàa ma ja'ma ña chāku'un ma Rey Salomón, ra ya'a ka'nu.

²⁸ Yakan va tu takan jàku'un Ndioo tanuu color ma ita kàa tichi ku'u vaji ni chaa iin kivi ña kàyu yi, va chi'in ndyo'o ndicha kuii ni ku'va ra ja'ma ni ku'un ndo. Yakan va, ¿ta naja töve chìnuni ndo ña tìndee Ndioo ndo tuva takan? ²⁹ Yakan va na tüvi na ja'a ndo ña nàkanini ndo cha'a' ña kachi ndo ta ña ko'o ndo. ³⁰ Vati cha'a' ndatiñu ikan kùu yi ña nàkanini ma ñivi iyo ñuñivi i'ya. Va taku ndyo'o na tüvi na ja'a ndo ña nàkanini ndo cha'a' yi, ti iyo iin Racha'nu ña kùu Tatá ndo ña chà'a ra ma ña chiniñu'u ndo. ³¹ Yakan va na nanduku ndo naja kua kùu koo ndo chi'in Ndioo nuu chà'nda ra tiñu, tajan kuu ku'va ra tandi'i ma ña chiniñu'u ndo. —Takan kàti Jesuu.

Jesuu kàtitu'un ra ña ni koo ña kuika ma ndian kùu ñivi ra iti' andivi
(Mt. 6:19-21)

³² Takan kuu tajan te'en nàka'an tuku Jesuu chi'in na:

—Va ndyo'o ndian kùu mvechala jànai, na yü'vi ndo vaji tiani ndo, vati Ndioo yo

cha chā'a ra ña na koo ndo chi'in ra ma nuu chà'nda ra tiñu ti kùnda'vini ra ndo. ³³ Yakan va na xiko ndi'i ndo ma ndatiñu ña iyo nuu ndo, ta tìndee ndo ma ndian nda'vi, ikan na ni'i ndo ya'vi ndo ma iti' andivi. Ta na jändolocho ndo ma ña kuika ndo ma nuñu'u' ñuñivi i'ya, vati ndòcha'nu yi ta kùtikixin yi. Ta ma andivi ti na kuu ki'vi ma ndian su'u ta ni ma tikixin. ³⁴ Vati ma ña kuika ña kàya ndo ma iti' andivi a ma ñuñivi i'ya, ikan nuu kàya ndo yi kùu ma nuu indii anima ndo.

Nuu jàna'a Jesuu ña iyo yi ña yati koo yo ora ni kichi ra inga cha'a'

³⁵ 'Yakan va na koo tu'va ndo ora ni kichi inga cha'a'.

³⁶ Na koo tu'va ndo takua iyo ma ndian kùu musu ña ndàtu na ma ra kùu chito'o na, nde'o nda ora ni kichaa ra ña kuà'an ra nuu iyo viko tanda'a, ta jakate'e ra yuve'e, ta numini nuna na yi nuu ra.

³⁷ Na sii kuuni ma ndra kùu musu ña ndàtu va'a ndra, ra kùu chito'o ndra nde'o nda ora ni kichaa ra, ta nàta'an ra ndra ña ndito ndra. Yu'u cha chito va'i ti juuni ma ra kùu chito'o ndra ni ka'an ra chi'in ndra ña na kunandi ndra yu'u mesa, ta kuti'i ra ña kachi ndra. ³⁸ Yakan va na sii kuuni ma ndian kùu musu ña nàta'an ndito ma ndian kùu chito'o na na, vaji ora java ñuu a ora ni tüvi.

³⁹ Yakan va na taso'o va'a ndo ma ña ni ka'in chi'in ndo, ti tu iin ma ra chito'o ma ve'e chà'a ra kuenda nda ora ni ki'vi ma ndra su'u ve'e ra, na kü'va ra ña ki'vi ndra

ve'e ra, ta su'u ndra ndatiñu ra. ⁴⁰ Ta nda maa ndo iyo yi ña koo tu'va ndo ti töve chito ndo nda ora ni kichaa ndikoi yu'u ma ra Se'e ñivi tächi Ndioo —kàti Jesuu.

Ìyo musu va'a, ta iyo musu tüvi va'a
(Mt. 24:45-51)

⁴¹ Takan kuu tajan te'en chikatu'un ndio Petu' nuu Jesuu:

—Yo'o Racha'nu, ¿a kà'un ma tu'un i'ya kuenda ndyu'uni a kuenda ndisaa ñivi ndia? —kàti ra.

⁴² Tajan te'en naka'an ndio ma Jesuu chi'in ra:

—¿Nda ra kuu ma musu ña ndakoo ma chito'o ña jatiñu va'a?, kuu ni ndo, ¿a ma ra iyo tu'va chi'in ma tiñu ja'a ña chà'a ra ña kachi ma ndian kuu ñivi ma ra kuu chito'o ra?, kuu ni ndo.

⁴³ Na sii kuuni ma ra kuu musu ña iyo tu'va ra chi'in ma tiñu ja'a ra ora chàa ma ra kuu chito'o ra. ⁴⁴ Ndicha va'a ña kà'in chi'in ndo, ña nuu ma musu ikan ni ku'va ma chito'o ra tiñu nuu ra ña na kuxini ra nuu ndisaa ma ndatiñu ra. ⁴⁵ Va tu ma musu ikan kicha'a ra ndòxaan ra nuu inga ma ndra musu ta nuu ma ñivi ña'a ndia. Ta kicha'a ndio ra chàchi ra ta ch'i ra nda kati chini ra ti chanini ra ña ni kuyanga ma chito'o ra, kuu ni ra. ⁴⁶ Va töve chà'a ra kuenda ña ma kivi a ma ora ña töve iyo tu'va ra ni kichaa ma chito'o ra, ta ni jande'e ra tundo'o ra, takua ja'a ma Racha'nu chi'in inga ma ndian töve jatiñu va'a. ⁴⁷ Va ma ra musu ña cha chito ra nayi kuu ni

ma chito'o ra ña ja'a ra ta töve ja'a ra yi, rakan nduva'a kui ni jande'e ra tundo'o ra. ⁴⁸ Va ma ra musu ña ja'a ra kuati ti tüvi chito ra nayi kuu ma tiñu va'a ña kuu ni ma chito'o ra ña ja'a ra, ta ja'a ra iin ña tüvi va'a, rakan ni nde'e ra tiani tundo'o. Ta ma ra musu ña chà'a ma chito'o ra kua'a' tiñu nuu ra ni ndakan ra nuu ra ña na ja'a va'a ra yi ndia. Ta ma ra musu ña ya'a kündeeni ma chito'o ra ndè'e ra, tiaga kua'a' tiñu ni ndakan ma chito'o ra ña na ja'a ra.

Nuu kàti Jesuu ña na yä'a kanita'an ma ñivi chi'in ta'an na

(Mt. 10:34-36)

⁴⁹ 'Vati yu'u vachi jande'i tundo'o ma ñivi iyo ñuñivi i'ya, ta nduva'a kuu ni ña na kicha'a yi chi'in na ma vitini. ⁵⁰ Va ji'na iyo yi ña nde'e ji'nai tundo'o ta nduva'a nakanini cha'a' yi ña nda ora kuu yi ña na chaa ma kivi ikan. ⁵¹ ¿A vachi jandomani ma ñivi iyo ñuñivi i'ya?, kuu ni ndo. Na yuvi takan kuu yi, vati vachi tavani'i siin ndo. ⁵² Yakan va nda vitin ta iti' nuu, takan ni koo yi: vati tu iyo u'un ta'an ñivi iin ve'e, ndiakan ni kee siin na ti ni kanita'an uni na chi'in uvi na, ta uvi na chi'in uni na. ⁵³ Ta ma tatá na ni kanita'an ndra chi'in juuni se'e ndra, ta se'e ndra ni kanita'an na juuni chi'in tatá na. Ta ma ñivi kuu ma'a na ni kanita'an vi juuni chi'in se'e vi ta ñivi se'e vi ni kanita'an vi juuni chi'in ma'a vi. Ta ña ka'nu vi kanita'an

vi chi'in chanu vi, ta chanu vi chi'in ña ka'nu vi —kàti Jesuu.

Cha ch̀to ñivi naja kua ki'in na ku'va ma tiempu

(Mt. 16:1-4; Mr. 8:11-13)

⁵⁴ Ta te'en kicha'a tuku Jesuu kà'an ra chi'in ñivi ikan:

—Tu nde'e ndo ña ya'a ka'vi kàa ma viko andivi, ta kati ndo ti ni kuun na savi, ta ndicha ti takan ni kuu yi.

⁵⁵ Ta ora chàkin tati chiyo iti' sur, ta kàti ndo ti ya'a ni'ni ni ja'a yi, ta ndicha ti takan ni ja'a yi. ⁵⁶ Ndyo'o ñivi kini, tuva ch̀to va'a ndo naja kua jà'a ma tiempu andivi chi'in nuu ñu'u' ñuñivi i'ya, ¿ta naja töve ch̀to ndo k̀in ndo ku'va ma kivi ìyo ma tiempu i'ya?

Na nanduku ndo naja jandomani ndo ma ñivi tüvi va'a iyo chi'in ndo

(Mt. 5:25-26)

⁵⁷ 'Yakan va, ¿ta naja tüvi kùu ja'a juuni maa ndo ma ña chànini ndo ña kùu ña va'a? ⁵⁸ Vati tuva ìyo iin yo tìsokuati ndo, ta ku'un na chi'in ndo nuu ndra kùu vetiñu, na kunumi ndo jandondaa ndo kuati ikan chi'in ndra kùu vetiñu ji'na, ña ti' na ndo nda'a' ra kùu juez, vati tu tüvi ja'a ndo takan, ni ku'va ma ra kùu juez ndo nda'a' ndra jandaru ña kùmi ra, ta ndrakan ti'i ndra ndo vekaa. ⁵⁹ Yakan va yu'u kàti chi'in ndo ti na kēe ndo ma vekaa ikan, nda kati tia'vi ndi'i ji'na ndo ma kuati jà'a ndo. —Takan kàti Jesuu chi'in ma ñivi ikan.

13

Kàtitu'un Jesuu ña sàma yo kua ìyo yo

¹ Takan kùu ta juuni ma ora ikan ch̀a iin ndra judíu nuu ndaa Jesuu. Ta ndrakan kàtitu'un ndra nuu ra naja kua jà'a Pilatu ña ch̀a'ni ra ñivi judíu kichi iti' ñu'u' Galilea ma nuu sòkò na kiti jàna na kuenda Ndioo.

² Tajan te'en nàka'an ndio Jesuu chi'in ñivi ka'lin ikan:

—¿Naja kua chànini ndo? ¿A chànini ndo ña ch̀a'ni ra na ti ìyo ga kuati na kua inga ñivi ìyo ñu'u' Galilea?, kùuni ndo. ³ Va na yüvi takan kùu yi. Ta tu ndyo'o töve kùuni ndo ndakoo ndo kuati jà'a ndo ta ki'vi ndo ku'un ndo iti' Ndioo, ni naa ndo indukuni takua nãa ndi-akan. ⁴ ¿A chàku'uni ndo naja kua kékoyo ma torri ña nani Siloé ma ora ña kàchi'í cha'un uni ta'an ñivi jà'a yi? Ta, ¿a ndē'e na tundo'o cha'a' ña ch̀yo ga kuati na kua ma ñivi ch̀yo ma ñuu Jerusalén?, kùuni ndo. ⁵ Na yüvi takan kùu yi. Ta tu ndyo'o töve kùuni ndo ndakoo ndo ma kuati jà'a ndo ta chikoni'i ndo chi'in Ndioo indukuni ni naa ndo takua nãa na ndia —kàti Jesuu.

Jesuu kà'an ra iin ku'va cha'a' yutun higu ña töve chà'a chiti

⁶ Takan kùu tajan te'en nàka'an tuku Jesuu chi'in na:

—Tatiempu ch̀yo iin ra tãchi iin yutun higu ma ñu'u' ra. Tajan rakan ch̀a'an

ra chānde'e ra tuva cha chà'a run chiti, va tüvi nī nata'an ra nī'in vu nuu run. ⁷ Yakan va te'en nāka'an ndio ra chi'in ma ra musu ña jākuenda ma ñu'u' ra: "Cha uni kuiya kùu yi ña kīchi nde'i run ta tūkuui nde'i nī'in chiti run. Va'a ga na ka'ndaun run ti jàtañu ka'a ni run nuñu'u' ta töve na chà'a run", kàti ra. ⁸ Tajan te'en nāka'an ndio ma ra musu ra chi'in ra: "Yo'o racha'nu, na ndakoun run jin tu iin kuiya i'yanía, vati ni jalanguai ñu'u' cha'a run ta ni tain abono, ⁹ nde'o tu takan ku'va run chiti. Ta tu kùuni run tajan ni ka'nda ndioi run", kàti ra chi'in ma ra chà'nda tiñu nuu ra.

Jànda'a Jesuu iin ña chata ti'i ma kivi nindeo

¹⁰ Iin kivi nindeo ndaa Jesuu jàna'a ra nuu ñivi tichi veñu'u ñivi judíu. ¹¹ Ta ma tichi veñu'u ikan ndaa iin ña cha iyo cha'un uni kuiya ña ku'vian jà'a ña ti'i chata ña, vati iin tati xaan kùu yi ña jàti'i yi ña ña endee kùu kundaa va'a ña jà'a yi. ¹² Takan kùu ta ora ndē'e ma Jesuu ña, tajan kàna ra ña ta te'en kīcha'a ra kà'an ra chi'an:

—Vitin va cha ndā'un —kàti ra chi'an.

¹³ Tajan jündii ra nda'a' ra chata ña, ta ma ora ikani chūndaa va'a ña ta ndā'a ña jà'a ra, tajan kīcha'a ña jàka'nuan Ndioo. ¹⁴ Va ma ra chà'nda tiñu ma veñu'u ikan, nduva'a kùxaan ra ña jànda'a ma Jesuu ña iin kivi nindeo. Tajan rakan te'en

nāka'an ra chi'in ma ñivi ka'lin ikan:

—Ìyo iñu kivi ña jàtiñu yo ta'ii'in jamana, na kichi nda'a ndo ma kivi ikan, ta töve na ja'a ndo ña kichi ndo nduku ndo ña nda'a ndo ma kivi nindeo —kàti ra chi'in na.

¹⁵ Tajan te'en nāka'an ndio Jesuu chi'in ra:

—Ndyo'o ndian uvi nuu, ça tüvi nāsama ndo ma burru jàna ndo a jundiki jàna ndo ta chàndaka ndo ndri nuu ko'o ndri takuii ma kivi nindeo? ¹⁶ Va ma ña'a i'ya kùan ñivi Abraham, iyo yi ña nda'a ña vaji kivi nindeo kùu yi ti ma kui'na kuxini ña nàni Satanaa ña cha iyo cha'un uni kuiya kùu yi ña jànde'e yi tundo'o ña chi'in ma kue'e ikan —kàti Jesuu.

¹⁷ Tajan ma ora kà'an Jesuu takan, ta nduva'a kuii kùkanuu ma ndian xaani ndē'e ra, va tandi'i ma ñivi ña ka'lin ma ikan, nduva'a kuii chisii na nde'e na ma tiñu ka'nu ña jà'a Jesuu.

Jesuu, kà'an ra iin ku'va cha'a' chiti yukú mostaza

(Mt. 13:31-32; Mr. 4:30-32)

¹⁸ Ta te'en nāka'an ma Jesuu:

—ÇNda chi'in induku ma nuu chà'nda Ndioo tiñu ta nda chi'in kùu jando indukui yi?, kùuni ndo. ¹⁹ Taku ma nuu chà'nda Ndioo tiñu indukuni yi chi'in ma chiti yukú mostaza ña tàchi yo, vati chà'nu sukun yi takua kàa inga yutun na'nu ña nda

saa kùu ja'a ri taka ri nuu vati soko run —kàti Jesuu.

Jesuu, kàtitu'un ra iin ku'va cha'a' yuchan iya
(Mt. 13:33)

²⁰ Tajan te'en nāka'an ndiko ma Jesuu:

—¿Nda chi'in jàndo indukui nuu chà'nda ma Ndioo tiñu?, kùuni ndo. ²¹ Ma nuu chà'nda Ndioo tiñu indukuni yi chi'in ma yuchan iya ña jàkanuu ñivi ña'a chi'in kua'a' yuti ora ni ja'a vi paan, ikan na nandaa ma yuchan.

Ma yuve'e tuu nuu ki'vi yo nuu ndaa Ndioo
(Mt. 7:13-14, 21-23)

²² Tajan kēe ndio Jesuu kuàjana'a ra tu'un Ndioo nani ñuu ta nani kuariya ña iyo iti' kuà'an ñuu Jerusalén. ²³ Tajan iin ma ra ndaa ma ikan te'en kīcha'a chīkatu'un ra nuu Jesuu:

—Yo'o Racha'nu, ¿a tiani ma ñivi kùu ma ndian jākakú Ndioo?, kùuniun —kàti ra.

Tajan te'en nāka'an Jesuu:

²⁴ —Jani'i ndo ta kùu ki'vi ndo ma yuve'e tuu, vati yu'u kàti chi'in ndo ti kua'a' na ni kuuni na ki'vi na, va na kùu yi ti ya'a tuu yi. ²⁵ Tajan ora ndòto ndio ma ra chito'o ma ve'e ta chāsi ndio ra yi, ta ndyo'o ndian ni ndoo iti' chata ve'e, te'en ni ka'an ndo chi'in ra: “Yo'o racha'nu na nunaun yuve'e nuu ndi”, ni kati ndo. Ta rakan ni kati ra: “Na töve nākotoi ndo ta ni töve chītoi ndanu kīchi ndo”, ni kati ra. ²⁶ Ta ikan jan te'en ni kīcha'a ndio ndo

ka'an ndo: “Cha chāchi ndi ta chī'i ndi chi'un, ta jāna'un nuu ndi ma kai nuu iyo ndi”, ni kati ndo. ²⁷ Ta rakan te'en ni naka'an ra chi'in ndo: “Na tüvi chītoi ndanu kīchi ndo, yakan va na kesiin ndo xiin ta na ku'un ndo ti mamaa ndian kini kùu ndo”, ni kati ra. ²⁸ Tajan ikan ni kuaku ndo ña ndava nda nu'u ndo ni kari'u ora ni nde'e ndo ma Abraham, Isaac ta Jacob chi'in tandi'i inga ndra kà'an chi'in tu'un yu'u Ndioo ña ka'iin ndra nuu chà'nda Ndioo tiñu. Ta ndyo'o ti java chata ve'e ni kindoo ndo. ²⁹ Vati ora ikan ni kichi kua'a' ñivi iyo nini ka'nu ñu'u ñuñivi, ña ni kuiin na kachi na chi'in Ndioo nuu chà'nda ra tiñu. ³⁰ Yakan va kua'a' ndian kùu ma ndian nuu ndi'inia vitin, ni kuu na ndian nunuu. Ta kua'a' ndian kùu ma ndian nunuu vitin, ni kuu na ndian nuu ndi'inia —kàti Jesuu.

Jesuu chàku ra cha'a' ñivi iyo ñuu Jerusalén
(Mt. 23:37-39)

³¹ Takan kuu tajan juuni ma ora ikan, chāa iin ndra fariseu nuu ndaa Jesuu. Ta ndrakan te'en nāka'an ndra chi'in ra:

—Na ku'un inga chiyo ti Herode kùuni ra ka'ni ra ñun —kàti ndra.

³² Tajan Jesuu te'en nāka'an ndio ra chi'in ndra:

—Na ku'un ndiko ndo nuu ndaa ma rakan ña ya'a vata ta katitu'un ndo nuu ra, ti vitin ta itaan kùu yi ña ni tavani'i tati xaan ndiso ñivi ta ni janda'i ñivi ku'vi ndia, ta nda isaa kùu yi ña ni chinu

jà'i yi, kàti ndo chi'in ra.
³³ Yakan va ìyo yi ña ku'in ma iti' i'ya vitin, itaan ta isaa, vati na vâ'a kuvi iin ra kà'an chi'in tu'un yu'u Ndioo inga ñuu tuva yüvi ñuu Jerusalén kùu yi. ³⁴ Nda'vi ta'an ndyo'o ñivi ìyo ñuu Jerusalén, ña endee chà'ni ndo ndra kà'an chi'in tu'un yu'u Ndioo, ta juuni endee jàndikun ndo ta chà'ni ndo chi'in yuu tandi'i ndra tãchi Ndioo ña kàtitu'un ndra tu'un ra nuu ndo. Vati yu'u nduva'a kua'a' cha'a' kũunì tindei ndo nuu ma tundo'o takua jà'a tiatan' chi'in tiun kuati se'e ri ña tixe'e ri ndrì tichì ndichin ri. Takan kũunì ja'i chi'in ndo niku va nì kuuni ndo.
³⁵ Yakan va yu'u kàti chi'in ndo vitin ti na tũva ni koo Ndioo chi'in ndo ñuu ndo, ta tũva ni nde'e ndo yu'u ndia, nda kati keta ma kivi ña ìyo yi ña ka'an ndo te'en nui: "Ya'a íí ra vãchi chi'in sivi Racha'nu Ndioo", ni kati ndo —kàti Jesuu.

14

Jesuu, jànda'a ra iin raku'vi jà'a kuiñu

¹ Takan kũu tajan iin kivi nindeo, chà'an Jesuu chàkachi ra ve'e iin ra chà'nda tiñu nuu ñivi fariseu. Va inga ma ndian fariseu ka'iin ma ikan jãkuenda na Jesuu, ² nde'o tu janda'a ra iin raku'vi jà'a kuiñu ña ndaa yatini nuu ra. ³ Tajan te'en kicha'a chikatu'un ndio Jesuu nuu ma ndra matru jãkua'a tutu Ndioo chi'in nuu ndra fariseu:

—¿Naja kua kati ma tutu ley Ndioo, a va'a ña jànda'a yo ndian ku'vi ma kivi nindeo, a vâ'a? —kàti Jesuu.

⁴ Va taxiin kìndoo ndra. Ta ikan jan jùndii ndio Jesuu nda'a' ra chata ma ra kù'vi, tajan ndã'a ndio ra jã'a ra. Ta kà'an ndio Jesuu chi'in ra ña na ku'un ra ve'e ra. ⁵ Takan kũu tajan te'en nãka'an ndio Jesuu chi'in ma ndra fariseu:

—Taku ndyo'o ndra fariseu, ¿a tũvi tàva ndo jundiki a burru jàna ndo ma tichi soko ka'nu ma ora kòyo ndrì ma tichì yi ma kivi nindeo?, kũuni ndo.

⁶ Va ora kã'an Jesuu takan chi'in ndra, endee tũkuii nani kà'an ndra.

Jesuu, jàna'a ra naja kua jà'a yo ora chà'an yo nuu ìyo viko tãnda'a

⁷ Ta ora ndē'e Jesuu ña kàchin na tayu ka'nu tiá ña kùnandi na yu'u mesa nuu ìyo viko tanda'a, tajan te'en jãkuninaa ra na chi'in tu'un i'ya:

⁸ —Ora ìyo iin ndian jãmvitaa ndo nuu ìyo viko tanda'a, na kùnandi ndo tayu ka'nu tiá ña ndaa ikan, ti koto chaa iin ra jãmvitaa na ña ka'nuga kua ndyo'o, ⁹ ta ora ni nde'e ma ra jainvitaa ndo ra, ta rakan te'en ni ka'an ndio ra chi'in ndo: "Na kundachiyo ndo nuu tayu chiña ti ni kùnandi inga ra'ya", kàti ra chi'in ndo. Ta ndyo'o ìyo yi ña kundachiyo ndo ikan, vaji kanuu ndo. Ta ku'un ndio ndo kukunandi ndo tayu

ka'in nuu ndi'inia. ¹⁰ Yakan va ora jãmvitaa na ndo, na kunandi ndo ma tayu ka'in nuu ndi'inia, tajan ora ni nde'e ndio ma ra jãinvitaa ndo ndo, tajan te'en ni ka'an ndio ra chi'in ndo: "Ndyo'o meru, na ku'un ndo kukunandi ndo ma tayu ka'nuga ña ndaa ndakan." Tajan ora ni kuni ma ndian ka'in xiin ndo ña kà'an ra chi'in ndo, ta ni tiñu'u ndio na ndo. ¹¹ Vati ma ndian chàta'ani jaka'nu juuni maa', ndiakan Ndioo ni jakukanuu ra na. Va ma ndian jànda'vi juuni maa', ndiakan ni jaka'nu Ndioo na.

¹² Takan kũu tajan te'en nãka'an Jesuu chi'in ma ra jã'a viko ikan:

—Ora ni ja'un iin viko ka'nu, na jãmvitaun ni merun ni ñiviun ni ndra yaniun, ta ni ndian kuika ndia. Vati tu takani jã'un, ni ka'nda ndiko na kuenda nuun, ora ni jãinvitaa na ñun ña ku'un iin viko ña ni ja'a na tiá iti' nuu. ¹³ Yakan va ora ni ja'un iin viko, va'a ga ña jãinvitaaun ma ndian nda'vi chi'in ndian ku'vi ndian kuaá ta chi'in ndian koxo. ¹⁴ Tu takani jã'un nduva'a kuii sii ni kuuniun cha'a' ma ña jã'un chi'in na, ti vaji na kũu ku'va ndiko na ma ña chã'un nuu na, va ora ni natakũ ndiko ma ndian va'a, Ndioo ni ku'va ra ña ka'nu nuun cha'a' ma ña jã'un kuenda na.

Jesuu kãtitu'un ra iin ku'va cha'a' ñivi kũuni ki'vi nuu chà'nda Ndioo tiñu (Mt. 22:1-10)

¹⁵ Takan kũu ta iin ma ra nãndi yu'u mesa, te'en nãka'an ra chi'in Jesuu:

—Na sii kuuni ndian ni ku'un kachi chi'in Ndioo nuu chà'nda ra tiñu —kãti ra.

¹⁶ Tajan Jesuu te'en nãka'an ra iin ku'va nuu ra:

—Iin ra chĩyo taji'na, jã'a ra iin viko ka'nu. Ta rakan ti tãchi ra ma ra musu ra ña na ku'un ra kujãinvitaa ra kua'a' ñivi. ¹⁷ Takan kũu ta ora cha iyo va'a tandi'i ma ña ni kachi na, tajan tãchi ndiko ra ma ra musu ra ña na ku'un ra kujandakutu'un ra ma ñivi jãinvitaa ra ña na kichi na ti cha iyo va'a yi. ¹⁸ Va ta'ii'in ndiakan kãtitu'un na ña iyo inga tuku tiñu ni ja'a na. Taku ora chãa ndio ra nuu iyo ma

ra nunuu, te'en nãka'an ra chi'in ma ra musu ikan: "Na kũu ku'in ti já jãtai iin ñu'u', ta iyo yi ña ku'in kunde'i yi. Yakan va chikain ñamani nuun ña na ka'nu kooniun ti na kũu ku'in", kãti ra.

¹⁹ Ta inga tuku ra va te'en nãka'an ra chi'in ma musu: "Jã jãtai u'un ta'an yunta, ta iyo yi ña ku'in kuki'in ku'va ndri nde'o tu va'a jãtiñu ndri. Yakan va chikain ñamani nuun ña na ka'nu kooniun ti na kũu ku'in", kãti ra. ²⁰ Ta ma inga ra te'en nãka'an ra chi'in ra: "Jã tãnda'i, yakan va ka'nu kooniun ti na kũu ku'in", kãti ra.

²¹ Takan kũu tajan chĩkoni'i ndiko ma musu kuà'an ra nuu iyo ma ra chà'nda tiñu nuu ra. Ta kãtitu'un ndi'i ra yi nuu ra. Va nduva'a kuii kũxaan ra, tajan te'en

nāka'an ndio ra chi'in ra: "Na ku'un kunandukun vaji ndian nda'vi chi'in ndian cha'a pe'lu chi'in ndian kuaá a ndian kukue'e nda ni ku'uni ma iti' kai, ta nda yu'u űuu ndia. Ta kundakaun na kichi na nde've chi'un", kàti ra. ²² Takan kũu ta nunuuni te'en nāka'an ndiko ra chi'in ma ra chito'o ra: "Yo'o racha'nu, cha jā'i ma űa kātitu'un nui, ta ju'uni takā'an kutu ma tichi ve'e", kàti ra. ²³ Tajan te'en nāka'an tuku ma ra chito'o ra chi'in ra: "Na ku'un ndikoun kunandukun tiá ma ndian nda'vi űa jātiűu iti' tichi ku'u ta na janiniun inga űivi űa na kichi na chi'un ma ve'i, ikan na kutu yi", kàti ra chi'in ra. ²⁴ Yakan va yu'u, kàti nuu ndo ti ni'iin ma ndian jāinvitai ma nunuu na kũu ga kachi na ma űa jā'i —kàti Jesuu.

Ndetiűu ta kũu kuu yo űivi jākua'a chi'in Jesuu
(Mt. 10:37-38)

²⁵ Takan kũu tajan nduva'a kuii kua'a' űivi chàkunuu chi'in Jesuu. Ta ikan jan te'en nāka'an ndio ra chi'in na:

²⁶ —Tu iyo iin ndian kũuni ki'vi iti' kuà'in, iyo yi űa kuuniga na nde'e na yu'u kua kũuni na nde'e na tatá na, ma'á na, űasi'i na, se'e na, yani na űivi ta'an na, ta naani na űa kũuni na nde'e na juuni maa na. Takan iyo yi űa ja'a na ta kũu kuu na ndian jākua'a chi'in. ²⁷ Tu iyo iin ma ndian töve va'a űa ku'un na iti' kuà'in vaji ndava iyo yi űa kuvi na cha'i,

na kũu kuu na ndian jākua'a chi'in ndia. ²⁸ Ta tu iyo iin yo kũuni ja'a iin ve'e, ji'na iyo yi űa tavani'i ji'na ndo kuenda ta ikan nde'e ndio ndo tu keta ma xu'un' ndo, tajan ja'a ndio ndo yi. ²⁹ Ta indukuni kũu yi tu cha kīcha'a ndo jà'a ndo ma cha'a ve'e, ta na kētaga ma xu'un' ndo űa jàchinu ndo yi, ni kuakú ndaa ma űivi ndo chi'in tu'un i'ya: ³⁰ "Nde'e ndo naja kua kàa ve'e kundu űa jàva'a rakan, ti nī chinu jà'a ra yi", kàti na. ³¹ Ta juuni tu iyo iin ra kũu rey űa kũuni ra kanita'an ra chi'in inga rey űa chà'nda tiűu inga űuu, va iin rey iyo uchi mii jandaru ra ta inga ra iyo oko mii jandaru ra, za tũvi iyo yi űa kunandi ra ja'a ji'na ra kuenda, nde'o tu kũu kanita'an ra chi'in ma ra kũu rey űa vachi chi'in oko mii jandaru?, kũuni ndo. ³² Ta tu kũu ja'a ma ra kũu rey űa iyo uchi mii jandaru kanita'an ra chi'in ra, kuuni ra, tajan ni tachi ndio ra uvi uni ma ndra tatun ra na kujandondaa ndra tiűu nuu inga ma ra kũu rey ora juuni vachi chikaga ra chi'in ma jandaru ra űa na tũva kanita'an ndra. ³³ Yakan va tu kũu ndakoo ndo ndisaa ma űa iyo nuu ndo, ta kũu kuu ndo ma ndra jākua'a chi'in.

Jesuu kà'an ra iin ku'va cha'a' űii űa naja kua kuu yi tuva jāűa yi űa u'vá yi
(Mt. 5:13; Mr. 9:50)

³⁴ 'Yakan va taku ma űii va'a yi, va tu naa űa u'vá yi,

ta na kũuga kuu u'vá yi inga cha'a'. ³⁵ Ma ñíí ikan túva nda kuenda yi ni kuenda ñu'u' ta ni kuenda abono tajan chàta yo yi. Yakan va ndyo'o ndian iyo chinituni, na taso'o ndo ña kà'in —kàti Jesuu chí'in na.

15

Jesuu kà'an ra iin ku'va cha'a' mvechala ña kuànaa (Mt. 18:10-14)

¹ Tajan ndisaa ma ndian nàka'an xu'un' kuenda ñuu ka'nu Roma, ta inga ndian jà'a kuati cha jāyatini na na nuu nda Jesuu ña kũuni na taso'o na ña kà'an ra. ² Takan kũu tajan ma ndra fariseu chí'in ndra matru jākua'a tutu Ndioo, te'en kīcha'a ndra kà'an ndra chata Jesuu chí'in tu'un i'ya:

—Ra'ya ya'a ga chàta'ani ra ndikita'an ra kachi ra chí'in ma ndian jà'a kuati —kàti ndra.

³ Tajan Jesuu te'en nàka'an ndio ra iin ku'va nuu ndra:

⁴ —Tu iyo nda ndyo'o iyo iin cientu mvechala jāna, ta jākuanaa ndo iin ri tichi ku'u nuu chàkunuu ndo kũmi ndo ri, za tũvi ndakoo ndo ndi kũmi xiko cha'un kũmi ndrī ta ku'un ndio ndo kunanduku ndo ma kiti kuànaa nda kati nata'an ndo ri?, kũuni ndo. ⁵ Ta ora cha nàta'an ndio ndo ri, tajan nduva'a kuii chīsii ndio ndo ña ndava chīsò chata ndo ri. ⁶ Ta ora chàa ndio ndo ve'e ndo, tajan jāti'vi ta'an ndo ndian nàkoto ndo ta ndian iyo yatin xiin ve'e ndo, ta te'en nàka'an ndio

ndo chí'in na: “Na sii ku-unio ti ma mvechala jānai ña kuànaa jā'i cha nàta'an ndikoi ri”, kàti ndo chí'in na. ⁷ Yu'u kàti ti indukuni kua ikan kũu yi chí'in iin ndian jà'a kuati tuva ndakoo na ma ña jà'a na ta ki'vi na iti' Ndioo. Nduva'a kuii sii ni kuuni Ndioo iyo andivi cha'a' ra kua cha'a' inga kumi xiko cha'un kumi ñivi ña túva chiniñu'u na ki'vi na iti' Ndioo, ti ñivi va'a kũu na kũuni na —kàti Jesuu.

Jesuu kà'an ra iin ku'va cha'a' xu'un' ña kuànaa

⁸ Takan kũu tajan te'en nàka'an tuku Jesuu chí'in na:

—Taji'na chíyo iin ña iyo uchi ta'an xu'un' kaa nuu, ta jākuanaa ña iin yi. Yakan va ma ña jā'a ña kũu ña tãa ña iin ñu'ú kandil ma tichi ve'an, ta kīcha'a ña nàti'vian nda kati nata'an ña yi. ⁹ Tajan ora cha nàta'an ña yi, tajan jāti'vi ta'an ña ndisaa ma ndian nàkotoan chí'in ndian iyo xiin ve'an, tajan te'en kīcha'a ndioan kà'an ña chí'in na: “Na sii kuunio ti cha nàta'in ma xu'un' ña kuànaa jā'i”, kàtian. ¹⁰ Yakan va yu'u kàti chí'in ndo ti juuni nduva'a kuii sii ni kuuni ndian tati jà'a tiñu nuu Ndioo ora ndakoo iin ra kuati jà'a ra ta chikoni'i ra iti' Ndioo —kàti Jesuu.

Jesuu kà'an ra iin ku'va cha'a' iin ra kuànaa se'e

¹¹ Takan kũu tajan te'en nàka'an tuku Jesuu iin ku'va nuu na:

—Taji'na chīyo iin ra iyo uvi ta'an ndra se'e ra. ¹² Tajan ma rayoko tiá te'en nāka'an ra chí'in ma tatá ra: "Yo'o tatá, kùunì ña ku'vaun ma ndatiñu ña iyo yi ña ndaki'in", kàti ra. Tajan ma tatá ndra nāta'vi ra ma ndatiñu ra nuu ninduvi ndra. ¹³ Tajan chāa ndio iin kivi ña xiko ndio ma ra tivaa tiá ma ndatiñu ra. Ta chí'in ma xu'un' nī'i ra ña xīko ra yi kēe ra kuà'an ra iin ñuu nuu chika ña endee ndi'i ma xu'un' ra jānaa ra ti tūvi nī chito ra kumi ra yi. ¹⁴ Ta ora cha ndi'i ndio ma xu'un' jānaa ra, tajan nduva'a kuii chīyo iin tama' nuu ñuu ikan ta yā'a ndio ra soko. ¹⁵ Tajan kuà'an ndio ra kuānanduku ra tiñu jā'a ra nuu iin ma ra iyo ikan. Ta ikan jan rakan tāchi ndio ra ra na ku'un ra kujakuenda ra kini jāna ra ña ka'in iti' tichi ku'u. ¹⁶ Ta rakan ti ya'a chisoko ra ña ndava kùuni ra kachi ra ña kini chàchi ndri ta tūvi nda yo chà'a yi nuu ra. ¹⁷ Tajan chā'a ndio ra kuenda ña te'en kīcha'a ra chānini ra chí'in juuni maa ra: "Ta ndisaa ndra musu jātiñu chí'in tatá yo, ndava chàkoso ndayu chàchi ndra, ta maa yo i'ya ndava chì'o soko ña tūvi ni'o ña kacho." ¹⁸ Yakan va chānini ra: "Va'a ga chikoni'i ndiko yo ve'e ma tatá yo ta te'en kà'an yo nuu ra: Yo'o tatá, cha chittoi ti iin kuati ka'nu kùu ma ña jā'i chí'un ta chí'in Ndioo ndia. ¹⁹ Yakan va na kuātiñun yu'u takua chātiñu ma ndra kùu musu ta tūva iyo yi ña ka'un ña ra se'un

kùu." Takan chānini ra ña ni ka'an ra chí'in ma tatá ra. ²⁰ Tajan chikoni'i ndio ra kuà'an ra iti' ve'e ma tatá ra.

'Tajan ora ndē'e ma tatá ra ña yatinia vāchi ra, tajan nduva'a kuii kūnda'vini ra se'e ra ta kāndakunu ndio ra chāta'an ra nuu ra, ta ikan kāña'a ra chí'in ma se'e ra ta chūnumi ndaa ra ra. ²¹ Takan kūu tajan te'en nāka'an ndio ma ra se'e ra chí'in ra: "Yo'o tatá, cha chittoi ti iin kuati ka'nu kuu ma ña jā'i chí'un ta chí'in Ndioo ndia. Yakan va tūva iyo yi ña ka'un ña ra se'un kùu", kàti ra. ²² Va ma tatá ra te'en nāka'an ra chí'in ma ndra kùu musu ra: "iNu-mini kuki'in ndo ma ja'ma va'a ga ta na jaku'un ndo yi ra! Ta juuni na kunda'a ndo iin xe'e ta ti'i ndo yi nda'a' ra chí'in ndichan ña kundii cha'a ra. ²³ Ta juuni na kuki'in ndo iin jundiki vali ta ndu'u ga ta ka'ni ndo ri, ti ni jā'i iin viko ka'nu ta ni kacho, ²⁴ vati ma ra se'i ña kīchaa vitin kùu ra takua kùu iin ra cha chí'i kuendai va vitin cha nātaku ndiko ra, cha jākunai ra ta vitin cha nāta'an ndikoi ra." Takan kùu ta ora chínu kà'an ndio ra takan tajan kīcha'a ndio ndra jā'a ndra viko kuenda ra.

²⁵ 'Ta ora chāa ma ra chava'a se'e ra ña jātiñu tichi ku'u yatini ma nuu iyo ve'e, tajan ikan chíni ra ña chita ma yaa ta tàcha'a na, ²⁶ ta ikan jan kāna ra iin ma ra musu ma tatá ra, tajan chíkatu'un ndio ra nuu ra ña nayi kuu ma nuu iyo ve'e.

16

27 Tajan te'en nāka'an ndio ma ra musu ikan chi'in ra. "Ma ra yaniun cha kīchaa ndiko ra. Yakan va ma tataun tāchi ra ña na kuitiun ndra ma jundiki vali ta ndu'uga ta chā'ni ndra ri ti ma ra yaniun kīchaa ndito ra", kāti ra. 28 Va ma ra yani ra chava'a nī kuuni ra ki'vi ra ma tichi ve'e ti ya'a kāyuni ra. Yakan va ma tatá ra kēe ra ma tichi ve'e ta chājanini ra ra ña na ki'vi ra ma tichi ve'e nuu iyo ma viko. 29 Tajan te'en nāka'an ndio ra chi'in ma tatá ra: "Yo'o tatá, cha chito va'un ti cha ya'a kua'a' kuiya kùu yi ña jàtiñui chi'un, ta ndisaa ma ña kà'un chi'in jà'i yi, ta tükuii nda ora kuva'un vaji iin tixu'u vali nui ña jà'i iin viko chi'in ma ndra amigui. 30 Ta vitin kīchaa ma ra se'un ña chājanaa ka'ani xu'un' chi'in ñivi ña'a tondo, ta chā'a' rakan chā'niun ma jundiki vali ña ndu'uga ña iyo nuun." Takan kāti ra chi'in ma tatá ra.

31 'Tajan ma tatá ra te'en nāka'an ndio ra chi'in ra: "Yo'o se'yu, cha chittoi ti ndisaa tiempu iyoun chi'in, yakan va tandi'i ma ña iyo nui juuni ña'un kùu yi ndia. 32 Va vitin iin ña va'a kùu yi tu ja'a yo iin viko. Ta sii kuunio ti ma ra yaniun kùu ra takua kùu iin ra cha chī'í kuenda yo va vitin cha nātaku ndiko ra. Cha jākunaa yo ra niku va vitin cha nāta'an ndiko yo ra." Takan kāti ma tatá ra chi'in ra —kāti Jesuu.

Jesuu kàtitu'un ra iin ku'va cha'a' iin ra musu ña jānaa ndatiñu chito'o

1 Takan kùu tajan te'en nāka'an Jesuu chi'in ma ndra jākua'a chi'in ra:

—Taji'na chīyo iin ra kuika, ta rakan ti juuni chīyo iin ra chà'nda tiñu nuu ma ndra kùu musu ra ndia. Ta ikan jan iyo iin yo chākatitu'un nuu ma ra kùu chito'o ma ra kùu musu ña chà'nda tiñu, janaa ka'ani ra xu'un' ra. 2 Ta ikan jan kāna ndio ma ra chito'o ra ra ta te'en nāka'an ra chi'in ra: "Cha chittoi ti yöve tiñu ndaa kùu ma ña jà'un kuendai. Yakan va na ja'a yo kuenda cha'a' ma tiñu jā'un ti tūva ni jatiñun kuendai", kāti ra.

3 Tajan te'en kīcha'a ndio ma ra musu ra chānini ra ora kā'an ra takan chi'in ra: "¿Naja kua ja'a yo ña ma ra kùu chito'o yo tāva ra yo tichi tiñu jà'a yo i'ya, ta tūvi ñànde'o ña jàtiñu yo nuu ma ñu'u', ta kànuu yo ndakan yo tunda'vi ve'e ñivi? 4 Aan, cha chittoi yo nayi ni ja'a yo ora ni kindaa ma ra chito'o yo tiñu jà'a yo, ikan na ku'va ñivi na koo yo ve'e na", kùuni ra. 5 Tajan kāna ndio ra ta'ii'iin ma ndian tàvi nuu ma chito'o ra. Ta ora chāa ndio na nuu ra, tajan te'en chīkatu'un ndio ra nuu iin ma ra tàvi nuu ma chito'o ra: "¿Naja tàviun nuu ma chito'i?", kāti ra. 6 Tajan te'en nāka'an ra chi'in ra: "Tàvi iin cientu litru cete nuu ra", kāti ra.

Tajan te'en nāka'an tuku ma ra musu kuxini ikan chi'in ra: "I'ya iyo ma tutu cha'a' ma ña tàviun, na kunandiun ta taun nuu yi ña tàviun uvi xiko uchi nia. Ta takan ta'nda ma kuendaun", kàti ra. ⁷ Tajan te'en chikatu'un tuku ra nuu inga ma ra tàvi: "¿Ta yo'o, naja tàviun nuu ra?", kàti ra. Tajan te'en nāka'an ra chi'in ra: "Tàvi iin cientu karia trigu nuu ra", kàti ra. Tajan te'en nāka'an ndio ma ra musu kuxini chi'in ra: "I'ya iyo ma tutu cha'a' ma ña tàviun. Na kunandiun ta taun ña tàviun kumi xiconia nuu ra, ta takan ta'nda kuendaun", kàti ra. ⁸ Tajan ma ra kùu chito'o ma musu kuxini ña töve va'a jàtiñu, chā'a ra kuenda ña ya'a yati jàtiñu ma ra musu ikan kuenda juuni maa ra, vati tiá yati ma ndian ñuñivi nde've jàtiñu na kuenda juuni maa na kua ma ñivi chìnuni tu'un Ndioo.

⁹ 'Yakan va yu'u Jesuu, kàtitu'in nuu ndo ña na kuàtiñu ndo ma ña kuika ndo ña töve va'a ña iyo ma ñuñivi i'ya, ikan na kùu ni'i ndo amigu ndo. Ta ora ndi'i ma ña kuika ndo kuu ni'i ndo inga ra kùu tindee ndo nuu ni koo ndo endeeni iti' andivi. ¹⁰ Yakan va tu jàtiñu va'a yo ma tiñu ta'ani ña chà'a ma chito'o yo nuu yo indukuni ni jatiñu va'a yo kuenda ra ora ni ku'va ra ma tiñu ka'nuga nuu yo. Va tu töve jàtiñu va'a yo ora chà'a ra ma tiñu ta'ani nuu yo, indukuni töve ni jatiñu va'a yo tu ku'va ra iin

tiñu ka'nuga nuu yo ndia. ¹¹ Yakan va tu töve jàtiñu va'a ndo chi'in ma ña kuika ndo ña iyo chi'in ndo ma ñuñivi i'ya, juuni töve ni ku'va Ndioo ma ya'vi ka'nu nuu ndo iti' andivi, ti töve iyo tundeeni ra chi'in ndo. ¹² Ta tu töve jàtiñu va'a ndo chi'in ma tiñu tatu chā'a na nuu ndo ma ñuñivi i'ya, indukuni töve ni ku'va Ndioo ña koo ña'a maa ndo ndia.

¹³ 'Ta juuni na kùu ja'a iin ra musu tiñu nuu uvi ndra kùu chito'o ra, ti ni kuuni ra nde'e ra iin ra ta ni kuxaani ra nde'e ra inga ra. Yakan va na kùu jachi'in ra ña kà'an iin ra ta ja'a ra ña kà'an inga ra, ti töve indukuni chàniini ndra. Ta juuni na kùu kuu-nio nde'o Ndioo tuva kùunio nde'o ma xu'un' ndia —kàti Jesuu.

¹⁴ Ta takua ma ndra fariseu ya'a kùuni ndra nde'e ndra ma xu'un', yakan va ora chini ndra ña kà'an Jesuu ndisaa ma tu'un i'ya, tajan kicha'a ndra chàtu'un ndra Jesuu. ¹⁵ Va Jesuu te'en nāka'an ra chi'in ndra:

—Ndyo'o kùu ma ndian jà'ani ndo ña kùu ñivi va'a nuu nde'e tandi'i ñivi, va Ndioo takua cha chà'a ra kuenda naja kua chàniini ndo, ña jàka'nu ndo ma ña iyo nuu ndo, yakan va Ndioo ya'a xaani ra ndè'e ra ma kuàja'a ndo.

Ni koo ñivi chi'in Ndioo nuu chà'nda ra tiñu

¹⁶ 'Nda tiempu kēta Xuva takani cha iyo ma Ley taa Moisés chi'in ma tutu Ndioo ña kàti yi naja kua kùuni

Ndioo ña jà'a yo. Nda ora ikan, kàtitu'un ndi tu'un va'a Ndioo ña jàna'a yi ña cha chāta'an nuu chà'nda ra tiñu. Ta vitin ya'a ga kua'a' ñivi nànduku na naja kua kuu ki'vi na nuu iyo ra. ¹⁷ Yakan va yu'u kàti chi'in ndo ti taku andivi ta ñu'u' ñuñivi ni naa yi, va ma tu'un kà'an nuu ma tutu Ndioo töve ni naa yi, nda kati jachinu ji'na yi ma ña kà'an yi.

Jàna'a Jesuu ña na vā'a ndākoo yo ñasi'o

(Mt. 19:1-12; Mr. 10:1-12)

¹⁸ 'Taku tu iin ra'ii ndākoo ra ñasi'i ra ta tànda'a ra chi'in inga ña'a, iin kuati jà'a ra kuenda Ndioo. Ta ma ra tànda'a chi'in iin ña'a ña cha ndākoo ii, juuni iin kuati kùu yi ndia.

Iin ra kuika chi'in ra nàni Lázaru

¹⁹ 'Taji'na chīyo iin ra kuika ña chāku'un ra ja'ma ya'a va'a ta ya'vi. Ta rakan ti tandi'i kivi jà'a ra viko ta nduva'a vii jākutu ra ndia. ²⁰ Ta juuni chūnandi iin ra nda'vi ña nàni Lázaru ma nuu ñu'u' yuve'e ra. Ta rakan iin ra ya'a kua'a' ndi'i lakua iyo kuñu ra. ²¹ Ta ma ra ndà'vi i'ya chūnandi ra ikan ti kùuni ra kachi ra ma che'e yu'u ma ra kuika ña chita xuu mesa. Ta nda ma ina cha jàyatini ndri ndri nuu nàndi ra ña yùvi ndri nuu ma ndi'i kàa ra. ²² Va kēta iin kivi ña chī'í ma ra nda'vi ikan. Ta ma ndra kùu tati jà'a tiñu nuu Ndioo ndàka ndio ndra ra kuà'an

ndra nuu ni koo ra chi'in racha'nu Abraham ma andivi. Takan kùu ta chāa iin kivi ña juuni chī'í ma ra kuika, ta kūchi na ra ndia.

²³ 'Ta ora ndè'e ndio ma ra kuika tundo'o ma andaya', ta ikan jan ndōni'i ra nuu ra ta chika ndè'e ra ña ndaa Lázaru chi'in Abraham ma andivi. ²⁴ Ta ikan jan te'en kànachaa ni'i ra: "Yo'o tatá Abraham, na kunda'viniun yu'u, ta tachiun ma Lázaru na jatii ra xini nda'a' ra chi'in takuii ta kichi janani ra yi nuu yai, ikan na ndovichin yi, vati ya'a ndè'i tundo'o tichi ñu'ú i'ya", kàti ma ra kuika. ²⁵ Tajan te'en nāka'an ndio ma Abraham chi'in ra: "Yo'o se'yu, na kuku'uniun ña ma nuu ñu'u' ñuñivi nuu kīchiun, nduva'a kuii va'a chīyoun, ta Lázaru ti maa tunda'vini chākunuu ra. Ta vitin chisii ra iyo ra i'ya, ta yo'o ndè'un tundo'o. ²⁶ Ta juuni iyo iin xa'va ka'nu ma'ñu yo, ña ni ma ndian ka'in i'ya na kùu keta chiyo na iti' chiña, ta ni ndian ka'in chiña na kùu keta chiyo na iti' te'en ndia", kàti Abraham.

²⁷ 'Tajan te'en nāka'an tuku ma ra kuika chi'in ra: "Tu takan kùu yi chikain inga ñamani nuun, yo'o tatá Abraham, ña na tachiun ma Lázaru na ku'un ra ñuñivi nuu iyo ma tatái, ²⁸ vati ma ikan iyo u'un ta'an ndra yanj, na katitu'un ra nuu ndra na chikoni'i ndiko ndra chi'in Ndioo, koto nde'e ndra tundo'o takua ndè'i tundo'o i'ya", kàti ra. ²⁹ Tajan te'en nāka'an Abraham chi'in ma

ra kuika: “Cha iyo tutu Ndioo tãa Moisés chi'in ndra ta juuni iyo tu'un tãa ma ndra kà'an chi'in tu'un yu'u Ndioo ndia, ndisaa ña kà'an nuu tutu ikan, na jakua'a ndra yi ta jachi'in ndra ña kà'an yi”, kàti Abraham. ³⁰ Tajan te'en nãka'an ndio ma ra kuika chi'in ra: “Ndicha ña takan kùu yi yo'o tatá Abraham, va tu nataku ndiko iin ra ndii, ta keta ra ka'an ra nuu ndra, ni chinuni ndra ta jaña ndra ma kuati jà'a ndra”, kàti ma ra kuika chi'in ma Abraham. ³¹ Va ma Abraham te'en nãka'an ra chi'in ra: “Tu töve jàchi'in ndra ma tu'un tãa ma Moisés chi'in tu'un tãa ndra kã'an chi'in tu'un yu'u Ndioo chiyo taji'na, indukuni töve ni jachi'in ndra ma ña kà'an iin ra ndii tuva nataku ndiko ra ta keta ra nuu ndra.” Takana kàti ma Abraham chi'in ma ra kuika —kàti Jesuu.

17

Iin kuati ka'nu kùu yi tuva kuà'an yo iti' töve va'a
(Mt. 18:6-7, 21-22; Mr. 9:42)

¹ Takana kùu tajana te'en nãka'an Jesuu chi'in ma ndra jàkua'a chi'in ra:

—Taku ma nuu ñu'u' i'ya ya'a ga iyo kua'a' ma ndian jà'a kuati, va nda'vi ta'an ma ra jàna'a ma kuati nuu inga na vati ni nde'e ra tundo'o. ² Va'a ga tuva ku'ni na iin yuu mulinu sukun ra ta jaku'un na ra tichi tañu'u, koto jana'a ra kuati nuu ma ndiakwati i'ya. ³ Yakan va

na ja'a ndo kuenda nuu ndo. Tu iin ndian ta'an ndo ja'a na kuati chata ndo, na ka'an ndo chi'in na ti yüvi ña va'a ma ña jà'a na. Ta tu jachi'in na ma ña kà'an ndo, ta iyo yi ña jaka'nuni ndo ma kuati na. ⁴ Ta tu ucha cha'a' jà'a na kuati chata ndo iin kivi ta ucha cha'a' kuàka'an na nuu ndo ña na jaka'nuni ndo ma kuati na ti tüva ja'a na yi, ta iyo yi ña jaka'nuni ndo na —kàti Jesuu.

Kàtitu'un Jesuu ti tu chinunio ña kà'an ra ni koo tundeeni ra chi'in yo

⁵ Takana kùu tajana te'en kīcha'a kà'an ndio ma ndra tatun Jesuu nuu ra:

—Na tindeun ndi, ikan na chinuni ndi tiá ma tu'un Ndioo —kàti ndra chi'in Jesuu.

⁶ Tajana te'en nãka'an ndio ma Jesuu iin ku'va chi'in ndra:

—Tu chinuni ndo vaji ita'vi takua ndi'i ma chiti yuku mostaza, kuu ka'an ndo chi'in yutun morera nda ikan: “Ña kundachiyoun chiña ta ku'un kundaun tichi tañu'u ikan”, kàti ndo chi'in run. Ta ndicha ña ni jachi'in run ña kà'an ndo —kàti Jesuu chi'in ndra.

Jesuu jàna'a ra iin ku'va cha'a' ña naja kua iyo ndian kùu musu Ndioo

⁷ Tajana te'en nãka'an Jesuu chi'in na:

—Tu iyo nda ndyo'o iyo iin ra kùu musu ndo ña já kīchaa ra ña chā'an ra chāta'vi ra ñu'u' a chākumi ra mvechala jàna ndo, za ni

ka'an ndo chi'in ra ña na ya'a ra ta kunandi ra kachi ra?, kùuni ndo. ⁸ Na töve ndicha ña ni ja'a ndo takan ti java te'en ni ka'an ndo chi'in ra: "Na ja'un ña kuxini ndi ta taun yi nuu mesa, ta nda ora chinu kachi ndi tajan kunandiun kachiun ta ko'un ndia", ni kati ndo chi'in ra. ⁹ Ma ña ni ja'a ndo chi'in ra kùu yi ña tüvi ni ku'va ndo ta'vindiio nuu ra cha'a ma ña jā'a ra, vati ma tiñu tāva ndo nuu ra. ¹⁰ Taku ndyo'o ora cha jāchinu ndo ma tiñu tāchi Ndioo ña jā'a ndo, te'en iyo yi ña ka'an ndo: "Na tüvi iyo yi ña tiñu'un ndi, ti ma tiñu jā'a ndi kùu ma ña iyo yi ña ja'a ndi", kàti ndo —kàti Jesuu.

Jesuu jànda'a ra uchi ta'an ndra kù'vi jā'a kue'e ta'yu

¹¹ Ta ma tichi iti' nuu kuà'an Jesuu ma ñuu Jerusalén, yā'a ji'na ra ñu'u' Samaria chi'in ñu'u' Galilea. ¹² Ta chā'an ndio ra nuu kàndii iin kuariya ta ikan ndē'e ra uchi ta'an ndra ndo'o kue'e ta'yu ña ndē'e chika ndra ra. Yakan va nuu ka'iin ndra chika, te'en kànachaa ndra ra:

¹³ —Yo'o Tatá Jesuu, na ja'un ñamani nuu ndi ta kunda'viniun ndyu'u —kàti ndra.

¹⁴ Tajan ora ndē'e Jesuu nuu ka'iin ndra ta te'en nāka'an ra chi'in ndra:

—Na ku'un ndo kujana'a ndo ndo nuu ma ndra sutu ti cha ndā'a ndo —kàti Jesuu chi'in ndra.

Tajan kēe ndio ndra kuà'an ndra ta chi'in ña chikani ndra kuà'an ndra ta chā'a ndra kuenda ña cha ndā'a ndra. ¹⁵ Tajan iin ma raku'vi ña iyo tañu ndra ora chā'a ra kuenda ña cha ndā'a ra, ta chikokani ndiko ra kuà'an ra nuu ndaa Jesuu, ña nduva'a kuu ni'i kànachaa ra ña jāka'nu ra Ndioo. ¹⁶ Tajan ora chāa ndio ra nuu ndaa Jesuu ta chūnandi chiti ra nuu ra nda kati nani te'e nuu ra nuu ñu'u'. Ta te'en kicha'a kà'an ra chi'in Jesuu:

—Na ta'vindioun cha'a' ña jānda'un yu'u —kàti ra chi'in Jesuu. Ta rakan yüvi ra judíu kùu ra ti ra ñu'u' Samariani kùu ra.

¹⁷ Tajan te'en nāka'an ndio Jesuu chi'in ma ñivi ka'iin ikan:

—Cha chito va'i ti uchi ta'an ndra jānda'i. ¿Ndanu iyo ma inga iin ta'an ndra?

¹⁸ ¿Naja tüvi vāchi inga ma ndra judíu ta jaka'nu ndra Ndioo ña uvanuu ma ra ñu'u' Samaria kichaa?, kùuni ndo —kàti Jesuu chi'in ma ñivi.

¹⁹ Tajan te'en nāka'an ndio Jesuu chi'in ra:

—Ndetā ta ku'un ve'un, ti cha'a' ña chiniun kùu yi ña cha ndā'un —kàti Jesuu chi'in ma ra Samaria.

Tu'un jàna'a naja kua ni kichi nuu chà'nda Ndioo tiñu (Mt. 24:23-28, 36-41)

²⁰ Tajan te'en kicha'a chikatu'un ma ndra fariseu nuu Jesuu:

—¿Nda ora ni kichaa nuu chà'nda Ndioo tiñu? —kàti ndra.

Ta te'en nāka'an ndio Jesuu chi'in ndra:

—Taku ma nuu chà'nda Ndioo tiñu na kuu nde'o yi ma ora ni kichaa yi. ²¹ Yakan va ma ora ikan na kuu ka'an ñivi ña i'ya kuu nuu iyo Ndioo ra chà'nda tiñu a ikan, vati ndicha kuii ña cha iyo yi tañu ndo —kàti Jesuu chi'in ndra.

Tajan te'en nāka'an tuku Jesuu chi'in ma ndra jàkua'a chi'in ra:

²² —Ni chaa iin kivi ña ni kuuni ndo nde'e ndiko ndo yu'u ra Se'e ñivi tachi Ndioo ma ora ni kichi inga cha'a. Va kumaniga keta yi. ²³ Vati iyo ñivi ni ka'an: "I'ya ndaa ra", a "Ndakan vachi ra", ni kati na. Va koto tändikun ndo ku'un ndo chata na. ²⁴ Vati ma kivi ni kichi ndiko yu'u, ra Se'e ñivi tachi Ndioo jandondichin ma ora ni koyoi takua jà'a ma tacha ora koyo yi ña jandondichini yi iti' andivi a nda nikuuni. Takan ni ndotacha jà'a yu'u, ra Se'e ñivi tachi Ndioo ora ni kichi ndiko inga cha'a. ²⁵ Va iyo yi ña nde'e ji'nai tundo'o, ta tüvi kuu ni ma ñivi iyo ma tiempu i'ya nde'e na yu'u. ²⁶ Vati ma tiempu ni kichi ndiko yu'u ra Se'e ñivi tachi Ndioo, indukuni ni ja'a ma ñivi takua jà'a na tiempu chiyo Noé. ²⁷ Va ma tiempu ikan, chàchi na ta chì'i na ta tànda'a na. Tajan nunuu ni chāa ndio ma kivi ña kī'vi ndio Noé ma tichi varku ra ta kuu ndio ma savi ta tandi'i ñivi töve kī'vi ma tichi varku chi'i ndi'i kuii na. ²⁸ Ta indukuni jà'a na tiempu chiyo Lot ndia, ti ma

ñivi chàchi na, chì'i na, ta jàta na ndatiñu ta xiko na yi, ta tàchi na ta jàva'a na ve'e na, ²⁹ va ora kēe ndio ma Lot ma ñuu Sodoma, tajan Ndioo nunuu ni jākoyo ndio ra ñu'ú chi'in azufre ma iti' andivi chata na, ta takan jà'a ra ña chā'ni ndi'i ra na. ³⁰ Takan ni kuu ma ora ni keta kivi ña ni kichi ndiko ra Se'e ñivi tachi Ndioo.

³¹ 'Vati ma kivi ikan tu iyo nda ndyo'o ka'in ndo siki ve'e ndo, na kī'vi ndo ni ña tāvani'i ndo ndatiñu ndo ña ka'in tichi yi. Ta nda ndyo'o kachika tichi ku'u ma ora ikan, tiá va'a ña na kü'un ndo ve'e ndo ndia. ³² Na kuku'uni ndo naja kua tā'an ñasi'i Lot ña chī'an. ³³ Ma ora ikan tu nanduku ndo naja kua kakú ndo, ni kuvi ndo, va tuva kuvi ndo cha'a ma Racha'nu Ndioo, ni koo ndo chi'in ra endeeni.

³⁴ 'Yakan va yu'u kati chi'in ndo ti ma chanikuua ora ikan tu uvi ta'an ndra kàndoyo ndra kixi ndra tichi iin ve'eni, iin ra va ni kani'i ma Racha'nu Ndioo ña ku'un ra chi'in ra, ta inga ra töve. ³⁵ Ta tu uvi ta'an ñivi ña'a iin ndikoni vi, iin ña va ni kani'i ma Racha'nu Ndioo kuà'an ña chi'in ra, ta inga ña töve. ³⁶ Ta indukuni kuu yi tu uvi ta'an ndra'ii jàtiñu ndra ku'u, iin ra va ni kani'i ma Racha'nu Ndioo ku'un ra chi'in ra, ta inga ra töve —kàti Jesuu chi'in ndra.

³⁷ Tajan te'en chīkatu'un ndio ma ndra jàkua'a chi'in ra nuu ra:

—Yo'o Racha'nu, ¿ta ndanu ni kuu yi takan? —kàti ndra.

Tajan te'en nāka'an ra chi'in ndra:

—Taku nuu kàndii ma ña ch'i'i, ikan kuti'vi ma chii chàchi ndri —kàti Jesuu.

18

Jesuu, kàtitu'un ra iin ku'va cha'a' iin ña'a kīndoo nda'vi ta cha'a' iin ra juez ra jàndondaa kuati

1 Takan kūu tajan te'en kīcha'a Jesuu jàna'a ra iin ku'va nuu na, cha'a' naja kua iyo yi ña ka'an na chi'in Ndioo ndisaa tiempu koto jàña na ña jà'a na yi:

2 —Taji'na chiyo iin ra kùu vesi ña jàndondaa tiñu. Ta rakan ti tükuii jàka'nu ra Ndioo, ta tüvi tiñu'u ra ñivi ndia. 3 Ta juuni ma ñuu ikan iyo iin ña'a kīndoo nda'vi. Ta yakan ti iyo iin kuati chi'an, yakan va nani kivi chà'an ña chàti'an kuati nuu ma ra vesi, ta yakan te'en kà'an ña: “Yo'o racha'nu, na tindeun yu'u ta jàndondaun ma kuati jà'a inga ñivi chi'in”, kàtian. 4 Ta cha kua'a' tiempu kùu yi ña chàti'an kuati nuu ra ta tükuii kùuni ra jachi'in ra ma ña kà'an ña. Va juuni maa ra te'en chàniini ra: “Vaji töve jàka'nui Ndioo ta töve tiñu'i ñivi, 5 va tava ma ña'a kīndonda'vi i'ya endee töve jàña ña ña kichi ti'an kuati nui, yakan va va'a ga ña na jandondai ma kuatian koto jasanian xinj chi'in ma tiñu jà'i, ta jakayunian yu'u.” Takan chàniini ra —kàti Jesuu.

6 Tajan te'en nāka'an ndio ma Racha'nu Jesuu chi'in na:

—Ndisaa ña'a kùu ma ña chàniini ma ra vesi kini ña jàndondaa kuati. 7 Yakan va tu ma ra kùu vesi ña jàndondaa tiñu jà'a ra yi vaji yüvi ra va'a kùu ra, kùuni yi ka'an yi ña nduva'a ga va'a ni ja'a ma Racha'nu Ndioo yi chi'in yo tuva chikan yo yi nuu ra nani kivi ndia. Ta Ndioo, 8 a ni kuyanga ra ku'va ra ma ña chikan ndo nuu ra?, kùuni ndo. 8 Ta cha'a' yakan kùu yi ña yu'u kà'in chi'in ndo juuni numini ni ka'an Ndioo cha'a' ndo tuva takan ja'a ndo. Va ma ora ni kichaa ndiko ma ra Se'e ñivi tachi Ndioo ma nuu ñu'u' ñuñivi i'ya, nde'o tuva juuni nata'an ga ra ma ndian chàniini tu'un ra —kàti Jesuu.

Jesuu kàtitu'un ra iin ku'va cha'a' iin ra fariseu ta cha'a' iin ra nàka'an xu'un' kuenda ñuu ka'nu Roma

9 Tajan te'en nāka'an tuku Jesuu iin ku'va nuu ma ñivi inga cha'a', vati iyo ndian kàti ña kùu na ndian va'a, va tüvi ndicha, ti tüvi kùuni na nde'e na ta'an na:

10 —Iyo uvi ta'an ndra'ii ña chà'an ndra chàka'an ndra chi'in Ndioo tichi veñu'u ka'nu. Va iin ra kùu ra fariseu ta inga ra kùu ra, ra nàka'an xu'un' kuenda ñuu ka'nu Roma. 11 Tajan ma ra fariseu chūndaa ra ta te'en kīcha'a ra kà'an ra chi'in Ndioo cha'a' ra tichi ma veñu'u ka'nu: “Yo'o Racha'nu chà'i ta'vindioo nuun, vati tüvi jà'i takua jà'a inga na ña su'u na ta

kini na ta kì'vi na chi'in ña'a yüvi ñasi'i na. Ta juuni chà'i ta'vindioo nuun, ti tüvi jà'i takua jà'a ma ra nàka'an xu'un' kuenda ñuu Roma ña ndaa ikan ndia. ¹² Vati yu'u jänditai yu'i uvi cha'a' iin jamana ta chà'i uchi porcientu ma xu'un' jàkanai nuun ndia." Takan kàti ma ra fariseu ña kà'an ra chi'in Ndioo.

¹³ 'Takan kūu ta ma ra nàka'an xu'un' kīndoo ra ndaa ra yatini ma ikan ta ni tüvi kàni'i ra ma nuu ra ña nde'e ra iti' andivi, ta kāni ra pechu ra ti ya'a nda'vi kùuni ra tajan te'en kīcha'a ra kà'an ra chi'in Ndioo: "Yo'o Racha'nu Ndioo na kunda'viniun nde'un yu'u, vati chittoi ti iin ra jà'a kuatini kùì", kàti ra. ¹⁴ Takan kūu yakan va yu'u kàti chi'in ndo ti ma ra nàka'an xu'un' ora kēe ra kuà'an ra ve'e ra cha jānaa Ndioo kuati ra, va ma ra fariseu töve. Vati ma ndian jàka'nu juuni maa, ni jakukanuu Ndioo na, ta ma ndian kà'an nda'vi cha'a' nuu Ndioo, ni jaka'nu Ndioo na.

Jesuu jà'ii ra ndiakwati

(Mt. 19:13-15; Mr. 10:13-16)

¹⁵ Ta juuni ka'in ñivi ikan ña chàndaka na ndiakwati se'e na, na jundii Jesuu nda'a' ra xini na, va ora ndē'e ma ndra jàkua'a chi'in Jesuu ña takan jā'a na, tajan te'en kīcha'a ndio ndra kà'an xaan ndra nuu ma ndian chàndaka ma ndiakwati nuu Jesuu:

—Na kündaka ndo se'e ndo nuu ndaa Jesuu —kàti ndra.

¹⁶ Tajan kāna ndio Jesuu ndra jàkua'a chi'in ra, ta te'en nàka'an ra chi'in ndra:

—iNa jā'a ndo takan! Ku'va ndyo'o ña na kichi ma ndiakwati nui, ta na kāsī ndo nuu na, ti ma ñivi iyo nuu chà'nda Ndioo tiñu, indukuni kàa na kua kàa ma ndiakwati. ¹⁷ Yakan va ndicha va'i ña kà'in chi'in ndo ti tu töve chinuni ndo tu'un Ndioo takua chinuni ndiakwati ka'in i'ya, na kūu kī'vi ndo koo ndo chi'in Ndioo nuu chà'nda ra tiñu —kàti Jesuu chi'in ndra.

Iin ra kuika nàtu'un ra chi'in Jesuu

(Mt. 19:16-30; Mr. 10:17-31)

¹⁸ Takan kūu ta iin ra chà'nda tiñu nuu ñivi judíu te'en chikatu'un ra nuu Jesuu:

—Yo'o Matru va'a, ¿nayi iyo yi ña ja'i ta kùu ni'j nuu koo ndittoi endeeni chi'in Ndioo? —kàti ra.

¹⁹ Tajan te'en nàka'an ndio Jesuu chi'in ra:

—¿Ta naja kà'un ña kùì Matru va'a? Ta uvanuuni ra va'a kùu ra ña iyo ra, ta rakan kùu ra Ndioo. ²⁰ ¿A cha chitoun naja kua kà'an ma tu'un Ndioo? Ma tu'un Ndioo te'en kà'an yi —kàti Jesuu chi'in ra. —Na kī'viun chi'in ña'a yüvi ñasi'un, na kà'niun, na sū'un na kà'un tu'un vata chata inga ñivi, ta na tiñu'un tatáun chi'in ma'un —kàti ra.

²¹ Tajan rakan te'en nàka'an ndio ra chi'in Jesuu:

—Ndisaa yakan cha jā'i yi nda ora kūi ravali —kàti ra.

²² Ta ora chīni Jesuu ma ña kā'an ra, tajan te'en nāka'an ndio ra chí'in ra:

—Uvanuunia nakuyi kumani ña jà'un: na xiko ndi'un ma ña iyo nuun ta jachaun ma xu'un' nuu ndian nda'vi. Takan iyo yi ña ja'un ta kuu ni'un ña kuikaun iti' andivi. Ta ora cha jā'un yi, tajan na kichiun ta ku'un chatai —kàti Jesuu chí'in ra.

²³ Takan kūu ta ora chīni ndio ra ma ña kā'an Jesuu, tajan nduva'a kuii nda'vi kùuni ra, ti ya'a kuika ra.

²⁴ Ta ora ndē'e Jesuu ña nda'vi kùuni ra, tajan te'en nāka'an ra chí'in ñivi ka'in ikan:

—Ya'aga ndetiñu kuenda ndian kuika ña k'vi na nuu chà'nda Ndioo tiñu. ²⁵ ¿A nde'un iin cha'a' ña k'vi iin camellu xe'e iin kutiku? Ta takua iin ra kuika na kùu k'vi ra nuu chà'nda Ndioo tiñu —kàti Jesuu.

²⁶ Ta ma ndian chīni ña kā'an Jesuu te'en k'cha'a na chikatu'un na nuu ra:

—Aan, ¿ta nda ndian kùu ma ndian ni kakú tuva takan?, kùuniun —kàti na.

²⁷ Tajan te'en nāka'an Jesuu chí'in na:

—Ma ña ndetiñu kuenda ma ñivi, kuenda ma Ndioo töve ndetiñu kùu yi —kàti Jesuu.

²⁸ Takan kūu tajan te'en nāka'an Petu' chí'in ra:

—Yo'o Racha'nu taku ndyu'u ndākoo ndi ndisaa ña iyo nuu ndi, ta tändikun

ndi chataun —kàti Petu' chí'in Jesuu.

²⁹ Tajan te'en nāka'an ndio Jesuu:

—Ndicha va'i ña kà'in chí'in ndo, ti nda ndian nikuuni ña ndākoo na ve'e na ñasi'i na yani na tatá na ta se'e na cha'a' ña kuàkatitu'un na naja kua koo ñivi chí'in Ndioo nuu chà'nda ra tiñu, ³⁰ ni ni'i na tiá kua'a' ya'vi na ñuñivi i'ya ta juuni ni ni'i na ya'vi na tiá iti' nuu ndia, ti ni ni'i na nuu koo ndito na endeeni chí'in Ndioo nuu chà'nda ra tiñu —kàti Jesuu.

Cha'a' uni kàtitu'un tuku Jesuu ña ni kuvi ra

(Mt. 20:17-19; Mr. 10:32-34)

³¹ Takan kūu tajan kāna ndio Jesuu ndi uchi uvi ma ndra jàkua'a chí'in ra, ta te'en nāka'an ra chí'in ndra:

—Vitin ni ko'o ñuu Jerusalén, vati ikan ni chinu ma ña kā'an ma ndra kà'an chí'in tu'un yu'u Ndioo, ndisaa ña taa ndra cha'a' ña ni ta'an ma ra Se'e ñivi tachi Ndioo. ³² Vati ma ñivi judúu ni ku'va na ra nda'a' ñivi vachi inga ñuu. Ta ndiakan ni kuātu'un na ra, ta ni ka'an ti'ini na chata ra, ta ni tivisii na ra, ³³ tajan kani na ra ta ka'ni na ra, va tichi uni kivi ni natakú ndiko ra tañu ñivi ndii —kàti Jesuu.

³⁴ Va ma ndra jàkua'a chí'in ra tükuii ni kutunini ndra ma ña kā'an ra, ta ni tüvi chito ndra nda kuenda kùu ma ña kā'an ra chí'in ndra, vati na chā'a Ndioo ña kutunini ndra ma ña kà'an ra.

*Jànda'a Jesuu iin ra kuaá
ìyo iti' ñuu Jericó*
(Mt. 20:29-34; Mr. 10:46-
52)

³⁵ Ora cha kuàkuyatin Jesuu ma ñuu Jericó, ta ikan ndē'e ra ña nàndi iin ra kuaá yu'u iti' nuu kuà'an ra ña chìkan ra tunda'vi. ³⁶ Yakan va ora chīni ra ña ya'a kua'a' ñivi, tajan chikatu'un ndio ra nuu ma ñivi ña nayi kùu ma ikan. ³⁷ Tajan kātītu'un na nuu ra ña Jesuu ra ñuu Nazaret kùu ra ña yà'a ra ma ikan. ³⁸ Tajan te'en kīcha'a ra kànachaa ra:

—Yo'o Jesuu tata racha'nu David, na kunda'viniun yu'u —kàti ra.

³⁹ Ta ma ndian kuà'an iti' nuu kà'an xaan na chí'in ra ña na taxiin koo yu'u ra, va vi'a kànachaa ra te'en kà'an ndiko ra:

—Yo'o Jesuu tata racha'nu David, na kunda'viniun yu'u —kàti ra.

⁴⁰ Tajan chūndaa ndio Jesuu ta tāchi ra na ña na kuki'in na ra. Tajan ora chāa na chí'in ra yatin ma nuu ndaa ra, tajan te'en kīcha'a Jesuu chikatu'un ra nuu ra:

⁴¹ —¿Nayi kùuniun ña ja'i chí'un? —kàti Jesuu.

Tajan te'en nāka'an ma ra kuaá chí'in ra:

—Yo'o Racha'nu, kùunì ña na janda'un tinui ikan na kuu nde'i —kàti ra.

⁴² Tajan te'en nāka'an Jesuu chí'in ra:

—Na ndondichin nde'un ti cha'a' ña chìnuniun kùu yi, ña cha ndā'a ma tinuun —kàti Jesuu chí'in ra.

⁴³ Tajan ña juuni ma ora ikani kùu nande'e ra, tajan kīcha'a ndio ra jàka'nu ra Ndioo, ta tándikun ra kuà'an ra chata Jesuu. Ta ndisaa ma ñivi ndē'e ña kūu chí'in ra juuni kīcha'a na jàka'nu na Ndioo ndia.

19

*Jesuu kà'an ra chí'in ra
nàni Zaqueo*

¹ Tajan kī'vi ndio Jesuu ma tichi ñuu Jericó. Ta chàkunuun ra ikan. ² Ta ma ñuu ikan ti iyo iin ra kuika nàni Zaqueo. Ta rakan ti ra kùxini nuu ndra nàka'an xu'un' kuenda ñuu ka'nu Roma kùu ra. ³ Ta rakan ti kùuni ra nakoto ra Jesuu, va na kuu nde'e ra ra, ti ya'a kua'a' ñivi ta ya'a ndiki ra ndia. ⁴ Yakan va yā'a nduu ra kuà'an ra iti' nuu, ta ikan ndāa ra nuu iin yutun nàni sicómoro ña ndaa yatini nuu ni ya'a Jesuu, ikan ti na kuu nde'e ra ra. ⁵ Ta ora yā'a ndio Jesuu ma ikan, tajan ndē'e ndaa ra nuu yutun nuu nàndi ra, tajan te'en nāka'an Jesuu chí'in ra:

—Yo'o Zaqueo, na nuun, vati kivi i'ya ni ndoi nuu iyo ve'un —kàti Jesuu chí'in ra.

⁶ Tajan numini nūu ndio ra ma nuu yutun, ta chūnumi ra ra ti ya'a chisii ra ña kà'an Jesuu takan. Tajan chāka ndio ra ra kuà'an ra ve'e ra. ⁷ Ta ora ndē'e ma ñivi ña kuà'an Jesuu chí'in ra, tajan tükuii va'a kūuni na, ta kīcha'a na kà'an ndaa na chata Jesuu ña naja kuàkindoo ra

ve'e iin ra jà'a kuati, kàti na. ⁸ Tajan ndēta ndio ma Zaqueo ta te'en kīcha'a ra kà'an ra chi'in ma Racha'nu:

—Yo'o Racha'nu, java ma ndatiñu ña iyo nui, ni ku'vai yi nuu ma ndian nda'vi, ta tu iyo nda ndian jānda'viñā'i, nda kumi cha'a' ni jachikoni'i ndikoi yi nuu na inga cha'a' —kàti ra.

⁹ Tajan te'en nāka'an Jesuu:

—Vitin va cha kīchaa ña ni kakú ñivi iyo ve'e i'ya ti juuni ñivi Abraham ra chíyo taji'na kùu ra'ya ndia. ¹⁰ Vati ma ra Se'e ñivi tāchi Ndioo, vāchi nanduku ra ñivi iyo ñuñivi i'ya, ta vāchi jakakú ra ndian cha iyo tiempu ña kuànaa ndia.

Jesuu kà'an ra iin ku'va cha'a' ña naja kua jàtiñu yo chi'in uchi ta'an xu'un' kaa
(Mt. 25:14-30)

¹¹ Ta ndava tàso'o ma ñivi ña kà'an Jesuu, yakan va kīcha'a tuku ra nātu'un ra iin ku'va nuu na, vati cha chito ra ña chani chaa ra ma ñuu Jerusalén. Ta cha'a' yakan kùu yi ña chànini na ña chani kuyatin kichaa nuu chà'nda Ndioo tiñu nuu na. ¹² Yakan va te'en kīcha'a nāka'an Jesuu yi nuu na:

—Taji'na, chíyo iin ra ya'a iñu'u. Ta rakan ti kēe ra kuà'an ra inga ñuu nuu chika, vati ikan ni ku'va na tiñu nuu ra ña ni kuu ra Rey ta ka'nda ra tiñu, tajan kichaa ndiko ra. ¹³ Ta antea ña ni kee ra ku'un ra, tajan kāna ra uchi ta'an ma ndra musu ra, ta ta'ii'in ndra chā'a ra iin ma xu'un'

oro ña ya'a ya'vi ndaa. Tajan te'en nāka'an ra chi'in ndra: “Na jatiñu va'a ndo chi'in ma xu'un' ña chā'i nuu ndo, ta nda ora ni kichaa ndikoi, tajan ku'va ndiko ndo yi chi'in ña jākanaa yi nui”, kàti ra chi'in ndra. ¹⁴ Va tava ma ñivi ñuu ra, ti ya'a tixin na nde'e na ra, yakan va tāchi na iin ndra kùu tatun ña kuàkatitu'un ndra nuu ma rey, ta te'en kà'an na nuu ma tatun: “Na tüvi kùuni ndi ña kùu ra Rey ndi, ta ka'nda ra tiñu nuu ndi.” Takan kàti na chi'in ma tatun.

¹⁵ 'Va nī kuu yi takua chànini na ja'a na, vati nì'i ra tiñu ña kùu ra Rey nuu na, tajan ora cha kùu ra rey ta chíkoni'i ndiko ra ñuu ra. Ta ora chāa ndio ra ma ñuu ra, tajan tāchi ndio ra tiñu chata ma ndra musu ña chā'a ra xu'un' nuu ña na kichi ndra vati kùuni ra koto ra naja jākanaa ii'iin ndra chi'in ma xu'un' chā'a ra nuu ndra. ¹⁶ Tajan chāa ma ra nunuu, ta rakan te'en nāka'an ra chi'in ma rey ikan: “Yo'o racha'nu, ma xu'un' ña chā'a nuun nui ña jàtiñui chi'in yi ta jākanaa yi nda uchi cha'a' tiá”, kàti ra. ¹⁷ Tajan te'en nāka'an ndio ma ra kùu Rey chí'in ra: “Cha chitoi ti ya'a ga va'a ra musu kùun, ta cha'a' yakan kùu yi ña iyo tundeeni chí'un. Yakan va vitin ni ku'vai tiñu ka'nu ga nuun ña na ka'ndaun tiñu nuu uchi ta'an ñuu”, kàti ma ra kùu Rey chí'in ra. ¹⁸ Tajan inga tuku ra chāa nuu ra. Ta rakan te'en nāka'an ra chí'in ra: “Yo'o racha'nu, ma

xu'un' ña chā'a nuun nui ña jàtiñui chi'in yi ta jākanaa yi nda u'un cha'a' tiá", kàti ra. ¹⁹ Tajan te'en nāka'an ndio ma ra kùu Rey chi'in ra: "Nuu yo'o ni ku'vai tiñu ña na ka'ndaun tiñu nuu u'un ta'an ñuu", kàti ra chi'in ra.

²⁰ 'Ta inga tuku ra chāa nuu ra, ta rakan te'en nāka'an ra chi'in ra: "Yo'o racha'nu, ma xu'un' ña chā'a nuun nui, ndākiva'i yi tichi iin pañitu, i'ya iyo ma xu'un'. ²¹ Nī kuunj jatiñui chi'in yi vati ndasij nde'i ñun, ti cha chitoi ña ya'a xaun, vati nāmaun ndatiñu ña tachi inga ñivi ta jàti'viun ña tüvi nī tachiun", kàti ra. ²² Tajan te'en nāka'an ndio ma ra kùu Rey chi'in ra: "Yo'o ra musu ña tüvi va'a chānini. Cha'a' ma tu'un kā'un chiña, ni tiso kuatj ñun. Vati juuni maun kà'un ña yu'u kùu iin ra tüvi va'a jà'a, ta ña nāmai xu'un' nuu ma ñivi ta tüvi jàtiñui, ta cha'a' ña kà'un ña nakuisoi ndatiñu nuu tüvi jàtiñui. ²³ Yakan va tu chitoun ña takan kùu yi, çta naja tüvi nī chati'un yi tichi vanku niku, ta ora kichaa ndikoi nuu iyo ve'i, ikan na jachikoni'i ndikoun yi nui chi'in ma xu'un' siki yi niku? Va tüvi nī ja'un takan", kàti ra. ²⁴ Tajan te'en nāka'an tuku ma ra kùu Rey chi'in ndian ka'iin ikan: "Na namaa ndo ma xu'un' ikan nuu ra, ta ku'va ndo yi nuu ma ra jākanaa uchi cha'a' tiá", kàti ra. ²⁵ Tajan te'en nāka'an ma ñivi ikan chi'in ra: "Yo'o racha'nu, na tüvi

va'a ma ña kā'un, vati rakan cha jākanaa ra kua'a' xu'un' chi'in ma xu'un' chā'un nuu ra", kàti na. ²⁶ Tajan te'en nāka'an ma ra kùu Rey: "I'ya kà'in chi'in ndo ti ma ñivi jàtiñu va'a tiaga kua'a' ma ndatiñu na ni koo, va ma ñivi töve jàtiñu va'a, ni kindaa Ndioo ma tiñu jà'a na vaji töve kua'a' yi. ²⁷ Ta ma ndian töve kùuni ña kui Rey niku, kuàki'in ndo na ta kundaka ndo na kichi na i'ya, ta ka'ni ndo na nui." Takan kàti ra.

*Jesuu k'ivi ra ñuu
Jerusalén*

*(Mt. 21:1-11; Mr. 11:1-11;
Jn. 12:12-19)*

²⁸ Ta ora chinu kā'an Jesuu tu'un ikan, tajan kēe ndiko ra kuà'an ra ma iti' ñuu Jerusalén. ²⁹ Tajan ora cha kùyatin ra nuu kàndii ma ñuu Betfagé chi'in ñuu Betania nuu iyo yuku Olivu, tajan tachi ndio ra uvi ta'an ma ndra jākua'a chi'in ra ñuu ikan, va ji'na te'en kā'an ra chi'in ndra:

³⁰ —Na ku'un ndo kuariya ña kàndii ikan ta ora chaa ndo ma ikan, ikan nata'an ndo iin burru ndikun ña n'i'in na takā'an koso. Na ndachi ndo ri ta kundaka ndo ri kichi ndo nui nde've. ³¹ Ta tu iyo ndian chikatu'un nuu ndo ña naja ndàchi ndo ri, ta kati ndo ti ma racha'nu chito'o ndo chiniñu'u ri kàti ndo —kàti Jesuu chi'in ndra.

³² Tajan kēe ndio ndra kuà'an ndra ta nāta'an ndra ndisaa yi takua kàtitu'un Jesuu nuu ndra. ³³ Tajan kicha'a ndra ndàchi ndra

ma burru, ta ora ndē'e ma ra chito'o ri ndra, ta te'en kīcha'a chikatu'un ra nuu ndra:

—¿Ta naja ndàchi ndo ma burru jànai? —kàti ra.

³⁴ Tajan te'en nāka'an ndio ndra chi'in ra:

—Ndàchi ndi ri ti ma racha'nu chiniñu'u ri —kàti ndra chi'in ra.

³⁵ Tajan jündii ndio ndra ja'ma ndra chata ri ta kēñu'u ndra ri chāa ndra nuu ndaa Jesuu. Ta ikan jāndaa ndra ra chata ri.

³⁶ Tajan kuàkua'an Jesuu, ta kua ikan chàkin ma ñivi ikan ja'ma na ma iti' kuà'an ra.

³⁷ Tajan ora cha kūyatin ra iti' nuu inuu ma yuku Olivu, tajan ndisaa ma ndian chìnuni ña kuà'an chata ra, te'en kīcha'a na kànachaa na ña chisii na. Ta jàka'nu na Ndioo cha'a' ndisaa ndatu ña ndè'e na jā'a ra:

³⁸ —¡Ya'a ga íi kùu ma ra kùu Rey ña kīchaa chi'in ndatu ma Racha'nu Ndioo! ¡Ta na koo vii ma Racha'nu ìyo iti' andivi! ¡Ta na jaka'nu yo ra cha'a' ma ña jā'a ra! —kàti na.

³⁹ Ta iin ma ndra fariseu, ña kuà'an tañu ma ñivi ikan, te'en kīcha'a ndra kà'an ndra nuu Jesuu:

—Matru, ¡na ka'un nuu ma ndian kākichi chataun, na taxiin kuu yu'u na! —kàti ndra.

⁴⁰ Tajan te'en nāka'an ndio Jesuu chi'in ndra:

—Yu'u kàtitu'in nuu ndo ti tu jakutaxin ma ñivi vāchi chatai, nda ma yuu kàndoyo chiña ni jaka'nu yi yu'u ndia —kàti ra.

⁴¹ Ta ora cha kūyatin ndio Jesuu ma ñuu Jerusalén, ta te'en kīcha'a ra chàku ra cha'a' ma ñivi ñuu ikan, ora ndè'e ra yi:

⁴² —Ndyo'o ñivi ìyo ñuu Jerusalén tu kutunini ndo ña na nani'i ndo naja kua koo vii ndo chi'in Ndioo cha'a' ña ìyo ra i'ya chi'in ndo jitu ma kivi vitin, va na kùu ga yi ni vitin, ta ni iti' nuu, ti cha tīndixe'e Ndioo yi nuu ndo.

⁴³ Vati ni keta iin kivi ña ni koo kuati chi'in ndo ti ma ndian xaani nde'e ndo ni ja'a na iin muru naja kua kandii ñuu ndo, ta ni kuikonuu ndio na ndo ta kanita'an na chi'in ndo.

⁴⁴ Yakan va ni ka'ni ndi'i na ndo, ta takan ni janaa na ma ñuu ndo ña ni'iin ga yuu ìyo cha'a' ve'e ndo tūva ni kindoo yi, vati töve k'ì'in ndo kuenda ma Racha'nu Ndioo ora cha kīchaa ra ña kùuni ra jakakú ra ndo —kàti Jesuu chi'in ma ñivi ñuu Jerusalén.

Jesuu tàva ra ndian xiko tichi kora veñu'u ka'nu ndian judíu ñuu Jerusalén

(Mt. 21:12-17; Mr. 11:15-19; Jn. 2:13-22)

⁴⁵ Ta ora yā'a ña kā'an Jesuu takan, tajan kī'vi ndio ra ma tichi kora veñu'u ka'nu ndian judíu, ta kīcha'a ndio ra jākunu ra ma ndian xiko chi'in ndian jàta ña ka'ìin ma ikan chi'in tu'un i'ya:

⁴⁶ —Nuu ma tutu Ndioo kà'an yi ti ve'e i'ya kùu ve'e Ndioo, nuu kà'an na chi'in ra kàti yi. Va ndyo'o, jāndaku ndo yi iin ve'e ndrasu'u —kàti Jesuu chi'in na.

47 Ta tandi'i kivi jàna'a Jesuu nuu ma ñivi ma tichi veñu'u ka'nu ikan, ta ma ndra sutu cha'nu chi'in ndra jàkua'a tutu Ndioo, ta chi'in tandi'i ndracha'nu ña iyo ma ñuu ikan nànduku ndra naja kua ja'a ndra ta kuu ni'i ndra kua ka'ni ndra Jesuu. 48 Va nī kuu ni'i ndra naja kua ja'a ndra ti ndisaa ma ñivi tàso'o na ña kà'an Jesuu, ta chīsii na ña jàna'a ra nuu na.

20

Jesuu tüvi nī ka'an ra ndanu nī'i ra ndatu ra
(Mt. 21:23-27; Mr. 11:27-33)

1 Iin kivi ndaa Jesuu tichi kora veñu'u ka'nu ñuu Jerusalén ña jàna'a ra nuu ma ñivi naja kua kuu yi ña jàkaku Ndioo ñivi. Ta ora ikan chāa ma ndra sutu cha'nu chi'in ndra matru jàkua'a tutu Ndioo, ta chi'in inga ndra cha'nu ma ñuu. 2 Ta te'en kīcha'a chikatu'un ndra nuu ra:

—¿Yo tachi ñun ña jà'un te'en? Ta, ¿yo chā'a ndatu nuun? —kāti ndra.

3 Ta te'en nāka'an ndio Jesuu chi'in ndra:

—Ji'na kùunī ña katitu'un ndo nui iin ña ni ndakatu'in nuu ndo ndia: 4 ¿Yo tachi Xuva ña jàkunduta ra, a Ndioo, a ñivi? —kāti Jesuu.

5 Tajan te'en kīcha'a ndio ndra nātu'un xe'e ta'an ndra:

—Tu katio ña Ndioo tachi ra, ta kati ra ña, ¿ta naja nī chinunio ma ña kà'an ra tuva takan? 6 Ta tu katio ña ñivi tachi ra ni ka'ni ma ñivi yo chi'in yuu najaka, vati

ndisaa na cha chàndatu na ña Xuva kà'an ra chi'in tu'un yu'u Ndioo —kāti ndra ña nātu'un ta'an ndra.

7 Tajan nāka'an ndio ndra chi'in Jesuu ña na töve chito ndra yo tachi ra ña jàkunduta ra ñivi. 8 Tajan te'en nāka'an ndio Jesuu chi'in ndra:

—Ta ni yu'u na kätj nuu ndo yo chā'a ndatu nui ña jā'i te'en —kāti ra chi'in ndra.

Kà'an Jesuu iin ku'va cha'a' ndra tüvi va'a jàtiñu
(Mt. 21:33-44; Mr. 12:1-11)

9 Tajan te'en kīcha'a Jesuu kà'an ra iin ku'va nuu ma ñivi:

—Taji'na chiyo iin ra tachi kua'a' yoku'u uva. Ta rakan ti jakilaa ra yi nuu ndra jàtiñu chi'in ra. Ta kēe ndio ra kuà'an ra iin nuu chika kua'a' tiempu. 10 Tajan ora cha kēta ma tiempu ña chiti ma uva, tajan tachi ndio ra iin ra kùu musu ra ña na ku'un ra kuki'in ra java ma ña xuña'a ra nuu ndra. Va nī ni'i ra yi ti java kani ndra ra, ta tachi ndiko ndra ra nuu ma ra kùu chito'o ra.

11 Ta ikan jan tachi ndiko ra inga ma ra kùu musu ra nuu ndra, va juuni tüvi nani nī'iin ra, ti java kani ndra ra, ta tachi ndiko ndra ra nuu ma ra kùu chito'o ra. 12 Ta tachi ndiko tuku ra inga ra nuu ndra, ta rakan va jatakue'e ndra ta jākunu ndra ra.

13 'Tajan te'en nāka'an ndio ma ra chito'o ma ñu'u' chi'in juuni maa ra: "Aan

cha ch̀to yo ma ña ni ja'a yo. Ni tachi yo ma ra k̀u se'o, vati rakan k̀u ma ra ni tiñu'u ndra najaka, ti ra se'e maa yo k̀u ra." Takān chānini ra. ¹⁴ Tajan tachi ndio ra se'e ra kuà'an ra. Ta ora ndē'e ma ndra jatiñu ña vāchi ra, ta te'en kīcha'a ndra nātu'un ta'an ndra: "Ra vāchi ikan k̀u ma ra ni kindoo chi'in ndisaa ma ñu'u' i'ya, yakan va na ka'nio ra ta kindoo yo chi'in ndisaa ña'a ra", kàti ndra. ¹⁵ Tajan tiin ndio ndra ra, ta tāvani'i ndra ra iti' yu'u ma yoku'u uva. Ta ikan chā'ni ndra ra.

Ta ikan te'en chikatu'un tuku Jesuu nuu ndra:

—¿Ta nayi ni ja'a ma ra k̀u chito'o ma yoku'u uva chi'in ma ndra jakuenda vu?, k̀uuni ndo. ¹⁶ ¿A ni ku'un ra ta ka'ni ra ma ndra jatiñu chi'in ra, ta jakilaa ra yi nuu inga ndra?, k̀uuni ndo —kàti Jesuu.

Tajan ora chīni na ña kā'an ra takān tajan te'en nāka'an na:

—iNdioo na k̀u'va ra ña na kuu yi takān! —kàti na.

¹⁷ Tajan nānde'e ndio Jesuu nuu na ta te'en nāka'an ra:

—Ndicha ña ni kuu yi takān ti nuu ma tutu Ndioo te'en kà'an yi:

Ma yuu ña jāchiyo ma ndra labañi ña k̀u'va'a ve'e, yakan k̀u ma yuu ka'nuga kuenda Ndioo kua ndisaa yi.

¹⁸ Yakan va tu koyo ma ñivi chata ma yuu ikan, ni kuche'e na takua ta'an chi'in iin ko'o ora k̀e'ne yi. Ta juuni

tu koyo ma yuu ikan chata ma ñivi, ni kuche'e ndi'i na, ta ni ndakuu na yuyaka.

Chikatu'un ñivi nuu Jesuu cha'a' ma xu'un' nāka'an ma ñuu ka'nu Roma nuu na
(Mt. 21:45-46; 22:15-22; Mr. 12:12-17)

¹⁹ Tajan juuni ma ora ikani k̀uuni ma ndra jākua'a tutu Ndioo chi'in ndra sutu cha'nu tiin ndra Jesuu, vati cha chā'a ndra kuenda ña kā'an ra ma ku'va ikan chata ndra. Va nī kuuni ndra ja'a ndra yi ti ndasii ndra nde'e ndra ma ñivi chakku chi'in ra. ²⁰ Tajan tachi ndio ma ndra sutu cha'nu iin ndra na kuja'a ndra kuenda nuu chakku Jesuu ta na taso'o ndra ma ña kà'an ra. Tajan ora chāa ndra nuu ndaa Jesuu, ta jā'ani ndra ña ndra ndicha k̀u ndra. Ta kīcha'a ndra kà'an ndra chi'in Jesuu ña na ka'an ra iin tu'un ña tūvi va'a, ikan na kuu ni'i ndra kua ti-sokuati ndra ra nuu ma ndra kumitiñu. ²¹ Tajan te'en chikatu'un ndio ndra nuu ra:

—Yo'o Matru, cha ch̀to ndi ti ma ña kà'un chi'in ma ña jàna'un ña ndaa k̀u yi, ta indukuni k̀u'un kuenda ndisaa ma ñivi, vati ndicha ña jàna'un iti' va'a Ndioo nuu na. ²² Yakan va, ¿a va'a ña tia'vi ndi xu'un' nuu ma ra kuvienu ñuu ka'nu Roma, a vā'a? —kàti ndra.

²³ Va ma Jesuu cha chā'a ra kuenda ña k̀uuni ndra janda'viña'a ndra ra chi'in ma tu'un kà'an ndra, yakan va te'en nāka'an ra chi'in ndra:

—¿Ta naja k'ín ndo ku'va yu'u? ²⁴ Na jaya'a ndo iin xu'un' nui nde'o yo na'na, ta yo sivi kùu ma ña ìyo nuu yi —kàti ra.

Tajan te'en nāka'an ndra:

—Na'na ta sivi ma ra kuvienu ra ìyo ñuu ka'nu Roma kùu yi —kàti ndra.

²⁵ Tajan te'en nāka'an Jesuu:

—Na ku'va ndo ña kùu ña'a ma ra kùu kuvienu ìyo ñuu ka'nu Roma nuu ra, ta na ku'va ndo ma ña kùu ña'a Ndioo nuu Ndioo —kàti Jesuu chi'in ndra.

²⁶ Ta nī ni'i ndra naja kua ja'a ndra ta tiin ndra Jesuu, vati tüvi nī ka'an ra nī'iin tu'un vata. Yakan va taxiin kīndoo ndra ña ndava yū'vi ndra jā'a ma ña kā'an Jesuu.

Chikatu'un ndra Saduceu naja kua nàtaku ndiko ñivi ndii

(Mt. 22:23-33; Mr. 12:18-27)

²⁷ Ta iin ndra Saduceu chānde'e ndra nuu ndaa Jesuu, vati töve chìnuni ndra ña nàtaku ndiko ma ndian ndii. Ta te'en kīcha'a chikatu'un ndra nuu Jesuu:

²⁸ —Yo'o Matru, racha'nu Moisés taa ra iin tutu taji'na ña kà'an yi ña tu iin ra'ii chī'í ra ta tüvi nī chiyo nī'iin se'e ra chi'in ñasi'í ra, tajan ìyo yi ña ndaki'in ma ra yani ma ra chī'í ma ña kīndonda'vi ta tanda'a ra chi'an. Ta takan ni koo se'e ma ra chī'í jà'a ma ra yani ra, kàti yi. ²⁹ Ta chīyo ucha ta'an ndra ña kùu ndra yani ndra. Ta ma ra nunuu ji'na ra tānda'a chi'an, ta tüvi nī chiyo se'e ra chi'an.

Ta chī'í ra. ³⁰ Ta ikan jan tānda'a inga ma ra uvi ña kùu yani ra chi'an. Ta indukuni chī'í ra ta nī chiyo nī'iin se'e ra chi'an ndia. ³¹ Tajan tānda'a ma ra uni chi'an, ta indukuni tüvi nī chiyo se'e ra chi'an, ta chī'í ra ndia. Ta juuni kua ikan tüvi nī chiyo nī'iin se'e ma ndi ucha ta'an ndra chi'an ta chī'í ndra ndia. ³² Tajan kēta ndio iin kivi ña nda maa ña chī'í ndia. ³³ Tajan ora ni keta ma kivi ña nàtaku ndiko ma ñivi chī'í, ¿nda ndra ni kuu iian ndakan, tuva ndi ucha ndra tānda'a chi'an?, kùuniun —kàti ndra chi'in Jesuu.

³⁴ Tajan te'en nāka'an ndio Jesuu chi'in ndra:

—Taku ma nuu ñu'u' ñuñivi i'ya ma ndra'ii chi'in ma ñivi ña'a tānda'a na, ³⁵ va ma ñivi kāchin Ndioo ña koo chi'in ra andivi ni janataku ndiko ra na tañu ñivi ndii. Yakan va ma ndian ni chaa ikan a ña'a' a ra'ii, töva ni tanda'a vi ta töva ni ku'va na ndian kuu se'e na ña koo ii na ndia, ³⁶ vati ikan tüva ni kuvi na ti ni kuu vii na takua kùu ma tati va'a jà'a tiñu nuu Ndioo. Ta juuni ni kuu na se'e ra ti cha nàtaku ndiko na kuenda ra ndia. ³⁷ Vati maa ma Moisés jàna'a ra nuu yo ña nàtaku ndiko ma ñivi ndii. Ora chā'an ra chānde'e ra nuu kàyu ma iñu ndu'va yati ikan kā'an ra nuu ma Racha'nu Ndioo te'en: "Yo'o Racha'nu Ndioo, ra kùu ra jakuenda Abraham, ta Isaac chi'in Jacob." ³⁸ Vati ma Racha'nu Ndioo kùu ra

jàkuenda ma ndian nditoni, ta yüvi kuenda ndian ndií, vati kuenda Ndioo ndisaa ma ñivi kùu ndito na —kàti Jesuu chi'in ndra.

³⁹ Tajan iin ndra matru jàkua'a tutu Ndioo ña ka'iin ma ikan, te'en nàka'an ndra chi'in Jesuu:

—Ya'a ga va'a kà'un yo'o matru —kàti ndra.

⁴⁰ Yakan va ñi'iin ga ndra tüva ñi kuuni ndra ndakatu'un ndra ñi'iin nakuyi nuu Jesuu ora kà'an ra takan.

Kàtitu'un Jesuu ña tata Rey David kùu ra

(Mt. 22:41-46; Mr. 12:35-37)

⁴¹ Tajan te'en chīkatu'un ndio Jesuu nuu ndra:

—¿Ta naja kà'an ma ñivi ña tata racha'nu David kùu ma Cristu? ⁴² Vati taku nuu ma tutu Salmu juuni maa ma racha'nu David te'en kà'an ra:

Ma Racha'nu Ndioo te'en nàka'an ra chi'in ma ra kùu chito'i Cristu:

“¡Na'a ta kunandiun chiyo kua'i ti i'ya ni ku'vai ma ndatui nuun,

⁴³ nda kati kanindoyoi ma ndian xaani nde'e ñun iti' cha'un!”,

kàti Racha'nu Ndioo.

⁴⁴ Yakan va kùuni yi ka'an yi, ti vaji tata David kùu Cristu, va juuni chito'o David kùu ra ndia —kàti Jesuu chi'in ma ñivi ikan.

Jesuu tisokuati ra ndra matru jàkua'a tutu Ndioo

(Mt. 23:1-36; Mr. 12:38-40; Lc. 11:37-54)

⁴⁵ Tajan te'en nàka'an Jesuu chi'in ma ndra jàkua'a chi'in ra nuu ndè'e ndisaa ñivi:

⁴⁶ —¡Na ja'a ndo kuenda nuu ndo chi'in ma ndra matru jàkua'a tutu Ndioo! Ti chàta'ani ndra kakunuu ndra chi'in ja'ma kani ma nuya'vi, ikan na tiñu'u ma ñivi ndra. Ta juuni nànduku ndra ma tayu ka'nuga kunandi ndra ma tichi veñu'u ñivi judú a nuu iyo viko ndia. ⁴⁷ Ta juuni ndrakan kùu ndra ña sù'u ndra ndatiñu ma ñivi kùndonda'vi, ta ja'ani ndra ña jakani ndra ma ña nàkuatu ndra nuu ka'iin kua'a' ñivi, ikan na kuuni na ña yüvi ndrasu'u kùu ndra. Ndisaa ndrakan ni nde'e ndra kua'a' ga tundo'o. —Takan kàti Jesuu chi'in ndra jàkua'a chi'in ra.

21

Nuu sòkó ñanda'vi xu'un' kuenda Ndioo

(Mr. 12:41-44)

¹ Tajan nàndi Jesuu ndè'e ra naja kua ti'i ma ndian kuika xu'un' tichi chatun nuu sòkó na yi kuenda Ndioo. ² Ta nunuuni ndè'e ra ña chàa iin ña kindoo nda'vi, ta tī'an uvi ta'an xu'un' kuati tichi yi. ³ Yakan va ora ndè'e Jesuu ña tī'an uvi ta'an xu'un' kuati tichi yi, tajan te'en nàka'an ndio ra chi'in ndra:

—Ndicha va'a ña kà'in chi'in ndo, ti ma ña nda'vi ikan kua'a' ga xu'un' sòkóan kua tandi'i na. ⁴ Va ma ndian kuika ti vaji ndicha va'a ña

kua'a' xu'un' tī'i na, va ña chàkosonia kùu yi. Yakan va kua'a' ga sòkóan ti chā'a ña tandi'i ma xu'un' kùmian —kàti Jesuu.

Jesuu kàtitu'un ra ña ni kekoyo veñu'u ka'nu ñuu Jerusalén

(Mt. 24:1-2; Mr. 13:1-2)

5 Tajan iin ndra jàkua'a chi'in Jesuu kà'an ndra ña ya'a vii kàa ma veñu'u jà'a ma yuu ka'nu ña ndaa cha'a yi ta chi'in ma ña kùkutu yi chi'in ña sòkó na ndia, kàti ndra. Tajan te'en nāka'an ndio Jesuu chi'in ndra ora chīni ra ña kà'an ndra:

6 —Ndicha ña takan kàa yi vitin va ni keta iin kivi ña ndisaa ma ña ndè'e ndo ña iyo vitin, ni iin ga yuu tūva ni kindoo chata ta'an yi, ti ni kekoyo ndi'i yi —kàti Jesuu chi'in ndra.

Jesuu kàtitu'un ra naja kua ni naa ñuñivi

(Mt. 24:3-28; Mr. 13:3-23)

7 Tajan te'en kīcha'a tuku ma ndra jàkua'a chi'in ra chikatu'un ndra nuu ra:

—Yo'o Matru, ¿ta nda ora ni kīcha'a yi? ¿Ta nda seña kùu ma ña ni nde'o ora chani kīcha'a yi? —kàti ndra.

8 Tajan te'en nāka'an Jesuu chi'in ndra:

—Na ja'a ndo kuenda nuu ndo koto janda'viña'a ma ñivi ndo. Vati ni kichi kua'a' ñivi ña ni kuàtiñu na ma sivi chi'in tu'un i'ya: "Yu'u kùu Cristu, ta vachī katitu'in nuu ndo ña chani kuta'an ora ña ni naa ñuñivi", ni kati na. Va koto kù'un ndo chata na ti ndian vata kùu na. 9 Ta

na yū'vi ndo ora ña ni ka'an ñivi ña iyo kuati ndanikuni ma nuu ñu'u' ñuñivi, vati ji'na kuii yakan kùu ma ña ni kuu. Ti ma kivi ikan kùmaniga chaa ma tiempu ña ni naa yi.

10 Vati Jesuu te'en nāka'an ndiko tuku ra nuu ndra:

—Ni kanita'an iin ñivi iyo ñuu chi'in inga ñivi iyo inga ñuu. Ta inga tuku ñu'u' iin ñuu chi'in inga tuku yi. 11 Ta juuni ni kichi ña ya'a ni'i ni taan nuñu'u' ñuñivi ndia. Ta ni koo kua'a' tama' chi'in tundo'o ndanikuni. Ta itī' andivi ni nde'o kua'a' ña ni kuu chi'in kua'a' seña ña ni jayu'vi yo ndia.

12 'Ta antea ña ni kuu yakan takan, ni tiin na ndo ta tisokuati na ndo, ta ni ku'va na ndo nuu ndra kumitiñu, ikan na kundaka na ndo ña nde'e ndo tundo'o tichi veñu'u, ta ni ti'i na ndo tichi vekaa, ta juuni ni ku'va na ndo nuu inga ndra chà'nda tiñu cha'a' ña chinuni ndo tu'in ndia. 13 Ta ora ni ta'an ndo ña'a tajan ni ni'i ndio ndo naja kua kuu katitu'un ndo tu'in nuu ma ñivi. 14 Yakan va na nākanini ji'na ndo cha'a' ma ña ni ka'an ndo cha'a' maa ndo ma ora ikan, 15 vati yu'u ni ku'vai ma tu'un ka'an ndo chi'in na ma ora ikan, ti ni ka'an ndo iin tu'un ndaa ña na kùuga ka'an ma ñivi xaani ndo chata ndo ma ora ikan. 16 Ta juuni ma tatá ndo chi'in ma'a ndo ni xikoña'a vi ndo nuu ma ndra kumitiñu. Ta indukuni ni ja'a ma ndra yani ndo, chi'in amigu ndo ndia. Iyo iin nda ndyo'o ni ka'ni na ndia. 17 Ikan

jan ndisaa ñivi ni kuxaani na nde'e na ndo cha'a' ña chìnuni ndo tu'in. ¹⁸ Va vaji takan ni ta'an ndo, va Ndioo tüvi ni ku'va ra ña kunaa ni'iin ma ixi xini ndo. ¹⁹ Ta ma ndian ni kundeeni nda kati ya'a ma kivi ikan, ni jakakú Ndioo na.

²⁰ 'Ta ora ni nde'e ndo ña chikonuu jandaru ma ñuu Jerusalén, ikan va ni ku'va ndio ndo kuenda ña chani kuyatin kivi ña ni naa yi. ²¹ Yakan va ndisaa ndyo'o ta ndian iyo ñu'u' Judea ma ora ikan, na kunu ndo kukakú ndo iti' yuku. Ta ndian iyo ñuu Jerusalén, na kee na tichi yi ma ora ikani, ta ndian jàtiñu tichi ku'u, na chikokani na ma ñuu na ma ora ikan. ²² Vati ma kivi ikan kuu ma kivi ña ni jande'e ma Racha'nu Ndioo tundo'o kuenda ma ñuu Jerusalén. Ta takan ni jachinu ma tutu Ndioo ma ña kà'an yi. ²³ ¡Nda'vi ta'an ma ñivi ña'a ña kivi ikan ta ñu'u se'e vi, ta iyo ndiakwati ña chàxin ndika vi! Vati ma ñuu Jerusalén i'ya ni nde'e yi kua'a' tundo'o chi'in ndisaa ñivi iyo tichi yi ndia, ti xaani Ndioo nde'e ra na. ²⁴ Ta iyo ñivi ni kuvi ma ora kuu kuati jà'a ma ndra jandaru ta iyo ndian ni tiin ma jandaru, ta kundaka ndra na ku'un ndra tandi'i nuu ñu'u' ñuñivi i'ya. Ta ma ndian yüvi judíu, ni janaa na ndian iyo ñuu Jerusalén. Ta takan ni ja'a na, nda kati keta kivi ña ni kati Ndioo ña cha kúuni, tajan ni jaña ndio na ña ja'a na yi.

Kàtitu'un Jesuu naja kua ni kichi ndiko ma ra se'e ñivi tachi Ndioo
(Mt. 23:29-35; Mr. 13:24-37)

²⁵ 'Tajan ma iti' andivi ni nde'e na kua'a' nakuyi ña ni jayu'vi na, ti ni sama ma nikandii kua kaa yi chi'in yoo ta chele ndia. Ta ma ñivi iyo ma tiempu ikan, ya'a ni jakanuu chinituni jà'a ña ya'a kàyu jà'a ma tañu'u ora chàsiki ra. ²⁶ Yakan va ma ora ikan ndava ni kunaa ma ñivi ja'a ña yu'vi na ora ni nde'e na ña takan ni kuu ma nuu ñu'u' ñuñivi i'ya. Vati nda ma nikandii chi'in yoo ta chi'in ma chele ni kanda yi ma tiempu ikan. ²⁷ Ta ora cha yā'a ndio ña kuu ndisaa yakan, tajan ni nde'e ndio ndo ma ra Se'e ñivi tachi Ndioo, ña ni kichi ra tichi viko chi'in kua'a' ndatu ra chi'in ña tacha ra. ²⁸ Yakan va ora ni nde'e ndo ña takan ni kuu, na ndoni'i ndo nuu ndo ta sii kuuni ndo, ti chani keta ora ni kakú ndo jà'a Ndioo —kàti Jesuu.

²⁹ Ta ora chīnu kà'an Jesuu takan, ta te'en kati tuku ra iin ku'va nuu na:

—Na nde'e ndo naja tà'an ma yutun higu chi'in inga tuku yutun. ³⁰ Vati ora ndè'e ndo ña kèta nda'a' yuta' run, ta cha chito ndo ti chani kuta'an ma tiempu ni'ni. ³¹ Yakan va ora ndè'e ndo ma tundo'o ña kàtitu'in nuu ndo, ta cha chito ndo ti chani kuyatin ma ora ña ni kichi ka'nda ndiko Ndioo tiñu nuu ñuñivi i'ya.

³² 'Ndicha va'a ña kà'in chi'in ndo ti antea ña kuvi

ma ñivi iyo tiempu i'ya, ji'na ni nde'e na tundo'o takua kà'in chi'in ndo i'ya. ³³ Ta ni keta iin kivi ña ni naa andivi chi'in ñuñivi ndia, va ma tu'un kà'in tüvi ni naa yi.

³⁴ 'Ta yakan va na ja'a ndo kuenda nuu ndo, ti koto kü'va ndo anima ndo ña na ndondava yi ja'a ña kàan yo ko'o yo kua'a' ndixi, a chà'nini yo cha'a' ndatiñu ña ni'o ñuñivi i'ya a nda kuati ni kuuni ña tiin yo. Takan iyo yi ña ja'a ndo kuenda nuu ndo ³⁵ koto iin ketani ma kivi ña ni kichaa ndiko ma Racha'nu takua kuu iin trampa. Vati ni kichi ra kuenda tandi'i ñivi iyo nuu ñu'u' ñuñivi i'ya. Ti ma kivi ikan ni kuu yi takua kuu iin trampa ña ora jàna'ini na jà'a yi. ³⁶ Ta yakan va na jakuenda va'a ndo ndo ta na ka'an ndo chi'in Ndioo ndisaa kivi, ikan na kuu kakú ndo nuu tundo'o ña ni nde'e ndo, ta kuu jana'a ndo ndo nuu ra Se'e ñivi tachi Ndioo ora ni kichaa ndiko ra —kàti Jesuu.

³⁷ Yakan va Jesuu jàna'a ra ora ndichin ma tichi veñu'u, ta ora chanikuaa chà'an ra chàkusuu ra iin yuku ña nàni Olivu. ³⁸ Ta nani na'a chà'an ma ñivi cha taso'o na ña kà'an ra ma tichi veñu'u ka'nu ñuu Jerusalén.

22

Nuu kùti'vi ndra ña kùuni ndra tiin ndra Jesuu

(Mt. 26:1-5, 14-16; Mr. 14:1-2, 10-11; Jn. 11:45-53)

¹ Ora cha kuàta'an viko ña chàchi na paan ña töve

kì'vi yuchan iya tichi yi, ña kuu ma kivi viko pakua, ² tajan nànduku ndio ma ndra sutu chà'nda tiñu chi'in ma ndra matru jàkua'a tutu Ndioo naja kua ja'a ndra ta tiin ndra Jesuu ta ka'ni ndra ra. Va nī kuu yi ti ndasii ndra ndè'e ndra ma ñivi. ³ Takan kuu, tajan ma kui'na chà'nda tiñu ñá' nàni Satanaa, kī'vi ndioán' anima Juda Iscariote. Ta rakan ti iin ra kuu iin ndi uchi uvi ndra jàkua'a chi'in Jesuu kuu ra. ⁴ Ta ikan jan rakan chà'an ra chānde'e ra nuu iyo ma ndra sutu chà'nda tiñu chi'in ndra jan-daru kumi veñu'u ka'nu ikan. Tajan kicha'a ndio ra nàtu'un ra chi'in ndra naja kua ni ja'a ra ta ku'va ra Jesuu nuu ndra. ⁵ Tajan ora kà'an ra takan ta nduva'a kuui chisii ndra ta chà'a ndio ndra tu'un ña ni ku'va ndra xu'un' nuu ra. ⁶ Tajan ma Juda kati ndio ra chi'in ndra ti va'a, ta ikan jan kicha'a ndio ra nànduku ra naja kua ja'a ra ta ku'va ra Jesuu nuu ndra ora tüvi nde'e ñivi.

Nuu kùxini Jesuu chi'in ndra jàkua'a chi'in ra

(Mt. 26:17-29; Mr. 14:12-25; Jn. 13:21-30; 1 Co. 11:23-26)

⁷ Ta ora cha keta kivi viko ña chàchi na paan ña tüvi kì'vi yuchan iya tichi. Ma kivi ikan, chà'ni na iin mvechala kuenda ma viko pakua ti sòkó na ri nuu Ndioo, ikan na jaka'nuni ra kuati na. ⁸ Tajan Jesuu te'en nàka'an ndio ra chi'in Petu' ta Xuva:

—Kua'an ndo kuàjandova'a ndo ña kuxinio kivi viko pakua —kàti ra chi'in ndra.

⁹ Tajan te'en chikatu'un ndio ndra nuu ra:

—¿Ndanu kùuniun ña kuja'a ndi ma ña kacho? —kàti ndra.

¹⁰ Tajan te'en nāka'an Jesuu:

—Ora ki'vi ndo ma tichi ñuu ikan, ta ikan nata'an ndo iin ra ndiso iin kii takuui. Ta tandikun ndo ku'un ndo chata ra, nda kati chaa ra ve'e nuu ni ki'vi ra. ¹¹ Ta ikan na ka'an ndo chi'in ma ra chito'o ve'e ña ma matru ndi chikatu'un ra ña ndanu ndaa ma ve'e nuu ni kuxini ra chi'in ma ndra jākua'a chi'in ra, kàti ndo. ¹² Tajan juuni maa ra ni jana'a ra nuu ndo iin ve'e iyo nda siki inga ve'e ña cha iyo va'a yi, ikan na ku'un ndo kuja'a ndo ma ña kuxinio —kàti Jesuu chi'in ndra.

¹³ Takan kuu tajan kēe ndio ndra kuà'an ndra ta nī'i ndra ndisaa yi takua kātitu'un Jesuu nuu ndra, ta ikan jā'a ndio ndra ma ña ni kuxini ndra ma kivi viko Pakua.

¹⁴ Ta ora cha kēta ma ora ña ni kachi ndra, tajan chūnandi ndio Jesuu chi'in ndra kuu tatun ra mesa, ¹⁵ tajan te'en nāka'an ra chi'in ndra:

—iYa'a ga kùunī jaka'nui viko i'ya chi'in ndo antea ña chàa ora ni nde'i tundo'o ta kuvī! ¹⁶ Vati yu'u kati chi'in ndo ti töva ni jaka'nui viko i'ya chi'in ndo, nda kati chaa jī'nai nuu chà'nda Ndioo tiñu —kàti ra.

¹⁷ Ta ora chinu kā'an ndio ra takan, tajan kī'in ndio ra iin kopa ma vinu, ta nāka'an ra Ndioo cha'a' ra', ta te'en nāka'an ra:

—Na ki'in ndo ma kopa i'ya ta ndisaa ndo nako'o ra', ¹⁸ vati yu'u kà'in chi'in ndo ña töva ni ko'i ma vinu i'ya chi'in ndo inga cha'a', nda kati chaa ndikoi ko'i chi'in ndo nuu chà'nda Ndioo tiñu —kàti ra.

¹⁹ Ta ora cha yā'a ña jā'a ra takan, tajan kī'in tuku ra iin paan, ta nāka'an tuku ra Ndioo cha'a' yi, ta chà'nda kuati ra yi ta chā'a ra yi nuu ta'ii'in ndra, ta te'en nāka'an ra chi'in ma ndra jākua'a chi'in ra:

—Na kachi ndo paan i'ya ti ña'a kuu ma kuñui ña ni ku'vai kuu yi cha'a' ma kuati ndo. Takan iyo yi ña ja'a ndo koto naani ndo yu'u —kàti ra chi'in ndra.

²⁰ Ta ora chinu chāchi ndra, tajan indukuni jā'a ra chi'in ma kopa vinu ndia. Ta te'en nāka'an ra chi'in ndra:

—Na ko'o ndo ma vinu i'ya ti nīi kuu ra', vati cha ndòva'a iin tu'un chaa nuu Ndioo jā'a ra' ti chani kati nīi cha'a' kuati ndo ta ni kuvī ndia. ²¹ Va ma ra ni xikoña'a yu'u nāndi ra chi'in ma mesa i'ya ndia, ²² vati taku ma ra Se'e ñivi tāchi Ndioo vāchi ra vāchi nde'e ra tundo'o takua kā'an Ndioo chi'in ra. iVa nda'vi ta'an ma ra ni xikoña'a yu'u, vati ni nde'e ra tundo'o! —kàti Jesuu.

²³ Ta ikan jan chikatu'un ta'an ndra ña nda ra kuu ma ra ni xikoña'a Jesuu.

Ndra jàkua'a chi'in Jesuu nàtu'un ta'an ndra ña nda ndra kùu ma ndra ka'nuga

²⁴ Iin ora kīcha'a ma ndra jàkua'a chi'in ra kànita'an yu'u ndra ña nda ra kùu ra ni kuu ma ra ka'nuga. ²⁵ Takan kùu ta ora chīni Jesuu ma ña kà'an ndra, tajan te'en nāka'an ndio ra chi'in ndra:

—Cha chīto ndo ti iyo ndra kùu rey chà'nda tiñu nuu ñivi yūvi judíu. Ta vaji ya'a jànde'e ndra tundo'o ma ñivi ora chà'nda ndra ma tiñu, va chàta'ani ndra ora kà'an ma ñivi ti mamaa tiñu va'a kùu ña ja'a ndra. ²⁶ Va ndyo'o, na tüvi iyo yi ña ja'a ndo takan, vati taku ma ra kuxini ma nuu ndo iyo yi ña kuu ra nuu ndi'inia. Ta juuni iyo yi ña jakuu ra tiñu nuu ndo ndia. ²⁷ Tava kùu iin ra nàndi chàchi nuu mesa ta iyo iin ra kùu musu ra, cha chīto va'a ndo ti ma ra nàndi chàchi nuu mesa kùu ma ra kuxini. Va taku yu'u vaji ra kuxini kùu, va juuni ra kùu musu ndo kùu ndia.

²⁸ 'Va taku ndyo'o ti endee iyo ndo chi'in vaji ndè'i tundo'o va töve nī jaña ndo yu'u. ²⁹ Ta cha'a' yakan kùu yi ña yu'u ni ku'vai ña na ka'nda ndo tiñu takua chā'a ma tatái ña na ka'ndai tiñu ndia. ³⁰ Ti ndyo'o ni kachī ndo ta ko'o ndo chi'in nuu mesa nuu ni ka'ndai tiñu, ta juuni ni ndaa ndo tayu, ta ikan jàkutuni ndo kuati ma uchi uvi grupu ma ndian judíu.

Kàti Jesuu ña Petu' ni

ka'an ra ña tüvi nàkoto ra ra (Mt. 26:31-35; Mr. 14:27-31; Jn. 13:36-38)

³¹ Tajan te'en kīcha'a nāka'an ma Racha'nu chi'in Petu':

—Yo'o Petu' na taso'o va'un ña ni ka'in chi'un. Ma Satanaa ma kui'na kuxini, cha jāchikán' ndo nuu ma Racha'nu Ndioo, ti kùunián' kī'án' ku'va ndo nde'o tu ndicha ña jàchi'un ma ña kà'an ma Racha'nu Ndioo, ³² va yu'u chīkain ñamani nuu Ndioo cha'un, ikan na tüvi jañaun ña chinuniun ja'a ma kui'na. Tajan ora cha chīkoni'i ndikoun ña cha jà'un kuati, na tindeun inga tuku na takua kùu yaniun chi'in ñata'un, na kundee na chinuni va'a na ña kà'in ndia —kàti ra.

³³ Tajan te'en nāka'an ndio ma Petu' chi'in Jesuu:

—Yo'o Racha'nu, yu'u iyo va'i ña ku'in chi'un tichi vekaa a nda kuvj chi'un ndia —kàti ra.

³⁴ Tajan te'en nāka'an ndio Jesuu chi'in ra:

—Yo'o Petu', yu'u kà'in chi'un tu juuni ma chanikuaa vitin antea ña nda'yu ma lo'o uni cha'a' ni ka'un ña tüvi nakotoun yu'u —kàti Jesuu chi'in ra.

Nuu cha kuàkuyatin ora ña ni nde'e Jesuu tundo'o

³⁵ Takan kùu tajan te'en chīkatu'un tuku Jesuu nuu ma ndra jàkua'a chi'in ra:

—¿A chàku'uni ndo ora tāchī ndo ña sòkaa ndà'a ndo ña ni yunu ni xu'un' ta ni ndichan tüvi cha'a ndo? ¿A kùmani iin nakuyi nuu

ndo ma ora ikan? —kàti Jesuu chi'in ndra.

Tajan te'en nāka'an ndra:

—Töve —kàti ndra.

³⁶ Tajan te'en nāka'an tuku Jesuu chi'in ndra:

—Vitin va nda ndyo'o iyo yunu ndo, na kunda'a ndo yi, ta nda ndyo'o iyo xu'un' ndo na kunda'a ndo yi, ta nda ndyo'o tüvi iyo machiti ndo na xiko ndo ma ja'ma isukun ndo ta jata ndo iin yi.

³⁷ Yakan va yu'u kà'in chi'in ndo ti takan iyo yi ña ta'in. Vati ma tutu Ndioo kà'an yi ña ni nde'e ma ñivi yu'u takua ndè'e na ma ndian jà'a kuatini. Yakan va ndisaa ma ña kà'an ma tutu Ndioo cha'i, takan ni kuu yi —kàti Jesuu.

³⁸ Tajan te'en nāka'an ndio ma ndra jàkua'a chi'in ra:

—Yo'o Racha'nu, i'ya iyo uvi ta'an machiti —kàti ndra chi'in ra.

Tajan te'en nāka'an ra:

—Cha küunĭ ña ka'an ga ndo —kàti Jesuu chi'in ndra.

Jesuu kà'an ra chi'in Ndioo nuu iyo Jardin Getsemani

(Mt. 26:36-46; Mr. 14:32-42)

³⁹ Tajan kēe ndio Jesuu ma ñuu ta kuà'an ra kuàka'an ra chi'in Ndioo ma yuku nani Olivu, takua takani jà'a ra. Ta ndita'an ma ndra jàkua'a chi'in ra kuà'an ndra chata ra ndia. ⁴⁰ Ta ora chāa ndio Jesuu ma ikan tajan te'en nāka'an ra chi'in ma ndra jàkua'a chi'in ra:

—Na ka'an ndo chi'in Ndioo ikan tüvi ku'va ndo

anima ndo ña jà'a yi kuati —kàti Jesuu chi'in ndra.

⁴¹ Tajan jāchika ndio ra ma nuu ka'iin ndra ta chūnandi chiti ra, ta te'en nāka'an ra chi'in Ndioo:

⁴² —Yo'o Tatá, kùunĭ ña na jakakun yu'u nuu ma tundo'o ña ni nde'i. Va tüvi kùunĭ ña ja'un ma ña kùunĭ, vati na kuu yi tava kùuni maun —kàti Jesuu.

⁴³ Ta ora kā'an Jesuu takan, tajan ma ora ikani kīchi iin tati va'a jà'a tiñu nuu Ndioo iti' andivi ña chā'a yi ñandee ra. ⁴⁴ Tajan tañu ma ña tana ku'vi ra jà'a ña ya'a u'vi anima ra, tajan tiá ni'i kīcha'a tuku ra kà'an ra chi'in Ndioo ña ndava chāti ma takuii tiin ra nuñu'u' takua chāti ma nio ora ya'a kua'a' ra' chita ra'.

⁴⁵ Takan kūu ta ora ndēta ndio ra ña kà'an ra chi'in Ndioo, tajan kēe ndio ra kuànde'e ra nuu ka'iin ma ndra jàkua'a chi'in ra. Ta ora chāa ndio ra ikan, ta nāta'an ra ndra ña kixi ndra kàndoyo ndra, ti nī kundee ndra ma ñuma'na jà'a ña ya'a nda'vi kùuni ndra. ⁴⁶ Tajan te'en nāka'an ndio ra chi'in ndra:

—¿Ta naja ya'a kixi ndo kàndoyo ndo? ¡Na ndakoo ndo ta ka'an ndo chi'in Ndioo, koto ku'va ndo anima ndo ña ja'a yi kuati! —Takan kàti Jesuu chi'in ma ndra jàkua'a chi'in ra.

Nuu tiin na Jesuu

(Mt. 26:47-56; Mr. 14:43-50; Jn. 18:2-11)

⁴⁷ Ta juuni kà'anga Jesuu ndaa ra ora ndē'e ra

ña chākoyo kua'a' ñivi nuu ndaa ra. Ta Juda, iin ra indii tañu ndi uchi uvi ndra jākua'a chi'in ra kùu ma ra yosonuu nuu ma ndra jandaru chi'in ma ñivi. Tajan, rakan chājayatin ra ra nuu ndaa Jesuu ta chūnumi ndaa ra ra, ta tūtu ra sitin ra.
⁴⁸ Tajan te'en nāka'an ndio Jesuu chi'in ra:

—Yo'o Juda, ¿a chi'in ña tūtun sitin, chi'in yakan xikoña'un ma Se'e ñivi tāchi Ndioo? —kāti Jesuu chi'in ra.

⁴⁹ Tajan ora chīni ma ndra ka'iin chi'in ra ma ña kā'an ra, tajan te'en kīcha'a ndra chikatu'un ndra nuu ra:

—Yo'o Racha'nu, ¿a kanita'an ndi chi'in ndra chi'in machiti? —kāti ndra.

⁵⁰ Tajan iin ma ra jākua'a chi'in Jesuu tāvani'i ra machiti ra ta chā'nda ra iin so'o chiyo kua'a ma ra kùu musu ma sutu chà'nda tiñu. ⁵¹ Ta ora ndē'e Jesuu ña takan jā'a ra ta te'en nāka'an ra:

—¡Na jaña ndo ña kànita'an ndo! —kāti ra.

Tajan jānani ndio Jesuu ma nda'a' ra so'o ma ra kùu musu ma sutu ta jānda'a ra yi. ⁵² Ta ikan jan te'en nāka'an ndio Jesuu chi'in ma ndra sutu chà'nda tiñu ta chi'in ma ndra jandaru jakuenda veñu'u ka'nu ta chi'in inga tuku ndracha'nu ña vāchi tiin Jesuu:

—¿A rasu'u kùu ña vāchi tiin ndo yu'u chi'in machiti ta chi'in yutun?, kùuni ndo. ⁵³ Ti tu ndicha ña rasu'u kùu, ta, ¿naja tūvi nī tiin ndo yu'u ma tichi veñu'u

ka'nu ora jāna'i nuu ndo nani kivi ma ikan? Ndicha kuii ña takan jā'a ndo ma ora naa, ti vitin kùu ma ora ña chā'a Racha'nu Ndioo ña kuu ndo'iin anima ndo chi'in ma kui'na ña jā'a ndo takua kùuni maa ndo —kāti Jesuu.

Petu' kāti ra ti töve nākoto ra Jesuu

(Mt. 26:57-58, 69-75; Mr. 14:53-54, 66-72; Jn. 18:12-18, 25-27)

⁵⁴ Tajan tiin ndio ndra Jesuu ta ndāka ndra ra kuà'an ra chi'in ndra nuu iyo ve'e ma sutu chà'nda tiñu. Ta ikan jan, tåndikun ndio Petu' kuà'an ra chata ra chikani chikani. ⁵⁵ Ta ma nuke'e nuu iyo ve'e ma sutu chà'nda tiñu ikan, jāta'an ma ndra jandaru ñu'ú jāvandaa ma nuke'e chūnandi ndra tūmi ndra yi. Tajan ora ndē'e ma Petu' ña tūmi ndra ma ñu'ú, ta ndīta'an ra chāa ra chūnandi ra tañu ndra tūmi ra yi ndia. ⁵⁶ Ta nunuuni chāa iin ña kùu musu ma sutu cha'nu, tajan ora ndē'an ma Petu' ña nàndi ra tūmi ra ma ñu'ú, tajan chūndaa ña ndē'e ndicha ña ra, ta te'en nāka'an ña chi'in ndian ka'iin ikan:

—Juuni ra'ya kùu iin ra chàkunuu chi'in Jesuu ndia —kātian.

⁵⁷ Va Petu' te'en nāka'an ra:

—Ka'nu kooniun yo'o ma'á, va ma ra kà'un chiña na tūvi nākotoi ra —kāti ra chi'an.

⁵⁸ Ta nunuuni ndē'e iin ra'ii ra, ta rakan te'en nāka'an ra chi'in ra:

—Yo'o kùu iin ra jàkua'a chi'in Jesuu —kàti ra.

Tajan Petu' te'en nāka'an ra chi'in ra:

—jYüvi yu'u kùu! —kàti ra.

⁵⁹ Takan kùu ta nunuuni ora cha yā'a iin ora tajan chāa inga tuku ra, ta rakan te'en nāka'an ra chi'in ndian ka'iin ikan:

—Ndicha kuii ña ra'ya kùu iin ra chàkunuu chi'in Jesuu vati juuni ra ñu'u' Galilea kùu ra —kàti ra.

⁶⁰ Tajan te'en nāka'an ma Petu' chi'in ra:

—Yo'o tatá, na tüvi nàkotoi nda ra kùu ma ra kà'un —kàti ra.

Tajan juuni kà'anga Petu' nàndi ra ora nānda'yu iin lo'o. ⁶¹ Ta ikan jan chikoni'i

Jesuu xini ra nde'e ra nuu ma Petu', tajan chāku'uni ra ma ña kà'an ma Racha'nu chi'in ra ña: "Antea ña nda'yu lo'o ma vitin uni cha'a' ni ka'un ña tüvi nàkotoun yu'u." Takan chāku'uni ra ma ña kà'an Jesuu chi'in ra. ⁶² Tajan kēe ndio Petu' ma ikan, ta nduva'a kīcha'a ra chàku ra ti ya'a nda'vi kùuni ra.

Nuu chàkundaa na Jesuu
(Mt. 26:67-68; Mr. 14:65)

⁶³ Takan kùu ta ma ndra jàkuenda Jesuu chàtu'un ndra ra ta kàni ndra ra. ⁶⁴ Ta chàsi ndio ndra tinuu ra chi'in ja'ma ta kàni ndra ra, ta te'en chikatu'un ndra nuu ra:

—jKa'an, nde'o yo kàni ñun! —kàti ndra.

⁶⁵ Ta juuni kànduva'a ndra ra chi'in inga tuku tu'un kini ndia.

Tisokuati na Jesuu nuu ndra kumitiñu

(Mt. 26:59-66; Mr. 14:55-64; Jn. 18:19-24)

⁶⁶ Ta ora kùndichin inga kivi tajan kùti'vi ndio ma ndracha'nu ña chà'nda tiñu nuu ñivi judiu chi'in ndra sutu cha'nu ña chà'nda tiñu nuu sutu ta chi'in inga ndra jàkua'a tutu Ndioo. Tajan tiin ndio ndra Jesuu, ta ndāka ndra ra kuà'an ra chi'in ndra nuu ndra kumitiñu. Ta ora chāa ndio ndra ma ikan chi'in ra tajan te'en kīcha'a ndra chikatu'un ndra nuu ra:

⁶⁷ —¿A ndicha ña yo'o kùu ma ra Cristu? —kàti ndra.

Tajan te'en nāka'an ndio ra chi'in ndra:

—Tu katj nuu ndo ña ndicha ña takan kùu yi ta na töve ni chinuni ndo ma ña kà'in. ⁶⁸ Ta tu ndakatu'in iin tu'un nuu ndo, chittoi ña na töve ni naka'an ndiko ndo yi nui, ta ni tüvi ni jaña ndo yu'u ndia, ⁶⁹ va nda vitin ta nda iti' nuu, ni kunandi ma ra Se'e ñivi chiyo kua'a Racha'nu Ndioo, ra iyoyo kua'a' ndatu —kàti Jesuu chi'in ndra.

⁷⁰ Tajan te'en kīcha'a ndisaa ndio ndra chikatu'un ndra nuu ra:

—¿A ndicha va'a ña yo'o kùu ma ra se'e Ndioo? —kàti ndra.

Tajan te'en nāka'an Jesuu chi'in ndra:

—Ndicha kùu yi ña ma kua kà'an ndo chiña takan kùu —kàti Jesuu.

⁷¹ Ta ikan jan te'en nāka'an ndra chi'in ma ndra meru ndra:

—¿Nda kuenda ña chiniñu'u yo tiá ma ndian kùta'an chí'o tuva ndisaa yo cha chíni yo ña ká'an ra chata Racha'nu Ndioo? —kàti ndra.

23

Jesuu ndaa ra nuu chà'nda Pilatu tiñu

(Mt. 27:1-2, 11-14; Mr. 15:1-5; Jn. 18:28-38)

¹ Tajan ndēta ndio ndisaa ndra ta chā'an ndra chí'in Jesuu nuu chà'nda Pilatu tiñu.

² Ta ora chāa ndio ndra ma nuu chà'nda ra tiñu, tajan te'en kīcha'a ndra tìsokuati ndra Jesuu nuu ra:

—Nāta'an ndi ra'ya ña jānda'viñā'a ra ñivi ma ñuu ndi. Ta kàti ra ti na tüvi iyo yi ña tia'vi ndi ma xu'un' nuu ma ra kuvienu ma ñuu ka'nu Roma. Ta juuni kàti ra ña Cristu, ra chà'nda tiñu nuu ndi kùu ra. Takan kàti ra —kàti ndra.

³ Tajan te'en chíkatu'un ndio ma Pilatu nuu ra:

—¿A ndicha ña yo'o kùu ma ra chà'nda tiñu nuu ñivi judíu? —kàti ra.

Tajan te'en nāka'an Jesuu:

—Maun kà'an ña takan kùu yi —kàti Jesuu.

⁴ Ta ikan jan te'en nāka'an ndio ma Pilatu chí'in ma ndra sutu cha'nu ña chà'nda tiñu nuu sutu ta nuu ma ñivi ndia:

—Tükuii nāta'in nī'iin kuati ña jā'a ra, ta kùu nī'í kua tìsokuatí ra —kàti Pilatu chí'in ndra.

⁵ Ta ikan jan te'en kīcha'a na kànachaa na tiá ni'i:

—Ninii ka'nu ñu'u' Judea jakanuu ra xini ñivi chí'in

ma tu'un kà'an ra. Kīcha'a ra jā'a ra yi chí'in ñivi iyo ñu'u' Galilea, ta vitin juuni takan vāchi jakanuu ra xini ñivi iyo ñu'u' Judea i'ya ndia. —Takan kàti na chí'in Pilatu.

Jesuu yà'a ra nda'a' Herode

⁶ Ta ora chíni ndio Pilatu ña ká'an na ma tu'un Galilea, ta ikan jan chíkatu'un ndio ra nuu ma ñivi tuva ra ñu'u' Galilea kùu Jesuu. ⁷ Ta ora kàti

ndio na ña ndicha ña takan kùu yi, tajan tāchi ndio ra ra nuu Herode, ra chà'nda tiñu ma ñu'u' Galilea. Ta ma tiempu ikan ti juuni iyo Herode ma ñuu Jerusalén

ndia. ⁸ Takan kùu ta ora ndē'e ndio Herode ma Jesuu ta nduva'a kuii chísi ra, ti cha iyo kua'a' tiempu ña kùuni ra nde'e ra ra ña na jā'a ra iin ndatu nuu ra, vati iin ra ña ya'a va'a kà'an ma ñivi chata, kùu ra. ⁹ Tajan kīcha'a ndio

Herode chíkatu'un ra kua'a' tu'un nuu ra, va tükuii nani ká'an ra. ¹⁰ Ta ma ndra sutu chà'nda tiñu nuu sutu chí'in ma ndra matru jākua'a tutu Ndioo vi'a ni'i kīcha'a ndra tìsokuati ndra ra. ¹¹ Ta

ikan jan, Herode chí'in ndra jandaru ra kīcha'a ndra chàkunda ndra Jesuu. Ta jāku'un ndio ndra iin ja'ma vii ña kàa takua kàa ja'ma ra kùu rey ma Jesuu kuenda ña na kuātu'uni ndra ra. Ta ora chínu jā'a ndra takan, tajan tāchi ndiko ma Herode ra nuu Pilatu. ¹² Ta ma Pilatu chí'in Herode, ña na kùu nde'e ndra ta'an ndra ma

tiempu ikan, juuni ma kivi
 ikan jaamigu ndra.

*Nuu kàti Pilatu ña na
 ka'ni na Jesuu*

(Mt. 27:15-26; Mr. 15:6-15; Jn. 18:39-19:16)

¹³ Ta ikan jan jāti'vi ta'an ndio ma Pilatu ma ndra sutu cha'nu ña chà'nda tiñu nuu sutu chi'in ndra kumitiñu ta chi'in tandi'i ñivi ñuu, ¹⁴ ta te'en nāka'an ra chi'in na:

—Maa ndo kīchi ndaka ndo ra'ya nui, ta kàti ndo ti jàkanuu ra xini ma ñivi ñuu. Ta ndè'e chi'in tinuu ndo ña chikatu'un xain nuu ra, va tūkuii nī nata'in nī'iin kuati ña kùu tisokuati ra ma takua kà'an ndo nui nda che'e. ¹⁵ Ta ni Herode töve nī nata'an ra nī'iin kuati chata ra ndia, ti tu ndicha ña iyo kuati ra na tūva iyo yi ña tachi ndiko ra ra nui. Yakan va cha chito ndo ti töve iyo nī'iin kuati ra ña kùu ka'nio ra cha'a' yi. ¹⁶ Yakan va tundo'oni ni jande'i ra. Jaña ndikoi ra na ku'un ra —kàti Pilatu chi'in na.

¹⁷ Vati ta'ii'iin kuiya ora iyo ma viko ikan, iyo yi ña jachi'in ma Pilatu ña kà'an ma ñivi, ta tava ra iin ra indii vekaa takua takani iyo ma costumbre.

¹⁸ Ta ikan jan te'en kīcha'a tuku na kànachaa na:

—iNa ka'niun Jesuu nuu kruu, ta na jañaun Barrabás! —kàti na.

¹⁹ Takan kùu ta ma Barrabás ti cha'a' ña jàkanuu ra xini ñivi ta cha'a' ña chà'ni ra kùu yi ña indii ra ma tichi vekaa. ²⁰ Va tava Pilatu kùuni ra jaña ra Jesuu, yakan va nāka'an

ndiko ra chi'in na ña va'a ga ña na jaña ra Jesuu, kàti ra. ²¹ Va ma ñivi te'en kīcha'a na kànachaa ni'i ga na:

—iNa kuvi ra nuu kruu! iNa kuvi ra nuu kruu! —kàti na.

²² Ta ikan jan cha'a' uni te'en nāka'an tuku Pilatu chi'in na:

—¿Ta nda cha'a' kùu yi ña tisokuati ndo ra tuva takan? Vati yu'u tūkuii nī nata'in nī'iin kuati ra ña iyo yi ña kuvi ra cha'a', yakan va tundo'oni ni jande'i ra ta jañai ra —kàti Pilatu chi'in na.

²³ Va ora chīni na ña kà'an ra te'en, ta vi'a ni'i kīcha'a na kànachaa na, ta kà'an na ña na kuvi ra nuu kruu. Ta takan endee kà'an na nuu ra nda kati kundee na ña jà'a ra ma ña kùuni na. ²⁴ Ta ikan jā'a ndio Pilatu ma ña chikan na nuu ra, ²⁵ tajan tāvani'i ndio ra Barrabás, ra indii tichi vekaa jà'a ña jàkanuu ra xini ñivi ta ra chà'ni kùu ra. Ta tī'i ra Jesuu nda'a' ma ndra jandaru ma takua kùuni na.

Jesuu, chùtakaa ra nuu kruu

(Mt. 27:32-34; Mr. 15:21-32; Jn. 19:17-27)

²⁶ Takan kùu ta ora cha kuàtakaa ndra ra nuu kruu, tajan ma tichi iti' kuà'an ndra chi'in Jesuu, ikan ndè'e ma ndra jandaru iin ra ñuu Cirene ra nàni Simón ña cha vachi ra ña chā'an ra ku'u. Tajan tiin ndra ra ta jā'a ndra ña na kuiso ra kruu ña ndiso Jesuu. Ta tåndikun ra kuà'an ra chata ra.

27 Ta nduva'a kuii kua'a' ma kàcha'an chata Jesuu. Ta ikan kàcha'an ñivi ña'a ña kàchaku cha'a' ra, ti ya'a u'vi anima vi jà'a ña ya'a nda'vi kùuni vi ña ndè'e ra tundo'o. 28 Va ora ndè'e ndio ma Jesuu vi, ta te'en nàka'an ra chi'in vi:

—Ndyo'o ñivi ña'a ñuu Jerusalén, na kuäku ndo cha'i. Na kuaku ndo cha'a' juuni maa ndo ta cha'a' se'e ndo, 29 vati ni chaa iin kivi ña ni nde'e ndo tundo'o, ta ikan jan te'en ni ka'an ndio ndo chi'in ma ñivi: “Na sii kuuni ma ñivi ña'a ña tüvi nī chiyo nī'in se'e ta ña tüvi nī jakaxin se'e ndia, vati vitin cha kīcha'a yo ndè'o tundo'o, ta tiaga ndetiñu kuenda yo tuva iyo ma se'o”, ni kati ndo chi'in na. 30 Tajan ma kivi ikan ni kati ndio ma ñivi ña va'a ga ña na kekoyo ma yuku, ta ikan na kuvi na ta tüva nde'e na tundo'o, kùuni na. 31 Takan kàti chi'in ndo ti yu'u kùu takua iin yutun i'ii ta ndè'i tundo'o vitin, va ndyo'o kùu ndo takua kùu iin yutun iti vi'a ga ni nde'e ndo tundo'o iti' nuu. —Takan kàti Jesuu chi'in na.

32 Ta juuni ndāka ma ndra jandaru uvi ta'an ma ndra kinī ña chā'ni ñivi ña kuāka'ni ndra ndra chi'in Jesuu ndia. 33 Tajan ora chāa ndio ndra ma yuku ña nāni nuu ndōyo iki xini ndian chī'í, tajan tākaa ndio ndra Jesuu nuu kruu chi'in ma uvi ta'an ma ndra su'u: iin ra chūtaka chiyo kua'a ra, ta inga ra chiyo satin ra. 34 Ta

ikan jan te'en nāka'an ndio ma Jesuu chi'in ma Racha'nu Ndioo ora cha tākaa ra nuu kruu:

—Yo'o Tatá, na jaka'nuniun ma kuati jà'a na, vati töve chito na ña jà'a na —kàti Jesuu.

Tajan kīcha'a ndio ma ndra jandaru chāsiki ndra yuu kuati, nde'o nda ndra kùu ndra jākanaa ma ja'ma Jesuu. 35 Tajan ndisaa ma ñivi ka'iin ikan ndè'e na ña tā'an Jesuu, ta juuni ma tañu na ka'iin ma ndracha'nu chà'nda tiñu nuu ñivi judíu. Ta ndrakan te'en kīcha'a ndra chātu'un ndra Jesuu:

—Tu kuu jakakú ra inga ñivi, vitin na jakakú ra juuni maa ra tu ndicha ña Cristu ra kāchin Ndioo kùu ra —kàti ndra.

36 Takan kuu ta nda ma ndra jandaru chākú ndaa ndra Jesuu, ta chājayatin ndra ndra ma nuu tākaa ra, ta chà'a ndra vinu iya chī'i ra, 37 ta ndrakan te'en nāka'an ndra chi'in ra:

—iTu ndicha ña yo'o kùu ma rey ña chà'nda tiñu nuu ñivi judíu, na jakakú maun ñun tuva takan! —kàti ndra chi'in Jesuu.

38 Ta juuni tātuu ndra iin vītu iti' xini kruu ña te'en kà'an yi chi'in ma tu'un griegu, chi'in tu'un latinu, ta chi'in tu'un hebreu: “Ra'ya kuu ma rey ña chà'nda tiñu nuu ñivi judíu”, kàti yi.

39 Tajan iin ma ra sù'u ta chà'ni ña tākaa xiin Jesuu, te'en kīcha'a ra kà'an ra chi'in Jesuu ña chātu'un ra ra:

—iTu ndicha ña yo'o kùu ma Cristu, na jakakú maun ñun ta na jakakun ndyu'u ndia! —kàti ra chi'in Jesuu.

⁴⁰ Va ma ra tàkaa inga chiyo Jesuu, te'en nàka'an ra chi'in ma meru ra:

—Yo'o xaa, ζta naja töve tiñu'un Ndioo ta juuni ndè'un tundo'o takua ndè'e ra yi ndia? ⁴¹ Vati taku maa yo ndè'o tundo'o ti ndicha ña jā'a yo kuati. Yakan va vitin takan iyo yi na tia'vio cha'a' yi. Vati ndicha ña jā'a yo yi, va taku ra'ya, tükuii nani jā'a ra ta ndè'e ra tundo'o —kàti ra.

⁴² Tajan te'en nàka'an tuku ra chi'in Jesuu:

—Yo'o Racha'nu Jesuu, na kuku'uniun yu'u ora ni chaun nuu ni ka'ndaun tiñu —kàti ra.

⁴³ Tajan te'en nàka'an ndio Jesuu chi'in ra:

—Ndicha va'i ña ka'in chi'un, vati juuni ma kivi i'ya ni koun chi'in iti' andivi —kàti Jesuu chi'in ra.

Nuu chi'i Jesuu

(Mt. 27:45-56; Mr. 15:33-41; Jn. 19:28-30)

⁴⁴ Takan kuu ta ora keta ma kachuvi ndaa, ta iin kuaani ma nuu ñu'u' ñuñivi nda kaa uni chani'ini.

⁴⁵ Tajan ndā'va nuu ma nikandii ta ma ja'ma ña tàkaa ma tichi veñu'u ka'nu, endee ndāta java ndaa yi ma ora ikan. ⁴⁶ Ta ikan jan nānda'yu ni'i Jesuu ta te'en nāka'an ra:

—Yo'o Tatá, na jàkuendaun animai, vati vitin ti'i yi nda'un —kàti ra.

Ta ora chīnu ña kā'an ra takan, ta chī'i ra.

⁴⁷ Ta ora ndè'e iin ra capitán, ra chà'nda tiñu nuu jandaru naja kua chī'i Jesuu, tajan kīcha'a ra jàka'nu ra Ndioo chi'in tu'un i'ya:

—Ndicha kuii ti ra'ya tüvi iyo kuati ra —kàti ra.

⁴⁸ Ta ndisaa ñivi ka'iin ma ikan ora ndè'e na ña takan kuu, tajan chitakuati ndio na kuà'an na ve'e na. Ta kàni na pechu na ti ya'a u'vi anima na ña ndè'e na naja kua chī'i Jesuu. ⁴⁹ Takan kuu ta tandi'i ndra nàkoto Jesuu ta chi'in ñivi ña'a ña chākunuu chata ra nda iti' Galilea, kīndoo na nde'e chikani na naja kua tā'an Jesuu ora chī'i ra.

Nuu kuchi Jesuu

(Mt. 27:57-61; Mr. 15:42-47; Jn. 19:38-42)

⁵⁰⁻⁵¹ Ma tiempu ikan iyo iin ra va'a ña nani Kusé, ta rakan ti ra kīchi ñuu Ari-matea ña iyo kuenda ñu'u' Judea kuu ra. Va juuni ndiso ra tiñu chi'in ma ndian judiu. Va tüvi nī chata'ani ra ma ña jā'a ma ndra tiñu chi'in Jesuu, vati juuni ndātu ra ku'un ra nuu chà'nda Ndioo tiñu ndia. ⁵² Yakan va kēe ra kuà'an ra nuu iyo Pilatu, ta chikan ra ñunda'yu Jesuu nuu ra. ⁵³ Takan kuu ta ora cha jānuu ndio ra ñunda'yu Jesuu ma nuu kruu, tajan kāva ndio ra iin ja'ma savana ña ya'a va'a ta vii ma ñunda'yu Jesuu, ta kuchi ra yi iin tichi yavi yuu nuu takā'an kuchi na nī'iin ñivi. ⁵⁴ Ikan kuchi ndio na Jesuu vati ma kivi

ikan kùu ma kivi jandova'a ma ñivi judíu ma ña kachi na kuenda inga kivi, ma kivi nindeo.

⁵⁵ Takan kùu ta ndisaa ma ñivi ña'a chākunuu chata Jesuu nda ora chākunuu ra ñu'u' Galilea, chā'an vi chānde'e vi ma nuu kūchi ndra yi. Ta juuni ndē'e vi nuu jundii ndra yi ndia. ⁵⁶ Ta ikan jan kēe ndio vi kuà'an vi ve'e vi. Ta ora chāa ndio vi tajan jāndova'a vi takuui xiko, vati ni ku'un vi kujakuti vi ñunda'yu Jesuu ti koto ku'ini yi. Takan kùu tajan ndisaa ma ñivi ña'a ikan nīndee vi ma kivi ikan takua kà'an ma tutu Ndioo.

24

Nuu nàtaku ndiko Jesuu

(Mt. 28:1-10; Mr. 16:1-8; Jn. 20:1-10)

¹ Tajan ma kivi nunuu nuu kicha'a ma jamana, na'a va'a kēe ndio vi kuà'an vi kuànde'e vi nuu kūchi ma ñunda'yu Jesuu. Ta juuni ndà'a vi ma takuui xiko ña koso vi chata ma ñunda'yu Jesuu. ² Ta ora chāa ndio vi ta ndē'e vi ña cha tüva ndàsi ma yuu ikan yu'u ma yavi nuu kàndii ma ñunda'yu Jesuu. ³ Tajan kī'vi ndio vi tichi yi va nī nata'an ga vi ma ñunda'yu ra ma ikan. ⁴ Ta ikan jan nduva'a kuui yū'vi vi ña nī tuvi chìto vi nayi jà'a vi. Ta nunuuni ndē'e vi ña kēta uvi ta'an ndra'ii yatin xiin vi ña ñu'u ndra ja'ma tacha. ⁵ Tajan ndava yū'vi maania vi chūnandi chiti vi nuu ndra nda kati nani te'e nuu vi nuu ñu'u'. Tajan

ndrakan te'en kātitu'un ndio ndra nuu vi chi'in tu'un i'ya:

—¿Ta naja nànduku ndo ma ra ndito ma nuu kūchi ndian chi'í? ⁶ Rakan cha tüva ra i'ya, ti cha nātaku ndiko ra. Na kuku'uni ndo ma ña kātitu'un Jesuu nuu ndo ora juuni chākunuu ga ra ma ñu'u' Galilea: ⁷ “Ma ra Se'e ñivi tāchi Ndioo, iyo yi ña tiin na ra ta ti'i na ra nda'a' ma ndian jà'a kuati. Ta ndiakan ni takaa na ra nuu kruu, ta tichi uni kivi ni nataku ndiko ra.” Takan kàti ma ndra kēta ikan nuu vi.

⁸ Tajan ma ora ikan ta chāku'uni vi ma tu'un ña kātitu'un Jesuu nuu vi niku. ⁹ Takan kùu tajan kēe ndio vi ma ikan, ta kuà'an ndio vi ma nuu ka'iin ti'vi ma ndi uchi iin ma ndra kùu tatun Jesuu, ta ikan kātitu'un vi nuu ndra ma ña ndē'e vi ta nuu inga ñivi ña ka'iin chi'in ndra ndia. ¹⁰ Ta ma ñivi ña'a ña chā'an chākatitu'un nuu ma ndra tatun ra kùu ma Ndiya Magdalena chi'in Juana, ta Ndiya ma'á Jandiau, ta chi'in inga tuku ñivi ña'a ndia. ¹¹ Va ma ndra tatun Jesuu chānini ndra ti tivi xini vi ña kā'an vi takan, kùuni ndra. Yakan va tüvi nī jachi'in ndra ma ña kà'an vi.

¹² Takan kùu tajan kāndakunu ndio Petu' kuà'an ra nuu kūchi Jesuu. Ta ora chāa ra ta ndē'e ra ña jāndaa ma ja'ma kuichin ña chūsukunia ra kàndii, tajan yū'vi maania ra kāndakunu ra kuà'an ndiko ra nuu ka'iin ti'vi ma ndian meru ra, ti töva nī nata'an ra ñunda'yu Jesuu.

Jesuu kèta ra nuu uvi ta'an ndra jàkua'a chi'in ra iti' ñuu Emaús
(Mr. 16:12-13)

¹³ Tajan juuni ma kivi ikan, kée ndio uvi ta'an ma ndra jàkua'a chi'in Jesuu kuà'an ndra iti' ñuu nàni Emaús ña iyo uchi iin kilomètru ña chika kàndii yi ma ñuu Jerusalén. ¹⁴ Tajan ndrakan, nàtu'un ta'an ndra cha'a' ndisaa ña tã'an Jesuu ma nuu kuà'an ndra. ¹⁵ Ta ora juuni nàtu'un ta'an ndra ta kànita'an yu'u ndra, ta kèta ndio Jesuu nuu ndra ta ndita'an ra tiin chata ndra ndia. ¹⁶ Ta vaji ndè'e ndra ña kuà'an ra chi'in ndra, va tüvi nàkoto ndra ra, ti Ndioo tüvi chà'a ra ña na nakoto ndra ra. ¹⁷ Ta ikan jan te'en kīcha'a ndio Jesuu chikatu'un ra nuu ndra:

—¿Nayi nàtu'un ndo ma tichi iti' kàcha'an ndo? ¿Ta naja nda'vi kùuni ndo? —kàti Jesuu chi'in ndra.

¹⁸ Tajan iin ma ra kuà'an chi'in ndra ña nàni Cleofas, te'en chikatu'un ra nuu Jesuu:

—Tandi'i ñivi iyo ñuu Jerusalén chito na ma ña kùu ikan. ¿A uvaa yo'o kùu ma ra tüvi chito ma ña kùu? —kàti ra chi'in ra.

¹⁹ Tajan te'en nàka'an Jesuu:

—¿Nayi kùu ma ikan? —kàti ra.

Tajan te'en nàka'an ndra:

—Nàtu'un ndi cha'a' ndisaa ña tã'an Jesuu ra ñuu Nazaret, vati rakan iin ra kà'an chi'in tu'un yu'u Ndioo kùu ra. Ta ya'a iyo ndatu ra chi'in ma ña jà'a ra, ta chi'in

tu'un kà'an ra nuu Ndioo, ta chi'in ndisaa ma ña jà'a ra chi'in ma ñivi ndia. ²⁰ Ta juuni chāku'uni ndi naja kua jà'a ndra sutu chà'nu ña chà'nda tiñu nuu sutu chi'in ndra kumitiñu ña tiin ndra ra ta tisokuati ndra ra ta chā'ni ndra ra nuu kruu. ²¹ Ta ndyu'u chānini ndi ti rakan kùu ma ra kùndeeni ndi ña vāchi jakakú ndi nuu tundo'o chi'in tandi'i ñivi Israel niku, va vitin cha kèta uni kivi kùu yi ña kùu takan. ²² Ta juuni ya'a nda'vi kùuni ndi, vati iyo uvi uni ñivi ña'a ña iyo tañu ndi jāyu'vi vi ndyu'u vati ora chā'an vi chānde'e vi nuu kūchi Jesuu, ta tōva ni nāta'an vi ma ñunda'yu ra. ²³ Yakan va kée ndiko vi kīchi katitu'un vi nuu ndi ta kàti vi ti kèta uvi ta'an tati ña jà'a tiñu nuu Ndioo nuu vi, ta kàti yi chi'in vi ti Jesuu cha nātaku ndiko ra. ²⁴ Ta iyo iin ndra chākunuu chi'in ndi, juuni chā'a ndra chānde'e ndra nuu kàndii ñunda'yu ra ora cha yā'a cha'an vi. Va indukuni tüvi nī nata'an ndra ñunda'yu Jesuu, takua kātitu'un vi nuu ndra ndia.

²⁵ Takan kùu ta ikan jan te'en nāka'an ndio Jesuu chi'in ndra:

—¿A ya'a ndava xini ndo ña tüvi chìnuni ndo ma ña kātitu'un ma ndra kà'an chi'in tu'un yu'u Ndioo ña chīyo taji'na? ²⁶ ¿A yüvi cha'a' yakan kùu yi ña iyo yi ña ndè'e ji'na ma ra Cristu tundo'o, tajan ni ki'vi ndio ra koo ra nuu ni jaka'nu Ndioo

ra?, kùuni ndo —kàti Jesuu chi'in ndra.

²⁷ Takan kūu ta ikan jan kīcha'a ndio Jesuu kàtitu'un kachin ra nuu ndra tandi'i ma tu'un iyo nuu ma tutu Ndioo ña iyo kuenda ra, ta kīcha'a ra nda nuu kīcha'a ma tutu ña taa Moisés, ta nda kati jandi'i ra tandi'i ma ña taa ma ndra kà'an chi'in tu'un yu'u Ndioo naja kua ni kuu yi ma tiempu i'ya.

²⁸ Ta ora cha chāa ndra ma ñuu ikan kuà'an ndra, tajan jā'ani Jesuu ña ni yā'a nduu ra ndra. ²⁹ Tajan chi'in tu'un i'ya jānini ndra ra na kindoo ra chi'in ndra:

—¡Na kindoun kavaun chi'in ndi ma chanikuaa i'ya, vati cha chiso nikandii! —kàti ndra chi'in Jesuu.

Tajan kī'vi ndio Jesuu chi'in ndra ma tichi ve'e nuu ni kava ndra. ³⁰ Takan kūu ta ora cha ka'īn ndra yu'u mesa ña ni kachi ndra, tajan kī'in ndio Jesuu iin paan ta jā'īi ra yi nuu Ndioo, ta chā'nda kuati ra yi ta chā'a ra yi nuu ndra na kachi ndra. ³¹ Tajan ma ora ikani nānde'e va'a ndra ta nākoto ndra ti Jesuu kùu ra, va tükuii nàni ni'i ndra ja'a ndra vati numi kuii naa ndiko ra. ³² Tajan te'en kīcha'a ndio ndra nàtu'un ta'an ndra:

—Ma ninduvi yo chā'a va'a yo kuenda ña ya'a chisii kuuni anima yo ora kàtitu'un kachin ra naja kua kà'an ma tutu Ndioo nuu yo cha'a' ra —kàti ndra ña nàtu'un ta'an maa ndra.

³³ Takan kūu tajan nī ku-unia ndra ndoo ndra ku-atu ndra tiá ma ikan, ti ma ora ikani chīkoni'i ndiko ndra kuà'an ndra ma ñuu Jerusalén nuu nāta'an ndra ña ka'īn ti'vi ndi uchi iin ndra tatun Jesuu chi'in inga tuku ndra meru ndra. ³⁴ Ta ikan jan te'en kīcha'a ndio ndra tatun Jesuu kàtitu'un ndra nuu ma ndra kīchi:

—Ndicha kuii ña takan kùu yi ña juuni kàtitu'un ra nuu ndi ña ndē'e ma Petu' ra ndia. —Takan kàti ndra chi'in ndra.

³⁵ Tajan ninduvi ndio ndra kàtitu'un ndra nuu ndra tandi'i naja kua tā'an ndra ma tichi iti', ta naja kua nākoto ndra Jesuu ora chā'nda kuati ra paan chā'a ra nuu ndra.

Jesuu kèta ra nuu ndra jàkua'a chi'in ra

(Mt. 28:16-20; Mr. 16:14-18; Jn. 20:19-23)

³⁶ Ta juuni kà'an ga ndra ka'īn ndra ora tūvi Jesuu ma'ñu ndra, ta te'en kāña'a ra chi'in ndra:

—Na koo va'a ndo chi'in ta'an ndo —kàti ra.

³⁷ Tajan ma ora kā'an ra takan ta nduva'a kuii yū'vi ndra, ti kūuni ndra ña ni'na Jesuu kùu yi ña kèta yi. ³⁸ Ta ikan jan te'en kīcha'a ndio Jesuu kà'an ra nuu ndra:

—¡Na yū'vi ndo! Ta na tūvi na ja'a ndo ña nàkanini ndo takan, vati ndicha ña mai kùu. ³⁹ Ta tu töve chìnuni ndo, na nde'e ndo ma nda'i chi'in cha'i. Ta na ke'e ndo yu'u ndia, ta taku ma ni'na tūvi sa'an yi ta ni iki yi, takua ndè'e ndo ña

iyoyi yu'u —kàti Jesuu chí'in ndra.

⁴⁰ Ta ora chínu kā'an ra takan tajan jāna'a ndio ra ma nda'a' ra chí'in cha'a ra nuu ndra, na nde'e ndra yi.

⁴¹ Va tava ya'a chisii ndra jà'a ma ña kà'an ra, yakan va ni töva chito ndra nayi jà'a ndra ta nayi chànini ndra. Ta ikan jan te'en kicha'a Jesuu chikatu'un ra nuu ndra:

—¿A iyoyi ña kacho nuu ndo? —kàti ra chí'in ndra.

⁴² Ta ikan jan chā'a ndio ndra java ma tiaka' tàvi chí'in nduxi ñuñu nuu ra. ⁴³ Ta tīin ra yi ta chāchi ndio ra yi nuu ndra. ⁴⁴ Ta ora chínu chāchi ra tajan te'en nāka'an ndio ra chí'in ndra:

—Ndisaa ma ña tā'in i'ya kùu ma ña kātitu'in nuu ndo ora juuni iyoyi gai chí'in ndo. Vati takan iyoyi ña tā'in ta jachinu ma tutu Ndioo ña tāa Moisés ma ña kà'an yi kuendai chí'in ma tutu tāa ma ndra kà'an chí'in tu'un yu'u Ndioo chíyo taji'na, ta chí'in ña kà'an ma tutu Salmu ndia.

⁴⁵ Ta ikan jan te'en nāka'an tuku Jesuu nuu ndra, ikan na nuna va'a ma chinituni ndra ta taso'o ndra ma ña kà'an ma tutu Ndioo:

⁴⁶ —Nuu ma tutu Ndioo kà'an yi ti iyoyi ña nde'e jī'nai tundo'o, va tichi uni kivi ni nataku ndikoi tañu ndian ndií. ⁴⁷ Ta jī'na

kuii iti' ñuu Jerusalén iyoyi ña kicha'a na katitu'un na tu'in, ti yu'u kùu ma ra kùu Cristu. Ta ikan jan ku'un ndio na kukatitu'un na tu'in nuu tandi'i ñivi ñuu

ñuñivi, ikan na chikoni'i na chí'in Ndioo ta jaka'nuni ra kuati na. ⁴⁸ Yakan va ndisaa ndyo'o ndian ka'īin i'ya cha chito va'a ndo naja kua tā'in. Ta takan iyoyi ña ku'va ndo kuenda chí'in ma ñivi cha'a' yi. ⁴⁹ Ta ikan jan ni tachi ndioi ma Tati Í Ndioo chí'in ndo takua kā'an ma Racha'nu Tatái nui niku. Va ndyo'o na kuationdo ma ñuu Jerusalén i'ya, nda kati ni'i jī'na ndo ndatu Tati Í ña ni tachi ra nuu ndo iti' andivi —kàti Jesuu chí'in ndra.

Jesuu ndaa ra iti' andivi

(Mr. 16:19-20)

⁵⁰ Takan jan tāvani'i siin Jesuu tandi'i ma ndra jākua'a chí'in ra ñuu Jerusalén, ta kuà'an ndio ra chí'in ndra ma ñuu Betania. Ta ikan kāni'i ra nda'a' ra nuu sukun ta jā'īi ra ndra. ⁵¹ Takan kuu ta ora juuni jā'īi ga ra ndra, ta kueeni kueeni jāchika ra ra xiin ndra, ta ndāa ndio ra kuà'an ra iti' andivi.

⁵² Ta ikan jan chūnandi chiti ndio ndra ta kicha'a ndio ndra jākā'nu ndra ra. Ta ora cha yā'a ña jā'a ndra takan, tajan nduva'a kuii chisii ndra chikoni'i ndra ma ñuu Jerusalén. ⁵³ Tajan nani kivi chà'an ndio ndra chàjaka'nu ndra Ndioo ma tichi veñu'u ka'nu ña ndaa ma ñuu Jerusalén. Ta takan na kuu yi. Amén.

Tutu Ndioo tãa racha'nu Xuva

Ma tu'un Ndioo ndàkuu yi ñivi

¹ Ma taji'na ora tūvi ma ñuñivi, takani cha iyo ma ra kùu ma tu'un. Ta ma ra kùu ma tu'un ikan iyo ra chi'in Ndioo, ta juuni kùu ra Ndioo ndia. ² Ta rakan kùu ra ña takani cha iyo ra chi'in Ndioo nda ora tūvi ma ñuñivi taji'na. ³ Ta chi'in rakan kùu yi ña jātuvu Ndioo ndisaa nakuyi, ti nī'in ma ña iyo nuu yi yöve ma'iin ma Racha'nu Ndioo jātuvu yi, vati kūta'an ra chi'in ra. ⁴ Ta juuni rakan kùu ra ña chà'a ra kivi koo ndito ndisaa yo ndian iyo ma ñuñivi. Ta cha'a' yakan kùu yi ña jàna'a ra nuu yo iti' ndaa ña kùu yi takua kùu iin ñu'ú ña jàndondichin yi nuu yo. ⁵ Yakan va ma ra kùu ñu'ú ikan kùu ra ña jàndondichin ra ma nuu naa. Ta ma nuu naa ikan kùuni yi nda'va yi ra, va nī kuu yi.

⁶ Takan kùu yi ña chīyo iin ra chūnani Xuva, ra tãchi ma Racha'nu Ndioo ña, ⁷ na kùu ra iin ra testigu ña na katitu'un ra cha'a' ma ra kùu ñu'ú i'ya nuu ma ñivi, ikan na chinuni na ma ña kà'an ra. ⁸ Vati ma Xuva, yūvi ma ra kùu ñu'ú kùu ra, vati ra kùu iin testiguni, ra kīchi katitu'un cha'a' ma ra kùu ñu'ú kùu ra. ⁹ Vati ma ra kùu ñu'ú ndicha, ora kīchaa ra ñuñivi i'ya, kīcha'a ra jātuun ra nuu tandi'i na.

¹⁰ Ta juuni rakan kùu ra ña cha iyo ra ma ñuñivi i'ya. Uvaa ña ma ndian iyo ma ñuñivi i'ya, na töve nī ki'in kuenda na ma tu'un kà'an ra, vaji cha'a' maa ra kùu yi ña Ndioo jātuvu ra ma ñuñivi ndia. ¹¹ Vati kīchaa ra nuu iyo ñivi nuu ra, va ndiakan töve nī ki'in kuenda na ra. ¹² Va ma ndian kī'in kuenda ma ña kà'an ra, ta chinuni na ma ña kà'an ra, nuu ndiakan chā'a ra ña na ndakuu na se'e Ndioo. ¹³ Ta ndicha ña se'e Ndioo kùu na, va ma ña ndakuu yo se'e Ndioo töve indukuni kùu yi kua ora ña kaku yo jà'a tatá yo chi'in ma'á yo. Vati ndakuu yo se'e Ndioo cha'a' ña takan kùuni ra ña kùu yo, ta töve takua kùuni ma ñivini ña kùu yo.

¹⁴ Takan kùu ña ma ra kùu tu'un ikan, ndakuu ndicha ra ma ñivi. Ta chīyo ra ñuñivi chi'o, ta kùu ra ma ra chà'a nduva'a kuii kua'a' ñamani Ndioo nuu yo, ta endee jàna'a ra ma ña ndaa ndia. Ta cha'a' ndisaa ña'a maa ndi cha nde'e ndi ña ra nduva'a kuii ka'nu kùu ra takua ka'nu ma Tatá ra, Ndioo, vati uvaa ra kùu Se'e ra. ¹⁵ Tajan te'en kātitu'un ndio ma Xuva nuu ma ñivi cha'a' ra:

—Ra'ya kùu ma ra kã'in ña ni kichi tiá iti' nuu, ma ora kātitu'in nuu ndo ña ni kichi iin ra ka'nuga kua yu'u. Vati takani cha iyo ra ora kētai ma ñuñivi i'ya —kàti ra.

¹⁶ Yakan va chi'in ndisaa ma ña iyo nuu ra, sōkó ra yi nuu yo, ikan na ni'o yi. Ta juuni cha nī'o nduva'a kuii kua'a' ma ñamani ña chā'a

ra nuu yo ndia. ¹⁷ Cha'a' Moisés kùu yi ña nàkoto yo ma ley Ndioo, ta juuni cha'a' Racha'nu Jesucristu kùu yi ña nàkoto yo ma ñamani Ndioo chi'in ma tu'un ndaa ña kà'an ra ndia. ¹⁸ Ta nì'iin ñivi takā'an nde'e na ma Ndioo, ti uvanuuni ma ra Se'e Ndioo, ra endee iyo chi'in ma Tatá ra, rakan kùu ra ña chà'a ra kuenda nuu yo naja kua kùu ma Tatá ra.

Nuu kàtitu'un Xuva, ra jàkunduta cha'a' Jesucristu (Mt. 3:11-12; Mr. 1:7-8; Lc. 3:15-17)

¹⁹ Tajan tãchi ma ndra chà'nda tiñu nuu ndian judíu ña iyo ñuu Jerusalén ma sutu chi'in ndra levita, ña na kundakatu'un ndra iin nakuyi nuu Xuva. Ta te'en chikatu'un ndio ndra nuu ra, ora chãa ndra nuu ra:

—¿Ta yo'o nda ra kùun, ta nda tiñu jà'un? —kàti ndra.

²⁰ Ta ma Xuva te'en kàtitu'un kachin ra nuu ndra:

—Yüvi ra Cristu kùu yu'u —kàti ra.

²¹ Ta ndrakan te'en chikatu'un ndiko ndra nuu ra:

—¿Ta nda ra kùun tuva takan? ¿A yo'o kùu Elía, ra kà'an chi'in tu'un yu'u Ndioo? —kàti ndra.

Ta ma Xuva te'en nãka'an ra:

—Yöve rakan kùu.

Tajan te'en kicha'a ndiko ndra chikatu'un ndra nuu Xuva:

—¿A yo'o kùu ma ra kà'an chi'in tu'un yu'u Ndioo, ra ni kichi? —kàti ndra.

Ta ma Xuva te'en nãka'an ra:

—Yöve rakan kùu —kàti ra.

²² Ta ndrakan te'en nãka'an ndiko ndra:

—Ta, ¿nda ra kùun tuva takan? Takan chikatu'un ndi, vati ma tu'un ni ka'un nuu ndi iyo yi ña kukatitu'un ndi yi nuu ma ndra tãchi ndi. Yakan va, ¿niyi kùuniun kàtitu'un nuu ndi cha'un?

²³ Ta ma Xuva te'en nãka'an ra:

—Yu'u kùu ma ra endee ndà'yu nda java tichi ku'u chi'in tu'un i'ya: “Na nuna ndo iin iti' ndaa, kuenda ma Racha'nu”, takua kã'an Isáia, ra kã'an chi'in tu'un yu'u Ndioo taji'na.

²⁴ Tajan ndra tãvani'i ma ndra fariseu tiñu nuu, ña kuka'an chi'in Xuva, ²⁵ te'en kicha'a ndra chikatu'un ndra nuu ra:

—¿Ta yo chã'a tiñu nuun ña jàkundutaun ñivi tuva yöve ma Cristu kùun, ni Elía, ni ma ra kà'an chi'in tu'un yu'u Ndioo ndia?, tuva takan.

²⁶ Ta ma Xuva te'en nãka'an ra chi'in ndra:

—Yu'u jàkundutai ñivi chi'in takuii, va tañu ndo cha iyo iin ra töve nàkoto ndo, ²⁷ ta rakan vãchi ra tiaga iti' nuu. Ta kuenda ti iin ra tüvi iñu'u kùu vaji na ndachì ma ndichan indii cha'a ra, ti nduva'a kuii ka'nu ga ra ta iyo ga ndatu ra kua yu'u —kàti ra.

²⁸ Ndisaa ña'a kùu yi ma ñuu Betábara, ña kãndii iti' kãna nikandii inga chiyo yuta Jordán, nuu ndaa Xuva jàkunduta ra.

Jesuu kùu ra takua kùu iin mvechala vali ña sòkó Ndioo

²⁹ Takan kùu ta inga kivi ndē'e Xuva ma Jesuu, ña kuàjayatin ra ra ma nuu ndaa ra. Ta ikan te'en kīcha'a Xuva kà'an ra:

—jNde'e ndo, ti ikan vāchi ma ra kùu mvechala vali ña tāchi ma Racha'nu Ndioo kuenda ña na naa ma kuati yo ndian ìyo ñuñivi i'ya! ³⁰ Ta cha'a' rakan kùu yi ña kā'in ora nātu'in chi'in ndo te'en: "Tiaga iti' nuu vāchi inga ra ka'nu ga kua yu'u, vati takani iyo ra ora kēta yu'u." ³¹ Ni yu'u töve nākotoi nda ra kùu ra niku. Va cha chitoi ña cha'a' rakan kùu yi ña vāchi jakundutai ñivi chi'in takuii, ikan na ndisaa yo ndian ìyo ñuu Israel nakoto yo ra —kāti Xuva.

³² Ta juuni te'en nāka'an tuku ra ndia:

—Ndē'i ma Tati Í Ndioo ora kīchi nuu yi ma iti' andivi, ña kàa yi takua kàa iin livi ora kōyo yi chata Jesuu nuu kīndoo yi endeeni chi'in ra. ³³ Ta ni yu'u, töve nākotoi nda ra kùu ra niku, va ma ra tāchi yu'u ña na jakundutai chi'in takuii, rakan kātitu'un ra nui te'en: "Ma ra ni nde'un ña ni koyo ma Tati Í Ndioo chata ma nuu ni kindoo yi, rakan kùu ma ra ni jakunduta ñivi chi'in ma Tati Í Ndioo." ³⁴ Yu'u cha ndē'i ña takan kùu yi chi'in ra, ta kātitu'in nuu ndo ña ndicha kuii ña ra Se'e Ndioo kùu ra.

Ma ndra nunuu ña jākua'a chi'in Jesuu

³⁵ Takan kùu ta ma inga kivi, ndaa ndiko Xuva ikan chi'in uvi ta'an ma ndra chàkunuu chi'in ra. ³⁶ Ta ora ndē'e ra ña yà'a Jesuu ma ikan, te'en nāka'an ra chi'in ndra:

—jNde'e ndo, ti rakan kùu ma ra tāchi Ndioo ña kùu takua kùu iin mvechala vali!

³⁷ Tajan ora chīni nin-duvi ma ndra chàkunuu chi'in Xuva ña kā'an ra takan, ta tåndikun ndra chata Jesuu. ³⁸ Ta ndē'e chata ma Jesuu, ta chā'a ra kuenda ña ndikun ndrakan kuà'an ndra chata ra. Tajan te'en chīkatu'un ndio ra nuu ndra:

—¿Niyi nànduku ndo? —kāti ra.

Ta ndrakan te'en nāka'an ndra:

—Yo'o Rabí —ña kùuni ka'an yi Matru— ¿ndanu ìyoun? —kāti ndra. ³⁹ Ta ma Jesuu te'en nāka'an ra chi'in ndra:

—jNa'a ndo chatai!, ta koto ndo ma nuu ìyoi —kāti ra.

Yakan va kēe ndio ndra kuà'an ndra chi'in ra ma nuu ìyo ra, tajan kīndoo ndra chi'in ra nda kati ini ña cha kùu yi a kaa kumi chani'ini. ⁴⁰ André ra yani Simón Petu', kùu iin ra indii tañu ma uvi ndra ña chīni ña kā'an Xuva, tåndikun ndra chata Jesuu ma ora ikan. ⁴¹ Ta ma ra ji'na kuii ña chīkuta'an ma André kùu ma ra yani ra Simón. Ta te'en kātitu'un ra nuu ra:

—Yo'o yani, cha nāta'an ndi ma ra kùu Mesías (ña chi'in inga tu'un kùuni yi ka'an yi Cristu).

42 Tajan kēe ndio ma André kuà'an ra chi'in ma yani ra Simón nuu ndaa ma Racha'nu Jesuu. Ta ora ndē'e ma Jesuu ña kīchaa ndra, ta te'en kīcha'a ra kà'an ra chi'in ra:

—Yo'o, Simón se'e Jonás, vitin va ni kunaniun Cefas —ña chi'in inga tu'un kùuni yi ka'an yi Petu'.

Jesuu kàna ra ma Lipe chi'in ma Natanael.

43 Ta ma inga kivi, kēe ndio Jesuu kuà'an ra ma iti' ñu'u' Galilea takua chànini ra. Ta ikan chīkuta'an ra ma ra nàni Lipe ta te'en nāka'an ra chi'in ra:

—¡Na'a chatai! —kàti ra.

44 Ta ma Lipe, ti ra ñuu Betsaida kùu ra, ta iini ñuu ndra chi'in André ta Petu'. 45 Tajan ma Lipe chā'an ra chānanduku ra, ra nàni Natanael, ta ikan te'en nāka'an ra chi'in ra:

—Cha nāta'an ndi ma ra taa ma Moisés cha'a' nuu ma tutu ley Ndioo. Rakan nàni ra Jesuu, ra ñuu Nazaret, ra se'e Kusé. Ra juuni taa ma ndra kà'an chi'in tu'un yu'u Ndioo cha'a' ña ni kichi ndia.

46 Ta ma Natanael nāka'an ra te'en:

—¿A kùu keta iin ma ra va'a ma ñuu Nazaret?, kùuniun —kàti ra.

Ta ma Lipe te'en nāka'an ra:

—Na kichiun ta nde'un ti ña ndicha kùu yi —kàti ra.

47 Ta ora ndē'e Jesuu ña cha vāchi kuyatin Natanael nuu ra, ta te'en nāka'an ra:

—¡I'ya vāchi ma iin ra israelita va'a, ña töve jànda'viña'a! —kàti ra.

48 Ta ma Natanael te'en chīkatu'un ra:

—¿Ta naja kà'un ña nàkotoun yu'u? —kàti ra.

Ta ma Jesuu te'en nāka'an ra:

—Takani cha ndē'i ñun an-tea ña nàta'an ma Lipe ñun ma nuu ndaun vati ma yutun higu —kàti ra chi'in ra.

49 Tajan ma Natanael te'en nāka'an tuku ra:

—Matru, ndicha kuii ña yo'o kùu ma ra Se'e Ndioo, ta juuniun kùu ma ra kùu Rey ra chà'nda tiñu ñuu Israel —kàti ra.

50 Tajan ma Racha'nu Jesuu te'en nāka'an tuku ra:

—¿A cha'a' ña ndē'enì ñun cha'a' ma yutun higuni kùu yi ña chìnuniun ma tu'un kà'in?, kùuniun. ¡Yu'u kà'in chi'un ña nda vitin ta iti' nuu, kua'a' ga tiñu ka'nu ni nde'un!

51 Va ma Jesuu te'en nāka'an ndiko tuku ra:

—Ndicha va'a ña kàtitu'in nuu ndo ña ni nde'e ndo ma andivi ña iin nūna kani yi, ta juuni ni nde'e ndo kua'a' tati ña jà'a tiñu nuu Ndioo ña ndaa yi nūu yi chata yu'u, ra Se'e ñivi tāchi Ndioo.

2

Chīyo iin viko tànda'a ma ñuu ña nàni Caná ña kàndii xiin ma ñu'u' Galilea

1 Takan kùu ta ora yā'a uni kivi, tajan chīyo iin viko tànda'a ma ñuu Caná, ña iyo kuenda ma ñu'u' Galilea. Ta ikan ndaa ma'á Jesuu ndia.

2 Ta ma nuu iyo ma viko tànda'a, juuni jāinvitaa na Jesuu chi'in ma ndra jàkua'a

chi'in ra. ³ Tajan ma ma'á Jesuu, te'en nāka'an ña chi'in ra ora ndi'i ma vinu chi'i na nuu viko:

—Se'yu, cha ndi'i ma vinu —kàti ña chi'in ra.

⁴ Ta ma Jesuu te'en nāka'an ra:

—Ma'á, ¿ta naja kà'un takan chi'in? Ta juuni takà'an chaa ma ora ña koto ma ñivi nda ra kùì —kàti ra.

⁵ Tajan ma ma'á Jesuu te'en nāka'an ña chi'in ma ndra jàkuu tiñu ma viko ikan:

—Na ja'a ndo ndisaa ma ña ni ka'an ra nuu ndo —kàti ña.

⁶ Ta ma ikan ka'iin iñu ta'an ma kii na'nu ña kūva'a chi'in yuu ka'nu nuu chàkuiin takuii ña chàtiñu ma ndian judiú ma ora jànandoo na na kuenda Ndioo, takua takani jà'a na. Ta ta'ii'iin ma kii ikan chàta'an uvi xiko uchi a uni xiko uchi litru takuii tichi yi.

⁷ Tajan te'en nāka'an ndio ma Jesuu:

—Na jakutu ndo ma kii chiña chi'in takuii.

Tajan jàkutu ndio ndra yi.

⁸ Ta te'en nāka'an ndio ma Jesuu chi'in ndra:

—Ta vitin na tava ndo ita'vi ma takuii, ta kundaka ndo ra' nuu ma ra ndiso tiñu cha'a' ma viko i'ya —kàti ra.

Ta takan jà'a ndra. ⁹ Tajan ma ra ndiso tiñu ikan chi'i ra ma takuii ña cha ndākuu ma vinu, nde'o naja kua chi'i ra', vaji nī tōve chito ra ndanu kīchi ra'. Uvanuu ma ndra chito kùu ma ndra jàkutu yi chi'in takuii. Tajan ma ra ndiso tiñu ikan kāna ndio

ra ma ra tànda'a, ¹⁰ ta te'en nāka'an ndio ra chi'in ra:

—Tandi'i ma ñivi jà'a viko, ti'i ji'na na ma vinu va'aga ko'o ma ñivi, ta ora cha chi'i kua'a' ndio na ra', tajan chà'a ndio na ma vinu ta'ania ko'o na. Va yo'o tūvi nī ja'un takan, vati ndākiva'un ma vinu va'aga ma nuu ndi'i nia —kàti ma ra ndiso tiñu chi'in ma ra tànda'a.

¹¹ Ña'a kùu ma ndatu nunuu ña jāna'a Jesuu nuu ma ñivi. Ta takan jā'a ra ñuu Caná, ña kàndii kuenda ñu'u' Galilea. Chi'in yakan jāna'a ra ña iin ra ya'a ka'nu kùu ra. Ta ikan kùu nuu kīcha'a chinuni ma ndra jàkua'a chi'in ra tu'un ra ndia.

¹² Takan kùu ta ora yā'a ña jā'a ra te'en, ta kēe ndio ra kuà'an ra iti' ñuu Capernaum chi'in ma'á ra, ta chi'in ndra yani ra, ta ndra jàkua'a chi'in ra. Ta ikan kīndoo vi uvi uni kivi.

Jàkunu Jesuu ñivi ka'iin veñu'u ka'nu ñuu Jerusalén

(Mt. 21:12-13; Mr. 11:15-18; Lc. 19:45-46)

¹³ Ta tava cha kua kuyatin ma kivi viko Pakua ña jàka'nu ma ndian judiú, yakan va kēe ndio Jesuu kuà'an ra ma ñuu Jerusalén.

¹⁴ Ta ora chāa ra ma ikan, ta nāta'an ra ña ka'iin kua'a' ma ndian kàxiko jundiki, mvechala, livi, ta chi'in ma ndian nàndi sàma xu'un' nuu ma ñivi ma tichi kora veñu'u ka'nu ikan. ¹⁵ Ta ora ndē'e Jesuu ña jà'a na, tajan nānduku ra iin yo'o, ta jā'a ra iin kuata, ta jàkunu ra ndisaa na chi'in yi, kutu

chi'in jundiki xiko na chi'in ma mvechala ndia. Ta ma ndian sâma ma xu'un' châta ra yi ma nuu ñu'u', ta jânduva ra ma mesa nuu nândi na ndia. ¹⁶ Ta nuu ma ndian xiko ma livi, va te'en nâka'an ra:

—Na tavani'i ndo tandi'i ña xiko ndo i'ya, ti ma ve'e Tatái, yöve nuu kuya'vi kùu yi —kâti Jesuu.

¹⁷ Tajan ma ndra jâkua'a chi'in Jesuu, chàku'uni ndra ña te'en kâ'an yi nuu ma tutu Ndioo: “Ya'aga kâyuni cha'a' ña töve tiñu'u na ma ve'un”, kâti yi nuu yi.

¹⁸ Ta ma ndian kùxini nuu ndian judíu, te'en kîcha'a na chîkatu'un na nuu Jesuu:

—Na jana'un iin ndatu nuu ndi, ikan na koto ndi tuva ndicha ña Ndioo châ'a tiñu nuun ña jâ'un te'en.

¹⁹ Tajan Jesuu te'en nâka'an ra chi'in na:

—Na janatani ndi'i ndo ma veñu'u i'ya, ta tichi uni kivi, cha kútaa ndikoi yi —kâti Jesuu.

²⁰ Tajan ma ndian judíu te'en nâka'an na:

—Uvi xiko iñu kuiya kùu yi ña jâtiñu na, ta kûndee na kútaa na ma veñu'u ka'nu i'ya, ta vitin yo'o tuku, ¿a kùu kani'un yi tichi uni kivini ña kâ'un takan? —Takan kâti na chi'in Jesuu.

²¹ Va ma veñu'u ña kâ'an Jesuu nuu na, kùu yi iin ku'va, ti kâ'an ra yi cha'a' juuni ma kuñu ra. ²² Yakan va ora nâtaku ndiko Jesuu tañu ñivi ndií, ikan chàku'uni ma ndra jâkua'a chi'in ra ma takua kâ'an ra. Tajan

ikan kùu ma nuu chînuni ndio ndra ña kâ'an ma tutu Ndioo, ta ña kâ'an Jesuu ndia.

²³ Ta ora iyo Jesuu ma ñuu Jerusalén ma viko Pakua, kua'a' ñivi kîcha'a na chînuni na tu'un ra, ora ndê'e na kua'a' ndatu ña jâ'a ra. ²⁴ Va cha nâkuni Jesuu naja kua chànini na, yakan va tüvi kûndeeni ra na. ²⁵ Ta töve chiniñu'u ra, ña ndava kâti na naja kua chànini ma inga ñivi ndê'e na nuu ra, ti juuni maa ra cha chîto va'a ra naja kua chànini na ndia.

3

Jesuu chi'in Nicodemo

¹ Iyo iin ra fariseu, ña nâni Nicodemo. Ta ra'ya ti iin ra ka'nu kùu ra tañu ma ndian judíu. ² Tajan chânde'e ra Jesuu, ma nuu iyo ra iin chanikuaa. Ta ikan te'en kâ'an ra chi'in ra:

—Matru, chîto ndi ña ma Racha'nu Ndioo tâchi ñun kuenda ña jâna'un nuu ndi, ti nî'iin ñivi na kùu jâ'a na ma ndatu ña jâ'un, tu töve kùta'an Ndioo chi'in na —kâti ra.

³ Tajan Jesuu te'en nâka'an ra chi'in ra:

—Ndicha va'a ma ña kâ'in chi'un, ña nda ndian nikuuni na kùu koo na nuu chà'nda Ndioo tiñu, tuva juuni takâ'an kâku chaa ndiko na kuenda Ndioo —kâti Jesuu.

⁴ Tajan Nicodemo te'en chîkatu'un ra nuu Jesuu:

—¿Ta naja kua jâ'a yo, ta kùu kâku yo inga cha'a' tuva cha cha'nu yo? ¿A kùu ki'vi

ndiko yo tichi ma'á yo ta kàku ndiko yo inga cha'a', kùuniun —kàti ra chi'in Jesuu.

⁵ Tajan Jesuu te'en nāka'an ra:

—Kàti kachin nuun ña nī'in na, tu töve kàku jī'na na jà'a ma takuui ta jà'a ma Tati Í Ndioo ndia, na kùu ki'vi na ma nuu chà'nda Ndioo tiñu. ⁶ Vati ndian kàku ñuñivi i'ya, ñivi kuenda ñuñivini kùu na, va ndian kàku inga cha'a', jà'a Tati Í Ndioo, ñivi kuenda Ndioo kùu na. ⁷ Ta na nākaniniun cha'a' ña kà'in ña ndisaa na iyo yi ña kàku chaa ndiko na inga cha'a'. ⁸ Vati taku ma ora chàkin tati, chàkin yi nda iti' nikuuni, ta vaji chini yo ña jakayu yi, va tüvi chito yo nda iti' kuà'an yi, a nda iti' vachi yi ndia, takan kùu ma ndian kàku chaa jà'a ma Tati Í Ndioo.

⁹ Tajan ma Nicodemo te'en chikatu'un ndiko ra nuu Jesuu:

—¿Ta nayi kùuni yi ka'an yi ña kà'un takan? —kàti ra chi'in Jesuu.

¹⁰ Ta Jesuu te'en nāka'an ra:

—Yo'o ra kùu matru ka'nu nuu ñivi ñuu Israel, ¿ta naja töve chitoun ma ña kùuni yi ka'an yi? ¹¹ Ndicha va'a ma ña kà'an ndi chi'un, ti ma ña chito ndi kùu ma ña kà'an ndi, ta ma ña cha nde'e ndi, kùu ma ña jana'a ndi, va ndyo'o na töve chìnuni ndo ma ña kà'an ndi. ¹² Ta tu töve chìnuni ndo ma ña kà'in cha'a' ña kùu ma ñuñivi i'ya, ¿naja kua kuu chìnuni ndo

ña kà'in cha'a' ma ña kùu ma andivi?, kùuniun, tuva takan.

¹³ Nī'in ñivi takä'an ndaa na ku'un na ma iti' andivi, uvanuu yu'u ra takani iyo chi'in Ndioo nàkotoi naja kàa yi, ti ra kichi iti' andivi kùu. ¹⁴ Vati takua jà'a Moisés ña kani'i ra ma koo tichi ku'u ña kùva'a chi'in kaa, indukuni kua ikan ni kani'i na yu'u, ra Se'e ñivi tachi Ndioo, ¹⁵ ikan ndisaa ma ndian chìnuni tu'un kà'in, kùu koo ndito na chi'in Ndioo endeeni.

Ndioo ya'a ga kùuni ra nde'e ra ma ñivi

¹⁶ 'Takan kùu ta cha'a' ña ya'a ga kùuni Ndioo nde'e ra ma ñivi ñuñivi, yakan va chà'a ra ma ra uvanuu ña kùu Se'e ra nuu na, ikan nda ndian nikuuni tu chìnuni na ma tu'un ra, tüvi ni naa na, vati ni ni'i na nuu koo ndito na endeeni chi'in Ndioo jà'a ra. ¹⁷ Vati Ndioo tachi ra ma ra Se'e ra kuenda ña na jakakú ra ma ñivi iyo ñuñivi, ta yöve kuenda ña na tiso ra kuati na ta kuvi na.

¹⁸ 'Ta ma ndian chìnuni ña kà'an ma ra Se'e Ndioo, tüvi ni jande'e ra tundo'o endeeni na. Va ma ndian tüvi chìnuni ña kà'an ra, ndiakan va cha kà'an Ndioo ña ni nde'e na tundo'o endeeni cha'a' ña töve chìnuni na ña kà'an ma ra uvanuu ña kùu Se'e ra. ¹⁹ Ta ndicha kuii ña cha kichaa ma ñu'ú nuu ma ñu'u' ñuñivi, va ma ñivi iyo ma ñu'u' ñuñivi chàta'ani tiá na nuu naa kua nuu tiin ma ñu'ú ikan, cha'a' ña maaaa ña kini kùu ma ña jà'a na. ²⁰ Ta ndisaa ma ndian jà'a ma ña kini, töve

chàta'ani na ku'un na iti' Ndioo a ma iti' ndichin, koto ku'va ma inga ñivi kuenda cha'a' tandi'i ma tiñu kini ña jà'a na. ²¹ Va ma ndian iyo indaani, k'vi na ma iti' ndichin, ta ña'a jàna'a nuu inga ñivi ña na kuu na ñivi ña jà'a maaaa tiñu va'a ti chà'a Ndioo ndatu ra nuu na.

Xuva ra jàkunduta kà'an ndiko ra cha'a' Jesuu

²² Takan kūu ta ora yā'a ña kūu te'en, tajan kēe ndio Jesuu kuà'an ra chi'in ma ndra jākua'a chi'in ra iti' ñu'u' Judea, nuu chiyo ndra yatin kivi ta jākunduta ndra ñivi. ²³ Ta ma tiempu ikan juuni jākunduta ma Xuva ma ñivi iin nuu nani Enón, ña kàndii yatini ma ñuu Salim, vati ikan kùu nuu kàna kua'a' takuii, ta ma ndian chàa ma ikan, kūnduta na jà'a ra. ²⁴ Ndisaa ña'a kūu antea ña t'i ndra ma Xuva tichi vekaa.

²⁵ Takan kūu ta iin ma ndra chàkunuu chi'in Xuva kīcha'a ndra kànita'an yu'u ndra chi'in iin ma inga ndra judíu cha'a' ma naja kua kùu yi ña nàndoo na takua takani jà'a ma ndian judíu. ²⁶ Ta ma ndrakan te'en kàtitu'un ndra nuu Xuva:

—Yo'o Matru, ma ra ndaa chi'un inga chiyo yu'u yuta Jordán niku, ma ra kàtitu'un iin cha'a' nuu ndi, vitin ndaa ra jākunduta ra kua'a' ñivi, ta ndisaa na ndikun na ra.

²⁷ Ta Xuva nāka'an ra te'en:

—Ñi'in yu'o na kūu ni'o a jà'a yu'o ñi'in nakuyi tu yöve

Ndioo kùu ma ra tindee yo. ²⁸ Juuni maa ndo cha chíni va'a ndo ma ña kà'in niku, ña na yöve ma ra Cristu kùu, vati yu'u kùu iin ma ra tachi Ndioo iti' nuu ra. ²⁹ Taku ma nuu iyo iin viko tànda'a, ma ra ndàka ma ña tànda'a, rakan kùu ma iian, va ma ra kùu amigu ma ra tànda'a ña ndaa xiin ra ta chíni ra ma ña kà'an ra, nduva'a chísi ra ora chíni ra yi. Ta cha'a' yakan kùu yi ña nda yu'u ya'aga ka'nu kùu ma ña chísi vitin. ³⁰ Rakan kùu ra ña iyo yi ña ndoka'nu ra tiá cha'a' ma ña jà'a ra, ta yu'u iyo yi ña ndota'ani gai tiá chí'in ma tiñu jà'i ta'ii'in kivi —kàti Xuva.

Ra kīchi iti' andivi

³¹ Takan kūu ta ma ra vachi iti' andivi, ka'nuga ra kua ndisaa na. Ta ma ndian iyo nuñu'u' ñuñivi kùu na kuenda ma nuñu'u' ñuñivini, ta kà'an na cha'a' ma ña kùu ñuñivini ndia. Va ma ra ña vachi iti' andivi, ka'nuga ra kua ndisaa ma ñivi iyo ñuñivi. ³² Ta rakan kùu ra ña kàtitu'un ra ma ña ndē'e ra ta ña chíni ra iti' andivi, va ñi'in na töve nī jachi'in na ma ña kà'an ra. ³³ Va tu iyo ndian chìnuni ña kà'an ra, ndiakan chà'a na kuenda ta kàtitu'un na ti ma Racha'nu Ndioo kà'an ra ma tu'un ndicha. ³⁴ Vati ma ra tachi ma Racha'nu Ndioo, rakan kà'an ra ma tu'un Ndioo, ti Ndioo jà'a ra ña na endeeni ñi koo ma Tati Íi ra nuu ra. ³⁵ Ti ma Tatá Ndioo ya'a ga kùuni ra nde'e ra ma ra Se'e ra, yakan va chā'a ra kua'a' ndatu ra nuu

ra kuenda ña na kuàtiñu ra yi chi'in ndisaa ma ña jà'a ra. ³⁶ Ta nda ndian chìnuni ma ña kà'an ma Se'e ma Racha'nu, ni koo na endeeni chi'in ra, va ma ndian töve jàchi'in ña kà'an ma ra Se'e ra, tüvi ni ni'i na ma nuu koo na endeeni chi'in Ndioo, ti ni jande'e ra tundo'o ka'nu na endeeni.

4

Jesuu chi'in iin ña'a ñuu Samaritana

¹ Takan kūu ta chīto ma Racha'nu Jesuu ña ma ndra fariseu chā'a ndra kuenda ña cha chàkunuu kua'a' ñivi chata ra ta jàkunduta ra tiaga ñivi kua Xuva; ² vaji ndicha ña yöve Jesuu kùu ma ra jàkunduta ñivi, ti ma ndra jàkunduta kùu ma ndra jàkua'a chi'in ra. ³ Yakan va ora chīto Jesuu ña takan chà'a ndra fariseu kuenda, tajan kēe ndio ra ma iti' ñu'u' Judea, ta kuà'an ndiko ra ma iti' ñu'u' Galilea. ⁴ Ta iti' kuà'an ra iyo yi ña ya'a ji'na Jesuu ma ñu'u' Samaria. ⁵ Tajan chāa ndio ra ma iin ñuu ña nàni Sicar ña iyo kuenda ma ñu'u' Samaria. Ta yatini ma xiin ñuu ikan kàndii iin ti'yo ña chā'a ma racha'nu Jacob nuu rase'e ra, Kusé taji'na. ⁶ Ta nuu ma ti'yo ikan iyo iin soko ya'a kunu ña jà'a Jacob niku. Ta ora chāa Jesuu ikan ya'a chitatu ra ña chàkunuu ra, yakan va chūnandi ra yu'u ma soko ikan, ña nìndee ra ma ora ñuka'ñu.

⁷ Takan kūu ta chāa ndio iin ña'a ñu'u' Samaria ña kuàki'an takuii ma tichi soko, tajan te'en nāka'an Jesuu chi'an:

—Na ku'vaun ita'vi takuii ko'i, yo'o ma'á —kàti ra.

⁸ Ta ma ndra jàkua'a chi'in Jesuu, ti kuà'an ndra kuàjata ndra ña kachi ndra ma ñuu ikan.

⁹ Tajan ma ña'a ñu'u' Samaria, te'en nāka'an ña chi'in Jesuu:

—¿Ta nava jà'a yo'o ra judíu ña chikaun takuii ko'un nui, ta yu'u ña ñu'u' Samaria kùì? —Takan kàti ma ña'a ikan chi'in Jesuu ti ma ndian judíu tüvi induku kùuni na chi'in ma ndian samaritanu.

¹⁰ Tajan te'en nāka'an ndio Jesuu chi'in ma ña'a ikan:

—Tu chitoun niyi kùu ma ña va'a ña kùuni Ndioo ku'va ra kuenda ma ñivi ra, ta tu chitoun nda ra kùu yu'u ra kà'an te'en chi'un “ña na ku'vaun takuii ko'i”, ta yo'o, ni ndakaun takuii nui, ta ni ku'vai ra' nuun kuenda ña na koo nditoun.

¹¹ Tajan ma ña'a ikan te'en nāka'an ña chi'in ra:

—Yo'o racha'nu tüvi nda'un ni'iin nakuyi ña tava yo ma takuii, ta ma soko ya'a ga kunu yi. ¿Ta ndanu iyo ma takuii ña jà'a ña koo ndito yo ña ni ku'vaun ko'i? ¹² ¿A ra ka'nu tiaga kùn kua ma ra kūu tatá ndi ra chūnani Jacob, ra ndākoo ma soko i'ya kuenda ndi? Ta rakan ti i'ya kūu ma nuu kī'in ra ma takuii chī'i ra chi'in se'e ra ta ma kiti jàna ra ndia.

13 Tajan ma Jesuu te'en nāka'an ra:

—Taku ndisaa ndian ch'i ma takuui ña ka'iin tichi soko i'ya, ni natii ndiko na ra'.

14 Ta ma ndian ni ko'o ma takuui ña ni ku'vai, na tüva ni natii na ra' inga cha'a, vati endeeni ni koo ra' tichi anima na jà'a ra' ma takua kùu iin nuu kàna ra' jà'i, ikan na koo na endeeni chi'in Ndioo.

15 Tajan ma ña'a ikan te'en nāka'an ña chi'in Jesuu:

—Yo'o racha'nu, na ku'vaun ma takuui ikan ko'i, ikan na tüva ni natii ndikoi ma takuui, ta na kichi gai tava gai ra' tichi ma soko i'ya —kàti ña.

16 Ta Jesuu te'en nāka'an ra:

—Kuàki'in ma ra kùu iin, ta kichi ndikoun nui chi'in ra —kàti Jesuu.

17 Ta ma ña'a ikan te'en nāka'an ña:

—Na töve iyo ij —kàti ña.

Ta Jesuu te'en nāka'an ndiko ra chi'in ña:

—Ndicha va'a ña kà'un ña töve iyo iin, 18 ti cha u'un cha'a ña tãnda'un niku, ta ma ra ndàkaun vitin na yöve iin kùu ra. Yakan va ña ndicha kùu ma ña kà'un —kàti Jesuu.

19 Tajan ma ña'a ikan te'en nāka'an ña chi'in ra ora chīnian ña kà'an Jesuu takan:

—Yo'o racha'nu, yu'u chàninij ti iin ra kà'an chi'in tu'un yu'u Ndioo kùn. 20 Ti ma ndian kùu tatá ndi taji'na jàka'nu na ma Ndioo ma yuku tikan niku, va ndyo'o ndian judíu, kàti ndo ña ma ñuu nuu iyo yi ña jaka'nu

yo ra kùu ma ñuu Jerusalén —kàti ña.

21 Ta Jesuu nāka'an ra te'en:

—Na chinuniun ña kà'in, vati chani chaa ma ora ña ni jaka'nu ndo ma Racha'nu Tatá yo, ta na tüva iyo yi ña kichi ndo ma tichi ku'u yuku i'ya, ta ni ma ñuu Jerusalén ña jàka'nu yo ra ndia.

22 Ta ndyo'o ndian ñu'u Samaria töve nàkoto va'a ndo nda ra kùu ma ra jàka'nu ndo, va ndyu'u ndian judíu, nàkoto ndi nda ra kùu ma ra jàka'nu ndi, ti ma tu'un kà'an naja kua jàkakú Ndioo ñivi, iyo yi chi'in ma ndian judíu.

23 Va vitin chani chaa ma ora, ña ndisaa ma ndian kùu ñivi ña jàka'nu ndicha kuii ma Tatá yo, ni jaka'nu na ra takua kùu ra, chi'in ndisaa anima na, jà'a ma Tati Í Ndioo, ti takan kùuni Ndioo ña jà'a ma ndian jàka'nu ra. 24 Vati tati kùu Ndioo, yakan va ma ndian jàka'nu ra ndicha, iyo yi ña ja'a na yi chi'in ndisaa anima na, jà'a ma Tati Í Ndioo.

25 Ta ma ña'a ikan te'en nāka'an ña:

—Yu'u chitoi ña ni kichi ma ra Mesías ña (kùuni yi ka'an yi Cristu,) ra tachi Ndioo, ta ora ni kichaa ra ni katitu'un ra tandi'i ma naja kua kùu yi nuu yo —kàti ña.

26 Ta Jesuu nāka'an ra te'en:

—Yu'u ra kà'an chi'un kùu ma ra Cristu!

27 Ta juuni ma ora ikan chākoyo ma ndra jàkua'a chi'in Jesuu, ta ndava yū'vi

ndra ña nàtu'un Jesuu chi'in ma ña'a ikan. Ta nī'iin ndra na töve nī chikatu'un ndra nuu ra, nayi chikatu'un ra nuu ña, ta naja nàtu'un ra chi'an. ²⁸ Ta ma ña'a ikan ndàkoan ma kii ña nda'a ña, tajan endee chīnuan kuà'an ña ma ñuu ña, ta ma ikan te'en nāka'an ña chi'in ma ñivi ñuan:

²⁹ —jNa'a ndo na ko'o kunde'o ma ra kātitu'un nui cha'a' tandi'i ma ña jà'i! ¿A yöve rakan kùu Cristu?, kùuni ndo.

³⁰ Takan kūu ta kēe ndio ma ñivi kuà'an na chi'an ta ora chani chaa ndio na nuu ndaa ma Jesuu. ³¹ Ta kīcha'a kà'an ma ndra jàkua'a chi'in ra, jànini ndra ra chi'in tu'un i'ya:

—Yo'o Matru, kachi ita'vi ma ña chàchi ndi —kàti ndra.

³² Va rakan nāka'an ra te'en:

—Cha iyo ma ña ni kachj va ndyo'o na töve nàkoto ndo yi —kàti ra.

³³ Takan kūu, yakan va ma ndra jàkua'a chi'in ra kīcha'a ndra nàtu'un ta'an ndra te'en:

—¿A iyo ndian kīchi ndàka ma ña kachi ma Jesuu?, kùuni ndo.

³⁴ Va ma Jesuu te'en nāka'an ra:

—Ma ña chàchj kùu yi ña na ja'i ndisaa tiñu chà'a ra tachi yu'u ta jàchinui yi takua kùuni ra. ³⁵ Vitin ndyo'o kà'an ndo ña kùmani kumi ga yoo ta kuta'an ma ora ña ndàki'in ndo ma ndatiñu ña tachi ndo, va yu'u kà'in chi'in ndo ña na

ja'a ndo kuenda ma nuu kàa ma ndatiñu ndo, vati cha kēta ora va'a ña ndàki'o yi vitin. ³⁶ Taku ma ra ndàki'in ndatiñu nī'i ra ma ya'vi ra ta ma ndatiñu nī'i ra, kùu yi ña na koo endeeni ma ñivi. Yakan va ma ra tachi chi'in ma ra ndàki'in indukuni sii kùuni ndra cha'a' ma ndatiñu nī'i ndra. ³⁷ Ndicha kuii kùu ma tu'un ña kà'an te'en: “Ti ma ra tachi, siin kùu ra kua ma ra ndàki'in ma ndatiñu.” ³⁸ Yu'u kùu ma ra tachi ndo ña kùu ndaki'in ndo ma ndatiñu, ña tüvi nī nde'e ndo tundo'o chi'in yi, ti ma ndian nde'e tundo'o chi'in yi kùu inga na, va ndyo'o kùu ndo ma ndian kindoo va'a chi'in ndatiñu ikan, vaji nī'i jatiñu inga na cha'a' yi.

³⁹ Takan kūu ta kua'a' va'a ma ñivi ndoyo ma ñuu ikan ña iyo kuenda ñu'u' Samaria, kīcha'a na chīnuni na ma ña kà'an ma Jesuu, ta cha'a' ma ña kà'an ma ña'a ikan chi'in ma ñivi, vati kà'an ña ña kātitu'un Jesuu nuu ña tandi'i ma ña jà'a ña. ⁴⁰ Takan kūu ta ora chāa ma ndian ñu'u' Samaria ma nuu ndaa Jesuu, chikan na nuu ra ña na kindoo ra chi'in na ma ñuu ikan. Yakan va Jesuu, kindoo ra chi'in na uvi kivi. ⁴¹ Ta nduva'a kuii ga kua'a' ma ñivi kīcha'a na chīnuni na tu'un Jesuu ora chīni na ña kà'an ra. ⁴² Ta kīcha'a na kà'an na chi'in ma ña'a ikan te'en:

—Ji'na chīnuni ndi tu'un Jesuu cha'a' tu'un kà'an yo'oni niku, va vitin nda maa ndi cha chīni ndi ma ña kà'an ra'ya, ta chito kachin

ndi ña ra'ya kùu ma Cristu, ra vàchi jakakú ma ñivi ma ñuñivi i'ya.

Jesuu jànda'a ra se'e iin ra jàtiñu kuenda ma rey

⁴³ Ta ora cha yā'a ndio uvi kivi, tajan kēe ndio ra ma ñu'u' Samaria ta kuà'an ra ma iti' ñu'u' Galilea. ⁴⁴ Vati juuni maa ma Jesuu kātitu'un ra ña ma ra kà'an chi'in tu'un yu'u Ndioo, na töve tiñu'u na ra ma ñuu maa ra. ⁴⁵ Ta ora chāa ra ma ñu'u' Galilea, chā'a ñivi ikan ña na ndoo ra chi'in na, ti ma ndian ñu'u' Galilea chā'an na ma ñuu Jerusalén ora chīyo viko Pakua ma ikan niku, ta takan kūu yi ña ndē'e na tandi'i ma ña va'a ña jā'a Jesuu ma ñuu Jerusalén.

⁴⁶ Tajan kēe ndiko Jesuu kuà'an ra iti' nuu, nda kati chāa ra ñuu Caná ña iyo kuenda ma ñu'u' Galilea, nuu jándaku ra ma takuii ña na kùu ra' vinu. Ta yatini ñuu ikan iyo iin ra jàkuu tiñu nuu ma ra kùu rey, ña ku'vi se'e ra kàndii ra ma ñuu Capernaum. ⁴⁷ Tajan ora chīto ra ña kēe Jesuu ma ñu'u' Judea, ta chāa ra ma ñu'u' Galilea, ikan chāa ra ma nuu ndaa Jesuu, ta kīcha'a ra jàninini ra ra ña na ku'un ra chi'in ra ñuu ra, ta janda'a ra ma ra se'e ra ña chani kuvi, ña kàndii ve'e ra. ⁴⁸ Tajan Jesuu te'en nāka'an ra chi'in ra:

—Yo'o chi'in ñivi ñuun, tu töve ndē'e ndo ku'va chi'in ma ndatu jà'i, na töve chìnuni ndo ña kà'in.

⁴⁹ Va ma ra jàtiñu kuenda ma ra kùu rey te'en nāka'an tuku ra chi'in Jesuu:

—Yo'o racha'nu na ja'un ñamani ta ku'un chi'in ve'i, antea ña kuvi ma ra se'i —kàti ra.

⁵⁰ Ta ma Jesuu te'en nāka'an ra chi'in ra:

—Na ku'un ve'un, ti ma ra se'un cha ndā'a ra —kàti Jesuu.

Tajan rakan chìnuni ra ma ña kā'an Jesuu, ta kēe ndio ra kuà'an ra ve'e ra. ⁵¹ Ta ma tichi iti' kuà'an ra chikuta'an ra ma ndra kùu musu ra, ta kīcha'a ndra kà'an ndra te'en chi'in ra:

—Ma ra se'un cha ndā'a ra —kàti ndra.

⁵² Tajan te'en kīcha'a ra chikatu'un ra nuu ma ndra kùu musu ra, ña nda ora kùu yi ña kīchi va'a kùuni ma ra se'e ra. Ta ndrakan te'en nāka'an ndra chi'in ra:

—Iku kaa iin chani'ini kēe ma kà'ni ra —kàti ndra.

⁵³ Tajan chā'a ndio tatá ma ra ku'vi kuenda ña juuni ma ora ikan, kùu ma ora ña kā'an ma Jesuu te'en chi'in ra: “Ma ra se'un cha ndā'a ra.” Yakan va kīcha'a ndio ra chìnuni ra ma ña kà'an Jesuu chi'in ndisaa kuii ma ñivi ra ndia. ⁵⁴ Ña'a kùu ma ndatu uvi ña jā'a Jesuu ora kēe ra ma ñu'u' Judea ta chāa ndiko ra ma ñu'u' Galilea.

5

Jesuu jànda'a ra iin ra cha'a pe'lu ñuu Betesda

¹ Ta ora ya'a ña kūu takan, chīyo iin viko jā'a ma ndian judíu, ta Jesuu kēe ra

kuà'an ra ma ñuu Jerusalén.

² Ta ma tichi ma ñuu Jerusalén, yatin ma nuu iyo ma yuve'e ma nuu yà'a ma mvechala, iyo iin mini nuu ka'iin takuii, ña chi'in tu'un hebreu nàni yi Betesda, ta iyo u'un corredor yi. ³ Ta ma ikan kàndoyo kua'a' va'a ma ndian kùkue'e, tava kùu ma ndian kuaá, ndian cha'a yutun chi'in ndian cha'a pe'lu, ña ndàtu na na kandaa ma takuii. ⁴ Vati iin ma tati va'a jà'a tiñu nuu Ndioo chàa yi ma nuu iyo ma soko ikan, ta jàkanda yi ra', ta ma ndian nunuu ña ki'vi ma tichi ra', ma ora kandaa ra', ta numini ndà'a na jà'a ra' chi'in nda nuu kue'e nikuuni ña ndo'o na. ⁵ Ta tañu ma ndian kùkue'e kàndoyo ikan, iyo iin ra ña ku'vi ra cha iyo iin oko cha'un uni kuiya ña ku'vi ra. ⁶ Ta ora ndē'e Jesuu ña kàndii ra ma ikan, tajan chā'a ndio ra kuenda ña cha iyo kua'a' kuiya ña ku'vi ra, ta te'en chīkatu'un ra nuu ma ra kù'vi:

—¿A kùuniun nda'un? —kàti ra.

⁷ Ta ma raku'vi te'en nāka'an ra chi'in Jesuu:

—Yo'o racha'nu, na töve iyo yo kuu tindee yu'u ña tì'i na yu'u tichi soko ikan ora jàkanda ma tati ra'. Ta nàni ora kùuni ki'vi tichi ra' ora kandaa ra', ta java tuku na ji'na ki'vi kua mai —kàti ra.

⁸ Yakan va te'en nāka'an ndio ma Jesuu chi'in ra:

—Na ndetaun ta kani'un yuvi kixiun ta ku'un ve'un —kàti Jesuu.

⁹ Tajan ma ora ikani ndā'a ma ra kùkue'e ikan, ta kāni'i ra ma yuvi ra, ta ndēta ra ta kīcha'a ra chīka ra. Va tava kivi nindeo kùu yi ma ora ndā'a ra jà'a Jesuu, ¹⁰ yakan va ma ndian judíu, te'en nāka'an na chi'in ma ra ndā'a ikan:

—Yo'o xaa, kivi nindeo kùu yi, ta cha'a' yakan kùu yi ña na töve va'a jà'un ña ndisoun yuviun chākunuun —kàti na chi'in ra.

¹¹ Tajan ma ra kùkue'e ikan, te'en nāka'an ra chi'in ma ndian judíu:

—Ma ra jānda'a yu'u te'en kā'an ra chi'in: “Na kani'un ma yuvi kixiun ta na ku'un ve'un”, kàti ra chi'in —kàti ra.

¹² Tajan ma ndian judíu te'en kīcha'a na chīkatu'un na nuu ma ra ndā'a.

—¿Yo kùu ma ra kā'an ña na kani'un ma yuviun, ta ndētaun ta kù'un chi'in yi? —kàti na chi'in ra.

¹³ Va ma ra chīkatu'un nuu ma ra ndā'a, na töve chīto ra nda yo kùu ma ra jānda'a ra, vati Jesuu cha jāchika ra ra tañu ma ñivi kua'a' ka'iin ma ikan. ¹⁴ Takan kùu ta ora cha ya'a ña kùu takan, tajan chīkuta'an ndio Jesuu ma ra jānda'a ra tichi kora veñu'u ka'nu, ta te'en nāka'an ra chi'in ra:

—Vitín ña cha ndā'un, na jà'a gaun ma kuati, koto nde'un tundo'o ka'nu ga —kàti Jesuu chi'in ra.

¹⁵ Ta ora chīnu kā'an ma Jesuu takan chi'in ma ra ndā'a, tajan kēe ndio ra kuà'an ra, ta kātitu'un ndio

ra nuu ma ndian judíu ña Jesuu kùu ma ra jānda'a ra, kàti ra. ¹⁶ Ta cha'a' ña jānda'a ma Jesuu ma ra ku'vi ikan, yakan va ndikun ma ndian judíu ka'ni na ra, ti naja jā'a ra ma tiñu ikan ma kivi ña nindeo. ¹⁷ Ta ma Jesuu te'en nāka'an ra chí'in na:

—Taku ma Tatái nda kivi nindeo endeeni jàtiñu ra, yakan va yu'u takan jàtiñui ndia —kàti Jesuu chí'in na.

¹⁸ Yakan va ma ndian judíu numiga kùuni na ka'ni na ma Jesuu, vati na yöve uvaa ma kivi ña nindení yo jānda'a ra ma ñivi, ti juuni kà'an ra ña Ndioo kùu ma Tatá maani ra, ta takan jando induku ra ra chí'in ma Ndioo.

Nuu chà'nda ma ra kùu se'e Ndioo tiñu

¹⁹ Tajan nāka'an ma Jesuu te'en:

—Ndicha va'a ña kà'in, ña na kùu ja'a yu'u ra kùu Se'e Ndioo nĩ'iin tiñu ña ma'iin ni, tuva töve ndē'i naja kua jā'a ma Tatái. Vati ndisaa tiñu jā'a Tatái, indukuni kua ikan jā'a yu'u ra kùu Se'e ra yi ndia. ²⁰ Vati ma ra kùu Tatái kùuni ra nde'e ra yu'u ra kùu Se'e ra, ta tandi'i ma ña jā'a ra jàna'a ra nui. Ta iti' nuu, ni jana'a ra tiñu ka'nuga nui, ta ma ora ni nde'e ndo yi ndava ni ku'un tati ndo. ²¹ Vati takua ma ra kùu Tatái jànataku ra ndian ndií, ta chà'a ra ña na koo ndito ndiko na, juuni takan jā'a yu'u ra kùu Se'e ra, ti chà'i ña na koo ndito ma nda ndian kùuni mai ndia.

²² Vati ma ra kùu Tatái töve jàkutuni ra kuati ma ñivi, ti chā'a ra ma ndatu ikan nuu yu'u ra kùu Se'e ra ña na jakutuní kuati na, ²³ ikan na tiñu'u tandi'i na yu'u takua tiñu'u na ma ra kùu Tatái. Vati ma ndian töve tiñu'u yu'u, kùuni yi kà'an yi ña juuni töve tiñu'u na ma ra kùu Tatái, ra tachi yu'u ndia.

²⁴ 'Ndicha va'a, ma ña kà'in chí'in ndo, ña ma ndian tās'o ma tu'un kà'in, ta chìnuni na ña jā'a ma ra tachi yu'u, cha iyo ndito na endeeni, ta töva ni ku'un na andaya' cha'a' ma kuati na, ti vaji cha chí'í na jā'a ma kuati na niku, va vitin cha nātaku ndiko na. ²⁵ Ndicha va'a, ma ña kà'in chí'in ndo ña cha kēta ma ora, ta vitin kùu yi ña ma ndian cha chí'í na jā'a ma kuati jā'a na, ni kuni na tati yu'u, ra Se'e Ndioo, ta tu jachi'in na yi, ni ni'i na nuu koo ndito ndiko na. ²⁶ Vati takua ma ra kùu Tatái iyo ndito maa ra takani, juuni takan chā'a ra ndatu nuu yu'u ra kùu Se'e ra ña kùu koo ndito mai takani ndia. ²⁷ Ta juuni chā'a Tatái ndatu nui ña kùu jakutuní kuati na, cha'a' ña kùu ra Se'e ñivi tachi Ndioo. ²⁸ Ta koto yū'vi ndo cha'a' ma ña kà'in i'ya, vati ni keta iin kivi ña ni kuni ma ndian ndií nda ma nuu ña'ña na ma tu'un ña ni ka'in. ²⁹ Ta tandi'i ma ndian jā'a ma ña va'a, ni natakun ndiko na, ta koo ndito ndiko na endeeni chí'in Ndioo, va ma ndian jā'a ña töve va'a, ni natakun na, va kuenda ña ku'un na andaya'.

Nuu kà'an Jesuu cha'a' ma ndian kà'an kuenda ra

³⁰ 'Ta yu'u na kùu ja'i ma ña kùuni mai tuva Ndioo töve kùuni ra ña jà'i yi, ti ma takua kà'an ra chí'in, ta takan jàkutunì. Ta iin ña ndaa kùu yi ora jàkutunì, vati na töve jà'i ma ña kùuni mai, ti ma ña jà'i kùu ma ña kùuni ma Tatái ra tãchi yu'u. ³¹ Tu yu'u kà'in cha'a' juuni mai, na töve kùu ka'an yo ña ndicha kùu yi ora ki'o ku'va yi. ³² Va iyo inga ra kàtitu'un nuu ma ñivi cha'i, ta chitoi ti ña ndicha kùu ma tu'un kà'an ra. ³³ Ndyo'o tãchi ndo iin ra kùu tatun ña na kundakatu'un ra nuu Xuva cha'i. Ta rakan kàtitu'un ra ma tu'un ndaa. ³⁴ Va yu'u na töve chiniñu'i ña kà'an ni'iin ñivi iyo ñuñivi cha'i. Vati tu kà'in takan chà'a ra kùu yi kuenda ña na chinuni ndo tu'in, ikan na jakakú Ndioo ndo. ³⁵ Ta ndicha ña Xuva kùu ra takua kùu iin ñu'ú ña ndu'vania tiin yi ta jàndondichin yi. Ta ndyo'o chàta'ani ndo yi ma tiani tiempu ña ndé'e ndo yi. ³⁶ Va ka'nuga kùu ma tu'un ña kà'an yu'u kua ma tu'un ña kà'an Xuva. Vati ndisaa ma tiñu ka'nu chà'a ma Tatái ña jàchinui, yakan kùu ma ña jà'i. Ta cha'a' yakan kùu yi ña kùuni yi ka'an yi, ña ndicha kuii ña ma Tatái tãchi yu'u. ³⁷ Ta juuni ma Tatái ra tãchi yu'u, kà'an ra cha'i, vaji ndyo'o takà'an kuni ndo ma tati ra, ta ni kùu nde'e ndo ra. ³⁸ Va ma tu'un ra na tüvi chà'a ndo ña koo yi tichi anima ndo,

ti tüvi chìnuni ndo nī cha'a ña kà'an ma ra tãchi ma Tatái ndia. ³⁹ Taku ndyo'o, ya'a jàkua'a ndo ma tutu Ndioo, ti chànini ndo ña tu jà'a ndo takan, ta ni ni'i ndo nuu koo ndito ndo endeeni kùuni ndo, va tüvi chito ndo ña ma tu'un iyo nuu yi kùu ma tu'un kà'an cha'i. ⁴⁰ Va ndyo'o na töve kùuni ndo chinuni ndo ma tu'in, ta tu chìnuni ndo yu'u niku, kùu ni'i ndo nuu koo ndito ndo endeeni chí'in Ndioo.

⁴¹ 'Taku yu'u na töve chiniñu'i ña na jàka'nu ma ñivi yu'u. ⁴² Ta juuni cha nàkoto va'i ndo, ña na töve kùuni ndo nde'e ndo Ndioo ndia. ⁴³ Yu'u vachì tiñu nuu ma ra kùu Tatái, ta ndyo'o na töve ki'in kuenda ndo yu'u. Va tu kichaa inga na ña kà'an na juuni chí'in sivi maa na, ña kà'an ndiakan, va ni jachi'in ndo. ⁴⁴ Ta ndyo'o töve ndicha ña chìnuni ndo tu'in, ti ma ña jà'a ndo kùu yi, ña jàka'nu ndo juuni ma ta'an ndo, ta töve nànduku ndo a jà'a ndo ma ña kùuni ma uvanuu Ndioo ña na ja'a ndo, ta ikan kùu ni'i ndo nuu ra ña na tiñu'u ra ndo. ⁴⁵ Ta koto nàkanini ndo ña yu'u ni tisokuati ndo nuu ma ra kùu Tatái, vati ma ra tisokuati ndo nuu Ndioo kùu juuni ma Moisés, nuu ndàtu ndo ña ni jakakú Ndioo ndo cha'a' ña chìnuni ndo ma tu'un tãa ra. ⁴⁶ Vati tu ndicha ña chìnuni ndo ma tu'un tãa ma Moisés, kùuni yi ka'an yi ña juuni iyo yi ña chinuni ndo ma tu'in ndia, vati cha'i kùu ma ña tãa ra. ⁴⁷ Va tu töve

chìnuni ndo ma tu'un tãa Moisés, ikan chà'i kuenda ña töve chìnuni ndo tu'un kà'in ndia —kàti Jesuu chi'in ndian judíu ikan.

6

Nuu chà'a Jesuu ña chàchi u'un mii ñivi
(Mt. 14:13-21; Mr. 6:30-44; Lc. 9:10-17)

¹ Takan kũu tajan kēe ndio Jesuu kuà'an ra inga chiyo yu'u tañu'u Galilea, ña juuni kà'an na ña nàni yi tañu'u Tiberias ndia. ² Ta nduva'a kuui kua'a' ñivi kuà'an chata Jesuu, vati ndè'e na ma ndatu chi'in seña ña jà'a ra, ña jànda'a ra ma ndian ku'vi. ³ Tajan ndāa ndio Jesuu kuà'an ra iin nuu chiki, ta ora chāa ndio ra ikan, tajan chūnandi ndio ra chi'in ma ndra jàkua'a chi'in ra. ⁴ Ta ma viko Pakua ña jàka'nu ma ndian judíu ti cha vāchi kùyatín yi. ⁵ Ta ora kãni'i Jesuu nuu ra te'en tikan, ta ndē'e ra ña ya'a ga kua'a' ñivi vāchi chata ra, tajan te'en nāka'an ndio ra chi'in Lipe:

—¿Ndanu ko'o kujata yo paan ña kachi tandi'i ma ñivi i'ya? —kàti ra.

⁶ Va chikatu'un maani ma Jesuu takan nuu ma Lipe nde'o naja kua kati ra cha'a' yi, kùuni Jesuu, vati cha chito va'a Jesuu nayi kùu ma ña ni ja'a ra. ⁷ Tajan ma Lipe te'en nāka'an ra:

—Ni ma xu'un' ña jàkanaa yo uvi cientu kivi ña jàtiñu yo, na kēta yi ña jàta yo kua'a' ma paan, ta nàta'vi yo

ita'vi ita'vi yi nuu ta'ii'in ma ñivi ikan —kàti ra.

⁸ Tajan inga ra jàkua'a chi'in Jesuu, ra nàni André, ra kùu yani Simón Petu', te'en nāka'an ra chi'in Jesuu:

⁹ —I'ya ndaa iin ravalí, ña ndà'a ra u'un ta'an paan, ña kũva'a chi'in cebada, ta chi'in uvi tiaka'; ¿va ndaku-tiñu ña'a kuenda na, ña ya'a kua'a' ñivi kùu na? —kàti ra.

¹⁰ Tajan te'en nāka'an ndio Jesuu:

—Na ka'un chi'in ma ñivi, ña na kunandi na ma ikan —kàti ra.

Ta ma ikan ti ya'aga kua'a' ma ita kuati kaa, tajan chūnandi ndio na. Ta iyo iin u'un mii ndra'ii kùu ndra. Ta siin kùu ma ñivi ña'a.

¹¹ Tajan kī'in ndio Jesuu ma paan, ta kīcha'a ra chikan ra ta'vindioo, nuu ma Racha'nu Ndioo cha'a' yi iti' andivi, ta chā'a ndio ra yi nuu ma ndra jàkua'a chi'in ra, ña na nata'vi ndra yi nuu ma ñivi. Ta indukuni takan jā'a ra chi'in ma tiaka' ndia. Tajan chāchi na naja kua kùuni maa na. ¹² Ta ora chītu tichi na, tajan te'en nāka'an ndio Jesuu chi'in ma ndra jàkua'a chi'in ra:

—Na jati'vi ndo ma ña chākoso, ikan na töve tivi nī'iin nakuyi, —kàti Jesuu.

¹³ Tajan jātī'vi ndio ndra ma ña chākoso, ta jākutu ndra uchi uvi ga ta'an tuka ma paan chi'in ma ña chākoso jā'a ma ndi u'un paan ña kũva'a chi'in cebada. ¹⁴ Takan kũu ta ora ndē'e ma ñivi ma ndatu

ka'nu ña jā'a Jesuu, ta te'en nāka'an na:

—Ndicha kuii ña ra'ya kùu ma ra kà'an chi'in tu'un yu'u Ndioo, ra ni kichi ma ñuñivi i'ya —kàti na.

¹⁵ Va tava Jesuu chā'a ra kuenda ña tani'i kùuni na kundaka na ra ku'un ra, kuenda ña kùu ra rey, ra ka'nda tiñu nuu na. Yakan va kēe ma'iin ra kuà'an ra ma siki iin yuku sukun, ti kùuni ra koo ma'iin ra.

Jesuu chika ra nuu tañu'u
(Mt. 14:22-27; Mr. 6:45-52)

¹⁶ Takan kùu ta ora cha kuaa, tajan ma ndra jàkua'a chi'in Jesuu kēe ndra kuà'an ndra yu'u tañu'u. ¹⁷ Ta ikan ki'vi ndio ndra tichi iin varku, ta kīcha'a ndio ndra kèta chiyo ndra ma tañu'u, ña kuà'an ndra iti' ñuu Capernaum. Ta cha ya'a naa kùu yi. Ta ma Jesuu juuni tōve ra chàa ma nuu ka'iin ndra. ¹⁸ Tajan ma tañu'u, nduva'a sukun ndàkoo nditi ra' jà'a ña ya'a ni'i chàkin ma tati. ¹⁹ Ta ora cha yā'a nduu ndra iin u'un a iñu kilometru chi'in ma varku, tajan ndē'e ndra ña chika Jesuu vāchi ra nuu takuii, ña kuàjayatin ra ra nuu kuà'an ma varku. Tajan ndrakan kīcha'a ndio ndra yù'vi ndra. ²⁰ Ta Jesuu te'en nāka'an ra chi'in ndra:

—iNa yū'vi ndo, ti mai kùu! —kàti ra.

²¹ Tajan nduva'a kuii chīsii ndra ña cha iyo Jesuu chi'in ndra ma tichi varku. Ta nunuu ni, ta cha chàani ndra ma ñuu nuu kuà'an ndra.

Nuu nànduku ñivi ma Jesuu

²² Takan kùu ta ma inga kivi, ma ñivi kindoo yu'u tañu'u nuu kēe ma ndra jàkua'a chi'in ra chi'in ma varku, ikan chā'a na kuenda ña tūvi ndāa Jesuu chi'in ndra ma tichi varku uvanuu nia, ña ndaa ma ikan. ²³ Ta ora cha yā'a ña kùu takan, tajan chāa ndio tiá kua'a' varku, ña kīchi iti' ñuu Tiberias, yatini ma nuu chā'a Jesuu ña chàchi ma ñivi ora chā'a ra ta'vindioo cha'a' yi nuu ma Racha'nu.

²⁴ Ta ora ndē'e na ña tōve ndaa Jesuu ma ikan, ta ni ma ndra jàkua'a chi'in ra, tajan ndāa ndio na tichi ndrūn, ta kēe na kuà'an na kuànduku na Jesuu iti' ñuu Capernaum.

Jesuu kùu ra takua kùu ma paan ña jà'a ña na koo ndito yo indeeni

²⁵ Ta ora nāta'an na Jesuu ma inga chiyo yu'u tañu'u, ta te'en nāka'an na chi'in ra:

—Yo'o matru, ¿nda ora kīchaun nde've? —kàti na.

²⁶ Tajan Jesuu te'en nāka'an ra:

—Ndicha va'a ña kà'in chi'in ndo, ña ndyo'o nànduku ndo yu'u, cha'a' ña chàchi ndo nda kati chitu tichi ndo jā'i, ta yōve cha'a' ña kī'in kuenda ndo, ta kùtunini ndo nda kuenda kùu ma ndatu ña chā'a Ndioo nui ña jà'i. ²⁷ Na jatiñu ndo cha'a' ma ña kachini ndo, ma ñuñivi i'ya, vati yakan numini ndi'i yi. Na jatiñu ndo va cha'a' ma ña kachi ndo, ña ku'va

nuu koo ndo endeeni chi'in Ndioo. Ti ma ndayu ikan kùu ma ña ni ku'va ma ra Se'e ñivi tãchi Ndioo kachi ndo, vati rakan kùu ra kãchin ma Ndioo, ña jà'a ra yi.

²⁸ Ta te'en kīcha'a ndio ma ñivi chikatu'un na nuu Jesuu:

—¿Nayi ìyo yi ña ja'a ndi, ta kùu jachinu ndi ma tiñu kùuni Ndioo ña ja'a ndi? —kàti na.

²⁹ Tajan te'en nãka'an ndio Jesuu chi'in na:

—Uvanuu ma tiñu ka'nu ña kùuni Ndioo ña jà'a ndo, kùu yi ña na chinuni ndo ma tu'un kà'an yu'u, ra tãchi ra —takan kàti Jesuu.

³⁰ Tajan ma ñivi te'en nãka'an na chi'in ra:

—Tuva takan kùu yi, ¿nda ndatu ka'nu kùu jana'un nuu ndi, ikan ora nde'e ndi yi, ta chininu ndi ma tu'un kà'un? ¿Ta nda tiñu kùu ma ña jà'un? ³¹ Ma ndian kùu ñivi ndi ña chiyo taji'na, chãchi na ma ña kuichin ña nani maná, ma tichi ku'u niku, vati nuu ma tutu Ndioo te'en kà'an yi: “Iti' andivi jãkoyo ra ma paan chàchi na” —kàti na.

³² Tajan ma Jesuu te'en nãka'an ra chi'in na:

—Ndicha va'a ña kà'in chi'in ndo: ña na yöve Moisés kùu ra ña chã'a ra ma paan kãchita iti' andivi chãchi ndo taji'na, ti ma Tatái kùu ra chã'a yi ta nda vitin chà'a ra yi ndia. Ta ma paan chà'a ra kùu ma ña ndicha ña vãchi iti' andivi.

³³ Vati ma paan ña chà'a ma

Ndoo nuu yo vãchi yi iti' andivi, ta jà'a yi ña endee koo ndito ma ñivi ìyo ñuñivi.

³⁴ Tajan te'en chikan na nuu Jesuu:

—Yo'o Racha'nu, na ku'vaun ma paan i'ya kachi ndi nani kivi —kàti na.

³⁵ Ta Jesuu te'en nãka'an ra chi'in na:

—Yu'u kùu ma paan ña chà'a ña koo ndito ndo endeeni. Ta ma ndian vãchi nui, na tũva ni kusoko na, ta ma ndian chìnuni ña kà'in, na tũva ni natii na takuui ndia. ³⁶ Va tava cha kà'in chi'in ndo, ña vaji cha ndè'e ndo yu'u, na töve chìnuni ndicha ndo ma tu'in. ³⁷ Ta tandi'i ma ndian chã'a ma Tatái nui, ndiakan kùu ma ndian vãchi nui. Ta ma ndian vãchi nui ni ku'vai ña ki'vi na iti' kuà'in. ³⁸ Vati yu'u töve kichì iti' andivi, kuenda ña jà'i ma ña kùuni mai, ti yu'u kichai va kuenda ña jà'i tandi'i ña kùuni ma Tatái, ra tãchi yu'u. ³⁹ Ta ma tiñu ña töve kùuni ma Tatái, ra tãchi yu'u ña jà'i, kùu yi ña, koto jãkunai nĩiin ma ñivi ña chã'a ra nui, vati ma ña kùuni ra ña jà'i, kùu yi ña na janataku'i na ma kivi nuu ndi'i nia. ⁴⁰ Ta juuni kùuni ma ra tãchi yu'u ña tandi'i ma ndian nde'e yu'u ra kùu Se'e ra, ta chinuni na ma tu'un kà'in, ni koo ndito na endeeni jà'i, ta juuni yu'u, ni janataku'i na ma kivi nuu ndi'i nia ndia.

⁴¹ Cha'a' ña'a kùu yi ña ma ndian judíu kīcha'a na chàtu'un na ra, cha'a' ña kã'an ra tu'un i'ya: “Yu'u

kùu ma paan ña kīchi iti' andivi.”⁴² Ta ma ndian judíu te'en nāka'an na:

—¿A yöve Jesuu i'ya, kùu ra se'e Kusé? Ndicha ña juu ra kùu ra, ti nākoto va'a yo ma tatá ra chí'in ma'á ra. ¿Ta chíto naja kà'an ra ña kīchi ra iti' andivi?

⁴³ Tajan ma Jesuu te'en nāka'an ra chí'in na:

—Na jaña ndo ña chàtu'un ndo. ⁴⁴ Ní'iin ñivi, na kùu kichi na nui, tu yöve Tatái ra tāchi yu'u kùu ra ña chàki'in ra na. Ta yu'u kùu ña ni janatakui ndiakan ma kivi nuu ndi'i nia. ⁴⁵ Vati nuu ma tutu Ndioo ña taa ndra kà'an chí'in tu'un yu'u Ndioo te'en kà'an yi: “Ndioo ni jana'a ra nuu tandi'i ma ñivi”, kati yi. Cha'a' yakan kùu yi ña tandi'i ma ndian chíni tu'un kà'an ma Racha'nu Ndioo, ta jàchi'in na ma ña kà'an ra. Ndiakan kùu ndian vāchi nui.

⁴⁶ 'Ma tu'un kà'in töve kùuni yi ka'an yi ña iyo ñivi ña cha ndē'e na ma Tatái, ti uvanuu ma ra cha ndē'e ra, kùu yu'u, ra chíyo chí'in ra.

⁴⁷ Ndicha va'a ña kà'in, ña ma ndian chíni ma tu'in, endee iyo ndito na. ⁴⁸ Ta yu'u kùu ma paan ña jà'a, ña na koo ndito yo endeeni.

⁴⁹ Ma ndian kùu ñivi ndo ña chíyo taji'na, chí'í na vaji chāchi na ma ña kuichin ña nàni maná, ma tichi ku'u.

⁵⁰ Va yu'u kà'in chí'in ndo, cha'a' inga tuku ma paan ña vāchi iti' andivi, ta yakan, ti tu iyo nda ndian chàchi yi, na töve chí'í na. ⁵¹ Va yu'u kà'in chí'in ndo ña yu'u kùu

ma paan ndito ña kīchi iti' andivi, ta nda ndian nikuuni ña chàchi ma paan i'ya, ni koo ndito na endeeni chí'in Ndioo. Ta ma paan ña ni ku'vai nuu na kùu ma kuñui, ikan na kuu koo ndito tandi'i ma ndian iyo ñuñivi.

⁵² Tajan ma ndian judíu te'en kīcha'a na kànita'an yu'u na chí'in juuni maa na:

—¿Naja kua kùu yi, ña kùuni ra ku'va ra ma kuñu ra kacho?, kùuni ndo —kà'an na.

⁵³ Tajan Jesuu te'en nāka'an ra chí'in na:

—Ndicha va'a ña kà'in chí'in ndo, ña tu töve chàchi ndo kuñu ma ra Se'e ñivi tāchi Ndioo, ta töve chí'i ndo ma níi ra, na töve ni ní'i ndo nuu koo ndito ndo chí'in ma Racha'nu Ndioo. ⁵⁴ Yakan va ma ndian chàchi ma kuñui, ta chí'i na ma nij, ndiakan endee iyo ndito na, ta yu'u ni janatakui na ma kivi nuu ndi'i nia. ⁵⁵ Vati ma kuñui kùu ma ndayu va'a, kuenda ña kacho, ta ma nij kùu ra' iin ña va'a ko'o yo ndia. ⁵⁶ Ti ma ndian chàchi ma kuñui, ta chí'i na ma nij, induku iyo na chí'in, ta yu'u, induku iyo chí'in na ndia. ⁵⁷ Vati tava ma Tatái, ra tāchi yu'u, ra takani iyo kùu ra, yakan va juuni ra ndito kùu takua kùu ra, cha'a' yakan kùu yi ña iyo ndatui ña kùu ja'í ña na koo ndito tandi'i ndian chàchi ma kuñui ndia. ⁵⁸ Va yu'u kà'in cha'a' ma paan nūu iti' andivi. Vati ma paan ikan töve indukuni kùu yi takua kùu ma ña nàni maná, ña chāchi ma ndian kùu ñivi ndo ndian chíyo taji'na, ti

ndiakan chī'í na vaji chāchi na yi. Va ma ndian chāchi ma paan ña kīchi iti' andivi, ni koo na indeeni. ⁵⁹ Takan kā'an Jesuu nuu ma ñivi ma ora jāna'a ra tichi veñu'u ñivi judíu, ña ndaa ma ñuu Capernaum.

Nuu kàtitu'un Jesuu nayi kùuni ma ña koo ndito yo indeeni ka'an yi

⁶⁰ Takan kùu ta ora chīni ma ndian chākunuu chata Jesuu ma tu'un i'ya, tajan te'en nāka'an na:

—Ya'a ga ndetiñu jàchi'o ma tu'un kà'an ra'ya. ¿Nda ndian kùu ma ndian ni jachi'in ma ña kà'an ra, ña kua kà'an ra takan?, kùuni ndo —kàti na.

⁶¹ Ta ora chā'a ndio Jesuu kuenda ña chātu'un na ra, tajan te'en nāka'an ra chi'in na:

—Ta, ¿naja töve chāta'ani ndo ma ña kà'in? ⁶² ¿Nayi ja'a ndo, tuva nde'e ndo yu'u ra Se'e ñivi tāchi Ndioo, ña ndāa ndiko ra ku'un ra ma nuu chiyo ra niku? ⁶³ Ma Tati Í Ndioo jà'a ña kùu koo ndito ndo endeeni, ta ndisaa ña kùu ja'a ndo chi'in ma kuñu ndo, töve nda kuenda yi. Vati ma tu'un kàtitu'in nuu ndo jà'i yi chi'in ma Tati Í Ndioo. Ta tu'un ikan chā'a yi, ña na koo ndito ndo endeeni chi'in ra. ⁶⁴ Va iyo uvi uni ndo ña töve chìnuni tu'in —kàti Jesuu.

Takan kà'an Jesuu, ti takani cha chito ra nda ndian kùu ma ndian töve chìnuni tu'un ra, ta nda ra kùu ma ra ni xikoña'a cha'a' ra ndia.

⁶⁵ Tajan Jesuu te'en nāka'an ra:

—Cha'a' yakan kùu yi ña, cha kā'in chi'in ndo, ña nī'iin na, na kùu kichi na nui, tuva yöve ma Tatái kùu ma ra ji'na ña chā'a ra yi nuu na.

⁶⁶ Takan kùu ta nda ma ora ikan, kua'a' ma ndian chākunuu chi'in Jesuu niku, jāña na ña chākunuu na chi'in ra. ⁶⁷ Tajan te'en chīkatu'un ndio Jesuu nuu ma ndi uchi uvi ma ndra jākua'a chi'in ra:

—¿A ndita'an ndo kùuni ndo ku'un ndo, takua jā'a ndiakan? —kàti Jesuu.

⁶⁸ Tajan ma ra nāni Simón Petu' te'en nāka'an ra chi'in Jesuu:

—Yo'o Racha'nu, cha chito va'a ndi ña töve iyo inga yo nuu ku'un ndi. Vati uvanuu maun kùu ra kà'an naja kua kùu ni'o nuu koo ndito yo endeeni. ⁶⁹ Ta ndyu'u kīcha'a ndi chìnuni ndi, ta nākoto ndi, ña yo'o kùu ma ra kùu Cristu, ra Se'e Ndioo ndito.

⁷⁰ Tajan Jesuu te'en nāka'an ra chi'in ma ndra jākua'a chi'in ra:

—¿A chāku'uni ndo ña yu'u kùu ma ra kāchin ma ndi uchi uvi ta'an ndo? Va vaji takan kùu yi, iyo iin ra tañu ndo ña kùu kui'na —kàti Jesuu.

⁷¹ Ma ora kā'an Jesuu ma tu'un i'ya, chānini ra cha'a' ma Juda, ra kùu se'e Simón Iscariote, ti chito Jesuu ña ni xikoña'a ra cha'a' ra nuu ñivi, vaji iin ra iyo tañu ma ndi uchi uvi ndra jākua'a chi'in Jesuu kùu ra.

7

Ma ndra yani Jesuu, na töve chìnuni ndra ma tu'un kà'an ra

¹ Takan kūu ta ora yā'a ña kūu takan, tajan kēe ndio Jesuu chàkunuu ra, ta ñuu, ta ñuu, ma iti' ñu'u' Galilea. Vati na küuni ga ra chikoni'i ra ma ñu'u' Judea, ti ndikun ma ndian judíu ka'ni na ra.

² Ta tava cha vāchi kuyatin ma kivi ña ni kuu ma viko lomara, ña jàka'nu ma ndian judíu nani kuiya. ³ Tajan ma ndra yani Jesuu, te'en nāka'an ndra chí'in ra:

—Na keun ma ñu'u' Galilea, ta ku'un ma iti' ñu'u' Judea, ikan ma ndian jākua'a chí'un ña iyo ndakan, na nde'e na ma tiñu jà'un ndia. ⁴ Vati ni'iin yo küuni yo ña nakoto ma ñivi yo, cha'a' ma ña va'a jà'a yo, tüvi iyo yi ña ja'a xe'o yi. Yakan va tu ndicha ña ra jà'a tiñu va'a kùun, na ja'un yi nuu ndè'e tandi'i ma ñivi iyo ñuñivi. —Takan kàti ma ndra yani ra.

⁵ Takan kàti ndra, ti ni ma ndra yani Jesuu, na töve chìnuni ndra ma ña kà'an ra ndia. ⁶ Tajan Jesuu te'en nāka'an ra chí'in ndra:

—Takā'an chaa ma ora ña kùu ku'vai ña na nakoto na yu'u, va kuenda ndyo'o, nda ora nikuuni, va'a yi kuenda ndo. ⁷ Vati ma ndian iyo kuenda ma ñuñivini, na töve nda cha'a' kùxaani na nde'e na ndo, va yu'u, ndicha ña iyo nda cha'a' kùxaani na nde'e na yu'u, ti jàna'a kachin nuu na, ña töve va'a

ma ña jà'a na. ⁸ Kua'an ndyo'o ma viko, vati yu'u na töve ku'in, ti takā'an chaa ma ora ña jàna'i yu'u nuu ma ñivi —kàti Jesuu.

⁹ Ta ora chínu kà'an Jesuu takan, ta kīndoo ra ma ñu'u' Galilea.

Jesuu chàa ra ñuu Jerusalén, nuu iyo viko nàni Lomara

¹⁰ Ta ora cha kuà'an ndio ma ndra yani ra, tajan nda ma Jesuu kēe ndio ra kuà'an ra chata ndra nuu iyo ma viko ndia. Ta chāa ndio ra ma ikan va xe'eni. ¹¹ Va ma ndian judíu kīcha'a na nànduku na Jesuu ma nuu iyo viko, ta te'en kīcha'a na chikatu'un ta'an na:

—¿Ndanu chàkunuu ma ra'ii ikan? —kàti na.

¹² Ta tañu ma ñivi ka'iin ikan, iyo uvi uni ma ndian chàtu'un Jesuu, ta iyo ndian kà'an te'en: “Iin ra va'a kùu ra”, kàti na. Ta iyo inga na ña kà'an te'en: “Na yöve ra va'a kùu ra, ti ra jànda'viña'a kùu ra”, kàti na. ¹³ Ta vaji takan kà'an na, va ni'iin ñivi töve kà'an na tu'un i'ya nuu ka'iin ti'vi kua'a' ñivi, koto nde'e na tundo'o jà'a ma ndian kuxini nuu ma ndian judíu.

¹⁴ Ta ma viko ikan cha kua kùu java yi, ora kī'vi Jesuu ma tichi kora veñu'u ka'nu, ta ikan kīcha'a ra jàna'a ra nuu ma ñivi. ¹⁵ Ta ma ndian judíu ndava kuà'an anima na ña kīndoo na nde'e na ra, ta te'en kīcha'a na chikatu'un ta'an na:

—¿Naja ya'a ga chìto ra'ya, ta töve nī jakua'a ra? —kàti na.

¹⁶ Tajan Jesuu te'en nāka'an ra:

—Ma ña jàna'i i'ya, yöve iin tu'un ña jāndakuu maanĭ kùu yi, ti ma tu'un kà'an ma ra tāchi yu'u ña jà'i kùu yi. ¹⁷ Tu iyo nda ndian kùuni ja'a ma tiñu kùuni ma Racha'nu Ndioo, kùu ku'va na kuenda, tuva ma tu'un jàna'i, kùu yi ma tu'un Ndioo, a ma tu'un jāndakuu maanĭ kùu yi. ¹⁸ Vati ma ndian jàna'a nuu ma ñivi chí'in ma tu'un ña jāndakuu maani na, kùuni yi ka'an yi ña jàka'nu na juuni maa na. Va ma ndian jàna'a nuu ma ñivi, ta nànduku na naja kua jàka'nu na ma ndian tāchi na. Ndiakan kùu ma ndian kà'an ma ña ndaa, ta nī'iin ñivi kùu ni'i na naja kua tisokuati na cha'a' ña jà'a na.

¹⁹ ¿A töve ndicha ña ma racha'nu Moisés chā'a ra tutu ley Ndioo nuu ndo taji'na? Va nī'iin ndo töve jàchi'in ndo ma ña kà'an yi. ¿A yöve cha'a' yakan kùu yi ña kùuni ndo ka'ni ndo yu'u? —kàti Jesuu.

²⁰ Tajan ma ñivi te'en nāka'an na chí'in ra:

—¿A tati xaan kī'vi xiniun ña kà'un takan? ¿Yo kùu ma ndian kùuni ka'ni ñun? —kàti na.

²¹ Tajan Jesuu te'en nāka'an ra.

—Cha'a' uvaa ma ña jā'i ma kivi nindeo, ndisaa ndo nī chata'ani ndo yi. ²² Vati ndicha va'a ña ma Moisés

kùu ra ña tāchi ra ña na nakua'a ndo ka'nda ndo ñii nuu ika ma ndrakuati se'e ndo, (vaji yöve chí'in Moisés kīcha'a yi, ti takani cha vāchi ma ñivi ndo ndian chíyo tatiempu jà'a na yi) vaji ma kivi nindeo kùu yi. ²³ Ta vitin tu cha'a' ña kùuni ndo jachi'in ndo ña kà'an ma ley Ndioo ña tāa ma Moisés kùu yi ña chà'nda ndo ñii nuu ika ma ndrakuati se'e ndo vaji kivi nindeo kùu yi, ¿ta naja kùxaan ndo yu'u cha'a' ña jānda'i ninii ma ra ku'vi ma kivi nindeo? ²⁴ Ta koto tīsokuati ndo ma ñivi, tuva tüvi chito ndaa ndo nda cha'a' kùu yi. Na ja'a ndo yi, va tuva ma ña ndaa kùu yi.

Jesuu kàtitu'un ra nda iti' kīchi ra

²⁵ Takan kùu tajan iin ma ndian iyo ma ñuu Jerusalén te'en kīcha'a na chīkatu'un ta'an na:

—¿A yövi ra nànduku na ka'ni na kùu ra'ya? ²⁶ Na nde'e va'a yo, ti ikan ndaa ra kà'an ra nuu tuvi ñivi, ta nī'iin ma ndra kùxini töve kà'an ndra chata ra. ¿A töve chānini ndra, ña ndicha va'a, ña ra'ya kùu ma Cristu, ra tāchi Ndioo?, kùuni ndra. ²⁷ Va maa yo cha chìto yo ndanu kīchi ra'ya. Va taku ma Cristu, ti nī'iin ñivi töve chìto na nda iti' ni kichi ra ma ora ni kichaa ra —Takan nātu'un ta'an na.

²⁸ Ta ora chíni Jesuu ña takan kà'an ma ñivi, ma ora jàna'a ra nuu na ma tichi kora veñu'u ka'nu, tajan te'en nāka'an ni'i ra chí'in na:

—¿A ndicha ña nàkoto ndo nda ra kùì, ta juuni chìto ndo ndanu kīchì? Va yu'u kùuni ña na koto va'ando, ña yu'u töve vachì i'ya cha'a' ña kùuni mai. Vachì ti iyo iin ra tachi yu'u ña töve nàkoto ndo. Ta rakan ti iin ra ndaa kùu ra. ²⁹ Va yu'u nàkoto va'i ra, ti kuenda ra vachì, ta maa ra tachi yu'u ndia —kàti Jesuu chi'in na.

³⁰ Takan kùu ta ora chini ma ñivi tu'un ikan, ta kùuni na tiin na ra, ta ti'i na ra tichi vekaa niku, va ñi'in na ni ti'i na nda'a' na ña tiin na ra, ti takà'an chaa ma ora ra. ³¹ Ta ma ora ikan kua'a' na chinuni ma ña kà'an Jesuu, ta te'en kīcha'a ndio na nàtu'un ta'an na:

—Ma ora ni kichi ma ra kùu Cristu, ¿a ni ja'aga ra tiá ndatu ka'nu kua ra'ya?, kùuni ndo —kàti na ña nàtu'un ta'an na.

Nuu tàchi ma ndra fariseu ma jandaru, ña na kutiin ndra Jesuu

³² Takan kùu ta chini ma ndra fariseu ña kà'an xe'e na chata Jesuu, tajan jāndikita'an tu'un ndra chi'in ma ndra chà'nda tiñu nuu sutu, ta tachi ndra ma ndra jandaru ña kùmi ma veñu'u, ña na kutiin ndra Jesuu. ³³ Tajan Jesuu te'en nāka'an ra:

—Tia tiempuni, ni koi chi'in ndo ma nde've, ti ni chikoni'i ndikoi ku'in nuu ma ra tachi yu'u. ³⁴ Tajan ndyo'o, ni nanduku ndio ndo yu'u, va na töva ni nata'an ndo yu'u, vati na töve kùu ku'un ndo ma nuu ni chai.

³⁵ Takan kùu tajan ma ndian judiu, te'en kīcha'a na chikatun ta'an na:

—¿Ta ndanu ni ku'un ra'ya, ña na kùu nata'an yo ra? ¿A ni ku'un ra ñuu chika nuu ndoyo ma ndian kùu ñivi yo te'en tikan tañu ma ndian griegu, ta ni jana'a ra nuu ma ñivi iyo ikan?, kùuni ndo. ³⁶ ¿Nayi kùuni ra kà'an ra, cha'a' ña kà'an ra te'en chi'in yo ña: “Ni nanduku ndo yu'u, va na töve ni nata'an ndo yu'u, vati na töve nuu kùu ku'un ndo, kùu ma nuu ni chai”?, kàti ra —Takan kàti na ña nàtu'un ta'an na.

Ma ndian chinuni tu'un Ndioo, iyo ma Tati Í Ra chi'in na indeeni

³⁷ Ma kivi nuu ndi'i nia, ña iyo ma viko ka'nu ikan, ma Jesuu chūndaa ndio ra, ta te'en nāka'an ni'i ra chi'in ma ñivi:

—Tu iyo nda ndyo'o nàtii ndo takuii, na kichi ndo nui, ta ku'vai ra' ko'o ndo. ³⁸ Vati nuu ma tutu Ndioo, kà'an yi ña tichi anima ma ndian chinuni ña kà'in, ni kana iin ña kàa takua kàa iin yuta ña tüvi ni ndoko, ta yakan kùu yi ña ni ja'a yi ña koo ndito ndo.

³⁹ Chi'in ma tu'un i'ya, kùuni Jesuu ka'an ra ña ma ndian chinuni ma tu'un ra, ni koo ma Tati Í Ndioo chi'in na, vaji ma Tati Í Ndioo takà'an kichaa yi, vati takà'an ku'un ndiko Jesuu nuu ni jaka'nu ma Ndioo Tatá ra ra.

Kèsiin ñivi cha'a' ma tu'un Jesuu

⁴⁰ Ta iyo iin ma ndian ka'iin tañu ma ñivi, ña ora chīni na ma tu'un i'ya, ta te'en nāka'an na:

—Ndicha va'a ña ra'ya kùu ma ra kà'an chi'in tu'un yu'u Ndioo —kàti na.

⁴¹ Ta inga tuku na kà'an te'en:

—Ra'ya kùu ma Cristu —kàti na.

Va juuni iyo inga ndian kà'an te'en:

—¿A iti' ñu'u' Galilea iyo yi ña kichi ma ra kùu Cristu, kùuni ndo, ña kà'an ndo takan? ¡Jun! ⁴² Na yöve takan kùu yi ti nuu ma tutu Ndioo kà'an yi ña, ma ra kùu Cristu iyo yi ña kuu ra ñivi ma rey David, ta juuni iyo yi ña kuu ra ma ra ñuu Belén, juuni ma ñuu nuu kāku ma rey David niku ndia —kàti na. ⁴³ Ta takan kuu ña ma ñivi kèsiin na jā'a ma tu'un Jesuu. ⁴⁴ Ta iyo ma ñivi kùuni na tiin na ra, ta ku'un ra vekaa, va ñi'in na töve ñi jā'a yi.

Ma ndra chà'nda tiñu nuu ñivi judíu töve chīnuni ndra ña kà'an Jesuu

⁴⁵ Takan kuu tajan ma ndra jandaru ña kumi ma veñu'u, chikoni'i ndiko ndra nuu ka'iin ma ndra fariseu, chi'in ma ndra sutu ña kùxini nuu sutu, ta ndrakan te'en chikatu'un ndra nuu ma ndra jandaru:

—¿Ta naja töve ndàka ndo ra? —kàti ndra.

⁴⁶ Tajan ma ndra jandaru te'en nāka'an ndra:

—¡Ñi'in ndra'ii töve kà'an ma takua kà'an rakan! —kàti ndra.

⁴⁷ Tajan ma ndra fariseu, te'en nāka'an ndiko ndra:

—¿A ndita'an ndo chā'a ndo ña kēña'a ra ndo ndia? ⁴⁸ ¿A cha chīnuni iin ma ndra kùxini nuu yo a ma ndra fariseu ma tu'un kà'an ra, ña kà'an ndo takan? Cha chito va'a ndo ña yöve takan kùu yi. ⁴⁹ Uvanuu ma ndian chīnuni ña kà'an ra, kùu ma ndian töve nàkoto ña kà'an ma tutu ley Ndioo. Ta ndiakan ti ndian kini kùu na —kàti ndra chi'in ma jandaru.

⁵⁰ Tajan ma ra nani Nicodemo, ra juuni kùu fariseu, ra chānde'e Jesuu ma ora chanikuaa, ndēta ndio ra, ta te'en nāka'an ra chi'in ndra kùxini ka'iin ikan:

⁵¹ —Ma ley Ndioo ña jàka'nu yo kà'an yi ña, na kuu ka'ni yo ñi'in ñivi, tuva takā'an ndakatu'un yo nuu na nayi kùu ma ña jà'a na —kàti ra.

⁵² Tajan ndrakan te'en nāka'an ndra chi'in ma Nicodemo:

—¿A juuni ra ñu'u' Galilea kùun ña kà'un takan? Na jakua'a ji'naun naja kua kà'an yi nuu ma tutu Ndioo, ta nde'un ti ñi'in ma ra kà'an chi'in tu'un yu'u Ndioo na töve ñi keta ra iti' ñu'u' Galilea —kàti ndra chi'in ra.

Ma ña'a tondo ña kivi chi'in nda ra nikuuni

⁵³ Tajan ora yā'a ña kuu takan, ta ta'ii'in ndio na kēe na kuà'an na ve'e na.

8

¹ Takan kūu tajan Jesuu kēe ra kuà'an ra iti' yuku nàni Olivu. ² Ta ma inga kivi ora kùndichin, kēe ndiko ra kuà'an ra ma veñu'u ka'nu, ta ndisaa ma ñivi chājayatin na na nuu ra, ta rakan chūnandi ndio ra, ta kīcha'a ra jàna'a ra nuu na. ³ Tajan ma ndra matru ña jàkua'a ma ley Ndioo, chi'in ma ndra fariseu nāta'an ndra iin ña'a tondo ña kì'vi ña chi'in ra'ii, ta tiin ndra ña, ta ndàka ndra ña kuà'an ndra nuu Jesuu. Ta ikan kùtaa ndra ña ma'ñu ma nuu ka'iin ti'vi ma ñivi, ⁴ ta te'en nāka'an ndra chi'in Jesuu:

—Matru, ma ña'a i'ya nātiin ndi ña, juuni ma ora ña kì'vi ña chi'in iin ra'ii yūvi iian. ⁵ Ta ma nuu ley ña taa Moisés, kàti yi ña na ka'ni yo ma ñivi ña'a ña jà'a takan chi'in yuu. Ta yo'o, ¿naja kua kàtiun? —kàti ndra.

⁶ Takan chīkatu'un ndra nuu ra, ikan na ka'an ra iin ña tūvi va'a, ta chi'in yakan kùu ni'i ndra naja kua kùu tisokuati ndra ra. Tajan Jesuu chūnandi chiti ra, ta kīcha'a ra taa ra ma nuu ñu'u' chi'in xini nda'a' ra. ⁷ Va tava ma ndra fariseu na töve jàña ndra ña chīkatu'un ndra nuu Jesuu, yakan va ndēta ndio ra, ta te'en nāka'an ra chi'in ndra:

—Nda ndyo'o nikuuni, tuva töve iyo ni'iin kuati ndo, ji'na ndo na kani ma yuu chata ña —kàti ra chi'in ndra.

⁸ Tajan Jesuu chūnandi chiti ndiko ra ma nuu ñu'u', ta kīcha'a ndiko ra taa ra. ⁹ Ta ora chīni ndra ña kà'an Jesuu takan, ta chā'a ndra kuenda ña maa ndra kùu ma ndra iyo kuati, tajan iini iini ndra kīcha'a ndra kàcha'an ndra, va ma ndra ji'na kīcha'a jà'a yi kùu ma ndra cha'nuga, ta ikan jan, ma ndra yoko ndia. Tajan ma'iin nia ndio Jesuu kīndoo chi'in ma ña'a ikan ma'ñu ñivi. ¹⁰ Ta ikan jan, chūndaa ndio Jesuu, ta tava ndē'e ra ña ni'iin ga ndra tūva, ti uvaa nia ma ña'a kīndoo, tajan te'en nāka'an ndio ra chi'in ña:

—Yo'o xi'i, ¿ndanu ka'iin ma ndra tisokuati ñun? Ta, ¿naja ni'iin ndra, töve ni kuuni ndra ka'ni ndra ñun? —kàti Jesuu chi'an.

¹¹ Tajan ma ña'a ikan te'en nāka'an ña:

—Ni'iin ndra ni ja'a yi racha'nu —kàti ña.

Tajan Jesuu te'en nāka'an ndiko ra chi'in ña:

—Ni yu'u na kùunì ka'ni ñun ndia. Ta vitin kuà'an yo'o, ta koto jà'a gaun ma kuati —kàti ra chi'an.

Jesuu kùu ra tava kùu iin ñu'ú ña jàndondichin nuu ndē'e ma ñivi ñuñivi

¹² Takan kūu tajan Jesuu te'en nāka'an tuku ra chi'in ma ñivi:

—Yu'u kùu tava kùu iin ñu'ú ña jàndondichin nuu ndē'e ma ñivi ñuñivi, ta ma ndian tándikun chatai, na töva ni kakunuu na nuu naa, vati ni ni'i na ma ñu'ú ña ni ku'va nuu koo na endeeni —kàti Jesuu.

13 Tajan ma ndra fariseu te'en nāka'an ndra chi'in ra:

—Yo'o, kà'un ma tu'un chiña cha'a' juuni maun, ta yakan töve nda kuenda yi —kàti ndra chi'in ra.

14 Tajan Jesuu te'en nāka'an ra:

—Ndicha ña vaji kà'in cha'a juuni mai, va ndicha va'a ti ña ndaa kùu yi. Vati yu'u chittoi ndanu kīchi, ta chittoi ndanu kuà'in. Va taku ndyo'o, na töve chittoi ndo ndanu kīchi, ta töve chittoi ndo ndanu kuà'in ndia.

15 Ta ndyo'o jàkutuni ndo ma tiñu, tava kùuni ma ñivi iyo ñuñivini, va yu'u töve jàkutuni nī'iin ñivi. 16 Ta tu yu'u jàkutuni iin nakuyi chi'in ma ñivi, va ndicha ti ma ña jà'i, iin ña ndaa kùu yi, vati na yöve ma'iin ni kùu ma ra jàkutuni yi, ti jàkutuni yi nda chi'in ma Tatái, ra tachi yu'u ndia. 17 Vati nuu ma tutu ley Ndioo ña iyo nuu ndo kà'an yi, ña tu uvi ta'an ma testigu kà'an na iin nuu ni, iyo yi ña chinuni yo yi, ti tu'un ndaa kùu yi. 18 Va'ani tuva takan, yu'u kà'in ma ña ndaa cha'a' juuni mai, ta nda ma Tatái, ra tachi yu'u, juuni kà'an ra cha'i ndia —kàti Jesuu.

19 Tajan ndrakan te'en chīkatu'un ndra nuu Jesuu:

—Ta, ¿ndanu iyo ma tatáun? —kàti ndra.

Ta Jesuu te'en nāka'an ra:

—Ndyo'o, töve nākoto ndo yu'u, ta töve nākoto ndo ma Tatái ndia. Vati tuva ndicha ña nākoto ndo yu'u, juuni

takan iyo yi ña nakoto ndo ma Tatái ndia —kàti Jesuu.

20 Ta Jesuu kātitu'un ra ma tu'un i'ya, ma ora ndaa ra jàna'a ra ma tichi kora veñu'u ka'nu, nuu ndaa ma chatun, nuu sòkó na xu'un' kuenda Ndioo. Va nī'iin na nī tiin na ra, ti takā'an chaa ma ora ra.

Jesuu kà'an ra ña ma nuu ni ku'un ra, na kùu chà ma ñivi

21 Takan kùu ta Jesuu te'en nāka'an tuku ra chi'in ma ñivi:

—Yu'u ni ku'in, ta ndyo'o ni kunanduku ndo yu'u, va ni kuvi ndo cha'a' ma kuati jà'a ndo, vati ma nuu kuà'in, na kùu chaa ndo.

22 Tajan ma ndian judíu te'en kīcha'a na nātu'un ta'an na:

—¿A chànini ra ka'ni maa ra ra, yakan va kà'an ra, ña na kùu chaa yo ma nuu kuà'an ra? —kàti na.

23 Tajan Jesuu te'en nāka'an ra:

—Ndyo'o kùu ndo ndian iyo ninuu nde've, va yu'u kùu, ra iyo nuu sukun. Ta juuni ndyo'o kùu ndo ndian iyo kuenda ma nuu ñu'u' ñuñivi i'yani, va yu'u yöve ra iyo kuenda nuu ñu'u' ñuñivi i'ya kùu. 24 Yakan va kātitu'in ña ndyo'o ni kuvi ndo cha'a' ma kuati ndo, ti tu töve chìnuni ndo ña yu'u kùu ra takani iyo —kàti Jesuu.

25 Tajan te'en chīkatu'un tuku ndra nuu ra:

—Ta yo'o, ¿nda ra kùun? —kàti ndra.

Ta Jesuu te'en nāka'an ra:

—Cha kàtitu'in nuu ndo nda ra kùì, nda ma kivi nunuu. ²⁶ Ìyo kua'a' ña kàtitu'in naja kua ìyo ndo, ta juuni ìyo kua'a' naja kua jàkutunì ndo ndia, uvaa ña ma ra tãchi yu'u nuu ndo, kà'an ra ma ña ndaa, ta ma ña kàtitu'in nuu ndyo'o ñivi ñuñivi, yakan kùu ma tu'un ndaa ña chīnì ña kã'an ra —kàti Jesuu.

²⁷ Va Jesuu kà'an ra nuu na cha'a' ma Tatá Ndioo, uvaa ña na töve nī kutunini na yi. ²⁸ Yakan va Jesuu te'en nãka'an ra chi'in ndra:

—Ta ora cha chã'ni ndo yu'u, ra kùu Se'e ñivi tãchi Ndioo, tajan ni ku'va ndo kuenda, ña yu'u kùu Ndioo, ra takani ìyo, ti taku yu'u töve vachì kuenda ña jà'i ma ña kùuni mai, vati vachì, kuenda ña kàtitu'in nuu ndo ma ña jãna'a ma Tatáini nui. ²⁹ Vati Tatái ra tãchi yu'u, ìyo ra chi'in, ta töve ndakoo ma'in ra yu'u, vati tandi'i ora jà'i ma ña chàta'ani ra —kàti Jesuu.

³⁰ Ta ora chīnu kã'an Jesuu takan, ta kua'a' ñivi kīcha'a chīnuni ma tu'un ra.

Ma ndian kùu Se'e Ndioo, ta ma ndian ya'a chàta'ani ja'a kuati

³¹ Takan kùu tajan Jesuu te'en nãka'an ra chi'in ma ndian judíu, ña chīnuni ma tu'un ra:

—Tu ndicha ña ndyo'o, ña endee chīnuni va'a ndo ma ña kà'in chi'in ndo, ndicha va'a ña kùu ndo ma ndian jàkua'a chi'in. ³² Ta takan koto ndo ma ña ndicha, ta

chi'in ma ña ndicha ikan ni ja'a yi ña na koo nuna ndo.

³³ Tajan ma ndian judíu te'en nãka'an na chi'in Jesuu:

—Ndyu'u kùu ndi ñivi tata Abraham, ta ni'in cha'a' takã'an kùu ndi musu ña jà'a tiñu nuu ni'in ñivi. Ta, ¿naja kua kùu yi ña kà'un, ña ni koo nuna ndi? —kàti na chi'in Jesuu.

³⁴ Ta Jesuu te'en nãka'an ra:

—Ndicha va'a ña kà'in chi'in ndo, ña tandi'i ma ndian ja'a kuati, ndiakan kùu na musu ma kuati. ³⁵ Vati taku ma ra kùu musu, na yöve ndisaa ora ndoo ra ve'e ma ra kùu chito'o ra, va taku ma ra kùu se'e ma chito'o ma ve'e ikan, endee ìyo ra ve'e ma tatá ra. ³⁶ Yakan va tu yu'u ma ra kùu se'e Ndioo jà'i ña na kee ndo nda'a' ma ña kini, ndicha va'a ña ndyo'o, ni ndoo nuna ndo. ³⁷ Cha chitói ti ñivi tata Abraham kùu ndo, va ndyo'o kùuni ndo ka'ni ndo yu'u, ti töve kùuni ndo jachi'in ndo ma ña kà'in. ³⁸ Yu'u kàtitu'in nuu ndo ma ña jãna'a ma Tatái nui, ta ndyo'o jà'a ndo ma ña jãna'a ma tatá ndo nuu ndo —kàti Jesuu.

Jesuu kàtitu'un ra nuu ma ndian töve chinuni tu'un ra ña kui'na kùu ma tatá na

³⁹ Tajan ma ndian judíu te'en nãka'an na chi'in Jesuu:

—Ma ra kùu tatá ndi, kùu ma racha'nu Abraham —kàti na.

Va Jesuu te'en nãka'an ra chi'in na:

—Tuva ndicha ña ndyo'o kùu ndo se'e Abraham, iyo yi ña ja'a ndo ma takua jà'a ra ndia. ⁴⁰ Va vitin kùuni ndo ka'ni ndo yu'u cha'a' ña kà'in ma ña ndaa ña jàna'a Ndioo nui. Ta Abraham ti töve nī ja'a ra takan. ⁴¹ Va ndyo'o indukuni jà'a ndo, ma tava jà'a ma tatá ndicha ndo —kàti ra.

Tajan ndiakan te'en nāka'an na chi'in ra:

—Ndyu'u, na yūvi ndian se'e saká kùu ndi, ti uvanuu tatá ndi iyo, ta rakan kùu Racha'nu Ndioo —kàti na.

⁴² Tajan Jesuu te'en nāka'an ra chi'in na:

—Tu ndicha ña Ndioo kùu Tatá ndo, iyo yi ña kuuni ndo nde'e ndo yu'u, ti iti' nuu iyo ra kichī, ta i'ya iyoī chi'in ndo. Vati na yöve cha'a' ña kùuni mai kùu yi ña vāchī, ti yu'u vāchī ña Ndioo tāchi yu'u. ⁴³ ¿Ta naja töve kùu kutunini ndo ma tu'un kà'in? Takán jà'a ndo, ti töve kùuni ndo taso'o ndo ña kà'in. ⁴⁴ Kui'na kùu ma tatá ndo, cha'a' ña kùuni ndo ja'a ndo tava kùunián'. Ma kui'na ikan, ti ñá' chà'ni ñivi kùán'. Ta yakán' ti, nī'iin cha'a' töve kà'án' ma ña ndaa, ti töve iyo ma ña ndaa kuendán'. Ta ma ora kà'án' tu'un vata, takan jà'án' yi, ti yakán' kùán', vati vatán', ta ñá' kuxini ma tu'un vata kùán'. ⁴⁵ Va tava yu'u, kà'in ma ña ndaa, yakan va ndyo'o töve chìnuni ndo ma ña kà'in. ⁴⁶ ¿Nda ndyo'o kùu ka'an ndo, ña yu'u iyo iin kuatī? Nī'iin ndo. Ta tu chito ndo ña iin ra kà'an ña ndaa kùì, ¿ta naja töve

chìnuni ndo ma ña kà'in? ⁴⁷ Ma ndian kùu ñivi Ndioo, jächī'in na ma tu'un kà'an ra. Va tava ndyo'o, na yöve ñivi Ndioo kùu ndo, yakan va töve jächī'in ndo ma ña kà'an ra. —Takan kàti Jesuu.

Jesuu takani iyo ra, antea ma tiempu chīyo Abraham

⁴⁸ Tajan ma ndian judíu te'en nāka'an na chi'in Jesuu:

—Ndicha ndi ña kà'an ndi, ña ra ñuu Samaria kùun, ta ndisoun tati xaan —kàti na.

⁴⁹ Tajan Jesuu te'en nāka'an ra:

—Töve ndisoi nī'iin tati xaan. Ma ña jà'i kùu yi ña tiñu'i ma Tatái, va ndyo'o töve tiñu'u ndo yu'u. ⁵⁰ Yu'u, na töve nāndukui ña na jaka'nu ndo yu'u, vaji ndicha ña iyo inga ma ra kùuni ña na jaka'nu ndo yu'u, ta rakan kùu ra ña ni jakutuni ra chi'in ndo. ⁵¹ Ndicha va'a ña kà'in chi'in ndo, ña ma ndian jächī'in ma tu'in, endee töve ni kuvi na —kàti Jesuu.

⁵² Tajan ma ndian judíu te'en nāka'an na chi'in ra:

—Vitin va ndicha va'a ndi, ña ndisoun tati xaan. Vati ma Abraham, chi'in ndisaa inga ma ndra kà'an chi'in tu'un yu'u Ndioo, kächī'í ndra, ta yo'o kà'un ña, ma ndian jächī'in ña kà'un, na töve ni kuvi na, kàtiun. ⁵³ ¿A chāniniun ña yo'o ka'nugaun kua ma tatá ndi Abraham? Vati rakan chī'í ra, ta juuni chī'í ma ndra kà'an chi'in tu'un yu'u Ndioo ndia. ¿Nda ra kùun

kùuniun, ña kà'un takan?
—kàti na.

⁵⁴ Tajan Jesuu te'en nāka'an ra:

—Tu yu'u jàka'nui juuni mai, na töve nda kuenda yi. Ma ra kà'an ndo ña kùu Ndioo ndo, rakan kùu ma Tatái, ra jàka'nu yu'u. ⁵⁵ Ta rakan, ndyo'o töve nàkoto ndo ra. Ta yu'u, ndicha ña nàkotoi ra. Ta tu yu'u kà'in ña töve nàkotoi ra, indukuni ya'a vatai takua vata ndo ndia. Va yu'u, ndicha va'a ña nàkotoi ra, ta jàchi'in ma ña kà'an ra. ⁵⁶ Ma tatá ndo Abraham, ra chíyo taji'na, nduva'a kuii chísi ra, ña ni nde'e ra ma kivi ni kichai ma nuñ'u' ñuñivi, ta nde'e ra yi. Yakan va nduva'a kuii chísi ra —kàti Jesuu.

⁵⁷ Tajan ma ndian judíu te'en nāka'an na chí'in ra:

—Ni takā'an ketaun, ni uvi xiko uchi kuiyaun, ta kàtiun ña nde'egaun Abraham —kàti na.

⁵⁸ Ta Jesuu te'en nāka'an ra chí'in ra:

—Ndicha va'i ña kà'in chí'in ndo, ña takani cha iyoi, antea ña koo Abraham.

⁵⁹ Tajan ma ndian judíu ti, kī'in na yuu ña kùuni na kani na Jesuu niku. Va nī kuu yi, ti Jesuu chündii xe'e ra, ta kēe ra ma tichi kora veñu'u, chā'nda java ra tañu na, ta kuà'an ra.

9

Jesuu jànda'a ra iin ra kuaá, ña takan kaku

¹ Takan kùu ta ma nuu chika Jesuu kuà'an ra, ikan nde'e ra iin ra kuaá ña

takan kaku. ² Tajan ma ndra jàkua'a chí'in ra, te'en chíkatu'un ndra nuu ra:

—Matru, ¿ta naja kaku kuaá ma ra'ya? ¿A cha'a' kuati ma ndian kùu tatá ra kùu yi, a cha'a kuati juuni maa ra kùu yi? —kàti ndra.

³ Tajan Jesuu te'en nāka'an ra chí'in ndra:

—Na yöve cha'a' kuati maa ra kùu yi, ta ni yöve cha'a' kuati ma ndian kùu tatá ra kùu yi. Takan kaku ra, ti chí'in rakan kùuni ma Racha'nu Ndioo jana'a ra ma ndatu ra, ikan na nde'e ma ñivi, ña kùu ja'a ra yi. ⁴ Vitin ña juuni kùu yi ora ndichin, iyoyi ña ja'i ma tiñu ña tachi ma Tatái yu'u ña jà'i. Vati cha vachi ma ora chanikuaa, ta ma ora ikan nī'in ga ñivi, na kua jatiñu. ⁵ Ma ora juuni yanga iyoi ma ñuñivi i'ya, yu'u kùu takua kùu ma ñu'ú, ña jàtuun ñuñivi —kàti Jesuu.

⁶ Ta ora chínu kà'an Jesuu takan, ta tīvisii ra nuu ñu'u', ta jà'a ra ita'vi nda'yu chí'in ra', ta kū'vi ndio ra yi chata tinuu ma ra kuaá. ⁷ Ta te'en nāka'an ndio ra chí'in ra:

—¡Kua'an, kuànakata tinuun, nuu ndaa ma soko ña nani Siloé! —kàti Jesuu. Ma tu'un Siloé, kùuni yi ka'an yi: Yu'u tàchi ñun.

Tajan ma ra kuaá ikan cha nākata ra tinuu ra, ta ora chāa ra nuu ndaa Jesuu, ta cha nde'e ndio ra. ⁸ Tajan ma ndian iyoyi yatini ma ve'e ra, chí'in ndian takani nde'e ña kuaá ra niku, te'en kīcha'a na nàtu'un ta'an na:

—¿A yöve ra'ya kùu ma ra chùnandi chìkan tunda'vi?, kùuni ndo —kàti na.

⁹ Ta iyo inga na ña kà'an te'en:

—Juu ra kùu ra —kàti na.

Ta inga tuku na va kà'an te'en:

—Yöve ra kùu ra, va takani ndè'e ra —kàti na.

Tajan juuni maa ndio ra, te'en nāka'an ra:

—Ndicha ña yu'u kùu —kàti ra chi'in na.

¹⁰ Tajan te'en kīcha'a na chikatu'un na nuu ra:

—¿Ta naja kua jā'un ña kùu nande'un? —kàti na.

¹¹ Ta rakan te'en nāka'an ra chi'in na:

—Ma ra nāni Jesuu, jā'a ra nda'yu chi'in ma takuui yu'u ra, ta kù'vi ra yi chata tinui, ta te'en nāka'an ra chi'in: “Kua'an nuu ndaa ma soko ña nāni Siloé, ta nakataun ma tinuun”, kati ra chi'in. Tajan chā'an ndioi cha nākatai yi. Ta takan kùu yi, ña kùu nande'i —Takan kati ra.

¹² Tajan ma ñivi ikan, te'en chikatu'un na nuu ra:

—¿Ta ndanu chàkunuu ma ra'ii ikan? —kàti na.

Ta ma ra kuaá niku, te'en nāka'an ra:

—Töve chittoi —kàti ra.

Ma ra kuaá niku, jà'a ma ndra fariseu ña na ka'an ra

¹³ Tajan ma ra kuaá niku, tiin ndio na ra, ta chāndaka na ra nuu ma ndra fariseu.

¹⁴ Va tava ma kivi nindeo kùu yi ña jā'a Jesuu ma nda'yu, ta kù'vi ra yi tinuu ma ra kuaá ikan, ta ndā'a ra. ¹⁵ Yakan va ma ndra fariseu kīcha'a ndiko ndra

chikatu'un ndra nuu ra ma naja kua jā'a ra ña kùu nande'e ra. Ta ma ra kuaá ikan te'en nāka'an ra chi'in ndra:

—Kù'vi ra ma nda'yu tinui, ta nākatai yi, ta vitin cha ndè'i —kàti ra.

¹⁶ Ta iyo iin ma ndra fariseu ña kà'an te'en:

—Ma ra jà'a takan, na yöve ra tāchi Ndioo kùu ra, vati töve tiñu'u ra ma kivi nindee yo —kàti ndra.

Ta iyo inga na ña te'en kà'an:

—Ta tu ra jà'a kuatini kùu ra, ¿ta naja kùu jà'a ra ma ndatu ka'nu tuva takan? —kàti na.

Ta cha'a' yakan kùu yi ña kēsiin na ti, siin siin chānini na. ¹⁷ Tajan te'en kīcha'a ndiko ma ndra fariseu chikatu'un ndra nuu ma ra kuaá niku:

—Ta yo'o, ¿naja kua katiun nuu ndi, cha'a' ma ra jānda'a ma tinuun? —kàti ndra.

Ta rakan te'en nāka'an ra:

—Yu'u kà'in, ña iin ra kà'an chi'in tu'un yu'u Ndioo kùu ra —kàti ra.

¹⁸ Va tava ma ndra judú, töve kùuni ndra chinuni ndra ña iin ra kuaá kùu ra niku, ta vitin cha kùu nde'e ra, yakan va kāna ndio ndra ma ndian kùu tatá ma ra kuaá, ¹⁹ ta te'en chikatu'un ndra nuu vi:

—¿A se'e ndo kùu ra'ya? ¿A ndicha ña kāku kuaá ra? ¿Ta naja kua kùu yi ña ndè'e ra vitin tuva takan? —kàti ndra.

²⁰ Tajan ma ndian kùu tatá ra, te'en nāka'an vi chi'in ma ndra fariseu:

—Cha ch̀to ndi, ña ra'ya k̀u se'e ndi, ta k̀ku kuaá ra, ²¹ va töve ch̀to ndi nayi já'a chi'in ra ña k̀u nande'e ra vitin, ta ni töve ch̀to ndi, nda ra k̀u ma ra jãnda'a tinuu ra. Va'aga, ña na ndakatu'un ndo nuu ra, vati ra cha chicha k̀u ra, ta k̀titu'un maa ra nuu ndo nayi já'a chi'in ra ña ndã'a ra —k̀ti vi.

²² Takan kã'an ma ndian k̀u tatá ra, ti yu'vi vi nde'e vi ma ndra judíu ikan, vati ma ndra judíu cha natu'un ta'an ndra, ña tuva iyo ma ndian kã'an ña Jesuu k̀u ma Cristu, ni tavani'i ndra na indeeni ma veñu'u, ta tũva k̀u na kuenda yi.

²³ Ta cha'a' yakan k̀u yi ña nãka'an vi: “Na ndakatu'un ndo nuu maa ra, vati iin ra cha chicha k̀u ra”, k̀ti vi.

²⁴ Tajan ma ndra judíu, te'en kicha'a ndiko na chikatu'un na nuu ma ra kuaá niku:

—Na ka'un ma ña ndaa nuu ndi, ndava nda nuu Ndioo, vati ndyu'u cha ch̀to ndi ña, ra já'a kuati k̀u ra —k̀ti ndra.

²⁵ Ta ma ra kuaá ikan, te'en nãka'an ra chi'in ndra:

—Töve ch̀toi tuva ra já'a kuati k̀u ra, a töve. Uvanuu ma ña ch̀toi k̀u yi ña, ra kuaá kũi, ta vitin, cha k̀u nde'i —k̀ti ra.

²⁶ Ta ndrakan te'en chikatu'un ndiko ndra nuu ra:

—¿Nayi já'a ra chi'un? ¿Ta naja kua já'a ra chi'un ña k̀u nande'un? —k̀ti ndra.

²⁷ Ta rakan te'en nãka'an ra chi'in ndra:

—Cha k̀titu'in yi nuu ndo, va töve k̀uni ndo jachi'in ndo yi. ¿Ta naja k̀uni ndo ña k̀titu'un ndikoi yi nuu ndo inga cha'a'? ¿A ndita'an ndo k̀uni ndo tandikun ndo chata ra? —k̀ti ra.

²⁸ Tajan te'en kicha'a ndio ndra ch̀tu'un ndra chata ma ra kuaá ikan:

—Maun k̀u ma ra iyo kuenda ra, va ndyu'u, iyo kuenda ma racha'nu Moisés. ²⁹ Ta ndyu'u cha ch̀to ndi, ti Ndioo kã'an ra chi'in Moisés, va rakan, töve ch̀to ndi ndanu kichi ra —k̀ti ndra.

³⁰ Tajan ma ra kuaá niku, te'en nãka'an ra:

—Na töve ch̀nuni ña kã'an ndo ña töve ch̀to ndo ndanu kichi ra, ta rakan k̀u ra ña jãnda'a ra tinui.

³¹ Cha ch̀to va'a yo ña Ndioo, tãso'o ra ña kã'an ma ndian jáka'nu ra, chi'in ma ndian já'a ña k̀uni ra, va ma ndian já'a kuati, töve.

³² Nda kati tũvi ma ñuñivi nĩiin ñivi takã'an koto na ña iyo iin ra k̀u janda'a tinuu ma iin ra k̀ku kuaá.

³³ Tu yöve ra vachi kuenda Ndioo k̀u ra'ya, na k̀u ja'a ra nĩiin nakuyi chi'in niku —k̀ti ra.

³⁴ Tajan te'en nãka'an ma ndra judíu chi'in ra:

—Yo'o, k̀un ra k̀ku chi'in kuati, ¿ta vitin k̀uniun jana'un nuu ndi nayi iyo yi ña ja'a ndi? —k̀ti ndra.

Tajan jákunu ndra ra veñu'u ma ndian judíu.

Ma ndian töve chìnuni tu'un Jesuu kùu na tava kùu iin ndian kuaá

³⁵ Ta ora chïto Jesuu ña jakunu ndra ra nda'vi ikan ma tichi ma veñu'u, ta ora chikuta'an ra ra, ta te'en chikatu'un ra nuu ra:

—¿A chìnuni yo'o ña kà'an ma ra Se'e Ndioo? —kàti Jesuu.

³⁶ Ta ma ra nda'vi te'en nāka'an ra:

—Yo'o racha'nu, na katitu'un nui nda ra kùu ra, ta chinunĭ ma ña kà'an ra —kàti ra.

³⁷ Ta Jesuu te'en nāka'an ra:

—Cha ndē'un ra, ta juu ra kùu ma ra nātu'un chi'un —kàti ra.

³⁸ Tajan chūnandi chiti ndio ma ra nda'vi ikan nuu Jesuu, ta te'en nāka'an ra chi'in ra:

—Chìnunĭ ña kà'un Racha'nu —kàti ma ra nda'vi chi'in Jesuu.

³⁹ Ta Jesuu te'en nāka'an ra:

—Ma tiñu vāchi ja'a yu'u ma ñuñivi i'ya, kùu yi ña vāchi jakutunĭ kuati ma ñivi. Ta vāchi ja'i ña nande'e ma ndian kuaá. Ta vāchi ja'i ña na ndokuaá ma ndian chànini na ña ñivi ndichin nde'e kùu na. Ndiakan ni ndakuu na takua ma ndian kuaá.

⁴⁰ Tajan iin ma ndra fariseu, ña ka'iin chi'in ra, ora chīni ndra ña kā'an ra takan, tajan te'en kīcha'a ndra chikatu'un ndra nuu ra:

—¿A nda ndyu'u kùu ndi ndian kuaá?, kùuniun —kàti ndra.

⁴¹ Ta Jesuu te'en nāka'an ra:

—Tu ndyo'o kùu ndo ndian kuaá niku, na töve ìyo kuati ndo cha'a' ma ña kini jà'a ndo, vati na töve chïto ndo ma ña jà'a ndo. Va tava kà'an ndo ña kùu nde'e ndo, yakan va juuni ìyo ga ma kuati ndo.

10

Jesuu kà'an ra iin ku'va ña kàtitu'un yi ña kùu ra takua kùu iin pato

¹ Tajan Jesuu te'en nāka'an ra:

—Ndicha va'a ña kà'in chi'in ndo, ña tu kèta iin ra'ii nuu ka'iin mvechala jàna ndo, ta töve k'vi ra ma iti' yu'u kora ma nuu ka'iin ndri, rasu'u kùu ra. ² Va ma ra k'vi iti' yu'u kora ma nuu ka'iin ma mvechala, rakan kùu ma pato ndri. ³ Ta ma ra kùmi ma yu'u kora nuu ka'iin ndri, nuna ra yi nuu ra, ta ma ra kùu pato ma mvechala, kàna ra ta'ii'iin ndri chi'in sivi ndri. Ta ndrikan nàkoto ndri ma tati ra, ta tàvani'i ndio ra ndri tichi kora. ⁴ Ta ora cha kàkee ndisaa ndri jà'a ra, tajan chākoso nuu ndio ra nuu ndri, ta ma mvechala tåndikun ndri chata ra, ti nàkoto ndri ma tati ra. ⁵ Va taku chata iin nda ra ni kuni ña töve nàkoto ndri, na töve tåndikun ndri ra, ti java vi'a chīnu ndri nuu ra, vati töve nàkoto ndri ma tati ra —kàti Jesuu.

⁶ Takān kà'an Jesuu ma ku'va i'ya nuu na, va na töve nī kutunini na ma ña kùuni ra ka'an ra.

Jesuu kùu ra ma pato ya'a va'a

⁷ Tajan Jesuu te'en kīcha'a ndiko ra kà'an ra chí'in ma ñivi:

—Ndicha va'a ña kà'in chí'in ndo ña yu'u kùu takua kùu ma yu'u kora nuu yà'a ma mvechala. ⁸ Tandi'i ma ndra pato ma mvechala ña chíyo antea kua yu'u, ndrakan kùu ndra ndra su'u, va ndrikan töve nī jachi'in ndri ma ña jā'a ndra. ⁹ Yu'u kùu takua kùu ma yu'u kora, ta ma ndian kī'vi ma tichi yi cha'a' yu'u, ni kakú na. Ta ndiakan ni kuu na takua kùu ma iin mvechala ña kī'vi, ta kèe ma tichi kora, ta nī'i ndri ma ita kachi ndri. ¹⁰ Vati taku ndra su'u, ma tiñu jā'a ndra kùu yi ña maa chàkunuu su'uni ndra, ta vachi ka'ni ndra, ta vachi janaa ndra ñivi ndia, va yu'u vachī kuenda ña jā'i ña na koo ndito ñivi kuenda Ndioo, ta va'ani koo na takua kùuni ña na koo va'a na. ¹¹ Yu'u kùu takua kùu iin ma pato ra ya'a va'a, vati taku rakan, tu ya'a kùuni ra nde'e ra ndri, kùu nda ku'va ra ra ña kuvī ra cha'a' ndri. ¹² Va ma ra jātiñu cha'a' ma ya'vini, ora vachi ma lobo ña kùuni ri kachi ri ma mvechala, ndàkoo ma'iin ra ndri, ta chīnu ra kuà'an ra, ti yöve pato va'a kùu ra, ta ni yöve jāna ra kùu ndri ndia. Tajan ma lobo, chīnu ndio ri chata ma mvechala, ta tiin ri ndri, ta ndrikan chitakuati ndri jā'a ri. ¹³ Ma ra'ii i'ya chīnu ra, ti jākuenda ra ndri, va cha'a' ma ya'vini ra, ta yöve cha'a' ña kùuni ra nde'e ra

ma mvechala kùu yi ña kùmi ra ndri.

¹⁴ 'Yu'u kùu ma pato ya'a va'a, ti tava nàkotoi ma mvechala jānai, ta takan nàkoto ndri yu'u ndia. ¹⁵ Ta indukuni kua ikan nàkoto ma Tatái yu'u, ta takan nàkotoi ra ndia. Ta takan kùu yi ña, ndava kùu ku'vai yu'u ña kùvi cha'a' ma mvechala jānai. ¹⁶ Ta juuni kùmi inga mvechala ña töve kùu kuenda ma kora i'ya, juuni iyo yi ña kuki'in ndri ta tàin ndri i'ya ndia. Vati ndrikan kùu ndri ña ni jachi'in ndri ma ña kà'in. Ta ikan jan iin patonia ni kuu chito'o ndri, ti iin korani ni kuiin ndisaa ndri ndia.

¹⁷ 'Ta cha'a' yakan kùu yi ña, ya'a ga kùuni ma Tatái nde'e ra yu'u, vati chà'i ma kuñui cha'a' ma ndian kùu ñivi, ta rakan chà'a ndiko ra yi nui. ¹⁸ Nī'iin na, na kùu ka'ni na yu'u cha'a' ña kùuni maani na, vati juuni mai kùu ña chà'i ña na ja'a na yi. Vati iyo ndatui ña ku'vai ma kuñui nuu na, ta juuni iyo ndatui ña kùu natakú ndikoi ndia. Takan kāti ma ra kùu Tatái nui. —Takan kà'an Jesuu.

¹⁹ Ta ora chíni ma ndian judíu ña kā'an Jesuu takan, ta vi'a kīcha'a ndiko na kēsiin na. ²⁰ Ta iyo kua'a' ma ndian judíu ña kà'an te'en:

—¿Ta naja jachi'in ndo ña kà'an ra, ta iin ra tivi xini kùu ra, ti ndiso ra tati xaan? —kāti na.

²¹ Ta iyo inga tuku na ña kà'an te'en:

—Nĩ'iin ma ndian ndiso tati xaan, na kũu ka'an na takan. ¿A kũu janda'a ma tati xaan tinuu iin ma ra kuaá?, kũuni ndo. Na kũu yi —kàti na.

Ma ndian judíu na töve kũuni na nde'e na Jesuu

22 Ma tiempu vichin kũu yi ña, ma ndian judíu ndian ñuu Jerusalén, jà'a na ma viko kuenda ña jàka'nu na ma veñu'u ka'nu, ti chàku'uni na ma kuiya ña jàchinu ma ndian kũu ñivi na yi. 23 Ta Jesuu ti ndaa ra ma veñu'u ma ora ikan, va uvaa ña chàkunuu ra ma nuu iyo ma corredor ña nani Salomón. 24 Tajan chikonuu ndio ma ndian judíu ma Jesuu, ta te'en kicha'a na chikatu'un na nuu ra:

—¿Nda ora chàniniun kàtitu'un ma ña ndaa nuu ndi? Tu ndicha ña maun kũu ma Cristu, na katitu'un yi nuu ndi taka'anio —kàti na.

25 Tajan Jesuu te'en nàka'an ra:

—Cha kàtitu'in yi nuu ndo, ta töve nĩ chinuni ndo yi. Vati ma tiñu tãchi ma Tatái yu'u ña ja'i, yakan jàna'a kachin yi nda ra kùì.

26 Va ndyo'o, töve chìnuni ndo ma ña kà'in, ti na yöve mvechala jànai kũu ndo, ma takua cha kà'in nuu ndo niku. 27 Vati ma mvechala jànai, cha nàkoto ndri ma tati, ta tàndikun ndri chatai.

28 Ti yu'u chà'i nuu koo ndri endeeni chi'in, ta töva ni naa ndri. Ta nĩ'iin ga ma ñivi na kũu namaa na ndri nui.

29 Vati ma ña chà'a ma Tatái

nui, ka'nuga yi kua ndisaa nakuyi. Ta nĩ'iin ga na, na kũu namaa na ndri nda'a' ma Tatái. 30 Vati ma Tatái, chi'in yu'u, iini ndra kũu ndi —kàti Jesuu.

31 Tajan ma ndian judíu, kicha'a ndiko na kàtiin na yuu ña ni kani na chata Jesuu. 32 Va rakan te'en nàka'an ra chi'in na:

—Nduva'a kua'a' tiñu va'a jà'i chi'in ndatu ma Tatái, kuenda na nande'e ndo yi. Ta vitin, ¿nda cha'a' ma tiñu va'a ikan kũu yi, ña kũuni ndo kani ndo yuu yu'u? —kàti Jesuu.

33 Ta ma ndian judíu te'en nàka'an na chi'in ra:

—Na yöve cha'a' ma ña va'a jà'un kũu yi ña ni kani ndi yuu ñun, ti ni kani ndi ñun, va cha'a' ña kà'an ti'iniun chata Ndioo chi'in ma tu'un kà'un. Ta juuni kũu yi cha'a' ña jàndakun ñun Ndioo, ta yo'o iin ra'ii ni kũun —kàti na.

34 Tajan Jesuu te'en nàka'an ra chi'in na:

—Nuu ma tutu ley Ndioo ña kùmi ndo, Ndioo te'en kà'an ra: “Ndyo'o kũu ndo ndioo”, kàti ra nuu yi. 35 Yakan va tu chito

yo ña ndioo jàkunani ma Racha'nu, ma ndian chìnuni ma tu'un ra, na kũu ka'an yo ña tu'un vata kũu ña kà'an ma tutu Ndioo. 36 Ta tu Ndioo kàchin ra yu'u kuenda ma tiñu ra, ta tãchi ra yu'u ma ñuñivi i'ya, töve chitoi naja kà'an ndo ña kà'an ti'inj chata ra, cha'a' ña kà'in ña Se'e Ndioo kùì, tuva

takan. ³⁷ Ta tu yu'u töve jà'i ma takua kùuni ma Tatái, na töve iyo yi ña chinuni ndo ma ña kà'in. ³⁸ Va tu yu'u jà'i takua kùuni ma Tatái, ta ndyo'o vaji töve chìnuni ndo ma ña kà'in, va na chinuni ndo cha'a' ma tiñu jà'i, ikan na koto kachin ndio ndo ma ña ndaa, ña ma Tatái iyo ra chi'in, ta yu'u iyo'i chi'in ra ndia —kàti Jesuu.

³⁹ Takan kùu ta inga cha'a' kùuni tuku ma ndian judíu tiin na Jesuu, va rakan kákú ra kuà'an ra.

⁴⁰ Tajan chíkoni'i ndiko Jesuu kuà'an ra inga chiyo ma yuta Jordán, ta chāa ra ma nuu jākunduta Xuva tatiempu niku, ta ikan kīndoo ra. ⁴¹ Ta kua'a' ñivi, ña chā'an chānde'e ra ma ikan, te'en kīcha'a na kà'an na:

—Ndicha va'a ña vaji ma Xuva, töve nī ja'a ra nī'iin ndatu ka'nu, va tandi'i ma ña kà'an ra cha'a' ra'ya, ña ndicha kùu yi.

⁴² Tajan kua'a' ñivi ka'iin ma ikan, kīcha'a chìnuni na ma tu'un Jesuu.

11

Nuu chī'i ma ra nàni Lázaru

¹ Iyo iin ma ra ku'vi, ña nàni Lázaru. Ta rakan ti, ra ñuu Betania kùu ra, juuni ma ñuu nuu iyo ma ñivi ta'an ra Ndiya chi'in Mata. ² Ndiya ña ta'an Lázaru i'ya, kùan ña chōsoan takuii xiko cha'a Jesuu, ta jānatian yi chi'in ma ixi xinia. ³ Yakan va ma Ndiya chi'in ma ña

ta'an ña Mata, te'en tāchi vi iin yo chāka'an chi'in Jesuu:

—Yo'o racha'nu, ma ra ya'a kùuniun nde'un, kù'vi ra, ri —kàti na.

⁴ Tajan ora chīni Jesuu ma ña kà'an na, ta te'en nāka'an ra:

—Ma kue'e ña ndo'o ma Lázaru, na töve ni kuvi ra ja'a yi, vati yakan kùu yi kuenda ña chi'in ra kùu jana'a yi naja kua ya'a ka'nu kùu ma Racha'nu Ndioo, ta juuni kuenda ña na jana'a yi naja kua ka'nu kùu ma ra Se'e ra ndia.

⁵ Ta vaji ya'a ga kùuni Jesuu nde'e ra Lázaru, chi'in ma ninduvi ñivi ta'an ra: Mata chi'in Ndiya, ⁶ va ma ora chīni ra ña kà'an na ña ku'vi ma Lázaru, ta java vi'a ga kīndoo ra uvi kivi ga ma nuu iyo ra. ⁷ Ta ora yā'a ndio ña kùu te'en, tajan Jesuu te'en nāka'an ra chi'in ma ndra jākua'a chi'in ra:

—Na ku'un ndiko yo ma iti' ñu'u' Judea —kàti Jesuu.

⁸ Tajan ma ndra jākua'a chi'in Jesuu te'en nāka'an ndra chi'in ra:

—Matru, já kùuni kuii ma ndian judíu ka'ni na ñun chi'in yuu niku. ¿Ta chīto naja kùuni ndikoun ku'un ma ndakan? —kàti ndra.

⁹ Ta Jesuu te'en nāka'an ra chi'in ndra:

—¿A töve chīto ndo ña ma kivi, iyo uchi uvi ora yi?, kùuni ndo. Taku ma yo chàkunuu ora nduvi, na töve kàti'i yo, vati ndichin nuu yo jà'a ma ñu'ú. ¹⁰ Va tu chàkunuu yo ora naa, kàti'i

yo ti kumani ma ñu'ú nuu yo —kàti Jesuu.

¹¹ Takan kūu tajan Jesuu te'en nāka'an tuku ra:

—Ma ra yani yo Lázaru kixi ra, va ni ku'in kujan-dakoi ra —kàti Jesuu.

¹² Tajan ma ndra jàkua'a chi'in ra, te'en nāka'an ndra chi'in ra:

—Yo'o Racha'nu, tu kixi ra, kùuni yi ka'an yi ña ni ndova'a ra tuva takan —kàti ndra.

¹³ Va ma ña kùuni Jesuu ka'an ra chi'in ndra, kùu yi ña chī'í ndicha ma Lázaru, va ma ndra jàkua'a chi'in ra chānini ndra ña kà'an ra ña kixini ra niku. ¹⁴ Tajan Jesuu te'en kātitu'un kachin ndio ra nuu ndra:

—Ma Lázaru cha chī'í ra. ¹⁵ Ta ya'a chisij ña töve ka'in yo ma ikan, vati va'aga ña takan kūu yi kuenda ndo, ikan na chinuni ndo. Va na ko'o kunde'o ra —kàti Jesuu.

¹⁶ Tajan ma ra nāni Tomá, ra juuni kà'an chi'in sivi yu'u ña nāni Tilipan, te'en nāka'an ra chi'in inga ma ndra jàkua'a chi'in Jesuu:

—Na ku'un yo chi'in Jesuu, nde'o tu kuvi yo chi'in ra ndia —kàti ra.

Jesuu jànataku ra yo, ta chà'a ra ma kivi ña koo ndito yo

¹⁷ Takan kūu ta ora chāa Jesuu ma ñuu Betania ña kändii ñu'u' Judea, ta ikan chīto ra ña cha iyo kumi kivi kùu yi ña cha kūchi ma Lázaru. ¹⁸ Ta ma ñuu Betania ti yatini kändii yi chi'in ma ñuu Jerusalén, iyo iin

uni kilometru, ta chaa yo ma ikan. ¹⁹ Ta kua'a' ma ndian judiu chānde'e na nuu iyo ma Mata chi'in Ndiya, ña jàndomani na vi cha'a' ña chī'í ma ra ta'an vi Lázaru. ²⁰ Ta ora chīto ma Mata ña Jesuu cha kuakuyatin ra ma ñuu Betania, tajan kēe ndioan kuàta'an ña nuu ra, va ma Ndiya kīndoan ma nuu iyo ve'e. ²¹ Tajan ma Mata te'en nāka'an ña chi'in Jesuu:

—Yo'o Racha'nu, na töve kuvi ma ra ta'in tu ndaun ma i'ya niku. ²² Va yu'u chītoi ña Ndioo ni ku'va ra tandi'í ma ña ni ndakaun nuu ra —kātian.

²³ Ta Jesuu te'en nāka'an ra:

—Ma ra ta'un, ni nataku ndiko ra —kàti Jesuu.

²⁴ Ta ma Mata te'en nāka'an ña chi'in Jesuu:

—Ndicha va'a ña cha chītoi ña ni nataku ndiko ra, ma ora ni nataku ma ndian ndií, ma kivi nuu ndi'í nia —kātian. ²⁵ Tajan Jesuu te'en nāka'an ra chi'an:

—Yu'u kùu ma ra kùu janataku ndiko ma ndian ndií, ta juuni yu'u kùu ja'a ña kùu koo ndito ma ñivi. Ta ma ndian chìnuni ma ña kà'in, vaji na kuvi na, ni nataku ndiko na. ²⁶ Ta ndisaa ma ndian juuni ndito ta chìnuni na ma ña kà'in, na töve ni kuvi na, vati ni koo na endeeni.

Ta Jesuu kicha'a ndiko ra chikatu'un ra te'en nuu ma Mata: —¿A chìnuniun ma ña kà'in i'ya? —kàti ra.

²⁷ Ta yakan te'en nāka'an ña:

—Juu yo'o Racha'nu, yu'u chìnuni ña yo'o kuu ma Cristu ra Se'e Ndioo, ra kīchaa ma ñuñivi i'ya —kàtian.

Jesuu chàku ra yatin nuu kūchi ma Lázaru chi'in ma ndian judíu

²⁸ Ta ora ya'a ña ká'an ma ña nàni Mata takan, tajan chāka'an ma ña ta'an ña ña nàni Ndiya, ta te'en kīcha'a kà'an xe'e ña chi'in ña:

—Ma matru cha kīchaa ra, ta kàna ra ñun —kàtian.

²⁹ Ta ora chīni ma Ndiya ña kà'an ña takan, ta numini ndēta ña, ta chāka'an ña chi'in ma Jesuu. ³⁰ Ma Jesuu taká'an chaa ra ma ñuu ikan, vati juuni ka'iin vi ma nuu chāta'an ma Mata nuu ra. ³¹ Yakan va ma ndian judíu ndian ka'iin chi'an ma ve'an, ña jàndomani na ña, ta ora ndē'e na ña numi va'a ndēta ma Ndiya, ta kēan ma tichi ve'an, ta ma ñivi tándikun na kuà'an na chata ña, ta kīcha'a na nātu'un ta'an na te'en:

—iKuà'an ña kuàkuakuan nuu kūchi ma ra ta'an ña Lázaru! —kàti na.

³² Ta ma Ndiya ora chāa ña ma nuu ndaa ma Jesuu, chūnandi chitian nuu ra, ta kīcha'a ña kà'an ña te'en chi'in ra:

—Yo'o Racha'nu, tu ndaun ma i'ya chi'in ndi niku, ma ra ta'in na töve kivi ra niku —kàtian.

³³ Ta ma Jesuu ora ndē'e ra ña chàku ma Ndiya, ta takani ma ndian judíu, ndian chāa chi'an ma ikan, yakan va ma Jesuu nduva'a kuii kīchi ma ña sutini

ra. ³⁴ Yakan va kīcha'a ra chīkatu'un ra te'en nuu ma Ndiya:

—¿Ndanu kūchi ma Lázaru? —kàti ra.

Ta te'en nāka'an vi chi'in Jesuu:

—Na kichiun ta kujana'a ndi ma nuu kūchi ra —kàti vi.

³⁵ Ta ma Jesuu juuni chāku ra. ³⁶ Yakan va ma ndian judíu kīcha'a na nātu'un ta'an na te'en:

—iNa nde'e ndo vati ya'a ga kùuni ma Jesuu ma Lázaru, yakan va chàku ra! —kàti na.

³⁷ Ta iyo ma ndian judíu kà'an te'en:

—Ma ra jā'a ña ndā'a ma tinuu ma ra takani kuaá ora kāku, ¿naja na töve nī kuu ja'a ra nī'iin nakuyi, ikan na töve kivi ma Lázaru niku? —kàti na.

Nuu nàtaku ndiko ma ra nàni Lázaru.

³⁸ Jesuu inga ndiko, nduva'a kuii kīchi ña sutini ra, tajan chājayatin ra ra ma nuu iyo ma nuu ñaña ma Lázaru. Ta ma ikan kùu yi iin tichi yavi yuu, ta ma nuu k'vi yo ndàsi yi chi'in yuu.

³⁹ Ta Jesuu te'en nāka'an ra:

—Na tachiyo ndo ma yuu ma yu'u yavi ikan —kàti ra.

Ta ma ña nàni Mata ña ta'an ma Lázaru ra chī'í te'en nāka'an ña:

—Yo'o Racha'nu, cha ya'a ga kini cha'an, vati cha iyo kumi kivi ña chī'í ra —kàti ña.

⁴⁰ Yakan va ma Jesuu te'en nāka'an ra:

—¿A töve cha kā'in chi'un, tuva chìnuniun, ni nde'un ti

nduva'a kuii ka'nu kùu ma Ndioo? —kàti ra.

⁴¹ Yakan va tâchi yo ndio ma ñivi ma yuu ña ndâsi ma nuu ñaña ma Lázaru, tajan ma Jesuu kîcha'a ra ndè'e ra ma iti' andivi ta nâka'an ra te'en:

—Yo'o Tatá, ta'vindioun cha'a' ma ña tâso'un ma ña kà'in. ⁴² Yu'u chitói ti nani ora kà'in chi'un, chiniun ma ña kà'in, ta tâso'un yi, va kà'in yi ti ña va'a ma ñivi ka'iin ma i'ya kùu yi, ikan na chinuni na ti maun kùu ma ra tâchi yu'u —kàti Jesuu.

⁴³ Ta ora chînu kâ'an ma Jesuu takan, tajan te'en ni'i va'a nânda'yu ra:

—Yo'o Lázaru, jna keun ma nuu ñañaun! —kàti ra.

⁴⁴ Tajan ora chînu kâ'an ra takan, tajan kêe ndio ma ra chi'í niku ma nuu ñaña, ta ma nda'a' ra chi'in cha'a' ra ndikun yi chi'in ja'ma kuichin, ta nuu ra ndasi yi chi'in ja'ma ndia. Yakan va ma Jesuu te'en nâka'an ra chi'in ma ñivi:

—Na ndachi ndo ma ja'ma ña káva ra, ta na ku'un maa ra —kàti Jesuu.

Nânduku ma ndian kuxini nuu ndian judíu iin ku'va naja kua kuu tiin na Jesuu ta ka'ni na ra

(Mt. 26:1-5; Mr. 14:1-2; Lc. 22:1-2)

⁴⁵ Yakan va kua'a' va'a ma ndian judíu ndian chā'an chi'in ma Ndiya ma nuu jánataku ndiko ma Jesuu ma Lázaru, kîcha'a na chinuni na, ma ora ndè'e na ma ña já'a ra. ⁴⁶ Ta iyo ma ndian judíu kêe na chàkatitu'un

na nuu ma ndra fariseu ma ña já'a ma Jesuu. ⁴⁷ Yakan va ma ndra fariseu chi'in ma ndian kuxini nuu ma ndra kùu sutu, já'a ndra iin junta ka'nu, ta ikan nâka'an ndra te'en chi'in ma ñivi:

—¿Niyi iyo yi ña ja'a yo? Vati ma ra'ii i'ya, ya'a ga kua'a' ndatu já'a ra. ⁴⁸ Tu ndakoo yo ra ña na ja'a maa ra ma ña kùuni ra, tandi'i ma ñivi ni chinuni na ma ña já'a ra, ta ma ndra chà'nda tiñu ma ñuu Roma ni kichi ndra ta janaa ndra ma veñu'u yo chi'in ma ñuu yo —kàti ndra.

⁴⁹ Ta iin ma ndra fariseu, ra nàni Caifás, ra kuxini nuu ma ndra kuu sutu ma kuiya ikan, te'en nâka'an ra chi'in ndra:

—Ndyo'o, ni ita'vi nayi töve chito ndo —kàti ra—. ⁵⁰ Ta ni töve chà'a ndo kuenda ña va'aga kùu yi kuenda ndo ña na kuvi iin ra'iini cha'a' ma kuati ma ñuu, kua ña na kuvi ndisaa ma ñivi iyo ma ñuu —kàti ra.

⁵¹ Va ma Caifás na töve nī ka'an ra ma takan, vati kùuni maa ra ja'a ra yi, vati tava kùu ra ma ra kuxini nuu ma ndra kùu sutu ma tiempu ikan, yakan va tu'un yu'u Ndioo kâ'an ra ña Jesuu ni kuvi ra cha'a' ma ñuu judíu. ⁵² Va na töve uvaa cha'a' ma ñuu i'yani ni kuvi ra, vati juuni cha'a' ña na kuti'vi ta ndo'iin tandi'i ma ndian kùu se'e ma Ndioo, ma ndian ndoyo te'en, tikan. ⁵³ Yakan va nda ma kivi ikan, kîcha'a ma ndian judíu kùuni na ka'ni na ma Jesuu.

54 Yakan va ma Jesuu na tüva chàkunuu ra tañu ma ndian judíu, vati kēe ra ma ñu'u' Judea, ta chàa ra yatini ma iin tichi ku'u nuu chiki iti' ñuu ña nàni Efraín. Ma ñuu ikan kindoo ra chi'in ma ndra jàkua'a chi'in ra.

55 Ta ora ni kuyatin ma viko pakua ña jàka'nu ma ndian judíu, ta kua'a' va'a ma ñivi chàa ma ñuu Jerusalén antea ña kuta'an koo ma viko ikan, ña kuàjanandoo na takua takani jà'a na. 56 Ta ma ndian judíu kīcha'a na nànduku na ma Jesuu, ta kīcha'a na chikatu'un na te'en nuu ma ta'an na ma tichi ma veñu'u:

—¿Naja kua chànini ndo, a vachi ra ma viko a töve? —kàti na.

57 Ma ndra fariseu chi'in ma ndra kùxini nuu ma ndra kuu sutu kà'an ndra ña, tu iyo ma ndian chito ma nuu chàkunuu ma Jesuu, na katitu'un na, ikan na kuu kutiin ma jandaru ra, kàti na.

12

Iin ña'a chòso ña takuii xiko cha'a Jesuu

(Mt. 26:6-13; Mr. 14:3-9)

1 Iñu kivi antea ña kuta'an ma viko Pakua, tajan kēe ndio Jesuu kuà'an ra ma ñu'u' Betania, nuu iyo ma Lázaru, ra chí'í, ña jānataku ma Jesuu, niku. 2 Ta ikan chā'a vi ña chāchi Jesuu. Ta ma ña nàni Mata kùu ma ña tī'i ña chāchi na, ta Lázaru kùu ma ra nàndi yu'u mesa tañu ma ñivi chi'in ma Jesuu.

3 Tajan ma Ndiya chāki'an

uni cientu gramu ma takuii xiko ña nàni nardu, ña ya'a ya'vi ndaa. Ta tāan ña ra' cha'a Jesuu, ta ora chīnu, ta jānatii ña yi chi'in ixi xinian. Ta ndisaa kuii ma tichi ve'e nuu ka'iin vi endee chitakuati ma xiko ra'. 4 Takan kùu tajan ma Judá, ra nàni Iscariote, ra kùu iin ra jàkua'a chi'in Jesuu ña ni xikoña'a cha'a ra, te'en nāka'an ra:

5 —¿Ta naja töve nī kuya'vi ma takuii xiko i'ya cha'a' uni cientu xu'un' plata denariu, kuenda ña tīndee yo ma ndian nda'vi niku? —kàti ma Juda.

6 Va na töve kà'an ra takan cha'a' ña ndicha ña kùuni ra nde'e ra ma ndian nda'vi, vati kà'an ra yi cha'a' ña kùu ra iin rasu'u. Vati tava maa ra kùu ma ra ndiso tiñu cha'a' chatun nuu tī'i ñivi xu'un' tichi yi, ta sù'u ra ita'vi yi. 7 Takan kùu tajan Jesuu, te'en nāka'an ndio ra chi'in ra:

—Na ja'a maa ña yi, vati ndākiva'a ña ma takuii xiko i'ya kuenda ña ku'vian ra' yu'u ma ora ni kuchì. 8 Vati taku ma ndian nda'vi endee iyo na chi'in ndo, va yu'u, na töve endeeni ni koi chi'in ndo —kàti Jesuu.

Nuu nànduku ma ndian judíu naja kua ka'ni na ma ra nàni Lázaru

9 Takan kùu tajan kua'a' va'a ma ndian judíu chā'a na kuenda ña Jesuu iyo ra ma ñuu Betania, yakan va chā'an ndio na, va na yöve ivaa cha'a' Jesuuni kùu

yi ña chā'an na, vati ju-
uni kuànde'e na ma Lázaru,
ra jánataku ma Jesuu niku,
ndia. ¹⁰ Tajan ma ndra kux-
ini nuu ma sutu, nātu'un
ta'an ndio ndra ña juuni
kùuni ndra ka'ni ndra ma
Lázaru ndia. ¹¹ Vati cha'a'
ra kùu yi ña kua'a' va'a
ma ndian judíu kīcha'a na
kèsiin na, ta chīnuni ndio na
ma tu'un Jesuu.

*Jesuu k'vi ra ma ñuu
Jerusalén*

*(Mt. 21:1-11; Mr. 11:1-11;
Lc. 19:28-40)*

¹² Takan kùu ta kua'a' va'a
ma ndian kēe kuà'an ma
ñuu Jerusalén cha'a' ma viko
Pakua, ma inga kivi chīto
ndio na ña ni chaa Jesuu ma
ñuu ikan. ¹³ Tajan kīcha'a
ndio ma ñivi chà'nda na
nda'a' tika'a, ta kēe ndio na
kuàta'an na nuu vāchi Je-
suu, ta te'en kīcha'a ndio na
kànachaa na:

—¡Ya'a ga ka'nu ma
Racha'nu Ndioo! ¡Ta ya'a ga
íi kùu ma ra vāchi chí'in sivi
Ndioo! ¡Ta ya'a ga íi kùu
ma ra kuu rey ña chà'nda
tiñu nuu ma ndian iyo ñuu
Israel! —kàti na.

¹⁴ Takan kùu tajan Jesuu
nāta'an ra iin burru vali,
ta chākoso ra ri, ma takua
kà'an yi nuu ma tutu Ndioo:

¹⁵ Na yū'vi ndo ndyo'o ndian
iyo ñu'u' Sión,
ti cha vāchi ma ra kùu rey
ndo ña chà'nda tiñu
nuu ndo yòso ra iin
burru,
kàti yi.

¹⁶ Ma cha'a' nunuu, töve
nī kutunini ma ndra jākua'a
chī'in Jesuu ma ña'a niku,

nda ora cha nātaku ndiko
ma Jesuu, tajan chāku'uni
ndra ña ndisaa ma ña tā'an
ra i'ya, kùu yi tava kà'an yi
nuu ma tutu Ndioo ña kà'an
cha'a' ma Jesuu. ¹⁷ Ta ma
ñivi ka'in chí'in Jesuu ma
ora kāna ra ma Lázaru ma
nuu indii ra nuu ñaña ra
ta jánataku ra ra, ma ñivi
ikan nātu'un ta'an na ma ña
ndē'e na. ¹⁸ Cha'a' yakan kùu
yi ña kēe ma ñivi chàta'an
na nuu Jesuu, vati chīto na
ma ndatu ka'nu ña jā'a ra.
¹⁹ Takan kùu tajan ma ndra
fariseu te'en kīcha'a ndra
nātu'un ta'an ndra:

—Cha ndē'e ndo ña na
kùu ja'a yo nī'in nakuyi, vati
tandi'i ma ñivi tāndikun na
ra —kàti ma ndra fariseu.

*Nuu nānduku ma ndian
griegu ma Jesuu*

²⁰ Ta tañu ma ndian
chā'an chājaka'nu Ndioo
ma ñuu Jerusalén ma viko
Pakua kùu na ndian griegu.

²¹ Ma ndian griegu i'ya
chājayatin na na ma nuu
ndaa Lipe, ra kīchi ñuu
Betsaida, ña iyo kuenda ma
ñu'u' Galilea. Ndrakan te'en
kīcha'a ndra jànini ndra ma
Lipe chí'in tu'un i'ya:

—Yo'o tatá, kùuni ndi
ka'an ndi chí'in Jesuu —kàti
ndra.

²² Tajan ma Lipe kēe ra
chākatitu'un ra yi nuu ma
ra nāni André. Ta ninduvi
ndio ndra chākatitu'un ndra
yi nuu Jesuu. ²³ Tajan Jesuu
te'en nāka'an ra chí'in ndra:

—Cha kēta ma ora ña
ni kivi ma ra Se'e Ndioo
nuu kruu, ikan na koto ma
ñivi ña ya'a ka'nu ra kùu.

²⁴ Ndicha va'i ña kà'in chí'in

ndo ña tu töve koyo ji'na ma chiti trigu nuu ñu'u', ta ch'í yi, ni kindoo ma'iin yi; ta tu kuvi yi, nduva'a kua'a' ma tata yi ni koo. ²⁵ Ta ma ra ya'a ga kùuni ndoka'nu juuni maa ra ñuñivi i'ya, ni naa anima ra nuu Ndioo endeeni, ta ma ra töve kùuni ra nde'e ra ma ñuñivi i'ya, ni ni'i ra nuu koo ra endeeni chi'in Ndioo. ²⁶ Ta tu iyo ma ndian kùuni ja'a tiñu nui, na tandikun na chatai, vati ma nuu ni koi, ikan ni koo ma ra ja'a tiñu nui ndia. Ta tu iyo nda yo ja'a tiñu nui, nda ma Tatái ni tiñu'u ra na ndia.

Jesuu kàtitu'un ra ña ni kuvi ra

²⁷ 'Ya'a nduva'a nàkaninj! ¿Ta nayi iyo yi ña ka'in?, kùuni ndo. ¿A iyo yi ña ka'in chi'in Ndioo: "Tatá na jakakun yu'u nuu ma tundo'o ni nde'i"?, kùuni ndo. Na kùu ka'in takan, ti kuenda ikan vachj, —kàti ra.

²⁸ Takan kùu tajan ma Jesuu te'en nàka'an ra chi'in Ndioo:

—Yo'o Tatá, na tiñu'un ta na jaka'nun ma siviun —kàti ra.

Tajan te'en nàka'an ma tati yu'u Ndioo ma iti' andivi:

—Cha jàka'nui ma sivi, ta cha tiñu'i yi, va ni ja'a ndikoi yi —kàti yi. ²⁹ Ta ma ñivi ka'in ma ikan ña chini ma ña kùu, ta ka'an na ti, tacha kùu ma ña chinu, ta iyo inga na ña, te'en kà'an na:

—Iin tati ña ja'a tiñu nuu Ndioo kùu yi ña kà'an ra chi'in ra —kàti na.

³⁰ Tajan te'en nàka'an ra chi'in na:

—Na yöve cha'a' yu'u kùu yi ña chini ndo ma tati ikan kà'an ma Ndioo chi'in, vati cha'a' maa ndo kùu yi. ³¹ Vitin va cha kēta ma tiempu ña ni jakutuni Ndioo kuati ma ñivi, ta juuni ma vitin kùu yi ña ni tavani'i Ndioo ma ñá' chà'nda tiñu nuu ñu'u' ñuñivi i'ya. ³² Vati ora ni jandeta ma ñivi yu'u ma nuu ñu'u' i'ya, ni ja'i ña na kua'a' ñivi chaa na nuu koi.

³³ Chi'in tu'un i'ya kùuni Jesuu ka'an ra naja kua ni kuvi ra. ³⁴ Tajan te'en nàka'an na chi'in ra:

—Ndyu'u chini ndi ña kà'an yi nuu ma tutu Ndioo ña ma Cristu ni koo ra indeeni. ¿Ta chito naja kà'un ña ma ra Se'e Ñivi tachi Ndioo iyo yi ña kuvi ra? ¿Nda ra kùu ma ra Se'e Ñivi tuva takan? —kàti na.

³⁵ Tajan Jesuu te'en nàka'an ra chi'in na:

—Ni koo ga ma ñu'ú ña jatuun nuu ndo ma ñuñivi i'ya, va tia tiempunia. Yakan va na nanduku ndo naja kua koo va'a ndo ora juuni iyo ga ma ña jandondichin nuu ndo. Koto jàna'ini ndo ma ora ni ndonaa. Vati taku ma ndian chàkunuu ma nuu naa, na töve chito na nda iti' kuà'an na. ³⁶ Yakan va na chinuni ndo tu'un kà'an ma ra kùu tava kùu ma ñu'ú ña jandondichin nuu ndo, ta kuu ndo takua kùu ma ra se'e ra —kàti Jesuu.

Ta ora chinu kà'an ra ma tu'un i'ya, tajan kēe ndio ra kuà'an ra, ta chündii xe'e ra nuu na.

Ma ndian judíu, töve kùuni na chinuni na tu'un Jesuu

³⁷ Ta vaji ya'aga kua'a' ma ndatu ka'nu jã'a ma Jesuu ña nànde'e ma ndian judíu, va töve nī chinuni na yi.

³⁸ Takan iyo yi ña kuu, ikan na chinu ma tu'un kà'an ma ra kã'an chi'in tu'un yu'u Ndioo, ra chūnani Isaía, vati rakan te'en kã'an ra:

Yo'o Racha'nu, ¿yo kùu ma ndian cha chìnuni ma tu'un kà'an yo?

Ta, ¿Yo nuu jã'a ma Ndioo ma ndatu ra?

kàti ra.

³⁹ Takan kuu yi ña töve nī kuuni na chinuni na, va juuni tãa tuku ma Isaía ra kà'an chi'in tu'un yu'u Ndioo te'en ndia:

⁴⁰ Jāndokuaá ra ma ñivi ta jāndava ra ma anima na,

ikan na kuu kutunini na ma ña jà'a ra,

ta kuu nde'e na,

ti töve nī kuuni na chikoni'i na chi'in Ndioo

ta ki'vi na iti' ra

kuenda ña na kuu janda'a ra na ndia,

kāti tutu tãa Isaía.

⁴¹ Takan kã'an ma Isaía vati nde'e ra ña ya'a ka'nu kùu ma Cristu, ta cha'a' ña kã'an ra cha'a' ra kùu yi ndia.

⁴² Ta ndicha va'a ña kua'a' ma ndian judíu kīcha'a na chìnuni na ña kà'an Jesuu, ta nda uvi uni ma ndian kuxini nuu ma ndian judíu, kīcha'a chìnuni na ndia. Uvaa ña na töve kà'an na yi nuu tūvi ñivi, ti ndasii na nde'e na ma ndra fariseu, koto tavani'i

ndra na endeeni tichi ma veñu'u na. ⁴³ Takan jã'a na vati chàta'ani ga na ña tiñu'u ñivi na chi'in tu'un kà'an na, takua ma ña kà'an Ndioo.

Ma tu'un kà'an Jesuu jàkutuni yi kuati ma ñivi

⁴⁴ Takan kuu tajan te'en nāka'an ni'i ndio Jesuu chi'in na:

—Taku ma ndian chìnuni ña kà'in, kùuni yi ka'an yi ña na töve uvaa ña kà'an yu'uni chinuni na vati juuni chinuni na ña kà'an ma Tatái, ra tãchi yu'u ndia.

⁴⁵ Ta ma ndian ndè'e yu'u, juuni ndè'e na ma ra tãchi yu'u ndia. ⁴⁶ Vati yu'u kùu tava kùu ma ñu'ú ña jātuun nuu ndo, ta yu'u kīchai ma ñuñivi i'ya kuenda ma ndian chìnuni ña kà'in, ikan na töve kindoo na ma nuu naa.

⁴⁷ Ta tu iyo ma ndian chini ma ña kà'in ta töve jàchi'in na yi, na yöve yu'u kùu ma ra ni tisokuati na, vati yu'u vachj kuenda ña jàkakú ma ñivi, ta yöve kuenda ña tisokuati na. ⁴⁸ Ta ma ndian töve kùuni nde'e yu'u, ta töve jàchi'in na ma ña kà'in,

cha iyo ma ña ni tisokuati na, ta ma tu'un ikan te'en kà'an yi: juuni ma tu'un kà'in nuu na ña ni tisokuati yi na ma kivi nuu ndi'inia, yakan kùu yi. ⁴⁹ Vati yu'u töve kà'in yi kuenda juuni mai, ti kà'in yi naja kua kùuni ma Tatái, ra tãchi yu'u ña jà'i. Ta naja kua kùuni ra ña jana'i ndia. ⁵⁰ Vati yu'u chitoi ti ma tiñu ña tãchi ma Tatái yu'u ña na ka'in,

ni ja'a yi ña na koo ndo endeeni. Va ma ña kà'in, kà'in yi ma takua kàtitu'un ma Tatái —kàti Jesuu.

13

Jesuu nàkata ra cha'a ma ndra jàkua'a chi'in ra

¹ Antea ña kuta'an ma viko Pakua, Jesuu cha chito ra ña cha chāa ma ora ña ni ndakoo ra ma ñuñivi i'ya, ta ku'un ndiko ra nuu iyo ma Tatá ra. Vati ma Jesuu ndisaa tiempu ya'a kùuni ra nde'e ra ma ndian chìnuni ma ña kà'an ra ña iyo ma ñuñivi i'ya. Ta takan kùuni ra nde'e ra na, nda ma kivi nuu ndi'inia. ² Ta ma kui'na cha kī'vián' ma tichi anima ma Judá Iscariote, ra se'e ra nàni Simón, ña ni xikoña'a cha'a' Jesuu ora ka'iin ndra kuxini ndra chi'in Jesuu. ³ Va ma Jesuu cha chito ra ña cha chà'a ma Ndioo tiñu nuu ra ña na ka'nda ra tiñu nuu ma ñivi, vati ma Ndioo tāchi ra, ta nuu Ndioo iyo yi ña chaa ndiko ra ndia. ⁴ Yakan va Jesuu ndēta ra ma nuu nàndi ra kuxini ra nuu mesa, ta tāva ra ma ja'ma isukun ra, ta kī'in ra inga ja'ma ta chū'ni ra yi toko ra. ⁵ Tajan Jesuu tāan ra takuui tichi iin tako'o ta kīcha'a ndio ra nàkata ra cha'a ma ndra jàkua'a chi'in ra. Ta ora chīnu, tajan kīcha'a ndio ra jānatii ra cha'a ndra chi'in ma ja'ma ña ndikun toko ra. ⁶ Ta ora chaa ra nuu nàndi ma Simón Petu', ra'ya te'en nāka'an ra chi'in ra:

—Yo'o Racha'nu, ¿ta naja yo'o ni nakataun cha'i? —kàti ra.

⁷ Tajan Jesuu te'en nāka'an ra:

—Ma ña jà'i takā'an kutuniniun yi, nda tiá iti' nuu tajan ni kutuniniun yi —kàti Jesuu.

⁸ Ta Petu' te'en nāka'an ra: —Ñi'in cha'a' na töve ku'vai ña nakataun cha'i —kàti ra.

Ta ma Jesuu te'en nāka'an ra:

—Tu töve ku'vaun ña na nakatai ñun, na kuu koun kakunuun chi'in —kàti Jesuu.

⁹ Ta Simón Petu' te'en nāka'an ra:

—Yo'o Racha'nu, na töve kùuni ña na nakataun uvaa ma cha'ani, vati juuni kùuni ña na nakataun ma nda'i chi'in xinj ndia —kàti ra.

¹⁰ Ta Jesuu te'en nāka'an ra:

—Taku ma ra já chīti, na tūva iyo yi ña kuti ndiko ra inga cha'a', vati iyo yi ña ndoo cha'a ni ra. Ta ndyo'o cha ndōo ndo vaji na yöve ndisaa ndo kàa takan —kàti Jesuu.

¹¹ Takan kā'an ra ti cha chito ra nda ra kuu ma ra ni xikoña'a cha'a ra, yakan va kà'an ra ña, na yöve ndisaa ndo cha ndōo ndo.

¹² Ta ora chīnu nàkata Jesuu cha'a ndra, ta chāku'un ndiko ra ma ja'ma ña isukun ra, ta chūnandi ndiko ra yu'u mesa chi'in ndra, ta te'en nāka'an ra:

—¿A kùtunini ndo ma ña jà'i chi'in ndo? —kàti Jesuu—. ¹³ Ndyo'o kà'an ndo ña kù matru, ta Racha'nu, ta

ña ndicha kùu ma ña kà'an ndo, ti takan kùu. ¹⁴ Va tu yu'u ña kùu matru, ta Racha'nu, ta nākatai cha'ando. Juuni takan iyo yi ña ja'a ndo chi'in ma ndian kùu ta'an ndo ndia. ¹⁵ Yu'u cha jāna'i naja kua iyo yi ña ja'a ndo, ta takan kùunī ña nakata ndo ma cha'a ta'an ndo ma takua jā'i chi'in ndo. ¹⁶ Ndicha va'a ña kà'in chi'in ndo, ña ma ra jā'a tiñu nuu ma ra kùu chito'o ra, töve ka'nuga ra kua ma ra kùu chito'o ra. Ta ma ra kēe kuà'an iin tiñu, töve ka'nuga ra kua ma ra tāchi ra ndia. ¹⁷ Tu kutuni ndo ma ña kà'in chi'in ndo, ta kicha'a ndo ja'a ndo yi, ya'aga siini ni kuuni ndo tuva takan.

¹⁸ 'Na töve kà'in ma tu'un i'ya cha'a' ndisaa ndyo'o ndra kächin, vati cha chito mai nda ra kùu ma ra kà'in cha'a'. Takan kùu yi ikan na chinu ma ña kà'an yi nuu ma tutu Ndioo, ta te'en kà'an yi: "Ma ra nàndi chàchi chi'in, ni xikoña'a ra cha'i." ¹⁹ Takan kà'in yi chi'in ndo vitini, ikan ma ora kuta'an ña ni kuu takan, chinuni ndo ti yu'u kùu ra takani iyo. ²⁰ Ndicha va'a ña kà'in chi'in ndo, ña ma ndian kà'in kuenda ma ra tàchi, nda yu'u kà'in na kuenda ndia. Ta ma ndian kà'in kuenda yu'u, juuni kà'in na kuenda ma ra tāchi yu'u ndia —kàti ra.

Jesuu kàtitu'un ra ña Juda ni xikoña'a ra cha'a' ra
(Mt. 26:20-25; Mr. 14:17-21; Lc. 22:21-23)

²¹ Ta ora chīnu kā'an Jesuu takan, ta nduva'a nda'vi kùuni ra, ta te'en nāka'an kachin ra chi'in ndra:

—Ndicha va'a ña kà'in chi'in ndo, ti iin ndo ni xikoña'a ndo cha'i —kàti ra chi'in ma ndra jākua'a chi'in ra.

²² Tajan ma ndra jākua'a chi'in ra kīcha'a ndra kànde'e nuu ta'an ndra, ti töve chito kachin ndra nda ra kùu ma ra kà'an Jesuu cha'a'. ²³ Tajan iin ra tañu ndra ña ya'aga kùuni ra nde'e ra, nàndi ra chàchi ra xiin Jesuu ma nuu ka'iin ndra kuxini ndra. ²⁴ Nuun rakan jānda'a ndio ma Simón Petu' ña na ndakatu'un ra nuu Jesuu, ña nda ra kùu ma ra kà'an ra cha'a'. ²⁵ Yakan va chājayatin ra ra tiá xiin Jesuu, ta kīcha'a ra chikatu'un ra te'en nuu ra:

—Yo'o Racha'nu, ¿nda ra kùu ma ra kà'un? —kàti ra.

²⁶ Tajan ma Jesuu te'en nāka'an ra:

—Ni jatij ita'vi ma paan, ta nuu ma ra ni ku'vai yi, rakan kùu ra.

Ta ora chīnu kā'an ma Jesuu takan, tajan jātii ndio ra ita'vi ma paan, ta chā'a ra yi nuu ma Juda Iscariote, ra se'e Simón. ²⁷ Ta juuni ma ora chāchi ma Juda ma paan ikan, ma ora ikani kī'vi ma kui'na tichi anima ra. Tajan ma Jesuu te'en nāka'an ra chi'in ra:

—Ma ña ni ja'un, na ja'un yi numini —kàti Jesuu.

²⁸ Va nī'iin ma ndra nàndi chi'in Jesuu ña ka'iin kuxini chi'in ra ma yu'u mesa, nī

kutunini ndra naja kà'an Jesuu takan chi'in ra. ²⁹ Va tava ma Juda kùu ma ra ndiso tiñu cha'a' ma xu'un', yakan va iyo ma ndra chānini ña Jesuu kà'an ra ña na jata ma Juda iin nakuyi kuenda ma viko, ta inga ma ndra chānini ña kūuni ra ka'an ra ña na ku'va ra xu'un' nuu ma ndian nda'vi. Takan kūuni ndra. ³⁰ Takan kūu ta ora cha yā'a chāchi ma Juda ma paan ikan, tajan kēe ndio ra kuà'an ra, va cha kuaa kùu yi.

Tu'un chaa ña kàtitu'un Jesuu cha'a' naja kua iyo yi ña ja'a yo

³¹ Ta ora cha kēe ndio ma Juda kuà'an ra, tajan te'en nāka'an ma Jesuu:

—Vitin ndicha kuii va nde'o ña ya'aga ka'nu kùu ma ra Se'e Ñivi tāchi Ndioo, ta nda ma Ndioo cha ndē'o ña iin ra ka'nu kùu ra, jà'a ña jàna'i ña na takani kùu ra. ³² Ta tu yu'u ma ra

Se'e Ñivi tāchi Ndioo jàna'a ra naja kua ka'nu kùu ma Racha'nu Ndioo, nda ma Ndioo juuni ni jana'a ra naja kua takani ka'nu kùu ma ra Se'e ra chi'in juuni maa', ta ni ja'a ra yi numini.

³³ 'Ndyo'o se'yu, na tūva ni koi kua'a' tiempu chi'in ndo, ti ma nuu kuà'in, ndyo'o na kùu ku'un ndo, vati tava cha kā'in chi'in ma ndian judíu juuni kua ikan kà'in chi'in ndo ndia. Ta juuni na kùu ku'un ndo ma nuu kuà'in ndia. ³⁴ Yu'u ni ku'vai ma tu'un chaa i'ya nuu ndo ma naja kua iyo yi ña ja'a ndo,

ta te'en kà'an yi: Na kuuni ndo nde'e ndo ta'an ndo. Ta takua kùuni yu'u nde'i ndo iyo yi ña kuuni ndo nde'e ndo ta'an ndo. ³⁵ Ta tu ndicha ña kuuni ndo nde'e ndo ta'an ndo, tandi'i ma ñivi iyo ñuñivi, ni ku'va na kuenda ña ndyo'o kùu ndo ma ndian jàkua'a chi'in.

Jesuu kàtitu'un ra ña Petu' ni janda'viña'a ra ra

(Mt. 26:31-35; Mr. 14:27-31; Lc. 22:31-34)

³⁶ Takan kūu tajan Simón Petu', te'en kīcha'a chikatu'un ra nuu ma Jesuu: —Yo'o Racha'nu, ¿ndanu kuà'un? —kàti ra.

Ta Jesuu te'en nāka'an ra:

—Ma nuu kuà'in, na kùu ku'un vitin, va nuu ni ku'un kùu yi tiá iti' nuu —kàti Jesuu.

³⁷ Tajan ma Petu' te'en nāka'an ra chi'in ra:

—Yo'o Racha'nu, ¿ta naja kùu ku'in chataun ma nuu kuà'un vitin? ¡Yu'u iyonni ku'in chi'un, vaji na kuvj cha'un! —kàti ra.

³⁸ Ta Jesuu te'en nāka'an ra chi'in ra:

—¿A ndichaun ña iyonniun ku'un chi'in vaji na kuvj cha'i? Ndicha va'a ña kà'in chi'un ña antea ña nda'yu ma lo'o, uni cha'a' ni ka'un ña töve nàkotoun yu'u —kàti Jesuu.

14

Jesuu jàna'a ra nuu yo naja kua kùu chaa yo nuu iyo Ndioo

¹ 'Na töve nuva jà'a ndo ña nda'vi kūuni ndo. Na chinuni ndo ma ña kà'an

Ndioo, ta na chinuni ndo ma ña kà'in ndia. ² Ma nuu iyo ve'e ma Tatái, iyo kua'a' ma nuu koo yo, vati tu töve yi, cha kätitu'in nuu ndo niku. Ta takan kùu yi ña ni kujandova'i ma nuu koo ndo. ³ Ta ora cha kuà'an ndioi ña kuà'jandova'i ma nuu koo ndo, ni kichi ndikoi inga cha'a', ta ni ku'un ndo chi'in, ikan indukuni koo ndo chi'in ma nuu ni koi. ⁴ Ta ndyo'o cha chito ndo ndanu kùu ma nuu kuà'in, ta chito ndo ma iti' kuà'in ndia —kàti Jesuu.

⁵ Tajan ma ra nàni Tomá te'en chikatu'un ra nuu Jesuu:

—Yo'o Racha'nu, töve chito ndi ma nuu kuà'un, ta, ¿chito naja kà'un ña cha chito ndi ma iti' kuà'un?

⁶ Tajan Jesuu te'en nàka'an ra chi'in ra:

—Yu'u kùu ma iti' ndaa, chi'in ma iti' ndicha, ta ma ña chà'a nuu koo ndito yo. Ta uvaa chi'in yu'uni, kùu chaa yo nuu iyo ma Racha'nu Tatái. ⁷ Tu ndyo'o cha nàkoto ndo yu'u, kùuni yi ka'an yi ña juuni cha nàkoto ndo ma Tatái, ta vitin cha nàkoto ndo ra, vati cha ndè'e ndo ra.

⁸ Tajan ma Lipe te'en nàka'an ra chi'in Jesuu:

—Yo'o Racha'nu, na ku'vaun ña na nde'e ndi ma Racha'nu, ra kùu Tatáun, ta chi'in yakan, cha kùu kindoo va'ani ndi —kàti ra.

⁹ Tajan ma Jesuu te'en nàka'an ra:

—Yo'o Lipe, cha kua'a' tiempu kùu yi ña iyo chi'in ndo, ¿a takà'an nakoto va'un yu'u ña kà'un takan? Ma

ndian ndè'e yu'u, juuni ndè'e na Tatái. Ta, ¿naja chikaun ña na ku'vai nde'e ndo ma Tatái tuva takan? ¹⁰ ¿A töve chinuniun ña yu'u iyo chi'in ma Tatái, ta rakan iyo ra chi'in? Ma tu'un ña kätitu'in nuu ndo, yöve tu'un ña jandakuu maani kùu yi, ti ma Tatái, ra iyo chi'in, kùu ra ña jà'a ra ma ña ndè'e ndo nui. ¹¹ Na chinuni ndo ña yu'u iyo chi'in ma Tatái, ta ma Tatái iyo ra chi'in ndia. Ta tu töve chinuni ndo ña takan kùu yi, na chinuni ndo ji tu ma tiñu ka'nu ña ndè'e ndo ña jà'i. ¹² Ndicha va'a ña kà'in chi'in ndo ti ma ndian chinuni ma tu'in, indukuni ni ja'a na ma tiñu ka'nu, tava jà'i yi. Ta ni ja'a na inga tiñu ka'nuga cha'a' ña ni ku'in nuu iyo ma Tatái. ¹³ Ta ndisaa ma ña chikan ndo chi'in sivi, ni ku'vai yi nuu ndo, ikan yu'u ra kùu Se'e ra, ni jana'i naja kua ya'a ka'nu kùu ma Tatái nuu ndo. ¹⁴ Yakan va tu chikan ndo iin nakuyi chi'in sivi, ni ja'i yi.

Jesuu chà'a ra tu'un ña ni tachi ra ma Tati Í Ndioo nuu ma ñivi

¹⁵ 'Tu ndyo'o kùuni ndo nde'e ndo yu'u, na jachi'in ndo ndisaa ma tu'un ña kätitu'in nuu ndo. ¹⁶ Ta yu'u ni ndakain nuu ma Tatái ña na tachi ra inga ma ra tindee ndo, ta rakan, na jamani ra ndo, ta ni koo ra chi'in ndo endeeni. ¹⁷ Ta ra'ya kùu ma Tati Í Ndioo, ra jàna'a ma ña ndaa cha'a' ma Ndioo. Ta ma ndian iyo ma ñuñivi i'ya, ña

töve chà'a na ña kì'vi ra tichi anima na. Na kùu jà'a na yi, ti töve ndè'e na ra, ta töve nàkoto na ra ndia. Va ndyo'o nàkoto ndo ra, ti iyo ra chi'in ndo, ta ni koo ra chi'in ndo endeeni.

18 Ta na töve ni ndakoo ma'ijn ndo, ti ni chikoni'i ndikoi koi chi'in ndo. 19 Ta tichi tia kivinia, ma ndian töve chinuni na tüva ni nde'e na yu'u; va ndyo'o ni nde'e ndo yu'u, ti cha'a' ña iyo nditoy kùu yi ña ni koo ndito ndo endeeni. 20 Ma kivi ikan, ndyo'o ni ku'va ndo kuenda, ña yu'u iyo chi'in ma Tatái, ta ndyo'o iyo ndo chi'in, ta yu'u chi'in ndo. 21 Ta ma ndian chini ma ña kà'in, ta jàchi'in na yi, ndiakan jàna'a na ña ndicha va'a ña kùuni na nde'e na yu'u. Ta ma Tatái nduva'a kuii ni kuuni ra nde'e ra ma ndian kùuni nde'e yu'u, ta yu'u nduva'a kuii ni kuunì nde'i na, ta ni jana'i yu'u nuu na.

22 Ta ma Juda (na yöve ra nàni Iscariote), te'en kicha'a ra chikatu'un ra nuu Jesuu:

—¿Ta naja chani jana'un ñun nuu ndyu'u, ta töve ni jana'un ñun nuu ma ñivi iyo ñuñivi? —kàti ra.

23 Tajan Jesuu te'en nàka'an ra chi'in ra:

—Ma ndian kùuni nde'e yu'u, jàchi'in na ma ña kà'in, ta ma Tatái ni kuuni ra nde'e ra na ndia. Tajan yu'u chi'in Tatái ni kichi koo ndio ndi chi'in na. 24 Ta ma ndian töve kùuni nde'e yu'u, töve jàchi'in na ma ña kà'in. Ta ma tu'un ña chini ndo, yöve tu'un ña jàndakuu maanì

kùu yi, ti tu'un ma Tatái, ra tachi yu'u kùu yi.

25 'Tandi'i ma tu'un ña kà'in chi'in ndo, kà'in yi juuni yanga iyo chi'in ndo.

26 Va ma Tati Í Ndioo, ña ni tachi ma Tatái chi'in sivi, kuenda ña tindee ra ndo, ta jàndomani ra ndo, ni jana'a ra tandi'i nakuyi nuu ndo, ta tandi'i ma tu'un ña kà'in chi'in ndo niku, rakan ni jakuku'uni ra yi ndo.

27 'Ni ku'in, va ni ndakoi ndo ña na koo taxiin ndo. Ta ma ña chà'i nuu ndo ña na koo taxiin ndo, töve indukuni kùu yi, tava kùu ma ña chà'a ma ndian iyo ñuñivi. Yakan va na nàkanini ndo, ta na yü'vi ndo. 28 Cha chini ndo ña kà'in, ña ni ku'in, ta ni kichi ndikoi koi chi'in ndo. Tu ndicha ña kùuni ndo nde'e ndo yu'u, nduva'a sii ni kuuni ndo ma ora chito ndo niku, ña kà'in ña ni ku'in nuu iyo ma ra kùu Tatái, vati rakan ka'nuga ra kua yu'u. 29 Antea ña kùu takan, cha kàtitu'un kwei nuu ndo, ikan ma ora ni kuta'an ña ni kuu ma ña kà'in: na chinuni ndo. 30 Na kùuga ka'an kuà'i chi'in ndo, ti cha vachi ma ñá' chà'nda tiñu nuu ñu'u' ñuñivi i'ya, vaji töve iyo n'iin ndatu ña kùu ja'an' chi'in. 31 Takan iyo yi ña kùu yi, ikan na ku'va ma ñivi ñuñivi kuenda ña yu'u kùunì nde'i ma Tatái, ta jà'i ma tiñu ña tachi ra yu'u ña jà'i. ¡Na ko'o vitin! —kàti Jesuu.

Jesuu kà'an ra ña ndicha va'a ña kùu ra takua kùu ma yoku'u uva

1 Takan kùu tajan Jesuu te'en nāka'an ndiko ra:

—Yu'u kùu takua kùu ma yoku'u uva ndicha, ta ma Tatái kùu ra takua kùu ma ra jākūenda ma yoku'u ikan.

2 Ta tu iyo iin soko ma yoku'u ña töve chà'a ma uva, chà'nda ra yi endeeni. Va tu chà'a yi ma uva, vii ga chà'nda ra soko yi, ikan na ku'va yi tiaga vu. ³ Ta ndyo'o, cha'a' ña chìnuni ndo ma ña kà'in, cha ndākuu ndo ndian vii takua ma soko yoku'u chaa ikan. ⁴ Yakan va na induku koo ndo chí'in, takua induku iyoi chí'in ndo. Vati ma soko ma yoku'u uva, na kùu ku'va maa yi ma uva, tuva töve tātūu yi chata ma yoku'u. Ta indukuni, ndyo'o na kùu ja'a ndo ma tiñu va'a, tuva töve induku chàkunuu ndo chí'in.

⁵ Yu'u kùu ma yoku'u uva, ta ndyo'o kùu ndo takua kùu ma soko run. Ta ma ndian induku iyo chí'in, ta induku iyoi chí'in na; kùu ja'a na kua'a' ma tiñu va'a, vati tu töve iyoi chí'in ndo, nī'iin nakuyi kùu ja'a ndo. ⁶ Ma ndian töve induku iyo chí'in, ni jakuitai na ma nuu ni natii na, ta ikan ni kayu na takua tà'an ma soko yutun ití. ⁷ Ta tu ndyo'o induku iyo ndo chí'in, ta jàchi'in ndo ma ña jàna'i nuu ndo, ta töve nàani ndo, kùu ndakan ndo ma ña kùuni maa ndo, ta ni'i ndo yi. ⁸ Kuenda ma Tatái, ya'aga ka'nu kùu yi, tuva

chìto ra ña ndyo'o iin locho ndo takua ka'iin kua'a' chiti uva ma yoku'u vu. Tu jà'a ndo takan, ndicha kuii ña ni chaa ndo kùu ndo ndian jākua'a chí'in. ⁹ Yu'u ya'aga kùunì nde'i ndo, indukuni takua kùuni ma Tatái nde'e ra yu'u. Yakan va koto jàña ndo ña jà'a ndo yi, ti kùunì nde'i ndo. ¹⁰ Tu jàchi'in ndo ma tu'un ña kùunì ja'a ndo, töve ni jañai ña kùunì nde'i ndo, ti yu'u takua jàchi'in ma tu'un kà'an ma Tatái. Yakan va töve jàña ra ña kùuni ra nde'e ra yu'u.

¹¹ Takan kà'in chí'in ndo, ikan na ku'vai ña sii iyo nui ña na koo yi chí'in ndo. Ta takan na kindoo ndo ña nduva'a kuii sii kuuni ndo. ¹² Ma tu'un ña kùunì ja'a ndo, te'en kà'an yi: na kuuni ndo nde'e ndo ma ta'an ndo, tava kùuni yu'u nde'i ndo. ¹³ Ma ña ka'nuga ña jà'a yo kùu yi ña ku'va yo ma kuñu yo ña kuvi yo cha'a' ma ndian meru yo. ¹⁴ Ndyo'o kùu ndo ndian merui, tuva jà'a ndo ma tiñu tächì nuu ndo. ¹⁵ Tüva ni ka'in ña kùu ndo musui, ti ma ndian kùu musu, na töve chìto na nda ña kùu ma ña jà'a ma chito'o na. Kà'in chí'in ndo ña kùu ndo ma ndian amigui, vati chà'i ña koto kachin ndo tandi'i ma ña jàna'a ma Tatái nui. ¹⁶ Ta na yöve ndyo'o kùu ndo ña kächin ndo yu'u, ti yu'u kùu ma ra kächin ndo, ta chā'i ma tiñu ndo ña na kùu ndo tatuin, ta jà'a ndo kua'a' ma tiñu va'a. Ta endee ni koo yi, ikan ndisaa ma ña ni ndakan

ndo nuu ma Tatái chi'in sivi, ni ni'i ndo yi. ¹⁷ Ña'a kùu ma tu'un ña tächì nuu ndo: na kuuni ndo nde'e ndo ma ta'an ndo.

Ma ndian iyo ñuñivi ya'a ga xaani na nde'e na ma Jesuu, chi'in ma ndra jàkua'a chi'in ra

¹⁸ Tuva ma ñivi iyo ñuñivi xaani na nde'e na ndo, na koto ndo ña ji'na yu'u kùu ma ra kīcha'a na xaani na kua maa ndo. ¹⁹ Vati tu ndyo'o kùu ndo takua kùu ma ñivi iyo ñuñivi, nduva'a ni kuuni na nde'e na ndo, takua kùuni na nde'e na ma ñivi na. Va tava yu'u kāchìn ndo tañu ma ndian iyo ñuñivi, cha'a' yakan kùu yi ña ya'a ga xaani na nde'e na ndo, ti tūva kuu ndo takua kùu ma ndian iyo ñuñivi. ²⁰ Na kuku'uni ndo ma ña kā'in te'en chi'in ndo niku: "Ñi'iin ma ndian kùu musu, töve ka'nuga na kua ma ra kùu chito'o na." Tu yu'u chāndikun na ña ka'ni na niku, juuni takan ni ja'a na chi'in ndo ndia. Ta tu jächi'in na ma tu'un kà'in, juuni ni jachi'in na ma tu'un kà'an ndo ndia. ²¹ Ndisaa ma ña kà'in i'ya ni ja'a na yi chi'in ndo cha'a' ña nākoto ndo yu'u, ti töve nākoto na ma ra tächì yu'u.

²² Tu yu'u töve nī kichi ka'in chi'in na ma tu'un i'ya, na töve kuati na niku. Va vitin na kúa ka'an na ña tūva kuati na. ²³ Vati taku ma ndian xaani nde'e yu'u, juuni xaani na nde'e na ma Tatái ndia. ²⁴ Tu yu'u töve nī ja'i ma tiñu ka'nu tañu na,

ña nī'iin ñivi na kùu ja'a yi, nī'iin kuati na töve niku. Va cha ndē'e na ma ña va'a jā'i, ta juuni xaani na nde'e na yu'u, chi'in ma ra kùu Tatái ndia. ²⁵ Takan kùu yi, ikan na chinu ma tu'un kà'an nuu ma tutu ley Ndioo ña kùmi na. Ta yakan te'en kà'an yi: "Xaani na nde'e na yu'u cha'a' nī'iin nakuyi."

²⁶ Va ora ni kichi ma Tati Í Ndioo ña ni jandomani ndo, ña vächì nuu iyo ma Tatái jà'i, rakan kùu ra ña jàna'a ra ma ña ndaa, ta ora ni kichi ra ni katitu'un ra nuu ndo cha'i. ²⁷ Ta nda ndyo'o, ni katitu'un ndo cha'i nuu ma ñivi, ti ndyo'o kùu ma ndian chàkunuu chi'in, nda ma ora kīcha'i jà'i ma tiñu i'ya.

16

¹ Takan kà'in chi'in ndo, ikan na töve jaña ndo ña chìnuni ndo ma ña kà'in. ² Tajan ma ndian judíu, ni jakunu na ndo ta'i'iin nuu iyo ma veñu'u na. Ta ni chaa iin kivi ña nda ndian ni kuuni ña chà'ni na ndo, ndiakan ni kuuni na ña iin tiñu va'a kùu ma ña jà'a na kuenda Ndioo. ³ Takan ni ja'a na, ti takā'an nakoto na ma Tatái, ta ni yu'u ndia. ⁴ Takan kà'in chi'in ndo vitin, ikan ma ora ni kuta'an ña ni kuu takan, na kuku'uni ndo ña cha kātitu'in nuu ndo cha'a' yi niku.

Tiñu jà'a ma ra kùu Tati Í Ndioo

Töve nī katitu'in ña'a chi'in ndo ora kīcha'a koi

chi'in ndo ti endee chīyoi chi'in ndo.

⁵ 'Va vitin chani ku'in nuu iyo ma ra tāchi yu'u, ta ndyo'o nī'in ndo töve chikatu'un ndo nui ndanu kuà'in. ⁶ Java tiaga kīcha'a nda'vi kùuni ndo ña kà'in takan chi'in ndo. ⁷ Ndicha va'a ña kà'in chi'in ndo, ti va'a ga kùu yi kuenda ndo ña na ku'in, vati tu töve ku'in, na kùu kichi ma Tati Í ña ni jandomani ña kòo ra chi'in ndo. Ta tu ku'in nuu iyo ma Tatái, tajan ni tachi ndioi ma Tati ni tindee ndo. ⁸ Ta ora cha kīchaa ra iyo ra chi'in ndo, tajan ni katitu'un kachin ra nuu ma ñivi ñuñivi nda yo kùu ndian jà'a kuati, ta nda yo kuà'an iti' ndaa nuu Ndioo, ta nda yo ni jakutuni ma Ndioo nuu. ⁹ Takua ni ka'an ra nda yo jà'a kuati, cha'a' ña töve chìnuni na ma ña kà'in. ¹⁰ Ta ni ka'an ra nda yo kuà'an iti' ndaa, ti yu'u ni ku'in nuu iyo ma Tatái, ta ndyo'o tüva ni nde'e ndo yu'u. ¹¹ Ta ni ka'an ra nda yo ni jakutuni Ndioo kuati jà'a na, ti cha tüva ndakutiñu ma kui'na chà'nda tiñu ma ñuñivi i'ya. Cha jà'a ra kua kuu kùtunini ra yi.

¹² 'Iyo kua'a' ga ma ña kùuni ka'in chi'in ndo, va ma vitin, ndyo'o na kùu kundeni anima ndo tu taso'o ndo yi. ¹³ Ta ora ni kīchaa ma Tati Í ndicha, maa ra kùu ra ña ni jana'a ra ma ña ndaa nuu ndo, ti töve ni ka'an ra chi'in ma tu'un ña jàndakuu maani yi; vati ma Tati Í ikan ni ka'an ra ma ña kà'an Ndioo chi'in ra,

ta ni ku'va ra ña koto na ma ña ni kuu. ¹⁴ Ta juuni ni jaka'nu ma Tati Í Ndioo yu'u, vati ni ndaki'in ra ma tu'un kà'in, ta ni ku'va ra koto ndo. ¹⁵ Tandí'i ña iyo nuu ma ra kùu Tatái, ña'i kùu yi ndia. Cha'a' yakan kùu yi ña kà'in ña tandí'i ña iyo nui, ma Tati Í, ni ndaki'in ra yi, ta ni ku'va ra yi koto ndo.

Ni jaña ma ñivi ña nda'vi kuuni na, ta sii ni kuuni na

¹⁶ 'Tiania tiempu kùmani, ta tüva ni nde'e ndo yu'u, va tiaga iti' nuu ni nde'e ndiko ndo yu'u, ti ni ku'in nuu iyo ma Tatái —kàti Jesuu.

¹⁷ Takan kùu, tajan ma ndra jàkua'a chi'in Jesuu, te'en kīcha'a ndra chikatu'un ta'an ndra:

—¿Nayi kùuni ra ka'an ra ña kà'an ra takan? Kà'an ra chi'o ña tia tiempunia ni nde'o ra, ta tiaga iti' nuu, ni nde'e ndiko yo ra. Ta juuni kà'an ra ña cha'a' ña ni ku'un ra nuu iyo ma Tatái ra kùu yi. ¹⁸ ¿Chīto nayi kùuni ra ka'an ra ña, "tia tiempunia, ta tüva ni nde'o ra"? Töve kùtuninio nayi kùuni ra ka'an ra ña kà'an ra takan —kàti ma ndra jàkua'a chi'in ra.

¹⁹ Tajan Jesuu chā'a ndio ra kuenda ña kùuni ndra ndakatu'un ndra nuu ra, yakan va te'en nāka'an ra chi'in ndra:

—Yu'u kà'in, ña tichi tia kivinia, tüva ni nde'e ndo yu'u, ta tia iti' nuu, ni nde'e ndiko ndo yu'u. ¿A tu'un ikan kùu ma ña chikatu'un

ta'an ndo? ²⁰ Ndicha va'a ña kà'in chi'in ndo ña, ndyo'o ni kuaku ndo, ta nda'vi ni kuuni ndo, va ma ñivi ñuñivi, sii ni kuuni na. Va vaji ndyo'o nda'vi ni kuuni ndo, ni sama ma kua kùuni ndo, ta ni kichi sii kuuni ndo. ²¹ Ma ora kàku se'e iin ña'a, chà'nda yi tichian, ti cha keta ma ora ni kàku yi. Va ora cha yā'a kàku ndio yi, jãña ndioan ña nda'vi kuunian, ti chisian, ña jākakuan se'an ma ñuñivi i'ya. ²² Ndyo'o, juuni takan nda'vi kùuni ndo vitin, va yu'u ni nde'e ndikoi ndo, ta ma ora ikan nduva'a ni kichi sii kuuni ndo chi'in anima ndo. Ta ma ña sii ikan, nī'iin na na kuu namaa na yi nuu ndo. ²³ Ma kivi ikan, nī'iin ndo na ndakatu'un ga ndo nī'iin nakuyi nui. Ndicha va'a ña kà'in chi'in ndo, ña tandi'i ma ña chikan ndo chi'in sivi nuu ma Tatái, ni ku'va ra yi nuu ndo. ²⁴ Nda vitin nī'iin ndyo'o takā'an ndakan ndo nī'iin nakuyi chi'in sivi nuu ma Tatái. Na ndakan ndo yi, ta ni'i ndo yi, ikan na kichi sii kuuni ndo.

Jesucristu jākanaa ra ma ndian kànita'an chi'in ra nuu ñu'u ñuñivi i'ya

²⁵ Ma tu'un ña kā'in chi'in ndo i'ya, kà'in yi chi'in ku'va. Va ni keta iin kivi ña tūva ni kà'in yi chi'in ku'va chi'in ndo. Vati ni ka'an kachin ndioi cha'a' ma Tatái nuu ndo. ²⁶ Ma kivi ikan ni ndakan ndo iin nakuyi nuu ma Tatái chi'in sivi. Va yu'u töve ni janinj ma Tatái ña

na ku'va ra ma ña chikan ndo nuu ra. ²⁷ Vati ma Tatái kùuni ra nde'e ra ndo, cha'a' ña kùuni ndo nde'e ndo yu'u, ta cha'a' ña chìnuni ndo ña ra vachi nuu iyo Ndioo kùindia. ²⁸ Kēi nuu iyo ma Tatái, ta kichai ma ñuñivi i'ya. Va vitin ni ndakoo ndikoi ma ñuñivi i'ya, ta ni ku'un ndikoi nuu iyo ma Tatái —kāti Jesuu.

²⁹ Tajan ma ndra jākua'a chi'in Jesuu, te'en nāka'an ndra chi'in ra:

—Vitin ndicha, va tūva kà'un yi chi'in ku'va, ti kà'an kachiun yi. ³⁰ Vitin va cha chà'a ndi kuenda ña cha chitoun tandi'i nakuyi, ta töve chiniñu'un yo ndakatu'un nuun. Ta cha'a' yakan kùu yi ña cha chìnuni ndi ña ra vachi nuu iyo Ndioo kùun —kāti ndra chi'in Jesuu.

³¹ Tajan Jesuu te'en nāka'an ra chi'in ndra:

—¿A cha chinuni ndo vitin? ³² Vitin va cha kēta ma ora, ta ndyo'o ni kuita kuati ndo, ta ni ndakoo ma'iin ndo yu'u. Va yöve ma'iinj, kindoo, ti iyo ma Racha'nu Tatái chi'in. ³³ Takan kà'in chi'in ndo, ikan na ni'i ndo naja kua koo vii ndo cha'a' ña ndò'iin ndo chi'in. Ma ñuñivi i'ya, ndyo'o ni nde'e ndo tundo'o jà'a ma ñivi, va yu'u kà'in chi'in ndo ña na jandotayi va'a ndo ndo, vati yu'u cha jakanai ma ndian kànita'an chi'in ma ñuñivi i'ya.

17

Jesuu kà'an ra chi'in

Ndioo cha'a' ma ndra jàkua'a chi'in ra

¹ Takan kūu ta ora chīnu kā'an Jesuu takan, tajan kāni'i ra nuu ra iti' andivi, ta kīcha'a ndio ra kà'an ra te'en:

—Yo'o Tatá, cha kēta ma kivi. Ta vitin na jaka'nun yu'u ra kùu Se'un, ikan na jaka'nui nūn ndia. ² Vati nuu yu'u ra kùu Se'un, chā'un nā na ka'ndai tiñu nuu tandi'i ma nivi iyo nūñivi, ta juuni chā'un nā na kuu ja'i nā koo ndito ma tandi'i ma nivi chā'un nui endeeni. ³ Ta ndisaa ma ndian nākoto nūn, yo'o ra uvanuu nā kùu Ndioo ndicha, chi'in yu'u ra kùu Jesucristu ra tāchiun, ni ni'i na nuu koo na endeeni chí'o.

⁴ 'Endee jàka'nui nūn nda ni kùuni chàkunui ma nuu nū'u' nūñivi i'ya, ti cha jāchinui tandi'i ma tiñu nā chā'un nui nā na ja'i. ⁵ Ta vitin yo'o Tatá, na jaka'nun yu'u, ta na ku'vaun nā na koo ndikoi chi'un ma andivi, takua chíyoi chi'un antea nā tūvi ma nūñivi niku.

⁶ 'Ma ndian chā'un nui, tañu ma nivi nūñivi, cha jāna'i nda ra kùun nuu na. Ta ndiakan, ti ndian iyo kuendaun kùu na niku, va yo'o chā'un na nui, ta vitin jàchi'in na ma tu'un. ⁷ Ta juuni ma vitin cha chito va'a na, nā tandi'i ma nā chā'un nui, maun kùu ma ra tāchi yi nui nā na ja'i yi. ⁸ Ta ma tu'un nā chā'un nui nā jāna'i nuu na, cha jāchi'in na yi. Ta juuni cha chā'a na kuenda nā maun kùu ma ra tāchi

yu'u, ta vitin cha chīnuni na nā takan kùu yi.

⁹ 'Yu'u chīkain nāmani nuun nā na kumiun na, va töve chīkain nāmani nuun cha'a' ma ndian töve chīnuni iyo ma nūñivi, vati yu'u chīkain nāmani nuun nā na kumiun ma ndian chā'un nui, ti nivi maun kùu na. ¹⁰ Tandi'i ma nā kùu nā'i, nā'un kùu yi, ta ma nā kùu nā'un, juuni nā'i kùu yi ndia. Ta ndiakan, jāna'a na nuu inga nivi nā iin ra ya'a ka'nu kùu.

¹¹ 'Vati yu'u, töva ni koi ma nūñivi i'ya, va ma ndra jàkua'a chí'in, ni kindoo ndra koo ndra tiá ma nūñivi i'ya, ta yu'u ni chai koi chí'un. Yo'o Tatá ra ya'a ií, na kumiun ndra chí'in ndatun, ikan na induku kuuni ndra chí'in ta'an ndra, takua induku kùuní chí'un. ¹² Ta ora chíyoi chí'in ma ndra chā'un nui ma nūñivi i'ya, ya'a ga kumi kuendai ndra chí'in ndatu ma siviun, ta nī'iin ndra nī jāña ndra ma iti' kuà'in. Uvanuu ma ra jāña ma ití', kùu ma ra kà'an ma tutu Ndioo nā ni naa niku. Ta takan kùu yi.

¹³ 'Vitin va cha kuà'an ndikoi ma nuu iyouun. Kà'in ma tu'un i'ya ora juuni yanga iyoi ma nūñivi i'ya, ikan na kichi sii va'a kuuni na, takua sii kùuní. ¹⁴ Yu'u jāna'i ma tu'un nuu ndra, ta cha'a' yakan kùu yi nā ma nivi nūñivi ya'aga xaani na ndè'e na ndra, ti töve kùu ndra takua kùu ma nivi nūñivi, indukuni takua kùu yu'u ndia. ¹⁵ Töve chīkain

nuṽn ña na tavani'un ndra ma ñuñivi i'ya, ti ma ña chikain nuṽn, kùu yi ña na kumiun ndra nuu ma kui'na. ¹⁶ Vati takua yu'u, yöve ra ñuñivi kùu, ni ndrakan yöve ndra ñuñivi kùu ndra ndia. ¹⁷ Na ja'iün ndra kuendaun cha'a' ma ña ndaa. Ta ma ña ndaa kùu ma tu'un ña kà'un. ¹⁸ Ma takua jā'un ña tachiun yu'u tañu ma ñivi ñuñivi, juuni takan tachi ndra tañu ma ñivi ñuñivi ndia. ¹⁹ Ta cha'a' ndrakan kùu yi ña jā'í juuni mai, ikan ndrakan, na ku'íi ndra jā'a ma tu'un ndaa.

²⁰ 'Va yöve uvaa cha'a' ndrakan ni kùu yi ña chikain ñamani nuṽn, vati juuni chikain ñamani nuṽn cha'a' ma ndian ni chinuni ma tu'in iti' nuu jā'a ndra.

²¹ Ta juuni chikain ñamani nuṽn ña na ndo'iin na chi'in ta'an na, yo'o Tatá, takua ndō'iun chi'in, ta yu'u chi'un, ikan na koto kachin ma ndian iyo ñuñivi i'ya, ña maun kùu ma ra tachi yu'u.

²² Yu'u chā'i tandi'i ma ña ka'nui, ña chā'un nui, nuu na, ikan na ndo'iin na, ta kùu na iin ñivini chi'in ta'an na, indukuni ma takua kùun chi'in ña kùu na iin ñivini ndia. ²³ Yu'u iyo'i chi'in na, ta yo'o chi'in, ikan na kuu ndicha na iin ñivini, ta takan ku'va ma ñivi ñuñivi kuenda, ña maun kùu ma ra tachi yu'u. Vati juuni ya'a kùuniun nde'un na takua kùuniun nde'un yu'u.

²⁴ Yo'o Tatá, maun kùu ma ra chā'a na nui, ta kùuni ña na koo na chi'in ma nuu ni ku'in koi, ikan na nde'e na

ña ra ka'nu kùu jā'un, vati takani kùuniun nde'un yu'u ma antea ña jātuviaun ma ñuñivi niku. ²⁵ Yo'o Tatá, ra ya'a ndaa, ma inga ndian iyo ñuñivi i'ya, töve nàkoto na ñun, va yu'u nàkotoi ñun, ta juuni ñivi i'ya cha chito na ña maun kùu ma ra tachi yu'u ndia. ²⁶ Ta yu'u chā'i ña na nakoto na nda ra kùun, ta takan ni ja'i yi iti' nuu ndia, ikan indukuni tava kùuniun nde'un yu'u, ta takan kuuni na nde'e na ta'an na. Takan jā'i, ikan na kuu koi chi'in na endeeni —kàti Jesuu.

18

Nuu tìn ndra Jesuu

(Mt. 26:47-56; Mr. 14:43-50; Lc. 22:47-53)

¹ Takan kùu ta ora chinu kā'an Jesuu takan, tajan kēe ndio ra kuà'an ra chi'in ma ndra jākua'a chi'in ra inga chiyo ma yuvi ña nàni Cedrón. Ta ora chāa ndra nuu tachi yutun tata, ta ikan kī'vi ndra kuà'an ndra chi'in ra. ² Ta nda ma Juda, ra xikoña'a cha'a' Jesuu, juuni nàkoto ra ma ikan ndia, ti kua'a' cha'a' cha kùti'vi Jesuu ikan chi'in ma ndra jākua'a chi'in ra. ³ Ta takan kùu yi ña chāa ma Juda chi'in kua'a' va'a jandaru, ta uvi uni ma ndra jandaru ña kùmi ma veñu'u, ña tachi ma ndra kuxini nuu sutu, chi'in ma ndra fariseu. Tandi'i ndrakan nda'a ndra ñu'ú nda'a, chi'in machiti, ta nduva. ⁴ Va takua Jesuu cha chito ra tandi'i ma ña ni ta'an ra, yakan va kēta ra,

ta te'en chīkatu'un ra nuu ndra:

—¿Yo nànduku ndo?
—kàti ra.

⁵ Ta ndrakan te'en nāka'an ndra chi'in ra:

—Nànduku ndi Jesuu ra ñuu Nazaret —kàti ndra.

Ta Jesuu te'en naka'an ra:

—Yu'u kùì —kàti ra.

Ta ma Juda ra xikoña'a cha'a' Jesuu juuni ndaa ra ma ikan chi'in ndra ndia.

⁶ Ta ora nāka'an Jesuu ña; "Yu'u kùì", ta chīkachata ndra iti' chata, ta ndūva ndra nuu ñu'u'. ⁷ Tajan Jesuu te'en chīkatu'un tuku ra nuu ndra:

—¿Yo nànduku ndo?
—kàti ra.

Ta ndrakan te'en nāka'an ndra:

—Nànduku ndi Jesuu ra ñuu Nazaret —kàti ndra.

⁸ Tajan Jesuu te'en nāka'an ra:

—Cha kā'in chi'in ndo, ña yu'u kùì. Tu yu'u kùu ma ra nànduku ndo, na jaña ndo ma ndra jākua'a chi'in, ta tiin ndo yu'u —kàti Jesuu.

⁹ Takan kūu yi, ikan na chinu ma tu'un kā'an Jesuu ña te'en kà'an: "Ma ndian chā'a ma Tatái nui, töve nī kenaa nī'iin na." ¹⁰ Tajan ma Simón Petu', ti ndà'a ra iin machiti, ta tāva ra yi ma tichi vena ra, ta chā'nda ra iin chiyo so'o ma ra nàni Malco, ma chiyo kua'a ra. Ta ra'ya ti ra kùu musu ma ra kuxini nuu sutu kùu ra.

¹¹ Tajan Jesuu te'en nāka'an ra chi'in ma Petu':

—Na ti'i va'un ma machitiun ma tichi venaun. Vati tu Tatái chā'a ra ña na nde'i tundo'o, ¿a töve iyo tu'vai

ña nde'i tundo'o i'ya?, kùuni ndo —kàti Jesuu.

Jesuu chāa ra nuu ma ra kuxini nuu ma ndra sutu

(Mt. 26:57-58; Mr. 14:53-54; Lc. 22:54)

¹² Tajan ma ndra jandaru, chi'in ma ra kuxini nuu ndra, ta chi'in ma ndra kùu jandaru ma ndian judíu, tiin ndra Jesuu, ta chū'ni ndra nda'a' ra. ¹³ Ta chāndaka jì'na ndra ra nuu ma ra nàni Anás, raka'nu ma ra nàni Caifás. Ma kuiya ikan, Caifás kùu ra ma ra kuxini nuu sutu. ¹⁴ Ta juuni ma Caifás i'ya, kùu ra ña kàtitu'un nuu ma ndian judíu, ña va'aga ña na kuvi iin ra'iini cha'a' ma ñuu na, kàti ra.

Petu' kà'an ra ña töve nàkoto ra Jesuu

(Mt. 26:69-70; Mr. 14:66-68; Lc. 22:55-57)

¹⁵ Ma ra nàni Simón Petu', tåndikun ra kuà'an ra chata Jesuu, chi'in inga, ra takani nàkoto ma ra kuxini nuu sutu ra, kì'vi ra chi'in Jesuu, ma nuke'e ve'e ma ra kuxini nuu sutu, ¹⁶ va ma Petu', kīndoo ra ma chata kora. Cha'a' yakan kùu yi ña kēe ma ra nàkoto ma ra kuxini nuu sutu. Ta chāka'an ra chi'in ma ña kùmi ma yu'u kora, ña na ku'va ña kì'vi ma Petu', kàti ra. Ta jāya'a ña ra iti' tichi. ¹⁷ Tajan ma ña kùmi ma yu'u kora, te'en kīcha'a chīkatu'an nuu Petu':

—¿A yöve iin ra chàkunuu chi'in ra tiin ndra ikan kùun? —kàtian chi'in ra.

Ta Petu' te'en nāka'an ra:

—Yöve yu'u kùì —kàti ra.

18 Va takua ya'a ga vichin jà'a yi, yakan va ma ndra kùu musu, chi'in ma ndra jandaru, jàta'an ndra ñu'ú, ta tùmí ndra yi, ti ya'a vichin jà'a yi. Ta nda ma Petu', juuni ndaa ra tùmí ra yi chi'in ndra ndia.

Ma ra kuxini nuu sutu chikatu'un ra nuu Jesuu

(Mt. 26:59-66; Mr. 14:55-64; Lc. 22:66-71)

19 Takan kùu tajan ma ra kuxini nuu sutu, chikatu'un ra nuu Jesuu, nda ndra kùu ma ndra chàkunuu chi'in ra, ta nda va kùu ma ña jàna'a ra. 20 Tajan Jesuu te'en nàka'an ra chi'in ra:

—Yu'u chàkunui jàna'i ma nuu tuvi ñivi, ta juuni jàna'i nuu ma ndian judíu ma tichi veñu'u kuati na, ta ma tichi veñu'u ka'nu na nuu kùti'vi ndisaa na ndia. Yakan va, yu'u töve chàta'anì jana'a xe'i nuu ma ñivi. 21 ¿Ta chító naja chikatu'un nui? Na ndakatu'un nuu ma ndian chíni ma ña jàna'i, ta ndi-akan na katitu'un na nuun ma ña jàna'i nuu na —kàti Jesuu.

22 Ta ora chínu kà'an Jesuu takan, ta iin ma ndra jandaru ña kùmi ma veñu'u, kàni ra nuu ra, ta te'en nàka'an ra chi'in Jesuu:

—¿Ta naja kà'un takan chí'in ma ra kuxini nuu sutu? —kàti ra.

23 Ta Jesuu te'en nàka'an ra chí'in ra:

—Tu yu'u kà'in iin tu'un ña töve va'a, na ka'un nui nda cha'a' kùu yi. Va tu ma ña kà'in, ña va'a kùu yi,

¿nda cha'a' kàniun yu'u tuva takan? —kàti Jesuu.

24 Tajan ma ra nàni Anás tachi ra, ña na ku'ni ndra Jesuu, ta tachi ndio ra ra kuà'an ra nuu ma ra kuxini nuu sutu ña nàni Caifás.

Inga cha'a' kà'an Petu' ña töve nàkoto ra Jesuu

(Mt. 26:71-75; Mr. 14:69-72; Lc. 22:58-62)

25 Takan kùu ta tava ma Petu' juuni ndaa ra tùmí ra ñu'ú ma ikan, yakan va te'en kicha'a ndiko ndra chikatu'un ndra nuu ra:

—¿A yöve yo'o, kùu ma ra chàkunuu chí'in Jesuu? —kàti ra chí'in ra.

Ta ma Petu' te'en nàka'an ra:

—Yöve yu'u kùu —kàti ra.

26 Tajan iin ma ndra jà'a tiñu nuu ma ra kuxini nuu sutu, ra nàkoto ma ra chà'nda ma Petu' so'o, te'en kicha'a ra chikatu'un ra nuu ra:

—¿A yöve yo'o kùu ma ra ndé'i chí'in ra ma nuu kàa yutun tata? —kàti ra chí'in Petu'.

27 Ta ma Petu' nàka'an ndiko ra ña töve nàkoto ra ra, ta ma ora ikani nànda'yu ma lo'o.

Jesuu chàa ra nuu Pilatu

(Mt. 27:1-2, 11-14; Mr. 15:1-5; Lc. 23:1-5)

28 Takan kùu tajan kēe ndio ndra chí'in Jesuu ma ve'e Caifás, ta chàndaka ndra ra ma vetiñu nuu tà'nda tiñu. Va takua ma ora cha kùndichin kùu yi, yakan va ma ndra judíu, nī kuuni ndra kì'vi ndra tichi ma vetiñu, koto ndokini ndra, ta na kúa kuxini ndra ma ora

iyó ma viko Pakua, kùuni ndra. ²⁹ Tajan Pilatu kēe ra ma tichi vetiñu, ta te'en nāka'an ra chi'in ndra:

—¿Nda cha'a' kùu yi ña tisokuati ndo ra'ya? —kàti Pilatu.

³⁰ Ta ndrakan te'en nāka'an ndra chi'in ra:

—Töve na ja'a ndi ña kichi ndaka ndi ra nuun, tu yöve ra ja'a kuati kùu ra —kàti ndra.

³¹ Tajan Pilatu te'en nāka'an ra chi'in ndra:

—Na kundaka ndo ra ku'un ndo, ta na jakutuni ndo ma kuati ra, takua kà'an ma tutu ley maa ndo —kàti Pilatu.

Tajan ma ndra judíu te'en nāka'an ndra chi'in ra:

—Va taku ndyu'u ndian judíu, nī'iin ñivi na kùu ka'ni ndi na —kàti ndra.

³² Takan kùu yi ña jächinu Jesuu ma ña kà'an ra, cha'a' ma naja kua iyó yi ña kuvi ra.

³³ Takan kùu tajan Pilatu kī'vi ndiko ra ma tichi vetiñu nuu chà'nda ra tiñu, ta kàna ndio ra ma Jesuu, ta te'en kīcha'a ra chīkatu'un ra nuu ra:

—¿A yo'o kùu ma rey ra chà'nda tiñu nuu ma ñivi judíu? —kàti Pilatu.

³⁴ Ta Jesuu te'en kīcha'a chīkatu'un ra nuu Pilatu:

—¿A ña chànini maun kùu ma ña chīkatu'un nui, a kà'an na takan cha'i nuun, yakan va chīkatu'un yi nui? —kàti Jesuu.

³⁵ Ta ma Pilatu te'en nāka'an ra chi'in Jesuu:

—¿A chàniniun ña ra judíu kùu, yakan va kà'un

takan? Ma ndian ñuun, chi'in ma ndra kuxini nuu sutu, ndrakan kùu ma ndra kīchi ndaka ñuun nui. ¿Nayi ja'un? —kàti Pilatu.

³⁶ Ta Jesuu te'en nāka'an ra:

—Ma nuu ni koi, yöve ma ñuñivi i'ya kùu yi. Ti tu ma nuu ni koi kùu yi ma ñuñivi i'ya, ni kanita'an ma ndra chākunuu chi'in cha'i, chi'in ma ndian judíu, ta na kù'va ndra yu'u nuu na. Va ma nuu ni ka'ndai tiñu yöve ma ñuñivi i'ya kùu yi —kàti Jesuu.

³⁷ Tajan ma Pilatu te'en nāka'an ra chi'in Jesuu:

—¿A yo'o kùu ma rey tuva takan? —kàti Pilatu. Tajan Jesuu te'en nāka'an ra chi'in ra:

—Ndicha ña kùu rey, ma takua kà'un. Vati yu'u kākui ma nuu ñu'u' ñuñivi i'ya kuenda ña katitu'in ma tu'un ndaa. Ta tandi'i ma ndian jäch'i'in ma tu'un ndaa i'ya, juuni tàso'o na ma ña kà'in —kàti Jesuu.

³⁸ Tajan Pilatu te'en chīkatu'un ra nuu ra:

—¿Ta nayi kùu ma ña ndaa? —kàti Pilatu.

Nuu ni ka'ni na Jesuu

(Mt. 27:15-31; Mr. 15:6-20; Lc. 23:13-25)

Ta ora cha ya'a ña chīkatu'un Pilatu nuu Jesuu, ta kēe ndiko ra ma nuu chà'nda ra tiñu, ta te'en chāka'an ndiko ra nuu ma ndian judíu:

—Yu'u töve nàta'in nī'iin kuati ra'ya. ³⁹ Va tava

ndyo'o, cha iin chikan ndo nàni kuiya ña na jañai iin

ra indii vekaa, ma ora iyo ma viko Pakua. Yakan va, ¿a kùuni ndo ña na jañai ma rey ma ndian judíu? —kàti Pilatu chi'in na.

⁴⁰ Tajan tandi'i ndio ma ndian judíu, te'en kīcha'a ndiko na kanachaa ni'i na:

—¡Na kùuni ndi ña jañaun rakan! ¡Na jañaun ma Barrabás! —kàti na.

Ta ma Barrabás, ti iin ra su'u kùu ra.

19

¹ Takan kùu tajan tāchi ndio Pilatu ma ndra jandaru ra, ña na tiin ndra Jesuu, ta kani ndra ra. ² Tajan ma ndra jandaru jáva'a ndra iin korona iñu, ta jündii ndra yi xini Jesuu, ta jáku'un ndra iin ja'ma color ndaa ra. ³ Tajan chājayatin ndio ndra ndra nuu ndaa Jesuu, ta te'en nāka'an ndra chi'in ra:

—¡Na koo endeeni ma rey chà'nda tiñu nuu ma ndian judíu! —kàti ndra.

Ta kani ndra ma nuu ra.

⁴ Tajan ma Pilatu kēe ndiko ra ma nuu chà'nda ra tiñu, ta te'en nāka'an ra chi'in ndra:

—Na nde'e ndo, ña töve nī nata'in nī'iin ma kuati ra, yakan va tāvai ra nuu ndo, ikan na ku'va ndo kuenda —kàti Pilatu.

⁵ Tajan kēta ndio Jesuu, ña jündii xini ra ma korona iñu, ta ñù'u ra iin ja'ma color ndaa. Ta Pilatu te'en nāka'an ra chi'in ndra:

—¡I'ya ndaa ra! —kàti Pilatu.

⁶ Ta ora ndē'e ma ndra kuxini nuu sutu ra, chi'in ma ndra jandaru ña kùmi ma veñu'u ra, ta te'en kīcha'a ndra kànachaa ni'i ndra:

¡Na kuvi ra nuu kruu! ¡Na kuvi ra nuu kruu! —kàti ndra.

Ta Pilatu te'en nāka'an ra chi'in ndra:

—Va'ani, na kundaka ndo ra, ta ka'ni maa ndo ra nuu kruu, ti yu'u töve nī nata'in nī'iin kuati ra —kàti Pilatu.

⁷ Va ma ndian judíu te'en nāka'an na chi'in ra:

—Ndyu'u, iyo iin tutu ley nuu ndi, ña kà'an yi, ña iyo yi ña kuvi ra cha'a' ña jàndaku ra ra Se'e Ndioo.

⁸ Ta ora chīni Pilatu ña kà'an ma ndra judíu takan, ta tiaga yū'vi ra. ⁹ Tajan chāka ndiko ra ma Jesuu ma tichi vetiñu nuu chà'nda ra tiñu, ta te'en chīkatu'un ra nuu Jesuu:

—¿Ta yo'o ndanu kīchiun? —kàti Pilatu.

Va Jesuu töve nī ka'an ra nī'iin yu'u ra chi'in Pilatu.

¹⁰ Tajan Pilatu te'en nāka'an ra chi'in Jesuu:

—¿Ta naja töve kà'un yu'i? ¿A töve chitoun ña cha'a' ma tiñu ndisoi, kùu tachī ñun ña na ka'ni na ñun nuu kruu, ta juuni kùu ka'in ña na jaña na ñun ndia? —kàti Pilatu.

¹¹ Ta Jesuu te'en nāka'an ra chi'in ra:

—Na kùu jakutuniun nī'iin nakuyi chi'in cha'a' ma tiñu ndisoun, tu yöve ma Ndioo ra iyo nuu sukun, kùu ma ra chà'a yi nuun. Ta cha'a' yakan kùu yi ña ka'nuga kuati ma ndra chāndaka

yu'u nuun, kua maun —kàti Jesuu.

¹² Takan kūu ta nda ma ora ikan, kīcha'a Pilatu, nànduku ra naja kua jà'a ra, ta jàña ra Jesuu, va ma ndian judíu, te'en kánachaa ni'i ndiko ndra nuu ra:

—iTu jàñaun ra, na yöve amigun kùu ma rey chà'nda tiñu ñuu Roma tuva takan, ti nda ndra nikuuni ña jàndaku ndra ndra ña kùu ndra rey, nduva'a xaani ma rey ikan ndè'e ra ndra! —kàti ndra chi'in Pilatu.

¹³ Ta ora chíni ma Pilatu ña kà'an ndra takan, tajan tachi ndio ra ma ndra jàndaru ña na tava ndra Jesuu ma nuke'e, tajan chàkunandi ndio ra ma tayu nuu jàndondaa ra kuati, ña chí'in tu'un hebreu nàni yi, Gabata, ta ma tu'un i'ya kùuni yi ka'an yi, Nuu Tà'nda Tiñu. ¹⁴ Ta iin kivi antea ña kuta'an ma viko Pakua, iyo yi a kachuvi ndaa najaka. Tajan Pilatu te'en nàka'an ra chí'in ma ndra judíu:

—iI'ya ndaa ma ra kùu rey ndo! —kàti Pilatu chí'in ndra.

¹⁵ Va ma ndra judíu te'en kánachaa ni'i ndra:

—iNa kuvi ra! iNa kuvi ra! iNa takaun ra nuu kruu! —kàti ndra.

Ta Pilatu te'en chíkatu'un ra nuu ndra:

—iA iyo yi ña ka'ni ma ra kùu rey ndo nuu kruu ña kà'an ndo takan? —kàti Pilatu.

Va ma ndra kùxini nuu sutu, te'en nàka'an ndra chí'in ra:

—iUvanuu ni rey ndyu'u iyo, ta rakan kùu ra ma ra chà'nda tiñu ma ñuu Roma! —kàti ma ndra kùxini nuu sutu.

¹⁶ Ta takan kūu yi ña jāya'a ndio Pilatu, ma Jesuu nda'a' ndra, ña na takaa ndra ra nuu kruu, ta ndàka ndio ndra ra kuà'an ra.

Nuu chùtakaa Jesuu nuu kruu, ta ch'í ra

(Mt. 27:32-44; Mr. 15:21-32; Lc. 23:26-43)

¹⁷ Tajan ndiso ndio Jesuu ma kruu, kēe ra kuà'an ra chí'in ndra, ma nuu kà'an na ña nàni Yuku Iki Xini Nnian Ch'í. Ta chí'in tu'un hebreu nàni yi, Gólgota. ¹⁸ Ikan tākaa ndra ma Jesuu nuu kruu, chí'in inga uvi ndra, iin ndra te'en tikan xiin ra, ta maa ra, va kīndoo ma'ñu.

¹⁹ Tajan Pilatu taa ra iin tu'un ma nuu vitu, ta tachi ra ña na kutatuu ma jàndaru yi xini kruu ma Jesuu, ta ma tu'un ikan te'en kà'an yi: "Ra'ya kùu Jesuu ra ñuu Nazaret, ta rey, ra chà'nda tiñu nuu ma ndian judíu", kàti yi. ²⁰ Kua'a' ma ndian judíu jākua'a na ma tu'un ikan, ti ma kruu nuu tākaa ma Jesuu kīndoo yi iti' yu'u ñuu, ta ma tu'un ikan ndiso yi chí'in tu'un hebreu, latinu ta griegu. ²¹ Yakan va ma ndra kuxini nuu sutu, ña iyo kuenda ma ndian judíu, te'en nàka'an ndra chí'in Pilatu:

—Töve va'a jā'un ña taun: "Rey ra chà'nda tiñu nuu ndian judíu." Va'a ga ña na taun: "Ra'ya kùu ma ra kà'an ña kùu ra rey ra

chà'nda tiñu nuu ma ndian judiu." Takan taun —kàti ndra chi'in ra.

²² Ta ma Pilatu te'en nāka'an ra chi'in ndra:

—Ma ña cha tã, tũva ni samai yi —kàti ra.

²³ Ta ora cha yã'a ña tãkaa ma ndra jandaru ma Jesuu nuu kruu, ta ndãki'in ndra ma ja'ma ra, ta jãchaa ndra yi nuu kumi grupu, iin yi kuenda ii'iin ndra. Ta juuni ndãki'in ndra ma ja'ma isukun Jesuu, va takua töve nuu ñũta'an yi, ti iin kuuni yi yakan va nĩ kuu nakaa yi. ²⁴ Tajan te'en kĩa'a ma ndra jandaru nãtu'un ta'an ndra:

—Na jãnakaa yo yi, va'a ga ña na kusiki yo yuu kuati, ta nda yo jakanaa, ta rakan ndãki'in yi —kàti ndra.

Takan kũu yi, ikan na jachinu ma tutu Ndioo nuu kà'an yi te'en:

Juuni maa ni ndra kũu ndra ña nãta'vi ndra ma ja'mai,

ta chãsiki ndra yuu kuati nde'o yo jakanaa ma ja'ma isukuin.

Takan jã'a ma ndra jandaru.

²⁵ Yatini xiin ma kruu nuu tãkaa Jesuu, ikan ndaa ma ma'á ra, chi'in ña ta'an ña, ta Ndiya ñasi'i ra nãni Cleofas, chi'in ma Ndiya Magdalena.

²⁶ Ta ora ndẽ'e ndio Jesuu ma ma'á ra, chi'in iin ra chàkunuu chi'in ra, ña ya'a kũuni ra nde'e ra, ta Jesuu te'en nãka'an ra chi'in ma ma'á ra:

—Yo'o ma'á, chiña ndaa ma ra ni kuu se'un —kàti ra chi'in ña.

²⁷ Ta Jesuu te'en nãka'an ra chi'in ma ra chàkunuu chi'in ra:

—Chiña ndaa ma ña kuu ma'un —kàti ra chi'in ma ra ndaa chi'in ma'á ra. Ta nda ma ora ikan, ndãki'in ra ña, ña kũu ma'á ra ña. Ta kuà'an ña chi'in ra ma ve'e ra.

Nuu chi'i Jesuu

(Mt. 27:45-56; Mr. 15:33-41; Lc. 23:44-49)

²⁸ Takan kũu va tava cha chito Jesuu ña chinu ma tiñu vãchi ra, yakan va ora yã'a ña kũu takan, ta te'en nãka'an ra, ikan na chinu ña kà'an ma tutu Ndioo:

—Ya'a natij takuui —kàti ra.

²⁹ Ta takua ma ikan ndaa iin kasitu ña chitu yi chi'in ma vinu iya, tajan nãnduku ndra iin ña xa'ma, ta jãkuti ndra yi chi'in ma vinu ikan, ta chũ'ni ndra yi punta ma iin yutun kani ña nãni hisopo, ta jãyatin ndra yi yu'u Jesuu. ³⁰ Ta ora cha yã'a chi'i Jesuu ma vinu uva iya, ta te'en nãka'an ndio ra:

—Cha chinu ndisaa ma ña kà'an nuu tutu Ndioo vitin —kàti ra.

Ta ora chinu kã'an ndio ra takan, tajan chũtakandee ndio ma xini ra, ta chi'í ra.

Iin ra jandaru kũchi ra kaa xaan iin chiyo xiin ma Jesuu

³¹ Iin kivi antea ña kũta'an ma viko Pakua, kũu yi ma takan. Yakan va ma ndian judiu töve kũuni na ña kindoo ma kuñu ma ndian ndii nuu kruu ma kivi ña nindee na, ti ma kivi ikan, iin kivi ya'a ka'nu kũu yi kuenda

na. Tajan ndiakan chikan na ñamani nuu Pilatu ña na tachi ra iin ma ndra jandaru ra, ña kuka'nu ndra si'in ma ndra ka'iin nuu kruu, ta jànuu ndra ma ñunda'yu ndra. ³² Tajan ma jandaru, chā'an ndra, ta chā'nu ndra si'in ma ra nunuu, ta ikan jan chāka'nu ndra si'in inga ma ra tàkaa xiin Jesuu. ³³ Va ora cha jāyatin ma ndra jandaru ndra nuu tàkaa Jesuu, ta ndē'e ndra ña cha chí'í ra. Yakan va tūva nī kuuni ndra ka'nu ndra ma si'in ra. ³⁴ Va iin ma ra jandaru kūchi ra ma kaa xaan nda'a' ra iin chiyo xiin ma Jesuu, ta ma ora ikani kēe kua'a' ní ra chí'in takuui. ³⁵ Ma ra nātu'un ma tu'un i'ya, kuu ma ra ndē'e ma ña kuu, ta ña ndicha kuu ma ña kà'an ra. Ta tu ndicha ña takan kuu yi, na chinuni ndo yi ndia. ³⁶ Takán kuu yi, ikan na chinu ma tu'un ña te'en kà'an nuu ma tutu Ndioo: "Töve ni ta'nu nī'iin iki ra", kàti yi. ³⁷ Ta iyo inga tuku nuu ma tutu Ndioo ña kà'an yi te'en: "Ni nde'e na ma ra kūchi na kaa xiin", kàti yi.

Nuu kùchi Jesuu

(Mt. 27:47-61; Mr. 15:42-47; Lc. 23:50-56)

³⁸ Takán kuu ta ora yā'a ndisaa ma ña'a, tajan ma ra ñuu Arimatea ña nàni Kusé, ra chìnuni tu'un Jesuu, va chito maani ra yi, jà'a ña ndasii ra nde'e ra ma ndian judíu. Rakan chikan ra ñamani nuu Pilatu ña na ku'va ra ñunda'yu ma Jesuu nuu ra. Ta ma Pilatu chā'a ra ña na kuki'in ra yi. Yakan va ma Kusé kēe ra kuàki'in ra

ma ñunda'yu Jesuu, ta ndiso ra yi kuà'an ra. ³⁹ Ta juuni chāa ma ra nàni Nicodemo, ra chā'an chāka'an chí'in Jesuu ma chanikuaa niku, ña nda'a ra iin oko uchi kilu ma yukú ya'a xiko cha'an ña cha jàkanuu ra. Ta yuku ikan nàni vu mirra chí'in áloes. ⁴⁰ Takán kuu ña ma Kusé chí'in Nicodemo, kí'in ndio ndra ma ñunda'yu Jesuu, ta káva ndra yi chí'in ma ja'ma kuichin ña jākuti ndra ma yukú xiko ña cha jàkanuu, ma takua iyo ma costume ma ndian judíu, ma ora kùchi na ma ndian chí'í. ⁴¹ Ta yatini ma nuu chí'í ma Jesuu nuu kruu, iyo iin kora nuu kàa kua'a' yutun chà'a chiti kacho, ta ma ikan ti iyo iin nuu ñaña ña já kúva'a, nuu takā'an kuchi na nī'iin ñivi. ⁴² Ikan kūchi ndra ma ñunda'yu Jesuu, vati ma nuu ñaña ikan, yatin tiaga kindoo yi, ta cha ni keta ma kivi nindee ma ndian judíu ndia.

20

Nuu nàtaku ndiko Jesuu

(Mt. 28:1-10; Mr. 16:1-8; Lc. 24:1-12)

¹ Ma kivi nunuu nuu kicha'a ma jamana, ma Ndiya Magdalena, na'a va'a kēe ña chānde'an nuu ñaña ma Jesuu ma ora juuni naa ga. Ta ikan ndē'an ña tūva ndàsi ma yuu ka'nu yu'u ma yavi nuu iyo ma nuu ñaña. ² Tajan endee chīnu ña kuà'an ña nuu ndaa ma Simón Petu', chí'in inga ma ra jàkua'a chí'in Jesuu, ra

ya'a ga kùuni ra nde'e ra, ta te'en nāka'an ña chi'in ndra:

—Cha ndāki'in na ma ñunda'yu ma Racha'nu Jesuu ma nuu ñaña nuu kùchi ra, ta töve chìto ndi ndanu chāndaka na yi —kàti ña chi'in ndra.

³Tajan ma Petu' chi'in inga ma ra jākua'a chi'in Jesuu, kēe ndra kuānde'e ndra ma nuu ñaña ma Jesuu. ⁴Ta ninduvi ndra induku va'a kēe ndra kācha'an ndra, uvaa ña ma inga ra ni'i ga chīnu ra, yakan va ji'naga ra chāa ma nuu ñaña kua ma Petu'.

⁵Tajan ndē'e nuu ra ma tichi yavi nuu kùchi ma Jesuu, ta ikan ndē'e ra ma ja'ma kuichin ña kāva ma Jesuu, va töve nī kuuni ra ki'vi ra tichi yi. ⁶Ta nunuuni tajan chāa ndio ma Simón Petu', ta ki'vi ra ma nuu kùchi ma Jesuu, ta juuni ndē'e ra ña kàndoyo ma ja'ma kuichin ña kāva ma Jesuu ma ikan ndia. ⁷Ta juuni ndē'e ra ña kàndoyo ma ja'ma ña kāva xini ra, va töve iin kandoyoni yi chi'in ma ja'ma ña kāva ma Jesuu, vati kàndoyo locho siin yi. ⁸Tajan inga ma ra chàkunuu chi'in Jesuu, ra chāa ma nunuu, ki'vi ndio ra tichi yi, ta ikan ndē'e ra ma ña kūu, ta chīnuni ra.

⁹Takan jā'a ndra ti takā'an kutunini ndra ña kà'an ma tutu Ndioo, ña Jesuu iyo yi ña natakū ra tañu ma ndian ndií. ¹⁰Takan kūu tajan ninduvi ma ndra chàkunuu chi'in Jesuu kuānu'u ndiko ndra ma nuu iyo ve'e.

Magdalena

(Mr. 16:9-11)

¹¹Va ma Ndiya kīndoan iti' chata ma nuu ñaña, ña chàkuan ma xiin yi. Ta ma ora chàkuan ndaa ña, ta chūtaka ndee ña, ta ndē'e ni'ni' ña tichi ma yavi nuu ñaña. ¹²Ta ikan ndē'an uvi ta'an ma tati ña jàtiñu kuenda Ndioo, ña ñū'u yi ja'ma kuichin, nàndi yi ma nuu chūndii ma ñunda'yu Jesuu: iin yi nàndi ma iti' chiyo xini ra, ta inga yi nàndi ma iti' chiyo cha'a ra. ¹³Takan kūu, tajan ma tati ikan, te'en kīcha'a yi chikatu'un yi nuu ma Ndiya:

—Yo'o ñacha'nu, ¿ta naja chàkūn? —kàti yi chi'an.

Ta ma Ndiya te'en nāka'an ña:

—Chàkui ti ma Racha'nu chito'i, töve chìtoi ndanu chāndaka na ra —kàti ña.

¹⁴Ta ora chīnu kā'an ña takan, ta chikokanian ndē'an inga iti', ta ikan ndē'an ma Jesuu, va töve nī cha'a' ña kuenda ña Jesuu kùu ra. ¹⁵Tajan ma Jesuu te'en kīcha'a ra chikatu'un ra nuan:

—Yo'o ma'á, ¿ta naja chàkūn?, ¿Ta yo nàndukūn? —kàti ra chi'an.

Va takua yakan chānini ña, ña ra jākūenda ma nuu kàa yutun ikan kùu ra, yakan va te'en nāka'an ña chi'in ra:

—Yo'o racha'nu, tu yo'o ndāki'in ma kuñu Jesuu, na katitu'un nui ndanu chāndakaun yi, ta kuki'in yi —kàtian.

Jesuu kèta ra nuu Ndiya

16 Tajan Jesuu te'en nāka'an ra chi'an:

—iNdiya! —kāti ra chi'an.

Ta ora nākotoan ña tati Jesuu kùu yi, ta cha jāyatian ña nuu ra, ta te'en nāka'an ña chi'in ra:

—iRaboni! —ña kùuni yi ka'an yi Matru chi'in tu'un hebreu.

17 Tajan Jesuu te'en nāka'an ra chi'an:

—iNa jañaun yu'u! Vati juuni takā'an kundai nuu iyo ma Tatái. Va kùuni ña na kukatitu'un nuu ma ndian chìnuni tu'in, ña yu'u, ni kundai nuu iyo ma ra kùu Tatái, ta ma Ndioi, ra juuni kùu Tatá ndo, ta Ndioo ndo ndia —kāti Jesuu.

18 Tajan ma Ndiya Magdalena kēe ndioan kuàkatitu'an nuu ma ndian chìnuni tu'un ra, ña ndē'an ma Jesuu. Ta juuni kātitu'an nuu na ma tu'un ña kāti ra nuan ndia.

Jesuu kèta ra nuu ma ndra jàkua'a chi'in ra

(Mt. 28:16-20; Mr. 16:14-18; Lc. 24:36-49)

19 Ta ora chanikuaa, ma kivi nunuu nuu kicha'a ma jamana; juuni ma kivi ikan, ma ndra jàkua'a chi'in Jesuu kùti'vi ndra iin tichi ve'e, ta chāsi kutu ndra yi cha'a' ña ndasii ndra ma ndian judíu. Ma ora ikan chāa Jesuu ma nuu ka'iin ma ndra jàkua'a chi'in ra, ta chākundaa ra ma'ñu ndra, ta te'en kāña'a ra chi'in ndra:

—iNa vii koo ndo! —kāti ra.

20 Ta ora chīnu kā'an ra takan, tajan jāna'a ra ma

nda'a' ra nuu ndra, chi'in ma xiin ra. Ta nduva'a chīsii ndra ña ndē'e ndiko ndra ma Racha'nu. 21 Tajan Jesuu te'en nāka'an ndiko ra chi'in ndra:

—iNa vii koo ndo! Vati takua jā'a ma ra kùu Tatái ña tāva ra tiñu nui, juuni takani tàvai tiñu nuu ndo, ikan na jana'a ndo takua jāna'i nuu ndo.

22 Ta ora chīnu kā'an Jesuu takan, ta tīvi ndio ra tati chata ndra, ta te'en nāka'an ra chi'in ndra:

—Na koo ma Tati Í Ndioo chi'in ndo. 23 Nda ndyo'o jàka'nuni ndo kuati jà'a ma ñivi, ni jaka'nuni Ndioo ma kuati na ndia. Ta ma ndian tōve ni jaka'nuni ndo ma kuati, nda ma Racha'nu Ndioo, tōve ni jaka'nuni ra ma kuati na ndia —kāti Jesuu.

Ma ra nàni Tomá, ndè'e ra ma Racha'nu ña cha nātaku ra

24 Ma ra nàni Tomá, kùu ra iin ma ra indii tañu ma ndi uchi uvi ma ndra jàkua'a chi'in Jesuu, ra juuni kà'an na ña nàni Tili'ma. Rakan tōve iyo ra chi'in ndra ma ora kèta Jesuu nuu ka'iin ndra. 25 Takan kùu tajan inga ma ndra jàkua'a chi'in Jesuu, te'en nāka'an ndra chi'in ra:

—iCha ndē'e ndi ma Racha'nu! —kāti ndra.

Va ma Tomá te'en nāka'an ra chi'in ndra:

—Tu tōve jāna'a ji'na ra ma nuu tākue'e nda'a' ra jā'a ma nduyu kàa, ta tōve ku'va ra ña ti'i xini nda'i yi, chi'in ma nuu tākue'e xiin ra, tōve

ni chinuni ña cha nātaku ndiko ra —kāti ma Tomá.

²⁶ Ta ora yā'a una kivi, tajan kūti'vi ndiko ma ndra jākua'a chi'in Jesuu iin tichi ve'e. Ta ma ora ikan, va ndaa ndio ma Tomá, chi'in ndra. Ta vaji ndisaa ma yuve'e ndasi yi, va Jesuu kī'vi ra ma nuu ka'iin ndra, ta chūndaa ra mañu ndra, ta te'en kāña'a ra chi'in ndra:

—iNa vii koo ndo! —kāti Jesuu.

²⁷ Ta ikan jan te'en nāka'an ndio ra chi'in ma Tomá:

—Na ti'un xini nda'un ma nuu takue'e nda'i i'ya, ta nde'un yi, ta juuni na ti'un ma xini nda'un ma nuu tākue'e ma xiin niku ndia. Na töve nuva ja'un ña ndo'uviniun ti, na chinuniun —kāti Jesuu.

²⁸ Tajan ma Tomá te'en nāka'an ra chi'in ra:

—iYo'o kùu ma Racha'nui, ta ma ra kùu Ndioi! —kāti ma Tomá.

²⁹ Ta Jesuu te'en nāka'an ra chi'in ra:

—Yo'o Tomá, vitin cha chìnuniun ti, cha ndē'un yu'u. Ya'aga ka'nu kùu ma ndian töve nī nde'e yu'u, ta chìnuni na —kāti Jesuu.

Nuu jākoto ma Xuva yo nda kuenda kùu ma tutu i'ya

³⁰ Takan kùu ta Jesuu jā'a ra kua'a' ga ndatu ka'nu nuu ma ndra jākua'a chi'in ra, ta yakan tüva yo ni taa yi nuu ma tutu i'ya. ³¹ Takan tã nuu ma tutu i'ya, ikan na chinuni ndo ña Cristu kùu ma ra Se'e Ndioo. Ta tu

chìnuni ndo ma ña kà'an ra, ni ni'i ndo nuu koo ndito ndo endeeni chi'in ra.

21

Jesuu kēta ra nuu ma ucha ta'an ma ndra jākua'a chi'in ra

¹ Ora ya'a ña kùu takan, tajan kēta ndiko Jesuu nuu ma ndra jākua'a chi'in ra, yatini yu'u ma tañu'u ña kàndii ma ñuu nàni Tiberias. Ta te'en kùu yi ma ora ikan: ² Nuu ka'iin ti'vi ma ra nani Simón Petu', chi'in Tomá, ra juuni kà'an na ña nàni Tili'ma, chi'in ra nàni Natanael, ra ñuu Caná, ña iyo kuenda ma ñu'u' Galilea, ta juuni ka'iin ma ndra se'e Zebedeu, chi'in inga uvi ma ndra jākua'a chi'in Jesuu ndia. ³ Tajan Simón Petu', te'en nāka'an ra chi'in ndra:

—Ni kuki'in —kāti ra.

Ta ndrakan te'en nāka'an ndra chi'in ra:

—Juuni kùuni ndyu'u ku'un ndi chi'un —kāti ndra.

Tajan ndāa ndio ndra ma tichi varku, ta kēe ndra kàcha'an ndra, va tükuii nī ni'i ndra ri ma chanikuaa ikan.

⁴ Ta ma ora cha kīcha'a kundichin, tajan kēta ndio Jesuu ma yu'u tañu'u, va ma ndra jākua'a chi'in ra, töve nī nakoto ndra ra. ⁵ Tajan Jesuu te'en chīkatu'un ra nuu ndra:

—Ndyo'o se'yu, ja takā'an kuii ni'i ndo ndri? —kāti ra chi'in ndra.

Ta ndrakan te'en nāka'an ndra chi'in ra:

—Takä'an —kàti ndra.
 6 Tajan Jesuu te'en nāka'an ra chi'in ndra:

—Na jakana ndo ma yu'va tiaka' ka'nu ndo ma iti' chiyo kua'a ma varku, ta ni ni'i ndo ndri —kàti ra chi'in ndra.

Tajan takan kani ndio ndra yi, ta nduva'a kua'a' ndri tiin yi ña ndava kündeega ndra tava ndra yi chi'in ndri. 7 Tajan iin ma ra jākua'a chi'in Jesuu, ra ya'a kùuni ra nde'e ra, te'en nāka'an ra chi'in Petu':

—iMaa ma Racha'nu kùu ra! —kàti ra.

Ta ora chini ndio ma Simón Petu', ña juu ma Racha'nu Jesuu kùu ra, tajan numini chāku'un ra ma ja'ma ra, ti tāva ra yi, ma ora kiin ra, ta ndāva ra ma tichi takuii, ta kīcha'a ra suta ra nda kati chaa ra ma nuu ndaa Jesuu. 8 Ta ma inga ma ndra jākua'a chi'in Jesuu chāa ndra ma yu'u tañu'u chi'in ma varku ndia, ña endee kēnu'u ndra ma yu'va tiaka' ndra, ti nduva'a kuii chitu yi. Ta iyo a uvi cientu iki kùu yi, ña chika kēe ndra ma tichi tañu'u, ta chāa ndra ma ñu'u' ití.

9 Ta ora kānuu ndra ma nuu ñu'u', ta nāta'an ndra iin vinu'u ña ka'in nditiu'un, ña jündii iin tiaka' nuu yi, ta iin paan. 10 Tajan Jesuu te'en nāka'an ra chi'in ndra:

—Na kichi ndaka ndo uvi uni tiaka' ña já tiin ndo nui —kàti ra.

11 Tajan ma Simón Petu' ndāa ndio ra tichi ma varku, ta endee kēnu'u ra ma yu'va tiaka' jānuu ra yi ma yu'u

tañu'u, ña endee chitu yi chi'in iin cientu uvi xiko uchi uni ta'an tiaka' na'nu. Ta vaji ya'aga kua'a' ndri, va töve nī nakaa ma yu'va tiaka'. 12 Tajan Jesuu te'en nāka'an ra chi'in ndra:

—iNa'a ndo kasi'ini ndo! —kàti ra.

Ni'in ma ndra jākua'a chi'in ra, töve nī kanani ndra ndākatu'un ndra nuu ra ña nda ra kùu ra, ti cha chito ndra, ña Racha'nu Jesuu kùu ra. 13 Ta ikan jan Jesuu chājayatin ra ra ma yu'u nu'u, ta kī'in ra ma paan ta chā'a ra yi nuu ndra, ta juuni takan jā'a ra chi'in ma tiaka' ndia. 14 Ña'a kùu ma cha'a' uni, ña jāna'a Jesuu ra nuu ma ndra jākua'a chi'in ra, ma ora cha yā'a ña nātaku ndiko ra tañu ma ndian ndii.

Nuu kà'an Jesuu chi'in Simón Petu'

15 Ta ora chinu chāchi ndra, ta te'en kīcha'a ma Jesuu chikatu'un ra nuu ma Simón Petu':

—Yo'o Simón Petu', ra se'e Jonás, ¿a kùunigaun nde'un yu'u, kua ma ndra ka'in i'ya? —kàti Jesuu chi'in Petu'.

Ta Petu' te'en nāka'an ra:

—Ndicha yo'o Racha'nu, cha chitoun ña kùuni nde'i ñun —kàti Petu'.

Ta Jesuu te'en nāka'an ra chi'in ra:

—Na jakuendaun ma ndian chinuni ña kà'in, takua jā'a ma iin pato chi'in ma mvechala jāna ra —kàti Jesuu.

16 Ta te'en chikatu'un tuku ra nuu ra:

—Yo'o Simón, ra se'e Jonás, ¿a ndichaun ña kùuniun nde'un yu'u? —kàti Jesuu.

Ta Petu' te'en nāka'an ra chi'in ra:

—Ndicha, yo'o Racha'nu, cha chitoun ña kùunì nde'i ñun —kàti ma Petu'.

Tajan Jesuu te'en nāka'an ra chi'in ra:

—Na kumiun ma ndian chinuni ña kà'in, takua jà'a iin pato chi'in mvechala jàna ra kùu chito'o ra —kàti Jesuu chi'in ra.

¹⁷ Takan kùu tajan cha'a' uni kùu yi ña, te'en kicha'a ndiko Jesuu chikatu'un ra nuu ra:

—Yo'o Simón, ra se'e Jonás, ¿a ndichaun ña kùuniun nde'un yu'u? —kàti Jesuu.

Tajan ma Petu' nda'vi kùuni ndio ra cha'a' ña, cha'a' uni chikatu'un Jesuu nuu ra, ña tu kùuni ra nde'e ra ra, tajan te'en nāka'an ra chi'in ra:

—Yo'o Racha'nu, cha chito va'un ndisaa ma kua chānini, ta juuni cha chitoun ña kùunì nde'i ñun ndia —kàti Simón.

Tajan Jesuu te'en nāka'an ra chi'in ra:

—Na jakuendaun ndisaa ma ndian chìnuni ña kà'in takua jà'a iin pato chi'in mvechala kùmi ra. ¹⁸ Ndicha va'a ña kà'in chi'un, ti ora kùun ma rayoko tiaga, iyo ga ñandeun ña jà'un ma ña kùuni maun, va ora ni ndakuu cha'nun, ma inga ñivi ni tiin na ñun, ta ni ku'ni na nda'un, ta tūva kùu ku'un ma nuu kùuni maun, ti inga

ñivi kùu na ña ni ka'nda na tiñu nuun, ta ku'un na chi'un ma nuu töve kùuniun ku'un.

¹⁹ Chi'in ma tu'un i'ya, chā'a Jesuu ña na kutunini ndra ma naja kua ni kuvi Petu', ta takan jàna'a yi ña ma Racha'nu Ndioo, iin ra ya'aga ka'nu kùu ra. Ta ora yā'a ña kà'an Jesuu takan, tajan nāka'an ra te'en chi'in Petu':

—¡Na tandikun chatai! —kàti Jesuu.

Jesuu ya'aga kùuni ra nde'e ra, iin ma ra jàkua'a chi'in ra

²⁰ Takan kùu ta ora chikoni'i ma Petu' nde'e ra iti' chata ra, ta nde'e ra ña vāchi iin ma ra jàkua'a chi'in Jesuu. Ta rakan ti iin ra ya'a ga kùuni Jesuu nde'e ra kùu ra, ti juuni ra kùu ma ra chūnandi xiin Jesuu ma nuu kùxini ndra, ma ra chikatu'un te'en nuu ra: “Yo'o Racha'nu, ¿nda ra kùu ma ra ni xikoña'a cha'un?” kàti Jesuu. ²¹ Tajan ora nde'e ma Petu' ma ra vāchi chata ndra, ta te'en chikatu'un ra nuu Jesuu:

—Yo'o Racha'nu, ta rakan, ¿niyi ni ta'an ra? —kàti Petu'.

²² Ta Jesuu te'en nāka'an ra:

—Tu yu'u kùunì ña na koo ra ma ñuñivi i'ya, nda ma ora ni kichaa ndikoi, yöve kuenda maun kùu yi. Ma ña iyo yi ña ja'un kùu yi ña na tandikun chatai —kàti Jesuu.

²³ Takan kùu ña ma tu'un ña kà'an ña töve ni kuvi ra, chitakuati yi nuu kua'a'

ma ndian chìnuni tu'un Jesuu, ta chīto na yi. Va ma tu'un ndaa kùu yi ña Jesuu töve nī ka'an ra nuu ndra ña rakan töve ni kuvi ra, ti ma ña kā'an Jesuu kùu yi ña: tu kùuni ra ña koo rakan ma ñuñivi i'ya, nda ma ora ni kichaa ndiko ra, yöve kuenda ma Petu' kùu yi, kàti Jesuu.

²⁴ Ta rakan kùu ma ra jàkua'a chi'in Jesuu, ra kàtitu'un cha'a' ma tu'un i'ya ta juuni ra taa yi i'ya. Ta chīto va'a yo, ti tu'un ndaa kùu yi.

²⁵ Ta juuni jā'a Jesuu kua'a' ga tiñu ma ora chākunuu ra ma ñuñivi i'ya. Ta yu'u chànini, ña tu taa ndi'i yo ta'ii'iin ma tiñu jā'a Jesuu nuu kua'a' tutu, töve ni kuta'an yi ma ñuñivi i'ya niku. Ta takan na kuu yi. Amén.

Tutu ña kà'an cha'a' tiñu jà'a ndra tatun Jesucristu

*Jesuu, chà'a ra tu'un ña ni
kichi Tati Í Ndioo*

¹ Ma tutu nunuu ña tã nuun, yo'o Teófilo, tã yi ikan na kutu'vaun ndisaa tiñu jà'a Jesuu chi'in ma tu'un jãna'a ra nda ora kicha'a ra jà'a ra yi, ² ta nda ora keta ma kivi ña ndaa ndiko ra andivi. Ta ora takãaga ku'un Jesuu andivi, ji'naga kãtitu'un ra nuu ndra kuu tatun ra, nda tiñu iyo yi ña ja'a ndra, va jã'a ra yi chi'in Tati Í Ndioo, ikan na koto kachin maa ndra yi, nda tiñu iyo yi ña ja'a ndra. ³ Takan kuu ta ora cha yã'a ña chi'i ra, tajan keta ndito ndiko ra nuu ma ndra kuu tatun ra, ta jãna'a ra kua'a' nakuyi nuu ndra. Ta ikan nde'e ndra, ti ndicha ña nãtaku ndiko ra. Ta uvi xiko kivi kuu yi ña chiyo Jesuu chi'in ndra ña jãna'a ra nuu ndra, naja kua kaa nuu chà'nda Ndioo tiñu.

⁴ Takan kuu ta ora juuni iyo ga ra chi'in ma ndra tatun ra, tajan te'en nãka'an Jesuu chi'in ndra:

—¡Na kãe ndo ma ñuu Jerusalén! ¡Na kindoo ndo ikan, nda kati chinu ma tu'un chã'a ma Tatái nuu ndo! Ta ma tu'un ikan, ti juuni cha kãtitu'in yi nuu ndo ndia. ⁵ Ndicha kuii ti chi'in takuini jãkunduta

ma Xuva ma ñivi, va tiã iti' nuu, Ndioo ni jakunduta ndo chi'in ndatu ma Tati Í Ra. —Takan kãti Jesuu.

*Jesuu, ndaa ra kuà'an ra
iti' andivi*

⁶ Tajan ma ndra ka'in ti'vi chi'in Jesuu, te'en kicha'a ndra chikatu'un ndra nuu ra:

—Yo'o, Racha'nu, ¿a vitin ni jakakun ñuu Israel, ikan na kuu ka'nda yo tiñu juuni nuu maa yo? —kãti ndra chi'in ra.

⁷ Tajan te'en nãka'an ndio Jesuu chi'in ndra:

—Tüvi iyo yi ña koto ndo nda kivi, ta nda kuiya kuu yi ña ni ja'a Tatái yi, ti uvanuu rakan kuu ra ña chito ra nda kivi ni ja'a ra yi, ti iyo ndatu ra. ⁸ Ta ndyo'o ti ni ni'i ndo ndatu ma Tati Í Ndioo ora ni kichi yi koo yi chi'in ndo. Ta ikan jan ku'un ndo kujana'a ndo tu'un cha'i ñuu Jerusalén, ta ninii ñu'u' Judea, ta ñu'u' Samaria chi'in ninii ka'nu ñu'u' ñuñivi, ikan na koto ndisaa ma ñivi iyo ñuñivi yi —kãti Jesuu.

⁹ Ta ora chinu kà'an ra te'en, tajan nde'e ma ndra kuu tatun ra ña ndaa ra kuà'an ra iti' andivi. Ta ikan chãsi iin viko ra, ta tüva ni nde'e ndra ra. ¹⁰ Takan kuu, ta ora juuni ka'in ndra nde'e ndra naja kua kuãndaa Jesuu iti' andivi, tajan keta uvi ndra ñu'u ja'ma kuichin yatin xiin ndra, ¹¹ ta te'en kicha'a ndio yi kà'an yi chi'in ma ndra kuu tatun Jesuu:

—Ndyo'o ndra kīchi ñu'u' Galilea, jna ndē'ega ndo iti' andivi! Ti ma ra ndē'e ndo ña kuà'an, juuni ma ra chīyo chi'in ndo kùu ra, va vitin cha ndāa ra andivi. Ta ni kichi ndiko ra inga cha'a', takua ndē'e ndo ra ña kuà'an ra. —Takan kàti ma tati jà'a tiñu nuu Ndioo nuu ndra.

Kàchin ndra tatun Jesuu, Matías, na ndaki'in ra tiñu chiyo ma ndi Juda

¹² Tajan kēe ndra tatun Jesuu nda yuku nàni Olivu. Ta kuà'an ndra iti' ñuu Jerusalén vati iin ñuu kàndii yatini kùu yi, ti na kùu kee chika na kakunuu na ma kivi nindeo, takan kà'an ma ley ma ndian judíu. ¹³ Ta ora chāa ndra ma ñuu Jerusalén, ta ndāa ndra iin ve'e iyo nda siki nuu takani ndòo ndra. Ta ndisaa ndrakan, nàni ndra te'en: Petu', Xuva, Jandiau, André, Lipe, Tomás, Tolo, Mate, chi'in Jandiau se'e ra nàni Alfeu, ta Juda se'e Jandiau, ta ra nàni Simón, iin ra kùuni kanita'an chi'in ñuu Roma kùu ra. ¹⁴ Yakan va ndisaa ndrakan kùti'vi ma ikan ta kà'an ndra chi'in Ndioo nani kivi ti inuuni ma ña chànini ndra. Ta chi'in ndra juuni kùti'vi ndra yani Jesuu chi'in Ndiya ña kùu ma'á ra, ta inga tuku ñivi ña'a ndia.

¹⁵ Tañu ma kivi ikan, kùti'vi kua'a' ma ndian chìnuni tu'un Jesuu. Ta iyo iin iin cientu oko ta'an na kùti'vi ma ikan. Ta ikan chūndaa ndio ma Petu', ta te'en kīcha'a kàtitu'un ra nuu na:

¹⁶ —Ndyo'o ndian yani, cha chīnu ma tu'un kā'an ma Tati Íí Ndioo nuu ma racha'nu David taji'na. Ti David, cha taa ra yi nuu ma tutu Ndioo naja kua kùu yi chi'in Juda, ra xīkoña'a cha'a' Jesuu. Ti rakan jāna'a ra nuu ndra ma nuu iyo yi ña kùu nata'an ndra Jesuu ta tiin ndra ra, ¹⁷ vaji juuni iin ra jākua'a chi'in Jesuu kùu ra niku. Vati jā'a ra ma tiñu takua jà'a yo ndia. ¹⁸ Va kēta iin kivi ña chā'an Juda, ta jāta ra iin ñu'u' chi'in ma xu'un' tīa'vi ndra ra cha'a' ma tu'un vata ña tāva ra cha'a' Jesuu. Ta ikan kōyo Juda iti' xini ra, ta ndāta tichi ra. Ta kēe chiti ra, ta chī'í ra. ¹⁹ Takan kùu ta ora chīto ñivi iyo ñuu Jerusalén ña tā'an Juda, ta jākunani na ma ñu'u' ikan, Ñu'u' Acéldama, vati ma tu'un ikan kùuni yi ka'an yi: Ñu'u' Níí chi'in ma tu'un kà'an na. ²⁰ Ti nuu tutu Salmu te'en kà'an yi cha'a' Juda:

Ma nuu chīyo ra, na ndakuu yi iin tichi ku'u taxiin, nuu nī'iin na na kōo. Ta juuni kà'an yi te'en ndia: Inga ra, na ndaki'in tiñu chīyo ra, kàti yi.

²¹ 'Iyo ndra takani chàkunuu chi'o ndisaa tiempu, nda ora chīyo Racha'nu Jesuu tañu yo. ²² Vati ndrakan iyo ndra chi'in yo, nda ora jākunduta Xuva ma Jesuu, ta nda ora ndāa ra kuà'an ndiko ra iti' andivi. Ta vitin iyo yi ña kachin yo iin ra iyo tañu ma ndra chàkunuu chi'o, ta

ndaki'in ra tiñu jà'a yo. Ta indukuni kakunuu ra chi'o ña kàtitu'un ra naja kua nàtaku Jesuu. —Takan kàti Petu'.

²³ Yakan va kàchin ndra uvi ta'an ma ndra chàkunuu chi'in ndra: Kusé Barsabás, ra juuni nàni Justo ndia, ta inga ra nàni Matías.

²⁴ Ta ikan kīcha'a ndra kà'an ndra chi'in Ndioo te'en:

—Yo'o Racha'nu ña nàkoto naja kua chànini ndisaa ndi. Na nde'un ninduvi ndra'ya, ta na jana'un nuu ndi nda ra kùu ra kàchíun, ²⁵ ña ndaki'in tiñu chiyo Juda, ikan na ndoo ra kùu ra tatun chi'in ndi. Vati Juda jānaa ra ma tiñu chiyo ra jà'a ma kuati jā'a ra ora kuà'an ra ma nuu iyo yi ña ku'un ra. —Takan kà'an ndra chi'in Ndioo.

²⁶ Tajan kīcha'a ndio ndra chàsiki ndra chi'in yuu kuati, ta jākanaa Matías, ti ma yuu ikan kōyo yi kuenda ra. Ta nda ma ora ikan kīcha'a ra kùu ra tatun chi'in ndi uchi iin tatun Jesuu.

2

Ora kīchaa Tati Í Ndioo

¹ Ora kēta iin viko ña jāka'nu ñivi judíu ña nàni Pentecosté, ma kivi ikan kùti'vi tandi'i ñivi chànuni tu'un Jesuu ma ikan. ² Ta ikan numini chīni na ña ni'i jà'a yi iti' andivi, takua jà'a iin tati ña ya'a ni'i chàkin ninii ma tichi ve'e nuu ka'iin na. ³ Ta kēta iin ña kàa takua kàa yaa ñu'ú, ta chītakuati yi xini ii'iin na. ⁴ Ta ndisaa na kī'vi ma Tati

Í Ndioo tichi anima na. Ta ikan jan kīcha'a kà'an na siin siin tu'un ña tüvi chito na kà'an na, ti ma Tati Í Ndioo jā'a ña na kutu'va na kà'an na ma tu'un ikan.

⁵ Ta ma kivi ikan iyo kua'a' ñivi judíu ñuu Jerusalén, ndian kīchi nuu chika, ninii ka'nu ñuñivi. Ta ndiakan ti ndian ya'a jàchi'in ma ña kà'an ma ley Ndioo kùu na.

⁶ Tajan kùti'vi ndio ma ñivi ora chīni na ña ni'i jà'a ndio ma tati ikan. Ta ikan nde'e na ma ndian chànuni tu'un Jesuu, ña ni tüva chito na naja kua chànini na. Ti ma ndian chànuni ikan kà'an na tu'un kà'an inga ñivi. Va kùtunini ma inga na yi, ti tu'un kà'an na kùu yi. ⁷ Ta ndava kuà'an tati na nde'e na ma ña jà'a inga na. Tajan kīcha'a na chīkatu'un ta'an na:

—¿Ta naja kùu ja'a na kà'an na tu'un kà'an yo tuva ñivi kīchi ñu'u' Galilea kùu na? ⁸ ¿Ta naja kua kùu yi ña ii'iin yo chàni yo ña kà'an na tu'un kà'an yo, ta siin siin ñuu yo? ⁹ Vati ma tañu yo iyo ndian kīchi ñu'u' Partia, ñu'u' Media, ñu'u' Elam, ñu'u' Mesopotamia, ñu'u' Judea, ñu'u' Capadocia, ñu'u' Ponto, ta nda ñu'u' Asia ndia. ¹⁰ Ta juuni iyo ndian kīchi ñu'u' Frigia, ñu'u' Panfilia, ñu'u' Egiptu, ta ñu'u' Libia, ña kàndii yatini ñu'u' Cirene, ta ndian kīchi ñuu Roma ndia. ¹¹ Iyo ndian kùu ñivi judíu nda ora kàku na, ti tatá na kùu ñivi judíu. Ta inga na, jākua'a na, ta

ikan kī'vi na kuenda ñivi judíu. Ta juuni iyo ndian kīchi ñu'u' Creta chi'in ñu'u' Arabia ndia. Yakan va vaji siin siin kà'an ta'ii'in yo, va chi'in ma tu'un kà'an ta'ii'in yo kùtunini yo tu'un kà'an ndian kùu ñivi Ndioo cha'a' ma tiñu ka'nu ña jà'a ra —kàti na.

¹² Ta ikan ndisaa ndio na ndava kuà'an tati na, ti nī töve chìto na nayi chànini na. Ta ikan jan te'en kīcha'a na chikatu'un ta'an na:

—¿Ta nayi kùuni yi ka'an yi ña jà'a na te'en? —kàti na.

¹³ Va iyo inga ndian kà'an ti'ini te'en:

—Jà'a na takan ti ndian chìnì kùu na —kàti na.

Petu' kàtitu'un ra nuu ñivi cha'a' ma Racha'nu Jesuu

¹⁴ Yakan va, Petu' chūndaa ra chi'in ma ndi uchi iin tatun Jesuu, ta te'en kīcha'a ra kà'an ni'i ra chi'in na:

—Ndyo'o ñivi judíu, ta ndisaa ñivi iyo ñuu Jerusalén, ina koto ndo tu'un i'ya, ta na taso'o va'a ndo ña ni ka'in! ¹⁵ Ma ndian ka'iin chi'in ndi i'ya, yüvi ndian chīnì kùu na takua chànini ndo, vati já kaa iin na'ani kùu yi. ¹⁶ Yakan va yüvi takan kùu yi, ti ña'a kùu ña tà'an ndra takua kàtitu'un racha'nu Joel, ra kà'an chi'in tu'un yu'u Ndioo taji'na. Ti rakan te'en kà'an ra ma ña kàtitu'un Ndioo nuu ra:

¹⁷ Te'en ni kuu nuu ni kīcha'a ndi'i ñuñivi, kàti Ndioo.

Ni tachj Tati Ij nuu ndisaa ñivi ñuñivi, ta ikan ni koo yi chi'in na.

Ta ma se'e ndo, ra'ii a ña'a', ni ka'an na tu'un yu'i.

Ta ma ndian yoko, ni nde'e na ña ya'a ka'nu ña ni jana'i nuu na.

Ta ma ndian cha'nu, ni ja'i ña na koyo ma chani nuu na.

¹⁸ Ta juuni ni tachj ma Tati Ij nuu ma ndian kùu musui, ra'ii a ña'a',

na koo yi chi'in na ma kivi ikan, ta na ka'an na tu'un yu'i ja'a yi.

¹⁹ Ta iti' andivi ni jana'i nuu ndo kua'a' ndatu ka'nu.

Ta ñivi ñuñivi ni nde'e na tundo'o.

Ni kati' kua'a' nií na, ta ni kayu kua'a' nakuyi jà'a ma ñu'ú.

Ta ni kutu kua'a' ñu'ma ma ñuñivi ndia.

²⁰ Ta ma tatá nikandii ni nda'va ra.

Ta tatá yoo ni ndakuu kua'á ri takua kàa nií, antea ña keta kivi ya'a ga ka'nu ta ií, ña ni kichi Racha'nu chito'o yo.

²¹ Va ndisaa ndian chikan nuu Racha'nu Ndioo ña na jaka'nuni ra ma kuati na, ni kakú na nuu ma tundo'o ikan.

Takan kàti Ndioo, kàti ma tutu ña tãa ma racha'nu Joel taji'na.

²² 'i Taso'o va'a ndo ndyo'o ñivi ñuu Israel ña ni ka'in chi'in ndo! Ti takua ndyo'o cha chìto va'a ndo, cha'a' ma tiñu jà'a Racha'nu Jesuu, ra kīchi ñuu Nazaret. Rakan kùu ra kāchin Ndioo ta jāna'a ra ra nuu ndisaa ndo. Ti Ndioo chā'a ra ña na ja'a Jesuu kua'a' ndatu

ka'nu ra nuu ndo, ta juuni jā'a ra ña na jana'a ra kua'a' seña kuenda ma kuiya ni kichi. Ta juuni jāva'a ra kua'a' nakuyi chi'in ndatu ra ndia. ²³ Vati ora takā'an koo Jesuu chi'in ndo, cha ch̀to Ndioo nayi ni ja'a ndo chi'in ra. Yakan va takan kũu yi. Ta ora cha iyo Jesuu chi'in ndo tajan chā'a ndo ra nuu ma ndra kini, ta tākaa ndra ra nuu kruu, ta ikan na kuvi maa ra. ²⁴ Va Ndioo jānataku ndiko ra ra, ta tāva ra ra tañu ñivi ndií, ti na kũu kindoo ra chi'in ndian ndií ndisaa tiempu jā'a ma ndatu Ndioo. ²⁵ Ta ma racha'nu Rey David, ra chīyo tatiempu, te'en kā'an ra cha'a' Jesuu:

Ch̀toi, ti iyo ma Racha'nu Ndioo chi'in, ndisaa kivi ti jākuenda ra yu'u.

Yakan va tũvi yu'v̄j vaji ni nde'i tundo'o.

²⁶ Ta cha'a' yakan kũu yi ña ch̀sii animai, ta ch̀tai, ti ya'a sii kũun̄j.

Vati ch̀toi ti ndicha ña ni nataku ndikoi en-deeni.

²⁷ Ta töve ndàkoun yu'u tañu ñivi ndií.

Ta töve ku'vaun ña na ta'yu ñunda'yui,

ti yu'u kũu ma ra íí ña kũu musun.

²⁸ Ti maun jāna'a nui ma iti' nuu koi chi'un.

Ta juuni ya'a ch̀sij̄ ora ni koi chi'un nuu iyoun.

Takan kāti David —kati Petu'.

²⁹ Tajan te'en nàka'an tuku Petu' chi'in na:

—Ndyo'o xaa, kũuni ka'in iin tu'un ndaa nuu ndo cha'a' ma Rey David, ra kũu ñivi yo, ra chīyo taji'na. Ta rakan, ti kēta iin kivi ña chī'í ra. Ta ikan kũchi ra. Ta ma nuu ñaña ra, juuni iyoga yi nda vitin yatini nuu iyo yo. ³⁰ Yakan va ma racha'nu David, kũu ra iin ra kā'an chi'in tu'un yu'u Ndioo taji'na. Ta juuni ch̀to ra ti Ndioo chā'a ra ma tu'un nuu ra ña ni koo iin ñivi ra ña ni ka'nda tiñu ma kuiya vāchi.

³¹ Ta kā'an ra yi ta iin ma ña chākuu yi, vaji takā'an kuu yi. Yakan va ma kivi kā'an David ma tu'un ikan, juuni kā'an ra kuenda ra Cristu naja kua ni nataku ndiko ra. Ta kāti ra ti ma ra kũu Cristu, töve ni ndoo ra nuu ñaña ra. Ta ma ñunda'yu ra na tũvi nī ta'yu yi ndia. ³² Yakan va cha ch̀to yo ti Ndioo jānataku ndiko ra juuni ma Jesuu, ra chī'í nuu kruu. Ta kuenda ña'a, ndisaa ndi kũu ndi testigu, ti ndē'e ndi ña ndicha ña ndito Jesuu vitin.

³³ Ta Jesuu ndāa ra kuà'an ra kuàkunandi ra chiyo kua'a Ndioo nuu iyo ndatu ra. Ta ikan chā'a Tatá Ndioo, Tati Íí ra nuu ra, vati kua ikan cha chā'a ra tu'un nuu ra. Ta ikan juuni Jesuu, tāchi Tati Íí Ndioo nuu yo nde've. Ta ña'a kũu ña ndē'e ndo ta ch̀ini ndo nda che'e. ³⁴ Ti yũvi David kũu ra ña ndāa ra andivi ta chũnandi ra chiyo kua'a Ndioo, vati juuni maa ma David te'en nāka'an ra:

Ma Racha'nu Ndioo te'en
kà'an ra chi'in ma ra
chito'i:

“Na kunandiun chiyo kua'i,
ti i'ya ni ku'vai ma
ndatui nuun,

³⁵ nda kati kanindoyoi
ma ndian kànita'an
chi'un iti' cha'un.”

Takan kāti Ndioo chi'in Je-
suu, kāti racha'nu David
taji'na.

³⁶ 'Na koto tandi'i ndyo'o
ñivi ñuu Israel, ma tu'un
ndaa. Ti juuni ma Jesuu ra
chā'ni ndo nuu kruu, juuni
kùu ra Cristu ta chito'o yo,
jà'a Racha'nu Ndioo —kāti
Petu'.

³⁷ Ta ora chīni ma ñivi
ka'iin ikan ma tu'un kà'an
Petu', nda'vi kùuni na, ta
kīcha'a na chikatu'un na
nuu Petu' chi'in nuu inga
ndian kùu tatun Jesuu te'en:

—iNdyo'o xaa! ¿Nayi iyo
yi ña jà'a ndi? —kāti na.

³⁸ Tajan te'en nāka'an
Petu' chi'in na:

—iNa chikoni'i anima ndo
chi'in Ndioo! iTa na kun-
duta ndo chi'in sivi Jesu-
cristu, ikan na janaa Ndioo
kuati ndo, ta takan na ku'va
ra ña na koo ma Tati Í Ndioo
chi'in ndo! ³⁹ Ma tu'un i'ya
Ndioo chā'a yi kuenda ndo
ta juuni kuenda se'e ndo.
Ta juuni chā'a ra tu'un ra
kuenda ndian iyo chika a
ndian iyo yatini, vati kùu yi
kuenda tandi'i ndyo'o ndian
kāchin Racha'nu Ndioo ña
kuu ndo ma ñivi ra. —Takan
kāti Petu'.

⁴⁰ Takan kūu ta juuni
kà'an Petu' tiá kua'a' tu'un
kuenda Jesuu, ta te'en
kātitu'un ra nuu ñivi ikan

ña chùndayu'u ra na chi'in
tu'un i'ya:

—iNa kundachiyo ndo
xiin ñivi jà'a ña kini iyo
ñuñivi i'ya koto ndakuu kini
ndo ndia! —Takan kāti ra.

⁴¹ Yakan va ndian chīnuni
ma ña kà'an ra, ndiakan kùu
ndian kùnduta. Ta ma kivi
ikan ti kī'vi iin uni mii ñivi,
ndian chīnuni ma iti' kuà'an
Jesuu. ⁴² Ta ndisaa na
jàchi'in na ma tu'un jàna'a
ma ndra tatun Jesuu. Ta
ikan indukuni jāchaa na ma
ndatiñu na chi'in meru na, ti
inuuni chānini na. Ta ikan
endee kà'an na chi'in Ndioo
ora kùti'vi na nuu chà'nda
kuati na paan chāchi na.

*Naja kua chiyo ma ndian
chīnuni tu'un Jesuu taji'na*

⁴³ Takan kūu ta ndisaa
na, ndava yù'vi na ta ndava
kuà'an anima na ña ndè'e
na kua'a' tiñu ka'nu jà'a ma
ndra tatun Jesuu, ti jànda'a
ndra kua'a' ñivi ta jà'a ndra
inga tiñu ka'nu chi'in ndatu
ña chà'a Jesuu nuu ndra.

⁴⁴ Ta ma ndian chīnuni ma
tu'un Jesuu, endee iyo ti'vi
na chi'in ndisaa ta'an na
ndisaa kivi ti inuuni chānini
na. Ta induku jāchaa na
ndisaa ña iyo nuu na chi'in
ta'an na. ⁴⁵ Ta xiko na ti'yo
na, ta tandi'i inga ndatiñu
na. Ta ikan chà'a na xu'un'
nuu ta'an na tuva iyo nayi
kùmani nuu na. ⁴⁶ Ta ndisaa
kivi kùti'vi na ma veñu'u
ka'nu ñivi judíu ña ndaa ñuu
Jerusalén chi'in tave'e tave'e
ndian meru na ña chīnuni,
ña chà'nda java na paan. Ta
ikan jan kīcha'a na kūsama
na ma nuu iyo ti'vi na, vati

ya'a chisii anima na ti ya'a va'ani na chi'in ta'an na. ⁴⁷ Ta jàka'nu na Ndioo, ta tandi'i ma ñivi iyo ma ñuu tiñu'u na na ndia. Ta tandi'i kivi iyo tiá ga kua'a' ndian cha kī'vi iti' Jesuu, ta ndi-akan kùu ma ndian kāchin ra ña ni kakú jà'a ra.

3

Iin ra cha'a pe'lu ndà'a ra

¹ Iin kivi kuà'an Petu' chi'in Xuva veñu'u ka'nu ñuu Jerusalén kaa uni chani'ini, vati ma ora ikan kùu ora kà'an ñivi judíu chi'in Ndioo veñu'u ikan. ² Ta ma yukora veñu'u ikan nàndi iin ra kùkue'e cha'a pe'lu, ña takani kùkue'e ra nda ora kaku ra. Ta rakan ti nani kivi chàndaka na ra ma ikan, ta chàjakunandi na ra yatin ma yukora veñu'u ña nàni Yukora Vii. Ikan na ndakan ra xu'un' nuu ma ndian yà'a ikan. ³ Ta ma kivi ikan ora ndē'e ma ra kùkue'e ma Petu' chi'in Xuva ña chani kī'vi ndra ma yukora ikan, ta kīcha'a ra chikan ra xu'un' nuu ndra. ⁴ Yakan va ora ndē'e ndra ma ra kùkue'e ña nàndi ra ikan, tajan te'en kīcha'a kà'an Petu' chi'in ra:

—iNde'e nuu ndi! —kàti ra.

⁵ Tajan ma ra kùkue'e, ndē'e ra nuu ndra, ti chànini ra ña ni ku'va ndra xu'un' nuu ra, kùuni ra niku. ⁶ Va ma Petu' te'en nāka'an ra chi'in ra:

—Töve xu'un' plata nuu ndi ta ni oro ndia, ña ku'va ndi nuun, va ndava ni kùuni iyo nuu ndi kùu ku'va ndi

yi nuun. —Takan kàti Petu' chi'in ra.

Ta ikan nāka'an ndiko Petu' inga cha'a' te'en:

—Chi'in ndatu Jesucristu, ra ñuu Nazaret, kà'in chi'un ña na ndetaun ta kakaun —kàti ra.

⁷ Tajan ora chínu kà'an Petu' te'en, ta tiin ra chiyo nda'a' kua'a ma ra kùkue'e, ta jāndeta ra ra. Ta ma ora ikani numini ndākuu ni'i ma cha'a ra chi'in iki cha'a chondo ra. ⁸ Tajan ma ra kùkue'e ikan, iin ndāvani ra, ta kīcha'a ra chika ra. Ta ikan kī'vi ra yukora veñu'u chi'in ndra, va juuni chi'in cha'a maa ndio ra chika ra. Ta endee ndāva ra ña jàka'nu ra Ndioo ti ya'a chisii ra. ⁹⁻¹⁰ Takan kùu tajan ma ndian ka'iin tichi veñu'u ikan, ora ndē'e na ra ña jàka'nu ra Ndioo, ta chika ra, ta ndava kuà'an tati ndio na, ta yū'vi na ndē'e na ma ña jà'a chi'in ra ña ndā'a ra. Ta nākoto na ra ti juuni ma ra chūnandi yukora veñu'u vii chikan xu'un' kùu ra.

Ndaa Petu' ma corredor Salomón, ña kàtitu'un ra nuu ñivi

¹¹ Takan kùu ta ma ra cha'a pe'lu ña cha ndā'a, endee tüvi jaña ra ma Petu' chi'in Xuva. Ta ndisaa ñivi ndava kuà'an tati na ndē'e na ma ra kùkue'e. Ta kāndakunu na kuà'an na iti' Corredor Salomón nuu ka'iin ndra. ¹² Ta ora ndē'e Petu' ña chākoyo kua'a' ñivi nuu ra, ta kīcha'a ra kà'an ra te'en chi'in na:

—Ndyo'o ñivi israelita, ndē'i ndo ña ndava kuà'an tati ndo ndē'e ndo ña ndā'a

ma ra kùkue'e i'ya. ¿A chànini ndo ña jānda'a ndi ra chi'in ndatu maa ndi?, kùuni ndo. ¿A chànini ndo ña chika ra'ya vitin jà'a ndi ti ñivi íí kùu ndi?, kùuni ndo. ¡Va yüvi takan kùu yi!¹³ Ti ndā'a ra'ya chi'in ndatu Ndioo jà'a Jesuu. Ti ñivio cha'nu chīyo taji'na, ra nani Abraham, ta Isaac, ta Jacob, ndrakan kùu ndra jāka'nu Ndioo taji'na ora chīyo ndra. Juuni Ndioo ikan kùu ra ña jāka'nu ra Se'e ra Jesuu, ra kùu musu ra. Va ndyo'o tiin ndo Jesuu ma i'ya ta chāndaka ndo ra nuu Pilatu. Ta ora kùuni Pilatu jaña ra ra ta tüvi nī cha'a ndo ña na ja'a ra yi,¹⁴ vaji ma Cristu kùu ra iin ra íí ta ndaa. Va ndyo'o java chikan ndo ña na jaña ra iin ra chà'ni ñivi.¹⁵ Ta takan chā'ni ndo ma ra chà'a kivi koo yo chi'in Ndioo. Va Ndioo jānataku ndiko ra ra. Ta cha'a' ña'a kùu yi ña ndyu'u kùu testigu, yakan va chà'a ndi kuenda nuu ndo.

¹⁶ Vati yakan va ma ra kùkue'e i'ya ndisaa ndo nàkoto ndo ra, ta vitin ndè'e ndo ra ña cha ndā'a ra. Ta yüvi ndyu'u jā'a yi, vati ma ndatu Jesuu kùu yi ña jā'a yi takan cha'a' ña chìnuni ndi ma ña kà'an ra. Ta ndicha kuii ti chìnuni ndi ña iyo ndatu Jesuu, ti juu yi jānda'a ndisaa ma kue'e ña ndo'o ma ra kùkue'e ikan. Ta yakan kùu ma ña ndè'e ndisaa ndo vitin.

¹⁷ 'Yakan va ndyo'o xaa, cha chitói ti maa ndo chi'in ndra kuxini nuu ndo chā'ni

ndo Jesuu ma i'ya. Va jā'a ndo yi ti töve chito ndo ña ra jà'a tiñu Ndioo kùu ra.¹⁸ Takan kùu va te'en jāchinu Ndioo ma ña kā'an ndisaa ma ndra kà'an chi'in tu'un yu'u Ndioo taji'na: ti ma ra kùu Cristu ni nde'e ra tundo'o, ta ni kuvi ra, kāti ndra.¹⁹ Yakan va na ndakoo ndo iti' kiní kuà'an ndo, ta chikoni'i ndo iti' kuà'an Ndioo, ikan na janaa ra ma kuati ndo. Ta takan kùu ku'va Ndioo iin tiempu vii ña koo ndo.²⁰ Vati ni keta ora ña ni tachi ndiko Ndioo ma Jesucristu nuu ñivi ñuñivi, ti rakan kùu ra kāchin ra ña na kuu ra Cristu, ora takā'an koo ñivi ñuñivi i'ya.²¹ Yakan va vitin iyo yi ña kindoo ndio Jesucristu andivi, nda kati keta ora ña jàndova'a ji'na Ndioo ndisaa nakuyi. Tajan ni kichi ndiko Jesucristu ma takua kā'an Ndioo chi'in ma ndra íí ña kā'an chi'in tu'un yu'u ra, ndra chīyo taji'na, ña ni kuu yi.²² Ti ma Moisés te'en kā'an ra chi'in ma ndra kùu ñivio chīyo taji'na: "Ni jaketa ma Ndioo iin ra ñivio ña ni ka'an chi'in tu'un yu'u Ndioo indukuni takua kà'in chi'in tu'un yu'u ra nuu ndo ndia. ¡Yakan va na jachi'in ndo ndisaa ma ña ni ka'an ra!²³ Ta ndisaa ma ndian tüvi ni jachi'in ma ña kà'an ra, tüva ni kuu na ñivi Ndioo." Takan kāti Moisés taji'na.

²⁴ Ta te'en nāka'an ndiko Petu':

—Ta ndisaa ma ndra kā'an chi'in tu'un yu'u Ndioo, nda tiempu chīyo Samuel ta iti' nuu, juuni kā'an

ndra kuenda ma kivi vitin.
²⁵ Ma ndra kà'an chi'in tu'un Ndioo kà'an ndra ña ni ku'va Ndioo ma ña va'a nuu ma ñivi ra. Ta ndyo'o kùu ndian ni ni'i ndo yi. Ta juuni ni ni'i ndo ma tu'un ña jāndo'iin ra chi'in ma ñivio chīyo taji'na. Ti Ndioo te'en kā'an ra yi chi'in Abraham taji'na: "Ndisaa ñivi ìyo ñuñivi ni ja'ij na cha'a' ma ra kùu ñiviun ña ni koo tiá iti' nuu." Takan kāti Ndioo.
²⁶ Ti ora jānataku Ndioo ma ra Se'e ra, ji'na tāchi ra ra nuu ndyo'o ndian ñivi judíu ña na ja'í ra ndo, ikan na ndakoo ta'ii'iin ndo ma iti' kini ku'àan ndo ta na tandikun ndo ku'un ndo ma iti' ra. —Takan kà'an Petu'.

4

Tiin ndra sutu veñu'u ka'nu Petu' chi'in Xuva, ta tisokuati ndra ndra

¹ Petu' chi'in Xuva juuni kà'anga ndra nuu ma ñivi, ora chāa ma ndra sutu cha'nu chi'in ma ra chà'nda tiñu nuu jandaru veñu'u, chi'in ndracha'nu saduceu ña ² ya'a kùxaan ndra, ti jàna'a Petu' chi'in Xuva nuu ñivi ña nātaku ndiko Jesuu tañu ñivi ndií. Ta ña'a jàna'a yi ti ndicha ña nātaku ndiko ma ñivi ndia.
³ Ta cha'a' yakan tiin ndra ndra. Ta tava cha ini kùu yi, yakan va, ti'i ndra ndra vekaa. Ta nda inga kivi ora kundichin tāva ndra ndra.
⁴ Va kua'a' ñivi tās'o'o na tu'un kātitu'un Petu' chi'in Xuva. Ta ora ikani kīcha'a na chinuni na tu'un Jesuu nda kati kī'vi iin u'un mii

ndra'ii, iti' ku'àan Jesuu. Ta siin kùu ma ñivi ña'a' ndia.

⁵ Ta ora tuvi inga kivi, tajan kūti'vi ma ndra chà'nda tiñu nuu ñivi judíu ñuu Jerusalén, ta juuni kūti'vi ndracha'nu chi'in ndra matru jākua'a tutu Ndioo. ⁶ Ta juuni ikan ndaa sutu Anás. Ta rakan ti, iin sutu kuxini kùu ra, chi'in Caifás, Xuva, Jandu, ta tandi'i ndra kùu ñivi sutu cha'nu ikan.
⁷ Tajan tāchi ndra tiñu nuu ma jandaru veñu'u ña na kutava ndra Petu' chi'in Xuva vekaa. Tajan chātava ndra ndra ta kūtaa ndra ndra ma'ñu ma ndra cha'nu ikan. Ta ikan jan te'en kīcha'a chīkatu'un ndra nuu Petu' chi'in Xuva:

—Ndyo'o xaa, ¿yo tāva tiñu nuu ndo a yo sivi nàka'an ndo ña jà'a ndo takan? —kāti ndra.

⁸ Va taku ma Petu', ti ìyo ma Tati Í Ndioo chi'in ra, ta te'en kīcha'a kà'an ra chi'in chinituni ra jā'a yi:

—Tandi'i ndyo'o ndracha'nu chi'in ndra chà'nda tiñu ma ñuu. ⁹ ¿A ndyo'o, chīkatu'un ndo nuu ndi naja kua kùu yi ña ndōva'a ma ra kùkue'e i'ya? ¹⁰ Va'aní. Na katitu'un ndi nuu ndo, ikan na koto ndyo'o, ta tandi'i ñivi ñuu Israel, ti ra kùkue'e i'ya, ra ndè'e ndisaa yo vitin, cha ndā'a ra jā'a juuni ma ndatu Jesucristu, ra kīchi ñuu Nazaret, ra tākaa ndo nuu kruu kùu ra. Va Ndioo jānataku ndiko ra ra.
¹¹ Yakan va Jesuu kùu ma yuu ña jāchiyo ndyo'o ndra kùu laba'ni ña jàva'a ve'e. Ta

vitin juuni yuu ikan kùu yi ña ndākuu ka'nuga yi kua tandi'i yuu ña ja'a ndo ve'e vitin. ¹² Yakan va ni'iin inga ñivi, kuu jakakú na yo, ti töve nī cha'a Ndioo ndatu ra nuu ni'iin ñivi ñuñivi, ti nuu Jesucristuni, chā'a ra yi, ikan na jakakú ra yo. —Takan kàti Petu' chi'in ndra.

¹³ Yakan va ndē'e ma ndracha'nu ka'iin ikan ña tüvi yu'vi Petu' chi'in Xuva ora kà'an ndra. Tajan ma ora ikani, numini nākuni ndra ña ndra tüvi nī cha'an jakuela kùu ndra, ti ndra nda'vini kùu ndra. Ta ndava kuà'an tati ndra ora chīni ndra ma tu'un kà'an ndra. Ta juuni nākuni ndra, ti ndra jakua'a chi'in Jesuu kùu ndra ndia. ¹⁴ Yakan va ndē'e ma ndra kuxini ti, ndicha ña ndā'a ma ra kükue'e. Ta ndaa ra chi'in ndra ndia, yakan va, na kuu tisokuati ndra ma Petu' chi'in Xuva. ¹⁵ Ta ikan jan, ma ndra matru jakua'a tutu Ndioo, te'en nāka'an ndra nuu ndra:

—iNa kee ndo ma nuke'e nundani! —kàti ndra.

Ta ikan jan, kēe ndio ndra ma nuke'e nundani.

¹⁶ Tajan te'en kīcha'a nàtu'un ta'an ma ndra kuxini:

—¿Ta vitin, nayi iyo yi ña ja'a yo chi'in ndra'ya? Ti ndisaa ma ñivi ñuu Jerusalén cha chito na, ti jānda'a ndra ma ra kükue'e. Ta kuu ka'an yo ni'iin nakuyi chata ma ña va'a jā'a ndra. ¹⁷ Yakan va na ka'an xaan yo nuu ndra, ikan na kà'an ga ndra tiá tu'un Jesuu nuu ma

ñivi, koto koto tiá ñivi ma tu'un Jesuu, ta ki'vi na iti' kuà'an Jesuu ndia. —Takan kàti ndra ña nàtu'un ta'an ndra.

¹⁸ Ta takan kuu tajan chāki'in ndra Petu' chi'in Xuva inga cha'a', tajan te'en kīcha'a kà'an ma ndra kuxini chi'in ndra:

—iTuva kùuni ndi ña jana'aga ndo, ni'iin ga tu'un kà'an cha'a' Jesuu nuu ni'iin ñivi ma tiá iti' nuu! —Takan kàti ma ndra kuxini chi'in ndra.

¹⁹ Va Petu' chi'in Xuva, te'en nāka'an ndra chi'in ndra:

—¿Naja kua chànini ndo, a tiá va'a kuenda Ndioo tu ja'a ndi tiñu kà'an ndo a tiñu kà'an Ndioo?, kùuni ndo.

²⁰ Va taku ndyu'u, ti kuu ndakoo ndi ña kàtitu'un ndi nuu ma ñivi ndisaa ma ña ndē'e ndi ta chīni ndi cha'a' Racha'nu Jesuu —kàti ndra.

²¹ Yakan va ma ndra chà'nda tiñu veñu'u jāyu'vi ndiko ndra ndra, va jāña ndiko ndra ndra. Ti tüvi nī ni'i ndra naja kua jande'e ndra tundo'o ndra, ti ndisaa ma ñivi jàka'nu na Ndioo cha'a' ma ña va'a ña jā'a ndra. ²² Ta ma ra ndā'a jā'a ma ndatu Jesuu, cha yā'a nduu ra uvi xiko kuiya ra.

Ñivi chìnuni chikan na ñamani nuu Ndioo

²³ Takan kuu ta ora jāña ndra ma Petu' chi'in Xuva, ta kīchaa ndra nuu ka'iin inga ma ndian chinuni. Ta kīcha'a ndra kàtitu'un ndra nuu na ndisaa tu'un ña kà'an ma ndra sutu cha'nu chi'in ndracha'nu ndia. ²⁴ Ta ora chīni na ma

tu'un kātitu'un ndra, tajan iin nuuni te'en kīcha'a ndio na kà'an na chi'in Ndioo:

—Yo'o, Ndioo chito'o yo, ña jà'a ña tūvi ma andivi ta ñiñivi ta tañu'u ta ndisaa ña iyo nuu yi ndia. ²⁵ Juuni maun, kā'an nuu ma Tati Íiun ña na ka'an yi nuu ma ra kūu ñivio, racha'nu David, ra kūu musun taji'na chi'in tu'un i'ya:

¡Na tūvi va'a jà'a ma ñivi ña xaani na nde'e na Ndioo,

ta juuni tūvi va'a jà'a na, ña chà'nini na iin tiñu ña tōve va'a!

²⁶ Va ma ndra kùu rey chi'in inga ndra chà'nda tiñu nuu ñu'u' ñiñivi,

kūti'vi ta'an ndra ña kùuni ndra kanita'an ndra chi'in Racha'nu Ndioo, ta chi'in ra kùu Cristu, ra kāchiun.

Takan kà'an ma tutun, yo'o Racha'nu.

²⁷ 'Ta ndicha ña takan kūu ma kua kà'an yi, yo'o Racha'nu. Vati kūti'vi ta'an ma Rey Herode chi'in Ponciu Pilatu ñuu i'ya, chi'in ñivi judíu ta ñivi yūvi judíu, ña kùuni ndra ka'ni ndra se'un Jesuu, ta rakan ti iin ra íi, ra kāchiun ña na kùu ra Cristu, kùu ra. ²⁸ Yakan va takan jāchinu ndra ma tiñu ña kāchiun ña ni ja'a ndra niku, yo'o Racha'nu Ndioo, ti maun, cha chito va'un, ti takan ni kuu yi, ora takā'an ja'a ndra yi.

²⁹ Ta vitin, yo'o Racha'nu Ndioo chito'o yo, ¡na ki'in kuendaun ma tu'un xaan ña kā'an ndra sutu cha'nu chata

ndi! ¡Ta na ku'vaun, ma tun-deeniun nuu ndyu'u ndian kùu musun, ikan na yū'vi ndi ora kātitu'un ndi ma tu'un! ³⁰ Ta na nda'a ma ndian ku'vi jà'a ma ndatun, ikan na kuu nde'e ma ñivi kua'a' tiñu ka'nu ta seña ña jà'un chi'in sivi ma se'un Jesuu, ra ya'a ga íi. —Takan kà'an ndra chi'in Ndioo.

³¹ Tajan ora chīnu ña kā'an ndra chi'in Ndioo, tajan kīcha'a tàan ma nuu ka'iin ti'vi ndra. Ta juuni ma ora ikan, nī'i na ndatu, jà'a ma Tati Íi Ndioo. Ta ikan jan, kēe ndio ma ña ndasii na, ta na tūva yu'vi ndio na, ña kātitu'un na tu'un Ndioo nuu ñivi.

Ndisaa kuii ndatiñu ñà'a ma ndian chīnuni, juuni ñà'a tandi'i na kùu yi ndia

³² Takan kūu ta ndisaa ma ndian chīnuni inuuni chà'nini na, vaji ya'a kua'a' na. Ta juuni kàti na ti ma ndatiñu ñà'a na juuni ñà'a ndisaa na kùu yi ndia. Tūvi kàti na ña ñà'a ma'iin na kùu yi. ³³ Chi'in ndatu ka'nu Ndioo, jàna'a ma ndra tatun Jesuu, nuu ma ñivi ña ndicha kuii ña nātaku ndiko Racha'nu Jesuu. Ta juuni chà'a Ndioo ma ñamani ra nuu ndisaa na. ³⁴ Yakan va nī'iin ma ndian chàkunuu chi'in ndra, tūvi kùmani nī'iin nakuyi nuu na. Ti ndian iyo ñu'u' a ve'e, xiko na yi, ta takan nī'i na xu'un', ³⁵ tajan chà'a ndio na yi nuu ma ndra kùu tatun Jesuu, na nata'vi ndra yi nuu ma ndian chīniñu'u yi. ³⁶ Takan kūu tajan ña'a kùu yi takua

jā'a iin ra nàni Kusé, ra kùu ñivi Leví, ra kīchi ñuu nàni Chipre. Ra'ya, jākunani ma ndra tatun Jesuu ra, Bernabé, ti ma sivi ikan kùuni yi kà'an yi: Ra ya'a jàndomani inga ñivi. ³⁷ Tajan ra'ya kùu ra ña ìyo iin ñu'u' ra, ta xīko ra yi, ta chā'a ra ma xu'un' nuu ma ndra kùu tatun Jesuu.

5

Ra nàni Ananía chi'in ñasi'i ra, kà'an vi tu'un vata

¹ Ìyo iin ra nàni Ananía chi'in ñasi'i ra Safira. Ta vikan, ti ni nduvi vi xīko vi iin ñu'u' vi, ta nī'i vi xu'un'.

² Ta ma ra'ya, ti ndāki'in xe'e ra java ma xu'un' xīko ra ñu'u' ra chi'in ma ñasi'i ra, vati nda maa ña chīto va'a ña ma ña jā'a ra ndia. Ta inga java yi, chāndaka ra yi nuu ndra tatun Jesuu, ta kàti ra ti ña'a kùu tandi'i ma xu'un' nī'i ra.

³ Ta nāka'an Petu' chi'in ra:

—Yo'o Ananía, ¿ta naja chā'un ña kī'vi ma kui'na tichi animaun? Ta vitin ti cha kī'viun iti' kini, ta kùuniun tavaun iin tu'un vata nuu Tati Í Ndioo, vati tīndixe'un java ma xu'un' kuendaun cha'a' ma ñu'u' xīkoun. ⁴ Ndicha ti ñu'u' maun kùu yi, ta ndicha kuii ti kùu xīkoun yi ta ni'un xu'un' cha'a' yi, tuva kùuniun. ¿Va naja chāniniun ka'un tu'un vata ora nī'un ma xu'un' cha'a' yi, tuva yöve takan kùu yi? Yakan va ma tu'un vata ña já kā'un, tüvi nī ka'un yi nuu ndyu'uni, vati juuni kà'un

yi nuu Ndioo ndia. —Takan kàti Petu' chi'in ra.

⁵ Tajan ora chīni Ananía ma tu'un kā'an Petu' nuu ra, tajan ma ora ikani ndūva ra ta chī'í ra. Ta ma ñivi ka'lin ikan, ora chīto na ña chī'í ra, ta kīcha'a na yù'vi ndio na.

⁶ Tajan ma ora ikani kīchaa iin ndra yoko tīsukun ndra ja'ma ma ñunda'yu ra. Ta kuà'an yi chi'in ndra nuu ni kuchi yi.

⁷ Ta tichi iin uni ora, tajan chāa ma ñasi'i Ananía, ta kī'vian ma nuu ka'lin ndra. Va tüvi chītoan ña cha chī'í ma iian. ⁸ Tajan te'en kīcha'a chīkatu'un Petu' nuan:

—Kùunji ña na ka'un ma tu'un ndaa nui. ¿A ndicha ña ma xu'un' i'ya kùu ndisaa ma xu'un' nī'i ndo cha'a' ma ñu'u' xīko ndo? —kàti ra.

Ta te'en nāka'an ña:

—¡Juu! Ndicha kuii ña takan xīko ndi yi.

⁹ Tajan te'en nāka'an ndiko Petu' nuan:

—¿A kuu janda'viña'a ndo ma Tati Í Ndioo, kùuni ndo ña kà'an ndo takan? ¡Na kuu yi! Ti chiña cha vāchi ma ndra chākuchi ma iin. ¡Ta nda maun, ni kukuchi ndra vitin ndia! —kàti ra chī'an.

¹⁰ Ta ora nāka'an ra te'en, ta juuni ma ora ikani ndūva ma Safira yatin nuu ndaa ra, ta chī'an ndia. Ta ora kī'vi ndiko ma ndra yoko ma tichi ve'e ikan, ta ndē'e ndra ña cha chī'an. Tajan ndāki'in ndio ndra ma ñunda'yuan ta kuàndaka ndra yi ña na kuchi yi iti' xiin ma iian.

¹¹ Ta ora chīto ndisaa ma

ñivi veñu'u ña te'en kūu, tajan ndisaa na yū'vi na.

Jànda'a ma ndra tatun Jesuu kua'a' ndian ku'vi chi'in ndatu Ndioo

¹² Takan kūu ta Ndioo jàna'a ra kua'a' ndatu ta seña nuu ma ñivi, jà'a ma ndra tatun Jesuu. Ta ndisaa ma ndian chìnuni, inuuni chà'nini na ta kùti'vi na tichi kora veñu'u ka'nu nuu iyo corredor nàni Salomón.

¹³ Ta ndisaa inga ñivi ñuu, töve kànani na ña tita'an na chi'in na ma nuu ka'iin tì'vi na, vaji ya'a ga tiñu'u na na. ¹⁴ Va endee kì'vi tiá kua'a' ñivi iti' ku'àn Jesuu, ñivi ña'a ta ra'ii ndia, vati chìnuni na tu'un ra.

¹⁵ Takan kūu tajan tãvani'i ma ñivi ma ndian ku'vi ma yu'u kai kùtu chi'in chito na ta yuvi na. Ikan ora ni ya'a Petu', vaji tu vatini ra, na ya'a chata na, ikan na nda'a na, kùuni na. ¹⁶ Ta juuni, kīchakoyo ñivi iyo ñuu yatin xiin ñuu Jerusalén, kùtu ndiso na ndian ku'vi chàa na. Ta juuni kīchakoyo na chi'in ndian ndiso ta'ti xaan ndia. Ta ndisaa na ndā'a na ma ora ikan.

Ndra tatun Jesuu, ndè'e ndra tundo'o, jà'a inga ñivi

¹⁷ Tajan kùti'vi ta'an tuku ma ra sutu chà'nda tiñu chi'in sutu meru ra ta ndra saduceu, ña nàtu'un ta'an ndra, ti ya'a tixin ndra ndè'e ndra ña jà'a ma ndra tatun Jesuu. ¹⁸ Tajan ma ora ikan tãchi ndra ma jandaru, ta tiin ndra ma ndra tatun Jesuu, ta tī'i ndra ndra vekaa. ¹⁹ Va ora chanikuaa

ora ka'iin ndra tichi vekaa, chāa iin tati va'a ña jà'a tiñu nuu Ndioo. Ta nūna yi ma yuve'e nuu ka'iin ndra, ta tãva yi ndra. Tajan te'en nāka'an yi chi'in ndra:

²⁰ —¡Kua'an ndo tichi kora veñu'u ka'nu! ¡Ta na katitu'un ndo nuu ñivi ka'iin ikan naja kua kuu kakú na, ikan na ni'i na ña na koo va'a na chi'in Ndioo! —kàti yi chi'in ndra.

²¹ Ta ora kã'an yi te'en nuu ndra, ta inga kivi ora tuvi tajan kēe ndio ndra kuà'an ndra tichi kora veñu'u ka'nu. Ta ikan kīcha'a ndra jàna'a ndra nuu ma ñivi.

Tajan juuni ma ora ikan, kùti'vi ndiko ma sutu chà'nda tiñu chi'in inga ndracha'nu iyo ñuu Israel ña jà'a ndra iin junta ka'nu cha'a' ma ndra tatun Jesuu ña ka'iin tichi ma vekaa. Tajan tãchi ndra ma ndra jandaru ma vekaa ña na kuki'in ndra ndra. ²² Ta ora chāa ma ndra jandaru ma vekaa, ta nānduku ndra ndra. Ta töva nī nata'an ndra ndra. Ta yakan va chīkoni'i ndiko ndra nuu ka'iin ma ndracha'nu jà'a junta. ²³ Ta te'en nāka'an ndra chi'in ndra:

—Ora chāa ndi ma vekaa, ta ndè'e ndi ma yuve'e ña ndàsi va'a yi. Ta juuni ndè'e ndi ña ka'iin ma ndra kùmi ma yuvekaa. Va ora nūna ndi ta kī'vi ndi tichi yi, ta ndè'e ndi ña töva ma ndra ka'iin tichi yi. —Takan kàti ma ndra jandaru chi'in ma ndracha'nu ikan.

²⁴ Takan kūu ta ora chīni ma ndra sutu cha'nu kuxini chī'in ra capitán jandaru ma veñu'u ña kà'an ndra, tajan te'en kīcha'a ndra nàkanini ndra:

—¿Nayi ni kuu tiá iti' nuu cha'a' ña kūu takan? —kūuni ndra.

²⁵ Ta ora juuni kà'anga ndra te'en, ta juuni ma ora ikani chāa iin ra nuu ka'iin ndra ta te'en kàti ra chī'in ndra:

—Ma ndra, tī'i ndo tichi vekaa, ndakan ka'iin ndra tichi kora veñu'u ka'nu jàna'a ndra nuu kua'a' ñivi —kàti ra.

²⁶ Yakan va, kuà'an ma ra capitán chī'in jandaru ra, kuàtiin ndiko ndra ma ndra tatun Jesuu. Va tūva nī jati'ini ndra chī'in ndra, ti ndasii ndra ña jàtindikun ma ñivi ndra chī'in yuu.

²⁷ Tajan ora chāa ndiko ma ndra jandaru ma nuu kùu junta jà'a ma ndracha'nu, tajan chāndaka ndra ndra nuu ka'iin ma ndracha'nu chà'nda tiñu. Ta te'en kīcha'a chikatu'un ma sutu chà'nda tiñu nuu ma ndra tatun Jesuu:

²⁸ —¿Ta naja tūvi jà'a ndo ma ña kàtitu'un ndi nuu ndo? ¿A tūvi chàku'uni ndo ora kà'an xaan ndi ña na tūva iyo yí ña ja'a ndo ña jàna'a ndo tu'un Jesuu nuu ma ñivi? Va ndyo'o ti tūvi nī jachi'in ndo ma ña kà'an ndi nuu ndo. Ta vitin tandi'i ñivi ñuu Jerusalén i'ya, cha chito na ndisaa ma ña jàna'a ndo. Ta juuni kà'an ndo ña maa ndi kùu ma ndra chā'ni

Jesuu. —Takan kàti ma ndra sutu cha'nu nuu ndra.

²⁹ Tajan nāka'an Petu' chi'in inga ma ndra tatun Jesuu te'en nuu ma ndra sutu cha'nu:

—Ìyo ga yi ña jà'a ndi ma tiñu kà'an Ndioo, kua ma tiñu kà'an ndyo'o ndian kùu ñivini. ³⁰ Vati Ndioo, ra kùmi ñivio ndian chīyo taji'na, juuni rakan kùu ra ña jànataku ndiko ra Jesuu.

Ta Jesuu ikan kùu ra ña chā'ni ndo nuu kruu ndia.

³¹ Ta vitin Ndioo kāni'i ra ra ta jākunandi ra ra chiyo kua'a ra nuu iyo ndatu ra.

Ta juuni Ndioo ikan, kùu ra ña chā'a ra ndatu ra nuu Jesuu ña na jakakú ra yo, ta ka'nda ra tiñu nuu yo ndia, ikan na ndikoni'i yo iti' Ndioo, ta ndakuu yo ndian cha jānaa Ndioo kuati. ³² Ta cha'a' ña'a ndyu'u chito ndi ti ña ndicha kùu yí. Ta nda ma Tati Í Ndioo, chā'a yí kuenda naja kua kùu yí ndia, vati induku iyo yí chī'in ndi, ti chà'a Ndioo yí ña na koo yí chī'in ndisaa ndian jàchi'in ña kà'an ra. —Takan kàti

Petu' chī'in ma ndra sutu cha'nu.

³³ Ta ora chīni ma ndracha'nu ka'iin ti'vi, ma tu'un kà'an ma ndra tatun Jesuu, tajan nduva'a kuii kāyuni ndra, ta kūuni ndra ka'ni ndra ndra. ³⁴ Va tañu ma ndracha'nu ikan ndaa iin ra fariseu, ra nāni Gamaliel. Ta rakan ti kùu ra iin matru jākua'a tutu Ndioo. Ta tiñu'u ma ñivi ra ti matru va'a kùu ra. Ta ma ora ikani, ndēta ra ta kīcha'a

ra kà'an ra nuu ma ndra jandaru, ña na tava ndra ma ndra tatun Jesuu iti' nuke'e nundani ma ora ikan, vati kùuni ra natu'un xe'e ra chi'in ma meru ra. ³⁵ Tajan te'en kicha'a ra kà'an ra nuu tandi'i ma ndracha'nu ka'in ikan:

—Ndyo'o ndracha'nu ñuu Israel, ¡na ja'a ndo kuenda nuu ndo cha'a' ña ni ja'a ndo chi'in ndra'ya! ³⁶ ¡Na kuku'uni ndo ti taji'na chiyo iin ra chūnani Teudas! Ta rakan ti chānini ra ti iin ra ka'nu ndicha kuu kuu ra. Tajan ni'i ra iin kumi cientu ndra'ii ña chākunuu ndra chi'in ra. Va kēta iin kivi ña chā'ni inga ñivi ma Teudas. Ta ma ndian chākunuu chata ra, chīnu ndra kuà'an ndra. Ta ikan ndi'i ndisaa ma tiñu jà'a ra vati tüvi nda kuenda ma ña jà'a ra. ³⁷ Ta iti' nuuga chiyo inga ra chūnani Juda, ra ñuu Galilea. Ta ma tiempu ikan kuu ma kivi nakuiso na sivi ñivi. Ta rakan ti juuni ni'i ra kua'a' ñivi ña kākunuu chi'in ra. Va indukuni tā'an ra vati juuni chā'ni ma ñivi ra. Ta juuni chīnu ma ndian chākunuu chi'in ra kuà'an na ndia. ³⁸ Yakan va yu'u, kùuni katitu'in iin ma ña ndaa nuu ndo. ¡Na jaña ndo ña kànita'an ndo chi'in ma ndra tatun Jesuu i'ya! Ti tu tu'un ñivini kuu ma ña kàtitu'un ndra, kuu ya'a yi numini. ³⁹ Va tu tiñu Ndioo kuu ma ña jà'a ndra, na kuu jakutaxin ndo ndra. ¡Yakan va na ja'a ndo kuenda nuu ndo, ta koto kànita'an ndo chi'in Ndioo! —Takan kàti racha'nu Gamaliel chi'in ma

ndra jà'a junta.

⁴⁰ Ta ikan jan, jāchi'in ndio ndra ma ña kà'an ra. Yakan va chāki'in ndiko ndra ma ndra tatun Jesuu, ta kani ma ndra jandaru ndra chi'in yo'o. Tajan te'en nāka'an ma ndracha'nu nuu ndra:

—¡Na jaña ndo ña kàtitu'un ndo tu'un Jesuu nuu ñivi! —kàti ndra.

Tajan ma ora ikani jaña ndra ma ndra tatun Jesuu na ku'un ndra. ⁴¹ Takan kuu ta ora kēe ndio ndra kuà'an ndra, tajan nduva'a kuu chīsii ndio ndra, ti Ndioo chā'a ña na nde'e ndra tundo'o cha'a' ma tu'un Jesuu ña kàtitu'un ndra. ⁴² Ta ndisaa kivi kàtitu'un ndra, ta jàna'a ndra tu'un va'a Jesuu, ra kuu Cristu, nda nikuuni ve'e ñivi a veñu'u ka'nu ñuu Jerusalén.

6

Kāchin ñivi chìnuni ucha ta'an ndra tindee tatun Jesuu

¹ Takan kuu yakan va ma tiempu ikan, tiá ndōkua'a' ma ñivi chìnuni tu'un Jesuu. Ta tañu na, juuni iyo ndian kà'an tu'un griegu, ta juuni iyo ndian kà'an tu'un hebreu. Ta kicha'a ma ñivi ña'a, ndian kà'an tu'un griegu kànita'an yu'u vi chi'in ma ñivi kà'an hebreu, ti kàti vi ti ñivi ña'a griegu ña ndōo nda'vi, töve ni'i induku vi ma ndatiñu ña chiniñu'u vi kua inga vi ña kindoo nda'vi. Vati ma ndian chìnuni jàchaa na ña kachi vi nani kivi. ² Yakan va ndi uchi uvi ma ndra tatun Jesuu, jākuti'vi

ta'an ndra chi'in ndisaa ma ndian chìnuni tu'un Jesuu, tajan te'en nāka'an ndio ndra chi'in na:

—Töve va'a ña jãña ndi ña kàtitu'un ndi tu'un Ndioo, kua ña jacha ndi ña kachi ñivi ti na küyati ndi ja'a ndi nduvi tiñu. ³ Yakan va ndyo'o yani, ¡va'aga ña ku'un ndo kachin ndo ucha ta'an ma ndra iñu'u ña iyo tañu ndo! Va nanduku ndo ma ndra iyo chinituni, ta iyo Tati Í Ndioo chi'in ndia. Ta nuu ndrakan iyo yi ña ku'va yo ma tiñu i'ya, ikan na jacha ndra ña kachi ma ñivi ña'a nda'vi. ⁴ Yakan va ndyu'u, endeeni kà'an ndi chi'in Ndioo, ta juuni endeeni kàtitu'un ndi ma tu'un Jesuu chi'in inga ñivi ndia.

⁵ Yakan va iin tu'un ndōo ndisaa na. Ta kachin na iin ra nàni Esteban. Ta rakan ti iin ra ya'a ga chìnuni ma tu'un Jesuu ta jàchi'in va'a ra ña kà'an ma Tati Í Ndioo. Takan kuu ta juuni kachin ndra ra nàni Lipe, Prócoro, Nicanor, Timón, Parmenas chi'in iin ra nàni Kula ndia. Ta rakan ti iin ra judíu ña kichi ñuu Antioquía kuu ra. Vati yuvi ra judíu kuu ra niku. ⁶ Ta ora cha kachin ndra ndra, tajan chãjana'a ndra ndra nuu ka'iin ma ndra tatun Jesuu. Ta ikan ndra tatun Jesuu jündii ndra nda'a' ndra xini ndra, ta kicha'a kà'an ndra chi'in Ndioo kuenda ndra cha'a' ma tiñu ni ki'vi ndra.

⁷ Yakan va kuàndokua'aga ma ndian chìnuni ñuu Jerusalén jà'a ma tu'un Ndioo ña kàtitu'un ma ndra

tatun Jesuu. Ta juuni iyo iin ndra sutu veñu'u judíu ña cha kicha'a jàchi'in ndra tu'un Jesuu ndia.

Tiin ndra Esteban, ta kuàndaka ndra ndra nuu ma ndracha'nu judíu

⁸ Va tava iyo ñamani, ta ndatu Ndioo chi'in Esteban, yakan va chi'in ma ndatu ikan, jàna'a ra kua'a' seña ta tiñu ka'nu nuu ñivi ñuu ikan. ⁹ Va chãa iin kivi ña chikuta'an ndra judíu chi'in Esteban. Ta ndrakan ti ndra kichi iti' veñu'u ndian judíu ña nàni: Veñu'u Ñivi Cha Kākú Nuu Tundo'o. Ta tañu ndra iyo ndra kichi ñu'u' Cirene, ta ñu'u' Alejandro. Juuni iyo ndra kichi ñu'u' Cilicia ta ñu'u' Asia. Ta ikan jan kicha'a ndra kànita'an yu'u ndra chi'in Esteban. ¹⁰ Va nã'iin ma tu'un kà'an ndra, tüvi nã tandaa yi ma tu'un kà'an ra. Ti ma tu'un ikan chi'in chinituni ma Tati Í Ndioo kà'an ra yi. ¹¹ Yakan va ma ndrakan, tia'vi ndra inga ndra ña na tisokuati ndra Esteban. Tajan ndrakan te'en nāka'an ndio ndra chata ra:

—Ra'ya kuu ra ña chini ndi ña endee kà'an ti'ini chata Moisés ta chata Racha'nu Ndioo ndia —kàti ndra. ¹² Takan kuu yakan va, te'en jã'a ndra ña jākayuni ndra ma ñivi ñuu ikan, chi'in ndracha'nu, ta ndra matru jākua'a tutu Ndioo ndia. Tajan tiin ndio ndra Esteban, ta chãndaka ndra ra nuu kütivi sutu cha'nu chi'in ndracha'nu judíu. ¹³ Ta juuni nanduku ndra ma ndra

tisokuati ndra chata chi'in tu'un vata. Tajan te'en nāka'an ndio ndra chata ra:

—Ra'ya kùu iin ra endee kùuni jaña ra ña kà'an ti'ini chata veñu'u ka'nu yo ta chata tu'un Ndioo taa Moisés taji'na ndia. ¹⁴ Ta juuni chíni ndi ña kà'an ra ti Jesuu, ra ñuu Nazaret, ni janduva ra veñu'u ka'nu i'ya, ta ni sama ra ndisaa ma costumbre ña kà'an ma racha'nu Moisés, ña iyo yi ña ja'a yo. —Takan kà'an ndra.

¹⁵ Yakan va ma ndra sutu cha'nu, ta ndisaa ma ndian ka'iin ikan, ora ndē'e ndra nuu Esteban ña kàa yi takua kàa nuu iin tati va'a ja'a tiñu nuu Ndioo.

7

Tu'un kà'an Esteban nuu ma ra sutu cha'nu

¹ Yakan va te'en kicha'a ndio ma sutu cha'nu chikatu'un ra nuu Esteban:

—¿A ndicha ma tu'un kà'an ndra chataun? —kàti ra.

² Tajan Esteban te'en nāka'an ndio ra chi'in ra:

—Ndyo'o yanj ta ndyo'o ndracha'nu, jna kuni va'a ndo ña ni ka'in! Ti Ndioo ka'nu kēta ra nuu Abraham, ra kùu ñivio chíyo taji'na ora chíyo ra ñu'u nāni Mesopotamia, ma ora takā'an ku'un ra koo ra ñuu Harán. ³ Ta ora kēta Ndioo nuu ra ta te'en nāka'an ra chi'in ra: “Na ndakoun ñu'un ta ñiviun, ta na ku'un iti' ni jana'i nuun”, kàti Ndioo chi'in ra.

⁴ Yakan va kēe ndio Abraham ñu'u' Caldea, ta kuà'an ndio ra kuàkoo ra ñuu

Harán. Ta ora cha chí'í tatá ra, tajan Ndioo táchi ra Abraham na kichi ra koo ra ñu'u' nuu iyo ndo vitin.

⁵ Va ma kivi ikan tüvi ni cha'a Ndioo ni ita'vi ñu'u' nuu Abraham ni nuu kundaa, vaji iin chiyo cha'a ra. Va Ndioo chā'a ra tu'un nuu Abraham ña tiá iti' nuu ni ku'va ra ñu'u' i'ya nuu ra.

Ta ora kuvi ra ni kindoo yi kuenda ma ñivi tata ra ña ni koo itaan a isaa. Yakan va ma tiempu ikan chā'a Ndioo tu'un nuu ra, vaji nī'iin se'e ra takā'an koo. ⁶ Tajan te'en nāka'an tuku Ndioo nuu ma Abraham: “Ma ndian kùu ñiviun ña ni koo tiá iti' nuu, ni koo na iin kumicientu kuiya iin ñuu nuu chika nuu yüvi ñu'u' na. Ta ikan juuni ni kuu na musu jàtiñu saani kuenda ma ñivi ñuu ikan ndia. Ta ndian iyo ñuu ikan, ni jande'e na tundo'o na.” Takan kà'an Ndioo nuu Abraham. ⁷ Takan kùu tajan te'en nāka'an tuku Ndioo nuu ra: “Yu'u ni jande'i tundo'o ma ndian ni jande'e tundo'o ma ñiviun. Ta ikan jan ma ñiviun ni kee ndiko na ma ikan, ta ni kichi ndiko na inga cha'a' ñu'u' i'ya. Ta i'ya juuni ni jaka'nu na yu'u.” Takan kàti Ndioo chí'in Abraham. ⁸ Tajan Ndioo jāndo'iin ra tu'un chí'in Abraham, ta nāka'an tuku ra chí'in ra ña na ka'nda ra ñii nuu ika ma ndra se'e ra, ikan na jana'a yi ti ndicha ña ñivi Ndioo kùu yo. Yakan va ora kēta una kivi ña kaku ma ra se'e ra Isaac, ta chā'nda ndio Abraham ñii nuu ika ra, tava kàti Ndioo chí'in

ra. Ta juuni takan jā'a Isaac chi'in ra se'e ra Jacob. Ta Jacob juuni takan jā'a ra chi'in ndi uchi uvi ndra se'e ra. Yakan va ndisaa ndrakan kūu ma ndra nunuu ña kūu ñivi ndisaa yo, ndian ñuu Israel niku.

⁹ 'Takan kūu ta juuni ma ndra se'e Jacob, ndra kūu ñivio ikan, kūu ndra ña xīko ndra ra yani ndra Kusé, ti tixin ndra ndē'e ndra ra. Yakan va xīko ndra ra nuu ma ñivi, ikan na kunda'a na ra ku'un na iti' ñu'u' Egiptu. Va Ndioo ra kūmi Kusé, ¹⁰ jākakú ra ra nuu ndisaa tundo'o ña ndē'e ra. Ta juuni chā'a ra kua'a' chinituni ra nuu ra, ikan na ni'i ra ma ñamani ma rey faraón, ra chà'nda tiñu ñu'u' Egiptu. Yakan va chā'a ma ra faraón tiñu kuvienu nuu ra ña na ka'nda ra tiñu nuu tandi'i ñu'u' Egiptu ta nda ma ve'e ra ndia.

¹¹ 'Ta ikan kēta iin kivi ña chíyo kua'a' tama ta tundo'o ndisaa ñu'u' Egiptu ta ñu'u' Canaán, ti töve ni'i ma ñivio, ndian chíyo taji'na, ma ña kachi na. ¹² Tajan ora chíto Jacob ña iyo trigu ñu'u' Egiptu, tajan tāchi ra ma ndra se'e ra, ndra kūu ñivio, ña na kujata ndra trigu iti' tikan. Ña'a kūu ma cha'a' nunuu ña chā'an ndra ñu'u' Egiptu. ¹³ Takan kūu ta ora chāa ndra cha'a' uvi, tajan nākoto ndio Kusé ndra, ña yani ra kūu ndra. Ta takan chíto ma ra faraón yo kūu ñivi Kusé. ¹⁴ Ta ikan Kusé tāchi ra tiñu chi'in ndra yani ra, ña na ku'un ndra kuka'an ndra chi'in tatá ndra, ra

kīndoo ñu'u' Canaán, ña na kichi ra ñu'u' Egiptu chi'in ma ndi uni xiko cha'un ta'an ma ndian kūu ñivi ra. Tajan ndisaa ña kuà'an ndio na ñu'u' Egiptu nuu iyo Kusé. ¹⁵ Ta takan kūu ña Jacob chā'an ra chākoo ra ñu'u' Egiptu. Ta ikan chí'í ra. Ta juuni ikan chí'í kua'a' ndian kūu ñivio taji'na ndia. ¹⁶ Va kēta iin kivi ña tāvani'i ndiko ñivio ma iki Jacob chi'in iki se'e ra ñu'u' Egiptu. Ta chākuchi ndra yi iin nuu ñaña ña jāta ma Abraham nuu ndra se'e Hamor ma ñu'u' Siquem taji'na.

¹⁷ 'Takan kūu ta ma ñivi ñuu Israel cha kuàndakuu kua'aga na ma ñu'u' Egiptu nuu chíyo na tatiempu ma ora chani kuyatin tiempu ña ni jachinu Ndioo tu'un chā'a ra nuu Abraham, ña ni ku'va ra ñu'u' nuu ra ta nuu tandi'i ñivi ra. ¹⁸ Ta ma ora ikan kēta inga rey, ra chà'nda tiñu ñu'u' Egiptu. Ta rakan ti tūvi nī nakoto ra Kusé, vati cha iyo kua'a' kuiya ña chí'í ra. ¹⁹ Ta rey ikan kūu ra ña jānda'viña'a ra ñuu yo. Ta jānde'e ra tundo'o ma ndian kūu ñivio ndia. Ta jā'a ra ña na ndakoo na ma ndiakwati se'e na, ikan na kivi na ta tūva ga kuinaa kua'a' na. ²⁰ Takan kūu ta juuni ma kuiya ikan kūu yi ña kaku Moisés. Ta rakan ti iin pa'a ña nduva'a kuii kùuni Ndioo nde'e ra kūu ra. Ta kūmi tatá ra chí'in ma'á ra ra tichi ve'e vi. Va ora chínu Moisés uni yoo ra, ²¹ tajan ndākoo ndio vi ra na kivi ra. Va nāta'an iin ña se'e ma rey faraón ra, ta ndāki'an ra,

ta jākua'nuan ra takua kùu iin ra se'e maa ña. ²² Ta ikan jākua'a ra tandi'i ña iyo chinituni ma ñivi egipciu ora kūmi ma ña se'e ra faraón ra. Yakan va ndākuu ra iin ra ya'a iyo chinituni chi'in ma tu'un kà'an ra, ta chi'in tiñu jà'a ra ndia.

²³ 'Ta ora chani chinu ra uvi xiko kuiya, tajan kīcha'a ra nàkanini ra, ti kùuni ra kunde'e ndiko ra ndian Israel ndian kùu ñivi ra ma nuu iyo na. ²⁴ Ta ora chānde'e ra nuu iyo na, ta ikan ndē'e ra ña nduva'a kāni iin ra ñuu Egiptu iin ra ñuu Israel, ra kùu ñivi ra. Ta ma ora ikani kī'vi ra tindee ra ma ra ñuu Israel. Ta takan chā'ni Moisés ma ra ñuu Egiptu cha'a' ma kuati ña jà'a ra. ²⁵ Jā'a Moisés takan, ti chānini ra ña ma ñivi maani ra ni ka'an na ña kùu ra iin ra jākakú ñivi ra iyo ñuu Egiptu chi'in ndatu Ndioo, kùuni ra. Takan chānini ra, va yöve takan kūu yi ti java siin chānini na. ²⁶ Tajan inga kivi Moisés nāta'an ra uvi ta'an ma ndra ñuu Israel ña kànita'an ndra. Ta ora kī'vi ra ña kùuni ra jakutaxin ra ndra, tajan te'en nāka'an ra nuu ndra: "Ndyo'o xaa, ta, ¿naja kànita'an ndo, ta juuni yani ndo kùu ndo?" Takan kāti ra chi'in ndra. ²⁷ Tajan ma ra jàti'ini chi'in meru ra, tīndani'ni ra Moisés ta te'en nāka'an ra nuu ra: "¿Yo tachi ñun ña na jañata'un ta na ka'ndaun tiñu nuu ndi? ¿Ta yo jāndaku ñun iin ra vesi, ra jāndondaa kuati kuenda Ndioo? ²⁸ ¿A

kùuniun ka'niun yu'u takua jà'un chi'in ma ra ñuu Egiptu iku?, kùuniun." Takan kāti ra chi'in Moisés. ²⁹ Tajan ora chīto Moisés ña kua'a' ñivi chīto ña chā'ni ra iin ra ñuu Egiptu, tajan ma ora ikani chīnu ra kuà'an ra inga ñu'u' ña nāni Madián. Ta ñu'u' ikan ti, vaji yūvi ñu'u' ra kùu yi, va ikan nī'i ra ñasi'i ra. Ta chākoo uvi ta'an se'e ra chi'an.

³⁰ 'Takan kūu ta ora yā'a uvi xiko kuiya ña iyo ra ma ikan, tajan chāa iin kivi ña kuà'an ra kuākakunuu ra iin tichi ku'u ña kāndii yatini iin yuku nāni Sinaí. Ta ikan ndē'e ra ña kàyu iñu ndu'va. Ta java ma iñu ikan ndē'e ra iin tati va'a jà'a tiñu nuu Ndioo. ³¹ Ta ora ndē'e Moisés yi, ndava kuà'an tati ra. Ta ora jākuyatin ra ra tiá, ikan na kuu nde'e va'aga ra yi, kùuni ra. Ta ikan jan te'en kīcha'a nāka'an ndio ma Racha'nu Ndioo chi'in ra: ³² "Yu'u kùu Ndioo ndisaa ñiviun, ndian chíyo taji'na. Kùu Ndioo kùmi Abraham, ta Isaac, ta Jacob." Ta ora chíni Moisés ña kà'an Ndioo te'en nuu ra, ta kīcha'a ra ndàyu ra jà'a ña ndasii ra. Ta cha'a' yakan kùu yi ña tūva ga kanani ra nde'e ra ma ikan. ³³ Tajan te'en nāka'an tuku Ndioo nuu ra: "Na tavaun ndichan indii cha'un, ti ma nuu ndaun ya'aga íi yi. ³⁴ Ta cha chīto va'i, ti vitin ndē'e ñivi tundo'o nuu iyo na ñuu Egiptu, ti cha chíni ña ndà'yu na. Ta yakan va vāchj jākakú na. ¿Na kichiun ti ni tachj ñun ñu'u'

Egiptu!” Takan kàti Ndioo chi'in Moisés.

³⁵ 'Ta ma ndian kũu ñivio chĩyo tatiempu ya'aga kũsooni na nde'e na nuu Moisés, ta kã'an na chi'in ra ña na kũuni na ña na kuu ra iin vesi, ra ka'nda tiñu nuu na. Va vaji takan chãnini na, va Ndioo kũu ra ña kãchin ra Moisés ña na ka'nda ra tiñu nuu na, ta jakakú ra na nda'a' ma ñivi iyo ñuu Egiptu cha'a' ña tĩndee ma tati jà'a tiñu nuu Ndioo ra ora keta yi nuu ra ma nuu kàyu ma iñu ndu'va tichi ku'u. ³⁶ Yakan va Moisés kũu ra ña tãvani'i ra ma ñivio, ndian chĩyo taji'na ma ñuu Egiptu. Ta jã'a ra ndatu ta seña, ikan na nde'e ma ñivi yi ma ora jãkakú ra na ñu'u' Egiptu, ta ora jãchiyo ra Tañu'u Kua'á chi'in na ndia. Ta juuni jã'a ra ndatu ta seña kuenda na ma ndi uvi xiko kuiya ña chãkunuu ra chi'in na tichi ku'u. ³⁷ Takan kũu ta juuni ma Moisés kũu ra ña kãtitu'un ra te'en nuu ma ndian israelita: “Ndioo ni ja'a ra ña na keta iin ra kãtitu'un tu'un yu'u Ndioo tañu yo, indukuni kua mai”, kàti ra. ³⁸ Takan kũu ta juuni chã'an ma Moisés ma junta chĩyo ma tichi ku'u nuu kãcha'an ma ndian israelita. Ta ma siki iin yuku nani Sinaí nĩ'i ra tu'un Ndioo jã'a iin tati jà'a tiñu nuu Ndioo, tajan jãna'a ndiko ra yi nuu ma ndian ñivio chĩyo taji'na ndia. Ta ma Moisés ikan nĩ'i ra ma tu'un Ndioo ña jãna'a nuu yo naja kua ni'o na koo yo endeeni ndia.

³⁹ 'Va ma ndian kũu ñivio chĩyo taji'na, tũvi nĩ kuuni na jachi'in na ma ña kã'an Moisés. Ti java kũxaan na ra, va ma ña chãnini na kũu yi ña na chikoni'i ndiko na ñuu Egiptu. ⁴⁰ Takan kũu tajan te'en kà'an ndio na chi'in Aarón, ra yani Moisés: “iNa ja'un uvi uni ndioo ña na ka'nda tiñu nuu ndi, ti tõe chito ndi nayi jà'a chi'in Moisés, ra tãvani'i yo ñuu Egiptu!”, kàti na. ⁴¹ Ta ikan jã'a na iin yutun íí ña oro ña kãa takua kãa iin vecerru. Tajan chà'ni ndio na kiti ña sòkó na nuu run, ta jà'a na iin viko kuenda ma ndioo ña jã'a na chi'in juuni nda'a' na. ⁴² Yakan va Ndioo chũndachiyo ra xiin na, ta ndãkoo ra na, ta chã'a ra ña na jaka'nu na chele ña iyo andivi. Yakan va cha'a' yakan kũu yi ña te'en kà'an ma tutu tãa ma ndra kà'an chi'in tu'un yu'u Ndioo:

Ndyo'o ndian israelita,
ndicha kuii ti Ndioo
kui,

va yöve nuu yu'u, sòkó ndo
kiti ña chà'ni ndo
ora chãkunuu ndo
tichi ku'u ma uvi xiko
kuiya.

⁴³ Vati tiá kũuni ndo nde'e
ndo ma yutun íí ña
nani Moloc nuu indii
yi tichi veñu'u ja'ma.

Ta tiá kua'a' kũuni ndo nde'e
ndo chele ma ndioo ña
nani Refán kua yu'u
ndia.

Ndisaa yakan kũu ma ndioo
ñã jãtuvi maa ndo
chi'in nda'a' ndo.

Ta juuni yakan kùu ma ña
jàka'nu ndo ndia.

Yakan va ni namai ma ñu'u'
ndo.

Ta ni jaku'in ndo iti' nuu
chika ga ma iti' ñu'u'
Babilonia, kàti Ndioo.

44 'Ta ma ndian ñivio chīyo taji'na, tichi ku'u ikan iyo iin veñu'u kùva'a chi'in ja'ma. Ta juuni tichi yi kàndii yuu ña ndiso tu'un ley Ndioo nuu. Vati takan kà'an Ndioo chi'in Moisés ña na jandova'a ra yi takua kàa ma ve'e ña jàna'a ra nuu ra. 45 Yakan va ma veñu'u ikan, jàya'a ndra yi nuu ndra se'e ndra. Ta ndrakan ndiso ndra yi, kīchaa ndra ñu'u' i'ya ora jākanaa ndra kua'a' kuati chi'in ñivi yūvi judíu jà'a Josué. Vati Ndioo tindee ra Josué, ña jākunu ra ñivi yūvi judíu ñu'u' i'ya. Takan kūu ña jàka'nu ndian kūu ñivio Ndioo tichi veñu'u ja'ma ndaa ikan, nda kati kēta tiempu ña ndàki'in Rey David tiñu. 46 Ta ma Rey David, nī'i ra ñamani nuu Ndioo. Tajan chīkatu'un ra nuu Ndioo tu kuu jandova'a ra inga veñu'u chi'in yuu ña kùu koo Ndioo ra jàka'nu tatá yo Jacob ora chīyo ra tatiempu. Ta ikan kùu jaka'nu ñivio ra tichi yi, kàti David chi'in Ndioo. Va nī kuu yi. 47 Vati Salomón, ra se'e David, kùu ma ra jà'a ma veñu'u ka'nu kuenda Ndioo. 48 Vaji ma Ndioo iyo andivi, tüvi iyo ra ma tichi ve'e jàndova'a ñivi, yakan va te'en nàka'an

ma ra kà'an chi'in tu'un yu'u Ndioo taji'na cha'a' yi:

49-50 Andivi kùu ma nuu nandì chà'ndai tiñu, kàti Ndioo.

Ta ñuñivi kùu nuu nìndee cha'i.

Yakan va tu takan kùu yi, çta naja kua kuu ja'a ndo iin ve'e kuendai?, kùuni ndo. ¡Na kuu yi!

Ti yu'u kùu ma ra jātuvi tandi'i ma ña iyo ñuñivi i'ya,

yakan va na kuu ja'a ndo iin ve'e nuu koi ña nìndei, kàti ma Racha'nu Ndioo.

Takan kà'an ndra kà'an chi'in tu'un yu'u Ndioo.

51 '¡Va ndyo'o ya'a ndava anima ndo, ti indukuni jà'a ndo takua jà'a ma ndian tüvi chìnuni ña kūu ñivio chīyo tatiempu! Vati tüvi jà'a ndo ma ña kùuni ma Tati Í Ndioo ña jà'a ndo. 52 Ti ma ndian kūu ñivio chīyo taji'na, jāti'ini na chi'in ndra kà'an chi'in tu'un yu'u Ndioo, nda kati chā'ni ndra ndra. Ti juuni maa ndrakan kātitu'un ndra ti ni kichi ma Cristu, ra kùu iin ra ndaa. Ta vitin ma ra ndaa ikan, cha kīchi ra, va ndyo'o, ti xīkoña'a ndo cha'a' ra, ta juuni maa ndo chā'ni ndo ra. 53 Vaji ndyo'o cha nī'i ndo ma ley Ndioo jà'a ma tati jà'a tiñu nuu ra, va nda vitin juuni takà'an jachi'in ndo ma ña kà'an yi.

Nuu chī'í Esteban

54 Takan kūu ta ora chīni ndra ña te'en kà'an Esteban, ta ndava kārī'u nu'u ndra ña

kūxaan ndra nde'e ndra nuu ra. ⁵⁵ Va tava Esteban ya'a iyo Tati Íí Ndioo chí'in ra. Ta ora káni'i ra nuu ra ndè'e ra iti' andivi, ta ikan ndè'e ra nuu iyo Ndioo ña chà'nda ra tiñu, ta Jesuu ndaa ra chiyo kua'a ra ndia. ⁵⁶ Ta ora ndè'e Esteban ma iti' andivi, tajan te'en nāka'an ra nuu ndra ka'iin chí'in ra:

—iNde'e ndo! Ti vitin ndè'i ña endee nūna tichi andivi. Ta Jesuu ra Se'e ñivi tāchi Ndioo, ndaa ra chiyo kua'a Ndioo. —Takan kāti Esteban chí'in ndra.

⁵⁷ Va ndrakan chāsi ndra so'o ndra, ikan na töve kuni ndra ña kà'an ra. Tajan endee kùvaa ndra kuà'an ndra nuu ndaa Esteban. ⁵⁸ Ta tāvani'i ndra ra iti' yu'u ñuu, ta ikan kīcha'a kàni ndra ra chí'in yuu. Ta ma ndra testigu ndra nunuu ndra ji'na ga káni yuu chata Esteban, tāva ndra ja'ma isukun ndra, ta chā'a ndra yi nuu iin ra tivaa, ra nàni Saulu, na kumi ra yi. ⁵⁹ Juuni yanga káni ndra yuu chata Esteban, ta te'en nāka'an ra chí'in Ndioo:

—iYo'o Racha'nu Jesuu, na ndaki'un animai vitin! —kāti Esteban.

⁶⁰ Ta ikan jan chūnandi chiti ra ta nāka'an ni'i ra:

—iYo'o Racha'nu na tisokuatiun ndra cha'a' ma kuati jà'a ndra! —kāti ra.

Tajan ora chinu kà'an ndio Esteban te'en, ta chí'í ra.

8

¹ Tajan ma rayoko nàni Saulu, ndaa ra nuu chí'í ma

Esteban ña kàtitu'un ra ti va'ani jà'a ndra ña chā'ni ndra ra.

Saulu, kùuni ra kanita'an ra chí'in ñivi chìnuni tu'un Jesuu

Takan kūu ta juuni ma kivi ikan ndisaa ma ñivi chìnuni tu'un Jesuu ña iyo ñuu Jerusalén, kīcha'a na ndè'e na kua'a' tundo'o jà'a ma ndian chà'nda tiñu nuu ñivi judíu. Yakan va chīnu na kuà'an na kuàkuita kuati na ta'ii'iin ñuu ña kàndii iti' ñu'u' Judea ta ñu'u' Samaria ña kùuni na kakú na. Va ma ndra kùu tatun Jesuu, töve kuà'an ndra, vati kīndoo ndra ñuu Jerusalén. ² Takan kūu tajan uvi uni ma ndra jàka'nu Ndioo nduva'a kuii va'a, kīcha'a ndra kàchaku ndra cha'a' Esteban, tajan chākuchi ndio ndra ra. ³ Ta ma tiempu ikan Saulu jànde'e ra tundo'o ma ndian chìnuni tu'un Jesuu. Ta kì'vi ndio ra tave'e tave'e na, ma ñivi ña'a' a ra'ii, tāvani'i ra na ve'e na, ta tì'i ra na vekaa cha'a' ña chìnuni na.

Ra nàni Lipe, kàtitu'un ra tu'un Jesuu nuu ñivi ñu'u' Samaria

⁴ Takan kūu va ma ñivi kēe ma ñuu Jerusalén chitakuati na ta ñuu ta ñuu, kīcha'a na kàtitu'un na tu'un Jesuu ma nuu chāa na. ⁵ Yakan va iin ma ra chākunuu chí'in na, ra nàni Lipe kēe ra kuà'an ra iti' ñuu ka'nu kàndii ñu'u' Samaria. Ta ikan kīcha'a jàna'a ra nuu na tu'un Cristu. ⁶ Kua'a' ma ñivi ñuu ikan, kùti'vi na ta jāchi'in na ma tu'un

ña kàtitu'un Lipe, cha'a' ña ndē'e na ndisaa ma ndatu Ndioo ña jà'a ra. ⁷ Tajan kua'a' ñivi iyo tati xaan chi'in, ora chīni na tu'un Cristu ña kà'an Lipe, tajan kīcha'a ma tati xaan kànachaa yi, tajan kēe ndio yi na. Ta juuni ndā'a kua'a' ndian cha'a pe'lu jà'a ra ndia. ⁸ Ta cha'a' ña'a kùu yi ña ma ñivi ñuu ikan ya'a ga chīsii na.

Simón rakui'na

⁹ Takan kūu ta ma ñuu ikan iyo iin ra nàni Simón. Ta rakan ti tatiempu jānda'viña'a ra kua'a' ñivi ñuu Samaria chi'in tu'un kui'na ña chīto ra. Ta ndava kuà'an tati na jà'a ra chi'in ma tiñu ña ya'a chīto ra. Ta chi'in yakan jà'ani ra ti iin ra ka'nu kùu ra ndia. ¹⁰ Yakan va ndisaa ma ñivi cha'nu, ta nda ndiakwati jàchi'in na ndisaa ma ña jà'a ra. Tajan te'en nāka'an ndio na ora ndē'e na ña jà'a ra:

—Ra'ya kùu iin ra ka'nu ña iyo ndatu Ndioo chi'in —kàti na.

¹¹ Ta ma ñivi ikan endee tüvi jàña na ña jàchi'in na ndisaa ma ña kà'an ra, ti cha jānda'viña'a ra na kua'a' tiempu chi'in ma tu'un kui'na ña chīto ra. ¹² Vati ora chīnuni na iin tu'un Ndioo ña kàtitu'un Lipe kuenda ña naja kuu ki'vi na nuu chà'nda Ndioo tiñu ta naja jākakú Jesucristu yo chi'in ndatu ra, ndisaa ñivi, ña'a' a ra'ii, kūnduta na ma ora ikani, ti chīnuni na ma ña kà'an ra. ¹³ Takan kūu tajan ma ra nàni Simón juuni

chīnuni ra ña kà'an ma Lipe, ta kūnduta ra ndia. Tajan tāndikun ndio ra chàkunuu ra chata Lipe, nuu kuà'an ra. Ta ora ndē'e ndio ra ma ndatu ta seña ña jà'a ma Lipe tajan ndava kuà'an anima ra.

¹⁴ Va ora chīto ma ndra tatun Jesuu, ndra iyo ñuu Jerusalén, ña ñivi iyo ñu'u' Samaria cha chīnuni na tu'un Jesuu, tajan tachi ndio ndra ra nàni Petu' chi'in Xuva na ku'un ndra ma ndakan. ¹⁵ Takan kūu tajan ora chāa ndra ma ñu'u' Samaria, tajan kīcha'a ndra kà'an ndra chi'in Ndioo kuenda ma ñivi chīnuni, ikan na ndaki'in na ma Tati Í Ndioo, ¹⁶ ti juuni takā'an koyo ma Tati Í Ndioo chata nī'in na, ti tava kūndutani na chi'in sivi Racha'nu Jesuuni. ¹⁷ Yakan va Petu' chi'in Xuva, jūndii ndra nda'a' ndra xini ma ndian chīnuni ikan, na ki'vi ma Tati Í Ndioo tichi anima na. ¹⁸ Takan kūu ta ora ndē'e ma Simón ña kīchakoyo ma Tati Í Ndioo ora jūndii ndra ma nda'a' ndra xini ma ndian chīnuni, tajan kīcha'a ra chà'a ra xu'un' nuu ndra cha'a' ña kùuni ra ni'i ra ma ndatu indukuni kua maa ndra. ¹⁹ Tajan te'en nāka'an ndio ra chi'in ndra:

—Xiko ndo ma ndatu i'ya nui ikan kùu ku'vai Tati Í Ndioo nuu ndisaa ñivi jūndii nda'i xini —kàti ra.

²⁰ Tajan te'en nāka'an ma Petu' chi'in ra:

—¡Na naa ma xu'un' chi'un!, vati chīniniun ti chi'in xu'un' kùu jataun ma ndatu Ndioo ña chà'a saani

ra nuu yo. ²¹ Yakan va yo'o, na tüvi iyo yi ña ja'un ma tiñu i'ya. ¡Vati kuenda Ndioo ma ña chàniniun chi'in animaun na tüvi va'a yi! ²² ¡Na ndakoun ma ña kini ña chàniniun! Ta na ka'an nda'viun chi'in Ndioo, nde'o tu jaka'nuni ra ñun cha'a' ma ña kini ña chàniniun chi'in animaun. ²³ Vati cha chitói ti iin ra ya'a tixin kùun, ta juuni kùun iin ra kùu ndakoo ña jà'a ma kuati ndia. —Takan kàti Petu' chi'in ra.

²⁴ Tajan te'en nāka'an ndio ma Simón:

—Na ka'an ndo chi'in Ndioo cha'i, ikan na tüvi ta'in takua kà'an ndo ña ni ta'in —kàti ra.

²⁵ Tajan ora cha chīnu ña kàtitu'un Petu', Xuva ta chi'in Lipe tu'un Jesuu nuu ma ñivi, ta jàna'a ndra ndatu Ndioo nuu na. Tajan chīkoni'i ndiko ndra kuà'an ndra iti' ñuu Jerusalén. Ta ninii iti' kuà'an ndra jàna'a ndra tu'un va'a cha'a' Racha'nu Jesuu nuu ma ñivi iyo ma ñuu kuati kàndii ñu'u' Samaria.

Lipe chi'in iin ra kīchi iti' ñu'u' Etiopía

²⁶ Takan kūu tajan iin tati jà'a tiñu nuu Ndioo, te'en nāka'an yi chi'in Lipe ma ñuu Jerusalén:

—¡Ndeta! Ta keun ta ku'un iti' ninuu ta ikan ndaki'un iti' kuà'an ñuu nàni Gaza. Ta ma iti' kuà'an ñuu ikan, ti ya'a yi iin tichi ku'u —kàti yi.

²⁷ Tajan ndēta ndio ma Lipe ta kēe ra kuà'an ra.

Ta ma tichi iti' kuà'an ra, chīkuta'an ra iin ra indii tichi carreta ña kīchi ñu'u' Etiopía. Ta rakan ti ndiso ra tiñu ña kùmi ra ndisaa ña va'a iyo nuu ma reina ña chà'nda tiñu nuu tandi'i ñivi ñu'u' Etiopía. Ta rakan ti chā'an ra chājaka'nu ra Ndioo ñuu Jerusalén. ²⁸ Ta iti' chīkoni'i ra kuà'an ra ñuu chi'in run, tajan nàndi ra jàkua'a ra tutu taa ra Isaía, ra kà'an chi'in tu'un yu'u Ndioo taji'na. ²⁹ Tajan ma Tati Íí Ndioo, te'en nāka'an ndio yi chi'in Lipe:

—Kua'an kuàjayatiun ñun nuu kuà'an carreta ikan —kàti yi chi'in ra.

³⁰ Tajan ora kūyatin ndio ma Lipe yatin xiin run, tajan chīni ra ña ma ra Etiopía jàkua'a ra tutu Ndioo taa Isaía. Ta ikan jan chīkatu'un Lipe nuu ra:

—¿A kùtuniniun ma ña jàkua'un? —kàti ra chi'in ra.

³¹ Tajan te'en nāka'an ma ra Etiopía chi'in ra:

—¿Na ja'un kùu kutuninì ña kà'an yi, tuva töve yo jàna'a nui? —kàti ra.

Ta ikan jan kà'an ra chi'in ma Lipe, na ndaa ra ta kunnandi ra yatin xiin ra.

³² Takan kūu ta ma nuu kuà'an ma ra Etiopía jàkua'a ra te'en kà'an yi:

Ni ta'an ra takua tà'an iin mvechala ora kuàndaka na ri nuu ni kuvi ri.

Ta juuni takua tà'an ma mvechala ña tüvi ndà'yu ri ora sòkon na ixi ri,

takan ni tà'an ra ndia,

ti taxiini ni kindoo ra ora ni nde'e ra tundo'o.

33 Yakan va ora nde'e ra tundo'o töve ni keta ni'iin yo kà'an cha'a'ra.

Vati rakan chí'í ra, ta töve ni chiyo ni'iin se'e ra,

ti ma ñivi kīndaa na ma kivi ña ni koo ra ma ñuñivi.

34 Tajan te'en nāka'an ndio ma ra Etiopía chí'in ma Lipe:

—Chikain ñamani nuun na katitu'un nui, ¿yo chata kā'an ma ra kà'an chí'in tu'un yu'u Ndioo taji'na? ¿A juuni chata maa ra, a chata inga tuku ra kà'an ra? —kàti ra.

35 Ta juuni ma tu'un ña já jākua'a ma ra Etiopía ikan, Lipe nāka'an ra ti juu cha'a' Jesuu kà'an yi, tajan kīcha'a kàtitu'un kachin ra tu'un cha'a' Jesuu naja kua jākakú ra ma ñivi ndia. 36 Tajan ma tichi iti' nuu kuà'an ndra, kēta ndra iin nuu iyo takuii, ta te'en nāka'an ra chí'in ma Lipe:

—iNde'e! Ti ikan iyo takuii. ¿A kùu kundutai ma ikan?, kùuniun. —Takan kàti ma ra Etiopía.

37 Tajan ma Lipe te'en nāka'an ra chí'in ra:

—Tu chìnuniun chí'in ndisaa animaun, kùu kundutaun —kàti ra.

Tajan te'en nāka'an ndio ma ra Etiopía chí'in ma Lipe:

—Juu chìnuni ña ma Racha'nu Jesucristu kùu ra, ra Se'e Ndioo —kàti ra.

38 Ta ikan jan nāka'an ra chí'in ra kùu musu ra, ña na kutaa ra ma carreta. Tajan ora chūndaa

ndio run, ta nūu ndio ma ra Etiopía chí'in ma Lipe nuu iyo takuii. Ta ikan jan Lipe kīcha'a ndio ra jākunduta ra ra. 39 Tajan ora kēe ndio ndra tichi takuii, tajan ma Tati Í Ndioo ndāki'in yi Lipe. Ta töya ni nde'e ndio ma ra Etiopía ra inga cha'a'. Va ya'a chīsii ra kēe ndiko ra kuà'an ra chí'in carreta ra. 40 Takan kūu ta ma Lipe kēta ra ñuu nàni Azoto. Ta ma iti' yà'a ra kuà'an ra kuàkatitu'un ra tu'un Jesuu nuu ma ñivi ndisaa ñuu nda kati chāa ra ñuu nàni Cesearea.

9

Saulu, ndakoo ra kuati ja'a ra ta kivi ra iti' kuà'an Racha'nu Jesuu

(Hch. 22:6-16; 26:12-18)

1 Ta Saulu endee töve ndakoo ra ña kà'an ra, ti ya'a chàta'ani ra ña na ka'ni na tandi'i ma ndian chìnuni tu'un kà'an Racha'nu Jesuu, yakan va chā'an ra chānde'e ra nuu iyo sutu cha'nu chà'nda tiñu nuu ndra kùu sutu. 2 Ta chikan ra ña ja'a ra iin tutu kuenda ndra chà'nda tiñu veñu'u judíu iyo ñuu Damascu. Ta tutu i'ya kà'an yi ña tu nata'an ra ña'a' a ra'ii ña kuà'an iti' Jesuu, iyo yi ña na tindee ndra ra tiin ra na ta ku'un na vekaa ñuu Jerusalén.

3 Yakan va kēe ndio Saulu kuà'an ra iti' ñuu Damascu ndà'a ra ma tutu ikan. Va ora cha kuakuyatin ra ñuu Damascu, ta jana'ini ra nde'e ra iin ñu'ú tacha ña kīchi iti' andivi. Ta iin chikonuuni yi

ra. ⁴ Ta ndūva ra nuu ñu'u' jā'a yi, ta chīni ra iin tati ña te'en kà'an:

—Saulu, Saulu, ¿ta naja jànde'un tundo'o yu'u? —kàti yi.

⁵ Tajan te'en kīcha'a chīkatu'un ma Saulu nuu yi:

—¿Yo kùun, yo'o Racha'nu? —kàti ra.

Tajan ma tati te'en nāka'an yi chī'in ra:

—Yu'u kùu Jesuu, ra jànde'un tundo'o chata. Ta ya'a jàtakue'un ñun chī'in juuni maun, takua jà'a iin jundiki ora chàñu ri yutun xaan nuu ña ndà'a ma chito'o ri. ⁶ ¡Ndetā,

ta ki'viun ñuu Damascu ku'un! Ta ikan iyo iin yo ni katitu'un nuun nda ña iyo yi ña ja'un —kàti yi.

⁷ Tajan ma ndra kuà'an chī'in Saulu, nduva'a kuii yū'vi ndra ti chīni ndra ma tatini ña kà'an yi, va tüvi nī nde'e ndra ma ña kà'an.

⁸ Tajan ikan ndēta ndio ma Saulu, ta nūna ra tinuu ra, va nī kuu nande'e ra. Tajan tiin ndra ma nda'a' ra, ta kuà'an ndra chī'in ra iti' ñuu Damascu. ⁹ Ta ikan chíyo ra ñuu Damascu uni kivi ña nī kuu nde'e ra ta tüvi chāchi ra ta töve nī chí'i ra takuii ndia. ¹⁰ Nuu Damascu, iyo iin ra chīnuni tu'un Jesuu ra nàni Ananía. Ta kēta tati Racha'nu Jesuu nuu ra, ta te'en nāka'an yi chī'in ra:

—¡Yo'o Ananía! —kàti yi.

Tajan te'en nāka'an ma Ananía:

—I'ya iyo'i, yo'o Racha'nu —kàti ra.

¹¹ Tajan te'en nāka'an tuku ma Racha'nu chī'in ra:

—Ndetā ta ku'un iti' kai ña nàni Iti' Ndo'o, ta ve'e ra nàni Juda, nandukun iin ra ñuu Tarsu, ña nàni Saulu, ti ikan iyo ra kà'an chī'in Ndioo.

¹² Ta cha kētai ña kàtitu'in nuu ra ña ni ku'un nuu iyo ra, yo'o Ananía, ta ikan ni jundiun nda'un xini ra, ikan na kuu nande'e ndiko ra inga cha'a'. —Takan kàti ma tati ma Racha'nu Jesuu chī'in ma Ananía.

¹³ Tajan ora chīni ma Ananía ña kà'an ma Racha'nu te'en, tajan te'en nāka'an ndio ra:

—Yo'o Racha'nu, ya'a kua'a' ñivi kà'an chata ma ra nàni Saulu, ña maa ra jà'a ña ya'a ndè'e ma ñiviun ma tundo'o ma ndian chīnuni ma tu'in ma ñuu Jerusalén.

¹⁴ Ta vitin vāchi ra i'ya ndà'a ra iin tutu ña jā'a ma ra chà'nda tiñu nuu sutu. Ta ma tutu ikan kà'an yi ti ndisaa ñivi chīnuni tu'un kà'un ku'un na kundii na vekaa jà'a ra —kàti yi.

¹⁵ Va te'en nāka'an tuku ma Racha'nu chī'in ma Ananía:

—¡Kua'an!, ti mai kāchin ra ña na ka'an ra tu'in nuu ndisaa ñivi yūvi judíu, ta nda nuu ma ndra rey, chà'nda tiñu nuu na ndia. Ta juuni ni ka'an ra tu'in nuu ndian judíu ndia. ¹⁶ Vati ni jana'i nuu ra ña iyo yi ña nde'e ra tundo'o cha'a' ma tiñu mai ña ni ja'a ra. —Takan kàti tati Jesuu nuu Ananía.

¹⁷ Takan kūu ta ikan jan chā'an ndio ma Ananía

ma ve'e ikan. Tajan te'en nāka'an ndio ra ora jūndii ra nda'a' ra xini Saulu:

—Yo'o ra yanj Saulu, ma Racha'nu Jesuu, ra ndē'un tichi iti' nuu kīchiun, rakan tāchi yu'u ña na kichj jundii nda'i xiniun, ikan na kuu nande'un inga cha'a' ta koo Tati Í Ndioo chi'un —kati Ananía chi'in Saulu.

¹⁸ Ta ma ora ikani kēkoyo ña kaa takua kaa soo tiaka' tinuu ra, ta nānde'e ndiko ra. Tajan ndēta ndio ra, ta kūnduta ra. ¹⁹ Ta ora yā'a, tajan chāchi ra, ikan na koo ndiko ñāndee ra. Ta ikan chīyo ra kua'a' kivi chí'in ñivi chìnuni tu'un Jesuu iyo ñuu Damascu.

Kicha'a Saulu kàtitu'un ra tu'un Jesuu nuu ñivi iyo ñuu Damascu

²⁰ Takan kūu ikan kīcha'a Saulu jāna'a ra tu'un Jesuu ma tichi veñu'u nuu kùti'vi ñivi judíu. Ta ikan kàtitu'un ra nuu na, ti Jesuu kùu ra se'e Ndioo. ²¹ Ta ndisaa ma ndian chini ma ña kà'an ra ndava kuà'an tati na ña kà'an ma Saulu takan. Tajan te'en nāka'an ndio na:

—Ndicha, ña juu rakan kùu ma ra chàkunuu jānde'e tundo'o ma ñivi chìnuni tu'un Jesucristu ndian iyo ñuu Jerusalén. Ta vitin vāchi tiin ra ndian chìnuni tu'un ra i'ya, ta kùndaka ra na ku'un na chí'in ra nuu ndra sutu cha'nu, chà'nda tiñu ma ñuu Jerusalén. —Takan kà'an na.

²² Takan kūu va ma Saulu, tiaga kua'a' kà'an ra nuu ma ñivi ñuu Damascu ña ndicha

ña Jesuu kùu ma ra Cristu. Tajan nduva'a kuii jākanuu xini ma ndian judíu iyo ikan ña nī tūva ga chito na nayi ka'an na ña kànita'an yu'u na chí'in ra, ti ya'a kachin kà'an Saulu cha'a' Jesuu.

Saulu kakú ra tañu ñivi judíu

²³ Takan kūu ta ora cha kēta kua'a' kivi ña iyo ra ma ikan, tajan ma ndra judíu kùti'vi ta'an ndra. Ta ikan jāndo'iin tu'un ndra, ña kùuni ndra ka'ni ndra ma Saulu. ²⁴ Va ma Saulu cha chā'a ra kuenda ma ña chānini ndra ja'a ndra chí'in ra. Vati nduvi ta niñuu iyo tu'va ndra ma yuve'e ña iyo ma yu'u ñuu ikan ña ni ka'ni ndra ra. ²⁵ Takan kūu va juuni, ma ndra chìnuni tu'un Jesuu tīndee ndra ra. Ta tīndixe'e ndra ra tichi iin tuka, ta jānuu ndra ra iti' chata ma muru ña chikonuu ma yu'u ñuu. Ta takan kākú ra ora chanikuaa ma kivi ikan.

Saulu chàa ra ñuu Jerusalén

²⁶ Ora chāa Saulu ñuu Jerusalén, ikan kūuni ra ndo'iin ra chí'in ma ndra chìnuni tu'un Jesuu. Va ndisaa na yū'vi na ti tūvi chito na tu ndicha ña juuni ra chìnuni kùu ra. ²⁷ Yakan va iin ra nāni Bernabé chāki'in ra ra, ta jāna'a ra ra nuu ma ndra tatun Jesuu. Tajan ma Bernabé kàtitu'un ra nuu ndra, ti Saulu ndē'e ra ma Racha'nu Jesuu ta chīni ra tu'un kà'an ra ma tichi iti' nuu kīchi ra ndia. Ta ora chāa ra ñuu Damascu

töve nī yu'vi ra ma ora kātitu'un ra tu'un Jesuu nuu ma ñivi. ²⁸ Ta takan kūu ña kīndoo Saulu ñuu Jerusalén, ta chākunuu ra chi'in ndra. Ta tüvi yu'vi ra jàna'a ra chi'in ndatu Racha'nu nuu kua'a' ñivi. ²⁹ Ta tüvi jàña ra ña kātitu'un ra tu'un ma Racha'nu. Ta kånita'an yu'u ra chi'in ñivi judíu ndian kà'an tu'un griegu. Va ma ndiakan chånini na ka'ni na ra cha'a' tu'un Jesuu ña kātitu'un ra. ³⁰ Ta ora chīto ma ndra chìnuni tu'un Jesuu, ña takan kùuni na ja'a na chi'in ra, ta chāndaka ndra ra ñuu Cesarea. Ta ikan kēe ndiko ra kuà'an ra ñuu Tarsu. ³¹ Ta ikan ma veñu'u ñivi chìnuni tu'un Jesuu ka'iin ikan, ta ndisaa ñuu ñu'u' Judea, ta ñu'u' Galilea, ta ñu'u' Samaria, töva nī chiyo kuati chi'in yi. Ta endee tiñu'u na Racha'nu Jesuu, ta kuàkua'nu ñivi chìnuni tu'un ra tiaga, jà'a ña tīndee ma Tati Ií Ndioo na. Ta tiaga kua'a' na kīcha'a chìnuni tu'un Jesuu ta'ii'iin kivi jà'a yi ndia.

Nuu ndà'a ra nàni Enea

³² Ta ñuu ta ñuu chākunuu Petu' chānde'e ra ñivi chìnuni tu'un Jesuu. Ta ikan juuni chà'an ra chānde'e ra ñivi Jesuu iyo ñuu nàni Lida. ³³ Ta ikan nāta'an ra iin ra nàni Enea. Ta rakan ti cha iyo una kuiya ña kāndii ra nuu chito jà'a ña kūyutun ra. ³⁴ Tajan te'en nāka'an ndio ma Petu' chi'in ra:

—Yo'o Enea, Jesucristu kùu ra ña jànda'a ra ñun.

¡Ndeta, ta jandova'un nuu chitoun!

Tajan Enea ma ora ikani, ndēta ra ma nuu chito ti cha ndā'a ra. ³⁵ Tajan ndisaa ma ñivi iyo ñuu Lida chi'in ñuu Sarón ndē'e na ña ndā'a ra. Ta ma ora ikani, kīcha'a na chìnuni na tu'un Racha'nu Jesucristu.

Nuu nàtaku ña nàni Dorca

³⁶ Ma tiempu ikan iyo iin ña chìnuni tu'un Jesuu ña nàni Tabita ma ñuu Jope ña chi'in tu'un griegu nānian Dorca. Ña'a i'ya jà'a ña kua'a' ña va'a, ti tīndean ñivi nda'vi. ³⁷ Tajan ma kivi ikan, kī'in tundo'o ma ña nàni Dorca. Tajan chī'an. Ta jākuti na ma kuñuan. Ta ora cha yā'a jà'a na yi, tajan chāndaka na ma ñunda'yuan iin tichi ve'e iyo nda siki. ³⁸ Ta ma ñuu nàni Jope ti iyo yi yatin xiin nuu iyo ñuu nàni Lida, ikan iyo Petu'. Ta tava chīto ma ndra chìnuni tu'un Jesuu ña iyo Petu' ñuu ikan, yakan va tachi ndra uvi ta'an ma ndra kuàka'an chi'in ra na kichi ra numini. ³⁹ Ta ora chāa ndra ña kuàki'in ndra ra, ta numini vāchi ra. Ta ora chāa ndio ra chi'in ndra, ta chāndaka ndio ndra ra tichi ve'e nuu kāndii ma ñunda'yu. Ta ma tichi ve'e ikan, endee chāku ma ñivi kīndoo nda'vi cha'a' ña. Ta kāva nuu ndio vi ma Petu' ta kīcha'a ndio vi jàna'a vi nuu ra kua'a' va'a ja'ma ña jāva'a ma Dorca ora chīyo ña niku. ⁴⁰ Ta ikan Petu' kīcha'a ra kà'an ra chi'in ndisaa ma ñivi na kee na

ma tichi ve'e. Ta chūnandi chiti ndio ra kà'an ra chi'in Ndioo, ta kīcha'a ndio ra ndè'e ra ma nuu kàndii ma ñunda'yuan, tajan nāka'an ndio ra te'en:

—iYo'o Tabita! iNdeta!
—kàti ra chi'an.

Ta ora kā'an ma Petu' takan chi'an, ta nānde'e ndioan. Ta ora ndè'an ma Petu', ta chūnandi ndioan.
⁴¹ Tajan chāa ra tiin ra nda'a' ña. Ta jākutaa ndio ra ña. Tajan kāna ra ma ndra chìnuni tu'un Jesuu chi'in ma ñivi ña'a kindoo nda'vi. Ta jāna'a ra ña nuu tandi'i na. Va cha ndīto ña jà'a ra.
⁴² Ndisaa ña'a, chīto ninii ka'nu ma ñuu Jope yi. Ta ma ora ikani kua'a' va'a ñivi, kīcha'a na chìnuni na tu'un Jesuu.
⁴³ Ta Petu', ndōo ra kua'a' kivi ma ñuu ikan ve'e iin ra nāni Simón, ra jānatii ñii kiti.

10

Petu' chi'in Cornelii

¹ Ñuu Cesarea, iyo iin ra nāni Cornelii. Ta rakan ti ra capitán kuu ra. Ta chà'nda ra tiñu nuu kua'a' jandaru kuenda ñuu Roma ndra kīchi ñu'u' Italia.
² Ta rakan juuni jàka'nu ra Ndioo chi'in ndisaa ñivi ra ña iyo ve'e ra. Ta juuni tіндеe ra ñivi judíu chi'in kua'a' xu'un'. Ta kà'an ra chi'in Ndioo nani kivi.
³ Takán kuu ta kēta iin kivi iyo yi kaa unī chani'ini, tajan jā'a Ndioo iin ndatu ña jāketa ra iin tati jā'a tiñu nuu ra nuu ndaa ma Cornelii ña nānde'e kachin va'a ra yi. Tajan te'en kīcha'a kà'an yi chi'in ra:

—Yo'o Cornelii, xaa —kàti yi.

⁴ Tajan ora kā'an ma tati va'a jà'a tiñu nuu Ndioo takan, ta ndè'e ma Cornelii yi, ta ndava yū'vi ra. Tajan te'en nāka'an ndio ra ña kīcha'a ndio ra chīkatu'un ra nuu ma tati ikan:

—¿Nayi kùuniun yo'o Racha'nu? —kàti ra chi'in yi.

Tajan te'en nāka'an ndio yi chi'in ra:

—Ndisaa ña jà'un ña kà'un chi'in Ndioo, ta tіндеun ñivi nda'vi, ndisaa yakan chàta'ani Ndioo yi ta ti'i ra kuenda yi.
⁵ Yakan va na tachiun iin ndra na ku'un ndra ñuu Jope kuki'in ndra ra nāni Simón, ra nākoto ñivi ña juuni nāni Petu' ndia.
⁶ Rakan iyo ra ve'e inga ra nāni Simón. Ta rakan ti iin ra jānatii ñii kuu ra, ña iyo ra yu'u tañu'u. —Takan kàti ma tati jà'a tiñu nuu Ndioo chi'in Cornelii.

⁷ Ta ora kuà'an ma tati jà'a tiñu nuu Ndioo ña kā'an chi'in Cornelii, tajan kāna ndio ma Cornelii uvi ta'an ndra jà'a tiñu nuu ra. Ta juuni kāna ra iin jandaru ña jàtiñu kuenda ra, ra iyo tundeeni ra chi'in, ta juuni chìnuni ra tu'un Ndioo.
⁸ Yakan va ora cha yā'a ña kàtitu'un ma Cornelii ndisaa ña kuu nuu ndra, tajan tāchi ndio ra ndra iti' ñuu Jope.

Ña'a jàna'a Ndioo nuu Petu'

⁹ Takán kuu ta ora sama ndaa ma inga kivi, chani kuyatin ma ndra kuà'an

chata Petu' ñuu Jope. Tajan Petu' ma ora ikan ndāa ndio ra nda ve'e iyo nda siki, ti ikan kà'an ra chi'in Ndioo. ¹⁰ Ta ma ora ikan ti Petu' chisoko ra va já já'a na ma ña kùsama ra. Tajan ma ve'e siki nuu iyo ra, ndē'e ra iin nakuyi takua ndē'o yi ora chànio. ¹¹ Ndē'e ma Petu' ña nuna ma andivi ta vèchi nuu iin ña kàa takua kàa iin ja'ma ka'nu, ña ndikun ndi kumi chiyo tutun yi. ¹² Ta tichi ma ja'ma ikan ka'iin kua'a' kiti iyo kumi cha'a', ta kua'a' nuu saa chi'in koo ndia. ¹³ Ta ikan chini ra iin tati ña te'en kà'an yi chi'in ra:

—¡Ndetā yo'o Petu', na ka'niun ndri ta kachiun! —Takan kàti yi chi'in ra.

¹⁴ Tajan te'en nàka'an ndio ma Petu':

—Na kùu yi, yo'o Racha'nu, ti yu'u takā'an kuii kachì nī'iin cha'a' ma kiti ña kà'an ma ley Ndioo ti töve nàndoo ndri a va'a ña kacho ndri —kàti ra.

¹⁵ Tajan te'en kīcha'a ndiko ma tati ikan kà'an yi chi'in ra inga cha'a':

—Ma ña jànanndoo Ndioo, na kùu ka'un ña na vā'a yi.

¹⁶ Yakan va uni cha'a' kà'an ma tati ikan te'en chi'in ra. Ta ikan jan ndāa ndiko ma ja'ma ikan iti' andivi, kuà'an yi.

¹⁷ Ta ma Petu' ya'a nàkanini ra ta chitū'un ra ña nayi kùuni ma ña ndē'e ra ka'an yi. Ta ma ora ikan chāa ma ndra musu tachi Corneliu ma yuve'e ra, ta ndrakan ti ndra cha nànduku tu'un ndanu iyo ve'e ra nàni Simón kùu ndra.

¹⁸ Ta ora chāa ndra ma ve'e ra, tajan kīcha'a ndra chikatu'un ndra nuu ndian iyo ve'e ikan:

—¿A i'ya iyo ra nàni Simón Petu'? —kàti ndra.

¹⁹ Ta Petu' ti juuni nàkanini ga ra cha'a' ma ña ndē'e ra ora kā'an ma tati chi'in ra, tajan ma nuu nàndi ra ikan te'en kīcha'a nàka'an Tati Í Ndioo nuu ra:

—Yo'o Petu', uni ta'an ndra nànduku ñun yuve'e nda ninuu. ²⁰ Yakan va ndeta ta kua'an nda ninuu ta ka'un chi'in ndra, va na kùkanuun ku'un chi'in ndra, ti mai, tachi ndra —kàti yi.

²¹ Ta ora kā'an ma Tati Í Ndioo takan chi'in ma Petu', ta ma ora ikani nūu ndio ra ta chāa ra nuu ka'iin ndra. Ta te'en kà'an ra chi'in ndra:

—Yu'u kùu ma ra nànduku ndo. ¿Nda tiñu vèchi ndo? —kàti ma Petu' chi'in ndra.

²² Ta ndrakan te'en nàka'an ndra:

—Vèchi ndi kuenda ra nàni Corneliu, capitán chà'nda tiñu nuu jandaru. Ta rakan ti iin ra va'a kùu ra, ta ya'a jàka'nu ra Ndioo ndia. Yakan va ndisaa ñivi judíu tiñu'u na ra. Ta juuni kēta iin tati já'a tiñu nuu Ndioo nuu ra. Ta kàti yi chi'in ra ti na kichi ki'in ndi ñun, ta ku'un kukatitū'un chi'in ra ndisaa ma ña kùuni Ndioo ña kà'un. Ta rakan taso'o ra ña kàtitū'un —kàti ndra.

Petu' kuà'an ra nuu iyo Corneliu

²³ Takan kùu ta ma ora ikan, kā'an ma Petu' chi'in ndra, na ya'a ndra tichi

ve'e. Ta na kindoo ndra kusu ndra ma ve'e ra ikan ma chanikuaa ikan. Takan kũu ta ma inga kivi, ora kũndichin, kēe ndio ma Petu' ta kuà'an ndio ra chi'in ndra. Ta juuni kuà'an iin ndra chìnuni tu'un Jesuu iyo ma ñuu Jope chi'in ma Petu' ndia. ²⁴ Takan ma inga kivi chāa ndra ma ñuu Cesarea, nuu iyo ma Corneliu ndātu ra ndra. Ta ma Corneliu ti cha kũti'vi ra chi'in ndisaa ñivi ra, ta ndisaa ndian nākoto ra iyo yatin xiin ve'e ra ndia. ²⁵ Takan kũu ta ora cha yā'a Petu' tichi ve'e ra, tajan ma Corneliu chũnandi chiti ra nuu ra ña kũuni ra jaka'nu ra ra. ²⁶ Va ma Petu' ndōni'i ra ra ta te'en nāka'an ra chi'in ra:

—iNdeta, ta kundaun vati yu'u juuni ra'ii kàa takua kàun, kùì ndia! —kàti ra.

²⁷ Takan kũu ta ora juuni kà'an ga ra chi'in ma Corneliu, tajan kī'vi ndio ra tiá tichi ve'e ra. Ta ikan ndē'e ra ña ka'iin ti'vi kua'a' ñivi. ²⁸ Tajan te'en nāka'an ma Petu' chi'in na:

—Cha ch̀to va'a ndo ti iin ra judíu na kũu ku'un ra natu'un ra chi'in ñivi yũvi judíu. Ta na kũu ki'vi ra ve'e na, ti tōve chà'a ma Ley ñivi judíu ña jà'a ra yi. Va vitin Ndioo jàna'a nui ña na tũvi iyo yi ña ka'in ña nĩ'iin ñivi kũu ndian tũvi nàndoo nuu ra a ndian tōve va'a nuu ra. ²⁹ Yakan va ora chāka'an ndo chi'in, ta tũvi nĩ ka'in ña na kichĩ ti numini kēi vachĩ. Yakan va kũunĩ kotoi nda kuenda kũu yi ña kãna ndo

yu'u ña na kichĩ —kàti ma Petu' chi'in ma ñivi ikan.

³⁰ Tajan te'en nāka'an ndio ma Corneliu:

—Cha iyo kumi kivi ña ndíta yu'i juuni ma ora i'ya, ta ma kaa uni chani'ini ña nandi tichi ve'i kã'in chi'in Ndioo, ta kēta iin ra ñũ'u ja'ma tacha nui, ³¹ ña te'en nāka'an yi chi'in: “Yo'o Corneliu, Ndioo cha chĩni ra tu'un chikaun nuu ra. Ta juuni chāku'uni ra ndisaa ña jà'un ña tĩndeun ñivi nda'vi. ³² Na tachiun iin ndra ku'un ñuu Jope na kuki'in ndra ra Simón ña juuni nàni ra Petu'. Ta rakan ti iyo ra ve'e ra jànatii ñii. Ta juuni nàni ra Simón ndia. Iyo ra yatin yu'u tañu'u”, kàti yi chi'in. ³³ Yakan va numini tãchĩ ndra na kunanduku ndra ñun. Ta va'ani jà'un ña kĩaun. Ta vitin ndisaa ndi ka'iin nuu Ndioo. Yakan va kũuni ndi taso'o ndi ndisaa ma ña kãtitu'un ma Racha'nu Ndioo nuun ña iyo yi ña katitu'un nuu ndi —kàti Corneliu.

Kãtitu'un Petu' tu'un Jesuu ve'e Corneliu

³⁴ Takan kũu tajan te'en nāka'an ndio Petu':

—Vitin cha kũtuninĩ ti ndicha ña Ndioo inuu ndē'e ra ndisaa ñivi. ³⁵ Ta nda ñivi iyo nda ñuu nikuuni kĩ'in ra kuenda na tuva tiñu'u na ra, ta jà'a na ma ña va'a. ³⁶ Vati Ndioo tãchi ra tu'un nuu tandi'i ñivi judíu ña na jana'a na yi nuu na naja iyo yi na koo vii na chi'in ra jã'a Racha'nu Jesu cristu. Ta rakan ti kũu ra

chito'o ndisaa yo. ³⁷ Vati ndyo'o cha chito va'a ndo naja kua kũu tandi'i ñu'u' Judea niku. Ta ikan kīcha'a yi chi'in ñu'u' Galilea ora cha yā'a kātitu'un Xuva ña iyo yi ña kunduta na. ³⁸ Ti juuni ma tiempu ikan, chā'a Ndioo ndatu ra chi'in Tati Í ra nuu ma Racha'nu Jesucristu ra ñuu Nazaret. Yakan va chākunuu ra jà'a ra ña va'a. Ña ndisaa ndian ku'vi jà'a ma ndatu kui'na, jànda'a ra na. Ta ndisaa ña'a jā'a Jesuu yi ti Ndioo iyo ra chi'in ra. ³⁹ Ta cha'a' yakan ndyu'u kũu ndian ndē'e ndi ndisaa ña jā'a ra ñu'u' Judea chi'in ñuu Jerusalén. Ta ikan tātuu na ra nuu kruu, ta ikan chī'í ra. ⁴⁰ Va Ndioo, jānataku ndiko ra ra tichi uni kivi. Ta ora cha yā'a nātaku ndiko ra, ta jā'a Ndioo ña na keta ra nuu ndi. ⁴¹ Va tüvi nī keta ra nuu tandi'i ñivi, ti keta ra nuu ndyu'uni. Vati ndyu'u kāchin ra tatiempu ora takā'an kuvi ra, vati ndyu'u chāchi ndi ta chī'i ndi chi'in ra ora cha nātaku ra. ⁴² Ta maa ra tāchi ndi ña na katitu'un ndi nuu tandi'i ñuu, ti Ndioo chā'a ra tiñu nuu ra ña kũu ra, ra vesi, ra tiku'va tiñu cha'a' ndian ndito, ta juuni cha'a' ndian cha chī'í ndia. ⁴³ Yakan va ndisaa ma ndra kà'an chi'in tu'un yu'u Ndioo, ndra chīyo taji'na, kā'an ndra cha'a' Racha'nu Jesuu ndia. Ta juuni kā'an ndra ti ndian chìnuni tu'un ra, cha kũu ni'i na ña na naa kuati na jà'a ma ndatu ra. —Takan kàti Petu' chi'in ma ñivi ikan.

Tati Í Ndioo, vāchi koo yi chi'in ñivi yüvi judíu

⁴⁴ Takan kũu ta juuni kà'anga Petu' ndaa ra, ora kōyo ma Tati Í Ndioo chata ndisaa ma ñivi chini ña kà'an ra. ⁴⁵ Ta ma ndra judíu ña chìnuni tu'un Jesuu kuà'an chi'in ma Petu', ndava kuà'an tati ndra, ti juuni kōyo ma Tati Í Ndioo chata ma ñivi yüvi judíu ndia. ⁴⁶ Vati chīni ndra ña kīcha'a na kà'an na iin tu'un siin siin, ta takan jàka'nu na Ndioo. ⁴⁷ Yakan va te'en nāka'an Petu' chi'in ndra ka'lin chi'in ra:

—Cha kōyo Tati Í Ndioo nuu ñivi i'ya takua kōyo yi nuu yo. Ta vitin nda yo, na kũu ga ka'an ga yo ña kũu kunduta ñivi i'ya. —Takan kàti Petu' chi'in ndra kuà'an chi'in ra.

⁴⁸ Ta ikan tāchi ra na, na kunduta na chi'in ndatu Racha'nu Jesucristu. Ta ora cha yā'a kũnduta ma ñivi ikan, tajan jānini na ma Petu' na kindoo ra chi'in na, vaji najani kũu kàa kivi.

11

Kātitu'un Petu' nuu ñivi Ndioo iyo ñuu Jerusalén

¹ Ndra kũu tatun Jesuu chi'in inga ndian chìnuni tu'un ra iyo ñu'u' Judea, nī'i na tu'un ña ñivi yüvi judíu juuni chìnuni na tu'un Ndioo ndia. ² Va ora chāa tuku ma Petu' ñuu Jerusalén nuu iyo ma ñivi judíu ndian chìnuni ma tu'un Jesuu, ta ma ñivi ikan ti tīso na kuati nuu ra ta kīcha'a na kànita'an

yu'u na chi'in ra. ³ Ta te'en chikatu'un ndio na nuu ra:

—Yo'o Petu', ζta naja chā'un chānde'un nuu iyo ñivi yüvi judíu ta chāchiun chi'in na ndia? —Takan kàti na chi'in Petu'.

⁴ Tajan ma Petu' te'en kätitu'un ra nuu na naja kua kūu yi nda ora kīcha'a yi:

⁵ —Yu'u iyoi ñuu Jope, ta ikan kà'in chi'in Ndioo. Tajan ndē'i iin ña takua ndē'o ora chànio. Ta kàa yi takua kàa iin ja'ma ka'nu ña ndikun ndi kumi chiyo tutun yi, ña nūu yi nda yatin nda nuu nāndi.

⁶ Ta ikan ndē'e va'i tichi ma ja'ma ña ka'iin kua'a' kiti kumi cha'a, ta inga kiti ku'u, ta kua'a' nuu saa chi'in kua'a' nuu koo ndia. ⁷ Ta ikan chīni iin tati ña kà'an yi te'en chi'in: “iNdeta yo'o Petu', na ka'niun ta kachiun!”, kàti yi.

⁸ Ta yu'u te'en nāka'in: “Na vā'a yo'o Racha'nu, ti nī'iin cha'a' takā'an kachj kuñu kiti ña kà'an ley Ndioo ña töve nāndoo a va'a ña kachō”, kàti. ⁹ Ta ikan jan te'en nāka'an ndiko ma tati kichi iti' andivi chi'in inga cha'a': “Na vā'a kà'un takan cha'a' ña cha jānandoo Ndioo”, kàti yi. ¹⁰ Takan kūu tajan uni cha'a' kūu ña'a te'en, ta ikan ndāa ndiko ma ja'ma ikan iti' andivi chi'in ndisaa kiti vāchi chi'in yi niku. ¹¹ Ta ora juuni ndāa ga yi ma ikan, ta chāa uni ta'an ndra ñuu Cesarea, ña nānduku ndra yu'u ma ve'e nuu iyo ndi ikan. ¹² Ti ma Tati Í Ndioo tāchi yu'u, na ku'in chi'in ndra, na töve kàti ña

kūu ku'in kàti yi. Takan kūu ta juuni chā'an iñu ta'an ndra yanio ka'iin i'ya chi'in ndia. Yakan va ora chāa ndi ma nuu iyo Corneliu, ta kī'vi ndio ndi tichi ve'e ra. ¹³ Yakan va ma rakan ti kätitu'un ra nuu ndi ña kēta iin tati jà'a tiñu nuu Ndioo nuu ra ma ve'e ra. Ta ma tati ikan chūndaa yi nuu ra ta te'en nāka'an yi chi'in ra: “Na tachiun iin ndra ñiviun ñuu Jope, na kuki'in ndra iin ra Simón ra juuni nāni Petu' ndia. ¹⁴ Ta rakan ti kūu katitu'un ra naja kua kūu yi ña ni jakakú Jesuu ñun chi'in ndisaa ñiviun ña iyo ve'un.” ¹⁵ Yakan va ora kīcha'i kà'in chi'in ma ñivi ikan, ta ma ora ikani kōyo ma Tati Í Ndioo chata na indukuni takua kōyo yi chata yo taji'na. ¹⁶ Yakan va ora ikan chāku'unj tu'un kà'an ma Racha'nu Jesuu ti ndicha ña Xuva, jākunduta ra chi'in takuini, va ndyo'o vitin ni kunduta ndo chi'in Tati Í Ndioo. ¹⁷ Yakan va va'ani, tuva cha chā'a Ndioo juuni ña chā'a ra nuu yo, nuu ma ñivi ikan, cha'a' ña chīnuni tu'un Racha'nu Jesusristu. Yakan va yu'u, ζnda ra kūi ña kūu kasj ña jà'a Racha'nu Ndioo chi'in ñivi ikan?, kūuni ndo. iNa töve iyo yi ña ja'i takani! —Takan kàti Petu'.

¹⁸ Takan kūu yakan va ma ndian chīnuni iyo ñuu Jerusalén ora chīni na ña kà'an Petu', ta ma ora ikani taxiin kīndoo na. Ta ikan jan chi'in ma tu'un te'en kīcha'a na jàka'nu na Ndioo:

—Nduva'a kuii va'ani ti Ndioo juuni cha chā'a ra nuu ma ndian yūvi judíu takua chā'a ra nuu yo ndia. Vati juuni ndiakan cha jāña na ma kuati jà'a na ta kī'vi na iti' kuà'an Jesuu, ti ikan ni koo na endeeni chi'in Racha'nu Ndioo —kàti na.

Kì'vi kua'a' ñivi iyo ñuu Antioquía iti' kuà'an Racha'nu Jesuu

¹⁹ Takan kūu yakan va ora cha yā'a ña chī'í ma Esteban, tajan kīcha'a na jànde'e na tundo'o ta jàkunu na ma ñivi chìnuni tu'un Racha'nu Jesuu. Ta iyo ndian chīnu kuà'an iti' ñu'u' Fenicia, ñu'u' Chipre, ta ñuu Antioquía. Ta tandi'i ma ñu'u' ikan kàtitu'un na ma tu'un Racha'nu Jesuu, va nuu ñivi judíuni, kàtitu'un na yi. ²⁰ Va iyo ndra chìnuni iyo ñu'u' Chipre ta ñuu Cirene, ña chāa ndra ma ñuu Antioquía. Ta ikan kīcha'a ndra kàtitu'un ndra tu'un Racha'nu Jesuu nuu tandi'i ma ñivi yūvi judíu ndia. ²¹ Yakan va tīndee Racha'nu Ndioo ndra chi'in ndatu ra. Ta takan kūu ora chīnu kàtitu'un ndra tu'un Jesuu nuu na, kua'a' na ndākoo ndio na ma ña kini jà'a na niku. Tajan kīcha'a ndio na chìnuni na tu'un ma Racha'nu Jesuu ta kī'vi na iti' kuà'an ra.

²² Yakan va ma ñivi chìnuni iyo ñuu Jerusalén, ora chito na tandi'i ña kūu iti' ñuu Antioquía, tajan tāchi ndio na Bernabé na ku'un ra ma ñuu ikan. ²³ Tajan ora chāa Bernabé

ma ñuu ikan, ta ndē'e ra naja kua nī'i ma ñivi ikan ma ñamani Ndioo, ta nduva'a kuii chīsii ra ora ndē'e ra yi. Tajan kīcha'a ra chūndayu'u ra na, ta ikan jan nāka'an ra chi'in na ña na chinuni na chi'in ndisaa anima na ma tu'un Jesuu, ta koto ndākoo na yi. ²⁴ Vati Bernabé kūu ra iin ra va'a, ta ya'a iyo Tati Íí Ndioo chi'in ra, ta chìnuni va'a ra tu'un Jesuu. Takan kūu ta ma ora ikan kua'a' va'a ma ñivi kīcha'a na chìnuni na tu'un ma Racha'nu Jesuu. ²⁵ Ta ora cha yā'a ña kūu takan, tajan Bernabé kēe ra kuà'an ra kuàanduku ra Saulu ñuu Tarsu. ²⁶ Ta ora nāta'an ra ra, tajan ndāka ndiko ra ra kīchaa ra iti' ñuu Antioquía. Ta ikan chīyo ndra iin kuiya nii ma veñu'u ndian chìnuni ikan, ña jàna'a ndra nuu kua'a' ñivi. Yakan va ñuu Antioquía kūu ma ñuu nunuu ña nī'i ndra kūu tatun Jesuu ma sivi: cristianos.

²⁷ Takan kūu ta ma tiempu ikan iin ndra kà'an tu'un yu'u Ndioo, kēe ndra ñuu Jerusalén ta kuà'an ndra ñuu Antioquía ndia. ²⁸ Ta iin ra kuà'an chi'in ndra, ra nàni Agabo. Rakan chūndaa ra ti ma Tati Íí Ndioo kā'an chi'in ra ña na kundaa ra, ta kīcha'a ra kàtitu'un ra nuu ma ñivi ña ni koo kua'a' tama' ndisaa ñuu ñuñivi. Takan kūu yi takua kā'an ra ora chīyo rey nàni Claudiu tiñu ñuu Roma. ²⁹ Yakan va ma ñivi chìnuni iyo ñuu Antioquía, jāndo'iin tu'un na ña ni

tindee na ma ndian chìnuni iyo ñu'u' Judea chi'in ita'vi xu'un', ma naja kua kùuni maa na, tajan tãchi ndio na yi nuu na. ³⁰ Ta ma xu'un' ña kùti'vi jã'a na, tãchi na yi chi'in Bernabé ta Saulu na kundaka ndra yi nuu ma ndracha'nu chà'nda tiñu nuu ndian chìnuni ñu'u' Judea.

12

Nuu ch'i'í Jandiau, ta nuu k'i'vi Petu' vekaa

¹ Takan kùu ta ma tiempu ikan ma ra Rey Herode kīcha'a ra tiin ra ta jàti'ini ra chi'in ma ndian chìnuni tu'un Jesuu. ² Ta ikan tãchi ra na kuka'ni na ma Jandiau, ra yani Xuva chi'in machiti. ³ Va tava ndē'e ndio ra ña chīsii ma ñivi judíu ña jà'a ra takan, yakan va juuni tiin ndio ra Petu' ndia. Ña'a kùu ora kùu yi kivi viko pakua, kivi chàchi na paan ña tüvi k'i'vi yuchan iya. ⁴ Yakan va ora cha yã'a tiin ra ma Petu', tajan t'i'í ndio Herode ra vekaa. Ta ma vekaa ikan, ti iyo kumi ta'an grupu ma jandaru ña kùmi ndra ra. Ta ma ndi kumi grupu ma jandaru iyo kumi ta'an ndra ta'ii'iin yi. Ta ma Herode ti chànini ra jana'a ra ra nuu ma ñivi ñuu nda kati ya'a ji'na viko Pakua, tajan ka'ni ra ra. ⁵ Yakan va Petu' indii ra vekaa, ta ma ndra jandaru kùmi va'a ndra ra. Ta ma ndian chìnuni tu'un Jesuu, töve jãña na kà'an na chi'in Ndioo cha'a' ra.

Ndioo jàkakú ra Petu' tichi vekaa

⁶ Takan kùu ta juuni ma chanikuaa ña ni tuvi inga kivi, ni tavani'i Herode ma Petu' vekaa ti ni jana'a ra ra nuu ma ñivi ñuu ora ikan. Takan kùu ta ma Petu' kixi ra kàndii ra tañu uvi ta'an jandaru ña ndikun ra chi'in karena, ta tiá ndra ka'iin kùmi yuvekaa. ⁷ Ta nunuuni kēta iin tati jà'a tiñu nuu Ndioo yatin xiin ra nuu kàndii ra kixi ra. Tajan ikan kēta iin ñu'ú tichi ma vekaa, ta iin tachani jã'a yi. Ta ikan jan kãni nda'a' yi ma chata Petu' nuu kàndii ra. Ta kīcha'a yi kà'an yi te'en chi'in ra:

—¡Ndakoo yo'o, Petu'!
—kàti yi.

Tajan juuni ma ora kà'an ma tati takan chi'in ra, ta ndāchi ni ma karena ña ndikun nda'a' ra. ⁸ Ta ikan jan te'en nãka'an ma tati chi'in ra:

—¡Ku'un ja'maun ta ti'i ndicha cha'un ta kichiun chatai! —kàti yi.

Tajan takan jã'a ma Petu' yi. ⁹ Ta ikan kēe ndio ra kuà'an ra chata ma tati. Ta ma Petu', ti tüvi chito ra tu ma tiñu jà'a ma tati ikan kùu yi iin ña ndicha, a töve. Chito ra a ña chàni ndoso ra kùu ña ndè'e ra ma tati ikan. ¹⁰ Takan kùu ta ikan jan yã'a ndra ninduvi nuu ka'iin ma ndra jandaru kùmi ndra. Ta ora chãa ndra iin nuu iyo yuvekaa ña iyo nduku iti' yu'u kai. Tajan ikan nūna maa yi, ta ikan jan yã'a ndio Petu' chi'in ma tati. Yakan va ora cha chika ma tati

iin kai chi'in ma Petu', tajan ndākoo ma'iin ndio yi ra. ¹¹ Takan kūu ta ora kīcha'a ma Petu' chàku'uni ra, tajan te'en kīcha'a ra chànini ra:

—Vitin va cha ch̀to kachin yo, ti ndicha kuii ña ma Racha'nu, tāchi ra tati ra ña na jakakú yi yo nda'a' Herode ta nuu ndisaa ña kùuni ma ñivi judíu ja'a na chí'o. —Takan chànini Petu' chí'in juuni maa ra.

¹² Yakan va ora cha yā'a ña chā'a ndio ma Petu' kuenda cha'a' yi. Ta ikan jan kēe ndio ra kuà'an ra ve'e ña nàni Ndiya, ma'á ra nàni Xuva ña juuni nàni Marku ndia. Ta ikan ti ka'iin ti'vi kua'a' ndian chìnuni ña kà'an na chí'in Ndioo. ¹³ Yakan va ora chāa Petu' ma yuve'e ve'an ña iyo nduku iti' kai, ta kīcha'a ra jākate'e ra yi. Ta ikan kēta iin ñayoko ña nàni Rode kuànde'an yo kùu ma ra jākate'e ma yuve'e. ¹⁴ Tajan ora chāa ña ma yuve'e, ta nākotoan ña tati Petu' kùu yi. Tajan nduva'a kuii ch̀sian ña ni yuve'e nī chaku'unia nuna ña nuu ra. Ta ikan jan kāndakunu ndioan kuàkatitu'an nuu ma ñivi ka'iin ma tichi ve'e. Ta kātian ti Petu' kùu ma ra ndaa ma yuve'e. ¹⁵ Tajan te'en nāka'an ma ñivi ikan chí'an:

—¿A tìvi xiniun ña kà'un takan? —kàti na.

Ta yakan kà'an tukuan ti ña ndicha kùu ma ña kà'an ña. Va ma ñivi ikan te'en nāka'an tuku na chí'an:

—Na yūvi ra kùu ra ti animani ra kùu ma ña chàkunuu —kàti na.

¹⁶ Takan kùu ta ma Petu' ti juuni kà'an ga ra tiaga ndaa ra ma yuve'e. Tajan ora nūna ndio na ma yuve'e, ta ora ndē'e na ra ndava yū'vi na. ¹⁷ Tajan ma Petu' kīcha'a jānda'a ra nuu na, ikan na kutaxin na. Ta ikan jan kā'an ra chí'in na naja kùu yi ña jākakú Racha'nu ra nuu indii ra tichi vekaa. Tajan te'en kīcha'a ndio ra kàtitu'un ra:

—Na ku'un ndo kukatitu'un ndo ña'a nuu Jandiau chí'in nuu ndisaa ndian chìnuni tu'un Jesuu —kàti ra.

Takan kùu ta ora chinu kà'an Petu' takan, tajan kēe ra kuà'an ra inga ñuu.

¹⁸ Ta ora kundichin tajan ya'a yū'vi ndra jandaru ta kīcha'a ndio ndra kànita'an yu'u ndra, ti töve nī chito ndra nayi jā'a ña tūva ma Petu'. ¹⁹ Yakan va ma ora ikan tāchi ma Herode na kunnanduku inga ndra ma Petu'. Va töve nī kuu nata'an ndra ra. Yakan va tāchi ra ña na kuka'ni ndra ma ndra jandaru jākuenta ma vekaa niku. Ti naja ndē'eni ndra ña kākú ma Petu' ma vekaa. Ta ora yā'a yi tajan kēe Rey Herode ma ñu'u' Judea, ta kuà'an ra iti' ñuu Cesarea iin tiempu.

Nuu chí'í Herode

²⁰ Takan kùu ta ya'a kūxan Rey Herode chí'in ñivi iyo ñuu Tiro ta ñuu Sidón. Ta ikan jan jāndo'iin tu'un ñivi ñuu ikan, tajan chāa ndio na vetiñu ti kùuni

na natu'un na chi'in ra. Va k̄a'an na ji'na chi'in iin ra n̄ani Blastu, ra j̄a'a tiñu nuu ma Herode. Ta ch̄ika na nuu Blastu ña na ndakan ra iin tiempu nuu ma rey ña k̄u kuti'vi na chi'in ra, ikan na kuu jandomani ra ma kuati na, ti nda'a' ma rey ikan n̄i' na tandi'i ma ndayu ch̄iniñu'u na kachi na ma ñuu na. Ta Blastu j̄anuna ra ra ma kivi ikan. ²¹ Ta ora k̄eta ma kivi ña j̄anuna ra ra, tajan k̄eta ndio ma Herode, ña ñu'u ra iin ja'ma nduva'a kuii vii ña ch̄aku'un ma ndra k̄u rey. Ta ikan ch̄unandi ra ma nuu ch̄a'nda ra tiñu. Tajan k̄icha'a ra k̄a'an ra ma junta chi'in ma ñivi ka'iin ti'vi ma nuu ra. ²² Takan k̄uu va ma ñivi ikan, te'en k̄icha'a na k̄anachaa na:

—Ma ra k̄a'an i'ya ȳuvi iin ra'ii k̄u ra, ti iin ndioo k̄u ra —k̄ati na.

²³ Tajan juuni ma ora ikani iin tati j̄a'a tiñu nuu Ndioo, j̄atakue'e yi ra, vati t̄öve n̄i jaka'nu ra Ndioo ti t̄öve k̄a'an ra ña t̄öve ndicha ña k̄a'an ñivi cha'a' ra takan. Ta ikan ch̄i'í ra j̄a'a ña ch̄achi tindaku ra.

²⁴ Takan k̄uu ta ma tu'un cha'a' Racha'nu Jesuu ña k̄atitu'un ma ñivi ch̄inuni, vi'a ch̄itakuati yi nda niku-uni. ²⁵ Yakan va ora j̄achinu Bernabé chi'in Saulu ma tiñu j̄a'a ndra, tajan k̄ee ndiko ndra ñuu Jerusalén, tajan kuà'an ndio ndra ñuu Antioquía chi'in iin ra n̄ani Xuva ña juuni n̄ani Marku ndia.

13

Bernabé chi'in Saulu, j̄atiñu ndra kuenda Racha'nu Ndioo

¹ Ma tañu ndian ch̄inuni tu'un Jesuu iyo ñuu Antioquía, ikan ka'iin ndra k̄a'an chi'in tu'un yu'u Ndioo chi'in ndra k̄u matru. Ta ndrakan te'en n̄ani ndra: Bernabé, chi'in ra tuun n̄ani Simón, chi'in Luciu ra ñu'u' Cirene, chi'in Manaén ma ra indukuni ch̄a'nu chi'in Herode ra k̄u kalecha'nu ñu'u' Galilea. Ta juuni ikan, ndaa Saulu ndia. ² Ta ikan k̄eta iin kivi k̄uti'vi ma ñivi ña ndita yu'u na ña j̄aka'nu na Ndioo. Ta ikan te'en n̄aka'an ma Tati Í Ndioo chi'in ma ñivi ikan:

—Na tavani'i siin ndo Bernabé chi'in Saulu kuenda ma tiñu k̄ach̄in ndra ña iyo yi ña ja'a ndra —k̄ati yi.

³ Yakan va ora cha ȳa'a ña k̄a'an ma ndian ka'iin ti'vi ikan chi'in Ndioo ta ndita yu'u na, ta ikan jan j̄undii na nda'a na xini Bernabé chi'in Saulu. Ta k̄ee ndio ndra k̄acha'an ndra.

Bernabé chi'in Saulu k̄atitu'un ndra tu'un Jesuu ñu'u' Chipre

⁴ Yakan va ma Tati Í Ndioo t̄achi ndio ndra na k̄atitu'un ndra tu'un Jesuu, va ji'na ȳa'a ndra ñuu n̄ani Seleucia. Ta ikan ki'vi ndra iin varku, tajan ch̄aa ndra ñu'u' Chipre iin ñu'u' k̄andii tichi tañu'u. ⁵ Yakan va ora ch̄aa ndra ma yu'u tañu'u ñuu Salamina chi'in varku, ta ikan k̄icha'a ndra k̄atitu'un ndra tu'un va'a Racha'nu Ndioo tichi ta'ii iin veñu'u ñivi judíu ñu'u' ikan. Ta juuni kuà'an

Xuva chi'in ndra ña tindee ra ndra ndia.

⁶ Ta ikan chākunuu ndra tandi'i ñu'u' ikan, nda kati chāa ndra iin ñuu nāni Pafos. Ta ikan nāta'an ndra iin randuvi. Ta rakan ti iin ra judíu kuu ra, ta nāni ra Barjesuu. Ta kāti ra ti tu'un Ndioo kātitu'un ra ndia, va tüvi ndicha. ⁷ Ta ma randuvi ikan nāndi ra chí'in ra kuu kalecha'nu nāni Sergiu Paulu. Ta ma ra kalecha'nu ikan, ti ya'a iyo chinituni ra, yakan va tāchi ra iin tatun ra na kuki'in ra Bernabé ta Saulu, vati kùuni ra taso'o ra tu'un Ndioo ña kātitu'un ndra ndia. ⁸ Ta ora chāa ndra nuu ndaa ra, ta ma randuvi Barjesuu, ra juuni nāni Elimas chí'in tu'un griegu, kīcha'a ra kànita'an yu'u ra chí'in ndra ti kùuni ra na taso'o ma kalecha'nu ma tu'un Jesuu ña kātitu'un ndra, ti koto indukuni chinuni ra tu'un Jesuu ndia. ⁹ Takan kuu ta ikan ma Saulu ti juuni nāni ra Paulu, ta ya'a iyo Tati Í Ndioo chí'in ra, tajan ndē'e kachin va'a ra nuu ma randuvi nāndi ikan. ¹⁰ Ta te'en nāka'an ma Paulu chí'in ra:

—Ra vata, ra kini, ta ra se'e kui'na kùun, ti kùuniun nde'un ma ña va'a. ¿Ta naja chāta'aniun keña'un ma ñivi chí'in ma tu'un vata kātitu'un, ta tüvi chā'un ña na ki'vi na iti' Ndioo? ¹¹ Yakan va vitin ni jande'e Ndioo tundo'o ñun iin tiempu. Ta na tüva kuu nde'un ti ni kukuaun nda ma ñu'u' nikandii kuu ga nde'un ndia —kāti Paulu chí'in ra.

Ta ma ora ikani ndōkuaá

ra. Ta ikan kīcha'a ra nānduku nda'a' ra yo kundaka ra ve'e ra ti kuaá ra. ¹² Ta ora ndē'e ma kalecha'nu ña kuu chí'in ma randuvi, ta ma ora ikani kīcha'a ra chinuni ra tu'un Racha'nu Jesuu, ti ndava kuà'an tati ra ora chíto ra ña chí'in kua'a' ndatu jāna'a ndra tu'un Jesuu.

Paulu chí'in Bernabé, chāa ndra ñuu Antioquia ñuu kändii yatini ñu'u' Pisidia

¹³ Paulu chí'in ndra meru ra ki'vi ndra tichi varku ma ñuu nāni Pafos. Ta ikan kēe ndio ndra kuà'an ndra ñuu Perge, ti ma ñuu ikan kändii yi ñu'u' Panfilia. Va Xuva Marku ndākoo ra ndra, ta chikoni'i ndiko ra kuà'an ra ñuu Jerusalén. ¹⁴ Ta ora chāa ndra ma ñuu Perge, tajan nuu ndio ndra ma varku ikan. Ta ikan kuà'an ndra nda ñuu Antioquia, ñuu kändii yatin ñu'u' Pisidia. Ta ma kivi nindee ñivi judíu, ki'vi ndra ma veñu'u na, ta chūnandi ndra ma ikan. ¹⁵ Yakan va ora cha yā'a jākua'a ma ndra vika ma tichi ma veñu'u ikan ma tu'un Ley Ndioo chí'in tu'un tāa ma ndra kà'an chí'in tu'un yu'u ra taji'na, ta ikan kīcha'a chikatu'un ndra vika ikan nuu Paulu chí'in meru ra tuva kuu katitu'un ndra iin tu'un. Tajan te'en nāka'an ndra chí'in ndra:

—Ndyo'o ndra yani, jna'a ndo tuva iyo iin ña kùuni ndo ka'an ndo tuva kùuni ndo ña jākuninaa ndo ma ñivi, kuu ka'an ndo yi vitin! —kāti ndra.

16 Tajan ma ora ikani chūndaa Paulu ta jānda'a ra nuu ma ñivi, ikan na taxiin koo yu'u na. Tajan te'en nāka'an ndio ra:

—Ndyo'o ndra judíu kuni va'a ndo ña ni ka'in. Ta juuni ndra yüvi judíu, ndra tiñu'u Ndioo. ¹⁷ Ma Ndioo ñuu Israel, kāchin ma ndian judíu kuu ñivio chíyo taji'na. Ta jā'a ra iin ñuu ka'nu chí'in ma ñivi ikan, ora juuni iyo ga na ma ñu'u' Egiptu. Vati ma ñu'u' ikan ti yüvi ñu'u' na kuu yi. Ta ikan tāva ndio ra na ñu'u' Egiptu chí'in ndatu ra.

¹⁸ 'Yakan va uvi xiko kuiya kūmi Ndioo na ta jāndeeni ra ma ña jā'a ñivio ña chíyo na tatiempu tichi ku'nu nuu chàkunuu na. ¹⁹ Ta ikan Ndioo kūta'an ra chí'in ma ndian kuu ñivio taji'na, na ki'vi na ñu'u' Canaán. Ta ikan na ka'ni na tandi'i ñivi iyo ndi ucha ñuu ikan. Yakan va, takan jā'a na, ikan na kuu ni'i na ma ñu'u' chā'a Ndioo nuu na, ta ikan na kuu yi ñu'u' maa na. ²⁰ Ta ndisaa ña'a kuu yi tichi iin kumi cientu uvi xiko uchi kuiya.

'Ta tichi ma tiempu ikan, juuni chā'a Ndioo iin ndra vesi, ndra jàkutuni tiñu nuu na. Takan kuu nda kati kēta kuiya chíyo Samuel, ra kà'an chí'in tu'un yu'u Ndioo taji'na. ²¹ Ta ikan chíkan na iin ra kuu rey ña ka'nda tiñu nuu na. Ta Ndioo chā'a ra tiñu ikan, nuu ra nàni Saulu ra se'e Cis. Ta Saulu ti iin ra kichi tata Benjamín kuu ra, ta chā'nda ra tiñu uvi xiko kuiya. ²² Ta tiá iti'

nuu, nāmaa Ndioo ma tiñu jā'a Saulu ña kuu ra rey. Ta ikan chā'a ndio ra ma tiñu rey nuu inga ra nàni David. Takan kuu ta te'en nāka'an Ndioo kuenda ma racha'nu David: "Ya'a kùuni nde'i David ra se'e Isaí, ti jā'a ra ma ndisaa ña kùuni ña na ja'a ra." Takan kàti Ndioo.

²³ 'Ta Jesuu kichi ra tata David ña na kuu ra ra tachi Ndioo ña na jakakú ra ñivi ñuu Israel tava chā'a Ndioo tu'un nuu ma ñivi ti takan ni kuu. ²⁴ Yakan va ora takāaga kichi Jesuu, kātítu'un Xuva tu'un ra nuu ndisaa ñuu Israel. Ta kāti ra chí'in na ti iyo yi ña kunduta na ta juuni iyo yi ña ndakoo na iti' kini kuà'an na ta ki'vi na iti' Ndioo. ²⁵ Yakan va ora chani kuu Xuva tiñu ña chā'a Ndioo nuu ra, ta kāti ra nuu ma ñivi ña yüvi ra Cristu kuu ra takua chànini na. Ta juuni kà'an ra: "Ti ma ra kuu Cristu, ni kichi ra tiá iti' nuu. Ta kuenda ra, ti iin ra tüvi iñu'u kù, vaji na ndachí ma ndichan indii cha'a ra, ti nduva'a kuii ka'nu ga ra ta iyo ga ndatu ra kua yu'u", kāti Xuva.

²⁶ 'Yakan va ndyo'o yanj, ndian kuu ñivi judíu, tata Abraham, ta juuni ndyo'o ndian yüvi judíu ña tiñu'u Racha'nu Ndioo, Ndioo kuu ma ra tachi yu'u ña na katitu'in ma tu'un i'ya nuu ndo, ikan na kuu kakú yo jā'a ra. ²⁷ Vati ma ndian iyo ñuu Jerusalén, chí'in ndra chà'nda tiñu nuu na, nī tuvi nakoto na ña Jesuu kuu ra ña jàkakú ra yo. Ta ni töve nī kutunini va'a na ma tu'un

Ndioo tãa ndra kà'an chí'in tu'un yu'u Ndioo taji'na ndia, vaji nani kivi ora nindeo jákua'a na yi tichi veñu'u na. Yakan va t̄isokuati na chata Jesuu, ta ndõ'iin tu'un na ña kàti na ña na kuvi ra. Ta takan chínu ma tu'un ña kã'an ma ndra kà'an chí'in tu'un yu'u Ndioo ña ni kuu. ²⁸ Tajan chãka'an na nuu Ponciu Pilatu na ka'ni ra Jesuu chí'in ndra kùu jandaru ra, vaji tüvi n̄i nani'i na n̄i'in kuati ña jã'a Jesuu ña iyo yi na kuvi ra. ²⁹ Ta ikan ora cha chínu ndisaa ma ña kà'an ma tutu Ndioo kuenda ra, ta ikan jan jānuu ndio ndra ra nuu kruu, tajan kũchi ndio ndra ra. ³⁰ Va Ndioo jānataku ndiko ra ra tañu ndian ndií. ³¹ Ta kua'a' va'a kivi k̄eta Jesuu nuu ma ndra chã'an chí'in ra ñu'u' Galilea, ta nda ñuu Jerusalén. Ta vitin juuni ndrakan kùu ma ndra kà'an cha'a' Jesuu nuu ma ñivi vitin.

³² 'Ta vitin ndyu'u kùu ndi ña kàtitu'un ndi tu'un va'a i'ya nuu ndo. Ti ña'a kùu ma tu'un ña chã'a Ndioo nuu ma ndian kùu ñivio chíyo taji'na. ³³ Ta vitin cha jāchinu Ndioo ma tu'un i'ya nuu maa yo, ti tata ma ñivi chíyo taji'na k̄ichi yo. Ña'a jāchinu Ndioo ora cha n̄ataku ra Se'e ra Jesuu, vati nuu ma tutu Salmu uvi, te'en kà'an Ndioo: "Yo'o kùu se'i, ta vitin kùu ma kivi ña kùu tataun yu'u", kàti yi. ³⁴ Vati Ndioo cha kàtitu'un ra ña ni janataku ndiko ra ma Jesuu, ikan na kũ'ini ma kuñu ra, vati te'en kà'an ma tutu

Ndioo cha'a' yi: "Nuu ndyo'o, ni jachinui ma tu'un ña chã'i nuu ma racha'nu David. Ta ma tu'un ikan ya'a ga íi yi ta ndaa yi", kàti Ndioo. ³⁵ Ta juuni kà'an ma tu'un Ndioo ña: "Na kũ'vaun ña ku'ini kuñu ma ra se'un ra ya'a ga íi." Takan kã'an iin Salmu ña tãa ma racha'nu David. ³⁶ Yakan va ndicha kuii ña ma racha'nu David, jā'a ra tiñu takua kùuni Ndioo nuu ma ñivio ora chíyo ra ma ñuñivi i'ya niku. Tajan chí'i ndio ra, ta kũchi ndio na ñunda'yu ra xiin nuu ñaña ma tatá ra. Ta ma kuñu ra kũ'ini yi. ³⁷ Va ma kuñu ma ra jānataku Ndioo, tüvi n̄i ku'ini yi. ³⁸ Yakan va ndyo'o ndra yan̄i, iyo yi ña koto ndo ti cha'a' Jesuu ikan, Ndioo jānaa ra ndisaa ma kuatio. ³⁹ Ta juuni cha'a' Jesuu kùu yi ña jàndondaa Ndioo anima ndisaa ndian chínnuni tu'un ra. Va töve kùu ndondaa anima yo cha'a' ña jáka'nu yo ma tutu Ley Ndioo tãa Moisés. ⁴⁰ Yakan va na jā'a ndo kuenda nuu ndo, ti koto ta'an ndo takua kà'an ma tutu tãa ma ndra kà'an chí'in tu'un yu'u Ndioo chíyo taji'na. Vati ma tutu tãa ndra te'en kà'an yi:

⁴¹ Na taso'o va'a ndyo'o ndian kà'an ti'ini chata tu'un kà'in. Ta na yu'vi ndo, ti chani kuvi ndo. Vati yu'u chani ja'i iin tiñu nduva'a kuii ka'nu ma kivi vitin ña juuni iyo ga ndo. Ta ma tiñu ni ja'i ya'a nde-tiñu ña chínnuni ndo

yi, vaji iyo ndian kat-
itu'un kàchin yi nuu
ndo, kàti Ndioo.

—Yakan va ikan chīnu ma
tu'un nātu'un Paulu tichi ma
veñu'u ndian judíu ikan.

⁴² Ta ora kīcha'a Paulu
chī'in meru ra, kèe ndra ma
tichi veñu'u ikan, ta ikan
iin ndra chīkan ndra nuu
Paulu na kichi ra tichi una
kivi ma kivi nindeo, ta kà'an
ndiko ra ma tu'un i'ya nuu
na. ⁴³ Ta ikan ora cha chīnu
ma junta jā'a na ma veñu'u
ikan, ta ikan jan kua'a' ndian
judíu chī'in ndian yūvi judíu
ndian tiñu'u Ndioo, kīcha'a
na tåndikun ndio na kuà'an
na chata Paulu chī'in Bern-
abé. Ta ikan Paulu chī'in
Bernabé chūndayu'u ndra
ma ñivi ikan, na ku'un na
iti' kuà'an Ndioo ta na kumi
va'a na ma ñamani ra, ña
chà'a ra nuu na.

⁴⁴ Takan kūu ta ma una
kivi sabadu ma kivi nindee
na cha yati ndisaa ma ñivi
ñuu Antioquía kūti'vi na
ña kùuni na taso'o na ma
tu'un Ndioo. ⁴⁵ Va ora
ndē'e ma ñivi judíu ña ya'a
kua'a' ñivi ka'iin ma ikan,
yakan va kīcha'a na tixin
na ndè'e na ndra. Tajan
kīcha'a na kà'an ndaa na
ta kànduva'a na Paulu chī'in
Bernabé. ⁴⁶ Yakan va töve
kànuu Paulu chī'in Bernabé,
ta te'en kīcha'a ndra kà'an
ndra nuu na:

—Ji'na kuii iyo yi ña ka'an
ndi tu'un Ndioo niku nuu
ndyo'o ñivi judíu, vati takan
kùu yi kuenda ndo. Va vitin
ndè'i ña töve chìnuni ndo
tu'un cha'a' Racha'nu Jesuu
ña kàtitu'un ndi nuu ndo,
yakan va kùu koo ndo chī'in

Ndioo endeeni, tuva takan.
Ta vitin iti' nuu, va'aga ña
kukatitu'un ndi ma tu'un i'ya
nuu ñivi yūvi judíu. ⁴⁷ Vati
ma Racha'nu te'en kà'an ra
chī'in ndi ña jà'a ndi:

Tàchi ndo ña na jana'a ndo
nuu ñivi yūvi judíu,

ikan na chinuni na tu'in.

Vati indukuni kùu ña jàna'a
ndo takua kùu ma
ñu'ú ña jàndondichin
iti' chika yo.

Ta juuni na jana'a ndo nuu
na ndava nda nuu
ndi'i ñu'u' ñuñivi naja
kua jà'i ña jàkakúu na.

Takan kàti Racha'nu —kàti
Paulu.

⁴⁸ Ta ora chīni ma ñivi
yūvi judíu ma tu'un kà'an
Paulu, ta nduva'a kuii chīsii
na. Ta ikan kīcha'a na
jaka'nu na Ndioo ta kà'an
na ña ma tu'un Ndioo ya'a
ga va'a yi. Tajan juuni
ma ora ikani, ma ndisaa
ma ndian kàchin Ndioo ña
koo ndito chī'in ra indeeni
kīcha'a na chinuni na tu'un
ra. ⁴⁹ Takan kūu ta tiempu
ikan kīcha'a chitakuati ma
tu'un cha'a' Racha'nu Je-
suu tandi'i ma ñu'u' ñuu
ikan. ⁵⁰ Va ma ndian
judíu chāka'an na chī'in
iin ndracha'nu ñuu ikan ta
chī'in iin ñivi ña'a iñu'u ña
jaka'nu vi Ndioo, na kīcha'a
vi ña jànde'e vi tundo'o
Paulu chī'in Bernabé. Ta
takan jā'a vi ña kūti'vi ñivi
ñuu ikan, ña na jakunu na
ndra ma ñuu ikan. ⁵¹ Yakan
va ora tāvani'i na Paulu
chī'in Bernabé iti' yu'u' ñuu
ikan, ta kīcha'a ndra jākisi
ndra yuyaka ka'iin cha'a
ndra. Ta chī'in ña jà'a ndra

ikan jàna'a yi nuu na ña ya'a xaan ndè'e Ndioo cha'a' kuati ña jà'a na. Ta ikan jan kēe ndio ndra kuà'an ndra iti' ñuu nàni Iconiu. ⁵² Va ndisaa ma ndian chìnuni tu'un Jesucristu nduva'a kuii chisii na, ti ya'a ga iyo Tati Í Ndioo chí'in na.

14

Bernabé chí'in Paulu, chàa ndra ñuu Iconiu

¹ Takan kuu ta Paulu chí'in Bernabé kí'vi ndra tichi veñu'u ñivi judíu ña ndaa ñuu Iconiu. Ta ikan kícha'a kàtitu'un ndra tu'un Jesuu nuu ma ñivi kútu'vi ikan. Ta ikan kua'a' ñivi kícha'a chìnuni tu'un ra, ndian judíu ta ndian yüvi judíu ndia. ² Va ma ndian judíu ña töve nī chinuni ma tu'un kà'an ndra, jakanuu ndra xini kua'a' ndian yüvi judíu, ikan na kuxaan na chí'in ndian chìnuni. ³ Vaji takan kuu, Paulu chí'in Bernabé kua'a' tiempu chíyo ndra ma ñuu Iconiu, ta töve yù'vi ndra kàtitu'un ndra tu'un va'a cha'a' Jesuu. Ta juuni ma Ndioo chà'a ra nuu ndra ña jàna'a ndra nuu ma ñivi kua'a' ndatu ta seña ra ora kàtitu'un ndra, ikan na koto kachin na ti tu'un ndicha kuu ma ña chà'a ra chí'in ma ñamani ra. ⁴ Va ma ñivi ñuu ikan siin siin chànini na. Ti iyo ndian kuà'an chíyo ndian judíu, ta inga na kuà'an chíyo ndra tatun Jesuu. ⁵ Yakan va iin ndian judíu chí'in iin ndian yüvi judíu jāndo'iin tu'un na chí'in ndra tiñu, ikan na jande'e ndra tundo'o ndra

tatun Jesuu, ta kani ndra yuu chata ndra. ⁶ Yakan va ora chíto Paulu chí'in Bernabé ña takan ni ja'a na chí'in ndra, ta ikan chínu ndra kuà'an ndra iti' ñuu Lистра ta ñuu Derbe ña kàndii tichi ñu'u' Licaonia ta tandi'i ñuu iyo yatini. ⁷ Ta ikan kuàkatitu'un ndra tu'un va'a cha'a' Racha'nu Jesuu ikan.

Chí'in yuu, kàni na Paulu ñuu Lистра

⁸ Ta ma ñuu Lистра ikan iyo ra cha'a pe'lu ña kuu kaka nda ora kaku ra. Ta ra'ya nàndi ra ikan ⁹ taso'o ra ma ña kà'an Paulu. Ta ora ndè'e Paulu ma ra cha'a pe'lu ikan, tajan nākuni ra ña ya'a ga chìnuni ra ña Ndioo kuu janda'a ra ra. ¹⁰ Yakan va te'en ni'i va'a nāka'an Paulu chí'in ma ra cha'a pe'lu, ikan na kuni tandi'i ma ñivi:

—¡Na ndetaun ta kundaa ndoun!

Ta ora kà'an Paulu te'en ta iin ndāvani ra ta chūndaa ra, juuni kícha'a chàkunuu ra. ¹¹ Yakan va ora ndè'e ma ñivi ña jā'a Paulu chí'in ma ra cha'a pe'lu, ta ikan kícha'a na kànachaa na ña jàka'nu na Paulu chí'in Bernabé chí'in tu'un kà'an ndian ñuu Licaonia, ta te'en kà'an na:

—Ndioo ndra iyo andivi, kíchaa ndra nuu iyo yo. Ta kaa ndra takua kaa iin ndra'ii iyo ñuñivi.

¹² Yakan va kàti na ti Bernabé kuu ndioo nàni Zeus, ta Paulu kuu ndioo Hermes, vati kà'an ga ra tia kua Bernabé. ¹³ Yakan va ma ra sutu ña jàka'nu ndioo Zeus iyo veñu'u ra iti' yu'u ñuu. Sutu

ikan chāki'in ra kua'a' toro chi'in siki ña kúva'a chi'in ita vii ta chāa ra chi'in yi yatini yuve'e kora ikan. Vati ma sutu chi'in ma ñivi ikan kùuni na jaka'nu na ma ndra tatun Jesuu. Yakan va ni ka'ni na ma toro ta sokó na yi nuu ndra. ¹⁴ Va ora chíto Bernabé chi'in Paulu ma ña ni ja'a na kuenda ndra, ta ma ora ikani jānakaa ndra ja'ma ndra, ta yakan jāna'a yi ti na chāta'ani ndra ña jāka'nu ñivi ndra. Ta kāndakunu ndra ki'vi ndra tañu ma ñivi ikan, ta te'en kà'an ndra nuu na:

¹⁵ —¡Na jā'a ndo te'en! Ti yüvi Ndioo kùu ndi, va juuni ñivi kùu ndi takua kùu maa ndo ndia. Vati ndyu'u, vāchi ndi vāchi katitu'un ndi nuu ndo tu'un va'a cha'a' Jesuu. Yakan va iyo yi ña na jaña ndo ña jāka'nu yutun íi ti yüvi Ndioo ndicha kùu yi. Ta na kicha'a ndo jaka'nu ndo ma Ndioo, ra ndito ndisaa tiempu, ra jātuvi andivi, chi'in ma ñu'u' ñuñivi, ta tañu'u ta ndisaa nakuyi ña iyo tichi yi. ¹⁶ Vaji taji'na Ndioo chā'a ra ña na chinuni ma ñivi ma ndava kùuni maa na, ¹⁷ vati tükuii ni jaña ra ña jāna'a ra nuu ñuñivi cha'a' tandi'i ña va'a ña jā'a ra, ti Ndioo ndicha kùu ra. Ti juuni Ndioo kùu ra ña jākuun ra savi, ta chà'a ra ña na koo va'a ma itu. Ta juuni ra chà'a ña na koo kua'a' ma ña kacho ikan na sii kùunio, ti tüvi kumani ni'iin nakuyi nuu yo —kāti ndra.

¹⁸ Va vaji kātitu'un ndra ma tu'un ikan, ta ma ñivi

ikan, ti endee küuni na jaña na ña ka'ni na ma toro ña ni sokó na nuu ndra. Va ma nuu ndi'i nia kúndee ndra jāndomani ndra ma ñivi, ña na jaña na ña sòkó na ri nuu ndra. ¹⁹ Ta ma ora ikan chāa iin ndra judíu iyo ñuu Antioquía, chi'in ndra judíu iyo ñuu Iconiu ndia. Ta ma ndrakan kīcha'a jākanuu ndra xini ma ndian iyo ñuu ikan, ta jānini ndra na ña na kani na yuu chata Paulu. Ta ora chínu tajan kēñu'u na Paulu iti' yu'u ñuu vati chānini na ña cha chí'í ra. ²⁰ Va ora kūti'vita'an ma ndian chinuni tu'un Jesuu yatin nuu kändii Paulu, ta ndēta ra ta kī'vi ndiko ra ma ñuu ikan. Ta inga kivi kēe ra kuà'an ra iti' ñuu Derbe chí'in Bernabé.

²¹ Yakan va ñuu Derbe, kātitu'un ndra tu'un va'a cha'a' Jesuu nuu ma ndian iyo ikan, tajan kī'vi kua'a' na kuà'an na iti' Jesuu. Ta ora yā'a ña'a kūu takan, tajan chíkoni'i ndiko ndra kuà'an ndra ñuu Listra, ñuu Iconiu, ta ñuu Antioquía. ²² Ta ndisaa ma ñuu i'ya, jāndomani ndra kua'a' ma ndian chinuni tu'un Jesuu, ña na endee chinuni na ma tu'un ra, vaji ndē'e na tundo'o. Ta juuni kāti ndra nuu na ti ma kua iyo yi ña kuu chaa yo nuu chà'nda Ndioo tiñu, ji'na iyo yi ña nde'o kua'a' tundo'o. ²³ Ta juuni chā'a ndra tiñu nuu iin ndracha'nu, na kumi ndra ma ndian chinuni tu'un Jesuu ña kùti'vi veñu'u ta'ii'iin

15

ñuu. Ta ora cha yā'a kà'an ndra chi'in Ndioo ña ndita yu'u ndra, tajan chā'a ndra ndra nda'a' Racha'nu Ndioo, ra jàka'nu ndra, na ja'a ra kuenda tiñu jà'a ndra.

Paulu chi'in Bernabé kuà'an ndiko ndra ñuu Antioquía ña kàndii tichi ñu'u' Siria

²⁴ Takan kūu yakan va ji'na yā'a ndra ñu'u' Pisidia, tajan chāa ndra ma ñu'u' Panfilia. ²⁵ Yakan va ora chāa ndra ma ñu'u' ikan, tajan kīcha'a ndra kà'an ndra tu'un va'a cha'a' Jesuu ñuu Perge. Ta ikan kēe ndra ta kuà'an ndra iti' ñuu Atalia. ²⁶ Ta ñuu Atalia, kī'vi ndra iin varku ta kuànu'u ndiko ndra endeeni nda ñuu Antioquía. Ta ma iti' ñuu ikan kùu ma ñuu nuu tāchi ndra chìnuni tu'un Jesuu ndra tatiempu. Ta ma antea ña tāchi ndra ndra ji'na ga chikan ndra ñamani nuu Ndioo cha'a' ma tiñu ni ja'a ndra niku. Ta vitin já chinu jā'a ndra ma tiñu ikan. ²⁷ Yakan va ora chāa ndra ma ñuu Antioquía, ta ikan jan kūti'vita'an ndra chi'in ndian chìnuni tu'un Jesuu. Ta ikan nūna kīcha'a ndra kàtitu'un ndra ndisaa ña jā'a ndra chi'in ndatu Ndioo, ta naja kua kīcha'a ra jākakú ra ñivi yūvi judíu, ti tava Ndioo, juuni kùuni ra ña ma ndian yūvi judíu na chinuni na ma tu'un ra ndia. ²⁸ Yakan va kua'a' tiempu kīndoo Paulu chi'in Bernabé ma ñuu Antioquía chi'in ma ndian chìnuni tu'un Jesuu iyo ñuu ikan.

Ndra tatun Jesuu, jà'a ndra junta ñuu Jerusalén

¹ Takan kūu ta juuni ma tiempu ikan chāa iin ndra judíu chìnuni tu'un Jesuu ñuu Antioquía, ndra kīchi ñu'u' Judea. Ta ndrakan te'en nāka'an ndra chi'in ndian chìnuni tu'un Jesuu ndian iyo ñuu Antioquía: "Na kūu jakakú Ndioo ndo nuu kuati ndo, tu tūvi ji'na tà'nda ñii nuu ika ndo takua jāna'a Moisés nuu ndian judíu chiyo taji'na", kàti ndra chi'in na.

² Tajan ora chīni Paulu chi'in Bernabé ma ña kā'an ndra tajan ni'i kīcha'a ndra kànita'an yu'u ndra chi'in ndra, va nī kuu jandondaa ndra yi ikan. Yakan va kāchin ma ndian chìnuni iyo ma ñuu ikan, Paulu chi'in Bernabé chi'in inga ndra chìnuni, na ku'un ndra ñuu Jerusalén kunatu'un ndra tiñu ikan chi'in ndra tatun Jesuu, ta chi'in ndracha'nu chà'nda tiñu nuu ndian chìnuni tu'un Jesuu iyo ñuu ikan.

³ Tajan tāchi ndio ma ndian chìnuni iyo ñuu Antioquía ndra. Yakan va ora kuà'an ndra iti' ñuu Jerusalén, ji'na yā'a ndra ñu'u' Fenicia ta ñu'u' Samaria. Yakan va tandi'i ma ñuu yà'a ndra kàtitu'un ndra naja kua ndàkoo ma ñivi yūvi judíu ma ña jàka'nu na niku, ta ndāki'in na iti' Jesuu. Ta ya'a ga chīsii ma ndian chìnuni ñuu ikan

ora chīni na ma tiñu ka'nu Ndioo ña kàtitu'un ndra.

⁴ Ta ora chāa ndra ma ñuu Jerusalén ta ikan kūti'vita'an kua'a' ma ndian chìnuni chi'in ndra tatun Jesuu ta ndracha'nu chà'nda tiñu ma veñu'u. Vati kùuni na taso'o na ma ña ni ka'an ndra. Ta ikan kàtitu'un ndra nuu ma ñivi ikan ndisaa ña kuu ja'a Ndioo tandi'i ma ñuu nuu chākunuu ndra kàtitu'un ndra tu'un Jesuu.

⁵ Va nuu ka'in ti'vi ndra, ndēta iin ndra fariseu ña chìnuni tu'un Jesuu, ta te'en kīcha'a ndra kà'an ndra:

—Ndyo'o yani, ma ndra yūvi judíu ña chìnuni tu'un Jesuu, iyo yi ña ta'nda ñii nuu ika ndra. Tajan juuni iyo yi ña ka'nda yo tiñu nuu ndisaa na, na jachi'in na ndisaa ña kà'an ma ley taa Moisés taji'na —kàti ndra.

⁶ Ta ikan jan, kūti'vi ta'an ndio ma ndra tatun Jesuu chi'in ma ndracha'nu ikan ña ni jakua'a ndio ndra ma tu'un ikan, ikan na nani'i va'a ndra naja kua kuu ka'an kachin ndra yi nuu ndra cha'a' yi. ⁷ Ta ora cha ya'a kua'a' tiempu ña nàtu'un ta'an ndra cha'a' yi, tajan ndēta Petu' ta te'en nāka'an ra chi'in ndra:

—Ndyo'o yani, cha chito va'a ndo, ti Ndioo kāchin ra yu'u tañu ndo, ikan na katitu'in nuu ndian yūvi judíu naja kua jakakú Jesuu na, ikan na chinuva'ani na tu'un ra ndia. ⁸ Ta Ndioo vati nākoto va'a ra naja kua chānini ndisaa ñivi, yakan va jàna'a ra nuu na ña juuni kuu ki'vi na iti' ra ndia. Ta

chā'a ra Tati Íí ra ña na koo yi chi'in na takua chā'a ra yi nuu yo ndia. ⁹ Yakan va inuu ndè'e Ndioo ndisaa yo, ti juuni jānaa ra kuati na cha'a' ma ña chìnuni na tu'un ra, ta takan jà'a ra chi'in yo ndia.

¹⁰ Ta naja kùuni ndo ja'a ndo ña jàna'a Ndioo nuu yo ña tūvi va'a yi, nde'o tu kuxaan ra chi'o. Na vā'a kà'an yo ña na ja'a na tandi'i ma ña kà'an Ley Ndioo taa Moisés. Vati ni maa yo kuu ja'a yo tandi'i ma ña kà'an yi. Ta ni ndian kuu ñivio chiyo taji'na kuu ja'a na yi ndia. ¹¹ Yakan va chito yo, ti kuu kakú yo jà'a ma ley ikan, va kākú yo jà'a ma ñamani Racha'nu Jesuuni. Yakan va ndiakan juuni kuu kakú na jà'a ma ñamani ra ndia —kàti Petu'.

¹² Takan kuu ta ndisaa ma ndian ka'in ti'vi ma ikan, kindoo taxiin na ora kīcha'a Bernabé chi'in Paulu kà'an ndra naja kua chā'a Racha'nu Ndioo ndatu ra nuu ndra ña jàna'a ndra seña ta ndatu ka'nu nuu ndian yūvi judíu. ¹³ Yakan va ora chīnu kà'an ndra, tajan ndēta Jandiau ta kīcha'a ndio ra kà'an ra te'en chi'in na:

—Ndyo'o yani, na kuni va'a ndo ña ni ka'in chi'in ndo: ¹⁴ Já kàtitu'un Simón Petu' nuu yo naja kua jā'a Racha'nu Ndioo ña kī'in kuenda ra ma ñivi yūvi judíu ma cha'a' nunuu, ta kāchin ra ma tañu na kua'a' ñivi kuenda ra ña na kuu na ñivi ra, ikan na jaka'nu na ra. ¹⁵ Yakan va ndisaa ma ña kuu i'ya, indukuni kà'an yi

chi'in ndisaa ma ña tãa ma ndra kà'an chi'in tu'un yu'u Ndioo chiyo taji'na, vati ma tutu Ndioo ikan te'en kà'an yi:

¹⁶ Ora cha yā'a ndisaa ña'a, ni kichì inga cha'a'.

Ta ni kutaa ndikoi ve'e nuu chà'nda Rey David tiñu vati cha ndòtani yi.

Ta vaji ndòtani yi vitin, ta ni jandova'a ndikoi yi ta ni jandochai yi inga cha'a'.

Takan kãti Ndioo chi'in na, ¹⁷ ikan na nanduku tandi'i ma ñivi ma Racha'nu chito'o yo, nda ma ndian yüvi judíu ndia.

Vati ma ñivi ikan, kãchin Ndioo na ña na chinuni na tu'un ra,

ikan na kuu na ñivi ra ndia.

¹⁸ Ta ma tu'un ikan chã'a ma Racha'nu yi nuu ma ndian chiyo taji'na,

ikan na nakoto kachin kua'a' ñivi yi nda ndian chiyo taji'na, ta nda ndian iyo ma tiempu vitin ndia.

Takan kà'an ma tutu Ndioo.

¹⁹ 'Yakan va yu'u, kãti ti ma ñivi yüvi judíu ña chinuni tu'un Ndioo na kuu ka'nda yo tiñu nuu na ña na ja'a na ndisaa ma ña kà'an tutu ley Ndioo ña tãa Moisés. Vati cha ndakoo na ndisaa ma ña jàka'nu na niku, ta vitin kuà'an na iti' Jesuu. ²⁰ Yakan va iyo yi ña taa yo iin tutu, ta tachio yi nuu na, na jachika na na nuu ndioo yutun í ña jàka'nu na niku, ta na jaña na ña kivi na chi'in ña'a' yüvi ñasi'i

na ndia, ta takani ma ña'a ndia. Ta juuni na jaña na ña chàchi na ní ta sa'an kiti kã'a. ²¹ Vati nda taji'na ta nda vitin, ti ta'ii'iin ñuu iyo ndian kãtitu'un tu'un Ndioo tãa Moisés. Ta jàkua'a na yi nuu ma ñivi tichi veñu'u ndian judíu ta'ii'iin kivi nindeo —kàti ra.

Tutu carta tãa ndracha'nu kuenda ndian yüvi judíu

²² Takan kuu tajan ndra tatun Jesuu chi'in ndracha'nu chi'in ndisaa ndian chinuni, nãtu'un na cha'a' yi ta ikan kãchin na uvi ta'an ndracha'nu, chà'nda tiñu nuu ndian chinuni tu'un Jesuu ikan, na ku'un ndra chi'in Paulu ta Bernabé ñuu Antioquía. Ta ma ndra kãchin na, nãni ndra Sila chi'in Juda, ra juuni nãni ra Barsabás. ²³ Ta chi'in ndrakan tãchi ndracha'nu iin tutu ña na jakua'a ndra yi nuu ñivi iyo nuu kuà'an ndra. Ta ma tutu ikan, te'en kà'an yi:

"Ndyu'u ndra kuu tatun Jesuu, chi'in ndracha'nu ndian chinuni tu'un Jesuu, tãchi ndi iin saludu nuu ndyo'o yani, ndian kuu ñivi yüvi judíu iyo ñuu Antioquía, ñu'u' Siria, ta ñu'u' Cilicia. ²⁴ Vati chito ndi ti iyo ndra kãe ma ñuu Jerusalén ña tüvi nã cha'a ndi ña kujana'a ndra nuu ndo. Ta ma tu'un kuàjana'a ndra nuu ndo ya'a ga jakanuu yi xini ndo, ta tüva chito ndo niyi ja'a ndo cha'a' ma tu'un kà'an ndra. ²⁵ Yakan va ndyu'u jãndo'iin tu'un ndi ta kùuni ndi ña tiá

va'a, tu kachin ndi iin ndra iyo tañu ndi, ikan na kunde'e ndra ndo chi'in ndra yanio Bernabé ta Paulu, ndra ya'a kùunio nde'o. ²⁶ Ta juuni Bernabé chi'in Paulu, cha chā'a ndra maa ndra na nde'e ndra kua'a' tundo'o cha'a' Racha'nu chito'o yo Jesucristu. ²⁷ Yakan va

chi'in ndra'ya tāchi ndi Juda chi'in Sila ta nda'a ndra tutu i'ya, ikan na katitu'un kachin ndra nuu ndo ma tava kùuni yi ka'an yi. ²⁸ Ti takua chànini Tati Ií Ndioo, ta chànini maa ndi ña na kà'nda ga ndi tiá tiñu nuu ndo kua ma tiñu ka'nu ña te'en kàtitu'un ndi vitin: ²⁹ Ta na kächì ga ndo sa'an kiti chà'ni na ña sòkó na nuu ndioo yutun íi. Ta na kächì ndo ní, ni sa'an kiti ká'a. Ta na kí'vi ndo chi'in ña'a' töve kùu ñasi'i ndo. Tatu jáña ndo jà'a ndo ndisaa ña'a, iin ña va'a kùu yi kuenda ndo tuva ja'a ndo takan. Ta Ndioo na ja'íi ra ndo", kàti ndra nuu carta ña tàchi ndra.

³⁰ Takán kùu ta ora chīnu ma junta ma ñuu Jerusalén, tajan kēe ndio ndra kuà'an ndra ma ñuu Antioquía. Ta ora cha kùti'vi ma ñivi chìnuni tu'un Jesuu iyo ñuu ikan, tajan chā'a ndra ma tutu carta ña ndà'a ndra nuu na. ³¹ Takán kùu ta nduva'a kuui chisii na, ora jākua'a ndra ma carta ikan. Vati chà'a yi tundeeni na. ³² Vati Juda chi'in Sila juuni ndra kà'an chi'in tu'un yu'u Ndioo kùu ndra, yakan va chito ndra naja kua kà'an ndra chi'in ma ñivi. Ta jàmani

ndra na chi'in kua'a' tu'un, vati chā'a ndra tundeeni nuu na. ³³ Ta ora chīnu kàtitu'un Sila chi'in Juda ma ña kà'an ma carta, tajan kīndoo ndra ikan tiá kua'a' tiempu. Ta ikan jan tāchi ndiko ndian chìnuni ndra, na ku'un ndiko ndra nuu ma ndracha'nu tāchi ndra iyo ñuu Jerusalén. Va ji'na kà'an na nuu ndra te'en:

—Ndioo na jà'íi ra ndo ta na kumi va'a ra ndo ma iti' kuà'an ndo.

³⁴ Va chànini Sila ti va'a ga ña kīndoo ndra ñuu Antioquía tiá ga tiempu. ³⁵ Yakan va juuni kīndoo Paulu chi'in Bernabé chi'in inga tiá ndra ndia. Ta endee jàna'a ndra tu'un va'a kà'an cha'a' Jesuu ta kàtitu'un ndra yi nuu ma ñivi iyo ikan.

Nuu kèsiin Paulu chi'in Bernabé

³⁶ Takán kùu ta ora yā'a kua'a' kivi tajan te'en nāka'an Paulu chi'in Bernabé:

—Na kunde'e ndiko yo ñivi chìnuni iyo ndisaa ñuu nuu kàtitu'un yo tu'un Racha'nu Jesuu niku. Nde'o naja kua iyo na —kàti ra.

³⁷ Ta Bernabé, vati kùuni ra ña na ku'un Xuva Marku chi'in ndra, ³⁸ va Paulu nī cha'a ra ña ku'un ra chi'in ndra, vati Xuva ndākoo ra ndra ñuu Panfilia, ta töva nī chakunuu ra jà'a ra ma tiñu Ndioo chi'in ndra. ³⁹ Yakan va kànita'an yu'u ndra, ta kèsiin ndio ndra. Tajan Bernabé kächin ra Xuva. Ta ikan kēe ndio ndra kuà'an ndra iti' ñu'u' Chipre chi'in varku. ⁴⁰ Ta Paulu kächin ra

ra nàni Sila. Tajan ma ndian chìnuni ìyo ñuu Antioquía, kīcha'a na kà'an na chí'in Ndioo na kumi ra iti' kuà'an ndra. Tajan kēe ndio ndra kuà'an ndra kuàkatitu'un ndra tu'un Jesuu.

⁴¹ Ta ora chàkunuu Paulu chí'in Sila, tajan yā'a ndra jàmani ndra ma ndian chìnuni tu'un Jesuu ìyo ñu'u' Siria ta ñu'u' Cilicia ndia, ña na jandeeni ma ña chìnuni na.

16

Nàta'an Timoteu ma Paulu chí'in Sila

¹ Takan kūu ta Paulu chí'in Sila chāa ndra ñuu Derbe ta Listra. Ta ikan nàta'an ndra iin ra chìnuni tu'un Jesuu, ra nàni Timoteu. Ta rakan ti ma'á ra kùu iin ña judía, ña chìnuni tu'un Jesuu ndia. Ta tatá ra kùu iin ra griegu. ² Ta ndisaa ma ndian chìnuni ìyo ñuu Listra ta Iconiu kàti na ti iin ra va'a kùu Timoteu. ³ Yakan va Paulu kùuni ra ña na ku'un ra chí'in ra. Va juuni maa ra chānini ti jì'na ìyo yi ña ta'nda ñii nuu ika ra, ikan na kùxaan ndian judíu ìyo nuu kuà'an ndra. Vati ndisaa na cha chito ti tatá Timoteu kùu iin ra yūvi judíu.

⁴ Ta tandi'i ma ñuu nuu yà'a ndra, kàtitu'un ndra nuu ma ndian chìnuni cha'a' ma tu'un kà'an ma carta ña taa ma ndra tatun Jesuu chí'in ndracha'nu chìnuni ñuu Jerusalén, na jachí'in na yi. ⁵ Yakan va ma ñivi ìyo ma veñu'u ta ñuu ta ñuu ikan, jàndeeni na chìnuni na tu'un Jesuu. Ta ta'ii'in

kivi tiaga kua'a' na kīcha'a chìnuni.

Tichi xinda'vi Ndioo jànde'e ra nuu Paulu iin ra ñu'u' Macedonia

⁶ Takan kūu ta tava ma Tati Í Ndioo nī cha'a yi kàtitu'un ndra tu'un Ndioo ñu'u' Asia, yakan va yā'a ndra kuà'an ndra iti' ñu'u' Frigia ta ñu'u' Galacia. ⁷ Ta ikan chāa ndra raya nuu yà'a ñivi ora kuà'an na iti' ñu'u' Misia. Ta ikan kùuni ndra ku'un ndra iti' ñu'u' Bitinia, va ma Tati Í Jesuu, tūvi nī cha'a yi ña na ku'un ndra iti' ñu'u' ikan. ⁸ Yakan va yā'a ndra raya ñu'u' Misia tajan kuà'an ndra iti' ñu'u' ikan. Ta ikan chāa ndra yu'u tañu'u, yatin ñuu Troa. ⁹ Ta chanikuaa jànde'e Ndioo nuu Paulu iin ra ña ndaa ta ìyo ra ñu'u' Macedonia. Tajan rakan jānini ra Paulu ta te'en nāka'an ra chí'in ra: "¡Na kichiun ñu'u' Macedonia, nuu ìyo ndi ta tindeun ndi!", kàti yi chí'in ra. ¹⁰ Ta ora yā'a ña ndē'e ra ma xinda'vi yakan, ta numini kīcha'a ndio ndi jàndova'a ndi ndatiñu ndi ña ni ku'un ndi iti' ñu'u' Macedonia, vati cha chito va'a ndi ti Ndioo kāchin ra ndyu'u na ku'un ndi kukatitu'un ndi tu'un va'a kà'an cha'a' Jesuu iti' tikan.

Chàa Paulu chí'in Sila ñuu Filipu ña kàndii ñu'u' Macedonia

¹¹ Takan kūu ta ñuu Troa kī'vi ndi iin varku indeeni nda kati chaa ndi iin ñu'u' vali ña ìyo tichi tañu'u ña nàni Samotracia. Ta ora tuvi inga kivi tajan kī'vi

ndiko ndi varku indeeni nda kati chāa ndi űuu Neápolis.

¹² Tajan kēe ndi űuu i'ya, ta kācha'an ndi űuu Filipu. Ta ma űuu Filipu ti iin űuu ka'nuga kùu yi kuenda ndian Romanu. Ta juuni iin űuu ka'nu kùu yi kuenda űu'u' Macedonia. Ta űuu ikan kindoo ndi uvi uni kivi.

¹³ Ta ma kivi nindeo kēe ndi kuà'an ndi iti' yu'u űuu nuu kàndii iin yuta. Vati ndyu'u kùuni ndi ti ikan kùu nuu kùti'vi ñivi judíu ña kà'an na chi'in Ndioo. Yakan va ora chāa ndi ma ikan ta chūnandi ndi ta ikan jan kīcha'a ndio ndi kà'an ndi tu'un va'a cha'a' Jesuu chi'in ma ñivi ña'a kùti'vi ka'iin ikan.

¹⁴ Ta iin ña'a ndaa tañu ma ñivi ña'a' ikan, kùu ña nani Lidia. Ta yakan ti ña űuu Tiatira kùan ta iin ña jáka'nu Ndioo kùan ndia. Ta xikoan ja'ma color ndaa, ña ya'a vii. Ta yakan ti nàndian tāsò'an ndisaa ma ña kà'an Paulu. Yakan va ora chīnian ndisaa ma ña kā'an ra, tajan Ndioo chā'a ra chinituni ra nuan, ta ikan kīcha'a ndioan chīnunan tu'un Jesuu. ¹⁵ Ta ikan kùnduta ndioan chi'in ndisaa ñivian ña iyo ve'an. Ta ora cha yā'a kùnduta vi, tajan te'en kīcha'a kà'an ña ña jàninian ndi:

—Tu chànini ndo ña chīnuva'aní tu'un Jesuu, na ko'o ve'i ta kindoo ndo nindee ndo ma ikan —kàtian.

Takan kūu ña kēe ndio ndi kuà'an ndi ve'an.

Paulu jànda'a ra iin ñayoko ña ndo'o tati xaan

¹⁶ Iin kivi kēe ndi kàcha'an ndi iin nuu kùti'vi ñivi judíu ña kà'an na chi'in Ndioo. Ta tichi iti' kuà'an ndi nāta'an ndi iin ñayoko ña ndo'o tati xaan. Vati ma yakan chitoan ndanu vāchi ma ña ni ta'an yo iti' nuu jà'a yi. Ta jākanaa ña kua'a' xu'un' kuenda ma ndra chito'an jà'a ma ña chitoan.

¹⁷ Ta ma ora ikani tāndikuan chata Paulu ta juuni chi'in ndi ndia. Tajan kīcha'a kà'an ña, ta kànachaa ña ñi' va'a te'en:

—Ndra'ya kùu ndra jà'a tiñu kuenda Ndioo ka'nu ga, ra iyo andivi. Ta kàtitu'un ndra nuu ndo naja kua kùu jà'a ndo ta kakú ndo —kàtian.

¹⁸ Ta ñayoko i'ya ti kua'a' kivi chākunuan kà'an ña te'en, yakan va chāa ndio iin kivi ña kūxnaan ndio ma Paulu. Ta te'en nāka'an ndio ra chi'in ma tati xaan ña indii ña:

—Chi'in ndatu Jesucristu kà'in ña na keun tichi kuñuan —kàti ra.

Tajan ora kā'an ma Paulu te'en, ta ma ora ikani kēe ndio yi ña.

¹⁹ Tajan ora chā'a ndio ma ndra chito'an kuenda ña na kūu ga jakanaa ndra xu'un' chi'an, tajan tīin ndio ndra Paulu chí'in Sila, ta kēñu'u ndra ndra ta chāndaka ndra ndra nuu ka'iin ndra vetiñu.

²⁰ Tajan te'en kīcha'a ndio ndra kà'an ndra chi'in ndra: —Ma ndra judíu i'ya ya'a jàkanuu ndra xini ñivi iyo űuu yo. ²¹ Ta jànda'viña'a ndra ma ñivi űuu yo chi'in ma tu'un chaa ña jàna'a

ndra. Ta ndyu'u ti kùu ja'a ndi ma ña jàna'a ndra ti töve chà'a ma Ley Romanu ña ja'a ndi yi —kàti ndra.

22 Ta ikan jan ndisaa ma ñivi ndēta na ta kīcha'a na kà'an ti'ini na chata ndra. Yakan va te'en nāka'an ma ndratiñu chi'in ma jandaru:

—Na tavani'i ndo ja'ma ndra ta na kani ndo ndra chi'in yutun kuiin —kàti ndra.

23 Ta ikan ora cha yā'a kāni nduva'a kuii ndra ndra, tajan ti'i ndra ndra tichi vekaa. Ta te'en nāka'an tuku ma ndratiñu chi'in ma ra jandaru kùmi vekaa:

—jNa kumi va'un ndra! —kàti ndra.

24 Yakan va ora nāka'an ndra te'en chi'in ma ra kùmi vekaa, tajan ti'i ndio ra ndra iin tichi vekaa nuu xe'e ga. Ta ikan ti'i ra cha'a ndra iin tichi yavi vitu.

25 Va juuni ma chanikuaa kivi ikan, iyo yi a java ñuu, ta ma ora ikan kà'an Paulu ta Sila chi'in Ndioo. Ta chīta ndra iin yaa ña jàka'nu ndra Ndioo. Ta ikan ndisaa ma ndra ka'iin tichi vekaa, chīni ndra ma ña jà'a ndra. 26 Ta ma ora ikani kīchi iin ña nduva'a kuii ni'i tāan, ña ndava ndāta ma chave'e chi'in pisu tichi vekaa. Yakan va ma ora ikani nūna ndisaa ma yu-vekaa. Ta ndisaa ma ndian ka'iin tichi vekaa ndāchi ma karena ndikun ma vitu nuu ka'iin ma cha'a na. 27 Ta ikan ora ndākoo ma ra kùmi vekaa, ta ndē'e ra ña tandi'i yi nūna. Tajan tāva ra ma machiti ra ña ni ka'ni ra juuni maa ra, vati chānini

ra ti ndisaa ma ndian ka'iin vekaa kākú na niku. 28 Va ora ndē'e Paulu ña takan ni ja'a ma jandaru, tajan te'en nāka'an ra chi'in ra:

—Na kā'niun juuni maun vati ndisaa ndi juuni ka'iin ndi i'ya —kàti Paulu chi'in ra.

29 Ta ikan chīkan ma ra jandaru kùmi vekaa iin ñu'ú nuu ra meru ra. Ta ikan chīnu ra kī'vi ra tichi vekaa nuu indii Paulu ta Sila. Ta endee ndāyu ra cha'a' ña yu'vi ra, yakan va chūnandi chiti ra iti' cha'a ndra. 30 Tajan tāvani'i ndio ra ndra ma tichi vekaa, ta te'en chīkatu'un ra nuu ndra:

—Ndyo'o xaa, ¿nayi iyo yi ña ja'i ta kùu jakakú Ndioo yu'u nuu ma kuati jà'i? —kàti ra chi'in ndra.

31 Tajan te'en nāka'an ndra chi'in ma jandaru ikan:

—jNa chinuniun tu'un Racha'nu Jesuu, ta kuu kakun chi'in ndisaa ñiviun ña iyo ve'un jà'a ra! —kàti ndra.

32 Takan kūu ta kā'an ndra tu'un ma Racha'nu Jesuu nuu jandaru ikan ta nuu ndisaa ma ñivi ka'iin ve'e ra ndia. 33 Ta juuni ma ora chanikuaa ikan, chāka ma ra jandaru Paulu chi'in Sila kuà'an ndra iin nuu kändii iin yuta. Ta ikan nākata ra ma nuu tàkue'e ndra. Tajan Paulu chi'in Sila jākunduta ndio ndra ma jandaru ikan chi'in ndisaa ñivi iyo ve'e ra. 34 Yakan va ora cha yā'a kùnduta ra chi'in ñivi ra, tajan chāka ndio ra ndra kuà'an ndra

ve'e ra. Ta ikan chā'a ra ña chāchi ndra. Yakan va maa ra chi'in ndisaa ñivi ra, nduva'a kuui chīsii vi ña kīcha'a vi chīnuni vi tu'un Racha'nu Ndioo.

³⁵ Ta ora kūndichin inga kivi ma ndra kùu vesi tāchi ndra tatun kà'an nuu ma ra jandaru kùmi vekaa, ña na jaña ra Paulu chi'in Sila, ndra ka'iin tichi vekaa. ³⁶ Ta ikan jan te'en nāka'an ndio ma ra kùmi vekaa chi'in ma Paulu:

—Ma ndra kùu vesi, tāchi yu'u ña na jañai ndo. Yakan va cha kùu ku'un vii ndo ve'e ndo vitin —kāti ra.

³⁷ Tajan te'en nāka'an ndio ma Paulu chi'in ma ndra kùmi vekaa:

—Ndyu'u ndra kùu kuenda ñuu ka'nu Roma. Kāni ndra ndi nuu ka'iin kua'a' ñivi, ta tī'i ndra ndi tichi vekaa i'ya. Ta tüvi nī ja'a ji'na ndra kuenda tuva kuati ndi kùu yi. ¡Ta vitin kùuni ndra tavani'i xe'e ndra ndi ikan nī'iin ñivi nākoto na yi! ¡Va na kùu ja'a ndra yi takan! ¡Yakan va na kichi juuni maa ndra ta tava ndra ndi! —kāti ra.

³⁸ Ta ikan jan kēe ma ndra jandaru chākatitu'un ndra nuu ma ndra kùu vesi ña chà'nda tiñu nuu ndra. Ta ora chīto ndra ña ndra tatun Jesuu, kùu kuenda ñuu ka'nu Roma kùu ndra, ndava yū'vi ndra. ³⁹ Ta ikan kēe ndra kuàndakan ndra ñamani nuu Paulu ta Sila na jaka'nuni ndra ndra cha'a' ma ña jā'a ndra chi'in ndra. Tajan tāvani'i ndio ma ndra vesi ndra tichi vekaa. Ta jānini ndra ndra ña na kee

ndra ma ñuu ikan. ⁴⁰ Yakan va ora kēe ndra ma vekaa, tajan kuà'an ndra nuu ndian chīnuni ka'iin ve'e Lidia. Ta ora chāa ndra ikan tajan chā'a ndra tundeeni nuu na. Ta ikan kēe ndio ndra kuà'an ndra inga ñuu.

17

Ñivi ñuu Tesalónica kàja'a na kuati

¹ Ma iti' kuà'an Paulu chi'in Sila yā'a ndra ñuu nàni Anfípolis, ta juuni yā'a ndra ñuu nàni Apolonia. Tajan chāa ndio ndra ñuu nàni Tesalónica, vati ikan iyo iin veñu'u ñivi judíu. ² Ta ikan kī'vi Paulu ma tichi veñu'u ikan, kua takani jā'a ra ndisaa kivi nindee na. Uni sabadu jāna'a ra kua kà'an tutu Ndioo nuu na. ³ Ta chi'in tutu ikan kātitu'un ra nuu na ti ra kùu Cristu iyo yi ña nde'e ra tundo'o niku. Ta ora na ya'a ña kuvi ra ni nataku ndiko ra. Ora chīnu kà'an Paulu takan chi'in na, tajan te'en nāka'an ndiko ra:

—Juuni ma ra Jesuu ña kà'in nuu ndo, juuni rakan kùu ma Cristu, ra tāchi Ndioo ña jàkakú ra yo ndia.

⁴ Yakan va tiani ma ndian judíu kīcha'a na chīnuni na tu'un Jesuu ña kà'an Paulu ta Sila, tajan ndō'iin ndio na chi'in ndra. Ta juuni iyo kua'a' ma ndian yūvi judíu ña jàka'nu Ndioo, ta nda ñivi ña'a' cha'nu ya'a ga iñu'u ndia, juuni kīcha'a vi chīnuni vi tu'un Jesuu. ⁵ Va ma ndian judíu ndian tüvi nī chinuni tu'un Jesuu nduva'a kuui kūxaan na ta tīxin na

ña kì'vi iin ñivi na iti' Jesuu. Yakan va chāka'an na chi'in iin ndra kini kàchika kai na kīcha'a ndra kùvaa yu'u ndra ta na jakanuu ndra xini ma ñivi ñuu ikan, kàti ndra. Ta takan jā'a ndra, tajan ikan kēe ndio ndra chi'in inga ndian ñuu kuànduku na Paulu chi'in Sila ve'e Jasón, ti kùuni na tava na ndra ma tichi ve'e ra ta jana'a ndio na ndra nuu tùi ñivi ka'iin ñuu ikan. ⁶ Va tava nī nata'an na ma Paulu ta Sila ve'e ma Jasón, yakan va maa ra tiin na. Ta juuni tiin na inga ndra chìnuni ña iyo ve'e ra. Ta kēñu'u ndio na ndra kuà'an na nuu ndra kùvetiñu. Ta ora chāa na ma vetiñu, tajan ma ndra judíu ni'i va'a kīcha'a kà'an ndra chi'in ndra kùvetiñu te'en:

—Ndra'ya kùu ndra jakanuu xini ñivi iyo ñuñivi, ta vitin vachi ndra i'ya, ti juuni kùuni ndra jakanuu ndra xinio ndia. ⁷ Ta Jasón kùu ra ña chā'a ra ve'e ra na koo ndra. Ta ndrakan tūva jachi'in ndra tu'un ley Rey César, ra chà'nda tiñu nuu yo, vati kàti ndra ña iyo tuku inga ra kùu rey, ta rakan nàni ra Jesuu —kàti ndra.

⁸ Yakan va ora chini ma ndra vetiñu chi'in ma ñivi ka'iin ikan ña kà'an ndra, yakan va tiaga kīcha'a na kùxaan na. ⁹ Ta jā'a na na tia'vi Jasón chi'in inga ñivi iin multa. Tajan ora tia'vi ndio ndra yi ta jāña ndio ndra ndra.

chàkatitu'un ndra tu'un Jesuu ñuu Berea

¹⁰ Ora cha kī'vi ma chanikuaa, numini tachi ma ndian chìnuni tu'un Jesuu ma Paulu chi'in Sila, na ku'un ndra iti' ñuu Berea. Ta ora chāa ndra ma ñuu ikan, ta kuàki'vi ndio ndra veñu'u ñivi judíu ñuu ikan.

¹¹ Ta ma ndian judíu iyo ñuu i'ya tiá yati na kua ndian judíu iyo ñuu Tesalónica, ti ya'a chisii na ora kàtitu'un ndra tu'un cha'a' Jesuu nuu na. Ta jàkua'a na ma tutu Ndioo ndisaa kivi, nde'o tu ña ndicha kùu ma ña jàna'a ma Paulu nuu na. ¹² Yakan va kua'a' na kīcha'a chìnuni tu'un Jesuu, ta juuni kua'a' ndian yüvi judíu kīcha'a chìnuni na ndia, nda ma ndra'ii chi'in ñivi ña'a ya'a ga iñu'u ndia. ¹³ Va ora chīto ma ndian judíu iyo ñuu Tesalónica ña juuni chàkunuu Paulu jàna'a ra tu'un Ndioo ñuu Berea, tajan kēe ndio ndra kuà'an ndra kuàjakanuu ndra xini ñivi iyo ñuu ikan, ikan na kuxaan na nde'e na Paulu.

¹⁴ Va ma ndian chìnuni tachi na Paulu na kee ra numini ma ñuu ikan ta ku'un ra iti' yu'u tañu'u. Ta Sila ta Timoteunia ndōo ndra ma ñuu Berea. ¹⁵ Tajan ndisaa ma ndra chìnuni ña ndakata'an chi'in Paulu kuà'an ndra chi'in ra nda ñuu Atenas. Ora chāa ndra ñuu Atenas, tajan Paulu tachi ra ndra na ku'un ndiko ndra ñuu Berea kuka'an ndra nuu Sila ta Timoteu, na kichi numini ndra ma ñuu Atenas nuu

Paulu chi'in Sila

ndaa ra. Yakan va kēe ndio ndra kuàkatitu'un ndra nuu Timoteu ta Sila.

Paulu chàkunuu ra ñuu Atenas

¹⁶ Takan kūu ta ikan Paulu ndātu ra Sila ta Timoteu ñuu Atenas. Yakan va ndanikuni ma nuu chàkunuu ra ñuu ikan, ndē'e ra ma ndioo yutun íí ña jà'a ñivini. Ta nda'vi kūuni ra ora ndē'e ra yí.

¹⁷ Yakan va tichi veñu'u ndian judíu nātu'un ta'an ra chí'in ñivi judíu, ta chí'in ñivi yūvi judíu ña jàka'nu Ndioo. Ta juuni nani kivi kànita'an yu'u ra cha'a' ña ndaa chí'in ñivi kùti'vi nuya'vi ndia. ¹⁸ Ta juuni ka'íin ndian jàkua'a jakuela epicúreos, chí'in ndian jàkua'a jakuela estoicos, te'en kīcha'a na kànita'an yu'u na chí'in Paulu:

—¿Nda tu'un kùu ña kà'an ra'ya ña ya'a kua'a' yu'u ra? —kàti na.

Ta inga na kà'an te'en:

—Ma ra'ya jà'a ra, ña kuàkatitu'un ra tu'un cha'a' ndioo ka'íin nuu chika, va kùu ndra ndioo tōve nàkoto ndi. Takan jà'a ra najaka —kàti na.

Tu'un i'ya kà'an na, ti Paulu kàtitu'un ra tu'un cha'a' Jesucristu, naja nātaku ra tañu ndian ndíí. ¹⁹ Ta ikan tíin na ra, ta kuà'an na chí'in ra nuu ndaa ve'e nàni Areópago. Vati ikan kùti'vi na ora chini na iin tu'un chaa. Ta ora chāa na ma ikan, ta te'en chíkatu'un ndio na nuu Paulu:

—Kūuni ndi koto kachin ga ndi cha'a' ma tu'un chaa

ñá já chinu kàtitu'un. ²⁰ Vati kàtitu'un nuu ndi iin tu'un ña tōve chito ndi. Yakan va kùuni ndi koto ndi niyi kùuni yi kà'an yi —kà'an na.

²¹ Takan kūu tajan ndisaa ma ndian ñuu Atenas chí'in ndian kichi nuu chika ña iyo ma ikan, jàkenaa na tiempuni chí'in ma ña nātu'un na ta taso'o na nda tu'un nikuuni ña kùu iin ña chaa kuenda na. ²² Ta ikan jan ndēta Paulu tañu ma ñivi ka'íin ve'e Areópago ikan, ta te'en nāka'an ra chí'in na:

—Ndyo'o ndian ñuu Atenas, vitin va cha chitoi ti ndyo'o kùu ndian ya'a jàka'nu ndo ndioo ña ya'a chìnuni ndo, ²³ ti ora chākunui tichi ñuu ndo, ikan ndē'i ndisaa ma yutun íí ña jàka'nu ndo. Ta tañu ma ña jàka'nu ndo, ndē'i iin letra ma nuu naa ña te'en kà'an: “Kuenda iin Ndioo ña tōve nàkoto yo.” Ta yu'u kàtitu'in nuu ndo vitin cha'a' Ndioo ña jàka'nu ndo vaji tōve nàkoto ndo ra. Juuni cha'a' yakan kùuni kàtitu'in nuu ndo, ikan na chaa ndo koto kachin ga ndo naja kua kàa ra.

²⁴ Vati Ndioo ikan kùu ma ra jātuvu ñuñivi, ta tandi'í ña iyo nuu yi. Ta juuni rakan kùu ra ña chà'nda tíñu nuu andivi ta nuu ñu'u' ñuñivi ndia. Ta tōve iyo ra tichi n'íin veñu'u ña jà'a ñivini vati iyo ra ndanikuni. ²⁵ Ta tōve chiniñu'u ra n'íin ñivi jà'a tíñu nuu ra. Vati tūvi kùmani n'íin nakuyi nuu ra. Ta maa ra kùu ra ña chà'a ra kivi koo yo, chí'in tati xita yo, ta tandi'í ña'a yo ña iyo.

26 'Vati chi'in iin ra'ii ni, jà'a ra ña tüvi tandi'i ñivi iyo ninii kuu ñu'u' ñuñivi, ikan na koo na ndisaa ma ñu'u' i'ya. Ta antea ña jätuvi Ndioo ñivi iyo ñuñivi cha kächin ra naja kivi ni koo na nuu yi, ta juuni kächin ra ndanu iyo yi ña koo na ndia. 27 Takan jà'a Ndioo, ikan na nanduku ndicha yo ra nda kati nata'an yo ra, vati Ndioo tüvi chika iyo ra nuu ta'ii'iin yo. 28 Vati Ndioo jà'a ña iyo yo, ta jà'a ra ña kanda yo, ta juuni chà'a ra ña iyo ñandeo ndia, ikan na kuu koo ndito yo. Vati te'en tãa iin ra ñuu ndo iin tutu vii taji'na: "Se'e Ndioo kuu ndisaa yo." 29 Ndicha kuu ña takua kuu yo se'e Ndioo, yakan va tüvi iyo yi ña ka'an yo ña Ndioo kuu ra takua kaa iin yutun í ña oro, a iin ña plata, a iin ña kaa takua kaa iin yuu. Vati ndisaa yakan kuu ma ña vächi ma chinitunini na, ta jà'a na yi chi'in nda'a' na takua kuu ni maa na ndia. 30 Vati Ndioo antea tüvi nĩ ti'i ra kuenda na ora tüvi chito na ma tu'un ra niku. Va vitin Ndioo chà'nda ra tiñu nuu ndo, ta nuu ndisaa ñivi iyo ñuñivi na ndakoo yo jà'a yo kuati ta na chikoni'o ku'un yo iti' kuà'an ra. 31 Vati Ndioo cha kächin ra iin kivi ña ni jakutuni ra tiñu ndisaa ñivi. Ta ikan kati ndaa ra nuu yo, yo jà'a ña va'a, ta yo töve. Ta ndisaa ña'a Ndioo cha chã'a ña na ja'a Jesucristu yi. Vati rakan cha kächin ra ra tatiempu. Ta ora jänataku Ndioo ra tañu ndian ndií,

takan chã'a Ndioo ña nakoto kachin tandi'i ñivi ña kächin ra Jesuu ña na ja'a ra ma tiñu ikan —kati Paulu.

32 Takan kuu ta ora chini na ña kã'an Paulu ña nãtaku ndiko ñivi tañu ñivi ndií, iyo ndian kã'an ti'ini chata ra, ta iyo ndian kã'an te'en ndia:

—Ni taso'o ndiko ndi ma ña kã'un va nda inga tuku ora —kati na chi'in ra.

33 Yakan va kãe ndio ra ta kuà'an ra. 34 Ta iyo ndian kicha'a chìnuni tu'un Jesuu ña kã'an Paulu. Ta tañu ndian chìnuni ndaa iin ra ndiso tiñu vetiñu Areópago, ra nani Dionisio. Ta juuni ndaa iin ña'a chìnuni ña nani Dámaris chi'in inga tuku tiaga na ma ikan ndia.

18

Kuà'an Paulu ñuu Corintu

1 Takan kuu ta Paulu, kãe ra ñuu Atenas, ta kuà'an ra iti' ñuu Corintu. 2 Ta ora chãa ra ñuu Corintu ta ikan nãta'an ta'an ra chi'in iin ra judíu, ra nani Aquila. Ta rakan ti ra ñu'u' Ponto kuu ra. Ta Aquila chi'in ñasi'i ra Priscila, takani cha iyo vi ma ñu'u' Italia niku. Ta kãe vi ma ñu'u' ikan vati ma ra kalecha'nu Claudiu, jãkunu ra ndisaa ndian judíu ndian iyo ma ñu'u' ikan. Ta ikan já chãa ndio vi ñuu Corintu. Ta ikan Paulu kuà'an ra kuànde'e ra vi ma nuu iyo ve'e vi. 3 Ta ora chãa Paulu ve'e vi, ta kicha'a ra jáva'a ra ve'e ja'ma chi'in vi ña ni xiko vi. Vati juuni chito ra jà'a ra ma tiñu ikan ndia. Ta ikan kãndoo ra jãtiñu ra chi'in vi. 4 Ta

ta'ii'in kivi nindeo Paulu chà'an ra ma veñu'u ndian judíu chàkatitu'un ra nuu na chi'in ndian yüvi judíu ndia, vati kùuni ra ña na chinuni na tu'un Jesucristu.

⁵ Takan kùu ta kēe Timoteu chi'in Sila ñu'u' Macedonia, ta chāa ndra ñuu nuu ìyo Paulu. Ta ikan chāa ndra ve'e nuu ìyo ra. Yakan va ora ndē'e Paulu ña chāa ndra, tajan kīcha'a ndio ra kàtitu'un ra nani kivi ma tu'un Jesuu nuu ma ñivi judíu, va jàna'a kachin ra nuu na ña Jesuu juuni kùu ra ma Cristu ra tāchi Ndioo ña na jakakú ra yo ndia. ⁶ Va ora kīcha'a ra kà'an ra te'en nuu na, tajan iin ndian judíu kīcha'a na kàyuni na chi'in ra ta kīcha'a na kà'an ti'ini na chata ra. Yakan va Paulu kīcha'a ra jàkisi ra ja'ma ra, ta kīcha'a ndio ra kà'an ra te'en chi'in na:

—Ora jànde'e Ndioo tundo'o nuu ndo na tüva chitói ti yüva kuati yu'u kùu yi, vati cha kàtitu'in tu'un cha'a' Jesuu nuu ndo vaji töve jàchi'in ndo yi. Yakan va vitin ta iti' nuu ni ku'un ndioi kukatitu'in tu'un i'ya nuu ñivi yüvi judíu —kàti Paulu.

⁷ Ta ora kēe ndio ra ma veñu'u ndian judíu ikan, ta kuà'an ndio ra ve'e iin ra nàni Ticio Justo, ta rakan ti iin ra jàka'nu Ndioo kùu ra ndia. Ta ìyo ve'e ra yatini xiin ma veñu'u ikan.

⁸ Ta iin ra nàni Crispo, ra chà'nda tiñu ma veñu'u ikan juuni kīcha'a ra chìnuni ra tu'un ma Racha'nu Jesucristu chi'in ndisaa ñivi ña

ìyo ve'e ra. Ta kua'a' ñivi ñuu Corintu kīcha'a chìnuni ta kùnduta na ora chīni na ma tu'un va'a cha'a' Jesuu ndia. ⁹ Iin chanikuaa Paulu ndē'e ra Jesucristu takua ndē'o nakuyi tañu ñuma'na yo. Tajan te'en nāka'an Jesucristu chi'in ra:

—¡Na yü'viun! ¡Na katitu'un tiá tu'in nuu tiaga ñivi! ¡Ta na jàñaun ña jàna'un yi nuu na! ¹⁰ Vati ìyoi chi'un, ta nī'iin na kùu jati'ini na chi'un a takue'un jà'a na, vati ìyo kua'a' ñivi mai ñuu i'ya ña kàchìn —kàti ra.

¹¹ Takan kùu yakan va Paulu chīyo ra iin kuiya java ma ñuu Corintu ña jàna'a ra tu'un Ndioo nuu ma ñivi ikan.

¹² Ta chāa iin kivi ña kī'vi ra nàni Galión chà'nda ra tiñu ñu'u' Acaya. Ta ma ñuu Corintu ti ìyo yi tichi ñu'u' Acaya ndia, tajan kùti'vi ta'an ndio ma ndian judíu, ta tiin ndio na Paulu. Ta chāndaka na ra nuu jàkutuni Galión tiñu, na jànde'e ra tundo'o ra. ¹³ Tajan te'en tīso ma ñivi kuati chata Paulu nuu ma Galión:

—Ra'ya, kùu ra jànda'viña'a ñivio. Ti kàti ra ti tüvi va'a ña jàka'nu ndi Ndioo takua kà'an ma tutu ley ña kà'an cha'a' ma niyi ìyo yi ña ja'a ndi —kàti na.

¹⁴ Takan kùu ta chani ka'an Paulu iin tu'un nuu ra niku ora nāka'an Galión iin tu'un i'ya nuu na:

—Ndyo'o ndian judíu, na kuni va'a ndo ña ni ka'in chi'in ndo. Tu ìyo iin ña

kini a kuati ka'nu ña jā'a ra, tajan iyo yi ña jakutunī yi, ¹⁵ va tava chā'i kuenda ña tìsokuati ndo ra cha'a' ma tu'un kā'ani ra chata tutu Ley chìnuni ndyo'o ñivi judíu, yakan va na jandon-daa maani ndo yi ti na kũuni ja'i yi —kàti ra.

¹⁶ Takan kũu tajan jākunu Galión na tichi ma ve'e nuu tà'nda tiñu ikan. ¹⁷ Ta ikan tīn ndio ma ndian judíu ra nàni Sóstenes, ra chà'nda tiñu veñu'u judíu. Ta ikan jan nduva'a kuīi kāni na ma Sóstenes nuu nde'e ma nuu nda vetiñu nuu chà'nda Galión ma tiñu ma ora ikani. Va ma Galión, vaji ndē'e ra ma ña ndo'o ma Sóstenes, tūvi nī jachi'in ra ma ña jā'a na chi'in ra.

Cha'a' uni kīcha'a ndiko Paulu kuàkatitu'un ra tu'un Jesuu ora chāa ndiko ra ma ñuu Antioquía

¹⁸ Takan kũu ta Paulu kīndooga ra kua'a' kivi ma ñuu Corintu. Ta ikan jan kīcha'a ndio ra kà'an ndio ra chi'in ma ndian chìnuni tu'un Jesuu ña ni ku'un ra. Ta ikan jan tīn ndio Paulu iin varku. Ta kēe ndio ra kuà'an ra chi'in Aquila ta chi'in ñasi'i ra ña nàni Priscila iti' ñu'u' Siria. Va ora takāaga ki'vi vi tichi varku, ji'na Paulu sōkon ra ndisaa ixi xini ra ñuu nàni Cencrea. Vati rakan jāchinu ra ña chā'a ra tu'un nuu Ndioo ña ni ja'a ra tiñu kuenda ra. ¹⁹ Ta ora chāa na ñuu nàni Efesu, tajan ndākoo ra Priscila chi'in Aquila ma ikan. Ta kēe ndio ra kuà'an ra nuu ndaa

iin veñu'u ndian judíu. Ta ikan kīcha'a ndio ra jàna'a ra chi'in ma ndian judíu ña kùti'vi ma ikan. ²⁰ Ta ikan jan kīcha'a ña nàka'an na chi'in ra ña na kindoo ra koo ra tiá kivi chi'in na, va nī kuuni ra. ²¹ Yakan va te'en kīcha'a ra kà'an ra chi'in na:

—Iyo yi ña ku'in iti' nuu ti kũuni koi ñuu Jerusalén ora kīcha'a ma viko ikan. Ta tu Ndioo kũuni, tajan vāchī nde'e ndikoi ndo inga cha'a' —kàti ra.

Ta ora chīnu kà'an ra takan tajan kī'vi ndio ra tichi ma varku ta kēe ndio ra ñuu Efesu ta kuà'an ra iti' nuu. ²² Ta ora chāa ra ñuu Cesarea, ta kēe ndiko ra kuà'an ra ñuu Jerusalén, kuàka'an ra chi'in ndian chìnuni tu'un Jesuu iyo veñu'u ikan. Ta ikan jan kēe ndio ra kuà'an ra iti' ñuu Antioquía. ²³ Tajan kua'a' va'a kivi chīyo ra ma ñuu Antioquía, ta ikan jan kēe ndiko ra kuà'an ra kuàjamani ra ndisaa ndian chìnuni tu'un Ndioo iyo ta'ii'iin ñuu nuu yā'a ra, taku ñu'u' Galacia chi'in ñu'u' Frigia.

Ra nàni Apolo kàtitu'un ra tu'un Jesuu ñuu Efesu

²⁴ Ma tiempu ikan chāa iin ra judíu, ra nàni Apolo ma ñuu Efesu. Ta ma rakan ti ra kichi ñuu Alejandría kùu ra. Ta ya'a ga vii jàna'a ra ma tutu Ndioo nuu ma ñivi, ta chìto va'a ga ra naja kua kà'an yi. ²⁵ Ti cha jākua'a ra naja kua kùu iti' Ndioo, ta ikan kīcha'a ra jàna'a ra yi chi'in ndisaa

kuii anima ra nuu ma ñivi ikan. Ta kàtitu'un kachin ra ndisaa naja kua chito ra kuenda Racha'nu Jesuu, vaji chito ra uvanuu naja kua jāna'a Xuva ora jākunduta ra ñivini niku. ²⁶ Yakan va Apolo tūvi ndasii ra ora kàtitu'un ra tu'un Ndioo nuu ñivi ka'iin tichi veñu'u ñivi judíu. Va ora chīni Priscila chi'in iian Aquila ma ña kà'an ra, tajan kāna siin vi ra, ta jāna'a vi tiaga kachin naja kua kùu ma iti' Ndioo nuu ra. ²⁷ Ta ora kūuni Apolo ya'a ra iti' ñu'u' Acaya, tajan ndisaa ma ndian chìnuni tu'un Jesuu iyo ñuu Efesu, chā'a na tun-deeni ra. Vati tāa na iin carta ta chā'a na yi nuu Apolo, na kunda'a ra yi ta jana'a ra yi nuu ndian chìnuni iyo ñu'u' Acaya, ikan na ku'va na ña na ndoo ra chi'in na, vati tōve nàkoto na ra. Takan kūu ta ora chāa ra ñu'u' Acaya, tajan kīcha'a ña ya'a ga tūndee ra ma ndian ku'àan iti' Jesuu, ti chā'a Ndioo ñamani ra nuu na, yakan va kīcha'a na chìnuni na ma tu'un ra. ²⁸ Ta Apolo, nuu tūvi ñivi jākanaa ra ndian judíu ora kànita'an yu'u ra chi'in na, ti jāna'a ra nuu na ña kà'an kachin ma tutu Ndioo, ti Jesuu ndicha kuii kùu ma ra Cristu, ra tāchi Ndioo ña na jakakú ra yo.

19

Paulu, chàa ndiko ra ñuu Efesu

¹ Takan kūu ta juuni iyoga Apolo ñuu Corintu, ora kēta

chiyo Paulu iin yuku kini ña iyo iti' ñu'u' Asia. Ta ora chāa ra ñuu nàni Efesu ikan nāta'an ra uvi uni ndian chinuni. ² Ta te'en chikatu'un ra nuu na:

—¿A nī'i ndo Tati Í Ndioo ora kīcha'a ndo chìnuni ndo? —kàti Paulu chi'in na.

Tajan te'en nāka'an na:

—Nī'iin cha'a' takā'an taso'o ndi tuva ndicha iyo iin Tati Í Ndioo —kàti na.

³ Tajan te'en kīcha'a chikatu'un tuku Paulu nuu na:

—¿Ta nayi chìnuni ndo ora ña kùnduta ndo, tuva takan? —kàti Paulu.

Tajan te'en nāka'an tuku na:

—Chìnuni ndi tu'un kàtitu'un Xuva ora jākunduta ra ñivi —kàti na.

⁴ Tajan te'en nāka'an tuku Paulu chi'in na:

—Va Xuva jākunduta ra ndisaa ndian jāña ña jà'a kuati, ta chikoni'i ndiko na kuà'an na iti' Ndiooni. Va juuni kàtitu'un Xuva nuu ndo ña na chinuni ndo tu'un ma Racha'nu ña vāchi iti' chata ra, vati rakan kùu Jesuu. —Takan kàti Paulu chi'in na.

⁵ Ta ora chīni na ña kā'an Paulu te'en, tajan ndisaa na kùnduta ma ora ikani chi'in sivi ta ndatu Racha'nu Jesuu. ⁶ Tajan ora jündii Paulu nda'a' ra xini na, ta ma ora ikani kōyo Tati Í Ndioo chata na. Ta kīcha'a na kà'an na iin tu'un siin ña tūvi chito na kà'an na. Ta juuni kīcha'a na kàtitu'un na nuu ma ñivi chi'in tu'un yu'u Ndioo. ⁷ Takan kūu ta ndisaa ma ndian ka'iin ikan, iyo uchi uvi ta'an na kùu na kua ndisaa na.

Paulu jàna'a ra tichi veñu'u ndian judíu, ta tichi jakuela iyo ñuu Efesu

⁸ Takán kúu ta ndi uni yoo ña chíyo Paulu ma ñuu Efesu, túvi ní yu'vi ra ña jàna'a ra tu'un Jesuu nuu ma ñivi tichi veñu'u ñivi judíu. Ta juuni kà'an ra ta jànini ra ma ñivi naja kua jà'a na ta kùu chaa na nuu chà'nda Ndíoo tíñu. ⁹ Va iyo ndian ya'a ndava xini, ña ní kuuni na chinuni na ma ña kà'an ra. Tajan juuni ma ora ikani, kícha'a na kà'an tí'ini na chata ma iti' Jesuu. Ta ikan Paulu késiin ra ma veñu'u ikan ta juuni tava ní siin ra ma ndian chinuni tu'un Jesuu. Tajan kée ndio na kuà'an na chí'in ra iin jakuela ra nàni Tirano. Ikan jàna'a Paulu tandi'i kivi nuu ma ñivi ma jakuela ikan. ¹⁰ Uvi kuiya kúu yí ña já'a ra takan. Takán kúu ta tandi'i ñivi ñu'u' Asia chíni tu'un cha'a' Racha'nu Jesuu, ta nda ndian judíu ta nda ndian yúvi judíu ndia. ¹¹ Ta Ndíoo chā'a ra kua'a' va'a ndatu ra nuu Paulu na jana'a ra yí nuu ñivi chí'in nda'a' ra. ¹² Takán kúu vaji pañitu a nda ja'ma ní kùuni ña jànani na ra, ta chùnda'a na yí chà'an na nuu ndian ku'vi, ta ndà'a na. Ta juuni tàva ra ma tati xaan ña ndiso na ndia.

¹³ Va iyo ndra judíu ña chàkunuu kai ña tàvani'i ndra tati xaan ndiso ñivi. Ta ndrakan tí kùuni ndra ja'a ndra yí chí'in ndatu Racha'nu Jesuu niku. Ta yakan va te'en kà'an xaan

ndra chí'in ma tati xaan ndiso ma ndian ku'vi:

—¡Chí'in ndatu Jesuu ña kàtitu'un Paulu, yu'u, kà'in ña na kee ndo tichi anima ma ndian kù'vi! —kàti ndra.

¹⁴ Ña'a kùu ma ña já'a ma ndi ucha ta'an ndra se'e iin ra judíu ña nàni Esceva. Ta rakan tí iin ra chà'nda tíñu nuu ndra kùu sutu kùu ra. ¹⁵ Takán kúu tajan te'en nāka'an ndio ma tati xaan ikan chí'in ndra:

—Nàkotoi Jesuu, ta juuni chítói nda ra kùu Paulu, ¿va ndyo'o nda ndian kùu ndo ña chà'nda ndo tíñu nui? —kàti ma tati xaan chí'in ndra.

¹⁶ Tajan ora chínu kà'an ma ra ndiso tati xaan nuu ndra, tajan ma ora ikani, ndāva ma ra ndiso tati xaan chata ndra chí'in kua'a' ñandee ra ta jàtí'ini yí chí'in ndra, ta ikan chíto naja kua já'a ndra ña kúndee ndio ndra kakú ndra ña janda kuà'an kaviti ndra ma iti' ve'e ndra, ta juuni tākue'e ndra ndia. Vati ndi'i ja'ma ndra jánakaa ma ra ndiso tati xaan ikan. ¹⁷ Ta ora kúu te'en, ndian judíu ta ndian yúvi judíu iyo ñuu Efesu chíto na yí. Yakan va ora chíto na ña takán kúu, ta ndava yú'vi na. Ta ikan kícha'a kua'a' ñivi jàka'nu na Racha'nu Jesuu.

¹⁸ Ta juuni kua'a' ndian já chí'nuni chà'an na chàkatitu'un na nuu ndisaa ñivi ka'iin ma ikan tandi'i ma kuati kini ña já'a na. ¹⁹ Ta kua'a' ndian nduvi chàndaka na ma tutu já'a na. Ta ikan kícha'a na

chà'mi na yi nuu tùvi ñivi. Ta ikan tāvani'i na kuenda naja kua ndaa ma tutu ikan. Ta ikan kēta yi ña ndaa yi uvi xiko uchi mii xu'un' plata kua tandi'i yi. ²⁰ Ta takan kūu ta chīta kuati tu'un Racha'nu Jesuu nda nikuuni, ta jàna'a Ndioo ndatu ra nuu ñivi ndia. Ta ikan kī'vi kua'a' ñivi iti' kuà'an ra, cha'a ña chīnuni na tu'un Jesuu. ²¹ Ta takan kūu ta chānini Paulu, ña kūuni ra ku'un ra iti' ñu'u' Macedonia chi'in iti' ñu'u' Acaya, nda kati chāa ra nda ñuu Jerusalén. Ta juuni kàti ra, ti ora chinu ma tiñu jà'a ra ñuu Jerusalén, juuni iyo yi ña ku'un ra ñuu Roma ndia. ²² Ta ikan tāchi Paulu uvi ta'an ma ndra tīndee ra na ku'un ndra ñu'u' Macedonia. Yakan va ma ndra tāchi ra te'en nàni ndra: Timoteu chi'in Latu. Vati ma Paulu, kīndoo ra uvi uniga kivi ma ñu'u' Asia.

Jàkanuu ra nàni Demetriu xini ñivi ñuu Efesu

²³ Tiempu ikan chīyo kua'a' tundo'o ndē'e ndian chīnuni tu'un Jesuu, ²⁴ ti kēta iin ra nàni Demetriu ña ya'a jàkanuu ra xini ma ñivi ñuu Efesu. Vati ma tiñu jà'a ra, kùu ña jàva'a ra maaa kaa plata. Ta juuni jà'a ra kua'a' va'a veñu'u kuati ña kàa takua kàa veñu'u ña jàka'nu ñivi nuu iyo ndioo Artemisa chi'in yi. Ta jàkanaa ra kua'a' xu'un' chi'in ma ña jà'a ra ndia. Ta juuni kua'a' xu'un' tì'vi ra ma ndian jàtiñu chi'in ra. ²⁵ Tajan jà'a ra ña na kuti'vi ta'an ndisaa ndra

jàtiñu chi'in plata. Tajan te'en nàka'an ndio ra nuu na:

—Ndyo'o xaa, cha chīto va'a ndo, ti ma tiñu jà'a yo kùu yi iin ña va'a maa yo ti ndòkuika yo jà'a yi. ²⁶ Ta juuni cha chīto ndo ma tu'un kà'an ra nàni Paulu nuu ñivi ta ndē'e ndo naja ya'a kī'vi na iti' jàna'a ra. Kàti ra ti ma ndioo jàva'a yo chi'in kaa yūvi ndioo ndicha kùu yi kàti ra. Takan jàna'a ra nuu ma ñivi. Yakan va kua'a' na cha chīnuni ma tu'un kà'an ra. Ta yūvi ñuu Efesu i'yani kùu yi ña jà'a ra takan, vati juuni jà'a ra takan chi'in ñivi iyo ndisaa ñuu nuu yā'a ra ndia, nda kati ndi'i ñu'u' Asia chākunuu ra. ²⁷ Yakan va ndisaa ma ña jàna'a ra, iin kuati ka'nu kùu yi kuenda yo, koto kenaa ndisaa ma tiñu jà'a yo. Ta juuni ni kenaa ma ña jàka'nu yo ndioo Artemisa tichi veñu'an ndia. Ta tōva ni ka'an ma ñivi ti ya'a ka'nu kùu ndioo yo, ta tūva ni ku'va na ña na ka'nda ña tiñu nuu na. Vati yakan jàka'nu ñivi iyo nda iti' ñu'u' Asia, ta nda tandi'i ñuu ñuñivi ndia. —Takan kàti Demetriu nuu ndra.

²⁸ Ta ora chīni ndra tu'un kà'an Demetriu, tajan nduva'a kuii kūxaan ndra ma ora ikani. Tajan te'en kīcha'a ndio ndra kà'an ni'i ndra:

—¡Ya'a ga ka'nu kùu ma ndioo Artemisa, kuenda ñivi ñuu Efesu! —kàti ndra.

²⁹ Tajan ma tiempu ikan, nduva'a kuii jàkanuu xini ndra ma ñuu ikan. Ta ikan

jan tiin ndra ra nàni Gayu chi'in inga ra nàni Aristarcu. Ta ninduvi ndrakan kichi ndra ñu'u' Macedonia ña chàkunuu ndra chi'in Paulu. Yakan va tiin ndra ndra, ta kēñu'u ndra ndra chāndaka ndra ndra nuu iin ve'e ka'nu nuu ndōndaa tiñu iti' tichi ñuu. ³⁰ Tajan Paulu kūuni ra ki'vi ra ka'an ra nuu ma ñivi ka'iin ti'vi ikan. Va ma ndian chìnuni iyo chi'in ra, nī cha'a na ki'vi ra kà'an ra nuu na. ³¹ Takan kūu ta juuni iyo iin ndra kùmi tiñu ñu'u' Asia ña nàkoto ndra Paulu, tāchi ndra, ndra kùu tatun ndra ña na kujando-mani ndra Paulu, ti koto ki'vi ra ma kuati ikan, koto tiin na ra. ³² Takan kūu ta iyo ndian kà'an iin nakuyi, ta iyo ndian kà'an inga nakuyi, vati jàkanuu xini na. Ta tiá kua'a' ga na, na töve chito na ndaa cha'a' kùu yi ña kùti'vi na. ³³ Va iyo iin ndian ka'iin tañu na, kātitu'un kachin na ma tu'un ikan nuu iin ra nàni Jandu. Ta rakan kùu ra tīndani'ni ndian judíu nuu ma ñivi ikan, na kati ndi'i ra naja kua kùu yi. Yakan va Jandu kīcha'a jànda'a ra nuu ma ñivi, na taxiin koo yu'u na ti ni ka'an ra. Ta ikan kīcha'a ra kà'an ra cha'a' ñivi judíu nuu tandi'i ñivi ñuu ka'iin ma ikan. ³⁴ Va ora chā'a na kuenda ña juuni ma ra kùu ra, ra judíu ndia, yakan va uvi ora kūu yi ña nduva'a kuui kūxaan na, ta te'en nāka'an na:

—iYa'a ga ka'nu kùu ma ndioo Artemisa kuenda ma ñivi ñuu Efesu! —kàti na.

³⁵ Ta ikan jākutaxin ma ra

secretariu ñuu Efesu ma ñivi ka'iin ikan. Ta te'en nāka'an ra chi'in na:

—Ndyo'o ñivi ñuu Efesu. Cha chito tandi'i ñivi iyo ñuñivi ti ma ñivi iyo ñuu i'ya kùmi na veñu'u nuu jàka'nu yo ndioo Artemisa. Vati ndioo ka'nu kùan, ta ma yuu íi nuu iyo na'na ña juuni kùmi yo yi, ti kichi yi iti' andivi. ³⁶ Yakan va tava nī'iin yo kūu ka'an yo ña töve takan kūu yi niku. Yakan va tiá va'a tu taxiin koo yu'u ndo, ta töve jà'a ndo nī'iin nakuyi tu töve chito va'a ndo yi. ³⁷ Vati ma ndra ndaka ndo kīchaa ndo i'ya, tüvi nī su'u ndra nī'iin ña ka'iin tichi veñu'u nuu ndaa ma ndioo yo Artemisa, ta tüvi kà'an ti'ini ndra chata ña ndia. ³⁸ Yakan va tu Demetriu chi'in ndra jàtiñu chi'in ra, tu iyo kuati ña kùuni ndra jandondaa ndra chi'in inga ñivi, na ku'un ji'na ndra kuka'an ndra yi chi'in ndra kùu vesi nuu chà'nda ndra tiñu. Ta ikan ta'ii'iin ndra kùu ka'an kachin ma kuati ndra, ta kùu jandondaa ma ndra vesi yi. ³⁹ Ta tu kùuni yo ka'an yo inga tuku nakuyi, na ndakan yo nuu ma ndra vetiñu ña na kachin ndra ora va'a ña kùu kuti'vi yo, ikan na kuu ndondaa ma kuati yo chi'in inga ñivi, takua kà'an ma ley yo ña iyo yi ña ja'a yo. ⁴⁰ Cha'a' ndisaa ma ña kùu vitin, ya'a ga ika kùu yi ti tu koto ma ndra jandaru ñuu Roma ta tisokuati ndra ndisaa yo ti töve kùti'vi yo takua kà'an ma Ley, ta tu

chikatu'un ndra nuu yo nda kuenda kùu yi ña kànita'an yu'u yo, ta juuni tüvi chìto yo nda cha'a' kùu yi. —Takan kàti ma ra secretariu ñuu Efesu.

⁴¹ Ta ora chīnu kā'an ra tu'un i'ya nuu na, ta te'en nāka'an ra:

—^jTa vitin na ku'un yo ve'o! —kàti ra.

20

Paulu kēe ra kuà'an ra iti' ñu'u' Macedonia ta ñu'u' Grecia

¹ Ora chīnu kànita'an yu'u ma ñivi, tajan kāna ndio Paulu tandi'i ma ndian chīnuni ka'iin ikan. Ta kīcha'a ra chūndayu'u ra na. Ta ora chīnu nātu'un ra chi'in na, tajan chūnumi nda'a' ra ta'ii'iin na ña kàña'a ra chi'in na, tajan kēe ndio ra kuà'an ra iti' ñu'u' Macedonia. ² Takan kūu ta ndisaa ma ñuu nuu yà'a ra, chà'a ra tundeeni nuu kua'a' ndian chīnuni tu'un Jesuu. Ta takan jà'a ra nda kati chaa ra ñu'u' Grecia ³ nuu kīndoo ra uni yoo. Ta ikan chani tiin ra iin varku ña ni ku'un ra iti' ñu'u' Siria ora chìto ra ña cha nātu'un ta'an ma ndra judíu ña ni tiin ndra ra ta ka'ni ndra ra. Yakan va töva nī kuuni ra ku'un ra chi'in varku. Ta ikan jan chīkoni'i ndiko ra chi'in cha'a' ra nda ma ñu'u' Macedonia nuu yā'a ra niku.

⁴ Ta iyo iin ndra kàcha'an chi'in ra ña nàni te'en: iin ra nàni Sópater, ra se'e ra nàni Pirro iyo ñuu Berea. Ta inga ra nàni Aristarcu, chi'in ra nàni Segundu, ndra iyo ñuu Tesalónica. Ta juuni

kuà'an ma ra nàni Gayu, ra iyo ñuu Derbe, ta Timoteu, chi'in Tíkiku, ta Trófimu, ndra kīchi iti' ñu'u' Asia.

⁵ Ta ndra'ya ti chākosonuu ndra kuà'an ndra iti' nuu Paulu, nda kati chaa ndra ma ñuu Troa. Ta ikan, chātu ndra ndi, nda kati chaa ndi.

⁶ Ta ndyu'u, ti ndōo ndi ma ñuu Filipu nda ora cha yā'a viko ña chàcho paan ña tüvi yuchan iya tichi. Tajan ikan, kī'in ndi iin varku, ta nda tichi u'un kivi tajan chāta'an ndra ndi ñuu Troa. Ta ikan ndōo ndi ucha kivi chi'in ndra.

Paulu chàa ndiko ra ma ñuu Troa

⁷ Iin kivi ndomingu kùu yi, ña kütì'vita'an ndi chi'in ndisaa ñivi chīnuni tu'un Jesusuu. Vati ikan ni ka'nda java ndi paan íí ña ni kachi ndi. Ta ikan kīcha'a Paulu kàtitu'un ra nuu ndisaa ma ndian chīnuni tu'un Jesuu. Ta tava chànini ra kee ra ma ñuu ña ni ku'un ra inga kivi, yakan va indeeni kà'an ra tu'un ikan nuu na nda kati keta javañuu. ⁸ Ta ndyu'u vati ka'iin ndi nda ve'e uvi pisu. Ta ikan ti ka'iin kua'a' ñu'ú kandil ña tiin. ⁹ Ta nuu iyo iin ventana ma ve'e ikan, ikan nàndi iin rayoko nàni Eutico. Ta tava Paulu kàtitu'un ra ma tu'un ikan nuu ma ñivi kua'a' tiempu, yakan va tiin ñuma'na ma rayoko ikan nuu nàndi ra ta kē'ne ra nda ninuu. Ta ikan jan chāa ndio ndra ma nuke'e nuu kàndii ra ta kāni'i ndra ra va cha chī'í ra. ¹⁰ Ta ikan jan, nūu ndio ma Paulu, tajan chāa

ndio ra nuu kàndii ra. Ta ikan chūnandi chiti ra ta chūnumi ra ra. Ta te'en, nāka'an ra chi'in ma ndian chìnuni:

—iNa yū'vi ndo, ndyo'o yani, vati töve nī chi'í ra! —kàti Paulu.

¹¹ Ta ikan jan, ndāa ndiko ra kuà'an ra ma ve'e iyo nda siki chi'in ndisaa ndian chìnuni. Tajan chā'nda java ndio ra ma paan ii. Ta chāchi ra yi chi'in na. Ta ikan kīcha'a ndiko ra nātu'un ra chi'in na nda kati kundichin inga kivi. Tajan kēe ndio ra kuà'an ra. ¹² Ta ma ñivi ikan ti nduva'a kuui chīsii na ña nāndoto ndiko ma rayoko ikan, ta chāndaka na ra ma ve'e ra.

Paulu kēe ra ñuu Troa, ta kuà'an ra ñuu Miletu

¹³ Takan kūu ta ndyu'u chākosonuu ndi kuà'an ndi iti' nuu chi'in varku nda kati chaa ndi ñuu Asón. Ta ikan chātu ndi Paulu vati vāchi chi'in cha'a' ra, ti takan kūuni ra kichi ra. ¹⁴ Tajan ora ndikita'an ndi chi'in ra ma ñuu Asón, ta ikan kī'in ra iin varku chi'in ndi indeeni nda kati chāa ndi ñuu Mitilene. ¹⁵ Ta ikan jan kēe ndiko ndi kuà'an ndi tiá iti' nuu, ta ikan yā'a ndi yatiini ma ñu'u' Quío. Ta nda inga kivi tajan chāa ndio ndi yu'u tañu'u nuu kàndii ñuu Samos. Ta ikan jan ndōo ndi iin chanikuaa ma ñuu Trogiliu. Ta ma inga kivi, tajan chāa ndi ma ñuu Miletu. ¹⁶ Takan kūu ña nī kuuni Paulu ku'un ra ñuu Efesu ti koto kuyanga ra kua'a' tiempu ma ñu'u' Asia. Vati kūuni ra chaa ra numini ñuu

Jerusalén. Ta tu kùu yi cha iyo ra ikan kivi kīcha'a viko Pentecosté, kùuni ra.

Paulu kàtitu'un ra nuu ma ndracha'nu chà'nda tiñu nuu ndian chinuni iyo ñuu Efesu

¹⁷ Ora chāa Paulu ñuu Miletu, tāchi ra ndra meru ra na kukana ndra ndracha'nu chà'nda tiñu nuu ñivi chìnuni tu'un Jesuu iyo ñuu Efesu, na kichi ndra nuu ndaa ra. ¹⁸ Takan kūu tajan ora cha chāa ndio ndra nuu ndaa Paulu, tajan te'en nāka'an ra chi'in ndra:

—Ndyo'o xaa, cha chito va'a ndo naja kua vii chīyoi chi'in ndo nda ma kivi nunuu ña kīchai ñu'u' Asia. ¹⁹ Vati ndisaa ma tiempu ña chīyoi chi'in ndo, jā'i tiñu Racha'nu Ndioo kuenda ndo chi'in ndisaa ma tundeeni. Yakan va nani kivi ora jā'i yi, ndava chākui, vati ndē'i kua'a' tundo'o jā'a ma ndian judíu. ²⁰ Va vaji ndē'i kua'a' tundo'o, va töve nī jañai ña jàna'i tu'un va'a Cristu nuu ndo. Vati ma tu'un ikan, iin tu'un va'a kùu yi kuenda ndo. Yakan va chà'i chàjana'i ma veto'o ñuu ndo ta ta ve'e ta ve'e ndo. ²¹ Yakan va indukuni chi'in ma ndian judíu ta ndian yūvi judíu cha kàtitu'in nuu na, na ndakoo na iti' kini kuà'an na, ta na chikoni'i ndiko na iti' Ndioo, ta na chinuni na tu'un Racha'nu Jesucristu. ²² Ta vitin kuà'in iti' ñuu Jerusalén ti ma Tati Í Ndioo, tāchi yu'u ña na ku'in. Ta na töve chitoi nayi kùu ma ña ta'in ñuu ikan.

²³ Uvanuu ma ña ch̀toi k̀uu ña k̀titu'un ma Tati Í Ndioo nuí, ti ta'ii'in ñuu nuu chà, ndàtu na yu'u ña ni ti' na yu'u tichi vekaa. Ta juuni ndàtu na ña ni jande'e na tundo'o yu'u ndia. ²⁴ Yakan va yu'u, tükuii yù'vi ña ndè'i tundo'o, a ka'ni ma ñivi yu'u. Vati uvaa ma ña chàniní k̀uu ña na jachinui chí'in ndisaa animai ma tiñu va'a ña chā'a Racha'nu Jesuu nuí. Yakan va ma tiñu jà'i k̀uu ña na jana'i tu'un va'a cha'a' ma ñamani Ndioo ña k̀uu ni'i tandi'i ñivi.

²⁵ 'Takan k̀uu ña cha k̀titu'in nuu ndisaa ndo naja kua chà'nda Ndioo tiñu nuu yo. Ta vitin cha ch̀to va'i, ti n̄iin ndo töva ni nde'e ndo yu'u inga cha'a'.

²⁶ Yakan va k̀uní ña koto ndo, ti yüvi kuaṭi k̀uu yi tu töve n̄ chinuni ndo tu'un Jesuu, ²⁷ vati yu'u, tüvi n̄ tixe'i n̄iin tu'un nuu ndo ti cha k̀titu'un kachin ndisaa ma ña k̀uni Ndioo ña koto ndo. ²⁸ Yakan va na kumi ndo ñivi chā'a Ndioo ña kumi ndo takua kumi ndo juuni maa ndo, ti ma Tati Í Ndioo chā'a yi tiñu nuu ndo na kumi va'a ndo tandi'i ndian ch̀nuni iyo veñu'u Racha'nu takua kumi iin pato ma mvechala jàna ra. Takan iyo yi ña kumi ndo na ndia, vati Racha'nu Cristu jàta ra na chí'in nií maa ra ora chí'í ra nuu kruu —kàti Paulu.

²⁹ Takan k̀uu tajan te'en nàka'an tuku Paulu chí'in ndracha'nu ikan:

—Cha ch̀to va'i, ti ora cha kuà'in, ni kichaa iin ndra xaani nde'e ndra ndo.

Ta ni ja'a ndra chí'in ndo takua jà'a ma lobo xaan ña chàchi ri mvechala. Ta ndrakan ni jana'a ndra inga tuku tu'un nuu ndo, ikan na ndakoo ndo tu'un Cristu. ³⁰ Ta juuni ma ndra iyo tañu ndo, ni kicha'a ndra jana'a ndra tu'un vata nuu ndo, vati k̀uni ndra ña ndyo'o ndian chinuni na tandikun ndo ku'un ndo chata ndra. ³¹ Yakan va na yati koo ndo ora ikan, ti cha k̀titu'in nuu ndo naja kua ni kuu yi. Ta na kuku'uni ndo ti ndi uni kuiya ña chíyoi chí'in ndo tüvi n̄ jañai ña jàna'i nduvi niñuu nuu ta'ii'in ndo chí'in takuii tinui.

³² 'Ndyo'o yani, vitin ndàkoi ndo nda'a' Ndioo, ikan na kumi kuenda ra ndo. Ta juuni na koo ma ñamani ra chí'in ndo takua kà'an ma tu'un ra. Vati juuni ma ndatu Ndioo k̀uu jakua'nu va'a yi ndo, ikan na n̄i' ndo ma tundeeni ra ña koo endeeni takua kà'an ma tu'un chā'a Ndioo nuu yo, ti takan tà'an chí'in ndisaa ndian kachin ra ña k̀uu ñivi í kuenda ra. ³³ Ta yu'u vati tüvi k̀uní xu'un' inga ñivi kuendai, ta ni tüvi k̀uní ja'ma n̄iin na ndia.

³⁴ Yakan va ndisaa ndo ch̀to ti jàtiñui chí'in nda'i, ta k̀uu ni'í ndisaa ma ña ch̀niñu'i chí'in tandi'i ma ndian iyo chí'in. ³⁵ Takan jàna'i nuu ndo naja kua iyo yi ña jatiñu ndo ndisaa tiempu chíyoi chí'in ndo. Yakan va na jatiñu ndo kuenda maa ndo, ikan na kuu tindee ndo ma ndian nda'vi ndia. Ta na kuku'uni ndo ma tu'un kà'an

Jesuu niku. Vati ma tu'un ikan te'en kàti yi: "Tiaga chìsio tu tindeo inga ñivi kua ña ku'va na yi nuu yo", kàti ra. —Takan kàti Paulu.

³⁶ Ta ora cha yā'a kà'an Paulu te'en, tajan chūnandi chiti ra chí'in na. Ta indukuni kīcha'a ra kà'an ra chí'in Ndioo chí'in na. ³⁷ Ta ora cha chínu kà'an na chí'in Ndioo, tajan ndisaa na nda'vi kūuni na, ta chàku na ta chūnumi nda'a' na Paulu ña kàña'a na chí'in ra. ³⁸ Vati kàti ra nuu na ña tōva ni nde'e ndiko na ra inga cha'a'. Ta ikan jan chāndaka ndio na ra nda nuu ndaa ma varku ña ni ku'un ra.

21

Paulu kèe ra kuà'an ra iti' ñuu Jerusalén

¹ Ta ora cha ndākoo ndio ndi ndra, tajan tīin ndi varku indeeni nda kati chāa ndi nda ñu'u' ñuu Cos. Ta nda inga kivi, tajan chāa ndi ñu'u' ñuu Rodas. Ta ikan kēe ndiko ndi kuà'an ndi nda kati chāa ndi ñuu Pátara. ² Ta ikan ñuu Pátara, nāta'an ndi inga varku ña kuà'an iti' ñu'u' Fenicia. Ta tichi yutun ikan kī'vi ndi ta kēe ndi kuà'an ndi tiá iti' nuu. ³ Ta iti' kuà'an ndi ndé'e ndi ñu'u' Chipre ña kàndii chiyo satin ndi. Va ndākoo ndi yi, ta indeeni kuà'an ndi nda ñu'u' Siria, ta chūndaa run ñuu Tiro. Va tava ma varku ikan, ikani ndākoo run ndisaa ma ndatiñu ndiso run, yakan va ikan nūu ndi tichi run nundani ndia. ⁴ Ta ora chāa ndi ma ñuu Tiro nāta'an ndi ndra chìnuni tu'un Jesuu iyo

ikan. Ta ikan kīndoo ndi chíyo ndi chí'in ndra ucha kivi. Ta tachi Tati Í Ndioo ndra ña na katitu'un ndra nuu Paulu ña na kù'un ga ra iti' ñuu Jerusalén. ⁵ Ta ora cha yā'a ma ucha kivi, tajan ndisaa ndra chìnuni chí'in ñasi'i ndra ta ndiakwati se'e ndra, chāndaka iti' na ndi nda yu'u ñuu nuu kàndii tañu'u. Tajan chākuiin chiti ndi ma yu'u tañu'u ikan chí'in na. Ta ikan kīcha'a ndio ndi kà'an ndi chí'in Ndioo. ⁶ Tajan ora chínu ña chūnumi nda'a' ndi ña kàña'a ndi chí'in na, tajan kāndaa ndio ndi tichi ma varku, ta ndiakan chīkoni'i ndiko na kàcha'an na iti' ve'e na.

⁷ Takan kūu tajan kēe ndiko ndi ñuu Tiro chí'in varku. Ta kuà'an ndi iti' ñuu Tolemaida. Ta ora chāa ndi ikan, ta ikan jan kàña'a ndi chí'in ndian chìnuni tu'un Jesuu. Ta ikan jan kīndoo ndi chí'in na iin kivinia. ⁸ Ta ma inga kivi kēe ndi ñuu Tolemaida, ta kuà'an ndi ñuu Cesarea. Ta ora chāa ndi ñuu Cesarea, ta chā'an ndi ve'e ra nàni Lipe, ra chàkunuu kàtitu'un tu'un cha'a' Jesuu ta'ii'iin ñuu. Vati rakan, kùu ma ra iyo tañu ma ndi ucha ta'an ndra kāchin tatun Jesuu ña na tindee ndra ndra. Ta ikan ndōo ndi chí'in ra ve'e ra. ⁹ Ta Lipe vati iyo kumi ta'an ñivi yoko se'e ra ña kà'an chí'in tu'un yu'u Ndioo. ¹⁰ Takan kūu ta ora cha iyo ndi uvi uni kivi ma ñuu Cesarea, ta ikan jan chāa iin ra kīchi iti' ñu'u' Judea ña nàni Agabo. Ta

rakan ti juuni kà'an ra chi'in tu'un yu'u Ndioo ndia. ¹¹ Ta ora chāa ra nuu ka'in ndi, ta tāvani'i ra sinchu indii toko Paulu. Ta chū'ni ra nda'a' ra ta cha'a ra chi'in yi. Tajan te'en nāka'an ra:

—Te'en kā'an ma Tati Í Ndioo, ña ma ndian judíu iyo ñuu Jerusalén, te'en ni ku'ni na ma ra xuña'a ma sinchu i'ya, tajan ni ku'va ndio na ra nuu ñivi yüvi judíu ña na ka'ni na ra. —Takan kàti ma Agabo chi'in ma Paulu.

¹² Tajan ora chīni ndi chi'in ma ñivi ñuu Cesarea ma ña kā'an ra, tajan nduva'a kuii jānini ndi Paulu, ikan na kü'un ra ma ñuu Jerusalén koto nde'e ra tundo'o iti' tikan. ¹³ Va Paulu te'en nāka'an ra:

—¿Ta naja chàku ndo, ta ya'a nda'vi kùuni ña jà'a ndo takan? Vati yu'u tüvi yù'vi ña nde'i tundo'o, a kuvì ma ñuu Jerusalén cha'a' ma Racha'nu Jesuu. —Takan kàti Paulu chi'in ndi.

¹⁴ Va tava nī taso'o ra ma ña kā'an ndi, yakan va jāña ndi ña jānini ndi ra. Tajan te'en nāka'an ndi chi'in ra:

—¡Na ja'un ma ña kùuni Ndioo ña ja'un iti' kuà'un, tuva takan! —kàti ndi chi'in ra.

¹⁵ Takan kūu ta ora cha yā'a ndisaa ma ña'a, tajan jāndova'a ndi ndatiñu ndi, ta kēe ndi kuà'an ndiko ndi ma ñuu Jerusalén. ¹⁶ Ta iyo iin ndian chìnuni iyo ñuu Cesarea ña chāndaka iti' na ndyu'u nuu iyo ve'e ra nàni Mnasón, ra kīchi iti' ñu'u' Chipre. Ta rakan ti cha

iyo tiaga kua'a' tiempu ña chìnuni ra tu'un Jesuu. Ta juuni rakan kùu ra ña ni ku'va ra ve'e nuu ni kindoo ndi koo ndi ita'vi kivi ndia.

Paulu chànde'e ra nuu iyo Jandiau

¹⁷ Takan kūu ta ora chāa ndio ndi ñuu Jerusalén, tajan ndisaa ma ndian chìnuni nduva'a chīsii na ora ndē'e na ña chāa ndi. Tajan ikan ndōo ndi chi'in na iin chanikuaa. ¹⁸ Ta ora tuvi inga kivi tajan kēe ndio ndi kuà'an ndi chi'in Paulu nuu iyo ve'e Jandiau. Ta ora chāa ndi ma ve'e ra, ta ikan ndē'e ndi ña ka'in ti'vi tandi'i ndracha'nu chà'nda tiñu ña chìnuni tu'un Jesuu. ¹⁹ Tajan ora chāa Paulu nuu ka'in ndra, ta kāña'a ra chi'in ndra. Ta ikan kīcha'a ra kàtitu'un ra nuu ndra tandi'i ma tiñu jà'a Ndioo tañu ñivi yüvi judíu, vati Ndioo chā'a ra ndatu ra nuu Paulu ña na ja'a ra yi nuu ñivi ikan. ²⁰ Yakan va ora chīni ma ndracha'nu yi, tajan kīcha'a ndra jàka'nu ndra Ndioo. Ta ikan jan te'en nāka'an ndra chi'in Paulu:

—Kùuni ndi ña na kotoun, yo'o yani, ti tañu ñivi judíu, iyo kua'a' mii ñivi chìnuni tu'un Jesuu. Ta ndisaa ndi-akan, kà'an na ti iyo yi ña jachinu yo tandi'i tu'un kà'an ma tutu ley Ndioo tāa Moisés taji'na ndia. ²¹ Ta juuni tāsō'o na ña maun kùu ma ra jàna'a nuu tandi'i ma ndian judíu ña kàchikanuu nuu chika ña na jà'aga na ma ña kà'an Moisés ña iyo yi ña ja'a yo. Ta juuni kàtiun

ti tüva iyo yi ña ka'nda na ñii nuu ika ndrakuati se'e na ndia. Ta töva iyo yi ña ja'a na ma costumbre ña jãna'a ñivio chïyo taji'na ndia. Takan kàtiun nuu ma ñivi judíu ña kàchikanuu nuu chika, kàti na. ²² ¿Ta nayi jà'a yo ña kàa yi te'en?, kùuniun. Vati ni koto ndiko ma ñivi ikan ña kichaa ndikoun. ²³ Yakan va tiá va'a tu ja'un ma tiñu ni tachi ndi nuun, ikan na koo va'un chi'in na. Tañu ndi iyo kumi ta'an ndra ña ni ja'a ndra iin kua chã'a ndra tu'un nuu Ndioo. ²⁴ Na ku'un janandoun ñun chi'in ndra ma ikan takua kùu ma costumbre. Tajan tia'viun ña na sokon ndra ixi xini ndra kuenda Ndioo. Tajan juuni kua ikan iyo yi ña ja'un, ikan na chinuni ma ñivi ña yüvi ña ndicha kùu ma ña kà'an na chataun. Vati juuni maun kùu iin ra jàchi'in ta tiñu'u ma ña kà'an tutu ley tãa Moisés taji'na. ²⁵ Va taku ma ndian yüvi judíu cha chinuni na tu'un Jesuu vitin, cha tãa ndi iin tutu tãchi ndi nuu na ña kà'an ti tüvi iyo yi ña kachi na sa'an kiti ña cha sòkó ñivi nuu ndioo yutun íí ña jàka'nu na. Ta tüvi iyo yi ña kachi na nií kiti, ta juuni tüvi iyo yi ña kachi na sa'an kiti ña cha kã'a. Ta na jaña ndra ña k'i'vi ndra chi'in ña'a' yüvi ñasi'i ndra a ña'a chi'in yüvi ra kùu iian, kàti yi. —Takan kàti ndracha'nu ikan chi'in Paulu.

Tiin na Paulu tichi veñu'u

²⁶ Yakan va Paulu kēe ndio ra kuà'an ra. Ta

ora tuvi ndio ma inga kivi, tajan nãndoo ndio Paulu chi'in ma ndi kumi meru ra takua kà'an ma costumbre ikan, ta ikan jan k'i'vi ndio Paulu tichi veñu'u ka'nu chàkatitu'un ra nda ora kùu yi ña ndi'i ma kivi ña nãndoo ndra, ikan na kuu sokó ma sutu iin kiti nuu Ndioo cha'a' ta'ii'iin ndra. ²⁷ Takan kùu ta ora chani ndi'i ndi ucha kivi, tajan ma ndian judíu ña kichi ñu'u' Asia ndē'e ndra ma Paulu ña indii ra tichi veñu'u chi'in ndi kumi ndra kùu meru ra. Ta ikan jan kicha'a ndio na jàkanuu na xini ma ñivi judíu, tajan k'i'vi ndio ndra ña ni tiin ndra Paulu tichi veñu'u. ²⁸ Tajan te'en kicha'a ndra kà'an ni'i ndra:

—Ndyo'o ñivi ñuu Israel ;na tindee ndo ndyu'u ña tiin ndi ra'ya! Vati ra'ya kùu ma ra chàkunuu jãna'a ndanikuni nuu ñivi iin tu'un kà'an chata costumbre ña kua ikan jà'a yo ma ñuu yo. Ta juuni kà'an ra chata tutu Ndioo tãa Moisés taji'na. Ta takan kà'an ra chata veñu'u ka'nu i'ya ndia. Ta vitin cha t'i ra ndian yüvi judíu tichi veñu'u ka'nu yo. Ta ndrakan ti jàkini ndra nuu íí tichi yi —kàti ndra.

²⁹ Te'en kàti ndra ti cha ndē'e ndra Paulu ña chàkunuu ra chi'in iin ra yüvi judíu, ra nãni Trófigu ra ñuu Efesu niku. Yakan va chãnini ndra ti Paulu chãka ra ra ña na ku'un ra chi'in ra tichi veñu'u ka'nu ndaa ikan niku, kùuni ndra.

³⁰ Takan kùu tajan ndisaa ndio ma ñivi ñuu Jerusalén jàkanuu ndio xini na. Tajan

endee chinu ndio na chāa na nuu ndaa Paulu ta tiin na ra. Ta keñu'u ndio na ra, ta tāva na ra iti' chata kora veñu'u. Ta ora cha tāvani'i na ra, tajan numini chāsi ndio na yuve'e veñu'u nuu ra. ³¹ Tajan chani ka'ni na ra ora chāa tiñu nuu ma ra comandante ñuu Roma, ña tandi'i ñivi ñuu Jerusalén ya'aga kayuni na nde'e na nuu ra. ³² Yakan va ora chito ma ra comandante, tajan jakuti'vi ta'an ra kua'a' ma ndra jandaru ra chi'in inga ma ndra capitán jandaru ña na kunumi ndra ku'un ndra nuu ka'iin ñivi kànita'an chi'in Paulu. Takan kuu tajan ma ndra judíu ora ndē'e ndra ña chani chaa ra chi'in jandaru ra, ta jāña ndio ndra judíu ña kàni ndra ma Paulu. ³³ Ta ikan jan chājayatin ndio ma ra comandante nuu ndaa Paulu, ta tiin ndio ra ra, tajan tāchi ndio ra jandaru ra ña na ku'ni ndra Paulu chi'in uvi ta'an karena. Ta ora cha ndikun ndio ra, tajan kīcha'a ndio ma ra comandante chikatu'un ra nuu ma ñivi nda ra kuu ra, ta niyi kuu ma ña jā'a ra. ³⁴ Va iyo ndian ka'iin tañu ma ñivi ikan, kà'an na ña jā'a ra iin nakuyi, ta iyo inga ndian kà'an ña jā'a ra inga nakuyi. Yakan va ma ra comandante nī kuu kutunini ra nī'iin ma ña kà'an na, ti ya'a nanivaa kuu na. Takan kuu tajan kā'an ra chi'in ma ndra jandaru ra, na kundaka ndra Paulu ku'un ndra nuu iyo ndra. ³⁵ Ta ora chāa ndio ndra nuu kīcha'a ma kuayu

yuve'e ndra, tajan kāni'i ndio ndra ra, ta ndiso ndra ra ndaa ndio ndra ma kuayu ikan, vati takan iyo yi ña jā'a ma ndra jandaru koto ka'ni ma ñivi ra. ³⁶ Yakan va ndisaa ma ndra kàcha'an chata ma ndra jandaru te'en kà'an ndra:

—¡Na ka'ni ndo ra! ¡Na ka'ni ndo ra! —kàti ndra.

Paulu kà'an ra cha'a' juuni maa ra nuu ma ñivi

³⁷ Ta ora chāa ndio ma jandaru ma nuu iyo yuve'e ña ni ti'i ndra Paulu, tajan te'en chīkatu'un ra nuu ma ra chà'nda tiñu nuu ndra:

—¿A kuu ka'in iin tiñu chi'un? —kàti ra chi'in ma tu'un griegu.

Tajan te'en nāka'an ndio ma ra comandante nuu ma Paulu:

—¿A kuu ka'un tu'un griegu? —kàti ra.

³⁸ Tajan te'en nāka'an ndio Paulu chi'in ra:

—Juu, chittoi kà'in tu'un griegu —kàti ra.

Ta ikan jan, nāka'an tuku ma ra comandante:

—Tu ndicha ña chitoun kà'un tu'un griegu, yüvi ra ñuu Egiptu kùun, tuva takan. Vati tatiempu kīchi iin ra kēe tichi ku'u ñuu Egiptu, kīchi kanita'an ra chi'in ma kuvienu chi'in kumi mii ndra chà'ni ñivi —kàti ra.

³⁹ Tajan te'en nāka'an tuku Paulu chi'in ra:

—Yüvi rakan kùì, ti iin ra judíu kùì. Ta kākui ñuu Tarsu, ña iyo kuenda ñu'u' Cilicia. Yakan va cha chitoun ti iin ñuu ya'aga jàka'nu ma ñivi kuu yi.

Ta vitin chikain iin ñamani nuun ña na ku'vaun ña ka'in chi'in ma ñivi ka'in ikan —kàti Paulu.

⁴⁰ Tajan te'en nāka'an tuku ma ra comandante chi'in Paulu:

—Na ka'un chi'in na tuva takan —kàti ra.

Ta ikan jan chūndaa ndio Paulu nuu iyo kuayu yuve'e, ta jānda'a ra nuu na, na taxiin koo yu'u na. Tajan te'en kīcha'a ndio ra kà'an ra ma tu'un hebreu, takua kà'an ma ndian judíu chi'in na:

22

¹ —Ndyo'o tatá ta ndyo'o yani, na kuni va'a ndo ña ni ka'in nuu ndo, ikan na koto ndo ti tüvi iyo kuaṭi. —Takan kàti Paulu chi'in na.

² Tajan ora chīni na ña kīcha'a Paulu kà'an ra tu'un hebreu, tajan tiaga kindoo taxiin na. Ta ikan jan te'en nāka'an tuku ra:

³ —Yu'u kùu ma ra judíu, ta kākui ñuu Tarsu ña iyo kuenda ñu'u' Cilicia. Ta chā'nui ñuu Jerusalén i'ya ndia. Ta jākua'i chi'in matru ra nàni Gamaliel. Ta ikan kùtu'vai tandi'i naja kua kà'an ma tutu Ley taa ndra kùu ñivio chīyo taji'na. Ta chi'in ndisaa chinitunĭ, jà'i tiñu Ndioo takua jà'a ndo yi vitin. ⁴ Vati taji'na, nduva'a kuii jānde'i tundo'o tandi'i ma ñivi kuà'an iti' Jesuu vati ndava kùuni ka'ñi na. Yakan va kēi chākunui chata na. Ta nuu nàta'in na ta tiñ na, ta ti'ĭ na tichi vekaa. Yakan va, ña'a a ra'ii

ña nàta'in, tiñ na. ⁵ Ta ma ra chà'nda tiñu nuu sutu, chi'in tandi'i ndra kuxini ña chà'nda tiñu chi'in ra, cha chito va'a ndra tandi'i ma ña jā'i. Vati maa ndra kùu ndra ña taa ndra ma carta, ta chā'a ndra yi nui na kundakai yi nuu ma ndian judíu ta'an yo ndian iyo ñuu Damascu ña kà'an yi ña kùu tiñ ma ndian chīnuni tu'un Jesuu ikan. Ta ikan jan chā'in ñuu Damascu ti kùuni tiñ na ta ndaka ndioi na kichai i'ya ña na nde'e na tundo'o.

Paulu kàtitu'un ra naja kua nāni'i ra iti' Jesuu (Hch. 9:1-19; 26:12-18)

⁶ 'Tajan ora cha kuàkuyatin ndi ñuu Damascu, iyo yi a kachuvi ndaa ñuka'ñu, tajan iti' andivi kīchi iin ñu'ú tacha ña chikonuu yi yu'u. ⁷ Ta ndūvai nuu ñu'u' jā'a yi. Tajan te'en chīni iin tati ña kà'an chi'in: "Saulu, Saulu, ta, ¿naja ya'a jānde'un tundo'o yu'u?" kàti yi. ⁸ Ta ikan jan, te'en chīkatu'un tukui nuu ma tati ikan: "¿Nda ra kùun yo'o Racha'nu?", kaṭi. Tajan te'en nāka'an ma tati ikan chi'in: "Yu'u kùu Jesuu ra ñuu Nazaret, ra jānde'un tundo'o chata." Takan kàti ra chi'in. ⁹ Tajan ndisaa ma ndra kuà'an chi'in, ora ndē'e ndra ma ñu'ú ikan, nduva'a kuii yū'vi ndra. Ta tüvi nī kutunini ndra ma tu'un kā'an ma tati ikan chi'in. ¹⁰ Tajan te'en chīkatu'in nuu yi: "¿Nayi kùuniun ña ja'i, yo'o

Racha'nu?", kāti. Tajan te'en nāka'an ra chi'in: "iNdeta, ta na ku'un ndikoun ma iti' űuu Damascu! Ta ikan ni katitu'un ndra nuun tandi'i ma nayi iyo yi űa ja'un." Takān kāti ma Racha'nu chi'in. ¹¹ Va tava ma űu'ú ikan, jāndokuaa yi yu'u, yakan va ma ndra merui ndà'a ndra nda'i nda kati chāi ma űuu Damascu.

¹² "Ta ora chāi ma űuu ikan, tajan ikan iyo iin ra nāni Ananía. Ta rakan ti iin ra ya'a jāchi'in ma ley taa Moisés kuu ra, ta ya'aga tiűu'u tandi'i ma űivi judiu iyo űuu Damascu ra ndia.

¹³ Ta ikan jan chānde'e ndio ra tichi ve'e nuu kändij. Ta ora chāa ra nuu kändij, ta te'en nāka'an ra chi'in: "Yo'o ra yani Saulu. iNa ndondichin ndiko nde'un!", kāti ra. Tajan ma ora ikani, kūu nande'e kachin va'i, ta ndē'i ma Ananía ndia.

¹⁴ Takān kūu tajan te'en nāka'an ma Ananía chi'in: "Ndioo űa jāka'nu ndian kūu űivio taji'na, rakan kāchin űun, ikan na kotoun nayi kuuuni ra űa ja'un. Ta ikan jan kuu nde'un ma Racha'nu Jesuu űa kuu ra iin ra ndaa, vati kāchin ra űun űa na taso'un ma tu'un kà'an ra. ¹⁵ Yakan va maun kuu ma ra kāchin Ndioo űa na kuuun ma testigu Jesuu nuu tandi'i ma űivi iyo űuűivi, ta katitu'un ma nuu na ndisaa ma űa ndē'un ta chīniun.

¹⁶ Ta vitin tūva iyo yi űa kuatun tiá. iNa ndetaun, ta kundutaun chi'in ndatu Racha'nu Jesuu, ikan na janaa ra tandi'i ma kuatiun!"

Takan kāti Ananía chi'in.

Paulu kätitu'un ra nuu űivi naja kua chāa ra nuu űivi yūvi judiu

¹⁷ 'Yakan va ora kīchaa ndikoī űuu Jerusalén i'ya, ta ikan jan chā'in veűu'u ka'nu nda i'ya. Ta ikan kīcha'i kà'in chi'in Ndioo, ta ikan ndē'e chi'in tinui ma Jesuu, takua ndē'o iin nakuyi ora chānio, ¹⁸ űa te'en nāka'an ra chi'in: "Yo'o Paulu, ina numini keun űuu Jerusalén, ti na jāchi'in na ma tu'in űa ni katitu'un nuu na!" Takān kätitu'un Jesuu nui. ¹⁹ Tajan te'en nāka'in chi'in ra: "Yo'o Racha'nu, cha chito va'a ndra ti yu'u kuu ma ra chākunuu tiin ma űivi chīnuni tu'un ma tandi'i veűu'u űivi judiu niku. Ta juuni chito na űa tī'i na tichi vekaa, ta kāni na ndia. ²⁰ Ta ora chā'ni na Esteban, ra kätitu'un tu'un, ikan ndai ndē'i nuu chā'ni na ra chi'in yuu, vati induku chānini chi'in ma ndra chā'ni ra. Ta juuni kūmī ja'ma isukun ma ndra chā'ni ra chi'in yuu ndia." ²¹ Takān kūu ta te'en nāka'an ma Racha'nu nui: "Na ku'un kukatitu'un tu'in nuu űivi yūvi judiu ndian iyo nuu chika." Takān kāti ma Racha'nu Jesuu chi'in —kāti Paulu chi'in űivi ikan.

Paulu, kī'vi ra nda'a' ma ra comandante ra iyo kuenda űuu Roma

²² Yakan va nda ma tu'un i'yani, kuu űa taso'o na űa kà'an Paulu ti kāyuni na jā'a ma tu'un kà'an ra. Tajan te'en kīcha'a na kànachaa na chata Paulu:

—Ra'ya, tüva iyo yi ña koo ra tiá ñuñivi i'ya. ¡Na ka'ni ndo ra! —kàti na.

²³ Ta ndiakan ti endee kanachaaga na tiá, ta tàva na ja'ma na, ta jàkana na yi nuu sukun. Ta chòso na yuti nuu sukun ndia. Yakan va ndisaa ña jà'a na i'ya jàna'a yi ti nduva'a kuii kàyuni na ndè'e na nuu Paulu. ²⁴ Ta ma ora ikani, chāa ma ra comandante, ta tachi ra jandaru ra na tiin ndra Paulu. Tajan ti'i ndio ndra ra tichi ve'e nuu kixi ndra. Ta juuni kā'an ra chi'in ma ndra jandaru ra ña na kani ndra ra nda kati kati ra nda cha'a' kùu yi ña kùxaan ma ñivi chi'in ra. ²⁵ Takan kùu ta ora chani kani ndra ra, tajan te'en kicha'a chikatu'un Paulu nuu ma ra capitán ndaa chi'in ma ndra jandaru:

—¿A chito ndo ti ma ley iyo ñuu Roma tüvi chà'a yi ña kani ndo yu'u nda kati ka'an ji'na iin ra kùu vesi ma kuatj, vati iin ra kùu kuenda ñuu ka'nu Roma kùu? —kàti Paulu chi'in ma ra capitán.

²⁶ Yakan va ora chini ma ra capitán ña te'en kā'an Paulu, tajan kēe ndio ra kuà'an ra kuàkatitu'un ra nuu ma ra comandante. Ta te'en naka'an ra chi'in ra:

—¡Na ja'un kuenda ma niyi iyo yi ña ja'un, vati ma ra'ya na töve iyo yi ña jande'un tundo'o ra ti iin ra kùu kuenda ñuu ka'nu Roma kùu ra ndia! —Takan kati ma ra capitán chi'in ma ra comandante.

²⁷ Ta ikan jan chājayatin ndio ma ra comandante ra

nuu ndaa Paulu, ta te'en chikatu'un ra nuu ra:

—¿A ndicha ña ra kùu kuenda ñuu ka'nu Roma kùu? —kàti ra.

Tajan te'en naka'an Paulu:

—Juu, ndicha ña ra kùu kuenda ñuu ka'nu Roma kùu.

²⁸ Tajan te'en naka'an ndiko ma ra comandante chi'in Paulu:

—Taku yu'u ti nduva'a kuii kua'a' xu'un' tia'vi, tajan kùu ndakui ma ra kuenda ñuu ka'nu Roma —kàti ra chi'in ma Paulu.

Tajan te'en naka'an tuku ma Paulu chi'in ra:

—Taku yu'u ti ra kuenda ñuu ka'nu Roma kùu nda ora kaku —kàti ra.

²⁹ Yakan va ora chito ndra ña ndicha kùu ña ra kùu kuenda ñuu ka'nu Roma kùu ra, tajan ndisaa ndio ma ndra jandaru ni kani ra niku, chündachiyo ndra xiin ra, ta nda ma ra comandante ndia. Ta juuni yū'vi ra ña chū'ni ra ra chi'in karena niku.

Paulu ndaa ra ma nuu ka'in tandi'i ma ndra chà'nda tiñu nuu ñivi judiu

³⁰ Takan kùu ta ora tuvi inga kivi, tajan tachi ndio ma ra comandante ma ndra jandaru ña na ndachi ndra nda'a' ma Paulu. Vati kùuni ra koto kachin ra nda cha'a' kùu yi ña tisokuati ma ñivi judiu ra. Ta ikan jan tachi ndio ra tiñu nuu ma ndra chà'nda tiñu nuu sutu, chi'in tandi'i ma ndra kuxini nuu ma ndian judiu, ikan na kuti'vi ta'an ndra. Yakan va ma ra kùu comandante ikan tàva ndio ra ma Paulu, ta chākutaa ra ra nuu ka'in ti'vi tandi'i ndrakan.

23

¹ Takan kũu ta ora chãa ra nuu ka'iin ti'vi ndra chà'nda tiñu nuu ñivi judíu tajan te'en nãka'an Paulu chi'in ndra:

—Ndyo'o ndra yani ndian judíu. Nda vitin endee iyo va'i ta iyo tu'vai kuenda Ndioo, ti ma chinitunì kàti yi ti tüvi iyo kuatì nuu Ndioo. —Takan kàti Paulu chi'in ndra.

² Takan kũu ta ma sutu cha'nu kuxini ña nãni Ananía, kà'an ra nuu ma ndian ka'iin yatin xiin Paulu, ña na kani ndra viyu'u ra.

³ Tajan te'en nãka'an Paulu chi'in ra:

—iNdioo, ni kani ra maun, ti nãndiun chiña kuenda ña na tisokuatiun chatai, ti takan kà'an ma ley kàtiun! Ta juuni tãchiun ña na kani ndra yu'u, ta yakan ti tüvi chà'a ma ley ña jà'a yo yi ndia. Yakan va juuni ra vata kũun ndia —kàti Paulu.

⁴ Takan kũu tajan ndisaa ma ndra ka'iin xiin Paulu, te'en nãka'an ndra chi'in ra:

—iNa vã'a jà'un ña kà'un nduva'ani chi'in ma sutu kuxini, vati ra iyo kuenda Ndioo kũu ra! —kàti ndra.

⁵ Tajan te'en nãka'an tuku Paulu chi'in ndra:

—Ka'nu kooni ndo ndyo'o yani, ti töve chitoi ña ma sutu kuxini kũu ra, yakan va kã'in te'en. Vati nuu ma tutu ley Ndioo te'en kà'an yi ndia: “iNa kã'an ti'inio chata ma ra chà'nda tiñu ñuu yo!”, kàti yi —kàti ra.

⁶ Takan kũu tajan nãkuni Paulu ña java ma ndra ka'iin ikan kũu ma ndra fariseu, ta

inga java ndra kũu ma ndra saduceu. Ta ikan jan te'en nãka'an ni'i ndio ma Paulu chi'in ndra:

—Ndyo'o yani, yu'u kũu ma ra fariseu, takua kũu ma ñivi tatái. Ta tiso ndo kuati chatai, cha'a' ña chìnunì ña nàtaku ndiko ma ndian ndií —kàti ra.

⁷ Yakan va ora kã'an Paulu takan tajan ma ndra fariseu chi'in ndra saduceu, kēsiin ndra ma ora ikani, jã'a ma tu'un kã'an Paulu. Ta ikan jan kīcha'a ndio ndra kãnita'an yu'u ndra chi'in juuni maa ndra. ⁸ Ti kàti ma ndra saduceu ti tüvi nàtaku ndiko ma ndian ndií. Ta juuni kàti na ti tüvi iyo tati va'a jà'a tiñu nuu Ndioo ta ni inga tati ndia, kàti ndra. Va ma ndra fariseu, kàti ndra ti chìnuni ndra ña nàtaku ndiko ma ñivi ndií ta ña iyo tati ndia. ⁹ Takan kũu tajan kīcha'a ndio ndra kãnita'an yu'u ndra. Ta tañu ma ndra fariseu ndēta iin ndra ma-tru jàna'a ley ña te'en kà'an ndra:

—¿Ta naja kũuni ndo ti-sokuati ndo ra'ya? Ta tüvi iyo nĩ'iin kuati ra, ta tüvi chitò yo tu iin tati va'a jà'a tiñu nuu Ndioo tãchi ra —kàti ndra.

¹⁰ Takan kũu ta tava tüvi kũtaxin na ña kãnita'an yu'u na, yakan va kīcha'a yù'vi ma ra comandante, koto ka'ni ndra Paulu. Yakan va tãchi ra iin ma ndra jan-daru ra ña na ku'un ndra kuki'in ndra ma Paulu nuu ndaa ra tañu ndra, ta ku'un ra chi'in ndra nuu iyo ve'e nuu kixi ndra.

11 Takan kūu tajan chanikuaa inga kivi kēta ma Racha'nu Jesuu nuu Paulu ña te'en kà'an ra chi'in ra:

—Yo'o Paulu, na jan-deeniun ma ña kà'an na chataun, ti takua kàtitu'un tu'in ñuu Jerusalén i'ya, juuni kua ikan iyo yi ña katitu'un yi ñuu Roma ndia. —Takan kàti ma Racha'nu Jesuu chi'in ra.

Jàndo'iin tu'un ma ndra judíu naja kua ni ka'ni ndra Paulu

12 Takan kūu ta ora tuvi inga kivi kūti'vi ta'an iin ma ndra judíu. Ta ikan kīcha'a ndra nàtu'un ta'an ndra naja kua ja'a ndra ta ka'ni ndra Paulu. Takan kūu ta ta'ii'iin ndra chā'a ndra tu'un nuu Ndioo ña tüvi kachi ndra, ta tüvi ko'o ndra nī'iin nakuyi nda kati ka'ni ji'na ndra Paulu. 13 Ta ma ndrakan ti ya'aga uvi xiko ta'an ndra kūu ndra ña chā'a ndra tu'un nuu Ndioo ña ni ka'ni ndra Paulu. 14 Ta ikan jan chā'an ndio ndra nuu ma ndracha'nu chà'nda tiñu nuu sutu chi'in nuu ma ndracha'nu judíu, tajan te'en nāka'an ndra nuu ndra:

—Ta'ii'iin ndyu'u cha chā'a ndi tu'un nuu Ndioo ña tüvi ni kachi ndi nī'iin nakuyi, nda kati ka'ni ji'na ndi Paulu. Ta tu tüvi jachinu ndi ma ña ka'an ndi, tajan ni nde'e ndi tundo'o jà'a ra. 15 Yakan va ndyo'o ta ndracha'nu chà'nda tiñu nuu ñivi judíu, kùuni ndi ña na ndakan ndo nuu ma ra comandante na kundaka ra Paulu kichi ra nuu ndo itaan. Ta kati ndo ti kùuni ndo koto kachin ndo

ma ña ndaa ña jā'a Paulu. Ta ndyu'u ti ni kuiin xe'e ndi yu'u iti' nuu vāchi ra chi'in ndra. Ta ikan ni ka'ni ndi ra antea ña kichaa ra nuu ndo. —Takan kàti ma ndra ni ka'ni Paulu chi'in ma ndracha'nu ikan.

16 Va tava ma ra se'e ma ñata'an Paulu chíni ra ma ña kà'an ndra ña ni ka'ni ndra tacha'nu ra Paulu. Yakan va kēe ra chàkatitu'un ra nuu Paulu, nda ma nuu iyo ve'e nuu kixi ma ndra jandarú. Yakan va ora chāa ra ikan, ta kàtitu'un ra yi nuu ra. 17 Ta ikan jan kāna Paulu iin ma ra capitán, ta te'en nāka'an ra chi'in ra:

—¡Na ja'un iin ñamani ta na kundakaun ma rayoko i'ya ku'un nuu ma ra comandante! Vati iyo iin ña ni ka'an ra chi'in ra —kàti Paulu.

18 Yakan va ma ra capitán chāndaka ra ra nuu ma ra comandante, tajan te'en nāka'an ndio ma ra capitán chi'in ra:

—Paulu ra indii tichi vekaa, tāchi ra yu'u ña na kichi ndakai ma rayoko i'ya nuun. Vati iyo iin ña ndicha ni ka'an ra chi'un. —Takan kàti ma ra capitán chi'in ma ra comandante ikan.

19 Ta ikan jan tiin ndio ma ra comandante nda'a' ma rayoko ikan, ta kēsiin ra chi'in ra. Tajan te'en chíkatu'un ndio ra nuu ra:

—¿Nda tiñu kùuniun ka'un chí'in? —kàti ra.

20 Tajan te'en nāka'an ndio ma rayoko:

—Ndra judíu cha jāndo'iin tu'un ndra ña ni ndakan ndra nuun, ña itaan na ku'un chi'in Paulu nuu ka'iin ma ndracha'nu chà'nda tiñu nuu ñivi judíu. Ta ndrakan ti kāti ndra ña kùuni ndra koto kachin ndra ma ña ndaa ña jā'a tacha'nui Paulu. ²¹ Va koto chīnuniun ma ña kà'an ndra ti tu'un vatani kùu yi. Vati ya'a uvi xiko ta'an ndra kùu ndra ña ka'iin xe'e ndra yu'u iti' ña ni ka'ni ndra tacha'nui Paulu ora ni ya'a ra. Ta chā'a ndra tu'un nuu Ndioo, ña na jande'e ra tundo'o ndra tuva kachi ndra ta ko'o ndra takuii antea, nda kati ka'ni ndra tacha'nui Paulu. Ta vitin cha iyo tu'va ndra ña ndātu ndra nde'o naja kua ni ka'un kuenda ra. —Takan kāti ma rayoko ikan chi'in ma ra comandante.

²² Takan kūu ta ma ra comandante tāchi ra ma rayoko ikan ña na ku'un ra ve'e ra. Va ji'na kā'an ra chi'in ra ña na kātitu'un ra ma tu'un i'ya nuu ni'iin ñivi.

Tāchi ndra Paulu nuu ra kuvienu Félix

²³ Takan kūu tajan kāna ndio ma ra comandante uvi ta'an ma ndra capitán ña te'en nāka'an ra chi'in ndra:

—Na jandova'a ndo uvi cientu jandaru ña kaka chi'in cha'a, ta uni xiko uchi ta'an ma ndra jandaru yoso kuayu, ta uvi cientu ma ndra ku'un chi'in lanza. Vati kaa iin chanikuaa vitin, ni ko'o ñuu Cesarea —kāti ra.

²⁴ Ta juuni tāchi ra ña na jandova'a ndra kuayu ña koso Paulu ndia. Ta

juuni kā'an ra chi'in ma ndra jandaru ra ña na kumi va'a ndra Paulu ora kundaka ndra ra nuu ma kuvienu Félix. ²⁵ Ta chi'in ndra tāchi ra iin carta ña ka'an te'en:

²⁶ “Yu'u ra kùu Claudiu Lisias, tàchì iin tutu i'ya nuun yo'o tatá kuvienu Félix ti kùunì ka'in iin tu'un nuun.

²⁷ Vati ndra judíu, tiin ndra ra'ya, ña ni ka'ni ndra ra. Va ora chītoi ña ra iyo kuenda ñuu Roma kùu ra, tajan chā'in chi'in jandarui, ta jākakúì ra. ²⁸ Yakan va kùunì kotoi nda cha'a' kùu yi ña tiin ndra ra, yakan va chāndakai ra nuu ma ndra chà'nda tiñu nuu ñivi judíu. ²⁹ Ta ikan jan chītoi ña tìsokuati na ra chi'in ma tu'un kà'an ma ley maa na.

Yakan va tūvi nī ja'a ra nī'iin kuati ka'nu ña kùu ka'ni ndra ra cha'a' yi, ta ni vekaa tūvi iyo yi ña kundii ra ndia.

³⁰ Ta tava cha chītoi ña ma ndra judíu kūtì'vi ta'an ndra, ta jāndikita'an tu'un ndra ña ni ka'ni ndra ra, yakan va vitin tàchì ra nuun. Ta juuni cha kātìtu'in nuu ma ndra tìsokuati ra ña na katìtu'un ndra nuun nda cha'a' kùu yi ña tìsokuati ndra ra, ta nda cha'a' kùu yi ña kùuni ndra ka'ni ndra ra ndia. ¡Na koo va'un!” Takan kāti ma tutu tāchi ra nuu ra.

³¹ Takan kūu ta ma ndra jandaru jā'a ndra ma kua kāti ma ra comandante nuu ndra. Ta ma ora chanikuaa, tajan kēe ndio ndra kuà'an ndra chi'in Paulu iti' ñuu Antípatris. ³² Ta ora tuvi inga kivi, tajan ma ndra jandaru ña kuà'an chi'in cha'a,

chikoni'i ndiko ndra nuu iyo ve'e nuu kixi ndra. Ta ma ndra yoso kuayu ti kuà'an ndra iti' nuu chi'in Paulu. ³³ Takan kũu ta ora chãa ndra ñuu Cesarea, ta chã'a ndra ma carta ikan nuu ma kuvienu Félix, ta kũtaa ndra Paulu nuu ra. ³⁴ Takan kũu ta ora cha yã'a jækua'a ra ma carta ikan, tajan te'en chikatu'un ndio ma ra kuvienu nuu Paulu:

—¿Nda ñuu kichiun? —kàti ra.

Ta Paulu nãka'an ra ti ra ñu'u' Cilicia kũu ra. ³⁵ Tajan te'en nãka'an ndiko ma ra kuvienu chi'in ra:

—Ni taso'i ma ña ni ka'un ora ni kichi ma ndra tisokuati ñun —kàti ma ra kuvienu chi'in Paulu.

Ta ikan jan kã'an ndio ra chi'in ma jandaru ña na kumi va'a ndra Paulu tichi vetiñu nuu chà'nda Herode tiñu.

24

Tu'un kàti Paulu nuu ra kuvienu Félix

¹ Takan kũu ta ora cha yã'a u'un kivi tajan Ananía ra chà'nda tiñu nuu sutu, chãa ra ñuu Cesarea chi'in ndracha'nu chà'nda tiñu nuu ñivi judíu, ta iin ra kà'an cha'a ñivi nani Tértulo ña ni tisokuati ndra Paulu nuu ma kuvienu.

² Yakan va tãchi ndio ma ra kuvienu Félix tiñu nuu ndra jandaru ña na kichi ndakan ndra Paulu nuu ra. Tajan te'en kicha'a nãka'an ndio Tértulo ña tisokuati ra Paulu nuu Félix:

—Yo'o tatá kuvienu, ta'vindioun cha'a' ma tiñu jà'un. Vati vitin

iyo taxiin ma ñuu jà'un. Ta ta'vindioun ña cha jãndova'un ñuu chi'in chinituniun ndia. ³ Yakan va chi'in ndi'i anima ndi, chã'a ndi ta'vindioo nuun, ti tüvi kumani ni'iin nakuyi nuu ndi. Yakan va ya'aga tiñu'u ndi ñun, yo'o ra kuvienu, tatá Félix. ⁴ Va tava kũuni ndi jakenaa ndi kua'a' tiempun, yakan va chikain iin ñamani nuun, ña na taso'un iin tiñu vali ña ni ka'in chi'un. ⁵ Ra kini chiña nãta'an ndi ra ña jakanuu ra xini ñivi judíu iyo tandi'i ñuu ñuñivi. Ta juuni ra kũu ra kuxini iin grupu nani nazarenos. ⁶ Ta juuni kũuni ra ka'an ra chata veñu'u ka'nu ndi. Yakan va ndyu'u chani tiin ndio ndi ra, ta ti'i ndio ndi ra vekaa, ti kũuni ndi jande'e ndi tundo'o ra takua kà'an ma ley ndi. ⁷ Va ma ra comandante Lisias chi'in ra capitán jandaru, chãa ndra ta nãmaa ndra ra nuu ndi. ⁸ Ta kãti ndra ti ndian tisokuati chata ra, iyo yi ña kichi ndra nuun ta kati ndra yi. Yakan va juuni maun iyo yi ña ndakatu'un nuu ra, ikan na koto kachiun nda cha'a' kũu yi ña tisokuati ndi ra. —Takan kàti ma ra Tértulo chi'in ma kuvienu Félix.

⁹ Ta nda ndisaa ndian judíu ka'iin i'ya vitin, juuni tisokuati na ra ndia. ¹⁰ Takan kũu ta ma ra kuvienu jãnda'a ra nuu Paulu, ikan na ka'an ra. Tajan te'en kicha'a nãka'an ndio ma Paulu:

—Ya'a chisij ña chã'un ña

kà'in iin tu'un chi'un. Vati cha chito va'i ti cha iyo kua'a' kuiya ña yo'o kùu ra jàndondaa kuati ñuu i'ya. ¹¹ Yakan va kùu ndakatu'un ma tu'un ndaa nuu ma ñivi, vati já kēta uchi uvi kivi ña chā'in ñuu Jerusalén ña jàka'nui Ndioo veñu'u ka'nu ndaa ikan. ¹² Ta tüvi nī nata'an ndra yu'u, ña kànita'an yu'i chi'in nī'iin ñivi ña jàkanui xini na. Ta tüvi nī nata'an ndra yu'u ña takan já'i kuati tichi veñu'u ka'nu a inga veñu'u ndia. Ta nī'iin tichi kai tüvi nī nata'an ndra yu'u ña já'i iin kuati takan ndia. ¹³ Ta ñivi ka'iin i'ya, na kùu ka'an na ña ndicha kùu ma kuati tiso ndo chatai. ¹⁴ Yakan va ma ña kùu ka'in nuun, kùu ma ña ya'a chinunij indukuni takua chìnuni inga ndian kuà'an iti' Jesuu, vaji ma iti' ikan kùu yi ma ña kà'an ndra i'ya ña kùu iti' ña töve va'a. Vati takani já'i tiñu nuu Ndioo ta jàka'nui ra takua jàka'nu ndian kùu ñivi ndi taji'na, ti chìnunij tandi'i tu'un ley taa Moisés chi'in tandi'i ña taa ndra kà'an chi'in tu'un yu'u Ndioo taji'na ndia. ¹⁵ Yu'u chìnunij ña ni janataku Ndioo ma ndian cha chī'í, nda ma ndian va'a chi'in ndian töve va'a ndia, indukuni ma tava chìnuni ma ndra ka'iin i'ya ndia. ¹⁶ Yakan va nani ora nàndukui naja kua kuu koo va'a animai chi'in ña chànini nuu Ndioo chi'in nuu ndian iyo ñuñivi ndia.

¹⁷ 'Takan kùu ta ora cha yā'a kua'a' kuiya ña

chàkunui nda ni nikuuni. Ta ikan jan chikoni'i ndikoi ñui, vati ikan ni ku'vai xu'un' kuenda ndian nda'vi, ta ni ku'in sokói kiti kuenda Ndioo ñuu Jerusalén ndian. ¹⁸ Ta ora cha chāa ndioi ma ñuu Jerusalén, ji'na jāchinui ma ceremonia ña nàndoi. Tajan kīcha'a ndioi sòkói iin kiti kuenda Ndioo tichi veñu'u ka'nu ñuu Jerusalén ora nāta'an iin ndra judíu kīchi ñuu Asia yu'u. Ta ora ndē'e ndra ña ndai ikan, tüvi ka'iin kua'a' ñivi chi'in, ta tüvi jàkanui xini ma ñivi ndia. ¹⁹ Yakan va tu ndicha ña iyo kuati, tiá va'a tu kichi ma ndrakan nuun, ta tiso ndra kuati chatai, tuva iyo nda cha'a' kùu yi. ²⁰ Ta tu tüvi, tajan ma ndra ka'iin i'ya, na katitu'un ndra tuva ndicha ña nāni'i ndra yu'u, ña já'i iin kuati ora ka'iin ti'vi ndi nuu ndracha'nu chà'nda tiñu nuu ñivi judíu. ²¹ Chito, ¿a töve cha'a' ña ndai ma tañu ndra ta nāka'in ni'i va'a ti chìnunij ña ni natakú ndiko ndian ndi' kùu yi? —Takan kati Paulu chi'in ndra.

²² Ta ora chīni ma kuvienú Félix ña kà'an Paulu te'en, ta tava cha chito va'a ra naja kua kàa ma iti' kuà'an Paulu, yakan va ndākoo nuu ra yi ikani, ta te'en nāka'an ra:

—Na kua tu ndo nda kati kichaa ra chà'nda tiñu nuu jandaru, ra nāni Lisias. Tajan kùu ka'an kachin ndo ma tu'un ka'an ndo, tajan kùu jandondai ma kuati ndo —kati ra.

²³ Takan kùu tajan tachi ndio ma ra kuvienú Félix ma

ra capitán, na ti'i ndiko ra Paulu tichi vekaa. Ta na jakuenda ra ra, va na ku'va ra ña ki'vi ndian kùu amigu ra nde'e na ra, ta tindee na ra chi'in ña chiniñu'u ra.

²⁴ Takan kùu ta ora cha yā'a kua'a' kivi, tajan chāa ma ra kuvieniu Félix chi'in ñasi'i ra Drusila iin ña judía nuu chà'nda ra tiñu. Ta ikan jan kāna ra Paulu na kichi ra. Ta ora chāa ndio Paulu nuu ra, tajan kicha'a ra nātu'un ra cha'a' Jesuu ta cha'a' ña naja kua chinuni ra tu'un ra. ²⁵ Va ora kicha'a Paulu nātu'un ra cha'a' ña iyo yi ña koo va'a yo kuenda Ndioo, ta cha'a' ña iyo yi ña kumi yo juuni maa yo, ta juuni cha'a' ma kivi ni kichi ora ni jande'e Ndioo tundo'o yo cha'a' ma kuatio. Tajan ora chīni ma Félix ña kà'an ra te'en, ta ndava yū'vi ra, tajan nāka'an ndio ra te'en chi'in ma Paulu.

—iKua'an yo'o vitin! Ta iti' nuu, ora ni kuyati natu'in chi'un ora ikan ni kana ndikoi ñun —kāti ra.

²⁶ Ta chinu kua'a' cha'a', kāna ma ra kuvieniu Paulu ña nātu'un ra chi'in ra, vati kùuni ra ña na tia'vi Paulu nuu ra ta tava ra ra tichi vekaa. Va tüvi nī tia'vi ra ra. ²⁷ Ta ora chinu uvi kuiya ña indii Paulu vekaa, tajan kēe ndio ma ra kuvieniu Félix ña kùu ra ra chà'nda tiñu. Ta ikan jan kī'vi tuku inga ra nāni Porcio Festo, ña kùu ra kuvieniu. Ta tava Félix kùuni ra kindoo va'a ra chi'in ndian judíu, yakan va töve nī ndakoo nuna ra

Paulu ma ora kēe ra ña kùu ra kuvieniu.

25

Chàa Paulu nuu ra kuvieniu Festo

¹ Takan kùu tajan chāa ndio Festo ña ni tiin ra tiñu kuvieniu. Tajan ora cha yā'a uni kivi ña jākuu ra tiñu ñuu Cesarea, tajan kēe ndio ra kuà'an ra iti' ñuu Jerusalén. ² Takan kùu ta ora chāa ndio ra ñuu Jerusalén, ta ikan kātitu'un ndio ma ndra sutu cha'nu chi'in ndracha'nu chà'nda tiñu nuu ñivi judíu nuu ra kuvieniu Festo ña cha ti'i ndra kuati chata Paulu nuu ra. ³ Vati ikan chikan ndra iin ñamani nuu ra, na kuki'in ra Paulu ñuu Cesarea, tajan kichi ndaka ra ra nuu ka'iin ti'vi ndra. Takan kāti ndra ti cha nātu'un xe'e ndra ña ni ka'ni ndra Paulu tichi iti' vachi ndra. ⁴ Va Festo te'en nāka'an ra:

—Na kùu ja'i ma ña kà'an ndo, ti Paulu indii ra vekaa ñuu Cesarea. Ta yu'u, chāninī ku'un ndikoi ndakan tiá iti' nuu. ⁵ Yakan va ma ndra chà'nda tiñu nuu ndo, na ku'un ndra chi'in ora ni ku'in ñuu Cesarea. Ta ikan kùu tiso ndra kuati chata ra, tuva ndicha ña iyo kuati ra. —Takan kāti Festo chi'in ndra.

⁶ Takan kùu ta Festo ndōo ra una a uchi kivi tiá ma ñuu Jerusalén. Tajan chikoni'i ndiko ra kuà'an ra ñuu Cesarea. Ta ora tuvi inga kivi tajan ndāa ndio ra tayu nuu chà'nda ra tiñu, ta ikan jan kā'an ndio ra chi'in ndra jan-daru na kuki'in ndra Paulu, ta na kichi ndaka ndra ra

nuu ra. ⁷ Tajan ora kī'vi Paulu ma tichi ve'e nuu chà'nda ra tiñu. Ta ikan jan cha kūyatin ndio ma ndra judíu kīchi ñuu Jerusalén nuu ndaa ra. Ta tiso ndra kua'a' kuati ka'nu chata Paulu, va nī'iin ma ña kà'an ndra nī kuu jachi'in ma Festo yi, vati töve iin ku'va ndaa ña jàna'a kachin yi ña kùu tiso ndra kuati ra. ⁸ Yakan va te'en nāka'an Paulu ña kà'an ra cha'a' juuni maa ra nuu Festo:

—Taku yu'u, tükuii nī ja'i nī'iin kuati, ni chata ley ñivi judíu, ni chata veñu'u ka'nu ñuu Jerusalén, ni chata ra kalecha'nu César, ra chà'nda tiñu ñuu ka'nu Roma —kàti Paulu.

⁹ Ta tava ma kuvienu Festo, kùuni ra kindoo va'a ra chi'in ma ndian judíu, yakan va te'en chikatu'un ra nuu Paulu:

—¿A kùuniun ku'un ñuu Jerusalén, ta ndakan kùu jandondai tiñu cha'a' ma kuati tiso ndra chataun? —kàti Festo.

¹⁰ Va Paulu te'en nāka'an ra:

—Yo'o kuvienu Festo, vitin ndai tichi ve'e nuu jandondaun tiñu kuenda ra César, ra kalecha'nu ñuu ka'nu Roma. Ta i'ya iyo yi ña jandondaun ma kuati jā'i tuva iyo yi. Ta tava cha chito va'un, ti tüvi nī ja'i nī'iin kuati chata ñivi judíu.

¹¹ Yakan va tu ndicha ña jā'i iin kuati ka'nu, va'a ga ña na kuvī, ta ku'vai ña na ka'ni ndo yu'u ndia. Vati tu ndisaa ma kuati ña tiso ndra chatai töve ña ndicha kùu

yi, nī'iin na kùu ku'va na yu'u nda'a' ndrakan ña ku'in chi'in ndra ñuu Jerusalén, ta ndakan jandondaa ndra ma kuati. Yakan va chikain juuni nuu maun ña na tachiun yu'u ñuu Roma nuu ndaa ra kalecha'nu César. Ta ndakan kùu jandondaa ma rakan ma kuati —kàti Paulu.

¹² Yakan va ma ra kuvienu Festo, chikatu'un ra chi'in ma ndracha'nu chūndayu'u ra. Tajan te'en nāka'an ra chi'in Paulu:

—Tava chikaun ña na tachī ñun ña na ku'un nda ñuu Roma ta jandondaa César ma kuatiun, yakan va ndakan ni tachī ñun. —Takan kàti ma ra kuvienu chi'in Paulu.

Paulu kàtitu'un ra nuu Rey Agripa chi'in ñata'an ra ña nàni Berenice

¹³ Ta ora cha yā'a iin uvi uni kivi, tajan chāa ra Rey Agripa ñuu Cesarea chi'in ñata'an ra nàni Berenice ña kuànde'e vi ra kuvienu Festo. ¹⁴ Ta tava chīyo vi ikan kua'a' kivi, yakan va ma Festo kīcha'a ra nātu'un ra chi'in vi cha'a' ma kuati ña tiso ma ndra judíu chata Paulu. Ta te'en kīcha'a Festo kà'an ra nuu vi:

—Félix ndākoo ra iin ra nàni Paulu indii tichi vekaa i'ya, ora kēe ra tiñu kuvienu. ¹⁵ Ta ora chā'in ñuu Jerusalén ma ndra sutu cha'nu chi'in ndracha'nu chà'nda tiñu nuu ñivi judíu chikan ndra nui ña na kutunī cha'a ra, ikan na ka'ni ndio ndi ra cha'a' ma kuati jā'a ra, kàti ndra. ¹⁶ Tajan

te'en nāka'in chi'in ndra, ti chāta'ani ma ra kalecha'nu űuu ka'nu Roma űa na ka'ni űivi ra cha'a' ma kuati ndiso ra, tu tūvi ndè'e ji'na ra ndra tisokuati ra. Yakan va takan iyo yi űa kuu yi, ikan na kuu ka'an ra cha'a' juuni maa ra ora cha ka'iin ma ndra tisokuati ra nuu ra. ¹⁷ Yakan va ora kīchi ndra nde've, numini kīcha'a jà'i ma tiűu kùuni ndra, vati ma ora tuvi ma inga kivini, chāi nuu chà'ndai tiűu, ta ikan tāchi jandaru na kuki'in ndra Paulu na kīchi ndaka ndra ra nuu ndi. ¹⁸ Va tava ma ndra kīchi tisokuati ra, tūvi nī ka'an ndra nī'iin kuati űa chānini űa ni ka'an ndra chata ra niku, ¹⁹ va ma cha'a' űa tisokuati ndra ra kùu ma cha'a' ma űa chīnuni ra. Vati kà'an ra cha'a' ra chūnani Jesuu, ra cha chī'i niku, ta rakan kàti ra ti iin ra ndito kùu ra vitin. ²⁰ Ta tava tūvi chītoi kutunini naja kua kàa ma űa kà'an ndra, yakan va chikatu'in nuu Paulu tu kùuni ra ku'un ra űuu Jerusalén, ta ikan jandondaa ndra judíu ma kuati tiso ndra chata ra, kātj chi'in ra. ²¹ Va Paulu chīkan ra űa na tachj ra na ku'un ra űuu Roma, ta ikan katitu'un ra ma kuati ra nuu ma kalecha'nu César. Yakan va yu'u kātj chi'in Paulu, űa na ndoo ra tichi vekaa i'ya, nda kati chani kuyatin tachj ra nuu ra kalecha'nu űuu Roma. —Takan kàti ra kuvienu Festo chi'in ra Rey Agripa.

²² Takan kūu ta te'en nāka'an ra Rey Agripa nuu ma Festo:

—Yu'u, ya'a chāta'ani taso'i ma űa kà'an ra ndia —kàti ra.

Tajan te'en nāka'an tuku Festo:

—Va'a tuva takan. Itaan ni tavai ra, ikan na kuu taso'un ma űa ni ka'an ra —kàti ra.

²³ Tajan ora kūndichin inga kivi, ma ra kùu Rey Agripa chi'in űata'an ra Berenice chāa vi nuu nda vetiűu chi'in ndra chà'nda tiűu nuu jandaru, ta chi'in ndracha'nu chà'nda tiűu űuu ikan. Ta ora chāa vi, nduva'a kuui tiűu'u na vi. Ta ikan jan tāchi ndio ma ra kuvienu Festo jandaru, na kuki'in ndra Paulu, ta kīchi ndaka ndra ra nuu ka'iin ti'vi vi. ²⁴ Tajan te'en nāka'an Festo nuu ndra:

—Yo'o Rey Agripa ta tandi'i ndracha'nu űa ka'iin chi'o i'ya, ma ra ndaa i'ya kùu ra ya'aga tiso ma ndian judíu kuati chata ra, ta nda ndian judíu űuu Jerusalén ta nda ndian judíu űuu nde've ndia. Tandi'i ndiakan töve jàña na űa ndà'yu na nui űa na ka'ni ra cha'a' ma kuati ra. ²⁵ Va yu'u chānini űa na kuu ka'ni ra, ti tūvi nī nde'i nī'iin kuati ka'nu űa jā'a ra. Ta tava juuni maa ra cha kà'an ra chi'in űa na tachj ra nuu César, ra kùu kalecha'nu űuu ka'nu Roma. Yakan va chānini űa ni tachj ra nuu ra. ²⁶ Va tava tükuii chītoi nī'iin kuati űa jā'a ra, yakan va kuu tai nī'iin kuati chata ra ma nuu ma tutu űa ni tachj nuu ma ra kalecha'nu űuu Roma. Yakan va vāchi jana'i ra nuun, yo'o Rey Agripa, chi'in nuu tandi'i ndo kua ka'iin ndo i'ya. Vati takan

kùu kotoun naja kua kùu chi'in ra niku, ta kùu tin-deun yu'u nani'i tu'un tòi chata ra. ²⁷ Yakan va chàninì ña na vâ'a ña tàchì iin ra indii vekaa, tu töve chító yo nda cha'a' kùu ma ña tiso na kuati chata ra. —Takan kàti kuvienu Festo chi'in ra Rey Agripa.

26

Paulu kàtitu'un ra cha'a' juuni maa ra nuu Rey Agripa

¹ Yakan va te'en nàka'an Rey Agripa chi'in Paulu:

—Kùu ka'un cha'a' juuni maun chi'in cha'a' ma kuati tiso ndra chataun nui! —kàti ra chi'in Paulu.

Tajan Paulu ndōni'i ra nda'a' ra ta te'en kīcha'a ra nàka'an ra cha'a' juuni maa ra:

² —Yo'o racha'nu Rey Agripa, nduva'a kuii chīsij ña chā'un ña kùu ka'in chi'un. Ta vitin ni katitu'in nuun tandi'i ma kuati ña tiso ma ndra judíu chatai.

³ Ta chīsij, ti chító va'un naja kua iyo ma costumbre ma ñivi judíu. Yakan va chikain ñamani nuun na kuni va'un ma ña ni ka'in chi'un. —Takan kàti Paulu chi'in ma Rey Agripa.

Kàtitu'un Paulu kua chākoo ra ora takāaga chìnuni ra tu'un Jesuu

⁴ Tajan te'en nàka'an tuku Paulu:

—Tandi'i ndra judíu cha chító va'a ndra naja kua chīyoi chi'in ndra iti' ñui ta ñuu Jerusalén nda ora kúi ravalí. ⁵ Ta juuni cha iyo kua'a' kuiya ña chító ndra ti

ra fariseu kùu, ta kùu ka'an ndra yi nuun tuva kùuni ndra. Ta tiaga ika kùu ndra fariseu chi'in ley ndra kua tandi'i inga ñivi judíu.

⁶ Ta vitin kùuni ma ndra judíu jande'e ndra tundo'o yu'u cha'a' ña chìnuni tu'un chà'a Ndioo ña kà'an yi cha'a' ma Cristu takua juuni chìnuni ñivi ndi chīyo taji'na. ⁷ Yakan va tandi'i ma ndi uchi uvi grupu ñivi Israel ndātu na nde'e na, na jachinu Ndioo ma tu'un chā'a ra nuu ndian kùu ñivi na taji'na. Yakan va vitin endee jàka'nu na Ndioo ta jà'a na tiñu nuu ra nduvi ta niñuu. Ta yu'u cha'a' ña juuni chìnuni ma tu'un chà'a Ndioo nuu na, yakan va tisokuati na chatai vitin, yo'o racha'nu Rey Agripa.

⁸ Ta maa ndo, ¿ta naja ya'a ndetiñu kùu chinuni ndo ña Ndioo jánataku ndiko ra ma ndian ndií?

Paulu kàtitu'un ra naja kua kànita'an ra chi'in ñivi chìnuni tu'un Cristu niku

⁹ 'Ta juuni yu'u takan jà'i niku, ti ya'a chāninì ja'i nda ña nikuuni chata ñivi chìnuni tu'un Jesuu, ra ñuu Nazaret. ¹⁰ Ta takan jà'i

yi ma ñuu Jerusalén chi'in tu'un yu'u ma ndra sutu cha'nu chà'nda tiñu nuu sutu. Ta takan tījn kua'a' ma ndian chìnuni ta tī'i na tichi vekaa. Ta ora chā'ni ndra na, yu'u kà'in ña va'ani kàa yi ndia. ¹¹ Ta kua'a' cha'a' jände'i tundo'o ma ndian chìnuni, na jaña na ma iti' kuà'an na ña chìnuni

na tu'un Jesuu. Ta tandi'i ña'a, jā'i nani veñu'u ñivi judíu nuu ka'in na. Ti ya'a kayunĵi nde'i nuu na. Yakan va chākunui nāndukui na nda nikuuni, ndava nda ñuu chika nduva'a kuui ndia.

Inga cha'a' kàtitu'un Paulu naja kua nāni'i ra iti' Jesuu

(Hch. 9:1-19; 22:6-16)

¹² 'Takan kūu ta kēe ndioi kuà'in chi'in tu'un yu'u ndra sutu cha'nu chà'nda tiñu nuu sutu, ña kuānanduku ndioi ndian chìnuni iyo ñuu Damascu. ¹³ Yo'o racha'nu rey, va ma tichi iti' kuà'in iyo yi a kachuvi ndaa ora ñuka'ñu ña nde'i iin ñu'ú ka'nu ña kīchi yi iti' andivi ña tiaga tacha yi kua tacha nikandii. Ta ora kōyo yi chata ndi, ta chikonuu yi yu'u chi'in ndra kacha'an chi'in. ¹⁴ Yakan va ora kōyo yi chata ndi, ta ndisaa ndi ndūva ndi nuu ñu'u'.

Ta ikan chīnĵi iin tati ña kà'an tu'un hebreu te'en chi'in: "Saulu, Saulu, ¿ta naja kànita'un chi'in? Ta ya'a jàtakue'un ñun chi'in juuni maun, takua jà'a iin jundiki ora chàñu ri nuu yutun xaan ña ndà'a ma chito'o ri", kāti tati ikan chi'in. ¹⁵ Ta yu'u te'en nāka'in: "¿Nda ra kùn nuu yo'o, Racha'nu?", kati chi'in ra. Ta rakan te'en nāka'an ra chi'in: "Yu'u kuu Jesuu, juuni ra jànde'un tundo'o chata", kāti ra. ¹⁶ "Ndetā ta kua'an ndiko iti' nuu, vati mai kachin ñun na ja'un tiñui, ta na kukatitu'un nuu

ñivi naja kua kētai nuun vitin, ta na katitu'un tukun ndisaa nakuyi ña ni jana'i nuun tiá iti' nuu ndia. ¹⁷ Vati ni tachĵi ñun vitin nuu ndian judíu, ta nuu ndian yūvi judíu. Ta mai ni tindee ñun ña jākakūi ñun nuu na, tuva kūuni na tiso na kuati chataun. ¹⁸ Vati ni tachĵi ñun nuu na, ikan na nunaun tinuu na, ta na kākaga na nuu naa, vati na kaka na nuu ndichin. Vati nuu naa kuu yi kuenda kui'na, yakan va na kakú na nuu ma ndatu kui'na. Ta na ku'un na iti' Ndioo, ikan na chinuni na tu'in. Ta takan iyo yi ña ja'a na ikan kuu ni'i na ma ña jànaa Ndioo ma kuati na. Tajan ni ni'i na koo na chi'in takua iyo ma ndian í ndian chìnuni ma tu'in ndia." Takan kāti tati Jesuu chi'in.

Paulu jàchi'in ra ma kua kà'an Jesuu nuu ra

¹⁹ 'Yakan va yo'o racha'nu Rey Agripa, jāchi'in ma ña nde'i iti' andivi. ²⁰ Taji'na chākatitu'in tu'un Jesuu nuu ndian iyo ñuu Damascu, ta ikan kēi ta chākatitu'in yi ñuu Jerusalén ta tandi'i ñu'u' Judea. Tajan chākatitu'in yi nuu ndian yūvi judíu ndia. Nuū tandi'i ndiakan kàtitu'in yi, ikan na jaña na iti' kini kuà'an na, ta na ndikoni'i ndiko na ku'un na iti' Jesuu. Ta juuni jānini na ña na ja'a na tiñu va'a ña jàna'a yi, ti ndicha kuu yi ña cha tādikun na kuà'an na chata Jesuu. ²¹ Ta cha'a' ña'a kuu yi ña tīsokuati ma ndra

judíu yu'u tichi veñu'u ka'nu ndaa ñuu Jerusalén. Ta kùuni ndra ka'ni ndra yu'u ikan. ²² Va chi'in ña tindee Ndioo yu'u, nda vitin juuni iyo va'i kà'in tu'un Ndioo nuu tandi'i ndo ndia, nda ndian nda'vi a ndian kuika. Ta ma ña jàna'i nuu ndo kùu ma ña kà'an tu'un Ndioo ña taa Moisés chi'in ña taa ndra kà'an chi'in tu'un yu'u Ndioo chíyo tatiempu. Ti juuni taa ndra naja kua ni kuu yi iti' nuu. ²³ Vati kàtitu'un ndra naja kua ni kuvi ra Cristu, ta ji'na kuu ga ra kùu ra ña ni nataku ndiko ra tañu ndian ndí. Ti ra Cristu kùu ra takua kùu iin ñu'ú ña jàna'a iti' kuà'an yo. Vati kàtitu'un ra naja kua kùu kakú anima yo. Ta indukuni jà'a ra yi chi'in ndyu'u ndian judíu nda ndian yüvi judíu ndia. —Takan kàti Paulu.

Kùuni Paulu ña na ki'vi Rey Agripa iti' Cristu

²⁴ Takan kùu ta ora chínu kà'an Paulu cha'a' juuni maa ra cha'a' ma kuati tiso na chata ra, tajan te'en ni'i va'a nàka'an ra kùu kuvienu ra nàni Festo:

—¡Ya'a tìvi xiniun, yo'o Paulu! Ña ya'aga jàkua'un, yakan va ndava tìvi xiniun jà'a yi. —Takan kàti ra kuvienu Festo chi'in Paulu.

²⁵ Tajan te'en nàka'an ndiko Paulu:

—Na tüvi tìvi xinì, yo'o racha'nu Festo. Vati yu'u, kà'in ma tu'un ndicha ta ma tu'un ndaa chi'un. ²⁶ Ikan nàndi ra Rey Agripa. Ta rakan ti cha chito va'a ra naja kua kàa ma tu'un kà'in

chi'in ndo. Yakan va töve kànuí ka'in chi'in ra. Vati cha chito va'i, ti kütunini ra tandi'i ma ña kà'in i'ya. Ta juuni chito ra naja kua chàkuu Racha'nu Jesuu ñuñivi i'ya ora chíyo ra. Ti ma ña tã'an ra ndisaa ñivi ndé'e yi. —Takan kàti Paulu chi'in ra kuvienu Festo.

²⁷ Tajan te'en kicha'a kà'an tuku Paulu chi'in Rey Agripa:

—Yo'o racha'nu Rey Agripa. Cha chitói ti juuni chìnuniun ma ña kàtitu'un ndra kà'an chi'in tu'un yu'u Ndioo ndia —kàti Paulu.

²⁸ Ta te'en nàka'an Rey Agripa chi'in Paulu:

—¿Chitò tu kumani kua'a' kivi ña juuni yu'u ni ki'vi iti' Jesuu jà'un? —Takan kàti ra Rey Agripa chi'in Paulu.

²⁹ Tajan te'en nàka'an tuku Paulu chi'in ra:

—Va tu kumani kua'a' kivi a tiani kivi, iin ña va'a kùu yi tuva chinuniun tu'un Jesuu. Va yu'u endee chikain nuu Ndioo ña na chinuniun chi'in juuni tandi'i ndian ka'in i'ya, ma tu'un ra ña kàtitu'in nuu ndo vitin. Ta ikan na kuu koo ndisaa ndo indukuni kua yu'u, va yüvi takua kùu ma karena i'ya ña ndikun nda'i vitin. —Takan kàti Paulu chi'in Rey Agripa.

³⁰ Ta ora chinu kà'an Paulu, tajan ndéta ndio ma ra Rey Agripa chi'in ra kuvienu Festo, ta chi'in ña nàni Berenice, ta tandi'i ma ndian ka'in chi'in vi ndia. ³¹ Ta ora kēe ndio ndra ma tichi ve'e, tajan te'en kicha'a ndra nàtu'un xe'e ta'an ndra:

—Ra'ya, tükuii iyo nī'in kuati ra. Ta tüvi iyo yi ña kuvi ra. Ta ni tüvi iyo yi ña kundii ra tichi vekaa ndia. —Takan kàti ndra nuu ña nàtu'un ta'an ndra.

³² Takan kūu ta te'en nāka'an ndio ra Rey Agripa chi'in Festo:

—Kūu jaña yo ra'ya niku, tu tüvi nī chikan ra ña ku'un ra ñuu Roma nuu ni jandon-daa César ma kuati ra niku.

27

Kuvienu Festo tachi ra Paulu ñuu Roma

¹ Takan kūu ta ora cha chānini ndra tachi ndra Paulu iti' ñu'u' Italia chi'in inga tuku ndra ka'iin vekaa chi'in ra, tajan tī'i ndio ra ndra nda'a' ra capitán nàni Juliu, ra kùta'an chi'in jandaru jà'a kuenda ma kalecha'nu César, ra chà'nda tiñu tandi'i ñuu ka'nu Roma.

² Takan kūu tajan ni ku'un ra nàni Aristarcu chi'in ndi tichi varku. Ta rakan ti kīchi ra iti' ñuu Tesalónica ña iyo kuenda ñu'u' Macedonia. Takan kūu tajan tīin ndio ndi iin varku kīchi iti' ñuu Adramitio. Ta ma varku ikan, ti chani kee run ku'un run tandi'i ñuu iyo tañu'u ñu'u' Asia. ³ Takan kūu ta ora tuvi inga kivi, tajan chāa ndi yu'u tañu'u ñuu Sidón. Ta ikan kūu nuu jāña nuu Juliu, ma Paulu, na ku'un ra kunde'e ra amigu ra ndra iyo ñuu ikan. Ti ndrakan tīndee ndra Paulu chi'in ña chīniñu'u ra. ⁴ Ta ikan jan kī'vi ndiko ndi tichi varku, ta kēe ndiko ndi kuà'an ndi iti' nuu chi'in run. Ta yā'a ndio

ndi iin chiyo ñu'u' Chipre, ti kīcha'a ndio ma tati chàkin nī'i yi, vāchi yi iti' nuu run. Yakan va jākunu ndra run kuà'an run iin chiyo ñu'u' Chipre nuu tüvi nī'i chàkin tati. ⁵ Takan kūu ta yā'a run yatin yu'u tañu'u ñu'u' Cilicia. Ta juuni yā'a ndi yu'u tañu'u ñu'u' Panflia. Tajan chāa ndio ndi ñuu Mira ña iyo kuenda ñu'u' Licia.

⁶ Tajan ma ra capitán chà'nda tiñu nuu jandaru, ikan nāta'an ra iin varku ña kīchi ñuu Alejandría ña ni kee run ku'un run iti' ñu'u' Italia. Ta kā'an ra ña na ndaa ndi tichi run, ta ku'un ndiko ndi iti' nuu ga. ⁷ Takan kūu ta cha yā'a yatin kivi ña ya'a kuee kuà'an ndi. Ta chi'in ña ndetiñu ni chāa ndi yatin yu'u ñuu Gnido. Ta tava juuni chàkin ma tati vāchi yi iti' nuu varku, yakan va kūu ga jaku'un ndi run iti' ndoo. Ikan kàva ndi kàva ndi ta yā'a ndi yatini ñuu Salmón ña iyo iti' ninuu ñu'u' Creta. ⁸ Takan kūu ña maaaa chi'in ña ndetiñuni, yā'a ndi tandi'i yu'u tañu'u ñu'u' ikan. Tajan chāa ndio ndi ma yu'u tañu'u yatini ñuu Lasea ña nàni: Nuu Va'a Kuuin Varku.

⁹ Takan kūu ta nduva'a kuii cha yā'a kua'a' kivi ña chàkunuu ndi chi'in varku. Ta cha ya'a ndasii jà'a yi ña kakunuu ndi tichi tañu'u, ti chani keta tiempu ya'a chàkin tati. Yakan va Paulu jākuninaa ra ndra chi'in tu'un i'ya:

¹⁰ —Ndyo'o ndracha'nu,

cha chā'i kuenda ti ni nde'o tundo'o tu keo ku'un yo tiaga iti' nuu vitin. Yakan va tu keo vitin, ta ni kuche'e varku ta ni sa'vi run chi'in tandi'i ndatiñu ndiso run. Ta nda maa yo kùu kuvio ndia ti cha vāchi ma tiempu ya'a chàkin tati. —Takan kàti Paulu.

¹¹ Va ma capitán chà'nda tiñu nuu jandaru, jāchi'in ra tiá ma ña kà'an ra xuña'a run chi'in ña kà'an ma ra jakunu run kua ña kà'an ma Paulu. ¹² Va tava ma yu'u tañu'u ikan, töve nuu va'a kundaa varku nda kati ya'a tiempu ya'a chàkin tati. Ta tava cha ndisaa ndra cha chānini ndra ña va'aga ku'un ndra chi'in run nda kati chaa run ñuu Fenice iin ñuu kändii ñu'u' Creta kua ña kindoo run ikan. Ikan iyo iin nuu va'aga ña kundaa run nda kati ya'a tiempu chàkin ni'i ma tati.

Nuu ya'a ga ni'i chàkin tati nuu tañu'u

¹³ Takan kùu ta chānini ndra ti kùu ku'un ndiko ndra iti' nuu, vati ma tati kueenia kīcha'a yi chàkin yi iti' ninuu. Yakan va kēe ndio ndi kuà'an ndi chi'in run yu'uni yu'uni tañu'u ñu'u' Creta. ¹⁴ Va nunuuni kīchi iin tati iti' nuu kàna nikandii ña nduva'a kuii ni'i chàkin. Ta kīcha'a ndio yi tava yi ma varku ma iti' ñu'u' ití. ¹⁵ Ta tindani'ni ndio yi run kuà'an run tiá iti' tichi tañu'u. Ta tava na kùu ku'un ma varku iti' nuu ma tati, yakan va jāña ndi run na keñu'u ma tati run. ¹⁶ Tajan yā'a ndio ndi chi'in run chata iin ñu'u' vali iyo tichi tañu'u ña nàni Clauda,

ikan kùu nuu yā'a ndi ña jāña ma tati ña chàkin ndio ni'i va'a. Ta chi'in ña ndetiñunia kúndee ndi tiin ndi iin lancha vali ña keñu'u varku iti' chata run. ¹⁷ Yakan va ora cha tiin ndi run, tajan jāndaa ndi run tichi varku ka'nu. Tajan chikonuu ndio ndra chū'ni ndra ma varku ka'nu chi'in yo'o ndee, ikan na kuu kundee run tiaga. Ta tava yū'vi ndra koto nani xuu run chi'in yuti ndi'i iyo yu'u tañu'u ña nàni Sirte, ta sa'vi run. Yakan va jākoyo ndra iin kaa ña kàa takua kàa iin picu xuu tañu'u, ikan na jakuee yi run. Tajan chā'a ndio ndra ña na ku'un maa run chi'in ma tati. ¹⁸ Takan kùu ta ora tuvi inga kivi juuni ni'iga chàkin ma tati. Yakan va jātani ndio ndra ma ndatiñu ndiso run tichi tañu'u. ¹⁹ Ta ora cha yā'a uni kivi tajan juuni jātani ndra ndatiñu chàtiñu varku tichi tañu'u ndia. ²⁰ Ta kua'a' kivi töve nī nde'e ndi nikandii ni chele, ti chāsi ma viko nuu yi. Yakan va ndava jāña ndi ña chānini ndi naja kua kakú ndi, jā'a ma savi tati ña ya'aga ni'i kùun ta chàkin. ²¹ Ta tava cha iyo kua'a' kivi ña tüvi chàchi ndi, yakan va ndēta ndio Paulu tañu ndra, ta te'en nāka'an ra chi'in ndra:

—Ndyo'o xaa, tiá va'a tu jāchi'in ndo ma kua kā'in chi'in ndo niku, ta kindoo yo ñu'u' Creta, ta töve nde'o tundo'o i'ya ma tava tà'an yo vitin. ²² Va tava töve nī jachi'in ndo ma ña kā'in, vitin kùunī na jandeeni ndo.

Ta na yū'vi ndo, ti nī'iin ndo tüvi ni kuvi. Va ma varku kùu ma yutun ni ndi'i kuche'e. ²³ Ta tava cha chìto va'a ndo, ti yu'u jà'i tiñu nuu Ndioo. Ta iyoi kuenda ra. Vati kuni, kēta iin tati jà'a tiñu nuu Ndioo nui ²⁴ ña te'en kā'an yi chi'in: "Na yū'viun, yo'o Paulu, vati iyo yi ña chaun nuu ra kalecha'nu César. Ti juun, jà'a ña ni jakakú Ndioo tandi'i ma ndra kuà'an chi'un tichi varku." Takan kāti tati nui. ²⁵ Yakan va na yū'vi ndo, vati iyo tundeeni chi'in Ndioo. Ta cha chìto va'i, ti ma ña kātitu'un ma tati jà'a tiñu Ndioo nui, ni ja'a ra yi. ²⁶ Ta ya'a ninii iyo yi ña ndoo yo iin ñu'u' iyo ma'ñu tañu'u jà'a ma varku i'ya. Takan kāti yi nui —kāti Paulu chi'in ndra.

²⁷ Iin chanikuaa ora cha ndi'i uvi jamana ña chànaa ndi chi'in varku tichi tañu'u nani Adriático jà'a ma tati, ta iyo yi a java ñuu chanikuaa ña ndē'e ndio ma ndra kàvaxini ma varku ña chani chaa ndio ndi nuu iyo iin ñu'u' vali ma'ñu tañu'u. ²⁸ Tajan tiku'va ndio ndra naja kua metru kùu yi ña kunu ma tañu'u. Tajan ndē'e ndra ña oko cha'un uvi metru kùu yi ña kunu ra. Ta tiku'va tuku ndra tiá iti' nuu, ta ndē'e ndra ña oko uchania metru kùu yi ña kunu ra. ²⁹ Ta kīcha'a ndio ndra yu'vi ndra ora chani chaa ndra ikan, koto kani run chi'in yuu kàndoyo yu'u ñu'u' ikan. Tajan ikan iti' xuu run jākoyo ndra kumi ta'an kaa ña ndikun

chi'in yo'o. Vati ma kaa ora jākoyo ndra yi xuu tañu'u, kùu jakuee yi run. Ti sà'vi ma punta yi tichi yuti a tiin yi iin yuu a iin yutun. Yakan jà'a ndra, ta ma inga ndra kīcha'a kà'an ndra chi'in Ndioo, ikan na numini kundichin. ³⁰ Takan kùu ta ma ndra kàvaxini ma varku kùuni ndra kee xe'e ndra tichi ma varku, ña kùuni ndra kakú ndra. Yakan va kīcha'a ndio ndra jànuu ndra ma lancha vali tichi run ña jà'ani ndra takua jà'a ma ndra ni jakoyo ma kaa ka'nu ña ndikun chi'in yo'o tichi tañu'u ma iti' nuu run. ³¹ Va Paulu numini chā'a ra kuenda, ta numini kātitu'un ra nuu ra capitán chà'nda tiñu nuu jandaru. Tajan te'en nāka'an ra chi'in ra:

—Tatá, ta tu ndra'ya tüvi ni kindoo ndra tichi varku i'ya chi'o, na kùu kakú yo —kāti Paulu chi'in ra.

³² Yakan va ma ndra jandaru chā'nda ndio ndra ma yo'o ndikun ma lancha, ta jākoyo ndio ndra run tichi ma tañu'u.

³³ Takan kùu ta ora kùndichin, tajan te'en nāka'an Paulu chi'in ndra na kachi ndra:

—Ndyo'o xaa, cha iyo uvi jamana kùu yi ña tüvi chācho takua iyo yi ña kacho, cha'a ña ndàtu yo ma ña ni ta'an yo. ³⁴ Yakan va vitin jàninī ndo ña na kachi ndo, ikan na koo ga ñandee ndo. Vati nī'iin ndo tüvi ni ta'an ndo nī'iin nakuyi, vati nda ma ixi xini ndo ni kumi va'a ma Ndioo ndia —kāti Paulu.

35 Ta ora chinu kā'an ra takan, tajan kī'in ndio ra iin paan. Tajan chā'a ndio ra ta'vindioo nuu ma Racha'nu Ndioo nuu ndē'e tandi'i ndra. Tajan chā'nda java ndio ra yi, ta kīcha'a ndio ra chāchi ra yi. 36 Ta ora cha ndē'e ndio ndra ña chāchi ra yi, tajan tandi'i ndio ndra kīcha'a chāchi ndra ndia. 37 Ta tandi'i ndi naja kua ka'lin ndi tichi ma varku, uvi cientu uni xiko cha'un iin ta'an ndi kuu ndi. 38 Takán kūu ta ora cha yā'a chāchi ndra, tajan jātani ndio ndra tandi'i ma trigu tichi tañu'u, vati kùuni ndra jandoñama ndra tiá ma varku.

Nuu kùche'e varku tichi tañu'u

39 Takán kūu ta ora kùndichin, tajan ndē'e ndio ndra ma ñu'u' ikan. Va tüvi nī nakoto ndra nda ñu'u' kuu ma nuu chāa ndra. Va ndē'e ndra ña kèsiin iin nda'a' tañu'u nuu iyo yuti ña'ma. Ta ikan jan kùuni ndio ndra jayatin ndra run yu'u ñu'u' ikan. 40 Tajan chā'nda ndio ndra ma yo'o ndikun ma kaa ña kùtaa run tichi tañu'u, ta ikan ndākoo ndra yi. Ta juuni jālangua ndra ma yo'o ndikun ma vitu ña kāvaxini run. Tajan jāndaa ndio ndra ma ja'ma jā'a ña na kunu run ña iyo iti' nuu run. Tajan kīcha'a ndio ma varku kua jākuyatin run run ma yu'u ñu'u' nuu iyo yuti ña'ma. 41 Va ma varku cha kūchi run run nuu kàndoyo kua'a' yuti ña'ma xuu tañu'u. Ta ikan chikun run ta nī kuu ga

kee run. Takán kūu ta ma iti' xini run chikun yi tichi yuti. Ta ma iti' chata run, kīcha'a yi nātani yi, jā'a ña ya'a ni'i vāchi ma ola ma tañu'u. 42 Yakan va ma ndra jandaru kùuni ndra ka'ni ndra ma ndra ka'lin vekaa, ti koto kuuni ndra kakú ndra chi'in ña suta ndra ora kēe ndra. 43 Va ma ra capitán ña chā'nda tiñu nuu ndra, nī cha'a ra ña na ja'a ndra yi, vati kùuni ra jakakú ra Paulu. Tajan te'en kātitu'un ndio ra:

—Tandi'i ndian chito suta, ji'na na, na ndava tichi ra', ikan na kuu kee na nda ma ñu'u' iti'. 44 Ta tiá ndian na kuu suta va'a, na ku'un na chata tabla a chi'in pedazu ña kēe ma varku ña na tani run —kāti ra.

Takán jā'a ndi, tajan kēe tandi'i ndi ma ñu'u' iti', ta takán kūu kākú ndi.

28

Paulu iyo ra ñu'u' kàndii ma'ñu tañu'u ña nàni Malta

1 Takán kūu ta ora cha kākú ndi'i ndio ndi kēe tandi'i ndi ñu'u' iti'. Tajan chīto ndio ndi ña ma ñu'u' vali ikan nàni yi Malta. 2 Tajan ma ñivi iyo ñu'u' ikan, kùnda'vini na ndi. Ti tava kùun savi, ta ya'a vichin jā'a yi, yakan va jāta'an na ñu'ú, ta kā'an na chi'in ndi na tūmi ndi yi. 3 Ta tava Paulu chājati'vi ra ita'vi nduku, ta ora kīcha'a ra tãan ra run nuu ñu'ú, ta iin koo xaan ña indii tañu ma nduku endee ndāva ri nda'a' ra jā'a ma ña ni'ni. Ta kāva ri nda'a' ra, ta chāchi ndio

ri ra. ⁴ Yakan va ora ndē'e ma ñivi ikan ña tākāa ma koo nda'a' Paulu, tajan te'en kīcha'a na nātu'un ta'an na:

—Iin ra chà'ni ñivi kùu ra'ya, naja kaa. Ti vaji kaku ra tichi tañu'u, va iyo yi ña kuvi ra, ti cha chā'ni ra ñivi iti' nuu kīchi ra. —Takan kàti na.

⁵ Ta ikan jan Paulu, jākisi ndio ra nda'a' ra, tajan kōyo ri nuu ñu'ú. Ta tüvi nani tā'an ra. ⁶ Va tandi'i ma ndi-akan, ndātu na nde'e na nda ora ndaa ma nda'a' Paulu, a kuvi ra kùuni na. Tajan ora cha yā'a kua'a' tiempu ña ndātu na, ta ndē'e na ña tüvi nayi tā'an Paulu. Tajan jāma ndio na ma kua chānini na. Ta kīcha'a na nātu'un ta'an na, ña Paulu kùu ra iin ndioo kàti na.

⁷ Takan kūu ta ma ñu'u' nuu chāa ndra, iyo iin racha'nu kuxini nuu na, ña nàni Publio. Ta rakan ti ikan iyo ve'e ra, ta java ma ñu'u' ikan kùu ña'a ra ndia. Ta rakan ti chā'a ra ña na ku'un ndi kindoo ndi ve'e ra. Ta ndi uni kivi ña chiyo ndi ve'e ra, nduva'a kuii tiñu'u ra ndi. ⁸ Takan kūu ta tañu ma kivi chiyo ndi ve'e ra, kōyo ña kù'vi ma tatá Publio jà'a ma ka'ni chi'in lakua nií. Yakan va Paulu chā'an ra chānde'e ra nuu kàndii ra. Ta ora chāa ra, ta jündii ra nda'a' ra xini ra. Ta kīcha'a ndio Paulu kà'an ra chi'in Ndioo, ta ikan ndā'a ra, jā'a ra. ⁹ Ta chi'in ña jā'a Paulu ña jānda'a ra ra, ta ikan ndē'e ndio inga ñivi ma ña jā'a ra, tajan kīchi ndio tandi'i ndian kù'vi iyo ñu'u' ikan, ta ndisaa na

ndā'a jā'a ra. ¹⁰ Takan kūu ta ndisaa na, kīcha'a na tiñu'u na ndyu'u cha'a' ma ña jā'a Paulu. Ta ora chani tiin ndio ndi inga varku, tajan chā'a ndio na tandi'i ma ña chiniñu'u ndi iti' kuà'an ndi.

Paulu chāa ra ñuu Roma

¹¹ Takan kūu ta uni yoo kùu yi ña chiyo ndi ma ñu'u' kàndii tañu tañu'u ikan. Ta ikan jan kēe ndio ndi kuà'an ndi chi'in iin varku kīchi iti' ñuu Alejandría. Vati ma varku ikan, kindoo run ikan ninii tiempu ya'a ga ni'i chàkin tati, ta ndiso run uvi ta'an na'na ña kùu ndioo na, ninduvi chiyo xini run. Ta iin yi nàni Cástor. Ta inga yi nàni Pólux. ¹² Takan kūu tajan chāa ndio ndi iin ñuu iyo yu'u tañu'u ña nàni Siracusa. Ta ikan kindoo ndi uni kivi, ¹³ tajan kēe ndiko ndi kuà'an ndi yu'uni yu'uni tañu'u nda kati chāa ndi ñuu nàni Regio. Ta ora tuvi inga kivi, chākin iin tati kīchi yi nduku iti' chata ndi. Yakan va kūu kee ndi jà'a ma tati ikan. Tajan chāa ndio ndi ma ñuu Puteoli nda inga kivi. ¹⁴ Ta ikan nāta'an ndi iin ndra chìnuni tu'un Jesuu. Ta ndrakan chīkan ndra nuu ndi na kindoo ndi chi'in ndra iin jamana. Takan jā'a ndi nda kati chāa ndi ñuu Roma. ¹⁵ Takan kūu ta ma ndra chìnuni tu'un Jesuu iyo ñuu Roma, cha chito ndra ña cha vāchi ndi. Yakan va chā'an ndra chāta'an ndra ndi nda ñuu nàni Foro de Apio. Ta tiá iti' nuu, yā'a tuku ndi inga ñuu nàni Tres Tabernas. Yakan

va ora ndē'e Paulu ña vāchi ndra, ta chā'a ra ta'vindioo nuu ma Racha'nu Ndioo, ti ndava va'a kùuni anima ra ña kēta ndra. ¹⁶ Takan kùu ta ora chāa ndio ndi ma ñuu Roma, tajan chā'a ndio ma ra capitán ña na koo siin Paulu ndanu kùuni maa ra. Ta kuà'an iin jandaru chí'in ra ña na jakuenda ra ra ndia.

Paulu kàtitu'un ra tu'un cha'a Jesuu ñuu Roma

¹⁷ Takan kùu ta ora cha yā'a uni kivi ña chāa Paulu, tajan cha kāna ndio ra ma ndracha'nu chà'nda tiñu nuu ñivi judíu iyo ñuu Roma. Takan kùu ta ora cha kùti'vi ndra, tajan te'en nāka'an ndio Paulu chí'in ndra:

—Ndyo'o ndra yanj, tüvi nī ja'i nī'iin kuaṭi ni chata ñivi judíu, ta ni chata costumbre ña jā'a ndian kùu ñivio chīyo taji'na ndia. Vati tiin ndra yu'u ñuu Jerusalén. Ta chāndaka ndra yu'u nuu ndra Romanu. ¹⁸ Ta ora cha jāndondaa ndra ma kuaṭi, tajan ikan kùu ma nuu sāma kua chānini ndra, ta kùuni ndra jaña ndra yu'u ti tüvi nī nani'i ndra nī'iin kuati ña iyo yi na kuvj cha'a' yi. ¹⁹ Va tava ma ndra judíu, nī chata'ani ndra ma kua jā'a ma ndra Romanu niku, yakan va chíkan ndioi na tachi ndra yu'u nuu ra kalecha'nu César, ra chà'nda tiñu tandi'i ñuu ka'nu Roma. Ta rakan na jandondaa ra ma kuaṭi, vaji tüvi nī ka'in chata ñivio ndian judíu. ²⁰ Ta cha'a' yakan kùu yi ña kānai ndo, vati

kùuni nde'i ndo, ta natu'in chí'in ndo cha'a' ña chìnuni takua chìnuni tandi'i ma ñivio ndian judíu. Ta vitin ndikuin chí'in karena, vati chìnuni ña cha kichi ma Racha'nu ndātu yo, ra kāchin Ndioo ña na jakakú ra yo, ndian ñivi israelita. —Takan kàti Paulu chí'in ndra.

²¹ Takan kùu tajan te'en nāka'an ndra chí'in ra:

—Taku ndyu'u takā'an kuii kichaa iin tutu ñu'u' Judea nuu ndi ña kà'an yi chataun, ta nī'iin ndra yanio judíu ndra kichi iti' ñuu Jerusalén tükuii tiso ndra nī'iin kuati chataun nuu ndi ndia. ²² Yakan va kùuni ndi taso'o ndi ma ña kà'un, vati chito ndi ti nda ñuu ni kuuni tiso na kuati chata ma ndian chìnuni tu'un Jesuu.

²³ Takan kùu ta kāchin ndra iin kivi ña ni kuti'vi ndio ndra nuu iyo Paulu, na taso'o ndra ma ña kùuni ra natu'un ra chí'in ndra. Yakan va ora chāa ma kivi ikan, nduva'a kuii kua'a' ñivi chākoyo nuu iyo ra. Ta nduvi kuii maa kivi ikan kàtitu'un ra nuu ndra naja kua kàa nuu chà'nda Ndioo tiñu. Ta juuni jāndomani ra ndra na ki'vi ndra iti' kuà'an Jesuu, chí'in ma tu'un Ndioo taa Moisés ta chí'in tandi'i tu'un kà'an ndra kà'an chí'in tu'un yu'u Ndioo taji'na ndia. ²⁴ Takan kùu ta iyo ma ndian kicha'a chìnuni ma tu'un Jesuu ña kàtitu'un Paulu, ta iyo ndian töve. ²⁵ Ta tava töve inuuni chānini na, yakan va kicha'a ma ndian töve nī chinuni kàcha'an na.

Yakan va te'en nāka'an ndio Paulu chī'in na:

—Ndicha kuii ña takan ni kuu ña tüvi nī jachi'in ñivi tu'un Ndioo. Ta ma Tati Í Ndioo kātitu'un yi nuu ndian kùu ñivio chīyo taji'na. Ti nuu Isaía ra kà'an chī'in tu'un yu'u Ndioo, kātitu'un yi ma tu'un ikan, ikan na jana'a ra yi nuu ma ñivi. Ta te'en kà'an ma tu'un ikan:

²⁶ Kua'an ta na ka'un te'en chī'in ma ñivi iyo ñuu i'ya:

Ti vaji na kuni na ma tu'un Ndioo,

va tüvi ni kutunini na yi.

Ta vaji na nde'e na yi,

va töve ni ndondichin nuu na.

²⁷ Vati ma ñivi ñuu i'ya, ya'a ndava xini na,

ti tükuii kùuni na taso'o na tu'un Ndioo.

Vati ndasi so'o na.

Ta ndasi tinuu na,

ikan na kùu nde'e na ta kùu taso'o na,

ta ni ña kutunini na ndia.

Vati kùuni na ndakoo na ña kini jà'a na,

ta chikoni'i ndiko anima na chī'in,

ta takan kùu janai kuati na, ta janda'i na ndia.

Takan kāti Tati Í Ndioo nuu ra Isaía cha'a' ma ñuu i'ya.

²⁸ Yakan va kùuni ña na koto ndo, ti nda kivi i'ya ta iti' nuu, ma tu'un cha'a' ña jàkakú Ndioo ñivi ni keta yi nuu ma ndian yüvi judíu. Ta ndiakan va ni jachi'in na yi ndia —kāti Paulu.

²⁹ Takan kùu tajan ora chīnu kà'an Paulu te'en, ta kīcha'a na kàcha'an na va endee kànita'an yu'u na ma

iti' kuà'an na. ³⁰ Takan kùu ta Paulu chīyo ra uvi kuiya ma ve'e tia'vi ra cha'a'. Vati ve'e ikan chāa kua'a' ma ndian chānde'e ra. ³¹ Ta nani kivi kīcha'a Paulu kātitu'un ra naja kua kàa nuu chà'nda Ndioo tiñu. Ta juuni jàna'a ra naja kua iyo Racha'nu chito'o yo Jesucristu. Vati ma tichi ve'e nuu iyo Paulu, chà'a na ña kātitu'un ra ma nuu tüvi ñivi ma tu'un i'ya, va nīiin ñivi na tüvi nī chasi na ma ña kà'an ra.

Tutu t̄a racha'nu Paulu kuenda ndian ch̄inuni tu'un Jesuu iyo ñuu Roma

*Paulu, t̄a ra tutu i'ya
kuenda ndian ch̄inuni tu'un
Jesuu ña iyo ñuu Roma*

¹ Yu'u Paulu, ra kùu iin musu jà'a tiñu nuu Jesucristu, t̄ai ma tutu i'ya kuenda ndo, ti Ndioo k̄achin ra yu'u ta j̄akuiso ra tiñu ña na kui iin tatun ra, ikan na katitu'in ma tu'un va'a Ndioo nuu ma ñivi.

² Ndioo ch̄a'a ra ma tu'un i'ya ma tatiempu ña iyo nuu ma tutu ií ra ña t̄a ma ndra k̄a'an ch̄i'in tu'un yu'u ra ña na katitu'un yo yi nuu ma ñivi. ³ Ma tu'un i'ya k̄a'an yi kuenda ma ra Se'e ra Jesucristu, ti juu ra kùu iin ra v̄achi tata ma Rey David ma ñuñivi i'ya. ⁴ Ta juuni cha'a' ma Jesucristu, j̄ana'a kachin ma Tati Í Ndioo ña juu Jesucristu kùu ra Se'e Ndioo ti ch̄i'in ndatu ma Tati Í Ndioo j̄anataku ndiko Ndioo ra tañu ma ndian ndií.

⁵ Ta ndyu'u ch̄a'a' ña tiñu'u ndi sivi Jesucristu cha n̄i' ndi ma ñamani nuu Ndioo ña kùu ndi tatun ra. Ta takan iyo yi ña katitu'un ndi ma tu'un ch̄a'a' ra nuu ndisaa ñivi, jin ndian ȳöve judíu iyo ñuñivi i'ya kùu na, ikan na koo kua'a' ga ma ndian ch̄inuni ma tu'un ra, ta j̄achi'in na yi ndia.

⁶ Ta tañu ndiakan juuni iyo ndyo'o ndian kùu ñivi iyo ñuu Roma, ndian indukuni ch̄inuni tu'un ra ndia, ti Ndioo k̄achin ra ndo kuenda ña kùu ndo ñivi Jesucristu.

⁷ Ti ya'a kùuni Racha'nu Ndioo nde'e ra ndisaa ndyo'o ndian iyo ñuu Roma, ta k̄achin ra ndo ña na kuu ndo ñivi ií kuenda ra. Ta ma Ndioo ra kùu Tatá yo ch̄i'in ra chito'o yo Jesucristu, na ku'va ra ma ñamani ra nuu ndo, ta na koo vii anima ndo ch̄i'in ra ndia.

*Paulu kùuni ra kunde'e ra
ndian ch̄inuni tu'un Jesuu iyo
ñuu Roma*

⁸ Ma ña nunuu kùun̄i ka'in, kùu yi ña ch̄i'in sivi Jesucristu ch̄a' i iin ta'vindioo nuu ra cha'a' ma ta'ii'in ndo, vati ndanu nikuuni ma ñuñivi i'ya cha n̄atu'un ta'an na, ti ndyo'o ch̄inuni ndo ma tu'un Jesuu. ⁹ Ndioo, ra j̄a' i tiñu nuu ch̄i'in ndisaa animai, ta juuni ra k̄atitu'in tu'un va'a cha'a' se'e ra nuu ma ñivi, ti rakan kùu ma ra ch̄a'a kuenda ña nani kivi kùu yi ña n̄aka'in ch̄a'a' ndo ora k̄a'in ch̄i'in Ndioo. ¹⁰ Ta nani kivi juuni chikain nuu ra ña na nuna ra ma iti', ikan na kuu ku'in kunde'i ndo ma ñuu Roma nuu iyo ndo tuva takan kùuni ra. ¹¹ Vati ya'a kùun̄i kunde'i ndo ti kùun̄i tindei ndo, ikan na chinuni va'a ga ndo, koto j̄añã ndo ma iti' Jesuu. ¹² Vati ndyo'o, ta yu'u kùu jandomani ta'an yo yo, ti indukuni ch̄inuni ndo kua ch̄inun̄i ndia.

¹³ Ndyo'o yani, kùun̄i ña na koto ndo ti kua'a' ch̄a'a'

chàninì ku'in kunde'i ndo, ikan na kuu kundaki'in ndian chaa ña chani kicha'a chinuni tu'un Jesuu, ma takua cha jā'i chi'in ma ndian iyo tiá ñuu. Va nda vitin takā'an kuu ku'in, ti iyo kua'a' ña chāsi iti' kuà'in. ¹⁴ Iyo yi ña katitu'in nuu nda ndian nikuuni iyo ñuñivi i'ya, taku ndian kà'an takua kà'in, taku iin ndian kà'an inga tu'un. Ta juuni iyo yi ña katitu'in nuu ndian ya'a iyo chinituni takua kùu iin ndian jàkua'a, a ndian töve ndia. ¹⁵ Ta yakan va nduva'a kuii kùnì ku'in kukatitu'in ma tu'un va'a Ndioo ña kà'an cha'a' Jesuu nuu ndyo'o ñivi iyo ñuu Roma.

Tu chinunio tu'un cha'a' Jesucristu ni kakú yo nuu kuati

¹⁶ Tükuii kukanui kàtitu'in ma tu'un va'a Ndioo, ti ndatu ra kùu yi, kuenda ña na jakakú yi ma ndian chìnuni ña kà'an ra. Ta ji'na kēta ma tu'un va'a Ndioo nuu ma ndian judíu, ta ikan jan chitakuati yi nuu ma ñivi yüvi judíu ña iyo tiá ñuu. ¹⁷ Ta ma tu'un va'a i'ya, jāna'a yi naja kua kuu yo ndian ndaa jà'a Ndioo cha'a' ña chinunio tu'un ra, nda vitin ta iti' nuu ndia. Vati nuu ma tutu Ndioo te'en kà'an yi: "Ma ndian kùu ndian ndaa iyo kuenda Ndioo, ndiakan kùu ma ndian chìnuni va'a ma tu'un ra." ¹⁸ Vati cha chito yo ña iti' andivi, jàkoyo Ndioo ma tundo'o chata ma ndian tüvi jà'a ma ña va'a ta tüvi

jàka'nu na ra ndia, ti Ndioo ya'a kayuni ra nde'e ra na. Vati ndiakan, tüvi chà'a na ña koto inga ñivi ma tu'un ndicha ña kà'an Ndioo, ti maaaa ña kini kùu ma ña jà'a na. ¹⁹ Ta ndisaa ma ña chā'a Ndioo ña na kuu koto yo, ndiakan cha chito kachin na yi, ti Ndioo cha jāna'a kachin ra yi nuu na ndia. ²⁰ Ta vaji ndicha ña tüvi ndichin ndè'o ma Racha'nu Ndioo, va cha nàkoto kachin yo naja kua kàa ra cha'a' ma tiñu va'a jà'a ra. Ta cha'a' ma ña jà'a ra, nda ora tüvi ma ñuñivi cha chito yo ña ndicha ña Ndioo kùu ra, ta endee iyo ndatu ra ndisaa tiempu. Ta cha'a' yakan kùu yi, ña na kùu ka'an na ña töve nàkoto na ra, ti tu kà'an na takan janda'viña'a na juuni maa na, ti cha nàkoto na ma ña va'a jà'a ra. ²¹ Ta vaji cha nàkoto na ma Ndioo, va tüvi nī jàka'nu na ra takua iyo yi ña ja'a na chi'in ra niku. Ta ni tüvi nī cha'a na ta'vindioo nuu ra ndia. Java maaaa ña kini ña tüvi nda kuenda chànini na chi'in ma chinituni na, ta cha'a' yakan kùu yi ña ma chinituni na, ndākuu ndava yi ña jàkanuu yi, ta kindoo yi nuu naa. ²² Ta vaji kàti na ña ndian chito kùu na kà'an na, va töve ndicha ti jändaku ndava na ma anima na, ²³ vati tüva jàka'nu na ma ra kùu Ndioo ndicha, ra nduva'a kuii ka'nu ta töve ni naa, ti vitin java jàka'nu na na'na ma ña kàa takua kàa ñivi ña ni kuvì. Ta juuni jàka'nu na, nda na'na ma

saa, chi'in na'na kiti kèñu'u chi'in tichi ma nuu ñu'u', ta inga tuku kiti iyo kumi cha'a' ndia.

²⁴ Cha'a' yakan kùu yi ña ndākoo ma Ndioo na, ña na ja'a maa na ma ña kini chànini na chi'in anima na. Ta takan jà'a na nda kati jà'a na ma tukanuu na chi'in juuni ma kuñu na cha'a' ña kì'vi na chi'in ta'an na. ²⁵ Vati ndicha ña tūva chìnuni na ma tu'un ndicha ña kà'an Ndioo, ti java ma tu'un vata kùu ma ña chìnuni na, ta jà'a na yi. Ta juuni ya'a tiñu'u na yi, ta jàka'nu na ma ña jätuvi Ndioo, va ma Ndioo ndicha tüvi jàka'nu na ra, vaji ndicha ña maa ra kùu ma ra iyo yi ña jaka'nu na ndisaa tiempu. Ta takan na kuu yi. Amén.

²⁶ Cha'a' yakan kùu yi ña, ndākoo ma Ndioo na ña na ja'a na ma ña kini takua kùuni maa na, vati nda ma ñivi ña'a tūva kì'vi vi chi'in ii vi, ti chi'in taña'a vi kì'vi vi. ²⁷ Ta indukuni takan kùu yi chi'in ma ndra'ii ndia, vati ndrakan jàña ndra ña kì'vi ndra chi'in ma ñasi'i ndra, ta kì'vi ndra chi'in juuni ta ra'ii ndra, ti nduva'a iyoni ndra jà'a ndra yi. Ta cha'a' yakan kùu yi ña juuni maa ndra jà'a ndra tukanuu nuu ndra chi'in ma kuñu ndra, ta ndicha ña cha kīcha'a nde'e ndra tundo'o takua iyo yi ña nde'e ndra cha'a' ma ña kini jà'a ndra.

²⁸ Ta tava töve nī kuuni na ki'in kuenda na Ndioo, yakan va juuni maa ra

sōkonda'a ra na, ikan na ndokini ma chinituni na ta jà'a na ma ña tüvi va'a ña ndava kùuni maa na. ²⁹ Ma ñivi ikan nduva'a chàta'ani na ja'a na ma ña tüvi va'a. Vati iyo ñivi ña'a ña kì'vi vi chi'in ra'ii yüvi ii vi, ta ndra'ii chi'in ñivi ña'a yüvi ñasi'i ndra. Ta juuni ña kùuni na ndatiñu inga ñivi, ta chàta'ani na jàtakue'e na, tixin na, ta chà'ni na. Ta juuni chàta'ani na kanita'an na, ta janda'viña'a na, ta kà'an ndaa na chata inga ñivi ndia. ³⁰ Ta juuni kà'an na tu'un vata chata ñivi, ta xaani na ndè'e na Ndioo ti tüvi jaka'nu na ra. Va taku juuni maa na va chàta'ani na jaka'nu na na, ta juuni chātu'un na inga ñivi, ta chàta'ani na nanduku na inga kuati ña kùu ja'a na, ta tüvi jàchi'in na tu'un kà'an tatá na chi'in ma'á na, ti ña kùuni maa na jà'a na. ³¹ Ta tükuii kùuni na koto na ña va'a, ta ora chà'a na tu'un nuu ñivi, töve jàchinu na yi. Ta tüvi chàta'ani na jandomani na nī'ii ñivi. Ta ni tüvi kunda'vini na nde'e na ta'an na ndia. ³² Tandī'i ndiakan cha chito na ña kà'an Ndioo ña iyo yi ña kuvi na cha'a' ma kuati jà'a na. Ta vaji cha chito na yi, va töve jàña na ña ja'a na ma kuati. Ta nduva'a kuii chīsii na ora nde'e na ña jà'a inga na yi ndia.

2

Ndioo ni jande'e ra tundo'o nuu ma ñivi

¹ Yakan va nda ndyo'o nikuuni ña tìsokuati ndo inga ñivi, na kùu ka'an ndo ña ndian ndaa kùu ndo nuu Ndioo, ti nda maa ndo juuni jà'a ndo kuati takua jà'a na ndia. Yakan va ora tìsokuati ndo chata ñivi, juuni chata maa ndo tìsokuati ndo. ² Chìto yo ña ora tìsokuati Ndioo chata ma ñivi, ña ndicha ta ndaa kùu yi ora jànde'e ra tundo'o na cha'a' ña töve va'a jà'a na. ³ Ndyo'o, ndian tìsokuati ñivi ña juuni jà'a ndo ña kini takua jà'a na, ¿a ni kakú ndo nuu ma tundo'o ma kivi ña ni jande'e Ndioo tundo'o ma ñivi?, kùuni ndo. ¡Tüvi takan kùu yi!, vati ma kivi ikan, ni ka'an Ndioo nda iti' ni ku'un ndo. ⁴ Ndioo iin ra ya'a va'a kùu ra, ta juuni jàndeeni ra nde'e ra tandi'i ña töve va'a jà'a ndo. Vaji takan kùu yi va ña nakanini ndo ña töve iin ña ka'nu kuenda Ndioo ña jà'a ndo ma kuati. Ndioo iin ra jàndeeni kùu ra cha'a' ndo ña ya'a kùuni ra ña na ndakoo ndo iti' töve va'a kuà'an ndo, ta chikoni'i ndo ku'un ndo iti' ra. ⁵ Va tava ya'a ndava xini ndo, yakan va na kùuni ndo jaña ndo ma kuati jà'a ndo, ta chikoni'i ndo ta ku'un ndo iti' ra. ¿A tüvi chito ndo ña cha'a' ma kuati jà'a ndo, juuni maa ndo jàndolocho ndo tundo'o chata ndo?, ti ndicha kùu ma ña ni ja'a Ndioo ora ni chaa kivi ña ni keta ra kuenda ña jàkutuni ra kuati ta'ii'iin ñivi. ⁶ Ta ma kivi ikan, ni ku'va ra

ya'vi nuu ta'ii'iin yo cha'a' ma ña jà'a yo. ⁷ Kuenda ma ndian chàta'ani ja'a tiñu va'a takua kùu ña nànduku na koo va'a na endeeni chi'in Ndioo, ta nànduku na ña na tiñu'u ra na, ta juuni nànduku na ña na ja'a ra ña na töve kivi na endeeni. Nuu ndiakan va Ndioo ni ku'va ra ma ya'vi na ña na koo ndito na endeeni chi'in ra, ti ndisaa tiempu kùndee na ja'a na ma ña va'a takua kùuni ra. ⁸ Va kuenda ma ndian jàka'nu juuni maa na, ta töve jàchi'in ma tu'un ndaa ña kà'an Ndioo, cha'a' ña jàchi'in na ma ña töve va'a. Ndiakan va Ndioo ni jande'e ra tundo'o na ti ya'a kàyuni ra nde'e ra nuu na. ⁹ Ta ndicha kuii ti ndisaa ndian jà'a ña tüvi va'a, ni nde'e na tundo'o, ta ji'na kuii ma ndian judíu kùu ma ndian ni nde'e yi, tajan ni nde'e ndio ndian yüvi judíu yi ndia. ¹⁰ Va kuenda ndian jà'a ña va'a, Ndioo ni ku'va ra iin nuu ya'a vii ña ni koo na chi'in ra endeeni, ta juuni ni tiñu'u ra na ndia. Va ji'na kuii chi'in ndian judíu ni jà'a ra takan, tajan ni ja'a ndio ra yi chi'in ndian yüvi judíu ndia.

¹¹ Vati kuenda Ndioo iin nuuni ndè'e ra ndisaa ma ñivi. ¹² Ta nda ndian ni kuuni ña jà'a kuati ni kivi na endeeni, va töve ni koo na chi'in Ndioo. Va ma ndian töve chito ma Ley Ndioo ña tãa Moisés taji'na, ndiakan ni kivi na vaji töve chito na ma Ley. Ta inga ndian jà'a kuati ta chito na ma Ley

Ndioo ikan, ndiakan ni kuvi na takua kàti yi. Ti juuni ma Ley ikan kàti yi ña iyo yi ña kuvi na. ¹³ Yakan va ma nda ndian ni kuuni töve iyo ndaa na kuenda Ndioo, cha'a' ña taso'oni na ma tutu Ley ra. Va ma ndian ndicha ña ni koo ndaa na kuenda ra, ndiakan kùu ma ndian taso'o yi ta jàchi'in na ma kua kà'an yi ndia. ¹⁴ Ta ora ma ndian yüvi judíu jà'a na ma kua kà'an ma tutu Ley Ndioo, vaji tüvi nàkoto na ma ña kà'an yi, ti ma chinituni na jàna'a yi nuu na niyi kuu ma ña va'a ta ma ña töve va'a, yakan kùu ma ley Ndioo maa na ña jàchi'in na. ¹⁵ Ndiakan jàna'a na ña chi'in ma tiñu va'a jà'a na, cha iyo ma Ley Ndioo tichi anima na. Vati ma chinituni na kùu yi ña kì'in yi ku'va na ta kà'an yi nuu na tu va'a chànini na a töve va'a ¹⁶ ma kivi ña Ndioo ni ndakan ra nuu Jesucristu ña na jakutunini ra ndisaa ña xe'e iyo anima ndisaa ñivi. Takan ni kuu yi, kua kà'an ma tu'un va'a Ndioo ña kàtitu'in nuu ma ñivi.

Nuu kà'an Paulu cha'a' ndian judíu ta cha'a' ma tutu Ley Ndioo ña taa Moisés

¹⁷ Ndyo'o ndian kà'an ña ndian judíu kùu ndo, ta ya'a jàtayi ndo ndo, ti uvanuu ndo kùmi ndo ma tutu Ley Ndioo, ta juuni ya'a jàtayi ndo ndo vati chànini ndo ña maani ndo kùu ndo kuenda Ndioo, ¹⁸ ta cha chito ndo ma ña kùuni Ndioo ña ja'a ndo, vati jàna'a ma tutu Ndioo

nuu ndo nda ña kùu ma ña va'a ga. ¹⁹ Ta chànini ndo ña juuni maa ndo kùu jana'a ndo iti' ku'un ma ndian kuaá, ta kùu ndo iin ñu'ú Ndioo ña jàndondichin yi iti' ma ndian chàkunuu ma nuu naa. ²⁰ Ta juuni chànini ndo ña matru kùu ndo nuu ma ñivi töve chito, ta kùu ndo ndian jàna'a iti' va'a Ndioo nuu ndiakwati. Ndisaa ña'a chànini ndo, ti iyo ma tutu Ley Ndioo chi'in ndo, ta chito ndo ndisaa ña ndicha ña kà'an yi. ²¹ Ndyo'o matru ña jàna'a nuu inga ñivi, ¿ta naja töve jàna'a ndo juuni nuu maa ndo? Ta tu kàtitu'un ndo nuu inga na ña na sü'u na, ¿a va'a jà'a ndo ña sù'u ndo?, kùuni ndo. ²² Ta tu kàtitu'un ndo nuu ma ndra'ii ña na kì'vi ndra chi'in ñivi ña'a yüvi ñasi'i ndra ta ñivi ña'a na kì'vi yi chi'in yüvi ii vi, ¿ta naja jà'a ndo yi, tuva takan? Ta tu kàti ndo ña xaani ndo ndè'e ndo ma yutun íí ña jàka'nu ñivi ma tichi veñu'u yi, ¿ta naja su'u ndo ma ña va'a tichi yi?, tuva takan. ²³ Ta kàti ndo ña ya'a jàka'nu ndo ma tutu Ley Ndioo, va tüvi ndicha, ti jà'a ndo tukanuu ma Racha'nu Ndioo ta töve jàka'nu ndo ra cha'a' ña tüvi ndicha ña jàchi'in ndo ma ña kà'an ra nuu yi. ²⁴ Cha'a' ma ña'a kùu yi ña nuu ma tutu Ndioo te'en kà'an yi: "Ma ndian yüvi judíu kàti'ini na chata Ndioo cha'a' ma ña töve va'a ña jà'a ndo", kàti yi.

²⁵ Tu ndicha va'a ña jàchi'in ndo ma ña kà'an

ma Ley Ndioo t̄aa Moisés, ta iyo ma tuni ndo jà'a ña cha t̄'nda ñii nuu ika ndrakuati se'e ndo takua k̄ati ma Ley, ma tuni ikan k̄uu t̄ndee yi ndo. Va tu t̄uvi j̄achi'in ndo ma Ley Ndioo, t̄öve ndakutiñu ma tuni ikan, ti ndè'e ra ndo takua ndè'e ra ñivi t̄uvi iyo tuni. ²⁶ Ta tu iyo ndra t̄öve iyo tuni ndra, ta ndrakan j̄achi'in ndra ña k̄'an ma tutu Ley Ndioo, ma Ndioo ni nde'e ra ndra takua k̄uu ma ndra iyo tuni vaji t̄uvi iyo yi ndra. ²⁷ Yakan va, ma ndra t̄uvi tuni ma kuñu, ta j̄achi'in ndra ña k̄'an ma tutu Ley Ndioo, ndicha va'a ña ndrakan ni t̄isokuati ndra ndyo'o ndian t̄öve j̄achi'in ma Ley Ndioo, vaji iyo yi chi'in ndo, ta iyo tuni ndo ndia.

²⁸ Ndyo'o k̄'an ndo ña cha'a' ña k̄uu ndo ndian j̄achinu costumbre ndian judíu kuenda ña na nde'e na yi, ta cha'a' ña iyo ma tuni kuñu ndo, ñivi Ndioo k̄uu ndo, k̄uuni ndo. ²⁹ Yöve takan k̄uu yi, ti ma ndian k̄uu ñivi Ndioo ndicha, ndiakan k̄uu ma ndian ch̄inuni chi'in ndisaa anima na ma ña k̄'an Ndioo. Ta ndiakan ch̄inuni na ti s̄ama ma Tati Íí Ndioo ma anima na. Ta ma ña j̄achinu yo ña k̄'an ma tutu Ndioo, na k̄uu sama yi ma anima yo. Yakan va uvanuu ma ra iyo yi ña ka'an ra ña ndian va'a k̄uu yo k̄uu ma Racha'nu Ndioo, ta yöve ma ñivi iyo ñuñivi i'ya.

3

¹ ¿A iyo iin ña va'a ga kuenda ma ñivi judíu kua ma inga ñivi?, k̄uuni ndo. Ta, ¿nda kuenda k̄uu ma tuni ña iyo nuu ika ma kuñu ndra se'e na?, k̄uuni ndo. ² Ndicha ña iyo kua'a' ña va'a ña k̄uuni Ndioo kuenda ma ndian judíu. Ma tiñu nunuu ña j̄akuiso ra na k̄uu yi ña na kumi na ma tu'un ra ña t̄achi ra nuu na. ³ Yakan va, tu iyo iin ndian judíu, ña t̄uvi j̄achinu na ña k̄'an ma tutu Ndioo k̄umi na, ¿a ña'a k̄uuni yi k̄'an yi ña juuni ma Ndioo t̄uvi j̄achinu ra ma ña ni ja'a ra ña ch̄a'a ra tu'un nuu yo cha'a' ña j̄a'a na takan?, k̄uuni ndo. ⁴ ¡Yöve takan k̄uu yi! Ti Ndioo ndicha k̄uii ña k̄uu ra iin ra k̄'an ma tu'un ndaa nani kivi, vaji ndisaa ñivi k̄'an na tu'un vata. Vati nda ma tutu Ndioo te'en k̄'an yi cha'a' Ndioo: Yo'o Racha'nu, ni ku'va ma ñivi kuenda, ti ña ndicha k̄uu ma ña k̄a'un, ta vaji tiso ma ñivi kuati chataun nuu ma ra j̄akutuni, va yo'o ni jakanaun ma kuati, ti iin ra ndaa k̄uun k̄ati ma tutu Ndioo.

⁵ Iyo ma ndian te'en k̄'an na: "Ma ora j̄a'a yo ma kuati k̄uu yi iin ña t̄ndee yi Ndioo. Ti takan k̄uu koto kachin ma ñivi ña Racha'nu Ndioo iin ra ndaa ta iin ra jachinu ma tu'un k̄'an k̄uu ra. Ta tu ma kuati yo j̄ana'a yi iin ña va'a cha'a' Ndioo, ta t̄öve va'a ña j̄ande'e Ndioo tundo'o

nuu yo cha'a' yi tuva takan", chànini na. ¿A va'a kùu ma ña chànini na?, kùuni ndo. ⁶ ¡Yöve ña va'a kùu yi! Tu Ndioo yöve iin ra ndaa kùu ra takua chànini na, ta ña'a kùuni yi ka'an yi ña na kùu kachin ra ma nda tiñu va'a, a nda tiñu töve va'a ña jà'a ma ñivi, tuva takan kùu yi.

⁷ Ta tu kà'an na ña yó ora kà'an yo tu'un vata, kùu yi iin ña va'a kuenda ña na koto kachin na ti iin ra ndaa ta ka'nu kùu ma Racha'nu Ndioo, ¿ta naja jànde'e ra tundo'o yo cha'a' ma kuatio, tuva takan? ⁸ Ta tu ndicha ña takan kùu yi, na ja'a yo tiá ma kuati, ikan na keta ma ña va'a kuenda yo. Takan kà'an na ña kàtitu'in, va na yüvi ña ndicha kùu yi. Yakan va ma ñivi ikan ni nde'e na tundo'o.

Ìyo kuati ndisaa yo

⁹ ¿Naja kua chànini ndo? ¿A va'a ga ndian judíu kua ma inga ñivi?, kùuni ndo. ¡Tüvi ndicha! Ti cha kàtitu'in nuu ndo ña ndisaa ñivi ìyo kuati, nda ma ndian judíu ta nda ndian yöve judíu. ¹⁰ Vati ma tutu Ndioo te'en kà'an yi:

Ni'iin ñivi ndaa, tüvi ma ñuñivi i'ya.

¹¹ Ta ni'iin ñivi tüvi kùtunini ma ña kùuni Ndioo, ta ni töve kùuni na nanduku na ma iti' ra ndia.

¹² Ta ndisaa na, ndākoo na ma iti' Ndioo, ta ndāki'in na ma iti' töve va'a.

Ta tüvi ìyo ñivi ña jà'a ma ña va'a. ¡Ni'iin yo!

¹³ Takan kùu yi ta ma tichi sukun na kèe ma tu'un kini,

takua kini kàa ma tichi nuu ña'ña ña iko'o.

Ya'a jànda'viña'a na ñivi chi'in ña kà'an na.

Vati ya'a xaan tu'un kèe yu'u na,

takua xaan yu'u ma koo kaa ora chàchi ri ñivi.

¹⁴ Ta juuni ya'a chàta'ani na kanduva'a na,

ti maaaa ña kini kùu ña kà'an na.

¹⁵ Ta ya'a yati na ka'ni na juuni ma ñivi chi'in na ndia.

¹⁶ Ta nda nikuuni nuu chàkunuu na, ya'a jànde'e na tundo'o ma ndian ta'an na.

¹⁷ Ta ndiakan tüvi nànduku na ma iti' ña koo vii vii na chi'in ta'an na.

¹⁸ Tüvi chànini na ña iyo yi ña tiñu'u na Ndioo.

¹⁹ Va tava cha chito yo ti tandi'i ña kà'an ma tutu Ley Ndioo, tàchi Ndioo yi kuenda ma ndian judíu, ña na ku'va na kuenda ndisaa ma ña kà'an yi, ta takan koto kachin na ña tüvi ndian ndaa kùu na nuu Ndioo, yakan va ora ni chaa na nuu ni jakutuni Ndioo kuati tandi'i ñivi ìyo ñuñivi, nda maa na, na kùu ka'an na ni'iin nakuyi cha'a' na, ti indukuni ìyo kuati tandi'i yo.

²⁰ Vati ni'iin ma ñivi kùu ka'an na nuu ma Racha'nu Ndioo ña ñivi ndaa kùu na cha'a' ña cha jāchinu na ma ña kà'an ma tutu ley ña taa Moisés. Ti ma tutu ley va'a yi, va uvaa kuenda ña na jakoto yi yo ña ìyo kuati yo.

Ndioo, jàkakú ra ñivi cha'a' ña chìnuni na tu'un Jesuu

²¹ Yakan va vitin, ndicha kuii ña jàndondaa Racha'nu Ndioo yo, va yöve cha'a' ña jàchinu yo ma tu'un Ley ña tãa Moisés. Vati Ndioo chàtiñu ra ma tu'un Ley ikan chí'in ma tu'un kà'an ma ndra kà'an chí'in tu'un yu'u ra, kuenda ña na jana'a yi nuu yo naja kua kuu jandondaa ra anima yo. ²² Ta tu'un ikan kà'an yi ña kuenda nda ndian nikuuni ña chìnuni tu'un Jesucristu, Ndioo ni jandondaa ra anima na kuenda ra. Ta Ndioo ti iin nuuni ndé'e ra ndisaa yo, ²³ vati ndisaa yo iyo kuati yo, ti cha'a' yakan kùu yi ña cha jàchika ra yo ma nuu chà'nda ra tiñu. ²⁴ Ti Ndioo kùu ra ña kà'an ra ña ndian ndàkuu ndaa kùu yo cha'a' ma ñamani ra, ña chà'a saani ra nuu yo. Ta ma ñamani ra kùu ma Racha'nu Jesucristu, ra tãchi ra kuenda ña na jakakú ra yo. ²⁵ Yakan va Ndioo sòkó ra ma ra se'e ra, Jesucristu, ña na kati ra nii ra kuenda ña na janaa ra kuati ñivi, ikan na kakú tandi'i ndian chìnuni tu'un ra. Takan jã'a ra ña jàndaku ra ma ra se'e ra iin ya'vi cha'a' ma kuati jã'a yo. Yakan va kùu koto yo ña iin ra ndaa kùu ra vaji töve jànde'e ra tundo'o yo cha'a' ma kuati jã'a yo tatiempu. Vati taku ma kuati ña takani jã'a yo nda ora tüvi ma ñuñivi juuni jãnaa ra yi cha'a' ña ya'a jàndeeni

ra yo. ²⁶ Ta juuni nda vitin Ndioo jàna'a ra nuu yo naja kua jàndondaa ra yo kuenda ra, vati takua rakan kùu ra iin ra ndaa, juuni kua ikan jã'a ra ña tandi'i ndian chìnuni tu'un Jesucristu kùu na iin ndian ndaa ndia.

²⁷ Ta, ¿a kùu jatayi yo yo cha'a' ña jàchinu yo ma ña kà'an ma tutu ley Ndioo?, kùuni ndo. ¡Na kùu yi! ¿Ta nuu? Ti tüvi cha'a' ña jàchinu yo ma ña kà'an ma tutu ley Ndioo kùu yi ña na ndaa koo yo, vati ma Racha'nu Ndioo kùu ma ra jàndondaa ra yo, ti chìnuni yo ma ña jã'a Jesucristu cha'a' yo. ²⁸ Yakan va ndicha kuii, ti Ndioo jàndondaa ra ma ñivi, cha'a' ña chìnuni na ña kà'an Jesucristu, ta töve cha'a' ña jàchinu na ña kà'an ma tu'un Ley ra.

²⁹ ¿A chànini ndo ña ma Racha'nu Ndioo kùu ra Ndioo kuenda ma ndian judiuni, ta yövi kuenda nda ñivi nikuuni iyo ñuñivi?, kùuni ndo. ¡Na yövi takan kùu yi! Vati juuni kùu ra Ndioo kuenda ndisaa ñivi ñuñivi ndia. ³⁰ Ta cha'a' yakan kùu yi ña cha chito yo ña uvani Ndioo kùu ra ña ni jandondaa ra nda ndian nikuuni ña chìnuni ña kà'an Jesucristu, a kùu na ndian judíu ña tã'nda ma ñii nuu ika na a tüvi kùu na. ³¹ Ta, ¿a chànini ndo ña cha'a' ña chìnuni yo tu'un Jesucristu, kùu jachiyo yo ma ña kà'an ma tutu Ley Ndioo?, kùuni ndo. ¡Yöve takan kùu yi! Vati ma tutu Ley Ndioo juuni

va'a yi. Ta ma ña chìnunio ma tu'un Jesucristu jàna'a yi ña takan kùu yi.

4

Nuu kà'an yi naja kua chīyo racha'nu Abraham taji'na

¹ ¿Naja kua iyo yi ña ka'an yo?, ¿nayi va'a kùu ma ña nī'i Abraham ma ra kùu ñivio ra chīyo taji'na niku?, kùuni ndo. ² Tu ndicha ña Abraham jà'a ra tiñu kuenda Ndioo chí'in ña ndee maani ra cha'a ña kùuni ra ndakuu ra iin ra ndaa nuu ra, tu takan chànini ra kùu jatayi ra ra nuu ma ñivini, va nda nuu ma Racha'nu Ndioo na kùu jatayi ra ra cha'a' yi. ³ ¿A töve chàku'uni ndo ña te'en kà'an ma tutu Ndioo cha'a' Abraham? "Chìnuni Abraham tu'un Ndioo, ta cha'a' ña chìnuni ra kùu yi ña Ndioo ndē'e ra ra ña kùu ra iin ra ndaa", kàti yi. ⁴ Yakan va takua kùu iin ra jàtiñu, vati tu cha chīnu jàtiñu ra, iyo yi ña nī'i ra ma ya'vi ra cha'a' ma tiñu jà'a ra. Ta ma xu'un' nī'i ra töve saani nī'i ra yi. ⁵ Va nuu Ndioo yöve takan kùu yi, ti kàti ra nuu yo ña saani nì'o ña kùu yo ndian ndaa cha'a' ña chìnuni yo tu'un ra, vaji ndian jà'a kuati kùu yo. Va Ndioo ndē'e ra ña kùu yo ndian ndaa cha'a' ña chìnuni yo tu'un ra, ta töve cha'a' nī'iin tiñu jà'a yo. ⁶ Ta nda ma racha'nu David, ra chīyo taji'na, juuni kà'an ra ña ya'a sii kùuni iin ma ra ndē'e Ndioo ña iin ra ndaa kùu ra, vaji tüvi nī ki'in ji'na Ndioo kuenda ra tuva

tiñu va'a kùu ma ña jà'a ra a tüvi. ⁷ Ta juuni te'en nāka'an David:

¿Na sii kuuni ma ndian cha jānaa Ndioo ma kuati, ti jāka'nuni ra na!

⁸ ¿Ta juuni na sii kuuni ma ndian cha jāka'nuni ma Racha'nu Ndioo ma kuati na!

⁹ ¿Ta naja kua chànini ndo? ¿A kà'an David ma tu'un i'ya cha'a' ma ndian judíu ndian iyo tunini?, kùuni ndo. Na yöve takan kùu yi, ti juuni kùu yi kuenda ma ndian yövi judíu, vaji töve iyo tuni ndia. Ta tava cha kàti kachin ndi te'en cha'a' Abraham: "Chìnuni Abraham tu'un Ndioo, ta cha'a' ña chìnuni ra kùu yi ña, Ndioo ndē'e ra ra ña kùu ra iin ra ndaa." ¹⁰ Ta, ¿nda ora kī'in Ndioo kuenda ma Abraham ña ndicha ña kùu ra iin ra ndaa cha'a' ña chìnuni ra tu'un ra? ¿A kī'in ra kuenda ra, ora cha tā'nda ñii nuu ika ra, a antea ña tā'nda yi?, kùuni ndo. Ndioo kī'in ra kuenda ma Abraham ora takà'an koo tuni ra. ¹¹ Ta ora cha yā'a ña kà'an Ndioo takan chí'in Abraham, tajan tā'nda ndio ma ñii nuu ika ra ña kindoo yi kùu yi iin tuni kuenda ña jàna'a yi ña ndicha ña ra ndaa kùu ra jà'a ma Racha'nu Ndioo cha'a' ña chìnuni ra tu'un ra. Takan kùu yi, ña Abraham ndakuu ra iin tatá kuenda ndisaa ma ñivi chìnuni tu'un Ndioo, takua chìnuni ra, vaji töve iyo tuni na. Ta takan kùu yi ña Ndioo cha ndē'e ra na ña juuni iin ndian ndaa

kùu na cha'a' ña chìnuni na ma tu'un ra. ¹² Ta ndicha ña Abraham kùu ra tatá ma ndian ìyo tuni ndia, tuva juuni chìnuni na ma tu'un Ndioo takua jā'a Abraham, ma ora kīcha'a ra chìnuni ra yi ma antea ña tà'nda ma ñii nuu ika ra.

Cha'a' ña chìnuni yo tu'un Ndioo kùu yi ña kùu yo ma ñivi Ndioo takua kà'an ma tu'un ña chā'a ra nuu yo

¹³ Yakan va Ndioo chā'a ra tu'un nuu Abraham, ta nuu ndisaa ma ndian kùu tata ra, ña na ka'nda na tiñu chí'in ra ninii ka'nu ma ñuñivi i'ya. Ta yūvi cha'a' ña jàchinu ra ña kà'an ma tutu Ley Ndioo kùu yi ña kà'an Ndioo takan nuu ra, vati kà'an ra yi nuu ra cha'a' ña ra ndaa kùu ra, ti chìnuni ra ma tu'un ra. ¹⁴ Tu ndicha ña Ndioo chā'a ra tu'un nuu yo ña na kuu yo ndian ndaa cha'a' ña jàchinu yo ndisaa ña kà'an ma tutu ley Ndioo niku, tajan kùuni yi ka'an yi ña na tüvi nda kuenda kùu ma ña chìnuni yo ma tu'un ra tuva takan. Ta juuni tüvi nda kuenda kùu ma tu'un chā'a Ndioo nuu yo niku ndia. ¹⁵ Vati tu tüvi jàchinu yo ndisaa ña kà'an ma Ley Ndioo, ìyo yi ña nde'o tundo'o cha'a' ña töve jàchi'in yo yi. Va nuu tüvi ìyo nī'iin ley ña chà'nda tiñu nuu yo, na kuu tisokuati yi yo, ti tüvi yi.

¹⁶ Yakan va ma tu'un chā'a Ndioo nuu Abraham chí'in ndian kùu tata ra, ìyo kuenda yi, ti kùu yi iin ñamani ña chā'a Ndioo nuu yo, cha'a' ña chìnuni

yo tu'un ra. Va na tüvi kùuni yi ka'an yi ña ma tu'un chā'a ra kùu yi kuenda ma ndian jàka'nu ma Leyni, ti juuni kùu yi kuenda ma nda ndian nikuuni, tuva ndian chìnuni kùu na takua chìnuni Abraham. Ta takan kùu yi ña ndākuu ra iin tatá kuenda ndisaa yo. ¹⁷ Vati ndava nda nuu ma tutu Ndioo te'en kà'an yi cha'a' Abraham: "Cha jā'i ña na kùun iin tatá kuenda ñivi ña ìyo kua'a' ñuu", kāti ma Racha'nu Ndioo chí'in ra. Tajan ma ora kà'an ma Racha'nu Ndioo takan chí'in ra, ta juuni ma ora ikan chìnuni ra ña Ndioo kùu ra ña jànataku ra ma ndian cha chí'í, ta kùu jatuvi ra inga nakuyi ña takā'an koo ndia.

¹⁸ Yakan va cha'a' ña chìnuni ra ma tu'un chā'a Ndioo nuu ra kùu yi ña chātu Abraham, ña na kuu ra tatá kuenda ñivi ìyo kua'a' ñuu, vaji cha chito ra ña na kùuga koo se'e ra chí'in ma ñasi'i ra, ti ninduvi vi ya'a cha cha'nu vi. Ta takua chā'a Ndioo tu'un nuu ra ña ni koo kua'a' ñivi ra iti' nuu, ta takan kuu yi. ¹⁹ Ta vaji cha chā'a Abraham kuenda ña tüva ñandee ra, cha'a' ña chani keta ra iin cientu kuiya ra, ta nda ma ñasi'i ra Sara ya'a cha'nuan, ta kuu koo se'an ndia, vaji takan kùu yi, endee tüvi nī jaña ra ña chìnuni ra ma tu'un Ndioo. ²⁰ Ti Ndioo chā'a ra tu'un nuu ra ña ni koo se'e vi. Ta Abraham tüvi nī chitu'un ra cha'a' ña kà'an ra, vati java vi'a kīcha'a ra chinuni ra, ta jàka'nu ra Ndioo chí'in

ndisaa anima ra, ²¹ cha'a' ña cha chito va'a ra ña ma Racha'nu Ndioo iyo ndatu ra ña jàchinu ra tandi'i ma tu'un chā'a ra. ²² Ta takan kuu yi ña Ndioo ndē'e ra Abraham ña kuu ra iin ra ndaa cha'a' ña chinuni ra tu'un ra.

²³ Ma nuu tutu Ndioo kà'an yi ña Ndioo ndē'e ra ña iin ra ndaa kuu ra, ta yöve uvaa kuenda Abrahamni kuu yi ña kà'an yi takan, ²⁴ vati juuni indukuni takan kà'an yi kuenda tandi'i yo ndian chinuni ma tu'un ma Racha'nu Ndioo, ra jānataku Jesuu chito'o yo tañu ndian cha chī'í. ²⁵ Vati ma Racha'nu Ndioo sōkó ra ma Jesucristu ña na kuvi ra cha'a' ma kuati yo, ta juuni maa ra kuu ra ña jānataku ndiko ra ra, kuenda ña na jandondaa ra yo.

5

Cha'a' ña kuu yo ndian ndaa, Ndioo tüva tiso ra kuati yo

¹ Yakan va cha jāndondaa Ndioo yo kuenda ra cha'a' ña chinuni yo tu'un ra. Cha'a' yakan kuu yi ña cha kindoo vii anima yo chí'in ra cha'a' ña jā'a ma Racha'nu yo Jesucristu cha'a' yo. ² Vati cha'a' ña chinuni yo ña jā'a Cristu kuu yi ña jàyatin yo yo nuu Ndioo, ta ikan ya'a chisii yo ti iyo ñamani ra chí'in yo. Ta juuni ya'a sii kùuni yo ti endee ndātu yo ña na jandaku ka'nu Ndioo yo takua kuu ra. ³ Ta na yövi cha'a' yakani kuu yi ña chisii

yo, vati juuni ya'a chisii yo ña ndē'o tundo'o, ti chito yo ña ma tundo'o ikan jàna'a yi naja kua jandeeni yo kuantu yo. ⁴ Ta ora jāndeeni yo, ikan jàna'a yi nuu yo ña cha ndākuu yo ñivi ña kī'in ku'va. Tatu cha kuu yo ñivi kī'in ku'va, ya'a chisii yo ndātu yo ra, ti chito yo ña ni ni'o ña va'a ña ni ku'va ra nuu yo. ⁵ Vati taku ma ña jāndeeni yo ndātu yo, na tüvi ni koo tukanuu nuu yo jà'a yi, ti ma Racha'nu Ndioo chā'a ra ma Tati Íí ra kuenda ña na koo yi chí'in yo. Ta ma Tati ikan jàna'a yi nuu yo ña ya'a kùuni Ndioo nde'e ra yo.

⁶ Takan kuu yakan va, ora nī kundeega yo ña ya'aga jà'a yo ma kuati, ma ora ikan, sōkó Jesucristu ra kuenda ña na kuvi ra cha'a' kuati jà'a ndisaa yo. ⁷ Ndicha va'a ña tüvi iyo kua'a' ñivi ña iyo va'a na kuenda ña ku'va na, na kuvi na cha'a' inga ñivi. Chānini ña iyo uvi uni ñivi ña kuu ku'va na, na kuvi na najaka, va cha'a' iin ndian va'a a iin ndian jà'a tiñu ndaani. ⁸ Va tava Ndioo ya'a kùuni ra nde'e ra yo, yakan va, chā'a ra ma Cristu ña na kuvi ra cha'a' yo, vaji juuni kùuga yo ma ndian jà'a kuati ma ora ikan. ⁹ Ta vitin tava cha kuu yo ndian iyo ndaa kuenda Ndioo, jā'a ma nii Cristu ora chī'í ra cha'a' yo, tiaga va'a iyo yi ña koto yo ña ni jakakú ma Racha'nu yo nuu ni jakutuni ra ma kuati ñivi cha'a' Cristu. ¹⁰ Vati ndicha kuii ña ndākimani yo yo

chi'in Ndioo cha'a' ña chí'í ma se'e ra cha'a' yo, ma ora juuni kùuga yo ndian xaani nde'e ra. Va vitin tava cha kùu yo ndian cha ndōmani chí'in ra, tiaga ndicha kùu yi kuenda yo ña ni kakú yo cha'a' ña nātaku ndiko ma ra se'e ra. ¹¹ Ta na yūvi cha'a' uvaa yakani kùu yi ña jàka'nu yo yo nuu Ndioo, vati juuni ya'a jàka'nu yo yo nuu ra cha'a' ma Racha'nu yo Jesucristu, ti juu ra kùu ma ra jā'a ña ndōmani ndiko yo chí'in Ndioo.

Nuu kà'an yi cha'a' Adán chí'in cha'a' Jesucristu

¹² Taji'na chíyo iin ra chùnani Adán. Ta cha'a' uvaa rakan kùu yi ña kīcha'a ma ñivi iyo ninii ka'nu ñuñivi jà'a na kuati. Ta cha'a' ma kuati ikan kùu yi ña kīcha'a na chí'í na. Ta takan kūu yi, ña ndisaa yo chí'í yo nda vitin, ti ndisaa yo jà'a yo kuati. ¹³ Vati antea ña koo ma Ley Ndioo tāa Moisés niku, takani cha iyo kuati ma ñuñivi. Ti ma ora tūvi ma Ley, na kùu kà'an yi ña jà'a yo ma kuati, ti tūvi iyo ma ley Ndioo ma ora ikan. ¹⁴ Va nda tiempu chíyo Adán ta nda ma tiempu chíyo Moisés, vaji tūvi iyo ma Ley Ndioo tāa Moisés, va chí'í ma ñivi jà'a ma kuati na, vaji takan kùu yi. Ndicha ña chí'í ndisaa na, vaji ma kuati jā'a na, tōve indukuni kùu yi takua kùu ma kuati jā'a Adán, va ndicha ña cha iyo na chí'in ra nuu ma kuati ra ña tōve nī jachi'in ra ña

kā'an Ndioo nuu ra. Va ma Adán kùu ra takua kùu iin xīna'ñu ma inga ra ña ni kichi iti' nuu.

¹⁵ Va na kùu jando induku yo ma kuati jā'a iin ra'iini chí'in ma ña va'a ña chā'a Ndioo nuu yo. Vati cha'a' ma kuati jā'a Adánni kùu yi ña chí'í kua'a' ñivi. Va taku ma ña jā'a inga ra'ii, ra nàni Jesucristu, Ndioo chà'a saani ra ma ñamani nduva'a kuii ka'nu nuu kua'a' na, ikan na kuu kakú na. ¹⁶ Ta ndicha kuii ti ma ñamani ña jà'a Ndioo nuu yo, siin kuii kàa yi takua kàa ma ña tā'an yo kua kūu kuati Adán, ti cha'a' ma kuati ña jā'a rakan, Ndioo kàti ra ña iyo yi ña kuvi yo cha'a' yi. Va vitin cha'a' ma ñamani ña jā'a Ndioo nuu yo kùu yi, vaji jà'a yo ma ña tūvi va'a kuenda Ndioo, va ma Racha'nu Ndioo jàka'nuni ra yo, ikan na jandaku ndaa ra yo kuenda ra. ¹⁷ Yakan va tu ma kuati iin ra'ii, nàni Adán kùu yi ña ma ndatu jà'a yi ña kuvi yo. Tu takan kùu yi, juuni ndicha kuii ña kùu jakanaa yo ma ndatu kuati ikan, ta ña na koo ndito yo jà'a ma inga ra ña nàni Jesucristu ndia. Vati cha'a' rakan, kùu yi ña nì'i saani yo kua'a' ndatu jà'a ma ñamani Ndioo kuenda ña na jandakundaa ra yo kuenda ra.

¹⁸ Yakan va tu cha'a' ma kuati jā'a rakan kùu yi ña tisokuati Ndioo ndisaa yo, juuni cha'a' ma inga ra kùu yi ña Ndioo jàndakundaa ra yo kuenda ña na koo

ndito yo chi'in ra endeeni. ¹⁹ Cha'a' yakan kùu yi ña ma tu'un i'ya kùuni yi ka'an yi ña ndisaa yo cha ndākuu yo ndian iyo kuati cha'a' ña töve nī jachi'in rakan ma tu'un Ndioo. Ta cha'a' ña jāchi'in va'a ma inga ra kùu yi ña kua'a' yo ndākundaa yo.

²⁰ Vati ma Racha'nu Ndioo ora chā'a ra ma Ley ra nuu yo ta ora ikan ma kuatio nduva'a ga ndokua'a yi. Va ndicha ña ora ndøkua'a ma kuati yo juuni ma ora ikan Ndioo jāndokua'a' ra ma ñamani ra kuenda yo. ²¹ Ta tu ndicha ña chī'í yo jā'a ma ndatu ma kuati, juuni ndicha ña ni ni'i yo ma ndatu Ndioo jā'a ma ñamani ra kuenda ña na ndakuu yo ndian ndaa. Ta takan kùu koo ndito yo endeeni jā'a ma Racha'nu Jesucristu ra kùu chito'o yo.

6

Cha'a' ña kùu yo ñivi Cristu tüva iyo yi ña jā'a yo kuati

¹ Yakan va, ¿naja kua chānini ndo? ¿A va'a ga ña jā'a yo tiaga kuati, ikan ma Racha'nu Ndioo na ku'va ra tiaga ma ñamani ra kuenda ña na janaa yi ma tiaga ma kuati ña jā'a yo?, kùuni ndo. ² ¡Yüvi takan kùu yi! Vati vitin, tuku iti' kuà'an yo, ti cha jāña yo ña jā'a yo ma kuati, ta tüva chà'nda ma kuati tiñu nuu yo vitin. ³ ¿A tüvi chà'a ndo kuenda ña, chi'in ma ña cha kùnduta yo, yakan jāna'a yi ña cha

ñivi Cristu kùu yo cha'a' ña ndō'iin yo chi'in ra ora chī'í ra? ⁴ Yakan va ora kùnduta yo, kùuni yi ka'an yi ña juuni kūchi yo chi'in ra ndia. Ta vitin iyo ndito ndiko yo, ti ndicha ña nātaku ndiko yo takua nātaku Jesuu jā'a ma ra kùu Tatá ra chi'in ma ndatu ka'nu ña iyo ra. Yakan va, ni koo va'a yo chi'in Ndioo, ti cha chā'a ra ma iti' chaa nuu yo vitin.

⁵ Ta ora chī'í Jesuu, kùuni yi ka'an yi ña juuni chī'í yo chi'in ra ndia. Ta takua cha nātaku Jesuu, juuni kùuni yi ka'an yi ña ni nātaku yo ta ni koo yo chi'in ra ndia. ⁶ Ta cha chito va'a yo, ti taji'na ya'a chàta'ani yo ja'a yo ma kuati niku, yakan va ora chī'í Jesucristu nuu kruu, juuni kùuni yi ka'an yi ña chī'í ma ña jā'a kuati ña iyo yo chi'in ra ndia. Cha'a' yakan kùu yi ña na kùuga ka'nda ma kuati tiñu nuu yo vitin, ti ma ña chàta'ani ja'a kuati ña iyo chi'in yo cha nāa yi. ⁷ Vati tu cha kùu yo ndian cha chī'í, na tüva chà'nda ma kuati tiñu nuu yo. ⁸ Yakan va tuva ndicha ña cha chī'í yo chi'in Jesuu, kùuni yi ka'an yi ña iyo yi ña koto kachin yo ña ni ni'i yo nuu koo ndito yo endeeni chi'in ra. ⁹ Ta juuni cha chito va'a yo ña takua cha nātaku ndiko Cristu tañu ma ndian ndií, na tüva ni kuvi ra inga cha'a' ti ma ña iyo ndatu ña jā'a ña kuvi yo, tüva chà'nda yi tiñu nuu ra. ¹⁰ Vati ma ora chī'í ra, chī'í ra iin cha'ani cha'a' kuati jā'a tandi'i ma

ñivi. Ta vitin cha ìyo ndito ndiko ra, ta kuenda Ndioo ìyo ra ndia. ¹¹ Ta indukuni takan kùu yi kuenda ndyo'o ndia, na koto kachin ndo ña ma ña ìyo chí'in ndo ña chà'tani ja'a kuati, cha chí'í yi ta vitin cha ìyo ndito ndiko ndo kuenda Ndioo cha'a' ña ndò'iin ndo chí'in ma Racha'nu Jesucristu.

¹² Yakan va na kù'va ga ndo ña ka'nda ma kuati tiñu nuu ma kuñu ndo, ta na jäch'i'in ndo ma kuati ña kùuni ma kuñu ndo ja'a yi ndia. ¹³ Na kù'va ga ndo ma kuñu ndo ña na kuàtiñu ma kuati yi, ta na ja'a yi ma ña kini kùuni yi, va'a ga na ku'va ndo ndo nuu ma Racha'nu Ndioo, takua kùu iin ndian cha chí'í ta nàtaku ndiko. Ta juuni na ku'va ndo ma kuñu ndo nuu ma Racha'nu, ikan na kuàtiñu ra yi kuenda ña jà'a yi ma tiñu ndaa takua kùuni ra koo yi. ¹⁴ Yakan va ma kuati na tüva chà'nda yi tiñu nuu ndo ta ni tüva ìyo ndo kuenda ma Ley Ndioo ndia, vati vitin ìyo ndo, va kuenda ma ñamani Ndioo.

Nuu kàtitu'un yi nda chí'in kùu jando induku yo ma kuati

¹⁵ Yakan va, ¿naja kua chà'nini ndo? ¿A tiá va'a tu ja'a yo ma kuati cha'a' ña cha tüva ìyo yo kuenda ma Ley Ndioo, tí vitin cha ìyo yo kuenda ma ñamani ra?, kùuni ndo. ¡Na kùu yi! ¹⁶ Vati ndyo'o cha chíto va'a ndo, ña tuva jatiñu ndo kuenda iin ra chà'nda

tiñu nuu ndo, ìyo yi ña ja'a ndo tandi'i ma ña kà'an ra, cha'a' ña musu ra kùu ndo. Va tu juuni ja'aga ndo ma kuati, kùuni yi ka'an yi ña ma kuati chà'nda tiñu nuu ndo, ta yakan ni kundaka yi ndo nuu ni kuvi ndo. Va tuva ja'a ndo ma ña va'a ña kùuni Ndioo, ta jäch'i'in ndo ma ña kà'an ra, ni kuu ndo ma ndian ndaa kuenda ra. ¹⁷ Va vitin yu'u chà'i ta'vindioo nuu ma Racha'nu Ndioo cha'a' ndo, ti vaji taji'na chā'nda ma kuati tiñu nuu ndo niku, va vitin tüva, ti cha tīin va'a ndo chí'in ndisaa anima ndo ma tu'un Ndioo ña jana'a ndi nuu ndo. ¹⁸ Yakan va tu cha kākú ndo nda'a' ma kuati, kùuni yi ka'an yi ña vitin cha ndākuu ndo ndian jà'a tiñu ndaa. ¹⁹ Ta tava cha'a' ña ya'a ndetiñu kutunini ndo yi ta cha'a' yakan va kà'in nuu ndo chí'in ma tu'un ta'ani, ikan na koto kachin ndo naja kua ìyo yo chí'in Ndioo. Vati taji'na chā'a ndo ndo nuu ma kuati ña na ja'a ndo ma ña kini, va vitin na ku'va ndo ndo nuu Ndioo, ikan na ja'a ndo ma ña va'a, ta ndakuu ndo ma ndian íi kuenda ra ndia.

²⁰ Vati ora juuni ìyoga ndo nda'a' ma kuati niku, nī kuu ja'a ndo ma tiñu ndaa ma ora ikan. ²¹ ¿A tüvi chà'a ndo kuenda ña ma ora jà'a ndo ma kuati niku, na tüvi nī tindee yi ndo chí'in nī'iin ma ña va'a? Va vitin ya'a kùkanuu ndo cha'a' ña jà'a ndo yi, ti chà'a ndo kuenda ña kuà'an ndo iti' ni kuvi

ndo. ²² Va vitin ña cha tüva kùu ndo musu ma kuati, ti cha kī'vi ndo nda'a' Ndioo, kuenda ña jà'a ndo tiñu nuu ra. Ndicha va'a ña ma iti' Ndioo iyo kuenda yi ti chí'in yi ni ni'i ndo nuu kuu ndo ñivi íí kuenda ra, ta iti' nuu ni ni'i ndo nuu koo ndito ndo chí'in ra endeeni ndia. ²³ Yakan va ma ya'vi ña ni'i ma ñivi cha'a' ma kuati jà'a na, kùu yi ña ni kuvi na. Va ma ña ni'i saani yo ña chà'a Ndioo nuu yo kùu yi ña ni koo yo endeeni chí'in ra, cha'a' ña induku iyo yo chí'in Racha'nu Jesuu ra kùu chito'o yo.

7

Iin ku'va ña kà'an cha'a' ma ña tanda'a yo

¹ Ndyo'o yani, juuni maa ndo cha chito va'a ndo naja kua kà'an iin tu'un ley, vati kà'an yi ña chà'nda yi tiñu nuu ma ñivi ora juuni kùuga na ndian ndito. ² Ta indukuni kùu yi kuenda ma ñivi ña'a tanda'a ndia, vati iyo yi ña endee koan chí'in ma iian nda kati kuvi ra, ti takan kà'an ma ley. Va tu kuvi ma iian, tajan ma ley ikan tüva chà'nda yi tiñu nuan ti cha chí'í ra. ³ Va tu juuni iyo ndito ma iian, ta kī'vian chí'in inga ra, iin kuati kùu ma ña jà'a ña kà'an ma ley, va tu cha chí'í ma ra kùu iian, ma ley ikan tüva chà'nda yi tiñu nuan, ti kùu tanda'a ndikoan chí'in inga ra, ta yüva kuati kùu yi.

⁴ Ndyo'o yani, indukuni kùu yi chí'in ndo takua

kùu ndo ndian cha ndō'iin chí'in kuñu Cristu ora chí'í yi. Yakan va ma Ley Ndioo taa Moisés tüva chà'nda yi tiñu nuu ndo, ti indukuni kua ikan chí'í ndo chí'in ma kuñu ra. Yakan va vitin cha ndō'iin ndo chí'in inga ra, ta rakan juuni kùu ra ma Cristu, ra cha nātaku ndiko tañu ndian chí'í. Takan jā'a Cristu kuenda yo, ikan na kuu yo ma ndian jà'a ña kùuni Ndioo. ⁵ Vati ora juuni kùuga yo ma ndian chà'a ña ka'nda ma kuati tiñu nuu yo, ti ma ña kīni ña chà'tani ma kuñu yo jà'a yi chà'tiñu yi ma Ley Ndioo kuenda ña na ja'a ga yo ma kuati. Yakan va, ma ya'vi ña ni'i yo kùu yi ña cha jachika yi yo tiá kua'a' nuu Ndioo. ⁶ Va tava vitin ma Ley Ndioo töva chà'nda yi tiñu nuu yo, ti Cristu ora chí'í ra cha jākakú ra yo nuu ndatu ma ley ikan ña chíyo yo nda'a' yi niku. Yakan va vitin iyo nuna yo kuenda ña jà'a yo tiñu kuenda Ndioo, ti tüva kuà'an yo ma iti' cha'nu nuu chà'nda ma Ley tiñu nuu yo, vati kuà'an yo ma iti' chaa ña jàna'a ma Tati Íí Ndioo nuu yo.

Ma Ley Ndioo jàna'a yi nuu yo ña iyo kuati yo

⁷ Yakan va, ¿naja kua chà'nini ndo? ¿A iin ña kini kùu ma Ley Ndioo?, kùuni ndo. ¿Na yüvi takan kùu yi! Vati tu yüvi ma Ley ikan kà'an ña ra jà'a kuati kùu niku, na tüvi chitoi ña takan kùu yi. Ti ma Ley Ndioo kà'an yi ña na tüvi iyo yi

ña kuuni yo nde'o ndatiñu inga ñivi, kàti yi. Ta takan kũu yi ña chā'i kuenda ña iin kuati kũu yi tuva kũuni ndatiñu inga na. ⁸ Vati yu'u, ora chĩtoi ma ña kà'an ma Ley Ndioo, nda ña kũu yi tũvi iyo yi ña ja'i, juuni ma ora ikan, tiaga kũuni nde'i ndatiñu inga ñivi. Yakan va, ma kuati chātiñu yi ma Ley Ndioo kuenda ña na ja'i tiá ma kuati. Vati tu töve iyo ma Ley Ndioo niku, ma kuati ikan töve iyo ndatu yi, ti yakan kũu yi iin ña chĩ'í kuendai. ⁹ Yakan va ora takā'an kotoi ña kà'an ma Ley Ndioo, ya'a chisiyi ti töve jà'i nĩ'iin kuati kũuni niku. Va ora chā'a ndioi kuenda, ma ña kà'an ma Ley Ndioo, tajan juuni ma ora ikan ma kuati jāndoto yi nui ña na ja'i tiá kua'a' ma ña kini ña chà'nda yi tiñu nui. Yakan va kũu takua kũu iin ra chĩ'í, ti vi'a jāchika ndio ma kuati ikan yu'u nuu Ndioo. ¹⁰ Takan kũu ña ma Ley Ndioo ikan vāchi yi kuenda ña na tindee yi yu'u ña na koo nditoi chĩ'in Ndioo, kũuni niku, va java vi'a jā'a yi ña na kui takua kũu iin ra cha chĩ'í nuu ra. ¹¹ Yakan va ma kuati ña chĩyo tichi kuñui, jānda'viña'a yi yu'u niku, ta yakan chātiñu yi ma Ley Ndioo kuenda ña na ja'i tiaga ma kuati. Ta ma Ley Ndioo jā'a yi ña jāchika yi yu'u nuu Ndioo cha'a' ma kuati ña chĩyo yu'u.

¹² Yakan va kuenda ma Ley Ndioo ña chā'a Ndioo nuu yo, ndicha kuii ña kũu

yi iin tu'un va'a ta ndaa, ti tu'un ií kũu ma ña kà'an yi. ¹³ Ta, ¿naja kua chānini ndo tuva takan? ¿A kũu ka'an yo ña juuni ma tutu va'a ña tāchi Ndioo nuu yo, kũu ma ña kīchi ka'ni yi yu'u?, kũuni ndo. ¡Na yũvi takan kũu yi! Vati ma ña jāchika yu'u nuu Ndioo kũu ma kuati indii yu'u ora chātiñu yi ma Ley Ndioo kuenda ña nĩ'i yi ma ndatu. Yakan va ma ora chĩto kachin ña kà'an ma Ley, kīcha'a chā'i kuenda ña nduva'a kuii kini kũu ma kuati ña indii niku.

¹⁴ Cha chĩto yo ti ma tutu Ley ikan, kũu yi ña íi kuenda Ndioo, va yu'u kũu iin ñivi iyo ñuñivini cha'a' ña kũu musu ma kuati. ¹⁵ Yakan va, ni mai töve kũtunini naja jà'i te'en, vati töve jà'i ma ña va'a ña kũuni ja'i, ti ma ña jà'i kũu ma ña kini ña xāani nde'i. ¹⁶ Yakan va tu ma ña tũvi chāta'ani ja'i kũu ma ña jà'i, tajan kũuni yi ka'an yi ña cha chā'i kuenda ña ma ña kà'an ma Ley Ndioo ña va'a kũu yi. ¹⁷ Yakan va na yũva mai kũu ma ra jà'a ma ña tũvi va'a, vati ma kuati ña indii tichi kuñui kũu yi ña jà'a yi yi. ¹⁸ Vati yu'u, cha chĩto va'i ña ma ña kini ña chāta'ani ja'a ma kuñui, yöve ña va'a kũu yi, ti vaji kũuni ja'i ma ña va'a, va na kũu ja'i yi. ¹⁹ Ma ña kini ña tũvi kũuni ja'i, yakan kũu ma ña jà'i, ta ma ña va'a ña kũuni ja'i, yakan kũu ma ña na kũu ja'i. ²⁰ Yakan va yu'u cha chā'i kuenda ña ora jà'i ma ña tũvi kũuni ja'i, na

yüvi yu'u kùu ma ra jà'a yi, ti ma ña jà'a ña na ja'i yi kùu ma kuati ña indii tichi kuñui.

²¹ Ta chà'i kuenda ña takan ta'an chí'in ña ora kùuni ja'i ma ña va'a, nī kuu ja'i yi ti ma ña kini indii tichi kuñui chà'nda yi tiñu nui.

²² Vati chí'in ma chinitunĭ, chàta'anĭ ña kà'an ma tutu Ley Ndioo, ²³ va tichi ma kuñui iyo inga ña ta'an chí'in ña tüvi va'a, ta yakan kùu yi ña kànita'an yi chí'in ma ña va'a chàninĭ chí'in ma chinitunĭ. Ta juuni yakan kùu yi ña chù'ni yi yu'u kuenda ña na ja'i kuati ña chàta'ani ma kuñui ja'a yi.

²⁴ jNda'vi ta'an yu'u! Chito yo kùu jakakú yu'u nuu ma ndatu ma kuati ña chà'ni yu'u ña iyo tichi kuñui. ²⁵ Uvaa Racha'nu Ndioo kùu ra ña kùu jakakú ra yu'u cha'a' Racha'nu Jesucristu, ra kùu chito'o yo. Cha'a' yakan kùu yi ña chà'i ta'vindioo nuu ma Racha'nu. Va yu'u tava cha kā'in iti' chata ña ma ña iyo tichi chinitunĭ kùuni yi jachi'in yi ña kà'an ma Ley Ndioo, va iyo inga ña kini ma kuñui chàta'ani yi ja'a yi tava kùu inga ma ley tichi kuñui ña chà'nda yi tiñu nui, ta jà'i ma kuati.

8

Ma Tati Í Ndioo chà'a yi ña koo va'a yo chí'in Ndioo

¹ Yakan va vitin nī'in na, na kùu tisokuati na yo, ti ndian cha ndō'in chí'in Cristu Jesuu kùu yo. Ta

ndicha ña tüva jachi'in yo ma kuati ña chàta'ani ma kuñu yo ña jà'a yo, vati cha jachi'in yo ña kà'an ma Tati Í Ndioo. ² Vati Tati Í Ndioo chà'nda yi tiñu nuu yo ta chà'a yi ña na koo va'a yo chí'in Cristu Jesuu, yakan kùu yi ña jàkakú yi yo nuu ma kuati ña chà'nda tiñu nuu yo ña nda kati kuvi yo jà'a yi. ³ Vati Ndioo jà'a ra ma ña nī kuu ja'a ma Ley Moisés, ti Ndioo jändi'i ra nuu ma kuati ña chà'nda tiñu ma kuñu yo. Ti Ley ikan na kùu ja'a yi nī'in nakuyi cha'a' ña jakakú yi yo nuu ma kuati ña chàta'ani kuñu yo ja'a yi. Va Ndioo jà'a ra yi kuenda yo ora tachi ra ma ra Se'e ra ñuñivi i'ya ña kàa ra takua kàa kuñu yo, ikan na janaa ra tandi'i ma kuati iyo kuñu yo ora sōkó ra ma kuñu ra nuu kruu. ⁴ Takan jà'a Ndioo chí'in yo, ikan na chinu ndisaa tu'un ña kà'an ma Ley cha'a' naja kua iyo yi ña koo yo nuu Ndioo. Vati tüva iyo yo kuenda ña na ja'a yo ña kùuni ma kuñu yo, ti cha iyo yo kuenda ña na ja'a yo ma kua kùuni ma Tati Í Ndioo. ⁵ Yakan va taku ma ndian iyo kuenda ña jachi'in na ma kuati kùuni ma kuñu na, chàta'ani na ja'a na ma ña kùuni yi, va taku ma ñivi iyo kuenda ma Tati Í Ndioo, ndiakan chàta'ani na ja'a na ma ña kùuni ma Tati Í Ndioo. ⁶ Vati taku ma ndian iyo kuenda ña jà'a na maa ma ña chikan ma kuñu na, ndiakan kuà'an na ma iti' nuu ni kuvi na. Va taku ma ndian iyo kuenda ña jà'a

na ma ña kùuni ma Tati Í Ndioo, ndiakan kuà'an na iti' ni koo vii na, ta ni koo ndito na indeeni. ⁷ Yakan va taku ma ndian iyo kuenda ña jà'a na ma ña kùuni ma kuñu na, ndiakan ya'a xaani na ndè'e na Ndioo, vati tüvi chà'a na na ña jàchinu na ña kà'an ma ley ra, ta ni tüvi kùu jachinu na ma ña kà'an yi ndia. ⁸ Ta ma ndian iyo kuenda ña jà'a na ña kùuni ma kuñu na, ndiakan na kùu ja'a na ña kusii Ndioo nde'e ra na.

⁹ Va taku ndyo'o cha түva iyo ndo kuenda ña jà'a ndo ña chàta'ani ma kuñu ndo, vati cha iyo ndo kuenda ma Tati Í Ndioo, tuva ndicha ña iyo yi chí'in ndo. Tatu iyo nda ndian түvi iyo Tati Cristu chí'in, na yüvi ñivi Cristu kùu na. ¹⁰ Va tu Cristu iyo ra chí'in ndo, vaji cha chí'í ma kuñu ndo cha'a' ma kuati jà'a ndo, vati ma anima ndo nī'i yi nuu ni koo ndito yi chí'in Ndioo endeeni, ti cha ndākuu ndo ndian ndaa jà'a Ndioo. ¹¹ Tatu iyo ma Tati Í ma Racha'nu ña jānataku ndiko ma Cristu tañu ndian ndii chí'in ndo, juuni ma Racha'nu, ni ku'va ra ña na nataku ndiko ma kuñu ndo vaji cha chí'í yi, cha'a' ma Tati Í Ra ña iyo chí'in ndo.

¹² Yakan va ndyo'o yani, iyo iin tiñu ña iyo yi ña ja'a yo. Va ma tiñu ikan yöve ma kuati ña chikan ma kuñu yo nuu yo ña ja'a yo kùu yi. ¹³ Vati tu iyo ndo kuenda ña jà'a ndo ma ña kini ña chàta'ani ma kuñu ndo ja'a

yi, ni kuvi ndo. Va tu chí'in ma Tati Í Ndioo jàña ndo ma tiñu kini ña jà'a ndo chí'in ma kuñu ndo, ni koo ndito ndo endeeni.

¹⁴ Yakan va tandi'i ma ndian jàchi'in ña kà'an ma Tati Í Ndioo, se'e Ndioo kùu na. ¹⁵ Ti ma Tati Í Ndioo ña nī'i ndo ña iyo chí'in ndo vitin, töve jànini yi ndo ña na kuu ndo musu yi takua kùu ma Ley Ndioo ña jàyu'vi yi ndo niku. Vati ma Tati Í Ndioo ña nī'i ndo jā'a yi ña na kuu ndo se'e Ndioo. Ta cha'a' yakan kùu yi ña nàni ora kà'an yo chí'in Ndioo vitin, chí'in ndisaa anima yo kà'an yo nuu ra ña Tatá yo kùu ra. ¹⁶ Ta juuni ma Tati Í Ndioo ña iyo chí'in yo i'ya kùu yi ña jāndo'iin yi yi chí'in ma chinituni yo, ta kà'an yi nuu yo ña se'e Ndioo kùu yo. ¹⁷ Yakan va tava cha kùu yo se'e Ndioo, juuni ni ku'va ra ma tundeeni ra ña chā'a ra tu'un ña ni koo yi chí'in yo, indukuni takua iyo tundeeni ra chí'in Cristu ndia. Ta vitin ndicha ña indukuni ndè'o tundo'o takua ndē'e ma Cristu yi, ta juuni chí'in ra ni nī'i yo nuu koo ndito yo endeeni chí'in Ndioo ma nuu chà'nda ra tiñu.

¹⁸ Va vitin yu'u chàninj ña ma tundo'o ndè'o vitin, na түvi kuii nuva kùu yi, tuva jando induku yo yi chí'in ma ña ya'a ka'nu ta tacha ña ni jande'e Ndioo yo iti' nuu ora ni koo yo chí'in ra, ta ni ka'nda yo tiñu chí'in ra endeeni. ¹⁹ Yakan va

tandi'i kuii ma ña jātuvi ma Racha'nu Ndioo ña iyo, na kuu jaña yi yi ña ndātu yi ma kivi ni jakoto kachin Ndioo ma ndian kuu se'e ra. ²⁰ Vati tandi'i ña jātuvi ma Racha'nu Ndioo, kuu yi ña janañu'u na. Va na yüvi kuu yi ña janañu'u na kua kuuni na ja'a na, ti kuu yi takan cha'a' ña takan kuu ni Ndioo ña na kuu na. Ta vaji takan kuu yi, va tandi'i ña jātuvi Ndioo tüvi jaña yi ña ndātu yi ma kivi ²¹ ña ni jandochaa ndiko ra yi. Ta tüva ni naa nuu yi takua iyo yi ña ta'an yi niku, vati vi'a ni ndochaa yi takua ni ndochaa ndiko ma ndian kuu se'e Ndioo. ²² Ta juuni cha chito va'a yo ña tandi'i ña jātuvi Ndioo ña iyo, ya'aga nda'yu ta tana na, takua nda'yu ta tana ma ñivi ña'a ora ta'nda tichi vi ña ni kaku se'e vi. ²³ Va na yüvi maani ma ña jātuvi Ndioo kuu ma ña ndè'e tundo'o, vati nda maa yo ndian iyo Tati Í Ndioo chi'in ña kà'an yi naja kua kaa ma ña ni ni'o iti' nuu. Ndicha ti juuni maa yo ya'a u'vi anima yo ndia, ña ndātu yo ora chàa ma kivi ña ni jandaku ma Racha'nu Ndioo yo se'e ra. Ma ora ikan ni jandochaa ra ma kuñu yo. ²⁴ Ma Racha'nu Ndioo jākakú ra yo cha'a' ña chìnuni yo tu'un ra, ta ndātu yo ña takan ni ja'a ra. Vati tu ma ña ndātu yo cha kicha'a yo ndè'o yi, ¿nda kuenda kuu yi ña ndātu ga yo yi?, tuva takan, ti cha iyo yi nuu yo. Yakan va töve iyo

kuenda ña kuantu ga yo ma ña cha ndè'o. ²⁵ Va tu ma ña ndātu yo, kuu yi iin ña takà'an nde'o, yakan iyo yi ña kuantu ga yo yi, va kueeni, kueeni.

²⁶ Ta ma Tati Í Ndioo juuni tìndee yi chi'in ma ña chìnuni yo ña kùmani nuu yo, vati ora chikan yo ma ña chiniñu'u yo nuu ma Racha'nu Ndioo, töve jātu'va yo yo kà'an yo yi nuu ra takua iyo yi ña ja'a yo. Vati ma Tati Í Ndioo kà'an nda'vi ra cha'a' yo nduva'a vii ña chi'in tu'un ñivi ña na kuu ka'an kachin na yi. ²⁷ Va tava ma Racha'nu Ndioo ti cha chito va'a ra ma tu'un ña chànini yo ka'an yo. Cha'a' yakan kuu yi ña chito kachin ra tu'un kà'an nda'vi ma Tati Í ra nuu ra cha'a' maa yo ña kuu ñivi í ra, ndian chìnuni. Vati kà'an yi takua kùuni ma Racha'nu Ndioo.

Ndioo tìndee ra ñivi ra naja kua ja'a na ta kuu jakanaa na

²⁸ Cha chito va'a yo, ti iyo tu'va ma Racha'nu Ndioo ña chàtiñu ra ndisaa ma ña ta'an yo kuenda ña na tìndee yi ma ndian kùuni na nde'e na ra. Ndiakan kuu ma ndian kachin ra ña na kuu na ñivi ra takua kùuni maa ra ña kuu na. ²⁹ Vati ma Racha'nu Ndioo, taji'na nākoto ra ma ñivi. Ndiakan kachin ra na kuenda ña jandakuu ra na takua kuu ma ra kuu Se'e ra. Yakan jà'a Ndioo, ikan ma ra kuu se'e ra keta ra kuu ra ma ra chava'a ga nuu kua'a' ta'an ra chi'in yani ra. ³⁰ Ta ma

ndian kâchin ra taji'na ña kùu na se'e ra, juuni kâna ra na, ta ma ndian kâna ra, juuni jândondaa ra na, ta ma ndian jândondaa ra, juuni chā'a ra ña na kùu na ndian ya'a ka'nu ta iñu'nu nuu ni koo na endeeni chi'in ra.

³¹ Yakan va, ¿naja kua iyo yi ña ka'an yo tuva takan? Ndicha kuii ña ma Racha'nu iyo tu'va ra tindee ra yo. Yakan va tüvi yu'vio nde'o ndian xaani nde'e na yo.

³² Ma Racha'nu Ndioo, chā'a ra nda ma ra Se'e ra nuu yo ora sôkó ra ra kuenda ña kuvi ra nuu kruu cha'a' ma kuati ndisaa yo. Tu takan jà'a ra, tajan kùuni yi ka'an yi ña nduva'a ga ni ku'va ra nuu yo ndisaa nakuyi ña chiniñu'u yo.

³³ ¿Yo kùu tisokuati ma ndian kâchin Ndioo ña na kuu na ñivi ra?, kùuni ndo. Nĩ'iin na, vati maa ma Ndioo kùu ra ña jândondaa ra yo. ³⁴ ¿A iyo iin ndian kùu jakutuni na cha'a' ma kuati ja'a yo?, kùuni ndo. Töve, vati ma Cristu, ra chĩ'í cha'a' ma kuati jà'a yo, ta nātaku ndiko ra tañu ndian ndií. Ta juuni rakan kùu ra ña nandi ra chiyo kua'a' ma Racha'nu Ndioo ña kà'an nda'vi ra cha'a' yo.

³⁵ ¿A iyo ndian kùu jachika yo nuu Cristu, ikan na tüva kuuni ra nde'e ra yo?, kùuni ndo. ¡Töve na! Vati vaji ndè'o tundo'o, a kanita'an ñivi chi'in yo cha'a' ra, a ndo'o yo tama', a ña tüvi ja'ma kù'un yo, a ña ndasii yo, a ña ka'ni na yo. Vaji ndisaa yakan ni ta'an yo

ja'a na, va Cristu endee töve ni jaña ra ña ya'a kùuni ra nde'e ra yo. ³⁶ Cha'a' yakan kùu yi ña te'en kà'an ma tutu Ndioo cha'a' ma ñivi ra:

Cha'a' ña chìnuni ndi tu'ùn kùu yi ña tandi'i kivi chà'ni na ndi

takua jà'a na chi'in ma mvechala ora chàndaka na ndri nuu chà'ni na ndri,

kàti yi.

³⁷ Yakan va vaji ni nde'o tandi'i ma tundo'o ikan, va ndisaa tiempu jàkanaa yo, vati tindee ma Cristu, ra ya'a kùuni nde'e ra yo. ³⁸ Ta

cha'a' yakan kùu yi ña cha chito va'i ña nĩ'iin na, na kùu ja'a na ña na naani ma Racha'nu Ndioo ña ya'a kùuni ra nde'e ra yo: ni ma ña kuvi yo, a ma ña na küvi yo, ni ma tati jà'a tiñu nuu Ndioo, ni ma kui'na, ni inga ma tati xaan, ta ni ma ña iyo vitin, a ma ña ni koo iti' nuu, ³⁹ ni ma ña iyo siki, ni ma ña iyo ninuu, ta ni nĩ'iin inga ma ña jätuvi Ndioo ndia. ¡Ndicha kuii ña nĩ'iin yakan na kùu jachika yi yo nuu ma Racha'nu Ndioo, vati ya'a kùuni ra nde'e ra yo cha'a' ma Racha'nu Cristu Jesuu, ra kùu chito'o yo!

9

Nuu kàtitu'un Paulu naja tüvi chìnuni kua'a' ndian judíu tu'un Cristu

¹ Cha'a' ña kùu iin ra chìnuni tu'un Cristu kà'in ma tu'un ndaa, ta tüvi jànda'viña'i ndo. Vati nda ma Tati Í Ndioo ña iyo

chi'in, jàndo'iin yi chi'in chinitunĭ, ta kàti yi ti ña ndicha kùu yi. Ta te'en kà'an yi: ² Ndava u'vi animai jà'a ña ya'a nda'vi kùuni, ³ cha'a' ma ñivi ñuu Israel, ti ya'aga kùuni nde'i na, ña ndava kùuni kui ma tu'un nduva'a jà'a Ndioo, a ña kùu iin ra tūva kùu kuenda Cristu, tuva iin ña va'a kùu yi kuenda ña na tindee yi ña kuu koo yatin na ma nuu Ndioo ma ndian ñui. ⁴ Vati ma ndiakan kùu ndian tata ma ra Israel, ta nāki'in nda'vi Ndioo na ña na kùu na se'e ra, ta jāna'a ra naja kua kàa ra nuu na, ta jāndo'iin tu'un ra chi'in na, ta chā'a ra Ley ra nuu na, ta jāna'a ra nuu na naja kua kùuni ra ña na jaka'nu na ra, ta kātitu'un ra nuu na cha'a' ma tu'un chā'a' ra ña koto na naja kua ni kuu iti' nuu ndia. ⁵ Ta juuni ñivi ndiakan kùu ndra ka'nu chiyo tatiempu, ta tata na kùu ma Cristu, ra kīchi ñuñivi i'ya ndia. Ta ndicha kui ña ma Cristu i'ya juuni kùu ra Ndioo, ra kuxini nuu ndisaa nakuyi ña iyo. Yakan va na jaka'nu yo ra endeeni. Ta takan na kuu yi. Amén.

⁶ Va na kùu ka'an yo ña tūvi nī jachinu ma Racha'nu Ndioo ma tu'un chā'a' ra nuu ma ñivi ra tatiempu, ti na tūvi ndicha ña tandi'i ndian kùu tata Racha'nu Israel, kùu na ñivi ñuu Israel ndicha. ⁷ Ta juuni na yūvi tandi'i ndian kùu tata Abraham kùu na se'e ndicha ra ndia, vati ma Racha'nu Ndioo te'en kā'an ra chi'in

Abraham taji'na: “Ni koo kua'a' tataun jà'a ma ra se'un Isaac”. ⁸ Ña'a jāna'a yi nuu yo ña kùu yo ñivi Ndioo ña chā'a' ra tu'un nuu Abraham ña kùu yo ndian se'e Ndioo. Ta tūvi jàndakuni yo ña kùu yo se'e ra cha'a' ña kùu yo tata ñivi. ⁹ Vati ma tu'un ña chā'a' ma Racha'nu Ndioo nuu Abraham tatiempu te'en kà'an yi: “Ma inga kuiya ora ni kichi nde'e ndikoi ndo, cha iyo se'un chi'in ñasi'un Sara ma tiempu ikan”, kāti ma Racha'nu Ndioo chi'in ra.

¹⁰ Va na yūvi yakan kùu ndisaa yi, vati ma Isaac, ra kùu ñivio chi'in ñasi'i ra Rebeca taji'na, chiyo ndrakuati tili'ma se'e vi. ¹¹⁻¹³ Va antea ña kaku ndra, ora ña ni takā'an koto ndra nda ña kùu ma ña va'a, ta nda ña kùu ma ña töve va'a, tajan te'en nāka'an ndio ma Racha'nu Ndioo chi'in ma Rebeca: “Ma ra chava'a kùu ma ra ni ja'a tiñu nuu ma ra tivaa”, takan kāti Ndioo chi'an. Ta juuni ndava nda nuu ma tutu Ndioo juuni te'en kà'an yi cha'a' ndra ndia: “Nduva'a kùuni nde'i Jacob, va ma yani ra Esaú nduva'a xàani nde'i ra”, kāti yi. Ta takan kīndoo yi nda vitin, ña tu ma Racha'nu Ndioo kùuni ra kachin ra ma ñivi kuenda ra, ni kachin ra ma ñivi kùuni maa ra, antea ña ja'a na ma ña va'a a ña töve va'a.

¹⁴ Yakan va, ¿naja kua iyo yi ña ka'an yo tuva takan? ¿A va'a jà'a yo tu kà'an yo ña Ndioo kùu ra iin ra tūvi ndaa?, kùuni ndo. ¡Na kùu

ka'an yo takan! ¹⁵ Vati ma Racha'nu Ndioo te'en kā'an ra chi'in Moisés tatiempu: "Yu'u ni kunda'vini nda yo kùuni mai, ta juuni kùu kachin nda yo kùuni mai tindei ndia", takan kāti ma Racha'nu Ndioo. ¹⁶ Ña'a kùuni yi ka'an yi ña ma Racha'nu na tüvi ni ja'a ra takua kùuni ma ñivi a takua kāti na ña jà'a ra, ti ni kunda'vini ra ma nda ndian kùuni maa ra. ¹⁷ Vati nuu ma tutu Ndioo te'en kā'an yi kuenda ma faraón, ra chā'nda tiñu ñuu Egiptu: "¡Chā'i tiñu nuun ña na kùun rey, ikan na kuàtiñui ñun kuenda ña na jana'un ma ndatui nuu ma ñivi, ta takan koto tandi'i ma ñivi ñuñivi nda ra kù!" Takan kāti Racha'nu Ndioo nuu ma Rey Egiptu. ¹⁸ Yakan va ma Racha'nu, kùnda'vini ra nda yo kùuni maa ra, ta jàndava ra anima ndaa yo kùuni maa ra ndia.

¹⁹ Takan kùu ta tu iyo iin ndian tañu ndo chànini na te'en: "Ña ni'iin yo na kùu ja'a yo ña jakesiin yo ma ña kùuni Ndioo ja'a ra chi'in yo, ¿ta naja tisokuati ra yo tuva takan?", kùuni na. ²⁰ Va ndyo'o ñivi ndian töve chìnuni, na tükuii nda ndian kùu ndo ta kànita'an yu'u ndo chi'in ma Racha'nu Ndioo. ¿A kùu ka'an iin kisi chi'in ma ra jàva'a yi ña na chāta'ani yi naja kua jàva'a ra yi kua kuu va'a yi?, kùuni ndo. ¡Na kùu yi! ²¹ Vati taku ma ra jàva'a ma kisi, kùu ja'a ra chi'in ma ñukisi nda ña kùuni maa ra. Kùu java'a

ra iin yi kuenda ña kuàtiñu na yi iin viko ka'nu, ta juuni chi'in ma ñukisi ikan kùu java'a ra inga yi kuenda ña kuàtiñu na yi ma nuu iyo ve'eni na ndia.

²² ¿A kùu ja'a ma Racha'nu Ndioo indukuni takan chi'in ma ñivi jätuvi ra?, kùuni ndo. Kùu yi, va ma Racha'nu Ndioo jàndeeni ra nde'e ra na, vaji ma ñivi ikan iyo yi ña ku'un na nuu ni naa na cha'a ña kùu na ndian jà'a kuati. Va jàndeeni ra nde'e ra na, vaji kùuni ra jande'e ra tundo'o na. Ta takan kùu yi ña jàna'a ra nuu yo ma ndatu ra. ²³ Takan jà'a ma Racha'nu Ndioo, ikan na ku'va yo kuenda naja kua ka'nu ta iñu'u kùu ra. Vati kùnda'vini ra yo, ti takani cha kächin ra yo ña ni kuu yo ndian chaa ta iñu'u chi'in ra ma nuu iyo ra. ²⁴ Vati ma Racha'nu, ora kächin ra yo kuenda ra, iyo yo kùu ndian judíu, ta iyo yo kùu ndian yüvi judíu ndia. ²⁵ Vati taku nuu ma tutu ma Racha'nu, ña taa ma ra kà'an chi'in tu'un yu'u Ndioo ña nani Oseas, te'en kà'an yi:

Iyo ñivi ña yüvi ñivi kùu na,
va ni jandakui na ñivi;

ta nda ma ñivi ña tüvi ya'a
kùuni nde'i niku, ta
vitiin cha nduva'a kuii
kùuni nde'i na.

²⁶ Ta iyo inga nuu kà'an yi te'en nuu ma tu'un Ndioo:

"Ndyo'o na yüvi ñivi kùu
ndo",

ta juuni kà'an yi ña Ndioo ra
iyo ndito,

ta rakan ni kachin ra, ña na
kuu ndo se'e ra, ndia.

27 Ta kuenda ma ñivi judíu,
va te'en kà'an ma tu'un
Ndioo ña tãa ma Isaía:

"Vaji ya'aga kua'a' ma ñivi
judíu,

takua kua'a' ma yuti ndi'i
kãndoyo yu'u tañu'u,
va na yüvi ndisaa na ni
kakú,

ti ma ndian ni kakú kùu tiani
na,

28 vati numini ni jakutuni
ma Racha'nu ma kuati
tandi'i ma ndian töva
ni kakú,

ña iyo ñuñivi i'ya."

29 Ti juuni te'en nãka'an
tuku ma Isaía taji'na ndia:

Tu ma Racha'nu Ndioo ra
ya'aga ka'nu ndicha
ña jãkakú ra uvi uni
yo.

Ta tu tüvi nĩ ja'a ra takan
niku, endeeni naa
ndi'i yo,

takua nãa ma ñivi ñuu
Sodoma, chi'in ma
ñivi ñuu Gomorra,
tatiempu niku ndia,

kãti ra.

*Ndioo, jãndondaa ra ma
ndian chìnuni tu'un ra*

³⁰ ¿Tu takan kùu yi, niyi
kùu ka'an yo?, tuva takan.
Vati ndian yüvi judíu, ña nĩ
tüvi nanduku na naja kua
kùu na ndian ndaa niku,
vitin ndicha ndiakan kùu na
ndian nĩ'i na nuu kùu na
iin ndian ndaa, cha'a' ña
chìnuni na tu'un ra. ³¹ Va
taku ma ndian judíu ña
jàchi'in ma ña kà'an ma Ley
Ndioo; kuenda ña kùuni na
kuu na ndian ndaa. Ndiakan
nĩ kuu ni'i na nuu ndakuu
ndaa na cha'a' ña töve nĩ kuu

jachinu na yi. ³² ¿Ta nuu? Ti
tüvi nĩ nanduku na naja kua
kùu na ndian ndaa cha'a'
ña chìnuni na ma tu'un ra,
vati nãnduku na nuu kùu
na ndian ndaa chi'in ndatu
maani na ora jãchinu na ma
Ley Ndioo, kùuni na. Cha'a'
yakan kùu yi ña kùu na
takua kùu ma ndian kãti'i
chi'in yuu. ³³ Ti nuu ma tutu
Ndioo te'en kà'an yi cha'a' yi:
Yu'u ni kanindij ma iti' Sion
iin ra kùu takua kùu
iin yuu ka'nu.

Ta ma yuu i'ya jà'a yi ña na
nduva ma ñivi,
ta juuni jà'a yi ña na kati'i na
yi ndia.

Ta nda ndian ni kùuni ña
chìnuni tu'un kà'an
ma ra kùu takua kùu
yuu ikan,

na tüvi ni kukanuu na cha'a'
ra,
kãti ma tutu Ndioo.

10

¹ Ndyo'o yanj, ma ña kùuni
chi'in ndisaa animai, kùu yi
ña na kakú ma ndian judíu.
Ti cha'a' yakan kùu yi ña
kà'in chi'in Ndioo cha'a' na.
² Vati chà'i kuenda ti nduva'a
iyoni na jà'a na ma tiñu
kuenda ma Racha'nu Ndioo,
uvaa ña na tüvi kùtunini na
naja kua kùu ma ña ndaa
takua kùuni ra. ³ Vati na
tüvi chito na naja kua kùu
yi ña jãndondaa Ndioo ma
ñivi. Ti ma ña jà'a na kùu
yi ña nãnduku na ja'a na ña
Ndioo kà'an ra ña kuu na
ndian ndaa, va takua kùuni
maa na chi'in ma ña jà'a
na. Vati na tüvi chà'a na
na ña na jãndondaa Ndioo

na takua kùuni ra. ⁴ Ti ma Ley Ndioo ndàka yi yo nuu ma Racha'nu Cristu, ra jana'a nuu yo ña tu chinuni yo tu'un ra kùu yi ña ndakuu yo ñivi ndaa jà'a ra.

⁵ Va taku ma ndian chànini ña cha ndōndaa anima na chi'in Ndioo, cha'a' ña jàchinu na ña kà'an ma tutu Ley Ndioo, kùuni na. Kuenda ndiakan, Moisés tãa ra te'en: "Ma ñivi jàchinu tandi'i ña kà'an ma tutu Ley Ndioo, ndiakan ni ni' na nuu koo va'a na chi'in Ndioo." ⁶ Va kuenda inga ma ndian chànini ña cha ndōndaa anima na kuenda Ndioo cha'a' ña chinuni na tu'un ra. Kuenda ndiakan ma Ley Ndioo kà'an yi te'en: "Na nàkanini ndo, ti töve chiniñu'u ndo ndaa ndo iti' andivi ta ndakan ndo nuu Racha'nu Cristu cha'a' ña na nuu ra ma nuñu'u' ñuñivi." ⁷ Ta juuni töve chiniñu'u ndo nuu ndo iti' ninuu nuu iyo ma ndian ndii kuenda ña janataku ndiko ndo ma Racha'nu Cristu tañu ma ndian ndii. ⁸ ¿Ta nayi tiá kà'an ma tutu Ndioo? Ma tu'un Ndioo kà'an yi ña: "Yatini xiin ndo iyo ma tu'un ra, ti cha kà'an ndo yi ta chinuni ndo yi chi'in anima ndo." Tu'un ikan kùu ma ña kàtitu'un ndi, kuenda ña na chinuni ma ñivi ma tu'un cha'a' Jesucristu. ⁹ Tatu chi'in tu'un yu'u ndo na'ma ndo ña ndicha ña Jesucristu kùu ra ma chito'o ndo, ta chi'in anima ndo juuni chinuni ndo ña ndicha ña jànataku ndiko ma Racha'nu Ndioo ra tañu ma ndian ndii, ni kakú ndo jà'a ra.

¹⁰ Vati chi'in anima yo kùu yi ña chìninio tu'un Cristu, kuenda ña na ndakuu yo ndian ndaa jà'a ra, ta chi'in yu'u yo nà'ma yo ña chinuni yo tu'un ra, kuenda ña na jakakú ra yo.

¹¹ Vati nuu ma tutu Ndioo kà'an yi te'en: "Ndisaa ma ndian chinuni tu'un ma Racha'nu, na tüvi ni kukanuu na", kàti yi. ¹² Ti ma Racha'nu inuuni ndè'e ra ma ndian judú, a ndian yüvi judú. Vati uvanuu ra kùu ra ma Racha'nu kuenda tandi'i ñivi. Ta tandi'i ma ndian chikan nda'vi nuu ra, ni ku'va ra kua'a' ñamani ra nuu na. ¹³ Vati te'en kà'an ma tu'un Ndioo: "Tandi'i ma ndian ndakan nda'vi nuu ma Racha'nu, ni ni' na nuu ni kakú na jà'a ra cha'a ña iyo ndatu ra", kàti yi. ¹⁴ ¿Naja kua chànini ndo? ¿A iyo nda ndian kùu ndakan nda'vi na nuu ra tu yüvi ndian chinuni kùu na?, kùuni ndo. ¿Ta naja kua chinuni na ma tu'un ra tu takà'an taso'o na yi?, kùuni ndo ndia. ¿Ta naja kua kùu taso'o na yi tu töve yo kàtitu'un ma tu'un cha'a' ma Racha'nu Jesucristu nuu na? ¹⁵ ¿Ta naja kua kùu katitu'un na ma tu'un ra, tuva tüvi tàchi Ndioo na ña kàtitu'un na yi ndia?, kùuni ndo. Vati nda nuu ma tutu Ndioo kà'an yi ña: "Ya'a va'a kùu yi kuenda ma ñivi ora chàa ma ndian kàtitu'un tu'un va'a cha'a' ma Racha'nu nuu na ña kà'an naja kua koo vii na chi'in ra", kàti yi.

¹⁶ Ta na yüvi ndisaa na jàchi'in na ma tu'un va'a

Ndioo ikan. Ti ma Isaía te'en kā'an ra chi'in Ndioo: "Yo'o Racha'nu, ¿a iyo ndian cha chìnuni ma tu'un ña kàtitu'un ndi?, kùuniun", kàti ra. ¹⁷ Takan kūu yi, ña vitin cha chìnuni yo tu'un ra cha'a' ña tàsò'o yo yi. Ta ma tu'un ña tàsò'o yo kùu yi tu'un va'a cha'a' Cristu.

¹⁸ Va yu'u chikatu'in nuu ndo ña: ¿a tüvi nī chini ma ndian judíu ma tu'un Ndioo ikan ña jà'a na takan?, kùuni ndo. ¡Ndicha kuii ti cha chīni na yi! Vati nda nuu ma tutu Ndioo te'en kà'an yi:

Cha chitakuati ma tu'un yu'u Racha'nu Ndioo ninii ka'nu ma nuñu'u' ñuñivi, ni'iin nuu kùu kati yo ña töve nī keta yi, kàti ma tutu Ndioo.

¹⁹ Va yu'u kàti ndikoi nuu ndo: ¿A töve nī kutunini ma ndian judíu ma tu'un Ndioo ña cha chīni na?, kùuni ndo. Vati te'en kàti ma Moisés kuenda ma Racha'nu Ndioo tatiempu:

Yu'u ni ja'i ña na ndotixin ndo nde'e ndo ma ñivi yüvi judíu, ndian töve kùu ñivi niku,

ta ni ja'i ña na kuxaani ndo nde'e ndo ma ndian töve nàkoto na yu'u niku.

Takan kàti ra chi'in ma ñivi judíu ikan.

²⁰ Vati nda ma ra nàni Isaía, töve nī yu'vi ra nde'e ra ni'iin ñivi ora kà'an ra te'en kuenda Ndioo:

Ma ndian tüvi nànduku yu'u niku, ndiakan nàta'an na yu'u.

Ta nuu ma ndian tüvi chikatu'un cha'i niku, nuu ndiakan jāna'i yu'u ña na nakoto na yu'u.

Takan kàti ra.

²¹ Ta kuenda ma ñuu Israel, va te'en nāka'an ndiko ma Isaía: "Nani kivi ma Racha'nu Ndioo kàna ra ma ñivi ña töve jàchi'in ma tu'un ra, ta ma ndian ití kùuni ña na ndakuu na ñivi ra", kàti ra.

11

Ma ndian Ñuu Israel nì'i na nuu kakú na

¹ Va vitin yu'u chikatu'in ña: ¿a tüva kuuni ma Racha'nu Ndioo nde'e ra ma ñivi ra, ndian judíu ña jā'a ra takan chi'in na?, kùuni ndo. ¡Na yüvi takan kùu yi!, ti kùuni ra nde'e ra na. Vati nda mai juuni kùu iin ra judíu ndia, ti tata ma racha'nu Abraham kùu, ta juuni kùu kuenda ma grupu ma Benjamín ndia. ² Vati taji'na, ma Racha'nu Ndioo nàkoto ji'na ra ma ndian judíu ña na kuu na ñivi ra. Ta takan kùu yi nda vitin ña töve nī jāna ra na. Ti nda maa ndo cha chito ndo naja kua kā'an ma Elía, ra kā'an chi'in tu'un yu'u Ndioo ña taa ra ma nuu tutu Ndioo, ora tisokuati ra ma ndian judíu nuu Ndioo chi'in tu'un i'ya: ³ "Yo'o Racha'nu, cha chā'ni na ma ndra kà'an chi'in tu'un yu'un, ta jānatani na ma chito naun nuu jàka'nu ndi ñun. Ta vitin janda ma'iin niai kīndoo, va juuni

kùuni na ka'ni na yu'u ndia", kāti ra. ⁴Tajan te'en nāka'an ndio ma Racha'nu Ndioo chi'in ra: "Na yūvi ma'iin niun kīndoo, ti cha kāchīn ucha mii ndra'ii kuendai, ta ndrakan na töve nī chunandi chiti ndra ña jàka'nu ndra ma ndioo Baal", kāti ma Racha'nu Ndioo chi'in Elía. ⁵Ta takan kùu yi ña nda vitin, juuni kīndoo ga uvi uni ma ndian kāchin ra chi'in ma ñamani ra. ⁶Tatu ndicha ña cha'a' ña jà'a ma ñamani Ndioo chi'in yo kùu yi ña jāndaku ra yo ñivi ra, tajan kùuni yi ka'an yi ña na yūvi cha'a' nī'iin ma tiñu ña jà'a yo kùu yi. Vati tu ìyo yi ña jatiñu yo kuenda ni'o ma ñamani Ndioo yūvi ñamani Ndioo ndicha kùu yi, ti Ndioo chà'a saani ra yi nuu yo.

⁷Yakan va, ¿naja kua kùu yi tuva takan? Yu'u kàti ña ma ndian judíu nduva'a nānduku na naja kua kùu koo va'a na chi'in ma Racha'nu Ndioo, va nī kuu nani'i na yi. Va ma Racha'nu Ndioo kāchin ra iin ñivi, ta ndiakan kùu ma ndian nāni'i na naja kua koo koo va'a na chi'in ra, va ma inga na töve, ti Ndioo jāndava ra ma anima na. ⁸Vati ndava nda nuu ma tutu Ndioo te'en kà'an yi cha'a' na:

Juuni maa ma Racha'nu Ndioo jà'a ra ña na töve kùtunini na ma tu'un ra,

vati chāsi ra tinuu na ikan na töve ndichin ndè'e na,

ta chāsi ra so'o na ikan na töve kùu kuni na ndia. Ta takan kùu yi nda vitin.

⁹Ta nda ma David, te'en kà'an ra tatiempu ndia:

Ma viko ka'nu ña jà'a na ora chīsii na, na kuu yi takua kùu iin trampa kuenda na takua kùu ma yu'va tiaka',

ikan na kati'i na ta nde'e na tundo'o.

¹⁰Ta na ndokuaá na, ikan na tūva kuu nde'e na, ta ma iki chata na, na kuta'nu yi endeeni.

Takan kà'an David.

Ndioo jàkakú ra ma ndian yūvi judíu

¹¹Va yu'u chīkatu'in nuu ndo vitin: ¿a chānini ndo ña cha'a' ña cha jāchika ma ndian judíu na nuu Ndioo cha ndākoo ra na endeeni?, kùuni ndo. ¡Töve ndicha! Vati Ndioo chātiñu ra ma kuati na kuenda ña na nī'i ni ma ndian yūvi judíu nuu kakú na. Ta chi'in yakan ni ndotixin ndio ma ndian judíu nde'e na na, ta takan kùuni ndiko na chikoni'i na iti' Ndioo. ¹²Yakan va tu cha'a' kuati jà'a ma ndian judíu kùu yi ña kua'a' ma ndian yūvi judíu nī'i na nuu jàkakú Ndioo na. Ña'a kùuni yi ka'an yi ña tu ma ndian judíu chīkoni'i ndiko na ma iti' Ndioo cha'a' ña chīnuni na tu'un Jesuu ña nduva'a kuii va'a ni koo yi kuenda ma ndian yūvi judíu tuva takan kuu yi.

¹³Va ìyo iin ña kuunī ka'in chi'in ndyo'o ndian yūvi judíu. Ndicha kuii ña

ma Racha'nu Ndioo tāchi ra yu'u kuenda ndo. Ta yu'u ya'a chīsij ña chā'a ra tiñu i'ya nui. ¹⁴ Ta va'ani kùu yi kuendai tu iyo iin ma ñivi ndian judú ndòtixin na nde'e na ndo, ta takan kùu chikoni'i na ta ni'i na nuu kakú na ndia. ¹⁵ Ta ndicha kuii ña Ndioo tāvani'i siin ra ra chi'in ma ndian kùu ñivi ra kuenda ña na ndakimani ra ta jakakú ra kua'a' ma ndian yüvi judú ña iyo ma ñuñivi. Ña'a kùuni yi ka'an yi ña tu Ndioo ora jando'iin ra na chi'in ra inga cha'a', ta ma ndian yüvi judú ña kùu na takua kùu ndian cha chī'í, ni koo ndito ndiko na. ¹⁶ Tatu ma paan nunuu ña jàva'a yo kuenda ña soko yo nuu Ndioo cha í yi, kùuni yi ka'an yi ña ndisaa ma yuchan paan í yi ndia. Tatu ma yo'o iin yutun cha í yi kuenda Ndioo, kùuni yi ka'an yi ña nda ma soko run í yi ndia.

¹⁷ Ta ma ndian judú ña kùu takua kùu yutun olivu va'a, Ndioo chà'nda ra java ma soko run, ta ikan jàtiin ra ndyo'o ndian kùu takua kùu soko yutun ku'u. Yakan va vitin ndyo'o ndian yüvi judú, cha kùu ndo takua kùu ma soko yutun olivu va'a, cha'a' ña jàtiin ra ndo chi'in run takua kuu ma yutun ikan chi'in sikui run, takan kuu ndyo'o ndian iyo ndito ndo. ¹⁸ Ta koto jändotayi ndo ndo, ta kati ndo ña ndian va'a ga kùu ndo kua ma ndian judú, ña kùu na soko ma yutun olivu

va'a. Vati tu chà'nini ndo ña ndian va'a ga kùu ndo kua ma ndiakan, na kuku'uni ndo ña na yüvi maa ndo kùu ma ndian ndiso ma yo'ó run, vati ma yo'ó run ikan, kùu yi ña ndiso yi maa ndo.

¹⁹ Ta vaji ni kati ndo ña: "Ndicha, ña takan kùu yi, va tã'nda ita'vi soko ma yutun olivu ikan, kuenda ña na natiin ndyu'u nuu ma yutun ikan", ni kati ndo. ²⁰ Ndicha ña takan kùu yi, va chã'nda ma Racha'nu Ndioo ita'vi ma soko ma yutun va'a ikan ña kuu yi ma ndian judú, cha'a' ña töve chinuni na ma tu'un ra, ta vitin iyo va'a ndyo'o yüvi judú kuenda ra cha'a' ña chinuni ndo tu'un ra. Ta cha'a' yakan kùu yi ña va'a ga ña na ja'a ndo kuenda nuu ndo chi'in ma ña kà'an ndo, ta na jätayi ndo ndo, va na yu'vi kuuni ndo. ²¹ Vati tu ma Racha'nu Ndioo tüvi nī jaka'nuni ra ma ndian judú, ña kùu na soko ma yutun va'a, ni maa ndo, tüvi ni jaka'nuni ra ndo tu tüvi chinuni va'a ndo ma tu'un ra ndia.

²² Na nde'e ndo, ña ra ya'a ga va'a kùu ma Racha'nu Ndioo, va juuni ya'a ika ra ndia. Vati ndōika ra chi'in ma ndian kächin ra ña kee siin ma iti' ra, ta chi'in maa ndo kùu ra iin ra va'a. Va iyo yi ña koo va'a ndo chi'in ma ñamani ña chā'a ra nuu ndo, vati tu töve, ta nda maa ndo ni ka'nda ra, vaji cha jàtiin ra ndo. ²³ Ta iyo inga tuku nakuyi, tu ma ndian judú kicha'a na chinuni ndiko na tu'un ra, ta

ma Racha'nu Ndioo ni jatiin ndiko ra na, ti iyo ndatu ra ña jà'a ra yi. ²⁴ Vati tu ndyo'o ña kùu ndo ma takua kùu soko ma yutun olivu ku'u, ta chā'nda ra ndo, ta jātiin ra ndo chi'in ma yutun olivu va'a, ta ña'a iin ña ndetiñu tita'an run tu jà'a yo takan. Ña'a kùuni yi ka'an yi ña kuenda ma Racha'nu Ndioo töve ndetiñu jatiin ndiko ra inga cha'a' ma ndian judúu ma nuu chīyo na niku.

Ma Racha'nu Ndioo ni jakakú ra ma ndian judúu tiá iti' nuu

²⁵ Yakan va ndyo'o yani, kùuni ña na koto ndo ma tu'un xe'e ña iyo chi'in ma Racha'nu Ndioo, ikan na tüvi kuuni ndo ña maa ndo kùu ma ndian ya'a ga iyo chini-tuni. Vati iyo iin ku'va ña te'en kà'an: "Java ma ndian judúu kùu ma ndian ya'a jändava na xini na, ti tüvi chìnuni na tu'un Ndioo. Ta takan ni ja'a na, nda kati keta ma kivi ña ni ki'vi kua'a' ma ndian yüvi judúu iti' ra ndia." ²⁶ Ta ora cha yā'a ma ña'a, tajan ndisaa ndio ma ndian judúu ni kakú na, vati te'en kà'an yi nuu ma tutu Ndioo:

Ma iti' yuku nàni Sión ni keta
iin ra jākakú kua'a'
ñivi,

ta rakan kùu ra ña ni janaa
ra kuati ma ñivi Jacob.

²⁷ Takan iyo yi ña tindei na,
ikan na kakú na,

ti takan cha chā'i tu'un nuu
na ña jāndo'iin tu'in
chi'in na taji'na,

kàti ma Racha'nu Ndioo nuu
tutu ra.

²⁸ Va cha'a' ma tu'un va'a Ndioo kùu yi ña xaani ma ndian judúu nde'e na Ndioo. Ta cha'a' yakan kùu yi ña ndyo'o cha ni'i ndo nuu kùu kakú ndo vitin. Va ma Racha'nu Ndioo juuni kùuni ga ra nde'e ra na cha'a' ña kächin ra ma ndian kùu ñivi na chīyo taji'na. ²⁹ Vati ma tu'un ña chà'a Ndioo nuu ma ñivi, na kùu sama ra inga ma kua chànini ra cha'a' yi, ta ni ma ndian kächin ra ndia. ³⁰ Taji'na maa ndo kùu ma ndian tüvi chìnuni tu'un Ndioo niku, va vitin ma Racha'nu Ndioo kùnda'vini ra ndo, cha'a' ña jāña ma ndian judúu ña chìnuni na ma tu'un Ndioo. ³¹ Ta takan kùu yi ña vitin kùnda'vini ma Racha'nu Ndioo ndo ora jāña na chìnuni na ma tu'un ra, va ni chaa iin kivi ña ni kunda'vini ndiko ra na indukuni ma takua kùnda'vini ra ndo ndia. ³² Vati maa ma Racha'nu Ndioo kùu ra ña chā'a ra ña na ja'a tandi'i ñivi iyo ñuñivi ma kuati, ikan ma ora ni chaa ma tiempu ña kùnda'vini ra yo, ni kunda'vini ra ndisaa yo.

³³ jNduva'a kuii ka'nu kùu ma Racha'nu Ndioo, ña ya'a iyo chinituni ra, ta ya'a chito ra ña kà'an ra ndia, ña ni'iin yo na kùu kutunini yo ndisaa ña chànini ra ja'a ra! Uvani ña chito yo, ña ndisaa ma ña chànini ra, ña va'a kùu yi, vaji töve kùtinini yo naja ja'a ra yi. ³⁴ Va, ¿a iyo nda yo chito naja kua chànini ma Racha'nu?, kùuni ndo. ¿A iyo ma yo

chā'a chinituni ma Racha'nu Ndioo?, kùuni ndo. ³⁵ Ta, ɔa iyo iin nda yo chā'a iin nakuyi nuu ma Racha'nu, ta iyo yi ña jachikoni'i ndiko ra yi nuu na?, kùuni ndo. ¡Töve takan kùu yi! ³⁶ Vati ndisaa nakuyi ña iyo chi'in yo, ma Ndioo jätuvi yi, ta kuenda maa ra kùu yi.

Yakan va na jaka'nu yo ra nani kivi, ta ndisaa tiempu. Ta takan na kuu yi. Amén.

12

Nuu ndòchaa ma ñivi jà'a Ndioo

¹ Yakan va ndyo'o yanj, chà'i kuenda ña ya'a kùnda'vini ma Racha'nu Ndioo ndo, ta cha'a' yakan kùu yi ña jàninj ndo, ña na ku'va ndo ndo nuu ma Racha'nu Ndioo, ikan na ndakuu í ndo, ta chi'in yakan ja'a ndo ña na sii kuuni ra. Ndicha va'a ña takan iyo yi ña ja'a ndo kuenda ña jàka'nu ndo ra.

² Yakan va koto nàkanini ndo koo ndo takua iyo ma ñivi ñuñivi. Va'a ga ña na nanduku ndo tuku kua koo ndo, ikan na ndochaa chinituni ndo, ta nakoto ndo niyi kuu ma ña va'a ña kùuni ma Racha'nu Ndioo kuenda ndo, ta niyi kùu ma ña ndaa ña kùuni ra kuenda ndo, ta niyi kùu ña ja'a yi ña sii kùuni ra cha'a' yo.

³ Takan kùu ta cha'a' ma ñamani ña chā'a Ndioo nui, yu'u kà'in chi'in ta'ii'iin ndo ña töve iyo yi ña jandoka'nu ga ndo ndo ma takua cha kùu ndo. Va'a ga ña na

nakanini ndo naja kua kùu jatiñu ndo ma ndatu ña chā'a Ndioo nuu ta'ii'iin ndo, ña kùu ndo ndian chìnuni tu'un ra. ⁴ Vati taku ma kuñu yo kùu yi iin kuñuni va iyo kua'a' nuu chàtiñu yi. Ta siin siin nuu chàtiñu yo ta'ii'iin yi. ⁵ Ta takan kùu yi chi'in maa yo, ti vaji iyo kua'a' ma yo chìnuni, va ndisaa yo kùu yo takua kùu iin kuñuni kuenda Cristu. Ta takan kùu yi ña ndisaa yo jàtiñu yo indukuni kua jàtiñu iin kuñuni, ti cha ndò'iin yo chi'in yi.

⁶ Yakan va ma Racha'nu Ndioo chā'a ra ñamani ra nuu ndisaa yo, va siin siin kùu ma ndatu chà'a ra nuu ta'ii'iin yo kuenda ña jàtiñu yo yi. Vati tu chā'a ra ma ndatu nuu yo ña na ka'an yo ma tu'un ra nuu ma ñivi, iyo yi ña kuàtiñu yo yi chi'in ma naja kua chìnuni yo ma ña chā'a ra nuu yo. ⁷ Vati tu chā'a ra ma ndatu nuu yo, kuenda ña na ja'a yo tiñu nuu ma inga ñivi, na ja'a va'a yo yi. Ta maa yo nī'i ndatu kuenda ña jàna'a yo ma ña kùuni ra nuu ñivi, na ka'an yo yi chi'in ndisaa anima yo ndia. ⁸ Tatu iyo nda yo nī'i ndatu kuenda ña ku'va yo tundeeni ma ñivi, na ja'a va'a yo yi. Ta ma yo nī'i ndatu kuenda ña ku'va yo ndatiñu nuu ñivi, na nàkanini yo cha'a' ña naja chā'a yo yi nuu na. Ta ma yo nī'i ndatu kuenda ña kùu yo ndian kuxini nuu ñivi, na ja'a yo kuenda nuu yo chi'in yi. Ta yo nī'i ndatu kuenda

ña kùnda'vini yo ma ndian chiniñu'u yi, na sii kuuni yo ora jà'a yo yi ndia.

Tu'un kà'an naja kua iyo yi ña koo ma ñivi Ndioo chi'in ta'an na

⁹ Ta ndyo'o, na kuuni va'a ndo nde'e ndo ta'an ndo, ta töve ja'ani ndo ña kùuni ndo nde'e ndo na. Ta na nanduku ndo ja'a ndo ma ña va'a, ta yüvi ma ña tüvi va'a. ¹⁰ Ta juuni iyo yi ña kuuni ndo nde'e ndo ndian kùu ta'an ndo, ndian chìnuni. Ta na numini nanduku ndo naja kua tiñu'u ndo ta'ii'in ma ndian kùu ta'an ndo.

¹¹ Ta na jatiñu va'a ndo chi'in ndisaa ña ndee ndo, ta tüvi suchan ndo ora jà'a ndo yi. Ta na jatiñu va'a ndo kuenda Ndioo chi'in ndisaa anima ndaa ndo. ¹² Ta na sii kuuni ndo cha'a' ma ña va'a ña ndatu ndo nuu Ndioo. Ta juuni na jandeeni ndo tuva nde'e ndo tundo'o. Ta endeeni ka'an ndo chi'in Ndioo nani kivi ndia. ¹³ Ta juuni na tindee ndo ma ndian ta'an ndo ndian chìnuni chi'in ma ña kùmani nuu na, ta na iñu'u koo ndo chi'in ma ndian chà'an chànde'e nuu iyo ndo ndia. ¹⁴ Ta juuni na ka'an ndo chi'in Ndioo, ña na tindee ra ma ndian xaani ndè'e ndo. Ta ndyo'o, koto kà'an ndo chata na, ti na vii iyo yi ña ka'an ndo chata na. ¹⁵ Ta juuni na sii kuuni ndo chi'in ma ndian chisii. Ta tuva iyo ma ndian chàku, ndian nda'vi kùuni, na kuaku ndo chi'in na ndia. ¹⁶ Ta juuni na induku koo ndo chi'in ta'ii'in ma ndian kùu ta'an

ndo, ndian chìnuni. Ta koto jàka'nu ndo juuni maa ndo, vati tiá va'a ña na inuu koo ndo chi'in ma ndian nda'vi. Ta juuni koto jändotayi ndo ndo cha'a' ña ya'a chito ndo ña kà'an ndo, kùuni ndo ndia.

¹⁷ Tatu iyo ñivi jà'a ma ña tüvi va'a chi'in ndo, koto jà'a ndo takan chi'in na ndia. Tiá va'a ña na nanduku ndo naja kua ja'a ndo ma ña va'a nuu ndè'e ndisaa ñivi. ¹⁸ Yakan va yu'u jàninì ndo inga cha'a' ña na nanduku ndo naja kua koo vii ndo chi'in ndisaa ma ñivi ñuñivi, nda kati chaa nuu kundee maa ndo. ¹⁹ Ndyo'o xaa ndian kùu yanì, na nänduku ndo kuati chi'in ma ndian xaani ndè'e ndo, vati tiá va'a ña na ndakoo ndo yi kuenda ma Racha'nu Ndioo, ikan maa ra na jande'e ra tundo'o na. Vati nda nuu ma tutu Ndioo te'en kà'an yi: "Yu'u kùu ma ra ni jande'e tundo'o na, ti yu'u kùu ma ra ni jakutunini ma kuati na", kàti ma Racha'nu. ²⁰ Ta juuni kà'an ma Racha'nu te'en ndia: "Tatu iyo ma ndian xaani ndè'e ndo ña chisoko na, na ku'va ndo ña kachi na. Tatu iyo ndian nàtii takuii, na ku'va ndo ra' ko'o na ndia, ikan juuni maa na, na ku'va na kuenda cha'a' ma ña jà'a ndo chi'in na, ta koo tukanuu nuu na chi'in ndo", kàti ma Racha'nu ndia.

²¹ Yakan va koto kù'va ndo ña jakanaa ma ña tüvi va'a ndo. Tiá va'a ña na jakanaa ndo yi chi'in ma ña va'a ña jà'a ndo.

13

1 Vati ndisaa yo ña kua iyo yo ma ñuñivi i'ya, iyo yi ña jachi'in yo ña kà'an ma ndra ndiso tiñu ña iyo kuenda ma ra kuvienu, ti ndisaa ma ndra ndiso tiñu ikan, Ndioo chā'a yi ma nuu ndra. Vati maa ra jā'a ña na koo ndra ma tiñu ikan kuenda ra. 2 Yakan va ma ndian tüvi jäch'i'in ña kà'an ma ndra kumitiñu, kùuni yi ka'an yi ña tüvi jäch'i'in na ña kà'an ma Racha'nu Ndioo ndia. Va ma ndian tüvi jäch'i'in takan, cha'a' yakan kùu yi ña chākoso kuati na, ta ndè'e na tundo'o. 3 Vati taku ma ndra jàtiñu kuenda ma ra kuvienu, tüvi iyo ndra kuenda ña jàyu'vi ndra ma ndian jà'a ma ña va'a, ti iyo ndra kuenda jayu'vi ndra ma ndian jà'a ña tüvi va'a. 4 A kùuni ndo koo ndo ña tüvi nuva jà'a ndo ña yu'vi ndo ma ndra kumitiñu? Tu takan kùuni ndo, na ja'a ndo ma ña va'a, ikan na nde'e ndra ña ndian va'a kùu ndo. 4 Vati ndrakan iyo ndra ña jà'a ndra tiñu nuu Ndioo, kuenda ña tindee ndra ndo ña na koo va'a ndo. Va tu jà'a ndo ma ña tüvi va'a, tajan iyo ndio yi ña yu'vi ndo ndra, ti tüvi kuà'an maani ndra, vati iyo ndra kuenda ña jànde'e ndra tundo'o ndo, cha'a' ña ndiso ndra tiñu kuenda Ndioo. Ta cha'a' yakan kùu yi ña iyo yi ña jande'e ndra tundo'o, ma ndian jà'a ma ña tüvi va'a. 5 Yakan va takan kùu yi ña iyo yi ña jachi'in ndo, ña kà'an ma ndra kumitiñu. Ta

na yüvi uvaa cha'a' ña ndasii ndo kùu yi ña ndè'e ndo ma tundo'o, vati juuni kùu yi cha'a' ña jàna'a yi nuu ndo, ña na koto ndo, ña takan iyo yi ña jachi'in ndo yi ndia.

6 Yakan va juuni cha'a' ña'a kùu yi ña tia'vi ndo xu'un' ña nàka'an ma ndra kumitiñu, kuenda ña na jandova'a ndra ma ñuu ndo ndia. Vati kuenda ikan kùu yi ña, ma ndra kumitiñu kùu ndra kuenda ña jà'a tiñu nuu Ndioo, ti uvaa tiñu ikani kùu yi ña jà'a ndra. 7 Yakan va tuva iyo ndian tàvi ndo nuu, na tia'vi ndo nuu na. Tatu iyo yi ña tia'vi ndo nuu ma ndra kumitiñu kuenda ma iin tiñu va'a kuenda ma ñuu ndo, na tia'vi ndo nuu ndra ndia. Tatu iyo yi ña iñu'u koo ndo chi'in ma ñivi, na tiñu'u ndo na. 8 Ta koto kindoo ndo tavi ndo nuu ñi'in ñivi. Ma uvaa nuu ma ña iyo yi kindoo tavi ndo nuu inga ñivi kùu ma ña kùuni ndo nde'e ndo na. Vati tuva ndicha ña cha kùuni ndo nde'e ndo ma nda ndian nikuuni, tajan kùuni ndio yi ka'an yi ña cha jächinu ndo ña kà'an ma tutu Ley Ndioo ña iyo yi ña ja'a ndo. 9 Vati nuu ma tutu Ley Ndioo te'en kà'an yi: "Na kī'vi ndo chi'in ñivi ña'a yüvi ñasi'i ndo, na kà'ni ndo ñivi, na sü'u ndo, na kùuni ndo nde'e ndo ndatiñu inga ñivi." Ta ndi'i tu'un i'ya chi'in inga tu'un ña kà'an ma tu'un Ley Ndioo kùu ndo'iin yi chi'in ma tu'un kà'an yo i'ya: "Na kuuni ndo nde'e ndo ma ñivi ta'an ndo, takua kùuni ndo

nde'e ndo juuni maa ndo", kàti yi. ¹⁰ Yakan va tuva cha kùuni ndo nde'e ndo ma nda ndian nikuuni, iin ña töve jätivi ñivi kùu ma ña jà'a ndo kuenda na. Ti ora kùunio nde'o ma ndian kùu ta'an yo, ña'a kùu yi ma ña jàna'a yi ña kùu yo ma ndian jàchinu va'a yo ña kùuni ma tutu Ley Ndioo kà'an yi.

¹¹ Ta ma tu'un i'ya, na ki'in kuenda ndo yi nda ma tiempu ña iyo yo vitin, vati kùuni ña na koto ndo ña cha iyo yi ña koo tu'va ndo, ti ma ora ña ni kakú yo cha yatin vàchi jayatin yi yi nuu yo ña kua kùu yi ma ora kicha'a yo chìnuni yo ma tu'un Jesuu. ¹² Vati ma ora naa, chani chaa ora ni ndi'i nuu yi, ta vitin vàchi ndio ña jàndondichin yi. Yakan va na jandi'i yo nuu ma ña tüvi va'a ña jà'a yo, ña iyo kuenda ma nuu naa, ta na ndochaa yo, ta kùu yo takua kùu ma ndian kàchika nuu ndichin. ¹³ Ta na nanduku yo naja kua ja'a yo ma ña va'a, cha'a' ña kùu yo ñivi chàkunuu nuu ndichin. Na tüvi iyo yi ña kakunuu yo nuu jà'a ma ñivi viko, ta kùuni yo chi'in na. Ta juuni na nànduku yo ja'a yo ma ña chikan ma kuñu yo, ta jandotayi yo yo chi'in yi, ta ni ña nanduku yo kuati chi'in ñivi, ta ni ndötixin yo nde'o na ndia. ¹⁴ Vati tiá va'a ña na ndochaa ndo kuenda ma Racha'nu yo Jesucristu, ta tüvi ña nànduku ndo ña ja'a ndo ma ña kini kuenda ña na kindoo va'a ndo chi'in

ma kuñu ndo.

14

Nuu kà'an ndaa na chata ta'an na ndian chìnuni

¹ Takan kùu ta na ki'in va'a ndo kuenda ma ndian kùu ta'an ndo ña takà'an koto va'a na, a iyo va'a na chi'in Ndioo, a töve. Ta juuni koto kànita'an yu'u ndo chi'in na cha'a' ña tüvi induku chànini na, takua chànini ndo ndia, ti na tüvi nda kuenda ora jà'a ndo takan. ² Taku iyo yo chìnuni ña chànini ña iin ña va'a kùu yi tu kacho ndisaa nuu ma nda ndayu ni kuuni. Va iyo inga yo töve chìnuni va'a ña chànini na ña va'aga ña kacho ma maa chiti yutun takua kùu yuva. ³ Yakan va taku java yo chìnuni ña chànini yo ña kùu kacho tandi'i nuu ma ndayu, na tüvi iyo yi ña kuàtu'un yo inga ma ndian ta'an yo ña chàchi maaaa chiti yutuni. Ta taku ma yo chàchi maaaa chiti yutun, juuni na tüvi iyo yi ña kuàtu'un yo inga ma ndian ta'an yo ña chàchi tandi'i nuu ma ndayu ndia, vati kuenda ma Racha'nu Ndioo, va'ani kùu yi. ⁴ ¿Ta nda yo kùu yo ña kùuni yo ña ti-sokuatio inga ma ndian ta'an yo, ta yüvi chito'o na kùu yo?, kùuni ndo. Vati na nde'e ma chito'o na tuva jà'a na ña va'a, a ña tüvi va'a. Tiá va'a ña na ndakoo yo yi kuenda ma Racha'nu, ra kùu chito'o na, vati maa ra kùu ra ña kùu tisokuati ra na tuva yüvi ña va'a kùu ma

ña jà'a na. Ta ndiakan ni koo va'a na, ti ìyo ndatu ma Racha'nu kuenda ña ja'a ra ña na nani'i na naja kua koo va'a na.

⁵ Ta juuni ìyo inga ma ndian chìnuni tu'un Ndioo ña chànini na, ña ma kivi nindeo kùu ma kivi ka'nuga kua ma inga tuku kivi. Ta ìyo inga tuku ma ndian chìnuni ña chànini na, ña tandi'i ma kivi, indukuni kùu yi kuenda na. Yakan va tiá va'a ña na ta'ii'iin ndo, na ja'a ndo takua chànini ndo ña kuu ma ña va'a ña ìyo yi ña ja'a ndo. ⁶ Yakan va taku ma yo chìnuni ña chànini ña ìyo iin kivi ka'nuga kua ma tiá yi kuenda ña jàka'nu yo Ndioo. Ta maa yo jà'a takan, jà'a yo yi kuenda ma Racha'nu Ndioo. Ta taku maa yo ña chàchi sa'an, na kachi yo yi va kuenda ma Racha'nu, ti kà'an yo ta'vindioo nuu ra cha'a' yi. Ta ma yo tüvi chàchi sa'an, juuni jà'a yo yi kuenda ma Racha'nu Ndioo, ti juuni kà'an yo ta'vindioo nuu ra cha'a' yi ndia.

⁷ Vati ni'iin yo tüvi ìyo ndito yo kuenda juuni maa yo, ta ni ña kivi yo kuenda juuni maa yo ndia. ⁸ Ti tu ìyo ndito yo kuenda ma Racha'nu, takan ìyo yi ña kuu yo. Ta tu kivi yo, juuni kuenda ma Racha'nu takan ìyo yi ña kivi yo ndia. Yakan va na tüva kuu vaji ìyo ndito yo a chí'í yo, indukuni kuenda Ndioo ni kuu yo. ⁹ Vati kuenda ikan kùu

yi ña cha chí'í ma Cristu, ta nātaku ndiko ra kuenda ña na kuu ra ma Racha'nu chà'nda tiñu nuu ma ndian ndií, ta nuu ma ndian ìyo ndito ndia.

¹⁰ Va ndyo'o, ¿ta naja kua tisokuati ndo juuni ma ndian meru ndo ña chìnuni tu'un Cristu? Ta, ¿naja tüvi ki'in ndo kuenda na, tuva ndisaa yo indukuni ni chaa yo chí'in na nuu tayu íi nuu nàndi ma Racha'nu chà'nda ra tiñu ña jàkutunini ra cha'a' ma ña jà'a yo?, kùuni ndo. ¹¹ Vati nuu ma tutu Ley Ndioo te'en kà'an yi:

Yu'u kà'in ña, juu ndicha kuii ña ra ndito kùu, ta indukuni iin ña ndicha kùu yi,

ña ni kunandi chiti ndisaa ñivi ìyo ñuñivi ora ni nde'e na yu'u,

ta juuni ma ora ikan ni jaka'nu na,

ta ni kà'an na ña ma Racha'nu Ndioo ndicha kuii ña kùu ra Ndioo,

kàti ma Racha'nu Ndioo chí'in na.

¹² Ta takan kùu yi ña ta'ii'iin yo ìyo yi ña ku'va maa yo kuenda cha'a' ma tiñu jà'a yo nuu ma Racha'nu Ndioo, ma ora ni jakutunini ra ma kuati yo.

Koto jà'a ndo na kati'i ma ndian kùu ta'an yo

¹³ Yakan va na tüvi va'a jà'a yo tu tisokuati yo chata ma ndian kùu ta'an yo ña chìnuni ma tu'un va'a. Vati va'aga ña na nanduku ndo naja kua koo vii ndo chí'in na. Ta tüvi ìyo yi ña ja'a

ndo iin ña tüvi va'a chi'in na, ta yakan kùuni ndio yi ja'a yi ña na kati'i na, ta takan kùuni ndio na ndakoo na ma ña chìnuni na tu'un Cristu, jà'a ndo. ¹⁴ Va taku yu'u ña kùu iin ra chìnuni va'a ma tu'un Jesucristu, nduva'a chìnuni ña na tüvi nĩ'iin nuu ma ndayu ña chàcho ña kati yo ña na tüvi va'a kacho yi, va ndisaa nuu ndayu, va'a yi. Tatu iyo nda yo chànini ña ma ndayu kùu yi ña kini yi kuenda na, juu kini yi va kuenda maani na, tuva takan chànini na. ¹⁵ Tatu cha'a' ma ndayu chàchi ndo kùu yi ña tüvi va'a kùuni ma yani ndo ndian chìnuni ja'a ndo, tajan chi'in ma ña jà'a ndo ikan, jàna'a yi ña na yüvi ndian kùuni ndo nde'e ndo ta'an ndo kùu ndo. Ta koto jà'a ndo ña cha'a' ma ña chàchi ndo ña ja'a yi ña na kesiin ma ndian yani ndo iti' Ndioo, vati juuni cha'a' ndi-akan chi'í Cristu ndia. ¹⁶ Ta koto kü'va ndo ña na ka'an ndaa ma ñivi chata ma ña va'a nuu ndo. ¹⁷ Vati taku ma nuu chà'nda Ndioo tiñu, na tüvi ni ja'a ra kuenda cha'a' ña, nda nuu ndayu chàchi yo, a nda nuu ma ndixi kùu ma ña ch'i yo, vati jà'a ra kuenda cha'a' ña vii ta ndaa iyo yo, ta cha'a' yakan kùu yi ña ya'a sii kùuni yo jà'a ma Tati Í Ndioo. ¹⁸ Ta ndisaa nda yo chìnuni ña jà'a takua kùuni ma Racha'nu Cristu, te'en ni kuuni na: Nduva'a sii ni kuuni ma Racha'nu Ndioo jà'a yo, ta nda ma inga ñivi, va'a ni ka'an na chata yo ndia.

¹⁹ Yakan va na nanduku yo naja kua koo va'a yo chi'in ma ñivi ta'an yo ña chìnuni, ikan ndisaa yo kuàkua'nu va'a yo chi'in chinituni yo ña chìnuni va'a yo ma tu'un Racha'nu Ndioo. ²⁰ Yakan va koto jà'a ndo ña na jaña ma ndian ta'an ndo ña chìnuni na ma tu'un Ndioo, cha'a' ma ndayu chàchi ndo. Vati ma ña ndicha kùu yi ña: ndisaa kuii ma ña chàchi ndo, va'a yi, uvaa ña na tüvi va'a ja'a ndo tuva chàchi ndo ma ndayu ikan kuenda ña na nde'e ma inga ñivi ndo, ta jaña na ña chìnuni na. ²¹ Va'aga ña na tüvi kachi ndo sa'an, ta ni ña ko'o ndo ndixi, ta ña na jà'a ndo nĩ'iin inga nakuyi ña tüvi va'a kuenda na, ti koto ja'a yi ña na jaña na ña chìnuni na ma tu'un Ndioo. ²² Yakan va tu ndicha ña chìnuni ndo iin ña va'a kùu ma ña jà'a ndo, vati ma tu'un ikan kùu yi kuenda maani ndo chi'in Ndioo. Ya'a sii kùuni ma ñivi ña nuna jà'a na ma ña chito na ña iin ña va'a kùu yi, ta juuni maa na, na töve tiso na kuati nuu na chi'in ma ña jà'a na. ²³ Va taku ma ndian chìnuni ña, uvi kua chànini na ña, tu kachi na yi a tüvi. Juuni chata maa na jà'a na ma kuati, ti tüvi jà'a na yi chi'in ndisaa anima na, takua iyo yi ña ja'a na. Ta tandi'i ma ña jà'a yo ma ora tüvi ndaa va'a kùuni yo ja'a yo yi, iin kuati kùu yi ndia.

15

¹ Yakan va taku maa yo ndian chìnuni va'a ìyo yi ña tindee yo ma ndian ta'an yo ña kùmani na ni'i na ma kua chìnuni va'a na, ta yüvi ña nànduku yo ja'a yo ma ña va'a kuenda uvanuu juuni maani yo. ² Ndisaa yo ìyo yi ña ja'a yo iin tiñu va'a kuenda na, ikan na kuàkua'nu va'a na ta chìnuni va'a ga na ma tu'un Ndioo. ³ Vati ni ma Cristu, na tüvi nī nanduku ra ja'a ra ma tiñu va'a kuenda juuni maa ra, ti java tiá va'a ña jāchinu ra ma ña kà'an yi nuu ma tutu Ley Ndioo, ta te'en kà'an yi: "Tandi'i ma ña kà'an na tu'un kini chataun, juuni chatai kōyo ma tu'un kini ndia", kàti yi. ⁴ Vati tandi'i ma ña chūndaa ña tāa nuu ma tutu Ndioo tatiempu, tāa na yi ña kùu yi kuenda ña jàna'a yi nuu yo naja kua ìyo yi ña koo yo viviini, ta naja kua ìyo yi ña ndakimani ma tu'un Ndioo yo kuenda ña na ni'i yo naja kua ìyo yi ña kuu yo ma ña va'a nuu Ndioo iti' nuu. ⁵ Ta juuni ma Ndioo ña jàna'a nuu yo naja kua koo vii yo, ta naja kua ìyo yi ña ndakimani yo na tindee ra yo ña na induku kuuni yo chi'in ta'an yo, cha'a' ña ndian kuà'an chata Cristu Jesuu kùu yo, ⁶ ikan ma ora cha ndō'iin ndisaa ndio yo chi'in anima yo ta tu'un kà'an yo, ni jaka'nu ndio yo ma Racha'nu Ndioo, ra kùu Tatá ma Racha'nu yo Jesu-cristu.

Kàtitu'un ndi tu'un cha'a' Jesuu nuu ma ndian yüvi judíu

⁷ Yakan va na ndakimani ndo chi'in ma ndian kùu ta'an ndo takua jā'a ma Cristu ña ndakimani ra ra chi'in ndo, ikan na ni'i ndo naja kua kuu jaka'nu ndo ma Racha'nu Ndioo. ⁸ Yu'u kàti ña, ora kīchi ma Cristu ña kīchi jākūu ra tiñu nuu ma ndian judíu, kuenda ña na jana'a ra ma tu'un ndaa Ndioo. Takan jā'a ra, ti takan ìyo yi ña jachinu ra ma tu'un ña chā'a ma Racha'nu Ndioo nuu ma ndra kùu ñivi yo ña chīyo taji'na. ⁹ Ta juuni kīchi jàna'a ma Cristu nuu ma ndian yüvi judíu ña, naja kua ìyo yi ña jaka'nu na ma Racha'nu Ndioo cha'a' ña kūnda'vini ra na. Vati ndava nda nuu ma tutu Ndioo te'en kà'an yi:

Cha'a' yakan kùu yi ña, yu'u ni jaka'nui ñun tañu ma ñivi yüvi judíu, ta ni katai yaa kuenda ña ni jaka'nui ñun nuu na.

Takan kà'an yi nuu ma tutu Ndioo.

¹⁰ Ta juuni ìyo inga nuu kà'an yi te'en ndia:

Na sii kuuni ndyo'o ndian yüvi judíu,

chi'in ma ndian kùu ñivi judíu ña kùu na ñivi Ndioo ndia,

kàti yi.

¹¹ Ta ìyo inga tuku nuu kà'an ma tutu Ndioo te'en:

Tandi'i ndyo'o ndian yüvi judíu,

ta nda ma nda ndian nikuuni ña ìyo ma ñuñivi, na jaka'nu na ra ndia,

ti ya'aga ka'nu kùu ma
Racha'nu,
kàti yi.

¹² Ta nda ma Isaíá te'en
kà'an ra nuu ma tutu Ndioo
ña tãa ra ndia:

Ni koo iin ra kùu tata ma ra
nàni Isaí,
vati rakan kùu ra ña vachi
ka'nda ra tiñu nuu ma
ñivi yüvi judíu.

Ta ndiakan endee ndàtu na
koo na chi'in ra.

Takan kãti ra.

¹³ Ta vitin kà'in chi'in ma
Racha'nu Ndioo ña kùu ra
iin ra ndisaa tiempu chà'a
ra ña ndàtu yo nuu yo. Ta
ndakain nuu ra ña na ja'a ra
ña na nduva'a sii kuuni ndo,
ta na koo vii ndo chi'in ta'an
ndo, cha'a' ña ndian chìnuni
ma tu'un ra kùu ndo, ikan na
keta ndo iti' nuu chi'in ma ña
ndatu ndo, ta juuni ja'a ra ña
nduva'a kua tu ndo chi'in ma
ndatu, ña jà'a ma Tati Íí ra
chi'in ndo ndia.

*Ndioo tãchi Paulu ña na
katitu'un ra tu'un Ndioo nuu
ndian yüvi judíu*

¹⁴ Yakan va ndyo'o yaní,
cha chã'a va'a ndioi kuenda
ña nduva'a va'a ndian kùu
ndo, ti ya'a ìyo chinituni
ndo kuenda ña jàkuninaa
ndo ma ndian kùu ta'an
ndo, ña chìnuni. ¹⁵ Va
taku nuu ma tutu i'ya, tà
uvi uni tu'uni chi'in tu'un
kachin va'a, kuenda ña koto
nãani ndo yi. Te'en jà'i yi
kuenda ma Racha'nu Ndioo,
vati maa ra kùu ra ña chà'a
ra ñamani ra nuí, ¹⁶ kuenda
ña na jàkui tiñu nuu Je-
sucristu tañu ma ñivi yüvi
judíu. Vati ma tiñu jà'i
kùu yi ña kàtitu'in ma tu'un
va'a Ndioo nuu ma ñivi yüvi

judíu. Ta ikan jan, ni
ku'va ndioi kuenda cha'a'
na nuu ma Racha'nu Ndioo,
takua kùu iin ña sòkó yo
ña chàta'ani ma Racha'nu,
ta na kuu na ndian íí ña jà'a
ma Tati Íí Ndioo ndia.

¹⁷ Ta cha'a' ma ña va'a
kùu ma ña jã'a Jesucristu
kuendai, ya'a chisii, ti jàkui
tiñu nuu ma Racha'nu
Ndioo. ¹⁸ Vati yu'u, tüvi ni
katitu'in ma ña tüvi nī nde'i,
ti ma ña ni katitu'in kùu ma
ña jã'a Cristu chi'in. Ta tu'un
ikan ni kà'in ma nuu ndian
yüvi judíu ndanu ni kuuni
ma nuu chakunui, kuenda
ña na kicha'a na jachi'in na
tu'un Ndioo, ora taso'o na ña
kà'in, ta nde'e na ma tiñu jà'i
ndia. ¹⁹ Vati chi'in ndatu ña
jàna'a ma seña, ta chi'in tiñu
íí ña jà'a ma Tati Íí Ndioo,
kua ikan jà'i yi. Ta takan
kūu yi ña, kīcha'i kàtitu'in
ma tu'un va'a Ndioo nuu ma
ñivi ñuu Jerusalén i'ya, naja
kua kùu jàkakú Ndioo ma
anima na. Ta ndava nda
nini ka'nu ma nda ma yu'u
ñuu ìyo ma ñu'u' Ilírico,
chàkunui kàtitu'in yi ndia.
²⁰ Yakan va yu'u, nduva'a
jànini ña kàtitu'in ma tu'un
ña jàkakú anima yo maaaa
nuu takã'an nakoto na ma
tu'un Cristu, ti tüvi kùuní
katitu'in yi ma nuu cha
yã'a ma ndian kùu meru
yo ña cha kàtitu'un ndra
yi, ta kīcha'a ndra jàkanaa
ndra ma ndian chìnuni tu'un
Cristu. ²¹ Vati tiã va'a ña jà'i
yi takua kà'an yi te'en nuu
ma tutu Ndioo:

Ma ndian takã'an kuii koto
ma tu'un ra;

ndiakan kùu ma ndian ni koto yi.

Ta ma ndian takä'an kuii kuni ma tu'un ra;

ndiakan kùu ma ndian ni kutunini yi,

kàti ma tutu Ndioo.

Paulu kàtitu'un ra naja kua ni ku'un ra ñuu Roma

²² Ta cha'a' ma tiñu jà'i i'ya kùu yi ña, vaji kùuni ku'in kunde'i ndo ma nuu iyo ndo, va nī kuu yi. ²³ Va

takua ma vitin cha jāchinu ndioi ma tiñu jà'i ma iti' ñu'u' ñuu i'ya. Yakan va

kùuni ndioi ku'in kunde'i ndo, ma takua chānini ja'i yi ma tatiempu niku. ²⁴ Nde'o

tu kùu ya'i kunde'i ndo ma ora ni ku'in ma ñuu España.

Ta ora cha yā'a ndē'i ndo ma iti' kuà'in, vaji tia tiempuni.

Tajan nde'o tu kùu tindee ndo yu'u ma tichi iti', ña na kuu chaa va'i tandi'i ma ñuu nuu kuà'in. ²⁵ Va ma vitin,

kuà'in ma ñuu Jerusalén, ti ndiso'i ma ndatiñu ña sōkó na, kuenda ma ñivi Ndioo ña

ndoyo ndakan. ²⁶ Vati ma ndian yūvi judíu, ña chìnuni ña iyo ma ñuu Macedonia

ta ñuu Acaya, nākaya ta'an na xu'un', kuenda ña tachi na yi nuu ndian nda'vi, ña

kùu ñivi Ndioo ña iyo ñuu Jerusalén. ²⁷ Vati iin ña va'a kùu ma ña jā'a ma

ndian yūvi judíu ikan, cha'a' ma ndian judíu ña iyo ñuu Jerusalén, va ma ña ndicha

kùu yi ña tàvi ma ndian yūvi judíu ikan nuu na, cha'a' ña nī'i na tu'un va'a Ndioo nuu

ndian judíu ikan. Yakan va töve ña ka'nu kùu yi kuenda

na tuva tia'vi ndiko na chi'in ndatiñu a xu'un' ña kùmani nuu ma ñivi. ²⁸ Ta ora cha

yā'a jāndondaa ndioi ma tiñu i'ya, ta jāya'a ndioi ma xu'un', nda'a' ma ndian ta'an

yo iyo ñuu Jerusalén. Tajan ni ku'un ndioi ma ñu'u' España, ta iti' ya'a kua'an

ma iti' tikan, ni ya'i kunde'e yatj ndo. ²⁹ Ta cha chito va'i ña, ma ora ni kunde'i ndo,

ni chai nuu ndo chi'in kua'a' tu'un va'a Cristu kuenda ña ni ka'in yi nuu ndo, ikan na

ja'í ra ndisaa yo chi'in yi.

³⁰ Yakan va ndyo'o yanj, ndava nda chi'in sivi Racha'nu yo Jesucristu, ta

ndava nda chi'in ma Tati Í Ndioo ña ya'a kùuni ra nde'e ra ndo, jànini ndo

ña kuta'an ndo chi'in, jin töve iyo yatin ndo ora ndè'i tundo'o ña kà'an ndo nuu

Ndioo cha'i. ³¹ Na ndakan ndo nuu ma Racha'nu Ndioo, ña na jakakú ra yu'u nda'a'

ma ndian tüvi chìnuni tu'un Cristu ña iyo ma iti' ñu'u' Judea. Ta juuni na ndakan

ndo nuu ra, cha'a' ma ndatiñu ndiso'i ña na ja'a ra ña na ki'in va'a ma ndian

kùu ñivi Ndioo, ña iyo ma ñuu Jerusalén kuenda yi ndia. ³² Vati tu Ndioo kùuni

ra, kùu tindee ra yu'u, ikan na sii kuunj. Ta kùu nindei ita'vi ma ora ni kunde'i ndo

nuu iyo ndo. ³³ Ta juuni ma Racha'nu Ndioo, ra jà'a ña na koo va'a yo, na koo ra

chi'in ndo. Ta takan na kuu yi. Amén.

16

Paulu tàchi ra saludu nuu

ma ndian chìnuni ña nàkoto ra

¹ Yu'u, kàtitu'in nuu ndo kuenda ma ñata'an yo ña ya'a chìnuni ña nàni Febe. Vati yakan nduva'a tìndean ma ñivi chìnuni ña iyo kuenda ma veñu'u ñuu Cencia. ² Na ki'in va'a ndo kuenda ña chi'in sivi ma Racha'nu, takua iyo yi ña ja'a ndo, cha'a' ña kùu ndo ñivi Ndioo. Ta juuni na tindee ndo ña chi'in tandi'i ma ña kumani nuan, ti nduva'a cha tìndean kua'a' ñivi, ta nda mai ndia.

³ Ta na ku'va ndo saludu kuendai nuu ma ña'a nàni Priscila, ta nuu ma ra iian, ra nàni Aquila, ti merui kùu vi chi'in ma tiñu Cristu Jesuu ndia. ⁴ Vati maa vi kùu vi ña chā'a vi vi ña na nde'e vi tundo'o cha'i, ikan na kakú. Ta na yúvi uvaa yu'uni chà'a ma ta'vindioo nuu vi, vati ndava nda tandi'i ma ndian chìnuni ña tūvi kùu judíu chà'a yi ndia. ⁵ Ta juuni na ku'va ndo saludu kuendai nuu ma ndian chìnuni, ña kùti'vi ta'an ma ve'e vi. Ta na ku'va ndo saludu nuu ma ra yani ña ya'a kùunì nde'i ña nàni Epeneto. Vati rakan kùu ma ra nunuu ña chìnuni ma tu'un Cristu ma iti' ñu'u' Acaya. ⁶ Ta juuni na ku'va ndo saludu nuu ma ña'a nàni Ndiya, ti ya'aga jàtiñu ña kuenda ndo ndia. ⁷ Ta na ku'va ndo saludu nuu ma ndra merui Andrónico, ta Junias, ndra chündii indukuni chi'in ma tichi vekaa, ti ndrakan ya'a ka'nu ma ña ja'a ndra kuenda ma Racha'nu Tatá yo, ta ndra ya'a iñu'u tañu tandi'i ma

ndra tatun Cristu kùu ndra. Ta ji'naga ndrakan, chìnuni ma tu'un Cristu kua yu'u.

⁸ Ta juuni na ku'va ndo saludu nuu ma ra nàni Amplia, ra kùu iin ra yani, cha'a' ña chìnuni ra tu'un Racha'nu chito'o yo Cristu ndia. ⁹ Ta na ku'va ndo saludu nuu ma ra nàni Urbanu, ra kùu meru yo chi'in ma tiñu Cristu; ta na ku'va ndo saludu nuu ma ra yani nàni Estaquis, ra ya'a kùunì nde'i ndia. ¹⁰ Ta na ku'va ndo saludu nuu ma ra nàni Apeles, ra ndè'e yo ña ndicha ña chìnuni va'a ra ma tu'un Cristu. Ta juuni na ku'va ndo saludu nuu ma ndian kùu ñivi ma ra nàni Aristóbulu ndia. ¹¹ Ta na ku'va ndo saludu nuu ma ra ñui ña nàni Herodión, ta nuu ma ndian kùu ñivi ma ra nàni Narcisu, ndian chìnuni tu'un ma Racha'nu. ¹² Ta juuni na ku'va ndo saludu nuu ma ña nàni Trifena, ta Trifosa, ti ñivi jàtiñu kuenda ma Racha'nu Tatá yo kùu vi ndia. Ta na tachi ndo saludu nuu ma ña ta'an yo ña nàni Pérsida, ña nduva'a jàtiñu kuenda ma Racha'nu. ¹³ Ta na ku'va ndo saludu ma ra nàni Rufu, ra kachin ma Racha'nu kuenda ra, ta nuu ma ma'á ra ña kùan takua kùu iin ma'á kuendai ndia. ¹⁴ Na ku'va ndo saludu nuu ma ra nàni Asíncrito, ta Flegonte, ta Hermas, ta Patrobas, ta Hermes, ta nda nuu tandi'i inga ndian chìnuni ña ka'iin chi'in ndra. ¹⁵ Ta na ku'va ndo saludu nuu ma ra nàni Filólogo, ta nuu ma ña nàni Julia, ta nuu ma ra nàni

Nereo, ta nuu ma ña ta'an ra, ta nuu ma ra nàni Olimpás, ta nda nuu tandi'i ma ndian kùu yani yo ña chìnuni ña ka'iin chi'in na ndia.

¹⁶ Ta na kaña'a ndo chi'in ta'ii'iin ta'an ndo ña chìnuni, ta kunumi ndo na. Ta tandi'i ma ndian chìnuni tu'un Cristu, tàchi na saludu nuu ndo ndia.

¹⁷ Ndyo'o yani, yu'u jàninì ña na ja'a ndo kuenda nuu ndo chi'in ma ndian kùuni tavani'i siin ndo chi'in ma tu'un ña siin kàa kua ma tu'un Ndioo ña kùtu'va ndo. Na kundachiyò ndo xiin na.

¹⁸ Vati yüvi tiñu nuu ma Racha'nu yo Jesucristu kùu ma ña jà'a na, ti ma ña jà'a na ikan kùu ma ña kùuni maa na ja'a na. Ta chi'in ma tu'un ña ya'a vita kà'an na, ta chi'in ma tu'un vii ña kà'an na, jànda'viña'a na ma ñivi vita anima. ¹⁹ Ta ndisaa ma ñivi cha chito va'a na, ña ndyo'o chìnuni va'a ndo ma tu'un Ndioo. Ta cha'a' yakan kùu yi ña ya'a chisij cha'a' ndo. Vati yu'u kùunì ña na koo tu'va ma chinituni ndo, ta ja'a ndo ma ña va'a, ta yüvi ma ña tüvi va'a. ²⁰ Ta ma Racha'nu Ndioo, ra chà'a ña na koo vii anima yo, ta numini tava ra ma ndatu kui'na, ta jakanaa ra yi, ikan na tüva ja'a yi ni'iin nakuyi chata ndo. Ta ma Racha'nu yo Jesuu, na ku'va ra ma ñamani ra nuu ndo.

²¹ Ta ma ra nàni Timoteu, ra kùu merui chi'in ma tiñu jà'i, juuni tàchi ra saludu nuu ndo chi'in ma ra nàni,

Luciu, Jasón, ta Sosípater, ndra kùu ñivi mai.

²² Ta nda yu'u ra nàni Terciu ña tàa ma tutu vali i'ya ña kà'an Paulu, juuni tàchi saludu nuu ndo ña na kumi ma Racha'nu ndo ndia.

²³ Ta juuni tàchi ma ra nàni Gayu saludu nuu ndo. Ta rakan chà'a ra kàvai ma nuu iyo ra. Ta juuni ma ikan chà'a ra kùti'vi ma ñivi chìnuni. Ta juuni tàchi ma ra nàni Latu ma saludu nuu ndo chi'in ma ra tesoreru ma ñuu i'ya, ta chi'in ma ra yani yo ña nàni Cuartu ma nuu ndo ndia.

²⁴ Ta ma Racha'nu yo Jesucristu, na ja'ii ra ndisaa ndo. Ta takan na kuu yi. Amén.

Ma tu'un nuu ndi'inia ña kà'an Paulu ña jàka'nu ra Ndioo

²⁵ Ta na jaka'nu yo ma Racha'nu Ndioo, ra ja'a ña na koo ndaa yo, takua kà'an ma tu'un va'a ra ña kàtitu'in nuu ndo cha'a' ma Racha'nu Jesucristu. Vati ma tu'un ña chīyo xe'e chi'in ma Racha'nu Ndioo, takani cha iyo yi ma chi'in ra nda antea ña jätuvi ra ma ñuñivi niku.

²⁶ Va vitin ma tu'un ikan cha jākoto ma Racha'nu Ndioo yi yo, cha'a' ma tutu Ndioo ña tãa ma ndra kà'an kuenda ra, ña kà'an indukuni takua kùuni ma Racha'nu Ndioo, ra endee iyo ndito. Yakan va ma tu'un xe'e ña iyo chi'in ma Racha'nu Ndioo i'ya niku, cha chitakuati yi tandi'i nuñu'u' ñuñivi, kuenda ña na chinuni na yi, ta jachi'in na yi.

²⁷ Ta ma Racha'nu Ndioo,
ra uvanuu ña ìyo ra
ya'a ch̀to ña k̄'an, na
jaka'nu yo ra nani kivi, ta
ndisaa tiempu, kuenda ma
Racha'nu Jesucristu. Ta
takan na kuu yi. Amén.

Ma tutu nunuu ña tãa racha'nu Paulu kuenda ñivi chìnuni ña iyó ñuu Corintu

*Paulu tãa ra tutu i'ya
kuenda ndian chìnuni tu'un
Cristu ña iyó Ñuu Corintu*

1 Yu'u Paulu, ra kãchin Ndioo ña na kui iin tatun ma Racha'nu Jesucristu, ti takan kùuni maa ra ña na ja'i. Yakan va yu'u chi'in ra yanio Sóstenes, ² tãa ndi tutu i'ya kuenda ndisaa ndyo'o ndian chìnuni ña iyó ñuu Corintu, ti maa ndo kùu ma ndian kùu ñivi Ndioo cha'a' ña ndãkuu ndo ndian í jà'a ra. Ta takan kùu ña kãchin Ndioo ndo ña na kuu ndo ndian í kuenda ra, indukuni takua jà'a ra chi'in tandi'i nuu ndian chìnuni tu'un ra ña iyó nda nuu ni kùuni. Vati ma Racha'nu Jesucristu kùu ra ña chà'nda ra tiñu nuu yo chi'in nuu ndisaa ndiakan ndia. ³ Ta Ndioo ra kùu Tatá yo chi'in ma Racha'nu Jesucristu ra kùu chito'o yo, na koso ra ma ñamani ra chata ndo, ta na ja'a ra ña na koo vii ndo chi'in ra ndia.

*Racha'nu Cristu chà'a ra
mamaa ña va'a nuu ma ndian
kùu ñivi ra*

⁴ Nani kivi ora chà'i ta'vindioo nuu ma Racha'nu Ndioo kuenda ndo, ti cha'a' ña iyó ndo kuenda Jesucristu kùu yi ña nì'i ndo ma ñamani Ndioo.

⁵ Ta cha'a' ña ndõ'iin ndo chi'in Cristu kùu yi ña chã'a ma Racha'nu Ndioo ndatu ra nuu ndo, ikan na koo va'a ma chinituni ndo, ta kàtitu'un kachin ndo ma tu'un ra ndia. ⁶ Vati ma tu'un ña kàtitu'in nuu ndo cha'a' Cristu, cha iyó yi ma tichi anima ndo, ta vitin juu yi kùu ma ña jàna'a yi nuu ndo. ⁷ Ta cha'a' ña'a kùu yi ña tũvi kumani nuu ndo ma ña va'a nì'i ndo nuu Ndioo ora ndàtu va'a ndo, nda kati chaa ma kivi ña ni kichaa ndiko ma Racha'nu Jesucristu. ⁸ Vati maa ma Racha'nu Ndioo ni jakuenda va'a ra ndo endeeni, nda kati ni chaa ma kivi ña ni kichaa ndiko ra, ikan na tũvi ka'an ma ñivi chata ndo ma ora ni kichaa ra. ⁹ Vati taku ma Racha'nu Ndioo iin ra ndicha kùu ra ña jàchinu ra ma tu'un kà'an ra, ti maa ra kùu ra ña kàti ra ña na ndo'iin yo chi'in ma se'e ra Jesucristu, ra kùu chito'o yo.

*Na vã'a kesiin ndo iti'
Ndioo tuva ndicha ña ñivi
chìnuni kùu ndo*

¹⁰ Ndyo'o yani, chi'in sivi Racha'nu yo Jesucristu chikain ñamani nuu ndo ña na jando'iin tu'un ndo chi'in ta'an ndo, ikan na tũva kanita'an yu'u ndo chi'in na. Yakan va na koo vii ndo, ta induku kuuni ndo chi'in na ndia. ¹¹ Kà'in takan chi'in ndo ndyo'o yani, vati chitói tu'un yu'u ma ndian kùu ñivi ma ra nàni Cloé ña ya'a kànita'an yu'u ndo chi'in ma ñivi ta'an ndo ña chìnuni tu'un Cristu. ¹² Ta chi'in ma tu'un ña chĩni ikan, kùuni katitu'in nuu ndo ña iyó

ma ndian iyo tañu ndo ña siin siin chànini, ta te'en kà'an na: "Ndyu'u, kùu ndi kuenda Paulu", kàti na. Ta iyo inga ndo ña kà'an: "Ndyu'u kùu ndi kuenda ma ra nàni Apolo", kàti ndo. Ta iyo inga ndo ña kà'an: "Ndyu'u kùu ma ndian iyo kuenda Petu'." Ta iyo inga ndo ña kà'an: "Ndyu'u kùu ndi kuenda Cristu", kàti ndo. ¹³ ¿A chànini ndo ña uvi nuu Cristu kùu ra?, kùuni ndo. Ta, ¿a chànini ndo ña yu'u kùu ma ra chí'í nuu kruu cha'a' ma kuati ndo?, kùuni ndo. ¿A chànini ndo ña chí'in sivi Paulu kùu yi ña kùnduta ndo?, kùuni ndo. Va na yüvi takan kùu yi. ¹⁴ Ta cha'a' yakan kùu yi ña yu'u chà'i ta'vindioo nuu ma Racha'nu Ndioo, ña tüvi nī jakundutai nī'iin ndo, ti uvanuu ma ndian jakundutai kùu ma ra nàni Crispo, ta ra nàni Gayu. ¹⁵ Va'ani ña töve kua'a' ndo jakundutai, ti koto ka'an ndo ña chí'in sivi kùu yi ña jakundutai ñivi. ¹⁶ Ta juuni chàku'unj ña jakundutai ñivi iyo ve'e ma ra nàni Estéfana ndia, va na tüva chàku'unj tuva iyo inga ndo ña jakundutai. ¹⁷ Vati Cristu tüvi nī tachi ra yu'u ña na jakundutai ñivi, ti tachi ra yu'u ña na katitu'in tu'un ra nuu ndo. Yakan va na yüvi tu'un ña kèe tichi chinituni mai kùu ma ña kà'in chí'in ndo, titu takan kùu yi, tajan kùuni yi ka'an yi ña na tüvi nda kuenda kùu yi ña chí'í ma Jesucristu nuu kruu

cha'a' ma kuatio, tuva takan chànini ndo.

Va'aga ña chànini Cristu kua chànini ma ñivi iyo ñuñivi

¹⁸ Kua'a' ma ñivi iyo kuati ña kuà'an iti' andaya', chànini na ña: chíto nda kuenda kùu yi ña chí'í ma Cristu nuu kruu cha'a' ma kuatio, chànini na. Va kuenda maa yo ña kùu yo ndian chìnuni tu'un ra, cha chíto va'a yo ña ni kakú yo, ti ndatu Ndioo kùu yi. ¹⁹ Ta cha'a' yakan kùu yi ña te'en kà'an yi nuu ma tutu Ndioo: Ta ni jandi'j ma chinituni ma ndian chíto ña kà'an, kùuni na.

Ta takan naa ndi'i ma ña chànini na jà'i.

Takan kàti Ndioo.

²⁰ Va vitin tüva ndakutiñu ma tu'un kà'an ma ndra ya'a chíto ña kà'an. Ta juuni na tüva ndakutiñu ma tu'un jàna'a ma ndra matru nuu ma ñivi, ta ni ma ndra kànita'an yu'u cha'a' ma ña iyo ñuñivi i'ya ndia, ti ma Racha'nu Ndioo cha jà'a ra ma tu'un na ña kùu yi iin ña tüvi ndakutiñu. ²¹ Vati ma Racha'nu Ndioo iyo kua'a' ma chinituni ra, vati ma ñivi iyo ñuñivi i'ya chí'in ma chinituni maa na, na töve kuu kuta'an na ma kua kuu koo nakoto na ma Ndioo. Va ma ndian chìnuni ma tu'un ña kàtitu'un ndi cha'a' ra, ndiakan kùu ma ndian chà'a ra ña na nakoto na ra, ti kùuni ra jakakú ra na, vaji kuenda inga na, ma tu'un ña kàtitu'un ndi töve nda kuenda yi, chànini na.

22 Takua vitin ma ndian judíu, endee chikan na ña na ja'a Ndioo ndatu ka'nu ña na nde'e na. Ta ma ndian yüvi judíu ya'aga chàta'ani na taso'o na ma tu'un ndian iyo chinituni ña iyo ma ñuñivi i'ya ndia. 23 Va taku ndyu'u, kàtitu'un ndi naja kua chī'í Racha'nu Cristu nuu kruu. Yakan va cha'a' ma tu'un kà'an ndi i'ya kùu yi ña ya'a xaani ma ndian judíu kuni na yi, ta nda ma ndian yüvi judíu, ndè'e na ndyu'u, ti ma tu'un kà'an ndi tüvi nda kuàtiñu yi, kùuni na. 24 Va taku ma ndian cha kāchin Ndioo, jin kùu na ndian judíu, a ndian yüvi judíu, va induku chito na ña Cristu kùu ma ndatu ma Racha'nu Ndioo, ta chinituni ra ndia. 25 Vati iyo ndian chànini ña cha'a' ña ya'a ndava xini Ndioo kùu yi ña jà'a ra takan, kùuni na. ¿A tüvi chito na ña ma Racha'nu Ndioo kùu ma ra iyoga chinituni kua ma ñivi ñuñivi? Ta iyo inga ndian chànini ña ma Racha'nu Ndioo na tüvi ñandee ra, kùuni na, va na tüvi chà'a na kuenda ña rakan kùu ma ra iyoga ñandee kua ndisaa ma ndian iyo nuñu'u' ñuñivi i'ya. 26 Ndyo'o yani, yu'u kùuni ña na ku'va ndo kuenda ña vaji tiani ndo kùu ma ndian iyo chinituni tañu ndian chìnuni, takua kà'an ma ñivi ñuñivi, va maa ma Racha'nu Ndioo kùu ma ra kāchin ndo, vaji takan kùu ndo. Ta juuni na tüva kuu vaji kà'an na ña tiani ndo kùu ma ndian

ndiso tiñu ka'nu, ta tiani ndo kùu ma ndian vāchi tañu ma ndian kuika ndia. 27 Ta cha'a' ña kà'an na takan kùu yi ña kāchin ma Racha'nu Ndioo ndyo'o ña kùu ndo ma ñivi ñuñivi ña tüvi iyo kua'a' chinituni, kuenda ma ndian ya'a chito ña kà'an, ta kukanuu na nde'e na ndo, ta juuni kāchin ra ndyo'o ña kùu ndo ndian tüvi kua'a' ñandee, ikan na jakukanuu ndo ma ndian ya'a iyo ñandee ña iyo ñuñivi i'ya. 28 Ta cha'a' yakan kùu yi ña kāchin ma Racha'nu Ndioo ma ndian nda'vi, chī'in ma ndian tüvi ndakutiñu kuenda ña na januu na ma ndian ya'a chito ña kà'an. 29 Ta takan kùu yi ña nī'in yo na kùu jatayi maa yo yo nuu ma Racha'nu Ndioo. 30 Vati maa ra kùu ra ña jāndo'iin ra ndo chī'in ma Racha'nu Jesucristu ña na kuu ndo ñivi ra. Ta juuni ma Racha'nu Ndioo ikan, kùu ra ña chā'a ra chinituni ra kuenda yo, ta jāndaku ra yo ña kùu yo ndian ndaa ta íi kuenda ma Racha'nu Jesucristu, ti maa ra kùu ra ña jānaa ra kuati yo niku. 31 Takan kùu ta cha'a' yakan kùu yi ña ma tutu Ndioo te'en kà'an yi: "Tu iyo nda yo kùunio jaka'nu yo iin nakuyi, va'aga ña na jaka'nu yo ma Racha'nu", kàti yi.

2

Kàtitu'un Paulu naja kua chī'í Cristu nuu kruu

¹ Ndyo'o yani, ora chā'in cha kàtitu'in ma tu'un

ndaa ña ìyo xe'e chi'in ma Racha'nu Ndioo nuu ndo, tüvi nī ka'in yi chi'in tu'un nduva'a va'a kà'an, ta ni chi'in ma tu'un kà'an ma ndra ya'a chito ña kà'an nuu ndo ndia. ² Vati ma ora chiyoi chi'in ndo, tüvi nī nakaninī cha'a' inga ma tu'un kuenda ña kätitu'in yi nuu ndo, ti ma tu'un kätitu'in nuu ndo, kùu mamaa ma tu'un ña kà'an cha'a' ma Racha'nu Jesu-cristu takua kùu naja kua chī'í ra nuu kruu. ³ Yakan va ma ora chāi nuu ìyo ndo, ndava ndayui jà'a ña ya'a ndasi, ti tüvi ìyo kua'a' ñandei ma ora ikan. ⁴ Ta ma ora kätitu'in ma tu'un cha'a' Jesuu nuu ndo tüvi nī kuuni jandomanī ndo chi'in ma tu'un kà'an ma ndra ya'a chito ña kà'an, ta ni chi'in tu'un nduva'a va'a kà'an, vati tiá va'a ña jandomanī ndo chi'in ñandee ma Tati Í Ndioo, ta chi'in ma ndatu ma Racha'nu Ndioo ndia. ⁵ Takan jāna'i nuu ndo ti kùnū ña na chinuni va'a ndo, cha'a' ma ndatu ña ìyo chi'in Ndioo, ta tüvi cha'a' ma tu'un kà'an ma ndra chito ña kà'an ña ìyo ma ñuñivi i'yani.

Ma Tati Í ma Racha'nu Ndioo chà'a yi ña na nakoto yo ra

⁶ Va taku kuenda ma ndian cha tīn va'a ma tu'un Ndioo, nuu ndiakan va chiniñu'u ndi kätitu'un ndi ma tu'un vii ña ìyo tichi chinituni va'a ña chà'a ma Ndioo nuu ndi chi'in na. Va siin kaa ma tu'un kà'an ma ndra chito ña kà'an, chi'in ma tu'un

kà'an ma ndra kumitiñu, kua ma tu'un kà'an ndyu'u. Vati ndyu'u siin kua chānini ndi, va ni keta iin kivi ña ndisaa ndiakan ni jandi'i ra nuu na. ⁷ Takan kätitu'un ndi nuu ndo, ti ma Racha'nu Ndioo, ndicha va'a ña ìyo iin tu'un xe'e ña chito ra, nda antea ña jātuvi ra ma ñuñivi i'ya. Va ma tu'un ikan tüvi nī cha'a ra ña na koto nī'iin ñivi yi niku, vaji ma ña kùuni ra kuenda yo cha'a yi ña na kuu yo ndian ka'nu takua kùu ra ma nuu ìyo ra. ⁸ Yakan va ma tu'un i'ya kùu yi ña tüvi nī kutunini ma ndra kumitiñu, ña ìyo ma ñuñivi i'ya yi. Ti tu ndicha ña kütunini ndra ma ña kùuni yi ka'an yi, na tüvi ìyo yi ña ka'ni ndra ma Racha'nu nuu kruu niku, ra nduva'a kuii ka'nu. ⁹ Ta cha'a' yakan kùu yi ña, te'en kà'an yi nuu ma tutu Ndioo:

Kuenda ma ndian kùuni na nde'e na ma Racha'nu Ndioo,

cha ìyo tu'va iin ña ka'nu kuenda na jà'a ra,

Ta yakan nī'iin ñivi takā'an nde'e na yi, ta ni ña takā'an taso'o na yi,

ta takā'an nakanini na yi ndia, ti iin ña ya'a ka'nu kùu yi kuenda na.

¹⁰ Va ma tu'un xe'e i'ya, kùu yi ña chā'a ma Racha'nu Ndioo ña na jakoto ma Tati Í ra yi ndi, ti ma Tati Í ikan, kùu yi ña chito yi tandi'i ma tu'un ña chānini ra, ta nda ma tu'un ya'a indii xe'e ña ìyo tichi anima ra ndia.

¹¹ Ta nĩ'iin na kũu koto na naja kua chànini inga ñivi, ti ta'ii'in na chĩto maa na naja kua chànini na. Yakan va indukuni takan kũu yi chi'in ma Racha'nu Ndioo, ti uvaa ma Tati Í ra kũu ma ra chĩto va'a naja kua chànini ra ndia. ¹² Va taku maa ndi, ti tũvi nĩ tiin ndi ma kua chànini ma ñivi ñũñivi i'ya, vati tiin ndi ma kua kà'an ma Tati Í ña vachi kuenda Ndioo, kuenda ña na kutunini ndi naja kua kũu ma ñamani Ndioo ña chā'a saani ra nuu ndi. ¹³ Takan kātitu'un ndi nuu ndo, ti kua ikan jāna'a ma Tati Í Ndioo nuu ndi. Vati na yũvi ma tu'un vachi tichi chinituni maani ndi kũu yi ña kātitu'un ndi yi nuu ndo ndia. Yakan va kua ikan kũu yi ña kātitu'un ndi ma tu'un ña jāna'a ma Tati Í Ndioo nuu ndi, ikan na kuu nakoto kachin va'a ga ndo ma Racha'nu Ndioo.

¹⁴ Ti ma ndian takā'an nakoto na ma Racha'nu Ndioo, na tũvi chĩto na naja kua iyo ma Tati Í ra, ta na kũu kutunini na yi, ti kũu yi takua kũu iin ndian tivi xini kuenda na, vati ma Tati Í Ndioo tũvi iyo yi chi'in na. ¹⁵ Va taku ma ndian iyo ma Tati Í Ndioo chi'in, ndiakan kũu kutunini na tandi'i yi, ta ma ndian töve ma Tati Í chi'in, ndiakan töve kũu ki'in na kuenda ma ndian iyo ma Tati Í Ndioo chi'in, ti na kũu kutunini na yi. ¹⁶ Ta cha'a' yakan kũu yi ña te'en kà'an yi nuu ma tutu Ndioo: Nĩ'iin ñivi tũvi chĩto na naja kua chànini ma

Racha'nu Ndioo,
ta nĩ'iin ñivi tũvi nĩ jana'a
nuu ra ndia.
Vaji takan kũu yi va maa
yo chànini yo takua chànini
Cristu, ti iyo ma Tati Í Ndioo
chi'in yo.

3

*Paulu jàkuu ra tiñu
kuenda ma Racha'nu Ndioo*

¹ Ndyo'o yani, ora chiyo
chi'in ndo ta kātitu'in ma
tu'un Ndioo nuu ndo, nĩ kuu
katitu'un kachin yi, takua
iyo yi ña kātitu'in yi nuu ma
ndian iyo Tati Í Ndioo chi'in,
ti maaaa ña jà'a ma ñivi
ñũñivini kũu ma ña jà'a ndo.
Ta kumaniga chinituni ndo,
ti jà'a ndo takua jà'a ma ndi-
akuati ña iyo kuenda Cristu
ñā kumani chinituni, kua
ikan jà'a ndo. ² Takan kũu
yakan va chi'in maaaa tu'un
ta'ani kātitu'in yi nuu ndo, ti
na kũu ja'a ndo kutunini ndo
ma tu'un ña kātitu'in nuu
ma ndian chĩnuni va'a, vati
jà'a ndo takua jà'a ma ndi-
akuati ña ya'a ndava xini, ti
kumaniga koto ndo ma tu'un
ka'nuga. Ta nda ma vitin,
juuni takā'an kuu ja'a ndo yi
ndia. ³ Ta töve tandikun va'a
ndo ma iti' Tati Í Ndioo, vati
tava juuni jà'aga ndo takua
jà'a ma ndian iyo ñũñivi
ñā kànita'an yu'u na chi'in
ta'an na, ta tixin ndo nde'e
ndo ta'an ndo. Ndicha kui
ñā induku kũu ndo takua
kũu ndian iyo ma ñũñivini.
⁴ Vati taku ma ora kà'an ndo
ña: "Ndian jākua'a chi'in
Pauluni kũu ndyu'u", kati
ndo. Ta iyo inga ndo ña

kà'an te'en ndia: "Ndian jàkua'a chi'in Apoloni kùu ndyu'u", kàti ndo. Ndisaa ma ña kà'an ndo takan töve va'a yi, ti kùu yi takua kà'an ma ñivi iyo ñuñivini.

⁵ ¿A tükuii chà'a ndo kuenda ña ni yu'u Paulu, ta ni Apolo, tüvi iyo yi ña jaka'nu ndo ndi?, ti ndra jàkuu tiñu Cristuni kùu ndi. Ta cha'a' ndyu'u kùu yi ña chìnuni ndo tu'un ma Racha'nu. Yakan va ta'ii'iin ndi jàtiñu va'a ndi chi'in ma tiñu chā'a ra nuu ndi. ⁶ Taku ma tu'un Ndioo kùu yi takua kùu ma chiti tàchio. Yakan va ma tiñu jà'a ndi kùu yi ña: Yu'u kùu ma ra chàkin yava tu'un ikan ma tichi anima ndo, ta ma ra merui ra nàni Apolo, rakan kùu ma ra chōso cha'a' yi. Va ma Racha'nu Ndioo, kùu ma ra jakua'nu yi ma tichi anima ndo. ⁷ Yakan va ni ma ndra tàchi, ta ni ma ndra chōso cha'a' yi, na tüvi ka'nu nduva'a kuii kùu ndra kuenda Ndioo, ti yüvi tiñu ka'nu kùu ma ña jà'a ndra kuenda ra. Vati uvanuu Ndioo kùu ra ña ya'a iyo kuenda ra, ti rakan kùu ra jàkua'nu ra ma yava ña chàkin ndra. ⁸ Vati taku ma ndra tàchi, chi'in ma ndra chōso cha'a' yi, indukuni kùu ma tiñu jà'a ndra kuenda ma Racha'nu Ndioo, vaji tiá iti' nuu ni ku'va ra ya'vi nuu ta'ii'iin ndra cha'a' ña naja kua jàtiñu ndra ma tiñu ra. ⁹ Yakan va, maa ndi kùu ndi ña jàtiñu ndi kuenda ma Racha'nu Ndioo, ta maa ndo kùu ndo takua kùu ma ñu'u'

nuu tachio ña kùu chito'o ra yi, ta kùu ndo takua kùu ma iin ve'e ña ja kīcha'a ra jàva'a ra ndia.

¹⁰ Yakan va ma Ndioo chā'a ra tiñu nui ña kùu yi ña yu'u kùu ma ra kātitu'un ma tu'un Ndioo nuu ndo, ta kùu takua kùu ma ra nunuu já kīcha'a jàva'a cha'a ma ve'e, va vitin cha iyo inga tuku ma ndra chaa ña kàtitu'un yi nuu ndo. Ta ndrakan iyo yi ña ja'a va'a ndra kuenda nuu ndra chi'in ma tiñu jà'a ndra siki ma ve'e ña jàva'a ndra. ¹¹ Vati ma cha'a' ve'e ikan kùu yi ma Jesucristu. Ta ni'iin yo na kùu java'a yo inga tuku yi ma nuu cha kūva'a yi. ¹² Ta siki ma cha'a ve'e ikan, kùu ja'a yo ma tiñu va'a, a tiñu ña tüvi va'a, vati kùu ja'a yo yi chi'in oro, chi'in plata, a chi'in yuu tacha ndia. Ta juuni kùu ja'a yo siki yi chi'in ita, chi'in yutun, a chi'in tiama itu ndia. ¹³ Ta ikan jan, ni keta ndio ma kivi ña ni kichi ndio ma Racha'nu Cristu, ña vāchi jàkutuni ra ma kuati yo. Ta ma kivi ikan ni jana'a yi iin ku'va nuu yo tu va'a a vā'a' kùu ma tiñu ña jà'a ta'ii'iin yo. Takan ni ja'a ra takua jà'a yo ora ti'o ma ñu'ú ve'e ña jàkuva'a yi chi'in ma ndatiñu ña ti'o chi'in yi nde'o a kayu yi a töve. ¹⁴ Ta tu iyo nda yo jà'a ma tiñu va'a ña tüvi ni kayu jà'a ma ñu'ú ikan, ni ni'o ya'vi yo. ¹⁵ Ta tu iyo tiñu jà'a yo ña kāyu yi cha'a' ña tüvi va'a jà'a yo ma tiñu ikan, ni janaa ndi'i ma

Racha'nu nuu yi, vaji maa ndra kùu kundee ndra kakú ndra nuu ma ñu'ú vaji janda kaan ni'ni nia ndra.

¹⁶ ¿A tüvi chító ndo ña maa ndo kùu ma veñu'u Ndioo, cha'a' ña iyo ma Tati Í ra chi'in ndo? ¹⁷ Ta tu iyo nda yo jàndi'i nuu ma veñu'u Ndioo, juuni Ndioo ni jandi'i ra nuu ma ndian jandi'i nuu yi ndia, ti ma veñu'u Ndioo ya'a í yi, ta ma veñu'u ikan kùu maa yo.

¹⁸ Ta juuni koto kü'va ndo ña janda'viña'a inga ñivi ndo chi'in ma tu'un kà'an na, ti tu iyo nda ndyo'o chànini ña ya'a chito ndo ña kà'an ndo nuu ma ñivi iyo ñuñivi i'ya, kùuni ndo. Tiá va'a ña na jaña ndo ma kua chànini ndo, ikan na ni'i ndo ma chinituni va'a ña iyo chi'in ma Racha'nu Ndioo kuenda ndo. ¹⁹ Vati ma tu'un iyo tichi chinituni ma ndian chító ña kà'an, na tüvi nda kuenda yi kuenda Ndioo. Vati nuu ma tutu Ndioo te'en kà'an yi cha'a' ndiakan: "Ma ndian kà'an ña ya'a iyo chinituni na, kùuni na, juuni maa na ni koyo na tichi ma trampa kini ña jà'a ña chànini na ña chító na", kàti yi. ²⁰ Ta juuni iyo inga tuku nuu kà'an yi te'en nuu ma tutu Ndioo ndia: "Racha'nu Ndioo kùu ra ña chító va'a ra ña ndisaa tu'un iyo tichi chinituni ma ndian chító ña kà'an, na tüvi nda kuàtiñu yi kuenda ra", kà'an ma tu'un Ndioo. ²¹ Yakan va, n'i'in ndo tüvi iyo yi ña jatayi ndo ndo cha'a' ña jàchi'in ndo ma tu'un kà'an ma ñivi

ñuñivini. Vati ndisaa ma ña iyo ma nuñu'u' ñuñivi i'ya, kuenda ndo kùu yi: ²² taku yu'u Paulu chi'in Apolo, chi'in Petu' ndia, iyo ndi kuenda na katitu'un ndi tu'un ma Racha'nu nuu ndo. Ta nda ma nuñu'u' ñuñivi i'ya, juuni ña'a ndo kùu yi, na tüva kùu vaji ndian cha chī'í, a ndian ndito, va nda vitin ta iti' nuu, ndisaa yi kùu yi kuenda maa ndo, ²³ ti ndyo'o kùu ndo kuenda Cristu, ta Cristu kùu ra kuenda ma Racha'nu Ndioo.

4

Paulu kàtitu'un ra naja kua iyo yi ña kuiso ma ndra kùu tatun Jesucristu tiñu

¹ Takan kùu yakan va cha chító va'a ma ñivi naja kua jàkuu ndi tiñu kuenda Cristu, ta naja kua jàkuiso ra tiñu ndi ña na katitu'un ndi ma tu'un xe'e ña indii anima Ndioo chi'in kua'a' va'a ñivi ndia. ² Yakan va ndisaa ndyu'u ña ndiso tiñu ña kùu tatun Cristu, iyo yi ña ja'a ndi ña jachinu ndi ma tiñu takua kùuni ma Cristu ja'a ndi. ³ Ti taku yu'u Paulu, na tükuii nakaninì cha'a' ña tìsokuati ndo yu'u, a ma ndra kumitiñu ña iyo nuñu'u' ñuñivi i'ya, vaji tu mai tìsokuati chata juuni mai, töve nda kuenda kùu yi tu takan jà'i ndia. ⁴ Yakan va töve chà'i kuenda ña tu iyo ma ña töve va'a jà'i. Ta na yüvi cha'a' ña chànini taken, ña tüvi kùuni yi ka'an yi ña ma ña jà'i kùu yi ña va'a. Va uvanuu ma Racha'nu Ndioo

kùu ra ña kùu jakutunini ma ña jà'i, a ña va'a a ña töve va'a kùu yi. ⁵ Ta koto tìsokuati ndo ndi antea ña kichaa ma Cristu, tiá va'a ña na kuation ndo ña na jana'a maa ma Racha'nu yi ora ni kichi ra. Vati maa ra kùu ra ña ni kati ra ma ña ndaa, ta ma tu'un xe'e ña chànini yo ndia. Ta ikan jan ni ku'va ndio ma Racha'nu Ndioo ma ya'vi yo, ta takan tiñu'u ra yo tuva ma tiñu jà'a yo va'a yi a tüvi.

⁶ Yakan va ndyo'o yani, ndisaa ma tu'un ña ja kätitu'in i'ya ña va'a maa ndo kùu yi, takua kùu iin ña kà'an yi cha'a' juuni mai, ta cha'a' ra nàni Apolo ndia. Kua ikan iyo yi ña kutu'va ndo koo ndo takua kà'an ma tutu Ndioo, ta tüvi kanduu ja'a ndo tiá takua kà'an ma tutu Ndioo. Ta koto jändotayi ndo ndo cha'a' nda ñivi nikuuni ñivi jàna'a nuu ndo, ta takan kà'an ndo chata ma inga ndian ta'an ndo. ⁷ Va na tüvi va'a jà'a ndo ña kà'an ndo ña ndian va'aga kùu iin ndian ta'an ndo kua inga ma ndian ta'an ndo. ¿A tüvi chito ndo ña ndisaa ma ña iyo chi'in ndo, maaa ña chā'a Ndioo nuu ndo kùu yi ña kà'an ndo takan? Ta tu ndicha ña takan kùu yi, ¿ta naja jàka'nu ndo ndo tuva ma ña nī'i ndo, töve iin ña kichi nda'a' juuni maa ndo kùu yi?

⁸ Ndyo'o chànini ndo ña cha iyo ndisaa ma ña chiniñu'u ndo, kùuni ndo, ta

chi'in ma ña kuika ndo ndia. Ta cha'a' yakan kùu yi ña na tüva chiniñu'u ndo ndyu'u, kùuni ndo. ¡Va na yüvi takan kùu yi!, ti tu ndicha ña takan kùu yi, tajan nda ndyu'u iyo yi ña koo va'a ndi chi'in ndo ma nuu chà'nda ndo tiñu ndia. ⁹ Ta cha'a' yakan kùu yi ña yu'u chànini ña ndisaa ndyu'u ndra kùu tatun Jesucristu, cha ndākoo ma Racha'nu Ndioo ndi ña na nde'e ndisaa ma ñu'u' ñuñivi ndi, taku nda ndian kùu ma ñivi, ta nda ma tati ña jàkuu tiñu nuu Ndioo ndia, ora chakan na ndyu'u takua kùu ma ndian jàkanaa ma kuati ndi, ta chūnaa na ndyu'u ña jànde'e na tundo'o nda kati ka'ni na ndi.

¹⁰ Yakan va cha'a' ña ya'a chiniuni ndi tu'un Cristu kùu yi ña kà'an ma ñivi ña ndian tivi xini kùu ndi, kati na. Ta ndyo'o kùu ndo ma ndian ya'a iyo chinituni, kati na. Ta juuni chànini na ña ndyo'o ya'a iyo ñandee ndo, ta ndyu'u tüvi. Ta juuni ya'a chàta'ani ma ñivi tiñu'u na ndo, ta ndyu'u java kà'an ndaani na chata ndi. ¹¹ Ta nda ma nda vitin, juuni ndo'o ga ndi tama', ti tüvi nī'i ndi ña kachi ndi, ta nātii ndi takuii, ta kùmani ja'ma ku'un ndi, ta ya'a jànde'e na tundo'o ndi, ta kùmani ve'e koo ndi ndia. ¹² Ta ya'aga cha chitatu ndi jà'a ña ya'a nī'i jàtiñu ndi chi'in nda'a' ndi. Ta ma ora kànduva'a ma ñivi ndi, ta ndyu'u kà'an yiviini ndi chi'in na. Ta ora jànde'e ma ñivi tundo'o ndi, ta ndyu'u jàndeeni ndi ndia.

13 Ta ora kà'an ma ñivi ña ndian kini kùu ndi, ta ndyu'u kà'an viviini ndi chí'in na. Takana kùu yakan va kùu ndi takua kùu ma ñuma ña kèe kuñu yo, a ma cha'an ña chàta ma ñivi, ta kua ikan jà'a na ma nda vitin ndia.

14 Ndyo'o yani, ndisaa ma tu'un ña kàtitu'in nuu ndo nuu ma tutu i'ya, tüvi kà'in yi kuenda ña na kukanuu ndo, vati kà'in yi kuenda ña jàkuninai ndo, ti ya'a kùunì nde'i ndo, takua kùunì nde'i iin ma ndian kùu se'e mai. 15 Yakan va vaji iyo kua'a' mii ndra matru ña jàna'a nuu ndo cha'a' ña naja kua iyo Cristu, va tüvi kùuni ndra nde'e ndra ndo, takua kùuni ma ndian kùu tatá ndo nde'e ra ndo. ¿A tüvi chà'a ndo kuenda ña yu'u kùu takua kùu ma iin tatá ndo cha'a' ña kàtitu'in ma tu'un Jesucristu ña kà'an naja kua kùu kakú ndo? 16 Yakan va chikain ñamani nuu ndo ña na ja'a ndo takua jà'i.

17 Ta cha'a' ña'a kùu yi ña tàchì ma ra nàni Timoteu, iin ra ya'a kùunì nde'i ña kùu takua kùu iin ra se'i cha'a' ña ya'a chìnuni ra ma tu'un ma Racha'nu. Yakan va, ra'ya kùu ra ña ni katitu'un ra nuu ndo naja kua jàtiñui kuenda Cristu Jesuu, ta naja kua jàna'i ma tu'un ma Racha'nu nuu ndisaa ma ndian chìnuni nuu kùti'vi na ma nini itì chàkunui. 18 Vati iyo ndian iyo tañu ndo ña cha kicha'a na jàtayi na na, ti chànini na ña na tüvi ni kunde'e ndikoi ndo inga cha'a', kùuni na. 19 Va

tu ma Racha'nu kùuni, tajan kùu ku'in kunde'i ndo ma nuu iyo ndo tiá numini ma kua chàniñi. Ta ikan jan ni nde'e ndioi ma ña ni ja'a ma ndian jàtayi. Ta na yüvi yakani, ti nda ma ña ni ka'an na ni nde'i ta juuni ni nde'i tu ndicha ña a iyo ma ndatu Ndioo chí'in na a töve ndicha, ndia. 20 Ti tu ndicha ña chà'a na ña na ka'nda Ndioo tiñu nuu na, tüvi iyo yi ña ka'an na yi chí'in tu'un yu'u mani na, ti iyo yi ña jana'a na ma ña jà'a na chí'in ndatu ña chā'a Ndioo nuu na. 21 Yakan va naja kua chànini ndo, ¿a iyo yi ña jande'i tundo'o ndo ma ora ni chai?, kùuni ndo. ¿A tiá va'a ña na vii na nde'i ndo, ta kuunì nde'i ndo?, kùuni ndo.

5

Paulu kàtitu'un ra naja kua iyo yi ña koo ma ndian kini xini chí'in ma ndian kùu ta'an na

1 Ta yu'u chitu'in ña iyo iin ra iyo tañu ndyo'o ndian chìnuni ña ndàka ra juuni ma ma'á ka'nu ra, ta yakan ti iin kuati ya'a ka'nu kùu yi ña ni ma ndian tüvi chìnuni, tüvi jà'a na takan ndia. 2 Yakan va na tüvi va'a jà'a ndo ña jàndaku tayi ndo ndo cha'a' ma kuati ña jà'a ra, tiá va'a ña na nda'vi kùuni ndo, ta tavani'i ndo ra ma nuu jàka'nu ra Ndioo chí'in ndo. 3 Ndicha va'a ti tüvi iyoi chí'in ndo, va iyoi chí'in ndo chí'in chini-tunì. Ta chí'in ma chinitunì cha tìsokuatì ma ra jà'a ña

kini ikan, va na yüvi cha'a' ña tüvi iyoi chi'in ndo, ta kùuni ndo ja'a ndo ma ña tüvi va'a, vati na ja'a ndo ma ña va'a takua jà'a ndo yi ma ora iyoi chi'in ndo.

⁴ Yakan va na kuti'vita'an ndo chi'in sivi ma Racha'nu yo Jesucristu, ta ma ikan yu'u ni koi chi'in ndo chi'in chinitunji, ta juuni ni koo ma ndatu ma Racha'nu Jesucristu chi'in ndo ndia. ⁵ Ta ikan jan ma ra jà'a ndio ma kuati ikan, ni ti'i ndio ndo ra nda'a' ma Satanaa, kuenda ña na jande'e ji'nán' tundo'o ra, ikan na ndakoo ra ma kuati jà'a ra, ta kuu jakakú ma Racha'nu Jesucristu ra ma ora ni kichaa ndiko ra.

⁶ Yakan va na tüvi va'a jà'a ndo ña jàtayi ndo ndo, chi'in ma kuati jà'a ra. ¿A tükuii chà'a ndo kuenda ña iyo iin tu'un kà'an ña chi'in ita'vini ma yuchan iya, kùu janandaa yi ma yuchan paan?, kàti yi. ⁷ Yakan va na tavani'i ndo ma yuchan iya chiya kini ña iyo ma tañu ndo, ikan na ndakuu ii ndo, ti maa ndo kùu ndo takua kùu ma paan chaa ña chàcho ma kivi viko pakua ña tüvi kì'vi yuchan iya tichi, ti Cristu kùu ra takua kùu ma mvechala ña chàcho ma viko pakua, ti sòkó ra ra, ta chí'í ra cha'a' ma kuati yo. ⁸ Takan kùu yakan va na sii kuuni yo kuenda ma Racha'nu Ndioo, ta jaka'nu va'a yo ma viko pakua, ti tüva kuu yo takua kùu ma yuchan iya cha'nu, ti tüva endeeni ja'a yo kuati chi'in

ma ñivi. Va vitin cha kùu yo takua kùu ma paan chaa ña tüvi kì'vi yuchan iya tichi, ti cha jà'a yo mamaa ña va'a, ta ndicha.

⁹ Ta nuu ma inga tutu ña tächj nuu ndo niku, kà'an yi ña, na tüva iyo yi ña kuta'an ndo chi'in ma ndra tondo ña kì'vi chi'in ñivi ña'a yüvi ñasi'i ndra, ta ñivi ña'a tondo ña kì'vi chi'in ndra'ii yüvi ii vi ndia. ¹⁰ Va ma tu'un ña já kätitu'in nuu ndo tüvi kùuni yi ka'an yi ña na jachiyo ndi'i ndo nuu ndisaa ma ndian töve chìnuni jà'a kuati ña iyo ma ñuñivi i'ya. Va taku nuu ma ndra kì'vi chi'in ñivi ña'a ña yüvi ñasi'i ndra, a ñivi ña'a ña kì'vi chi'in ndra'ii ña yüvi ii vi, a ndian kùuni nde'e ndatiñu inga ñivi, a ndian su'u, a ndian jaka'nu ma ndioo yutun ii. Vati tu ndicha ña iyo yi ña kesiin ndo nuu ma ndian jà'a ma kuati i'ya, na kùu koo ndo ma ñuñivi i'ya, ti ndanikuni iyo ma ndian jà'a takan. ¹¹ Ta ma ña kùunji kätitu'in nuu ndo, kùu yi ña, na ndö'iin ga ndo chi'in ma ndian kà'an ña ndian chìnuni kùu na, tuva juuni jà'aga na takua jà'a ma ndian tüvi chìnuni. Vati ma kuati jà'a ma ñivi ña'a, a ndra'ii, kùu yi ña kì'vi ndra chi'in ñivi ña'a yüvi ñasi'i ndra, ta ñivi ña'a chi'in ndra'ii yüvi ii vi ndia. Juuni ma ndiakan kùu na ña kùuni na nde'e na ma ndatiñu inga ñivi, ta jaka'nu na ma ndioo yutun ii, ta vata na, ta chí'i na ndixi, ta su'u na ndia. Yakan va chi'in ma

ndian ta'an yo ña chìnuni ña jà'a takan, na ndò'iinga ndo chi'in na, ni ña kachi ndo chi'in na. ¹² Takan kàti yu'u, ti taku maa yo ña kùu yo ndian chìnuni tu'un Cristu, na tüvi tiñu ndiso yo kùu yi ña jàkutuni yo ma kuati ma ndian tüvi chìnuni. ¹³ Vati maa ma Racha'nu Ndioo kùu ma ra iyo yi ña tisokuati ra na. Va taku maa ndo iyo yi ña tisokuati ndo ma ndian chìnuni ña iyo tañu ndo, ta cha'a' ña'a kùu yi ña iyo yi ña tavani'i ndo ma rakan ña jà'a kuati ña iyo tañu ndo.

6

Nuu kà'an Paulu ña töve va'a taan ma ndian chìnuni tu'un Cristu kuati chata ta'an na nuu ma ndra kumitiñu

¹ Tuva kànita'an yu'u ndo chi'in juuni ma ñivi ta'an ndo ña chìnuni, koto kù'un ndo kujakutunini ndo ma kuati ikan nuu ma ndra kumitiñu, tuva yüvi ndra kumitiñu ña chìnuni tu'un Ndioo kùu ndra. Va'aga ña na nanduku ndo ma ndra yanio ña chìnuni ña na jakutunini ndra ma kuati ikan. ² ¿A tüvi chito ndo ña juuni maa ndyo'o ndian kùu ndian chìnuni, ni ku'va Ndioo ña na jakutunini ndo ma kuati iyo chi'in ma ñivi iyo ñuñivi i'ya tiá iti' nuu?, ña jà'a ndo takan. Yakan va tu takan ni ja'a ndo ma tiá iti' nuu, tajan kùuni yi ka'an yi ña juuni takan iyo yi ña jandondaa ndo ma kuati vali ña jà'a ma ndian ta'an ndo ña chìnuni tiempu vitin ndia. ³ ¿A tüvi chito ndo ña

ndisaa maa yo chìnuni, kùu tisokuati yo, nda ma ndian kùu tati ña jàkuu tiñu nuu Ndioo, tuva tüvi va'a jà'a yi ndia? Ta cha'a' yakan kùu yi ña juuni kùu ja'a yo jandondaa yo, nda ma kuati iyo chi'in ma ñivi iyo ñuñivi i'ya ndia. ⁴ Tatu takan jà'a ndo, tajan kùuni yi ka'an yi ña na tüvi va'a jà'a ndo ña chiniñu'u ndo, ña na jandondaa ma ndra kumitiñu ma kuati ndo, tuva yüvi ndra chìnuni kùu ndra. ⁵ Takan kà'in chi'in ndo, ikan na koo ta'an tukanuu nuu ndo. ¿A nñiin ma ndra kùu yanio iyo ndatu, a chini-tuni ndra ña kuu jandondaa na ma kuati jà'a ndo?, ña jà'a ndo takan, kùuni ndo. ⁶ Vati ndyo'o ndian chìnuni töve va'a jà'a ndo ora kànita'an ndo chi'in juuni ma ndian chìnuni ta'an ndo, va kiniga kùu yi kuenda ndo ora kuàti'i ndo ma kuati ikan nuu ma ndra kumitiñu na jandondaa ndra yi, ta ndrakan yüvi ndra chìnuni kùu ndra ndia.

⁷ Ta cha'a' ña tüvi iyo va'a ndo chi'in ma ndian kùu ta'an ndo ña chìnuni. Cha'a' yakan kùu yi ña töve koo vii ndo chi'in na takua kùuni Ndioo. Va'aga ña na jandeeni ndo ma kuati ja'a na chata ndo chi'in ma ndian kùu ta'an ndo, ta ku'va ndo ña na su'u maa na nuu ndo. ⁸ Va tava maa ndo na tüvi jà'a ndo takan, ti java vi'a maa ndo kùu ma ndian jà'a kuati, ti su'u ndo nuu ma ndian kùu ta'an ndo.

⁹ ¿A tüvi chà'a ndo kuenda

ña ma ndian jà'a ma kuati kua takan, na tüvi ni ni'i na nuu koo na chi'in Ndioo nuu chà'nda ra tiñu? Yakan va koto kü'va ndo ña jànda'viña'a juuni ma meru ndo ndo. Vati taku ma ndra'ii ña kì'vi chi'in ma ñivi ña'a yüvi ñasi'i ndra, ta ma ñivi ña'a ña kì'vi chi'in ma ndra'ii yüvi ii vi, ta chi'in ma ndian jàka'nu ma ndioo yutun ii, ta chi'in ma ndra si'i, ¹⁰ ta ni ma ndra su'u, ni ma ndian kùuni nde'e ndatiñu inga ñivi, ni ma ndian chini jà'a ndixi, ni ma ndian chàta'ani ka'an tu'un vata, ta ni ma ndian chàta'ani janda'viña'a; ndisaa ndiakan na tüvi ni ni'i na nuu koo na chi'in Ndioo nuu chà'nda ra tiñu. ¹¹ Nda ndyo'o ndian chinuni vitin, juuni takan jà'a ndo niku, va tava ma vitin cha ndàkuu ii anima ndo jà'a ma Ndioo, ta cha jàndandoo ra ndo, ta jàndondaa ra ndo ndia, chi'in sivi ma Racha'nu yo Jesucristu, ta chi'in ma Tati Ií ra, cha'a' ña cha ndō'iin ndo chi'in ra.

Ïyo yi ña kumi va'a yo ma kuñu yo cha jà'ii ma Racha'nu Ndioo yi

¹² Chīnitu'in ña ñyo iin ndo ña kà'an te'en: "Kùu ja'a yo nda ña nikuuni ti cha ñyo va'a yo jà'a Ndioo", kàti ndo. Ndicha ña takan kùu yi, va na yüvi ndisaa yi kùu ma ña va'a kuenda yo. Ta takan kùu yi, va juuni ñyo yi ña ja'a yo kuenda yo chi'in ma ña ja'a yo, koto jànda'viña'a yi yo ndia. ¹³ Ta juuni ñyo inga

tuku tu'un ña kà'an te'en ndia: "Ma ndayu ña chàchi yo ña kuà'an tichi yo iin ña va'a kùu yi kuenda yo, ta ma tichi yo iin ña va'a kùu yi kuenda ma ndayu." Ta vaji takan kùu yi, va ma Ndioo ni jandi'i ra nuu ma ndayu chi'in ma tichio, vati ma kuñu yo töve ñyo yi ña chàtiñu yo yi kuenda ña na kì'vi yo chi'in nda ndian ni kuuni, ti ma kuñu yo kùu yi kuenda ña jàka'nu yi ma Racha'nu Ndioo, ta ñyo ra kuenda ña kumi ra ma kuñu yo. ¹⁴ Yakan va tava cha chito va'a ndo ña ma Racha'nu Ndioo, jànataku ra ma Racha'nu, juuni kua ikan ñyo yi ña koto ndo ña ma Racha'nu Ndioo ni janataku ra yo chi'in ma ndatu ra ndia.

¹⁵ ¿A tüvi chà'a ndo kuenda ña ma kuñu ta'ii'iiñ ndyo'o ndian chinuni, juuni kùu yi kuenda ma kuñu Cristu ndia? Ta yu'u, ¿a va'a tu kà'in chi'in ndo ña na ndakoo ndo ma iti' Cristu, ta kì'vi ndo ja'a ndo ma ña kini chi'in ma ña tondo?, kùuni ndo. ¡Na vä'a' yi! ¹⁶ ¿A tükuii chà'a ndo kuenda ña ma ora ndō'iin iin ra'ii chi'in iin ña tondo, ninduvi vi ndàkuu vi iin kuñuni? Vati ndava nda nuu ma tutu Ndioo te'en kà'an yi: "Ninduvi vi ni ndakuu vi iin kuñuni", kàti yi. ¹⁷ Yakan va tu ndyo'o cha ndō'iin ndo chi'in ma Racha'nu Ndioo, juuni kùuni yi ka'an yi ña, iin kuñuni kùu ndo chi'in ma Racha'nu Ndioo ndia, ti cha ndō'iin ma anima ndo

chi'in ra.

¹⁸ Yakan va na jaña ndo ña ki'vi ndo chi'in ma nda ndian ni kùuni, takua ki'vi ndo chi'in ma ñivi ña'a tondo a ma ndian yüvi ñasi'i ndo. Vati ma ndian jà'a takan, iin kuati ka'nu kùu yi kuenda juuni ma kuñu na. ¹⁹ ¿A tükuii chà'a ndo kuenda ña ma kuñu ndo kùu yi takua kùu ma veñu'u ka'nu nuu iyo ma Tati Í Ndioo ña chā'a ma Racha'nu Ndioo nuu ndo? Vati na tüvi chà'nda maa ndo tiñu nuu ndo cha'a' ma kuñu ndo. ²⁰ Ti ma Racha'nu Ndioo kùu ra ña chā'a ra ña na koo ma Tati Í ra chi'in ndo, cha'a' ña ya'aga ya'vi tia'vi ma Cristu ora chi'í ra cha'a' ndo. Ta cha'a' yakan kùu yi ña iyo yi ña jaka'nu ndo Ndioo cha'a' ndisaa ma tiñu va'a ña jà'a ndo chi'in ma kuñu ndo, vati kuenda maa ra kùu ndo vitin.

7

Paulu kàtitu'un ra naja kua iyo yi ña tànda'a ma ñivi

¹ Vitin va ni ya'i katitu'un ndikoi nuu ndo naja kua kùuni ndo ndakatu'un ndo nui nuu ma tutu tachi ndo. Ndicha ti va'aga kùu yi kuenda ma ndra'ii ña tu tüvi koo ñasi'i ndra. ² Va ma kuati kùu yi ña ma ndra'ii kì'vi ndra chi'in ma ñivi ña'a tondo, ta cha'a' yakan kùu yi ña va'aga ña na koo ma ñasi'i maa ndra, ta ma ñivi ña'a, va'aga ña na koo ma ii vi ndia. Ta takan töve kì'vi na tichi kuati chi'in inga ñivi. ³ Yakan va taku ma ndra'ii, iyo yi ña ku'va ndra

ma ña kùuni ma ñasi'i ndra, ta ma ñivi ña'a kùu ñasi'i ndra, iyo yi ña ku'va vi ma ña kùuni ma ii vi ndia. ⁴ Vati ma ñivi ña'a, na kùu ka'nda maa vi tiñu nuu vi cha'a' ma kuñu vi, ti kuenda ma ii vi kùu yi. Ta ni ma ndra'ii na kùu ka'nda maa ndra tiñu nuu ndra cha'a' ma kuñu ndra, ti kuenda ma ñasi'i ndra kùu yi ndia. ⁵ Yakan va koto kati ndo ña na kùu kusu ndo chi'in ma ñasi'i ndo, ta ni ndyo'o ñivi ña'a juuni koto kati ndo takan chi'in ma ii ndo ndia. Kùu ka'an ndo takan, va tu cha jando'iin tu'un ji'na ndo ña ni ja'a ndo takan kuenda ma uvi uni kivini kuenda ña ki'vi ndo ka'an ndo chi'in ndisaa tu'un ndaa kuenda Ndioo. Va ma ora cha yā'a, tajan iyo yi ña ndo'iin ndiko ndo chi'in ma ñasi'i ndo. Takan iyo yi ña ja'a ndo, ti koto ki'vi ma kui'na ma tichi kuñu ndo, ta kùuni ndo ki'vi ndo chi'in nda ndian nikuuni ndia.

⁶ Ndisaa ma tu'un kà'in i'ya, kùu yi kuenda ña chundayu'i ndo, ta tüvi kà'in chi'in ndo ña na ja'a ndo yi tuva tüvi kùuni ndo ja'a ndo yi ndia. ⁷ Yu'u, kùuni ña ndisaa ndo na koo ma'iin ndo takua iyo yu'u ña tüvi iyo ñasi'i, va chitoi ña töve takan ni kuu yi, ti siin siin kùu ma ñamani ña chà'a ma Ndioo nuu ta'ii'in yo.

⁸ Ta juuni kùuni ña na va'aga ña na tànda'a ma ndra yoko, ta juuni töve tànda'a ndiko ma ñivi ña'a ña kindoo nda'vi ndia, ikan na koo na takua iyo yu'u, kùuni. ⁹ Va tu kúndee ndo,

tiá va'a ña na tanda'a ndo, koto kùuni ndo ki'vi ndo chi'in nda ndian nikuuni, yakan ti iin kuati ka'nu kùu yi.

¹⁰ Va yu'u kà'in chi'in ndo, ña yöve tu'un mai kùu ma ña kà'in, ti tu'un Ndioo kùu yi, ña ma nda ndian nikuuni ña cha tãnda'a, na tüvi iyo yi ña ndakoo ndo ma ta'an ndo. ¹¹ Ta tu ndàkoo vi ma ii vi, va'aga ña na ndakimani ta'an vi ta ndo'iin ndiko vi chi'in ndra. Ta tu kùuni vi, tajan va'aga ña na kindoo nda'vi maa vi ta tüva koo ma ii vi ndia. Ta juuni takan kùu yi chi'in ma ndra'ii ña na tüvi iyo yi ña ndakoo ndra ma ñasi'i ndra ndia.

¹² Ta vitin va ni ka'an ndioi nuu inga tuku ndo cha'a' ña chàninì mai, ta yüvi tu'un chà'a ma Racha'nu nui kùu yi, ña tu iin ra yani yo ña chìnuni, ta ma ñasi'i ra iin ña tüvi chìnuni kùu ña, juuni na kùu ndakoo ra ña, tuva cha chã'a ña tu'un nuu ra ña kùu kundaka ra ña vaji iin ra chìnuni kùu ra. ¹³ Ta tu iin ña chìnuni, ndaka ña iin ra tüvi chìnuni, indukuni na töve va'a ndàkoo ña ra, tuva cha chã'a ra tu'un nuu ña, ña kùu kundaka ra ña vaji iin ña chìnuni kùu ña ndia. ¹⁴ Takan kàtì chi'in ndo, vati tu iin ña chìnuni ndàka ña iin ra tüvi chìnuni, ni ndakuu í ra jà'a ma Racha'nu, cha'a' ña ndo'iin ra chi'in ma ña chìnuni. Ta tu iin ña tüvi chìnuni ndaka ña iin ra chìnuni, juuni ni ndakuu í ña, cha'a' ña ndàka ña ma ra chìnuni ndia. Yakan va ma ora ni

koo ndio ma se'e vi, juuni ni jandaku í ma Racha'nu Ndioo ma se'e vi, vaji kùu na se'e ma ndian töve chìnuni. ¹⁵ Va tu iin ra tüvi chìnuni ya'a janini ra ña kùuni ra ndakoo ra ma ña kùu ñasi'i ra ña chìnuni, na ku'va ña ña na kee ra ku'un ra. Ta indukuni kùu yi tuva iin ña tüvi chìnuni ya'a jànini ña, ña kùuni ña ndakoo ña ra, na ku'va ra ña na kee ña ku'un ña ndia. Tu takan ta'an chi'in ma ndian tanda'a ndian chìnuni, töve janini na ña koo na chi'in ma ndian tanda'a chi'in na endeeni. Vati Ndioo kãchin ra ndo kuenda ra, ti kùuni ra ña na koo vii ndo chi'in ta'an ndo. ¹⁶ Yakan va taku ndyo'o ñivi ña'a ña chìnuni, takan iyo yi ña koo vii ndo chi'in ma ndra kùu ii ndo ña tüvi chìnuni, ti tüvi chito ndo tuva kùu jakakú ndo ra, cha'a' ña kùu ndo ñivi ña'a chìnuni. Ta juuni takan iyo yi ña koo vii ma ndra chìnuni chi'in ma ñasi'i ndra ña tüvi chìnuni, ti tüvi chito ndo tuva kùu jakakú ndo ña cha'a' ña kùu ndo ma ndra chìnuni.

¹⁷ Yakan va na tüva kùu, jin ndian tanda'a kùu ndo a töve, va iyo yi ña koo vii ndo naja kua kùuni ma Racha'nu ña koo ndo, ta naja kua kùu ndo ma ora kãchin ra ndo. Tandì'i ma tu'un i'ya, kàtitu'in yi nuu ma ndian chìnuni ta nuu ñuu kuà'in, ikan na jachi'in na yi. ¹⁸ Ta tu iyo nda yo kùu ndra'ii ña kãchin Ndioo ña cha tã'nda ma ñii nuu ika, koto jà'ani ndra ña ndra yövi ta'nda ñii

nuu ika kùu ndra. Ta tu iyo nda yo kâchin Ndioo ña takâ'an ta'nda ma ñii nuu ika, na tüvi iyo yi ña jakuuni ndra ja'a ndra yi tuva tüvi chàta'ani ndra ja'a ndra yi ndia. ¹⁹ Vati taku kuenda Ndioo, na tüva kuu tuva ta'nda ma ñii nuu ika yo a tüvi, ti ma ña kùuni ra kuu yi ña na jachi'in yo ma ña kâ'an ra. ²⁰ Yakan va ta'ii'in yo iyo yi ña ndoo yo koo yo takua kùu yo ma ora kâchin Ndioo yo. ²¹ Vati tu kùu ndo ma ndian kùu musu ña tüvi ni'i ma ya'vi, ma ora kâchin ma Racha'nu Ndioo ndo, na nâkanini ndo cha'a' yi, vati tu chaa iin tiempu ña kuu kee nuna ndo, na nanduku ndo iti' va'a tiá ja'a ndo yi. ²² Vati taku maa yo kâchin ma Racha'nu Ndioo yo ora kùu yo musu ma inga na niku, va ma vitin kùu yo ndian chàkuu nuna kuenda ra ña jâkakú ra yo nuu ma kuati jâ'a yo. Ta indukuni kua ikan kùu yi chi'in maa yo tüvi kùu musu na niku, ta vitin kâchin ra yo kuenda ña na ndakuu yo ndian kùu musu ma Racha'nu Cristu. ²³ Ti ma Racha'nu Ndioo, ya'aga ya'vi tia'vi ra cha'a' ndo, ta cha'a' yakan kùu yi ña kùuni ra ña na kuu ndo musu ra, ta tüvi ku'va ndo ndo kuenda ña kùu ndo musu ma ñivi ñuñivi. ²⁴ Yakan va ndyo'o yani ndian chìnuni, yu'u chàninì ña na ndoo yo koo yo takua kùu yo ma ora kâchin ma Racha'nu Ndioo yo kuenda ra.

²⁵ Va taku kuenda ma

ndian takâ'an tanda'a, na tüvi iyo ni'in tu'un ña kâ'in kuenda ma Racha'nu nuu na, va juuni kùu katitu'in ma kua chàninì kuenda na, cha'a' ña kùu iin ra iyo tundeeni va'a chi'in Ndioo, ti kùnda'vini ra yu'u. ²⁶ Yakan va yu'u katì ña va'aga ña na ndoo yo koo yo takua kùu yo ma ora kâchin ma Racha'nu Ndioo yo, cha'a' ña ndetiñu ña iyo yo ma tiempu i'ya ma vitin. ²⁷ Yakan va ndyo'o yani ndian cha iyo ñasi'i ndo, va'aga ña na nânduku ndo naja kua ndakoo ndo ña. Ta tu ndra tüvi ñasi'i, va'aga ña, na tãnda'a ndo ndia. ²⁸ Ndicha ti na yüvi kuati kùu yi tuva tãnda'a ndo, ta juuni na yüvi kuati kùu yi tuva tãnda'a ma ñivi ña'a ndia. Va ma tiempu ya'a ndetiñu ni kuu yi tiá iti' nuu, ta ma ndian tãnda'a ni nde'e na tundo'o ma ñuñivi i'ya. Ta cha'a' yakan kùu yi ña kâ'in chi'in ndo ña na tãnda'a ndo, ti tüvi kùunì nde'e ndo ma tundo'o ikan.

²⁹ Yakan va ndyo'o yani ma ña kùunì ka'in chi'in ndo kùu yi ña tiania tiempu kùu yi ña kìndoo yo koo yo ma ñuñivi i'ya. Yakan va nda ma kivi i'ya ta iti' nuu, taku ndyo'o, ndra cha tãnda'a, na tüvi iyo yi ña ya'a nakanini ndo cha'a' vi. ³⁰ Ta juuni taku ma yo ya'a nda'vi kùuni, na sii kuuni na takua kùu ndian sii kùuni, ta ma ndian sii kùuni ta ndiakan na kùuni na kua ndian ya'a nda'vi kùuni. Ta maa yo jàta ndatiñu, na tüvi iyo yi

ña ya'a sii kuuni ndo cha'a' ma ndatiñu na ndia. ³¹ Ta indukuni takan kùu yi, chi'in maa yo nànduku naja kua koo va'a yo iti' nuu, vati na tüvi iyo yi ña ya'a nakanini yo cha'a' yi, ti ma ñuñivi ña iyo yo i'ya, chani chaa ma tiempu ña ni naa yi ndia.

³² Takani kà'in chi'in ndo, ti na tüva kuunji ña nakanini ndo cha'a' ma ña iyo ma ñuñivi i'ya. Vati taku ma ndra tüvi nī tanda'a, ndrakan chītu'un ndra cha'a' tiñu ma Racha'nu, ta naja kua kùu jakuu ndra ma ña kùuni ra ndia. ³³ Va tu ma ndra cha tanda'a kùu ndo, tajan ikan nakanini ndio ndo cha'a' ña naja kua kùu nani'i ndo ma kua koo va'a ndo ma ñuñivi i'ya, ta cha'a' ña naja kua ja'a ndo ta kindoo va'a ndo chi'in ma ñasi'i ndo. ³⁴ Yakan va iyo uvi nuu ma kua chànini ra. Ta juuni kua ikan kùu yi chi'in ma ñivi ña'a ña kindoo nda'vi, ta ma ñivi ña'a ña tüvi nī tanda'a, ti vikan endee chītu'un vi cha'a' ma ña kùuni ma Racha'nu, ta cha'a' ña naja kua kùu koo ii vi chi'in kuñu vi, ña jàka'nu vi ra chi'in ndisaa anima vi. Va taku ma ñivi ña'a ña cha tanda'a, ti vikan nàkanini vi cha'a' ña naja kua kùu ja'a vi ta nani'i vi naja kua koo va'a vi ma ñuñivi i'ya, ta naja kùu ja'a vi kuenda ña na kindoo va'a vi chi'in ma ndra kùu ii vi ndia. ³⁵ Vati chi'in ma tu'un kà'in nuu ndo i'ya, na tüvi kà'in yi kuenda ña jàninij ndo, vati kà'in yi nuu ndo, ti chītoi ña iin ña va'a

kùu yi kuenda ña na nani'i ndo naja kua koo koo ndo ndian iñu'u, ta naja kùu tiin va'a ndo ma iti' kuà'an ma Racha'nu, ta töve nàkanini ndo jakesiin ndo ndo ma iti' ra.

³⁶ Va tu iyo yo chànini ña va'aga ña na koo ii ma ñivi ña'a se'e ndo, ti cha kua kuyatin ma kuiya ña koo ii vi, va'aga ña na koo maa ma ii vi tuva takan chànini ndo. Vati yüvi kuati kùu yi tu tanda'a vi. ³⁷ Va tu iyo yo chànini va'a chi'in ndisaa anima ndo ña na kindoo ma'iin ma ña'a se'e ndo, juuni ña va'aga kùu yi tu töve tanda'a ña ndia. ³⁸ Yakan va iin ña va'a kùu yi tuva chà'a ndo ma se'e si'í ndo ña tanda'a vi, va iin ña va'aga kùu yi tuva na kù'va ndo vi ña tanda'a vi ndia.

³⁹ Ta juuni taku ma ñivi ña'a ña cha tanda'a, na tüvi iyo yi ña ndakoo vi ma ndra kùu ii vi, ora juuni kùu ndra, ndra ndito, va tu ma ndra kùu ii vi cha chī'í ndra, tajan cha iyo va'a ndiko vi ña kùu koo ndiko ma inga ii vi tuva kùuni vi, va nda tuva kùu ndra, ndra chìnuni tu'un Ndioo. ⁴⁰ Va yu'u chànini ña va'aga kùu yi kuenda ña tuva na köoga inga ii vi. Takani chànini yu'u, vati kua ikan kùuni ma Tati Í Ndioo iyo chi'in.

8

Paulu kàtitu'un ra naja kua ja'a ma ñivi ña sokó na ña chàchi na kuenda ndioo yutun ña jà'a juuni maa na

1 Vitin va kùuni katitu'in nuu ndo naja kua ja'a ndo ña sòkó ndo ma ña chàchi ndo kuenda ma ndioo yutun. Ndicha va'a ña, ndisaa yo iyo chinituni kùunio cha'a' ma ña jaka'nu yo. Ta vaji takan kùu yi kuenda yo, iyo yi ña koto yo ña ma ña chító yo ja'a yi ña ya'a jandotayi yo yo. Ta ña'a töve tindee yi yo ña kua'nu ndisaa yo chí'in yi. Va tu kùuni yo nde'e yo ma ndian ta'an yo ta chà'a yo tundeeni nuu na, ni kua'nu va'a ndisaa yo. 2 Ta tu iyo nda ndyo'o chànini ndo ña ya'a iyo kua'a' chinituni ndo, kùuni ndo. Na tüvi ndicha tu takan chànini ndo, vati takä'an koo chinituni ndo kuenda ma tu'un ndaa, takua iyo yi ña koo yi. 3 Va Racha'nu Ndioo cha nàkoto va'a ra ndisaa ma ndian ya'a kùuni nde'e ra.

4 Ta cha'a' ña sòkó ndo ma ndayu chàchi ndo nuu ma ndioo yutun, chito va'a yo ña na tüvi ndioo ndicha kùu ma yutun ikan. Vati cha chító va'a yo ña uvanuu Ndioo kùu ra ña iyo ra, ta tüvi inga ra. 5 Ta vaji kàti ma ñivi ña iyo kua'a' nuu ndioo iti' ni kuuni a ma nuñu'u' ñuñivi i'ya a ma andivi, ta ndiakan chànini na ña iyo kua'a' nuu ndioo yo ta kua'a' nuu ra kùu chito'o yo. 6 Va taku maa yo, ti cha chà'a yo kuenda ña, uvanuu Tatá yo Ndioo kùu ra ña iyo. Vati ma Racha'nu Tatá yo kùu ra ma ra jätuvi ndisaa nakuyi, ta cha'a' yakan kùu yi ña iyo yo kuenda ra. Ta juuni uvanuu

chito'o yo iyo, rakan kùu ra ma Racha'nu Jesucristu. Ta cha'a' ra kùu yi ña iyo ndisaa nakuyi ma ñuñivi i'ya, ta cha'a rakan kùu yi ña ndito yo nda vitin.

7 Va na yüvi ndisaa yo ndian chìnuni chító yo ma tu'un i'ya. Vati tañu yo iyo ndian takani jàka'nu na ma ndioo yutun niku, ta nda vitin chànini na ña ma ndioo yutun ikan iin ña ndicha kùu yi. Yakan va ora chàchi na ma ndayu ña sòkó na kuenda yi. Ta tava ya'a vita ma anima na, yakan va jànda'viña'a yi na, ta chànini na ña jàndokini yi na ja'a ma ndayu ikan. 8 Va taku ma Racha'nu Ndioo, ti tüvi tì'i ra kuenda yo cha'a' ña chàchi yo ma ndayu ikan a tüvi. Vati na yüvi cha'a' ña chàchi yo ma ndayu ikan kùu yi ña ni ndakuu va'aga yo, a ni ndakuu kiniga yo tuva tüvi chàcho yi ndia. 9 Va iyo yi ña ja'a ndo kuenda nuu ndo chí'in ma ña chànini ndo ña kùu ja'a ndo nda ña nikuuni, ti koto jakoyo ndo ma ndian vita anima ña chìnuni ma tu'un Ndioo ma tichi kuati. 10 Vati tu iyo nda yo chìnuni ña nde'e ña ka'lin ndo chàchi ndo ma tichi ma veñu'u nuu ka'lin ma ndioo yutun, ndita'an ma ndian ta'an ndo ña vita anima ña chìnuni ma tu'un Ndioo, ta juuni ndiakan ña chànini na ña ndokini na ja'a ma ndayu ikan, kicha'a na ña chàchi na yi ndia. 11 Yakan va tu takan chànini ndo ja'a ndo

cha'a' ña ya'a iyo chinituni ndo, kùuni ndo, na yüvi ña va'a kùu yi, ti jà'a ndo ña kōyo ma ndian vita anima tichi ma ña kini, vati ma Racha'nu Cristu, juuni chī'í ra cha'a' na ndia. ¹² Vati tu cha'a' ma ña jà'a ndo jà'a yi ña jàkesiin yi ma ndian vita anima ma ikan na ki'vi na iti' kini kuenda na, tajan kùuni yi ka'an yi ña iin kuati ka'nu kùu ma ña jà'a ndo kuenda ma Racha'nu Cristu ndia. ¹³ Yakan va tu cha'a' ma ndayu chàchi kùu yi ña jà'i ña na koyo ma ndian ta'in ña chìnuni ma tichi kuati, tiá va'a ña na kächigai ma ndayu ikan, ikan töve jà'i ña na koyo na ma tichi kuati.

9

Ìyo ndatu ma ndra tatun Jesuu ndia

¹ Yakan va cha ch̀to va'a ndo ña kùu ja'i ña kakú nunai, ta kùu iin tatun Jesuu, ta juuni cha ch̀to ndo ña ndē'i ma Racha'nu yo Jesuu ndia. Ta juuni ndyo'o kùu ma ndian kùu ma tiñu jà'i, ti cha'a' tu'un kàtitu'in kùu yi ña na chinuni ndo ma tu'un ra. ² Va iyo ñivi ña chàninini na ña yüvi ra tatun Jesuu kùu, kùuni na. Va taku kuenda maa ndo ti cha ch̀to va'a ndo ña ndicha ña tatun ra kùu, vati jàndakui ndo ña na kùu ndo ndian chìnuni tu'un ma Racha'nu, ta yakan jàna'a kachin yi ña ndicha ña kùu tatun ra.

³ Ta vitin va ni ka'an ndioi ma tu'un i'ya kuenda ma ndian kà'an chatai: ⁴ Taku

yu'u ra kùu tatun Jesuu, iyo yi ña ku'va ndo ma ña kachi ta ko'i. ⁵ Ta juuni töve kuati kùu yi tuva tanda'i chi'in iin ña'a ña chìnuni, takua iyo ñasi'i ndra inga ma ndra kùu tatun Jesuu, ta ndra kùu yani ma Jesuu, ta Petu' ndia. ⁶ ¿A chàninini ndo ña Bernabé ta yu'uni kùu ndi ña na tüvi iyo yi ña ku'va ndo ña kachi ndi, cha'a' ña tüvi jàña ndi ña jatiñu ndi chi'in nda'a' ndi?, kùuni ndo. ⁷ ¿A yo kùu jatiñu saani ma tiñu jandaru, ta tia'vi maa ndra cha'a' ma ña kachi ndra?, kùuni ndo. ¿A nda ra jàtiñu tichi ku'u ta tàchi ra yutun tata, ta töve kùu kachi ra ma chiti run ora ni keta yi?, kùuni ndo. Ta indukuni takan kùu yi kuenda ma yo jakuenda mvechala, vati iyo yi ña ko'o ra ma lechi ri ora iyo ra' ma ndika ri ndia. ⁸ Ta koto nàkanini ndo ña tu'un yu'u maanì kuu ma ña kàtitu'in nuu ndo, vati ndava nda nuu ma tutu Ley Ndioo ña tãa Moisés, takan kà'an yi ndia. ⁹ Ta te'en kà'an yi nuu yi: "Na vã'a ti'i yo xikima yu'u ma jundiki ora jàtiñu ri ña chàñu ndri chata ma chiti trigu", kàti yi. Va ma Racha'nu Ndioo na tüvi kà'an ra ma tu'un ikan kuenda ma jundikini, ¹⁰ vati juuni kà'an ra yi kuenda maa yo, cha'a' ña na nanduku yo naja kua koo va'a yo. Vati taku ma ndra ta'vi ma ñu'u', kuenda ña tàchi ndra, jà'a ndra yi ti ch̀to ndra ña ni ni'i ndra

ma nii ma ora ni keta yi. Ta indukuni takan kùu yi chi'in ma ndian jàkoyo ma nii, ti cha chìto na ña ni kachi na yi ndia. ¹¹ Yakan va tu ndyu'u, takan jàtiñu ndi chi'in ndo kuenda ña na chìnuni ndo ma tu'un Ndioo, juuni kua ikan iyo yi ña tindee ndo ndyu'u jitu ita'vi nakuyi ndia. ¹² Ndicha ti iyo yi ña tindee ndo inga ndra kùu tatun Jesuu, va iyoga yi ña tindee ndo ndyu'u kua ndrakan.

Ta juuni chìto ndi ña iin ña va'a kùu yi tu chikan ndi ma ña chiniñu'u ndi nuu ndo, va na kùuni ndi ja'aga ndi yi, ti kùuni ndi jandeeni ndi, nda ni kuuni ta'an chi'in ndi, ta takan na chaa ma tu'un va'a cha'a' Jesuu nuu ndo, ta n'iin nakuyi töve chàsi nuu yi ma iti' kua kuita kuati yi. ¹³ Ta juuni cha chìto va'a ndo ti taku ma ndian jàtiñu kuenda ma veñu'u ka'nu ñivi judíu, juuni nuu ma ndayu ña sòkó ma ñivi ña iyo kuenda ma veñu'u ikan iyo yi ña ni'i na ma ña kachi na ndia. Yakan va kùuni yi ka'an yi ña ma ndian jàkuenda ma chito naá, nuu sòkó na ma kiti ña chà'ni na kuenda Ndioo, juuni iyo yi ña kachi na ma sa'an ikan cha'a' ma tiñu jà'a na ndia. ¹⁴ Ta juuni maa ma Racha'nu kùu ra ña kà'an ra ña tandi'i ma ndian chìnuni ña kàtitu'un tu'un va'a cha'a' Cristu, iyo yi ña juuni nuu ndian chìnuni tu'un ikan, nde'e na ta kachi na ndia, kàti ma Racha'nu. ¹⁵ Va yu'u

n'iin cha'a' takä'an ndakain ma ña chiniñu'i nuu ndo cha'a' ma ña kà'in tu'un Ndioo, ta juuni töve tàì tutu i'ya nuu ndo kuenda ndàkain iin nakuyi nuu ndo ndia. Tu kuenda yu'u va'aga tu kuvj cha'a' ma ña ja'i, ta ikan n'iin na kùu namaa na ma ña ka'nu jà'i ña katitu'un saanj yi nuu ma ñivi ndia.

¹⁶ Vati tu yu'u kàtitu'in ma tu'un Ndioo, na tüvi ja'i yi kuenda ña jandotayj yu'u nuu ndo, ti ma Ndioo tãchi ra yu'u ña ja'i ma tiñu ikan. Va tu tüvi jà'i yi, nda'vi kuunj ti Ndioo ni jande'e tundo'o nui tuva tüvi jà'i yi. ¹⁷ Yakan va tu kàtitu'in ma tu'un ra cha'a' ña kua ikan kùuni ma ja'i yi, tajan ma Racha'nu Ndioo ni ku'va ra ma ya'vi. Tatu töve kùuni ka'in yi, va cha'a' ña Ndioo tãchi ra tiñu i'ya nui ña na ka'in yi, yakan va takan iyo yi ña ja'i yi. ¹⁸ Yakan va, ¿ndava kùu ma ya'vj ña ni'j cha'a' ña kàtitu'in ma tu'un Ndioo?, kùuni ndo. Va ma ya'vj ni'j kùu ma ña chisii animai ña kùuni ora kàtitu'un saanj ma tu'un va'a Ndioo nuu ma ñivi, ta na tüvi chikain n'iin nakuyi nuu na cha'a' ma tiñu jà'i, vaji cha takani kùu ja'i yi.

¹⁹ Vati taku yu'u, ti na tüvi kui musu n'iin ñivi niku, va vitin cha kachin kuenda kùu musu ndisaa ndo, ti takan kùu jakanai tiá kua'a' ñivi kuenda Ndioo. ²⁰ Vati ora kàtitu'in nuu ma ñivi judíu, juuni jà'i ma kua takani jà'a na, ikan na kùu kicha'a na

chinuni na tu'un cha'a' Jesu-cristu. Ta ora kàtitu'in nuu ma ndian ndikun chata ma ley ña tãa Moisés, juuni jà'i ma takua jà'a na, vaji tüvi chà'nda ma ley ikan tiñu nui, va takan jà'i ikan, takan kuu kicha'a na chinuni na tu'un cha'a' ma Jesucristu.

²¹ Ta juuni ora kàtitu'in yi nuu ma ndian yüvi judíu, ndian töve tiñu'u ma tu'un Ley Ndioo ña tãa Moisés, vati ma ña jà'i kuu ma takua jà'a na, ikan na kicha'a na chinuni na tu'un cha'a' ma Jesucristu. Ta ña'a, tüvi kùuni yi ka'an yi ña töve tiñu'i ma tutu Ley Ndioo, cha'a' ña ndikun gai chata ma Racha'nu Cristu chi'in ma tu'un ley ña jàna'a ra ndia. ²² Ta ora kàtitu'in yi nuu ma ndian tüvi chinuni va'a ma tu'un cha'a' Jesu-cristu, ti ndian vita anima kuu na, indukuni jà'i ma takua jà'a ndiakan. Ta ndisaa yakan jà'i yi, cha'a' ña kùuni ña na kakú uvi uni na, tuva takan kuu yi.

²³ Ja'i tandi'i yakan, cha'a' ma tu'un va'a cha'a' Cristu, ikan na sii kùuni, ti juuni Ndioo chā'a ra ña na kuu katitu'in yi.

²⁴ Ta juuni cha chito va'a ndo, ti taku ma ndian chinu, iyo yi ña kunu ni'i ndisaa na, va uvanuu na kuu ma ndian iyo yi ña jakanaa. Yakan va indukuni kua ikan iyo yi ña kunu ni'i ndo kuenda ma Racha'nu Ndioo, ikan na jakanaa ndo ra ndia. ²⁵ Vati taku ma ndian jàndova'a na na kuenda ña kusiki ta'an

na chi'in inga na, iyo yi ña nduva'a kumi na ma kuñu na. Ta ndisaa yakan jà'a na yi, ti kùuni na jakanaa na ma korona ña kundii xini na ña kuu takua kuu ma nda'a yutun ña numi kuini xii yi. Va taku maa yo ti jàndeeni yo cha'a' ña kùuni yo jakanaa yo ma ya'vi yo ña endee töve ni chaa tiempu ña ni ndi'i yi. ²⁶ Vati taku yu'u, na tüvi chà'ta'ani ña kunu mai takani tu töve chai ma nuu ndi'i yi. Ta juuni töve chà'ta'ani ña kanj ña kusiki chi'in chiki tu töve va'a nani ma chiki kanj ti na kuu jàkanai tuva takan jà'i.

²⁷ Ti ma ña jà'i kuu yi ña nduva'a jande'i tundo'o ma kuñui, cha'a' ña kùuni ña na ja'a yi takua kuuni mai. Vati tu tüvi ja'i ma takan, tajan kùuni yi ka'an yi ña na tüvi nda kuenda kùu, ti jañai ma iti' Ndioo, vaji cha kàtitu'in ma tu'un ra nuu ma inga ñivi. Va yu'u, töve jàchi'in yi kuenda juuni mai.

10

Paulu jàkuninaa ra ma ndian jàka'nu ma ndioo yutun

¹ Ndyo'o yani koto nãani ndo ma ña jà'a ma ndian kuu ñivi yo ndian chiyo taji'na, ma ora tãndikun na kuà'an na ma chata viko ña iyo sukun jà'a ma Racha'nu. Vati tandi'i ndiakan kètachiyo na iti' chata ma tañu'u jà'a ma Racha'nu ma tiempu ikan. ² Ta takan kuu yi ña ma tiempu tãndikun na kuà'an na chata

ma viko chi'in Moisés, nda ma tiempu ikan kùu yi ña ndō'iin na chi'in ra, ta ña'a kùuni yi ka'an yi ña kùnduta na chi'in Moisés ma tichi tañu'u ta chi'in tañu viko ikan ndia. ³ Ta juuni tandi'i ma ñivi ikan chāchi na ma ndayu va'a ña Ndioo jātuvu ra kuenda na chi'in iin tiñu ka'nu. ⁴ Ta juuni chi'in inga tiñu ka'nu, Ndioo chā'a ra ña chī'i na ma takuii va'a ña kàna ma nuu iyo kava ma tichi iti' kuà'an na, ti takuii ikan kùu ma Cristu, vati maa ra kùu ra ña tīndee ra na, ikan na töve nayi ta'an na ma nuu kuà'an na. ⁵ Vati cha yati tandi'i ma ñivi jāchika na iti' Racha'nu Ndioo, vaji jāna'a ra kua'a' ndatu ra nuu na. Ta Ndioo töve sii kùuni ra ña jā'a na takan, yakan va ndisaa ndiakan, chī'í na ma tichi ku'u nuu chākunuu na.

⁶ Tandi'i ña kùu i'ya, jāna'a yi ti na vā'a jā'a yo ña nānduku yo ma ña kini takua jā'a ndiakan, ti koto ta'an yo takua tā'an na. ⁷ Yakan va koto jāka'nu ndo ma ndioo yutun, takua jā'a kua'a' ma ndian kùu ñivi yo ña chīyo taji'na niku. Vati ndava nda nuu ma tutu Ndioo te'en kà'an yi chata na: "Ma ñivi ikan, chāchi na, ta chī'i na, ta ora chīnu jā'a na takan, tajan kīcha'a ndio na tàcha'a na kuenda jāka'nu na ma ndioo yutun", kàti yi.

⁸ Ta koto kī'vi ma yo kùu ndra'ii chi'in ma ñivi ña'a yüvi ñasi'i ndra, ta ma ñivi ña'a chi'in ma ndra yüvi ii vi ndia, ti kua ikan jā'a ma

ndian kùu ñivi yo niku. Vati cha'a' ña jā'a na takan kùu yi ña chī'í nda oko uni mii na iin kivini jā'a ma Racha'nu Ndioo. ⁹ Ta juuni na tüvi iyo yi ña ki'in yo ku'va ma Racha'nu Cristu, takua jā'a iin ma ndian kùu ñivi yo ndia. Vati cha'a' ña takan jā'a na, yakan va jā'a ma Racha'nu ña na kachi ma koo na, ta chī'í na ndia. ¹⁰ Ta koto kā'anti'ini ndo chata ma Racha'nu, takua jā'a na ndia, vati cha'a' ña takan jā'a na, yakan va tāchi ra ma tati jākuu tiñu nuu ra ña na ka'ni yi na.

¹¹ Ndisaa ña tā'an ma ndian kùu ñivi yo ndian chīyo taji'na, jāna'a yi nuu yo naja kua jā'a ma Racha'nu Ndioo. Ta tāa ra yi nuu ma tutu ra kuenda ña kindoo yi chi'in yo ndian iyo ma kivi nuu ndi'inia, ikan na koo tu'va yo chi'in ma tu'un ra. ¹² Yakan va iin nda ndyo'o chānini ndo ña cha iyo va'a ndo, kùuni ndo, tiá va'a ña na ja'a ndo kuenda nuu ndo, koto jandi'i ra nuu ndo ndia. ¹³ Vati ña na koto ndo ña ndisaa ma kuati ña kùuni ndo koyo ndo tichi, indukuni kùu yi chi'in ma kuati ña kùuni koyo tichi nda ndian nikuuni iyo ma ñuñivi. Ta ndicha va'a ti Ndioo iyo tundeeni ra chi'in ndo, yakan va ndisaa tiempu ña kùunio koyo yo tichi ma kuati ikan, töve chà'a ra ña kùu yi tiá ka'nu kua kuu jandeeni yo, vati juuni jāna'a ra iti' va'a nuu kuu kakú yo tichi yi, ikan na kuu

jandeeni yo yi.

¹⁴ Yakan va ndyo'o yani ma ndian ya'a kùunì nde'i, kàtitu'in nuu ndo ña na numini jaña ndo ña jàka'nu ndo ma ndioo yutun. ¹⁵ Ta ch̀toi ña kùu ndo ndian iyo chinituni va'a, yakan va na ka'an ndo chí'in tu ndicha kùu ma ña ni kà'in chí'in ndo. ¹⁶ Vati taku ora chà'a yo ta'vindioo nuu ma Racha'nu Ndioo, ma ora ni ko'o yo ma kopa vinu íí ña kùu ma nii Cristu, ikan kùu ma nuu ndò'iin yo chí'in ma ndian ch̀nuni ña iyo kuenda Cristu, ti ch̀ati ra nii ra cha'a' ma kuati yo. Ta taku ma ora chà'nda kuatio ma paan ña ni kachi yo ña kùu kuenda kuñu Cristu, ma ikan juuni jàna'a yi nuu yo ña ndò'iin yo chí'in ma kuñu ra ndia. ¹⁷ Yakan va vaji kua'a' ñivi kùu yo, va ndisaa yo ndàkuu yo iin ñivini cha'a' ña chàchi yo iin paani.

¹⁸ Na kuku'uni ndo takua jà'a ma ñivi ñuu Israel niku, vati ndiakan chàchi na ma sa'an ña chà'ni na ta sòkó na nuu ma ch̀to naá kuenda jàka'nu na ma Racha'nu Ndioo, ikan na ndo'iin na chí'in ra, ta kùu na iin ñivini ndia. ¹⁹ Va chí'in ma tu'un ña kàtitu'in nuu ndo i'ya, na tüvi kùunì ka'in ña chàninì ña iyo nda kuenda ma ndioo yutun, ta juuni töve chàninì ña iyo nda kuenda ma sa'an kiti ña sòkó na nuu yi ndia, takua chàninì ndiakan. ²⁰ Takan kàtitu'in nuu ndo, vati iyo ma yo tüvi ch̀nuni tu'un Cristu ña, juuni sòkó

na yi kuenda ña jàka'nu na ma tati xaan ikan, ta yüvi nuu ma Racha'nu Ndioo, ta yakan tüvi kùunì ja'a ndo yi. Yakan va kàtitu'in yi nuu ndo. ²¹ Vati na kùu ko'o ndo ma vinu ña ka'iin tichi copa ma Racha'nu, tuva juuni chí'i ndo ma vinu ña ka'iin tichi copa ma tati xaan ndia, ta juuni na kùu kunandi ndo mesa ma Racha'nu, tuva juuni ch̀nandi ndo mesa ma tati xaan ikan ndia. ²² Ta juuni, ¿a va'a tu ja'a ndo ña ndo xaani ma Racha'nu Ndioo chí'in yo cha'a' ma ña kini ña ja'a yo?, kùuni ndo. ¿A chàninì ndo ña iyo tiaga ñandee ndyo'o kua maa ra?, kùuni ndo.

Kùu ja'a yo nda ña kùuni maa yo, va iyo yi ña ndakimani yo ma inga ñivi ndia

²³ Ndicha ña iyo ma yo kà'an ña kùu ja'a yo nda ña kùuni maa yo, kàti yo, va na yüvi ndisaa yi kùu tindee yi yo ti tüvi chà'a yi tundeeni yo chí'in ta'an yo. ²⁴ Ta na tüvi iyo yi ña nanduku yo ña va'a kuenda juuni maa yo, vati va'aga ña na nanduku yo ña va'a kuenda inga ma ñivi ta'an yo.

²⁵ Ta na kachi ndo tandi'i nuu ma sa'an ña kuya'vi ma veto'o, ta na nàkanini ndo tuva sa'an ña cha sòkó na nuu ndioo yutun kùu yi, a töve. ²⁶ Takan kàti chí'in ndo, ti maa ma Racha'nu Ndioo, kùu ra ma ch̀to'o ma nuñu'u' ñuñivi i'ya chí'in ndisaa ña iyo nuu yi ndia.

²⁷ Tatu iyo iin ma ndian tüvi ch̀nuni ña jainvitaa

na ndo ña na ku'un ndo kukachi ndo chi'in na ma ve'e na, na ku'un ndo tuva kùuni ndo, ti kuu kachi ndo nda nuu ndayu nikuuni, va'a ga ña na töve ndakatu'un ndo tuva ndayu ña cha sôkó na nuu ndioo yutun ña jáka'nu na kùu yi a töve. ²⁸ Ta vitin tu iyo inga nda yo jainvitaa ndo ma ve'e na, tajan ma ora ni kachi ndio ndo, kàtitu'un ndio na nuu ndo ña ma ndayu ña cha sôkó na nuu ma ndioo yutun kùu yi, kati na. Tu takan kùu yi va'aga ña na kächi ndo yi, ti koto ja'a ndo ña na vâ'a kùuni ndian kà'an yi nuu ndo. ²⁹ Ta ma tu'un ña, já kàtitu'in i'ya ña cha'a' ña kacho ma sa'an, ti vaji tüvi kuati kùu yi kuenda ndo va kuenda inga na, chïto a kuati kùu yi kuenda na.

Ta tu takan ta'an chi'in va'a ga ña töve kachi yi, ikan na töve tiso na kuati nui cha'a' yi, jin ma ña va'a kùu yi kuendai tu kachi yi, va iin ña ya'a ika kùu yi kuenda ma chinituni ndi-akan. ³⁰ Ta tu yu'u chà'i ta'vindioo cha'a' ma ña ni kachi, çta naja kà'an ma ñivi ña yüvi ña va'a kùu ma ña jà'i?, ta kuenda yu'u kùu yi iin ña va'a ja'i kùuni kuenda ma Ndioo. ³¹ Yakan va tuva chàchi ndo, a chi'i ndo, a jà'a ndo inga tuku tiñu va'a, na ja'a ndo yi va kuenda ña jáka'nu ndo ma Racha'nu Ndioo. ³² Ta koto jána'a ndo nuu ma ñivi nï'iin nakuyi ña tüvi va'a chàniini na, ikan na tiso na kuati ndo

cha'a' yi, ni nuu ma ndian judíu, ni nuu ma ndian yüvi judíu, ta ni nuu ma ndian iyo kuenda ma veñu'u Ndioo ndia. ³³ Vati yu'u va'aga ña na nandukui naja kua koo sii ma ndisaa ñivi chi'in ndisaa ma ña jà'i, ta tüvi jà'i ma ña chàta'ani mai a ma ña va'a kuendai chàniini, ikan na kuu ni'i na nuu kakú na.

11

¹ Yakan va na ja'a ndo ma takua jà'i, ti yu'u juuni takan jà'i ma takua jà'a Cristu ndia.

Ndisaa naja kua jà'a ma ñivi ña'a ña iyo kuenda Ndioo

² Yakan va yu'u chisi j ta tiñu'i ndo, vati chàku'uni ndo yu'u cha'a' ndisaa ma nakuyi jà'a ndo, ta cha'a' ña cha kicha'a ndo jàchinu ndo ma tu'un va'a ña kàtitu'in nuu ndo. ³ Va ma ña kùuni ña koto ndo, kùu yi ña ma Racha'nu Cristu, kùu ra ra kuxini nuu ndisaa ma ndra'ii, ta ma ndra'ii kùu ndra iin ndra kuxini nuu ñasi'i ndra, takua ma Racha'nu Ndioo kuxini ra nuu ma Cristu ndia. ⁴ Vati tu iin ra'ii chàsi ra iin nakuyi xini ra ma ora kà'an ra chi'in Ndioo, a ora kà'an ra ma tu'un Ndioo nuu ma inga ñivi, kùuni yi ka'an yi, ti tüvi tiñu'u ra ma ra kuxini ra, vati chàsi ra ma xini ra ora jà'a ra takan. ⁵ Ta indukuni kùu yi tuva iyo ñivi ña'a ña tüvi chàta'ani vi kasi vi xini vi ora kà'an vi chi'in Ndioo, a ora kà'an vi ma tu'un ra nuu ma inga ñivi, juuni kùuni yi

ka'an yi ña töve tiñu'u vi ma ra kùu ii vi cha'a' ma ña jà'a vi ndia. Indukuni kùu yi tuva sokon te'e vi ma ixi xini vi. ⁶ Vati tu iyo ñivi ña'a, ña tüvi chàsi vi xini vi ma ora kà'an vi chí'in Ndioo, va'aga ña na sokon te'an ma ixi xinian tuva takan kùunian ja'a ña. Va tuva kanuu ña, ña sokon te'an yi kùunian, tajan na kasi ndioan yi tuva takan. ⁷ Va taku ma ndra'ii, ti na tüvi nuva ja'a ndra ña kasi ndra xini ndra, vati Ndioo jätuvi ra ndra ña kùu ndra takua kùu maa ra, ti ma xinañu ra kùu ndra. Ta ma ñivi ña'a kùu vi ma xiña'nu ma ndra'ii ndia. ⁸ Vati taku ma Racha'nu Ndioo, ti tüvi nī java'a ra ma ra'ii nunuu chí'in ma kuñu ma ñivi ña'a, vati ma ñivi ña'a kùu vi ña kùva'a vi chí'in kuñu ma ndra'ii jà'a ma Racha'nu Ndioo. ⁹ Yakan va cha chito ndo ña tüvi nī kuva'a ma ndra'ii kuenda ma ñivi ña'a, vati ma ñivi ña'a kùu vi ña jàva'a ma Racha'nu Ndioo vi kuenda ma ra'ii. ¹⁰ Ta cha'a' yakan kùu yi ña iyo yi ña kasi vi ma xini vi cha'a' ma ndatu ña iyo chí'in vi, ta ikan na kuu vi ndian iñu'u nuu nde'e ndisaa ma tati jàkuu tiñu nuu Ndioo. ¹¹ Vati taku kuenda ma ndian chìnuni, töve va'a ña chànini yo siin siin cha'a' ma ndra'ii chí'in ma ña'a, vati nduvi grupu iyo kuenda vi nuu Ndioo, ta nduvi ndiakan chiniñu'u na ta'an na ndia. ¹² Ta vaji ndicha kuii ña ma Racha'nu Ndioo jà'a ra ma ñivi ña'a nunuu chí'in kuñu ma ra'ii, ta vitin ndisaa ma ndra'ii cha kàku ndra nuu ma ma'a

ndra ndia. Va vaji takan kùu yi, va ma Racha'nu Ndioo induku jätuvi ra ndisaa na.

¹³ Yakan va, ¿naja kua chànini ndo?, ¿a va'ani ja'a vi ña tüvi chàsi vi xini vi ma ora kà'an vi chí'in Ndioo?, kùuni ndo. ¹⁴ Töve va'a, ti juuni cha chito va'a yo ña ma ndra'ii ña chàta'ani jakua'nu ma ixi xini ndra, ja'a maa ndra tukanuu nuu ndra, vati tüvi iyo yi ña ja'a ndra takan. ¹⁵ Va taku ma ñivi ña'a, ti maa ma Racha'nu Ndioo chà'a ña na koo nani maa ma ixi xini vi, ikan na kasi xini vi. ¹⁶ Ta tu iyo nda ndian tüvi chìnuni va'a ma ña kà'an ndi vitin, tajan iyo yi ña koto na ti ni ndyu'u, ta ni inga ma ñivi chìnuni, na tüvi nàkoto ndi ma inga kua takani jà'a ndi. Yakani kùu ma ña chito ndi.

Paulu kàtitu'un ra nuu ma ñivi ña na tüvi va'a ja'a na ora kuxini na ña jàka'nu na ma Racha'nu

¹⁷ Ndyo'o yani vitin va kùunij katitu'in nuu ndo ña na tüvi va'a jà'a ndo ora kùti'vi ndo jàka'nu ndo ma Racha'nu Ndioo, vati ora jà'a ndo ña kutu'vi ta'an ndo iyo yi ña vii koo ndo, va na yüvi takan kùu yi, ti java vi'a ndo ka'vi ndo jà'a yi. ¹⁸ Vati ma ña nunuu ña chinitu'in, ña kàti ma ñivi, ti cha chàta'ani ndo kuti'vi ta'an ndo kuenda ña jàka'nu ndo ma Racha'nu Ndioo, uvaa ña kuati kùu yi ña siin siin kùuni ta'ii'in ndo chí'in ta'an ndo, ta cha'a' ña jà'a ndo ma takan kùu yi ña nda mai chànini ña

ndicha kùu yi chi'in ndo ndia. ¹⁹ Yakan va, ¿a va'ani jà'a ndo ña jà'a ndo takan?, kùuni ndo, ikan na ku'va yo kuenda nda ndian kùu ma ndian chìnuni va'a ma tu'un Ndioo, ta nda ndian tüvi. ²⁰ Uvaa ña kuati kùu yi, cha'a' ña kèsiin ndo ma ora kùti'vi ndo ña kùxini ndo kuenda kùku'uni ndo ma Racha'nu, ta ma ña jà'a ndo ikan, ti na yüva ña kuxini va'a ndo kùu yi kuenda ma Racha'nu. ²¹ Vati taku ma ora ni kachi ndo, ma ora ikan, ta'ii'in ndo nda'a ndo ma ña ni kuxini ndo, ta ikan jan numini kicha'a ndio ndo chàchi ndi'i ndo yi, ta ma ora chàa ndio ma inga meru ndo, tajan ndiakan kùu ma ndian kindoo chi'in soko jà'a ndo, vati ndi'i yi jà'a ndo. Ta iyo inga ndo ña nduva'a chì'i ndixi ta chini' ndo ndia. ²² ¿A tüvi ve'e ndo nuu kuiin ndo kachi ndo, ta ko'o ndo?, ña jà'a ndo takan. Yakan va chi'in ma ña jà'a ndo i'ya, jàna'a yi ña chàtu'un ndo ma ndian chìnuni tu'un Ndioo, ta nda ma ndian nda'vi ña tüvi nuya koo nuu ndia. ¿A iyo yi ña ka'in ña ndian va'a kùu ndo cha'a' ma ña jà'a ndo?, kùuni ndo. Na yüvi takan kùu yi.

Paulu kàtitu'un ra naja kua iyo yi ña jàka'nu ma ñivi ora kuxini na ora chàku'uni na ma Racha'nu
(Mt. 26:26-29; Mr. 14:22-25; Lc. 22:14-20)

²³ Vati taku ma tu'un ña kàtitu'in nuu ndo i'ya, tu'un i'ya kùu yi ña kàtitu'un ma Racha'nu yi nui. Ta

te'en kà'an yi: ma juuni ma chanikuaa ora kī'in ma Racha'nu Jesuu ma paan, ma ora xikoña'a Juda ra. ²⁴ Ta ikan jan, chā'a ndio ma Racha'nu Jesuu ta'vindioo nuu ma Racha'nu Tatá ra cha'a' yi, tajan chā'nda kuati ra yi, ta te'en nāka'an ndio ra: "Na kachi ndo ma paan i'ya, vati ña'a kùu ma kuñui, vati ni kuvj cha'a' ndo. Takan iyo yi ña ja'a ndo yi, ikan na kuku'uni ndo yu'u." ²⁵ Takan kūu ta ora cha chīnu kuxini ndio ndra, tajan kī'in ra iin copa vinu, ta te'en nāka'an ra cha'a' yi: "Na ko'o ndo ma copa vinu i'ya, vati chi'in ma copa i'ya, jàchinui chi'in nij ma tu'un chaa ña ndō'iin Ndioo chi'in ndo jà'a ra'. Takan iyo yi ña ja'a ndo, ikan na kuku'uni ndo yu'u", kàti Jesuu. ²⁶ Yakan va nani ma ora chàchi ndo ma paan ikan, a chì'i ndo ma vinu ikan, takan iyo yi ña ja'a ndo ti yakan kàtitu'un yi ña cha chí'i ma Racha'nu cha'a' ndo. Ta takan iyo yi ña ja'a ndo nda kati chaa ma tiempu ña ni kichaa ndiko ra.

Paulu, kàtitu'un ra naja kua iyo yi ña ja'a yo ora kuxini yo ña jàka'nu yo ma Racha'nu

²⁷ Yakan va tu tüvi va'a jà'a yo ña tiñu'u yo ma Racha'nu ma ora chàchi yo ma paan, ta ora chì'i yo ma copa vinu kuenda kuku'uni yo ma Racha'nu, tajan yakan kùuni yi ka'an yi ña iin kuati ka'nu kùu ma ña jà'a yo chata ma kuñu, ta chata ma nii

ma Racha'nu ndia. ²⁸ Yakan va tuva chàchi yo ma paan ikan, ta chì'i yo ma copa ma vinu ikan, ji'na iyo yi ña ki'in ku'va ji'na yo kuenda tuva ña va'a kùu ña chànini yo chi'in anima yo, tajan ja'a ndio yo yi. ²⁹ Vati tu yüvi ña va'a kùu ma ña chànini ndo chi'in anima ndo, ta chàchi ndo ma paan ta chì'i ndo ma vinu, ta ña'a kùuni yi ka'an yi ña tüvi tiñu'undo ma kuñu ma Racha'nu ora ja'a ndo takan. Ta ma Racha'nu Ndioo, ni jakutuni ra ndo cha'a' ma ña ja'a ndo. ³⁰ Yakan va cha'a' yakan kùu yi ña iyo kua'a' meru ndo ña ku'vi, ta ya'a kukue'e kàa na, ta iyo ndian cha chí'i ndia. ³¹ Vati tu ki'in ku'va ji'na yo ma ña chànini yo chi'in anima yo ta tu va'a kùu yo, tajan rakan na tüvi iyo yi ña jande'e ra tundo'o yo. ³² Vati tu ma Racha'nu tisokuati ra yo, ta jande'e ra tundo'o yo, takan ja'a ra ti kùuni ra ña ndakuu yo ma ndian ndaa, ikan na töve jakutuni ra na, ta kuvi na endeeni takua ni ta'an chi'in ndian tüvi chinuni ña iyo ma nuñu'u' ñuñivi i'ya.

³³ Yakan va ndyo'o yani, taku ma ora kùti'vi ndo ña ni kuxini ndo ora chàku'uni ndo ma Racha'nu, na kuantu ji'na ndo nda kati chàa ndi'i ma ndian meru ndo, tajan na kachi ndio ndo. ³⁴ Ta tu iyo nda ndyo'o ña ya'a cha chisoko ndo, kùuni ndo, tajan va'aga ña na ku'un ndo kukachi ndo ma ve'e ndo, ti koto jande'e ma Racha'nu

ma tundo'o ndo cha'a' ña töve va'a ja'a ndo ma ora ndò'iin ndo. Ta iyo inga tu'un ña kùuni ña koto ndo, va va'aga ña na kuantu, ta kàtitu'in yi nuu ndo ma ora ni kunde'i ndo.

12

Ma Tati Í Ndioo chà'a yi kua'a' nuu ndatu nuu ma ndian chinuni tu'un Jesucristu

¹ Ndyo'o yani vitin va kàtitu'un kachin nuu ndo, ikan na koto ndo ndisaa ndatu ña chà'a Tati Í Ndioo nuu ta'ii'iin yo. ² Taku ndyo'o ti cha chà'a va'a ndo kuenda naja kua ja'a ndo ña kēña'a ndo chàkuu ndo ña jàka'nu ndo ma ndioo yutun ña ñi'i, ma ora takā'an kùu ndo ma ndian chinuni tu'un Jesucristu niku. ³ Ta cha'a' yakan kùu yi ña, vitin ni katitu'un ndioi nuu ndo ña taku ma ndian ka'an chi'in ndatu ma ra kùu Tati Í Ndioo, na kùu ka'an ti'ini na chata ma Racha'nu Jesuu. Ta indukuni kùu yi tuva kùu kà'an na ña iin ra ya'a ka'nu kùu ma Racha'nu Jesuu, tuva tüvi iyo ma Tati Í Ndioo chi'in na ndia.

⁴ Vati taku ma ra kùu Tati Í Ndioo, ti siin siin kua kàa ma ndatu ña chà'a yi nuu ta'ii'iin yo, ta koto nakanini ndo ña kua'a' nuu tati kùu yi, vati uvanuu Tati Í Ndioo kùu yi ña chā'a ndisaa yi nuu yo. ⁵ Ta juuni vaji siin siin tiñu chā'a ma Racha'nu nuu yo ña ja'a yo kuenda ma ndian chinuni, va uvanuu ra kùu Racha'nu iyo. ⁶ Ta ndicha ña vaji siin

siin tiñu chā'a ma Racha'nu Ndioo nuu yo ña jà'a yo, va uvanuu Ndioo kùu ra ña jàtiñu ndisaa tiñu ikan nuu tandi'i yo chi'in ma ndatu ña iyo ra. ⁷ Vati ma Racha'nu Ndioo jàna'a ra nuu yo ña iyo ma Tati Í ra chi'in yo. Ta ma ndatu ikan kùu yi kuenda ña jàtiñu yo chi'in yi, ña tindee yi ndisaa ma ndian kùu ta'an yo, ndian chìnuni. ⁸ Vati iin yo, iyo ma ndatu ma Tati Í Ndioo chi'in, ña jà'a yi ña ya'a chito na ña kà'an na. Ta juuni iyo inga yo, ña juuni maa ma Tati Í Ndioo chà'a yi ma ndatu ña jàna'a yi nuu yo, naja kua nani'i yo nakoto va'a yo ma Ndioo. ⁹ Ta juuni iyo inga yo, ni'i ña ja'a ma ndatu Tati Í Ndioo ña na chinuni va'a yo ma tu'un ra. Ta iyo inga yo, ña chà'a ma Tati Í ndatu ra nuu yo, kuenda ña jànda'a yo ma ndian ku'vi. ¹⁰ Ta iyo inga yo, ña tindee ma Tati Ndioo yo, ña na ja'a yo iin tiñu ka'nu ikan na nde'e ma ñivi yi. Ta juuni iyo inga yo ña tindee ma Tati Í Ndioo yo, ña na katitu'un yo ma tu'un yu'u ra nuu ma inga na. Ta iyo inga yo, ña tindee ma Tati Í ra yo, ña na koto yo tuva ndicha ña tu'un Ndioo kùu ma ña kà'an ma ñivi, a tüvi. Ta juuni iyo inga yo ña tindee ma Tati Í, ña na kuu ka'an yo iin tu'un siin siin ña tüvi kùtunini inga ñivi yi. Ta juuni iyo inga yo ña tindee ma Tati Í, ña kùu katitu'un kachin niyi kùuni ka'an ma tu'un siin siin ikan nuu yo. ¹¹ Yakan va uvanuu

ma Tati Í ra, ña iyo kùu yi ña chà'a yi siin siin ndatu ikan nuu ta'ii'iin yo. Tajan takan jà'a yi chi'in ta'ii'iin yi takua kùuni maa yi.

Tandi'i ma ndian chìnuni tu'un Ndioo, ndàkuu na iin ñivini

¹² Ti taku ma kuñu yo, vati iyo xini yo, ta nda'a' yo, ta cha'a yo, ta ndicha ña iyo kua'a' ña kuati iyo yi, va ndisaa yi kùu yi iin kuñuni. Ta kua ikan kùu yi chi'in Cristu ndia, ti vaji iyo kua'a' nuu ma ñivi ra, va ndisaa na kùu na iin kuñuni. ¹³ Ta juuni kua ikan kùu yi chi'in maa yo ña kùu yo ndian judíu a ndian yüvi judíu, a kùu yo ndian musu ña tüvi ni'i ya'vi a ndian töve, vati nda ora jà'a ma Tati Í Ndioo ña jākunduta ra yo, nda ma ora ikan kùu yi ña cha ndàkuu yo iini kuñu Cristuni jà'a ma Tati Í Ndioo, ti nuu ta'ii'iin yo, Ndioo chà'a ra uvanuu ma Tati Í ra ña na koo yi chi'in yo.

¹⁴ Vati taku ma kuñu yo, ti na yüvi iin nuuni ma kuñu yo kùu yi ña iyo yi yo, ti kua'a' ña kuati kùu yi ña iyo yi ma kuñu yo. ¹⁵ Ta tu ma cha'a yo kàti yi ña na yüvi iki kuñu yo kùu yi, cha'a' ña na yüvi nda'a' yo kùu yi kàti yi, na yüvi ña ndicha kùu yi, ti vaji kà'an yi ma takan, va juuni ma kuñu yo kùu yi ndia. ¹⁶ Ta tu ma ñii so'o yo kàti yi ña na yüvi ma ña iyo kuenda ma kuñu yo kùu yi, cha'a' ña na yüvi tinuu yo kùu yi kati yi, juuni na yüvi

ña ndicha kùu yi, ti na yüvi cha'a' ña kà'an yi takan, ta ni jaña yi ña kùu yi ma kuñu yo ndia. ¹⁷ Vati tu tandi'i ña kuati ña iyo ma kuñu yo kùu yi kuenda ma tinuu yo niku, na kùu taso'o yo, tuva takan kùu yi. Ta tu tandi'i nuu ma ña iyo ma kuñu yo, kùu yi kuenda ma ña taso'o yo, na kùu nani'i yo xiko n'i'in nakuyi, tuva kùuni yo ta'ni yo yi. ¹⁸ Ta cha'a' yakan kùu yi ña taa ma Racha'nu Ndioo ta'ii'in ña kuati iyo ma kuñu yo ma nuu va'aga ña koo yi kuenda yo, kùuni ra, ta kua ikan kīndoo yi nda vitin. ¹⁹ Vati tu iini ña kùu ma ña kuati iyo yo ikan niku, tajan na tüvi kuu ka'an yo ña iini kuñu kùu yo tuva takan kùu yi. ²⁰ Ta ndicha kuui ña vaji kua'a' nuu ma ña kuati kùu ma kuñu yo ña iyo yi yo, va ndisaa yi kùu yi iin kuñuni.

²¹ Vati taku ma tinuu yo na kùu ka'an yi chi'in ma nda'a' yo ña na tüvi chiniñu'u yi yi, ta ni ma xini yo na kùu ka'an yi chi'in ma cha'a yo ña na tüvi chiniñu'u yi yi ndia. ²² Vati ma ña kuati iyo ma kuñu yo ña ta'aga kaa, yakan kùu ma ña chiniñu'u ga yo. ²³ Ta taku ma ña kuati iyo ma kuñu yo ña na tüvi kùuni yo nde'e yo, yakan kùu ma ña vii ga chasi yo ja'ma chata yi. Ta ma ña kuati ma kuñu yo ña na töve va'a ña koo nuna yi, yakan kùu ma ña kumi va'a ga yo koto nde'e inga ñivi yi, kùuni yo. ²⁴ Va iyo inga ña kuati ma kuñu yo ña kindoo nuna,

ta yakan tüvi kùmi va'a yo yi. Ta cha'a' yakan kùu yi ña jā'a ma Racha'nu kua'a' nuu kuati ma kuñu yo, ikan na kuuni ga yo nde'o yi, ta tiñu'u yo ma ndian ta'an yo, vaji tüvi ya'a ga iñu'u na chi'in yo. ²⁵ Takān iyo yi ña ja'a yo koto siin siin ña nakanini yo ja'a yo chi'in ma ndian kùu ta'an yo. Yakan va iyo yi ña tindee ta'an yo yo. ²⁶ Ta tu iyo uvi uni ñivi ta'an yo ña ndè'e yo na, ña ndè'e na tundo'o, nda maa yo ndè'e yo tundo'o, ti nda'vi kùuni yo ndia. Ta tu iyo ma ndian tiñu'u na uvi uni ma ndian ta'an yo, nduva'a chisii ndisaa yo, cha'a' ña jà'a na takan.

²⁷ Yakan va ndisaa ndo kùu ndo kuñu ma Racha'nu Cristu, ta ta'ii'in ndo kùu ndo iin nuuni ma ña kuati iyo ma kuñu ra ndia. ²⁸ Vati ma Racha'nu Ndioo, cha chā'a ra tiñu nuu ma uvi uni ma ndian ni jatiñu kuenda ra, ta ndia'ya kùu na: Ma nunuu, ji'na chā'a ra tiñu nuu ma ndian kùu tatun Jesusu, ta ña uvi, va chā'a ndio ra tiñu nuu ma ndian kà'an chi'in tu'un yu'u ra, ta ña uni, va chā'a ra tiñu nuu ma ndian matru ña jàna'a ma tu'un ra, ta ikan jan chā'a ra tiñu nuu ma ndian jà'a ma ndatu ka'nu chi'in nuu ma ndian jànda'a ndian ku'vi, ta chi'in nuu ma ndian chàta'ani tindee inga ñivi. Ta juuni chā'a ra tiñu nuu ma ndian kuxini nuu inga ñivi, ta chi'in nuu ma ndian kà'an ma tu'un kà'an inga

ñivi ndia. ²⁹ Uvaa ña na yüvi tandi'i yo kùu ma ndian kùu tatun Jesuu, ta yüvi tandi'i yo kùu ka'an yo ma tu'un yu'u Ndioo, ta ni yüvi tandi'i yo jàna'a yo nuu ma ñivi, ta ni yüvi tandi'i yo kùu ja'a yo ma ndatu ka'nu nuu ma ñivi, ³⁰ ta yüvi tandi'i yo iyo ndatu yo kuenda ña jànda'a yo ndian ku'vi ndia. Ta juuni na yüvi tandi'i yo kùu ja'a yo kà'an yo tu'un siin siin ña töve kùtunini inga ñivi ndia. ³¹ Yakan va na nanduku ndo ja'a ndo ma tiñu ka'nuga, takua kùuni ma Racha'nu Ndioo, vati juuni ni jana'i iin ma ña va'aga nuu ndo ndia.

13

Paulu kàtitu'un ra naja kua iyo yi ña kuuni yo nde'e yo inga ñivi

¹ Ta tuva kùu ja'i ña kà'in tandi'i nuu tu'un ña kà'an ma ñivi iyo tandi'i ñuu ña iyo ma ñuñivi, ta tu juuni kùu ja'i kà'in ma tu'un ña kà'an ma tati ña jàkuu tiñu nuu Ndioo, va tu tüvi kùunì nde'i ma inga ñivi, ta ña'a kùuni yi ka'an yi ña kùu takua kùu iin kaa kalaxin, ña ya'a kua'a' yu'u yi, ta tüvi nda kuenda yi tuva takan ja'i. ² Ta tu kùu ja'i kà'in ma tu'un yu'u Ndioo, ta chitoi naja kua kùuni ma ña iyo xe'e tichì chinituni ra kà'an yi, ta tu jà'i ma tiñu ka'nu, ta chìnuni va'i ma tu'un Ndioo, ta tandi'i inga nakuyi, ndisaa ma tiñu ka'nu ña jà'i ikan, na tüvi nda kutiñu yi, tuva tüvi kùunì nde'i ma inga

ñivi ndia. ³ Ta tu nata'vi tandi'i ma ña kuika iyoì chi'in ma ndian nda'vi, ta ndava ña kùu ku'vai yu'u ña kuvì cha'a' inga ñivi, juuni na tüvi nda kuàtiñu yi tuva tüvi kùunì nde'i ma inga ñivi ndia.

⁴ Yakan va tuva ndicha ña kùuni yo nde'e yo ma inga ñivi, tajan iyo yi ña jandeeni yo ma ña ja'a na, ta koo va'a yo chi'in na, ta tüvi ndotixin yo, ta tüvi jàndotayi yo yo cha'a' ma ña jà'a yo. ⁵ Ta juuni na tüvi iyo yi ña ka'an ni'i yo chi'in na, ta töve nànduku yo nakuyi kuenda ma'iin yo, ta tüvi kùxaan yo na, ta nàani yo ña töve va'a ña jà'a na chata yo, tu ndicha ña kùunio nde'o na ndia. ⁶ Ta juuni na tüvi iyo yi ña sii kùuni yo cha'a' ma ña tüvi va'a jà'a na, va na sii kùuni yo ora kà'an na ma ña ndaa. ⁷ Vati kùuni yo nde'e yo na, ña'a kùuni yi ka'an yi ña jaka'nuni yo kuati na, ta vaji ndava ni kuuni ja'a na chata yo va töve ndakoo yo ma tundeeni na ña iyo chi'in yo, ta töve jàña yo ndatu yo ma ña va'a ña ni kuu iti' nuu, ta juuni jàndeeni yo, vaji jànde'e na tundo'o yo ndia.

⁸ Yakan va koto jàña yo ña kùuni yo nde'e yo ma ndian kùu ta'an yo, vati tandi'i ma ndian kà'an chi'in tu'un yu'u Ndioo, ni chaa iin kivi ña na töva chiniñu'u yo ka'an yo yi, ta na töva chiniñu'u yo ka'an yo ma tu'un siin siin ña töve kùtunini inga na, ta na töva ndakutiñu ma

ña ya'a chìto yo ña kà'an yo cha'a' Ndioo ndia, ti ni jandi'i ma Racha'nu nuu yi. ⁹ Vati ni ma ña ya'a chìto yo kà'an yo, ta ni ma ña kà'an yo chi'in tu'un yu'u Ndioo, töve jàna'a kachin yi nuu yo naja kua kùu Ndioo. ¹⁰ Va ni keta iin kivi ña ni koto kachin ndio yo ma naja kua kùu ra, tajan ma ora ikan töva ni chiniñu'u yo ndian chìto ña kà'an chi'in ndian kà'an chi'in tu'un yu'u ra ndia.

¹¹ Vati taku ma ora kùu yo ma ndiakwati, kà'an yo, ta chànini yo takua chànini ma ndiakwati, va ma ora cha chāa ndio yo ña kùu yo ma ndian chandee, tajan ikan kùu ma nuu jàña ndio yo ña jà'a yo ora kùu yo ndiakwati. ¹² Yakan va juuni kua ikan kùu yi ma vitin, vati taku ora ndè'o yo ma nuu inu, na tüvi ndichin va'a nde'o yo, ti kuxinani nuu yo, kua ikan ndè'o ma tu'un va'a ma vitin. Va ni keta ndio ma kivi ña ni nuna ndio ma Racha'nu Ndioo nuu yo, ta ikan jan ni nakoto va'a ndio yo maa ra takua nàkoto ra yo ndia. ¹³ Yakan va iyo uni nakuyi ña ka'nu ña endeeni ni koo yi vitin: ma ña nunuu kùu yi ma ña jandeeni yo kuantu yo ma Racha'nu, ta ma ña uvi, kùu yi ña na chinuni va'a yo ma tu'un ra, ta ma ña uni, kùu yi ña na kuuni yo nde'o Ndioo chi'in ta'an yo. Va ma ña ka'nuga ña kùu ja'a yo kùu ma ña kùunio nde'o.

14

Paulu kàtitu'un ra naja

kua ja'a ma ñivi ña kùu jà'a na kà'an na ma tu'un siin siin ña töve kùtunini inga ñivi

¹ Yakan va na numini nan- duku ndo naja kua ja'a ndo ta kùu kùuni ndo nde'e ndo ta'an ndo. Ta juuni na kuuni ndo ña ma Tati Í Ndioo chà'a yi ña na ku'va ndo ma ndatu yi. Ta iin ndatu ka'nu kuunji ña na ni'i ndo nuu ndisaa ma ndatu iyo ña kùu ka'an ndo chi'in ma tu'un yu'u Ndioo. ² Vati taku ma yo chìto ka'an ma tu'un siin siin ña töve kùtunini inga ñivi, kà'an yo yi kuenda ma Racha'nu Ndiooni, ta yüvi kuenda ma inga ñivi, ti ndi- akan na kùu kutunini na ma ña kà'an yo. Ta ndicha kuii ña chi'in ndatu ma Tati Í kùu ma tu'un kà'an yo ikan, va iin tu'un xe'e kùu yi kuenda inga ñivi. ³ Va inga ra ña kà'an ra chi'in tu'un yu'u Ndioo. Ta tu'un ikan kachin kùu yi kuenda tandi'i inga na, ña chinuni, ta ora taso'o na yi ya'a chisii na jà'a yi ta jàndomani yi na ta juuni ni koo tundeeni Ndioo chi'in na jà'a yi ndia. ⁴ Va taku ma ra kùu ja'a kà'an ma tu'un siin siin ña töve kùtunini inga na, iyo tundeeni ra, va juuni chi'in maani ra, va ma ra chìto ka'an ma tu'un yu'u Ndioo, ti rakan ni koo tundeeni ra, va ña ni ku'va ra nuu ndisaa ma ndian chinuni tu'un Ndioo ma ora tàso'o na ma ña kà'an yi. ⁵ Yu'u kùunji ña tandi'i ndo na ni'i ndo ma ndatu ña kà'an ndo ma tu'un siin siin ikan niku, va vitin chànini ña tiá va'a ña na

katitu'un ndo ma tu'un yu'u Ndioo nuu ma ñivi, kua ma tu'un ikan. Vati ka'nuga kùu ma ndian kà'an chi'in tu'un yu'u Ndioo, kua ma ndian kà'an ma tu'un siin siin ikan, tu töve yo kà'an kachin kua kuuni ma tu'un ikan ka'an yi, ikan na koo ma tundeeni Ndioo chi'in tandi'i ma ndian chinuni tu'un ra.

⁶ Ndyo'o yanj, vati tuva yu'u chàì ma nuu iyo ndo, ta kicha'a ka'in ma tu'un kà'an siin siin ña töve kùtunini ndo, ¿a kuu tindee ma tu'un ikan ndo?, kùuni ndo. Va chi'in tu'un ña kùtunini kachin maa ndo kùu yi, tu kicha'a ka'in iin tu'un xe'e ña Ndioo jāna'a ra nui kuenda ndo, a tu kà'in tu'un ña jàna'a yi ndo naja kua nakoto va'a ga ndo ma Ndioo, a tu jàna'i nuu ndo ma ña kùuni Ndioo. Ndisaa ma tu'un ikan kùu ma ña va'a, ti tindee yi ndisaa ndo. ⁷ Ta indukuni kùu yi chi'in taku yo nàkua'a chi'in kitarra ta ma tuvilu, vati tu töve kachin jàkuaku yo ndrùn, ta töve kùu kutunini yo nda yaa chita run. Takua kùu yi chi'in ma ña kà'an yo, tu töve kachin kùu ma tu'un kà'an yo, ta indukuni kua ikan, töve kùu kutunini na yi ndia. ⁸ Ta indukuni kùu yi taku ma nuu iyo kuati ka'nu ora kànita'an ñuu ndia, vati tu ma ra tivi chi'in ma yutun tivi a jaka'an ra maa kaa kalaxin, na tüvi ndèta va'a ma tati run jà'a ra, yakan va nī'iin na töve kùu kanita'an na cha'a' ña töve nī'i kà'an ma tati run. ⁹ Ta kua ikan kùu yi chi'in ndyo'o

ma vitin, vati vaji kùu ja'a ndo kà'an ndo ma tu'un siin siin ña tüvi kùtunini inga ñivi, va tu tüvi chito na, niyi kùuni ka'an ma tu'un ña kà'an ndo, takua kà'an maa ndo nuu ma tatini kùu yi, tuva takan. ¹⁰ Ta ndicha kuii ña iyo kua'a' nuu ma tu'un va'a ña kà'an ñivi ña iyo ñuñivi i'ya, va ndisaa yi, iyo naja kua kùuni yi ka'an yi kuenda ma ndian kùtunini yi. ¹¹ Ta tu yu'u tüvi kùtunini nda tu'un kùu ma ña kà'an ma ñivi chi'in, tajan kùuni yi ka'an yi ña yu'u kùu iin ra kichi ma inga ñuu kuenda na, ta nda maa na indukuni takan kùu na kuenda mai ndia. ¹² Yakan va tava cha chà'i kuenda ña nduva'a iyonni ndo ña na ku'va ma Tati Ií Ndioo ma ndatu yi nuu ndo, ta cha'a' yakan kùu yi ña iyo yi ña nanduku ndo ma ndatu yi, ña naja kua kùu tindee ndo inga ma ndian chinuni, ikan na ni'i na tiá ma tundeeni Ndioo.

¹³ Yakan va tu iyo nda ndyo'o ña kùu ja'a ndo kà'an ndo ma tu'un siin ikan, na ndakan ji'na ndo nuu ma Racha'nu Ndioo, ña na ku'va ra inga ndatu ra nuu ndo, ikan na kuu ka'an ndo nuu ma ñivi niyi kùuni ma tu'un siin siin ikan ka'an yi ndia. ¹⁴ Vati tu kà'an yo chi'in Ndioo, chi'in ma tu'un siin siin ikan, vaji ndicha va'a ña jà'a yo yi chi'in ndisaa anima yo, va ma chinituni yo na tüvi chito yi nda ña kùu ma ña kà'an yo. ¹⁵ Yakan va ma ña iyo yi ña ja'i kùu

yi ña tu ora kà'in chi'in Ndioo, iyo yi ña ka'in yi chi'in ndisaa animai, ta juuni iyo yi ña ka'in chi'in ndisaa chinitunĭ. Ta ora chitai ma yaa ña jàka'nui Ndioo chi'in ndisaa animai, ta juuni iyo yi ña ja'i yi chi'in chinitunĭ ndia, ikan na kua'i kuenda nda ña kùu ma ña chitai. ¹⁶ Ta tu jàka'nun ma Racha'nu Ndioo chi'in ma tu'un siin siin ña kà'un chi'in animaun, na kùu tita'an ma ndian töve kùtunini ma ña kà'un ña jàka'nu na ma Racha'nu indukuni chi'un, ti ma tu'un kà'un na tüvi kùtunini na yi. ¹⁷ Ta ndicha iin ña ta'vindioo kùu ma ña kà'un nuu ra, va na tüvi tindee yi inga ñivi ti tüvi kùtunini na yi.

¹⁸ Ta yu'u nduva'a chà'i ta'vindioo nuu ma Racha'nu, cha'a' ña kùu ka'in chi'in tu'un siin siin ikan, ta kùu ja'i ka'in yi tiá kua'a' kua ndisaa ndo. ¹⁹ Va ora kuti'vi ndo chi'in ma tichi ma veñu'u, va'aga ña kà'in u'un ta'an ma tu'un kà'an yo, kua ña kà'in iin uchi mii tu'un siin siin ña tüvi kùtunini ndo.

²⁰ Yakan va ndyo'o yani ndian chinuni, va'a tu jàchika ndo ndo ña jà'a ndo ña kini takua jàchika ma ndiakwati na jà'a na yi ndia. Va cha'a' tandi'i ma ña chà'nini ndo, iyo yi ña kuu ndo ma takua kùu ndian chicha. ²¹ Vati taku nuu ma tutu Ley Ndioo te'en kà'an yi:

Chi'in tu'un siin siin ta chi'in tu'un kà'an ñivi kichi

inga ñuu ni ka'in chi'in ma ñivi.

Ta vaji ni ja'i takan, ta töve jàchi'in na ma ña kà'in.

Takan kàti ma Racha'nu Ndioo.

²² Yakan va tu ka'an yo tu'un siin siin ña töve kùtunini yo, töve chàtiñu Ndioo tu'un ikan kuenda ma ndian chinuni tu'un ra, va chàtiñu ra yi kuenda ma ndian töve chinuni, ti iin señani kùu yi kuenda na. Va Ndioo chàtiñu ra ma tu'un ña kà'an na chi'in ma tu'un yu'uni ra kuenda na jana'a kachin va'a yi nuu ma ndian chinuni tu'un ra. ²³ Vati tu ma ndian kùu ñivi Ndioo kuti'vi ta'an na, ta ikan ndisaa na kicha'a ndio na kà'an na ma tu'un siin siin, ta ikan jan chàa ndio ma ñivi chaa, chi'in ma ndian tüvi chinuni, tajan ndiakan ni ka'an na ña ndian tivi xini kùu ma ndian chinuni, cha'a' ña kà'an na ma tu'un siin siin ikan. ²⁴ Va tu tandi'i ndo kicha'a ndo kà'an ndo ma tu'un yu'u Ndioo ma ora chàa ndio ma ñivi chaa, chi'in ma ndian tüvi chinuni, tajan ma ikan juuni maa ndio na, ni ku'va na kuenda ña maa na kùu ma ndian iyo kuati ora taso'o na yi, ta ni ku'va na kuenda ña iyo yi ña chikoni'i ndiko na kù'un na ma iti' Ndioo cha'a' ña taso'o na ma tu'un ndicha ña kà'an ndo. ²⁵ Ta takan kùu yi ña ni koto tandi'i ma ñivi ma tu'un xe'e ña iyo ma tichi chinituni na niku, tajan juuni maa ndio na, ni kunandi chiti na ña jàka'nu na ma Racha'nu, ti cha chà'a ndio na kuenda,

ña ndicha kuii ña tañu ndo iyo ma Racha'nu Ndioo.

Paulu kàtitu'un ra naja kua jà'a yo ora jàka'nu yo ma Racha'nu Ndioo

²⁶ Yakan va ndyo'o yani, taku ma nuu kùti'vi ta'an ndo, iin ndo kùu kata ndo yaa kuenda ra, ta inga ndo jàna'a ndo ma tu'un ra, a ña kàtitu'un ndo ma iin tu'un xe'e ña jàna'a Ndioo nuu ndo, a ña kà'an ndo ma tu'un siin siin, a ña kàtitu'un kachin ndo naja kua kùuni ma tu'un siin siin ikan ka'an yi, takan iyo yi ña ja'a ndo, ikan na ni'i ndisaa ndo ma tundeeni Ndioo, ta koo yi chi'in ndo. ²⁷ Taku ma ora kà'an ndo ma tu'un siin siin, va'aga ña ta'ii'iin ndo na ya'a ndo ka'an ndo yi nuu ma ñivi, vati na vâ'a ja'a yi ña ni nduvi ndo ya'a ndo ka'an ndo yi nuu na iin tiempuni. Ta ora cha kà'an iin uvi a uni ndo yi, ta tûva kùu ya'a inga na ka'an na yi. Ta kuenda ma ndian ya'a kà'an na ma tu'un siin siin ikan, juuni iyo yi ña koo iin meru ndo, ña kàtitu'un kachin ma nuu na, naja kua kùuni ma tu'un ikan ka'an yi ndia, ikan na kutunini ndisaa ndo yi. ²⁸ Ta tu tûvi ni'iin ma meru ndo ña kùu ka'an na ma ña kùuni ndo ka'an ndo ma nuu ka'iin ti'vi ma ñivi, va'aga ña na kà'an maa ndo yi ikan, va kùu ka'an ndo yi nuu Ndioo ora kà'an xe'e ndo yi. ²⁹ Ta indukuni kùu yi chi'in taku ma ndian kàtitu'un ma tu'un yu'u Ndioo nuu ma ñivi ndia, vati uvi ndo, a unini ndo iyo yi ña ya'a ndo

katitu'un ndo nuu ma ñivi, ta ma inga ma ndian ka'iin ma ikan, iyo yi ña ja'a na kuenda, nde'o tuva ndicha ña va'a kùu ma ña kà'an ndo, a tûvi ndicha. ³⁰ Va tu iin ra ndaa ra kà'an ra iin tu'un yu'u Ndioo kuenda ma ñivi ka'iin ti'vi ikan, ta juuni ndaa ga ka'an ra, ta ikan ni'i inga ra ña nandi ikan iin tu'un xe'e ña jàna'a Ndioo nuu ra, tajan ma ra nunuu iyo yi ña kutaxin ra ña kà'an ra ta ku'va ra ña kà'an ma inga ra. ³¹ Ta takan iyo yi ña ja'a ndo, ña ta'ii'iin ndo iyo yi ña kutu'va ndo ya'a ndo ka'an ndo ma tu'un yu'u Ndioo nuu ma ñivi. Ta takan iyo yi ña ja'a ndo, ikan ndisaa ndo kutu'va va'a ndo ma tu'un Ndioo ta na koo tundeeni ra chi'in ndo. ³² Vati tandi'i taku ma ndian kà'an tu'un yu'u Ndioo, iyo yi ña jandeeni na, ta kuantu na nda ora keta ka'an na, tajan iyo yi ña kà'an na. ³³ Vati ma Racha'nu Ndioo, ti iin ra ya'a chàta'ani ra ña koo vii chi'in ta'an yo kùu ra, ta töve kùuni ra ña jakanuu yo xini ta'an yo chi'in ma ña jà'a yo.

Takua kùu yi chi'in ndisaa ma ndian chìnuni ña kuti'vi ma veñu'u, ³⁴ ña ma ñivi ña'a, ti iyo yi ña taxiin koo yu'u vi ma nuu ka'iin ti'vi ndo ña jàka'nu ndo ma Racha'nu Ndioo, vati nuu ma tutu Ley Ndioo kàti yi ña ma ñivi ña'a, iyo yi ña kuu vi iin ñivi iñu'u chi'in ma ndra kùu ii vi takua kà'an yi. ³⁵ Ta tu kùuni ma ñivi ña'a ña koto vi tiá cha'a' ma tu'un

i'ya, tajan na ndakatu'un vi nuu ma ndra kùu ii vi ma ve'e vi, töve iñu'u kùu vi, tuva ndakatu'un vi yi nuu ka'lin ti'vi ma ñivi Ndioo.

³⁶ Yakan va iyo yi ña ku'va ndo kuenda ña tüvi tañu ndyo'o, ndian ñuu Corintu, kùu yi nuu kēta ji'na ma tu'un Ndioo, ta ni yüvi nuu uvanuu ndyo'o ni kùu ndo ña chito ndo ma tu'un ra ndia. ³⁷ Ta tu iyo nda ndyo'o chànini ndo ña ndian kà'an chi'in tu'un yu'u Ndioo kùu ndo, ta iyo ma Tati Í Ndioo chi'in ndo, kùuni ndo, tajan iyo yi ña koto va'a ndo, ti ma tu'un ña tai vitin nuu ndo, kùu yi ma ña tachi Ndioo. ³⁸ Va tu tüvi jàchi'in ndo ma ña kà'an yi, tajan nda ma Racha'nu Ndioo na tüvi ni ki'in kuenda ra ndo ndia.

³⁹ Takan kàti yu'u chi'in ndyo'o yani, vati kùuni yu'u ña na katitu'un ndo ma tu'un yu'u Ndioo, ta tüvi kasi ndo yu'u ma ñivi tuva ka'an na ma tu'un siin siin ña tüvi kùtunini inga ñivi. ⁴⁰ Vati ma ña kùuni ña ja'a ndo kùu yi ña na tiñu'u ndo ma inga ndian kùuni ka'an tu'un Ndioo, ta na nanduku ndo naja kua vii kùu ja'a ndo yi ndia.

15

Nuu nàtaku Cristu

¹ Ndyo'o yani, kùuni ña na kuku'uni ndo ma tu'un va'a cha'a' Jesucristu ña kàtitu'in nuu ndo. Vati ma tu'un i'ya kùu ma tu'un ña nda ora taso'o ndo yi, ta kicha'a ndo chìnuni ndo yi, ta juuni jà'a yi ña jàndeeni ndo ña iyo

va'a ndo nda vitin ndia. ² Ta juuni cha'a' ma tu'un va'a i'ya kùu yi ña kàkú ndo tuva endee chìnuni va'a ndo yi ma takua kàtitu'in yi nuu ndo. Va tu töve nī jachi'in ndo ma ña kà'an yi, kùuni yi ka'an yi ña töve ndicha ña chìnuni ndo ma ña kà'an yi tuva takan.

³ Vati taku ma tu'un ka'nuga ña kàtitu'in nuu ndo, yakan kùu ma tu'un ña nī'i nuu Racha'nu ña kùtu'vai. Ta te'en kà'an ma tu'un ikan ña chī'í ma Racha'nu Jesucristu cha'a' ma kuati yo indukuni takua kà'an ma tu'un Ndioo ña ni kuu. ⁴ Ta kūchi ndio na ra, ta tichi uni kivi, ta nàtaku ndiko ra, takua kà'an ma tutu Ndioo ña ni kuu yi ndia.

⁵ Ta juuni chā'i kuenda nuu ndo ña ji'na kēta Cristu ora cha nàtaku ndiko ra nuu ma Petu', tajan kēta ndio ra nuu ma ndi uchi uvi ma ndra jàkua'a chi'in ra. ⁶ Takan kùu ta ikan jan kēta ra nuu ka'lin ti'vi kua'a' ma ndian yani yo ndian chìnuni. Ta ndiakan ti ya'aga u'un cientu ta'an na kùu na ña ndē'e na ña nàtaku ndiko ra. Ta iyo ma ndian juuni takuu ga ma nda vitin, ta iyo ma ndian cha tüva takuu ti cha chī'í na. ⁷ Ta juuni kēta ra nuu ma Jandiau, ta tiá iti' nuu tandi'i ma ndra kùu tatun ra ndia. ⁸ Ta ma nuu ndi'inia, ma ora yā'a kua'a' kivi kùu yi ña kēta ra nuu yu'u, jin nākotoi ra kua'a' tiempu iti' nuu kua ma inga na.

⁹ Vati yu'u kùu ma ra ta'a tiá kàa ña kùu tatun Jesuu,

ña ni tüvi iyo yi ña ka'an ma ñivi ña tatun Jesuu kùì, vati ya'aga chāndikuin na kuenda ña jānde'i tundo'o ma ndian chìnuni tu'un Cristu niku. ¹⁰ Va vitin kùì takua kùu ma ra kùì, ti maa ma Racha'nu Ndioo jā'a ña na kui takan, ti iin ra ya'a va'a kùu ra, ta ma ñamani ña jā'a ra chī'in, na tüvi ni ja'a maani ra yi, vati vi'a ni'iga jātiñui kua inga ma ndra kùu tatun ra cha'a' ma ñamani ikan, vaji na yūvi mai kùu ma ra jā'a yi, ti ma ña jā'a yi kùu ma ñamani Ndioo ña iyo chī'in. ¹¹ Ta na tūva kuu, vaji yu'u a inga ndra kùu ma ndra kātitu'un ma tu'un va'a cha'a' Cristu nuu ndo, vati ña'a kùu ma ña va'a ña kātitu'un ndi, ta yakan kùu ma tu'un ña chìnuni ndo ma vitin.

Paulu jàna'a ra ña ndicha ña nàtaku ndiko ma ndian cha chī'í

¹² Vati tu ma tu'un kātitu'un ndi kùu yi ma tu'un cha'a' ña cha nàtaku ndiko ma Cristu, ta naja juuni kà'an ga iin ma ndian iyo tañu ndo ña ma ndian cha chī'í na tüvi nàtaku na?, tuva takan. ¹³ Vati tu tüvi nàtaku ndiko ma ndian cha chī'í, tajan kùuni yi ka'an yi ña nda ma Racha'nu Cristu, na tüvi ndicha ña nàtaku ndiko ra ndia, tuva takan. ¹⁴ Yakan va tu ma Racha'nu Cristu na tüvi nī nàtaku ra, tajan yakan kùuni yi ka'an yi, ña na tüvi nda kuenda ma tu'un ña chàkuu ndi ña kātitu'un ndi nuu ndo. Ta juuni induku tüvi nda kuenda ma tu'un

ña chìnuni ndo ndia, tuva takan. ¹⁵ Ta tu ndicha ña takan kùu yi, tajan kùuni yi ka'an yi ña ndyu'u kùu ma ndra kà'an tu'un vatani chata ma Racha'nu Ndioo, cha'a' ña kātitu'un ndi ña ma Racha'nu Ndioo kùu ra ña jānataku ra ma Cristu. Ta ña'a kùu ma tu'un vata, tu töve ndicha ña nàtaku ndiko ma ndian cha chī'í, tuva takan. ¹⁶ Ti tu ma ndian cha chī'í, na tüvi nàtaku ndiko na, ta ña'a kùuni yi ka'an yi ña ni ma Cristu, töve nī natuku ndiko ra ndia. ¹⁷ Yakan va tuva ndicha ña Cristu tüvi nī nàtaku ndiko ra, tajan nda ma tu'un chìnuni ndo, na tüvi ndakutiñu yi ndia, ta kùuni yi ka'an yi ña juuni iyo ga ma kuati chī'in ndo, ti Ndioo töve nī janaa ra ma kuati ndo nda vitin, tuva takan. ¹⁸ Ta tu ndicha ña takan kùu yi, tajan ni ma ndian chìnuni tu'un Cristu ña cha chī'í, na töva ni koo na endeeni chī'in ra ndia, tuva takan. ¹⁹ Vati tu ndātu yo ma Racha'nu Cristu, cha'a' ña chànini yo ña ni tindee ra ma yo iyo nditoni ñuñivi i'ya ma vitin, kùuni yo. Ta kùuni yi ka'an yi ña vi'a nda'vi ga ni kuuni yo kua ma inga ñivi, cha'a' ña chànini yo takan tu töve ndicha yi niku.

²⁰ Va töve takan kùu yi, ti cha chito va'a yo ña ndicha ña ma Racha'nu Cristu kùu ra ma ra nunuu ña nàtaku tañu ma ndian cha chī'í, ta ikan jan, chā'a ndio yo kuenda ña juuni nàtaku ma ndisaa ma ndian chī'í ndia. ²¹ Vati cha'a' ña chī'í iin ra'ii

ña nàni Adán kùu yi ña ch'í ndisaa ndio ma ñivi nda vitin, tajan juuni takan kùu yi ña cha'a' inga ra'ii ña nàni Cristu kùu yi ña cha k'icha'a nàtaku ndiko ma ndian cha ch'í ndia. ²² Ta takan kùu yi ña cha'a' ña ndisaa yo kùu yo ñivi Adán, ta yakan kùuni yi ka'an yi ña ndisaa yo cha ch'í yo. Takan kùu yi ch'in ndisaa yo ndian iyo kuenda Cristu, ni nataku ndiko yo, ta endeeni ni koo yo ch'in ra ndia. ²³ Va ta'ii'in yo ku'un yo takua ora k'achin Ndioo ña ku'un yo. Vati ra nunuu ña nàtaku kùu ma Racha'nu Cristu. Ta ikan jan ni janataku ndiko ra ndisaa yo ma ndian ch'inuni tu'un kà'an ra ma ora ni kichi ra. ²⁴ Tajan ni kindaa ndio ra ma ndatu ña iyo ch'in tandi'i ma ndra kumitiñu, ta ch'in tandi'i ndatu ña iyo ch'in tati xaan ta inga tuku nuu ndatu ndian kini ndia. Ta ikan jan ni ku'va ndio ra ma nuu chà'nda ra tiñu nuu ma Racha'nu Ndioo Tatá ra ma ora ni chaa ndio ma tiempu ni naa ma nuñu'u' ñuñivi i'ya.

²⁵ Va ma Racha'nu Cristu iyo yi ña ka'nda ra tiñu, nda kati jakanaa ji'na ga ra ma ndian xaani nde'e na ra, ta ikan jan kani ndoyo ra na iti' cha'a ra. ²⁶ Va ma ña nuu ndi'i nia ña ni jandi'i ra nuu, kùu ma ndatu kui'na ña chà'ni yi yo. ²⁷ Ta te'en kà'an ma tutu Ndioo: ma Racha'nu Ndioo chà'a ra tandi'i ndatu kuenda ña na ka'nda ma Racha'nu Cristu tiñu nuu tandi'i ña iyo, vati

takan kà'an ma Tutu Ndioo. Ta ña'a tüvi kùuni yi ka'an yi ña Cristu ni ka'nda ra tiñu nuu ma Racha'nu Ndioo, ti ma Racha'nu Ndioo kùu ra ma ra chà'a ma ndatu ikan nuu ra. ²⁸ Yakan va ora chaa ma kivi ña Cristu ra kùu se'e Ndioo, ni ka'nda ra tiñu nuu ndisaa ña iyo. Ta ikan ni jana'a ra ra nuu ma Tatá ra, ña ji'na rakan chà'a ra ndatu ikan nuu ma ra kùu se'e ra. Ta ma se'e ra ni ku'va ndiko ra ma ndatu nuu ra, ikan ma Tatá ra, ni ka'nda ra tiñu nuu tandi'i ma ña iyo. Ta takan ni kuu ikan nuu ndi'inia ma Racha'nu Ndioo ni kuxini ra nuu tandi'i ña iyo.

²⁹ Ta tu kà'an na ña ma ndian cha ch'í na tüvi nàtaku ndiko na, tajan, ¿nda kuenda kùu yi ña iyo iin ma ndian kùnduta cha'a' ma inga ndian cha ch'í?, tuva chà'nini na ña na tüvi nàtaku ndiko na. ³⁰ Ta ndyu'u tu töve ndatu ndi ña nàtaku ndiko ndi ma ora ch'í ndi, ña'a kùuni yi ka'an yi ña, ¿nda kuenda iyo tu'va ndi ña nde'e ndi tundo'o nani kivi?, tuva takan. ³¹ Ndyo'o yani, kùuni ña na koto ndo ña nani kivi chà'i kuenda ña ni kuvj, vati cha ch'ito va'i ña ni chaa iin kivi ña ni ka'ni na yu'u, ta indukuni kua ikan kùuni ña na koto ndo ña kindoo va'anj cha'a' ña ch'inuni ndo ma tu'un Jesucristu. ³² Yakan va yu'u nduva'a ndē'i tundo'o jā'a ma ndian xaan iyo ma ñuu Efesu, ta tu chà'nini ña na tüvi ndicha ña nàtaku ndiko ma ndian cha ch'í, ta takan kùu yi, ¿nayi jakanai ch'in ma ña jā'i?, tuva takan,

kùuni ndo. Ta ikan jan, na te'en ka'an ndio yo: ¡Na kacho, ta ko'o yo, ti itaan ni kuvi yo!, tuva ndicha ña na töve nàtaku ndiko yo.

³³ Ta koto kü'va ndo ña jànda'viña'a ma ñivi ndo, vati iyo ndian kà'an te'en: "Tu ndikita'un chi'in iin ra nàkotoun ña tüvi jà'a tiñu va'a, ninduvi ndo ni ja'a ndo yi, vaji ra va'a kùun." ³⁴ Yakan va na ti'i va'a ndo chinituni ndo, ta na jaña ndo ña jà'a ndo ma kuati. Takan kàtj chi'in ndo, ikan na koo tukanuu nuu ndo cha'a' ña iyo ndian tañu ndo ña töve nàkoto na ma Ndioo.

Naja kùu yi ña nàtaku ndiko ma ndian cha chi'í

³⁵ Tajan iin nda ndyo'o ña te'en ni ndakatu'un ndo chi'in juuni maa ndo:

¿Ta naja kua kùu yi ña ni nàtaku ndiko ma ndian cha chi'í? ¿Ta naja kua kàa ma kuñu ña ni ni'i na?

Takan ni ndakatu'un ndo chi'in juuni maa ndo.

³⁶ ¡Ta naja ya'a ndava xini ndo ña chikatu'un ndo takan! ¿A tüvi chà'a ndo kuenda ña ma ora tàchi yo ma chiti tata, na tüvi kana yi, nda kati ta'yu ndi'i ji'na yi, tajan keta ma ña chaa?

³⁷ Vati iyo ma nuni tata ña tàchi ndo, chi'in inga tuku nuu ma chiti tata, va ma itu, ti ma ora kàna yi, na tüvi kàa yi takua kàa inga nuu ma chiti ikan, ti ma chiti ikan ma ora kàna yi siin kuii kàa yi. ³⁸ Ta tiá iti' nuu tajan ja'a ndio ma Racha'nu Ndioo ña

ma ta'ii'iin nuu yi, na koo yi naja kua kùuni maa ra ña koo yi, takua kùu nuni tata ña ora tachi yo yi ta ndakuu yi itu, ta takan kùu yi chi'in inga nuu chiti ndia. ³⁹ Ta na yüvi ndisaa yo inuu kàa ma kuñu yo, vati siin kàa ma iki kuñu ma yo kùu ñivi, ta siin kàa ma iki kuñu ma kiti ku'u, ta siin kàa ma iki kuñu ma saa, ta kuñu ma tiaka' siin kàa yi ndia. ⁴⁰ Ta juuni kua ikan kùu yi chi'in ma kuñu ma ña iyo andivi ndia, vati siin kàa ma kuñu yi, ta siin kàa ma kuñu ma ña iyo nuñu'u' ñuñivi i'ya. Va vii kàa ma kuñu ma ña iyo andivi, ta siin tiá kàa yi kua ma kuñu ma ña iyo nuñu'u' ñuñivi i'ya. ⁴¹ Vati taku ma ña tacha jà'a nikandii siin kàa yi kua ma ña tacha jà'a ma yoo, ta juuni siin kàa ña tacha yi kua ma chele ndia, ta nda ta'ii'iin nuu ma chele, siin siin ma kua tacha jà'a yi ndia. ⁴² Ta juuni indukuni kùu yi chi'in ma ña nàtaku ma ndian cha chi'í ndia, vati ma kuñu ña kùchi na, tà'yu yi, ta ikan jan nàtaku ndiko iin ma ña tüvi chi'í inga cha'a'. ⁴³ Yakan va taku ma ña ni kuchi yo, iin ña tüvi ndakutiñu kùu yi va ma ora nàtaku ndiko yi, tajan kùu ndio yi iin ña ka'nu, ta tacha. Ta ma ora kùchi na yi, ti na tüvi ñandee yi, va ma ora nataku ndiko yi, ikan kèta ndio iin ma ña ya'a iyo ñandee. ⁴⁴ Vati ma kuñu ña kùchi yo ma nuñu'u' ñuñivi i'ya, kuenda ma nuñu'u'

ñuñivi i'yani kùu yi. Va ma ora nàtaku ndiko yi jà'a ma Tati Í Ndioo, tajan kùu ndio yi iin kuñu va'a kuenda ma Racha'nu Ndioo. Ti tu chìto yo ña ìyo ma kuñu yo kuenda ma nuñu'u' ñuñivi i'ya, tajan juuni ìyo yi ña koto yo ña ìyo ma kuñu yo kuenda Ndioo ndia.

⁴⁵ Vati nuu ma tutu Ndioo te'en kà'an yi: "Adán kùu ma ra nunuu ña ndákuu ra iin ra chíyo ndito niku", va inga Adán ra nuu ndi'inia, ra juuni kùu Cristu, ndákuu ra Tati ña chà'a ña na koo ndito ma ñivi endeeni. ⁴⁶ Va ma kuñu nunuu ña nì'i yo töve kùu yi ma ña ni koo yi endeeni chi'in Ndioo, va kùu yi ma ña ìyo ma nuñu'u' ñuñivini, ta ma kuñu yo ña nì'i yo iti' nuu kùu yi ma ña ni koo yi endeeni chi'in Ndioo. ⁴⁷ Ti ma ra nunuu kùva'a ra chi'in ma ñu'u', ta kùu ra kuenda ma ñu'u', va ma ra uvi, rakan kùu ra ma ra kīchi iti' andivi. ⁴⁸ Yakan va tandi'i ma yo ìyo ma nuñu'u' ñuñivi, kùva'a yo chi'in ñu'u', takua kùva'a ma Adán, ta tandi'i ndian ni nì'i koo andivi kùu na takua kùu ma Racha'nu kīchi iti' andivi. ⁴⁹ Va tu indukuni kàa yo kua kàa ma ra kùva'a chi'in ñu'u', tajan kùuni yi ka'an yi ña juuni indukuni ni kuu yo takua kùu ma Racha'nu kīchi iti' andivi ndia.

⁵⁰ Takan kà'in chi'in ndo ndyo'o yani, vati taku ma kuñu ña ìyo sa'an ta iki, na kùu nì'i yi ma nuu chà'nda Ndioo tiñu, ti na tüvi induku kuu yi takua kùu ma kuñu

ña kùndee ndisaa tiempu. ⁵¹ Ta vitin kùuni katitu'in nuu ndo iin tu'un xe'e Ndioo ña jāna'a ra nuu ndi. Vati na yüvi ndisaa yo ni kuvi, va ndisaa yo ni ndakuu yo takua kùu ma Racha'nu. ⁵² Ta iin nunuu kuiini kùu yi takua kùu iin ña nakuani yo ña ni ja'a ra yi, tajan ma yu'u nuu ndi'i nia ña ni tivi ma tati jàkuu tiñu nuu Ndioo chi'in ma yutun tivi, tajan ni natakun ndio ma ndian chí'í, ti ikan ni nì'i ndio na ma kuñu ña tüva ni kuvi, ta maa yo ndian ndito, ni ndakuu yo kuu yo takua kùu ma Racha'nu. ⁵³ Vati takan ìyo yi ña ja'a ma Racha'nu chi'in ma kuñu yo ña tüvi kùndee, ikan na nì'i yo ma kuñu chaa ña kùndee yi endeeni, ta tüva kuvi yi. ⁵⁴ Tajan ma ora cha ndōchaa ma kuñu yo ña tüvi kùndee, jā'a ndio ma kuñu ña kùndee ndisaa tiempu, ta ma ora cha ndōchaa ma kuñu yo ña jā'a ma ña töve chí'í, tajan ikan kùu ma nuu ni chinu ndio ma tu'un kà'an ma tutu Ndioo ña kà'an te'en: "Ndioo cha jāndi'i ra ma ndatu kui'na ña chà'ni yo." ⁵⁵ Ta yo'o, ra kùu kui'na, ¿ndanu ìyo ma ndatun vitin ña chà'niun ndi?, ta, ¿ndanu kuà'an ma ndatun ña tìndee ñuun ña jākanaun niku? ⁵⁶ Vati juuni ma kuati jà'a yo kùu yi ña chikan yi ña kuvi yo. Ta juuni Ley Ndioo, ìyo ndatu yi kuenda tìso yi kuati nuu yo ndia. ⁵⁷ Va na ku'va yo ta'vindioo nuu ma Racha'nu Ndioo cha'a ña

cha jàndi'i ra ma ndatu ikan, cha'a' ma tiñu ña jã'a ma Racha'nu yo Jesucristu. ⁵⁸ Ta cha'a' yakan kùu yi, ndyo'o yani ndian ya'a kùunì nde'i, na koo ma tundeeni Ndioo chi'in ndo, ta na koo tu'va ndo, ta koto jãña ndo ña na jakuu ndo ma tiñu ña chà'a ma Racha'nu Ndioo nuu ndo ndisaa tiempu, vati cha chito ndo ña chi'in ma tiñu ikan, ni ndo'iin ga ndo chi'in ma Racha'nu chito'o yo, ta ni ni'i ndo ma ya'vi ndo jà'a ra, vati yuvi ra vata kùu ra.

16

Paulu kàtitu'un ra naja kua iyo yi ña tindee ma ndian chìnuni ma meru na

¹ Ta vitin va kàtitu'in nuu ndo ña na ja'a ndo ma kua kã'in nuu ndo, na jati'vita'an ndo ma xu'un' ndo, ta tindee ndo ma ndian chìnuni tu'un Jesucristu ña iyo ñuu Jerusalén, vati juuni kua ikan cha kàtitu'in nuu ndian chìnuni ña iyo tanuu ñuu ña iyo ma iti' ñu'u' Galacia ndia. ² Yakan va nani ndomingu iyo yi ña kaniva'a va'a ndo ita'vi ma meli ña ni'i ndo ña jàtiñu tatu ndo, ikan ma ora ni kunde'i ndo na tüva iyo yi ña jati'vita'an ndo ndisaa yi iin cha'ani. ³ Vati ma ora ni chai ma nuu iyo ndo, tajan ni tachi ndioi ma ndra ni kachin maa ndo, ña naa ndra tutu ña ni tai kuenda ña katitu'un yi cha'a' ma xu'un' ña naa ndra, ora kuàndaka ndra yi nuu ma ndian chìnuni ña iyo ma ñuu Jerusalén. ⁴ Ta tu iyo yi

ña nda mai ku'un ma chi'in ndra ma ora ni chai, tajan iyo yi ña ku'in ndia.

Paulu kàtitu'un ra nuu ma ñivi nda iti' ni kakunuu ra

⁵ Vati ma ora ni ku'in, ji'na iyo yi ña ya'i ma ñu'u' Macedonia, tajan ni chaa ndioi ma ñuu Corintu nuu iyo ndo. ⁶ Ta ikan jan nde'o tu kùu ndoo ndioi ma chi'in ndo uvi uni yoo, a jaya'a ndioi ma tiempu vichin ma chi'in ndo tuva kùu yi, ta ikan iyo yi ña tindee ndo yu'u ita'vi ña tia'vi iti' kuà'in. Ta ora cha ya'a tajan ni ku'in tiá iti' nuu. ⁷ Vati na tüvi chàta'anì ña tia kivini ni nde'i ndo, ti chàninì ndoi tiá kua'a' ma kivi ma chi'in ndo, tuva ku'va ma Racha'nu ña na ja'i yi. ⁸ Va vitin juuni yanga ndoi ma ñuu Efesu i'ya, ña nda kati jaka'nui ma viko Pentecosté chi'in ma ñivi, tuva kùu yi. ⁹ Takan chàninì, vati iyo kua'a' ñivi ña kùuni na taso'o na tu'un cha'a' ma Racha'nu ña kàtitu'in, vaji iyo kua'a' ma ndian xaani nde'e yu'u ndia.

¹⁰ Ta tu chàa ma Timoteu yani yo ma nuu iyo ndo, tiá va'a ña na nanduku ndo naja kua koo va'a ndo chi'in ra, vati juuni jàtiñu ra kuenda ma Racha'nu, takua jà'i ndia. ¹¹ Yakan va ndisaa ndo iyo yi ña tiñu'u ndo ra, ta na tindee ndo tia'vi ndo iti' kuà'an ra, ikan na kuu kichi nde'e ra yu'u nuu iyoi, vati ndàtui ra ma nde've chi'in inga tuku ma ndian kùu yani yo.

¹² Va taku ma ra yani yo Apolo, nduva'a cha jàninì ra

ña na ku'un ra kunde'e ra ndo chi'in inga ma ndra yani yo, va nī kuuni ra ma vitin. Yakan va ni kunde'e maa ra ndo ma ora ni kuyati ra, kāti ra.

Ma tu'un nuu ndi'i nia ña kàtitu'un Paulu kuenda ma ndian chìnuni tu'un Cristu ña iyo ma ñuu Corintu

¹³ Ta na ja'a ndo kuenda nuu ndo, ta na endee koo ma ña chìnuni va'a ndo ma tu'un Cristu, vati iyo yi ña jandeeni ndo takua jà'a ma ndra'ii ña iyo kuenda ma Racha'nu Ndioo. ¹⁴ Yakan va tandi'i ma ña jà'a ndo, na ja'a ndo yi cha'a' ña ya'a kùuni ndo nde'e ndo ta'an ndo.

¹⁵ Ta vitin taku ndyo'o yani, vati cha ch̀to va'a ndo ña ma ñivi nunuu ña kīcha'a chìnuni ma tu'un Ndioo ma ñu'u' Acaya nuu iyo ndo chiña, ndiakan kùu kùu ma ñivi, ra nàni Estéfana. Ta ndiakan kùu na ña ya'a chàta'ani na tindee na ma ndian chìnuni tu'un Cristu. ¹⁶ Yakan va jàninì ndo ña na jachi'in ndo ra. Ta indukuni kua ikan na jachi'in ndo ndisaa ma inga ndian jàtiñu ña tindee ma ñivi Ndioo takua jà'a ra ndia. ¹⁷ Ta nduva'a chisij ña cha kīchi nde'e ma ra nàni Estéfana yu'u, chi'in ma ra nàni Fortunatu, ta Acaicu ndia, vati ndrakan kùu ndra ña tindee ndra yu'u chi'in ma tiñu ña nī kuu ja'a ndo cha'a' ña tüvi ndo chi'in niku. ¹⁸ Ti takua jà'a ndra ña chā'a ndra tundeeni nui, juuni kua ikan jà'a ndra ña chā'a ndra tundeeni nuu ndo ndia. Ta

takan kùuni ña na tiñu'u ndo ma ñivi takua kùu na.

¹⁹ Ta ma ñivi chìnuni ña iyo ma ninii ka'nu ma ñu'u' Asia, tàchi na iin saludu nuu ndo, ta juuni ma ra nàni Aquila, chi'in ñasi'i ra Priscila, ta chi'in ma inga ndian chìnuni ña kùti'vi chi'in vi ma nuu iyo vi, tàchi saludu nuu ndo ndia. ²⁰ Ta tandi'i inga ndra yani yo tàchi ndra ma saludu ndra nuu ndo ndia. Ta juuni na kunumindaa ndo ta'an ndo ma ora kaña'a ndo cha'a' ña ya'a kùuni ndo nde'e ndo na.

²¹ Yu'u Paulu, tàa chi'in nda'i ma saludu i'ya kuenda ndo.

²² Ta yu'u kà'in ña tu iyo nda ndian tüvi kùuni nde'e ma Racha'nu yo Jesucristu, va'aga ña na tachi ra na ma iti' andaya'. Ta yo'o Racha'nu Jesucristu, na kichiun.

²³ Ta na koo ma ñamani ma Racha'nu Jesucristu chi'in ndo. ²⁴ Ta ndyo'o ya'a kùuni ndo cha'a' ña cha ndō'iin ndisaa yo chi'in ma Racha'nu Jesucristu. Ta takan na kuu yi. Amén.

Tutu uvi tãchi racha'nu Paulu nuu ñivi chìnuni tu'un Jesuu iyo ñuu Corintu

*Paulu tàa ra tutu i'ya
kuenda ma ndian chìnuni ña
iyo ma ñuu Corintu*

¹ Yu'u Paulu, ra kùu tatun Jesucristu, ti takan kùuni Ndioo ña na kùu chi'in ma ra yani yo Timoteu, tàa ndi ma tutu i'ya nuu ndyo'o ndian chìnuni tu'un Ndioo iyo ma ñuu Corintu, ta juuni nuu tandi'i inga ma ndian chìnuni iyo ma ñu'u' Acaya ndia. ² Ma Ndioo, ra kùu Tatá yo chi'in ma Racha'nu Jesucristu, na kata ra ma ñamani ra chata ndo, ikan na kuu koo vii ndo chi'in ta'an ndo.

*Ndioo, jàmani ra anima
yo*

³ Na jaka'nu yo ma Racha'nu Ndioo ra kùu Tatá ma Racha'nu Jesucristu, vati rakan kùu ma ra kùu Tatá yo ña kùnda'vini yo, ta jàmani anima yo. ⁴ Vati takua jàmani ra anima yo ora ndè'o tundo'o, juuni kua ikan iyo yi ña jàmani yo inga ma ndian nde'e tundo'o takua jà'a ra chi'o ndia. ⁵ Vati ma takua kàya ma tundo'o ña ndè'o cha'a' ma Jesuu, juuni takan kàya ma tundeeni yo kuenda cha'a' ra. ⁶ Vati tu ndè'e ndi tundo'o, cha'a' maa ndo kùu yi, kuenda ña jandeeni ndo

ta kàkú ndo ora ndè'e ndo tundo'o, ta tu jàmani Ndioo ndi, juuni kùu yi kuenda maa ndo ndia, vati yakan kùu yi ña ja'a yi ña na jandeeni ndo ma tundo'o nde'e ndo takua jàndeeni maa ndi ndia. ⁷ Vati taku ndyu'u cha chìto va'a ndi naja ni kuu yi chi'in ndo, ti vaji ndè'e ndo tundo'o takua ndè'e ndi yi, juuni kua ikan ni ku'va ma Ndioo tundeeni nuu ndo takua jà'a ra chi'in ndi ndia. ⁸ Ndyo'o yani, kùuni ndi ña koto kachin ndo, ti ya'a ga kua'a' tundo'o ndè'e ndi ma ninii ka'nu ñu'u' Asia niku. Vati ya'a ga xaan ma ku'va ikan, ti ndava kùndeega ndi ña ndè'e ndi ma tundo'o ikan niku, vati töve chìto ndi niku, tu ni kee ndito ndi jà'a ma tundo'o ikan. ⁹ Vati ndicha ña chànini ndi ña chàni kùvi ndi niku. Va ma ña'a kùu yi ña jàna'a yi nuu ndi, ña na kùu jakakú ndi juuni maa ndi vati iyo yi ña chinuni ndi ma ña jà'a ma Ndioo, ra jànataku ma ndian ndií. ¹⁰ Ta juuni ma Ndioo ikan kùu ra ña jàkákú ndi nuu ni kùvi ndi ma tiempu ikan. Ta chìto ndi ña takan jàkákú ra ndi vitin ta iti' nuu ndia, ¹¹ tuva ndyo'o tìndee ndo ndi ña ka'an ndo chi'in Ndioo cha'a' ndi. Ta tu ya'a ga kua'a' ndo kà'an chi'in Ndioo cha'a' ndi, ya'a ga ni jaka'nu ndo ra, cha'a' ma ñamani ña iyo chi'in ndi jà'a ra.

*Nuu kà'an Paulu nda
cha'a' kùu yi ña nī kuu ku'un*

ra ñuu Corintu

12 Vati ma ña ya'a chàta'ani ndi kùu ma ña ni ka'in vitin: ma chinituni ndi kà'an yi ña ji'na chi'in maa ndo kùu yi ña ya'a ga va'a ta ndaa iyo ndi, ña kua chi'in ma inga ñivi iyo ñuñivi. Ta tìndee Ndioo ndi ña jà'a ndi ma ña kùuni ra, vati ma ña jà'a ndi kùu yi, chi'in ma ñamani Ndioo, ta yüvi chi'in ma ña chànini ma ñivi. 13 Yakan va ndisaa ma tu'un ña tàa ndi kuenda ndo, tàa kachin ndi yi, ikan na kuu jakua'a ndo yi ta kutunini ndo ma ña kà'an yi. Ta ndatu ndi ña na kuu kutunini ndo yi ndia. 14 Ma takua cha chā'a ndo kuenda naja kua jà'a ndi nuu ndo, yakan va ma ora ni kichi ndiko ma Racha'nu Jesuu ni koto kachin ndo tiá. Ma kivi ikan ya'a sii ni kuuni ndo nde'e ndo ndi, takua ya'a sii ni kuuni ndi nde'e ndi ndo ndia. 15 Va takua yu'u cha chā'i kuenda ña ya'a kùunio nde'o ta'an yo, yakan va chānini ña va'aga ña na kunde'e ji'nai ndo nuu iyo ndo, ikan na sii kuuni ndo cha'a' ña ni nde'e ndo yu'u uvi cha'a'. 16 Takán chànini ña ya'i ta kunde'e ji'nai ndo ma ora ni ku'in iti' ñu'u' Macedonia, tajan ma ora ni chikoni'i ndikoi kuu kunde'e ndikoi ndo ma cha'a' uvi. Ta takan kuu tìndee ndo yu'u chi'in ña kùmani nui, ikan na chaa va'i ma iti' ñu'u' Judea. 17 ¿A chànini ndo ña jànda'viña'i ndo, ora kà'in ña ni kunde'i ndo? ¿A chànini ndo ña yu'u

ora kà'in ña ni ja'i iin tiñu, uvi nuu ña chànini, cha'a' ña kà'in "va'a" ta "vā'a" iin tiempuni?, kùuni ndo. 18 Va yöve takan kùu yi, ti ndava ndaa nuu Ndioo kà'in ña na kùu ka'an ndi "va'a" ta "vā'a" ma iin tiempuni. 19 Vati taku yu'u, Silvanu, chi'in Timoteu, ña kùu ma ndra kàtitu'un tu'un Jesucristu ra se'e Ndioo tañu ndo, kuu kà'an ndi "va'a" ta "vā'a" iin tiempuni. Vati uvanuu ma tu'un ña kà'an ndi kuenda ra kùu yi ña "va'a". 20 Vati tandi'i ma tu'un ña chà'a Ndioo nuu ñivi, "va'a" kùu yi ti jàchinu ra yi cha'a' Jesuu. Yakan va ora jàka'nu yo Ndioo, kà'an yo "Amén, (ña kùuni yi ka'an yi takan na kuu yi)" cha'a' ma Racha'nu Jesucristu ndia. 21 Vati maa ma Ndioo kùu ra ña cha kàchin ra ndi chi'in ndo ta jà'a ra ña kùu ndicha yo kuenda Cristu. Vati ma ña jà'a ra kùu yi ña tāvani'i siin ra yo kuenda ra, 22 ta kāni ra ma tuni ra yo, ta tāchi ra ma Tati Í ra ña koo yi chi'in yo endeeni, ta yakan kùuni yi ka'an yi ña ndicha ña ni ni'o ma ña va'a iyo chi'in ra iti' nuu.

23 Ta takā'an ku'in kunde'e ndo ma ñuu ndo takua chànini niku, jā'i yi takan vati tüvi kùuni jakuninai ndo. Ta tu tüvi ña ndicha kùu ma ña kà'in, yakan va iyo va'i ña jande'e Ndioo tundo'o yu'u. 24 Vati yüvi ndyu'u kùu ma ndian kùu chito'o ndo ña chà'nda ndi tiñu nuu ndo. Uvaa ma ña kùuni ndi kùu yi ña kùuni

ndi tindee ndi ndo, ikan na sii kùuni ndo chi'in ma ña chìnuni ndo, vati ndicha ña cha chìnuni va'a ndo tu'un Jesuu.

2

¹ Ta cha'a' ña'a kùu yi ña chāninī ña va'aga ña töve ku'in kunde'i ndo inga cha'a', koto ja'i ña na nda'vi kùuni ndo. ² Ta tu yu'u ku'in kunde'i ndo niku, ta ja'i ña na nda'vi kùuni ndo, ti nī'iin ndo töve kuu jandosii ndo yu'u cha'a' ña nda'vi kùuni ndo, tuva takan. ³ Ta cha'a' yakan kùu yi ña t̄ai ma tava kà'in chi'in ndo, ña töve nī kuuni ku'in kunde'i ndo koto ja'a ndo ña na nda'vi kuunī, tuva juuni maa ndo kuu ma ndian iyo yi ña jandosii yu'u ora ndè'i ndo. Ta ch̄ito ndaa va'i ña tu yu'u sii kùunī, nda maa ndo ni kichi sii kùuni ndo ndia. ⁴ Vati ora t̄ai maa tutu carta ikan kuenda ndo, ya'a ga nākaninī, ta nda'vi kùunī ña ndava ch̄akui niku. Va na töve nī tai yi kuenda ña na nda'vi kùuni ndo, vati t̄ai yi, ikan na koto kachin ndo ña ya'a ga kùunī ndè'i ndo.

Paulu jàka'nuni ra ma ra jà'a kuati

⁵ Iyo iin ra j̄a'a ña nda'vi kùunī, ta töve j̄a'a ra yi kuenda ña na nda'vi kùuni uvaa yu'uni, vati juuni nda maa ndo nda'vi kùuni ndo j̄a'a ra ndia. Takani kà'in kuenda ndo, koto ya'a nduu tuku ma kua kà'in. ⁶ Ta ma tundo'o ña cha j̄ande'e ndo ma rakan, cha va'a takani,

vati nduva'a cha kua'a' kùu yi kuenda ra. ⁷ Yakan va ma ña iyo yi ña ja'a ndo ma vitin, kùu yi ña na jaka'nuni ndo ma kuati ra, ta na jamanī ndo ra koto ya'a ga sutini kuuni ra, ta ja'a ra ma ña töve va'a. ⁸ Ta cha'a' yakan kùu yi ña j̄aninī ndo, ña na jana'a ndiko ndo nuu ra naja kua ya'a kùuni ndo nde'e ndo ra. ⁹ Vati ma niku ga, cha t̄ai ma tu'un i'ya nuu ma tutu ña t̄achī nuu ndo, kuenda ña na ki'in ku'va ndo, nde'o tuva ndicha ña jachi'in ndo ma ña kà'in. ¹⁰ Yakan va tu j̄aka'nuni ndo ma kuati ra, cha'a' ma nda ña nikuuni ña j̄a'a ra, yu'u juuni j̄aka'nunī yi ra ndia. Vati ma ora j̄aka'nunī ma kuati, tuva iyo iin nda cha'a' kùu yi, ndisaa yakan j̄a'i yi cha'a' ndo ndava nda nuu ma Racha'nu Cristu, ti kùnda'vinī ndo, ¹¹ ikan ma kui'na Satanaa, na t̄uvi kùu ja'án' ma ña kùuni maán' ch̄i'o, vati cha nākoto va'a yo ma mañá'.

Nākanini Paulu cha'a' ña naja ni nata'an ra ma ra yani ra Titu ma ñuu Troa

¹² Takan k̄uu tajan ora ch̄aa ndioi ma ñuu ka'nu ña nāni Troa, ña kuākatitu'in ma tu'un ma Racha'nu Cristu, nduva'a nūna Ndioo ma anima ma ñivi nui, cha'a' ma tiñu j̄a'i kuenda ra. ¹³ Va vaji takan j̄a'a Ndioo ch̄i'in, va yu'u ya'a nakaninī vaji iyoī ikan, ti töve nāta'in ma ra yani yo Titu ma ikan. Ta cha'a' yakan kùu yi ña nāka'in ch̄i'in na ña ni ku'in,

tajan kēe ndioi kuà'in ma iti' ñu'u' Macedonia.

Ndioo kùu ma ra tìndee ndi, ikan na kuu jakanaa ndi, ta takan kùu chinuni kua'a' ma ñivi ma tu'un Jesuu

¹⁴ Ta chà'i ta'vindioo nuu ma ra ndàka ndi kuà'an ndi ma iti' Jesucristu, ti cha jakanaa ra ndi kuenda ra, ta cha'a' maa ndi kùu yi ña jàkoto ra ma tu'un ra nuu ma inga ñivi, takua jà'a iin xiko ña ya'a vii chà'an ma ora chitakuati yi nda ni kùuni. ¹⁵ Vati ndyu'u kùu ndi takua kùu ma xiko ma kutu ña sòkó ma Jesuu nuu Ndioo, ña chitakuati yi nuu ndisaa ñivi a ma ndian jàkakú Ndioo a ma ndian töve ndia. ¹⁶ Vati kuenda ma ndian töve chinuni, ma xiko ma kutu i'ya ni ka'ni yi na takua jà'a iin xiko xaan. Va kuenda ma ndian jàkakú Ndioo, ma xiko i'ya iin ña vii kùu yi, ti ni ja'a yi ña na koo ndito na indeeni. Ta ma tiñu i'ya ni'iin ñivi tüvi iyo va'a na, ña kùu ja'a na yi. ¹⁷ Va taku ndyu'u vii kàtitu'un ndi ma tu'un Ndioo nuu ma ñivi, ta töve chàkunuu ndi jà'a ndi takua jà'a inga na, ña kàtitu'un na yi kuenda ña jàndokuikani yi na. Vati ndava ndaa nuu Ndioo, kà'an kachin ndi ma tu'un Jesuu nuu ma ñivi, ti maa ma Ndioo kùu ma ra tachi ndyu'u, ña na ndo'iin ndi chi'in Jesuu.

3

Ma tu'un chaa ña jàndo'iin tu'un ma Paulu

chi'in ma ñivi

¹ Ta ma ora kà'an ndi te'en, ¿a chànini ndo ña cha kicha'a ndiko ndi jàka'nu ndi juuni maa ndi?, kùuni ndo. ¿A chànini ndo ña iyo yi ña jana'a ndi iin tutu nuu kà'an yi ña ñivi va'a kùu ndi, ta nda ñuu kichi ndi, a ña ndàkan ndi nuu ndo, ña na ja'a ndo ma tutu ikan kuenda ndaa ndi takua jà'a ma inga na?, kùuni ndo. Na yüvi takan kùu yi. ² Vati juuni maa ndo kùu ndo takua kùu ma tutu ña chiniñu'u ndi ña kà'an ña ñivi va'a kùu ndi. Ta ndisaa ma ñivi kùu jakua'a na yi, ta takan kùu koto na nda ñivi kùu ndi cha'a' ña cha iyo ndo chi'in ndi ma tichi chinituni ndi. ³ Ta takan kùu yi ña cha chito ndaa va'a na ña ndyo'o kùu ndo, takua kùu ma tutu ña taa juuni maa ma Racha'nu Cristu ña chā'a ndi nuu ndo, ora kàtitu'un ndi ma tu'un ra nuu ndo niku. Ta töve nī taa ma Tati Í Ndioo ndito yi chi'in tinta chata yuu xa'nda kuenda ndo, takua jà'a Ndioo chi'in Moisés tatiempu, vati taa ra yi va tichi anima ndo. ⁴ Chìnuni ndi ma ña va'a ña jà'a ma Ndioo cha'a' ma Jesuu, yakan va chito ndi ti ndicha va'a ma ña kà'an ndi i'ya. ⁵ Ta na töve kùuni ndi ka'an ndi ña ma ña jà'a ndi, vachi yi tichi chinituni maa ndi cha'a' ña iyo ndatu maa ndi, vati ndisaa ma ña kùu ja'a ndi vachi yi, va tichi chinituni Ndioo. ⁶ Vati ndyu'u cha chā'a Ndioo tundeeni ra nuu ndi kuenda ña na jana'a ndi ma tu'un chaa

ra, ña jāndo'iin ra chi'in ndisaa yo. Ta takan kūu yi ña töve nī jando'iin ra yi chi'in ma tutu ley cha'nu ña taa Moisés, vati jāndo'iin ra yi chi'in ma Tati Íí ra. Vati ma tutu cha'nu ikan chà'ni yi yo, ti taku ma Tati Íí ra ikan chà'a yi, va nuu koo ndito yo endeeni. ⁷ Ta ndicha kuii ma ley ña taa Moisés chi'in letra chata ma yuu xa'nda, kīchi yi chi'in kua'a' ña tàcha, ña ni ma ndian israelita na kūu nde'e na nuu ma Moisés ma ora ikan cha'a' ña ya'a tàcha yi. Ta vaji ndicha ña ya'a tàcha yi ma ora ikan, va chi'in tiempu ndā'va maa yi kueeni kueeni. ⁸ Va tu iin ña nduva'a kuii tàcha ta ka'nu kùu ma ley ikan ña chà'ni yi, ;ta nduva'a ga ka'nu kùu ma tu'un chaa ña chà'a Ndioo nuu yo cha'a' ña iyo ma Tati Íí ra chi'o! ⁹ Va jin ndicha ña ya'a ka'nu kùu ma ley ña tisokuati yo kuenda ña na kuvi yo, vati nduva'a ga ka'nu kùu ma tu'un chaa ña jà'a ña na kuu yo ndian ndaa. ¹⁰ Vati cha'a' ña nduva'a kuii ka'nu kùu ma tu'un chaa, cha'a' yakan kùu yi ña na tüva kuenda kùu ma tu'un cha'nu, tuva jando induku yo yi chi'in ma tu'un chaa. ¹¹ Yakan va tu ya'a ga ka'nu kūu ma ña ni nda'va maa kueeni kueeni, nduva'a ga ka'nu kùu ma tu'un chaa ña endee töve ndā'va ma ña tàcha yi. ¹² Ndicha kuii ti chīto ndi ña ni jachinu Ndioo ma ña ndātu ndi, yakan va kùu kà'an kachin ndi naja kua

kùuni maa ndi, ti iyo tundeeni ra chi'in ndi. ¹³ Vati taku ndyu'u, na töve jà'a ndi takua jā'a ma Moisés, ña chāsi ra ma ja'ma nuu ra, koto nde'e na ña nàa ma ña tàcha ma nuu ra kueeni kueeni. ¹⁴ Va ma ndian israelita na töve nī kutunini na ma tu'un cha'nu ikan, ti juuni ndāsi ga ma nuu na chi'in ma ja'ma mandil ikan, nda ma vitin. Ta uvanuu ra kùu kindaa ma ja'ma ikan, kùu ma Racha'nu Cristu ora kīcha'a yo chinuni yo tu'un ra. ¹⁵ Ta ndicha kuii ña takan kùu yi nda vitin, ti ora jākua'a na ma tutu cha'nu ña taa Moisés, ndòndava ma chinituni na jà'a ña töve jāchi'in na tu'un Jesuu. ¹⁶ Ta tu iyo ma ndian ndākoo na ma iti' kini nuu jà'a na kuati, ta kī'vi na ma iti' Racha'nu Jesuu, ni kindaa ma ja'ma mandil ña ndāsi nuu na. ¹⁷ Vati maa ma Racha'nu Ndioo kùu ra ma Tati Íí, ta tu iyo ma Tati Íí ma Racha'nu Ndioo tichi anima yo, ta ikan jan cha kùu kī'vi yo iti' Jesuu vati tüva tisokuati yi yo. ¹⁸ Yakan va tandi'i ma yo chīnuni, ña tüva ndāsi ma ja'ma mandil ikan nuu yo, vati cha kùu yo takua kùu iin ma inu ña kàni yi ma xina'ñu Ndioo, ikan na kuu nde'e ñivi ña ra va'a kùu ra, ta nani kivi tiaga jāndakuu ra yo takua kàa ra, vati ta'ii'iin kivi iyo ga ma tundeeni ra chi'o, cha'a' ma tiñu jà'a ma Tati Íí ra chi'o.

4

1 Yakan va ya'a jàndeeni ndi, vati Ndioo ya'a kùnda'vini ra ndi, ta cha'a yakan kùu yi ña chā'a ra tiñu nuu ndi ña kàtitu'un ndi tu'un va'a Jesuu nuu kua'a' ñivi. ² Vati ndyu'u cha kāchin ndi ña töve jäch'i'in ndi ma tiñu xe'e ña jà'a tukanuu ma ñivi, ta juuni töve jànda'viña'a ndi a jàkanuu ndi xini na chi'in ma tu'un Ndioo ña jàna'a ndi. Vati uvaa ma tu'un jàna'a ndi kùu ma ña ndichani. Yakan va ndava nda nuu Ndioo kà'an ndi, ikan na ku'va na kuenda ña takan kùu yi. ³ Ta ma tu'un cha'a' ma Racha'nu Jesuu ña kàtitu'un ndi nuu ñivi, tu chāsì yi chinituni ma ñivi kùuni na, ndicha ña takan kùu yi va kuenda ma ndian kuànaa ni. ⁴ Ta ma ñivi ikan töve chìnuni na ma tu'un cha'a' Jesuu, ti ma kui'na, ra chà'nda tiñu nuu ñuñivi i'ya, cha chāsì ra ma chìnituni na, ikan na kùu kutunini na ma tu'un vii ña kà'an cha'a' Jesucristu, ra ya'a tacha, ra kàa indukuni takua kàa ma Racha'nu Ndioo. ⁵ Vati ndyu'u töve kàtitu'un ndi ma tu'un ña jàka'nu juuni maa ndi, ti ma tu'un kàtitu'un ndi kùu ma ña kà'an ña Jesuu kùu ma ra chito'o yo, vati ndyu'u kùu ndi takua kùu iin musu ndo, cha'a' ña ya'a kùuni ndi nde'e ndi ma Racha'nu Jesuu. ⁶ Vati juuni ma Ndioo ra tachi ma ñu'ú kuenda ña na jandondichin yi ma nuu naa, rakan kùu ra ña jätuvi ra ma ña tacha ra ña

na koo yi chi'in yo ma tichi anima yo. Ta chi'in ma ña tacha ña iyo nuu Jesucristu jà'a ma Racha'nu Ndioo, kùu jandondichin yo nuu ma inga ñivi ta kùu koto na naja kua kàa ma ña tacha ra ndia.

Tu chìnuni yo tu'un Jesuu kùu koo va'a yo ma ñuñivi i'ya

⁷ Vati ma kuñu yo kùu yi takua kùu iin ma kisi ñu'u' nuu indii ma ña kuika Ndioo ti tichi kuñu yo indii ma ndatu ka'nu Ndioo, ikan na koto ñivi ña ma ndatu i'ya yöve ndatu maa yo kùu yi, ti ndatu ña chā'a Ndioo nuu yo kùu yi. ⁸ Yakan va vaji ya'a nde'e ndi tundo'o ja'a na, va jàndeeni ndi. Ta vaji nduva'a nàkanini ndi va töve jàña ndi ma iti' kuà'an ndi ti chitò ndi ña ni keta va'a yi. ⁹ Ta vaji ndikun na ndi, va Ndioo töve ndàkoo ma'iin ra ndi, ta vaji ndo'o ndi ja'a ma ñivi, va na kùu jandi'i na ndi. ¹⁰ Ta ndanikuni ma nuu kuà'an ndi ndè'e ndi tundo'o, endee chàku'uni ndi tava chi'í ma Jesuu ma nuu kruu, ikan na nde'e ma ñivi ña ndicha ña nì'i ndi ma ndatu ña nì'i ra ora nātaku ndiko ra. ¹¹ Vati ma ora juuni iyo ndito ga ndi ma ñuñivi i'ya, iyo tu'va ndi kuenda ña kuvi ndi cha'a' ma Racha'nu Jesuu, ikan na nde'e ma ñivi ña ndicha ña nì'i ndi ma ndatu ña jàna'a ra nuu yo ma ora nātaku ndiko ra. ¹² Cha'a' yakan kùu yi ña ndyu'u endee ndè'e ndi tundo'o, ña ndava kùu ka'ni na ndi cha'a' ndo, ikan na

kuu ni'i ndo nuu koo ndito ndo endeeni chi'in Jesuu.

yà'a yi, va ma ña iyo andivi, töve.

¹³ Ta iin ra tãa ma tutu Ndioo tatiempu te'en kã'an ra: "Ya'a ga chìnunĭ tu'un Ndioo, yakan va kätitu'in yi." Ta indukuni kùu yi chi'in ndyu'u, ti chìnuni ndi ma tu'un ra ta kätitu'un ndi yi ndia. ¹⁴ Vati cha chito yo ña ma Ndioo, ra jänataku ma Racha'nu Jesuu ma ora chĩ'í ra, juuni ma rakan kùu ra ña ni janataku ra ndi, ikan na ndo'iin ndisaa yo chi'in Jesuu ta ku'un yo chi'in ra ma nuu iyo Tatá ra andivi. ¹⁵ Tandĩ'i ma tundo'o ña ndē'e ndi kuenda ndo, yakan jàna'a yi ña ya'a kùuni ndi nde'e ndi ndo, ikan ma ora cha ni'i ndo ma ñamani Ndioo kuu jàna'a ndo yi nuu kua'a' ñivi. Ta takan kua'a' na kicha'a na jaka'nu na ra ora chà'a na ta'vindioo nuu ra. ¹⁶ Ta cha'a' yakan kùu yi ña ya'a jàndeeni ndi, vaji ma iti' nuu nuna cha kuàndocha'nu ndi, va ma iti' tichi ma kuñu ndi tiá kuàndochaa yi nani kivi. ¹⁷ Vati ma tundo'o ña ndē'e ndi ma ñuñivi i'ya, nduva'a yati yà'a yi. Va chito ndi ña nduva'a ka'nuga ma ndatu ña ni ni'i ndi ja'a ma tundo'o ikan, ti ni ni'i ndi nuu ni koo ndi endeeni chi'in Ndioo. ¹⁸ Vati na töve kì'in kuenda yo ma ña tà'an yo ma ñuñivi i'ya ña kùu nde'o, ti ma ña kì'in kuenda yo kùu ña, naja kua ni ni'o nuu ni koo yo endeeni chi'in Ndioo ña töve ndichin nde'o ma vitin. Vati ma ña kùu nde'o ma ñuñivi i'ya ya'a yati

5

¹ Ta cha chito yo ña tu ma kuñu yo jàndi'i na nuu yi, ni ni'o inga tuku yi ma nuu ni koo yo iti' andivi jà'a Ndioo. Vati ma kuñu yo ña iyo ma nuñu'u' ñuñivi i'ya kùu yi takua kùu ma ve'e ja'ma ña töve kùndee yi kua'a' tiempu, ti taku ma kuñu chaa, yöve iin ña jãva'a ñivini kùu yi ti iin ña jã'a Ndioo kuenda yo kùu yi. ² Ta ndicha ña ora juuni iyo ga yo ma ñuñivi i'ya, ya'a nda'vi kùuni yo cha'a' ña cha kùuni yo ni'o ma kuñu chaa ña ni ku'va Ndioo nuu yo ma iti' andivi. ³ Ta ora ni ni'o ma kuñu ikan, ni kuu yi takua ja'ma ñu'u yo, ti töve ni kakunuu viti yo jà'a yi. ⁴ Vati ma ora juuni iyo ga yo chi'in ma kuñu cha'nu yo ñuñivi i'ya, ya'a taxiini yo ta nda'vi kùuni yo jà'a ma tundo'o ña ndē'o. Ta ndicha va'a ña töve kùuni yo kivi yo, ti ma ña kùuni yo kùu yi ña na sama ma Ndioo yo chi'in ma kuñu chaa ña kùndee ndisaa tiempu, takua jà'a yo ma ora sàma yo yo chi'in ma ja'ma chaa. ⁵ Vati maa ma Ndioo kùu ra ña jàndova'a ra ma tiñu i'ya kuenda yo, ti chã'a ra ma Tati Íí ra ña na koo yi chi'o, ikan na ku'va yo kuenda ña takan kùu ma ña va'a ña ni ni'o tiá iti' nuu. ⁶ Ta cha'a' yakan kùu yi ña nduva'a kuii jàndeeni yo

nani ora, ta chito yo ti ora ju-
uni iyo ndito ga yo chi'in ma
kuñu ña iyo yo ma ñuñivi
i'ya, kùuni yi ka'an yi ña
yöve ve'e maa yo kùu ma
nuu iyo yo, ti iyo chika yo
nuu ma Racha'nu Jesucristu.
7 Vati vaji takä'an kunde'o ra,
va ma ña jà'a yo vitin, jà'a
yo yi cha'a' ña chìnuni yo ma
tu'un kà'an ra. 8 Va chito yo
ti ni jachinu ma Ndioo ma ña
kà'an ra, yakan va nduva'a
kuii kùuni yo sama yo nuu
iyo yo, ta takan ndakoo yo
kuñu yo nde've, ta ko'o koo
yo chi'in ma Racha'nu Je-
suu. 9 Ta cha'a' yakan kùu yi
ña ndisaa tiempu nànduku
yo ja'a yo ma ña chà'tani
ma Racha'nu Jesuu, ta takan
ja'a yo tuva ku'un yo koo
yo chi'in ra andivi vitin a
kìndoo ga yo ma ñuñivi
i'ya. 10 Vati tandi'i yo iyo yi
ña kujana'a yo yo ma nuu
jàkutuni Jesuu ma kuati yo,
ta ikan ta'ii'in yo ni ku'va
ra ma ya'vi yo, cha'a' ma ña
jà'a yo chi'in ma kuñu yo ora
chīyo yo ma ñuñivi i'ya, tuva
ña va'a kùu yi a töve.

*Ma tu'un ña kà'an cha'a'
ña jàndomani Racha'nu
Ndioo yo*

11 Yakan va tava cha chito
va'a ndi ña ma Racha'nu, iyo
yi ña tiñu'u ndi ra. Ta cha'a'
yakan kùu yi ña jànini ndi
ma ñivi ña na na koto na ra
ndia. Vati ma Racha'nu cha
na koto va'a ra ndi, ta yakan
va ndàtu ndi ña na koto maa
ndo naja kua iyo ndi ndia.
12 Ta koto nàkanini ndo ña
cha'a' ña jàka'nu ndi juuni

maa ndi kùu yi, vati ma ña
kùuni ndi jana'a ndi nuu ndo
kùu yi ña na sii kùuni ndo
cha'a' ndi, ikan na kuu ka'an
ndo yu'u ma ñivi ora yöve
ña ndicha kùu ña kà'an na,
vati ma ña nànduku na kùu
yi ña na jaka'nu ma ñivini
na, ta töve jà'a na yi kuenda
ma Racha'nu chi'in anima
na. 13 Tuva ndyu'u ndian tivi
xini kùu ndi kà'an ma ñivi,
takan kùu ndi, va kuenda
Ndioo, va tu yöve takan kùu
yi kuenda maa ndo kùu yi.
14 Ta cha'a' ña ya'a kùuni
ma Cristu nde'e ra yo kùu
yi, ña cha chà'a yo kuenda
ña cha ndikun yo kuenda
ra. Ta tava cha chito va'a yo
ña chī'í ra cha'a' yo, yakan
va, kùuni yi ka'an yi ña
juuni takan cha chī'í ndisaa
yo chi'in ra ndia. 15 Ta
chī'í ra cha'a' ndisaa ñivi,
ta cha'a' yakan kùu yi ña
ma ndian iyo ndito, na tüvi
iyo ndito na kuenda juuni
maa na, vati iyo ndito na,
va kuenda ma ra cha chī'í,
ta nātaku ndiko ra cha'a'
na. 16 Ta cha'a' ña'a kùu
yi ña nda vitin ta iti' nuu,
ndyu'u na tüva nakanini ndi
cha'a' ñivi takua nàkanini
inga ñivi iyo ñuñivi cha'a'
na, vaji takan chānini ndi
cha'a' ma Racha'nu Cristu
takua chānini ma ñivi ndia,
va vitin na tüva. 17 Ta cha'a'
yakan kùu yi ña ma ndian
cha ndō'in chi'in Cristu, iin
ñivi chaa kùu na. Vati cha
ndākoo na ma ña cha'nu ña
jà'a na, ta vitin kùu na ma
ndian chaa kuenda ra. 18 Ta
tandi'i ma tiñu i'ya kùu yi
ña jà'a ma Racha'nu Ndioo

yi chi'in ndi, cha'a' ña jā'a Cristu, ña chā'a ra ma tiñu nuu ndi ña na jandomani ndi ma ñivi kuenda ra. ¹⁹ Ta takan kùu yi ña jāndomani ndiko ma Racha'nu Ndioo ma ñivi iyo ñuñivi, cha'a' ma ña jā'a ma Cristu ña tūva ki'in Ndioo kuenda ma kuati jā'a na, vati ma ña kùuni ra kùu yi ña na jakoto ndi tandi'i ma ñivi iyo ñuñivi ma tu'un ra ña kà'an cha'a' naja kua jandomani ra ma ñivi kuenda ra. ²⁰ Yakan va ndyu'u kùu ndi ndian kàtitu'un ma tu'un Jesuu, ta ma ora janini ndi ndo kùuni ndi ña na ki'in ndo kuenda ma tu'un kà'an ndi, ti tu'un Ndioo kùu yi. Yakan va chi'in sivi Jesuu jānini ndi ndo ña na ndomani ndo chi'in Ndioo. ²¹ Vaji Cristu na töve ni jā'a ra ni'iin kuati, va Ndioo, jāndaku ra ra ña na kuu ra iin ra iyo kuati cha'a' yo. Ta juuni cha'a' Cristu kùu yi ña Ndioo, jāndo'iin ra yo ña na kuu yo ñivi ndaa kuenda ra ndia.

6

¹ Yakan va vitin, cha'a' ña jā'a ndi tiñu nuu ma Ndioo chi'in ndo, kùu yi ña jānini ndi ndo ña koto jāña ndo ma ñamani Ndioo ña chà'a ra nuu ndo. ² Vati ma Ndioo te'en kà'an ra nuu ma tutu ra:
Ma ora kùuniun ña taso'i ma ña kà'un, ta jā'i yi.
Ta juuni tīndei ñun ma kivi ña jākakúu ñun ndia kàti Ndioo.
Ta vitin kùu ma kivi ña taso'o Ndioo ña kà'an yo ta

jàkakú ra yo. ³ Töve nī chasi koo ndi ni'iin ñivi chi'in ma tiñu jā'a ndi. Cha'a' yakan kùu yi ña na kùu ka'an ma ñivi ña na yöve ña va'a kùu ma ña jā'a ndi.

⁴ Ma ña jā'a ndi kùu yi ña tandi'i ma nuu kuà'an ndi jāna'a ndi nuu ndisaa ñivi, ti ndian jàkuu tiñu Ndioo kùu ndi. Ta juuni jāndeeni ndi ña jā'a ndi tiñu ikan, vaji ya'a ndè'e ndi tundo'o ta kùmani ndatiñu nuu ndi. ⁵ Ta juuni ya'a ga jāndeeni ndi vaji kàni na ndi, ta ti'i na ndi vekaa ta ya'a jākanuu na xini ta'an na kuenda ña jānde'e na tundo'o ndi. Ta juuni ya'a ga ndetiñu kùu ma tiñu jā'a ndi kuenda ma ñivi, ti ya'a ga kènaa ñuma'na ndi ta ya'a ga yà'a soko ndi ndia. ⁶ Ta juuni jāna'a ndi ma tiñu va'a ña jā'a ndi cha'a' ña kùu ndi ma ñivi ndaa, ta chito ndi ma ña ndicha. Ta juuni ya'a jāndeeni ndi ta tiñu'u ndi inga ñivi, cha'a' ña iyo ma Tati Í Ndioo chi'in ndi, ta cha'a' ña ya'a ga kùuni ndi nde'e ndi Ndioo, ⁷ ta cha'a' ma tu'un ndaa ña kàtitu'un ndi, ta cha'a' ma ndatu Ndioo ña iyo chi'in ndi ndia. Ta ndyu'u chàtiñu ndi ndisaa tu'un ndaa ña chà'a Ndioo nuu ndi kuenda ña tīndee yi ma ndian va'a, ta kuenda ña kà'an ndi yu'u ma ndian kà'an chata tu'un ndaa ikan. ⁸ Ta iyo iin ora tiñu'u ma ñivi ndi, ta iyo inga ora ña kùu ndi tu'un nduva'a jā'a na. Ta iyo ora vii kà'an na cha'a' ndi, ta inga ora, töve.

Ta juuni iyo ndian kà'an ña ya'a ga siini ndi tu'un vata, vaji kà'an ndi tu'un ndicha. ⁹ Ma ñivi jà'a na chi'in ndi, takua jà'a na chi'in ndian töve nàkoto na, vaji nàkoto va'a na ndi. Ta kùu ndi takua kùu ma ndian cha kèè ña ndito, va juuni ndito ga ndi. Ta vaji ya'a ga jànde'e na tundo'o ndi, va na tüvi ch'í ndi jà'a na. ¹⁰ Ta juuni ya'a chisii ndi nani kivi, vaji ndè'e ndi tundo'o. Ta vaji ndicha ña kùu ndi ma ndian nda'vi, va chà'a Ndioo ña na jàndokuika ndi kua'a' ñivi chi'in tu'un ra ña kàtitu'un ndi. Ta kaa ndi takua kaa iin ndian tükuui na iyo nuu, va tandi'i nakuyi iyo nuu ndi jà'a Ndioo.

¹¹ Ndyo'o yani ndian iyo ñuu Corintu, cha kàtitu'un kàchin va'a ndi chi'in ndisaa anima ndi nuu ndo, ti ya'a kùuni ndi nde'e ndi ndo. ¹² Yüvi maa ndi kùu ma ndian kùuni nde'e ndo, vati maa ndo kùu ma ndian kùuni nde'e ndi. ¹³ Yakan va janinj ndo, takua jà'a iin tatá chi'in ndiakwati se'e ra, ña na kuuni ndo nde'e ndo ndi takua kùuni ndi nde'e ndi ndo.

Maa yo kùu yo tava kùu ma veñu'u Ndioo ra chà'a nuu koo yo endeeni

¹⁴ Yakan va koto ndö'iin ndo chi'in ñivi töve chìnuni tu'un Jesuu, vati ma ndian jà'a takan kùu na takua kùu iin yunta chi'in iin burru ña jündii yo ma yuku xini ndri. ¿A indukuni chànini ma ndian va'a chi'in ma ndian kini? Ta, ¿a induku chàkunuu

ndian kuà'an iti' ndichin chi'in ndian chàkunuu nuu naa kùuni ndo? ¹⁵ Ña yöve takan kùu yi, vati töve induku chànini ma Cristu kua ma kui'na. Ta juuni na kùu koo yii ma ndian chìnuni kua iin ndian töve chìnuni va'a. ¹⁶ Na töve indukuni kùu ma veñu'u nuu jàka'nu yo Ndioo, kua ma nuu iyo ma yutun íi ña jàka'nu ma ndian töve chìnuni. Ti maa yo kùu ma ndian kùu veñu'u ma Ndioo, ra chà'a kivi koo yo. Ta cha'a' yakan kùu yi ña te'en kà'an Ndioo cha'a' yi niku:

Ni koi chi'in na ta ni kakunui ma chi'in na,

ti yu'u ni kuu ma Ndioo na ta ndiakan ni kuu na ma ñivi.

¹⁷ Yakan va juuni te'en kà'an ma Ndioo ndia:

Na kee ndo ma tañu ma ñivi töve chìnuni ikan, ta na koo siin ndo,

ta koto jà'a ndo ma ña töve va'a,

tajan kùu ku'vai ña k'vi ndo ma itj,

¹⁸ vati ndyo'o ndian kùu ñivi ña'a ta ndra'ii, ni kui iin tatá kuenda ndo,

ta maa ndo ndian kùu se'i, takan kàti ma Racha'nu Ndioo ra ya'a ga iyo ndatu ninii ka'nu nuñu'u' ñuñivi chi'in andivi.

7

¹ Ta cha'a' ma tu'un ña chà'a Ndioo nuu yo i'ya ndyo'o yani, iyo yi ña jaña yo tandi'i ma ña kini jà'a yo chi'in ma kuñu yo ta ma chinituni yo ta jaka'nu yo ra,

ikan na ndo'íi yo cha'a' ña kùu yo ñivi ña tiñu'u Ndioo.

Ya'a ga chisii Paulu cha'a' ña sàma kua chànini ma ndian iyo Ñuu Corintu

2 Yakan va na ku'va ndo ita'vi nuu nuna ma anima ndo nuu ndi, vati ndyu'u yüvi ndian jànda'viña'a kùu ndi ta ni yüvi ndian kini kùu ndi ta töve jàkanuu ndi xini nī'iin ñivi ndia. 3 Ta koto nàkanini ndo ña chi'in ma ña kà'an ndi i'ya chata ndo kà'an ndi, kùuni ndo, vati tava cha kà'in chi'in ndo niku ña, maa ndo kùu ma ndian ya'a kùuni ndi nde'e ndi, vaji ndava iyo yi ña kuvi ndi cha'a' ndo, tuva takan kùu yi. 4 Cha'a' yakan kùu yi ña ya'a chisii ndi cha'a' ndo, ta tüvi ndasii ndi ña ka'an ndi ma tu'un ndaa nuu ndo. Vaji tañu ma tundo'o ndè'e ndi juuni ya'a chisii ndi cha'a' ndo ndia.

5 Vati nda ora kīchaa ndi ma ñu'u' Macedonia, ni ita'vi takà'an nindee ndi, vati ma ña tà'an ndi kùu ña, tandi'i nuu kuà'an ndi ya'a ga ndè'e ndi tundo'o, ti kànita'an ma ñivi chi'in ndi, ta cha'a' yakan kùu yi ña ya'a ndasii ndi ndia. 6 Va ma Ndioo ra jàndomani ma ndian ya'a ga nda'vi kuuni, rakan kùu ra ña jàndomani ndyu'u cha'a' ma ra nani Titu ma ora kīchaa ra. 7 Va na yöve uvaa cha'a' ña kīchaani Titu kùu yi ña kùu takan, vati ndava nda maa ra juuni ya'a chisii ra cha'a' ma tiñu va'a ña jà'a ndo ndia. Ta juuni kätitu'un ra nuu ndi naja kua ya'a ga kùuni ndo nde'e ndo ndi,

ta naja kua ya'a nda'vi kuuni ndo ora nàkanini ndo cha'a' ndi. Yakan va tiaga chisii ndi ma ora kà'an ra takan. 8 Ta nda'vi kùuni ora chā'i kuenda ña ma tutu ña tächì nuu ndo ni ja'a yi ña na nda'vi kuuni ndo niku. Va vitin töva nda'vi kùuni ti cha chā'i kuenda ña ndicha kuui ña takan kùu yi chi'in ndo, va kuenda uvi uni kivi ni. 9 Ta vitin ya'a chisii, va yöve cha'a' ña ya'a nda'vi kùuni ndo jà'i ora tächì ma tutu nuu ndo, ti chisii va cha'a' ña chikoni'i ndiko ndo chi'in Ndioo jà'a ma ña nda'vi kùuni ndo. Ta chitói ña cha'a' Ndioo kùu yi ña nda'vi kùuni ndo, ta juuni chà'i kuenda ña töve nī jachika ndo ndo ma iti' ra jà'i ora tächì ma tutu nuu ndo. 10 Vati tu chikoni'o ma iti' Ndioo jà'a ña ya'a nda'vi kùuni yo, iin ña va'a kùu yi nuu Ndioo, ta takan kùu ni'o nuu jàkakú ra yo ta tüva iyo yi ña nàkanini yo cha'a' yi. Va tu ya'a ga nda'vi kùuni yo takua ndà'vi kùuni ma ñivi iyo ñuñivi, ni ja'a yi ña na endee kèsiin yo ma iti' Ndioo. 11 Ya'a chà'tani Ndioo naja kua jà'a ndo ña jàndeeni ndo ma ña ya'a nda'vi kùuni ndo ma tava kùuni ra. Ta vitin, ñna nde'e ndo ma naja kua va'a jà'a ma tu'un ña tächì nuu ndo! Jà'a yi ña na ku'va ndo kuenda, ta tandikun ndo ma iti' va'a. Ta juuni jà'a yi ña na kuxaan ndo chi'in ma ra jà'a kuati, vaji ya'a kanuu ndo jà'a ndo yi. Ta juuni jà'a yi ña na ya'a kuuni ndo nde'e ndo yu'u

ndia, ta juuni jānde'e ndo tundo'o ma ra jā'a ma kuati ikan. Ta cha'a' ma ña jā'a ndo i'ya, jāna'a yi nuu ndi ña na töve nī ndo'iin ndo chi'in ña kini. ¹² Yakan va ora tāchī ma inga tutu nuu ndo, töve ya'a nakaninī cha'a' ma ra jā'a kuati ikan, ta ni töve ya'a nakaninī cha'a' ma ra ndē'e ma tundo'o ndia. Ti ma ña chāninī ora tāchī yi nuu ndo kùu yi ña na koto ndaa va'a ndo tu ndicha kuii ña ya'a kùuni ndo ndē'e ndo ndi ndava nuu Ndioo. ¹³ Ta cha'a' yakan kùu yi ña nī'i ndi tundeeni ndi.

Va chisii ga ndi ora ndē'e ndi ña ya'a ga sii kùuni ma Titu cha'a' ña tindee ndo ra ta chà'a ndo tundeeni ra ora chānde'e ra ndo. ¹⁴ Ta ora kātitu'un nuu Titu ña ñivi ya'a iñu'u kùu ndo ma nuu ra, nduva'a kīndoo va'i jā'a yi ta töve nī kukanui, ti takan kùu yi. Ta tava ndisaa ma tu'un kātitu'un ndi nuu ndo kùu yi ma ña ndaa, juuni ña ndaa kùu ma ña kātitu'un ndi nuu Titu cha'a' ndo ndia. ¹⁵ Ta ma Titu tiaga kùuni ra nde'e ra ndo ma ora chàku'uni ra ma ña jā'a ndo chi'in ra ña jāchi'in ndo ma tu'un yu'u ra, ta ya'a tiñu'u ndo ra ora chīyo ra chi'in ndo. ¹⁶ Cha'a' yakan kùu yi ña ya'a ga chisii, vati iyo kua'a' tundeeni chi'in ndo.

8

Kātitu'un Paulu cha'a' xu'un' sòkó yo nuu Ndioo

¹ Ta vitin ndyo'o yani, kùuni ndi jakoto ndi nuu ndo naja kua chà'a Ndioo

ma ñamani ra nuu ndian chìnuni ña iyo ninii ñuu ñu'u' Macedonia. ² Ta ma ndian chìnuni ñuu ikan, vaji cha ndē'e na kua'a' tundo'o, va nduva'a kuii chisii na, ta vaji ndicha ña nda'vi na, va ndiakan kùu ma ndian sòkó ga ma ndatiñu kuenda ma Ndioo. ³ Ta cha'a' yakan kùu yi ña, yu'u chà'i kuenda cha'a' na, ña ndicha kuii ña maa ndio na sòkó na ma ndatiñu kuenda Ndioo chi'in anima na, ta tandi'i inga tuku ma ña chā'a na, ta ndava tiaga ma ña kùu ku'va na ndia. ⁴ Ta nduva'a chikan na ñamani nuu ndi ña, na ku'va ndi ña ki'in na ita'vi ma ndatiñu ña sòkó ma ñivi nuu ndi, kuenda ña na tindee na ma ñivi Ndioo ndia. ⁵ Takan kùu ña sòkó na tiaga ma kua chāninī ndi niku, vati ji'na sòkó na maa na kuenda ma Racha'nu, tajan sòkó ndio na na nuu ndi kuenda ña na tindee na ndi, ma takua kùuni Ndioo. ⁶ Ta cha'a' yakan kùu yi ña jāninī ndi Titu ña, na jachinu ra ña jati'vi ra ma ndatiñu ña sòkó ma ñivi ña iyo tañu ndo, ma takua kīcha'a ra jā'a ra yi niku. ⁷ Vati takua ndyo'o ya'a ga va'a kèta tandi'i ma tiñu jā'a ndo, tava kùu ma ña ya'a chìnuni ndo, ta ya'a iyo chinituni ndo kuenda ma tiñu Ndioo ña jāna'a ndo ma tu'un ra nuu inga ñivi chi'in ndisaa anima ndo, ta ya'a kùuni ndo nde'e ndo ndi. Ta takua indukuni jā'a ndo, ta iyo yi ña jachinu ndo jati'vi ndo ma ña kà'an Titu ndia. ⁸ Ta cha'a' ña'a

töve jàninì ndo ña ja'a ndo yi chí'in na, ti ma ña kùunì kùu yi ña na ku'va ndo kuenda tu indukuni anima ndo chí'in inga na, ikan na koto ndo tu ndicha ña kùuni ndo nde'e ndo na. ⁹ Ndyo'o cha nàkoto ndo ma ñamani ña chà'a Racha'nu Jesucristu nuu ndo, vati rakan vaji ya'a ga kuika ra ora chíyo ra andivi, va nde've ndõnda'vi ra cha'a' ndo, ikan na kuu ndokuika ndo cha'a' ndisaa ma ña jà'a ra kuenda ndo.

¹⁰ Ta cha'a' ña'a kùu yi ña, chùndayu'i ndo ña na jàchinu ndo ña jàti'vi ndo ma ndatiñu ikan, takua cha kicha'a ndo jà'a ndo yi chí'in ndisaa anima ndo ma kuyava. ¹¹ Yakan va na ja'a ndo ma tiñu ikan, ta jachinu ndo yi ma takua chàninì ndo ma ora kicha'a ndo ja'a ndo yi. Ta juuni na ku'va ndo yi nuu na takua iyo yi chí'in ndo. ¹² Vati tu iyo ñivi ña kùuni na soko na iin nakuyi chí'in ndisaa anima na, ma Ndioo kí'in ra kuenda yi tuva sòkó na yi ma takua iyo yi nuu na. Vati taku rakan tüvi chikan ra ña na sòkó na tia yi tuva tüvi iyo yi nuu na. ¹³ Ta töve kùuni ndi ña, na kumani ndatiñu nuu ndo cha'a' ña tindee ndo inga ñivi, vati ma ña kùuni ndi kùu yi ña, na ndoo indukuni na chí'in ndo. ¹⁴ Ti taku ma vitin, nuu ndyo'o iyo ma ndatiñu ña kumani nuu na, va ni keta iin kivi ña nuu maa ndo ni kumani yi, tajan ndiakan kùu tindee ndio na ndo chí'in ma ña kumani nuu ndo, ti maa na

ni koo yi nuu. Ta takan kùu yi ña ndisaa ndo ni ndo indukuni ndo. ¹⁵ Vati taku nuu ma tutu Ndioo te'en kà'an yi: "Ni töve nì chakoso nì'iin nakuyi nuu ma ndian ya'a kua'a' ndatiñu jàti'vi, ta ni töve nì kumani nì'iin nakuyi nuu ma ndian ya'a ga tiani nakuyi jàti'vi ndia."

Nuu kuà'an Titu chí'in ndian kùta'an ra ñuu Corintu

¹⁶ Ta cha'a' yakan kùu yi ña ya'a ga chà'i ta'vindioo nuu ma Racha'nu Ndioo, cha'a' ña indukuni chàninì Titu ma kua chàninì cha'a' ndo ndia. ¹⁷ Takan kàti, ti jàchi'in ra ma kua chàninì, va tava juuni ya'a ga iyonì ra ña na koo va'a ndo. Yakan va, maa ndio ra kùu ma ra kùuni kunde'e ndo ma vitin. ¹⁸ Ta chí'in Titu tachi ndi iin ra yani yo ra chinuni, ña ya'a va'a kà'an ta'ii'iin ma ñivi Ndioo chata, cha'a' ña ya'a va'a kàtitu'un ra ma tu'un Ndioo ña jàkakú yo. ¹⁹ Ta na yöve uvaa ña'ani kùu yi, vati juuni kàchin na ma ra yani yo i'ya, kuenda ña kakunuu ra chí'in ndi, ta tindee ra ndi ña jàchaa ndi ma ndatiñu ña sòkó ndo nuu ndi kuenda na. Ta ndisaa ma tiñu i'ya jà'a ndi yi takan, ikan na ku'va ndo kuenda ña nduva'a iyonì ndi tindee ndi ndo, ta juuni jà'a ndi yi cha'a' ña tiñu'u ndi ma Jesucristu ndia. ²⁰ Ta takan kùuni ndi ja'a ndi, ikan na töve ka'an ma ñivi chata ndi cha'a' ma xu'un' ña sòkó ndo kuenda ña nata'vi ndi yi kuenda ndian chiniñu'u yi ña iyo inga ñuu.

²¹ Vati ndisaa ña chànini ndi ja'a ndi kùu ma tiñu ndaa, yöve uvaa nuu ndè'e ma Racha'nu kùu yi, ti juuni nuu ndè'e ma ñivi ndia.

²² Chi'in ma ninduvi ndra'ya tachi ndi inga ra yani yo ma nuu ndo, vati ra'ya kua'a' cha'a' cha jana'a ra nuu ndi ña chata'ani ra ja'a ra ma tiñu Ndioo, va vitin tiaga chisii ra ña kùuni ra ja'a ra yi cha'a' ña iyo tundeeni ra chi'in ndo. ²³ Tu iyo ndian chikatu'un nuu ndo cha'a' ma ra yanio Titu, na ka'an ndo chi'in na, ti merui, ra jatiñu chi'in cha'a' ndo kùu ra. Ta tu chikatu'un ga na cha'a' ma inga ndra yani yo, na ka'an ndo chi'in na, ti ndra tachi ma ndian chìnuni ña iyo inga ñuu kùu ndra. Ta juuni ya'a ga tiñu'u ndra ma Jesucristu ndia. ²⁴ Yakan va iyo yi ña jana'a kachin ndo nuu ndra'ya, ikan na kuu koto ndra ti ñivi jachinu ña kà'an kùu ndo, ta takan kùu koto ndra ña iyo kuenda ma tu'un tayi kà'an ndi cha'a' ndo, ikan na ku'va ma ndian chìnuni kuenda naja kua kuu ndo.

9

Nuu kà'an Paulu cha'a' ña na sokó yo ma ndatiñu kuenda ma ndian ta'an yo ndian kùmani yi nuu

¹ Ta cha'a' ma xu'un' ña nàkuiso ndo kuenda ma ndian ta'an yo ndian chìnuni, tüva chiniñu'i kàtitu'in nuuni nuuni nuu ndo, ² vati cha chitoi ti ya'a ga iyonni ndo jà'a ndo yi, ta nduva'a kàtitu'in nuu

ma ndian chìnuni ñu'u' Macedonia naja kua ya'a tayi kùunji cha'a' ndyo'o ndian iyo ñu'u' Acaya, vati nda kuyava kùu yi ña chātu'va ndo ña tindee ndo na. Ta chayatin ma ndian ñu'u' Macedonia cha nduva'a chisii na cha'a' ña ya'a chata'ani ndo jà'a ndo yi. ³ Ta cha'a' yakan kùu yi ña tachi ma ndra yani yo i'ya, na tindee ndra ndo jati'vi ndo ma ña ni sokó ndo, ikan na töve nakanini ma ñivi ña jatayi maani ndi ndi cha'a' ndo nuu na, ma ora kàtitu'un ndi ña ndicha kuii ña iyo tu'va ndo jà'a ndo yi, ⁴ koto najani kaani ku'un iin ma ndian ñu'u' Macedonia ña chìnuni chi'in ma ñuu ndo, ta nata'an ndi ndo ña töve iyo tu'va ndo ña jachinu ndo ma tiñu ikan. Ta tu takan ni kuu yi tajan ni kukanuu ndi cha'a' ndo cha'a' ña nduva'a kundeeni ndi ndo niku. Va maa ndo kùu ma ndian nduva'a ga ni kukanuu cha'a' yi. ⁵ Ta cha'a' ña'a kùu yi ña chikain nuu ma ndra yani yo ña na ku'un ji'na ndra kunde'e ndra ndo nuu iyo ndo, ikan na tindee ndra ndo ña na jachinu ndo ma xu'un' ña jati'vi ta'an ndo, takua chā'a ndo tu'un niku. Vati kùuni ndi ña na ja'a ndo ña kana ma anima ndo, ta yöve ña jà'a ndo yi cha'a' ña jànini ndi ndo.

Tu sokó yo iin nakuyi, na ja'a yo yi va chi'in ndisaa anima yo

⁶ Na kuku'uni ndo takua kà'an ma tu'un i'ya: Taku

ma yo tàchi tiani, juuni tiani ma ndatiñu ni ndaki'in yo ndia. Ta ma yo tàchi kua'a', juuni kua'a' ma ndatiñu ni ndaki'in yo ndia. ⁷ Ta'ii'in yo, iyo yi ña sokó yo iin nakuyi, va chi'in ndisaa anima yo, ta na töve iyo yi ña sokó yo yi cha'a' ña jänini inga na yo, tuva töve iyonni yo ja'a yo yi, vati Ndioo ya'a ga kùuni ra nde'e ra ma ñivi ña ya'a chisii ora soko na iin nakuyi. ⁸ Ndioo kùu jandokua'a' ra tandi'i nuu ma ñamani ra kuenda ndo, ikan na kùmani n'i'in nakuyi nuu ndo, ta takan kùu tindee ga ndo inga tuku ñivi chi'in ma tiñu va'a jà'a ndo ndia. ⁹ Vati tutu Ndioo te'en kà'an yi:

Nāta'vi na ma ña chiniñu'u
ma ndian nda'vi,

ta ma tiñu va'a ña jà'a na iyo
yi endeeni.

¹⁰ Vati ma Ndioo ra chà'a ma tata ña tàchi yo chi'in ma ña chàchi yo, ni ku'va ra yi nuu ndo, ta ni jandokua'a' ra yi, ikan na kuu jatiñu ndo yi kuenda ña tindee ndo inga ñivi. ¹¹ Ta takan ndyo'o ni koo kua'a' nuu ma ña kuika ndo, ikan na kuu tindee ndo ma ndian kùmani yi nuu. Ta ora ni kundaka ndi yi nuu na, ni ku'va na ta'vindioo nuu ma Racha'nu cha'a' ña jàkuu ndo ma tiñu ikan. ¹² Vati ora tindee ndo ma ndian ta'an ndo ña kùmani yi nuu, na yöve uvaa cha'a' yakani kùu yi ña jà'a ndo ma ña va'a, vati juuni jà'a ndo ña na ku'va na kua'a' ta'vindioo nuu ma Racha'nu ndia. ¹³ Ta

ndiakan nduva'a ni jaka'nu na Ndioo, cha'a' ma ña sòkó ndo kuenda na. Ta chi'in yakan jàna'a ndo ña ndicha va'a ña jàchi'in ndo ma tu'un Cristu ña kàtitu'un ndo. Yakan va ni tiñu'u na Ndioo cha'a' ma tiñu va'a ña jà'a ndo kuenda na, ta kuenda inga ñivi ndia. ¹⁴ Ta juuni ndiakan ni ka'an na chi'in Ndioo cha'a' ndo chi'in ndisaa anima na, cha'a' ña ndè'e na ña nduva'a iyo ma ñamani Ndioo chi'in ndo. ¹⁵ ;Ta'vindioun yo'o Racha'nu cha'a' ña chà'un iin ña ya'a ka'nu nuu ndi ña nī kuu nani'i ndi naja kua ka'an ndi yi!

10

*Nuu iyo ndatu Paulu
cha'a' ña kùu ra tatun
Jesucristu*

¹ Yu'u Paulu chà'i kuenda ña iyo ma ndian iyo tañu ndo kà'an na ña kanui kà'in nuu ndo ora iyo tañu ndo, ta xaan kà'in nuu ndo chi'in tutu ora chàkunui nuu chika, kùuni ndo. Va vitin yu'u jänini ndo chi'in tu'un vita ta vii takua vii kà'an Cristu, ² ña koto jänini ndo yu'u ña na kà'an xain nuu uvi uni ma ndian iyo tañu ndo ña kà'an ña ndisaa ña jà'a ndi kùu kuenda juuni maa ndi, ora ni kunde'e ndiko ndi ndo. ³ Ndicha va'a ña juuni ma ñivi iyo ñuñivi kùu ndi, va töve kànita'an ndi takua jà'a ma ndian iyo ñuñivi i'ya. ⁴ Vati ma ña nda'a ndi kuenda ña kànita'an ndi, töve indukuni kùu yi takua kùu

ma ña chàtiñu ma ndian iyo ñuñivi i'ya, ti ma ña nda'a ndi kùu ma ndatu ña chā'a Ndioo kuenda ña na jākanaa ndi ndian iyo ndatu ma ñuñivi i'ya. ⁵ Ta takan kùu yi ña jandi'i ndi ma tu'un kà'an ma ndian kà'an chata Ndioo chi'in tandi'i tu'un tayi ña töve chà'a ña na nakoto ñivi ma Racha'nu Ndioo. Ta tandi'i ma ndian chànini takan ndakoo ndi na nda'a' Cristu, ikan na jachi'in na ma ña kà'an ra. ⁶ Ta ora cha chā'a ndi kuenda ña cha jachi'in va'a ndo ma tu'un Cristu, tajan ndyu'u cha iyo tu'va ndio ndi kuenda ña jände'e ndi tundo'o tandi'i ma ndian töve kùuni jachi'in ma tu'un ra.

⁷ Kùuni ndi ña ja'a va'a ndo kuenda naja kua kùu ma ñivi. Tu iyo nda ndyo'o ña ndicha va'a ña kùu ndo ndian chìnuni tu'un Cristu, iyo yi ña ki'in kuenda ndo ndyu'u cha'a' ña juuni ndian chìnuni tu'un ra kùu ndi ndia. ⁸ Ta ndicha ña vaji ya'a ndui tiá ma kua jàninì ndo chi'in ma tiñu ndisoì, na töve kànui ja'i yi, ti chitòì ña ma ndatu ña chā'a ma Racha'nu nuu ndi kùu yi kuenda ña na tindee yi ndo ña kua'nu va'a ndo, ta yöve kuenda ña jànaa yi ndo. ⁹ Na töve kùunì ña nakanini ndo ña jayuvì ndo chi'in ma tutu ña tàchì nuu ndo. ¹⁰ Vati iyo iin ndo ña kà'an ña ya'a ga xaan kà'in nuu ma tutu tàchì nuu ndo, va ora kà'in yi chi'in ma tu'un yu'i, ya'a vita kà'in yi ta töve nda kuenda yi, kùuni ndo. ¹¹ Va ma ndian kà'an te'en, iyo yi ña koto va'a na ti

ma ora tüvi ndi chi'in ndo ta kà'an ndi takan nuu ma tutu tàchì ndi nuu ndo, indukuni takan ni ja'a ndi yi ora ni koo ndi chi'in ndo ma nuu iyo ndo ndia.

¹² Ta na töve kànani ndi jando induku ndi ndi chi'in ma ndian jàka'nu juuni maa. Taku ma ndian chànini takan, tìvi xini na ti yövi ña va'a kùu ma ña chànini na, ña kùuni na jando induku na na chi'in juuni maa na, kuenda ña jaya'a na yi nuu inga tuku na. ¹³ Vati taku ndyu'u, na tüvi chàta'ani ndi jaka'nu ndi ndi tiá ma kua iyo yi ña ja'a ndi. Vati maa ma Ndioo kùu ra ña jàna'a ra nuu ndi ndanu iyo yi ña kukuita ndi chi'in ma tiñu jà'a ndi, ta maa ra kùu ra ña chā'a ra ña kèta ndi nda ma ñuu Corintu nuu iyo ndo chiña. ¹⁴ Ti tu tüvi chā'an ndi chākatitu'un ndi tu'un Cristu nuu ndo niku, na töve nda kuenda kùu yi ma ña kà'an ndi vitin, va cha'a' ña maa ndi kùu ma ndian nunuu ña chākatitu'un yi nuu ndo, yakan va chà'a ndi kuenda ña tüvi ya'a nduu ndi tiá ma kua iyo yi ña jà'a ndi. ¹⁵ Ta na töve jàtayi ndi ndi cha'a' ma tiñu ña jā'a inga ñivi, ta iin ña maa ndi kùu ma ndian jā'a yi. Ti ma ña chànini ndi ja'a ndi kùu ña jàtiñu ga ndi chi'in ndo takua kùuni Ndioo ña jà'a ndi, ikan na chinuni ndo tiaga. ¹⁶ Ta tiá iti' nuu chànini ndi ku'un ndi nda iti' nuu ga ma ñuu ndo ña kukatitu'un ndi nuu inga ñivi cha'a' ña naja kua

ni jakakú Cristu yo, va ma ña töve chàta'ani ndi ja'a ndi kùu ña xitakaa ndi ñivi chìnuni tu'un Cristu jà'a inga ndra, ta jaka'nu ndi ndi cha'a' ma ñivi chìnuni jà'a ndra. ¹⁷ Ta tu iyo nda yo kuunio jaka'nu yo yo cha'a' iin nakuyi, va'a ga ña na jaka'nu yo yo cha'a' ña kùu yo kuenda ma Racha'nu. ¹⁸ Vati na yöve cha'a' ña jàka'nu yo juuni maa yo kùu yi ña kindoo va'a yo, ti tu kindoo va'a yo nuu Ndioo kùu yi cha'a' ña kàti Ndioo ña ñivi va'a kùu yo.

11

Nuu kà'an Paulu chata ma ndra jà'ani ña kùu tatan Jesuu

¹ ¡Ma ña kùuni kuu yi ña na jandeeni ndo uvi uni tu'un töve nda kuenda ña ni ka'in vitin nuu ndo! Ta a kùuni ndo a kùuni ndo, va iyo yi ña taso'o ndo yi. ² Vati yu'u ya'a ga kuiñui takua kuiñu ma Racha'nu Ndioo cha'a' ndo koto kèsiin ndo ma iti' ra. Chà'i tu'un nuu Cristu ña ni ku'vai ndo nuu uvanuuni ra, takua jà'a iin ndian kùu tatá ora chà'a na ñayoko se'e na nuu ma ra ni tanda'a chi'an. ³ Vati yu'u ya'a nakaninì cha'a' ndo koto janda'viña'a inga ñivi ndo, ta jàña ndo ña jàka'nu ndo ma Cristu, takua jà'a ma koo xaán ña jànda'viña'a ri ma ña chūnani Eva chi'in maña ri tatiempu. ⁴ Va yu'u te'en chàninì cha'a' ndo. ¿Ta naja tiin ndo ña kà'an ma nda ndra nikuuni ña

vàchi kàtitu'un cha'a' iin Jesuu ña siin kàa kua ma Jesuu ndicha ña cha kàtitu'un ndi nuu ndo? ¿A ta naja tiin ndo inga tu'un ña kà'an cha'a' ma Tati Í Ndioo ña siin kàa kua ma ña cha nì'i ndo? ¿A ta naja iyo tu'va ndo ña chìnuni ndo ma tu'un kà'an ndra ña siin kàa kua ma tu'un Ndioo ña cha chìnuni ndo jà'a ndi?, ndia. ⁵ Chàninì ñivi ña tatun ka'nu ga kùu ndrakan kua yu'u, kùuni na, va töve ndicha. ⁶ Ta vaji ndicha ña na töve nduva'a vii kà'in ora kàtitu'in nuu ndo, va chitói ña iyo chinitunì kuenda ma tu'un Ndioo. Ta chitò ndo yi, ti kua'a' cha'a' cha jàna'i yi nuu ndo chi'in tandi'i ma tiñu jà'a ndi. ⁷ ¿A chàninì ndo ña na vè'a jà'i ma ora jàna'a saanì ma tu'un Jesuu nuu ndo? ¿A iin kuati kùu yi ña jandota'anì yu'u cha'a' ña jandoka'nui ndo?, kùuni ndo. ⁸ Taku yu'u ti tĩndee ma ndian chìnuni inga ñuu yu'u chi'in xu'un', ikan na kuu kuàtiñui yi chi'in ndo. ⁹ Ta ma ora chiyoì chi'in ndo ta chaa iin kivi ña kūmani ndatiñu nui, va na töve nì chikain yi nuu nì'iin ndo, vati ma ndian kùu yani yo ndian kīchi ñu'u' Macedonia, ndiakan kùu ma ndian tĩndee yu'u chi'in tandi'i ña kūmani nui. Yakan va ma kivi ikan töve nì chikain nì'iin nakuyi nuu ndo, ta takan ni ja'i yi iti' nuu ndia. ¹⁰ Ta ndicha va'a ña ndava nuu Cristu kùu ma ña kà'in, ti chitói ña jàtiñu va'i ta töve chikain nì'iin nakuyi

nuu ndo, yakan va na kùu ka'an nī'in ndyo'o ndian iyo ninii ka'nu ñu'u' Acaya chatai. ¹¹ ¿Tanuu? ¿A kà'in te'en cha'a' ña töve kùuni nde'i ndo?, kùuni ndo. ¡Na yüvi takan kùu yi, vati ndava nda nuu Ndioo kà'in ña ya'a kùuni nde'i ndo!

¹² Va yu'u ni ja'i ma takua takani jà'i, ikan na kùu ni'i ndrakan ña kà'an ndra ña indukuni jà'a ndra kua ndyu'u, ti töve ndicha ña takan jà'a ndra. ¹³ Va ma ña ndicha kùu yi ña ndrakan kùu ndra, ndra jà'ani ña tatun Cristu kùu ndra, ti ma tiñu jà'a ndra kùu yi ña jànda'viña'a ndra ñivini. ¹⁴ Ta ndisaa ña'a na töve ndetiñu kùtunini yo ña takan jà'a ndra, vati nda ma kui'na jàya'án ñá' ña kùuán' tati jàtiñu kuenda Ndioo. ¹⁵ Ta cha'a yakan kùu yi ña tu cha chà'a yo kuenda ña takan jà'a ma ndian jàtiñu kuenda ma kui'na, tajan kùuni yi ka'an yi ña juuni kùu jaya'a na na ña kùu na ndian ja'a tiñu va'a ndia. Va ni chaa iin kivi ña Ndioo ni jande'e ra tundo'o na cha'a' ma tiñu kini ña jà'a na.

Nuu ndè'e Paulu tundo'o cha'a' ña kùu ra tatun Ndioo

¹⁶ Inga cha'a' kà'an ndikoi chi'in ndo ña na töve va'a jà'a ndo ña chà'nini ndo ña ra tivi xini kù. Va tu takan chà'nini ndo, na ku'va ndo ña na ka'in nuu ndo takua kà'an iin ra tivi xini, ikan na kuu jaka'nui yu'u ita'vi cha'a' ma ña kà'in, ¹⁷ ta

na yöve ma Racha'nu Ndioo kùu ra ña chā'a ra ña na ka'in takan nuu ndo, va ni ka'in yi kuenda ña jàka'nui juuni mai takua jà'a iin ra tivi xini tuva takan chà'nini ndo ña kù. ¹⁸ Vati tu kua'a' ñivi iyo ñuñivi i'ya jàtayi na na cha'a' ma ña jà'a na, juuni kua ikan ni jàtayi yu'u tuva takan kùuni ndo ndia. ¹⁹ ¿A va'a ña jàndeeni ndo taso'o ndo tu'un kà'an ma ndra tivi xini?, kùuni ndo. ¿A chà'nini ndo ña ya'a iyo chinituni ndo cha'a' ña jà'a ndo takan?, kùuni ndo. ²⁰ Ta juuni töve va'a ña ya'a jàndeeni ndo jàkuu ndo tiñu nuu ndrakan cha'a' ña jà'nini ndra ndo, ta kùu ndra ña su'u ndra nuu ndo, ta kùmusu ndra ndo, ta töve tiñu'u ndra ndo, ta juunni ku'va ndo ña kani ndra nuu ndo ndia. ²¹ ¿A chà'nini ndo ña na töve va'a jà'a ndi cha'a' ña töve jà'a ndi ma kua jà'a ndra chi'in ndo?, kùuni ndo.

Vati tu ndrakan jàtayi ndra ndra cha'a' ma ña jà'a ndra, nda yu'u kùu jàtayi yu'u cha'a' ña jà'i, vaji ma tu'un ikan kùu yi iin ña töve nda kuenda, kuenda ndo. ²² Vati tu ndrakan kùu ndra ndian hebreu, ta juuni yu'u ndia. Tatu ndrakan kùu ndra ndian ñu'u' Israel, nda yu'u ndia. Tatu ndrakan kùu ndra ndian kīchi tata Abraham, nda mai ndia. ²³ Tatu kàti ndra ña kùu ndra ma ndra jàtiñu kuenda Cristu; mai tiaga, vaji kà'in yi takua kà'an iin ra tivi xini. Va ndicha kuii ña jàtiñui tiá

kua ndrakan, vati ndo'o gai kua ndrakan, ta chùndii gai vekaa kua ndrakan, ta kua'a' cha'a' cha yatin ni kuvì cha'a' ma Racha'nu ndia. ²⁴ Ta u'un cha'a' jānde'e ma ndian judíu tundo'o yu'u ña kāni na oko cha'un kumi yo'o chatai ta'ii'iin cha'a'. ²⁵ Ta uni cha'a' kāni na yu'u chí'in koroti, ta iin cha'a' kāni na yu'u chí'in yuu. Ta uni cha'a' sā'vi ma varku kuà'in ma tichi tañu'u ndia. Ta iin cha'a' kīndoi tichi tañu'u iin nduvi ta iin niñuu. ²⁶ Ta juuni ya'a ga kua'a' ma nuu chàkunui ndē'i tundo'o: taku ma tichi yuta ka'nu, taku chí'in ma ndra su'u, taku chí'in ma ndian judíu ñui, ta ndian töve, taku tichi ñuu, tichi ku'u, ta tichi tañu'u, ta juuni taku chí'in ma ndian jà'ani ña ndian chìnuni kùu na ndia. ²⁷ Ta kua'a' cha'a' jātíñui kuenda ma Racha'nu ta ndē'i tundo'o, ta kua'a' cha'a' tā'nda ñuma'nai, ta chīsokoi ti tüvi chà'a na ña kachì, ta nātíi takuui ndia. Ta juuni kua'a' cha'a' ndē'i tundo'o chí'in ña vichin ta cha'a' ña kùmani ja'ma ku'in.

²⁸ Yöve uvaa cha'a' tundo'o i'ya ni kùu ma ña nàkanini, vati ta'ii'iin kivi juuni nàkanini cha'a' ma ndian chìnuni iyo ñuu ndo chí'in ndian chìnuni inga ñuu ndia. ²⁹ Tu iyo nda ndian kùmani ñandee, nda yu'u kùmani ñandei cha'a' na ndia. Ta tu iyo ndian tindani'ni inga ñivi tichi kuati ña na ja'a na yi, nda yu'u ya'a kàyuni jà'a yi ndia.

³⁰ Tu iyo nda cha'a' iyo yi ña jatayi na na, nda yu'u ni jatayi yu'u cha'a' ma ña kà'an na ña tüvi ndàkutiñui. ³¹ Ma Racha'nu Ndioo, ra kùu Tatá ma Racha'nu yo Jesucristu, ra ya'a íí, ta ra iyo yi ña jàka'nu yo ndisaa tiempu, cha chìto va'a ra ti yöve tu'un vata kùu ma ña kà'in. ³² Ma ora chíyoi ñuu Damascu, ma ra kùu kuvienü ña jàkuu tiñu nuu ma rey Areta ma ñuu ikan, tachi ra kua'a' jandaru ña na kumi ndra ma yuve'e ka'nu ña iyo yu'u ñuu ikan, kuenda na tiin ndra yu'u ta ku'in vekaa. ³³ Va ma ndra merui jākakú ndra yu'u tichi iin tuka, ta jānuu ndra yu'u nuu iyo iin yavi ma muru ña chíkonuu ma yu'u ñuu ikan. Ta takan kùu yi ña kākú xe'i nda'a kuvienü.

12

Ña ndè'e Paulu ja'a Ndioo

¹ Na töve nda kuenda kùu yi tuva jàka'nu yo juuni maa yo, ta vaji takan kùu yi va iyo yi ña katitu'in ma ña ndē'i ña kàa takua kàa ña ndè'o tichi ñuma'na yo jà'a ma Ndioo. ² Nàkotoi iin ma ra chìnuni tu'un Cristu, ña cha chinu uchi kumi kuiya kùu yi ña kichi kí'in Ndioo ra, ta chā'an ra chí'in ra ma andivi sukun ga nuu iyo ra. Ta töve chìtoi a chā'an ra chí'in ra chí'in kuñu ra a chí'in tatini ra, uvanuu Ndioo kùu ma ra chìto. ³ Ta ndicha ña vaji töve chìtoi tu chā'an ra chí'in kuñu ra a töve, uvanuu ma ña chìtoi

kùu yi ña ⁴ chā'an ra chi'in Ndioo nuu ìyo vii ma ñivi. Ta ikan kùu nuu chīni ra tu'un xe'e ña kēe yu'u Ndioo, ña na kùu katitu'un yo yi nuu inga ñivi. ⁵ Kùu jatayī yu'u cha'a' iin ra kùu takua kùu rakan, va kuenda yu'u töve jätayī cha'a' juuni mai, ti uvanuu cha'a' ña jätayī yu'u kùu cha'a' ma ña na kùu ja'a va'i. ⁶ Ta tu kùuni ka'an va'i cha'a' juuni mai, kùu ja'i yi tu kùuni, ti ma tu'un ndicha kùu ma ña kà'in, va na töve jà'i yi koto kuuni ma ñivi ña ya'a ndu ma kua ìyo yi ña ka'in a ma kua nde'e na ña kù. ⁷ Ta cha'a' ña koto ya'a ndui ña jatayī yu'u cha'a' ña jānde'e Ndioo yu'u ma tañu ñuma'nai, yakan va juuni maa ra kùu ra ña chā'a ra ña na jande'e ma kui'na tundo'o yu'u. Ta ma tundo'o ikan ti ya'a u'vi yi takua u'vi nuu ki'vi ma iñu na'nu kuñu yo. ⁸ Vati uni cha'a' cha chikain nuu ma Racha'nu ña na tavani'i ra ma tundo'o ikan yu'u. ⁹ Va ma Racha'nu java te'en nāka'an ra chi'in: "Yo'o se'yu, cha ìyo ndisaa ma ñamanī chi'un ta tūva chiniñu'un inga nakuyi, vati ma ndatui ndichin ga nà'a yi nuu ma ñivi ora kùmani ñandee na." Ta cha'a' yakan kùu yi ña ya'a ga chīsij ta jatayī ña kùu iin ra kùmani ñandee, vati takan kùu nde'e ma ñivi kua'a' ndatu ma Cristu jà'a yi nui. ¹⁰ Yakan va ya'a ga chīsij cha'a' ña kùu takan, vaji kùmani ñandei, a kà'an ti'ini ñivi chatai, a ña ya'a

ndu sokoi, a kanita'an ñivi chi'in a ña nde'i tundo'o cha'a' ña kùuni nde'i Cristu, vati ma ora ya'a ga vita kùuni, juuni ya'a tūvinī ña ìyo ma ñandee Cristu chi'in.

Ya'a ga chit'u'un ma Paulu cha'a' ma ñivi chinuni ñuu Corintu

¹¹ Ma ña já kātitu'in nuu ndo ndache'e, kā'in yi kuenda ndo takua kà'an iin ra tivi xini, vati maa ndo kùu ma ndian jā'a ña na ka'in yi takan. Va tūvi nī tiñu'u ndo yu'u, vati ma ndra tiñu'u ndo kùu ma ndra kàti maa, ña kùu tatun Cristu ña ya'a va'a. Tatu yu'u na töve nda kuendai, na yūvi cha'a' yakan kùuni yi ka'an yi ña ka'nu ga ndra kua yu'u. ¹² Ta chi'in ña jāndeenī ña ndē'i tundo'o ta chi'in ma seña jā'i, ta chi'in ndatu ta chi'in ma tiñu ya'a va'a ña jā'i ora chīyoi chi'in ndo. Chi'in ndisaa yakan jāna'a yi ña ndicha kuii ña iin ra tatun Cristu kù. ¹³ ¿A chānini ndo ña töve kùuni nde'i ndo takua kùuni nde'i ndian chinuni inga ñuu cha'a' ña töve nī chikain ma ña chiniñu'i nuu ndo?, kùuni ndo. Ta tu takan kùu yi, kùuni ndo, ¡ka'nu kooni ndo!, tuva takan.

¹⁴ Yu'u cha ìyo tu'vai ña kunde'i ndo ma cha'a' uni. Ta indukuni na töve ni jatañui nuu ndo, ti töve ni ndakain ndatiñu nuu ndo ña ni kuniñu'i nuu ndo iti' nuu ndia. Vati yöve ndatiñu ndo kùu ma ña kuàndukui ti ma ña kuàndukui kùu maa ndo. Takua jà'a ma

ndian kùu tatá, ña jàkaya na xu'un' kuenda ma ndiakwati se'e na, ta yüvi ma ndiakwati se'e na jàkaya na yi kuenda ma ndian kùu tatá na. ¹⁵ Ta ya'a kùunì nde'i ndo, ña kùu janaa ndi'i ma ña iyo nui kuenda ndo, nda ña kùu kuvì cha'a' ndo. Ta tu ndicha kuu ña nani kivi kùuni gai nde'i ndo, ta, ¿a va'a jà'a ndo ña ta'ii'in kivi kuàjaña ndo ña kùuni ndo nde'e ndo yu'u?, kùuni ndo.

¹⁶ Ta ndyo'o vaji chìto kachin ndo ña töve chikain ña chinifu'i nuu ndo, va iyo iin ndian iyo tañu ndo ña kà'an, ti iin ra kèña'a ñivini kùu. ¹⁷ Ta chìto va'a ndo ña ni yu'u tüvi janda'viña'i ndo, ta ni ma ndra tächì nuu ndo ndia. ¹⁸ Vati nuu ra yani Titu chikain ña na kunde'e ra ndo. Ta kùunì ndakatu'in iin nakuyi nuu ndo, ¿a kèña'a ma Titu ndo ora chānde'e ra ndo chi'in inga ma ra yanio?, kùuni ndo. Cha chìto va'a ndo ña tüvi nī janda'viña'a ndi ndo, ti ninduvi ndi iin ku'va ni chānini ndi ora jàna'a ndi nuu ndo takua kùuni Ndioo ña jà'a ndi.

¹⁹ Ndyo'o ndian ya'a kùuni ndi nde'e ndi, ¿a chānini ndo ña juuni cha'a' maa ndi kà'an ndi ña kà'an ndi te'en?, kùuni ndo. Na yöve takan kùu yi, ti ndava nda nuu Ndioo kà'an ndi yi cha'a' ña kùu ndi ndian chìnuni tu'un Cristu. Ti tandi'i ma tu'un ña kà'an ndi i'ya kùu yi kuenda ña na chinuni va'a ndo ta kua'nu va'a ndo chi'in yi. ²⁰ Vati ma ora kunde'i

ndo yu'vì koto nata'in ndo ña töve va'a iyo ndo ma kua kuunì nata'in ndo, ta koto töve nata'an ndo yu'u ma kua kùuni ndo ndia. Cha'a' yakan kùu yi ña yu'vì nata'in ndo ña kànita'an yu'u ndo, a tixin ndo, a kayuni ndo chi'in ta'an ndo, a ña kuenda maani ndo kùuni ndo, a ña kànduva'a ndo ta'an ndo, a kà'an ndaa ndo chata na, a jatayi ndo ndo, a ña jakanuu ndo xini ta'an ndo. ²¹ Ta yu'vì, koto jakukanuu Ndioo yu'u cha'a' ndo, ta kicha'i kuàkui ma ora ni kunde'i ndo cha'a' ma kuati ja'a ndo, ña juuni ja'a ga ndo nda vitin, takua kùu ña kì'vi ndra'ii chi'in ñivi ña'a yöve ñasi'i ndra, a ñivi ña'a ña kì'vi chi'in ndra yöve ii vi, a inga tuku ña kini ña takā'an jàña ndo ña jà'a ndo ndia.

13

Tu'un nuu ndi'i nia ña tächì Paulu nuu ndian chìnuni iyo ñuu Corintu

¹ Ña'a kùu ma cha'a' uni ña kuānde'i ndo. Tu ora tisokuati yo iin ñivi, iyo yi ña tisokuati uvi a uni na na, ikan na kuu ka'an yo ti iin ña ndicha kùu yi. ² Nuun tandi'i ndyo'o ndian jà'a kuati tatiempu chi'in nuu inga tuku ndo, kàtitu'un ndiko'i nuu ndo inga cha'a' chi'in tu'un i'ya: tu ku'in kunde'i ndo inga cha'a' tüva ni kunda'vinì ndo tuva juuni jà'a ga ndo ma kuati. Tu'un i'ya kùu ma ña cha kàtitu'in nuu ndo ma ora chānde'i ndo cha'a' uvi, ta

vitin tàa ndikoi yi kuenda ndo vaji iyo chikai. ³ Takan ni ja'i, ikan na koto kachin ndo ña ndicha kuii ña yu'u kùu ma ra kà'an chi'in tu'un yu'u Cristu. Vati taku Cristu ti tüvi kumani ñandee ra cha'a' ma tiñu jà'a ra chi'in ndo, vati nduva'a iyo ndatu ra chi'in ndo. ⁴ Ta ndicha kuii ña ndyu'u tüvi ñandee ndi indukuni takua tüvi nī chiyo ñandee Cristu ora chí'í ra nuu kruu. Va tava jánataku ndiko ma Racha'nu Ndioo ra chi'in ndatu ra, indukuni kua ikan ni ndo'iin ndi chi'in ra cha'a' ma ndatu ra kuenda ña jàkuu ndi tiñu nuu ndo ndia.

⁵ Yakan va ndyo'o, na ja'a va'a ndo kuenda ma naja kua kùu ndo, ikan na kuu koto kachin ndo tuva ndicha ña chinuni va'a ndo tu'un Cristu. ¡Na ki'in ndo ku'va ndo! ¿A töve chà'a ndo kuenda ña Jesucristu iyo ra chi'in ndo, tuva ndicha ña ndian chinuni kùu ndo? ⁶ Ndàtu ndi ña na ku'va ndo kuenda ña ndicha va'a ña ndra chinuni kùu ndi ndia. ⁷ Ta cha'a' yakan kùu yi ña ndyu'u kà'an ndi chi'in Ndioo cha'a' ndo, ti tüvi kùuni ndi ña na ja'a ndo nī'iin ma ña töve va'a. Ta ora kà'an ndi chi'in Ndioo takan, töve kà'an ndi yi kuenda ña na jandondaa ndi juuni maa ndi, vati ma ña kùuni ndi kùu yi ña na ja'a ndo ña va'a vaji iyo ndian chà'nini ña ndian vatani kùu ndi. ⁸ Vati ndisaa ma tiñu jà'a ndi kùu yi kuenda ña na koto ma ñivi ma tu'un ndaa, ta yüvi kuenda ña tixe'e ndi

ma ña ndaa nuu na kùu yi. ⁹ Yakan va ya'a chisii ndi vaji tüvi ñandee ndi, vati ma ña kùuni ndi kùu yi ña maa ndo na koo ñandee, ti takan chikan ndi nuu Ndioo cha'a' ndo ña na ku'va ra kua'nu va'a ndo chi'in ma tu'un ra. ¹⁰ Tái ma tutu i'ya kuenda ndo ma antea ña ku'in kunde'i ndo, ikan ma ora chai chiña na tüva ya'a ga jande'i tundo'o ndo cha'a' ma tiñu ndisoi, jà'a ma Racha'nu. Vati ma tiñu i'ya kùu yi kuenda ña na tin-dei ndo ña kua'nu va'a ndo chi'in ma ña chinuni ndo tu'un Ndioo, ta yüvi kuenda ña na kuita kuati ndo.

¹¹ Ta vitin ndyo'o yani, kùuni ña na sii kuuni ndo ta na nanduku ndo naja kua kuu kua'nu ndo takua kùuni Ndioo. Ta na koo vii ndo ta ndo'iin ndo ta jandomani ndo ta'an ndo. Ta ma Ndioo ra kùuni nde'e yo ta ra ja'a ña na koo va'a yo chi'in ta'an yo, na koo ra chi'in ndo ndia. ¹² Na kaña'a ndo chi'in ta'ii'iin ta'an ndo chi'in nda'a' ndo ta tutu ndo sitin ndo.

¹³ Ta tandi'i ma ndian kùu ta'an yo ndian chinuni tàchi na saludu nuu ndo ndia.

¹⁴ Ta na koo ma ñamani ma Racha'nu Jesucristu chi'in ndo, ta na kunda'vini ma Racha'nu Ndioo ndo, ta juuni na koo ma Tati Í Ndioo chi'in ndo ndia. Ta takan na kuu yi. Amén.

Tutu ña tã racha'nu Paulu kuenda ñivi chìnuni tu'un Cristu ña iyo ñuu Gálata

¹ Yu'u Paulu, ra kùu tatun Jesucristu, va yüvi ñivi iyo ñuñivi kùu ma ndian tãchi yu'u, ta yüvi ñivi kùu ma ndian jākuiso ma tiñu i'ya yu'u ndia. Vati maa ma Jesucristu chi'in ma Tatá yo Racha'nu Ndioo, ra jánataku ma Jesucristu tañu ndian ndií, rakan tãchi yu'u. ² Ta yu'u chi'in tandi'i ma ndian yani yo ndian chìnuni tu'un Jesuu ña iyo chi'in i'ya, tàa ndi ma tutu i'ya kuenda ndyo'o ndian chìnuni tu'un ra, ndian iyo ndisaa ñuu kàndii ñu'u' Galacia. ³ Ta Racha'nu Ndioo ra kùu Tatá yo chi'in ma Racha'nu Jesucristu ra kùu chito'o yo, na koso ra ma ñamani ra chata ndo, ta na ja'a ra ña na koo vii anima ndo ndia. ⁴ Vati maa Jesuu chã'a ra ma kuñu ra ña na kuvi ra cha'a' ma kuati yo, ikan na kuu kakú yo nuu ma kuati ya'a ga kini ña iyo ma ñuñivi i'ya. Takan iyo yi ña kuu yi, ti takan kùuni ma Ndioo yo, ra kùu Tatá yo ña na kuu yi takan. ⁵ Yakan va, jendeeni na jaka'nu yo ra! Ta takan na kuu yi. Amén.

Na tüvi iyo inga tu'un va'a takua kùu ma tu'un ña kà'an

cha'a' Jesucristu

⁶ Ya'a ga ndava kuà'an tati ora chìnì ña ya'a nu-mini kicha'a jãña ndo ña chìnuni ndo tu'un Ndioo, ra kãchin yo cha'a' ma ñamani Cristu. Ta vitin kicha'a ndo chìnuni ndo inga tuku tu'un ña töve va'a. ⁷ Va töve iyo inga tuku iti' va'a, vati iyo iin ñivi kùuni jakanuu xini ndo, ti kàti na ña ma tu'un va'a cha'a' Cristu na töve tu'un ndaa kùu yi ti tu'un yakua kùu yi, kàti na. ⁸ Yakan va tu kèta inga ma ndian kàtitu'un tu'un cha'a' ra nuu ndo, ta siin kàtitu'un na yi kua ma tu'un ña cha kàtitu'un ndi nuu ndo niku, tiá va'a ga ña na kuvi na endeeni, a maa ndi kuu ndi ña ka'an yi, a kuu yi iin tati va'a jà'a tiñu nuu Ndioo ña kichi iti' andivi. ⁹ Tandi'i ma tu'un i'ya cha kã'in yi niku, ta vitin jākuku'uni ndikoi yi ndo, ta ni ka'an ndikoi yi inga cha'a' nuu ndo: tu iyo inga ma ndian kàtitu'un tu'un ra, ta siin kàa yi takua kàa ma tu'un ña cha nì'i ndo niku, na kuvi na endeeni jà'a ma Ndioo tuva ja'a na takan. ¹⁰ Ta cha'a' ma tu'un já kã'in chi'in ndo, ¿a chànini ndo ña nàndukui ña na kuta'ani Ndioo ña kã'in a nandukui ña na kuta'ani ñivi yi?, kùuni ndo. Yüvi takan kùu yi. Tu yu'u juuni chàkunui ña nàndukui ma ña na kuta'ani ma ñivi, kùuni yi ka'an yi yüva ra jà'a tiñu nuu Jesucristu kùu, tuva takan.

Paulu kàtitu'un ra nuu ma ñivi ma naja kua chãa ra

ña kùu ra tatun Jesuu

11 Tandi'i ndyo'o yani ndian chìnuni, kùuni katitu'in nuu ndo ma tu'un i'ya: Ma tu'un va'a ña kàtitu'in nuu ndo, töve iin tu'un ña vàchi ma chinituni ñivini kùu yi. 12 Ti ma tu'un i'ya n'iin ñivi na töve nī cha'a yi ta na töve nī jana'a na yi nui, va maa ma Jesucristu kùu ra ña jāketa ra ta jāna'a ra yi nui ma iti' andivi.

13 Vati tatiempu niku chāku'un so'o ndo ma takua nātu'un ma ñivi cha'i, ña ora iyoi kuenda ma ñivi judíu, ya'a ga ndīkuin ma ñivi chìnuni, ta ya'a ga jānde'i tundo'o na niku. Ta chānini ña ka'nj na niku. 14 Ta yu'u yoso nui tiaga iti' nuu takua ma ndra merui ora kūi iin ra endee jāk'a'nui ma ña takani jā'a ma ndian judíu, ti ya'a ga chāta'anj ma iti' ikan, ti kùunj kumi kuendai ma takua takani jā'a ma ndian kùu ñivj chīyo taji'na niku. 15 Vati ma Ndioo kāchin ra yu'u ora juuni indij tichi ma'i niku. Ta cha'a' ña iyoi kua'a' ñamani ra chi'in kùu yi ña kāna ra yu'u ña jākui tiñu nuu ra. Ta ya'a chīsii ra ña 16 jā'a ra ña jāketa ma ra kùu se'e ra, ta na koo ra chi'in, ikan na kuu nakoto ndichai ra, ta kùu katitu'in ma tu'un cha'a' ra tañu ma ndian yūvi judíu. Yakan va ora kīcha'i kàtitu'in ma tu'un va'a i'ya nuu ma ñivi, na töve nī chikain ña kundayu'u n'iin na yu'u cha'a' ma tiñu jā'i. 17 Ta juuni na töve nī cha'i ma ñuu Jerusalén ña ku'in

kunde'i ma ndian kùu tatun Jesuu ma antea ña kùu tatun ra niku. Ti ma ña jā'i kùu ña na töve nī chatunui ta kēi kuà'in ma iti' ñu'u' ña nāni Arabia, tajan chikoni'i ndikoi iti' ñuu ña nāni Damascu.

18 Takan kùu ta ora cha ya'a ma uni kuiya kēi kuà'in iti' ñuu Jerusalén, vati kùuni nakotoi ma ra nāni Petu', ta chi'in rakan chīyoi cha yatini cha'un kivi. 19 Ta ora chāi ma ndakan, na töve nī nde'i n'iin inga ra kùu tatun Jesuu. Va uvani ra ña ndē'i kùu Jandiau ma ra yani ma Racha'nu Jesuu. 20 Tandi'i ma tu'un ña tòi i'ya nuu ndē'e ma Ndioo, ta chito va'a ra ti töve tu'un vata kùu yi.

21 Takan kùu tajan kēe ndioi kuānu'i ma iti' ñu'u' Siria ta ñu'u' Cilicia ndia. 22 Ta ma ndian chìnuni ndian iyoi ma veñu'u ña ndaa ñu'u' Judea, na töve nī nde'e kachin na yu'u ta töve nī nakoto na yu'u ndia. 23 Vati chīnini na ña kà'an ma ñivi te'en cha'i: "Ma ra ndikun ka'ni yo niku, ta jānde'e ra tundo'o yo, vitin chākunuu ra jāna'a ra tu'un va'a cha'a' Cristu, ta ma tatiempu kùuni ra janaa ra ma tu'un ikan niku." 24 Ta cha'a' ña Ndioo cha sāma ra yu'u, ta yakan kùu yi ña kīcha'a ndio na jāk'a'nu na ra ndia.

2

Ma inga ndra kùu tatun Jesuu ndāki'in mani ndra Paulu

¹ Takan kũu ta ora cha yā'a uchi kumi kuiya kēi kuà'an ndikoi inga cha'a' ma ñuu Jerusalén chí'in ma Bernabé, ta juuni chā'an ma ra nàni Titu chí'in ndia. ² Ta chā'in ma ñuu ikan, vati maa ma Ndioo jāna'a ra nui tichi nuu ñuma'nai ña kũuni ra ña na kotoi. Ta ora chāa ndioi ma ñuu ikan, jā'i ña na kuti'vi ta nātu'un xe'i chí'in ma ndra kuxini nuu ma ndian chìnuni, ta kīcha'a ndioi kàtitu'in nuu ndra cha'a' najakua kàa ña jāna'i tu'un va'a nuu ma ndian yöve judú. Jā'i takan ikan töve naa ma tiñu ña jākui nuu ma ndian yüvi judú, ta ikan kùu koto ndichai ña takan kùu yi. ³ Ta ni ma ra nàni Titu, ra chàkunuu chí'in, na töve nī janini na ra ña na ta'nda ma ñii nuu ika ra vaji iin ra griegu kùu ra. ⁴ Nduva'a chīniñu'i ka'in cha'a' ma kuati i'ya, ti iyo iin ndian jā'ani ña iin ndian chìnuni tu'un Cristu kùu na, ta ki'vi xe'eni na ma tañu yo, ta koto na naja kua chàkunuu yo nuu nuna jā'a ña jākakú Cristu yo, ikan na janda'viña'a na yo ña ndakuu ndiko yo ndian musuni jā'a ma tu'un ley. ⁵ Va ni ita'vi tiempu na töve nī cha'a ndi ki'vi ndi iti' kuà'an ndiakan, vati kũuni ndi ña na koto kachin ndo ma tu'un ndaa ña kà'an cha'a' ma Jesucristu, ikan na chinuni ndo yi ta na kindoo yi endeeni chí'in ndo.

⁶ Va ma ndra kuxini iyo ma ñuu ikan, na töve nī chikan na ña samai ma

tu'un va'a ña kàtitu'in. Va ndicha kuii töve ña ka'nu kùu yi kuendai tu kà'an yo a kùu ndra ndra kuxini a töve, ti indukuni ndè'e Ndioo ndisaa nuu ñivi. ⁷ Ta ndicha kuii ora nātu'in chí'in ndra, chā'a ndra kuenda ña kāchin Ndioo yu'u kuenda ma tiñu ña kàtitu'in ma tu'un va'a cha'a' Cristu nuu ma ndian yüvi judú, indukuni kua kāchin ra Petu' ña na katitu'un ra yi nuu ma ndian judú. ⁸ Vati juuni maa ma Ndioo ra tāchi ma Petu' nuu ma ndian judú ña na kuu ra tatun nuu na, juuni ra kùu ma ra tāchi yu'u nuu ma ndian yöve judú, ikan na kui tatun nuu na ndia. ⁹ Ta ma Jandiau, chí'in ma Petu' chí'in ma Xuva, ña kà'an na ña kùu ndra ndra kuxini ña kùmi ma ndian chìnuni, chā'a ndra kuenda ña maa ma Ndioo kùu ma ra chā'a ma ñamani ka'nu ikan nui ña na ja'i ma tiñu i'ya. Yakan va chā'a ndra ma nda'a' ndra nui chí'in ma ra nàni Bernabé ña kãña'a ndra chí'in ndi, ta chí'in ma ku'va ña jā'a ndra ikan, kũuni ndra ña na kuu ndi meru ndra. Ta juuni kīndoo va'a ndra chí'in ndi ña ndyu'u kùu ku'un ndi kujana'a ndi ma tu'un Cristu nuu ma ñivi yöve judú, ta ndrakan ni jatiñu ndra chí'in ma ndian judú. ¹⁰ Ta uvanuu ma tu'un ña ya'a ga jākuku'uni ndra ndyu'u kùu ña na kuku'uni ndi ma ndian nda'vi, ta ma tiñu ikan töve ndetiñu kuendai, ti chàta'anī ja'i yi.

Paulu ndòxaan ra nuu ma Petu' ma ora ka'lin ndra ma nuu ña nani Antioquia

¹¹ Va kīchi Petu' ma ñuu Antioquia nuu ndai ma ora ikan, ta nduva'a kā'in nuu ra, ti ma ña jà'a ra töve va'a yi. ¹² Vati ji'na ga kīchi ra chàchi ra chi'in ma ndian yüvi judíu, va takan já'a ra ta nda kati kīchi iin ndian tachi ma ra nani Jandiau nuu ra. Ta Petu' ora ikan kīcha'a ra chūndaa chiyo ra xiin ma ndian yüvi judíu ma nuu nandi ra chàchi ra chi'in na niku, vati yu'vi ra ndē'e ra ma ndian judíu ña kàtitu'un na ña ndisaa ndra chìnuni tu'un Cristu iyo yi ña ka'nda ndra ma ñii nuu ika ndra. ¹³ Ta ma inga ma ndian judíu ndian chìnuni kūti'vi na chi'in Petu' ta indukuni chi'in ra chūndaa chiyo na chàchi na chi'in ndian yüvi judíu. Ta chi'in uvi nuu kùu yi ña jà'a na yi, ta nda Bernabé kī'vi ra ma kuati jà'a na ndia. ¹⁴ Va ora chā'i kuenda ña na töve jàchi'in na ña ndaa ña kà'an tu'un va'a cha'a' Cristu, ta te'en nāka'in chi'in ma Petu' ma nuu tūvi ñivi: "Ta yo'o ña kùun iin ra judíu, va iyoun ma ñuñivi i'ya takua kùu iin ndra yöve kùu judíu. ¿A va'a chàniniun ña jàniniun ma ndian yöve judíu ndian chìnuni tu'un Cristu ña jàchi'in na ndisaa ma ña takani jà'a ma ndian judíu?, kùuniun." Takan kā'in chi'in Petu'.

¹⁵ Ndyu'u kùu ndi ndian judíu nda ma ora kaku ndi, ta na töve jà'a ndi kuati ma

takua jà'a ma ndian yüvi judíu. ¹⁶ Vaji takan chito yo ña nī'iin ñivi na töve iin ndian ña ndondaa kùu na jà'a ña jàkuu na tiñu ma takua kà'an ma tutu Ley ña taa Moisés, vati iin ndian ña ndondaa kùu na jà'a ña chìnuni na ma tu'un Jesu-cristu. Cha'a' yakan kùu yi ña juuni maa yo kùu yo ndian ña ndondaa kùu yo jà'a ña chìnuni yo ma tu'un ra, ta töve cha'a' ña jàchinu yo ma tutu Ley, vati nī'iin ñivi töve ndondaa na jà'a ña jàchinu na ña kà'an ma ley ikan.

¹⁷ Ta vitin va'a nànduku yo ña na ndondaa yo cha'a' ña ndò'iin yo chi'in Cristu, ta yakan jàna'a yi nuu ma ndian judíu ña maa yo kùu yo ma ndian jà'a kuati takua jà'a ma ndian yüvi judíu, ¿a kùuni yi ka'an yi ña Cristu jà'a ra ña kùu yo iin ndian jà'a kuati?, kùuni ndo. ¡Ndicha kuii ti töve takan kùu yi! ¹⁸ Vati iin kuati kùu ma ña jà'i tu kīcha'a jana'a ndikoi inga cha'a' ma tu'un ña cha ndākoi niku. ¹⁹ Vati cha'a' ma tutu Ley kùu yi ña vitin kùu takua iin ra cha chí'í kuenda ma Ley. Ta tūva chà'nda yi tiñu nui. Ta cha'a' yakan kùu yi ña vitin iin ra ndito kùu, ikan na kuu koo va'i kuenda ma Racha'nu Ndioo. ²⁰ Ta chi'in ma Cristu chūtakai nuu kruu niku. Ta yu'u na tūva kùu ma ra iyo, ti Jesuu kùu ma ra iyo ma tichi kuñui, ta vitin ña iyo ndito ma kuñui, iyo ndito yi, va cha'a' ma ña chìnuni

ma tu'un ña kà'an ma Jesuu, ra Se'e Ndioo kùu yi. Vati rakan ya'a ga kùuni ra nde'e ra yu'u, ta chā'a ra ma kuñu ra ña na kuvi ra cha'i. ²¹ Na töve tàchiyoi ma ñamani Ndioo ña chà'a ra nuu yo, vati tu ndicha ña kùu ndonda ma ñivi kuenda Ndioo jà'a ña jàchinu na ma tu'un Ley Ndioo, ta tu takan kùu yi kùuni yi ka'an yi ña töve kuenda jin chī'í Cristu cha'a' yo.

3

Va'a ga ña chìnuni yo tu'un Cristu kua jàkuu yo ña jàchinu yo tutu Ley Ndioo ña tãa Moisés

¹ ¡Ya'a ndava xini ndyo'o ñivi ña iyo ñuu Gálata! ¿Yo kùu ma ndian jàtakue'e ndo, ikan na tüva jachi'in ndo ma tu'un ndaa? Vati ora jāna'a ndi ma tu'un Ndioo nuu ndo, kachin va'a jāna'a ndi ma tu'un ña chī'í ma Jesucristu ma nuu kruu. ² Uvanuu ma ña kùuni, kùu ña na ka'an ndo ma yu'i cha'a' ma tu'un ña ni ndakatu'in nuu ndo i'ya: ¿A cha'a' ña jàkuu ndo ma ña kà'an ma Ley ña tãa ma Moisés kùu yi ña nī'i ndo ma Tati Í Ndioo, a cha'a' ma ña chìnuni ndo tu'un Cristu ña chīni ndo niku kùu yi?, kùuni ndo. ³ ¿Ta naja ya'a ga ndava xini ndo?, ti cha nī'i ndo ña na koo Tati Í Ndioo chi'in ndo cha'a' ña chìnuni ndo tu'un Cristu, ta vitin, ¿a kuuni ndo ja'a ndo ma ña chànini maa ndo ña jà'a chi'in ma ñandee maa ndo, ta ku'un ndo iti' nuu?, kùuni

ndo. ⁴ ¿Nda kuenda kùu yi ña cha ndē'e ndo kua'a' tundo'o chi'in ma ña jà'a ka'a' maani ndo yi?, kùuni ndo. Va yu'u chito va'i ña iyo nda kuenda yi. ⁵ Vati ma Ndioo chà'a ra ma Tati Í ra nuu ndo ta jà'a ra kua'a' va'a ndatu ka'nu nuu ndo. ¿Ta naja kùu yi ña jà'a ra yi? Ndicha kuii ña jà'a ra yi cha'a' ña chìnuni ndo ma tu'un cha'a' Cristu ña kātitu'un ndi nuu ndo kùu yi, ta töve jà'a ra yi cha'a' ma ña jàkuu ndo ma ña kà'an ma tutu Ley.

⁶ Ta juuni takan kùu yi chi'in Abraham. Vati chìnuni ra tu'un Ndioo niku, ta cha'a' yakan kùu yi ña Ndioo ndē'e ra ra ña iin ra ndōndaa kùu ra. ⁷ Yakan va iyo yi ña koto kachin va'a ndo, ti cha'a' ma ña chìnuni yo ma tu'un Cristu kùu yi ña kùu yo tata Abraham. ⁸ Takua kùu taji'na ña kà'an ma tutu Ndioo cha'a' ña iti' nuu ña indukuni ni chinuni ma ndian töve kùu judíu, ta takan ni ndonda na jà'a Ndioo. Vati te'en kà'an Ndioo chi'in Abraham: "Cha'a' yo'o ni ja'ij tandi'i grupu ñivi iyo ma ñuñivi", kati ra. ⁹ Yakan va tandi'i ma ndian chinuni, indukuni jà'í Ndioo na chi'in ma Abraham, vati ma Abraham iin ra chìnuni tu'un Ndioo kùu ra.

¹⁰ Vati ma ndian chànini ña jakuu na ña kà'an ma tutu Ley ña tãa Moisés, iin ndian tu'un nduva'a kùu na, vati ma nuu tutu Ley Ndioo te'en kà'an yi: "Iin ndian

tu'un nduva'a kùu ma ndian töve jàkuu va'a tandi'i ma ña kà'an nuu tutu Ley Ndioo." ¹¹ Yakan va tandi'i yo cha chitò kachin va'a yo, ña ni'iin yo kùu ndian ndaa ndè'e Ndioo jà'a ña jàkuu yo ma tutu Ley ra, vati ma nuu ma tutu ra te'en kà'an yi: "Ma ndian ndaa kùu na ma ndian ni koo na kuenda Ndioo, ndiakan kùu ma ndian chìnuni va'a ma tu'un kà'an ra." ¹² Va ora jächi'in ma ñivi ña kà'an ma tutu ley, töve indukuni takua ma ñivi chìnuni ma tu'un Cristu vati te'en kà'an yi: "Ma ñivi jàkuu ña kà'an ma tutu Ley Ndioo, ndiakan ni ni'i na nuu koo va'a na chi'in Ndioo, uvanuu tu jachinu na tandi'i ña kà'an ma Ley ikan."

¹³ Jesucristu kùu ra ma ra jakakú yo ña kùu yo ndian nduva'a jà'a ña kà'an ma Ley chata yo, vati maa ma Jesucristu sòkó ra ma kuñu ra, ikan na ndakuu ra iin ra nduva'a cha'a' yo, vati ma nuu tutu Ndioo te'en kà'an yi: "Iin ndian ya'a nduva'a kùu ma ndian chí'í, ndian chūtaka iin nuu yutun." ¹⁴ Te'en tā'an ma Cristu, ikan na kuu jakakú ra yo, ta takan ma tu'un ña kà'an Ndioo nuu Abraham niku ña jà'ii ra ra. Ta yakan kùu cha'a' yi nuu ma ndian yüvi judíu cha'a' ña jà'a Jesucristu takan, ta juuni ikan takan cha'a' ña chìnuni yo kuu ni'i tandi'i yo ma Tati Í Ndioo takua chā'a Ndioo tu'un nuu yo ña ni ja'a ra chi'in yo.

Ma tu'un ña kà'an ma tutu Ley ña taa Moisés töve jànaa yi ma tu'un ña chā'a Ndioo nuu Abraham

¹⁵ Ndyo'o yani, ni ka'in chi'in ndo ma takua takani jà'a ma ñivi: ti tu iin ra'ii jàva'a ra iin tutu cha'a' iin tu'un ña jāndo'iin ra ra chi'in ñivi ta tì'i ra nda'a' ra yi ña kindoo yi endeeni. Ta tu takan kùu yi, ni'iin ñivi na kùu kati na ña na töve va'a yi, ta na kùu ga taa na ña kàti na ña sama na yi ndia. ¹⁶ Ta te'en kùu yi chi'in ma ña chā'a Ndioo tu'un i'ya nuu Abraham ta nuu ma ra ni kuu tata ra iti' nuu. Ma nuu ma tutu Ndioo töve kà'an yi ma te'en: Kuenda ma ndian ni kuu tataun. Ti tu kà'an yi takan kutunini yo yi ña kua'a' na ni kuu yi. Vati te'en kà'an ma tu'un Ndioo: kuenda iini ra ni kuu tataun, takan kùu yi. Ta ma'iini ra ikan, ta rakan kùu ra Cristu. ¹⁷ Ta ma ña kà'in kùu ña'a: Ndioo jāndo'iin tu'un ra chi'in Abraham, ta Ndioo chā'a ra tu'un nuu ra ña ni jachinu ra ña kà'an yi. Yakan va ma tutu Ley ña taa Moisés kēta yi iin kumi cientu oko uchi kuiya iti' nuu, na kùu janaa yi ma tu'un nunuu ña jāndo'iin ma Ndioo chi'in ma Abraham niku. ¹⁸ Vati tu ma tundeeni ña iyo nuu Ndioo, ni ku'va ra yi nuu yo, kùu yi ña cha'a' ña jàkuu yo ma ña kà'an ma tutu Ley ña taa Moisés; ta tu takan kùu yi, kùuni yi ka'an yi ña töve cha'a' ma tu'un ña chā'a Ndioo nuu Abraham kùu yi. Va ma ña ndicha

kùu yi ña Ndioo chā'a ma ñamani ra nuu Abraham ora chā'a ra tu'un ra nuu ra ña ni ku'va saani ra ma tundeeni ña ìyo nuu ra.

¹⁹ Tu takan kùu yi, ¿nda cha'a' tiñu kùu yi ña chā'a Ndioo ma ley tuva takan? Chā'a ra yi iti' nuu kuenda ña na jana'a yi nuu yo ña ndian jà'a kuati kùu yo, ta juuni takan jà'a yi nda kati chaa ma ora ña kīchaa ma ra kùu tata Abraham, takua chā'a Ndioo tu'un nuu Abraham ña ni kuu iti' nuu. Ma tu'un ña kà'an ma nuu ma tutu Ley Ndioo ikan, chi'in yu'u tati jà'a tiñu nuu ra, kà'an ra yi nuu Moisés, ra kà'an tiñu cha'a' ma ñivi. ²⁰ Vati ora cha'a' ma Ndioo tu'un nuu Abraham tōve chiniñu'u ra inga yo kà'an yi, ti ma'iini ra kùu ra ña kà'an yi, ti Ndioo iini ra kùu ra.

Kua kùu ma tutu Ley

²¹ Ta ma tutu ley ikan, ¿a chànini ndo ña kà'an yi chata ma tu'un ña chā'a Ndioo nuu Abraham?, kùuni ndo. ¿Va na tükuii takan kùu yi! Vati tu chā'a Ndioo iin ley ña jà'a yi ña na kùu koo ndito yo, kùuni yi ka'an yi ña cha'a' ma ley ikan kùu ndondaa yo, tuva takan. ²² Vati ma tutu Ndioo jàna'a yi ña ma kuati chà'nda yi tiñu nuu yo ta kùu yo takua kùu ñivi indii tichi vekaa jà'a yi. Ta takan kùu yi, ikan na ni'i ma ndian chìnuni tu'un Cristu ma takua Ndioo chā'a ra tu'un nuu Abraham niku ña ni ku'va ra nuu ma ndian chìnuni.

²³ Ta antea ña kīchaa ma tu'un chaa ña chìnuni yo, ta ma tutu ley chāsi kutu yi yo. Ta takan kīndoo yo takua iin ndian ndikun nda kati kēta ora ña Ndioo jāna'a ra ma iti' nuu kīcha'a yo chìnuni yo tu'un Cristu. ²⁴ Yakan va ma tutu ley ikan kùu yi takua iin matru yo kuenda kùmi yi yo ta kundaka yi yo nuu Cristu, ikan na kuu ndondaa yo jà'a ña chìnuni yo tu'un ra. ²⁵ Ta vitin ña cha kīchaa ma tu'un chaa ña chìnuni yo cha'a' ra, ta ma matru ikan tūva chiniñu'u yo yi.

²⁶ Yakan va ndisaa ndo kùu ndo se'e Ndioo cha'a' ma ña chìnuni ndo tu'un Jesucristu. ²⁷ Ti nda ndian ni kuuni ña cha kūnduta na chi'in sivi Cristu, juuni ndiakan cha chāku'un na Cristu cha'a' ña chìnuni na tu'un ra. ²⁸ Ta na tūva iin ña ka'nu kùu yi kuenda yo vitin ña kùu yo iin ndian judíu a ndian griegu, a ndian kùya'vi a ndian chàkuu nuna, a ra'ii a ña'a ndia. Vati ndisaa yo kùu yo iin ñivini chi'in Cristu. ²⁹ Ta tu ndian chìnuni tu'un Jesucristu kùu yo, juuni kùu yo tata Abraham, ta ni ni'i yo ma tundeeni ña ìyo chi'in Ndioo ña chā'a ra tu'un nuu ra ña ni ku'va ra nuu ra iti' nuu.

4

¹ Yakan va ma ña kùuni ka'in kùu ma tu'un i'ya: Nda raveli ni kuuni ña ni ni'i ra ma tundeeni jà'a tatá ra ta indukuni kùu ra takua kùu iin musu jàtiñu saani.

Ndicha kuui ti ma ravali ikan xuña'a ra tandi'i ma ndatiñu tatá ra, va na kuu kuatiñu ra yi já'a ña takä'an kua'nu va'a ra. ² Vati ma tatá ra tächi ra inga ñivi, ndra kuu musu ve'e ra ña na kumi ndra ma ravali ikan, ta na kuatiñu ndra ma ndatiñu ra, nda kati chaa ma tiempu ña kati ma tatá ra ña va'a cha'nu ra kuenda ña kuatiñu ra ma ndatiñu maa ra. ³ Ta indukuni takan ta'an chi'in yo ndia, ti ma ora kuu yo ndiakwati kuu yo takua kuu iin ndian musu ña chà'nda na tiñu nuu yo antea ña nākoto yo ma Cristu. Ta ma tu'un ña chā'nda yi tiñu nuu yo kuu yi ña jàna'a yi naja kua kīcha'a ñuñivi i'ya niku. ⁴ Va ora ña chāa ma tiempu va'a, Ndioo tächi ra ma ra se'e ra ma ñuñivi i'ya, ta rakan ti tichi iin ña'a chāku'un ra ta kāku ra, ta jāchi'in ra ma tu'un Ley Ndioo ña tāa Moisés, ⁵ ikan na kuu jakakú ra ndisaa ñivi ña chà'nda ma ley tiñu nuu, ta takan kuse'e nda'vi ra yo ta kuu ni'i yo ndisaa kuui ña va'a ña ni'i ndian kuu se'e ra. ⁶ Ta tava kuu ni Ndioo ña jana'a ra ña ndyo'o cha kuu ndo ma ndian se'e ra, yakan va tächi ra ma Tati Íí ma Ra se'e ra ma tichi ma anima yo. Ta ma Tati Íí ikan te'en kà'an yi: "¡Yo'o Tatá!" ⁷ Yakan va yo'o tūva kùn iin musu va kùn iin ra se'e Ndioo. Ta cha'a' ña kùn iin ra se'e ra, kuu yi ña Ndioo cha chà'a ra nuun ma tundeeni ña iyo nuu ra.

Paulu kùuni ra nde'e ra ma ndian chìnuni tu'un Jesuu

iyó ñuu Galacia

⁸ Ma tatiempu niku ma ora takä'an nakoto ndo ma Ndioo, kuu ndo musu ma ndian já'ani na ña kuu na Ndioo niku, va ma ndiakan na töve Ndioo ndicha kuu na. ⁹ Va vitin cha nākoto ndo ma Ndioo, va'aga ña kà'in ña rakan nākoto ra ndo. Tu takan kuu yi, ¿a va'aga ña chìnuni ndiko ndo ma tu'un ña jàna'a naja kua kuu nuu kīcha'a ñuñivi i'ya niku?, kùuni ndo. Ndicha ña ma tu'un ikan chāsì yi ndo ta töve tìndee yi ndo. Ta tu ja'a ndo takan ni kuu ndiko ndo ma takua kuu ndian musu já'a ma tu'un ikan. ¹⁰ Ndyo'o, ¿a juuni jàka'nu ga ndo kivi takua, ma nani yoo, ta kivi viko, ta kuiya ndia? ¹¹ Ya'a ga nākanani ti ma tiñu ña jākuì chi'in ndo koto töve nava kuu yi ti töve nī ti'i va'a ndo yi tichi anima ndo. ¹² Ndyo'o yani jàninì ndo ña na ndakuu ndo ma takua kùì, vati yu'u cha ndākui ma takua kuu ndo.

Ni'iin ma kuati töve nī ja'a ndo chi'in. ¹³ Vati ndyo'o takua cha chito va'a ndo ña cha'a' ma ña kù'vì kuu yi ña kātìtu'in ma tu'un va'a cha'a' Cristu nuu ndo ma tajì'na. ¹⁴ Ta vaji ma kue'e ndo'i niku kuu yi iin ku'va kuenda ndo ña ndē'e ndo yi niku, va töve nī ka'an ndo ña töve ndakuendai ta töve nī kanuu ndo nde'e ndo yu'u ndia. Ta takua iin tati va'a já'a tiñu nuu Ndioo a takua maa ma Jesucristu, kī'in kuenda ndo yu'u ve'e ndo. ¹⁵ Ta tu takan kuu yi niku, ta vitin, ¿ndanu

kuà'an ma ña chisii ndo? Kùuni ka'in iin ma ña ya'a kuenda ndo ti ma ora ikan ma ora chā'in ma nuu iyo ndo, nda ma tinuu ndo ni tava ndo yi ta ni ku'va ndo yi nui niku ña ya'a kùuni ndo nde'e ndo yu'u. ¹⁶ Ta vitin, ¿a iin ra kini kùì?, kùuni ndo, cha'a' ña kàtitu'in ma tu'un ndaa nuu ndo.

¹⁷ Ta ma ñivi ikan ya'a ga kùuni na ña na tiñu'u ndo na, va vā'a' yi kuenda ndo. Vati ma ña tava siin na ndo chi'in ndi kùu ma ña kùuni na ja'a na, ikan na uvaa maa na kùu tiñu'u ndo. ¹⁸ Ta ndicha iin ña va'a ña tiñu'u yo ma tiñu va'a ña jà'a ma ñivi ndisaa kivi. Ta vaji iyoì chi'in ndo a töve, iyo yi ña tiñu'u ndo na. ¹⁹ Ndyo'o ndian kùu takua kùu se'i. Cha'a' ndyo'o nde'e tukui tundo'o takua iin ña'a ora chà'nda yi tichi vi ña ni kaku se'e vi. Ta endeeni ni nde'i tundo'o cha'a' ndo nda kati ña ndicha kuii kùu ndo takua kùu ma Cristu. ²⁰ Ta vitin ya'a kùuni koi chi'in ndo ta sama naja kà'in chi'in ndo, ti töva chitoy niyi kuu jà'i chi'in ndo.

Ma ña jàna'a yi nuu yo ma ña kà'an cha'a' Agar chi'in ma ña kà'an cha'a' Sara

²¹ Tandi'i ndyo'o ndian kùuni ña ka'nda ma ley tiñu nuu ndo, kùunì ña na ka'an ndo ma tu'un ña ni ndakatu'in nuu ndo i'ya: ¿a takà'an kutunini va'a ndo ma ña kà'an juuni ma ley ikan? ²² Vati ma nuu tutu ley kà'an yi ti ma Abraham chākoo uvi ta'an ma ndrakuati se'e ra: iin ra

chākoo chi'in ma ña kùya'vi ta inga ra chākoo chi'in ma ñasi'i ra, iin ña chàkuu nuna. ²³ Ta ma ravali nunuu chākoo ra chi'in ma ña kùya'vi, ta indukuni kaku ra ma tava kaku nda ndi-akuati ni kùuni. Va siin kuu yi chi'in ra uvi, ti kaku ra kuenda ña jāchinu ra ma tu'un ña chā'a Ndioo nuu Abraham. Ta ravali ikan kaku ra chi'in ma ña chàkuu nuna. ²⁴ Ma tu'un i'ya kuu yi iin ku'va ña jàna'a yi nuu yo uvi nuu tu'un ña jāndo'iin Ndioo chi'in ma ñivi cha'a' ma ninduvi ña'a ikan. Iin tu'un ña jāndo'iin ra tu'un kuu ma tu'un ña kà'an ra nuu ma yuku nàni Sinaí. Ta ma ndian kuà'an chata ma tu'un ikan kuu na takua kuu ma se'e ma ña'a kùya'vi takua kuu ma ña nàni Agar. ²⁵ Vati Agar kuan takua kuu ma yuku Sinaí ña kàndii nuu ñu'u' nàni Arabia. Ta juuni iin xina'ñu ma ñivi iyo ñuu Jerusalén vitin kuan cha'a' ña indukuni kuu na iin ndian cha kùya'vi, takua kuu yakan. ²⁶ Va juuni ma ku'va kà'an yi ti ma ñuu Jerusalén ña iyo iti' andivi kuu yi ma ñuu nuu kàndii ndisaa yo, ti ñivi chàkuu nuna kuu yo. ²⁷ Vati ma nuu tutu Ndioo te'en kà'an yi:

Na sii kuuniun yo'o ña'a na kuu koo se'e,
ta yo'o ña na töve nī'iin se'un;
na ni'i va'a ka'un ña ya'a ga chisiun
ti yo'o na töve nakotoun ma naja kua nde'e ma ña'a ni kaku se'e

ma tundo'o ma ora
chà'nda yi tichi ña.

Vati iyo kua'a' ga se'e ma
ña'a kīndoo nda'vi
kua ma ña'a takani
cha iyo ii.

Takan kùuni yi ka'an yi.

²⁸ Yakan va ndyo'o yani
kùu yo ñivi Ndioo cha'a' ma
ña chā'a ra tu'un nuu Abra-
ham, indukuni takua kùu
Isaac niku. ²⁹ Va ma tava
kùu yi ma tatiempu ikan, ta
ma ravali ña kaku ma in-
dukuni ma tava takani kaku
ma ndiakwati, tüvi kùuni ra
nde'e ra ma ravali ña kaku
jà'a ma ndatu Tati Í Ndioo;
ta takan kùu yi ma tiempu
vitin ndia. ³⁰ Va, ¿naja kua
kà'an yi nuu ma tutu Ndioo?
Te'en kà'an yi: "Na jandikun
ma ña kùu musun chi'in ma
ravali se'an ma ve'un, vati
ma ravali se'e ma ña kùu
musun na kùu nata'vi ra ma
tundeeni ña ni ni'i ma ra kùu
se'e ma ña chàkuu nuna ña
yüvi musun kùu." ³¹ Yakan
va ndyo'o yani yüvi se'e ma
ña kuya'vi kùu yo, va se'e ma
ña chàkuu nuna kùu yo.

5

*Endee nànduku yo kua
koo nuna yo cha'a' Jesucristu*

¹ Ta vitin cha chàkuu yo
iti' nuna cha'a' ña Jesucristu
cha jakakú ra yo. Yakan va
na chinuni va'a ndo iti' nuna
ikan, ta na chìnuni ga ndo ta
kuu tuku ndo musu ma ña
chà'nda tiñu nuu ndo niku.

² Na taso'o va'a ndo ma
ña ni ka'in i'ya. Yu'u Paulu,
kàtj nuu ndo tu ndyo'o chi-
nuni ndo ta jachi'in ndo ma
takua kà'an ma ley cha'nu

ta ka'nda ndo ma ñii nuu
ika ndo, kùuni yi ka'an yi ña
töve nda kuenda ma Cristu
kuenda ndo, tuva takan jà'a
ndo. ³ Kùuni ka'an ndikoi
ma tu'un i'ya kuenda ma nda
ra'ii nikuuni, ña ku'va ra ña
na ta'nda ma ñii nuu ika
ra kuenda ndondaa ra chi'in
Ndioo, ti ndisaa kuii ma tutu
Ley ña taa Moisés iyo yi
ña jàkuu ra yi, tuva takan
jà'a ra. ⁴ Ta ma iti' Cristu
cha tava siin ndo ndo ndisaa
ndyo'o ña kùuni ndo jandon-
daa ndo nuu Ndioo jà'a ña
jàchinu ndo ma ley. Ndicha
kuii ña cha jaña ndo ma
ñamani Ndioo tu jà'a ndo
takan. ⁵ Vati ndyu'u ti ma
cha'a' ma Tati Í Ndioo kùu
yi ña endeeni ndatu yo ña ni
ni'i yo nuu ndondaa yo jà'a
ña chìnuni yo tu'un Cristu,
⁶ ti tu yo chìnuni yo ma tu'un
ra, töve nda kuenda tuva
ta'nda ma ñii nuu ika yo a
töve tà'nda yi. Va ma ña iyo
kuenda kùu ña na chinuni
va'a yo. Ta ma ña chìnuni
yo i'ya na ja'a yi ña na koo
va'a yo ta na kuuni yo nde'o
ma ta'an yo ndia.

⁷ Ndyo'o cha va'ani ña
chìnuni ndo iti' Cristu niku.
¿Yo kùu ma ña jakanuu
xini ndo ña jaña ndo ña
chìnuni ndo ma ña ndaa?
⁸ Ma Ndioo, ra kachin ra
ndo töve nī jana'a ra ña
jà'a ndo takan. ⁹ Ta koto
näani ndo "ña ita'vi ni
ma yuchan iya jà'a yi ña
na jandaa ndisaa kuii ma
yuchan ña kùva'a paan."
¹⁰ Iyo tundeeni ma Racha'nu
chi'in ña ndyo'o na töve

ni nakanini ndo siin siin ma takua chìnunì, va juuni ch̀toi ña ndicha ña Ndioo ni jande'e ra tundo'o ma nda ra nikuuni ña jàkanuu xini ndo.

¹¹ Yakan va kuenda yu'u, ndyo'o yani tu yu'u juuni ch̀nuni katitu'in ta jakuku'unì ma ñivi ma ña ka'nda na ma ñii nuu ika na, ma ndian judíu töve ni nanduku na yu'u kuenda jande'e na tundo'o nui, tuva takan jà'i. Ti juuni tu takan jà'i niku, tüva xaan na nde'e na tu'un cha'a' ña chí'í Cristu nuu kruu tu takan jà'i, ti töve sàma ma ña ch̀nuni na.

¹² Vati kà'in chata ma ndian chàkunuu jàkanuu xini ndo ta jakayuni na ndo cha'a' ña kà'an na chí'in ndo ña na ka'nda ndo ma ñii nuu ika ndo. ¡Va'a ga na kukapu juuni maa na cha'a' ña endee jàna'a na nuu ndo takan!

¹³ Vati ndyo'o yani, Ndioo kàna ra ndo ña na kuu ndo ñivi nuna, va kàtitu'in nuu ndo ña na töve kuàtiñu ndo ma ña nuna ña iyo ndo kuenda ña na ja'a ndo kuati takua chàta'ani ma kuñu ndo ja'a yi, va na kuàtiñu ndo yi kuenda kùu ndo musu inga ñivi ta na tindee ndo chí'in ta'an ndo jà'a ña ya'a kùuni ndo nde'e ndo na. ¹⁴ Vati tandi'i ma ña kà'an ma tutu ley Ndioo kùu ka'an yo yi chí'in ma tu'un i'ya: "Na kuuniun nde'un ma inga ñivi ma takua kùuniun nde'un juuni maun." ¹⁵ Va tu endeeni chàchi ta'an ndo chata ta'an ndo, ta tu jà'a ndo takan ndicha kuii ña ndisaa ndo ni

ndi'i ndo cha'a' ma kuati jà'a ndo chí'in ta'an ndo.

Ma kua chàta'ani maa yo ja'a yo chí'in kuñu yo ta ma ña kua chàta'ani yo ja'a yo cha'a' ña iyo ma Tati Í Ndioo chí'in yo

¹⁶ Yakan va ma ña kùuni ka'in chí'in ndo kùu ña'a: Ma iti' ña kùuni ma Tati Í Ndioo ña na ku'un ndo, ta takan iyo yi ña ku'un ndo, ta ora ja'a ndo takan, ta ma ña kini ña chàta'ani ndo ja'a ndo chí'in kuñu ndo, na töva ni ja'a ndo yi. ¹⁷ Ti ma ña kini ña kùuni maa yo jà'a yo chí'in kuñu yo na töve chàta'ani ma Tati Í Ndioo yi; ta ma ña kùuni ma Tati Í Ndioo ja'a yi, na töve chàta'ani ma kuñu yo yi. Vati ninduvi yi kà'nita'an ta'an yi. Ta cha'a' yakan, va ndyo'o na töve jà'a ndo ma ña va'a ña kùuni ndo ja'a ndo. ¹⁸ Vati tu maa ma Tati Í Ndioo kùu ma ña chà'nda tiñu nuu yo, ña'a kùuni yi ka'an yi ña na tüva iyo yi ña ka'nda ma ley tiñu nuu yo.

¹⁹ Na töve ndetiñu kùu nde'o ma ña kini jà'a ma ndian chàta'ani na ja'a na chí'in kuñu na. Ta tandi'i ma ña te'en kùu ma ña jà'a na: kì'vi ndra chí'in ña'a yüvi ñasi'i ndra, jà'a na ma ña kini chí'in kuñu na, ta ma maa ña kini kùu ma ña chà'nini na. ²⁰ Ndiakan juuni jàka'nu na ma yutun í, ta ya'a ga chàta'ani na jatakue'e na ma ñivi chí'in tu'un nduvi. Ya'a ga xaani na ma ñivi ta ya'a ga kà'nita'an yu'u na, ta ya'a ga kuiñu na ndia. Ya'a ga numini

kayuni na, ta jàkesiin na ma ñivi ta jà'a na ma iin grupu vali. ²¹ Ta ya'a ga tixin na, ta ya'a ga ch'ì'i na ndixi ta ya'a ga chàkunuu na nànduku na ña kini jà'a na, ta jà'a na inga tuku tu'un ña cha yatin ni indukuni kàa yi ndia. Jàkuku'uni ndo cha'a' ma tandi'i ma tu'un ma tava kà'in niku, ta tandi'i ma ndian jà'a ma tu'un ña töve va'a ikan, na kùu ki'vi na koo na ma nuu chà'nda Ndioo tiñu.

²² Va ma chà'a ma Tati Í Ndioo ña iyo tichi anima yo kùu yi ña na kuu yo ñivi ña kùuni yo nde'e yo ma ta'an yo, ta na sii kùuni yo, na koo taxiin yo ta na kuu yo ndian kundeeni yo ña jà'a inga ñivi ta na vii ja'a yo chi'in inga ñivi ta na kuu yo iin ndian va'a. Ta na kuu yo iin ndian ya'a ga chìnuni ndia. ²³ Ta juuni na kuu yo ndian iñu'u ta töve ya'a nduu ña iyo yi ña ja'a yo. Töve ni'iin ley ña kà'an ña na vä'a jà'a yo ma tu'un ña já kà'in nda che'e. ²⁴ Ta ma ndian cha ndō'iin chi'in Jesucristu cha ndākoo na ma ña kini takani iyo na niku, ikan na takaa yi na nuu ma kruu chi'in ndisaa ma ña kini chà'nini na a chà'ta'ani na ja'a na. ²⁵ Ta cha'a' ma Tati Í Ndioo kùu yi ña iyo va'a yo vitin, yakan va juuni iyo yi ña na ku'va yo yo nuu yi ña na jàna'a yi yo iti' kuà'an yo chi'in ma ña jà'a yo. ²⁶ Na töve iyo yi ña ya'a ga tayi kùuni yo, ta na kicha'a yo kanita'an yu'u yo chi'in ma inga ñivi, ta juuni

na töve iyo yi ña kutixin yo nde'e yo juuni ma ta'an yo ndia.

6

Na tindee yo ma ta'an yo chi'in inga na ndia

¹ Ndyo'o yani, tu chà'a ndo kuenda ña iin ra kicha'a ra jà'a ra kuati, ndyo'o tava kùu ndo iin ndian chìnuni tiaga, iyo yi ña tindee ndo ra, ikan na jaña ra ña ja'a ra ma kuati. Va chi'in tandi'i ma ña va'a kùuni anima ndo tindee ndo ra, ta ta'ii'iin ndo iyo yi ña ja'a va'a ndo ma kuenda ma ña jà'a ndo, koto nda maa ndo kicha'a ndo ja'a ndo kuati ndia. ² Na tindee ndo ma ta'an ndo chi'in inga na, ta na kuta'an ndo chi'in na ora iyo kuati chi'in na. Ta takan kùu jachinu ndo ma tava kà'an tu'un ley ña kà'an Jesucristu. ³ Vati tu iyo nda ndyo'o chìnuni ndo ña iin ndian ka'nu kùu ndo ta yüvi takan kùu yi, ndiakan janda'viña'a juuni maa. ⁴ Yakan va ta'ii'iin ndo iyo yi ña ki'in ndo ma ku'va ma tiñu jà'a ndo tuva va'a ma ña ja'a ndo, tajan takan kùu kati ndo ña ya'a ga ka'nu kùu ma tiñu jà'a ndo, ta töve ki'in ndo ku'va ma tiñu jà'a ndo chi'in ma tiñu jà'a inga na nde'o tu ka'nu ga kùu yi a töve. ⁵ Va ta'ii'iin yo jakuu yo ma tiñu jà'a ta'ii'iin yo.

⁶ Ta nda ndian ni kùuni ña kùtu'va na ma tu'un Ndioo ña jàna'a inga ra, iyo yi ña nata'vi na ndatiñu va'a iyo nuu na chi'in ra.

7 Ña jända'viña'a ndo juuni maa ndo, ti chata Ndioo ni'iin ndo na kuu ka'an ti'ini ndo. Vati ndatiñu ña tàchi ndo, juuni yakan ni ni'i ndo iti' nuu. 8 Taku ma ñivi ña endee jà'a ma ña kini chàta'ani ma kuñu na jà'a yi, ta ma ña ni ni'i na cha'a' ña jà'a na kuu ña ni kuvi na. Va tu endee jà'a na ma ña chàta'ani ma Tati Í Ndioo, juuni ni ni'i na nuu koo na endeeni chi'in ra. 9 Yakan va ña na kùtatu yo jà'a yo ma ña va'a, vati ni ni'o ma ndatiñu va'a nuu Ndioo ma ora ku'va ra yi tu töve ya'a maxii kùuni ndo. 10 Yakan va nani kivi ña juuni tu kuu ja'a yo ña va'a, na ja'a yo yi chi'in tandi'i ma ñivi, ta na ja'a ga yo yi tiaga chi'in ma ndian kuu ta'an yo, va ndian chìnuni na ma tu'un Cristu indukuni kua maa yo.

Cha'a' nuu ndi'inia chundayu'u Paulu ta kàña'a ra chi'in tandi'i ñivi iyo ñu'u' Galicia

11 Na nde'e ndo ti chi'in ma letra na'nu tàì chi'in nda'a' mai nuu ma tutu i'ya kuenda ndo. 12 Ma ndian kùuni na kindoo va'a na chi'in ma ñivi, juuni ndiakan jànini na ndo ña na ka'nda ndo ma ñii nuu ika ndo, ta takan ja'a na ti töve iyo tu'va na nde'e na tundo'o cha'a' ña kàtitu'un na ma tu'un cha'a' Cristu, ta cha'a' ña chī'í ra nuu kruu kuenda yo. 13 Vati ni ma ndian chìnuni ña chà'nda na ma ñii nuu ika na, na töve jàchi'in na tandi'i ma tu'un ña kà'an nuu ma tutu ley ña tãa Moisés. Va ndyo'o kùuni na ña na ka'nda ndo ma ñii

nuu ika ndo, ta ikan cha'a' ña ta'nda ma ñii nuu ika ndo kuu ya'a tayi kùuni na.

14 Vati yu'u na töve kùuni kutayì cha'a' ni'iin yakan, va tayi va'a kùuni cha'a' ña uvanuu ma Racha'nu Jesucristu kuu jakakú ra yo cha'a' ña chī'í ra ma nuu kruu. Ta cha'a' yakan yu'u kùì takua kuu iin ra cha chī'í nuu kruu ña kùuni yi ka'an yi ña tüvi iyo cha'a' ma ña kuuni ma ñivi iyo ma ñuñivi, ta juuni cha'a' yu'u cha chī'í ma ñivi iyo ñuñivi ña tüva ki'in na kuenda yu'u.

15 Vati cha'a' ña cha ndō'iin yo chi'in Jesucristu, ta na töve nda kuenda tuva ta'nda ma ñii nuu ika yo a töve ta'nda yi, va ma ña iyo kuenda kuu yi ña ndākuu yo ndian chaa jà'a Ndioo. 16 Ta tandi'i ndyo'o ndian chìnuni ma ña kà'an ma tu'un já tãì, na ni'i ndo ña na koo vii ndo. Ta Ndioo na kunda'vini ra ndo ta takani na ja'a ra chi'in tandi'i ndian chìnuni ndicha kuii tu'un ra, ti ndiakan ndicha kuii kuu ñivi ra.

17 Vitin ta iti' nuu na tüva kuunì ña ni'iin ñivi na jände'e ga na tundo'o yu'u, vati iyo tì'in ku'va kuñui ña jàna'a yi ña kùì iin ra jà'a tiñu kuenda ma Jesucristu.

18 Ndyo'o yani na ni'i tandi'i ndo ma ñamani Racha'nu Jesucristu tichi anima ndo. Ta takan na kuu yi. Amén.

Tutu tãa racha'nu Paulu nuu ndian chìnuni ñuu Efesu

Tãchi Paulu iin tutu nuu ñivi Efesu

¹ Yu'u Paulu, ra kùu tatun Jesucristu takua kùuni Ndioo ña na kui, tàì ma tutu i'ya kuenda ma ñivi ìyo ñuu Efesu, ndian kùu ñivi Ndioo, ndian chìnuni ma tu'un ma Jesucristu. ² Ma Ndioo, ra kùu Tatá yo chi'in ma Racha'nu Jesucristu, na ku'va ra ma ñamani ra chata ndo, ta na ja'a ra ña na koo taxiin anima ndo ndia.

Ma Cristu kùu ra jã'íí ra yo

³ Na jaka'nu yo ma Racha'nu Ndioo ra kùu Tatá ma Racha'nu Jesucristu, vati chã'a ña ndõ'iin yo chi'in Jesucristu ta jã'íí ra ma anima yo chi'in ndisaa ma ñamani ra ña ìyo ma andivi cha'a' ña kùu yo kuenda Cristu. ⁴ Ndioo kùu ma ra kãchin yo ma ora tak'a'an tuvi ma ñuñivi niku, kuenda ña na kuu yo ñivi ra cha'a' ña ni ndo'iin yo chi'in Jesucristu, ikan na kuu yo ndian íí ta na kuu ja'a ni'í ndian tisokuati na yo nuu ra. Ta cha'a' ña ya'a kùuni ra nde'e ra yo kuu yi ña ⁵ kùuni ra ña ni ndaki'in nda'vi ra yo kuenda ña kùu se'e ra yo ma antea ña jãtuvi ra ma ñuñivi, vati cha'a' ma

Jesuu kùu yi ña ndãki'in ra yo. Ti takan kùuni maa ra, ta takan chãta'ani ra ja'a ra ndia. ⁶ Yakan va cha'a' yakan kùu yi ña ìyo yi ña nani ora jaka'nu yo ma Ndioo cha'a' ma ñamani ra ña ya'aga va'a ña kùu yi, vati chi'in yi jã'íí ra yo cha'a' ma ña nduva'a kuii kùuni ra nde'e ra ma se'e ra Jesuu. ⁷ Ta juuni cha'a' ña ñivi Ndioo kùu yo, Ndioo jãkakú ra yo chi'in nii ma ra se'e ra ña chãti niku, ta jãka'nuni ra yo cha'a' ma kuati yo ndia. Ndisaa yakan jã'a ra kuenda yo cha'a' ña ìyo kua'a' ñamani ra, ⁸ ña chã'a ra nuu yo chi'in nduva'a kua'a' ña chito ra chi'in chinituni ra. ⁹ Ta Ndioo chã'a ra ña nãkoto yo ma tu'un xe'e ra ña ìyo nuu ra, ma ña va'a ña ni ja'a ra ña töve chito yo niku. Ti cha nãkanini maa ra naja kua ni ja'a ra yi chi'in Cristu. Ta ya'a chisii ra ña jachinu ra yi cha'a' ra. ¹⁰ Vati ma tu'un ikan, kãti ra ña ni chinu yi ora na kuta'an ji'na ma tiempu ña ìyo yi ña kuu yi. Vati ma Ndioo ni jando'iin ra tandi'i ma nakuyi chi'in ma ñivi nda ma andivi chi'in ma ñuñivi i'ya ndia. Ta Jesucristu kùu ma ra ni ndakoo ra ña na ka'nda ra tiñu.

¹¹ Juuni cha'a' Cristu kùu yi ña taji'na Ndioo kãchin ra yo ña na kuu yo ñivi ra, ikan na ni'í yo ma tundeeni ra ña ni ku'va ra nuu yo, ma tava kùuni maa ma Ndioo. Vati tandi'i ma ña va'a ña jã'a ra, ni kuu yi tava kùuni ra ña

na kuu yi. ¹² Ta takan kùuni ra, vati maa yo kùu ma ndian nunuu ña kīcha'a ña chīnuni yo ma tu'un Jesuu, ta ikan na jaka'nu yo ra, ti ya'aga iyo ma ndatu ra. ¹³ Ta juuni ndyo'o ora chīto ndo ma tu'un ndaa cha'a' Jesuu, ña kà'an yi ña ni kakú yo, ta juuni chīnuni ndo yi, ta ma ora ikan ndō'iin ndo chí'in ra ta ndákuu ndo ñivi Ndioo já'a ña chā'a ra ma Tati Í ra nuu ndo takua chā'a ra tu'un ña ni ja'a ra niku. ¹⁴ Ta chí'in ma Tati Í ra ña chā'a ra nuu yo, Ndioo jána'a ra iin ku'va ña ndicha ña ni ni'i yo ma tundeeni ra, ma tava chā'a ra tu'un ña ni ja'a ra, ti cha jākakú ra yo, ikan na ndakuu yo ndian kùu ñivi ra. Ta yakan kùu yi ña ya'a jaka'nu yo ra cha'a' ña nduva'a ka'nu ra kùu ra.

Paulu chikan ra nuu Ndioo ña na ku'va ra tiaga chinituni nuu ma ndian chīnuni

¹⁵ Yakan va yu'u nda ora chītoi ña ya'a chīnuni ndo tu'un ma Racha'nu Cristu, ta naja kua ya'a kùuni ndo nde'e ndo tandi'i ma ndian kùu ta'an yo ndian í kuenda Ndioo, ¹⁶ ta vitin töve ndàkoi ña kà'in ta'vindioo nuu ra cha'a' ndo, ta endee nàkanini cha'a' ndo ora kà'in chí'in ra. ¹⁷ Chikain ñamani nuu Ndioo, ra kùu Tatá yo, ra nduva'a kuii ka'nu, ta juuni rakan jaka'nu ma Jesucristu ra, chikain nuu ra ña na ku'va ra tiaga ma Tati Í ra nuu ndo, ikan na koto kachin va'a ndo ma chinituni Ndioo, ta kuu

kutunini va'a ga ndo naja kua kùu ma Racha'nu Ndioo. ¹⁸ Chikain ñamani nuu Ndioo ña na jandondichin ra ma chinituni ndo, ikan na kuu koto kachin ndo ndava kuu ma ña va'a ña ndàtu ndo, ña ni ni'i tandi'i ndian kachin Ndioo ña kùu na ñivi ra. Vati ya'a ga ka'nu ta kuika kùu ma tundeeni ña ni ku'va ra nuu ma ndian kùu ñivi ra ta chīnuni ma tu'un ra. ¹⁹ Ta ya'a ga ka'nu kùu ma ndatu ra, ta endee töve ndi'i yi. Ta ndatu ikan kùu ma ña chā'a ra nuu yo ndian chīnuni ma tu'un ra. Ta juuni ma ndatu ikan kùu yi ña jána'a ma Ndioo nuu yo chí'in ndisaa kuii ñandee ra ²⁰ ma ora jānataku ndiko ra ma Jesuu niku, ta já'a ra ña chūnandi ra ma iti' chiyo kua'a ra ma andivi ma nuu chà'nda ra tiñu. ²¹ Ta chā'a ra ndisaa kuii ndatu nuu ra ña na ka'nda ra tiñu nuu ma ñivi chí'in nuu ndisaa kuii ma ña iyo ndatu andivi takua ndian ndiso tiñu, ta ndian kùu kuvienú chí'in nda ndian ni kùuni ña chà'nda tiñu, nda ma tiempu i'ya chí'in ma tiempu ni kichi iti' nuu ndia. ²² Ndisaa kuii ma ña iyo ma ñuñivi i'ya chí'in andivi, chā'a ma Ndioo ndatu ña na ka'nda ma Jesuu tiñu nuu yi. Ta juuni ma Ndioo jākuiso ra ra tiñu, ikan na kuu ra iin ra kuxini nuu ma ndian chīnuni. ²³ Vati ma ndian iyo kuenda ma veñu'u, ndiakan kùu na takua kùu ma kuñu ma Jesuu, ta iyo ndatu chí'in ma ndian iyo kuenda ma veñu'u já'a Jesuu ndia, ta ma veñu'u ra kùu yi iin ña

jàkutu yi ra, vati Jesuu kùu ma ra ka'nu ga kua tandi'i ma ña ìyo ñuñivi i'ya chi'in andivi ndia.

2

Jàkakú Ndioo yo nuu ma kuatio cha'a' ña chi'í Jesucristu

¹ Ma tatiempu, ndyo'o kùu ndo takua kùu ma ndian chi'í niku, cha'a' ma ña kini ta ma kuati ña jà'a ndo, ² ora chākunuu ndo ma ñuñivi ña jà'a ndo niku, ta jāchi'in ndo ta jā'a ndo ma takua kùuni ma kui'na ña chà'nda yi tiñu ma nuu tandi'i tati xaan ndia. Ta juuni chà'nda yi tiñu nuu ma ndian töve jāchi'in ma ña kà'an Ndioo ti töve chìnuni na ma tu'un kà'an ra. ³ Takan ìyo yo ma taji'na niku, ña jāchi'o ta jā'a yo ma ña kini chi'in ma chinitunio, ta ma ña chàta'ani ma kuñu yo ja'a yi ndia. Cha'a' ma kuati ikan ìyo yi ña ni'i yo ma tundo'o jà'a ma Ndioo niku, indukuni takua ni ta'an ma inga ñivi. ⁴ Va ma Ndioo ya'a ga kùnda'vini ra yo, ta ya'a ga kùuni ra nde'e ra yo, ⁵ ta vaji ndian cha chi'í kùu yo niku cha'a' ma kuati jà'a yo, va ma Ndioo chā'a ra ña na koo ndito ndiko yo indukuni chi'in Jesucristu. Cha'a' ña ya'a ga va'a kùu ma ñamani Ndioo, yakan va jākakú ra yo. ⁶ Ndioo kùu ma ra jānataku yo indukuni chi'in ma Jesucristu, ta jākunandi ra yo chi'in ra ma nuu chà'nda ra tiñu ma iti' andivi. ⁷ Ndioo jā'a ra takan,

ikan ma ndian ni kichi iti' nuu kuu nde'e na naja kua ka'nu kùu ma ñamani ra, ta naja nduva'a kuii kùuni ra nde'e ra yo, cha'a' ña ndō'iin yo chi'in ma Jesucristu. ⁸ Vati chi'in ñamani Ndioo ni'i ndo ña ni kakú ndo cha'a' ma ña chìnuni ndo. Ti ma ñamani i'ya na töve ña nànduku maa ndo kùu yi, vati Ndioo kùu ma ra chā'a sani ra yi nuu ndo. ⁹ Töve tiñu ni'i ndo ña jà'a maa ndo kùu yi, yakan va ni'iin ndo na töve ìyo yi ña kuu sukun kuuni ndo cha'a' ña ndian cha kākú kùu ndo. ¹⁰ Vati Ndioo kùu ma ra jā'a ña tūvi yo, rakan kùu ma ra jātuvi ra yo kuenda ña ndo'iin yo chi'in Jesucristu, ikan na ja'a yo tiñu va'a, ta yakan kùu yi ma ña kā'an ra ma ora kāchin ra yi kuenda yo.

Jesuu jàndo'iin ra yo chi'in Ndioo

¹¹ Yakan va ndyo'o, ndian yöve judíu kùu ndo, ta ndyo'o kùu ma ndian kà'an ndian judíu ña nani ndo te'en, yöve ndian tà'nda ñii nuu ika kùu ndo, ta ma ndian judíu nàni na te'en, ndian tà'nda ñii nuu ika kùu na. Ta ña'a kùu yi ma ña jà'a maani na chi'in ma kuñu na. ¹² Ta ndyo'o ndian yūvi judíu, na kuku'un va'ani ndo vati ma tatiempu niku töve ìyo Cristu chi'in ndo niku, ta juuni töve ìyo ndo indukuni chi'in ma ñuu Israel ndia. Ta ma tu'un ña jàndo'iin Ndioo chi'in ndian judíu ma ña töve ña'a maa ndo kùu yi, ni

ma tu'un ña kâti ma Ndioo ña ni ku'va ra nuu na ndia. Ni chi'in Ndioo töve iyo ndo ma ñuñivi i'ya, ta ni töve ndātu ndo ni'in nakuyi ña va'a nuu Ndioo. ¹³ Va vitin ndicha kuii ña cha ndō'iin ndo chi'in Jesuu cha'a' ma nii ra ña chāti, ndyo'o ya'a ga chika iyo ndo niku, ta vitin cha ndōyatin ndo xiin Jesuu. ¹⁴ Jesuu kùu ma ra jākutaxin ma anima yo. Rakan kùu ma ra jà'a ña na ndo'iin ma ñivi judíu chi'in ndyo'o ndian yüvi judíu ña na ndo'iin na ta kùu na iin ñuuni, ma ora kīndaa ra ma ña xaani ña kùu yi takua kùu iin xa'va sukun ña jakesiin yi na. ¹⁵ Ora chí'í Jesuu jāchinu ra ma ña kà'an ma tu'un ley ña jàchi'in ma ndian judíu ña ka'nda yi tiñu nuu na, ta chi'in juuni maa ra kuu jando'iin ra ndian judíu chi'in ma ndian yöve judíu, ikan na kuu na iin ñuu chaa, ña kùu koo vii na chi'in Ndioo. ¹⁶ Cha'a' ña chí'í ma Jesuu nuu kruu, jāndomani ra ninduvi ñuu, ña na kuu koto na nde'e na ta'an na niku. Ta jākutaxin ra ma anima na ta jāndo'iin ra na, ikan na kuu na iin ñuuni, ta na koo taxiin na chi'in Ndioo. ¹⁷ Jesuu kichi ra ta kātítu'un ra iin tu'un va'a ña na koo taxiin ma anima tandi'i ndo, nda ndyo'o ndian iyo chika chi'in Ndioo chi'in ma ndian iyo yatin chi'in ra ndia. ¹⁸ Vati cha'a' Jesuu kùu yi ña ndyu'u chi'in ndyo'o kùu jatu'va yo yo nuu ma ra kùu Tatá yo jà'a ma Tati Í Ndioo ña iyo chi'in

ndisaa yo. ¹⁹ Yakan va ndyo'o, na tüva ga kuu ndo takua kùu ma ndian kichi inga ñuu, vati vitin indukuni kùu ndo takua kùu ma ñivi Ndioo, ta ma ñuu ndian kùu ñivi ra indukuni kùu yi ma ñuu ndo ndia. ²⁰ Ndyo'o kùu ndo tava kùu iin ve'e ña kùva'a siki yuu cha'a ve'e ma ora ja ni kicha'a yi kuva'a yi, ma tava kùu ma ndra tatun Ndioo chí'in ma ndra kà'an chí'in tu'un yu'u ra, ta juuni maa ma Jesuu kùu ra ma yuu nunuu ña ka'nuga ña kùva'a cha'a ma ve'e. ²¹ Ta ndō'iin yo chí'in Jesuu takua kùu ma ndatiñu ña kùva'a ma ve'e. Ta kuàndita kuya'a yi, nda kati chaa yi kuu yi iin veñu'u í ña ndo'iin yi chí'in ma Racha'nu Jesuu. ²² Ta ma Tati Í Ndioo, jà'a yi takan ña juuni ndyo'o kuàndo'iin ndo indukuni chí'in na, nda kati chaa ndo koo ndo tava kuu iin veñu'u ka'nu ma nuu iyo ma Ndioo tichi yi, jà'a ma Tati Í ra.

3

Paulu ndiso ra tiñu ña na jana'a ra ma tu'un Ndioo nuu ma ndian töve kùu judíu

¹ Yakan va yu'u Paulu, indij vekaa cha'a' ña jàkui tiñu nuu Jesucristu kuenda ndo, ndyo'o ndian yüvi kùu ñivi judíu. ² Ta ndyo'o cha chito ndo ña Ndioo jākuiso tiñu ra yu'u ña na jana'i ma tu'un cha'a' ma ñamani Ndioo nuu ndo. ³ Ta tava cha tã yi, Ndioo jàna'a kachin ra nui ma tu'un xe'e ña ni ja'a ra. ⁴ Na jakua'a ji'na ndo yi,

tajan ku'va ndo kuenda ña chitoi ma tu'un xe'e ña kà'an cha'a' Cristu. ⁵ Iin tu'un xe'e ña töve ni nakoto ma ñivi yi ma tatiempu niku. Va cha'a' Tati Í ra, vitin cha chā'a ma Ndioo ña na koto ma ndra íí ña kùu tatun ra chi'in ndra kà'an chi'in tu'un yu'u ra ma tu'un xe'e ikan. ⁶ Ta ma tu'un xe'e ikan kùu ña'a: Ña cha'a' ma tu'un ña kà'an Ndioo ña ni kakú ma ndian töve kùu judíu, ta ni ni'i na indukuni ma tundeeni ña ni ni'i ma ndian judíu, vati juuni iin ñivini ni kùu na chi'in na ndia. Ta ma tu'un chā'a Ndioo nuu ma ndian judíu cha'a' ma Jesucristu, indukuni ni kusii kuuni na, ora ni'i na yi ndia, ti takan kà'an ma tu'un va'a cha'a' Jesucristu. ⁷ Ta cha'a' ma ñamani ña chā'a Ndioo nui, kùu yi ña Ndioo cha jákuiso tiñu ra yu'u ña na katitu'in ma tu'un ra, vati ndatu ma Ndioo já'a ña iyo yi chi'in.

⁸ Yu'u yüvi ma ra va'a tiaga kùu tañu ma ndian kùu ñivi Ndioo, va kùu takua kùu iin ravalini tañu na. Vaji iin ra takan kùu, Ndioo kāchin ra yu'u ta chā'a ra ma ñamani ra nui ña na katitu'in ma tu'un va'a cha'a' Jesucristu nuu ma ndian yüvi judíu. Ma tu'un ikan nduva'a kuii ka'nu kùu yi ña na töve kùu ni'i ndi'i yo yi. ⁹ Ta jákuiso tiñu ra yu'u ña na ku'vai koto tandi'i ndo ndava kùu ma tu'un xe'e ña kùmi ma Ndioo taji'na niku, ra já'a ña tūvi tandi'i ma ña iyo ma ñuñivi i'ya. ¹⁰ Ta takan vitin ndisaa nuu tati ña chà'nda tiñu andivi kùu nata'an yi

kua'a' nuu ma chinituni ma Racha'nu Ndioo ora nde'e yi ma ndian chìnuni ña iyo kuenda ma veñu'u Cristu. ¹¹ Ta Ndioo já'a ma te'en cha'a' ma tiñu ña kùuni ra já'a ra endeeni chi'in ma Racha'nu Jesucristu, ra kùu chito'o yo. ¹² Ta cha'a' ña cha ndō'iin yo chi'in ra ta chìnuni yo ma tu'un ra kùu yi ña töve ndasii yo kùtu'va yo nuu ma Ndioo, ña iyo tundeeni ra chi'in yo. ¹³ Yakan va jàninì ndo ña koto kùnda'vi kùuni ndo cha'a' ma ña ndè'i tundo'o vitin cha'a' ndo, vati ma ña'a iin ña nduva'a kuii va'a kùu yi kuenda ndo.

Nduva'a kuii kùuni Jesuu nde'e ra yo

¹⁴ Cha'a' ña'a kùu yi ña nàndi chitì ta chà'i ta'vindioo nuu ma ra kùu Tatá yo iyo andivi, ¹⁵ ma ra já'a ña ni'i ma ta'ii'iin ma se'e ma ñivi ma sivi na, ndava nda ma andivi chi'in ma nuñu'u' ñuñivi ndia. ¹⁶ Chikain ñamani nuu ra ña na ku'va ra ma ña iñu'u ra chi'in ma ña kuika ra ta chi'in ma ña va'a ra nuu ndo, ta juuni na ku'va ra ña na koo ñandee ndo chi'in ndatu ra ma tichi anima ndo já'a ma Tati Í ra ña iyo chi'in ndo. ¹⁷ Ta na koo ma Jesucristu chi'in tu'un ra ma tichi ma anima ndo cha'a' ma ña chìnuni ndo ma ña kà'an ra. Tuva takan ndaa va'a chìnuni ndyo'o, nda ma tichi anima ndo ta kùuni ndo nde'e ndo Jesuu, ¹⁸ kuu kutunini ndo chi'in ndisaa kuii ma ndian chìnuni ña ya'a ga ki'in ta kani, ta kono

ta sukun kùu ña ya'a ga kùuni ma Jesuu nde'e ra ndo, ¹⁹ ikan na nakoto va'a ndo ña ya'a ga kùuni ma Jesuu nde'e ra ndo, vati ka'nu nduva'a kuii ga kùu yi takua ndisaa kuii ña kùu nakanini yo ta na kùu chaa yo nakoto ndi'i yo yi. Ti Ndioo kùuni ra ña na ni'i yo tandi'i ma tundeeni ra ña iyo ra, ikan na ndakuu yo koo yo takua iyo ra chi'in ma ndatu ka'nu ra.

²⁰ Yakan va na jaka'nu yo Ndioo, vati iyo kua'a' va'a ndatu ra ña na kuu ja'a ra ma ña chikan yo chi'in ma ña chànini yo, ta kùu ku'va ra tiaga kua ma ña chikan yo nuu ra ndia. Ta chi'in ndatu ra ja'a ra ma ña kùuni ra ku'va ra nuu yo. ²¹ ¡Na jaka'nu yo ma Racha'nu Ndioo, ti iin ra nduva'a kuii ka'nu kùu ra!, ta nde'o ma ña ka'nu ja'a ra nuu ma ñivi iyo veñu'u Jesucristu ta juuni takan nde'o yi chi'in ra ndia. Ta, ¡takan na kùu yi ndisaa tiempu ta endeeni! Amén.

4

Ndioo jàndo'iin ra ñivi ra chi'in Tati Íí ra

¹ Yakan va yu'u indij ma vekaa cha'a' ña kàtitu'in cha'a' ma Racha'nu Jesucristu. Yakan va jàninì ndo ña na koo ndo ma takua iyo yi ña koo ma ndian kàchin ma Ndioo ña na kuu na ñivi ra. ² Na kuu ndo ndian masu anima, ta vii kà'an ndo chi'in inga ñivi, ta na jandeeni ndo chi'in ma ña ja'a ta'ii'in

ta'an ndo cha'a' ña ya'a ga kùuni ndo nde'e ndo na. ³ Ta ndisaa tiempu na nanduku va'a ndo naja koo vii ndo chi'in ta'an ndo, ikan na töve naa ma ña ndo'iin ta'an ndo ña chā'a ma Tati Íí Ndioo nuu ndo. ⁴ Ta iin kuñuni kùu yo chi'in ra, ta uvani Tati Íí Ndioo iyo, ta indukuni kàna ndio ra yo, ña ndàtu yo ña va'a ña ni ku'va ra nuu yo. ⁵ Uvanuu Racha'nu Jesuuni iyo, ta iin ni ña kùu chinuni yo ndia, ta iin ni kua kuu kunduta yo ndia. ⁶ Uvanuu Ndioo ra kùu Tatá ndisaa yo, ta rakan kùu ra chà'nda tiñu nuu ndisaa yo, ta kùta'an ra chi'in yo, ikan na kuu jachinu ndisaa yo takua kùuni ra, ta iyo ra chi'in ndisaa yo ndia. ⁷ Va ta'ii'in yo nī'i yo ma ña sōkó ma Jesuu nuu yo, ña kùu yi ma ñamani ra ña kùuni ra ku'va ra nuu yo. ⁸ Yakan va ma nuu tutu Ndioo kà'an yi te'en: "Ndāa ma Jesuu kuà'an ra iti' andivi ña ndàkan ra ndian ndikun chi'in karena kuà'an chi'in ra, tajan sōkó ndio ra iin ma ndatiñu na nuu ma ñivi ñuu ra." ⁹ ¿Ta niyi kùuni yi ka'an yi ma ña ndāa ra kuà'an ra ma iti' andivi?, kùuni ndo. Yakan kùuni yi ka'an yi ña ji'na nūu ra ma nuu ñu'u' ñuñivi i'ya. ¹⁰ Ta ma ra nūu, juuni ra kùu ma ra ndāa ma nuu sukun ga ma andivi, ikan ma ndatu ra ni jakutu yi yi ninii ka'nu ma andivi chi'in ñuñivi. ¹¹ Ta juuni maa ra kùu ma ra chā'a ra ndatu ña jākuiso ra tiñu nuu ta'ii'in yo ndian chìnuni

tu'un ra. Vati iin ndian nì'i tiñu ña na kuu na ma tatun ra, ta inga ndian nì'i na tiñu ña na kuu na ndian kà'an chi'in tu'un yu'u ra, ta inga na nì'i na tiñu ña na kuu na ndian kàtitu'un naja kùu yi ña jàkakú Cristu yo, ta inga ndian nì'i na tiñu pato ta matru ndian jà'a kuenda ta jàna'a na nuu ma ndian chìnuni ndia. ¹² Takan jà'a Cristu ña jàkuiso ra tiñu nuu ma ndian kùu ñivi ra, ikan na ja'a na tiñu Ndioo kuenda ma ndian chinuni ta ja'a na ña na kua'nu ndisaa ma ndian kùu ma kuñu ma Jesuu, ¹³ nda kati chaa ndisaa yo chinuni va'a ma tu'un ra ta ndo'iin yo chi'in ra ta nakoto yo ma ra kùu se'e ma Ndioo, ikan na ndakuu yo ndian nduva'a kuii va'a ta ndaa nuu Ndioo takua kùu Cristu. Ta tu takan ja'a yo ni nì'i yo ña na kuu kuicha va'a ma chinituni yo ta takan kuu ndakuu yo koo yo indukuni takua iyo ra. ¹⁴ Na tūva kuu yo tava kùu ndiakuati, vati ma ndiakuati numini sàma ma kua chànini na, ta ndiakan kùu na takua iin varku ña kuà'an run te'en tikan jà'a ma tati. Takan kùu ma ndian chini nda tu'un ni kùuni ña jàna'a ma ndra janda'viña'a ñivi. Vati ma tu'un jàna'a ndra ja'ani ndra ña tu'un ndicha kùu yi, jin ma tu'un vatani kùu yi. ¹⁵ Va'aga tuva kà'an yo ma ña ndaa chi'in ta'an yo cha'a' ña kùunio nde'o na, chi'in tandi'i ña iyo tichi anima yo kùakua'nu yo, ikan na kuàndakuu yo takua kùu ma

Cristu, ra kùxini. ¹⁶ Ta Cristu kùu ma ra ña jàndo'iin ra ta'ii'iin yo ña kùu yo kuenda ma veñu'u ra. Ta nuu ta'ii'iin yo chà'a ra iin tiñu ña jà'a yo. Ta ora chatiñu yo ma tiñu ikan endee tindeo ta'an yo, ikan na kua'nu va'a yo, ikan na kuunio nde'o ta'an yo tiá kua'a' ga.

Kicha'a iyo chaa ndiko ñivi koo na chi'in Cristu

¹⁷ Ña'a kùu ma ña kà'in chi'in ndo ta chikain ñamani nuu ndo chi'in ma sivi Racha'nu Jesuu ña na koo ga ndo ma tava iyo ma ndian töve chìnuni, vati ma ndiakan iyo na ma tava kùuni ma chinituni na ma ña töve va'a. ¹⁸ Ta tükuii kùtunini na nì'iin nakuyi. Ma ndiakan cha jàkesiin na na iti' va'a ña kùuni Ndioo ña na ku'un na cha'a' ña töve chito na cha'a' ña ya'a ga ndava ma anima na. ¹⁹ Ta tūva kanuu na ja'a na ña kini ta endee tivi ma anima na kuenda ña ja'a na ma ña kini. Ta ndisaa tiempu jà'a na tandi'i ña töve va'a ña chànini na chi'in kuñu na.

²⁰ Va ndyo'o, na yöve tu'un i'ya kùu ma ña kùtu'va ndo cha'a' ma Cristu. ²¹ Va ma tu'un ña kùtu'va ndo ora chini ndo ña ma ndian kàtitu'un cha'a' ra kùu yi maaaa tu'un ndaa ña iyo chi'in Jesuu. ²² Ma tu'un cha'a' ra jàna'a yi ña iyo yi ña ndakoo ndo naja kua chīyo ndo tatiempu, vati yakan kùu ma ña jātivi yi ma anima ndo niku, ta ya'a ga jànda'viña'a yi ndo cha'a' ma ña kùuni ndo ña töve

va'a. ²³ Va ndyo'o iyo yi ña jandochaa ndo ndo ma chinituni ndo chi'in ma an-ima ndo. ²⁴ Ta na jandochaa ndiko ndo ma kua koo ndo ma ñuñivi, cha'a' ña jätuvi ma Ndioo ndo takua kùu ra, ti iin ra ndicha va'a ta ndaa ta í kùu ra.

²⁵ Yakan va vitin, na kä'an ga ndo ma tu'un vata, vati na ka'an ndo ma tu'un ndaa chi'in ta'an ndo, ti ndisaa yo kùu yo iin kuñuni. ²⁶ Tu kuxaan ndo, na ja'a ndo kuenda nuu ndo ta koto jä'a ndo ma kuati, ta ora kuxaan ndo, ta na kü'va ndo ña koo yi ninii nduvi chi'in ndo. ²⁷ Ta na kü'va ndo ña ka'nda ma kui'na tiñu nuu ndo. ²⁸ Ta tu iyo nda ndyo'o ña kùu ndo ndian su'u, va'a ga ña jätíñu ndo ta jáña ndo ña su'u ndo, ta já'a ndo iin tiñu va'a chi'in nda'a' ndo, ikan na koo ta'an ma ndatiñu nuu ndo kuenda ña tindee ndo ndian chiniñu'u yi. ²⁹ Na kä'an ndo tu'un kini, va'aga ña na ka'an ndo maaaa tu'un vii ma ora kà'an ndo, ikan na tindee yi na ña nani'i na naja kua koo va'a na, ta takan sii kuuni ma ndian chini yi. ³⁰ Ta na ja'a ndo kuenda nuu ndo, koto kúnda'vi kuuni ma Tati Í Ndioo ja'a ndo, vati cha iyo ma ku'va yi chi'in ndo ña kà'an yi ña ñivi Ndioo kùu ndo, ta cha'a' yakan kùu yi ña ni jakakú ra ndo ora ni chaa ma kivi ña jàchinu ra yi. ³¹ Ta na jáña ndo tandi'i tu'un kini ña kà'an ndo: takua kùu ma ña ya'a kayuni ndo, chi'in ña kùxään ndo, chi'in ña

chàta'ani ndo kanachaa ko'o ndo ora kànita'an ndo, chi'in ña kàti'ini ndo chata ñivi, ta chi'in tandi'i inga tuku ña kini ña chàta'ani ndo ja'a ndo ndia. ³² Va'aga ña na kuu ndo iin ndian va'a ta vii koo ndo chi'in inga ñivi. Ta na kunda'vini ndo na, ta jaka'nuni ndo ma kuati já'a ta'ii'in ndo chata ta'an ndo tava já'a ma Ndioo ora jáka'nuni ra ma kuatio cha'a' Cristu.

5

Naja kua iyo yi ña koo ma ñivi Ndioo

¹ Vati ndyo'o kùu ndo se'e Ndioo, iin ndian ya'a ga kùuni ra nde'e ra. Yakan va na janini ndo kùu ndo tava kùu ra. ² Na kuuni ndo nde'e ndo ma ta'an ndo, indukuni ma takua kùuni ma Cristu nde'e ra yo, ta sòkó ra ra ta chí'í ra cha'a' yo takua kùu ora sòkó yo iin mvechala kuenda Ndioo. Ta ora sòkó ra ra kùu yi iin ña va'a ta iin ña xiko nduva'a kuii vii kùu yi kuenda ma Ndioo. ³ Ndyo'o ndian kùu ñivi Ndioo na töve iyo yi ña ki'vi ndo chi'in ña'a yüvi ñasi'i ndo, ta ña'a chi'in iin ra yüvi ii ndo, ta juuni töve va'a já'a ndo nì'iin inga ña kini, ta ña nänduku ndo ma ña kukuika ndo. Tandí'i ña'a ña töve va'a nakanini ndo yi a ka'an ndo yi ndia. ⁴ Na kä'an ndo ma tu'un kini ni tu'un kàti'ini ndo chi'in tu'un ña kà'an ndaa ndo ndia, vati ma tu'un i'ya ña töve iyo yi ña ka'an yo yi. Va'a ga ña na jaka'nu ndo

ma Ndioo chi'in ma tu'un ndo. ⁵ Ta vitin va cha chito va'a ndo ti tu ndyo'o ndian ki'vi chi'in ma ña'a töve kùu ñasi'i ndo, a ja'a ndo iin ña kini, a kùuni ndo ndokuika ndo, na kùu ni'i ndo nuu ni koo ndo ma nuu chà'nda Ndioo tiñu chi'in Cristu. Ta ndisaa ndian ja'a takan kùu na takua ndian jaka'nu na yutun íi. ⁶ Ta na kù'va ndo ña kèña'a na ndo chi'in tu'un töve nda kuenda, vati ma Ndioo kuxaan ra chi'in ma ndian töve jàchi'in ma tu'un ra. ⁷ Ta ña töve kuii ndo'iin ndo chi'in ma ndi-akan. ⁸ Ndyo'o antea ya'a ga naa ma ñuñivi iyo ndo niku, ta vitin ña ndo'iin ndo chi'in ma Racha'nu, yakan va ndichin va'a ma ñuñivi iyo ndo. Na kundaa va'a ndo ti se'e ma Racha'nu kùu ndo. ⁹ Vati ma ñu'ú ra ja'a yi ña na ni'i ndo ma ña ndicha, ña ndaa chi'in ña nduva'a kuii va'a. ¹⁰ Na nanduku ndo ja'a ndo ma ña chàta'ani ma Racha'nu. ¹¹ Na ndikita'an ndo ta na ndo'iin ndo chi'in ma tiñu kini ña ja'a ma ndian iyo ma ñuñivi naa, ma ndian töve nàkoto na ma Racha'nu, va'aga ña na katakuati ndo ma ña ja'a na ma nuu ndichin ma nuu ka'iin kua'a' ñivi. ¹² Vati ndava kanuu kùuni yo ora kà'an yo cha'a' ma ña ja'a xe'e na. ¹³ Vati tu ndisaa kuii ma tu'un kà'an yo keta yi ma nuu ndichin nuu ka'iin kua'a' ñivi, kindoo kachin va'a yi. Vati ma ñu'ú kùu ma ña jandondichin ndisaa kuii ma nakuyi. ¹⁴ Yakan va te'en kà'an yo:

Na ndakoun, yo'o ña kixi,
Na ndetaun tañu ma ndian
chi'í,

Ti Cristu kùu ma ra ni jatuun
ra ma iti' kuà'un.

¹⁵ Yakan va na kumi kuenda va'a ndo ma ña ja'a ndo chi'in ma ña kà'an ndo. Na koo ndo ma tava kùuni maa ndo, vati na koo ndo va chi'in kua'a' chinituni va'a ndo. ¹⁶ Na koo va'a ndo ma tiempu i'ya ta na jaña ndo ma ña töve va'a ña ja'a ndo, vati ma tiempu vitin ya'a ga kini ja'a na. ¹⁷ Na ja'a ndo ma ña töve va'a ña kùuni maa ndo, vati na numi nanduku ndo naja kua kutunini ndo ma ña kùuni ma Ndioo ña ja'a ndo. ¹⁸ Na töve iyo yi ña ko'o ndo ndixi, ta kùuni ndo ja'a ra', vati yakan kùu ma ña ja'a ña töve va'a ja'a ndo. Ma ña iyo yi ña ja'a ndo kuu ña na koo kua'a' va'a ma Tati Í Ndioo chi'in ndo. ¹⁹ Ta na ka'an ndo chi'in ma inga ñivi chi'in tu'un Salmu ta kata ndo iin yaa, iin yaa ña kà'an tu'un íi kuenda ma Racha'nu, kata ndo ta jaka'nu ndo ra chi'in ndisaa kuii anima ndo. ²⁰ Na ku'va ndo ta'vindioo nuu ma ra kùu Tatá yo nani ora cha'a' ndisaa ña ja'a ra cha'a' yo. Ta takan na ja'a ndo chi'in sivi ma Racha'nu chito'o yo Jesucristu.

*Naja kua iyo yi ña koo
ma ñivi chìnuni tu'un Jesuu
chi'in ma ñivi na*

²¹ Ndyo'o ndian iñu'u chi'in Cristu, iyo yi ña tiñu'u ndo ta jachi'in ta'i'iin ndo chi'in ta'an ndo. ²² Ndyo'o

ñivi ña'a ña cha tãnda'a, na jachi'in ndo ta na tiñu'u ndo ndra kùu ii ndo, ti ña'a kùu ma ña iyo yi ña ja'a ndo cha'a' ña chìnuni ndo ma tu'un ma Racha'nu. ²³ Vati ma ra kùu iian, kùu ra ma ra kuxini nuan, indukuni ma takua ma Cristu kùu ra ma ra kùxini nuu ma veñu'u ma ndian chìnuni. Ta juuni Cristu kùu ma ra jàkakú ra na, vati ndiakan kùu na takua kùu ma kuñu ra. ²⁴ Ti indukuni takua ma ndian chìnuni ta jàchi'in na ma Cristu, ta juuni takan kùu chi'in ma ñivi ña'a cha tãnda'a ña jàchi'in vi ndisaa ma ña kà'an ma ra kùu ii vi.

²⁵ Ndyo'o ndra'ii na kuuni va'a ndo nde'e ndo ma ñivi kùu ñasi'i ndo indukuni ma tava Cristu kùuni ra nde'e ra ma veñu'u ma ndian chìnuni ta sòkó ra ra ña chí'i ra cha'a' na. ²⁶ Ta takan kuàndakuu na ndian ii jà'a ra, ta janandoo ra na chi'in takuii ta chi'in ma tu'un ra ndia. ²⁷ Ta takan kùu, ikan na jaya'a ra na nuu iyo maa ra. Ta takan ndàkuu na ndian tacha ta nduva'a kuii vii, ti ni kuu na takua kùu iin ja'ma töve tíi yi ta töve meku yi kuenda ra, vati ni kuu na iin veñu'u nduva'a kuii íi ta ndaa va'a. ²⁸ Ta takan ma ndra tãnda'a iyo yi ña kuuni ndra nde'e ndra ma ñasi'i ndra takua kùuni ndra nde'e ndra ma kuñu ndra. Ti ma ra kùuni nde'e ma ñasi'i ra kuuni ra nde'e ra juuni maa ra ndia. ²⁹ Vati ní'iin ñivi töve xàani na nde'e na ma kuñu juuni maa na vati jakachi na yi ta kumi kuenda na yi, indukuni ma tava jà'a ma Jesuu chi'in ma veñu'u ndian

chìnuni. ³⁰ Vati ma ndian chìnuni kùu na takua kùu ma kuñu ra. Ta juuni maa yo kùu yo ma kuñu ra ndia. ³¹ "Yakan va ma ndra'ii ni ndakoo ndra ma tatá ndra chi'in ma'a ndra ora tanda'a ndra chi'in ma ñasi'i ndra, ta ninduvi vi ni kùu vi iin kuñuni." ³² Ña'a kùu iin ma tu'un xe'e ka'nu nduva'a kuii, va yu'u kà'in cha'a' ma Cristu chi'in cha'a' ma ndian chìnuni tu'un ra. ³³ Yakan va ndisaa kuii kivi, ma ta'ii'iin ndo iyo yi ña kuuni ndo nde'e ndo ma ñasi'i ndo ma tava kùuni ndo nde'e ndo juuni maa ndo, ta ma ña'a cha tãnda'a, na tiñu'u vi ma ndra kùu ii vi ndia.

6

¹ Ndyo'o ndiakwati chi'in ndian yoko, na jachi'in ndo ma ña kà'an ma tatá ndo chi'in ma'á ndo cha'a' ña cha ndò'iin ndo chi'in ma Racha'nu, vati ña'a iin ña ndaa va'a kùu yi. ² Iin tu'un Ley ña kà'an Ndioo ña kùu yi ma ña nunuu ta juuni ndaka yi iin tu'un ña chā'a ra nuu ma ñivi ña na jachi'in na ma ña kà'an ma Ley ikan ña kà'an te'en: "Na tiñu'u nduva'a kuiun ma tatáun chi'in ma ma'un, ³ ikan na koo sii va'un kua'a' va'a tiempu ma nuu ñu'u' ñuñivi i'ya." ⁴ Ta ndyo'o, ndra kùu tatá, na jākayuni ndo ma se'e ndo, vati va'a ga ña jakua'nu va'a ndo na ta kundayu'u va'a ndo na ta na jana'a ndo nuu na ma iti' ra, ikan na ki'vi na iti' ma Racha'nu ta kùuni na nde'e na ra ndia. ⁵ Ndyo'o

ndian kùu musu, na jachi'in ndo ndisaa ma tiñu ña tàva ndian chà'nda tiñu nuu ndo ma ñuñivi i'ya. Ta ora jà'a ndo yi na tiñu'u ndo na chi'in ndisaa ma anima ndo, takua jà'a ndo ña jàchi'in ndo ma Cristu. ⁶ Na ja'a va'a ndo ma tiñu kuenda na, va töve ivaa ma ora nde'e ni na, vaji ora töve na ñe ja'a na kuenda ndo iyo yi ña ja'a va'a ndo ma tiñu kuenda na, va töve ivaa chi'in ndiakan ni, vati iin tiñu va'a kùu yi ña jà'a ndo kuenda Cristu ndia. Vati chi'in ndisaa kuii anima ndo ja'a ndo ma ña kùuni Ndioo. ⁷ Tand'i ma ña jà'a ndo, na ja'a va'a ndo yi chi'in ndisaa kuii ma tundeeni ndo. Na ja'a ndo yi ma takua kùuni ndo ña jà'a ndo ma tiñu nuu ma Racha'nu, ta na töve nuu ñivini. ⁸ Yakan va cha chito ta'ii'iin ndo, chito a kùu ndo musu a chàkuu nuna ndo, ni ni'i ndo ma ña ni ku'va ma Ndioo va naja kua kàa ma ña va'a ña jà'a ndo. ⁹ Ta ndyo'o ndian chà'nda tiñu nuu ndian kùu musu, na tiñu'u va'a ndo ma ndian jà'a tiñu nuu ndo. Na töve jay'u'vi ndo na. Na kuku'uni va'a ndo, ti juuni kùu ndo musu ma Racha'nu chito'o yo, ra iyo andivi. Ta rakan ti iin nuuni ndè'e ra ndisaa ma ñivi.

Na kuàtiñu yo ma ñandee chà'a Ndioo, nuu ndian chìnuni kuenda jàkanaa yo ma kuati

¹⁰ Yakan va vitin ndyo'o yani, na ndo'iin ndo chi'in ma Racha'nu, ikan na

ndakuu ni'i ndo cha'a' ma ndatu ka'nu ra. ¹¹ Na kasi ndo ndo chi'in ndisaa kuii ma ndatiñu ña chà'a Ndioo nuu ndo, ikan na kundeeni ndo, ta ikan na töve kùu keña'a ma kui'na ndo. ¹² Vati töve kànita'an yo chi'in iin ñivi kua kàa maa yo, vati kànita'an yo chi'in kua'a' nuu tati xaan ña chàkunuán' ma iti' andivi. Vati yakán' kùu ma ñán' jà'a tiñu nuu naa nuu ma ñuñivi i'ya, ta chà'ndán' tiñu nuu ma ñivi ña iyo nuu yi. ¹³ Yakan va na kasi ndo ndo ta kuàtiñu ndo ndisaa kuii ma ndatiñu ña chà'a ma Ndioo nuu ndo, ikan na kundeeni ndo ma ora ni keta ma kivi xaan, ta ora cha chinu ja'a ndo ndisaa yi, ta na kundeeni ndo tiaga.

¹⁴ Yakan va na ku'un ndo ma tu'un ndicha ña chìnuni ndo, ikan na kumi yi ndo takua kùu iin pañu. Ta na ku'un ndo ma ña ndaa ña kùu yi takua kùu iin chaleku ña kùmi yi ndo. ¹⁵ Ta na koo yati va'a ndo kuenda na katitu'un ndo ma tu'un Ndioo ña jàna'a yi naja kua koo koo vii yo chi'in ra. Ña'a kùu yi takua kùu iin ndichan ña ti'i ndo cha'a ndo. ¹⁶ Ta ma ña chìnuni va'a ndo ma tu'un ra kùu yi kuenda ndo takua kùu iin kaa kutaa ña kùmi yi ndo. Ta takan kùu jakanaa ndo ma kui'na ora kànita'án' chi'in ndo. ¹⁷ Ta ma ña ni jàkakú Ndioo ndo kùu yi takua kùu iin te'e ña chundii yi xini ndo, ta ma tu'un Ndioo kùu yi kuenda ndo takua kuu iin machiti ña chà'a ma Tati Íí Ndioo nuu

ndo. ¹⁸ Koto ndäkoo ndo ña kà'an ndo, chi'in Ndioo: ta nani ora jänini ndo ta ndàkan ndo nuu ra ña na kuta'an ma Tati Íí ra chi'in ndo ora kà'an ndo yi chi'in ra. Na koo yati va'a ndo, ta koto jáña ndo ña kà'an ndo chi'in Ndioo. Ta na ka'an ndo chi'in Ndioo cha'a' ma ñivi chinuni ma ña kà'an ra ndia. ¹⁹ Na ka'an ndo chi'in Ndioo cha'i ndia, ikan na ku'va ra nui ma kua kuu ka'in, ikan na töve yu'vǐ katitu'in ma tu'un ña ìyo xe'e niku cha'a' Jesucristu. ²⁰ Ndioo kùu ma ra tächì yu'u ña na katitu'in ma tu'un i'ya nuu ndo, ta cha'a' yakan kuu yi ña indij ma tichi vekaa vitin. Yakan va na ka'an ndo chi'in Ndioo cha'i, ikan na töve yu'vǐ katitu'in yi nuu ma ñivi.

Ta ña'a kùu tu'un nuu ndi'inia ña tàa Paulu nuu ñivi ìyo ñuu Efesu

²¹ Ta tächì ma ra nàni Tíkiku, ra yani yo ña ya'a kùunì nde'i, ra va'a jà'a tiñu kuenda ma Racha'nu, ikan na katitu'un ra nuu ndo ma naja kua ta'in ta niyi kùu ma ña jà'i ndia. ²² Yakan va tächì ra nuu ndo, ikan na katitu'un ra yi nuu ndo, ikan na kuu jandomani ra ndo. ²³ ¡Ma Ndioo, ra kùu Tatá yo, chi'in ma Racha'nu Jesucristu, na ku'va ra ña na koo vii ndo! ¡Ta na ku'va ra ma tundeeni ra nuu ndo, ikan na chinunì va'a ndo tu'un ra, ta kuunì ndo nde'e ndo ta'an ndo! ²⁴ Ta na koso ra ma ñamani ra chata ndo tandi'i ndyo'o ndian kùuni nde'e ma Racha'nu Jesuu. Ta

takan töve jaña yo ma ña kùuni yo nde'o ra endeeni. Ta takan na kuu yi. Amén.

Tutu t̄achi racha'nu Paulu nuu ñivi ch̄inuni tu'un Jesuu iyo ñuu Filipu

*Paulu chi'in Timoteu
t̄achi ndra tutu nuu ñivi iyo
ñuu Filipu*

¹ Paulu chi'in Timoteu, ndra jà'a tiñu kuenda Jesuu Cristu, tàa ndi ma tutu i'ya kuenda ndyo'o, ndian kùu ma ñivi Ndioo iyo ñuu Filipu, ndian indukuni kùu chi'in ma Racha'nu Jesuu. Ta juuni t̄achi ndi yi kuenda ndyo'o, ndra kuxini chi'in ndian jà'a kuenda ndian ch̄inuni tu'un Jesuu. ² Ma Racha'nu Ndioo ra kùu Tatá yo chi'in ma Racha'nu Jesuu, na ku'va ra ma ñamani ra chata ndo, ta na koo taxiin ma anima ndo jà'a ra ndia.

*Kà'an Paulu chi'in Ndioo
cha'a' ma ndian ch̄inuni*

³ Nani ora chàku'unj̄i ndo, chà'i ta'vindioo nuu ma Ndioo yo cha'a' ndo. ⁴ Ta nani cha'a' ora kà'in chi'in ra cha'a' ndo, ya'a ch̄isij̄i ora jà'i yi, ⁵ vati indukuni kùta'an ndo chi'in ma tiñu kuenda Ndioo ña jàna'a yo ma tu'un va'a ra nuu ma ñivi, nda ma kivi nunuu ta nda vitin. ⁶ Ch̄ito va'i ña ma Ndioo, ra k̄icha'a jà'a ma tiñu va'a tichi anima ndo, endeeni j̄atiñu va'a ra chi'in ndo nda kati jachinu ra yi, nda keta ma kivi ña ni chikoni'i ndiko ma Jesuu. ⁷ Ya'a ga ndaa kùu

yi kuendai tuva chàninj̄i ma te'en cha'a' tandi'i ndo, vati ya'a ga va'a kùuni nde'i ndo, ti juuni indukuni kùta'an ndo chi'in chi'in ña kàtitu'un ndo ma ñamani Ndioo, vaji indij̄i tichi vekaa a ka'in cha'a' tu'un Cristu nuu ñivi chà'nda tiñu ñuu ña tu'un ndicha kùu yi, ta kùu yi ma ña sàma anima yo jà'a yi.

⁸ Vati Ndioo kùu ma ra ch̄ito va'a ma naja ya'a kùunij̄i nde'i ndisaa ndo, vati ndicha kuii kuunj̄i nde'i ndo indukuni takua kùuni ma Racha'nu Jesucristu nde'e ra ndo ndia.

⁹ Ch̄ikain ñamani nuu Ndioo ma ora kà'in chi'in ra ña na ja'a ra ña na kuuni ga kua'a' ga ndo nde'e ndo ta'an ndo, ta na koo ga ma chinituni ndo ta na kutunini va'a ga ndo ndisaa nakuyi, ¹⁰ ikan na kutu'va kachin ndo ja'a ndo maaaa ña va'a. Ta takan kachin na kuu ndo, ta ni'iin ñivi na kùu tisokuati ndo ndia, nda kati na chikoni'i ndiko ma Jesuu, ¹¹ vati ndyo'o chi'in tundeeni ma Jesuu cha chà'nu anima ndo kuenda ña ja'a ndo maaaa ña va'a, ta cha'a' yakan jàna'a yi ña ya'a iñu'u ta ka'nu kùu ma Racha'nu Ndioo.

*Nuu kà'an Paulu takua
kùuni ra koo ra kuenda
Cristu*

¹² Ndyo'o yani, kùunij̄i ña koto ndo ña ndisaa kuii ma ña tà'in ña nde'i tundo'o tichi vekaa, v̄achi tindee ndicha kuii yi ña na kuita kuati tiá kua'a' ma tu'un cha'a' Jesucristu ña jàna'a yo. ¹³ Vati tandi'i ma ndra jandaru, ndra kùmi vetiñu

chi'in kua'a' tiaga ñivi, chîto na ña indij ma tichi vekaa cha'a' ña chînuni tu'un Jesu-cristu. ¹⁴ Ta ora nde'e ndian chînuni tu'un ra ña indij ma tichi ma vekaa, nduva'a kua'a' na cha kûuni ga na jana'a na ma tu'un Ndioo nuu ma ñivi, ta na tûkuii yu'vi na, ta chi'in tiaga ndatu kâtitu'un na nuu ma ñivi cha'a' ma Jesuu.

¹⁵ Ndicha va'a ña iyo uvi uni ndian kà'an cha'a' ma Jesuu, va cha'a' ña xàani na ta ya'a tixin na ndè'e na yu'u, va ma inga na vii kà'an na cha'a' ma Jesuu ta kûuni na nde'e na ra. ¹⁶ Iyo ndian kà'an cha'a' ma Jesuu va chi'in ña nduva'a kuii kûuni na nde'e na yu'u, vati chîto na ña Ndioo kûu ma ra chà'a ma tiñu i'ya nui ña na katitu'in ma tu'un va'a ña kà'an cha'a' Jesuu. ¹⁷ Ta iyo inga ndian kà'an na ña kûu ma ña kûuni maa na, ta töve va'a chà'nini na chi'in anima na ora kà'an na, vati kûuni na ña na koso'i tiaga kuati vitin ña cha indij tichi vekaa i'ya. ¹⁸ Vaji takan jà'a na, na kûa tuva takan. Vaji ndava nikuuni kûu yi, chi'in ña va'a chà'nini na a töve, ña kà'an na cha'a' Jesuu; chîsij, vaji takan kûu yi. Ta tiaga ni sii kûunj, ¹⁹ vati chîto va'i ña tandi'i ma ña tà'an chi'in i'ya nuu indij tichi vekaa iin ña ni ja'a yi ña ni keta va'i cha'a' ña kà'an ndo chi'in Ndioo cha'i chi'in cha'a' ña tindee ma Tati Íí ma Jesuu Cristu yu'u. ²⁰ Vati yu'u, va'a kuunj ta ndàtui ña töve kûkanui ña ka'in tu'un Cristu nuu

ñivi. Va va'aga tu ka'in chi'in tundeeni ra ta takan kuu jaka'nui ra chi'in ndisaa ma ñandei iyo kuñui, vaji tu juuni iyo nditogai a tûvi. ²¹ Vati tu kindoo nditogai va kuenda Cristu ni koi, ta kûu yi iin ña va'a kuendai, va tu kuvj, tiaga va'a kûu yi. ²² Vati tu iyo nditogai ma ñuñivi i'ya kuu ja'i tiaga ma tiñu va'a kuenda ma Racha'nu Jesuu. Yakan va na töve chîtoi ndava kûu ma ña va'a ña kûu kachin. ²³ Ya'a ga ndetiñu kûu yi kuendai ma ninduvi ma ña takan: iin chiyo, ndava kûuni kuvj, ikan na kuu ku'in koi chi'in Jesuu, vati yakan kûu yi iin ma ña va'a nduva'a kuii kuendai, ²⁴ va ma inga chiyo va'a ga kûu yi kuenda ndo ña na koo nditoi ñuñivi i'ya. ²⁵ Ta cha'a yakan kûu yi ña chîto va'i ña ni kindoi chi'in ndo, ikan na kuta'in chi'in ndo, ta takan kuu keta ndo iti' nuu, ta ikan na kusii ga ndo chi'in ma ña chînuni ndo ndia, ²⁶ ikan na sii tiaga kuuni ndo ja'a yi ña na jaka'nu ndo Jesucristu ora ni nde'e ndo yu'u inga cha'a'.

Na koo yo takua ka'an tu'un va'a Jesucristu

²⁷ Ndyo'o kûu ndo ma ndian chînuni tu'un Cristu. Yakan va na ja'a ndo kuenda nuu ndo ta na koo ndo ma kua ka'an ma tu'un cha'a' ra. Ta yu'u tu chai kunde'i ndo a töve, kuunj taso'i cha'a' ndo ña iyo tu'va ndo chi'in ma tu'un cha'a' Cristu, ta na ndo'iin ndo chi'in ma tiñu jà'a ndo cha'a' ma ña chînuni ndo ma tu'un ra.

28 Ta na ch̄inuni ndo ña jayu'vi ma ndian k̄uuni kuati nde'e na ndo. Ta ña'a k̄uu iin ma ku'va kachin ña ma ndiakana ku'àan na ma iti' ni kuvi na, ta iin tiempuni juuni k̄uu yi iin ku'va ña ni kakú maa ndo. Ta ma tu'un i'ya v̄achi yi kuenda Ndioo. ²⁹ Vati cha'a' ma Jesuu, töve uvanuu ña chinuni yo tu'un ra k̄uu yi ña kuu koo va'a yo, ti juuni ch̄a'a Ndioo ña na nde'o tundo'o cha'a' ra ndia. ³⁰ Ndyo'o chi'in yu'u indukuni ndè'o tundo'o cha'a' Jesuu. Ta n̄i' ndo tu'un naja kua cha ndē'i tundo'o, ta vitin juuni ch̄ito ndo ña chà'a ndo kuenda ña nde'egai tundo'o ndia.

2

Na koo yo kua iyo Jesu-cristu

¹ Yakan va tu cha iyo tundeeni Cristu chi'in ndo kuenda j̄andomani ndo ta'an ndo, ta tu ndòmani ndo j̄a'a ra cha'a' ma ña ya'a ga k̄uuni ra nde'e ra ndo, ta tu iyo Tati Í Ndioo chi'in ndo, ta tu n̄akoto ndo nda cha'a' k̄uu ña ya'a ga u'vini ma Ndioo nde'e ra ndo chi'in cha'a' ña ya'a ga k̄unda'vini ra ndo, ² tu takan iyo ndo, nduva'a kuii sii ni kuun̄i, tuva vii va'a iyo tandi'i ndo, ta ndo'iin tandi'i ndo chi'in cha'a' ma ña nduva'a kuii k̄uuni ndo nde'e ndo ta'an ndo, chi'in iin ni ma ña kua ch̄anini ndo, ta iin nuu ni ma ña ch̄anini ndo ja'a ndo. ³ Na j̄a'a ndo n̄i'iin nakuyi tuva ya'a ga tixin k̄uuni ndo a tu ya'a ga tayi k̄uuni ndo

ndia. Va'a ga tu ni ja'a ndo iin nakuyi, na ja'a ndo yi chi'in anima vita ndo, ta ma ta'ii'iin ndo na tiñu'u ndo ma inga na ña iin ndian va'a ga k̄uu na kua maa ndo. ⁴ Ta na n̄anduku ndo ma ña va'a k̄uuni maa ndo, vati na kutu'un ndo nanduku ndo ma ña va'a kuenda ma ii'iin inga na ndia.

⁵ Na indukuni nakanini ndo ma takua n̄akanini ma Jesuu niku. ⁶ Vati ma Jesuu, vaji Ndioo k̄uu ra, töve n̄i chikan ra nuu Ndioo ña na kuu ra indukuni ma takua k̄uu ra. ⁷ Vati j̄achiyo ra ra takua k̄uu ra niku, ta k̄i'in kuenda ga ra ña k̄uu ra iin ra j̄a'a tiñu takua k̄uu iin musu, ta k̄aku ra takua k̄aku ndisaa yo ñuñivi i'ya. ⁸ Ta ora cha nd̄akuu ra takua k̄uu maa yo tajan j̄akunda'vini ra juuni maa ra, ta j̄achi'in ra tandi'i ña k̄a'an Ndioo, nda kati ch̄a'a ra ña na kuvi ra nuu kruu. ⁹ Yakan va Ndioo j̄aka'nu ra ra ta ch̄a'a ra iin tiñu ka'nuga nuu ra, ta n̄i' ra iin ma tiñu ta iin sivi ka'nuga kua tandi'i ma sivi ña iyo. ¹⁰ Yakan va ora kuni na ma sivi ma Jesuu iyo yi ña kunandi chiti ma tandi'i ma ndian iyo andivi, chi'in ndian iyo ma ñuñivi i'ya, chi'in ndian cha ch̄i'í ndia, ¹¹ ta tandi'i na na nakoto na ña Jesuu k̄uu ma Racha'nu chito'o na, ta na katitu'un na ña takan k̄uu ra. Ta takan n̄i tiñu'u na ma Racha'nu Ndioo, ra k̄uu Tatá.

Ma ndian ch̄inuni tu'un Jesuu k̄uu na takua k̄uu ma ñu'ú ña j̄atuun ma andivi

12 Yakan va ndyo'o yani ndian nduva'a kuii kùuni nde'i, va takua ndyo'o nani ora, ora iyoi chi'in ndo jachi'in ndo ma ña kà'in, yakan va na jachi'in ndo tiaga ma ña kà'in ma vitin ña ya'a ga chika iyoi. Ta na kuàtiñu ndo jàna'a ndo, ti ndicha kuii kùu ndo ndian cha kākú. Va na tiñu'u ndo Ndioo ora jà'a ndo yi, ¹³ vati Ndioo jāketa ra ña nakanini ndo ja'a ndo ma ña va'a ta juuni rakan tindee ra ndo ña na jachi'in ndo ta ja'a ndo tandi'i ma ña kùuni ra.

14 Töve ka'an xaan ndo a kanita'an yu'u ndo, ora jà'a ndo nda ña nikuuni ña jà'a ndo, ¹⁵ ikan nī'in ma ñivi na kùu tisokuati ndo ti töve iyo kuati ndo. Ta takan na kuu ndo ndian se'e Ndioo chi'in nī'in kuati ma tañu ma ñivi töve va'a jà'a chi'in ndian ya'a ga iyo kuati ñuñivi i'ya. Vati ma tañu ma ñivi ñuñivi i'ya kùu ndo ndian ya'a tacha ma takua tacha ma chele ma nuu ma ñuñivi nduva'a kuii naa. ¹⁶ Ta jana'a ndo ma tu'un ña kà'an cha'a' naja kua kuu koo va'a yo, ikan ora keta ma kivi ña na kichaa ndiko ma Jesuu, ma ñuñivi i'ya, ndava va'a kùunì cha'a' ma ña jà'a ndo, vati cha chito va'i ti ndisaa tiñu jà'i ti töve ni ja'a ka'a nì yi. ¹⁷ Vaji ni nde'i tundo'o nda kati kuvì ta kùu takua kùu iin ña sokó yo nuu Ndioo cha'a' ma ña katitu'in ma tu'un cha'a' Cristu nuu ndo indukuni takua ma ña chìnuni ndo ma tu'un ra kùu yi iin ña sokó ndo nuu ra

ndia. Ta vaji takan kùu yi, va yu'u chisij, ta kuta'in ña juuni chisij chi'in ndo ndia. ¹⁸ Ta ndyo'o na kichi sii kuuni ndo ndia, ta na kuta'an ndo cha'a' ma ña chisij ndia.

Tàchi Paulu ma Timoteu chi'in Epafroditu ñuu Efesu

¹⁹ Yakan va ndàtui ña na ku'va ma Racha'nu Jesuu ña na kuu tachì numini ma Timoteu nuu ndo, ikan na nduva'a kuii kichi sii kuunì ora nì'i ma tu'un cha'a' ndo. ²⁰ Vati nde' nàta'in nī'in ma inga ndian chànini takua chànini yu'u, uvanuu Timoteu kùu ra ña chànini ra takan, ti nàkanini ndicha kuii ra cha'a' ma ña va'a kuenda ndo. ²¹ Vati tandi'i tiaga na nànduku na ma ña kùuni maa na, va na töve nànduku na ma ña kùuni Jesuu ña na ja'a na. ²² Va ndyo'o cha chito va'a ndo ma tiñu va'a ña jà'a ma Timoteu chi'in ña kàtitu'un ra nuu ma ñivi ma tu'un ña kà'an cha'a' ña ni kakú yo, ta tindee ra yu'u ma takua kùu iin se'i. ²³ Yakan va ndàtui ña ni tachì ra nda ora ña nde'e jì'nai ma naja kua kuàndita ma ña ta'in, ²⁴ vaji chìnuni ña ma Racha'nu ni ku'va ra ña na numini kuu kunde'i ndo ndia.

²⁵ Ta vitin chànini jachikokanj ndikoi ma ra yani yo Epafroditu nuu ndo, ma ra kùu merui, ma ra jà'a tiñu indukuni chi'in, takua jàtiñu iin ra jandaru. Ta rakan kùu ma ra tachi juuni maa ndo nui, ikan na ja'a ra ma tiñu ña chiniñu'i. ²⁶ Ya'a ga kùuni ra kunde'e ra ndo,

ta ya'a ga nàkanini ra cha'a' ndo vati chító ndo ña ku'vi ra. ²⁷ Ta ndicha kuii ña ku'vi ra niku, ta ndava chani kuvi kuii ra niku, va ma Ndioo kũnda'vini ra ra, va na töve uvaa rakan ti nda yu'u ndia, ikan na töve nduva'a kuii nda'vi kuuni. ²⁸ Yakan va ya'a ga kunumi ña ni tachí ra nuu ndo, ikan na kichi sii kuuni ndo na nde'e ndo ra inga cha'a', ta juuni ikan na töve nda'vi kũuní cha'a' ndo ndia. ²⁹ Ora chaa ra ma nuu ndo na sii kuuni ndo nde'e ndo ra, ma takua kũu iin yani ndo cha'a' ma Racha'nu Jesuu, ta na tiñu'u nduva'a kuii ndo ra chi'in ma ndian kũu takua kũu ra, ³⁰ vati chani kuvi kuii ra niku cha'a' ña jà'a ra tiñu kuenda ma Jesuu. Ta chani kuvi kuii ra cha'a' ña chà'a ra tu'un ña jà'a ra ma tiñu kuendai, ta ndyo'o ña kũu ja'a ndo ma tiñu chiniñu'i niku.

3

Ma ña ndicha va'aga kũu yi ña nakoto yo ma Racha'nu Jesucristu

¹ Ta vitin ndyo'o yani, na sii kuuni ndo nde'e ndo ma ña jà'a ma Racha'nu Jesuu. Ta kuendai na töve kayuni tuva nunuuni nunuuni kà'in ma ña cha tãí, vati kuenda ndo ya'a ga chiniñu'u ndo yi. ² Na kumi kuenda va'a ndo ndo chi'in ma ñivi ya'a xaani nde'e na yo, kũu ndian takua kũu ma ina, chi'in ma ndian jà'a ña töve va'a chi'in ma ndian chà'nda kuatí na ma kuñu yo, ti kàti na ña ñyo yi ña koo iin ku'va ma nuu

ika kuñu yo kuenda ña na kakú yo chi'in Ndioo. ³ Vati ma ku'va ña ndicha va'a ña chana'a ñyo yo kuenda Ndioo kũu ma ña jàka'nu yo ra chi'in Tati Lí ra ña ñyo tichi anima yo, ta chi'in ña ya'a sii kuuni yo cha'a' ña ñivi kuenda Jesucristu kũu yo. Töve ñyo yi ña nanduku yo ña tà'nda ñii nuu ika yo a inga nakuyi ña jà'a ma ñivini kuenda koo va'a yo nuu Ndioo, takan chànini ndiakan. ⁴ Tu chĩnunio ña ndicha kũu yi ña kindoo va'a yo chi'in Ndioo cha'a' ma ña jà'a maa yo, va tüvi inga yo kindoo va'aga nuu ra takua kindoo mai tuva takan. ⁵ Vati yu'u juuni chàndaka na ña na ka'nda ma sutu ñii nuu ikai ma ora já ketai una kivini ña kãkui niku. Ta ñivi ndian ñuu Israel kũu, ta tata Benjamín kũu ndia. Juuni tandi'i tata nuu kichí kũu na nda vitin ndian Hebreu. Ta kuenda ña kà'an yo ña ra jàchinu ma tu'un ley Ndioo tãa Moisés, kũu ka'in ña juuni kũu iin ra fariseu. ⁶ Ya'a ga kũuní jachinui ma tu'un Ndioo, yakan va chàkunui jànde'i tundo'o chata ma ndian chĩnuni tu'un Jesucristu niku, ti chàniní ña töve va'a jà'a na niku. Ta cha'a' ña jãkui ma ña kà'an ma ley Ndioo, nĩ'iin ma ñivi na töve kũu tisokuati na yu'u, ti iin ra ndaa kũu kuenda jàchinui ma ley Ndioo.

⁷ Va tandi'i ma ña'a ya'a ga va'a kũu yi kuendai niku,

va vitin chito va'i ña tüvi nda kuenda yi, uvanuu ña na nakotoi Jesucristu iyo kuenda. ⁸ Ta tandi'i ña kī'in kuendai niku ña iyo ñuñivi i'ya tüva chiniñu'i yi. Vati vitin uvaa ña ka'nu kuendai kùu yi ña tandikui kuà'in chata ma Racha'nu Jesuu. Ta cha'a' Jesuu kùu yi ña nāa tandi'i nakuyi, ta ndisaa kuii nakuyi ndè'i yi takua kùu iin ma cha'an ni, cha'a' ña ya'a kùuni nde'i Jesuu. Ta kùuni chai nakotogai ra tiaga, ⁹ ta na chai koi indukuni chi'in ra. Na töve nàndukui ña kui iin ra ndaa jà'a ña jàchi'in ma ley ndian judíu, vati nàndukui kùu iin ra ndaa cha'a' ña chìnuni ña jà'a Jesuu cha'i. Ma ña kùuni ka'in kùu yi ña na kùu yo ndian ndaa jà'a Ndioo cha'a' ma ña chìnuni yo tu'un Jesuu. ¹⁰ Va ma ña kùuni kùu ña nakotoi ma Jesuu, ta kùuni kotoi ma ndatu ma takua nātaku ra niku, ta kùuni nde'i ma tundo'o takua ndē'e ra tundo'o, vaji tu kuvj indukuni takua chī'í ra ndia, ¹¹ vati ndàtui ña Ndioo ni janataku ndiko ra yu'u tañu ndian chī'í.

Kumani tiaga chaa yo ma nuu kùuni yo chaa yo

¹² Na töve kùuni ka'in ña cha nī'i ma tandi'i nakuyi ña iyo yi ña ni'o nuu Jesucristu, ta na töve kùuni ka'in ña iin ra ndaa nduva'a kuii kùu ndia, va juuni ndàtui iti' nuu, ta jàtiñui chi'in ndisaa animai, ña kùuni jakanai ra takua cha jākanaa ra yu'u kuenda ra. ¹³ Na töve kà'in

ña juuni mai kùu iin ra ña cha jākanaa ma nuu ni koi iti' nuu, ta ma ña jà'a ndicha kuii kùu ña na naanji ma ña cha kīndoo iti' chata, ta jatiñui cha'a' ma ña vachi iti' nuu, ¹⁴ ikan na chai ta kùu jakanai ndisaa ña va'a ña iyo andivi, vati Ndioo kāna ra yo, ikan na ndaki'o yi ja'a Jesucristu.

¹⁵ Tandi'i yo takani cha chìnuni ma ña kà'an Ndioo. Iyo yi ña nakanini yo ma takani ta na töve sàma yo yi. Tu iyo nda ndyo'o siin chànini ndo ma cha'a' nakuyi, juuni ni ku'va ma Ndioo ña na koto ndo ma ña va'a chi'in ña töve va'a. ¹⁶ Yakan va vitin ndicha kuii iyo yi ña koo yo ma takua takani iyo yo niku chi'in ma ña cha nī'o.

¹⁷ Ndyo'o yani, na ja'a ndo ma takua jà'i, ta na ja'a va'a ndo kuenda ma takua iyo ma ndian jà'a takua jàna'a ndi chi'in ma ña takani jà'a ndi. ¹⁸ Ya'a ga kua'a' cha'a' kà'in chi'in ndo, ta nda vitin chi'in takuii tinui chàkui ña kà'an tukui nuu ndo ña iyo kua'a' ñivi ña töve chìnuni na ma ña ndaa cha'a' ña chī'í Jesuu nuu kruu kuenda yo niku. ¹⁹ Ta ndiakan ni naa na cha'a' ma ña töve chìnuni na. Ta ndisaa tiempu nànduku na ma ña kùuni maa na. Ndian cha ndākuu kini ta ya'a ga iti' kùuni na, yakan va tüva kukanuu na cha'a' ña jà'a na. Ta uvani cha'a' tandi'i ma ña iyo ma ñuñivi i'ya titunini na. ²⁰ Va kuenda maa yo ma ñuu ndicha yo kùu ma

andivi, ti ni koo yo tikan chi'in Ndioo. Ta juuni andivi ni kichi ndiko ma Racha'nu Jesucristu ra ni jakakú yo. Ta kuenda rakan ndàtu yo chi'in ndisaa anima yo nani kivi. ²¹ Ta rakan kùu ra ni sama ra ma kuñu yo ña ya'a ga nda'vi kùu yi, ikan na kuu yi takua kùu ma kuñu ma Jesuu ña ya'a ga vii kàa yi ta tacha yi. Ta ni ja'a ra yi chi'in ma ndatu ra ña kuàtiñu ra ña ka'nda yi tiñu nuu ma tandi'i nakuyi.

4

Na kusii va'a kuunì ña ndō'iin ndo chi'in Jesuu

¹ Yakan va ndyo'o yani, ndian ya'a ga kùunì nde'i, ndian ya'a ga kùunì kunde'i, ndian chìnuni ma ña kà'in ndian jà'a ña ya'a ga chìsiì ta tayi kùunì cha'a' ndo, na koo va'a ndo, ta na töve ndakoo ndo ña chìnuni ndo ma tu'un Racha'nu Jesuu. ² Jàninì ma ña nàni Evodia chi'in ma ña nàni Síntique na jando'iin tu'un vi cha'a ña kùu vi ma iin ta'an vi cha'a' ña chìnuni vi ma tu'un Jesuu. ³ Ta yo'o yani, ra ya'a ga va'a kùu merui, ra jàtiñu indukuni chi'in, chikain ñamani nuun ña na tindeun vi, vati jàtiñu vi indukuni chi'in ma ora chàkuu ndi kàtitu'un ndi ma tu'un va'a cha'a' Cristu nuu ma ñivi niku, indukuni chi'in ma Clemente chi'in ma inga tiaga ma ndra jàtiñu chi'in. Vati cha iyo ma sivi ndo nuu ma tutu ña kà'an nda ñivi ni koo na chi'in Ndioo endeeni. ⁴ Yakan va na sii va'a kuuni ndo ña

iyo ndo chi'in Jesuu. Ta jàkuku'uni ndikoi ndo, na sii kuuni ndo. ⁵ Ta na tandi'i ma ñivi na nakoto na ndo takua kùu iin ndian nduva'a kuii va'a ta ya'a iñu'u, vati ma Racha'nu Jesuu chani kuyatin kichaa ra inga cha'a'. ⁶ Koto kùtu'un ndo cha'a' nì'iin nakuyi, vati ndisaa tiempu, na ndakan ndo ña chiniñu'u ndo nuu Ndioo ora kà'an ndo chi'in ra, ta ku'va ndo ta'vindioo nuu ra ndia. ⁷ Takan iyo yi ña ja'a ndo, ikan na ku'va Ndioo ña na koo ma tundeeni ra chi'in ndo. Ta ma tundeeni ikan nduva'a ka'nu yi ña ni kùu kutunini yo ndisaa yi. Yakan kùu yi ña kùmi yi ma anima yo chi'in chinituni yo cha'a' ña cha ndō'iin yo chi'in Cristu Jesuu.

Na nakanini ndo cha'a' tandi'i ma ña va'a

⁸ Cha'a' nuu ndi'i nia jàkuku'uni ndo, ndyo'o yani, ña na nakanini ndo cha'a' ma ña ndicha ta ma ña iñu'u, ta na nakanini ndo cha'a' ma ña ndaa chi'in ña va'a, ta na nakanini ndo cha'a' ma ña nduva'a kuii kùuni ma ñivi nde'e na. Ndisaa ña'a iyo yi ña jaka'nu ndo yi. ⁹ Na jakua'a ndo ta jachinu va'a ndo tandi'i ña jàna'i nuu ndo ña kùu ma tu'un ña kà'in chi'in ndo. Ta yakan kùu ma ña chini ndo ta nde'e ndo jà'i. Yakan va na jakua'a ndo ta jachinu va'a ndo yi, ta takan koo ma Ndioo chi'in ndo, ra chà'a ña na koo vii anima ndo.

Paulu chà'a ra ta'vindioo cha'a' ña sòkò ndian chìnuni ñuu Filipu

10 Ya'a ga sii kùuni ña iyoi kuenda ma Racha'nu Jesuu vati ndyo'o cha kīcha'a ndiko ndo nakanini ndo cha'i. Va na töve kùuni ka'in ña ndyo'o cha nāani ndo yu'u niku, vati kùuni ka'in ña ndyo'o ña nī'in cha'a' takā'an kùu tindee ndo yu'u. 11 Töve kà'in takan ña chiniñu'i iin nakuyi, vati cha chito va'i naja kua chisij chi'in ña iyoi nui. 12 Chitoi koi takua kùuni ma ndian iyoi nda'vi, ta juuni chitoi koi takua iyoi ma ndian kuika ndia. Cha kùtu'vai naja koo va'i chi'in ma ninduvi nakuyi, juuni chitoi ma takua kùuni yo ma ora nduva'a kuii va'a kùuni yo ta chisoko yo ndia, ta juuni chitoi ma takua kùuni yo ma ora ña ndava chakoso ma nakuyi nuu yo chi'in ma ora nī'in nakuyi na töve iyoi nuu yo ndia. 13 Ndisaa kuii ma kuati kùu ndondaa yi, ta ndisaa ña va'a kùu jà'i, vati Jesucristu kùu ma ra jà'a kuenda yu'u ta chà'a ra ma ndatu ra nui. 14 Vaji takan kùu, va ndyo'o juuni va'a jà'a ndo kuendai. Yakan va va'a ni ta'an jà'a ndo ña tindee ndo yu'u ña kundi ma tundo'o ña ndè'i vitin. 15 Ta ndyo'o ndian chinuni ña iyoi ñuu Filipu cha chito ndo ña uvaa ndyo'oni kùu ndo ma ndian tindee yu'u chi'in ña sòkó ndo nui ma ora kīcha'i kàtitu'in ma tu'un cha'a' Cristu ora kēi ñu'u' Macedonia. Nī'in inga ndian chinuni inga ñuu tindee na yu'u takua jà'a ndo chi'in.

16 Ta juuni ora iyoi ma ñuu Tesalónica niku, ta tachi ndiko ndo ma ña sòkó ndo nui ma ora chiniñu'i ma nakuyi. Kua'a' cha'a' jà'a ndo takan. 17 Na töve ndatui nani ora ma ña sòkó ndo nui, ti ma ña sòkó ndo kuenda Ndioo kùu yi, ta ndatui ña Ndioo ni ti'i ra kuenda yi ta ni ndokua'a yi kuenda ndo. 18 Vati ma ña sòkó ndo nui cha ni'i tandi'i yi ta ndava chakoso yi nui chi'in ma ña tachi ndo nui chi'in ma ra nani Epafroditu. Ta ma ña tachi ndo nui kùu yi takua kùu ma xiko kutu ña nduva'a kuii vii cha'an ña sòkó ndo nuu Ndioo. Ta ya'a chisii Ndioo cha'a' ma ña jà'a ndo iin ma ña jàka'nu ndo ra ma takua kùu iin ma ña nduva'a kuii vii cha'an kuenda Ndioo. 19 Yakan va ma Racha'nu Ndioo ra tiñu'i, ni ku'va ra nuu ndo tandi'i ma ña chiniñu'u ndo, nda cha'a' ndisaa ña va'a ta ka'nu ña iyoi chi'in Jesucristu. 20 Ndicha ña nduva'a kuii ka'nu kùu ra kùu Ndioo Tatá yo. Yakan va na jàka'nu yo ra endeeni. Ta takan na kuu yi. Amén.

Tu'un nuu ndi'i nia ña kà'an Paulu

21 Na kaña'a ndo chi'in tandi'i ñivi iyoi ñuu Filipu kuendai, ndian kùu ñivi Ndioo cha'a' ña chinuni na ña jà'a Jesuu. Ma ndian kùu yani yo, ndian jà'a tiñu indukuni chi'in juuni tachi ndra saludu nuu ndo ndia. 22 Ta juuni tachi ndian chinuni tu'un Jesuu iyoi ñuu Roma saludu nuu ndo. Ta ma ndian chinuni ña jatiñu ve'e ma ra kùu rey César

tàchi na iin saludu ka'nu ga
nuu ndo ndia.

²³ Ta chikain ñamani nuu
ma Racha'nu Jesucristu ña
na ku'va ra ma ñamani ra
chata tandi'i ndo. Takan na
kuu yi. Amén.

Tutu t̄achi racha'nu Paulu nuu ñivi ch̄inuni tu'un Jesuu iyo ñuu Colosa

T̄achi Paulu chi'in Timoteu iin tutu nuu ñivi iyo ñuu Colosa

¹ Yu'u, Paulu, ra kùu tatun Jesuu Cristu ti takan kùuni Ndioo ña na kui, indukuni chi'in ma ra yani yo Timoteu, ² t̄ai ma tutu i'ya kuenda ndyo'o yani iyo ñuu Colosa, ndian ch̄inuni tu'un Cristu ta kùu íi ndo ja'a Ndioo. Ma Ndioo, ra kùu Tatá yo na koso ra ma ñamani ra chata ndo, ta na ja'a ra ña na koo taxiin ma anima ndo ndia.

Kà'an Paulu chi'in Ndioo cha'a' ma ndian ch̄inuni iyo ñuu Colosa

³ Nani ora, ora kà'an ndi chi'in Ndioo, chà'a ndi ta'vindioo nuu ma ra kùu Tatá ma Racha'nu Jesuu cha'a' ndo. ⁴ Vati cha n̄i' ndi ma tu'un cha'a' ndo, ña nduva'a kuii ch̄inuni ndo ma tu'un ma Jesuu ta chi'in ma ña nduva'a kuii kùuni ndo nde'e ndo ma ndisaa ñivi iyo kuenda Ndioo. ⁵ Cha'a' yakan kùu yi ña ch̄isii ndo cha'a' ma ña va'a ndatu ndo ña ni n̄i' ndo nda'a' Ndioo ora koo ndo chi'in ra ma andivi. Vati cha ch̄ini ndo ña takan kà'an ma tu'un ndaa ña kà'an ra. ⁶ Ma tu'un ndaa i'ya cha ch̄inu yi nuu ndo, takua kùu ninii ma ñuñivi nuu cha ya'a ga kua'a' ma ñivi kuàkutu'va na

ta kuàkua'nu ma anima na ja'a yi, indukuni ma takua kùu chi'in ndo ma nda ora ña ch̄ini ndo ta ch̄ito va'a ndo ma tu'un ndaa, ña kà'an cha'a' ma ñamani Ndioo kuenda ndo. ⁷ Tu'un i'ya kùu ma ña j̄ana'a ma ra Epaфра, ra ya'a kùunio nde'o, ma ra j̄atiñu chi'in yo, ta rakan kùu ra ja'a iin tiñu va'a ña ch̄a'a Jesuu nuu ra kuenda ma ña va'a maa ndo. ⁸ Epaфра kùu ma ra nda'a ma tu'un cha'a' ndo nuu ndi, chi'in cha'a' ma ña nduva'a kuii kùuni ndo nde'e ndo ma ñivi ta'an ndo ja'a ma ndatu ña chà'a ma Tati Íi Ndioo nuu ndo.

⁹ Ta cha'a' yakan kùu yi ña nda ma ora ch̄ito ndi naja kua cha iyo ndo, na t̄öve ndàkoo ndi ña kà'an ndi chi'in Ndioo cha'a' ndo, ta chikan ndi nuu ra ña na ku'va ra ña na koto kachin va'a ndo ndisaa kuii ma ña kùuni ra. Vati chà'a ma Tati Íi ra ma ch̄inituni ña kùu kutunini ndo kua'a' va'a ndisaa kuii nakuyi. ¹⁰ Ta takan juuni kùu koo ndo ma takua kùuni ma Racha'nu Jesuu ña ja'a ndo, ti iin ra iñu'u kùu ra. Takan iyo yi ña ja'a ndo ma takua chàta'ani ra. Ti takan kùu ja'a ndo kua'a' nuu tiñu va'a takua kùuni ra, ta ikan na kuu chaa va'a ga ndo ña na nakoto ndo ma Ndioo. ¹¹ Ta juuni takan na ku'va ra ma ndatu ka'nu chi'in tundeeni ra nuu ndo. Ta ikan takan chi'in ma tundeeni ikan kùu kundeeni ndo ta kùu koo taxiin ndo ma nuu ñuñivi i'ya. ¹² Ta juuni tu takan ja'a ndo, ni koo siini ndo ora ku'va ndo ta'vindioo nuu

ma Tatá yo Ndioo. Ta rakan cha jāndondaa ra ndo, ikan na kuu ni'i ndo ma tundeeni ra ña ni ku'va ra nuu ndo, ma ndyo'o ndian kùu ñivi ra, ndian ch̀to kachin va'a ma iti' ra nuu chà'nda ra tiñu. ¹³ Ndioo kùu ma ra jākakú yo ma nuu naa, nuu chà'nda ma kui'na tiñu, ta ndāki'in ra yo kuà'an yo chi'in ra ma nuu chà'nda ma ra Se'e ra tiñu, ra ya'a kùuni ra nde'e ra. ¹⁴ Ta cha'a' nií Jesuu kùu yi ña jākakú ma Ndioo yo ta jānaa ra ma kuati ña jà'a yo.

Ndomani ndiko yo kuenda Ndioo cha'a' ña ch'í ma Jesuu cha'a' ma kuatio

¹⁵ Ndioo kùu ma ra na kùu nde'o, va Jesuu kùu ma xinda'vi ra ña kùu nde'o. Ta juuni Jesuu, ra Se'e Ndioo, kùu ma ra ka'nu ga kua nuu tandi'i ña t̀vi ma ñuñivi i'ya. ¹⁶ Ta cha'a' Jesuu kùu yi, ña jātuvi ma Ndioo tandi'i ma ña iyo ma andivi chi'in tandi'i ma ña iyo ma nuu ñu'u ñuñivi ndia. Ta juuni jā'a ra ña t̀vi ma ña kùu nde'o chi'in ma ña t̀ve kùu nde'o ndia, indukuni ma takua kùu ma ndian kùu rey, ta ma ndian tati xaan chà'nda tiñu, ta tandi'i ndian iyo ndatu ndia. Tandi'i yakan, t̀vi jā'a Ndioo chi'in nda'a' Jesuu ta kuenda ra kùu yi ndia. ¹⁷ Ji'na ga ma Jesuu kùu ma ra iyo ta yoso nuu ra nuu tandi'i nakuyi, ta jā'a ra ña iyo va'a tandi'i nakuyi ma ñuñivi i'ya ndia. ¹⁸ Ta juuni Jesuu, kùu xini ma kuñu yo, ta ma ña'a kùuni yi

ka'an yi ña rakan kùu ma ra kuxini nuu ma ndisaa ndian ch̀nuni tu'un ra. Ta ma ra nunuu, ji'na ga ra nātaku ndiko ña ch'í ra, ikan na ni'i ra ma tiñu ka'nu ga kua nuu tandi'i nakuyi. ¹⁹ Vati ya'a ga ch̀sii Racha'nu Ndioo, ti Jesucristu kùu ra indukuni ma takua kùu maa ra. ²⁰ Ta chi'in Jesuu, jā'a ma Ndioo ña na jandomani ra tandi'i nda ña ni kuuni, nda ma ña iyo ma ñuñivi chi'in tandi'i ma ña iyo ma andivi ndia. Ta takan juuni kùu koo va'a na cha'a' ma nií ña sōkó ma Jesuu ña ch̀ti ra nuu ma kruu.

²¹ Ndyo'o taji'na niku ya'a ga chika iyo ndo nuu Ndioo, ti t̀ve kùuni ndo nde'e ndo ra ta t̀ve chinuni ndo ma tu'un ra chi'in ndisaa ma anima ndo, cha'a' ma ña kini jā'a ndo niku. ²² Va vitin, cha jāndomani Jesucristu ndo nuu Ndioo cha'a' ña sōkó ra kuñu ra nuu Ndioo ora ch'í ra. Ta takan jā'a ma Jesuu, ikan na kuu ndaka ra ndo nuu nda Ndioo, ikan na kuu ndo ndian íi kuenda ra. Ta ni'iin kuati ndo na koo, ta na kùu tisokuati na chata ndo nuu Ndioo ndia. ²³ Va cha'a' ma ña'a iyo yi ña koo ndaa va'a ndo ta iyo yi ña chinuni ndo ma ña jà'a Ndioo, ta na t̀ve iyo yi ña kesiin ndo ch̀nuni ndo ma tu'un ra. Ti ma tu'un i'ya cha ch̀ini ndo ta vitin ndātu ndo ña ni kakú yo. Tu'un i'ya kùu ña cha tākutu'un nuu tandi'i ma ñuu iyo ma ñuñivi, ta yu'u ra nàni Paulu juuni kachin Ndioo yu'u ña tindei ña kàtitu'in ma tu'un

i'ya ndia.

Paulu, ndiso ra tiñu ña ja'a ra tiñu kuenda ndian chinuni tu'un Jesuu

²⁴ Vitin ndicha kuii ña ya'a ga chisij ña ndè'i ma tundo'o cha'a' ndo, vati takan kùu ndo'iin chi'in Jesuu ña ndè'i tundo'o takua tā'an ra. Vati maa yo kùu yo takua kùu ma kuñu Jesuu, ta ña'a kùuni yi ka'an yi ña kùu yo ma ñivi chìnuni ma tu'un ra. ²⁵ Ndioo kùu ma ra jākuiso tiñu i'ya yu'u, ikan na kui iin musu kuenda ña na ja'i tiñu kuenda ma ña va'a ndo, ndyo'o ndian chìnuni tu'un Jesuu. Ta takan kùu jachinui katitu'in ma tu'un ra nuu tandi'i ñivi. ²⁶ Ma ña kùuni ka'in kùu yi ña ma tu'un xe'e ña kūmi ma Ndioo niku, cha kua'a' va'a kuiya, ta vitin ja tākutu'un yi nuu ndo, ndyo'o ndian kùu ñivi ii ra, ndian chìnuni tu'un ra. ²⁷ Yakan va jā'a ma Ndioo ña na koto ndo ma tu'un nduva'a kuii ka'nu ikan, ña xe'e niku, ndyo'o ndian yūvi judú. Ta ma tu'un xe'e ikan kùu Jesuu iyo ma tichi anima ndo. Ta vitin juuni maa ndo ndātu ndo koo ndo nuu iyo ra ma andivi ma nuu ya'a ga tacha ra.

²⁸ Ndyu'u kùu ma ndra kàtitu'un ma tu'un Jesuu nuu ndisaa kuii ñivi, ta chūndayu'u ndi na, ta jāna'a ndi nuu na chi'in kua'a' tandi'i chinituni ña chà'a Ndioo nuu ndi, ikan na nda jana'a ndi na nuu Ndioo cha'a' ma ña chìnuni va'a na ma tu'un Cristu. ²⁹ Ta cha'a'

ña'a kùu ña jàtiñu ni'i va'i ta kàtitu'in chi'in ndisaa kuii ma ña ndei chi'in ndatu ña chà'a ma Jesuu nui ndia.

2

¹ Kùuni ña na koto va'a ndo ña jàtiñu ni'i va'i cha'a' ndo chi'in cha'a' ma ñivi iyo ñuu Laodicea chi'in cha'a' ma ndisaa ndian takā'an nde'e yu'u. ² Jàtiñui kuenda ndo, ikan na sii kùuni ndo chi'in ma anima ndo, ikan na ndo'iin ndo chi'in anima ma ta'an ndo ta kùuni ndo nde'e ndo na ndia. Ta takan na koo kua'a' va'a iin chinituni ndaa va'a, ta na ku'va yi ña na kutunini va'a ndo ma tu'un xe'e ña kūmi ma Ndioo niku, ta juuni ma cha'a' Cristu kùu ma tu'un xe'e ikan. ³ Vati nuu rakan, kùu nata'an yo ndisaa kuii ma ña va'a, ti iin ra ya'a ga chito kùu ra ta iyo kua'a' chinituni ra ndia. ⁴ Tu'un i'ya kùu ma ña kàtitu'in nuu ndo, ikan n'iin ma ñivi na kùu janda'viña'a ndo chi'in tu'un vatania. ⁵ Vaji na töve iyo chi'in ndo ma tañu ndo, ta na töve nde'e ndo yu'u, va nani ora nàkanini cha'a' ndo ta ya'a ga chisij ña chà'i kuenda ña iyo va'a ndo chi'in ma ñivi. Ta juuni chisij ña iyo ndaa va'a ndo cha'a' ma ña chìnuni ndo ña jā'a ma Jesuu ndia.

Kicha'a chàa ndiko ma ñivi iyo ñuu Colosa iyo na chi'in Jesuu

⁶ Yakan va takua ndyo'o cha kī'vi ndo iti' kuà'an Jesuu ña kùu ra chito'o yo,

ta takan iyo yi ña tandikun ndo ku'un ndo iti' ra, nda vitin a iti' nuu ndia. ⁷ Na ku'un ndaa va'a ndo iti' ra takua kuà'an kono va'a iin yo'o yutun tichi ñu'u'. Ta takan iyo yi ña kua'nu ndaa va'a ndo chi'in ma ña chìnuni ndo cha'a' ra, ma takua cha kùtu'va ndo. Ta nani kivi iyo yi ña ku'va ndo ta'vindioo nuu ma Racha'nu Ndioo ndia.

⁸ Na ja'a va'a ndo kuenda nuu ndo. Ta na kù'va ndo ña na janda'viña'a ma ñivi ndo ndia, chi'in ma tu'un ña chà'nini na ña ya'a ga ndaa kùu yi, vaji töve takan kùu yi. Vati ndiakan, na töve tìndee na na chi'in ma tu'un Jesuu, vati tìndee na na va chi'in ma tu'un ña jàna'a naja kua kùu nuu kicha'a ñuñivi i'ya niku.

⁹ Vati tandi'i ma ña kùu Ndioo, ta juuni takan indii kuñu Jesucristu ndia. ¹⁰ Ta ndyo'o nì'iin ga nakuyi töve kùmani anima ndo, vati iyo ndaa va'a ndo kuenda ra ña ndò'iin ndo chi'in ra. Vati rakan, ra kuxini nuu tandi'i ña iyo ndatu ta juuni ra chà'nda ma tiñu nuu ma tandi'i tati ndia. ¹¹ Ta cha'a' ña ndò'iin ndo chi'in Jesuu ta sàma ndo ma kua iyo ndo niku, vati kindaa ma kuati ndo. Va Ndioo na töve nì sama ra yo ma takua jà'a ma ndian judúu chi'in nda'a' na, ora chà'nda na ma ñii nuu ika se'e na, vati jà'a ra yi va cha'a' Jesucristu. ¹² Vati ndyo'o, ora kùnduta ndo niku, juuni kùu yi takua cha kùchi ndo indukuni chi'in Jesuu, ta

nātaku ndiko ndo chi'in ra ndia, vati chinuni ndo ma ndatu ña jà'a ma Ndioo ña jànataku ndiko ra ma Jesuu tañu ma ndian ndií. ¹³ Ta ndyo'o ma tatiempu niku, kùu ndo takua ma ndian chi'í cha'a' ma kuati ña jà'a ndo, ta cha'a' ña na töve nì chiyo ndo takua kùuni Ndioo niku. Va vitin Ndioo, cha jāndochaa ndiko ra ma kua koo ndo, ta jāndo'iin ra ndo chi'in Cristu, ta cha'a' rakan kùu yi ña jānaa Ndioo ma kuati yo. ¹⁴ Vati Ndioo cha jānaa ra ma tutu ña tisokuati chata yo ña kà'an yi ña iyo yi ña ko'o andaya' cha'a' ma kuati yo. Va Ndioo jānaa ra yi cha'a' ña chi'í Jesuu nuu kruu. ¹⁵ Ta chi'in Jesuu kùu yi ña nāmaa ra ma ndatu ma kui'na chi'in inga tati xaan, ta nduva'a kuíi jākukanuu ra na nuu tùvi ñivi, va ndicha kuíi ña jākanaa ra na ora chi'í ra nuu kruu.

Na nanduku ndo ma ña va'a ga iyo andivi

¹⁶ Yakan va na jäch'i'in ndo tuva kà'an ma ñivi chata ndo cha'a' ma ña chàchi ndo a chi'í ndo. Ta juuni na jäch'i'in ndo tuva kà'an na cha'a' kivi ña jà'a ndo iin viko chi'in cha'a' ma yoo chaa a cha'a' ma kivi nindee yo ndia. ¹⁷ Tand'i'i ma ña'a kùu yi takua iin xinda'vini ña jàna'a yi naja kua ni kuu yi iti' nuu, va ma ña ndaa kùu Cristu. ¹⁸ Na kù'va ndo ña na jakesiin na ndo iti' va'a Ndioo, vaji jà'ani na ña iin ndian ya'a ga va'a kùu

na, va janda'vi na na nuu nde'e ñivi, ta jàka'nuni na kua'a' nuu tati, ta kà'an na, ti ndè'e na ma Ndioo ma tañu ñuma'na na, ta ndava jàka'nuni nduva'a kuii na juuni maa na, ta ya'a ga tayi kùuni na cha'a' ma chinituni na, vaji töve nda kuenda yi. ¹⁹ Vati ndiakan, na töve nī ndo'iin na chi'in ma Cristu ra kuxini, ti kùu ra takua kùu iin xini yo. Ta ma xini yo jà'a yi ña kùu kua'nu ma kuñu yo ma ora chà'a yo ma ña kachi yi. Ta juuni takan jà'a ra ña kua'nu ma ñivi ra, ta jàndo'iin ra na ma takua kùuni Ndioo.

²⁰ Va takua ndyo'o cha chìnuni ndo ta ndō'iin ndo chi'in Jesuu. Yakan va kùu ndo ndian cha chī'í chi'in ra. Ta na tūva chà'nda ma ña töve ndicha chàkunuu ma ñuñivi i'ya tiñu nuu ndo. ¿Ta naja juuni jàchi'in ndo ma tu'un jàna'a ma ndatu xaan ikan, tuva takan? Ta iyo iin ku'va ña kà'an te'en: ²¹ “iNa tiun ña'a! iNa kächun yakan, na kī'un yakan chi'in nda'un!” ²² Tandī'i ma ku'va i'ya kùu yi cha'a' ma ndatiñu ña ndi'i yi ma ora chàtiñu yi, ta ña'a kà'an yi cha'a' ma ña kùuni na ña na jà'a yo, va ña jàna'a ñivini kùu yi. ²³ Ta ndicha va'a ña ma tu'un i'ya juuni kùu yi iin tu'un ka'nu nduva'a kuii chànini na, vati ndiakan endee jàka'nu na ma Ndioo, ikan na nde'e ma inga ñivi na, kùuni na. Ta jà'ani na ña ñivi nda'vi kùu na, ta ya'a ga jànde'e na tundo'o juuni ma kuñu maa na ndia, ti chànini na ña iin

ña va'a kùu yi kuenda Ndioo. Va na tükuii nda kuenda yi. Va tandi'i ma ña jà'a na, ma ña chàta'ani maa kuñuni na kùu yi.

3

¹ Yakan va takua ndyo'o, cha nātaku ndiko ndo chi'in Jesuu, na nanduku ndo ma ña iyo andivi, ma nuu nàndi ma Jesuu ma chiyo kua'a ma Ndioo ma nuu chà'nda ra tiñu. ² Tūva nakanini kua'a' ndo cha'a' ma ña iyo ma ñuñivi, va cha'a' ma ña iyo andivi na nakanini ndo tiaga kua'a'. ³ Vati Ndioo cha ndikiva'a ra ma naja kua koo ndo endeeni chi'in Jesuu, cha'a' ña cha ndō'iin ndo chi'in ra, vati kùu ndo takua kùu ndian cha chī'í chi'in Jesuu kuenda Ndioo. ⁴ Ta Jesuu kùu ma ra chà'a ña iyo ndito endeeni ndo. Ma ora ni kichaa ndiko ra ma ñuñivi i'ya, juuni ni ni'i ndo ña kuu koo ndo indukuni chi'in ra ma nuu chà'nda ra tiñu.

Naja kua chīyo ma ñivi Ndioo chi'in ma naja kua iyo na ma vitin ndia

⁵ Na jaña ndo ma ña töve va'a, ña chàta'ani ma ñivi iyo ñuñivi ja'a na. Ta nī'iin ndo, na töve ki'vi ndo chi'in ma ña'a töve kùu ñasi'i ndo. Ta na jà'a ndo iin ña kini. Ta na kù'un ndo ma iti' ya'a ga chàta'ani ma kuñu ndo. Ta na nānduku ndo ma ña töve va'a ña kùuni ma an-ima ndo. Ta na jàka'nu ndo ma xu'un' a ndatiñu, koto jaña ndo ña jàka'nu

ndo nuu Ndioo. ⁶ Ta cha'a' ma ña'a, ndicha kuii ña ni kichaa iin kivi ña ni nde'e na kua'a' va'a ma tundo'o jà'a ma Ndioo, ma ndian töve jàchi'in ma ña kà'an ra. ⁷ Yakan kùu ma ña jà'a ndo ma tatiempu niku, ora chākunuu ndo ma iti' kini. ⁸ Va vitin na ndakoo ndo ma tandi'i ña tu'un kini takua kùu ma ña kùxaani ndo, ma ña kà'an ti'ini ndo, ta ma ña jàti'ini ndo, chi'in ña kà'an ndaa ndo, chi'in tu'un töve va'a ña kee yu'u ndo ora kà'an ndo ndia. ⁹ Na töve iyo yi ña ka'an ndo tu'un vata chi'in ma ta'an ndo, vati cha sãma ndo jà'a Ndioo, ta ndākoo ndo ma iti' chata ma takua jà'a ndo niku. ¹⁰ Va vitin ndyo'o cha kī'vi ndo kuà'an ndo iti' chaa, ikan na kuu chaa ndo kùu ndo takua kùu ndian chaa, vati Ndioo ra jätuvi ndo, cha kicha'a ra jà'a ra ña kuàsama ndo, ikan na kuu ndo ma takua kùu maa ra, ikan na kuu nakoto kachin va'a ndo ra. ¹¹ Na tüva ni kuenda yi, vaji kùu yo ndian griegu a kùu yo ndian judú, na tüva kuenda a tà'nda ñii nuu ika yo, a töve ndia. Ta juuni na tüva na kuenda tuva kichi yo chika a yatin ni, ta tüva na kuenda tuva kùu yo musu a ndian chà'nda tiñu ndia. Va uvanuu Cristuni kùu ra iyo ga kuenda, vati rakan kùu ra kuxini, ta juuni iyo ra chi'in tandi'i ñivi ra ndia.

¹² Ya'a ga kùuni ma Ndioo nde'e ra ndo ta kãchin ra ndo ña na kuu ndo ma ñivi ra, ndian íi jà'a ra. Yakan va na sama chaa va'a ndo, ta

na kunda'vini ndo ta'an ndo. Ta na tindee ndo na, ta na koo tundeeni ra chi'in ndo, ta na koo taxiini ndo, ta na kundeeni ndo ndia. ¹³ Tuva kayuni ma inga ñivi nde'e na nuu ndo, iyo yi ña kundeeni ndo ta na jaka'nuni ndo ma kuati nuu ta'an ndo. In-dukuni ma takua jãka'nuni ma Racha'nu Jesuu ma kuati maa ndo niku, takan iyo yi ña janaa ndo ma kuati nuu ma ta'an ndo ndia. ¹⁴ Yakan va na kicha'a chaa ndiko ndo koo ndo, ti ma ña ndaa ga kùu ña na kuuni ndo nde'e ndo ta'an ndo, vati yakan kùu ma ña jà'a ña kuu ndo'iin va'a ndo chi'in ta'an ndo. ¹⁵ Ta na ku'va ndo ña na ka'nda Cristu tiñu nuu anima ndo, ikan na kuu koo vii ndo chi'in ma ta'an ndo. Vati cha'a' yakan kùu yi ña kãchin ma Ndioo ndo, ikan na kuu ndo'iin ndisaa ndyo'o ndian chinuni tu'un Jesuu, va koto na jãña ndo ña ku'va ndo ta'vindioo nuu ra.

¹⁶ Ma tu'un Jesuu na koo yi nani kivi ma tichi ma anima ndo. Ta chi'in kua'a' chini-tuni ña chà'a Ndioo nuu ndo, na jana'a ndo ta jando-mani ndo ma inga ñivi. Ta chi'in ndisaa kuii ma anima ndo, na kata ndo tanuu yaa kuenda Ndioo, takua kùu ma salmu, ma yaa íi, chi'in iin inga nuu yaa ña jãka'nu yi ma Ndioo, vati chà'a ra ma ñamani ra nuu ndo. ¹⁷ Ta tandi'i ma ña jà'a ndo chi'in ma ña kà'an ndo, na ja'a ndo yi chi'in ma sivi ta ndatu ma Racha'nu Jesuu. Ta na ku'va ndo ta'vindioo nuu Ndioo

Tatá yo cha'a' ma Racha'nu Jesuu.

Naja kua iyo yi ña ja'a ma ñivi Ndioo, ta naja kua iyo yi ña koo na chi'in ma ñivi na

¹⁸ Ndyo'o ñivi ña'a ña cha tãnda'a, na jachi'in ndo ta na tiñu'u ndo ndra kùu ii ndo, ti ña'a kùu ma ña iyo yi ña ja'a ndo cha'a' ña chìnuni ndo ma tu'un ma Racha'nu. ¹⁹ Ndyo'o ndra'ii, na kuuni va'a ndo nde'e ndo ma ñivi kùu ñasi'i ndo, ta na töve iyo yi ña koo nduva'a ndo chi'in vi.

²⁰ Ndyo'o ndiakwati chi'in ndian yoko, na jachi'in ndo ndisaa kuii ma ña kà'an ma tatá ndo chi'in ma ma'á ndo, vati takan chàta'ani ma Racha'nu Ndioo. ²¹ Ndyo'o ndra kùu tatá, na töve iyo yi ña jakayuni ndo ma ndiakwati se'e ndo, koto ya'a maxii kùuni na jà'a ndo.

²² Ndyo'o ndian kùu musu, na jachi'in ndo ndisaa ma tiñu ña tàva ndian chà'nda tiñu nuu ndo ma ñuñivi i'ya. Na ja'a ndo yi vaji nde'e na a töve, ikan na kindoo va'a ndo chi'in na. Vati iyo yi ña ja'a ndaa va'a ndo ma tiñu jà'a ndo, ti ndè'e Ndioo ma ña jà'a ndo, ta ya'a tiñu'u ndo ra. ²³ Tandii ma ña jà'a ndo, na ja'a va'a ndo yi chi'in ndisaa kuii ma tundeeni ndo. Na ja'a ndo yi ma takua kùuni ndo ña jà'a ndo ma tiñu nuu ma Racha'nu, ta na töve nuu ñivini. ²⁴ Vati cha chito va'a ndo ña ma ña ni ni'i ndo nda'a' ma Racha'nu kùu ma tundeeni ra. Vati ndyo'o, jà'a ndo tiñu nuu Cristu, ti ma ra chito'o

ndicha kuii kùu ra. ²⁵ Va ma ndian jà'a ña töve va'a, ni ni'i na ña töve va'a jà'a ra, ta ni jande'e ra tundo'o na cha'a' yi. Vati ma Racha'nu Ndioo, ni'iin ñivi töve ka'nu ga kùu iin na kua inga na, vati indukuni kùu ndisaa na kuenda ra.

4

¹ Ndyo'o ndian chà'nda tiñu nuu ndian kùu musu, na tava ndaa va'a ndo tiñu nuu na. Na kuku'uni va'a ndo, ti juuni kùu ndo musu ma Racha'nu chito'o yo, ra iyo andivi. Ta rakan juuni chà'nda ra tiñu nuu ndo ndia.

Na ka'an ndo chi'in Ndioo

² Na nani kivi kà'an ndo chi'in Ndioo, ta yati va'a koo ndo ora kà'an ndo chi'in ra ndia. Ta na ku'va ndo ta'vindioo nuu ra. ³ Na ka'an ndo chi'in Ndioo cha'a' ndi ndia, ikan na nuna ma Ndioo iti' ku'un ndi, ikan na kuu ku'un ndi nuu tùi ñivi ta katitu'un ndi nuu na ma tu'un cha'a' Cristu, ma tu'un indii xe'e chi'in Ndioo niku. Vati cha'a' ña kàtitu'in ma tu'un i'ya kùu yi ña indii vekaa vitin. ⁴ Ta na ka'an ndo chi'in Ndioo cha'i, ña na ja'a ra ñamani, ikan na kuu ka'an kachin va'i nuu na ma takua iyo yi ña ja'i yi. ⁵ Na koo va'a ndo ta vii kà'an ndo chi'in ma ndian töve chìnuni tu'un Jesuu. Ta na jana'a va'a ndo ma tu'un ra nuu na ma tiempu ña kùmani.

⁶ Ma tu'un ña ni natu'un ndo, nani ora iyo yi ña vii natu'un ndo yi chi'in na, ta ikan na kuu koto va'a ndo

ma naja kua nàka'an kachin ndo chi'in ma ta'ii'in na ma ora chikatu'un na nuu ndo.

Cha'a' nuu ndi'i nia tàchi Paulu tutu nuu ñivi iyo ñuu Colosa

⁷ Ma ra yani yo, ma ra nduva'a kuii kùunio nde'o, ra nàni Tíkiku, ma ra nduva'a va'a ña tindee ta jà'a ra tiñu nuu ma Racha'nu, indukuni chi'in ndi. Ta ni chaa ra katitu'un ra ma tu'un cha'i nuu ndo. ⁸ Yakan va tàchi ra nuu ndo, ikan na koto kachin ndo ma naja kua iyo ndi, ta takan kùu jandomani ra ndo. ⁹ Ta juuni chi'in ra, ni ku'un ra yani yo ra nàni Onésimu, iin ra ñuu ndo ña nduva'a kuii kùunio nde'o kùu ra. Ta juuni ra chinuni va'a tu'un Jesuu kùu ra. Yakan va ndrakan, ni katitu'un ndra ma nuu ndo ndisaa ma naja kua tà'an ndi ma nde've.

¹⁰ Ma ra nàni Aristarcu, ra kùu merui ma tichi vekaa i'ya, juuni tàchi ra iin tu'un ña kaña'a ra chi'in nuu ndo ndia. Ta takani ma ra nàni Marku, ra kùu se'e tacha'nu Bernabé ndia. Ndyo'o, cha ni'i ndo ma tu'un ña nda tiñu kùu ma ña jà'a ma racha'nu Marku ndia. Tuva kuà'an ra kuànde'e ra ndo ma nuu iyo ndo, na chaa va'a ra nuu ndo. ¹¹ Ta juuni Jesuu ra juuni nàni Justo, juuni tàchi ra ña kaña'a ra chi'in ndo ndia. Ndra'ya kùu ndra judíu ña jàtiñu chi'in cha'a' ma nuu chà'nda Ndioo tiñu. Ta tüvi inga ndra judíu ña tindee na yu'u takan. Ta ndra'ya kùu ma ndra nduva'a kuii ndaanj.

¹² Ma ra nàni Epaфра, ra jà'a tiñu kuenda Jesucristu. Tàchi ra iin tu'un ña kaña'a ra chi'in ndo ndia. Ta rakan ti iin ra ñuu ndo kùu ra ndia. Ta nani ora kà'an ra chi'in Ndioo cha'a' ndo, ikan na koo ndaa va'a ndo kuenda Ndioo, ta na ndaki'in iti' ndo chata ra chi'in ndisaa kuii tundeen ndo ma takua kùuni ra ña na ja'a ndo ndia. ¹³ Yu'u kùu ma ra chito ndaa va'a ña ma Epaфра, ya'a ga nàkanini ra cha'a' ndo chi'in cha'a' ma ndian iyo ma ñuu Laodicea chi'in cha'a' ma ndian iyo ñuu nàni Hierápolis. ¹⁴ Ma ra nàni Luka, ma ra kùu ndotor, ra nduva'a kuii kùunio nde'o, juuni tàchi ra ma tu'un ña kàña'a ra chi'in ndo ndia. Ta takani ma Dema ndia.

¹⁵ Na kaña'a ndo chi'in ma ñivi iyo ñuu Laodicea. Ta juuni na kaña'a ndo chi'in ma ña nàni Ninfa, chi'in ma ndian chìnuni kùti'vi ma ve'an ndia. ¹⁶ Ma ora na ya'a ndio ña jàkua'a ndo ma tu'un i'ya, na tachi ndo yi nuu ma veñu'u ña nda ma ñuu Laodicea, ikan na jakua'a ma ñivi chìnuni iyo ñuu ikan yi ndia. Ta ndyo'o, na jakua'a ndo ma tutu ña vàchi nuu ndo nda ma ñuu Laodicea ndia. ¹⁷ Na ka'an ndo te'en chi'in ma Arquipu: "Na janiniun ña ja'a va'un ma tiñu ña tātuu ma Racha'nu Jesuu ñun." Takan kati ndo chi'in ra, kùuni.

¹⁸ Yu'u ra nàni Paulu, tà ma tu'un i'ya chi'in nda'i chi'in ma letra mai ndia ña ni kaña'i chi'in ndo. Na kuku'uni ndo ña indij ma vekaa. Ndioo na ku'va ra ma

ñamani ra chata ndo. Takan
na kuu yi. Amén.

**Ma tutu nunuu
ña tãa racha'nu
Paulu kuenda
ñivi chìnuni
tu'un Jesuu ña
iyo ñuu
Tesalónica**

*Nuu kãña'a Paulu chi'in
ñivi chìnuni tu'un Jesuu iyo
ñuu Tesalónica*

¹ Yu'u Paulu chi'in Silvanu ta Timoteu, tãa ndi tutu i'ya kuenda ndisaa ndyo'o ndian chìnuni tu'un Jesuu iyo ma ñuu Tesalónica, vati ndyo'o kùu ndian iyo kuenda Tatá yo Ndioo chi'in Racha'nu Jesucristu. Ta ma Tatá yo Ndioo chi'in ma Racha'nu Jesucristu, na ja'a ra ña na koo vii ma anima ndo ta na ku'va ra ma ñamani ra nuu ndo ndia.

*Ma ñivi iyo ñuu
Tesalónica ya'a ga chìnuni
na tu'un Jesuu*

² Nani ora ña kà'an ndi chi'in Ndioo ra kùu Tatá yo, juuni chà'a ndi ta'vindioo nuu ra cha'a' ndo, ³ vati ora kà'an ndi chi'in ra, juuni chàku'uni ndi ti ya'a ga jà'a ndo tiñu kuenda ra cha'a' ña ya'a chìnuni ndo tu'un ra. Ta juuni chàku'uni ndi naja kua kùta'an ndo chi'in ra ña kùuni ndo nde'e ndo ñivi ta'an ndo, ta naja kua ya'a ga kùndeeni ndo ña nde'e ndo tundo'o, vati tõe jãña ndo ña ndatu ndo Racha'nu Jesucristu nda kati

chaa ora ña ni kichi ndiko ra. ⁴ Ndyo'o yanj ndian chìnuni, cha chito va'a ndi ti maa ma Ndioo kãchin ra ndo ña na kuu ndo ñivi ra, vati kùuni ra nde'e ra ndo. ⁵ Vati ora kãtitu'un ndi ma tu'un va'a cha'a' Jesucristu nuu ndo, tõe nĩ katitu'un ndi yi chi'in tu'un yu'uni ndi, vati juuni jãna'a ndi yi chi'in ndatu jà'a ma Tati Í Ndioo ndia. Ta juuni chito va'a ndi ti tu'un ndicha kùu yi, ta juuni cha nde'e ndo ma naja kua chīyo ndi chi'in ndo niku, vati maaaa tiñu va'a jã'a ndi kuenda ndo ma kivi ikan.

⁶ Ndicha kuii ña ndyo'o indukuni va'a iyo ndo, takua iyo ndi, ta indukuni iyo ndo takua iyo ma Racha'nu ndia, ti indukuni tãndikun ndo kuà'an ndo chi'in ndi ma iti' ra, ta jà'a ndo takua jà'a ra ndia. Ta juuni jãchi'in va'a ndo ma tu'un ra ora kãtitu'un ndi yi nuu ndo. Ta ma Tati Í Ndioo jà'a yi ña ya'a ga chīsii ndo ora kīcha'a ndo chìnuni ndo ma tu'un Jesuu ña jãna'a ndi nuu ndo, vaji nde'e ndo kua'a' tundo'o cha'a' ma tu'un ra. ⁷ Ta ma kua chīyo ndo ikan, jãna'a ndi'i yi, ta nde'e tandi'i ma ndian chìnuni iyo ñu'u' Macedonia ta ñu'u' Acaya ma takua va'a chīyo ndo. ⁸ Ta ndicha kuii ña chitakuati ma tu'un cha'a' Racha'nu Jesuu ta cha'a' naja kua chìnuni ndo tu'un Ndioo ninii ñuu iyo ma ñu'u' Macedonia ta ñu'u' Acaya, va juuni chitakuati yi ndava kua'a' inga tuku ñuu ndia. Yakan va tūva iyo yi ña kat-

itu'un ndiko ndi nuu nī'iin na, kua chinuni ndo tu'un ra, vati cha ch̄to va'a na naja kua k̄u yi. ⁹ Vati juuni maa ma ñivi ndisaa ñuu ikan k̄titu'un na nuu ndi naja kua tiñu'u ndo ndi ora ch̄'an ndi ch̄ande'e ndi ndo, ta naja kua j̄'a ndo ña nd̄akoo ndo ña j̄aka'nu ndo ma ndioo yutun ií, ta t̄andikun ndo ma iti' ndicha ta k̄icha'a ndo j̄aka'nu ndo Ndioo, vati uvanuu rakan k̄u ma Ndioo ndito ta ndaa. ¹⁰ Ta ma ñivi ñuu ikan juuni n̄atu'un na chi'in ndi ña ndicha kuí ña nd̄atu ndo ma kivi ña ni kichi ndiko Jesuu iti' andivi, vati rakan k̄u ra Se'e Ndioo, ra j̄anataku ndiko ra tañu ma ndian ndi. Ta juuni ma Jesuu ni jakakú ra yo nuu ma tundo'o ya'a ga xaan ña ni jande'e Ndioo ñivi tiá iti' nuu.

2

Ma tiñu j̄'a Paulu ma ñuu Tesalónica

¹ Ndyo'o yani, cha ch̄to va'a ndo ti ora kichi nde'e ndi ndo, tüvi nī janaa k̄'a ni ndi ma tiempu ndi chi'in ndo, vati kichi j̄'a ndi iin tiñu va'a kuenda ndo ndia. ² Ta juuni cha ch̄to va'a ndo naja kua k̄anduva'a ma ñivi ñuu Filipu ndi, ta naja kua j̄ande'e na tundo'o ndi antea ña ch̄aa ndi ñuu ndo. Va vaji takan j̄'a na chi'in ndi, va tüvi nī yu'vi ndi ku'un ndi ma ñuu ndo ña kukatitu'un ndi nuu ndo tu'un cha'a naja j̄akakú Jesuu yo, vati Ndioo t̄indee ra ndi, vaji k̄aketa ndian k̄uuni kuati nd̄e'e nuu

ndi. ³ Ta yüvi tu'un vata k̄u ma ña j̄ana'a ndi nuu ndo ti maaaa tu'un ndaa k̄u yi, ta ni tüvi ch̄anini ndi janda'viña'a ndi ndo ndia, ⁴ vati juuni maa ma Racha'nu Ndioo k̄undeeni ra nuu ndi. Yakan va ch̄a'a ra ma tiñu ikan nuu ndi ña na katitu'un ndi nuu ndo naja kua k̄u kakú ndo, ta takan k̄atitu'un ndi yi nuu ndo vitin. Ta chi'in ma tu'un k̄atitu'un ndi, tüvi n̄anduku ndi ja'a ndi ña na kuta'ani ma ñivi yi, ti kuenda Ndioo k̄'an ndi yi. Vati rakan k̄u ma ra ña k̄'in ku'va naja kua k̄a ma anima yo. ⁵ Ta cha ch̄to va'a ndo ti na tüvi j̄anda'viña'a ndi chi'in ma tu'un vii ña k̄'an ndi ta ni tüvi n̄anduku ndi naja kua jakanaa ndi xu'un' nuu ndo ndia. Ndioo ch̄to ña ndicha k̄u ma tu'un ña k̄'an ndi nuu ndo i'ya. ⁶ Vati taku ndyu'u tüvi n̄anduku ndi ña na jaka'nu nī'iin ñivi ndyu'u, ni ndyo'o ta ni ñivi inga tuku ñuu ndia. Vaji k̄u ndakan ndi nuu ndo ña na t̄indee ndo ndi chi'in ndisaa ma ña k̄umani nuu ndi, cha'a' ña ch̄a'a ma Racha'nu Cristu tiñu nuu ndi niku. Ta tüvi nī ja'a ndi yi takan, ⁷ vati ya'a vii j̄'a ndi chi'in ndo, ti ndyu'u k̄uuni ndi ndo takua k̄uuni iin ña'a k̄u ma'á ora k̄umian ndi-akuati se'an. ⁸ Takan k̄u ta ora k̄atitu'un ndi tu'un va'a Ndioo nuu ndo, va na yüvi yakani k̄u ma ña j̄'a ndi, vati ndava k̄u kuvi ndi cha'a' ndo cha'a' ña ya'a ga k̄uuni ndi nde'e ndi ndo. ⁹ Yakan va ndyo'o yani, cha

chìto va'a ndo naja kua ni'i jàtiñu ndi nduvi ta niñuu, ikan na ni'i ndi ña kachi ndi ora chíyo ndi chí'in ndo ma ora chākunuu ndi kàtitu'un ndio ndi ma tu'un Ndioo nuu ndo. Takan jà'a ndi, vati tüvi kùuni ndi kuu ndi iin ndian jàtañu nuu ni'iin ndo.

¹⁰ Ta ndyo'o cha chìto ndo ta chìto va'a Ndioo ndia, naja kua va'a ta ndaa ña jà'a ndi ora chíyo ndi chí'in ndisaa ndyo'o ndian chinuni tu'un Ndioo. Yakan va ni'iin ñivi na kuu tisokuati na ndi. ¹¹ Ta juuni cha chìto ndo ña naja kua jāndomani ndi ta'ii'iin ndo ta naja kua kīchi sii kùuni ndo ora tās'o' ndo ma tu'un kàtitu'un ndi nuu ndo. Vati jà'a ndi chí'in ndo takua jà'a iin ra kùu tatá chí'in se'e ra, ¹² vati endee jānini ndi ndo ña na ja'a ndo takua iyo yi ña ja'a ndo, ikan na koo va'a ndo kuenda Ndioo, ti rakan kùu ra ña kāchin ra ndo ña na koo ndo chí'in ra nuu ni nde'o naja kua ya'a ga ka'nu kùu ra ma nuu chà'nda ra tiñu.

¹³ Yakan va cha'a' ña'a kùu yi ña endee töve jāña ndi ña chà'a ndi ta'vindioo nuu ra cha'a' ndo, vati ndyo'o ora chīni ndo tu'un Ndioo ña kàtitu'un ndi nuu ndo, ma ora ikani jāchi'in ndo yi chí'in ndisaa anima ndo, vati cha chìto ndo ña yūvi tu'un yu'u ñivi kùu yi vati tu'un Ndioo kùu yi. Ta ndicha kuii ña ma tu'un Ndioo kùu ma ña jà'a ña koo ndo tiá vii nuu anima ndo, ikan na sii kuuni Ndioo ja'a ndo. ¹⁴ Ta ndisaa ndyo'o yani, ndian iyo ñuu Tesalónica,

indukuni tā'an ndo takua tā'an ma ñivi Ndioo, ndian chinuni tu'un Jesucristu ña iyo ñu'u' Judea. Vati ndyo'o indukuni nde'e ndo tundo'o jà'a ma ndian töve chinuni iyo ñuu ndo, takua nde'e ma ndian ñu'u' Judea tundo'o jà'a ma ndian judíu iyo juuni ma ñuu na ndia. ¹⁵ Takan kùu ta ma ndian judíu iyo juuni ma ñuu na, ndiakan kùu na ña chā'ni na Racha'nu Jesuu, ta juuni ndiakan kùu na ña chā'ni na ndra kà'an chí'in tu'un yu'u Ndioo chíyo taji'na ndia. Ta ikan jan jākunu na ndyu'u. Vati xaani na nde'e na ndisaa ñivi ta kànita'an na chí'in na ndia, va Ndioo töve chīsii ra nde'e ra ma ña jà'a na. ¹⁶ Tatu kùuni ndi ka'an ndi chí'in ma ñivi yūvi judíu naja kua kuu jakakú Ndioo na, ta tüvi chà'a na ña na katitu'un ndi yi nuu na. Ta cha'a' yakan kùu yi ña tiaga ndòkua'a ma kuati na. Ta vitin ma ndiakan nde'e na tundo'o, ti ya'a kàyuni ma Ndioo nde'e ra nuu na cha'a' ma ña töve va'a jà'a na.

Kàtitu'un Paulu ña chānini ra kunde'e ra ñivi iyo ñuu Tesalónica inga cha'a'

¹⁷ Ndyo'o yani, vaji takā'an nde'e ndiko ndi ndo nda ora kēsiiin ndi chí'in ndo, va endee ñù'uni ndi ndo, ta ndisaa tiempu chānini ndi kunde'e ndiko ndi ndo ma ñuu ndo inga cha'a'. ¹⁸ Va taku yu'u Paulu nduva'a kuii kua'a' cha'a' chānini kunde'i ndo ñuu ndo niku, va ma kui'na chāsian' ma iti' ndi, yakan va ni kuu ku'un ndi

kunde'e ndi ndo. ¹⁹ Va ndyu'u kùuni ndi ña na koto kachin ndo ña tandi'i ndyo'o ndian chìnuni kùu ma ndian já'a ña sii kùuni ndi, ta tayi kùuni ndi ti tiin va'a ndo ma tu'un kätitu'un ndi nuu ndo. Ta cha'a' yakan kùu yi ña ya'a chisii ndi ndätu ndi ora ni kichaa ndiko ma Racha'nu Jesucristu chito'o yo. ²⁰ Vati ndicha kuu ña cha'a' ndyo'o kùu yi ña ya'a ga chisii ndi ta tayi kùuni ndi.

3

¹ Takan kùu ta tava nī kundeeni ndi ña ya'a chänini ndi cha'a' ndo, yakan va ndyu'u kächin ndi ña va'a ga ña kindoo ma'iin nia ndi ma ñuu Atenas, ² ta tächi ndi ma ra yanio Timoteu nuu ndo, vati rakan jákuu tiñu nuu Ndioo indukuni takua kùu ndi, vati juuni kätitu'un ra naja kua jákakú Cristu yo ndia. Ta cha'a' yakan kùu yi ña tächi ndi ra, ikan na ku'va ra tundeeni ndo, ña na chinuni va'a ndo ma tu'un Ndioo, ³ ikan na jáña ni'iin ndo ma tundeeni Ndioo ña iyo chi'in ndo já'a ma tundo'o ndè'e ndo. Vati ndyo'o cha chito va'a ndo naja kua iyo yi ña nde'o tundo'o cha'a' ña chìnuni yo ma tu'un Cristu. ⁴ Vati ora chīyo ndi chi'in ndo juuni kätitu'un ndi nuu ndo ña ni nde'o tundo'o iti' nuu, ta ndicha kuu ña takan kùu yi, ti takan cha ndè'e ndo yi vitin. ⁵ Ta tava nī kundeeni gai tiá kivi ña chäninj cha'a'

ndo, yakan va tächi ma Timoteu nuu ndo, ikan na ku'va ra koto ndi tuva ndicha ña juuni chìnuni ga ndo tu'un Jesuu a tüva. Vati yu'u, ndasij niku ti tu janda'viña'a ma kui'na ndo ta ki'vi ndiko ndo já'a ndo ma ña kini inga cha'a'. Ta tu takan kùu yi, tüvi nda kuenda kùu ma tiñu já'a ndi chi'in ndo tuva takan.

⁶ Va tava vitin já kichaa ndiko Timoteu ña chānde'e ra ndo ma ñuu Tesalónica, ta kätitu'un ra nuu ndi naja kua chìnuni va'a ndo ma tu'un Jesuu, ta naja kùuni ndo nde'e ndo ta'an ndo, ta naja kua chàku'uni ndo ndi ta juuni naja kua ya'a iyoni ndo nde'e ndo ndi, takua iyoni ndi kunde'e ndi ndo ma nuu iyo ndo ndia, ⁷ yakan va cha'a' ndisaa ma tuxaan ini ña tà'an ndi i'ya vaji ndè'e ndi kua'a' tundo'o. Ta ndetiñu kùu yi kuenda ndi, va vitin chisii ndi ti chito ndi ña chìnuni va'a ndo ma tu'un Jesuu. ⁸ Yakan va vitin cha tüva nakani ndi cha'a' ndo vati cha chito ndi ña juuni iyo ndaaga ndo iti' ma Racha'nu. ⁹ Yakan va ora kà'an ndi chi'in Ndioo juuni ya'a chà'a ndi ta'vindioo nuu ra cha'a' ndo, ti cha'a' ndo kùu yi ña ya'aga sii kùuni ndi nuu ma Racha'nu Ndioo. ¹⁰ Vati nduvi ta niñuu ora kà'an ndi chi'in ra cha'a' ndo, chikan ndi ñamani nuu ra ña na ku'va ra ku'un ndi kunde'e ndi ndo nuu iyo ndo. Vati kùuni ndi katitu'un ndi nuu ndo ma tu'un ra ña kùmaniga koto ndo.

¹¹ Yakan va chikan ndi

nuu ma Racha'nu Ndioo ra kùu Tatá yo chi'in ma Racha'nu Jesuu, ña na tindee ra ndi, ikan na kuu ku'un ndi kunde'e ndiko ndi ndo inga cha'a'. ¹² Ta juuni na tindee ma Racha'nu ndo, ikan na kuuniga ndo nde'e ndo ma ndian chìnuni chi'in ma ndian töve chìnuni, takua kùuni ndi nde'e ndi ndo ndia. ¹³ Ta ma Racha'nu Ndioo ra kùu Tatá yo, na ku'va ra tundeeni ra nuu ndo, ikan na koo ga ma kuati ndo nuu ra, ta kuu ndo ñivi va'a ta íi kuenda ra ora ni kichi ndiko ma Racha'nu Se'e ra Jesucristu, chi'in tandi'i ndian íi ña ni kichaa chi'in ra.

4

Racha'nu Ndioo ya'a chisii ra

¹ Yakan va vitin ndyo'o yani jàninini ndi ndo ta chikan ndi cha'a' ña kùu ndo ndian kuenda ma Racha'nu Jesuu ma kua jàna'a ndi nuu ndo niku, ña na koo ndo ma takua kùuni ra, ikan na sii kuuni ra cha'a' ndo. Chìto ndi ña takan ìyo ndo vitin, va jàninini ndi ndo ña na ja'a ndo yi tiá kua'a'.

² Vati ndisaa ndo cha chìto va'a ndo ma tu'un kàtitu'un ndi nuu ndo chi'in ndatu ña chā'a Racha'nu Jesuu nuu ndi, ³ vati ma Racha'nu Ndioo kùuni ra ña na kuu ndo ndian íi kuenda ra, ta töve kùuni ra ña k'ivi ndo chi'in ña'a yüvi ñasi'i ndo. ⁴ Ta na koto va'a ndo naja kua koo vii ta'ii'iin ndo chi'in ñasi'i ndo ta iñu'u koo ndo chi'in vi, ⁵ ta tüvi

jà'a ndo ma ña chà'tani ma kuñu ndo takua jà'a ma ñivi ña töve nàkoto Ndioo. ⁶ Ta juuni tüvi jànda'viña'a ndo ma meru ndo ta k'ivi ndo chi'in ñasi'i ndra, vati ma Racha'nu Ndioo nduva'a kuii jànde'e ra tundo'o ma ndian jà'a takan, takua cha kàtitu'un ndi nuu ndo niku. ⁷ Vati Ndioo kàchin ra yo ña na kuu yo ñivi íi kuenda ra, ta yüvi ndian jà'a kuati. ⁸ Yakan va nda ndian ni kuuni ña töve jàchi'in na ma tu'un i'ya, ìyo yi na koto na ña yüvi tu'un ñivini kùu yi, vati tu'un Ndioo ra chà'a ma Tati Íi ra nuu yo ña na koo yi chi'in yo kùu yi.

⁹ Takan kuu yakan va tüva chiniñu'u ndo ña tàa ndi nuu ndo naja kua koo ndo chi'in ma ñivi ta'an ndo, vati maa ma Ndioo kùu ra ña cha jàna'a ra nuu ndo naja kua ìyo yi ña kuuni ndo nde'e ndo ta'ii'iin ta'an ndo, ¹⁰ ti ndicha kuii ña takan jà'a ndo chi'in ma ñivi ta'an yo ña ìyo ninii ka'nu ñu'u' Macedonia vitin. Va vitin ndyu'u jàninini ndi ndo, ndyo'o yani, ña na kuuniga ndo nde'e ndo ma ndian ta'an ndo tiaga kua'a'.

¹¹ Yakan va na nanduku ndo kua kuu koo va'a ndo, ta ja'a ndo ma tiñu maa ndo. Ta na jatiñu ndo chi'in nda'a' ndo takua cha kàtitu'un ndi ña ìyo yi ña ja'a ndo. ¹² Takan ìyo yi ña ja'a ndo, ikan na tiñu'u ma ñivi töve chìnuni tu'un Ndioo ndo, ikan na tüvi kùmani nì'iin nakuyi nuu ndo ndia.

Jesuu ni kichi ndiko ra

inga cha'a'

¹³ Ndyo'o ndra yani, kùuni ndi ña na koto ndo naja kua iyo ña ta'an chi'in ma ndian ndií ña chìnuni tu'un Jesuu, vati tüvi kùuni ndi ña na nda'vi kuuni ndo takua nda'vi kùuni ma ndian tüvi chìto tu ni koo va'a na chi'in Ndioo iti' nuu. ¹⁴ Vati takua cha chìto va'a yo ña Jesuu chí'í ra ta nātaku ndiko ra, juuni takan iyo yi ña koto kachin yo ña ma Racha'nu Ndioo ni janataku ndiko ra tandi'i yo ndian ni kuvi ña chìnuni tu'un Jesuu ndia.

¹⁵ Takan kūu yakan va kàtitu'un ndi takan nuu ndo takua jàna'a Racha'nu Jesuu ora kichi ra. Ta ndisaa nda yo iyo nditoga nda ma ora ni kichi ndiko ma Racha'nu, ji'na ma ndian ndií kùu ma ndian ni ndaa nuu sukun chi'in ra kua maa yo. ¹⁶ Ora ni nuu ma Racha'nu Jesuu iti' andivi juuni ni kunio iin tati ña kànachaa ni'i va'a, ta ni ka'an ma tati ka'nuga ña jà'a tiñu nuu Ndioo, ta juuni ni kunio ma tati ma yutun tivi ma Ndioo. Tajan ma ndian chí'í ña chìnuni tu'un Jesuu, ji'na kuii ga ndiakan kùu ma ndian ni nataku. ¹⁷ Ta ikan jan, yo ndian kīndoo ndito ma ñuñivi i'ya ni ndaa yo ta ku'un ndito yo nuu ka'iin ma ndian cha nātaku ma tichi viko ma nuu sukun, ta ndakan ni ndikita'an yo chi'in ma Racha'nu ma nuu tati. Ta takan ni ni'o nuu koo yo endeeni chí'in ra. ¹⁸ Yakan va na jandomani ta'ii'iin ndo ta'an ndo chí'in

ma tu'un i'ya.

5

¹ Ndyo'o yani, va cha'a' ma kuiya a ma ora ni kuu yakan, tüvi chìnini'u ndo ña na taa ndi naja ni kuu yi. ² Vati cha chìto va'a ndo ti tüvi chìto yo nda kivi ta nda ora ni kichi ma Racha'nu ti jana'inio ora ni kichaa ra. Ta ndicha ña takan kùu yi chí'in ma ndra su'u ndia, vati ndrakan kì'vi ndra ta su'u ndra iin ve'e ma ora jàna'ini na ka'iin na. ³ Vati iyo ma ñivi ni ka'an ña na koo va'a yo vati cha yā'a ma nuu ni nde'o tundo'o. Va tüvi chìto na ña ma kivi ikan ni koyo ma tundo'o ikan chata na ora jàna'ini na takua jàna'ini ma ñivi ña'a ora chà'nda yi tichi vi ña ni kàku se'e vi. Yakan va ma ora ikan, tüva ni ni'i na naja kua kuu kakú na. ⁴ Va taku ndyo'o yani ña tüvi jà'a ndo kuati takua jà'a ma ndian töve nākoto Ndioo, ti iyo tu'va ndo ma ora ni kichaa ma Racha'nu. Yakan va ora ni kichaa ma Racha'nu tüvi jàna'ini ndo takua jàna'ini ñivi ora kì'vi ma ndra su'u ve'e na. ⁵ Yakan va ndisaa yo ndian kùu ñivi Ndioo, cha jàndakuu Ndioo yo ña na kuu yo ndian va'a ña chàkunuu ora ndichin, ta tüvi kùu yo takua kùu ma ndian jà'a kuati chàkunuu ora chanikuaa. ⁶ Yakan va töve iyo yi ña kuu yo takua kùu ma ndian töve chìnuni tu'un Ndioo ña tüvi chà'a na kuenda ma ña kùuni ra, va iyo yi ña koo tu'va yo ta kuàndi' iyo. ⁷ Ta ndian kixi,

kixi na ora naa, ta ndian ch'i ndixi, juuni chini na ora naa ndia. ⁸ Yakan va taku maa yo ña kuu yo ñivi Ndioo, chakunuu yo ora ndichini, vati iyo yi ña koo tu'va yo ta kumio yo, takua ja'a ma ndra jandaru ña chaku'un ndra iin kamixa ña kuva'a chi'in kaa kuenda ña kumi ndra ndra. Yakan va takan iyo yi ña ja'a yo kuenda yo chi'in ma ña chinunio tu'un Ndioo, ta chi'in ña kùnunio nde'o inga ñivi. Ta juuni iyo yi ña kuu va'a yo ma Racha'nu Jesuu, ikan na kuu ni'o ña jakakú ra yo ora janaa ra ma ñuñivi, takua ja'a ma jandaru ña chakoso ndra iin tuxini kaa kuenda ña jakakú yi ndra. ⁹ Vati ma Ndioo tüvi ni cha'a' ra ña na nde'o tundo'o, ti kùnuni ra jakakú ra yo nuu ma tundo'o cha'a' ma Racha'nu Jesucristu. ¹⁰ Vati ma Racha'nu Jesucristu chi'i ra cha'a' yo. Yakan va indukuni kuu yi tu kuvio a koo ndito yo, vati ni koo ndito yo chi'in ra endeeni. ¹¹ Yakan va na jandomani ndo ta'an ndo, ta na ku'va ndo tundeeni na takua cha kicha'a ndo ja'a ndo yi vitin.

Paulu jakuninaa ra ma ndian chinuni tu'un Ndioo

¹² Ndyo'o yani janini ndi ndo ña tiñu'u ndo ma ndra jana'a tu'un Ndioo ña iyo tañu ndo, ti Ndioo kachin ndra ña na jana'a ndra nuu ndo ta kumi ndra iti' kuà'an ndo. ¹³ Yakan va iyo yi ña tiñu'u ndo ndra ta kuuni ndo nde'e ndo ndra cha'a' ma tiñu ja'a ndra. Ta juuni

takan iyo yi ña koo va'a ndo chi'in ta'an ndo ndia. ¹⁴ Takan kuu ta juuni kùnuni ndi ña na ja'a tuku ndo inga tiñu ndia. Na jakuninaa ndo ma ndian suchan ña tüvi kùnuni jatiñu. Ta na ku'va ndo tundeeni ma ndian töve sii kuuni chi'in ma ña chinuni na ndia. Ta juuni na tindee ndo ma ndian kumani chinuni va'a, ta iyo yi ña kunda'vini ndo ndisaa ma ñivi. ¹⁵ Ta na ja'a ndo kuenda nuu ndo tuva iyo iin ñivi ña xaani nde'e ndo, koto ja'a ndo chi'in na takan ndia. Vati na nanduku ndo ja'a ndo ma ña va'a chi'in ta'an ndo, ta chi'in tandi'i ñivi iyo ñuñivi ndia.

¹⁶ Yakan va na sii kuuni ndo tandi'i kivi. ¹⁷ Ta koto jaña ndo ña ka'an ndo chi'in Ndioo. ¹⁸ Ta na ku'va ndo ta'vindioo nuu ra cha'a' ndisaa ma ña ta'an ndo, vati yakan kuu ma ña kùnuni ra ña na ja'a ndyo'o ndian chinuni tu'un Jesucristu.

¹⁹ Na ku'va ndo ña na ja'a ma Tati Ií Ndioo ma ña kùnuni ra tichi anima ndo. ²⁰ Ta juuni koto kuātu'un ndo ma tu'un jana'a ma ndra ka'an chi'in tu'un yu'u Ndioo. ²¹ Ta na ki'in ndo kuenda ma ña jana'a ndra, nde'o tu ndicha a ña va'a kuu yi a töve. Ta ikan jan kachin ndio ndo ma ña va'a ja'a ndo. ²² Ta juuni na jaña ndo ña ja'a ndo tandi'i nuu ña kini ndia.

²³ Ta juuni ma Ndioo, ra ja'a ña na koo va'a ndo, na ja'í va'a ra ndo ta ja'a ra ña na koo va'a ma anima ndo chi'in ndisaa ma kuñu

ndo chí'in ma chinituni ndo ndia, ikan tüvi nata'an ra ndo chí'in kuati ndo ora ni kichaa ndiko ma Racha'nu Jesucristu, ra kùu chito'o yo. ²⁴ Vati ma Racha'nu ña kāchin yo kùu iin ra ndicha ti jāchinu ra ña kà'an ra.

Ma tu'un nuu ndi'inia ña kà'an Paulu nuu na

²⁵ Ndyo'o yani, na naka'an ndo Ndioo cha'a' ndi, ikan na tindee ra ndi ndia.

²⁶ Ta kunumindaa ta'an ndo ma ndian ta'an yo ña chìnuni tu'un Ndioo ora kaña'a ndo chí'in na.

²⁷ Ta juuni katitu'in nuu ndo kuenda ma Racha'nu chito'o yo ña iyo yi ña jakua'a ndi'i ndo ma tutu i'ya nuu ma ndra yanio, ta ñivi ta'an yo ña chinuni tu'un ra.

²⁸ Ta maa ma Racha'nu Jesucristu, na ja'ii ra ndo. Ta takan na kuu yi. Amén.

Tutu uvi ña tã racha'nu Paulu kuenda ñivi chìnuni iyo ñuu Tesalónica

*Paulu tãa ra tutu i'ya
kuenda ñivi chìnuni tu'un Je-
suu ña iyo ñuu Tesalónica*

¹ Yu'u Paulu chi'in Silvanu ta Timoteu, tãa ndi tutu i'ya kuenda ndisaa ndyo'o ndian chìnuni tu'un Jesuu ndian iyo ma ñuu Tesalónica, vati ndyo'o kùu ndian iyo kuenda Tatá yo Ndioo chi'in Racha'nu Jesucristu. ² Ta ma Racha'nu Ndioo Tatá yo chi'in Racha'nu Jesucristu, na koso ra ñamani ra nuu ndo, ta na ku'va ra ña na koo vii ndo chi'in ma anima ndo kuenda ra.

*Paulu, kàtitu'un ra naja
kua ni ja'a Ndioo chi'in ndian
tüvi chìnuni ora ni kichi
ndiko Cristu*

³ Ndyo'o yani, nani kivi ora kà'an ndi chi'in Ndioo, iyo yi ña ku'va ndi ta'vindioo nuu ra cha'a' ndo, ma kua va'a ña iyo yi ña ja'a ndi, ti chà'a ndi kuenda ña nani kivi chìnuni ndo tiaga ma tu'un Cristu, ta kùnuniga ndo nde'e ndo ma ndian ta'an ndo ndia. ⁴ Vati taku maa ndi ora kà'an ndi cha'a' ndo nuu ma inga ñivi chìnuni tu'un Ndioo ndian iyo nani ñuu, ya'aga sii kùuni ndi ora kà'an ndi yi nuu na, ti chito ndi naja kua jàndeeni ndo ma tundo'o ndè'e ndo

ta naja kua chìnuni va'a ndo tu'un Ndioo vaji ya'aga ndè'e ndo tuxaan ini. ⁵ Ta ndisaa ña'a kùu ña ndaa ña jàna'a Ndioo nuu ndo, vati ndè'e ra ña kùu ndo ñivi cha iyo tu'va ña cha kùu ki'vi ndo nuu chà'nda ra tiñu, ti cha'a' ña chìnuni ndo ma tu'un ra kùu yi ña ndè'e ndo tundo'o vitin.

⁶ Yakan va va'ani jà'a Ndioo ña jànde'e ra tundo'o ma ndian jànde'e tundo'o ndo. ⁷ Ta ndisaa ndyo'o ndian ndè'e tundo'o ta chìnuni, ni ku'va Ndioo ña nindee ndo, indukuni takan ni ja'a ra yi kuenda ndi ndia. Ta ndisaa ña'a ni kuu yi ora ni kichi ndiko ma Racha'nu Jesuu iti' andivi chi'in kua'a' ndatu ra, ta juuni takan ni kichi ma tati va'a ña jà'a tiñu nuu Ndioo chi'in ra ndia. ⁸ Vati ni kichi ra chi'in na tañu ñu'ú ndàkoo nditi, ta ni jande'e ra tundo'o nuu ma ndian töve nàkoto Ndioo, vati töve jàchi'in na ma tu'un va'a ña kàtitu'un yo cha'a' Racha'nu Jesuu, ra kùu chito'o yo. ⁹ Ta ndisaa ndiakan ndian tüvi chìnuni, ni janaa Ndioo na, ti ni ti'i ra na nuu ni nde'e na tundo'o ndisaa tiempu, ta ikan jan ni jachika ndio ra na nuu iyo ma Racha'nu Jesucristu, ra ya'aga tacha ta iyo ndatu nuu. ¹⁰ Ta takan ni kuu ma ora ni kichi ra, vati ma ñivi ra indukuni ni jaka'nu na ra chi'in ndo, ti ndisaa ndo ya'aga sii ni kuuni ndo ma ora ikan. Takan ni ja'a ndo, vati chìnuni ndo ma tu'un Ndioo ña kàtitu'un ndi nuu ndo.

¹¹ Yakan va nani ora ña kà'an ndi chi'in Ndioo juuni kà'an ndi cha'a' ndo ndia. Ta chikan ndi nuu ra ña na jandakuu ra ndo ñivi iñu'u ti maa ndo kùu ñivi ña kâchin ra. Ta na jachinu ra chi'in ma ndatu ra ndisaa ña va'a ña kùuni ndo ja'a ndo, chi'in ndisaa ma tiñu ja'a ndo cha'a' ña chìnuni ndo ma tu'un ra. ¹² Ta takan kà'an ndi chi'in Ndioo cha'a' ndo, vati ikan na kuu ndo ndian jàka'nu ma sivi Racha'nu Jesucristu. Ta na kuu ndo ñivi iñu'u ja'a ra ndia, cha'a' ña nì'i ndo ma ñamani ma Racha'nu Ndioo chi'in Racha'nu Jesucristu.

2

Ora ni kichi ndiko Jesuu iyo ndian tüvi ni ja'a ña va'a

¹ Ta vitin ndyo'o yani ma ora ni kichi ndiko ma Racha'nu Jesucristu ra kùu chito'o yo, ni kuti'vi yo chi'in ra, ta cha'a' yakan kùu yi ña jànini ndi ndo, ² ña koto sâma ndo ma kua chànini ndo, ti ni keta ndian ni janda'viña'a ma ñivi, ta ni ka'an na ti kùu na ndian kà'an chi'in tu'un yu'u Ndioo. Ta juuni ni jana'a na iin tu'un, ta ni jakua'a na ña tãa na nuu tutu ña kâti yi ti cha kichaa ndiko ma Racha'nu Jesuu. Ta ni kati na ti tutu tâchi ndi kùu yi, vaji töve ña ndicha kùu yi. ³ Yakan va koto kü'va ndo ña na janda'viña'a na ndo, vati antea ña na keta ma kivi ikan, ji'na ni keta kua'a' ñivi ña jãña na iti' Ndioo. Ta tañu na ni keta

iin ra'ii ña iyo kua'a' kuati. Ta rakan ti ni janaa Ndioo ra iti' nuu. ⁴ Ta ikan jan ni kanita'an ndio ra chi'in Ndioo a ña ií ña ndiso sivi Ndioo ña jàka'nu ma ñivi, ta ndava ni chaa ra ña ni ki'vi ra ta kunandi ra tichi veñu'u ka'nu ma Ndioo, kuenda ña na ka'nda ra tiñu. Ta ikan ni kati ra ña Ndioo ndicha kùu ra, vaji töve ndicha kùu yi.

⁵ ¿A tüvi chàku'uni ndo ña cha kâtitu'in ma tu'un i'ya nuu ndo ora juuni iyogai chi'in ndo niku? ⁶ Ta vitin ndyo'o cha chito va'a ndo niyi kùu yi ña ni jandokuee ma ra kini ikan, koto ja'a ra kichaa ra numini. ⁷ Vati cha iyo tu'va ma ña iyo xe'e tichi chinituni ma ra kini kuenda ña na kichi ra, va vitin iyo ma ña châsi ña na kichaa ra. Ta ma ña jândokuee yi ra vitin, takan endeeni ni ja'a yi nda kati chaa ora ña na tava Ndioo yi tañu ma tiñu ja'a yi. ⁸ Ta ma ora ni kichi ndio ma ra kini ikan, tajan ni ka'ni ndio ma Racha'nu Jesuu ra chi'in tati yu'uni ra ta chi'in ña tacha ra ma ora ikan. Takan ni ta'an ma ra kini ikan ja'a ma Racha'nu ora ni kichi ra. ⁹ Ta ma kui'na kuán' ña ni tindeán' ma ra kini ña ni kichi kuenda ña na ja'a ra yi. Ta ni kichi ra chi'in kua'a' ndatu ka'nu ra ta seña ña ni janda'viña'a ra ma ñivi. ¹⁰ Ta takan kùu yi ña ni ja'a ma ra kini ikan tandi'i nuu ma ña kini chito ra kuenda ña na janda'viña'a ra ma ndian kuà'an iti' kini nuu ni kuvi na. Yakan ni ta'an na cha'a' ña tüvi ni jachi'in

na iti' Ndioo, ta nī kuuni na nde'e ma ña ndaa kuenda ña na kuu kakú na. ¹¹ Ta cha'a' yakan kùu yi ña juuni maa ma Ndioo tãchi ra iin ndatu kini ña na janda'viña'a yi na, ikan na chinuni na ma tu'un vata ña jàna'a yi nuu na. ¹² Yakan va ndisaa ndiakan ni tisokuati Ndioo na ña na kuvì na cha'a' ña tõe nī kuuni na jachi'in na ma tu'un ndicha, ti java ma ña tõe va'a kùu ma ña chàta'ani na ja'a na.

Ndioo kàchin ra ndian ni jakakú ra

¹³ Yakan va ndyo'o yani ndian kùuni ma Racha'nu nde'e ra, nani kivi ora kà'an ndi chi'in Ndioo iyo yi ña ka'an ndi cha'a' ndo nuu ra, cha'a' ña maa ra kùu ma ra kàchin ndo antea ña jätuvi ra ma ñuñivi kuenda ña na kakú ndo cha'a' ña kũ'íí ndo jà'a ma Tati Lí ra, ta cha'a' ña chìnuni ndo ma tu'un va'a ra. ¹⁴ Vati cha'a' ña jãchi'in ndo ma tu'un va'a Ndioo ña kätitu'un ndi, yakan va ma Ndioo kàchin ra ndo, ikan na kuu ni'i ndo koo ndo chi'in ma Racha'nu yo Jesucristu nuu ya'a ka'nu ta tacha ra. ¹⁵ Yakan va ndyo'o yani, na koo va'a ndo ta koto jãña ndo tandi'i tu'un ña jãna'a ndi nuu ndo, ta juuni na ja'a ndo tandi'i ma tu'un ña jãna'a ndi ta tãa ndi nuu ma tutu kuenda ndo ndia. ¹⁶ Ta juuni maa ma Racha'nu yo Jesucristu chi'in Ndioo Tatá yo, ra ya'a kùuni nde'e yo, cha chã'a ra tundeeni ra endeeni nuu yo. Ta juuni vitin ndátu yo ma ña va'a ni kichi

iti' nuu cha'a' ma ñamani ña chã'a ra nuu yo. ¹⁷ Ta cha'a' ndisaa ña'a, na koo tundeeni ra chi'in anima ndo, ikan na tõe sama ndo ña ja'a ndo ta ka'an ndo ma ña va'a ndisaa tiempu.

3

Nuu chikan Paulu ña na naka'an na Ndioo cha'a' ra

¹ Ndyo'o yani, cha'a' nuu ndi'inia chikan ndi nuu ndo ña na ka'an ndo chi'in Ndioo cha'a' ndi, ikan na kuita kuati ma tu'un cha'a' Jesuu ña kätitu'un ndi ninii ma ñu'u' ñuñivi, ta na jachi'in na ta na tiñu'u na yi, takua jà'a maa ndo ndia. ² Ta juuni na ka'an ndo chi'in ra, ikan na jakakú ra ndi ora chàkunuu ndi nuu iyo ndian ya'a kini xini, vati yüvi ndisaa na chìnuni tu'un Cristu. ³ Vati ma Racha'nu Jesuu iin ra ndaa kùu ra ti jàchinu ra ma ña kà'an ra, ta chà'a ra tundeeni ra kuenda ndo ta kùmi ra ndo, koto ki'vi ndo ma iti' kui'na. ⁴ Ta iyo tundeeni ma Racha'nu chi'in ndi, ta cha'a' yakan kùu yi ña chito ndi ti jà'a ndo ma kua kätitu'un ndi nuu ndo, ta juuni chito ndi ti takan ni ja'a ndo tiá iti' nuu ndia. ⁵ Ta na tindee ma Racha'nu ndo ña na kuuni ga ndo nde'e ndo ma ndian ta'an ndo, takua kùuni ra nde'e ra ndo, ta ora ndè'e ndo tundo'o, na jan-deeni ndo takua jãndeeni ma Racha'nu Cristu.

Ìyo yi ña jatiñu ndo

⁶ Ndyo'o yani, kätitu'un ndi nuu ndo chi'in ndatu

Racha'nu Jesucristu ña na jachiyo ndo ndo xiin ma ndra yanio ña suchan, ña tüvi kùuni ndra jàtiñu ndra. Ta ndrakan juuni töve jàchi'in ndra ma kua jàna'a ndi ña ìyo yi ña ja'a yo. ⁷ Ti takua maa ndo cha chito ndo ma kua jà'a ndi, ta takan ìyo yi ña ja'a ndo. Vati ora chīyo ndi chi'in ndo, tüvi nī chiyo suchan maani ndi, ti jàtiñu ndi. ⁸ Ta juuni jāta ndi ma ña chāchi ndi nuu ndo, ti tüvi kùuni ndi kuu ndi ndian jàtañu nuu ndo. Yakan va nduva'a kuii ni'i jàtiñu ndi nduvi ta niñuu ma ora ikan. ⁹ Ma ña ndaa ti ìyo yi ña jakachi ndo ndi niku, va ndyu'u nī kuuni ndi ndakan ndi yi nuu ndo. Vati kùuni ndi jatiñu ndi, ikan na nde'e ndo takua jà'a ndi, takua ikan ìyo yi ña ja'a ndo ndia. ¹⁰ Ta ora chīyo ndi chi'in ndo, te'en kātitu'un kachin ndi nuu ndo: Ma ndian yanio ña tüvi kùuni jatiñu, ta na tüvi ìyo yi ña ku'va ndo ña kachi na. ¹¹ Ta chīto ndi ña ìyo ndian yanio tañu ndo ña tüvi kùuni jatiñu, ta ni tüvi nànduku na ma tiñu jà'a na vaji ìyo yi. ¹² Yakan va chi'in sivi Racha'nu Jesucristu, kà'an ndi cha'a' ndisaa ndiakan, na kicha'a na jatiñu na, ikan na koo vii na. Vati takan ìyo yi ña ja'a na, ta kuu ni'i na ña kachi na.

¹³ Va ndyo'o yani koto tisoni ndo ña jà'a ndo ma ña va'a. ¹⁴ Ta tu ìyo ndian ta'an yo ña tüvi jàchi'in ña kà'an ma tutu i'ya, na tī'iga ndo

kuenda na. Ta na jachiyo ndo ndo xiin na, ikan na koo tukanuu nuu na. ¹⁵ Va koto kùxaani ndo nde'e ndo nuu na, vati na kundayu'u ndo na ta jakuninaa ndo na, taku iin yani ndo.

Ma tu'un nuu ndi'inia ña kà'an Paulu nuu na

¹⁶ Ta maa ma Racha'nu kùu ra ña chà'a ña koo vii ñivi. Ta ma Racha'nu na ku'va ra ña na koo vii ndo chi'in ta'an ndo ndisaa tiempuni. Ta na koo ma Racha'nu chi'in ndisaa ndo.

¹⁷ Yu'u Paulu, tòi letra i'ya chi'in nda'i, ikan na koto ndo ti mai kùu ma ra tàchi yi nuu ndo. Vati mai takan tòi ma nuu ndi'inia nuu tandi'i ma tu'un jà'i. ¹⁸ Ta ma Racha'nu chito'o yo Jesucristu na ku'va ra ma ñamani ra nuu ndo. Ta takan na kuu yi. Amén.

Tutu nunuu ña tāa racha'nu Paulu kuenda Timoteu

*Paulu, tāa ra tutu i'ya
kuenda Timoteu*

¹ Yu'u, Paulu, tòi tutu i'ya kuendaun, yo'o Timoteu, ti ma Ndioo tāchi ra yu'u ña kùì iin ra tatun Racha'nu Jesucristu, ta na jakui tiñu kà'an ra, vati Ndioo kùu ma ra jàkákú yo, ta Jesucristu kùu ma ra ndàtu yo vitin. ² Ndicha kuii ña kùun takua kùu iin rase'i, cha'a' ña indukuni chìnuni va'a yo ma tu'un Jesucristu. Ta vitin kùuni ña ma Racha'nu Ndioo Tatá yo chi'in ma Racha'nu Jesucristu chito'o yo, na ku'va ra ñamani ra nuun, ta na kunda'vini ra ñun, ta na ja'a ra ña na vii koun chi'in animaun.

*Paulu, kàtitu'un ra nuu
Timoteu ña koto jächì'in ra
tu'un vata*

³ Ma kua cha jānini ñun ora kēi kuà'in ma ñu'u' Macedonia ña na kindoun ma ñuu Efesu, ta na ka'un nuu ma ndian jàna'a tu'un vata, ña na jā'a ga na yi. ⁴ Ta juuni na ka'un nuu na ña na vā'a natu'un na ma tu'un ña töve induku kàa yi takua ña jàna'a Ndioo, ta juuni na ka'un ña na jā'a na kuenda naja kua tā'an ma ndian chīyo tatiempu ndia. Vati ndisaa yakan jā'a ña endee kànita'an yu'u na, ti

tüvi tìndee yi ña na chìnuni na ma tu'un kà'an Ndioo, takua kùuni ra ña koo yo. ⁵ Ta ma ña kùuni ña na kutunini ma ñivi kùu ma ña na kùunio nde'o ta'an yo chi'in ma ña vii vāchi tichi anima yo, ta na koo va'a yo chi'in ma chinituni yo, ta na chinuni yo tu'un ra chi'in ndisaa anima yo. ⁶ Vati iyo ndian cha kēsiin iti' i'ya, ta vitin kicha'a natu'un na tu'un ña tüvi nda kuenda. ⁷ Ndiakan kùuni na ka'an kachin na ma tu'un ley Ndioo nuu ma ñivi, kàti na, vaji ni juuni ña jàna'a juuni maa na, na tüvi kùtunini va'a na, niyi kùuni yi ka'an yi vaji kà'an na ña tu'un ndicha kùu yi.

⁸ Vati ndisaa yo cha chito va'a yo ti iin ley va'a kùu ma ley Ndioo, tuva chàtiñu yo yi takua kùuni ra. ⁹ Yakan va iyo yi ña koto yo ti nī'iin ley tüvi iyo yi kuenda ma ndian va'a. Ti ma ley kùu yi kuenda ma ndian kini, ta ma ndian jà'a kuati, ta kuenda ndian tüvi jächì'in ña kà'an yi. Ta juuni kuenda ma ndian tüvi iñu'u chi'in Ndioo, ta ma ndian chàtu'un ra, ta kuenda ma ndian kini xini ta jà'a kuati. Ta ma ley juuni kùu yi kuenda ndian chà'ni tatá chi'in ma'á, ta nda ndian chà'ni inga tuku ñivi ndia. ¹⁰ Ta juuni tāchi ra yi kuenda ndra kì'vi chi'in ñivi ña'a yüvi ñasi'i ndra, ta ña'a kì'vi chi'in inga ndra'ii, ta kuenda ndra si'i ndia. Tāchi ra yi kuenda ma ndian kà'an tu'un vata, ta ndian chà'a iin tu'un vaji

töve jàchinu na yi, chi'in ndian tiin xe'e ñivi ta xiko na na inga chiyo. Yakan va ma ña kùuni ma ley ka'an yi, kùu yi kuenda ndian jà'a ña kini ña töve induku kùu yi takua jàna'a Ndioo ña jà'a na. ¹¹ Vati ma Racha'nu Ndioo, ra ya'a ga ii, kùu ma ra tachi yu'u, ña na katitu'in tu'un ka'nu i'ya nuu kua'a' ñivi.

Chà'a Paulu ta'vindioo nuu ma Racha'nu Jesuu cha'a' ña kùnda'vini ra ra

¹² Yu'u Paulu, chà'i ta'vindioo nuu ma Racha'nu chito'o yo Jesucristu, ti chà'a ra ñandei takua nde'e ra ña iyo tundeeni ra chi'in. Yakan va chā'a ra tiñu nui ña na jatiñui kuenda ra, ¹³ vaji chātu'in ra ta kā'an ti'inj chata ra niku. Vati jātakue'i ma ndian chìnuni tu'un ra ta kânduva'i ra. Va Ndioo kùnda'vini ra yu'u, vaji takan jā'i, ti tüvi chitoi nayi jà'i ma ora ikan niku, vati takā'an chinunij ma tu'un ra niku. ¹⁴ Ta nduva'a kuii ka'nu ñamani jā'a ma Racha'nu chi'in, ti chā'a ra ña na chinunij ma tu'un ra, ta juuni chā'a ra ña na kuunio nde'o ta'an yo cha'a' ña indukuni kùu yo chi'in Jesucristu.

¹⁵ Yakan va ña ndicha kùu ma tu'un ña ni ka'in i'ya, ta ndisaa ndo iyo yi ña chinuni ndo yi: vati ma Racha'nu Cristu Jesuu, kīchi ra ma nuu ñu'u' ñuñivi i'ya, ti kùuni ra jakakú ra tandi'i ndian iyo kuati. Ta tañu ndiakan, iyo iin yo iyo ga kuati, ta rakan kùu yu'u. ¹⁶ Ta yakan

va ma Racha'nu Jesucristu, nduva'a kuii kùnda'vini ra yu'u, vaji iyo ga kuati. Ta takan jàna'a ra nuu ma ñivi naja kua jàndeeni ra ma ña jà'a na ta jànaa ra ma kuati na, takua jā'a ra chi'in ora kīcha'a chìnunij tu'un ra. Ta takan kuu ni'i na nuu koo na indeeni chi'in ra, tuva chinuni na tu'un ra ndia. ¹⁷ Ta vitin na jaka'nu yo Racha'nu Ndioo, ra ya'a ka'nu, ra iyo ndisaa tiempu, ti juu ra kùu ma Rey chà'nda tiñu. Vati tüvi ni chaa iin kivi ña ni kivi ra. Vaji na kùu nde'o ra va chito yo ti iyo ra, ta iyo kua'a' chinituni ra. Ta uvanuu Ndioo kùu ra. Ta takan na kuu yi. Amén.

¹⁸ Yo'o se'yu Timoteu, jàya'i tiñu i'ya nuun, ña na jandeeniun ja'un ma tiñu chi'in ma ñivi, ta na jana'un nuu na ma iti' va'a ku'un na, ta na ja'un yi chi'in animaun, takua kā'an ma ndracha'nu yanio cha'un ora kā'an ndra chi'in tu'un yu'u Ndioo. ¹⁹ Yakan va na chinuni va'un tu'un ma Racha'nu chi'in ndisaa chinituniun, vati iyo ndian töve chinuni va'a ma tu'un ra, ta ndākoo na yi. Ndiakan kùu na takua kùu iin varku ña kātita'an chi'in yuu, vati tüva nda kuenda na. ²⁰ Vati takan cha tā'an ma ra nāni Himeneu chi'in ra nāni Jandu. Ndrakan tī'i nda'a' ma kui'na, ikan na kutu'va ndra ti kùu ka'an ti'ini ndra chata Ndioo.

2

Naja kua iyo yi ña ja'a yo ora kà'an yo chi'in Ndioo

¹ Takan kūu ta vitin va ni ka'in iin tu'un ka'nu nuu ndisaa ndo ña na ndakan ndo nuu Ndioo, ta na naka'an ndo ra cha'a' ndisaa ñivi ñuñivi. Ta juuni na ku'va ndo ta'vindioo nuu ra, ikan na koo va'a ndisaa na. ² Iyo yi ña ka'an yo chi'in ra cha'a' ma ndra kùu kalecha'nu, ta cha'a' ndisaa inga ndra iyo tiñu chi'in ndra ndia. Yakan va iyo yi ña ja'a yo ndisaa yakan, ikan na tüvi nde'o tundo'o, ta vii koo yo chi'in tandi'i ñivio, ti takan kùu koo va'a yo nuu Ndioo, ikan na kuu yo ñivi iñu'u ta ndaa. ³ Ta nduva'a kuii va'a ña jà'a yo takan, ti ma Ndioo ra jàkakú yo, ya'a chisii ra ora jà'a yo takan. ⁴ Vati ma Racha'nu Ndioo kùuni ra ña na kakú ndisaa ndo, ta kuu koto ndo ma tu'un ndaa. ⁵ Vati uvanuu Ndioo, kùu ra ña takani iyo, ta juuni uvanuu ra ña tachi ra kùu ra ña jàndo'iin ra yo chi'in Ndioo. Ta rakan kùu ra Jesucristu, ta kùu ra iin ñivi takua kùu maa yo. ⁶ Vati ma Racha'nu Jesucristu, chā'a ra ña ka'ni ñivi ra, ta na takaa na ra nuu kruu cha'a' ma kuatio, ti takan jā'a ra, ikan na kuu kakú yo nuu ma kuatio. Ta ña'a kùu ma tu'un ña jāna'a Ndioo nuu yo, ti ma kivi ña kachin ra kùu yi. ⁷ Ta juuni cha'a' rakan kùu yi ña kachin Ndioo yu'u, ña kùu iin tatun ra, ikan na katitu'in ma tu'un Cristu nuu kua'a' ñivi, nuu ndian yüvi judú ndia. Yakan va tüvi janda'viña'i ndo ti ña ndicha

kùu ma ña kà'in kuenda Cristu, ti iyo yi ña jana'i nuu ndian yüvi judú, ti ña ndaa kùu yi tu chinuni na tu'un Cristu.

⁸ Takan kùu yakan va ndyo'o ndra kùu ndra'ii, kùunji ña na ndoni'i ndo nda'a' ndo ora kà'an ndo chi'in Ndioo ndanikuni ma nuu kachika ndo chi'in anima va'a ndo, ta tüvi kàyuni ndo ta töve kànita'an yu'u ndo ndia. ⁹ Ta ma ñivi ña'a, kùunji ña ku'un vi ja'ma nda'vini ta iñu'u ña tüvi ya'a ya'vi ndaa. Va chàkuni kanduu ña jandondacha vi vi, ti iyo ñivi ña ya'a jàndovii vi ma ixi xini vi takua jà'a ma ñivi ña'a ña chùtaka sukun oro a yuu tacha kuenda ña jandondacha vi vi. Ta yüvi takan iyo yi ña ja'a vi. ¹⁰ Vati kùunji Ndioo ña na koo va'a vi chi'in ma ña chinuni vi tu'un ra, ta chi'in ma ña va'a ña jà'a vi, ti takan jà'a ma ñivi tiñu'u Ndioo, ta jàka'nu vi ra. ¹¹ Yakan va ma ñivi ña'a, na taso'o taxiini vi ma tu'un va'a Ndioo ta na jachi'in vi ma ña kà'an ra. ¹² Ta juuni na tüvi chà'i ndatu nuu ma ñivi ña'a ña jāna'a vi tu'un Ndioo nuu ndra'ii, ta ni tüvi va'a ña ka'nda vi tiñu nuu ndra ndia. Tiá va'a ña na taxiin kindoo vi. ¹³ Vati ma Racha'nu Ndioo, ji'na jātuvi ra ma ra nani Adán tajan jātuvi ra ma Eva. ¹⁴ Ta yüvi rakan janda'viña'a ma kui'na, ti Eva kùu ma ña janda'viña'án'. Ta ora jā'a ña ma ña kà'an Ndioo ña tüvi iyo yi ña ja'a ña, kōyoan

iin tichi kuati. ¹⁵ Va ma ñivi ña'a, kùu kakú vi tuva ja'a va'a vi ma tiñu Ndioo takua kùu vi ñivi chàkoo se'e. Vati tu chìnuni vi ma tu'un Ndioo, ta tu kùuni vi nde'e vi inga ñivi, ta kuu vi ndian íí kuenda ra, ta na töve ya'a ndu vi ma tiñu ña chà'a Ndioo ña na ja'a vi.

3

Paulu, kàtitu'un ra naja kua iyo yi ña koo ma ndra ndiso tiñu kuenda Ndioo

¹ Ña ndicha kùu ma ña kà'in ch'i'in ndo, ti tu iyo ndra chìnuni ña chà'nini kuu ndra iin ndra kuiso tiñu nuu ñivi chìnuni tu'un Ndioo, ndicha ña ma tiñu va'a kùu yi ña kùuni ndra jakuu ndra.

² Yakan va taku ma ra ndiso tiñu veñu'u, iyo yi ña ja'a ra maaa ña va'a, ikan kùu ka'an ma ñivi chata ra. Ta iyo yi ña koo ivanuuni ñasi'i ra, ta juuni iyo yi ña kùu ra iin ra tüvi ya'a ndu ña ja'a ra n'i'in nakuyi, ta ra kachin chinituni, ta iñu'u ch'i'in ndisaa nakuyi. Ta iyo yi ña kunda'vini ra ndian tüvi ve'e ña chaa ve'e ra, ta ku'va ra kindoo na ve'e ra. Ta iyo yi ña kuu ra iin ra kachini xini ña jàna'a va'a ra ndia. ³ Ta na tüvi iyo yi ña kuu iin ra ya'a ga ch'i'i ndixi ta tüvi iyo yi ña ndikita'an ra ch'i'in ndian ya'a tu'va kànita'an. Vati iyo yi ña kùu ra iin ra va'a ña jàndomani ñivi. Ta juuni tüvi iyo yi ña kùu ra iin ra ya'a ga chàta'ani ra nde'e ra xu'un'.

⁴ Vati iyo yi ña ka'nda va'a ra tiñu ma ve'e ra, ta jana'a

ra ña na kandicha ma se'e ra tiñu tàva ra nuu na, ikan na iñu'u koo na. ⁵ Vati tu töve chìto yo ka'nda yo tiñu juuni ma ve'e maa yo, naja kùunio ka'nda yo tiñu nuu ma ndian chìnuni tu'un Ndioo?, tuva takan. ⁶ Yakan va ma ra ndiso tiñu, tüvi iyo yi ña kuu iin ra já k'i'vi kuenda Cristu, ti koto jatayi maa ra ra ch'i'in ma tiñu ikan, ta tu ja'a ra takan, juuni kani koyo ra tichi kuati takua tã'an ma kui'na. ⁷ Ta juuni iyo yi ña kuu ra iin ra iñu'u nuu ma ndian tüvi chìnuni tu'un Ndioo ndia, vati tu tüvi ja'a ra yi takan, ni koo tukanuu nuu ra, ti takan ja'a ma kui'na ña jànda'viña'án' yo.

Naja iyo yi ña koo ma ndian chàkoo tiñu ña tìndee na ma ndian chìnuni tu'un Cristu

⁸ Ta juuni takani ma ndra chìnuni ña ndiso tiñu ña tìndee ma ndian chìnuni tu'un Cristu, iyo yi ña kuu ndra iin ndra iñu'u. Ta juuni iyo yi ña jachinu ndra tu'un kà'an ndra, ta tüvi kùu ndra ndra ch'i'i kua'a' ndixi, ta ni tüvi kùuni ndra ña koo kua'a' xu'un' ndra ndia, ña tüvi va'a jàkanaa ndra. ⁹ Ta ch'i'in iin chinituni kachin iyo yi ña endee chinuni ndra ma tu'un ndaa ña já jàna'a Ndioo nuu yo. ¹⁰ Yakan va ji'na iyo yi ña ki'o ku'va ndra, nde'o tuva ndicha ña ja'a ndra ma tiñu takua kà'an Ndioo ña ja'a ndra, ta tu va'a ja'a ndra, tajan kuu koo ndra ma tiñu ikan. ¹¹ Ta ma ñivi ña'a, juuni iyo yi ña iñu'u koo vi, ta

tüvi iyo yi ña ka'an vi chata ma ta'an vi chi'in tu'un vata, ta tüvi ya'a ndu vi jà'a vi n'iiin nakuyi, ta kachin koo vi chi'in ndisaa nakuyi. ¹² Ta ma ndra tìndee ma ndian chìnuni, iyo yi ña koo uvani ñasi'i ndra, ta iyo yi ña kundayu'u ndra ma ndiakwati se'e ndra chi'in tandi'i ñivi iyo ve'e ndra ndia. ¹³ Vati ma ndra jàkuu va'a ma tiñu ña tìndee ndra ma ndian chìnuni tu'un Ndioo, ni keta iin kivi ña ya'a ni tiñu'u ndisaa ma ñivi ndra. Ta iyo kua'a' tundeeni Ndioo chi'in ndra, ta takan kùu kàtitu'un ndra nuu ma ñivi, naja kùu chinuni na ma tu'un cha'a' Jesucristu.

Ma tu'un kachin ña tüvi nàkoto yo niku

¹⁴ Chànini ña ku'in kunde'i ñun numini. Va tu kuyanga kuàchai, tajan cha'a' yakan, va tàchi ma tutu i'ya nuun, ¹⁵ ikan na kotoun naja kua iyo yi ña koo yo chi'in ma inga ndian chinuni tu'un Ndioo, ti ñivi Ndioo ndito kùu yo. Vati ma ñivi Ndioo kùu ma ndian kùmi ma tu'un ndaa, ta juuni jàna'a yi nuu inga ñivi ndia. ¹⁶ Takan kùu yakan va, ma tu'un ña tüvi nàkoto yo niku, ndicha ña cha jàna'a Ndioo yi nuu yo vitin, ta ma tu'un ikan, nduva'a kuii ka'nu yi:

Racha'nu Ndioo, ndàkuu ra iin ñivi,

ta ra va'a kùu ra, kàti ma Tati Í Ndioo.

Ta juuni ndē'e ma tati jàkuu tiñu nuu Ndioo ra.

Ta chitakuati ma tu'un ra tandi'i nuu ñuñivi, ta kua'a' ñivi chìnuni ña kà'an ra, ta ndāa ra kuà'an ra iti' an-divi.

4

Ndian ni jaña ña chìnuni tu'un Cristu

¹ Va ma Tati Í Ndioo, kà'an kachin va'a yi, ti ma tiempu nuu ni ndi'inia iyo ndian ni jaña na ña chìnuni na ma tu'un Ndioo, vati ni jachi'in ndio na ma tu'un vata ña jàna'a ndian tati xaan ña jànda'viña'a yi na. ² Ta ikan jan ndisaa ndio ma ñivi ikan, cha'a' ña kùu na ñivi chi'in uvi nuu ña chànini, ndian jàna'a na mamaa tu'un vata, ta tüva kachin chànini na, ta tüva kanuu na ja'a na kua'a' ma ña kini. ³ Ta ma ndian jà'a takan ti tüvi chà'a na ña tànda'a ma ñivi chìnuni tu'un Ndioo, vati iin kuati kùu yi kuenda na, kàti na. Ta juuni kàti na ña iyo sa'an ña kùu kacho, vati iin kuati kùu yi ndia. Va yu'u kàti ña tüvi va'a ma ña jàna'a na, ti maa ma Racha'nu Ndioo, jàtuyi yi kuenda ña kachi yo ndian chìnuni ta chito ma tu'un ndaa yi. Ta cha'a' ndisaa ña nì'o nuu ra iyo yi ña ku'va yo ta'vindioo nuu ra cha'a' yi ndia. ⁴ Yakan va cha chito yo ti ndisaa ma ña jà'a Ndioo ña va'a kùu yi. Ta n'iiin nakuyi kùu ka'an yo ña na vā'a yi, tuva chà'a yo ta'vindioo nuu ra ora nì'o yi, ⁵ ti chi'in tu'un Ndioo jà'í ra

nuu yi ora kà'an yo chi'in ra cha'a' yi.

Iin ra jàtiñu va'a kuenda ma Racha'nu Jesucristu

⁶ Takan kūu yakan va tu jàna'a va'un ma tu'un ndaa i'ya nuu ma ndian kùu yanio ta chìnuni va'un yi, ni kùun iin ra jàtiñu va'a kuenda ma Racha'nu Jesucristu, ti ni tindee yi ñun cha'a' ña tãndikun va'un ma iti' ña jàna'a yi ñun. ⁷ Va tūvi va'a ña jàchi'un ma tu'un vata ña kà'an kua'a' ma ndian iyo ma ñuñivi i'ya, ti tūvi nda kuenda yi. Tiá va'a ña na jaka'nun ma Racha'nu Ndioo ta ja'un naja kua kà'an ra. ⁸ Ndicha va'a ti ma tiñu jà'a yo ña jàndoni'o ma kuñu yo iyo nuu chàtiñu yi va kuenda vitini, va tu jà'a yo ma tiñu Ndioo ta jàka'nu yo ra, va'aga yi kuenda yo, ti tindee yi yo ma ñuñivi i'ya vitin, ta juuni ni tindee yi yo ora koo yo chi'in Ndioo endeeni ma tiá iti' nuu ndia. ⁹ Ndicha kuñi ti tu'un i'ya ña ndaa kùu yi, ta iyo yi ña taso'o va'a ndisaa ndo yi. ¹⁰ Ta cha'a' yakan kùu yi ña jàtiñu yo ta ndè'o tundo'o jà'a ñivi kàti'ini chata yo, vati iyo ma tundeeni ma Ndioo ndito chi'in yo ta chìnunio ña ndicha ña ni jachinu Ndioo ma kua kàti ra nuu yo. Vati rakan ni tindee ra tandi'i ñivi, va tiaga kua'a' ni tindee ra ma ndian chìnuni ta ni jakakú ra na, ikan na koo na endeeni chi'in ra.

¹¹ Ta ndisaa tu'un i'ya, iyo yi ña ka'un ta jana'un yi nuu na. ¹² Na jana'un nuu ma ñivi ña na tiñu'u na ñuun vaji ra tivaani kùun. Va na jana'un nuu na ma kua iyoun chi'in ma ña jà'un ta chi'in ma tu'un kà'un ma iti' va'a kuà'un. Ta juuni na kuuniun nde'un na, ta na kùun iin ra ña töve jà'a kuati, ta na chìnuniun tu'un Cristu chi'in ndisaa animaun ta chinituniun ndia. Takan koun, ikan na kuu nde'e na ñun, ta tandikun na iti' kuà'un. ¹³ Va takua yu'u juuni kuyangai tiá ma iti' te'en, ta yo'o na jakua'un ma tu'un Ndioo nuu ka'iin ti'vi ma ndian chìnuni, ta na kundayu'u va'un na ta jana'un ma iti' ku'un na ndia. ¹⁴ Na jakuendaun ma ndatu ña chā'a Ndioo nuun ora jündii ndracha'nu ndiso tiñu veñu'u nda'a' ndra xiniun takua kùuni ma Racha'nu Ndioo, koto nāaniun yi.

¹⁵ Takan kūu yakan va na taso'o va'un ma tu'un já chinu kà'in i'ya, ikan na nde'e ma ndian chìnuni naja kua ndikun va'un ma iti' Ndioo, takua ikan iyo yi ña ja'a na ndia. ¹⁶ Ta na ja'a va'un kuenda nuun chi'in ma tu'un jàna'un ma iti' kuà'un nuu ma ndian chìnuni. Ta koto jãñaun ma ña va'a ña jà'un ndia, vati tu ja'un ma takua kùuni Ndioo, ni kakun. Ta juuni ni kakú tandi'i ma ndian jàchi'in ma tu'un Ndioo ña kà'un ndia.

5

Paulu kàtitu'un ra naja

kua iyo yi ña koo yo chi'in ma ndian chìnuni

¹ Koto kà'un yu'u ma ndracha'nu, vati tiá va'a ña viviini kà'un chi'in ndra ora chùnda yu'un ndra, ti iyo yi ña tiñu'un ndra takua tiñu'un iin tataún. Ta juuni na vii ka'un chi'in ma ndra tivaa, vati iyo yi ña tiñu'un ndra takua tiñu'un iin ra kùu yaniun. ² Ta ma ñivi ña'a cha'nu, juuni iyo yi ña tiñu'un vi, ta kuuniun nde'un, vi takua kùuniun nde'un ma ma'á maun. Ta juuni iyo yi ña tiñu'un ma ñivi ña'a yoko, ta kuuniun nde'un vi, takua kùuniun nde'un ma ñivi ña'a ta'un ndia. Yakan va na ja'un maaa ña va'a chi'in na.

³ Na tindeun ma ñivi ña'a ña kìndoo nda'vi tu tüvi iyo ndian tìndee vi. ⁴ Vati tu ma ñivi kìndoo nda'vi iyo se'e vi a se'e yani vi, ndiakan iyo yi ña koo tu'va na ña tindee na vi, takua kùmi vi na ora kùu na ndiakwati, ti ñivi maa na kùu vi. Yakan va ora jà'a yo te'en, nduva'a kùii chisii ma Racha'nu Ndioo nde'e ra yo, ti ña va'a kùu yi. ⁵ Va ma ñivi ndicha ña kìndoo nda'vi ta ma'iin, endee kà'an nda'vi vi ta ndàtu vi nda'a' ma Racha'nu Ndioo nduvi ta niñuu, ti chìto vi ña ni tindee ra vi. ⁶ Vati tu ma ña'a ña kìndoo nda'vi jà'a ña naja kua kùuni maa ña, ma yakan kùan takua kùu iin ña tüva ndito kuenda ma Racha'nu Ndioo, vati nàndukuan naja jàka'nuan juuni maa ña, ta tüvi jàka'nuan Ndioo. ⁷ Yakan va na jana'un ndisaa

tu'un va'a i'ya nuu na, ikan na ja'a na ma ña va'a ndia, ta takan kùu nani'i ma ñivi ña kà'an na chata na. ⁸ Vati ma ndian tüvi nakanini cha'a' ña tìndee na ma ñivi na, ta ni töve nàkani iti' na cha'a' ma ñivi na ña iyo tichi ve'e na, ndiakan cha jãña na ña chìnuni na ma tu'un Ndioo jà'a ma kuati na, ti tiaga kini kùu ma anima na kua ma anima ndian töve chìnuni.

⁹ Va kùu nakuisoun sivi ma ñivi kìndoo nda'vi tu cha chinu vi uni xiko kuiya ta iti' nuu. Ta tu chìyo uvani ii vi ndia. ¹⁰ Ta tu kùu vi iin ñivi ña kà'an va'a ma ñivi chata, cha'a' ña kùnda'vini vi ma ñivi chàa ma nuu iyo ve'e vi. Ta juuni tu jakua'nu va'a vi ma se'e vi ndia, ta nakata vi cha'a ma ndian chìnuni ña chaa ve'e vi, ta takan jàna'a vi ti tiñu'u vi na. Ta juuni tu tindee vi ma ndian ndè'e tundo'o, ta chìtu'un vi cha'a' ma tiñu va'a ña iyo yi ña ja'a vi ndia.

¹¹ Ta tu iyo ñivi yoko ñivi kìndoo nda'vi, tüvi iyo yi ña nakuisoun sivi vi. Vati ni keta iin kivi ña ni kuuni ndiko vi tanda'a vi chi'in inga ra'ii, ta ikan ni jãña ndio vi ña jà'a vi tiñu kà'an Cristu, ¹² ikan kùu yi ma nuu koyo ndio vi tichi kuati cha'a' ña jãña vi ña jà'a vi ma tu'un chã'a vi nuu Cristu. ¹³ Vati juuni ya'a chàta'ani ndio vi kakunuu vi ta ve'e ta ve'e ma ñivi, ta ndakuu suchan ndio vi, ta yüvi yakani kùu yi, ti kìcha'a ndio vi nàtu'un vi tu'un vata chata ma ñivi. Yakan va ikan kùu ma nuu kì'vi ndio vi tichi ndisaa tuxa'ini, ta nàtu'un vi tu'un

ña tüvi ìyo yi ña ka'an vi.
 14 Ta cha'a' yakan kùu yi ña kùunj ña na koo ndiko ma ii ma ñivi ña'a yoko ña kindoo nda'vi, ta tanda'a ndiko vi, ikan na koo ndiko se'e vi ta kumi va'a vi na chi'in ma ii vi ndia. Ta cha'a' yakan kùu yi ña na kùu ka'an ti'ini ma ñivi xaani nde'e nuu vi chata vi, ti ma tiñu va'a jà'a vi.
 15 Takan kàtj chi'in ndo, ti ìyo ma ñivi ña'a ña cha jaña vi ma iti' Ndioo, ta tândikun vi kuà'an vi iti' kuà'an ma kui'na.

16 Ta tu ìyo iin ña'a a iin ra'ii chìnuni tu'un Cristu, ta tichi ve'e vi ìyo iin ña kindoo nda'vi, na tindee vi ña, ikan tüva kua'a' tiñu ìyo yi ña ja'a ma inga ndian chìnuni chi'an. Vati ma ndian chìnuni va'a ga ña na tindee na ma ñivi kindoo nda'vi ña tüvi ni'iin ñivi.

17 Ta ma ndracha'nu ña ndiso tiñu nuu ma ndian chìnuni, ìyo yi ña nduva'a kuii tiñu'u ma ñivi ndra. Va iyoga yi ña tiñu'u na, taku ma ndracha'nu kàtitu'un tu'un Ndioo, ta jàna'a ndra yi nuu ma ñivi. 18 Vati ma tutu Ndioo, te'en kà'an yi:

“Na tüvi ìyo yi ña ti'o xikima yu'u ma kiti jàna yo ora jàtiñu ri.” Ta juuni ìyo inga tu'un ña kà'an ma tutu Ndioo: “Ma ra jàtiñu, ìyo yi ña ni'i ra ma ya'vi ra ndia.”

19 Tu tisokuati iin ñivi chata iin racha'nu ndiso tiñu ndian chinuni nuun, koto jächi'un yi. Tiá va'a ña na jachi'un yi tuva kà'an uvi a uni ta'an na yi nuun. 20 Ta ma ndra tüvi kùuni jaña

ña jà'a ma kuati, tiá va'a ña na ka'un nuu ndra ma nuu ka'iin ti'vi tandi'i ma ñivi Ndioo, ikan na yu'vi ma ñivi Ndioo, ta tüvi jà'a na takua jà'a ndra. 21 Yakan va yu'u Paulu, kà'in chi'un ndava nda nuu Ndioo chi'in Racha'nu Jesucristu chi'in tandi'i tati jà'a tiñu nuu Ndioo ña kächin ra, ña na ja'a va'un ma ña kà'in chi'un, ta inuuni nde'un ma ñivi ora jà'un yi. 22 Ora ni kachiun ñivi ña ni koo tiñu kuenda Ndioo, koto jündiun nda'un chata nda ndian ni kuuni, tu tüvi nàkanini va'a ji'naun ña ni ja'un yi, ikan na töve kosoun kuati ña jà'a inga na. Yakan va na ja'un kuenda nuun, koto ki'viun tichi nda kuati ni kuuni.

23 Ta taku maun ña ya'aga nuuni ku'vi tichiun, na kö'un maaaa takuini, ti juuni ìyo yi ña ko'un ita'vi ma vinu, ikan na ndova'un nuu ma kue'e ña jà'a ña ku'vi tichiun.

24 Ta ìyo uvi uni ndian jà'a kuati, ña numi kuiini chà'a yo kuenda ña ìyo kuati na, ti chito yo ma ña jà'a na antea ña chaa ma kivi ña ndòndaa yi. Va ìyo ndian jà'a kuati, ña tüvi numini chà'a ma ñivi kuenda yo jà'a yi, ti ya'a xe'e ìyo yi. Va ni chaa iin kivi ña ni koto ndi'i yo yi. 25 Ta juuni kùu yi, ña tu ìyo ma ndian jà'a iin tiñu va'a, numi kuiini chà'a yo kuenda tu ma tiñu va'a kùu yi. Va ìyo ma ndian jà'a tiñu töve va'a, ta tüvi numi chà'a yo kuenda, va chito yo ña ni chaa iin

kivi ña ni koto ndi'i ma ñivi yi vaji ya'a xe'e iyo yi ndia.

6

¹ Ta tandi'i ndian chìnuni tu'un Cristu ndian kùu musu, iyo yi ña tiñu'u va'a na ma ndian kùu chito'o na ña chà'nda tiñu nuu na, ikan ma chito'o na kùu ka'an ti'ini na chata ma Racha'nu Ndioo, ta chata ma tu'un ra ña jàna'a yo ndia. ² Ta tu iyo iin ma ndian kùu musu ta ma chito'o na iin ndian chìnuni tu'un Ndioo kùu na, koto jãna na ña tiñu'u na na, ti indukuni ndian chìnuni tu'un Ndioo kùu na ndia. Vati ma ña iyo yi ña ja'a na kùu yi ña na tiñu'u ga na na ta jatiñu ni'iga na kuenda na, vati juuni yani na ndian chìnuni kùu na ndia. Yakan va, ndisaa tu'un i'ya iyo yi ña jana'un ta katitu'un yi nuu na.

Ma ña va'a ndicha ni ni'o cha'a' ña chìnuni va'a yo tu'un Ndioo

³ Tu iyo nda ndian jàna'a iin tu'un ña tüvi indukuni kà'an kua kà'an ma tu'un ma Racha'nu Jesucristu, ta juuni töve indukuni kà'an kua ma tu'un ndaa ña chìnunio, ⁴ ndisaa ma ndiakan mamaa ndian kutayini kùu na, ti tüvi chito na nĩ'iin nakuyi. Ta juuni na kùu natu'un va'anio chi'in na, ti endee kànita'an yu'u na, ti tüva indukuni chàninini ndio na kua chàninio, ta juuni kicha'a na tixii na ta ka'an ti'ini na chata ma ñivi, ti tüva iyo tundeeni na chi'in ma ñivi, ti siin siin chàninini na. ⁵ Ta ma kuati ikan, tüvi nda ora

ni chinu yi, ti ma ñivi ikan, kùu na takua kùu ma ndian tivi xini, vati tüvi chito na ma tu'un ndaa, ta jà'ani na ña chinuni na tu'un Ndioo kuenda na ndokuika na jà'a yi. Yakan va va'a ga ña na tüva ga tita'un chi'in na. ⁶ Ndicha va'a ña kùu kua'nu yo chi'in ma ña chìnunio tu'un Ndioo, va tu sii kùunio chi'in ma ndatiñu ña iyo nuu yo. ⁷ Vati ora kãku yo ma ñuñivi i'ya, tüvi nĩ kichaa inga nakuyi chi'o, ti sokaanio kãku yo. Ta indukuni ni ta'an yo ma ora ni kuvi yo, ti tüvi ni kunda'a yo nĩ'iin nakuyi ko'o ndia. ⁸ Ti tuva cha iyo ma ña kacho ta iyo ma ja'ma ku'un yo, tiá va'a ña na sii kuunio chi'in yakani. ⁹ Va ma ndian kùuni ndokuika, tia numini kòyo na tichi ma kuati. Ta ikan kùu ma nuu koyo na tichi xayu ma kui'na jà'a ma ña kùuni na koo tiá ndatiñu na. Ta juuni maa yi kùu yi ña jande'e yi tundo'o na, ta ni janaa yi na tiá iti' nuu ndia. ¹⁰ Ti tu ya'aga kùuni yo ma xu'un', ikan kicha'a ma kuati ka'nu ña jà'a yo, ti numini kicha'a yo kèsiin yo ma iti' Ndioo jà'a ña tixin yo. Ta ikan kùu ma nuu juuni maa ndio yo jànde'o tundo'o ma anima yo.

Ma tiñu va'a jàkuu ma ndian chìnuni ma tu'un va'a Ndioo

¹¹ Yakan va yo'o Timoteu, ra jàkuu tiñu nuu Ndioo, koto nãkaniun ja'un takua jà'a ma ndiakan, ti na ku'un ma iti' ndaa ña

kuà'an Ndioo, ta na jaka'nun ra ta na chinuni va'un ma tu'un ra chi'in ndisaa animaan, ta na kuuniun nde'un inga ñivi, ta na jandeeniun ña ja'a na chi'un, ta na kùn iin ra ya'a vita anima ndè'un na ndia. ¹² Ta na jandeeniun chinuniun tu'un Ndioo, ikan na ni'un ma nuu koun endeeni chi'in ra, ti takan kùuni ra ña na ja'un. Ti kâchin ra ñun ma ora kâtitu'un yi nuu ka'iin ti'vi kua'a' ndian kùu testigu ña chînuni va'un ma tu'un ra. ¹³ Yakan va ndava nda nuu Ndioo, ra chà'a kivi koo ndito ndisaa ma ña iyo ñuñivi, ta ndava nda nuu Jesucristu, ra juuni kâtitu'un ma tu'un ndaa nuu Ponciu Pilatu tatiempu, ¹⁴ kâtitu'in nuun ña na jachi'un ta na ja'un ma tiñu kà'in ña ja'un, ta koto jãñaun ña ja'un yi, ikan na ni'iin na kùu ka'an na chataun nda ora. Vati endeeni iyo yi ña ja'un yi nda kati ni chaa ora ña ni kichaa ndiko ma Racha'nu Jesucristu, ra chito'o yo. ¹⁵ Vati ma Racha'nu Ndioo ni ja'a ra ña ni kichaa ndiko ra ma nda ora kùuni maa ra. Ta uvanuu ma Racha'nu kùu ra ma ra na jaka'nu yo, ti ra chà'nda tiñu ninii ñuñivi kùu ra. Ta juuni kùu ra Rey kuxini nuu ndisaa rey, ta chito'o ndisaa ndracha'nu ndia. ¹⁶ Uvanuu rakan kùu ma ra takani iyo, ta iyo endeeni, ta iyo iin nuu endee tacha kaa, nuu ni'iin yo kùu jayatin yo yo. Ta juuni ni'iin yo takà'an nde'e ra, ta ni kùu nde'o ra ndia. Yakan va na jaka'nu yo ra endeeni cha'a'

ña endeeni kùu ra iin ra iyo ndatu. Ta takan na kùu yi. Amén.

¹⁷ Ta na katitu'un nuu ma ndian kuika ña iyo ma ñuñivi i'ya, ña koto jãdotayi yi na chi'in ma ña iyo nuu na, ta ni chi'in ma xu'un' ña iyo nuu na ndia, vati ma xu'un' na numini ni ndi'i yi. Tiá va'a ña na kundaanio ma Racha'nu Ndioo, vati maa ra kùu ma ra chà'a tandi'i ma ña iyo nuu yo, ikan na sii kùunio chi'in yi.

¹⁸ Ta juuni na katitu'un nuu ma ndian kuika, ña na ja'a na maaa ña va'a ta na koo va'a na ja'a ma tiñu va'a ja'a na. Ta juuni ña na tüvi kuu xii na chi'in ma ndatiñu iyo nuu na, ti na tindee na inga ma ndian kùmani yi nuu ndia. ¹⁹ Vati tu ja'a na takan, ni ndakuu yi iin ya'vi ña chà'a Ndioo nuu na ña kùndee yi na endeeni, ta juuni ndiakan kùu ni'i ña na koo na endeeni chi'in ra ndia.

Ma tu'un nuu ndi'inia ña iyo yi ña ja'a Timoteu

²⁰ Yo'o Timoteu, kùuni ña na ja'a va'un ma tiñu Ndioo ña kâti'tu'in nuun. Ta koto jâchi'un ma tu'un vata ña kà'an ñivi ñuñivi ña tüvi nda kuenda, ta ni ma tu'un ña vii kà'an yi kùunio, va tu'un vatani kùu yi. ²¹ Vati iyo ma ndian kà'an ma tu'un te'en, ta kùuni na ti nduva'a kuui chito na, kùuni na. Va töve. Ta java kèsiin na ma iti' Ndioo, ta tüva chînuni na ña kà'an ra. Ma Racha'nu Ndioo, na ku'va ra ña na koo

ma ñamani ra chi'un. Ta
takan na kùu yi. Amén.

Tutu uvi ña tã racha'nu Paulu kuenda Timoteu

*Paulu tãa ra tutu i'ya
kuenda Timoteu*

¹ Yu'u Paulu, tàchì tutu i'ya nuun, yo'o Timoteu, vati maa ma Racha'nu Ndioo, chã'a tiñu nui ña na kui tatun ma Jesucristu, ti takan kùuni Ndioo ña na ja'i. Yakan va, cha chito yo, ti maa ra chã'a ra tu'un ña na koo ndito yo endeeni chi'in Jesucristu. ² Ta cha'a' yakan kùu yi ña tàchì ma tutu i'ya nuun, ti kùuni nde'i ñun takua kùuni nde'i iin ra se'e mai. Ta juuni kùuni ña na ku'va ma Racha'nu Ndioo Tatá yo, chi'in chito'o yo Racha'nu Jesucristu ñamani ra nuun. Ta na kunda'vini ra ñuun, ikan na koo viun kuenda ra.

*Paulu kàtitu'un ra nuu
Timoteu naja kua iyo yi ña
ja'a ra, ikan na koto ma ñivi
ña ñivi Jesucristu kùu ra*

³ Nani kivi ora chà'i ta'vindioo nuu ma Racha'nu Ndioo, endee chàku'unì ñun, ta nàka'in ñun nuu ra ndia, vati jàka'nu va'i Ndioo chi'in chinituni ndai takua jàka'nu ma ndian kùu ñivi, ndian chīyo tatiempu ra ndia. ⁴ Ta juuni ya'a chàku'unì naja kua chākun ma ora kēsio, cha'a' ña kùuniun nde'un yu'u. Va vitin ya'aga kùuni ndikoi kunde'i ñun, ikan na sii kuunì. ⁵ Yakan va chàku'unì naja kua ya'a

chìnuniun ma tu'un Ndioo. Ta juuni chàku'unì ña ji'na kui ma pe'un Loida chi'in ma ma'un Eunice, kùu ma ñivi kīcha'a chìnuni. Ta juuni chitoi ña yo'o kùun iin ra ya'a chìnuniun ndia.

⁶ Yakan va jàninì ñun ña na kuàtiñu va'un ma ndatu ña chã'a Racha'nu Ndioo nuun ora jündij ma nda'i xiniun niku. ⁷ Ti ma Racha'nu Ndioo, chà'a ra ma Tati Í Ra nuu yo kuenda ña na jàyu'vio yo, ikan na jandeenio ta kuunio nde'o ma ndian ta'an yo. Ta juuni chà'a ra ña na ja'a yo kuenda nuu yo chi'in ma ña jà'a yo ndia. ⁸ Yakan va koto kùkanuun ña kàtitu'un ma tu'un ma Racha'nu chito'o yo nuu ma ñivi. Ta juuni koto kùkanuun yu'u cha'a' ña indij ma tichi vekaa cha'a' ma tiñu jà'i kuenda Racha'nu. Yakan va na jandeeniun ñun cha'a' ma tundo'o nde'un ña kàtitu'un ma tu'un va'a Ndioo. Vati ma Racha'nu Ndioo cha chã'a ra ndatu ra nuun. ⁹ Ta juuni maa ra kùu ra ña jākakú ra yo, ta kāchin ra yo ña na íi koo yo chi'in ra. Vati ma Racha'nu Ndioo, na tūvi nī jākakú ra yo cha'a' nī'iin tiñu ña jà'a yo kuenda ra, ti jā'a ra yi, vati takani cha chānini ra jà'a ra yi takan niku. Ta antea ña jātuvì Ndioo ma ñuñivi i'ya kāchin ra yo ña na kuu yo ndian ñivi Jesucristu, ta cha'a' rakan kùu yi ña chã'a ra ñamani ra nuu yo. ¹⁰ Ta juuni Ndioo jàna'a ra nuu yo naja kua kùuni ra nde'e ra yo cha'a' Racha'nu

Jesucristu, ora kīchi jākakú ra yo nuu ma kuati. Ta juuni ra kùu ra ña jāndi'i ra nuu ma ndatu, ña jà'a ña na kuvio. Yakan va chi'in ma tu'un va'a kà'an ra kùu yi ña tàvani'i ra nuu ndichin ña na koo ndito yo endeeni. Ta cha'a' yakan kùu yi ña tüva ni kuvio cha'a' ña chìnuni yo ma tu'un ra.

¹¹ Takan kūu yakan va maa ma Racha'nu Ndioo kāchin ra yu'u, ta chā'a ra tiñu nui ña na kui tatun ra kuenda ña na jana'i ta katitu'in ma tu'un va'a cha'a' ra nuu ma ndian yüvi judíu ndia. ¹² Ta cha'a' yakan kùu yi ña ya'a ndè'i tundo'o. Va ni tüvi kukanui cha'a' yi vaji takan kùu yi, vati chitói yo kundeeni, ta juuni cha chító va'i ña, rakan ni kumi va'a ra yu'u chi'in ndatu ra endeeni, nda ora ni chaa kivi ña ni kichaa ndiko ra.

¹³ Yakan va na ja'un takua kātitu'in nuun, ikan na chìnuni va'un ma tu'un Ndioo, ta kùuniun nde'un inga ñivi ndia. Vati ñivi Racha'nu Jesucristu kùun. ¹⁴ Ta na kumi va'un ma tu'un va'a ña chā'a ma Tati Í Ndioo nuun ña na ja'un, vati juuni iyo yi chi'in yo ndia.

¹⁵ Ta juuni cha chító va'un naja kua kūu yi ña ndākoo ma'iin ma ndian chìnuni ña kīchi iti' ñu'u' Asia yu'u. Ta tañu ndiakan iyo ndra nàni Figelu chi'in Hermógenes. ¹⁶ Ta na kunda'vini Ndioo ma Onesíforu, chi'in ndisaa ma ñivi iyo ve'e ra. Vati kua'a' cha'a' kīchi ku'va ra tundeeni yu'u ma tichi vekaa

i'ya, ta ni tüvi nī kukanuu ra cha'i, vaji indij ma tichi vekaa. ¹⁷ Ta rakan, na tüvi nī ja'a ra takua jā'a ma inga na ti ma ora kīchaa ra ma ñuu Roma, numini kīcha'a ra nànduku ra yu'u, nda kati nāta'an ra yu'u. ¹⁸ Yakan va na kunda'vini ma Racha'nu ra ora ni kichi ndiko ra ña ni jandondaa ra kuati ma ñivi. Ta cha chító va'un, yo'o Timoteu, naja kua tīndee ma Onesíforu yo ora chíyo yo ma ñuu Efesu niku.

2

Paulu kātitu'un ra naja kua iyo yi ña koo va'a iin ra kùuni kuu jandaru Jesucristu

¹ Ta yo'o Timoteu se'yu, na jandeeniun ña koo va'un chi'in ma ñamani ña chā'a ma Racha'nu Cristu Jesuu nuun. ² Ta ndisaa ma tu'un ña kātitu'in nuun ma nuu ka'iin kua'a' testigu, iyo yi ña katitu'un yi nuu ma ndian chìnuni va'a, ta ndiakan na koo tu'va na ña jàna'a ndiko na yi nuu inga ñivi.

³ Yakan va ora ndè'un tundo'o cha'a' ma tiñu jà'un kuenda ma Racha'nu Jesucristu, iyo yi ña jandeeniun, takua jàndeeni ma ndra jandaru ora ndè'e ndra tundo'o cha'a' ma tiñu jà'a ndra. ⁴ Vati ndisaa ma ndra kùu jandaru, na kùu ki'vi ndra jà'a ndra inga tiñu, ti iyo yi ña koo tu'va ndra kuenda ma ra chà'nda tiñu nuu ndra, ikan na sii kùuni ra cha'a' ma tiñu jà'a ndra kuenda ra. ⁵ Ta juuni takan kùu yi chi'in ma ndra

chàsiki, tuva tüvi chàsiki va'a ndra takua iyo yi ña kusiki ndra na küu jakanaa ndra tüva töve chàsiki ndra tava kà'an yi nuu ma tutu kua iyo yi ña ja'a ndra yi. ⁶ Taku ma ndra jàtiñu nuu ni kava iin ndatiñu ndra, iyo yi ña jatiñu ji'na ndra, tajan chàa ndio ma kivi ña keta ma ndatiñu ndra. ⁷ Ta nakaniniun cha'a' ma tu'un kà'in chi'un, ta maa ma Racha'nu Jesucristu ni ja'a ra ña na kutuniniun ndisaa yi.

⁸ Yakan va na kuku'uniun ma Racha'nu Jesucristu, vati juuni ñivi ma Rey David kùu ra ndia. Ta juuni Jesucristu ikan kùu ra ña nātaku ndiko ra tañu ñivi ndií. Ta tu'un va'a ikan kùu ma ña kàtitu'in. ⁹ Ta vitin cha'a' ña kàtitu'in ma tu'un Jesuu nuu ma ñivi kùu yi ña ya'a jànde'e na tundo'o yu'u, takua jànde'e na tundo'o iin ra kini. Yakan va vaji indij vekaa ta ndikuin ña ndè'i tundo'o, va ma tu'un Ndioo na küu kasi ni'iin na yi. ¹⁰ Yakan va yu'u nduva'a kuii jàndeeni vaji ndè'i tundo'o, vati kùuni nde'i ña ma ndian kàchin Ndioo, ta kùuni ña na ni'i na nuu kakú na jà'a Jesucristu, ikan na koo va'a na chi'in ra nuu iyo ña tacha ra nani kivi.

¹¹ Yakan va iyo yi ña chinunio ma tu'un i'ya, vati ña ndicha kùu yi:

Tu ch'ò chi'in ma Racha'nu Cristu,
juuni ni ni'o nuu koo ndito
yo chi'in ra ndia.

¹² Ta tu jàndeenio ña ya'a ndè'o tundo'o cha'a'

ña jàtiñu yo kuenda ra,

juuni ni ka'nda yo tiñu chi'in ra ma nuu chà'nda ra tiñu ndia.

Ta tu kàtio ña töve nàkoto yo ra,

ta juuni ni kati ra ña töve nàkoto ra yo ndia.

¹³ Ta vaji jàña yo ña chìnunio ma tu'un ra, va rakan endee tüvi jàña ra ña kùu ra takua kùu ra.

Vati na küu jaña ra ña jà'a ra ma tu'un chà'a ra nuu yo.

Timoteu, kùu iin ra jàkuu tiñu kuenda Cristu

¹⁴ Yakan va na jakuku'uniun na ña tu kùuni na koo va'a na kuenda Ndioo, na tüvi iyo yi ña kanita'an yu'u na cha'a' ma tu'un ni kuuni, ti na tüvi nda kuenda yi. Vati ma ora jà'a na takan, jàkanuu ndio ma chinituni ma ndian tàsò'o yi, ta ndàkoo ndio na iti' va'a kuà'an na. ¹⁵ Yakan va na nandukun naja kua jàtiñu va'un kuenda Ndioo, ikan na kichi siini ra chi'un, ta katitu'un ma tu'un ndaa nuu ma ñivi. Takana iyo yi ña ja'un yi, ikan na tüvi kukanuun ora ni nde'un ra. ¹⁶ Ta koto jàchi'un ma tu'un vata ña kà'an ma ñivi, ti na tüvi nda kuenda yi. Vati ma ndian chàta'ani ja'a takan, tiaga ki'vi na jà'a na ma ña kini ña tüvi va'a kuenda Ndioo. ¹⁷ Ta ma tu'un vata ña jàna'a na kua kuita kuati yi nuu ma ñivi takua kuàndita iin kue'e xaan ña iyo kuñu yo, ta kùu yi kuvio ja'a yi. Ta tañu ma

ndian jàna'a ma tu'un vata ikan, uvi ndra nàni Himeneu chi'in Filetu. ¹⁸ Vati ndrakan jãña ndra ña chinuni ndra ma tu'un ndicha, ta kīcha'a ndio ndra kàti ndra ña na tūva ni natakū ndiko ma ndian ndií, ti cha yā'a ma kivi ña jànataku ma Ndioo na, kàti ndra. Yakan va takan jà'a ndra ña jàkanuu ndra xini uvi uni ma ndian chìnuni tu'un Ndioo. ¹⁹ Vaji takan jà'a ndra, ma tu'un ndaa ña chā'a Ndioo nuu yo kùu yi iin ña tūvi sama. Vati te'en kà'an yi: "Ma Racha'nu Ndioo, cha nàkoto va'a ra nda ndian kùu ma ñivi ra", kàti yi. Ta iyo inga tuku nuu kà'an yi te'en ndia: "Ndisaa ndian kà'an ña kùu na kuenda Cristu, iyo yi ña jaña na ña ja'a na ña kini", kàti yi.

²⁰ Va taku ma tichi ve'e iin ndian kuika, iyo kua'a' nuu ma ko'o chàtiñu na, ti iyo ko'o oro, ta ko'o plata, chi'in yachin, ta ko'o ñukisi ndia. Vati iyo siin ma ko'o chàtiñu na kuenda ma viko jà'a na, ta iyo siin ma ko'o ña chàtiñu na nani kivi ma tichi ve'eni ndia. ²¹ Yakan va tu cha ndō'íí yo, ta cha jãña yo ña jà'a yo ma ña kini, tajan ni kuàtiñu ma Ndioo yo ña, na ja'a yo ma tiñu va'a, takua jà'a ma ndian kuika ña chàtiñu na ma ko'o va'a, ora jà'a na ma viko ka'nu. ²² Ta na ja'un kuenda nuun, chi'in ma ña chàniniun, koto kùuniun ja'un ma ña kini, takua jà'a ma ndian yoko, ña iyo ma tiempu i'ya. Vati iyo yi ña nandukun ma iti'

va'a Ndioo. Ta juuni iyo yi ña chinuni va'un ma tu'un ra, ta kuuniun nde'un ma ndian ta'un ndia. Yakan va na koo viun, takua iyo ma ndian chìnuni ña jàka'nu na ma Racha'nu Ndioo chi'in ndisaa anima na. ²³ Ta koto jächì'un ma tu'un vata ña tūvi nda kuenda. Vati cha chìto va'un ña maa kuatini nànduku na, chi'in ma tu'un kà'an na. ²⁴ Vati taku ndyo'o ndian jàkuu tiñu Ndioo, tūvi iyo yi ña kanita'an yu'u ndo chi'in ta'an ndo, ti iyo yi ña koo va'a ndo chi'in tandi'i na. Ta juuni iyo yi ña koo tu'va ndo kuenda ña jàna'a ndo nuu inga ñivi. Ta na jandeeni ndo tuva iyo nda ndian kà'an chata ma tu'un ña jàna'a ndo. ²⁵ Ta juuni iyo yi ña kunda'vini ndo na, ta na tindee ndo ma ndian kà'an chata ndo, ikan na tindee Ndioo na ña jaña na ma iti' kini kuà'an na. Ta takan kùu nani'i na naja kua ku'un na ma iti' ndaa ra. ²⁶ Yakan va takan iyo yi ña ja'a na, ikan na kakú na tichi nda'a' ma kui'na. Vati vitin juuán' kùu ma ñá' chà'nda tiñu nuu na ña, na ja'a na tandi'i ma ña kùunián'.

3

Paulu, kàtitu'un ra naja kua ni ja'a ma ñivi ora ni kichi ndiko Jesuu

¹ Ta juuni iyo yi ña kotoun ña nuu ni ndi'i ma tiempu i'ya, ya'aga ni koo tundo'o. ² Vati iyo ndian ni jaka'nu na juuni maani na. Ta ni kuuni na nde'e na ma xu'un',

ta ni jandotayi ndio na na. Ta ni ka'an ti'ini na chata Ndioo, ta töva ni jachi'in na ña kà'an ma tatá na chi'in ma'á na. Ta töva ni naka'an na Ndioo cha'a' ma ndatiñu ña ni'i na. Ta ni töve ni jaka'nu na ra ndia. ³ Ta juuni na töve ni ndakimani na ma ndian kùu ta'an na, ta ni töve ni kunda'vini na na ndia. Ta ikan jan ni ka'an na tu'un vata chata inga ñivi, ti ya'a xaani na ndè'e na na, ta na kùu ka'nda na tiñu nuu juuni ma ña kùuni ma kuñu na ndia, vati na kündeega na ja'a na ma ña va'a. ⁴ Ta juuni ni xikoña'a na cha'a' ndian amigu na, ta ni tüvi chànini ji'na na ma ña ja'a na. Ta ni jandotayi na na. Ta endee ni nanduku na ja'a na kuati ña chàta'ani ma kuñu maa na. Ta töva ni nanduku na iti' va'a Ndioo. ⁵ Ta ni katitu'un na nuu ma ñivi ña ya'a jàka'nu na Ndioo, va na tüvi ndicha, ti töve iyo ndatu Ndioo chi'in na. Yakan va koto ndikita'un chi'in ma ndian jà'a takan. ⁶ Vati tañu ma ndiakan, iyo ndra chàta'ani kakunuu ta ve'e ta ve'e ma ñivi ña'a ña töve ndetiñu kèña'a na cha'a' ña iyo kua'a' kuati vi ña jà'a vi niku. Ta ma ñivi ña'a ikan na kùu jandeeni vi ma ña töve va'a chànini vi. ⁷ Yakan va vaji ya'a chàta'ani vi jàkua'a vi ma tu'un chaa, va na kùu chaa vi ña koto vi ma ña ndicha. ⁸ Ta tava jà'a ma ndra nàni Janes chi'in Jambre niku, ña töve nī jachi'in ndra tu'un jàna'a Moisés tatiempu, ta takan jà'a ma ndra matru

i'ya ña jànda'viña'a ndra ñivi, ti töve kùuni ndra chinuni ndra tu'un ndaa, ti ma maa ña kinini kùu ma ña chànini ndra. Ta ndrakan jà'ani ndra ña kùu ndra ndian chànuni tu'un Jesu-cristu, va töve ndicha kùu yi. ⁹ Va ndrakan töve ni kundee ndra kua'a' tiempu ña jànda'viña'a ndra ñivi, ti numini ma ñivi ni ku'va na kuenda ña yüvi ndicha kùu ma ña jàna'a ndra. Jin ma takan chā'a ma ñivi kuenda ña ma Janes chi'in Jambre kùu ndra ndra vata ndia.

Ma tu'un nuu ndi'inia ña kàtitu'un Paulu nuu Timoteu

¹⁰ Va taku yo'o Timoteu, cha chito va'i naja kua jachi'un ma tu'un ña jàna'i nuu ma ñivi ti iyoun takua iyoi. Ta chitoun naja kua chànini ta chitoun ña iyoi kuenda ña jàkui ma tiñu ña kùuni Ndioo na ja'i, ta chitoun ña ya'a chànuni tu'un ra ndia. Ta juuni chitoun naja kua jàndeeni vaji ndè'i tundo'o. Ta yu'u endee töve jàñai ña kùuni nde'i ma ñivi ta'an yo. ¹¹ Ta juuni cha chitoun naja kua kànita'an ñivi chi'in, ta jànde'e na tundo'o yu'u cha'a' ma tu'un Ndioo, ora chàkunui kàtitu'in yi iti' ñuu Antioquia chi'in ñuu Iconiu ta Listra. Va tava kùta'an ma Racha'nu chi'in, yakan va künde'i kakui nuu ma ndisaa ma tundo'o ña ndè'i. ¹² Ta ndicha kuii ña, ndisaa ma ñivi kùuni koo takua kùuni ma Racha'nu Cristu Jesuu, iyo yi ña nde'e na tundo'o

cha'a' ra ndia. ¹³ Va ma ndian kini ta vata, ña jà'a takan chi'in na, tiaga kua'a' ma ña tüvi va'a ni ja'a na, ti ni janda'viña'a na ma inga ñivi. Ta juuni ma ndiakan ni janda'viña'a na na ndia.

¹⁴ Vati taku yo'o Timoteu, na chinuni va'un takua kütu'vaun, ta na ja'un yi ndia, ti cha chito va'un nda ndian kùu ma ndian jàna'a nuun. ¹⁵ Vati juuni maun, cha chàku'uniun naja kua kicha'un jàkua'un ma tutu Ndioo nda ora kùun ravalì. Yakan va ti ma tu'un kùu yi ña chà'a yi kua'a' chinituniun, ikan na koto va'un naja kua jàkakú Racha'nu Cristu Jesuu ñun cha'a' ña chìnuni va'un tu'un ra. ¹⁶ Vati tandi'i ma tu'un va'a Ndioo ña tãa ma ñivi nuu tutu ra, kēta yi ma chinituni ma Racha'nu Ndioo. Yakan va nduva'a kuii va'a yi ña jàna'a yo yi nuu ma ñivi, ta jàkua'a yo yi nuu na, ikan na ka'an yi tuva töve va'a ma iti' kuà'an na, ikan na chikoni'i ndiko na ma iti' ndaa ña iyo yi ña ku'un na kuenda ña koo va'a na takua kùuni Ndioo. ¹⁷ Yakan va takan iyo yi ña ja'a yo cha'a' ña kùu yo ñivi Ndioo, ti chi'in ma tu'un ra jàndakuu va'a ra yo, ikan na kutu'va yo ta ja'a yo ma ña va'a takua kùuni ra.

4

¹ Takan kùu yakan va ndava nda nuu Ndioo, chi'in nuu ma Racha'nu Jesucristu, ra ni jakutuni ma ñivi ndito

chi'in ndian ndií, ora ni kichi ka'nda ra tiñu nuu yo, ña yu'u janini ñun ña, ² na katitu'un ma tu'un Ndioo nuu ma ñivi, ta koo tu'vaun chi'in na nda ora ni kuuni. Ta na janiniun na ta jandomaniun na, ikan na jachi'in na ma ña kà'an yi ta jaña na ña jà'a na ma ña tüvi va'a. Ta ora jana'un nuu na, na ifu'u ta vii koun chi'in na, ikan na jachi'in na ma ña kà'an yi. ³ Vati ni chaa iin kivi ña na töva ni jachi'in na ña kà'an ma lotrina va'a. Ta ikan jan ni nanduku ndio na kua'a' ma ndian matru ña jàna'a nuu na, ta ndiakan ni jakua'a chi'in na ma ña chàta'ani maa na ña na koto na. ⁴ Yakan va töva ni jachi'in ndio na ña kà'an ma tu'un ndicha, vati ni jachi'in na ma tu'un ña jàndakuu maani ma ñivini. ⁵ Va taku yo'o töve iyo yi ña kanduu ña jà'un, vati iyo yi ña ndakiva'a va'un ma tu'un Ndioo tichi ma chinituniun, ta jandeeniun ma tundo'o ña ni nde'un ndia. Ta juuni na katitu'un ma tu'un va'a cha'a' Jesucristu ña jàkakú yi na. Vati takan iyo yi ña jatiñu va'un chi'in ma tiñu chā'a Ndioo nuun.

⁶ Ti taku yu'u, chani chaa ma kivi ña ni kuvj kuenda ma Racha'nu Ndioo, takua chà'ni na iin kiti ora sòkó na ri kuenda ra. ⁷ Ta juuni yu'u, cha jàndeeni ña jà'i tandi'i ma tiñu chā'a ma Racha'nu Ndioo nui ña na ja'i yi. Ta endee tüvi nī jañai ña chinuni va'i ma tu'un ra. ⁸ Yakan va ma ora

ikan, ni koo va'i chi'in ma Racha'nu Ndioo, vati jàtiñu va'i kuenda ra. Ta ikan jan ni ku'va ndio ra iin ña va'a kuendai ma ora ni kichi ra jakutuni ra ma ña jà'a ma ñivi, vati iin ra vesi ndaa kùu ra. Ta yüvi chi'in yu'uni, ni ja'a ra yi, vati ni ja'a ra yi chi'in tandi'i ma ñivi ña ya'aga kùuni nde'e ra ta ndàtu ra ndia.

Paulu kàtitu'un ra iin tiñu va'a kuenda Timoteu

⁹ Yakan va yu'u Paulu, chikain ñamani nuun yo'o Timoteu ña na numini kichiun kichi nde'un yu'u, ¹⁰ ti cha ndākoo ma'iiinia ma ra nàni Dema yu'u ma i'ya, ta kēe ra kuà'an ra iti' ñuu Tesalónica, vati ya'a kùuni ra nde'e ra ma ndatiñu iyo ma ñuñivi i'ya. Ta ma ra nàni Crescente, cha kēe ra kuà'an ra iti' ñu'u' Galacia, ta Titu kuà'an ra iti' ñu'u' Dalmacia ndia. ¹¹ Uvanuunia Luka, kùu ma ra kīndoo chi'in vitin. Yakan va ora ni kichiun, na kunandukun ra nàni Marku, ta kundakaun ra kichiun, vati chiniñu'i ra chi'in ma ña jà'i. ¹² Ta ma ra nàni Tíkiku, ti tächì ra kuà'an ra iti' ñuu Efesu ndia. ¹³ Ta juuni na kunda'un ma ja'ma chùsukuin chi'in ndisaa tutui, ta ma ñii ña natuvi nuu tàì ña ndākoi ñuu Troa, ve'e ra nàni Carpu. Va ma ña chiniñu'ugai ña kunda'un kùu ma ñii ikan.

¹⁴ Ta ma Jandu, ra jàtiñu chi'in kaa, ya'a xaani ra ndè'e ra yu'u. Va ni ku'va ma Racha'nu ma ya'vi ra cha'a'

ña jà'a ra takan. ¹⁵ Yakan va na ja'a va'un kuenda nuun chi'in ra, vati ya'a xàani ra nde'e ra ma tu'un Ndioo ña jàna'a yo nuu ma ñivi. ¹⁶ Ta ora yà'i ma cha'a' nunuu nuu ma ndra kumitiñu, tükuii yo nī tindee yu'u ma ora ikan. Vati ndisaa ndra chīnu ndra, ta ndākoo ma'iin ndra yu'u nuu ndra. Yakan va kùuni ña na tüvi ti'i ma Racha'nu Ndioo kuenda ra cha'a' ña jà'a ndra takan ma ora ikan. ¹⁷ Va ma Racha'nu Ndioo kùta'an ra chi'in, ta chā'a ra ñandei ña na katitu'in ndisaa tu'un va'a cha'a' ma Racha'nu Jesucristu. Tajan ndisaa ma ndian yüvi judíu kīcha'a ndio na taso'o na ma tu'un Ndioo ña kàtitu'in nuu na. Ta takan kùu ña jākakú ma Racha'nu Ndioo yu'u ma nuu kua'a' tundo'o ikan. ¹⁸ Ta juuni ni jakakú ra yu'u nuu ma tichi nda'a' ndian jà'a ña kini ndia. Ta ikan endeeni ni kumi ra yu'u, nda kati chaa ma kivi ña ni ku'in chi'in ra nuu chà'nda ra tiñu iti' andivi. Ta na jaka'nu yo ra ndisaa tiempu. Ta takan na kuu yi. Amén.

Ma tu'un nuu ndi'inia ña kàtitu'un Paulu nuu Timoteu

¹⁹ Takan kùu ta vitin tàchì saludu nuu ma ña nàni Priscila chi'in iian Aquila, ta nuu ndisaa ñivi Onesiforu ndia. ²⁰ Ta ikan jan ma ra nàni Latu, kīndoo ra ma ñuu Corintu. Ta ma Trófigimu, ndōo ra ma ñuu Miletu, vati ku'vi ra. ²¹ Ta yo'o, na kunumiun kichiun antea ña koyo ma tiempu vichin. Tächì ma ra nàni

Eubulu saludu nuun, chi'in Pudente, ta Linu, chi'in ña nàni Claudia, ta chi'in ndisaa ma ndian chìnuni ndia.

²² Ta ma Racha'nu Jesu-cristu, na kumi ra ñun, ta na koo ma ñamani Ndioo chi'in ndisaa ndo ndia. Ta takan na kuu yi. Amén.

Tutu ña tã racha'nu Paulu kuenda Titu

Tutu tãa Paulu kuenda Titu

¹ Yu'u Paulu, ra jà'a tiñu nuu Racha'nu Ndioo, ra kùu tatun Racha'nu Jesucristu, ña tãchi ra yu'u ña na tindei ma ñivi kãchin ra, ikan na chinuni va'a na ta koto na ma ña ndaa, ta kua ikan koo iñu'u na takua kùuni Ndioo. ² Ta cha'a' ma tu'un ndaa ikan ña chã'a ma Racha'nu Ndioo, ra tüvi janda'viña'a, ndàtu na ti ya'a ndaani na ra ña ni koo ndito na chi'in ra endeeni, takua chã'a ra tu'un, antea ña jätuvi ra ma ñuñivi i'ya. ³ Ta vitin cha chãa ma kivi ña Ndioo, ra jàkakú yo, chã'a ra ña na koto kachin yo ma tu'un i'ya. Ta nuu yu'u tãva ra tiñu ña na kichi katitu'in yi nuu kua'a' ñivi. ⁴ Ta cha'a' yakan kùu yi ña, tàì tutu i'ya kuentaun yo'o Titu, vati ndicha kuii ña kùun takua kùu iin rase'i, cha'a' ña indukuni chìnuni va'a yo ma tu'un Jesucristu. Ta vitin kùuni ña ma Racha'nu Ndioo Tatá yo chi'in ma Racha'nu Jesucristu ra jàkakú yo, na koso ra ñamani ra chataun, ta na kunda'vini ra ñun, ta na ja'a ra ña na vii koun chi'in animaun.

Paulu chà'a ra tiñu nuu Titu ña naja kua iyo yi ña jatiñu ra ma ñu'u' Creta

⁵ Ora ndãkoi ñun ma ñu'u' Creta, jã'i yi ti kùuni ña na jandondaun ndisaa ma tiñu ña kùmani ndòndaa ma ikan. Ta juuni kùuni ña na jakuisoun tiñu iin ndracha'nu ña na ka'nda ndra tiñu nuu ma ñivi Ndioo, ndian iyo ta'ii'iin ñuu takua kãtitu'in nuun ña jà'un. ⁶ Ta ma ndracha'nu i'ya ña ni ku'vaun tiñu nuu, iyo yi ña ja'a ndra maaa ña va'a, ikan na kùu ka'an ma ñivi chata ndra. Ta iyo yi ña koo ivanuuni ñasi'i ndra. Ta ma se'e ndra iyo yi ña na kuu na ndian chìnuni tu'un Ndioo. Ta juuni iyo yi ña jachi'in na ma ña kà'an tatá na chi'in ma'á na, ta na kùu na iin ndian kà'an ma ñivi chata ña iin ndian tüvi va'a jà'a kùu na. ⁷ Vati taku ma ndracha'nu ndiso tiñu kuenda Ndioo, iyo yi ña na ku'un ndra ma iti' ndaa, ikan na jachinu ndra ma tiñu chã'a Ndioo nuu ndra, ta takan kùu ka'an ma ñivi chata ndra. Ta tüvi iyo yi ña jandotayi ndra ndra chi'in ma tiñu jà'a ndra, ta tüvi iyo yi ña kuu ndra ndra chi'i ndixi, ta ni ndra ya'a numi kayuni. Ta juuni tüvi iyo yi ña kanita'an ndra chi'in ñivi, ta ni ña kùuni ndra nde'e ndra ma xu'un' ña tüvi va'a jàkanaa ndra ndia. ⁸ Vati taku ma ndracha'nu i'ya, iyo yi ña tiñu'u ndra ma ndian chàà ve'e ndra, ta juuni chàta'ani ndra ndisaa tiempu ja'a ndra maaa ña va'a. Ta juuni iyo yi ña ja'a va'a ndra kuenda nuu ndra cha'a' ma tiñu jà'a

ndra, ti ma ndra ndaa ta ií kùu ndra cha'a' ma ña jà'a ndra kuenda ma ñivi ta kuenda Ndioo ndia. Ta juuni kùu ndra ndra kùu ka'nda ma tiñu nuu. ⁹ Ta iyo yi ña koo tu'va ndra chi'in ma ña chìnuni va'a ndra ma tu'un Ndioo ña kùtu'va ndra, ikan na kuu jandomani ndra ma ñivi chi'in tu'un va'a ña jàna'a ndra, ta juuni na kuu jakuninaa ta kundayu'u ndra ma ndian kà'an chata tu'un va'a Ndioo, ikan na ndakoo na ña jà'a na yi.

¹⁰ Vati iyo kua'a' ma ndian tüvi jàchi'in ma tu'un Ndioo. Ta tañu ndiakan iyo ndian judíu ña kà'an na ña iyo yi ña ta'nda ma ñii nuu ika yo ña kakú yo nuu Ndioo. Ta ndiakan ti na tüvi nda kuenda ma tu'un ña jàna'a na nuu ma ñivi, vati ma ndian jànda'viña'ani kùu na. ¹¹ Yakan va ndisaa ma ndian jà'a takan iyo yi ña jakutaxiun na, ikan na kà'anga na takan. Vati na yüvi ña ndicha kùu ma ña jàna'a na, ti ma ña jà'a na kuu ña jakanuu na xini ma ta'ii'in ve'e nuu iyo ñivi cha'a' ña kùuni na ni'i na tiaga xu'uni.

¹² Takan kùu ta ikan jan kēta ndio iin ra ñuu maa na ña nàni Creta, ra ya'a iyo chinituni. Ta rakan ti te'en nāka'an ra juuni chata ma ñivi ñuu ra: "Ma ñivi, ndian iyo ma ñu'u' Creta, kùu na ndian ya'a vata, ta iyo na takua iyo ma kiti ku'u, ti chànini na cha'a' mamaa ña kachini na, ta suchan na ndia." ¹³ Ta ndicha kuii ña

ndisaa ma ña kà'an ra, takan kùu yi. Yakan va yu'u kà'in chi'un ña na jakuninaun na, ikan na jaña na ña jà'a na takan, ta kicha'a chinuni na ma tu'un Cristu. ¹⁴ Takan iyo yi ña ja'un, ikan na tüva jàchi'in na ma kuentu vata, ti tu'un ña jàndaku maani ma ndian judíuni kùu yi, ta juuni töve jàchi'in na ma tu'un kà'an ma ndian kà'an chata ma tu'un ndaa Ndioo ña kùuni na ka'nda maani na tiñu nuu ndia.

¹⁵ Takan kùu yakan va tandi'i ma ndian iyo chinituni va'a, ndisaa nakuyi ña va'a kùu yi kuenda na. Va ni'iin nakuyi töve ña va'a kùu yi kuenda ndian tüvi chìnuni tu'un Ndioo ta töve va'a chinituni na. Vati nda ma chinituni na chi'in ña chànini na ña kini kùu yi. ¹⁶ Ta kàti na ti nàkoto na Racha'nu Ndioo. Va chi'in ma ña jà'a na jàna'a yi ti na yüvi ña ndicha kùu yi, vati xaani na nde'e na ra. Yakan va ma tiñu jà'a na jàna'a yi ti cha kēsiin na ma iti' ra, vati na kua ja'a na ni'iin ma tiñu va'a.

2

Tu'un va'a i'ya kùu ma tu'un ña chā'a Ndioo nuu yo ña jàna'a yo

¹ Yo'o yani, ndisaa ma tu'un ña jàna'un, iyo yi ña indukuni jana'un yi takua kà'an ma tu'un ndaa chìnunio. ² Ta nuu ma ndracha'nu ña ndiso tiñu ma veñu'u iyo yi ña jana'un ndra ña kuu ndra iin ndra kachin chinituni ña tüvi ya'a ndu ña jà'a ndra ni'iin

nakuyi. Ta na iñu'u koo ndra, ta jandeeni ndra ña chinuni va'a ndra ma tu'un Ndioo. Ta na kuuni ndra nde'e ndra inga ñivi, vaji ya'a ndè'e ndra tundo'o cha'a' yi. ³ Ta juuni iyo yi ña katitu'un nuu ma ñivi ña'a cha'nu ña na koo va'a vi chi'in ma Racha'nu Ndioo, ta na ja'a vi kuenda nuu vi. Ta juuni na kà'an vi tu'un vata chata inga ñivi, ta na küní vi jà'a ndixi ndia. Vati iyo yi ña jana'a vi ña va'a chi'in ma ña jà'a vi, ⁴ ta na kundayu'u vi ma ñivi ña'a tivaa ña na kuuni vi nde'e vi ma ii vi chi'in se'e vi ndia. ⁵ Ta na kuu vi ndian iñu'u, ta tüvi k'vi vi chi'in inga ra'ii ña yüvi kùu ii vi. Ta juuni na jatiñu va'a vi ma ve'e vi, ta vii koo vi ndia. Ta na tiñu'u vi ta jachi'in vi ña kà'an ma ii vi, ikan na kuu ka'an n'iiin ñivi chata ma ña kà'an tu'un Ndioo cha'a' ma kua jà'a vi.

⁶ Ta indukuni na kundayu'un ma ndra yoko ña na ja'a ndra kuenda nuu ndra, ta na töve ya'a ndu ma ña jà'a ndra. ⁷ Ta na jana'un takua jà'un nuu ndra, ikan na ja'a ndra ma tiñu va'a ma ña kùuniun ña na ja'a ndra. Ta ora jana'un ma tu'un ndaa nuu ndra, iyo yi ña vii ka'un yi ta töve ya'a nduun kà'un yi, ikan na tiñu'u ndra yi. ⁸ Ta tu kàtitu'un ma tu'un va'a takan nuu ma ñivi, ta ndiakan na kuu ka'an na chata ma tu'un kà'un, ti tu takan ni ja'a ma nda ndian ni tisokuati ñun, ni kukanuu na, ti yöve ña ndicha kùu ma ña kà'an na chataun.

⁹ Ta juuni na kundayu'un tandi'i ma ndian musu ña jatiñu kuenda inga ñivi, ikan na jachi'in na tandi'i ma tiñu ña tàva ma chito'o na nuu na. Ta juuni na katitu'un nuu na, ña koto kà'an na yu'u ma chito'o na, vati na sii kuuni na ora tàva ra tiñu nuu na. ¹⁰ Ta na katitu'un nuu na, ña koto sü'u na ndatiñu ma chito'o na ndia. Vati iyo yi ña koo va'a na chi'in ra, ikan na jana'a na ña iyo tundeeni na chi'in ra. Takan iyo yi ña ja'a na, ikan na ku'va ma ra chito'o na kuenda cha'a' naja kua iyo na, ja'a ma tu'un va'a Ndioo, ra jàkakú yo.

¹¹ Vati Ndioo kùu ra ña chā'a ra ñamani ra nuu yo, kuenda ña na koto tandi'i ma ñivi iyo ñuñivi i'ya, ña Ndioo kùuni ra jakakú ra na. ¹² Yakan va chi'in ñamani Ndioo ikan, jàkoto ra yo, ti iyo yi ña jaña yo ña jà'a yo ma ña kini, ta tüvi nàkaninio jà'a yo ma ña kini takua chà'nini ma ñivi iyo ñuñivi i'ya. Vati iyo yi ña ja'a yo kuenda nuu yo, ta koo ndaa yo, ta kuu yo ndian iñu'u takua kùuni Ndioo. ¹³ Ta ya'a chisii iyo yo ña juuni yanga ndàtu yo ra, ti takan chā'a ra tu'un nuu yo ña ni kichi ndiko ma Racha'nu Jesucristu, ra ya'a tacha, ra kùu Ndioo ka'nu ña jàkakú yo. ¹⁴ Yakan va ndisaa yo cha chito yo, ti maa ma Racha'nu Jesucristu, chā'a ra ña na ka'ni na ra, ta yakan kùu ma ya'vi ra kuenda ña na kakú yo nuu ma kuatio. Ta takan

jànandoo ra anima yo, ikan na kuu yo ma ñivi ra, ta koo tu'va yo ña ja'a yo mamaa tiñu va'a kuenda ra.

¹⁵ Ndisaa ma tu'un i'ya, kùu ma ña iyo yi ña jana'un nuu ñivi, ta juuni na kundayu'un ta jakuninaun ma ndian tüvi jà'a ña va'a, vati iyo ma ndatu Ndioo chi'un. Ta na kü'vaun ña ka'an ñivi chataun ña töve nda kuen-daun.

3

Ma tu'un i'ya kà'an yi cha'a ma ña va'a ña iyo yi ña ja'a ma ñivi Ndioo

¹ Ta na jakuku'uniun ndisaa ma ndian chìnuni ña na jachi'in na ndisaa ña kà'an ma ndian kùu kuvienü chi'in ña kà'an ma ndian kumitiñu ndia. Ta na jachi'in na jà'a na tiñu tàva na, ta na koo tu'va na ña jà'a na mamaa ña va'a ndisaa tiempu. ² Ta na kà'an na chata nì'iin ñivi, ta tüvi iyo yi ña kuu na ndian kuati xini. Vati na vii koo na chi'in tandi'i ñivi, ta na kuvita anima na ndia.

³ Tatiempu ora takä'an chinunio, juuni jà'a yo kuati, vati tüvi jächì'o ña kà'an ma Ndioo, ti ya'a ndava xinio. Yakan va kùu yo takua kùu ma ndian kuànaa, ti kùu jaña yo ña jà'a yo kua'a' nuu ña kini ña kùnunio ja'a yo. Ta jati'ini yo chi'in inga ñivi ta ya'a tixin yo nde'o na, ta ya'a xaani ma ñivi ndè'e na yo, ta xaanio ndè'o na ndia. ⁴ Va vitin Ndioo ra jàkakú yo, jàna'a ra ñamani ra nuu yo, ti ya'a kùuni ra

nde'e ra ma ñivi iyo ñuñivi i'ya. ⁵ Yakan va ndicha kuii ña jàkakú ra yo. Ta yüvi cha'a' ma tiñu va'a ña jà'a yo kùu yi ña jàkakú ra yo, vati cha'a' ña kùnda'vini ra yo kùu yi. Ta takan kùu ña jànandoo ma Jesucristu ma anima yo chi'in nii ra, ta takan ndòchaa yo jà'a Tati Íí ra. ⁶ Ta juuni cha chito va'a yo, ti nduva'a kuii iyo ma Tati Íí Ndioo chi'o, vati tächì Ndioo yi nuu yo cha'a' ma Racha'nu Jesucristu, ra jàkakú yo, ⁷ ikan na ndakuu yo ndian ni ni'i nuu ni koo ndito chi'in ra endeeni. Ta ndàtu yo ra ti ndàanio ña ni ni'i yo yi, cha'a' ña cha jàndondaa ra ma anima yo chi'in ma ñamani ra.

⁸ Ta cha'a' yakan kùu yi ña cha chito va'a yo ti ña ndicha kùu yi. Yakan va kùuni ña na janiniun ndisaa ma ndian chìnuni tu'un Ndioo, ikan na ja'a na kuenda nuu na ña na ja'a na mamaa ña va'a. Vati tu ja'a na takan, tajan ni kuu yi iin ña va'a ta iin ña chàtiñu kuenda ndisaa ñivi. ⁹ Ta koto jächì'un ma tu'un ña tüvi nda kuenda ña jàkanita'an ñivini, ti mamaa kuatini nànduku na ora jà'a na takan. Ta juuni na jächì'un ma ndian endee natu'un na kua'a' nuu kuentu cha'nu ña kà'an yi chata ma ndian kùu ñivio ña chīyo taji'na. Ta na jächì'un ña kà'an na tuva kanita'an yu'u na cha'a' ma ley cha'nu ña tãa ma racha'nu Moisés, ra chīyo tatiempu, vati ndisaa ma ña

jà'a na, na yüvi ña va'a kùu yi ta tüvi nda kuenda yi.

¹⁰ Tatu iyo nda ndian jàkanuu xini ma ndian chìnuni ka'iin tichi veñu'u, na ka'an va'aniun chi'in na iin a uvi cha'a, ikan na jaña na ña ja'a na yi. Tatu tüvi jàchi'in na ma ña kà'un, tajan na tavani'un na ma ikan. ¹¹ Yakan va cha chito va'un ña ma ñivi jà'a takan cha kēsiin na ña kuà'an na ma iti' ndaa, ti juuni ma kuati jà'a na kùu yi ña kuàjande'e yi tundo'o na, ta kueeni kueeni kuàjandi'i yi nuu na ndia.

Titu tàso'o ra tu'un kà'an Paulu chi'in ra

¹² Takan kùu chàninì tachi ma ra nàni Artema, a Tíkiku nuun. Ta ora cha chāa ma iin ra ni tachi nuu iyoun, tajan kuunì ña na nandukun naja kua ja'un, ta kichiun kichi nde'un yu'u ma ñuu Nikópoli nuu ni koi. Vati kùunì ya'i ma tiempu vichin ma ñuu ikan.

¹³ Ta juuni na tindeun ma ra nàni Apolo chi'in abogadu Zena, chi'in ndisaa ma ña chiniñu'u ndra ma tichi iti' kuà'an ndra, ikan na kùmani nī'iin nakuyi nuu ndra. ¹⁴ Ta na kutu'va ma ndian kùu ñivio ña chìnuni, ña na ja'a na mamaa ña va'a, ta tindee na ma ñivi ta'an na, tuva iyo iin nakuyi ña kùmani nuu na, ikan na kuàtiñu ma ña jà'a na kuenda Ndioo.

Tu'un nuu ndi'inia ña kà'an Paulu nuu Titu

¹⁵ Ta vitin ndisaa ma ndian yanio ña ka'iin chi'in i'ya,

tàchi na iin saludu nuun. Ta ndyo'o na tachi ndo saludu nuu ma ndiakan, ndian kùuni nde'e ndi cha'a' ña indukuni chìnuni na kua maa yo. Ta na koo ma ñamani Ndioo chi'in ndisaa ndo. Ta takan na kuu yi. Amén.

Tutu tàchi racha'nu Paulu nuu Filemón

*Paulu tãa ra tutu i'ya
kuenda Filemón*

¹ Yu'u Paulu ra indii tichi vekaa cha'a' Racha'nu Jesucristu, tãi tutu i'ya chi'in ra yanio Timoteu kuendaun yo'o Filemón, vati yo'o kùun iin ra mañeru ndi, ra ya'a va'a ña jãtiñu chi'in ndi. ² Tãa ndi ma tutu i'ya kuenda ndisaa ma ñivi Ndioo ña kùti'vi ma ve'un. Takua kùu ma ña ta'an yo Apia chi'in ra yanio Arquipu, ra jãtiñu nduva'a kuui chi'in yo cha'a' ma tu'un Ndioo. ³ Yakan va na ja'a ma Racha'nu Ndioo Tatã yo chi'in ma Racha'nu Jesucristu ña na koo va'a ndo chi'in ma anima ndo. Ta juuni na jakoyo ra ñamani ra chata ndo, ikan na koo vii ndo vati ya'a kùuni ndi nde'e ndi ndo.

*Paulu kà'an ra cha'a'
Filemón nuu Ndioo*

⁴ Tandi'i kivi ora chà'i ta'vindioo nuu ma Racha'nu Ndioo chito'i juuni kà'in nuu ra cha'un ndia. ⁵ Vati cha chìnitu'in ña ya'a chinuniun tu'un Racha'nu Jesucristu, ta ya'a kùuniun nde'un ndisaa ma ñivi iyo kuenda Ndioo ndia. ⁶ Yakan va ora kà'in chi'in ma Racha'nu Ndioo juuni kãtitu'in naja kua jã'un ña chìnuniun ma tu'un ra, ta naja kua jã'un ña kãtitu'un yi nuu ma ñivi. Takan iyo

yi ña jana'un nuu ndisaa ma ñivi, ikan na koto kachin gaun naja kua iyo ii yo jã'a ma Racha'nu Jesucristu. ⁷ Yakan va cha'a' yakan kùu yi ña ya'a chisii ta va'a kùuni jã'un yo'o yani, vati ya'a kùuniun nde'un ma ndian kùu ta'an yo, ta janiniun ta chà'un tundeeni nuu na ña na chinuni na tiaga.

*Paulu chikan ra ñamani
nuu Filemón kuenda ma ra
nãni Onésimu*

⁸ Yakan va vaji tatun Cristu kùu ta kùu ndakain ña na ja'un ma tiñu iyo yi ña ja'un, vati chã'a ra ma ndatu ra nui, ⁹ va kùuni ña va'a ga ña na jãnini ñun chi'in ma tu'un vii cha'a' ña kùuniun nde'un yu'u indukuni kua kùuni nde'i ñun. Ta yu'u Paulu jin iin ra cha chicha kùu, ta vitin juuni indii vekaa cha'a' ña iin ra kã'an cha'a' ma Racha'nu Cristu Jesuu kùu. ¹⁰ Ta cha'a' yakan vitin chikain iin ñamani nuun cha'a' ma ra nãni Onésimu, vati rakan cha kùu ra takua kùu iin ra se'i vitin, cha'a' ña kicha'a ra chìnuni ra tu'un Jesucristu nuu indii ra chi'in ma tichi vekaa i'ya.

¹¹ Vati ma ora ña Onésimu kùu ra musun niku, na tükuii va'a jã'a ra, va vitin kùu yi ña ni jãtiñu va'a ra chi'un takua jãtiñu ra chi'in vitin. ¹² Yakan va vitin tàchi ndikoi ra nuun, ta kùuni ña na ki'in kuendaun ra takua jã'un chi'in ndia. ¹³ Ta vaji yu'u chãnini ña na kindoo ra chi'in ña tĩndee ra yu'u ma tichi vekaa tiñu nuun ña juuni yanga ña indii ma

i'ya cha'a' ña kàtitu'in ma tu'un va'a. ¹⁴ Va nī kuunī ja'i ma kua ikan tu töve ku'va jī'naun ndatu ña va'a yi. Ta juuni kùunī ña na ku'vaun ndatu ña na ndoo ra, va töve cha'a' ña janinī ñun kùu yi, vati cha'a' ña kùuni maun kùu yi. ¹⁵ Nda kèsiin ma Onésimu chi'un ta ndákoo ra ñun tia tiempuni, ikan ma tiá iti' nuu ni koo ra chi'un endeeni. ¹⁶ Va vitin ta iti' nuu na yüva ra musun ni kuu ra, ti ra va'a ga kùu ra vitin cha'a' ña chìnuni ra. Iin ra nduva'a yó kuuni nde'e kùu ra. Yakan va yu'u kùuni nde'i ra, ta yo'o va iyo ga yi ña kùuniun nde'un ra. Yakan va na kuuniun nde'un ra takua kùu ma ndian yaniun ña chìnuni takua chìnuni yo'o.

¹⁷ Yakan va tu kùuniun nde'un yu'u takua iin merun, ta juuni kua ikan iyo yi ña kuuniun nde'un ra ndia. ¹⁸ Tatu iyo iin ña tüvi va'a jā'a ra, a tàvi ra nuun ora chīyo ra chi'un niku, na naka'un yi nuu yu'u. ¹⁹ Ta chi'in ma tu'un i'ya ña yu'u tàì yi juuni chi'in nda'i ña juuni chà'i tu'un nuun ña ni ka'ndai ma kuenda ña tàvi ra nuun, tuva takan kùu yi. Va iyo yi ña kuku'uniun ña ndisaa ma ña iyo nuun kùu ma ña tàviun nui. ²⁰ Yakan va chikain ñamani nuun, yo'o yani, ña na ku'vaun tundeeni yu'u, ikan na sii kùunī kuenda ma Cristu, vati juuni ma ra chìnuni kùun ndia.

²¹ Ta cha'a' yakan kùu yi ña cha chito va'i ña ni ja'un takua kà'in nuu ma tutu

i'ya. Ta juuni ni ja'un tiaga kua'a' ma ña va'a ña kà'in chi'un tiá iti' nuu ndia. ²² Ta yüvi ña'ani kùu yi vati juuni kùunī ña na jandova'un ma nuu koi chi'un ndia. Vati ndatu ña na ku'va Ndioo ña na kei nuu indij, ikan na kuu kunde'i ñun vati chitoi ña endee kà'un chi'in ra cha'i ña takan ni kuu yi.

Ma tu'un nuu ndi'inia ña kà'an Paulu kuenda Filemón

²³ Takán kùu yakan va ma ra nàni Epafra, ra indii vekaa chi'in cha'a' ma Racha'nu Cristu Jesuu, juuni tàchi ra iin saludu nuun, ²⁴ Ta takani Marku, Aristarcu, Dema ta Luka tàchi ndra saludu nuun ndia, vati ndra'ya kùu ndra ña tìndee ndra yu'u ña jà'a ndra ma tiñu nuu Ndioo.

²⁵ Ta ma Racha'nu Jesu-cristu na koso ra ma ñamani ra chata ndisaa ndo. Ta takan na kuu yi. Amén.

Tutu ña kēta kuenda ñivi Hebreu

*Ndioo, tāchi ra ma ra se'e
ra ña na katitu'un ra ma
tu'un yu'u ra nuu ma ñivi*

¹ Tand'i ma kuiya yā'a taji'na, Ndioo kā'an ra chi'in ma ndian kūu ñivio, ndian chīyo taji'na kua'a' va'a cha'a' chi'in kua'a' nuu tu'un, ta tāchi ra ma ndra kà'an chi'in tu'un yu'u ra ña na katitu'un ndra yi nuu na takan. ² Va ma vitin, ma nuu ndi'inia ma kuiya, tāchi Ndioo ma ra Se'e ra Jesuu nuu yo, ña na ka'an ra chi'in tu'un yu'u Ndioo nuu yo, vati Ndioo chā'a ra ndisaa kuii ma tundeeni ra nuu ra, ta juuni kūta'an ra chi'in ra ora jātuvi ra ma ñuñivi chi'in andivi. ³ Vati Jesuu indukuni tàcha ra takua tàcha Racha'nu Ndioo, ra iyo andivi. Ta ma xina'ñu ra, indukuni kùu yi takua kùu ma Ndioo. Ta Jesuu chi'in tu'un ra, nuu nda'a' ra iyo tand'i ma nakuyi iyo ñuñivi, ti ya'aga ndatu ma ña kà'an ra. Ta ora cha yā'a ña jānandoo juuni maa ra ma kuatio, chūnandi ra ma andivi, iti' chiyo kua'a ma Ndioo nuu chà'nda ra tiñu.

*Ma Jesuu ra Se'e Ndioo,
ka'nuga ma tiñu jà'a ra kua
ma tiñu ña jà'a ma tati va'a
ña jà'a tiñu nuu Ndioo*

⁴ Yakan va ka'nuga kùu ma sivi ra Se'e Ndioo, kua ma

tati va'a ña jà'a tiñu nuu Ndioo. Vati ma Ndioo jā'a ña nī'i ra iin tiñu nduva'a kuii ka'nuga kua ma ña nī'i ma tati jà'a tiñu nuu ra. ⁵ Vati ma Ndioo tükuii nī ka'an ra te'en chi'in ma nī'iin ma tati va'a jà'a tiñu nuu ra:

Yo'o kùu ma se'i,

Ta vitin yu'u kùu ma ra chā'a tundeeni nuun.

Ta juuni töve nī ka'an ra te'en chi'in nī'iin tati va'a ña jà'a tiñu nuu ra:

Yu'u kùu iin Tatá maa ra, ta rakan, kuendai vitin kùu ra iin ra Se'i.

⁶ Va ma inga tuku cha'a' ña jàna'a Ndioo ma ra Se'e nunuu ra nuu ñu'u' ñuñivi i'ya, kà'an ra te'en:

Ndyo'o tati jà'a tiñu nui, na jaka'nu ndo ma ra Se'i.

Kā'an ra chi'in na.

⁷ Ndioo kà'an ra te'en cha'a' ma tati va'a ña jà'a tiñu nuu ra:

Jà'i ña na kuu ma tati va'a jà'a tiñu nui takua kùu ma tati chàkin, ta na kuu na takua kùu ma ñu'ú ndàkonditi ndia.

⁸ Ndioo kà'an ra nuu ma ra Se'e ra Jesuu te'en ndia:

Yo'o Racha'nu Ndioo, ma yu-tun vatun ndà'un, jàna'a yi ña chi'in tu'un ndaa ni ka'ndaun tiñu endeeni.

⁹ Vati maun kùuniun nde'un ma ña va'a ta xaaniun nde'un ma ña töve va'a,

yakan va yu'u ra kùu Ndiooun, kāchīn ñun, ta ya'aga chītu ma animaun ña chīsiun jā'i kua ma ndian ndàkata'an chī'un,

kā'an Ndioo chi'in Se'e ra.

10 Ta juuni kà'an ra te'en ndia:

Yo'o Racha'nu, ma ora kicha'a ma ñuñivi, maun jā'a ña tūvi yi,

ta juuni chi'in nda'a' maun kuu yi ña tūvi ma andivi jā'un ndia.

11 Tandi'i ma ña tūvi niku ni naa yi,

va maun ni koo endeeni.

Tandi'i ma ña tūvi, ni kucha'nu yi takua ndòcha'nu ma ja'ma ña chàku'un yo.

12 Ta ni tika'nun ma ñuñivi takua jā'a yo chi'in iin ja'ma ora chikuta'nu yi,

ta juuni ni nasamaun yi takua jā'a yo ora sàma yo ma ja'ma chàku'un yo.

Va maun, iini ra kùn ña töve sàmaun,

ta nī'iin cha'a' na töve ni naun ndia.

Takan kā'an Ndioo chi'in Se'e ra.

13 Nī'iin cha'a' na töve nī ka'an ma Ndioo te'en chi'in ma ndian kuu tati va'a jā'a tiñu kuenda ra:

Kunandi iti' chiyo kua'i nda kati ku'vai tandi'i ma ndian kànita'an chi'un nuun,

ikan na kuu na takua kuu ma nuu chòjondi cha'un,

ta ikan na kuu ka'ndaun tiñu nuu na,

kā'an ra.

14 Vati ndisaa ma ndian kuu tati va'a, ndian jā'a tiñu nuu Ndioo, juuni kuu na ndian tāchi Ndioo, ña na tindee na ma ndian ni nī'i ña na kakú jā'a ma tundeeni ra.

2

Ìyo yi ña jakuenda nduva'a kuio yo, ikan na kakú yo

¹ Yakan va cha'a' ma ña'a, iyo yi ña taso'o nduva'a kuii yo ma tu'un ña chīnio, ikan na töve kesiin yo ma iti' Ndioo. ² Vati tāchi Ndioo ma tati va'a ra na kat-itu'un na ma tu'un ley ra taji'na. Ta ndicha kuii ni kuu ma ña kà'an yi. Taku ma ndian nī jachi'in ma ña kà'an yi ndicha ña ndē'e na ma tundo'o cha'a' ma kuati ña jā'a na. ³ Tu takan kuu yi, z naja kua jā'a yo, ikan na kuu kakú yo tuva jāña yo ma tu'un ka'nu ña kà'an naja kuu yi ña jàkakú Ndioo ma ñivi? Vati maa ma Racha'nu chito'o yo Jesuu, kuu ma ra nunuu kātitu'un ma tu'un ña kà'an cha'a' naja kua kuu kakú ma ñivi, ta iti' nuu ma ndian chīni ma ña kā'an ra, jāna'a kachin ndiko na yi nuu yo. ⁴ Va ma Racha'nu Ndioo, kùta'an ra chi'in ma ndian kà'an tu'un ikan, ta jāna'a ra ti tu'un ndicha kuu yi chi'in kua'a' seña, chi'in ña nduva'a kuii vii, chi'in kua'a' va'a ndatu, ta tāchi ra ma Tati Í ra ña na katakuati yi kua'a' nuu ndatu nuu ma ñivi ra takua kùuni ra ña na kuu.

Jesuu ndākuu ra iin ñivi ma takua kuu yo

⁵ Ndioo töve nī cha'a' ra ndatu nuu ma ndian kuu tati va'a ra ña na ka'nda na tiñu nuu ma ñivi iyo ñuñivi ña ni kichi iti' nuu, vati cha'a' yakan kuu ma ña kà'an yo

vitin. ⁶ Va ndicha ña tañu ma tutu Ndioo iyo iin tu'un ña kà'an yi te'en:

¿Niyi kùu ma ñivi iyo ñuñivi?

¿A iyo kuenda na, kùuniun, yakan va chàku'uniun na, ta jàkuendaun na ndia?

⁷ Chīyo ita'vi kuiya ña ka'nuga ma tati va'a jà'a tiñu nuun takua kùu ma ñivi iyo ñuñivi.

Vaji takan kùu yi, chā'un kua'a' va'a ndatu ka'nu nuu ma ñivi ta tiñu'un na.

Ta juuni cha chā'un nuu na na ka'nda na tiñu nuu tandi'i ma ña tūvi jà'un chi'in ma nda'un.

⁸ Ta takan chā'un yo'o Ndioo ña na kùu ka'nda na tiñu nuu tandi'i ma ña iyo ñuñivi.

Kàti ma ra kà'an tatiempu.

Vaji cha chā'a Ndioo ña na ka'nda na tiñu nuu tandi'i nakuyi iyo ñuñivi, ndicha kuu ti töve nī ndakoo ra nī'in nakuyi ña kùu ka'nda na tiñu nuu, va nda tiempu vitin, ndè'o ña ndisaa nakuyi takā'an kùu chaa na ña ka'nda na tiñu nuu yi. ⁹ Va vitin ndè'o ña iin ra nàni Jesuu. Chā'a ma Ndioo ndatu ra nuu ra tiaga ninuu kua ma ndatu ña chā'a ra nuu ma tati va'a ña jà'a tiñu nuu ra. Cha'a' ña chī'í ra cha'a ma kuati ndisaa yo, yakan va cha nī'i ra ndatu ya'aga tacha ta iñu'u. Ta cha'a' ma ñamani Ndioo kùu yi ña chī'í ra, ikan na tuvini ra ta na koto ra naja ta'an yo ora chī'í yo.

¹⁰ Racha'nu Ndioo kùu ra ma ra ña jātuvi ta kùmi ndisaa ña iyo ma ñuñivi. Cha'a' yakan kùu yi ña töve ndetiñu kuenda ra ña na ja'a ra ña nī'i Jesuu ña koo va'a ra cha'a' tundo'o ña ndè'e ra cha'a' ndisaa yo, ikan na kuu kunda'a ra kua'a' se'e ra ña na koo na chi'in ra ma iti' andivi. Vati Jesuu kùu ma ra jàna'a iti' nuu kuu kakú yo. ¹¹ Vati tandi'i yo iini Tatá yo, nda ma ra jà'íí chi'in ma ndian kuu íí jà'a ra ndia. Cha'a' ña iini ma Tatá yo, yakan va ma Jesuu töve kùkanuu ra ña kà'an ra ña yani ra ta ta'an ra kùu yo.

¹² Ta juuni ora kà'an ra te'en ma tava kà'an ma nuu tutu Ndioo:

Ni katitu'in nuu ndian ta'in ma tava kàun.

Ta ora cha kùti'vi ma ñivi chi'in, ni jaka'nui ñun chi'in iin yaa ña ni katai ma tañu na,

kàti yi.

¹³ Ta inga cha'a' kà'an Jesuu te'en:

Ni chinunì ma ña kà'an ma Ndioo.

Ta inga cha'a kà'an ndiko ra te'en:

I'ya ka'in ti'vi ma ñivi ña chā'a Ndioo nui chi'in.

Ta kùu na takua kùu se'un, kàti yi.

¹⁴ Ta ma ndian se'e ikan iyo kuñu na chi'in nii na. Ta Jesuu juuni chīyo kuñu ra chi'in nii ra ndia tava kùu ma ñivi, ikan na kuu janaa ra ma ndatu ma ñá' iyo ndatu ña kùu ka'ni, ta ma ñá' iyo ndatu ñá' kuu ka'ni ikan kùu ma kui'na. ¹⁵ Ta jà'a ma Jesuu takan,

ikan na kuu jakakú ra ndisaa ma ndian kùu tava kùu iin musu jà'a ma ña ya'aga yu'vi na, ta endee chà'nini na ña ni kuvi na. ¹⁶ Ndicha va'a ña töve vachi ra ña ni tindee ra ma tati jà'a tiñu nuu Ndioo, vati vachi tindee ra ma ndian kùu tata ma Abraham. ¹⁷ Takan iyo yi ña ja'a ra, ikan na ndakuu ra indukuni ma ninii ni takua kùu ma ñivi ta'an ra, ikan na chaa ra kùu ra iin sutu ka'nuga, ra jà'a tiñu nuu Ndioo cha'a' na. Ta na kuu ra iin sutu ya'aga va'a ta ya'a kunda'vini ra ma ñivi. Ta takan kuu ni'i ra ña na janaa ma Ndioo ma kuati ma ñivi. ¹⁸ Ta takua juuni maa ma Jesuu, ndē'e ra ma tundo'o niku, ta kī'in ma kui'na ku'va ra, yakan va vitin cha iyo va'a ra ña kuta'an ra chi'in ma ndian juuni ki'in ma kui'na ku'va ndia.

3

Ka'nuga tiñu jà'a ma Jesuu kua ma Moisés

¹ Yakan va ndyo'o yani chi'in ta'an, ndian ií iyo nuu chà'nda Ndioo tiñu, vati ndyo'o kùu ma ndian káchin ma Ndioo ndo ña na kuu chito'o ndo ra, na kuuni nduva'a kuii ndo nde'e ndo ma Jesuu, vati maa ra kùu ma ra ndatu, ra tatun Ndioo. Ta maa ra kùu ma ra sutu kuxini. Vati nuu rakan kùu ma nuu kùu na'ma yo cha'a' ma ña chìnunio ma ña kà'an ra. ² Vati Jesuu ya'a iyo tundeeni Ndioo chi'in ra. Yakan va káchin Ndioo ra ña na ja'a ra ma tiñu i'ya. Vati

takua ma Moisés chíyo tundeeni Ndioo chi'in ra niku, ti ma ora chíyo ra niku, jà'tiñu va'a ra kuenda ma ñivi Ndioo. ³ Yakan va ma Jesuu iyo yi ña na tiñu'uga yo ra kua ma Moisés, indukuni kùu yi tava kùu iin ma laba'ni, ra jà'va'a iin ve'e, iyo yi ña tiñu'uga yo ra kua ma ve'e. ⁴ Tandí'i ve'e iyo yi ña java'a iin ñivini yi, va ma Ndioo kùu ma ra jà'a ña tūvi tandí'i ma ña iyo vitin ma ñuñivi. ⁵ Yakan va ma Moisés kuu ra iin musu iñu'u, ra jà'va'a tiñu kuenda ma ñivi Ndioo. Ta ma tiñu ña jà'a ra kùu yi ña jà'na'a ra nuu na cha'a' ma ña ni ka'an ma Ndioo iti' nuu. ⁶ Va tava Jesucristu kuu ra takua kùu iin ra kùu iin se'e ra ña kùña'a iin ve'e ña jà'a va'a ra kuenda ma ndian indii tichi yi. Va tava kùu yo ma ñivi Ndioo, yakan va kùu yo tava kùu ma ñivi iyo tichi ve'e ikan, tuva ndicha ña endee töve jàña yo ña chìnunio tu'un ra, ta ndaani yo ndàtu yo ma ndatu ka'nu ña ni ni'i yo jà'a ra.

Ni nindee ma ñivi Ndioo jà'a ra

⁷ Yakan va ma tava kà'an ma Tati Íí Ndioo tatiempu, ta te'en kà'an yi nuu ma tutu Ndioo:

Ma kivi vitin tuva chini ndo ma ña kà'an Ndioo,

⁸ iyo yi ña chinuni ndo ma ña kà'an ra ta na jàndava ndo ma an-ima ndo,

ma takua jà'a ma ndian kánita'an chi'in Ndioo,

ta kī'in na ku'va ra ma tichi ku'u ma nuu töve takuii.

9 Ma tichi ku'u ikan kùu nuu kī'in ma ñivi ndo, ndian chíyo taji'na ma ku'va yu'u,

vaji cha ndē'e na ma ndatu ka'nu ña jā'i ma ndi uvi xiko kuiya ña chākunuu na ma tichi ku'u niku.

10 Yakan va nduva'a kuii kùxain chí'in ma ñivi ndo, ndian chíyo taji'na niku, ta kā'in te'en nuu na:

“Ndyo'o ndisaa tiempu kùu ndo ma ndian jãña iti' va'a,

va ndicha kuii ña na töve kùuni ndo nakoto ndo ma iti.”

Takan kā'in chí'in na.

11 Ta cha'a' yakan kùu yi ña ya'a kùxain chí'in na, ta chā'i tu'un nuu na ña töve ni ku'vai nuu nindee na chí'in,

kàti Ndioo. 12 Ndyo'o yaní ta ñivi ta'in, na kumi kuenda ndo anima ndo, ikan na töve ndakuu kini yi ta ja'a yi ña tüvi chìnuni ndo tu'un ra, ta kesiin ndo iti' Ndioo ndito. 13 Va'a ga ña na kuta'an ndo chí'in ta'an ndo ta na jandomani ndo na nani kivi, va na kicha'a ndo ja'a ndo yi antea ña ndi'i ma kivi i'ya, ikan na ñi'in ndo na töve jàndondava ndo ma anima ndo ta na töve kēna'a ndo juuni maa ndo ti tu kì'vi ndo jà'a ndo kuati.

14 Vati ndicha ña cha ndō'iin yo chí'in Cristu, tuva kündeeni yo ña chìnunio ma tu'un ra indukuni kua ma ora kicha'a yo chinuni yo

yi. Takan iyo yi ña ja'a yo nda kati chaa ma kivi nuu ndi'inia ña iyo yo. 15 Vaji kà'an ma tu'un Ndioo te'en cha'a' ma ña já kà'in:

Ma kivi i'ya tuva chini ndo ma ña kà'an Ndioo,

iyo yi ña chinuni ndo ma ña kà'an ra ta na jàndava

ndo ma anima ndo,

ma tava jā'a ma ndian kánita'an chí'in Ndioo,

kà'an yi.

16 ¿Nda ndian kùu ma ndian kánita'an chí'in Ndioo ora chíini na ma tu'un ra?, kùuni ndo. ¿A yüvi ndisaa ma ndian tava ma Moisés ma ñu'u' Egipto, kùu na?, kùuni ndo. 17 ¿Ta nda yo chí'in kùxaan ma Ndioo uvi xiko kuiya?, kùuni ndo ndia. Vati chí'in ma ndian jā'a kuati, chí'in ndiakan, kùxaan ma Ndioo, ta ma ndiakan endee chí'i na ma tichi ku'u nuu töve takuii.

18 ¿Ta nda yo nuu chā'a Ndioo tu'un nuu ña töve ni ku'va ra nuu nindee na chí'in ra?, kùuni ndo. ¿A töve nī ka'an ra takan nuu ma ndian na töve nī jachi'in ma ña kà'an ra?, kùuni ndo.

19 Vati ndicha va'a ti ndē'o ña nī cha'a ra nuu ni nindee na chí'in ra, cha'a' ña na töve chìnuni na ma tu'un ra.

4

1 Yakan va ora juuni yanga ña ndàtu yo ma ña ni ja'a Ndioo ña ni ku'va ra nuu nindeo chí'in ra takua chā'a ra tu'un nuu yo, iyo yi ña nduva'a kuii kumi kuenda yo yi, koto tañu ndo iyo

nda ndyo'o, na kuu ni'i nuu
 nindee chi'in ra. ² Vati
 maa yo cha chīnio ma tu'un
 Ndioo ña kà'an cha'a' naja
 kua kàa yi ña kuu kakú
 yo indukuni takua chīni ma
 ñivio ndian chīyo tatiempu
 ndia. Va ma ndiakan na töve
 nda kuenda vaji chīni na yi,
 vati töve nī chinuni na ma
 ña kà'an yi. ³ Va tava maa yo
 ña chīnuni ndicha va'a yo,
 chà'a Ndioo ña ni ni'o nuu
 nindeo. Va cha'a' ña'a, kà'an
 Ndioo te'en nuu ma tutu ra:
 Ta cha'a' yakan kùu yi ña
 ya'a kùxain chi'in na,
 ta chā'i tu'un nuu na ña töve
 ni ku'vai nuu nindee
 na chi'in,

kàti Ndioo.

Vaji takan ma Ndioo chīnu
 ma tiñu jā'a ra nda ma ora
 jātuvi ra ma ñuñivi i'ya.
⁴ Vati iyo iin ma nuu kà'an
 yi te'en nuu ma tutu Ndioo
 cha'a' ma kivi ucha ña nin-
 deo:

Ndioo na töve nī jatiñu
 ra ma kivi ucha vati
 nindee ra.

⁵ Ta iyo inga nuu kà'an yi
 te'en nuu ma tutu Ndioo:

Ña töve ni ku'vai nuu
 nindee na chi'in,

kàti Ndioo. ⁶ Va vitin
 takāaga kùmani ña ni'i tiaga
 ma ñivi ma nuu nindee na
 chi'in ra, vati ma ndian ñivio
 ndian chīyo nunuu ña chīni
 tu'un va'a Ndioo, ta töve nī
 jachi'in na yi, nuu ndiakan
 va töve nī cha'a ra ña ni'i
 na nuu nindee na chi'in ra.

⁷ Yakan va kuu koto yo ña
 takā'an ya'a ma tiempu ña
 kuu ka'an yo, ¡kivi vitin!, ti
 Ndioo cha jāna'a ndiko ra
 nuu yo ña takā'an ya'a yi.

Vati Rey David kēta ra kua'a'
 kuiya iti' nuu. Ta David te'en
 tāa ra nuu ma tutu Ndioo:

Ma kivi vitin tuva chīni ndo
 ma ña kà'an Ndioo,

iyo yi ña chinuni ndo ma ña
 kà'an ra,

ta na jändava ndo ma anima
 ndo.

Takan tāa David nuu ma
 tutu Ndioo. ⁸ Vati tu ma
 Josué chā'a ra nuu nindee
 ma ñivio chīyo taji'na chi'in
 Ndioo, tüva chiniñu'u yi ña
 taa ndiko ma David yi iti'
 nuu niku. ⁹ Yakan va iyoga
 iin nuu nindee ñivi Ndioo
 chi'in ra. ¹⁰ Vati ma ndian
 cha nī'i nuu nindee chi'in
 Ndioo, juuni nindee na cha'a'

ma tiñu jà'a na, indukuni ma
 tava nīndee ma Ndioo cha'a'
 ma tiñu ña jā'a ra ma kivi
 ucha ora jātuvi ra ma ñuñivi
 i'ya niku. ¹¹ Yakan va na
 kunuminio ta na kundenio
 ta ki'vio ma nuu nindee ñivi
 chi'in Ndioo, koto nī'in yo,
 na kuu ni'i yo yi takua tā'an

ma ndian töve nī jachi'in
 tu'un ra niku. ¹² Vati ma
 tu'un Ndioo jāna'a yi kua
 kuu koo ndito yo ta ya'aga
 iyo kuenda yi. Tiá va'a ga ta
 vii kuu ma tu'un ma Ndioo
 kua ma nda machiti nikuuni
 ña iyo ma ña xaan ni nduvi

chiyo yi, va ki'vi yi kono
 nduva'a kuii ta kuu jakesiin
 yi tu'un xe'e ña iyo tichi
 chinitunio ta anima yo ndia.
 Ta jāna'a kachin yi tu ña
 va'a a ña töve va'a kuu ma
 ña kùuni yo ta chāninio jā'a
 yo. ¹³ Tandī'i yo ña tūvio
 jā'a Ndioo, na kuu kundii
 xe'o nuu ra, vati ndisaa yo
 kàvitio kuenda ra ti ndè'e

kachin ra ndisaa ña chànini yo chi'in ma ña kùuni ma anima yo ja'a yi, ta nuu ra iyo yi ña ku'va yo kuenda cha'a' ndisaa yi.

Iin sutu ka'nu kùxini nuu yo kùu Jesuu

¹⁴ Jesuu ra se'e Ndioo, rakan kùu ma sutu ka'nu ña kùxini nuu yo, ra cha kēe kuà'an ndiko nuu chà'nda Ndioo tiñu andivi. Vati töve iyo yi ña jaña yo ña na'ma yo cha'a' ña chìnunio ma ña kà'an ra. ¹⁵ Vati uvanuu rakan kùu iin sutu va'a kuenda yo. Ta chito va'a ra ña ndian kùndeeni kùu yo cha'a' ña numini k'vio ja'a yo kuati. Yakan va kùnda'vini ra yo. Vati juuni kī'in ma kui'na ku'va ra indukuni takua jà'a yi chi'in yo ña jà'a yo kuati, vati rakan nī'iin cha'a' töve nī' chaa ra jà'a ra kuati. ¹⁶ Yakan va na jayatin yo yo ta na kùkanuu yo ta ki'vio ma nuu chà'nda Ndioo tiñu ora kà'an yo chi'in ra. Vati ikan iyo kua'a' ñamani ra ña chà'a ra nuu yo. Ta cha'a' ña kùnda'vini ra yo kùu yi ña iyo va'a ra ña tindee ra yo ma ora chiniñu'u yo yi.

5

¹ Tandī'i sutu ka'nu ña kùxini nuu yo, kāchin Ndioo ndra ma tañu ma ndra'ii, vati jākuiso Ndioo tiñu ndra ña na ja'a ndra tiñu nuu ra ta kà'an ndra nuu ra cha'a' ma ñivi, ta takan sōkó ndra ndatiñu chi'in kiti chà'ni ndra nuu Ndioo kuenda ña jānaa Ndioo kuati yo. ² Va

tava ma sutu ka'nu ña kùxini nuu yo, juuni töve ya'a ga kùndeeni ndra takua kùu yo, yakan va kùu kutunini ra ma tava kùuni ma ñivi ta kùu kunda'vini ra na cha'a' ma ña na töve chito na ma ña jà'a na, ta cha'a' ña kēsiin na iti' Ndioo ndia. ³ Ta cha'a' ma ña töve ya'a kùndeeni ra kùu yi ña iyo yi ña ka'ni ra iin kiti ta sōkó ra ri nuu Ndioo, tüvi cha'a' ma kuati ñivini, va juuni cha'a' ma kuati maa ra ndia. ⁴ Nī'iin ma ndra'ii, na kùu kati ndra ña yu'u koo tiñu i'ya ta iyo yi ña tiñu'u ndo yu'u cha'a' yi, vati maa ma Ndioo kùu ma ra kāchin ndra ta jākuiso ra ma tiñu i'ya ndra, takua kāchin ra ta jākuiso ra tiñu ma sutu ka'nu, ra nāni Aarón niku. ⁵ Indukuni kùu yi chi'in Cristu ti töve nī' jakuiso ra tiñu juuni maa ra, ti Ndioo kùu ma ra kāchin ra ta jākuiso ra tiñu ña na kuu ra sutu ka'nu ña kuxini. Vati ma Ndioo kà'an te'en chi'in ma Jesuu:

Yo'o kùu ma se'i,
Ta vitin yu'u kùu ma ra chā'a
tundeeni nuun.

⁶ Ta inga nuu tutu Ndioo juuni kà'an ra chi'in ma Jesuu te'en:

Yo'o kùu ma sutu ka'nu ra
kuxini nuu ma ñivi
endeeni,

indukuni ma takua kùu ma
tiñu jà'a ma grupu
Melquisedec,

kàti Ndioo.

⁷ Ta ora chīyo ma Jesuu ña chākunuu ra ma ñuñivi i'ya niku, nduva'a kuii chàku ra ta kà'an nī'i ra chi'in Ndioo ora chikan ra ñamani nuu ra. Vati Ndioo iyo ndatu

ra, ta kùu jakakú ra ra tañu ndian ndii. Ta cha'a' ña jàka'nu Jesuu ra ta jàchi'in ra ña kà'an Ndioo, yakan va Ndioo tāsō'o ra ma ña kà'an ra. ⁸ Yakan va Cristu, vaji ra Se'e Ndioo kùu ra, ta chi'in kua'a' va'a tundo'o ña ndē'e ra, kùtu'va ra jàchi'in ra ña kà'an Ndioo, ⁹ ta ora cha chinu tandi'i ma tiñu ìyo yi ña ja'a ra, yakan va ìyo va'a ra kua kùu jakakú ra endeeni tandi'i ndian jàchi'in ña kà'an ra. ¹⁰ Vati Ndioo jākuiso ra tiñu ña na kuu ra ma sutu ka'nu ña kùxini nuu yo indukuni ma takua ma tiñu jà'a ma sutu Melquisedec.

Ni nde'o tundo'o tuva jaña yo ña chìnunio tu'un Ndioo

¹¹ Ìyo kua'a' tu'un ña kùu ka'an yo cha'a' ma tu'un ña já kàtitu'in nuu ndo, va ya'aga ndetiñu kùu katitu'un kachin yi nuu ndo, vati ya'aga kuee kùu kutunini ndo yi. ¹² Vati tava cha ìyo kua'a' kuiya ña ìyo ndo iti' Ndioo cha ìyo yi ña kùu ndo matru niku, va na töve takan kùu yi, ti chiniñu'u ndo ña katitu'un chaa ndiko ndi ma tu'un Ndioo nuu ndo ña takani cha chito ndo ma nda ora kicha'a ndo chìnuni ndo. Yakan va kùu ndiko ndo takua kùu ndiakwati, ti lechini kùndeeni ndo ko'o ndo, ta töve kùndeeni ndo taso'o ndo tu'un ndetiñu tava kùu ma ndayu xii. ¹³ Ta ndian chàxin ndika ma ma'á na, takà'an chaa ma chini-tuni na ña kùtunini na iin tu'un ndaa kuenda na, ti ndiakwati kùu na. ¹⁴ Va

ma ndian chicha chàchi na ndayu xii, ta cha'a' ña takani jà'a na maaaa ña va'a kùu yi ña cha chito va'a na kachin na ndava kùu ma ña va'a ta ma ña töve va'a.

6

¹ Yakan va vitin iti' nuu va'aga ña ndakoo yo iin chiyo ña jàkua'a yo ma tu'un nunuu cha'a' ma Cristu, ta na ndaki'o ma tu'un ña jàkuicha va'a yi yo. Ta juuni na ndakoo yo iin chiyo ña jàkua'a yo cha'a' ña chikoni'i ndiko yo jà'a yo ma tiñu ña nda kuenda. Ta na ndakoo yo iin chiyo ña jàkua'a yo cha'a' ña naja kua chìnunio ma ña kà'an Ndioo. ² Ta juuni ìyo yi ña ndakoo yo iin chiyo ña jàkua'a yo cha'a' ña kua'a' nuu ña kùnduta yo, chi'in ma ña jànani nda'a' yo xini ma ñivi, ta ma ña nàtaku ndiko ñivi tañu ndian ndii, chi'in ma nuu jakutuni Ndioo kuati na, ta ikan na ka'nda na yi endeeni ma andaya'. ³ Yakan ìyo yi ña ja'a yo, tuva chà'a ma Ndioo tu'un ña ja'a yo yi. ⁴ Vati na kùu chikoni'i ndiko ma ñivi iti' Ndioo tuva jaña ni'ni na ña chìnuni na tu'un ra. Ti ma ndian cha chito kachin va'a ña tu'un ndaa kùu tu'un Ndioo, ta cha kī'in na ku'va ma ndatu ra ña kīchi yi iti' andivi, ta indukuni nī'i na ma Tati Í Ndioo chi'in tandi'o, ⁵ ta juuni cha ndē'e na takua va'a kùu tu'un kà'an Ndioo, chi'in ma ndatu ka'nu ña ni ja'a ra ma ñuñivi ña ni kichi. ⁶ Tu ndiakan juuni

jãña ni'ni na ña chìnuni na ma ña kà'an Ndioo, na kúa ja'a na ña na chikoni'i ndiko na ku'un na iti' Ndioo. Vati juuni maa na kùu ndian ña tàkaa ndiko na ma Jesuu ma nuu kruu nuu tùvi ñivi ña na ka'an ndaa ndisaa ma ñivi chata ra. ⁷ Vati ma ndiakan kùu na takua kùu ma ñu'u' ora kùun ma savi ña ch'i yi ma takuui savi. Vati tu chà'a yi ma ndatiñu ma nuu ma ndian jàtiñu yi, jà'íi ma Ndioo nuu yi. ⁸ Vati tu kàna maaaa ku'u chi'in iñuni nuu yi, na töve nda kuenda yi, ta kìndoo yi nda'a' Ndioo, ta cha kuyatin ña ni ka'an xaan ra chata yi. Ta ma nuu ndi'inia ni kayu yi.

Na kuation yo ma ña va'a ña ni ni'o nda'a' Ndioo, ikan na kuu koo va'a yo

⁹ Ndyo'o ndian ya'aga kùuni ndi nde'e ndi, vaji takan kà'an ndi chi'in ndo, chító va'a ndi ti maa ndo ni ni'i ndo ma ña va'aga, vati ku'àan ndo iti' nuu ni jakakú Ndioo ndo. ¹⁰ Vati Ndioo iin ra ndaa kùu ra, ta töve ni naani ra ma tiñu jà'a ndo, ti k'i'in kuenda ra ndo cha'a' ña ya'a kùuni ndo nde'e ndo ma ndian ta'an yo, ndian iyo kuenda ra, ta cha'a' ña ya'a va'a tìndee ndo na, ta takua takani jà'a ndo yi antea, ta nda vitin. ¹¹ Va kùuni ndi ña ta'ii'iin ndo nda vitin chi'in nda nuu ndi'inia, na ja'a ndo chi'in ndisaa anima ndo ma takua jà'a ndo chi'in ta'an yo, ikan na kuu koto kachin ndo ti ni ni'i ndo ndisaa ma ña ndàtu ndo nda'a' Ndioo. ¹² Na

töve kùuni ndi ña ndakuu suchan ndo, ti ma ña kùuni ndi kùu yi ña na tandikun ndo ja'a ndo ma tava jà'a ma ndian kundeeni ku'un iti' ra ta chìnuni na tu'un ra. Ti nuu ndiakan ni ku'va Ndioo endeeni tundeeni ra ma takua chā'a ra tu'un. ¹³ Ta ora chā'a Ndioo tu'un ra nuu ma Abraham niku, chā'a ra ma tu'un chi'in juuni sivi maa ra, vati na töve iyo inga ra ka'nu tiaga kua maa ra. ¹⁴ Ta te'en kà'an ra chi'in Abraham:

Ndicha kuii ña nuu yo'o,
nduva'a kuii ni ja'ii
ñun,

ta ni ku'vai ña ni koo kua'a' tataun iti' nuu.

¹⁵ Va ma Abraham, ta ora ya'a ña ya'a ga kùndeeni ra chātu ra, tajan nī'i ndio ra ma ña chā'a ma Ndioo tu'un nuu ra. ¹⁶ Nda ndian ni kùuni ña chà'a tu'un nuu ma inga ñivi, jà'a na yi chi'in sivi inga ndian ka'nuga kua maa na, ta takan kùu koto ndaa ma ñivi ti ña ndicha kùu ma tu'un ña chà'a na ta na tūva iyo yi ña nuni nuni natu'un kuati na cha'a' yi. ¹⁷ Ta takan chā'a Ndioo tu'un nuu ma ndian ni ni'i ma tundeeni ña kāti ra ña ni ku'va ra nuu na, ti kùuni ra ña koto kachin na ti nī'iin tiempu töve sàma ra ma kua kà'an ra. Yakan va chi'in juuni sivi maa ra kà'an ra ña ni jachinu ra yi. ¹⁸ Cha'a' ma ninduvi ma tu'un i'ya ña na kùu sama yi, ta na koto yo ña na kùu ka'an Ndioo tu'un vata. Ta takua ndisaa yo ña cha tándikun yo ra, ikan na kumi ra yo, yakan va na koo tundeenio kuatuo yo

ña na jachinu ra ma tu'un ña kã'an ra juuni chi'in sivi ra ña ni ku'va ra nuu yo. ¹⁹ Ta cha'a' ma ña ndàtu va'a yo ña jà'a Ndioo, cha tàndikun va'a anima yo chi'in ra takua ndikun va'a iin varku jà'a iin kaa nàni ancla. Yakan va iyo va'ani yo kuenda Ndioo ta kùu ki'vi yo chata ma ja'ma yaxin ña ndàsi ma veñu'u íí nduva'a kuii ma andivi. ²⁰ Va ikan kùu nuu ki'vi jì'na ga ma Jesuu kuenda yo niku, ora nūna ra ma iti' va'a ña na ku'un yo chata ra. Ta ÷akan chāa ra kùu ra ma iin sutu ka'nu ra kuxini nuu yo endeeni, ta indukuni ma takua kùu ma tiñu jà'a ma grupu Melquisedec.

7

Jesuu, kùu ra iin sutu ka'nu ña kuxini nuu yo indukuni kua ma Melquisedec

¹ Ma ra nàni Melquisedec i'ya kùu ra rey, ra chà'nda tiñu nuu ma tandi'i ma ñivi iyo ma ñuu nàni Salem niku. Ta juuni kùu ra ma iin sutu kuenda ma Ndioo ya'a ka'nu iyo andivi. Ta ma ora chikokani ndiko ma Abraham ma nuu chākanita'an ra ta jākanaa ra ma ndra kùu rey, ndra chà'nda tiñu nuu inga ñuu, ta ma Melquisedec chāta'an ra nuu ma Abraham. Tajan Melquisedec, jā'íí ndio ra nuu ra. ² Ta ikan jan ma Abraham, nāta'vi ra uchi porcientu ma tandi'i ma ndatiñu ña jākanaa ra ma nuu chākanita'an ra ta chā'a ra yi nuu

ma Melquisedec. Ma sivi Melquisedec kùuni yi ka'an yi "rey, ra jàndondaa tiñu." Va tava rey ña chà'nda tiñu nuu ma ñivi iyo ma ñuu Salem kùu ra, ta Salem kùuni yi ka'an yi "na koo vii ma ñivi." Yakan kùu ra rey ña chà'a na koo vii ma ñivi. ³ Ta ma Melquisedec töve yo chito cha'a' ma tatá ra ni cha'a' ma ma'á ra ndia. Ta juuni töve yo chito niyi kùu cha'a' ma ñivi ra, ndian chīyo taji'na ndia. Ta juuni töve yo chito nda ora kākū ra chi'in ma ora chí'í ra ndia. Ta kùu ra iin sutu kuenda Ndioo endeeni. Ta cha'a' yakan, kùu ra iin xina'ñu ma se'e Ndioo. ⁴ Yakan va vitin, na nde'e va'a ndo vati iin ra nduva'a kuii ka'nu kùu ma Melquisedec niku. Vati Abraham, ra kùu tatá yo taji'na, juuni chā'a ra uchi porcientu ma ndatiñu ña jākanaa ra nuu ra. ⁵ Va ma tutu ley ña tāa Moisés, kà'an yi ña iyo yi ña naka'an ndra kùu sutu, ndra kùu tata ma Leví uchi porcientu tandi'i ndatiñu nuu ma ñivi ta'an ndra. Takua kùu yi ña ja'a ndra vaji ma ñivi ta'an ndra kùu tata Abraham ndia. ⁶ Vaji ma Melquisedec, ra yöve ñivi Leví kùu ra niku, nāka'an ra ma uchi porcientu ma ndatiñu nuu Abraham. Tajan jā'íí ndio ma Melquisedec nuu ma Abraham. Vati nuu rakan, chā'a ma Ndioo tu'un nuu niku. ⁷ Yakan va ndisaa ñivi chito na ña ka'nuga kùu ma ra jà'íí ñivi kua ma ra nì'i ña íí, jà'a ma inga

ñivi. ⁸ Cha'a' ma sutu, ndra kùu tata Leví, nàka'an ma uchi porcientu, ndra'ya kùu ndra iyo yi ña kuvi numini. Va ma tutu Ndioo kà'an yi cha'a' ma Melquisedec ña kùu ra iin ma ra ndito ga. ⁹ Ta kùu ka'an yo ña ma ndra kùu sutu ñivi ma Leví vitin kùu ndra nàka'an ndra ma uchi porcientu ma ña jàtiñu ndra, ta ora tīa'vi Abraham ma uchi porcientu ma ña jàtiñu ra nuu ma Melquisedec, juuni kùuni yi ka'an yi ña tīa'vi Leví yi nuu ma Melquisedec ndia. ¹⁰ Vati ndicha va'a ma ora chāa kaña'a ma Melquisedec chi'in ma Abraham cha ndiso ma kuñu ra ma tata ña ni kuu Leví ora ni kaku ra iti' nuu. ¹¹ Tāchi ma Ndioo ma ndra kùu sutu ma tata Leví, ña na ku'va ndra ma tutu ña taa ra nuu ma ñivi iyo ma ñu'u' Israel, ndian kuu ma ñivi ma Aarón. Vitin ndicha tu ndicha va'a ña ma ndra'ya kuu ja'a ndra ma tiñu ndaa niku, na töve iyo yi ña ninii keta ma inga tuku grupu sutu, na yüva ma ndra grupu tata Aarón, vati ra kùu sutu kuenda ma grupu Melquisedec kùu yi. ¹² Vati ora sama yo ma ndra kùu sutu, juuni iyo yi ña sama ma tu'un ley cha'a' yi ndia. ¹³ Ta ma Racha'nu yo, ña kà'an cha'a' ma tutu, tata ma inga ndra kùu ñivi Israel kùu ra. Ta nī'iin ma ñivi töve nī chatiñu ndra takua kùu ma tiñu sutu, ndra jàka'nu Ndioo nuu naa. ¹⁴ Vati ndicha ña chito va'a ma ñivi ña ma Racha'nu Jesuu kichi ra ma tata Juda,

ta ma Moisés nī'iin tu'un ni töve nī natu'un ra cha'a' ma tata ikan, ma ra kà'an cha'a' ma naja iyo yi ña jatiñu ma ndra kùu sutu chi'in naja kua iyo yi ña ja'a ndra ndia.

¹⁵ Ta ma ña'a ndicha va'aga kùu yi tuva ma sutu chaa, ra ni keta indukuni kùu ra takua kùu ma Melquisedec. ¹⁶ Ta rakan

ndakuu ra iin sutu töve cha'a' ña kùu ra iin ra tata ndra sutu niku, vati kùu ra sutu cha'a' ndatu va'a ña jà'a ra. Ta ma ndatu ikan chà'a yi ña na koo ñivi endeeni.

¹⁷ Vati ma Ndioo te'en kà'an ra chi'in ma Jesuu:

Yo'o kùu ma sutu ka'nu ra kuxini nuu ma ñivi endeeni,

indukuni ma takua kùu ma tiñu jà'a ma grupu Melquisedec.

¹⁸ Yakan va ma tu'un cha'nu na töva chātiñu yi. Vati na töve va'a yi kuenda ña tindee yi yo cha'a' ma kuati jà'a yo. ¹⁹ Vati ma tu'un

ley ikan ña taa Moisés töve jàndondaa yi yo. Va vitin iyo tuku inga ña ndatu yo ña jà'a yi ña jayatin yo yo chi'in Ndioo. ²⁰ Ta cha'a' yakan, Ndioo kà'an ra chi'in ma tu'un yu'u ra ña ni jachinu ra ma ña kà'an ra. ²¹ Ta ma tiaga ma ndra kùu sutu töve nī chiso ndra tiñu sutu chi'in tu'un yu'u ndra ña kà'an yi ña ni jachinu ndra yi. Vati takan kùu yi ña ma Ndioo kàti ma tu'un ndaa ña iyo yi ña ja'a ra, vati ma nuu tutu ra te'en kà'an ra:

Ma Racha'nu Ndioo, kàti ra iin ma tu'un ña ni jachinu ra

ta na töve nakanini ra ña sama ra ma ña chà'nini ra cha'a' yi. Ta te'en kà'an yi:

“Yo'o kùu ma sutu ka'nu ra kuxini nuu ma ñivi endeeni,

indukuni ma takua kùu ma tiñu jà'a ma grupu Melquisedec”,

kàti Ndioo.

²² Yakan va cha'a ña kùu vitin ma Jesuu ndicha kuu ña jà'a ra ña ni ndo'iin ma tu'un va'aga kua ma tu'un cha'nu. ²³ Ta inga ndra kùu sutu ya'a ga kua'a' ndra chiyo. Ta cha'a' ña ch'í ndra kùu yi ña kùu ga koo ndra kua'a' tiempu. ²⁴ Va tava ma Jesuu iyo ra endeeni,

yakan va ni'iin tiempu na töve iyo yi ña ku'va ra ma tiñu sutu ña jà'a ra nuu inga na. ²⁵ Yakan va kùu ja'a ra jàkakú ra endeeni ma ndian k'vi ma iti' Ndioo, vati iyo ra endeeni, ta jànini ra kà'an ra chi'in Ndioo cha'a' na.

²⁶ Yakan va ma Jesuu ma ra sutu ka'nu kùu ra iin ra tu'va kuenda ña jàchinu ra ma ña chiniñu'u yo. Vati rakan kùu iin ra ya'a í ra, ta na tükuii itini ra ta na töve jà'a ra ni'iin ña töve va'a ndia. Ta siin kùu ra kua ma ndian jà'a kuati, ta iñu'u ga ra kua tandi'i ña iyo andivi. ²⁷ Na töve kùu Jesuu ma tava kùu ma inga ndra kùu sutu kùxini nuu ma ñivi, ta iyo yi ña ka'ni ndra kiti ta sokó ndra ndri nani kivi kuenda ña ji'na janaa Ndioo kuati ndra, ta iti' nuu sòkó ndra ndri kuenda kuati jà'a ndian ñuu ndia. Va ma Jesuu

na töve nī ja'a ra takan. Va iin cha'ani sòkó ra kuenda ña na naa kuati ñivi endeeni ora sòkó ra juuni maa ra nuu Ndioo. ²⁸ Ma tu'un ley ña taa Moisés jàkuiso yi sutu ka'nu ña töve ndra ndaa kùu ndra cha'a' ña ndiso ndra kuati. Va iti' nuu ora kēta ma ley, juuni Ndioo chā'a ra tu'un ña ni jachinu ra ña kà'an yi. Ta ma ña kà'an ra kùu yi ña jàkuiso ra Se'e ra ña na kuu ra iin sutu ka'nu. Ta ma Se'e ra ikan kùu ra iin ra ndaa endeeni.

8

Jesuu ndiso ra tiñu cha'a' ma tu'un ña jando'iin ra chi'in ma ñivi

¹ Ma ña nduva'a kuu ga ndicha cha'a' ma ña kà'an yo vati ma ra kùu sutu ka'nu, ra kùxini nuu yo kùu ra. Ta juuni rakan chāa ra nàndi ra chiyo kua'a Ndioo iti' andivi nuu chà'nda ra tiñu. ² Ta jà'a ra tiñu tava kùu iin sutu ma tichi ma veñu'u í ndicha, ma ña jàva'a ma Ndioo ndicha, va na yöve ma veñu'u jà'a ma ñivini kùu yi. ³ Tandi'i sutu ka'nu ndra kuxini nuu ñivi ndiso ndra tiñu ña iyo yi ña sokó ndra kiti ña chā'ni ndra chi'in inga nakuyi nuu ma Ndioo ora jàka'nu ndra ra. Ta juuni takan iyo yi ña sokó Jesuu iin nakuyi nuu Ndioo ndia. ⁴ Ta tu takan kùu yi ña ma Jesuu iyo ra ma ñuñivi i'ya, na töve kuu kùu ra ma sutu ña kùxini nuu yo, vati ma ñuñivi i'ya cha iyo ma ndra kùu sutu ndra sòkó ma nakuyi ma takua kà'an ma

tutu ley Ndioo. ⁵ Va ma ndian kùu sutu i'ya ña jàkuu ndra tiñu, va ndisaa ma ndatiñu chàtiñu ndra töve kùu ma ña ndicha ña iyo iti' andivi, ti kùu yi maaaa na'nani chi'in xinañuni. Ta chito yo ña na'nani kùu yi, vati ma ora ña jàva'a ma Moisés ma veñu'u íi ikan, te'en kà'an ma Ndioo chi'in ra: "Na taso'o va'un ma ña kà'in, ta java'un yi indukuni ma tava kàa ma iin ku'va ña jàna'i nuun ma tichi ku'u ta takan iyo yi ña java'un yi." ⁶ Va ma Jesuu ra kùu sutu ka'nu kuxini nuu yo, vati rakan kùu ma ra nì'i iin tiñu nduva'a kuii ga va'a ña kùu ra sutu kuxini nuu yo, kuenda ña na ka'an ra chi'in Ndioo cha'a' yo, ta chi'in ma ñivi jàndo'iin tu'un ra ña kàti ra nuu na. Ta ma tu'un ikan ni jachinu ra yi cha'a' ma tu'un va'a ga ña chā'a ra nuu na.

⁷ Tu ndicha ma tu'un nunuu ña jàndo'iin Ndioo chi'in ma ñivi iin ña nduva'a kuii va'a kùu yi kuenda na niku. Tu takan kùu yi tūva chiniñu'u ra ña jàndo'iin ra inga tuku tu'un chaa chi'in na. ⁸ Va ma Ndioo chā'a ra kuenda ña nāta'an ra ñivi ña töve kùu na iin ndian ndaa, yakan va kà'an ra te'en:

Ma Racha'nu Ndioo kà'an te'en:

Ni keta iin kivi

ña ni jando'iin ma tu'un chaa chi'in ma ñuu Israel ta chi'in ma ñuu Judá.

⁹ Ma tu'un i'ya, na töve indukuni kàa yi ma

tava kàa ma tu'un ña jàndo'iin chi'in ma ñivi ndo,

ndian chiyo taji'na niku, ma ora tāvai na ma ñu'u' Egiptu.

Va tava na töve nī jachi'in na ma tu'un jàndo'iin chi'in na,

yakan va jaña nda'i na, kàti ma Racha'nu Ndioo.

¹⁰ Ma tu'un ña ni jando'iin chi'in ma ñuu Israel ora ya'a ña kuu ma kivi ikan, ni kuu yi te'en, kàti ma Racha'nu:

ni jakutai ma tu'un i'ya ma chinituni ma ñivi ta te'en ni tai yi ma chata ma anima na:

Yu'u kùu Ndioo ndo, ta ndyo'o kùu ndo ma ñui.

¹¹ Ta tūva ni chiniñu'u na ña nī'iin na jàna'a na nuu inga meru a ñivi na ma tiñu chàkui, ikan na kuu nakoto na ña yu'u kùu ma Racha'nu Ndioo,

vati tandi'i na ni nakoto yu'u, endeeni ndaa ndian ma ndi-akuati chi'in ma ndian cha'nu ndia.

¹² Vati yu'u ni janai ma kuati na chi'in ma ña töve va'a jà'a na, ta na kùku'unj tiaga cha'a' ma kuati töve va'a ña jà'a na,

kàti Ndioo.

¹³ Ora kà'an ma Ndioo cha'a' iin ma tu'un chaa ña jàndo'iin tu'un ra chi'in ma ñivi, kùuni ra ka'an ra ña na tūva iyo kuenda ma tu'un nunuu ña taa ma Moisés. Ta ma tu'un nunuu ikan cha'nu yi, ta tūva chàtiñu yi, ita'vinia takaa ta naa yi, kàti ma Racha'nu Ndioo.

9

Ma veñu'u u nuu chà'nda Ndioo tiñu ma ñuñivi chi'in ma nuu chà'nda ra tiñu ma iti' andivi

¹ Yakan va vitin, ma tu'un nunuu ña jāndo'iin Ndioo chi'in ñivi kà'an yi naja kua ja'a yo ora jaka'nu yo ma Ndioo iin tichi veñu'u ña ìyo ñuñivi i'ya. ² Ta veñu'u ikan jāndova'a na yi te'en: ma ve'e nunuu ña nani nuu í ndaa ma nuu chàkuiin kua'a' ma tima. Ta juuni cha ndaa ma mesa ña ka'iin ma paan ja'í Ndioo ndia. ³ Ta ma tichi ma veñu'u íí ma inga ma iti' chata ma nuu ndasi ma ja'ma yaxin ma ma'ñu yi ma nuu nduva'a kuii íí, ⁴ ikan ndaa iin nuu naa oro ma nuu ti'i na ma ñu'ma kutu ma ora jàka'nu na Ndioo. Ta juuni ndaa iin yaka ña jàna'a cha'a' ma tu'un ña jāndo'iin Ndioo chi'in ñivi, ta ninii chata yi ka'iin ma oro. Ta tichi yi ndaa iin kasitu oro ta ma tichi yi ka'iin maa ña kuichin ña xa'ma ña nani maná, ta juuni ma ikan jūndii ma yutun vatun ma Aarón, va cha kēta ma xe'e run ma chata run, chi'in ma vitu ña kà'an ma tu'un ña jāndo'iin tu'un Ndioo chi'in na ndia. ⁵ Chata ma yaka ka'iin ma ndian kùu tati va'a jà'a tiñu kuenda Ndioo ta ma tati va'a ikan jàna'a yi ña ìyo Ndioo, ta chi'in ndichin na chàsi na ma chata ma yaka. Va ma vitin na tüva ga ìyo yi ña ka'an yo tiaga nakuyi cha'a' ma ndatiñu.

⁶ Ta ora cha ìyo va'a ma ndisaa ma ndatiñu i'ya, tichi

ve'e nunuu veñu'u íí kì'vi ma ndra sutu ña jàchinu ndra ña jàka'nu ndra Ndioo ndisaa kivi ma ikan. ⁷ Va tichi ve'e uvi ikan, kì'vi uvanuu ma sutu kùxini, ta iin cha'ani iin kuiya. Ta ora kì'vi ra ma ikan, ìyo yi ña kunda'a ra ma nii kiti ña sòkó ra nuu Ndioo, ikan na jaka'nuni Ndioo ji'na ma kuati ra, ta juuni jàka'nuni ra kuati jà'a ma ndian ìyo ñuu ra ora töve chà'a na kuenda ña jà'a na yi. ⁸ Chi'in ña'a jàna'a ma Tati Íí Ndioo ña takä'an nuna ma iti' kuenda kuu kì'vi yo ve'e nduva'a kuii íí, ma ora juuni yanga jàtiñu yo tichi ma veñu'u nunuu ikan. ⁹ Tandi'i ma ña te'en kùu yi takua kùu iin ku'va kuenda ma tiempu vitin, vati ndisaa ma kiti chi'in inga ndatiñu ña sòkó na nuu Ndioo, na kùu ja'a yi ña ndova'a yo, ti kīndoo kuati chinituni ndisaa ndian jàka'nu Ndioo ora jà'a na takan. ¹⁰ Vati uvanuu ma ña jà'a na kùu yi ña chàchi na ta chà'i na chi'in tandi'i nuu ña jà'a na, ikan na nandoo kuñu na ora jàka'nu na ma Ndioo. Ta ndisaa yakan kùu yi va'ani kuenda iin nundani, vati Ndioo ni jandochaa ta ni sama ra ndisaa yi.

¹¹ Vati ma Jesuu cha kīchaa ra, ta vitin kùu ra sutu ka'nu, ra kuxini nuu tandi'i yo kuenda ña na koo vii yo chi'in ma ña kīchaa nuu yo jà'a ra endeeni. Vati ma veñu'u íí ma nuu kà'an Jesuu chi'in Ndioo cha'a' yo ña kùu yi iin nuu va'aga ta

nduva'a ndaa yi ndia. Va na yöve ñivi kùu ma ndian jàva'a yi, ña kùuni yi ka'an yi ña yöve kuenda ndian ñu'u' ñuñivi kùu yi. ¹² Ma Jesuu cha kī'vi ra ma tichi ma veñu'u íi ikan, va töve kī'vi ra kuenda sokó ra ma nii tixu'u chí'in nii jundiki kuati, vati kī'vi ra tichi yi kuenda sokó ra ma nii maa ra kùu yi, ta kī'vi ra tichi yi iin cha'ani kuenda ndisaa tiempu, ikan na jakakú ra chí'in nii ra yo endeeni. ¹³ Ndicha va'a tu ìyo ndatu ma nii ma toro chí'in ma nii tixu'u chí'in ma yuyaa ma jundiki si'i vali ma ña kayu yi ma nuu naa, ta chòso yava sutu ma nii chí'in ma yuyaa chata ma ndian ìyo kuati kuenda ndo'íi yi, ta janandoo yi ma iti' chata ma kuñu yo. ¹⁴ Vati tu takan kàa yi kùuni yi ka'an yi ña ma nii Cristu nduva'a kuii va'a ga ra' kuenda yo. Vati chí'in ma ndatu Tati Íi Ndioo ña ìyo endeeni, sòkó ra nii ra nuu ma Racha'nu Ndioo. Ta cha'a' ña nī'iin kuati ìyo ra, yakan va ìyo va'a ma nii ra ña janandoo ra' ta janaa ra' ndisaa ña kini ìyo chinitunio ña jà'a yi ña chí'í yo, ikan na kuu ja'a yo tiñu kuenda Racha'nu Ndioo ndito.

¹⁵ Yakan va ma Jesuu kùu ra ra kà'an ndaa cha'a' yo, ikan na kuu jando'iin ra yo nda nuu Ndioo chí'in iin tu'un chaa. Vati ora chí'í ra jānaa ra ma kuati ña jā'a yo ora juuni chà'nda ma tu'un nunuu nuu yo ña jāndo'iin Ndioo ra chí'in yo ma ora

ikan. Takan kūu yi, ikan na kuu ku'va ra ma tundeeni ra nuu ndisaa ndian kāchin ra ña na koo na chí'in ra ndisaa tiempu, kua kāti ra. ¹⁶ Vati tu taa yo nuu tutu iin tu'un cha'a' naja nàta'vi yo ma ndatiñu ña'a yo, töve kuu kuàtiñu yi ña ora juuni ndito yo, va chàtiñu yi va nda kati kuvi ji'na ma ndian taa yi. ¹⁷ Vati iin tutu ikan, na töve nda kuenda yi tuva juuni yanga ña ìyo ndito ma ndian jā'a yi, vati ora cha chí'í na ta kīcha'a chàtiñu yi. ¹⁸ Yakan va ma tu'un nunuu ña Ndioo jāndo'iin ra chí'in ñivi, jāketa ra yi chí'in nii, ¹⁹ ti ora kātitu'un Moisés ndisaa ma tu'un ley ña jā'a ma Ndioo nuu ndisaa ma ñivi. Ta juuni tiin ndio ra iin ja'ma ña'ma ña kuva'a chí'in iin soko yutun ña nàni hisopo, ta jātii ra yi tichi ma nii ma jundiki kuati chí'in ma nii tixu'u, ta jākanuu ra ra' chí'in takuii, tajan chòso yava ra ra' ma nuu ma tutu ley Ndioo, ta juuni chòso yava ra ra' chata ndisaa ma ñivi ñuu ndia. ²⁰ Tajan te'en nāka'an ra chí'in ra cha'a' na: "Ña'a kùu ma nii ña kà'an yi cha'a' ma tu'un ña jāndo'iin Ndioo chí'in ndo, ikan na kumi ndo yi", kāti ra. ²¹ Ma Moisés juuni chòso yava ra ma nii kiti ma tichi ma veñu'u íi kuenda Ndioo, ta chòso yava ra ra' chata ndisaa ma ndatiñu ña chàtiñu ma ndra kùu sutu ora kà'an ndra chí'in Ndioo niku. ²² Vati ma tutu ley jā'a Ndioo kà'an yi ña na

janandoo yo tandi'i ndisaa nakuyi chi'in nii. Ta töve nàa kuati ma ñivi tu töve chòso yava ji'na na chi'in ma nii.

Sòkó Jesuu kuñu ra nuu Ndioo ta chī'í ra cha'a' ma kuati yo ta naa yi

²³ Vati chīniñu'u yo ña chòso yava yo nii kiti ña chà'ni yo ta sòkó yo nuu Ndioo chata ma ndatiñu tichi ma veñu'u iyo ñuñivi, ikan na nandoo ma ña kùu na'na ma ndatiñu iyo andivi. Va ma ndatiñu ndicha ña iyo iti' andivi kùuni yi ña nandoo ndicha yi chi'in nii ña va'a ga kua ma ña nunuu. ²⁴ Vati ma Jesuu na töve nī ki'vi ra ma tichi ma veñu'u ií ikan ña jàva'a ma ñivini, va iin na'na ni kùu yi kuenda ma veñu'u ií ndicha kuenda Ndioo. Vati Jesuu ki'vi ra va ma andivi, vati ikan jāna'a ra ra nuu Ndioo, ta kà'an ra cha'a' yo. ²⁵ Va töve nī ki'vi Jesuu ña jàna'a ra ra kua'a' cha'a' ma iti' andivi takua chīniñu'u ki'vi ma sutu cha'nu kùxini veñu'u ií ñuñivi i'ya nani kuiya chi'in ma nii ña yöve maa ra. ²⁶ Ta tu takan jā'a ma Jesuu niku, ta iyo yi ña kuvi ra kua'a' va'a cha'a' ma nda ora tūvi ma ñuñivi ta nda ma vitin niku. Va takua ma vitin nuu ni ndi'i ma kuiya, kēta ma Cristu iini cha'a', va kuenda endeeni ña sòkó ra juuni maa ra ta chī'í ra cha'a' yo, ikan na naa ma kuatio. ²⁷ Ta takan kùu yi ña ni kuvi ndisaa ma ñivi iin cha'ani, ta iti' nuu ni kichaa ndio ma ora ña

ni jakutuni Ndioo kuati jà'a yo. ²⁸ Ta indukuni kùu yi ña Cristu sòkó ra ma kuñu ra ta chī'í ra iin cha'ani kuenda ña jandi'i ra ma kuati ña jà'a kua'a' ñivi. Ta iti' nuu juuni ni keta ndiko ra ma ñuñivi ma iti' uvi ora jākakú ra ma ndian ndātu ma kivi ni kichi ra.

10

Cristu chī'í ra iin cha'ani cha'a' yo kuenda endeeni

¹ Vati ma tu'un Ley Ndioo kùu yi takua kùu iin ma xina'ñu cha'a' ma ña va'a ni kichi iti' nuu niku, va ma Ley ikan töve kachin va'a kùu yi. Yakan va na kùu jandondaa yi ma ndian endee jayatin na na nuu Ndioo nani ora keta kuiya ña ndaka na kiti ña ni sokó na yi nuu ra. ² Vati tu ndicha va'a ma tu'un ikan jàndondaa yi endeeni kuati ñivi, ta tūva kuuni na ña iyo kuati maa na, ta ndakoo na ña sokó na kiti nuu Ndioo niku. ³ Vati ma kiti sòkó na chàtiñu ndri va kuenda ña na jakuku'uni na ma kuati na nani kuiya, ora sòkó na ndri. ⁴ Vati takua ma nii ma toro chi'in ma nii tixu'u na kùu ndaki'in ra' ma kuatio.

⁵ Yakan va ma Cristu ora kīchi ra ma ñuñivi i'ya, te'en kà'an ra chi'in ma Ndioo: Na töve kùuniun ña sokó ñivi kiti nuun ta ni inga tuku nakuyi vati chā'un ma kuñui nui.

⁶ Nī'iin kiti a inga nakuyi ña sòkó na nuun, ikan na jānaun kuati na chi'in yi, töve chàta'aniun yi.

7 Yakan va kā'in te'en: "I'ya
iyoi ma tava kà'an
tutun cha'i,

ikan na ja'i tiñu nuun takua
kùuniun."

Takan kàti Cristu chi'in
Ndioo.

8 Ma ña kā'an ra nunuu
te'en chi'in Ndioo: "Töve
chàta'aniun n'i'in kiti ña
chà'mi na a kiti sòkó na
kuendaun a inga tuku
nakuyi ña sòkó na, ikan na
janaun kuati na chi'in yi",
(vaji sòkó na yi takua kà'an
ma tutu Ndioo). 9 Va ma inga
tuku tu'un ña kā'an Cristu
te'en kà'an yi: "I'ya iyoi
ma tava kà'an tutun cha'i,
ikan na ja'i tiñu nuun takua
kùuniun", kàti ra. Vati ma
tu'un uvi ña kā'an ra kùuni
yi ka'an yi ña cha jàtachiyo
ra ma tu'un nunuu, ikan na
kindoo ma ña uvi. 10 Ndioo
kùu ma ra jàndo'iin yo, vati
ma Jesucristu jà'a ra ma tiñu
takua kùuni ma Ndioo ma
ora sòkó ra ma kuñu ra ora
chí'í ra. Ta uvanuu cha'ani
sòkó ra yi kuenda endeeni.

11 Tandi'i sutu judú jà'a
ndra ma tiñu ndra nani
kivi, ta sòkó ndra kua'a' va'a
cha'a' ma ña sòkó ndra ora
jaka'nu ndra nuu Ndioo, vaji
ma ña sòkó ndra na töve
kùu kindaa yi ma kuati ma
ñivi. 12 Va ma Jesuu iin
cha'ani sòkó ra ma kuñu
ra nuu ma Ndioo kuenda
ña kindaa ma kuatio en-
deeni, ta juuni chāa ndio
ra nandi ra ma chiyo kua'a
ma Ndioo ma nuu chà'nda
ra tiñu. 13 Vati ikan nandi
ra ndàtu ra nda kati ku'va
Ndioo ndisaa ndian xaani
nde'e nuu ra, ikan na chaa
na kuiin na cha'a ra. 14 Vati

chi'in ma kuñu ra ña sòkó
ra jàndondaa ra iin cha'a'
ma kuati na kuenda ndisaa
tiempu, ma ndian cha ndò'íi
kuenda Ndioo. 15 Va in-
dukuni kà'an ma tu'un ma
Tati Íí Ndioo ora kà'an ra
te'en:

16 Ña'a kùu ma tu'un ña ni
jando'iin chi'in na ora
ya'a ji'na ma kivi ikan.

Ta kà'an tuku ma Racha'nu
Ndioo:

Ni jakutai ma tu'un ley ma
anima na ta ni tai yi
ma chinituni na.

17 Ta na tüva ga ni kuku'unj
tiaga cha'a' ma kuati
na chi'in ma ña kini
ña jà'a na.

18 Yakan va ora cha
jaka'nunij cha'a' ma kuati
ndo, na tüva chiniñu'u ndo
ña sokó ndo tiaga nakuyi nui
cha'a' ma kuati ndo.

*Iyo yi ña jayatin yo yo iti'
Ndioo ta chinunio ña kà'an
ra*

19 Yakan va vitin ndyo'o
yani, iyo yi ña na tüva
ga yu'vio ta ki'vio ma tichi
ma veñu'u íi kuenda cha'a'
ma nii ma Jesuu. 20 Ta
ko'o ma iti' chaa nuu ki'vi
yo tichi yi, ti ikan ni koo
ndito yo ti cha nūna ma
ja'ma yaxin ña ndasi ma
tichi yi niku. Va vitin kindoo
nuna yi cha'a' ña cha sòkó
ra kuñu ra. 21 Cha iyo
Jesuu ña kùu ra ma sutu
ka'nu kuxini kuenda yo tichi
iin veñu'u ndicha nuu ndaa
Ndioo. 22 Yakan va iyo yi
ña jayatin yo yo iti' Ndioo ta
chinuni va'a yo ma ña kà'an
ra chi'in anima yo. Va iyo
yi ña ja'a ndicha yo yi, ta na

töve chàninio nĩ'iin ña töve va'a tichi anima yo, ta ndoo ma kuñu yo chí'in takuui va'a. ²³ Na chinuni va'a yo ta na töve ìyo yi ña nakaninio cha'a' ma ña ndàtu yo ma ña ni ku'va Ndioo nuu yo cha'a' ma tu'un ña chinuni yo ta jana'a yo nuu ma ñivi, vati ìyo yi ña jachinu ma Ndioo ma tu'un ña kàti ra ña ni ja'a ra kuenda yo. ²⁴ Na nanduku yo kua tindee ta'an yo yo, ikan na kùuni va'a yo nde'o ña ja'a yo ma ña va'a. ²⁵ Na töve ìyo yi ña jaña yo ña kùti'vi ta'an yo, vaji takan jà'a ma inga na, vati ma ña ìyo yi kuu ma ña ja'a yo ña kua'a yo ma tundeeni ma ta'an yo ta tundeeni ku'va yo nuu na, ta ku'va na yi nuu yo ndian, vati ndè'o ña chani kuyatin ma kivi ña ni kichi ndiko Jesuu ma ñuñivi i'ya. ²⁶ Vati tu endee kì'vi yo jà'a yo ma kuati vaji cha chito va'a yo ma iti' ndaa, na tüva kuu kindoo nĩ'iin kiti ña kùu ka'ni yo ta sokó yo ri nuu Ndioo cha'a' ma kuatio. ²⁷ Vati tu ja'a yo takan ma ña ndàtu yo kùu ma ña ni ni'i yo ña jakutunini Ndioo yo cha'a' ma kuati jà'a yo chí'in ma ñu'ú ndu'va ni janayi ma ndian xaani nde'e na Ndioo. ²⁸ Tu ìyo ma ra ña cha ndākoo ña jàchi'in ma tu'un taa ma Moisés, ta tu ìyo uvi a uni ndian cha chito yi ta tiso na kuati nuu ra cha'a' yi, ta ìyo yi ña ka'ni ndio yo ra cha'a' yi. Ta tüva kunda'vini yo ra cha'a' ña jà'a ra kuati. ²⁹ Tu

ndicha ña takan kùu yi, ¿a töve chìnuni ndo ña tiaga kua'a' tundo'o ni nde'e ma ndian chàñu che'e chata ma Jesuu, ra Se'e Ndioo, ta kà'an na ña na töve nda kuenda ma nii ra ta chí'in ma ndian kà'an ña töve ìyo kuenda ma ñamani ña chà'a ma Tati í Ndioo nuu yo ndia? Va chí'in nii Jesuu, Ndioo jàchinu ra ma tu'un ña ndó'iin ra chí'o ña kà'an yi ña ni kuu yo iin ñivi í kuenda ra. ³⁰ Tandí'i yo chito va'a yo ña kà'an ma Ndioo te'en: "Chata yu'u jà'a ndo kuati, yakan va juuni yu'u kùu ra ña na jande'e tundo'o nuu ndo cha'a' yi." Ta juuni kà'an ra: "Ma Racha'nu Ndioo ni jakutuni ma kuati ma ñivi ìyo ñuñivi." ³¹ ;Tu takan kùu yi, ya'a ga ndetiñu kùu yi kuenda yo tuva koyo yo nda'a' Ndioo ra ìyo endeeni!

³² Yakan va ndyo'o na kuku'uni ndo ma tiempu cha'nu taji'na ma tava tā'an ndo niku, ma ora já nunuu nĩ'i ndo ma ña va'a kuenda Ndioo. Ta kündeeni ndo chí'in ma anima ndo ndisaa kuii ma tundo'o ndé'e ndo cha'a' ma ña ndàtu ndo ña kùuni ndo ña na ja'a ma Ndioo iin ma ña va'a kuenda ndo. ³³ Vati ìyo nda ndyo'o kündeeni ndo ora kà'an ti'ini na chata ndo ta kani na ndo ma nuu tuvi ñivi, ta ìyo inga ndo ña kùta'an indukuni chí'in inga na ora ndé'e na tundo'o ndia. ³⁴ Ndyo'o kùu ndo ndian kunda'vini ma ndian ka'lin ma tichi ma vekaa niku. Ta ora nàmaa ñivi ma ndatiñu nuu ndo, chisii

ndo ti cha ch̀to ndo ña iyo ndatiñu va'a ga ña ni ni'i ndo iti' andivi. Ta ma ña ni ni'i ndo ikan, töve ni naa yi endeeni kuenda ndo. ³⁵ Na töve iyo yi ña jakunaa ndo tundeeni Ndioo ña iyo chi'in ndo, vati ni ni'i ndo iin ma ña va'a cha'a' yi. ³⁶ Vati ndyo'o iyo yi ña kundeeni ndo ora nduva'a kuii nde'e ndo tundo'o. Va tu jächinu ndo ma ña kùuni ma Ndioo ña jà'a ndo, ta ni ni'i ndo ndisaa ma ña chā'a ra tu'un ña ni ku'va ra nuu ndo. ³⁷ Vati ma tu'un Ndioo kà'an yi te'en:

Numini, ta numini,
ta chani kichaa ma ra iyo yi
ña kichi;
ta tüva kuyanga ra.

³⁸ Ta nda ndian ni kuuni ña kùu ñivi ndaa,
ndiakan kùu ma ndian
ch̀nuni ma tu'in.
Titu kakachata ndiko na
tüva ni sii kuun̄i chi'in na
cha'a' yi.

³⁹ Va ndisaa yo yöve ndian jãña ña chinuni tu'un ra kùu yo ta jàkakachata yo yo, ta kuà'an yo nuu kivi yo endeeni, vati kùu yo iin ndian ch̀nuni tu'un ra ña ni ni'i yo nuu ni kakú yo endeeni.

11

*Cha'a' ma ña ch̀nuni
kùu kakú yo jà'a Ndioo*

¹ Cha'a' ma ña ch̀nuni ch̀to va'a yo ña ni ni'o nda'a' Ndioo ma ña ndàtu yo, ta juuni cha ch̀to yo ti ma ña ndaa kùu ma ña kùu nde'o. ² Ma ndian kùu ñivio ndian ch̀yo taji'na, ya'a ga

ndōmani Ndioo chi'in na cha'a' ma ña ch̀nuni na.

³ Cha'a' ma ña ch̀nuni, kùu yi ña kùtuninio ña tüvi tandi'i ma ña iyo ñuñivi chi'in andivi jà'a Ndioo chi'in tu'un kà'an ra. Vati ma ña ndichin ndè'o vitin tüvi yi jà'a ra, ta ch̀tiñu ra ma ña töve ndichin ndè'o ora jätuvi ra yi niku.

⁴ Cha'a' ma ña ch̀nuni ma Abel, chā'ni ra iin kiti sōkó ra kuenda Ndioo, ta ka'nuga ri takua kàa ña sōkó ma Caín nuu Ndioo niku. Yakan va Ndioo kà'an ra ña iin ra ndaa kùu Abel, tajan ndāki'in ndio ra ma ña sōkó ra nuu ra. Yakan va ma ña jà'a Abel kätitu'un yi nuu yo nda vitin jin cha ch̀i' ra, ti ch̀nuni ra tu'un Ndioo niku.

⁵ Cha'a' ma ña ch̀nuni ma Enoc, ndāki'in ndito ma Ndioo ra kuà'an ra chi'in ra, ikan na töve kivi ra, ta na tüva ni nata'an na ra, ti kuà'an ra chi'in ra. Ta ma tutu Ndioo kà'an yi ña ora takà'an kundaka ma Ndioo ra ku'un ra chi'in ra, ma Enoc ji'na jāndomani ra ma Ndioo cha'a' ma ña ch̀nuni ra tu'un ra. ⁶ Va na kùu ndomani ma Ndioo jà'a yo tuva töve ch̀nuni tu'un ra. Vati tu kùunio ki'vio iti' Ndioo, iyo yi ña ch̀nuni va'a yo ña iyo ra, ta chà'a ra ma ña va'a kuenda ma ndian nānduku ra.

⁷ Cha'a' ma ña ch̀nuni ma Noé, ora kätitu'un ma Ndioo nuu ra ma tava ni kuu niku ora takà'an koto ndaa va'a ra yi. Yakan va jäch'i'in ndio ra ma ña kà'an ra ta kicha'a ndio ra jà'a ndio ra ma varku, ikan na kuu kakú ra chi'in ñivi ra. Ta juuni

cha'a' ma ña chìnuni ma Noé, jāna'a ra nuu tandi'i ma ñivi iyo ma ñuñivi ña ni kuvi na. Ta töve nī jachi'in na, ta chī'í na jā'a takuii. Yakan va Ndioo kāti ra ña iin ra ndaa kùu Noé kuenda ra cha'a' ma ña chìnuni ra.

⁸ Ta cha'a' ma ña chìnuni ma Abraham, ta ora kāna ma Ndioo ra, ta jāchi'in ra ma ña kà'an ra ta kēe ndio ra kuà'an ra nda nuu kàndii ma ñu'u' ña ni ku'va Ndioo nuu ra. Yakan kùu ma tundeeni ña ni ni'i ra niku. Tajan kēe ndio ma Abraham ma ñuu nuu iyo ra niku. Ta na töve nī chito ra ma ndanu kuà'an ra. ⁹ Ta cha'a' ma ña chìnuni ra, chīyo ra tava kùu ma ndian kīchi ma inga ñuu ma nuu ñu'u', ña chā'a ma Ndioo tu'un nuu ra ña ni ku'va ra niku. Yakan va chīyo ra ma tichi ve'e ja'ma indukuni ma tava ma Isaac chi'in Jacob, vati ma tu'un ña chā'a ma Ndioo nuu Abraham, indukuni kùu yi takua ña jā'a ra chi'in ndrakan ndia. ¹⁰ Vati ma Abraham nduva'a kuii ndātu ra ña koo ra iin ñuu ña ni koo iti' nuu, vati ma ñuu ikan ni ndova'a va'a yi endeeni, ti ma Ndioo kùu ma ra ndiso tiñu cha'a' yi, ña chàkin ra ma ku'va yi ta jàva'a ra yi ndia.

¹¹ Ta ma Sara vaji ña kùu kuku'un ma se'an ta ma iian Abraham ya'a ga chicha ra, ta cha'a' ma ña chìnuni vi, kùu yi ña nī'i ma Abraham ma ñandee ra ña kùu chiyo se'e ra chi'in ña, vati chìnuni ra ti Ndioo kùu iin ra ndicha, ta ni jachinu ra ma tu'un ña chā'a ra nuu ma Abraham. ¹² Yakan va ma Abraham vaji

ma kuiya nuu ndi'inia iyo ra ña nduva'a kuii chicha ra, chāa ndio ma kivi ña chākoo nduva'a kuii kua'a' ñivi tata ra. Vati chàkoo na tava kùu ma chele iyo ma andivi chi'in tava kùu ma yuti ndi'i iyo ma yu'u tañu'u ña na kùu ka'vio ta'ii'in yi.

¹³ Tandi'i ma ñivi ña cha kā'in tu'un cha'a', cha chī'í na ta na töve nī ni'i na ma ña kāti ma Ndioo ña ni ku'va ra nuu na. Va cha'a' ma ña chìnuni na, kùtunini na ña iti' nuu ni kuu ma tava chā'a Ndioo tu'un nuu na. Yakan va chīsii na jà'a ma tu'un Ndioo ikan. Ta chànini na ña juuni maa na kùu ma ñivi vāchi koo nundani ma ñuñivi i'ya, ti kùu na tava kùu ma ndian ya'a kuà'an ni ma nuu yi. ¹⁴ Ta ma ndian kà'an takan jàna'a na na ña juuni chàkuu na nànduku na iin ñuu nuu koo koo va'a na. ¹⁵ Tu nākanini na ma ita'vi cha'a' ma ñuu nuu chīyo na niku, ta va'a ga na chikoni'i ndiko na ma ñuu ikan niku. ¹⁶ Va ma ñivi ikan nduva'a kuii kùuni na iin ñuu nduva'a kuii vii koo na, va ma ñuu kàndii andivi kùuni na koo na. Yakan va ma Ndioo na töve kukanuu ra ña kà'an ra ña kùu ra Ndioo ma ñivi ikan. Vati cha jàva'a ra iin ñuu ka'nu nuu ni koo na.

¹⁷ Cha'a' ma ña chìnuni ma Abraham, ma ora kī'in ma Ndioo ku'va ra niku. Ta kī'in Abraham ma rase'e ra Isaac ña ni sokó ra ra ta ni ka'ni ra ra kuenda ma Ndioo. Yakan va cha iyo va'a ma Abraham ña ni sokó ra Isaac, ra uvanuu kùu se'e ra, vaji cha chito ra ma tu'un ña

chā'a Ndioo nuu ra. ¹⁸ Ti te'en kà'an yi: "Isaac kùu ma ra ni ja'a ña ni kuita kuati ma tataun", kàti ma Ndioo chi'in ma Abraham. ¹⁹ Vati ma Abraham chā'a ra kuenda ña iyo ndatu Ndioo ña kùu janataku ndiko ra ma ndian cha chī'í. Yakan va ma Abraham nī'i ndiko ra ma rase'e ra. Va chi'in ña'a kùu kà'an yo ña Isaac kùu ra takua kùu iin ra nātaku tañu ndian ndií niku.

²⁰ Cha'a' ma ña chìnuni ma Isaac, jā'íí ra ma nuu ma ndra se'e ra nani Jacob chi'in Esaú cha'a' ma ña ni kuu iti' nuu kuenda ndra. ²¹ Cha'a' ma ña chìnuni ma Jacob, ma ora ña chani kuvi ra, jā'íí ra ma nuu ma ta'ii'iin ma ndra se'e ma Kusé, ta tīndee ra ra chi'in ma nuu ma yutun vatun ra ta chūndaa ndio ra, tajan kīcha'a ndio ra jàka'nu ra ma Ndioo. ²² Cha'a' ma ña chìnuni ma Kusé, ma ora ña chani kuvi ra, kàtitu'un ra nuu ma ndian israelita ña ni kee na ma ñu'u' Egiptu vaji kukueeni. Ta ndākoo ra iin tu'un ña kà'an yi, niyi iyo yi ña ja'a na chi'in ma iki ra, tuva cha chī'í ra.

²³ Cha'a' ña chìnuni ma tatá ma Moisés ma ora kaku ra, tixe'e vi ra uni yoo, vati ndé'e vi ti iin pa'a vali nduva'a kuii vii kùu ra, ta na töve nī yu'vi vi, vaji tāchi ma ra kùu rey tu'un ña ni ka'ni ra tandi'i ma ndra'ii kuati. ²⁴ Ta cha'a' ma ña chìnuni ma Moisés ma ora cha chīcha ra, na töve nī kuuni ra ña kà'an na ña ra se'e ma ñase'e ma Faraón kùu ra. ²⁵ Va'a ga, kùuni ra, ña ndé'e ra tundo'o in-

dukuni chi'in ma ñivi kùuni ma Ndioo, kua ña kakuu nuu sii ni ra nundani te'en tikan ni, jà'a ra kuatini. ²⁶ Cha kāchin ra chi'in ma chini-tuni ra ña va'a ga nde'e ra tundo'o indukuni kua ni nde'e ma ra ni kuu Cristu, kua ma ña kusii ra cha'a' ma ña ya'aga va'a ta ya'vi ña iyo ma ñuu Egiptu. Vati endeeni ndātu ra ma ya'vi ña ni ku'va ma Ndioo nuu ra ma iti' nuu. ²⁷ Cha'a' ma ña chìnuni ma Moisés, yakan va ndākoo ra ma ñuu Egiptu ta kēe ra kuà'an ra, ta nī tukuui ndasii ra vaji kuxaan ma ra kùu rey chi'in ra. Yakan va jāndeeni ra jin najaga ta'an ra ti chīto ra ña Ndioo tindee ra ra, vaji na kùu nde'o ra.

²⁸ Cha'a' ma ña chìnuni ma Moisés, jā'a ra ma viko Pakua, ta tāchi ra ña na kosoyava na ma nii ma nani nuu iyo yuve'e na, ikan na töve nani ma tati chà'ni ñivi ma nī'iin ma ndra chīcha se'e nunuu ma ñivi israelita. ²⁹ Cha'a' ma ña chìnuni ma ñivi israelita, kuu chā'nda java vi ma tañu'u kua'á ma tava kùu iin ma ñu'u' iti' ni. Ta juuni takan kùuni ma ndian iyo ñuu Egiptu ja'a na, va nī kuu yi, ti kakā'a na ma takuui. ³⁰ Cha'a' ña chìnuni ma ndian israelita, kavanuu na ucha kivi ma ninii yu'u ma ñuu nāni Jericó, ta ora cha yā'a kavanuu na, ndūva ma nama' ña kavanuu ninii yu'u ma ñuu ka'nu ikan.

³¹ Cha'a' ña chìnuni ma Rahab, ña'a tondo, na töve nī chī'an indukuni chi'in ma ndian na töve chìnuni iyo ñuan, vati chā'a ña

chündix'e ndra israelita ndra kuånanduku tu'un ñuu ikan, ta kī'vi ndra tichi ve'an.

³² ¿Niyi tiá iyo yi ña ka'in?, kùuni ndo. Chìniñu'ugai tiaga tiempu tuva nàtu'in cha'a' ma ndra chìnuni tava kùu ma Gedeón, ma Barac, ma Sansón, ma Jefte, ma David, ma Samuel chi'in cha'a' ma ndra kà'an chi'in tu'un yu'u Ndioo. ³³ Cha'a' ma ña chìnuni ma ndra'ya tu'un Ndioo, jākanaa ndra ora kånita'an ndra chi'in kua'a' va'a ma ñuu, ta jā'a ndra kua'a' va'a tiñu va'a kuenda ma ñivi, ta tandi'i ma ñivi nī'i na ña kāti ma Ndioo ña ni ku'va ra niku. Ta juuni kuu chāsi ndra ma yu'u ma ii'ii ndia. ³⁴ Ndā'va na ma ñu'ú nduva'a kuii tiin. Kākú na ña chani kuvi kuii na chi'in machiti nduva'a kuii xaan niku. Tāva na ma ña ndee na jin ya'a likite'en na, ta chāa na kùu na ma ndian ya'a ga va'a kanita'an ma nuu iyo kuati. Ta jākanaa na ma ndra kùu jandaru kīchi ñuu chika kånita'an chi'in na. ³⁵ Iyo ma ñivi ña'a nī'i ndito ndiko vi ma ñivi vi ndian kachī'í ña nātaku ndiko na.

Ta iyo tuku ñivi ña jānde'e ñivi tundo'o na cha'a' ña chìnuni na tu'un Ndioo. Va nī kuuni na kakú na ta koo nuna na. Yakan va kachī'í na, ta takan kùu natakun ndiko na ta kùu chiyo va'a ga na tiaga iti' nuu. ³⁶ Iyo ma ndian ndē'e tundo'o jā'a ma ñivi ña kā'an ti'ini na chata na, ta iyo ma ndian kandō'o chi'in yo'o jā'a na, ta juuni iyo ma ndian ndikun

chi'in karena ña kī'vi na ma tichi vekaa ndia. ³⁷ Ta iyo ma ndian kachī'í chi'in yuu, ta inga na tā'nda java ndaa na chi'in serruchu, ta ndian chī'í chi'in machiti xaan nduva'a kuii ndian. Va ma ndiakan chākunuu na te'en tikan ni, ta chāku'un na ñii mvechala a ñii tixu'uni. Ta ya'a ga nda'vi na, ta ya'a kùuni ma ñivi ka'ni na na, ta xaani na na ndia. ³⁸ Ta ma ndiakan, vaji va'a ga na kua ma ñivi iyo ñuñivi i'ya, ta chākunuu ku'u na takani tichi ku'u a chata yuku. Ta chīyo na tichi yavi yuti a tichi yavi yuu ni ndia. ³⁹ Vaji takan, nī'iin na na töve nī nī'i na ma ña kāti ma Ndioo ña ni ku'va ra, vaji ya'a ga ndòmani ma Ndioo cha'a' ma ña chìnuni na ma tu'un ra. ⁴⁰ Vati ma Ndioo kāchin ra iin ña va'a ga ña ni jā'a ra kuenda yo. Vati kuyanga ña jachinu ra ma tu'un kà'an ra ña ni ku'va ra nuu na nda kati jī'na kuti'vi yo chi'in na ndia. Ta takan kùuni Ndioo ña na koo ndaa ndisaa yo.

12

Na nde'o ma ña ja'a Jesuu ta chinunio ma ña kà'an ra

¹ Yakan va tava ka'iin kua'a' ñivi ña chìnuni ma tu'un Ndioo, iin na yatini nuu yo takua ka'iin viko. Ta ndiakan endee jàna'a na nuu yo naja kua kùu yo ora chinuni va'a yo tu'un ra. Yakan va na jaxiin yo ndisaa kuii ma ña jàtañu nuu yo chi'in ma kuati jà'a yo ña jàkanuu yi ma xinio. Ta na jandeenio ta tandikun

yo ku'un yo ma iti' nuu.
² Ta na nde'e chi'in nuu yo ma ña jà'a Jesuu ta chin-unio yi. Vati maa ra kùu ma ra chìto tuva ndicha ña chìnunio, ta juu ra kùu ma ra jàndondaa va'a ma anima yo tuva ndicha ña töve chinuni va'a yo. Jesuu nduva'a ndē'e ra tundo'o ma ora chūtaka ra ma nuu kruu, va na töve nī jachi'in ra yi, vaji iin tukanuu nduva'a kuii kùu yi cha'a' ma ña chī'í ra takan. Vati ora ya'a ndio ña ndē'e ra ma tundo'o, ikan ni ni'i ra ma ña va'a, ta nduva'a kuii kichi sii kùuni ra ta chūnandi ra ma iti' chiyo kua'a ma Ndioo ma nuu chà'nda ra tiñu. ³ Yakan va na kuku'uni ndo cha'a' ma ña naja kua tā'an ma Jesuu niku, ña ya'a ga ndē'e ra tundo'o cha'a' ma ndian ya'a ga jà'a kuati. Yakan va tu kütatu ndo chi'in ma ña chìnuni ndo, ta ña mǎxii kuni ndo ndia. ⁴ Vati ndyo'o tak'àan chaa kivi ña ni kuvi ndo jà'a ña kùndeeni ndo ma kuati ña jà'a na chata ndo. ⁵ Ta cha nāani ndo niku ma tu'un ña chūndayu'u ma Ndioo ndo takua kùu ndo iin ma se'e ra. Ta te'en kà'an yi nuu ma tutu ikan:
 Yo'o se'yu, ìyo yi ña jachi'un tuva chūndayu'u ma Racha'nu Ndioo ma ña töve va'a jà'a ndo.
 Ta töve maxii kùuni ndo ora jàkuninaa ra ndo ndia.
⁶ Vati ora chūndayu'u Ndioo ma ña töve va'a jà'a ndo,
 ña'a jàna'a yi ña kùu ndo ma ndian kùuni ra

nde'e ra,

ta ma ndyo'o ndaki'in ra ndo ña kùu ndo se'e ra, ta ndo'o ndo jà'a ra.

⁷ Yakan va na jandeeni ndo ma tundo'o ña jànde'e Ndioo ndo, ti takan jà'a ra chi'in ndisaa ndian kùu se'e ra. ¿A ìyo iin ra kùu tatá ña töve chūndayu'u ma se'e ra ma ora jà'a na iin ma ña töve va'a?, kùuni ndo. ⁸ Vati tu ma Ndioo na töve chūndayu'u ra ndo ma tava jà'a ra chi'in iin se'e ra, kùuni yi ka'an yi ña yöve se'e ndicha ra kùu ndo, vati kùu ndo takua se'e nda'vi ndian töve tatá. ⁹ Va ma ora kùu yo ndiakwati niku, ma ndian kùu tatá yo ma nuu ñu'u' ñuñivi i'ya, chūndayu'u vi cha'a' ma ña töve va'a jà'a yo, ta tiñu'u yo vi cha'a' ña takan jà'a vi chi'in yo. ¿A töve tiaga va'a ga ña na tiñu'u nduva'a kuii ga yo ma tatá yo, ra ìyo andivi?, kùuni ndo. ¿Ti takan na kuu ni'o ña koo va'a yo! ¹⁰ Vati ma ndian kùu tatá yo ìyo ma ñuñivi i'ya, chūndayu'u na yo ma ñuñivi kuiti kivi ña vāchi koo yo i'ya. Va chūndayu'u ra yo tava chānini ra ja'a ra yi. Va ma Ndioo chūndayu'u ra yo cha'a' ña ndicha kuii ma ña va'a ga kùu yi kuenda yo, ikan na jandakuu íi yi yo ma tava kùu ra. ¹¹ Ndicha va'a ña nda tundo'o nikuuni na töve sii kùunio jà'a yi ma ora kicha'a yi nuu yo, vati nduva'a u'vi yi, vati ya'a ga sùtinio jà'a yi. Vati tu maa yo jandeeni yo cha'a'

ma tundo'o ikan, ta takan kùu tu'va yo ma ña jàna'a yi ta kùu koo vii yo ta kùu koo yo ndian ndaa ndia.

Ya'a ga ndasii kùu yi kuenda yo tuva na töve jachi'o ma ña kà'an Ndioo

¹² Yakan va na jandochaa ndiko ndo ma nda'a' ndo ña ya'a ga chitatu chi'in ma kondo cha'a ndo, ti ya'a vita kùuni yi. ¹³ Ta na nanduku ndo ma iti' ndaa ña na ki'vi ndo, ikan na nda'a ma cha'a pe'lu ndo, ikan na tüva ga kuyakua yi tiá iti' nuu.

¹⁴ Na kunumi ndo koo vii va'a ndo chi'in tandi'i ma ñivi. Ta na koo í ndo ndia. Vati ni'iin yo, na kùu nde'o ma Racha'nu, tuva na töve ndian í kùu yo.

¹⁵ Na kunumini ndo, ikan töve ni'iin ndo kumani ma ñamani Ndioo ña chà'a ra nuu ndo, ikan na töve ni'iin ndo ndakuu xaan nduva'a kuii ndo, koto kùu ndo takua kùu iin yoku'u ña kee chiti uvanuu yi, ta jàtivi yi na, nda kati chi'í na jà'a yi. ¹⁶ Ta ni'iin ndo na jà'a ndo ni'iin nakuyi chi'in ma ñasi'i inga ra, ta tu jãña ndo ña tiñu'u ndo ma ña íí, ti takan jà'a Esaú niku. Vati iini cha'a' ña chünandi ra chāchi ra, vaji se'e nunuu kùu ra, ta sãma ta'an ra ma tundeeni chi'in yani ra ña ni ni'i ra nuu ma tatá ra niku. ¹⁷ Ta ndyo'o chito va'a ndo ma ora chāa ra ma nuu nda tatá ra ña kùuni ra ña ja'íí ma tatá ra nuu ra, va sōkonda'a ra ra, ta vaji nduva'a kuii chāku ra, tüva kuu ndova'a ndiko ra takua chiyo ra niku.

¹⁸ Ndyo'o na töve nī jayatin ndo ndo iin yuku ndichin, ma tava jā'a ma ndian israelita tatiempu. Ta ma yuku i'ya ndu'va kuitinia tiin yi ma nuu nduva'a kuii naa ma chata yi, ta nduva'a kuii chākin tiati ndia. ¹⁹ Vati juuni na töve nī chini ndo ma tati ma yutun tivi ni ma tu'un va'a ña kà'an ma Ndioo. Ta ma ndian chīni ma ña kā'an ma Ndioo, jānini na ña ikan, na tüva kà'an ga ra chi'in na. ²⁰ Vati na töve chāta'ani na ma ña kàti ra ña iyo yi ña ja'a na ta ka'an ra te'en: "Ma ndian kùtaa iin cha'a' ma chata yuku ikan iyo yi ña ka'nio na chi'in yuu a chi'in nduva, ndava nikuuni vaji kiti a ñivi kùu na." ²¹ Ya'a ga nduva'a ndasii ma ñivi ña ndē'e vi ña kùu takan ta nda ma Moisés kīcha'a kà'an ra te'en: "Ya'a ga ndàyui ña yu'vi", kàti ra.

²² Vati ndyo'o kuàjayatin ndo ndo ma chata inga tuku yuku ña nàni Sión chi'in ma tichi ñuu ka'nu kuenda ma Ndioo iyo endeeni. Ta ma ñuu ikan iyo yi andivi ta nàni yi Jerusalén. Ta ikan kùti'vi nduva'a kuii kua'a' mii tati va'a ña endee jàka'nu ndio na Ndioo. ²³ Ta juuni cha kuàjayatin ndo ndo ma nuu kùti'vi kua'a' ma ndian kùu se'e nunuu ma Ndioo, va ma ndian cha iyo sivi ma andivi. Ta ikan kùti'vi ndo chi'in Ndioo, ra jàkutuni ma kuati tandi'i ma ñivi, ta juuni kùti'vi ndo chi'in ma ndian va'a ndian chīyo tatiempu, ndian cha jāndondaa ma Ndioo ma an-

ima. ²⁴ Ta ikan ndaa Jesuu ndia, ra jāndo'iin ra iin ma tu'un chaa chi'in ma nii ra choso yava ra chata yo, ña jānandoo ma kuatio. Ta nii ikan kùu ma ña va'a ga ña kà'an cha'a' yo kua ma nii ma Abel.

²⁵ Yakan va ìyo yi ña kumi kuenda nduva'a kuii ndo ndo, ta jachi'in ndo ma tu'un ña kà'an rakà'an chi'in yo. Vati ma ndian na töve nī jachi'in ma ra kà'an ma ora chūndayu'u ra na ma nuu ñu'u' ñuñivi i'ya. Ta ma ndiakan na töve nī kakú na. Ña'a kùuni yi ka'an yi ña juuni na kùu kakú yo tu kesiin yo ña jachi'o ma tu'un kà'an ma ra ìyo andivi. ²⁶ Ma tiempu ikan ma tu'un ña kà'an ma Ndioo, jā'a yi ña tāan ma ñu'u' ñuñivi i'ya, va ma vitin kà'an Ndioo te'en: "Inga cha'a' ndiko ni ja'i ña na taan na yöve ma nuñu'uni, vati juuni ni ja'i ña na taan ma andivi ndia", kàti Ndioo, ²⁷ Ora kà'an ma Ndioo "inga cha'a' ndiko" takan, kùtuninio ña ni naa ndisaa kuii ma ña tūvi niku, va ma ña kùu kandaa ta kùu sama yi kua'a' va'a cha'a' ndanu nikuuni, yakani ni naa, ta ma ña na kùu kandaa ta na kùu sama yi ndanu nikuuni, na töve ni naa yi. ²⁸ Ni ku'va Ndioo ña na kī'vi yo nuu chà'nda ra tiñu. Ta ikan nī'iin na na kùu tavani'i na yo. Yakan va ìyo yi ña ndakan yo ta'vindioo nuu ra cha'a' yi. Ta na jaka'nu yo ra ta tiñu'u yo ra ora jā'a yo tiñu kuenda ra, takua kùuni

maa ra. ²⁹ Vati ma Ndioo yo kùu ja'a ra ña naa yo tava kùu iin ñu'ú ña chà'mi tandi'i nakuyi.

13

Naja kua ìyo yi ña ja'a yo ikan na kichi kusini ma Ndioo nde'e ra yo

¹ Koto ndäkooye yo ña kùunio nde'o ma tandi'i ñivi, ta kùuni ndo nde'e ndo na tava kùu ma yani ndo. ² Koto nāani ndo ña kùuni ndo nde'e ndo ma ñivi chàa ma ve'e ndo, vati ìyo ma ndian jā'a takan, ta ni töve nī chito na ña ndian chàa ve'e na kùu tati va'a ña jā'a tiñu nuu Ndioo. ³ Na kuku'uni ndo ña tindee ndo ma ndian indii tichi vekaa, takua kùuni ndo ña indii ndo ma tichi vekaa chi'in na indukuni ndia. Na nakanini ta'an ndo cha'a' ma ndian nduva'a kuii nde'e tundo'o, vati juuni maa ndo kùu nde'e ndo tundo'o iti' nuu ndia. ⁴ Tandi'i ndo ìyo yi ña tiñu'u ndo ma ñivi ndaka ndo ña kùu ñasi'i ndo, ta na kī'vi ndo kusu ndo chi'in nī'iin inga ñivi tanda'a chi'in inga na, ti koto jākini ndo ma nuu chito kixi na, vati Ndioo ni jakutuni ra nda ndian ni kùuni ña töve tiñu'u ndian tanda'a chi'in inga na, ta ndian kī'vi chi'in ñasi'i inga ra a chi'in ii inga ña'a ndia. ⁵ Töve ìyo yi ña kuuni ga ndo nde'e ndo ma xu'un' ndo. Ta na kusii ndo chi'in ma tandi'i ndatiñu ña ìyo nuu ni ndo, vati ma Ndioo te'en kà'an ra: "Nī'iin cha'a' na ndäko'i ñun ta na ndöo ma'iiun ndia", kàti ra. ⁶ Yakan va chito yo

ña ndicha va'a kùu ma tu'un
kà'an yi i'ya:

Ma Racha'nu Ndioo kùu ma
ra tindee yu'u,

ta töve yu'vi ndè'i jin jà'a na
kuati chatai.

⁷ Na kuku'uni ndo ma pato
ndo ndian kàtitu'un tu'un
Ndioo nuu ndo. Ta na ku'va
ndo kuenda naja iyo na.
Ta takua chìnuni na tu'un
Ndioo, ta takan maa ndo iyo
yi ña chinuni ndo tu'un ra
ndia. ⁸ Jesuu juuni indukuni
kùu ra ma ra iyo iku, ta
vitin, ta iti' nuu ndia. ⁹ Koto
chìnuni ndo cha'a' ma tu'un
siin siin kà'an ña töve va'a
jàna'a ma inga na. Va'a ga
ña chinunio ma ñamani ña
chà'a Ndioo nuu yo chi'in
ndisaa anima yo kua ma ña
chìnuni yo ña cha'nu ma
anima yo chi'in ndayu ña
chà'a ñivi ña na ndova'a yo
kuenda Ndioo ora chàcho yi.
Ma ndayu ikan töve tindee
yi ma ndian chàchini yi.

¹⁰ Vati iyo iin nuu naa nuu
yo. Ta ma nuu naa ikan, na
kùu kachi ma ndra kùu sutu
yi, ndra jàka'nu Ndioo ma
tichi ma veñu'u íí ña chíyo
tatiempu. ¹¹ Vati ma ra kùu
sutu ka'nu ña kuxini nuu
tiaga ma sutu, chùnda'a ra
nii ma kiti ma tichi veñu'u íí
ña sokó ra yi, ikan na kindaa
ma kuatio. Va ma kuñu ma
kiti ikan kayu yi nuke'e tichi
ku'u. ¹² Yakan va juuni takan
tā'an Jesuu ora chí'í ra, ta
na töve nī chí'í ra ma tichi
ma ñuu ka'nu niku, ti chí'í ra
tichi ku'u iti' chata ma kora
ñuu. Ta takan ta'an ra ikan
na jà'íí ra ma ñivi iyo ñuu
chi'in ma nii ra. ¹³ Yakan
va na ku'un yo chi'in ma

Jesuu ma tichi ku'u ta na
nde'o tundo'o ma takua tā'an
ra niku. ¹⁴ Vati ma ñuñivi
i'ya na töve iin ma ñuu ña
ni koo indeeni kùu yi vati
nànduku yo inga ñuu ka'nu
ña ni koo iti' nuu. ¹⁵ Yakan
va nani ora iyo yi ña jaka'nu
yo ma Ndioo cha'a' ma Jesuu.
Ma tu'un ña kà'an yo chi'in
ma Ndioo kùu yi iin ña sòkó
yo nuu ra. Yakan va na
jaka'nu yo ma Ndioo chi'in
tu'un kà'an yo. ¹⁶ Koto nāani
ndo ña jà'a ndo ma ña va'a,
ta nata'vi ndo ma ndatiñu
ndo chi'in ma inga na. Vati
ma ña jà'a ndo i'ya kùu yi
takua iin ña sòkó ndo nuu
Ndioo, ta chàta'ani ra yi.

¹⁷ Ta na jachi'in ndo ma ña
kà'an ma ndian chà'nda tiñu
nuu ndo ta chinuni ndo ma
ña kà'an na. Vati ndiakan
kùu ma ndian endee töve
nindee ña jakuenda na ndo
ta chító na ña iyo yi ña ka'an
na nuu Ndioo cha'a' ndo iti'
nuu. Yakan va na kun-
umi ndo jà'a ndo ma tiñu
ña tachi na nuu ndo koto
kánita'an yu'u ndo chí'in na,
ikan na sii kùuni na ora jà'a
na yi. Vati tu kanita'an yu'u
ndo chí'in na, töve va'a yi
kuenda ndo.

¹⁸ Na ka'an ndo nuu Ndioo
cha'a' ndi. Ta cha chító
va'a ndi ña va'a chànini ma
chinituni ndi ta kùuni ndi
jà'a ndi ña va'a chí'in ndisaa
ñivi. ¹⁹ Chikan chí'in yu'i ña
na ka'an ndo chí'in ma Ndioo
cha'i, ikan na ku'va ra ña
na numini chikoni'i ndioi koi
chí'in ndo.

Tu'un nuu ndi'inia

²⁰ Ma Ndioo, ra chà'a ña
na koo vii yo, ra jánataku

ma Racha'nu chito'o yo Jesuu ora chi'í ra niku, ma ra kùu pato yo ti kumi ra yo takua ja'a na chi'in mvechala, ta ra jāndo'iin tu'un ra chi'in yo endeeni cha'a' nii ra. ²¹ Na jandondaa ra ndo, ikan na kuu jatiñu va'a ndo, ta na kuu jachinu ndo ndisaa tiñu takua kùuni maa ra. Ta na kùu ndisaa tiñu ña ja'a ra chi'in ndo, takua kùu iin ña chàta'ani ra cha'a' Jesu-cristu. Ti rakan kùu ma ra ya'a tacha ta ka'nu endeeni ña iyo andivi. Ta takan na kùu yi. Amén.

²² Ndyo'o yanj, jàninj ndo ña na ni'i ndo chi'in anima va'a ndo ma ita'vi tu'un ña tai kuenda ndo, ikan na sii kuuni ndo ja'a yi. ²³ Na koto va'a ndo ña ma ra yanio Timoteu chàkuu nuna ra vitin. Tu kichaa ra numini, ni kundakai ra ku'in kunde'i ndo chi'in ra.

²⁴ Na kaña'a ndo chi'in ndisaa kuii ma ndra chà'nda tiñu nuu ndo chi'in tandi'i ma ndian iyo ma ñuu nuu chà'nda Ndioo tiñu ndia. Ma ndra iyo ñuu Italia, kùuni na tachi na tu'un ña kaña'a na chi'in ndo ndia.

²⁵ Na ku'va ma Ndioo kua'a' va'a ñamani ra nuu tandi'i ndo. Ta takan na kuu yi. Amén.

Tutu ña tãa racha'nu Jandiau

*Racha'nu Jandiau tàchi
ra iin tutu nuu tandi'i ñivi
judíu ndian chìnuni tu'un Je-
sucristu*

¹ Yu'u ra nàni Jandiau, ra jà'a tiñu kuenda Ndioo chi'in nuu Racha'nu Jesucristu, tàì tutu i'ya nuu ma ndi uchi uvi ma grupu ma ndian kùu ñivio ndian judíu, ma ndian chitakuati ma ninii ka'nu ma ñu'u' ñuñivi.

*Ndioo chà'a ña kùu koto
yo koo yo takua kùuni ra*

² Ndisaa ndyo'o ndian chìnuni tu'un Cristu, na sii kuuni ndo ora ndè'e ndo nda tundo'o nikuuni. ³ Vati cha chito va'a yo ña ora ma Ndioo k'in ra ku'va yo, ikan na nde'o tu ndicha kùu yi ña chìnuni yo ma tu'un ra, ta takan jà'a ra, ikan na kutu'va yo jàndeeni va'a ga yo ma tundo'o ña ni nde'e yo. ⁴ Ta ora jàndeenio ma tundo'o ña ndè'o, iyo yi ña kua'nu yo jà'a yi, ta ikan na chinuni va'a ga yo tu'un Ndioo chi'in ndisaa kuii anima yo, ikan na töve kumani n'iin nakuyi nuu yo cha'a' ma ña chìnunio, ti takua kùuni Ndioo kùu yi. ⁵ Vati tu iyo nda ndyo'o kùmani kua'a' ga chinituni ndo, na ndakan ndo yi nuu Ndioo, ti rakan kùu ku'va ra tandi'i yi nuu ndo, ta töve kàti'ini ra ora ndakan yo yi nuu ra, ti chisii ra jà'a ra yi.

⁶ Va ora ndakan yo yi nuu Ndioo iyo yi ña chinunio ña na ku'va ra yi nuu yo, ta töve kàtio ña töve ndicha kùu yi. Ti tu kà'an yo takan ta kùu yo takua kùu ma tañu'u ña chàsiki ra' te'en tikan kuà'an ra'. ⁷ Ma ndian chànini takan, va'a ga ña na töve kuantu na ma ña ni ku'va ma Ndioo nuu na. ⁸ Vati töve iin nuuni ma ña chànini na, ti vitin chànini na iin nakuyi, ta inga kivi tuku nakuyi. Ta takan jà'a na.

⁹ Ma ndian yani yo ndian ya'a ga nda'vi iyo, na sii kuuni na, vati Ndioo ya'a ga tiñu'u ra na. ¹⁰ Ta ma ndian kuika na ya'a sii kuuni na ora kindoo nda'vi na, vati ma ndian kuika kùu na takua kùu iin ita ña kàna yi nuu ñu'u' ta numini xii yi, ta chita yi. ¹¹ Ti ora kèta ma nikandii, nduva'a kuii ndondii jà'a yi, ta numi kuiini nàtii ma ita ikan, ta xii yi ta chita yi ta tũva vii kàa yi. Ta takan kùu chi'in ma ndian kuika ndia, ti numi kuiini ndi'i na chi'in ndisaa ma ña kuika na ndia.

*Na jandeenio ora ndè'o
tundo'o*

¹² Ya'a ga sii kùuni ma ndian jàndeeni na ora ndè'e na tundo'o, vati ora ya'a ña jàndeeni na, ta töve jàña na chinuni na, Ndioo ni ku'va ra ña na koo na endeeni chi'in ra. Vati Ndioo chà'a ra tu'un nuu ndisaa kuii ma ndian kùuni nde'e na ra. ¹³ Ora kùunio ja'a yo kuati, ña töve va'a ña kà'an yo ña Ndioo kùu ma ra ti'i ma ña kini tichi ma anima yo, vati ma

Ndoo na kuu ki'vi ra chi'in ma ña kini, ta juuni töve chànini ra ja'a ra ma ña töve va'a, ta töve ti'i ra ma ña töve va'a ma tichi ma anima ma ni'iin ma ñivi ña na ja'a na ma ña kini ndia. ¹⁴ Vati ora ki'vi ma ña kini tichi ma anima yo, ta ja'a yo ma ña töve va'a, ja'a yo takan ti chàta'ani maa yo ja'a yo yi, ta chikan ma kuñu yo yi ta kueni kueni kèña'a yi yo ndia. ¹⁵ Cha'a' ma ña töve va'a chàta'ani yo ja'a yo, cha'a' yakan kèta ma kuati ja'a yo. Ta ma kuati i'ya, ora ya'a ga cha ndoka'nuga yi, juuni ikan kèta ma ña kuu kuvi yo endeeni ndia.

¹⁶ Ndyo'o ndian yani ndian ya'a ga kùuni nde'i, koto kèña'a ndo juuni maa ndo. ¹⁷ Ti tandi'i ma ña va'a chi'in ña ndaa, vachi saani yi iti' andivi ja'a Ndoo, ra ja'a ña tüvi ma andivi chi'in tandi'i ma ña tacha ña ka'iin nuu yi ndia. Ma Ndoo iini ra kuu ra nani kivi, ta na töve sàma ra takua sàma ma vati. ¹⁸ Ma Ndoo kuu ra, ra kachin ra ña koo ndito yo ta na kuu yo se'e ra cha'a' ña chìnuni yo ma tu'un ndaa ña kà'an ra, ikan na kuu yo ma ndian nunuu ta ndian íi ga kuenda ra nuu ndisaa ma ña jätuvi ra.

Ìyo yi ña jakua'a yo ta jachi'o ma tu'un Ndoo

¹⁹ Ndyo'o yani ndian ya'a ga kùuni nde'i, na kuku'uni ndo ma tu'un i'ya: Ìyo yi ña koo yati va'a ndo ña taso'o ndo tu'un va'a, ta na ja'a va'a ndo kuenda ma ña kà'an

ndo, ta töve numi kuiini ña kayuni ndo. ²⁰ Vati nda ndian ni kuuni ña kùxaan chi'in inga ñivi, na kuu ja'a na ma tiñu va'a takua kùuni Ndoo ña na ja'a na. ²¹ Yakan va na jaña ndo ma kuati ña ja'a ndo chi'in ndisaa ña kini ña chàta'ani ndo ja'a ndo ndia. Ta na jachi'in va'a ndo ma tu'un Ndoo chi'in anima iñu'u ndo, vati ma tu'un ikan kuu ja'a yi ña na kuu kakú yo. ²² Ta na jachi'in ndo ta na jakuu ndo ma tiñu ña kèe yu'u Ndoo, ta töve va'a ña taso'oni ndo yi. Va tu ja'a ndo takan janda'viña'a ndo chi'in juuni maa ndo. ²³ Ma ndian taso'o ma tu'un Ndoo, ta töve jàkuu na ma ña kà'an yi, kuu na tava kuu ma ra ndè'e ra nuu ra nuu iin inu. ²⁴ Ta ora cha yā'a ña ndè'e ra ma nuu ra, kèe ra kuà'an ra, ta numini nàani ra ma naja kua kàa ma nuu ra niku. ²⁵ Va ma ra töve nàani ma ña chíni ra nuu tu'un Ley va'a Ndoo ña chà'a yi ndatu ña na kakuu nuna yo, ta tu juuni jachi'in ra ta jàkuu ra ma ña kà'an yi, ta töve endee jaña ra ma ña kà'an yi, iin ra ya'a ga chisii ni kuu ra cha'a' ña ja'a ra takan.

²⁶ Tu iyo ma ndian chànini ña cha ki'vi va'a na ma iti' Ndoo, va na töve ja'a kuenda na ma yu'u na ña kà'an na, janda'viña'a na juuni maa na, ta ma ña ja'a na kuenda Ndoo tüvi nda kuenda yi. ²⁷ Ma tu'un ndaa ta va'a ña iyo yi ña ja'a yo kuenda ma Ndoo, ra kuu Tatá yo te'en kà'an yi: Ma

ndian töve ma'á chi'in tatá, iyo yi ña tindeo na, ta ma ñivi ña'a ña kîndoo nda'vi ña chí'í ii vi, juuni iyo yi ña tindeo vi cha'a' ma tundo'o ña nde'e vi. Ta na kumi kuenda va'a yo yo, koto kí'vi yo ja'a yo ma ña kini ña já'a ma ñivi iyo ma nuñu'u' ñuñivi i'ya.

2

Ndioo kùuni ra ña indukuni ndè'o ndisaa ñivi

¹ Ndyo'o ndian yani, ndian chìnuni tu'un ma Racha'nu Jesuu ra ya'a ga ka'nu, tu ndicha ña chìnuni ndo tu'un ma Racha'nu, na töve iyo yi ña siin siin nde'e ndo ma ñivi, ti Ndioo indukuni ndè'e ra tandi'i na. ²⁻³ Ta tu ndyo'o ka'iin ti'vi ndo tichi iin veñu'u ña jáka'nu ndo Ndioo, ta chàa iin ra'ii ña ya'a ga kuika ta indii iin xe'e ña tacha nda'a' ra ta ñu'u ra ja'ma nduva'a kuii vii ta tacha, ta ndyo'o ya'a ga tiñu'u ndo ra ta kà'an ndo te'en chí'in ra: "Na kichiun ta kunandiun ma tayu va'a ta vii i'ya", kà'an ndo chí'in ra. Ta tu ora ikani juuni chàa iin ra ya'a ga nda'vi ta ñu'u ra ja'ma ya'a ga meku ta ta'nda, ta te'en kà'an ndo chí'in ra: "Na kindoo yo'o kundaun iti' chiñani a kunandiun nuu ñu'u'." ⁴ Yakan va tu ndyo'o ja'a ndo takan, cha ndākuu ndo ma ndian nde'e ndaa, vati töve indukuni ndè'e ndo ñivi. Ti maaa ña töve va'a chānini ndo ja'a ndo, va cha ndākuu ndo takua iin ra ndiso tiñu ra töve va'a jāndondaa ra kuati kuenda na, ti kuuniga

ndo ma ndian kuika takua ma ndian nda'vi.

⁵ Ndyo'o yani mai, na taso'o va'a ndo ma ña ni ka'in i'ya: Ndioo kùu ma ra kàchin ma ndian nda'vi iyo ma ñuñivi i'ya, ikan na ya'a ga chinuni na ma ña kà'an ra, ta ikan na ni'i na ma nuu chà'nda Ndioo tiñu, vati yakan chā'a ra tu'un ña ni ku'va ra nuu ma ndian ya'a ga kùuni na nde'e na ra. ⁶ Ta ndyo'o ya'a ga kàti'ini ndo chata ma ndian nda'vi, vati ma ndian kuika kùu ndian xaani nde'e na ndo ta ya'a jati'ini na chí'in ndo ta kēñu'u na ndo kuāndaka na ndo ma nuu ma ndra chà'nda tiñu, ikan na jande'e ndra tundo'o ndo. ⁷ ¿A töve ndiakan kùu ma ndian kà'an ti'ini na chata ma sivi iñu'u ma Racha'nu Cristu ra kùu chito'o yo?, kùuni ndo.

⁸ Ndyo'o ya'a ga va'a já'a ndo, tuva já'a ndo ma takua kà'an ma tutu Ley ña ka'nuga tāchi ma Ndioo, ta ma tu'un ña kà'an ma nuu ma tutu Ndioo te'en kà'an yi: "Na kuuniun nde'e va'un ma ñivi ta'un ma tava kùuniun nde'un juuni maun", kà'an yi. ⁹ Va tu ndyo'o siin siin ndè'e ndo ma ñivi, kùuni yi ka'an yi ña já'a ndo ma kuati, ta juuni ma Ley Ndioo ikan tìsokuati ndicha yi ndo cha'a' ña töve jàchi'in ndo tandi'i ma ña kà'an yi. ¹⁰ Vati tu iyo ma ndian jàchinu tandi'i ma ña kà'an ma tu'un Ley Ndioo, tu kumani jàchinu na iini ma tu'un ña kà'an yi, kùuni yi ka'an yi ña iyo kuati na já'a ña töve

jàchinu na ndisaa ma ña kà'an ma tu'un Ley Ndioo. ¹¹ Vati ma Ndioo kùu ma ra kà'an te'en: "Na kǐ'viun chí'in ñivi ña'a ña yüvi kùu ñasi'un, ta ña'a chí'in ra'ii yüvi ra kùu iian ndia", ta juuni kà'an ra te'en ndia: "Na kǎ'niun ñivi." Va tu iyo ndian töve kǐ'vi chí'in ñivi ña'a töve kùu ñasi'i na, va chà'ni na ñivi, kùuni yi ka'an yi ña iyo kuati na, ti endee töve jàchi'in na ma ña kà'an ma tu'un Ley Ndioo. ¹² Ndyo'o iyo yi ña vii ka'an ndo chí'in ma ta'an ndo ta na töve iyo yi ña ja'a ndo nǐ'iin ña töve va'a, vati Ndioo ni jakutuni ra ma kuati yo cha'a ma ley ra. Ta ma ley ikan kùu yi ma ña chà'a yi ndatu ña kakuu nuna yo nuu ma kuati. ¹³ Vati ma ñivi töve kùnda'vini ma inga na, ni nde'e na tundo'o ora ni jakutuni Ndioo ma kuati na, ti Ndioo tüvi ni kùnda'vini ra na, va ma ndian kùnda'vini ma inga na, ni kakú na nuu ma tundo'o ora ni jakutuni ma Ndioo ma ñivi.

Tuva ndicha ña chìnunio ma ña ka'an ma tutu Ndioo, iyo yi ña ja'a yo ma ña kà'an yi

¹⁴ Ndyo'o yani, ¿a iyo nda kuenda yi ña kà'an yo ña iin ndian ya'a ga chìnuni tu'un Jesucristu kùu yo, tuva töve juuni jà'a yo tiñu va'a ña jàna'a yi ña ndicha ndian chìnuni tu'un ra kùu yo?, kùuni ndo. Ndicha kuii ña töve ni kakú yo tu chìnunio takani. ¹⁵ Vati tu iyo iin ndian yani yo a ñata'an yo

ña kùmani vi ja'ma ku'un vi, ta ña töve ña kachi vi ndia, ¹⁶ ta juuni iyo nda ndyo'o te'en nàka'an ndo chí'in vi: "Na ku'un va'un, ta na ku'un va'un ma ja'maun, ta na kachi va'un nda na kutu tichiun", kàti ndo chí'in vi. Va nda ndyo'o vaji ni ka'an takan nuu vi va na töve nǐ cha'a ndo ma ña kachi vi a ku'un vi, ta tüvi nda kuenda yi ma ña kà'an ndo tuva jà'a ndo takan. ¹⁷ Ta juuni takan kùu ma ña chìnunio, tu töve jà'a yo ma tiñu va'a kuenda Ndioo, ta ma ña chìnunio ikan töve nda kuenda yi.

¹⁸ Va iyo iin ndian kùu ka'an te'en: "Yo'o ya'a ga chìnuniun tu'un Ndioo, ta yu'u iyo tiñu va'a ña jà'i kuenda ra." Ta vitin yo'o na jana'un ma ña chìnuniun chí'in nǐ'iin tiñu va'a ña töve jà'un kuenda ra, ta yu'u ni jana'i ma ña chìnuni nuun chí'in tiñu va'a ña jà'i. ¹⁹ ¿A yo'o chìnuniun ña iyo uvanuu Ndiooni? Va'ani tu takan kà'un. Va, ¿a töve chà'un kuenda ña nda ndián' kùu kui'na juuni chìnuni na ña iyo uvanuu Ndiooni ndia? ¿Ta endee ndayu na ña yu'vi na!

²⁰ ¿Ta naja ya'a ndava xiniun? Na koto va'un ti tuva chìnunio tu'un Ndioo ta nǐ'iin cha'a' töve jà'a yo ma tiñu va'a kuenda ra, töve nda kuenda ma ña chìnunio ikan. ²¹ Abraham, ra kùu ñivio chíyo taji'na, Ndioo ndé'e ra ra ña kùu ra iin ra ndaa, ora jà'a ra ña sòkó ra ma ra se'e ra, ra nàni Isaac nuu ma Ndioo nuu

chito naá niku. ²² Ta kùu koto ndo ma tava jà'a ma Abraham, vati cha'a' ma ña chìnuni ra, yakan va sōkó ra ma ra se'e ra nuu ma Ndioo ma takua kùuni ra, ta cha'a' ma tiñu jà'a ra ikan kùu yi iin ña jàna'a ña chìnuni ndicha Abraham. Ta ma ña chìnuni ra ikan chāa yi ña kùu yi ña nduva'a ndaa nuu Ndioo. ²³ Takan chīnu ma tava kà'an nuu ma tutu Ndioo, ta te'en kà'an yi: "ma Abraham chìnuni ra ma tu'un Ndioo, yakan va Ndioo ndē'e ra ra ña kùu ra iin ra ndaa". Ta ma Abraham iin ra ya'a ga nākoto Ndioo kùu ra ta iin meru ra kùu ra ndia. ²⁴ Na koto va'a ndo vitin, vati Ndioo ndè'e ra ña kùu yo iin ndian ndaa tu chìnunio tu'un ra, ta juuni jākoo yo ma tiñu kà'an ra ndia. ²⁵ Indukuni tã'an ma ña nàni Rahab, ña kùu ña'a tondo, ma Ndioo ndē'e ra ña, ña kùu ña iin ña ndaa cha'a' ma tiñu ña jà'a ña, vati chā'a ña ma tichi ve'an ña kindoo xe'e ma ndra'ii israelita ikan, ma ndra kuàkoto ma naja kua ìyo ma ñivi ma ñuu ikan. Ta tīndean ndra kēe xe'e ndra ma inga chiyo ma ve'an. ²⁶ Yakan va juuni kùu kutunini yo, ña ìyo yi ña jàchinu yo tiñu va'a takua Ndioo kùuni ra ña na ja'a yo. Vati taku ma kuñu yo ña kùu jakesiin yo yi chi'in ma anima yo, ta tu tūva ìyo ma anima yo chi'in ma kuñu yo, ña'a kùuni yi ka'an yi ña cha chī'o. Indukuni kua ikan kùu chi'in ma ña chìnuni yo ña cha chī'í yi tu tōve jàna'a

yo ma ña chìnuni va'a yo chi'in ma tiñu jà'a yo.

3

Ìyo yi ña ja'a kuenda yo ma tu'un ka'an yo

¹ Ndyo'o yani, na tōve va'a ña ya'a ga kua'a' ndo kùu ndo matru ndian jàna'a tu'un Ndioo, vati cha chito yo ti ndisaa yo ndian jàna'a tu'un Ndioo, ni jakutuni ni'ì ga ra cha'a' ndisaa tu'un tōve va'a ña jàna'a yo. ² Kua'a' nuu kuati jà'a tandi'ì yo. Ta vitin tu ìyo nda ndian tōve jà'a kuati chi'in tu'un kà'an na, kùuni yi ka'an yi ña iin ndian ndaa kùu na, ta juuni ìyo yati na kùmi na ndisaa ma kuñu na, ikan na tōve jà'a na kuati chi'in yi. ³ Tu ora tì'o ma kaa ña nàni frenu ma yu'u ma kuayu, ikan na jachi'in ri ma ña chà'nda yo tiñu nuu ri, takan kùu jaku'un yo ri ma ndanu kùuni maa yo. ⁴ Ta juuni takan kùu yi chi'in ma varku ndia: vaji ya'a ga ka'nu run ta ma tati tindani'ni yi run ti ya'a ga ni'ì chàkin yi, ta ma ra jàtiñu chi'in run kàva ra xini run chi'in yutun vali ma ndanu kùuni maa ra ku'un ra chi'in run. ⁵ Ta juuni takan kùu chi'in ma yaa yo ndia, iin ña vali kuiini kùu yi ña ìyo yi ma kuñu yo, ta kùu ja'a yi iin ña nduva'a kuii ka'nu ndia. ¡Ta juuni kùu yi tava kùu iin ñu'ú valini ña kùu ka'mi yi iin yuku nduva'a kuii ka'nu! ⁶ Ta ma yaa yo kùu yi tava kùu iin ñu'ú. Iin

ña töve va'a ña ìyo ma kuñu yo cha'a' ña kua'a' ña kini kà'an yi, ta jàtivi yi yo. Ta ma ña kini ña kà'an yo chi'in ma yaa yo, jàndokini yi yo ndisaa kivi ña ìyo yo, ta kùu yi iin ña kīchi yi iti' andaya', nuu endee tiin ñu'ú. ⁷ Ta ma ñivi kùu jandomasu na ma nda nuu kiti nikuuni, takua kùu ma kiti ìyo tumi, takua kùu chi'in koo, chi'in kua'a' nuu kiti xaan chi'in kiti ìyo tichi tañu'u. Tandī'i ma kiti takan kùu jandomasu ma ñivi ri. ⁸ Va nī'iin yo na kùu ja'a yo ña kùmi maa yo yaa yo ña kà'an yi tu'un nduva'a. Ma yaa yo iin ña kini ìyo ma kuñu yo kùu yi, vati kùu yi iin ña xaan takua kùu yukú xaan ña kueeni kueeni ka'ni yi yo. ⁹ Juuni chi'in tu'un ña kà'an yo chi'in yaa yo tiñu'u yo ma Ndioo ra kùu Tatá yo, ta juuni chi'in yi kànduva'a yo ma ñivi ña jàtivi ma Ndioo. Ta kàa na takua kàa ra. ¹⁰ Ndyo'o yani juuni yu'u yo kèe ma tu'un ña vii ja'íi yo ma sivi Ndioo, ta juuni yu'u yo kèe tu'un kini ña kànduva'a yo ma ñivi ndia. Ndyo'o yani töve ìyo yi ña kuu yi takan. ¹¹ Ma yaa yo chi'in ma tu'un kà'an yi kùu yi takua kùu iin nuu ndo'yoni nuu kàna ma takuii. Ta ikan na kùu kana ma takuii va'a chi'in ma takuii uva ndia. ¹² Ta juuni takan kùu ma yutun higu, ti na kùu kee ma chiti yutun olivu nuu run, ta juuni takan ma yoku'u chà'a chiti ña nàni uva na kùu kee ma chiti higu nuu run

ndia. Indukuni na kùu kana takuii u'vá chi'in takuii va'a iin ndo'yoni. Ta takan kùu yi chi'in ma yaa yo ña kà'an yi tu'un kini chi'in tu'un va'a ndia.

Uvi nuu ma takua kùu chinituni ìyo: ma chinituni Ndioo ta ma chinituni ñivi

¹³ Tu ndicha ña ìyo iin ra tañu ndo ña ya'a ga ìyo chinituni Ndioo chi'in ra ta kùtunini va'a ra yi. Ta na jana'a ra ña ìyo ma chinituni ikan chi'in ra ora jakuu ra tiñu va'a takua kùuni ra, ta na koo vita anima ra ora jà'a ra yi. ¹⁴ Va tu ndyo'o ku'va ndo ña na jandokini ndo ma anima ndo cha'a' ña kùmi ndo ma ña tixin ìyo chi'in ndo, ta cha'a' ña kùu ndo ndian endeeni nànduku ma ña kùuni maani ndo. Tu takan kùu ndo kùuni yi ka'an yi ña kùu ndo ma ndian jàtayi maani ndo ndo, ta ma chinituni Ndioo tüvi ìyo yi chi'in ndo. Ma ña chìnuni ndo kùu iin tu'un vatani tu takan chànini ndo. ¹⁵ Vati ma chinituni i'ya na töve vachi yi iti' andivi nuu ìyo Ndioo, ti vachi yi ma nuu ñu'u' ñuñivi, ti kua chànini maa yo kùu yi, vati kùu yi ña vachi yi ma chinituni ma kui'na. ¹⁶ Ma nuu ìyo ma ndian ya'a ga tixin ña nde'e na ta'an na, ta endee nànduku maani na ma ña kùuni maani na, ta ndiakan nī'iin tiempu töve koo vii na chi'in ta'an na, vati maaaa kuatini ìyo na chi'in ta'an na.

¹⁷ Va ma ndian ìyo chinituni va'a ña chà'a Ndioo nuu na, ya'a ga va'a ìyo na, ti töve

kùu na ma ndian jà'a kuati, ta ya'a nànduku na naja kua koo vii na chi'in inga ñivi, ta iñu'u na ta jachi'in na ma ña kà'an ta'an na. Ta juuni ya'a ga kùnda'vini na ma ñivi, ta töve siin siin ndè'e na ma ta'an na, ta töve iyo uvi nuu kua chànini na, ti ndisaa tiempu jàkuu na ma tiñu va'a ña kà'an na ña ni ja'a na. ¹⁸ Ta ma ndian ya'a ga nànduku na koo vii na chi'in inga ñivi, ndiakan jachi'in na ma takua kùuni Ndioo ña koo na, ta Ndioo ni ja'ii ra na.

4

Ma ña töve va'a ña jàtivi yi yo

¹ ¿Ndanu vachi ma kuati ña jà'a ndo ña chàta'ani ndo kanita'an ndo chi'in maa ndo?, kùuni ndo. Vati ndicha ña vachi yi tichi anima ndo ti maaaa kuati chàta'ani ndo ja'a ndo. Yakan va kànita'an yi chi'in ma ña kèe tichi anima yo. ² Ndyo'o kùuni ndo iin nakuyi, ta na kùu ni'i ndo yi, yakan va chà'ni ta'an ndo ndo, ta tixin ndo nde'e ndo ndatiñu inga na. Va tava na kùu ni'i ndo yi ndia, yakan va kànita'an ndo, tajan jà'a ndio ndo ma kuati. Takan kùu yi ña na töve kùu nata'an ndo ma ña kùuni ndo, ti töve kà'an ndo cha'a' yi nuu ma Ndioo. ³ Ta tuva ndakan ndo iin nakuyi nuu Ndioo, na kùu ni'i ndo yi, ti töve chànini ndo kuàtiñu va'a ndo yi, vati kùuni ndo kuàtiñu ndo yi kuenda ma

ña kini ña chàta'ani ndo ja'a ndo. ⁴ ¿Ndyo'o ndian cha ndakoo ndo ña jàchi'in ndo ma tu'un Ndioo! ¿A töve chà'a ndo kuenda ña tu nànduku ndo naja kua ndo'iin ta'an ndo chi'in ma ñivi kini ña iyo ñuñivi, va iin kuati ka'nu kùu yi kuenda Ndioo? Yakan va nda ndyo'o nikuuni ña ni kuuni ndo ja'a ndo ma kuati ña iyo ma ñuñivi, ta takan ndakoo ndo iin ndian cha jàkesiin ndo ndo chi'in Ndioo. ⁵ ¿A chànini ndo ña töve nda kuenda ma tu'un Ndioo ña kà'an te'en?, kuuni ndo: "Ndioo cha tachi ra ma Tati Í ra ña na ki'vi ra ta koo ra tichi anima yo." Ta ya'a kukuiñu ma Tati Í Ndioo jin koto jàkesiin yo iti' Ndioo ta k'i'vi yo inga iti'. ⁶ Va ma Ndioo iin ra ya'a ga va'a kùu ra, yakan va tìndee ra yo ña jàndeenio, ti ma tu'un Ndioo te'en kà'an yi: "Nuu ma ndian ya'a tayi kùuni, Ndioo cha jachika ra ra nuu na, va nuu ma ndian ya'a ga vita anima, va chà'a ra ñamani ra nuu na", kàti yi.

⁷ Vitin na ku'va ndo ña na ka'nda Ndioo tiñu nuu ndo. Ta na jandeeni ndo ta na kù'va ndo ma anima ndo nuu ma kui'na, ikan na kundachiyoán' nuu ndo. ⁸ Na jayatin ndo ma anima ndo chi'in ma Ndioo, ikan na jayatin ra ra xiin ndo ndia. ¿Ndyo'o ñivi kini!, na ndakoo ndo ña jà'a ndo kuati. Ta ndyo'o ndian iyo uvi nuu kua chànini ndo, ti chàta'ani ndo jaka'nu ndo Ndioo ta juuni jàka'nu ndo

ma ña kini ndia. Na ndakoo ndo ña ja'a ndo takan. Ta, jna jandaku'ii ndo anima ndo nuu Ndioo! ⁹ jNa nda'vi kuuni ndo ta kuaku ndo cha'a' iti' kini kuà'an ndo! Na ndakoo ndo ma ña chàkú ndo kuenda ña na too ma takuui tinuu ndo, ta juuni na ndakoo ndo ma ña sii kùuni ndo ta na kichi ma ña ya'a ga nda'vi kuuni ndo. ¹⁰ Ta na ndakuu masu anima ndo nuu ma Racha'nu Ndioo, ta ikan ni tiñu'u ra ndo.

Na töve iyo yi ña ka'an ndo iin ña töve va'a chata ma ta'an ndo

¹¹ Ndyo'o yanj na töve iyo yi ña ka'an ndo ña töve va'a chata ma inga ñivi. Ta nda ndian ni kuuni ña kà'an chata iin ñivi a jà'ani ra ña kùu ra iin vesi, ra jàndondaa kuati, ta juuni kùu ra iin ra töve va'a kà'an chata ma tu'un ley Ndioo, ta cha ndākuu ra iin ra kà'an ndaa chata yi. Ta tu iin ra kà'an ndaa chata yi kùu ra, kùuni yi ka'an yi ña töve jàchi'in ra ma ña kà'an yi.

¹² Uvanuu Ndioo kùu ra ña chā'a ma Ley ra nuu yo, ta uvanuu ra kùu ra vesi ña jàndondaa kuati yo ndia, ta juu ra kùu ma ra jākakú yo ta kùu tachi ra yo ku'un yo andaya'. Ta ndyo'o, jnda ndian kùu ndo ña chà'nini ndo jandondaa ndo ma kuati inga na?, kùuni ndo.

Töve va'a tu kà'an yo ña chito yo niyi ni kuu itaan a isa

¹³ Vitin va kùunij ña na taso'o va'a ndo ma ña ni ka'in, ndyo'o ndian kà'an

te'en: "Ma itaan a isa ni ku'un ndi iin ñuu ka'nu, ta ikan ni koo ndi iin kuiya ña ni ni'i ndi ndatiñu, ta jākanaa ndi kua'a' va'a xu'un'." ¹⁴ jVa ndyo'o töve chito ndo niyi ni kuu ma itaan a isa! jA ni koo ndito ndo?, kùuni ndo. Vati kùu yo takua kùu viko nu'uni ña kèta yi nundani, ta tiaga iti' nuu nundaa kuiini ndi'i yi nduta. ¹⁵ Ma ña iyo yi ña ka'an ndo kùu ma tu'un i'ya niku: "Ma Racha'nu Ndioo tuva kùuni ra ña ku'va ra ña na koo ndito ga yo ma ñuñivi i'ya, ta juuni na ja'a yo ma nda tiñu kùuni maa ra ña na ja'a yo ndia." ¹⁶ Ta ndyo'o endeeni kà'an ndo ma tava kùuni maa ndo, ta ya'a ga kutayi ndo, ta tandi'i ma ña sukun kùuni ndo takan, iin ña töve va'a kùu yi kuenda Ndioo. ¹⁷ Va ma ndian chito jàkuu tiñu va'a ta na töve jàkuu na yi, iin kuati ka'nu kuii kùu yi kuenda na tuva jà'a na takan.

5

Tu'un i'ya iyo yi ña taso'o va'a ma ndian kuika

¹ jNa taso'o va'a ndo ma tu'un ña ni ka'in i'ya ndyo'o ndian kuika! jNa kuaku ndo ta na nda'yu ndoo ndo cha'a' ma tundo'o ña ni nde'e ndo! ² Vati ma ndatiñu va'a iyo nuu ndo cha tà'yu yi, ta ma ja'ma ndo cha chàchi ma liki'ndi yi. ³ Ta ma oro chi'in ma plata ña ndākiva'a ndo cha kōyo ña kuxi chata yi. Ta ma ña kuxi yi ikan, kùu yi takua kùu iin ku'va

ña tisokuati yi ndo. Ta kùu yi takua kùu iin ñu'ú ña ni ka'mi yi ma kuñu ndo. Ta, ɔa töve chà'a ndo kuenda ti ma kivi nuu ndi'i nia kùu yi vitin ña ni jande'e Ndioo ma tundo'o nuu ndo cha'a' ña ndōyo locho ma ña va'a ma tichi ve'e ndo jā'a ndo? ⁴ Vati yakan kùu ma ya'vi ña töve nī tia'vi ndo ma ndian jàtiñu nuu ñu'u' ndo niku. Yakan va ndrakan kànachaa ndra ma nuu Ndioo, ra nduva'a kuii ka'nu cha'a' yi, ta rakan chini ra ma ña kà'an ndra. ⁵ Ta nuu ñuñivi i'ya kùu ndo ndian ya'a ga iyo ndatiñu ndo, ta chisii ndo ti jà'a ndo ma ña kini kùuni maa ndo, ta ya'a ga chàchi ndo ta nduva'a ndondu'u ndo takua nañu jundiki ña ni ka'ni ndra. ¡Ta takan ni kuu yi chi'in ndo ndia! ⁶ Ndyo'o nduva'a tisokuati ndo ta chà'ni ndo ma ndian töve iyo kuati. Ta tüvi iyo nī'iin na kua kuu ja'a na, ta kuu kakú na nda'a' ndo.

Iyo yi ña kuation yo nda kati kichaa ma Racha'nu

⁷ Yakan va ndyo'o ndian yani, töve iyo yi ña janañu'u ndo kuation ndo ma Racha'nu nda kati kichaa ndiko ra ma nuñu'u' ñuñivi i'ya. Ma ndra tàchi ma ndatiñu, tuva kùuni ndra tava ndra ma ndatiñu va'a, iyo yi ña kuation ndra nda kati kukuiin ma savi ta töve iyo yi ña janañu'u ndra. ⁸ Yakan va ndyo'o juuni iyo yi ña kuation ndo ta tu töve jāña ndo ña chìnuni ndo, ti cha kùyatin ora ña ni kichaa ndiko ma Racha'nu ma ñuñivi i'ya.

⁹ Ndyo'o yani na tisokuati ndo, ta na kánita'an yu'u ndo chi'in inga ñivi, ikan na töve jande'e ma Racha'nu Ndioo ma tundo'o ndo, vati ma Racha'nu Ndioo kùu ra iin ra ni jakutuni cha'a' ma ñivi. Ta chani keta ma ora ni jakutuni ra ma kuati jā'a yo. ¹⁰ Ndyo'o yani, na kuku'uni ndo ma ndra kā'an chi'in tu'un yu'u Ndioo taji'na, vati iyo ma tundeeni Ndioo chi'in ndra ora ndē'e ndra tundo'o. Ta na ja'a ndo indukuni takua jā'a ndra, ti ndrakan nī'iin cha'a' nī janañu'u jā'a ndra. ¹¹ Va chito va'a yo ti maa yo kà'an yo ña ya'a sii kùuni ndrakan cha'a' ña jādeeni ndra ora ndē'e ndra tundo'o. Ndyo'o cha chito va'a ndo naja kua jādeeni ma Job ma tundo'o ña ndē'e ra, ta juuni chito ndo ña Job nī'i ra ña va'a jā'a ma Racha'nu Ndioo nuu ndi'i nia, vati chito yo ña ma Racha'nu Ndioo ya'a ga kùnda'vini ra yo, ta juuni kùu ra iin ra chà'a ra ma tundeeni ra nuu yo ndia.

¹² Inga tuku tu'un nduva'a ka'nu ña ni ka'in ndyo'o yani, na kā'an ndo ña ndicha ña ni ja'a ndo iin nakuyi tu töve ni ja'a ndo yi, ña ndava nda cha'a' ma Ndioo ra iyo andivi, ni nda cha'a' ma ñivi iyo ñuñivi, ni nda cha'a' inga nakuyi ndia. Tuva ni ka'an ndo "juu", na ja'a ndicha ndo ma ña ni ka'an ndo ña ni ja'a ndo. Ta tu ka'an ndo, "töve" iyo yi ña endee töve ja'a ndo ma nī'iin nakuyi, ikan na töve

tiso Ndioo kuati chata ndo ta jande'e ra tundo'o cha'a' ma ña kà'an ndo.

¹³ Tu iyo nda ndyo'o ya'a ga nda'vi kùuni ndo a nde'e ndo tundo'o, na ka'an ndo chi'in Ndioo cha'a' yi. Ta tu iyo nda ndyo'o ya'a ga chisii ndo, na kata ndo yaa ña jàka'nu ndo ma Ndioo chi'in yi. ¹⁴ Tu iyo iin ndian ku'vi ma tañu ndo, na kana ndo ma ndracha'nu, ndra chà'nda tiñu ndian chìnuni tu'un Jesuu, ikan na ka'an na chi'in Ndioo cha'a' ra, ta ora kicha'a na ka'an na chi'in sivi ma Racha'nu Jesuu, na ka'yu ndra ma cete xini ma ra ku'vi. ¹⁵ Ta tu ya'a ga chìnuni ndra ña ni nda'a ma ra ku'vi ora kà'an ndra chi'in ma Ndioo, Ndioo ni janda'a ra ra. Ta tu ma ra ku'vi ikan jà'a ra kuati niku, Ndioo ni janaa ra ma kuati jà'a ra.

¹⁶ Yakan va ndyo'o na na'ma ndo ma kuati jà'a ndo chi'in ma ta'an ndo, ta na ka'an ndo chi'in Ndioo cha'a' ma ta'an ndo, ikan na nda'a ndo. Vati iin ra ndaa, tu chìkan ra iin tiñu va'a nuu Ndioo chi'in ndisaa anima ra, ni ni'i ra yi cha'a' ña iyo kua'a' tundeeni Ndioo chi'in ra. ¹⁷ Takan kùu ma ra nàni Elía, ma ra kà'an chi'in tu'un yu'u Ndioo taji'na, kùu ra iin ñivini ma tava kùu yo, ta ora kà'an ra chi'in Ndioo chi'in ndisaa kuii ma anima ra ña na kùun ga ma savi, ta jãña ndio ma savi ña kùun ra' ma nuu ñu'u' ñuñivi uni kuiya sava. ¹⁸ Ta ora yà'a ma uni kuiya sava ikan, tajan kà'an tuku ra chi'in ma Ndioo inga cha'a' ña na kuun

ndiko ma savi, ta kīcha'a ndiko ma savi ña kùun ra', ta ma ndatiñu kàa ma nuu ñu'u' ñuñivi, ta yakan ya'a ga chà'a yi ma ña kùu kacho.

¹⁹ Ndyo'o yanj tu iyo nda ndyo'o kèsiin ndo ma iti' Ndioo, ta inga na jà'a na ña chikoni'i ndiko ndo, ²⁰ na koto va'a ndo ña nda ndian nikuuni jà'a na ña chikoni'i ndiko ma ndian jà'a kuati ma iti' töve va'a kuà'an na, ta kī'vi ndiko na ma iti' Ndioo, Ndioo ni ja'a ra ña ni kakú na, ikan na tüvi kuvi na endeeni, ta ni janaa ra tandi'i ma kuati ña jà'a na niku.

Tutu nunuu ña tāchi racha'nu Petu'

Petu' kàña'a ra chi'in ndisaa ma ndian chìnuni tu'un Jesucristu

¹ Yu'u Petu', ra tatun Jesucristu, tòi ma tutu i'ya kuenda ndyo'o ndian ndoyo ñuu ña töve kùu ñuu ndo, ndian chitakuati te'en tikan iti' ñuu chika, takua kùu ma ñuu nàni Ponto, Galacia, Capadocia, Asia chi'in ñuu Bitinia. ² Ti ma Racha'nu Ndioo, ra kùu Tatá yo, kāchin ra ndo taji'na niku ña na kuu ndo ñivi ra, ti takan kùuni ra. Ta cha'a' tiñu jà'a ma Tati Í ra tichi anima ndo kùu yi ña Ndioo jà'a ra ña kùu ndo ndian íi kuenda ra, ikan na jachi'in ndo tu'un Jesucristu, ta janandoo ra ndo chi'in níi ra. Ta na ndokua'a ma ñamani Ndioo chi'in ndo, ta na koo vii ndo chi'in ra ndia.

Kuatu yo ña ni ku'va ma Ndioo nuu yo

³ Na jaka'nu yo ma Ndioo ra kuu Tatá ma Racha'nu yo Jesucristu, ti cha'a' ña ya'a ga kùnda'vini ra yo kùu yi ña jà'a ra ña kaku chaa ndiko yo cha'a' ña jánataku ndiko ma Ndioo ma Jesucristu tañu ndian ndií. Cha'a' ña'a kùu yi ña ndātu yo ña ni koo ndito yo endeeni, ⁴ ikan na ni'o iin tundeenii ña indii va'a ma iti' andivi kuenda ndo jà'a ra. Ta yakan na töve ni naa yi ta na töve

ni kuñu'u yi, ta juuni na töve ni xii yi ndia. ⁵ Ta cha'a' ña ya'a ga chìnuni ndo ma tu'un Ndioo, yakan va kùmi kuenda ra ndo chi'in ma ndatu ra, ikan na kuu ni'i ndo ña kuu kakú ndo. Ta tandi'i yakan cha iyo tu'va kuenda ña jàna'a ra yi nuu ndo ma kivi nuu ni ndi'i nia.

⁶ Ta cha'a' ña'a kùu yi ña ya'a ga chisii ma anima ndo, vaji vitin kuenda tia kivini iyo yi ña nde'e ndo kua'a' nuu tundo'o, ⁷ ikan na kuu ni'i ndo ku'va, cha'a' naja kua ña ndicha ña chìnuni ndo tu'un Ndioo. Vati ma ña chìnuni ndo kùu yi takua kùu iin oro: ti ma oro ji'na ga iyo yi ña ki'in yo ku'va yi chi'in ñu'ú, ikan nde'o tuva ya'a ga va'a yi. Va ka'nuga kùu ma ña chìnuni yo kua ma oro ikan, vati ma oro ni keta kivi ña ni naa yi. Yakan va ora ki'in ma Ndioo ku'va ma ña chìnuni ndo ni ku'va ra kuenda tu ndichaga ña chìnuni ndo kua ma oro ikan, ta ni jaka'nu ra ndo ta tiñu'u ra ndo ta ka'an ra ña kùu ndo ndian ya'a tacha ora na kichaa ndiko ma Racha'nu Jesucristu.

⁸ Ndyo'o ya'a ga kùuni ndo nde'e ndo ma Jesucristu, vaji takā'an nde'e ndo ra chi'in tinuu ndo. Ta vitin ya'a chìnuni ndo tu'un ra, vaji töve nde'e ndo ra, ta nduva'a kuíi ka'nu kùu ma ña chisii ndo, vaji kùuni ndo ka'an ndo iin tu'un cha'a' ña ya'a ga chisii ndo va töve nani'i ndo najakua ka'an ndo yi, ti iin ña ya'a ga ka'nu kùu yi, ⁹ ña ndyo'o cha kua nàta'an

ndo ña kàkú ma anima ndo, já'a ña chìnuni ndo tu'un ra.

¹⁰ Ma tatiempu ga niku, ma ndra kà'an chí'in tu'un yu'u Ndioo, kua'a' nuu jákua'a ndra ta nānduku tu'un ndra ña kùuni ndra koto kachin ndra cha'a' ma ña ni kakú yo i'ya, ta juuni kà'an ndra cha'a' ma ñamani Ndioo ña chà'a ra nuu yo vitin, ¹¹ ti kùuni ndra koto kachin ndra nda kivi ta nda ñivi kùu vi ña jàna'a ma Tati Í Cristu ña ìyo chí'in ndra ora kàtitu'un yi nuu ndra cha'a' naja ni kuu yi ora ni nde'e jí'na Cristu tundo'o, ta naja kua ni kuu yi chí'in ra ora ndotacha ra tiá ití' nuu. ¹² Va ma Ndioo já'a ra ña na koto kachin ndrakan yi ña ma tu'un ña kàtitu'un ndra töve kuenda maa ndra kùu yi, vati kuenda ndyo'o kùu yi ma tiempu vitin. Ta vitin juuni ma tu'un i'ya kùu yi ma tu'un ña kàtitu'un ma ndra keta nuu ndo cha'a' ma tu'un va'a ña naja kua jákakú Ndioo yo. Ta kàtitu'un ndra yi chí'in ndatu ma Tati Í Ndioo ña kíchi ití' andivi. Ta ndisaa ma tati va'a ña jákuu tiñu nuu Ndioo nānduku tu'un na naja kua kuu kutunini na yi.

Ndioo kùuni ra ña na ki'vi yo ití' ya'a ga í

¹³ Yakan va na koo tu'va va'a ndo chí'in chinituni ndo cha'a' ma tiñu já'a ndo, ta na töve ya'a ndu já'a ndo ní'in nakuyi. Ta kuantu ndo ma ñamani Ndioo ña ni ku'va ra nuu ndo ora ni kichaa ndiko ma Racha'nu

Jesucristu. ¹⁴ Ta ndyo'o ña kùu ndo iin ndian kùu se'e Ndioo, ndian ya'a ga jáchi'in ña kà'an ra, na já'a ndo ma takua chikan ma kuñu ndo ña ja'a yi, ma takua já'a ndo ma antea ora takāaga nàkoto ndo ma Ndioo niku. ¹⁵ Ma ña ìyo yi ña ja'a ndo kùu yi ña na koo vii ndo chí'in ma Ndioo, ikan na kuu ndo iin ndian íí, ti ma Ndioo ra kà'an chí'in ndo ña na ki'vi ndo ma ití' ra, ti iin ra ya'a ga íí kùu ra. ¹⁶ Vati ma tutu Ndioo te'en kà'an yi: "Na kuu ndo iin ndian ya'a ga íí, vati yu'u iin ra ya'a ga íí kùu", kàti Ndioo.

¹⁷ Ta tu ndyo'o kà'an ndo te'en "Tatá", chí'in ma Ndioo, ra kà'an ña va'a a töve cha'a' ta'íi'in tiñu já'a yo. Ta indukuni takan já'a ra chí'in tandi'i ma ñivi. Yakan va ndava nikuuni ña ja'a ndo, ìyo yi ña tiñu'u ndo ra, ikan na kuu koo vii ndo ma ndisaa kuiya ña ni koo ndo ma ñuñivi i'ya. ¹⁸ Vati ma Ndioo kùu ma ra jákakú ndo. Ta töve va'a kùu ma ña ní'i ndo ña kua chíyo ma ndian kùu ñivi ndo ndian chíyo taji'na. Ti ora jákakú Ndioo ndo töve ní ja'a ra yi chí'in ma ndatiñu takua ma oro a plata ti yakan numini ndi'i yi. ¹⁹ Vati uvanuu chí'in níí Jesuu kùu yi ña kùu tia'vi ra cha'a' ma ña kaku yo. Ta ma níí Jesuu sōkó juuni maa ra ra' nuu ma Ndioo takua kùu iin mvechala ña töve ìyo ní'in kuati ta ña töve iin ña meku ndia. ²⁰ Jesuu kùu ma ra kachin Ndioo kuenda ña jachinu ra ma

tiñu i'ya, ma nda ora takä'an tuvi ma ñuñivi i'ya niku. Ta vitin ma kivi nuu ndi'i nia, Ndioo cha jāna'a ra ra nuu ndo kuenda ma ña va'a maa ndo. ²¹ Cha'a' Jesuu kùu yi ña chìnuni ndo ma tu'un kà'an Ndioo, ta Ndioo kùu ma ra jā'a ña nātaku ndiko ra tañu ma ndian ndií, ta juuni tiñu'u nduva'a kuii ra ra ndia. Ta yakan va ndyo'o endeeni ndātu ndo ma ña ni ni'i ndo jā'a ma Ndioo ta endeeni chìnuni ndo ma ña kà'an ra ndia.

²² Ta vitin ndyo'o, cha jānandoo ndo ndo cha'a' ña jāchi'in ndo ma tu'un ndaa ña nī'i ndo nuu Ndioo jā'a ma Tati Íí ra, ikan na kuuni va'a ndo nde'e ndo ma ndian yani ndo ta na kēña'a ndo na. Kàtj chi'in ndo ña iyo yi ña kuuni va'a ndo nde'e ndo ta'an ndo chi'in ndisaa kuii ma anima ndo. ²³ Va ndyo'o cha kāku chaa ndiko ndo vitin, va na tūva se'e ñivini kùu ndo ña chani kuvi na takua ta'an chi'in chiti yutun töve va'a, ti ndyo'o kāku ndo va chi'in tu'un Ndioo, ti ma tu'un ikan endeeni iyo yi ta töve chī'í yi. ²⁴ Ti ma tu'un Ndioo te'en kà'an yi:

Tandi'i ma ñivi iyo ñuñivi
kùu na takua kùu iin
ku'u,

ta ma ña ka'nu ñivi kùu
takua ka'nu ma ita ña
iyo nuu ma ku'u.

Ma ku'u, chaa ora nātii yi, ta
ma ita xii yi.

²⁵ Vati ma tu'un ma Racha'nu
Ndioo iyo yi endeeni.

Takan kà'an yi.

Ta ma tu'un i'ya kùu
ma tu'un va'a Ndioo ña
kàtitu'un ndi nuu ndo.

2

*Ma ñuu chaa ña kùu ma
ñuu Ndioo*

¹ Yakan va na jāña ndo ma tandi'i ma ña töve va'a ña jā'a ndo, takua tandi'i tu'un ña jànda'viña'a ndo chi'in ta'an ndo. Ta na jāña ndo ña kà'an ndo chi'in uvi nuu kua chànini ndo, chi'in ma ña xaani ndo nde'e ndo inga ñivi. Ta juuni na jāña ndo ma tu'un vata ña ya'a ga siini ndo kà'an ndo. ² Takua kùu ndiakwati já kàku, ta takan na nanduku ndo ma uvanuu ma tu'un Ndioo takua nànduku yi uvanuu ma lechi ndika ma'á yi, ikan na kuu kua'nu yi jā'a ra', ti tu'un ikan jā'a yi ña kua'nu ndo ta ni'i ndo nuu kakú ndo nuu ma kuati, ³ tuva ndicha ña chaa va'a ndo koto ndo ña ma Racha'nu Ndioo iin ra ndicha va'a kùu ra.

*Jesuu kùu ra takua kùu iin
yuu ndito*

⁴ Na jayatin ndo ndo nuu ma Racha'nu Jesuu, ra kùu takua kùu iin yuu ndito. Ma ñivi iyo ñuñivi na töve nī kuuni na nde'e na ra, va jāña na ra niku; va kuenda Ndioo iin yuu ña kāchin ra kùu Jesuu, vati iin ra nduva'a kuii ka'nu kùu ra kuenda ra. ⁵ Ta ndyo'o juuni kùu ndo takua kùu yuu ndito. Na ku'va ndo ña na kuàtiñu ma Ndioo ndo, ta na ku'va ndo ña na jā'a ra, na kuu ndo ma takua kuu veñu'u ra,

ta juuni na kuu ndo sutu íí ra, ta cha'a' Jesucristu kùu yi ña kùu sokó ndo ña ya'a íí kuenda Ndioo. Ta juuni cha'a' ra kùu yi ña Ndioo ni ka'an ra ña chàta'ani ra ma ña jà'a ndo ndia. ⁶ Vati ma tutu Ndioo juuni kà'an yi te'en cha'a' yi:

Yu'u kùu ra kànindij ma ñuu
Sión iin yuu nunuu,

ta yuu ikan kùu yi iin yuu
kāchīn ta ya'a vii ta
ka'nu kuendai,

ta ma ndian chìnuni ma
tu'un kà'an ra,

töve ni kukanuu kùuni na
cha'a' ra.

Takan kà'an ma tutu Ndioo.

⁷ Kùunī ka'in chí'in ndyo'o ndian chìnuni tu'un ra, ti ma yuu kànindii ma Ndioo ikan iin ña ya'a vii ta ka'nu kùu yi kuenda ndo, va kuenda inga ndian töve chìnuni, juuni jàchinu na ma takua kà'an ma tutu Ndioo ma nuu kà'an yi te'en:

Ma yuu ña töve nī kuuni
ma ndra kùu labañi
ti'i ndra ma cha'a' ma
ve'e,

ndākuu yi iin yuu nunuu ña
ka'nu ga.

⁸ Ta juuni te'en kà'an ma inga tu'un ña ndiso ma nuu tutu Ndioo ndia:

Ma yuu i'ya jà'a yi ña na
nduva ma ñivi,

ta juuni jà'a yi ña na kati'i na
yi ndia,

kàti yi.

Va kàti'i ndisaa ndiakan yi cha'a' ña töve jàchi'in na ma tu'un Ndioo, ta ndicha kuii ña Ndioo tāchi ra ña takan ni kuu yi kuenda na ndia.

⁹ Va ndyo'o kùu ndo ñivi kāchin Ndioo, ta kùu ndo sutu ña jà'a ndo tiñu kuenda ma ra kùu rey, ta juuni kùu ndo iin ñuu nduva'a kuii íí, ta kùu ndo iin ñuu ña iyo kuenda ma Racha'nu Ndioo. Ta takan kùu ndo, ikan na katitu'un ndo ma tiñu ya'a ga vii ta ka'nu ña jà'a ra nuu ma ñivi, ti Ndioo kùu ma ra jà'a ña jàña ndo ma iti' naa ña töve va'a ña kàchika ndo, ta ti'i ra ndo ma iti' ndichin. Ta ma iti' ikan, iin iti' ya'a ga tacha ta vii kùu yi. ¹⁰ Ndyo'o töve iyo ti'vi ndo ma takua kùu iin ñuuni niku, va vitin kùu ndo iin ñuu ña kùu ñuu Ndioo. Ta tatiempu yöve ñivi ña kùnda'vini Ndioo kùu ndo niku, va vitin ndian kùnda'vini Ndioo kùu ndo.

Na ja'a ndo tiñu ma takua kùuni Ndioo, ikan na kuu koo vii ndo ma ñuñivi i'ya

¹¹ Ndyo'o yani ndian ya'a ga kùuni nde'i, jàninī ndo takua kùu ndian kichi inga ñuu, ndian töva iyo kuenda ma ña kini ña iyo ma ñuñivi i'ya. Yakan va na kù'vaga ndo ña na ka'nda ma kuñu ndo tiñu nuu ndo ña kùuni maa yi, ti ma kuñu yo endee kànita'an yi cha'a' ma maa ña kuuni maa yi ja'a yi. ¹² Na vii koo ndo chí'in ma ndian töve chìnuni, ikan takan vaji tiso na kuati chata ndo ña ndian kini kùu ndo, va ora ni nde'e na ma ña va'a jà'a ndo, ni jaka'nu na ma Ndioo cha'a' ndo, ma ora ni keta ma kivi ña ni jandondaa Ndioo ma kuati yo.

13 Cha'a' ma Racha'nu Jesuu kùu yi ña kà'in chí'in ndo ña na ndaki'in ndo ña jàchi'in ndo ma tiñu ña kà'an ndisaa ndian kuxini ñuu ñuñivi, takua kùu iin ra rey ra chà'nda tiñu ñuu ka'nu, ¹⁴ a ndian kùu takua kùu kuvienyu, ti ma ndian kuvienyu kùu na ndian tãchi ma rey nuu ndo ña na jande'e na tundo'o ma ndian jà'a tiñu kini, ta na tiñu'u va'a na ma ñivi jà'a tiñu va'a. ¹⁵ Vati ma Ndioo kùuni ra ña na ja'a ndo ma ña va'a, ikan na kuu jakutaxin ndo ma tu'un yu'u ma ndian kini ña töve kùtunini, ndian kà'an chata ndo.

¹⁶ Na vii kakunuu ndo takua chàkunuu yo nuu nuna, ta ja'a ndo ma ña va'a, va tu chàkuu nuna ndo, na kuàtiñu ndo yi cha'a' ña xe'e kùu yi ta ja'a ndo ma ña töve va'a. Yakan va iyo yi ña kuàtiñu ndo ma iti' va'a ta nuna ikan, cha'a' ña kùu ndo ndian musu ma Racha'nu Ndioo. ¹⁷ Na tiñu'u va'a ndo tandi'i ñivi, ta na kuuni va'a ndo nde'e ndo ma ndian yani ndo ndian chinuni, ta na tiñu'u ndo ma Racha'nu Ndioo, ta na tiñu'u ndo ma ra kùu rey, ra chà'nda tiñu nuu ndo ndia.

Cha'a' ma tiñu iyo yi ña ja'a ma ndian kùu musu

¹⁸ Ndyo'o ndian kùu musu, na jachi'in ndo ta tiñu'u ndo ma ña kà'an ma ndian kùu chito'o ndo, va töve ivaa chí'in ma ndian va'ani chà'nini a chí'in ma ndian vii jà'a chí'in ndo, vati juuni na tiñu'u ndo ma ndian xaani nde'e na ndo ndia.

¹⁹ Ta Ndioo ya'a chisii ra chí'in ndo tu jàchinu ndo jà'a ndo ma takua kùuni ra, ta kùndeeni ndo ora jande'e ma chito'o ndo tundo'o ndo, vaji töve va'a ma ña jà'a ra chí'in ndo. ²⁰ Va tu ndyo'o ja'a ndo ma iin tiñu töve va'a, ta cha'a' yakan kùu yi ña jànde'e ma chito'o ndo tundo'o ndo a kàni ra ndo cha'a' yi, çniyi kùu ma ña va'a ña ni ni'i ndo tuva ya'a ga jàndeeni ndo yi?, kùuni ndo. Vati tu nde'e ndo iin tundo'o cha'a' ma ña va'a jà'a ndo, ta nduva'a kuii jàndeeni ndo yi, yakan kùu ña jàsii ma Ndioo. ²¹ Vati cha'a' tiñu ikan kùu yi ña kàna Ndioo ndo, vati takua indukuni ikan, Cristu nde'e ra tundo'o cha'a' ndo, ta takan jàna'a ra nuu ndo iti' va'a, ikan na tandikun ndo ku'un ndo chata ra.

²² Ti Cristu na töve nī ja'a ra nī'in kuati,
ta na töve nī keña'a ra nī'in ñivi ndia.

²³ Ma Jesuu ora kà'an ti'ini ma ñivi chata ra, na töve kà'an ti'ini ra chata na ndia, ta ora jànde'e na tundo'o ra, na töve kà'an xaan ra nuu ma ndian jà'a takan chí'in ra ndia. Ti ma ña jà'a ra kùu yi ña kà'an ra chí'in Ndiooni, ta chīnuni ra ti iin ra ndaa kùu Ndioo, ra jàkutuni kuati jà'a ma ñivi. ²⁴ Juuni ma Jesuu kùu ra ña ndiso ra ma kuati yo, ta ndākoo ra tandi'i yi nuu ma kruu ma ora chí'í ra, ikan na naa ndisaa ma kuati ña jà'a yo, ta kuu koo ndaa yo. Ma Jesuu nde'e ra tundo'o ta tākue'e ra cha'a'

ma kuati yo, ikan na kuu nda'a yo. ²⁵ Vati ndyo'o ma antea niku endee kächika ndita ndo ta kuanaa ndo ma tava ta'an iin mvechala ña ndakuu ku'u ri, va vitin cha chikoni'i ndiko ndo ta ki'vi ndo iti' Jesucristu, ti rakan kuu ma pato ndo, ra jakuenda ma anima ndo.

3

Naja kua iyo yi ña koo ma ndian cha tãnda'a

¹ Yakan va ndyo'o ñivi ña'a ndian cha tãnda'a, na tiñu'u ndo ta jachi'in ndo ma ra kuu ii ndo, ikan vaji tu iyo ma ndra töve chìnuni ma tu'un Ndioo, nde'o tu kuu jandomani ndo ndra na ki'vi ndra iti' ra. Töve chiniñu'u ndo kà'an ndo nĩ'iin tu'un, va kuu jakanaa ndo anima ndra ora nde'e ndra naja kua kuu ndo, ² tuva na nde'e ndra ña ñivi iñu'u kuu ndo ña cha jãnandoo Ndioo ndo. ³ Na töve ña'a vii kuu ndo jà'a ma ña iyo iti' chata ndo nuu kuu nde'o takua kuu ña jãndova'a ndo ma ixi xini ndo chi'in kua'a' ña chù'ni ndo yi ora ti'i ndo kuika yi, ta takua jakutu ndo kua'a' nuu oro ña ti'i ndo so'o ndo, sukun ndo ta sukun nda'a ndo chi'in ja'ma ya'a tacha ña ya'vi ndaa ña chàku'un ndo ndia, ⁴ ti ma ña ka'nu ga kuu ma ña iyo iti' tichi anima ndo, ti ikan kuu nuu nakanini ndo naja kua kuu koo vii ndo ta vita anima chi'in ñivi, ta nĩ'iin ñivi kuu janaa na yi a kindaa na yi nuu ndo. Ta ma ña vii i'ya ya'a ga iyo kuenda yi nuu

Ndioo. ⁵ Ti ma tatiempu niku, takan chàku'un ma ñivi ña'a kũ'ii jã'a Ndioo niku ti chìnuni vi ma tu'un ra, ta tandi'i ma ñivi ña'a ikan, vii jächi'in ta'ii'in vi nuu ii vi. ⁶ Takan jã'a ma ña nàni Sara, ña jächi'an ma ña kà'an ma Abraham, ta ya'a ga iñu'an ora kã'an ña te'en chi'in ra: "Yo'o kuu ma racha'nui." Ta ndyo'o ñivi ña'a, ni chaa ndo kuu ndo ma takua kuu iin se'an vitin, tuva ja'a ndo ma ña va'a ta töve yu'vi ndo nde'e ndo nĩ'iin nakuyi.

⁷ Ta takani ndyo'o ndra kuu ii ma ñivi ña'a, na kutunini va'a ndo kua koo vii ndo indukuni ndo chi'in ñasi'i ndo. Ta na iñu'u va'a koo ndo chi'in vi cha'a' ña ya'a ga ika kuu vi, va juuni kuu vi iin ndian ni'i vi ma ñamani Ndioo takua ni'i ndyo'o yi ña chà'a ra ña na koo va'a ndo chi'in ra. Na ja'a ndo ma tandi'i ma ña kà'in i'ya, ikan nĩ'iin nakuyi na jãtañu yi nuu ndo ma ora kà'an ndo chi'in ma Ndioo.

Ma tundo'o ña ndè'o cha'a' ma ña jà'a yo ma ña va'a

⁸ Iin tu'un ka'nu kùuni ka'in chi'in ndo: na koo vii ndo chi'in iin nuuni kua chànini ndo, ta na kunda'vini ndo nde'e ndo ma juuni maa ndo chi'in ma inga na ndia, ta na kuuni va'a ndo nde'e ndo ma ta'an ndo, ta tiñu'u ndo na, ta vita koo anima ndo chi'in na ndia. ⁹ Tu iyo ma ndian töve va'a jà'a na chi'in ndo, na töve iyo yi ña ja'a ndo indukuni ma takua jà'a na, ta

tu iyo ma ndian kà'an ti'ini chata ndo, juuni na töve iyo yi ña ka'an ti'ini ndo chata na ndia. Ma ña iyo yi ña ja'a ndo kùu yi ña na ja'íi ndo ma nuu na, vati ma Ndioo ndāki'in ra ndo ña na kuu ndo ma ñivi ra, ti ni ku'va ra ma ndatu nuu ndo ta ni ja'íi ra ndo ndia. ¹⁰ Ti te'en kà'an ma tu'un ra:

Ma nda ndian nikuuni ña kùuni na koo va'a ma ñuñivi i'ya,

ta kùuni na koo siini na kua'a' kivi,

iyo yi ña na kumi va'a na ma yaa na koto kàti'ini yi, ta na töve iyo yi ña ka'an na n'i'in tu'un töve va'a chi'in tu'un vata ndia.

¹¹ Ma ña iyo yi ña ja'a na kùu yi ña na jaxiin na na nuu ma ña töve va'a, ta na ja'a na ma ña va'a, ta na nanduku na naja kua koo vii na chi'in ta'an na

ta na tandikun na chata yi ndia.

¹² Vati ma Ndioo kùmi ra ma ndian jà'a ma ña ndaa ta taso'o ra na ora kà'an na chi'in ra,

va ma ndian töve va'a jà'a, Ndioo töve jàchi'in ra ma ña kà'an na.

¹³ ¿Yo ni kuu ma ndian ni jande'e ma tundo'o ndo, tuva nani ora endeeni jà'a ndo ma ña va'a?, kùuni ndo. ¹⁴ Vati, vaji ndè'e ndo tundo'o cha'a' ma tiñu ndaa jà'a ndo, ya'a ga sii ni kuuni ndo tuva jà'a ndo takan. Yakan va na töve iyo yi ña ndasii ndo nde'e ndo ma nda ndian ni kuuni, ta na yü'vi ndo ndia. ¹⁵ Ma ña

iyo yi ña ja'a ndo kùu ña na tiñu'u ndo ma Jesuu, ta na ku'va ndo ña kùu ra ma chito'o ndo nani kivi. Na koo yati va'a ndo kàtitu'un ndo ma iin tu'un ndaa nuu ma ndian chikatun nuu ndo, niyi kuu ma ña ndātu ndo nuu Ndioo cha'a' ña chìnuni ndo tu'un Cristu. Ta ora kàtitu'un ndo takan chi'in na iyo yi ña ka'an ndo vii chi'in na ta na tiñu'u ndo na ndia. ¹⁶ Na ja'a va'a ndo ma tiñu jà'a ndo ta na koo vii ndo chi'in ma chini-tuni ndo, ta ma ndian kà'an ti'ini chata ndo ña kùu ndo ndian jàtiñu va'a kuenda Cristu, ndiakan kukanuuni na cha'a' ma tu'un kà'an na chata ndo. ¹⁷ Va'a ga ña ndè'o ma tundo'o cha'a' ma ña va'a jà'a yo, tuva takan kùuni ma Ndioo, kua cha'a' ma ña töve va'a.

¹⁸ Vati ma Jesuu kùu ra ña ndè'e ra ma tundo'o ta chī'í ra cha'a' ma kuati yo niku, va iin cha'ani kùu yi kuenda ndisaa tiempu. Ma Jesuu iin ra ndaa kùu ra, ta ndè'e ra ma tundo'o cha'a' tandi'i yo vaji töve ndian ndaa kùu yo, ikan na kundaka ra yo nuu Ndioo. Ndicha ña chī'í ma kuñu ra, va nātaku ndiko ra inga cha'a' jà'a ma Tati Í Ndioo. ¹⁹ Ta chi'in ma Tati Í ra chāka'an ra chi'in ma tati ka'iin tichi vekaa ta jāna'a ra nuu na ndia. ²⁰ Tandi'i ma ndia'ya kùu ma ndian töve nī jachi'in ma tiñu kā'an ma Noé ma ora chīyo ra ñuñivi niku. Ma ora ikan ndātu ma Ndioo kueni va'ani ma ñivi ma ora jāva'a Noé ma varku niku. Ta töve kākú kua'a' ñivi ma tiempu ikan,

va una ta'ani na kākú ora ndāa tañu'u jà'a savi ma ñuñivi. ²¹ Ta ma takuii ikan kùu ra' iin ña jàna'a ña kùu kunduta yo chi'in ra', ta kùu kakú yo vitin. Ma ña kùnduta yo töve kùuni yi ka'an yi ña na kindaa tandi'i ma ña meku ña iyo ma kuñu yo, va jàna'a yi ña na kuu ndakan yo ña na ku'va ma Ndioo iin chinituni va'a nuu yo, ta na jakakú ra yo cha'a' ña nātaku ndiko ma Jesu-cristu. ²² Ti rakan kùu ma ra ndāa kuà'an ma iti' andivi ta nāndi ra ma iti' chiyo kua'a ma Ndioo, ti rakan juuni kùu ra ma ra chà'nda tiñu nuu ma tandi'i tati va'a jà'a tiñu nuu Ndioo, chi'in nuu ma inga ndian chà'nda tiñu chi'in nuu tandi'i ndatu ndia.

4

Na jakuu yo ma tiñu nuu ma ta'an yo ma takua chā'a ma Ndioo ña na ja'a yo, ikan na kichi sii kùuni ra chi'in yo

¹ Yakan va takua ndē'e ma Jesuu tundo'o chi'in kuñu ra niku, juuni ndyo'o iyo yi ña kutu'va ndo, ikan na koo va'a ndo ora nde'e ndo tundo'o ndia, takua ndē'e ra yi. Vati ma nda ndian ni kùuni ndē'e ma tundo'o chi'in ma kuñu na, kùuni yi ka'an yi ña cha ndākoo na ña jà'a na kuati. ² Ta takan ni koo na ndisaa kivi ñuñivi i'ya ña kumani kuenda na, ti koo na va kuenda ma ña kùuni ma Ndiooni, ta töve kuenda ma ña töve va'a kua kùuni maa ñivini. ³ Vati cha ya'a kua'a' kivi ña indukuni jà'a ndo ma takua jà'a ma

ndian töve chìnuni, ti ya'aga chàta'ani na ja'a na ma ña kùuni maa na, takua kùu ña kivi na chi'in nda ña'a ni kùuni ta inga ma ña töve va'a, ta nduva'a kuii chì'i na ndixi nani kivi, ta ya'a ga chàta'ani na kakunuu na ma nuu iyo vikoni, ta chàchi na ma niyi kùuni maa na, ta ya'a ga kini jà'a na ña jàka'nu na ma yutun ii ña jà'a ma ñivini chi'in nda'a' na. ⁴ Ta vitin ndyo'o cha'a' ña cha ndākoo ndo chàkunuu ndo chi'in ndiakan ma tichi nani nuu kuati ña kivi na. Yakan va töve va'a nakanini na cha'a' ña töva chàkunuu ndo chi'in na, ta kà'an ndaa na chata ndo vitin. ⁵ Va tandi'i ma ndiakan iyo yi ña ku'va na kuenda ndisaa ña jà'a na nuu Ndioo, ta Ndioo ni jakutunini ra ma kuati na, ti iyo tu'va ra ña jakutunini ra ma kuati ndisaa ñivi ndito ta ndisaa ndian cha chí'i ndia. ⁶ Vati nuu ma ndian cha chí'i cha kātitu'un ma Jesuu ma tu'un Ndioo nuu na niku, ikan na kuu jakutunini Ndioo na takua takani jà'a ra chi'in ñivi, ikan na kuvi ma kuñu ndian iyo ñuñivi, va juuni na kuu koo ndito ma anima na takua iyo ndito Racha'nu Ndioo.

⁷ Chani kuyatin chaa ma kivi ña ni ndi'i ndisaa nakuyi. Yakan va na koo kachin chi'in chinituni ndo ta töve ya'a ndu ja'a ndo n'i'in nakuyi, ikan na kuu koo tu'va va'a ndo kà'an ndo chi'in Ndioo. ⁸ Ma tiñu ka'nu ga ña kà'in chi'in ndo kùu yi ña na kuuni va'a ndo

nde'e ndo ta'an ndo, ti tu kuuni yo nde'o inga ñivi, töve ndetiñu kuenda janaa yo ma kua'a' kuati na. ⁹ Na chaa va'a ma ñivi ma ve'e ndo jà'a ndo tuva kuànde'e na ma nuu iyo ndo, ta na kà'an ndaa ndo chata na. ¹⁰ Ta takua Ndioo cha chā'a ra ta'ii'iin ndatu ka'nu nuu ta'ii'iin ndo, na jatiñu va'a ndo yi chi'in ta'an ndo, takua kùu ndo ndian jàtiñu va'a kuenda Ndioo chi'in ndisaa nuu ma ñamani ña nī'i ndo jà'a ra. ¹¹ Tu iyo ma nda ndian kà'an nuu ñivi, na ka'an na takua iin ndian kà'an ma tu'un yu'u Ndioo. Ta tu iyo nda ndian chà'a iin tiñu, na ku'va na yi chi'in ndisaa kuii ma tundeeni ña chā'a ma Ndioo nuu na. Ta tandi'i ma tiñu jà'a ndo na ja'a va'a ndo yi, ta takan kuu jaka'nu ndo ma Ndioo cha'a' ma Jesuu. Ti rakan kùu ma ra ya'a ga iyo ndatu ta ya'a ga ka'nu kùu ra. Ta takan na kuu yi endeeni. Amén.

Ndè'o tundo'o cha'a' ña chìnuni yo ma tu'un cha'a' ma Jesuu

¹² Ndyo'o yani, ndian ya'a kùunì nde'i, na töve iyo yi ña na yu'vi ndo, tuva ya'a ga ndetiñu ma ku'va ña tà'an ndo. Ta juuni na töve iyo yi ña nakanini ndo ña nuu uvanuu ndyo'oni kùu yi takan ndia. ¹³ Ma ña iyo yi ña ja'a ndo kùu ña na sii kùuni ndo cha'a' ña nde'e ndo tundo'o, ti kùu ndo ndian chìnuni tu'un Cristu, ikan na nduva'a kuii sii kuuni ndo ora nde'e ndo ra, ña ra ya'a tacha kùu ra

ma ora ni kichaa ndiko ra ma ñuñivi i'ya. ¹⁴ Tu iyo ma ndian kà'an ti'ini chata ndo cha'a' ña kùu ndo ndian chìnuni tu'un Cristu, na sii kuuni ndo, ti ma Tati Í Ndioo ña ya'a tacha endeeni iyo yi chi'in ndo. ¹⁵ Ta tu iyo nda ndyo'o ndè'e ndo tundo'o, töve iyo yi ña kuu yi cha'a' ña chà'ni ndo ndií ta ni cha'a' ña kùu ndo ndian su'u, ta juuni töve cha'a' ña kùu ndo ndian kì'vi ta koto ndo tiñu ña jà'a inga ñivi ña töve iyo yi ña koto ndo ndia. ¹⁶ Ta tu ndè'e ndo tundo'o cha'a' ña kùu ndo ndian chìnuni tu'un Cristu, na töve iyo yi ña kukanuu ndo, ti ma ña iyo yi ña ja'a ndo kùu yi ña na jaka'nu ndo ma Ndioo cha'a' ña kùu ndo ñivi Cristu. ¹⁷ Ti cha kèta ma kivi ña Ndioo ni kichaa ra jakutunini ra ma ndian chìnuni ma tu'un ra. Ta tu ja'a ra takan chi'in yo, ¿naja kua iyo yi ña ni ta'an ma ndian töve jàchi'in ma tu'un va'a ña kà'an ra?, kùuni ndo.

¹⁸ Ta tu ndetiñu ña kakú ma ñivi ndaa jà'a ra, kùuni ndo,

¿niyi iyo yi ña ni ta'an ma ndian töve va'a chi'in ma ndian jà'a kuati?, tuva takan chànini ndo.

¹⁹ Yakan va tu nde'e ñivi tundo'o cha'a' ña kua kùuni Ndioo ña na kùu yi, na ja'a na ma ña va'a ta na endeeni na ku'va na ma anima na nuu nda'a' Ndioo, ra jà'a ña tūvi na. Ti rakan ndisaa

tiempu jàchinu ra ma tu'un kà'an ra.

5

Nuu chùndayu'u Petu' ma ndian chìnuni

¹ Vitin kùuni kundayu'i ma ndracha'nu, ndra ìyo tañu ndo. Yu'u juuni racha'nu kùì, ma takua kùu ma ndracha'nu ikan. Ta yu'u kùì iin ra ña cha ndē'e naja kua kūu yi ña ma Racha'nu Cristu ndē'e ra tundo'o niku. Ta juuni kùì iin ra ni ni'i tundeeni ña ni ku'va ma Ndioo nui, takua indukuni ni ni'i inga ñivi yi tiá iti' nuu ndia. ² Ndyo'o ndracha'nu, na jakuenda va'a ndo ma ndian kùu ma takua kùu ma mvechala jàna Ndioo, ti juuni Ndioo chā'a ra nuu ndo ña na kumi kuenda va'a ndo ma ndiakan. Va töve ìyo yi ña ja'a ndo ma tiñu ikan cha'a' tu janini Ndioo ndo ña na ja'a ndo yi, va na ja'a ndo yi cha'a' kua kùuni maa ndo ja'a ndo yi, ti takan kùuni Ndioo ña na ja'a ndo. Ta na jà'a ndo ma tiñu ikan kuenda ña ya'a kùuni ndo jakanaa ndo xu'un' cha'a yi, va'a ga ña na ja'a ndo yi chi'in anima ndo cha'a' ña kùuni ndo ja'a ndo yi. ³ Va na jà'a ndo ma tiñu ikan tuva chànini ndo ña kùu ndo ma chito'o ma ñivi ikan ña chā'a Ndioo nuu ndo ña jàkuenda ndo, ti ma chito'o na kùu Ndioo. Yakan va ìyo yi ña kuu ndo ma ndian ja'a va'a ma ña kùuni Ndioo, ikan na nde'e ma inga na naja kua ìyo yi ña kuu na ndia. ⁴ Yakan

va ora keta ma ra kùu pato ndicha, ndyo'o ni ni'i ndo ma iin ta'vi ña kùu korona ya'a nduva'a kuii ka'nu. Ta yakan na töve ni kuu yi takua kùu iin korona nde've ña chùndi xini nda ndian ni kùuni ña kùva'a chi'in nda'a' numa ta natii yi. ⁵ Ta indukuni ndyo'o ndrayoko, kùuni kundayu'i ndo ña na jachi'in ndo tu'un ña kà'an ma ndracha'nu kùxini nuu ma ndian chìnuni chi'in ndo. Tandì'i ndo ìyo yi ña jachi'in ndo yi chi'in ta'an ndo, ta vitani kùuni anima ndo ora ja'a ndo yi, ti:

Ndioo na töve tìndee ra
ma ndian ya'aga jatayi
kùuni,

va tìndee ra ma ndian vita
kùuni anima chi'in ma
ñamani ra.

⁶ Yakan va na ndovita kùuni ndo ta na jàndo in- duku ndo ndo chi'in ma Ndioo, ti ma Ndioo ya'a ga ìyo ndatu ra, ikan na ja'a ra ña iin ndian ya'a ga va'a kùu ndo, ta kani'i ra ndo nda'a' ma ndian töve chìnuni tu'un ra. ⁷ Na ndakoo ndo nda'a' ra tandì'i ma ña nàkanini ndo, vati rakan nduva'a kuii kùmi kuenda ra ndo. ⁸ Na töve ya'a ndu ja'a ndo ma ña ìyo yi ña ja'a ndo, ta na koo tu'va ndo, vati ma kui'na ña nàkoto ndo, chàkunuán' takua chàkunuú iin ii'ii, ta endee nda'yuán' takua jà'a ri ndia, ti chàkunuán' ña nan- dukuán' iin ña kùu kachan'. ⁹ Na kī'vi ndo ma tiñu ña kùunián' ña ki'vi ndo, ta na ndakoo ndo ña chìnuni ndo ma tu'un Ndioo, vati cha chito va'a ndo ti tandì'i ma ndian chìnuni ìyo ma

ñuñivi i'ya nduva'a ndè'e na ma tundo'o ma indukuni kua maa ndo. ¹⁰ Va ora cha ya'a ndio ña ndè'e ndo ma tundo'o tia tiempuni, Ndioo kùu ma ra chà'a kua'a' ñamani nuu ndo ta kàna ra ndo, ta ni ja'a ra ña na koo ndaa va'a ndo. Ta na töve ni ndakoo ndo ma ña chìnuni ndo, ta ni ku'va ra ña na koo tundeeni ra chi'in ndo ndia. Juuni ma Ndioo ni ja'a ra ña na ndo'iin yo chi'in Jesucristu endeeni iti' andivi nuu tacha ra. ¹¹ Yakan va na jaka'nu ndo ra, ti rakan kùu ma ra ìyo kua'a' ndatu ka'nu endeeni. Ta takan na kuu yi. Amén.

Cristu. Takan na kuu yi.
Amén.

*Cha'a' nuu ndi'i nia kàña'a
Petu' chi'in ma ñivi*

¹² Nda'a' Silvanu, ra kuunì ña kùu ra iin ra yanì, ra ya'a ga ndaa, tàchi ma tutu i'ya, ta kùunì kundaa yu'i ndo, ta na chinuni va'a ndo tu'un Cristu, ti ma ña íí ña nī'i ndo kùu yi iin ku'va ndicha ña kà'an yi ña ya'a ga kùuni Ndioo nde'e ra ndo. Yakan va, jna tandikun ndo ku'un ndo chata Cristu, ti rakan ya'a ga kùuni ra nde'e ra ndo! ¹³ Ma ndian chìnuni tu'un Jesuu iyo ñuu Babilonia, ndian kàchin Ndioo indukuni kua ndyo'o, tàchi na saludu nuu ndo. Ta Marku, ra kùuni nde'i takua kùu ndicha kuii iin rase'i juuni tàchi ra saludu nuu ndo ndia. ¹⁴ Ta na kaña'a ndo chi'in ta'an ndo ta na tutu ndo ma sitin na cha'a' ña ya'a ga kùuni ndo nde'e ndo na.

Na koo vii ndisaa ndo, ndian chìnuni tu'un ma

Tutu uvi ña tãchi racha'nu Petu'

Petu' kãña'a ra chi'in ndisaa ma ndian chìnuni

¹ Yu'u ra nãni Simón Petu', kùu iin ra jà'a tiñu ta ra kùu tatun Jesucristu, tàì ma tutu i'ya kuenda ndo, vati Racha'nu Jesucristu, ra kùu Ndioo yo ña jàkákú yo, kùu ra iin ra jà'a ña ndakuu ndaa ma ñivi, ti chà'a ra ña kùu ndo ndian ya'a ga vii chìnuni ndo ma tu'un ra ma juuni ma takua chã'a ra ña chìnuni ndi yi ndia.

² Ta na ndokua'a ma ñamani Ndioo chi'in ndo, ta na koo vii ndo chi'in ra cha'a' ma ña nàkoto ndo ma Racha'nu Ndioo chi'in Racha'nu Jesuu ra kùu chito'o yo.

Naja kua iyo ma ñivi chìnuni tu'un Ndioo

³ Cha'a' ña ya'a ka'nu kùu ndatu ma Ndioo kùu yi ña cha nĩ'o tandi'i ma ña chiniñu'u yo nuu ra, ikan na kuu koo ndito yo takua kùuni ra, ta na kuu ndakuu yo ndian í kuenda ra. Ta takani kùu yi ña cha nĩ'o ndisaa yakan cha'a' ña nàkoto yo Ndioo, ta kãchin ra yo cha'a' ña iin ra ya'aga ka'nu kùu ra, ta cha'a' ña ya'aga iyo tundeeni ra chi'in yo ndia. ⁴ Cha'a' ma tu'un i'ya kùu yi ña Ndioo chã'a ra tu'un ra nuu yo, ta yakan ti ya'a ga ka'nu yi ta ya'a ga iyo kuenda yi. Ta cha'a' ma tu'un ka'nu i'ya ña Ndioo

chã'a ra nuu ndo ña kuu chaa ndo nuu ni'i ndo koo ndo takua iyo ra, ta juuni ni jakakú ra ndo nuu ni jandi'i na ndo, takua ni ta'an ma ndian iyo ñuñivi cha'a' ña ya'a chàta'ani na jà'a na ma ña kini.

⁵ Yakan va vitin kùu ndo ndian chìnuni tu'un ra. Ta na ja'a ndo chi'in ndisaa ma tundeeni ndo ña ku'un ndo iti' nuu cha'a' ma ña chìnuni ndo chi'in ña kùu ndo ndian va'a ndia. Ta takan kùu yi ña ku'un ndo tiaga iti' nuu cha'a' ña kùu ndo ndian va'a chi'in ma ña nàkoto ndo niyi kùuni Ndioo ndia. ⁶ Ta takan kùu yi ña ku'un ndo tiaga iti' nuu cha'a' ma ña nàkoto ndo niyi kùuni Ndioo chi'in ma ña töve ya'a ndu jà'a ndo ma ña chàta'ani ma kuñu ndo ja'a yi. Ta takan kùu yi ña ku'un ndo tiaga iti' nuu cha'a' ma ña töve ya'a ndu ja'a ndo chi'in ma ña jàndeeni ndo ña ndè'e ndo tundo'o. Ta takan kùu yi ña ku'un ndo tiaga iti' nuu cha'a' ma ña jàndeeni ndo chi'in ma ña kùu ndo ndian ya'a í takua kùu Ndioo ndia. ⁷ Ta takan kùu yi ña ku'un ndo tiaga iti' nuu cha'a' ma ña kùu ndo ndian í chi'in ma ña ya'a kùuni ndo nde'e ndo ta'an ndo ndian chìnuni. Ta takan kùu yi ña ku'un ndo tiaga iti' nuu cha'a' ña kùuni ndo ta'an ndo chi'in ma ña kùuni ndo nde'e ndo Ndioo chi'in tandi'i ñivi takua jà'a Ndioo.

⁸ Ta tu ndyo'o jà'a ndo tandi'i ma tu'un i'ya ta kua'nu ndo chi'in yi, ndisaa yakan ni kumi yi ndo, ta

töve ni kuu ndo ma ndian töve chàtiñu Ndioo, ti ìyo nda kuenda ndo chí'in ma ña nàkoto kachin va'a ndo ma Racha'nu Jesucristu ra kùu chito'o yo. ⁹ Ta tu ìyo nda ndyo'o töve jà'a ndo ndisaa ma tu'un i'ya ta töve kua'nu ndo chí'in yi, kùuni yi ka'an yi ña kùu ndo takua kùu ndian kuaá ta kùu ndo ndian töve ndichin va'a nde'e, ti nàani ndo ña Ndioo kùu ma ra jānaa ma kuati ña jā'a ndo iti' chata niku.

¹⁰ Yakan va ndyo'o yani, takua cha kāna ma Ndioo ndo ta kāchin ra ndo, na kunumi ndo ña na kutu'va va'a ndo ña kùu ndo ñivi Ndioo ndicha. Tu ja'a ndo ndisaa yakan, endee na töve ni jaña ndo ña chìnuni ndo tu'un Ndioo. ¹¹ Ta tu takan jà'a ndo ya'a sī ni kuuni Ndioo ña ni ku'va ra ki'vi ndo nuu chà'nda ma Racha'nu Jesucristu tiñu endeeni, ta rakan kùu ma chito'o yo ta ma ra jàkákú yo.

¹² Yakan va endeeni ni jakuku'unj ndo cha'a' ma tu'un i'ya, vaji cha chito ndo yi ta na töve jàña ndo ma tu'un ndaa chìnuni ndo vitin. ¹³ Vati ora juuni kuyanga gai ma ñuñivi i'ya, chàninij ti ña ndaa kùu ma ña jà'i ña kuu kundayu'i ndo cha'a' ma tu'un i'ya. ¹⁴ Ma Racha'nu chito'o yo Jesucristu cha chā'a ra ña kotoi ña numini ni ndakoi ma tiñu i'ya ti chani kuvj numi kuii ni. ¹⁵ Va ni ja'i chí'in ndisaa kuii ma ña ndei ora kuyanga ña takā'an kuvj, ikan ora na chaa ña ni nai, kùu kuku'uni

ndo yu'u cha'a' ma tu'un i'ya ña chūndayu'i ndo.

Ma ndian ìyo i'ya ndē'e na Jesuu nuu ña ya'a ga tacha ra

¹⁶ Ma tu'un ña jàna'a ndi nuu ndo cha'a' ma ndatu Jesuu chí'in cha'a' ña ni kichi ndiko ra ma ñuñivi i'ya, töve iin kuentu ña kichi ma tichi ma chinituni maani ndi kùu ma ña kà'an ndi, vati ndē'e kachin ndi chí'in tinuu ndi ma Racha'nu chito'o yo Jesuu ta juuni ndē'e ndi ra ora ya'a tacha ra ndia. ¹⁷ Vati Jesuu nī'i ra ndatu ra chí'in ma ña iñu'u ra nda'a' Racha'nu Ndioo, ra kùu Tatá yo ora chīni ndi ña ya'a ni'i kà'an ra iti' andivi te'en: "Ra'ya kùu ma ra se'i, ra ya'a ga kùuni nde'i, ta ya'a ga chisij chí'in ra", kāti Ndioo. ¹⁸ Juuni maa ndi chīni ma tu'un ña kā'an ma Ndioo iti' andivi, ma ora ka'iin ndi ma xini yuku í chí'in ma Jesuu niku. ¹⁹ Yakan va chito kachin tiaga yo ña ndicha kùu ma tu'un Ndioo ña kà'an ndian kà'an chí'in tu'un yu'u Ndioo. Ta ndyo'o va'ani jà'a ndo ña tàso'o ndo ma tu'un cha'a' Cristu, ti ma tu'un ikan kùu yi kuenda yo takua kùu iin ñu'ú nda'a' ña tiin yi ma nuu naa, ta tiin yi nda kati kundichin takua jà'a ma chele kundichin ña keta ma ora ni tuvina. Ta cha'a' ma tu'un ikan kùu yi ña jandondichin yi ma anima yo. ²⁰ Va kùunij ña na ki'in kuenda ndo ma tu'un ña ni ka'in i'ya: ña ni'iin ma tu'un ña kà'an ma nuu tutu Ndioo, nī'iin ma ñivi ña kà'an chí'in tu'un yu'u Ndioo na kùu

ka'an na yi kuenda ka'nuni takua kùuni maa na. ²¹ Vati nī'iin tu'un Ndioo ña kà'an ndiakana, na töve nī ka'an ndra ma ña kùuni maa ndra, ti ma ndra kà'an chi'in tu'un yu'u Ndioo kà'an ndra maa tu'un Ndiooni, ti maa ma Tati Lí Ndioo ña ìyo chi'in ndra kùu yi ña jàna'a yi ma kua ìyo yi ña ka'an ndra.

2

Ma ndra jàna'a tu'un vata

¹ Va tatiempu juuni chíyo iin ndra jà'ani ña kùu ndra ndra kà'an chi'in tu'un yu'u Ndioo niku ma ñuu Israel, ta takan ni koo iin ma ndra kùu matru vata kà'an kuenda Ndioo ma tañu ndo iti' nuu ndia. Ma ndrakan xe'eni ni jana'a ndra ma tu'un vata ña jakanuu yi xini ma ñivi, ta ni ka'an ndra ti töve ndicha kùu ña jākakú ma Racha'nu chito'o yo ndra, ta ma tu'un ña jàna'a ndra i'ya numini ni naa ndra jà'a yi, ti töve ña ndicha kùu ma ña kà'an ndra. ² Ya'a ga kua'a' ñivi ni jachi'in na ma ña ni ka'an ndra, ta ni ja'a na indukuni ma takua jà'a ndra. Ta cha'a' yakan kùu yi ña inga ñivi ora nde'e na ña ja'a ndra, ni ka'an na chata Cristu chi'in iti' ndaa ña jàna'a ra ndia. ³ Ma ndra kà'an chi'in tu'un yu'u Ndioo ikan, cha'a' ña ya'a ga chàta'ani ndra ma xu'un' kùu yi. Yakan va ni jana'a ndra ma tu'un vata nuu ndo, ta jà'ani ndra ña tu'un ndaa kùu ña kà'an ndra, va cha ìyo kuiya ña ndàtu Ndioo ña jànde'e ra

tundo'o ndra cha'a' yi, ikan na naa ndra.

⁴ Ta ndicha ña na töve nī jaka'nuni Ndioo kuati ma tati xaan ndian jà'a kuati, vati jākana ra na ma andaya', ta ndākoo ra na ma nuu naa ma andaya', ta endee ndikun na chi'in karena, ta ikan kùu nuu tīva'a ra na kuenda ña na chaa ma ora ña ni jakutunini ra ma kuati jà'a na. ⁵ Ta juuni na töve nī jaka'nuni Ndioo ma kuati ma ñivi chíyo tatiempu niku, ti ma ña jà'a ra kùu yi ña tāchi ra ña na nduva ma tañu'u chata ma ndian kini ña töve jàka'nu Ndioo, ta uvaa ra nàni Noé, ra jàna'a ndaa ma tu'un Ndioo nuu ma ñivi chi'in ucha ta'an ga na tiá kùu ma ndian kākú ma ora ikan. ⁶ Ta Ndioo juuni jākutunini ra ta chā'ni ra ma ñivi ìyo ma ñuu Sodoma chi'in ñuu Gomorra, ta endee ndī'i ma ñivi kāyu ta endee maaaa yuyania na kīndoo, ikan na kuu yi iin seña ña Ndioo ni jana'a ra ña takan ni ta'an chi'in nda ndian kini niku-uni ña töve jàka'nu na ra. ⁷ Vati Ndioo jākakú ra iin ra ndaa ña nàni Lot. Ta rakan ti ya'a ga sutini ra ña ndē'e ra ma ña kini ña jà'a ma ndra chíyo chi'in ra ñuu ikan, ⁸ vati ma ra ndaa i'ya nani kivi ìyo ra tañu ma ndian ñuu ikan niku, ta ya'a ga ndē'e ra tundo'o ta nda'vi kùuni ma anima ra ora ndē'e ra ta chīni ra ndisaa ma tiñu kini ña jà'a ma ñivi ikan. ⁹ Takana kùu yi ña ma Racha'nu chito va'a

ra tavanisiin ra ta jakakú ra ma ndian chìnuni tu'un ra tañu tundo'o ndè'e na, ta juuni chito ra naja kua tiva'a ra ma ndian jà'a kuati, ikan na nde'e na tundo'o nda kati cha'a ma kivi ña ni jakutunini ra ma kuati ndisaa ñivi. ¹⁰ Ta Ndioo ni jande'e ra tia kua'a' tundo'o ma ñivi ña chàta'ani na ja'a na ma kuati takua kùuni ma anima na, ta ndiakan kùu na ma ndian töve jàchi'in ña kà'an ma ndian kùxini nuu na. Ta ndian ya'a ga tayi ta so'o, ta juuni ma ndian töve yu'vi na kà'an na tu'un kini chata ndian iyo ndatu ka'nu iyo andivi ndia. ¹¹ Va ni ma tati va'a ña jàkuu tiñu nuu Ndioo töve jà'a yi takan, vaji iyo tiaga tundeenini yi ña kùu ka'nda yi tiñu, na töve tisokuati yi ta kà'an ndaa yi chata ma ndatu ka'nu ikan nuu ndè'e Ndioo.

¹² Va ma ndrakan kùu ndra takua kùu iin kiti ku'u, ti ndrakan na töve iyo chini-tuni ndri, ti iyo maa ndri takan kuui ni, kàku ndri va na töve nda kuenda ndri, ti iti' nuu ni tiin ma ñivi ndri ta ni ka'ni na ndri. Takan ni kuu chi'in ndrakan, ti töve va'a kà'an ndra chata ma tu'un ña töve kùtunini ndra, ta ni kuvi ndra ma indukuni ma takua ch'í ma kiti ku'u ikan. ¹³ Ta ni nde'e ndra tundo'o ma takua jànde'e na ma tundo'o ma inga ñivi. Ya'a ga sii kùuni ndra cha'a' ma ña chàta'ani ndra ja'a ndra viko nda ora nikuuni. jlin tukanuu kùu ndra cha'a' ma kuati jà'a ndra ma ora ka'iin ndra ma nuu iyo viko

jà'a ndo, ta chisii ndra ora kanduu ja'a na ma ña töve va'a ña chàta'ani ndra ja'a ndra! ¹⁴ Na kùu kuui nde'e ndra ma iin ña'a takani, vati cha kùuni ndra ki'vi ndra chi'in vi, endee na töve chitatu ndra ña jà'a ndra ma kuati. Nduva'a kèña'a ndra ma ndian ya'a ga ta'a kùuni, ikan na kuu ki'vi ndra chi'in na, ta iin ndian ya'a ga siini ma xu'un' kùu ndra ndia. Ta cha'a' yakan kùu yi ña Ndioo ndicha kuui ni jande'e ra tundo'o nuu ndra. ¹⁵ Iin ndian chānaa kùu ndra cha'a' ña cha kēsiin ndra ma iti' ndaa, ta tåndikun ndra kuà'an ndra iti' kuà'an ra nàni Balaam se'e ra nàni Beor, ra nānduku kua jakanaa ra kua'a' xu'un' cha'a' ma tiñu ña töve va'a ña jà'a ra. ¹⁶ Ta chīninaa ra cha'a' ma kuati ña jà'a ra: Iin burru jàna ra, nāka'an ri ma takua kà'an iin ñivi, ta nī cha'a ri ja'a ra ma ña töve va'a takua kùuni ra ja'a ra.

¹⁷ Ma ndra matru ikan kùu ndra takua kùu iin soko ña töve takuui tichi, indukuni ma takua kùu iin viko ña kuà'an ora chàkin ni'i tati, ta Ndioo ni jande'e ra tundo'o ndra endeeni, ta ni tachi ra ndra nuu nduva'a kuui naa. ¹⁸ Ta ndrakan kà'an ndra tu'un ya'a ga sukun ña töve nda kuenda, ndè'o tu kuu keña'a ndiko ndra ma ndian já ndákoo ña jà'a na ña kini niku chi'in tu'un ña jàna'a yi nuu na ña nānduku na naja kua kùu ki'vi ndiko na iti' kini, ta na ja'a ndiko na ma kuati ña kùuni ma kuñu na ja'a yi. ¹⁹ Ta ndrakan,

endee chà'a ndra tu'un nuu na ña kuu ku'un na iti' nuna, ta ja'a na ma ña kùuni maa na, vaji juuni maa ndra töve kuà'an ndra nuu nuna, va nani kivi endee jà'a ndra ma ña kini, ti na kùu jaña ndra ja'a ndra yi. Ña'a kùuni yi ka'an yi ña kùu ndra musu ma kui'na, ti chà'ndán' tiñu nuu ndra, ta ndakán' ndra kuà'an ndra ma iti' nuu ni ndi'i ndra. ²⁰ Ti ma ndra cha nākoto ma Racha'nu chito'o yo Jesucristu, ta kākú na jà'a ra nuu ma tati xaan chi'in nuu ma kuati ña jà'a na ma ñuñivi i'ya. Ta tu na ndakoo ndiko na ña jà'a na ma tiñu va'a ña jà'a na, ta kìcha'a ndiko na ja'a na ma ña töve va'a ña jà'a na niku, ka'vi ga töve va'ani kindoo na ma takua chiyo na ma antea niku. ²¹ Va'a ga kuenda ndra tu töve nī nakoto na ma iti' ndaa Ndioo niku, ti tava cha nākoto na yi vitin, ta jãña ndiko na ña jà'a na ma takua kà'an ma tu'un iyo nuu tutu íí ña tãchi Ndioo kuenda yo. ²² Va ndicha kuii ti ni chinu ma ña kà'an ma iin tu'un ña kà'an te'en: "Ma ina chàchi ndiko ri ma juuni ña ndūchan ri, ta ma kini ña já nākata yo, numini ni ki'vi ndiko ri kuti ri nda'yu."

3

Ni keta iin kivi ña ni kichaa ndiko ma Racha'nu Jesucristu

¹ Ndyo'o yani ndian ya'a ga kùunì nde'i, ña'a kùu ma tutu uvi ña tãchì nuu ndo. Ña kà'an nuu ninduvi ma tutu ikan, kùunì ña na

titunini va'a ndo cha'a' ma ña ndaa ña chūndayu'i ndo. ² Na kuku'uni ndo ma ña kà'an ma ndra ya'a ga íí ña kà'an chi'in tu'un yu'u Ndioo tatiempu niku, ta juuni na kuku'uni ndo tu'un Racha'nu Jesuu ra jākakú yo ña tãchi ra nuu ndo chi'in ma ndra tatun ra.

³ Ma tu'un ña kùuni ña na ki'in kuenda ndo kùu ma ña ni ka'in i'ya: Ta ma kivi nuu ndi'i nia, ni keta kua'a' ma ndian ni ka'an ndaa chata ña va'a ta ni ja'a na ma ña kini takua chàta'ani maa na ja'a na, ⁴ ta ni ndakatu'un na te'en: "¿Niyi kùu chi'in ma tu'un ña chà'a Ndioo nuu yo, ña Jesuu ni kichi ndiko ra ma ñuñivi i'ya?, kùuni ndo. Va'iti nda ora cha chī'í ma ndian kùu tatá yo, ta töve sàma ma kua iyo ma ñuñivi ti indukuni kaa ndisaa ña iyo nuu yi. Ta indukuni takan kaa yi kua ma ora tūvi yi tatiempu", kàti na. ⁵ Ma ñivi ikan, na töve kuuni na ku'va na kuenda, vaji cha chito na ña ma tatiempu chi'in tu'un Ndioo, jätuvi ra ma andivi chi'in ma ñu'u' ñuñivi, ta juuni chi'in tu'un ra jãkesiin ra ma ñu'u' íti chi'in ma takuii. ⁶ Ta juuni ma tatiempu Ndioo jãnaa ra ma ñuñivi chi'in ña ndūva ma tañu'u ka'nu nuu yi jã'a ra niku. ⁷ Ta ma andivi chi'in ma ñu'u' ñuñivi ña iyo vitin, cha iyo tu'va yi jã'a ma Ndioo, kuenda ña ni kayu yi, jà'a ma tu'un ra. Ta ma ñu'ú ikan ni ka'mi yi ma andivi chi'in ma ñu'u' ñuñivi ma ora ni chaa ma kivi ña ni jakutunini Ndioo

ma kuati ma ñivi ìyo ñũñivi. Ta ora ikan ni naa ndisaa ndian kini ña töve jàka'nu na Ndioo ndia.

⁸ Ta takani ndian ndyo'o ndian yani ndian ya'a ga kùunì nde'i, koto nãani ndo ña kuenda ma Racha'nu Ndioo, iin kivini kùu yi tava kùu iin mii kuiya kuenda ra, ta mii kuiya kùu yi tava kùu iin kivini kuenda ra ndia. ⁹ Na töve ña kuyanga ma Racha'nu Ndioo ña jachinu ra ma tu'un ña chā'a ra nuu yo kùu yi, ma takua nàkanini ma ñivi töve chìnuni, vati cha'a' ña jàndeeni Ndioo anima ra cha'a' na kùu yi ña ndàtu ra, ti töve kùuni ra ña na ku'un nĩ'iin ñivi andaya', va kùuni ra ña na ndakoo na jà'a na kuati ta na chikoni'i na ku'un na iti' ra. ¹⁰ Ma kivi ña ni kichaa ndiko ma Racha'nu Jesuu, ni kuu yi iin kivi ña nĩ'iin ñivi na töve ndàtu na ra, ta ni keta ra numini ma tava jà'a ma iin rasu'u. Ta ma ora ikan ma andivi ni naa yi chí'in iin ña kalachan ni'i va'a, ta ma ñũñivi chí'in tandi'i ña ìyo nuu yi ni kayu ndi'i yi.

¹¹ Ta takan ni naa ma tandi'i ma nakuyi jà'a ma Ndioo, jakan va ìyo yi ña kuu ndo ndian íf ta na koo ndo takua kùuni ma Ndioo nani kivi! ¹² Na koo tu'va ndo kuantu ndo ma kivi ña ni chaa ma Ndioo ma ñũñivi i'ya, ta na kunumi ndo ja'a ndo ma tava kùuni ra, ikan na kichaa ra numini tia. Ma kivi ikan ni kayu ma andivi, ta tandi'i ma ña ìyo nuu yi ni ndutu yi ja'a ma ñu'ú ndu'va

nia ña ni tiin. ¹³ Va tandi'i yo ndàtu yo ma ñũñivi chaa chí'in ma andivi chaa ña chā'a ma Ndioo tu'un ña ni ku'va ra nuu yo, ta ma nuu ma ñũñivi ikan, ta ma ikan ya'a ga ndaa ta vii ni koo ma ñivi takua kùuni Ndioo.

¹⁴ Yakan va ndyo'o yani ndian ya'a ga kùunì nde'i, ora juuni kuyanga ndo ndàtu ndo ña na kuu ndisaa ña'a, na kunumi ndo koo va'a ndo chí'in ma ñivi, ikan na vii nata'an ma Ndioo ndo, chí'in nĩ'iin kuati. ¹⁵ Na ki'in kuenda va'a ndo ma ña ya'a ga jàndeeni Ndioo ndo, ikan na kuu kakú ñivi nuu ma kuati na. Ta juuni cha'a' ma tu'un i'ya tãa ma ra yani yo Paulu, chí'in ma chinituni ña chā'a Racha'nu Ndioo nuu ra niku. ¹⁶ Ma nuu ma ta'ii'iin ma tutu tãa ra kà'an ra takua kà'an ma tu'un i'ya, vaji ìyo iin ma tu'un ña ya'a ga ndetiñu kùu kutunini yo nuu yi, ta ma ndian töve chìnuni chí'in ma ndian ya'a ga ta'a kùuni, endee jàkesiin na ma ña kà'an yi takua jà'a na chí'in tandi'i tu'un Ndioo, ta cha'a' yakan, Ndioo ni janaa ra na.

¹⁷ Yakan va kùunì ka'in chí'in ndo, ndyo'o yani, ndian ya'a ga kùunì nde'i, ña tava ndyo'o takani cha chìto ndo ma tu'un i'ya ma antea niku, na kumi kuenda va'a ndo ndo, ikan na töve kuu keña'a ma ndian töve chìnuni ndo, ta ja'a na ña na jaña ndo ma iti' va'a ña kuà'an ndo. ¹⁸ Va na kua'nu va'a ndo chí'in ma ñamani Ndioo, ta na nakoto va'a ndo ra chí'in ma Racha'nu

Jesucristu ra jàkakú yo!
jNa tiñu'u ndo ra cha'a'
ma ndatu ka'nu ña jà'a ra
endeeni! Ta takan na kuu
yi. Amén.

Tutu nunuu ña tāa racha'nu Xuva

Ma tu'un Ndioo ña chà'a kivi koo yo chi'in Ndioo

¹ Rakan kùu ra ma tu'un Ndioo. Ta takani iyo ra nda ora tüvi ma ñuñivi. Ta ma tu'un i'ya kùu ma tu'un ña chīni ndi ta ndē'e ndi ra chi'in tinuu ndi. Takan kà'an ndi ndia, vati jānani ndi nda'a' ndi ma tu'un ikan. Ta ma tu'un ikan kùu yi ña chà'a kivi koo ndito yo.

² Yakan va ndē'e ndi ti cha kīchi yi ma nuu ñu'u' ñuñivi i'ya, ta ma tu'un ikan kùu Cristu. Ta cha'a' ma tu'un ikan kùu yi ña kātitu'un ndi nuu ndo, ikan na ni'i ndo nuu koo ndito ndo endeeni chi'in Ndioo. Vati ma tu'un ikan kùu ra ña iyo ra chi'in ma Tatá yo va cha kīchi ra nuu iyo yo. ³ Yakan va cha kātitu'un ndi nuu ndo ma tu'un ndē'e ndi ta chīni ndi, ikan na inuu koo ndo chi'in ndi takua inuu iyo ndi chi'in ma Racha'nu Ndioo Tatá yo ta chi'in ma se'e ra Racha'nu Jesucristu ndia. ⁴ Te'en tāa ndi ndisaa ma tu'un i'ya kuenda ndo, ikan na nduva'a kuii sii kuuni yo.

Ndioo kùu ra takua kùu ma ñu'ú ña jàndondichin

⁵ Tu'un i'ya kùu ma tu'un jāna'a ma Racha'nu Cristu nuu ndi: Ma Racha'nu Ndioo kùu ra takua kùu ma ñu'ú ña jàndondichin nuu yo, vati nī'iin ta'vi töve kùu ra takua kùu nuu naa. ⁶ Vati tu katio

ña iyo va'a yo chi'in ra, ta juuni chàkunuu yo nuu naa cha'a' ña jà'a yo ma ña kini, tajan kùuni yi ka'an yi ña tu'un vata kùu ma ña kà'an yo ora ja'a yo takan. Yakan va na yüvi iti' ndaa kùu ma iti' kuà'an yo tu takan jà'a yo. ⁷ Vatu chàkunuu yo nuu ma ñu'ú ña jàndondichin yi iti' yo takua iyo ma Racha'nu nuu ñu'ú, tajan cha inuuni koo yo chi'in ma ñivi ta'an yo. Ta ma nii ma Racha'nu Jesucristu ra Se'e Ndioo endee jānaa ra' tandi'i ma kuatio.

⁸ Ta tu katio ña tüvi iyo kuatio, tajan janda'viña'a yo juuni maa yo, vati mamaa tu'un vata kùu ma ña kà'an yo ta töve kuà'an yo iti' ndaa. ⁹ Va tu na'ma yo ndisaa ma kuati jà'a yo nuu ma Racha'nu Ndioo, ta chito yo ña kùu chinunio ña Ndioo ni jachinu ra ña kà'an ra, ti iin ra ndaa kùu ra, yakan va ni janaa ndio ra ndisaa ma kuatio, ta ni janandoo ra ma anima yo ndia. ¹⁰ Ta tu katio ña tüvi iyo nī'iin kuatio, tajan kùuni yi ka'an yi ña jà'a yo ña na kuu ma Racha'nu Ndioo iin ra vata, vati chàtu'unio ra, ta ma ña ndicha kùu yi ña takā'an chinunio ma tu'un ra.

2

Racha'nu Cristu kùu ma ra kà'an cha'a' yo

¹ Ndyo'o se'yu tòi ma tu'un i'ya kuenda ndo, ikan na jā'a ga ndo ma kuati. Ta tu iyo iin nda ndyo'o jà'a kuati, na

koto ndo ti iyo iin ra kà'an cha'a' yo nuu Ndioo, ta rakan kùu ra Jesucristu, ra va'a. ² Vati Jesucristu kùu ra ña sōkó ra ra ta chī'í ra nuu kruu kuenda ña janaa ra kuatio. Ta yöve cha'a' maa yo ni, va juuni cha'a' tandi'i ma ñivi iyo ñuñivi ndia.

³ Ta tu ndicha ña jàchi'in yo ma tu'un kà'an ma Racha'nu Ndioo, tajan na chinuni ndio yo ti ndicha va'a ña cha nākoto va'a yo ma Racha'nu Ndioo. ⁴ Va tu iyo nda yo kà'an ña cha nākoto va'a yo ma Racha'nu Ndioo kàtio, ta tüvi jachi'o ma tu'un kà'an Ndioo ña iyo yi ña ja'a yo, tajan ma ña kà'an yo kùu yi takua kùu iin mamaa kuentuni, ta töve kuà'an yo iti' ndaa. ⁵ Va tu iyo iin ndian jàchi'in ma tu'un ma Racha'nu Ndioo, ta kùuni yi ka'an yi ña nduva'a kuii kùuni na nde'e na ra. Ta takan chīto va'a na ña cha ndō'iin anima na chī'in ra. ⁶ Yakan va ma yo kàti ña cha ndō'iin anima yo chī'in ma Racha'nu Ndioo, iyo yi ña koo va'a yo ta ja'a yo takua jà'a ma Racha'nu Jesucristu ora chīyo ra ma nuu ñu'u' ñuñivi i'ya.

Tu'un chaa ña kàtitu'un ma Racha'nu Ndioo kuenda yo

⁷ Ndyo'o yani ma tu'un i'ya ña tòi kuenda jakotoi ndo na yövi iin tu'un chaa kùu yi kuenda ndo, vati juuni ma tu'un cha'nu ña takani cha chīto ndo tatiempu kùu yi. Ña'a kùu ma tu'un ña cha chīni ndo niku. ⁸ Ta vaji

takan kùu yi va ma tu'un tòi kuenda ndo ma tu'un chaa kùu yi, vati ndicha va'a ña jà'a Jesucristu takua kà'an yi, takua ikan va'a jà'a nda maa ndo ndia. Vati ma ña nuu naa chani naa yi kueeni, kueeni. Ta vitin cha ndōndichin ndicha kuii ma iti' va'a kuenda yo.

⁹ Va tu iyo nda yo kà'an ña mamaa ña va'a kùu ma ña jà'a yo, ta kuà'an yo iti' ndichin kàtio, vaji indukuni xaanio nde'o ma ndian kùu ta'an yo, kùuni yi ka'an yi, ti juuni takà'an chinuni va'a yo ma tu'un ra ti juuni indii ga yo ma nuu naa. ¹⁰ Vatu iyo ma ndian kùuni na nde'e na ta'an na cha iyo na nuu ndichin ta töve kòyo na tichi kuati. ¹¹ Va ma ndian xaani na nde'e na ta'an na iyo na nuu naa ta kuà'an na iti' nuu naa, ta tüvi chīto na nda iti' kùu ma iti' kuà'an na, vati ma ña kini ta naa kùu yi ña cha chāsi yi tinuu na.

¹² Yakan va tòi ma tu'un i'ya nuu ndo ndyo'o se'yu, ikan na ku'va ndo kuenda ña cha jàka'nuni ma Racha'nu Ndioo kuati ndo cha'a' ña chī'í ma Racha'nu Jesucristu cha'a' ndo. ¹³ Ta tòi ma tu'un i'ya nuu ndyo'o tatá ndracha'nu cha'a' ña cha nākoto ndo ma Racha'nu Jesucristu, ti takani iyo ra antea ña koo ma nuu ñu'u' ñuñivi i'ya. Ta juuni tòi yi nuu ndyo'o ndian tivaa ndia, vati juuni cha kùndee ndo jàkanaa ndo ma kui'na ndia. Ta cha tòi ma tu'un i'ya kuenda ndyo'o se'yu, ti cha nākoto ndo ma Racha'nu

Ndoo yo. ¹⁴ Ta cha tã ma tu'un i'ya kuenda ndo ndyo'o tatá ndracha'nu, vati cha chito ndo nda ra kuu ma ra takani iyo. Ta juuni cha tã yi kuenda ndyo'o ndian tivaa ndia, vati ya'a ni'i jã'a ndo ña kũndee ndo chinuni ndo tu'un Ndoo chi'in ndisaa anima ndo, ta cha'a' ña cha kũndee ndo jãkanaa ndo ma kui'na ndia.

¹⁵ Yakan va na töve kuuni ndo nde'e ndo ma ñuñivi ta ni ma ña kini iyo nuu yi ndia, vati tu iyo nda ndian kũuni na nde'e na ma ñuñivi, kũuni yi ka'an yi ña na tüvi kũuni ndicha na nde'e na ma Racha'nu Ndoo Tatá yo. ¹⁶ Vati ndisaa ña kini ma ña iyo ñuñivi, yüvi ña chà'a ma Racha'nu Ndoo Tatá yo kuu yi va kuu yi ña chà'a ma ñuñivini. Ta ña'a kuu ma ña kini ña chà'a ma ñuñivi ña chà'ta'anio ja'a yo ña kini chi'in kuñu yo chi'in ma ña kini ña chà'ta'anio nde'o chi'in ma ña kũtayi yo chi'in ndatiñu ña iyo yo. ¹⁷ Ta ma nuu ñu'u' ñuñivi i'ya cha kua ndi'i yi chi'in tandi'i ña kini ña chà'ta'ani na ja'a na, vatu ja'a yo takua kũuni ma Racha'nu Ndoo ña ja'a yo, tajan ni ni'o ma nuu ni koo yo endeeni chi'in ra.

Ïyo ndian kà'an tu'un vata

¹⁸ Ndyo'o se'yu vitin va cha keta ndio ma kivi nuu ndi'inia. Ta takua chini ndo ña ni kichi ndio iin ra xaani nde'e ma Racha'nu Cristu, ta vitin ti cha kicha'a keta kua'a' ma ndian kini ña tüvi kũuni nde'e ma Racha'nu Cristu. Ta cha'a' yakan kuu

yi ña cha chito yo ña chani keta ma kivi nuu ndi'inia. ¹⁹ Va juuni ma ñivi kèe tañu yo kuu ma ndian jà'a takan, ti na yüvi ma ndian chìnuni ndicha kuu na, vati tu ndicha ña ma ndian chinuni kuu na, na tüvi iyo yi ña kesiin na chi'o ti endee iyo yi ña kindoo na koo na chi'in yo niku. Va takan kuu yi, ikan na ku'va yo kuenda ña na yüvi ndisaa ma ñivi kuu ma ndian chìnuni tu'un Ndoo takua chinuni maa yo.

²⁰ Vati nuu ndisaa ndo chã'a ma ra Cristu Tati Í Ndoo kuenda ña na koo yi chi'in ndo ta ku'va yi chinituni ndo. Yakan va ndisaa ndo cha chito ndo tu'un ndaa. ²¹ Tàchi ma tu'un i'ya nuu ndo, vati cha chitoi ña cha nãkoto ndo nda ña kuu ma ña ndicha ta nda ña kuu ma ña töve ndicha. Ta juuni cha chito ndo ti ma ña ndicha na tüvi jãnda'viña'a yi ndia. ²² Vati ma ndian kà'an tu'un vata, ndiakan kuu ma ndian kà'an ña na yüvi Jesuu kuu ra ma Cristu. Yakan va cha chito ndo ti ndiakan kuu ma ndian tüvi kũuni nde'e ma Racha'nu Cristu, vati ndiakan tüvi chìnuni na tu'un ma Racha'nu Ndoo Tatá yo ta ni tu'un ma ra Se'e ra Jesucristu ndia. ²³ Yakan va tandi'i ma ndian tüvi chìnuni tu'un ma ra Se'e Ndoo, kũuni yi ka'an yi ña ni ma tu'un Ndoo Tatá yo, na tüvi chìnuni na, tuva takan ndia. Va takua ma ndian kãtitu'un kachin nuu ma ñivi ña ndicha ña ma Racha'nu Jesucristu kuu ma ra Se'e Ndoo, ndiakan kuu

ma ndian iyo ndicha kuenda ma Ndioo Tatá yo.

²⁴ Yakan va na chinuni ndo ma tu'un Ndioo ña cha chíni ndo ma taji'na. Vati tuva ndicha ña chinuni ndo ma tu'un Ndioo ta töve ndakoo ndo ña chìnuni ndo yi, tajan ni koo ndo chí'in ma Racha'nu Ndioo Tatá yo ta chí'in ma ra kùu Se'e ra ndia. ²⁵ Vati ma Racha'nu Jesucristu cha chā'a ra tu'un nuu yo ña endeeni ni koo yo chí'in ra.

²⁶ Yakan va tàì ma tu'un i'ya nuu ndo, ikan na ku'va ndo kuenda ña ya'a kua'a' ma ndian jànda'viña'a ndo iyo. ²⁷ Va taku ndyo'o ti cha chā'a ma Jesucristu ma Tati Í Ndioo nuu ndo ña na koo yi chí'in ndo, ikan na tüva kuàtiñu ndo inga ma ndian jàna'a nuu ndo. Vati maa ma Tati Í Ndioo kùu yi ña jàna'a yi tandi'i kuii ma tu'un va'a ña chito ndo, vati ma Tati Í Ndioo jàna'a yi ma ña ndicha va'a, ti na yüvi ña kà'an tu'un vata kùu yi. Yakan va na induku koo ndo chí'in ma Racha'nu Cristu, takua jàna'a ma Tati Í Ndioo nuu ndo niku.

²⁸ Ta vitin ndyo'o se'yu na ndo'iin ndo chí'in ma Racha'nu Jesuu, ikan na tüvi yu'vi ndo ta töve kukanuu ndo nde'e ndo ra ma kivi vachi ndiko ra. ²⁹ Yakan va tava cha chito ndo ti ma Racha'nu Cristu kùu ra iin ra ndaa, ta juuni kua ikan iyo yi ña koto ndo vati ndisaa nda ndyo'o jà'a ma ña ndaa, kùuni yi ka'an yi ña juuni ndian se'e Ndioo kùu ndo ndia.

3

¹ Na ku'va ndo kuenda ña ma Racha'nu Ndioo ya'a kùuni ra nde'e ra yo, ta ndava nda se'e ra kùu yo kàti ra. Ta ndicha va'a ña takan kùu yi vati kàti ra ña ndisaa yo kùu yo se'e ra. Yakan va ma ñivi ñuñivi töve nakoto na yo cha'a' ña töve nī nakoto na ma Racha'nu Ndioo niku. ² Yakan va ndyo'o yani ndian ya'a kùuni ndi nde'e ndi, cha kùu yo ma ndian se'e Ndioo vaji takā'an koto va'a yo naja kua ni kuu yo tiá iti' nuu, va cha chito yo ti ma kivi ni nde'o ma Racha'nu Jesuu, ni ndakuu yo takua kàa ra cha'a' ña ni nde'o ra kua kàa ra. ³ Vati tandi'i nda yo ndàtu ña ni nde'o ra ma ora ikan, vitin cha nàndoo ma anima yo, ta ndàkuu íí yo takua íí kùu ma Racha'nu Jesucristu.

⁴ Ta tandi'i nda yo jà'a kuati, vati tüvi jà'a yo takua kà'an ma ley ma Racha'nu Ndioo. Ta ora jà'a yo kuati, kùuni yi ka'an yi ña töve jàchinu yo ma ña kua kà'an ma Ley Ndioo. ⁵ Ta juuni cha chito va'a ndo ña ma Racha'nu Jesucristu kichi ra ma nuu ñu'u' ñuñivi i'ya kuenda ña jànaa ra kuati yo, ta rakan ti iin ra tüvi iyo nī'iin kuati kùu ra. ⁶ Yakan va ndisaa ndyo'o ña indukuni iyo ndo chí'in ra töva chàkuu ndo jà'a ndo kuati. Va takua ma ndian endee chàkuu na jà'a na kuati, na tüvi nī nde'e na ra ta ni tüvi nī nakoto na ra ndia. ⁷ Yakan va koto kü'va ndo ña

janda'viña'a nī'iin ñivi ndo, ndyo'o se'yu, vati ma ndian jà'a ma tiñu ndaa, ndiakan kùu na ma ndian ndaa takua iin ra ndaa kùu ma Racha'nu Cristu ndia. ⁸ Va takua ma ndian endee jà'a kuati ndiakan kùu na ñivi kui'na, vati takani cha ja'án' ma kuati ikan, antea ña koo ma nuu ñu'u' ñuñivi niku. Yakan va cha'a' yakán' kùu yi ña kīchi ma Jesucristu ra Se'e Ndioo kuenda ña na jandi'i ra tandi'i nuu ma ña jà'a ma kui'na.

⁹ Vati nī'iin ma nda yo kùu se'e Ndioo, na kùu ga ja'a yo ma kuati, vati cha iyo ma ña ndito Ndioo chi'o takua kùuni ma Racha'nu ña na kuu yi. Ta cha'a' yakan kùu yi ña na tüva iyo yi ña ja'a yo ma kuati. ¹⁰ Ta juuni chito yo nda ndian kùu ma ndian se'e Ndioo ta nda ndian kùu ma ndian se'e kui'na. Vati ma ndian töve jà'a na tiñu ndaa ta juuni töve kùuni na nde'e na ma ta'an na, ndiakan yöve se'e Ndioo kùu na.

Ma ndian kùu ñivi Ndioo ndākimani na ma ndian kùu ta'an na

¹¹ Ma tu'un ña jā'a ña kīcha'a chīnuni ndo ma nunuu, kà'an yi ña iyo yi ña kuunio nde'o ma ndian kùu ta'an yo. ¹² Takan kati yi ti tüvi kùuni yi ña ja'a yo takua jā'a ma ra nani Caín, ra chíyo chí'in ma kui'na niku. Ta chā'ni ra ma ra yani ra. ¿Ta naja chā'ni ra ra?, kùuni ndo. Chā'ni ra ra ti töve va'a kùu ma tiñu jà'a ra ta ma tiñu jā'a ma yani ra ña va'a kùu yi.

¹³ Yakan va ndyo'o yani na nākanini ndo tuva tüvi kùuni ma ñivi ñuñivi nde'e na ndo. ¹⁴ Ta chito va'a yo ña ndākoo yo ma ña chí'o, ta vitin cha kùu yo ndian ndito jà'a ma Racha'nu Ndioo cha'a' ña nduva'a kùunio nde'o ma ta'an yo. Ta tu tüvi kùunio nde'o ma ndian kùu ta'an yo, kùuni yi ka'an yi ña kùu yo takua kùu iin ra cha chí'í. ¹⁵ Yakan va tuva xaanio nde'o ma ndian kùu ta'an yo indukuni kùu yo takua kùu ma ndian chà'ni ñivi. Ta juuni cha chito ndo ña ma ndian chà'ni ñivi tüvi nī'i na nuu koo ndito na chí'in Ndioo ndia. ¹⁶ Vati cha chito yo ña ma Racha'nu Jesucristu kùuni ra nde'e ra yo. Yakan va chí'í ra cha'a' yo. Ta cha'a' yakan kùu yi ña kua ikan iyo yi ña kuunio nde'o ma ndian kùu ta'an yo, ta na koo tu'va yo kuvio cha'a' na takua jā'a ma Racha'nu Jesucristu cha'a' yo. ¹⁷ Ta tu iyo iin nda yo kuika ña ndè'o ña kumani iin nakuyi nuu ta'an yo ta tüvi kunda'vini yo ra ña tīndee yo ra chí'in ma ña soko yo, kùuni yi ka'an yi ña tüvi ñivi Ndioo kùu yo, ti tüvi kùunio nde'o ra, tu ja'a yo takan. ¹⁸ Yakan va ndyo'o se'yu, na jana'a yo ña ya'a kùunio nde'o ma Racha'nu Ndioo chí'in tiñu jà'a yo kuenda ra, ta yüvi chí'in ma tu'un kà'an nio.

¹⁹ Yakan va tuva ja'a yo takan cha chito yo ña kuà'an yo iti' ndaa ma takua kùuni ma Racha'nu Ndioo, tajan cha kùu koo taxiin ma an-

ima yo nuu ra. ²⁰ Ta tu chàninio ña ma chinituni yo tisokuati yi yo, va tüvi cha'a' yo kuenda ña ma Racha'nu Ndioo ka'nu ga ra, ti chìto ra naja kua chàninio, ta naja kua chànini ma inga ñivi ndia. ²¹ Yakan va ndyo'o yani tuva tüvi tisokuati ma chìnitunio yo, na tüvi iyo yi ña yu'vio jàyatin yo yo nuu ma Racha'nu Ndioo. ²² Vati ma Racha'nu Ndioo ni ku'va ra tandi'i ma ña ni ndakan yo nuu ra tuva ndicha ña jàchinu yo tandi'i ma ña kà'an ra, ta tu ja'a yo ma ña chàta'ani ra ña ja'a yo ndia. ²³ Yakan va na chin-unio tu'un kà'an ra cha'a' ma ra Se'e ra Jesucristu chi'in ña na kùunio nde'o ndisaa ma ndian kùu ta'an yo, ti ma tu'un ikan kùu ma tu'un ña Ndioo tachi ra nuu yo ña na ja'a yo yi. ²⁴ Vati taku yo jachi'in ma ña kà'an Ndioo, cha chìto yo ti iyo ra chi'o ta iyo yo chi'in ra, cha'a' ña chā'a ra ma Tati Í ra ña na koo yi chi'o.

4

Tati Í Ndioo chi'in tati xaani nde'e Racha'nu Cristu

¹ Ndyo'o yani tuva iyo iin nda ndian kà'an ña chi'in ma Tati Í Ndioo kùu yi ña kà'an na, na chìnuni ndo tu'un kà'an na numini. Va'a ga ña na ki'in ji'na ndo ku'va na nde'o tuva ndicha ña tu'un Ndioo kùu ma ña kà'an na. Vati ma nuu ñu'u' ñuñivi i'ya nduva'a iyo ma ndian kà'an ña tu'un Ndioo kùu yi kà'an na, va na tüvi ndicha ti maaa ndian vatani kùu

na. ² Yakan va takan iyo yi ña ja'a ndo ta nde'e ndo tuva ndicha ña kà'an na chi'in ma Tati Í Ndioo. Vati tu kàti iin ra ña iin ra kà'an chi'in tu'un yu'u Ndioo kùu ra ta iyo ma Tati Í Ndioo chi'in ra, iyo yi ña ku'va ra kuenda ña ma Racha'nu Jesucristu kùu ra iin ra'ii ndicha ora kaku ra ma nuu ñu'u' ñuñivi i'ya. ³ Va ma ndian töve chà'a na kuenda ña iin ra'ii kùu Jesucristu ora kichi ra nuu ñu'u' ñuñivi i'ya, na yüvi ñivi Ndioo kùu na, ti ñivi xaani nde'e Cristu kùu na ña kà'an na takan. Ta juuni cha chìto ndo ña ni koo ma ndian kini ña jà'a takan ma nuu ñu'u' ñuñivi i'ya. Ta ndicha ña takan kùu yi ti cha iyo na ma vitin.

⁴ Ndyo'o se'yu, taku ndyo'o ndian kùu ñivi Ndioo, cha jākanaa ndo ma ndian vata ña xàani nde'e Cristu, vati ka'nu ga ma Tati Í Ndioo ña iyo chi'in ndo kua ma tati xaan ña iyo nuu ñu'u' ñuñivi i'ya. ⁵ Tava ndian iyo kuenda ma kui'na kùu na, yakan va kà'an na ma tu'un kà'an nia ndian iyo ñuñivini. Ta takan ma ndian tüvi chìnuni ña iyo ñuñivi jàchi'in na ma tu'un kà'an na ndia. ⁶ Va taku maa yo, ti ndian jàchi'in tu'un kà'an Ndioo kùu yo, yakan va ma ndian iyo kuenda Ndioo jàchi'in na ma tu'un kà'an yo, va ma ndian tüvi iyo kuenda Ndioo ti ni tüvi jàchi'in na ma ña kà'an yo. Yakan va takan iyo yi ña ja'a yo, ikan na ku'va yo kuenda nda ndian kùu ma ndian kà'an ma tu'un ndicha

chi'in ma Tati Íí Ndioo ta nda ndian kà'an tu'un vata chi'in ma tati kini.

Ndioo kùuni ra nde'e ra ndisaa yo

⁷ Ndyo'o yani iyo yi ña kuunio nde'o ma ndian kùu ta'an yo, ti kua ikan jàna'a ma Racha'nu Ndioo nuu yo ña jà'a yo. Yakan va tandi'i nda yo kùuni va'a yo nde'o ta'an yo, ndian se'e Ndioo kùu yo, ta juuni kùu yo ndian nàkoto ndicha va'a Ndioo ndia. ⁸ Va taku ma ndian tūvi kùuni na nde'e na ma ndian kùu ta'an na, na tūvi nàkoto na ma Racha'nu Ndioo. Ti ma Racha'nu Ndioo, kùu ra iin ra ya'a kùuni nde'e ra yo. ⁹ Vati ma Racha'nu Ndioo kua ikan jàna'a ra nuu yo ña ya'a kùuni ra nde'e ra yo ora tãchi ra ma ra uvanuu ra kùu Se'e ra nuu ñu'u' ñuñivi i'ya, ikan na ku'va ra ma kivi koo ndito yo chi'in ra. ¹⁰ Ta ña'a ndicha va'a jàna'a yi yo ña Ndioo ya'a kùuni ra nde'e ra yo. Ti ji'na ga ra kùu ra ña kīcha'a ra kùuni ra nde'e ra yo ta na yūvi maa yo kùu yo ña kīcha'a yo kùunio ra. Yakan va cha'a' yakan kùu yi ña tãchi ra ma ra Se'e ra nuu yo kuenda ña na kuvi ra cha'a' yo, ikan na naa ma kuatio.

¹¹ Yakan va ndyo'o yani iyo yi ña kuunio nde'o ma ndian kùu ta'an yo takua jà'a ma Racha'nu Ndioo ña kùuni ra nde'e ra yo ndia. ¹² Vati ni'iin ñivi takā'an nde'e na ma Racha'nu Ndioo, va tu kùunio nde'o ma ndian kùu ta'an yo, tajan ma

Racha'nu Ndioo iyo ndicha kuvi ra chi'in yo, ta juuni cha ndō'iin yo chi'in ra cha'a' ña ya'a kùuni ra nde'e ra yo. ¹³ Yakan va cha chito yo ti iyo yo kuenda Ndioo, ta rakan iyo ra kuenda maa yo ndia, cha'a' ña tãchi ra ma Tati Íí ra ña na koo yi chi'in yo. ¹⁴ Ta juuni kãtitu'un kachin ndi nuu ndo ña juuni maa ndi ndē'e ndi ña Ndioo Tatá yo tãchi ra ma ra Se'e ra nuu ñu'u' ñuñivi, kuenda ña na jakakú ra kua'a' ñivi iyo ñuñivi i'ya. ¹⁵ Yakan va tandi'i ma ndian nàkoto ña Jesuu kùu ra ma ra Se'e Ndioo, ndisaa ndiakan iyo na chi'in Ndioo, ta Ndioo iyo ra chi'in na ndia.

¹⁶ Yakan va cha chito yo ta chinunio ña ma Racha'nu Ndioo kùuni ra nde'e ra yo chi'in ndisaa ma ñivi iyo ñuñivi. Ma Racha'nu Ndioo kùu ra iin ra ya'a kùuni nde'e yo. Ta nda ndian ni kuuni, ña iyo na kuenda kùuni na nde'e na Ndioo chi'in ta'an na, kùuni yi ka'an yi ña iyo na chi'in Ndioo, ta Ndioo iyo ra chi'in na ndia. ¹⁷ Vati tu cha ndō'iin yo chi'in Racha'nu Ndioo cha'a' ña ya'a kùuni ra nde'e ra yo, tajan tūvi iyo yi ña yu'vio ma ora ni chaa ma kivi ña ni jakutuni ra ma ñivi. Vati taku maa yo cha jã'a yo ma ña va'a ma nuu ñu'u' ñuñivi i'ya takua jà'a ma Racha'nu. ¹⁸ Yakan va tuva ndicha ña kùunio nde'o ma Racha'nu Ndioo chi'in ta'an yo, na tūvi iyo yi ña yu'vio nde'o ra ma ora ni jakutuni ra ma ñivi, vati tu chito yo ña jà'a yo

ma ña va'a ta na tüvi ndasio. Ti juuni ma ña ndasio kùu yi ña jànde'e yi tundo'o yo. Yakan va tu iyo nda yo ndasii, kùuni yi kà'an yi ña takà'an ndo'iin va'a anima yo chi'in ra cha'a' ña töve kùunio nde'o ra.

¹⁹ Takua maa yo, ti kùunio nde'o ma Racha'nu Ndioo vati ji'naga maa ra kùu ma ra kicha'a kùuni ra nde'e ra yo. ²⁰ Ta tu iyo nda yo kà'an ña ya'a kùunio nde'o ma Racha'nu Ndioo, va juuni ma ora ikan xaanio nde'o ma ndian ta'an yo, iin ndian vatani kùu yo tuva takan. Va tu töve kùunio nde'o ma ndian kùu ta'an yo ña kùu na ndian ndichin va'a nde'o, kùuni yi ka'an yi ña kùu kuunio nde'o ma Racha'nu Ndioo. Ta Rakan, ti töve ndichin va'a nde'o ra. ²¹ Takan kùu ta cha'a' yakan kùu yi ña chà'a ma Racha'nu Ndioo ma tu'un i'ya nuu yo: Tu ndicha ña kùunio nde'o ma Racha'nu Ndioo, kùuni yi ka'an yi ña iyo yi ña kuunio nde'o ndian kùu ta'an yo ndia.

5

Cha jàkanaa ma ndian chìnuni tu'un Ndioo ma ña kini

¹ Yakan va tandi'i nda yo chinuni ña Jesuu kùu ra ma Cristu, ndisaa ndiakan kùu na se'e Ndioo. Ta ndisaa yo ña kùunio nde'o ma Racha'nu Ndioo Tatá yo juuni kùunio nde'o ma ndian kùu se'e ra ndia. ² Yakan va tu kùunio nde'o ma Racha'nu Ndioo ta jachi'o ma tu'un ña tachi ra nuu

yo, juuni kua ikan kùu koto kachin yo ña kùunio nde'o ndian kùu se'e ra ndia. ³ Vati jàna'a yo ña kùunio nde'o ma Racha'nu Ndioo ora jachi'o ma tu'un ña kà'an ra, ti tandi'i ma tu'un tachi ra nuu yo töve ndetiñu jà'a yo yi. ⁴ Vati tandi'i nda yo kùu se'e Ndioo cha jàkanaa yo ma ña kini ña iyo ma ñuñivi cha'a' ña chìnunio ma tu'un Jesucristu. ⁵ Yakan va, ¿nda yo kùu ma ndian jàkanaa ma kuati iyo nuu ñu'u' ñuñivi?, kùuni ndo. Ma ndian chìnuni ña ma Racha'nu Jesuu kùu ra ma Se'e Ndioo, ndiakani kùu ma ndian jàkanaa.

Tu'un kà'an naja kua iyo ma ra se'e Ndioo

⁶ Ora kichi ma Racha'nu Jesucristu ma nuu ñu'u' ñuñivi i'ya jàna'a ra nuu yo ña kùu ra Se'e Ndioo ora jàkunduta ra ta juuni ora chāti ra ma nii ra. Yüvi chi'in ma takuini kùu yi ña jàna'a ra nuu yo va juuni chi'in ma nii ra ndia. Ta ikan jan chā'a ra ma Tati Í ra nuu yo, ikan na ku'va yi kuenda nuu yo cha'a' ma ña ndicha ña kà'an ra. ⁷ Ta cha'a' yakan kùu yi ña iyo uni ta'an yi ña kùu yi testigu ma andivi: Racha'nu Ndioo Tatá yo chi'in ma ra kùu tu'un Ndioo, ta Tati Í ra ndia. Ndi uni yi kùu yi iin ni ña kua kùu yi. ⁸ Ta juuni iyo uni ta'an yi ña kùu testigu ma nuñu'u' ñuñivi i'ya ndia: Ma Tati Í Ndioo chi'in ma takuini chi'in ma nii. Ndi uni yakan indukuni kua kà'an

yi. ⁹ Ta tu chìnunio ma tu'un kà'an ñivi chí'in yo, ta iyo yi ña chinuni ga yo kua kà'an Racha'nu Ndioo, vati kà'an ra cha'a' naja kua iyo ma ra kùu Se'e ra chí'in yo. ¹⁰ Yakan va tu chìnunio ma tu'un ma ra Se'e Ndioo, cha ch̀to yo ti ña ndicha kùu ma tu'un ña kà'an Ndioo cha'a' Se'e ra ña iyo tichi anima yo, va taku ma ndian t̀vi ch̀nuni ma tu'un Ndioo, ndiakan k̀ti na ti maa tu'un vatani kùu ma ña kà'an ra. Takan k̀ti na ti t̀vi ch̀nuni na ña tu'un ndaa kùu ma ña kà'an Ndioo cha'a' ma ra kùu Se'e ra. ¹¹ Ma Racha'nu Ndioo cha k̀ti kachin ra nuu yo, ti k̀uni ra ña na ni'o nuu ni koo yo endeeni chí'in ra. Ta cha'a' ña ndō'iin yo chí'in Se'e ra kùu yi ña ni'o nuu ni koo yo endeeni chí'in ra. ¹² Yakan va ma ndian ch̀nuni tu'un ma ra Se'e ma Racha'nu Ndioo, cha ni'i na yi, va takua ma ndian t̀vi ch̀nuni tu'un ma ra Se'e Ndioo, na t̀vi ni'i na yi.

Ma tu'un nuu ndi'inia ña kà'an Xuva kuenda ña j̀kuninaa ra ma ñivi

¹³ T̀i ma tu'un i'ya kuenda ndo ndian ch̀nuni tu'un ma Racha'nu Jesuu ra kùu Se'e Ndioo, ikan na koto kachin ndo ña cha ni'i ndo nuu ni koo ndo endeeni chí'in ra.

¹⁴ Yakan va na t̀vi iyo yi ña yu'vio kà'an yo chí'in ma Racha'nu Ndioo, vati cha k̀ti ra ña tu kà'an yo chí'in ra ma ña va'a ña k̀uni maa ra, ni taso'o ra ma ña kà'an yo. ¹⁵ Yakan va cha ch̀to yo ti ora kà'an yo chí'in ma

Racha'nu Ndioo, t̀so'o ra ma ña kà'an yo. Ta juuni cha ch̀to yo ña tu ch̀kan yo iin nakuyi nuu ra, ta cha nī'o yi ndia.

¹⁶ Ta tu nde'o ña ma ndian kùu ta'an yo j̀a' na iin kuati, ña t̀vi iin kuati ka'nu ña kundaka yi na iti' nuu kuvi na endeeni, na ka'an yo chí'in Ndioo kuenda na, ikan na jaka'nuni ra ma kuati na ta ku'va ra iti' koo ndito na chí'in ra. Ta tu ja'a na iin kuati ka'nu ña iyo yi ña kuvi na endeeni, ta t̀vi iyo yi ña ka'an yo cha'a' na nuu Ndioo tuva takan. ¹⁷ Yakan va tandi'i ma ña t̀vi va'a ña j̀a' ma ñivi iin kuati kùu yi. Va t̀ve ndisaa kuati ña j̀a' ma ñivi nd̀ka yi nuu kuvi na endeeni.

¹⁸ Ta juuni cha ch̀to yo ña ndisaa ndian kùu se'e Ndioo, t̀va iyo na ña ja'a na kuati, vati ma ra Se'e Ndioo kùu ma ra j̀a' kuenda na. Ta cha'a' yakan kùu yi ña na kùu ga ja'a ma kui'na ja'án' ña na ku'un na iti' kini.

¹⁹ Va cha ch̀to yo ti ñivi iyo kuenda Ndioo kùu maa yo, va cha yatin ndisaa ma ñivi ñuñivi kùu ma ndian iyo kuenda ma kui'na. ²⁰ Ta juuni cha ch̀to yo ña kīchaa ma ra Se'e Ndioo nuu ñu'u' ñuñivi i'ya ta ch̀a' ra chini-tuni yo, ikan na nakoto yo ma Ndioo ndicha. Ta cha'a' yakan kùu yi ña indukuni iyo yo chí'in ra, ta chí'in ma ra Se'e ra Jesucristu ndia. Yakan va ma rakan kùu ra ma Ndioo ndicha, vati ch̀a' ra nuu koo yo endeeni chí'in ra.

²¹ Yakan va ndyo'o se'yu,
na ja'a ndo kuenda nuu ndo
ta tüva ìyo yi ña jaka'nu
ga ndo ma ndioo yutun ña
jànda'viña'a. Ta takan na
kuu yi. Amén.

Tutu uvi ña tãa racha'nu Xuva

Nduva'a kuii kunda'vini Xuva ma ndian iyo kuenda Ndioo

¹ Yu'u iin ra kuxini ndian chìnuni, tòi tutu i'ya kuenda yo'o iin ña'a ña kùu iin ña kãchin Ndioo ña kùun iin ñivi ra, ta juuni tòi yi kuenda ndian kùu se'un ndia. Ndicha kuii ña ya'a kùunì nde'i ndo. Ta yüvi yu'uni va juuni ndisaa ndian nàkoto ma tu'un ndaa, juuni kùuni na nde'e na ndo ndia. ² Yakan va nduva'a kùunì nde'i ndo cha'a' ña cha ch̀to yo ma tu'un ndaa, ta ma tu'un ikan ti na tũva ni naani yo yi, vati endeeni koo yi chi'o. ³ Ma Racha'nu Ndioo ra kùu Tatá yo chi'in ma Racha'nu Jesucristu ra kùu Se'e ra, na ku'va ra ma ñamani ra nuu ndo ta na kunda'vini ra ndo, ikan na koo vii ndo chi'in ta'an ndo. Ta na takan ja'a ra chi'in ndisaa yo ña nàkoto ma tu'un ndaa, ta juuni ndisaa yo ña ya'a kùuni yo nde'o ta'an yo ndia.

⁴ Yakan va nduva'a kuii chisij vati nde'i uvi uni ndian kùu ñivi ta'an ndo ña chìnuni ndicha ma tu'un ndaa, ta jà'a na takua kà'an ma Ndioo Tatá yo ña na ja'a yo. ⁵ Ta vitin ndyo'o ndian chìnuni, chikain ñamani nuu ndo ña na ndakimani ndo ma ñivi ta'an yo ña kùuni na nde'e na ta'an na ndia. Ta ma tu'un ña

tài kuenda ndo ma vitin, ti na yüvi tu'un chaa kùu yi kuenda yo, vati ma tu'un ña cha ch̀ini yo nda ora kīcha'a yo chìnuni yo kùu yi. ⁶ Yakan va jàna'a yo ña ya'a kùuni yo nde'o ma Racha'nu Ndioo ora chàkuu yo kuenda jachi'o ma tu'un ña kà'an ra, vati cha kãtitu'un ma Ndioo Tatá yo chi'in yo ña iyo yi ña na koo yo kuenda kùunio nde'o ma ndian kùu ta'an yo, takua cha ch̀ini ndo ma ora kīcha'a ndo chìnuni ndo niku.

⁷ Vati nuu ma ñu'u' ñuñivi i'ya chàkunuu nduva'a kuii kua'a' ma ndian janda'viña'a iyo vitin. Ta juuni ma ndiakan kùu ma ndian töve ku'va na kuenda ña ma Racha'nu Jesucristu kùu ra iin ra'ii ndicha ora kãku ra ma nuu ñu'u' ñuñivi i'ya. Takan kà'an na ña kùuni na janda'viña'a na yo, vati xaani na nde'e na ma Racha'nu Jesuu. ⁸ Yakan va na ja'a ndo kuenda nuu ndo chi'in ma tu'un jàna'a na, koto jãnaa ndo ma ya'vi ña jãkanaa ndo cha'a ma tiñu cha jà'a yo kuenda Ndioo. Vati iyo yi ña ni'i ndo tandi'i ña va'a ña chà'a ma Racha'nu Ndioo Tatá yo nuu ndo.

⁹ Ta ndian tiso tiaga siki ña jà'ani na ña kà'an na ma tu'un ña jãna'a Cristu nuu yo, kùuni yi ka'an yi ña na tũva iyo ma Racha'nu Ndioo chi'in na tuva kua ikan jà'a na. Vati tu endee kuà'an yo iti' ra takua jãna'a ma Racha'nu Cristu, kùuni yi ka'an yi ña iyo ma Ndioo

Tatá yo chí'in yo, ta juuni ìyo ma Racha'nu Se'e ra chí'in yo ndia. ¹⁰ Ta tu ìyo nda ndian chaa nuu ìyo ndo va tüvi jàna'a na tu'un ndaa takua kà'an ma tu'un jàna'a ma Racha'nu Cristu, va'aga ña na töve kàña'a ndo chí'in na, ta ni kù'va ndo ve'e ndo kundaa na ndia. ¹¹ Vati tu ìyo ndaa ndyo'o ña tũñu'u ndo na, kùuni yi ka'an yi ña indukuni kùta'an ndo chí'in ma ña kini ña jà'a na ndia.

Ma tu'un nuu ndi'inia ña kà'an Xuva

¹² Ìyo kua'a' ga ma tu'un ña kùuni ka'in chí'in ndo, vati töve kùuni tai yi nuu tutu. Va'a ga ña ku'un mai ma nuu ìyo ndo, ta ikan natu'un ta'an yo yi, ikan na sii kùuni ndisaa yo.

¹³ Ta vitin ma ñivi ta'an ndo ndian ìyo i'ya, ndian kāchin ma Ndioo, tàchi na iin saludu nuu ndo. Ta takan na kuu yi. Amén.

Tutu uni ña tãa racha'nu Xuva

Xuva kàtitu'un ra ña iin ra va'a kùu ma ra nàni Gayu

¹ Yu'u iin ra kuxini ndian chìnuni, tàchì tutu i'ya nuun, yo'o ra nàni Gayu, ra merui ña ndicha kuii kùuni nde'i.

² Yo'o yani, kà'in chi'in Ndioo kuendaun, ikan na koo va'un takua kùuni ma Racha'nu Ndioo ña koun, vati tüvi kùuni nuva ta'un ja'a ma kue'e ndia. Yakan va na koo va'un chi'in ndisaa ma tiñu va'a ña jà'un.

³ Nduva'a kuii chisii ora kichi kàtitu'un ma ndra yani yo nui ña iyo ma tundeeni Ndioo chi'un, ti endeeni kuà'un ma iti' ndaa.

⁴ Ta cha'a' yakan kùu yi ña nduva'a kuii chisii, vati cha chitoi cha'a' ma ndian kùu se'i, vati endee kuà'an na ma iti' ndaa takua kùuni ma Racha'nu Ndioo ña na ja'a na.

⁵ Yo'o yani, ya'a va'a ja'un ña tindeun ma ndian kùu ta'an yo ña chìnuni kichi inga ñuu ora chàa ndra chànde'e ndra ñuun ma nuu iyo ve'un vaji töve nàkotoun ndra. ⁶ Ta ndiakan kùu na ña chā'a na kuenda nuu ma ndian chìnuni tu'un Cristu ña ya'a ga kùuniun nde'un na. Ta vitin chikain iin ñamani nuun ña na tindeun na chi'in ndisaa ma ña chiniñu'u na, ti takan va'a kùuni ma Racha'nu Ndioo. Ta takan ja'un, ikan na ku'un va'a na ma iti'

nuu. ⁷ Vati cha'a' ña tiñu'u na ma Racha'nu kùu yi ña chàkunuu na, ta töve jà'a na ña ki'in na ña soko ma ndian töve chinuni. ⁸ Yakan va iyo yi ña nanduku yo naja tindee yo na, ikan na ndo'iin yo chi'in na, ti indukuni jàtiñu yo kuenda ma tu'un ndaa.

⁹ Yu'u tai iin tutu ta tachi yi nuu ma ñivi chinuni ikan, va ma ra nàni Diótrefe ti na tüvi kùuni ra jachi'in ra ma ña kà'an yi, vati maa ra kùu ma ra chàta'ani ka'nda tiñu. ¹⁰ Yakan va ora ni chai ma ndakan, tajan ni katitu'in nuu ndo cha'a' ma kuati jà'a ra, vati cha chinitu'in ña kà'an ra tu'un vata chata ndi, ta yakan ti na yüvi ña va'a kùu yi. Vati na tüvi ndaki'in maani ra ma ndian kùu ta'an yo ndian vachi inga ñuu vaji ndian jàtiñu kuenda Ndioo kùu na. Ta nda ma inga ndian chìnuni ña iyo chi'in ra juuni na tüvi chà'a ra ña na ndaki'in maani na na ndia. Va tu jà'a na yi tajan rakan ti tavani'i ra na ma tichi veñu'u ta tüva cha'a' ra ña ki'vi ndiko na.

¹¹ Yakan va yo'o yani koto jà'un takua jà'a ma ñivi ikan, va'aga na ja'un ma ña va'a. Vati ma ndian jà'a ma ña va'a, ndiakan kùu ma ñivi Ndioo, va ma ndian tüvi jà'a ma ña va'a, kùuni yi ka'an yi ti na tüvi nàkoto na ma Racha'nu Ndioo.

¹² Ndisaa ñivi cha chà'a na kuenda ña iin ra va'a ndicha kùu ma ra nàni Demetriu, ta ndicha ña takan kùu yi. Yakan va ndava nda ndyu'u kà'an ndi ña iin ra va'a kùu

ra ta chitoun ti ña ndaa kùu
ma ña kà'an ndi.

*Xuva kà'an ra ma tu'un
nuu ndi'inia*

¹³ Ìyo kua'a' ga ma tu'un
kùunì ña kotoun va tüvi
kùunì tai yi nuu tutu. ¹⁴ Vati
yu'u chànini ña va'a ga ña
ku'un mai kunde'i ñun ma
nuu iyoun numini tuva kuy-
atì, ta ikan natu'un ta'an yo
yi.

¹⁵ Yakan va na koo viiun
chi'in Ndioo, ta ma ndian
meru yo tàchi na iin saludu
nuun. Ta juuni na kat-
itu'un ma saludu i'ya nuu
ta'ii'iin ndian ñivi kùu meru
yo ndian ìyo ndakan ndia.

Tutu ña tãa racha'nu Juda, ra kùu tatun Jesuu

¹ Yu'u Juda ra kùu yani Jandiau, ra jàkuu tiñu nuu ma Racha'nu Jesucristu, tàchì saludu nuu ndyo'o ti ma Racha'nu Ndioo Tatá yo kãchin ra ndo ta kùuni ra nde'e ra ndo, ta ma Racha'nu Jesucristu kùu ra ma ra kùmi ra ndo. ² Ta na kunda'vini ga ma Racha'nu nde'e ra ndo ta na koo vii ndo ta kùuni ndo nde'e ndo ta'an ndo, takua kùuni ma Racha'nu nde'e ra ndo.

Nuu kà'an Juda chata ma ndian kùu matru ña jàna'a tu'un vata

³ Ndyo'o yani ndian ya'a kùuni nde'i, cha iyo tiempu ña kùuni tai iin tutu kuenda ndo ña kà'an yi cha'a' ña kàkú ndo jà'a Ndioo kua jàkákú ra yu'u ndia. Va vitin tàì tu'un i'ya kuenda ndo ti iyo yi ña janinj ndo, koto kù'va ndo ña jakesiin na ndo, ta sama na ma tu'un ndaa cha'a' ma Racha'nu Jesuu ña chìnuni ndo ña iin cha'ani chā'a ra yi nuu tandi'i yo ndian kùu ñivi ra. ⁴ Vati iyo iin ma ndra cha kī'vi xe'e ma tañu ndo ña jà'ani ndra ña ndra va'a chìnuni tu'un Ndioo kùu ndra. Ta takan jànda'viña'a ndra ndo ti yüvi ma ndian chìnuni kùu ndra takua kùu ndo. Ti jàna'a ndra ña va'ani tu ki'vi ndra ja'a ndra ma ña kini cha'a' ña cha

iyo ma ñamani Ndioo chi'in ndra, kùuni ndra. Ta juuni kàti ndra ña ma Racha'nu Jesucristu yöve uvanuu ra kùu ma ra chito'o yo, kàti ndra. Yakan va kua kàti ma nuu tutu Ndioo tatiempu, ma Racha'nu Ndioo ni jakutuni ra ma kuati ndrakan, ikan na nde'e ndra tundo'o cha'a' ña jà'a ndra.

⁵ Ta vaji cha chito ndo, ta vitin kùuni jakuku'un ndikonj ndo ña ma ora cha yā'a jakakú ndio ma Racha'nu Ndioo ndian judíu ndian kùu ñivi ra ma nuu tundo'o ña jànde'e ma ñivi iyo ma ñuu Egiptu ma tatiempu. Ta ma ora cha yā'a yakan, ma Racha'nu Ndioo jànde'e ra ma tundo'o ta jānaa ra ma ndian judíu ndian tüvi chìnuni ña chīyo tañu na ndia. ⁶ Ta jàkuku'uni ndo ña iyo kua'a' ma tati ña jà'a tiñu nuu Ndioo ña tüvi jà'a na tiñu nuu ra takua iyo yi ña ja'a na yi, ti ndākoo na yi niku. Va ma tati ikan cha chū'ni ma Racha'nu Ndioo na ma nuu naa chi'in ma kadena kaa kuenda ña na nde'e na tundo'o endeeni, nda kati chaa ma kivi nuu ndi'inia ña Ndioo ni jakutuni ra na cha'a' ma kuati na. ⁷ Ta indukuni tā'an ma ndian iyo ñuu Sodoma chi'in ma ñuu Gomorra chi'in ma inga ma ndian iyo ma ñuu kuati ña kàndii yatini xiin yi. Ma ndra ñuu ikan nduva'a kuii kua'a' kuati jā'a ndra chi'in ma kuñu ndra, nda kati chàta'ani ndra ki'vi ndra juuni chi'in ndra'ii chi'in

ndra. Yakan va indukuni jā'a ma Ndioo chi'in ndra ti jānaa ndi'i ra ma ñuu ikan chi'in ñu'ú. Ta ma tu'un i'ya jāna'a yi nuu yo ña takan Ndioo ni ja'a ra chi'in ma ndian jā'a ma ña kini takan. Va ni jande'e ra tundo'o na, ta ni jakutuni ra ma kuati na, ikan na kayu na endeeni.

8 Ta juuni ma ndra jā'ani ña kùu ndra matru ikan, ña iyo tañu ndo juuni jā'a ndra ma ña kini, ta takan töve tiñu'u ndra ma kuñu ndra, ta kàti ndra ña ma ña chàni ndra tichi ñuma'na ndra iyo ma ndatu Ndioo chi'in yi kuenda ndra, ña na katitu'un ndra yi nuu ma ñivi ña na jachi'in na yi. Ta töva jachi'in ndra ma Racha'nu Ndioo ta ndava kà'an ti'ini ndra chata ma ndatu ma tati ña jā'a tiñu nuu ra ndia. ⁹ Vati ni ma tati ña nàni Mike, ña chà'nda yi tiñu nuu ma tati ña jàkuu tiñu nuu Ndioo, ta ma tati kùxini ikan vaji iyo ndatu yi, tüvi nī kuuni yi tisokuati yi ma kui'na ora kànita'an yu'u yi cha'a' ma ñunda'yu ma Moisés. Vati ndākoo ma tati kùxini ikan yi nuu nda'a ma Ndioo ta te'en nāka'an yi chi'in ma kui'na: "Ma Racha'nu Ndioo, na jande'e ra tundo'o ñun", kàti yi. ¹⁰ Ta ma ndra matru vata ikan chàtu'un ndra ta kà'an ti'ini ndra cha'a' ma ña tüvi kutuni va'ani ndra. Ta ma ña töve va'a ña jā'a ndra indukuni jā'a ndra yi takua jā'a kiti ña töve kuii chito ndri ña jā'a ndri. Yakan va ni jandi'i maa ndra nuu ndra

cha'a' ma ña jā'a ndra takan.

¹¹ Va nda'vi ta'an ma ndrakan ña kuà'an ndra ma iti' kini takua jā'a ma ra nàni Caín. Ta cha'a' xu'un' ma ña nànduku ndra jakanaa ndra kùu yi ña ndākoo ndra ma tiñu va'a jā'a ndra, ta kī'vi ndra jā'a ndra ma ña kini takua jā'a ma ra nàni Balaam. Ta chi'í ndra takua chi'í ra nàni Coré cha'a' ña töve nī jachi'in ndra ma ña kà'an ma Racha'nu Ndioo. ¹² Iin ña tukanuuni kùu yi ora chàa ma ndrakan nuu ndò'iin ndo ña jā'a ndo viko ta jàka'nu ndo ma Ndioo. Ti endee chàchi ndra ta chi'í ndra, ta ya'a ga sii kùuni ndra ta töve tiñu'u ndra ma Racha'nu Ndioo. Ta nànduku ndra ma ña va'a kuenda maani ndra. Ta kùu ndra takua kùu ma viko ña tüvi ndiso yi takuii ña kèñu'u ma tati yi te'en tikan, ta juuni kùu ndra takua kùu ma yutun ña tüvi jàtiñu ndrùn ma tiempu ña iyo yi ña jatiñu ndrùn. Yakan va ndisaa ma ndra jā'a takan cha chi'í ndra takua kùu ma yutun iti ña chi'í ndrùn chi'in ndava nda ma yo'o ndrùn ndia. ¹³ Ndisaa ma ña jā'a ndra kùu yi ña jàkukanuu yi ndra ti ya'a kini kùu ma ña jā'a ndra, ta kùu ndra takua kùu ma xikiñu kini ña chàkoso yu'u tañu'u jā'a ma ola ka'nu. Takua ma ndoso chīnu ri iti' andivi ta numini naa ri, takan kùu yi chi'in ma ndrakan, ndra chàkunuu te'en tikan, va numini ni naa ndra endeeni, ta ni kindoo ndra ma nuu naa.

14 Takan kũu ta kuenda ma tu'un i'ya cha kãtitu'un ma ra nãni Enoc, ma ra kũu tata ucha ma Adãn, te'en nãka'an ra chata ma ndian jã'a takan: "Ndè'i ma Racha'nu ña vãchi ra chi'in nduva'a kuii kua'a' mii ma ndian ií ndian jãkuu tiñu nuu ra chi'in ra. 15 Vãchi ra ta ni jakutuni ra cha'a' ndisaa kuii kuati ña jã'a ma ndian kini cha'a' ña töve chìnuni na tu'un ra. Ta juuni ni jande'e ra tundo'o ma ndian kà'an ti'ini chata ra ndia." Takan kãti Enoc tatiempu.

16 Ndisaa ndra matru vata ikan endee ka'anti'ini ndra chata nda ña ni kũuni, ti tüvi kindoo va'ani ndra chi'in ma tu'un ña kà'an na. Ta endee chàtu'un ndra ma ña jã'a inga ñivi. Vati ma ña nãnduku ndra jã'a ndra kũu yi ña na kindoo va'a ndra juuni chi'in maa ndra. Ta ya'a chàta'ani ndra jandotayi ndra ndra. Ta chàta'ani ndra jandomani ndra ma ñivi chi'in ma tu'un vii kuenda ña kũuni ndra kindoo va'ani ndra chi'in na.

Juda jãkuninaa ra ma ndian chìnuni tu'un Ndioo

17 Va taku ndyo'o ndian yanj ndian ya'a kũuni nde'i, na kuku'un va'ani ndo takua kãtitu'un ma ndra kũu tatun Jesucristu. 18 Vati ndrakan kãtitu'un ndra ña ma nuu ni ndi'i ma ñuñivi ni koo ñivi ña ni ka'an ti'ini na chata ma ndian kũu ñivi Ndioo, ta ni ja'a na ma ña kini takua kũuni maa na. 19 Ta juuni ndrakan jãkesiin ndra ma ñivi, ta jã'a ndra ma ña kini ña chàta'ani maa ndra ja'a

ndra, vati töve iyo ma Tati Í Ndioo chi'in ndra.

20 Va taku ndyo'o ndian kũu yani ña chìnuni tu'un Ndioo, na chinuni va'a ga ndo ma tu'un ra, ikan na ni'i ga ndo naja kua koo ií ndo chi'in ra. Ta juuni na ka'an ndo chi'in ma Racha'nu Ndioo kuenda ña na tindee ma Tati Í ra ndo. 21 Yakan va na koo va'a ndo chi'in Ndioo cha'a' ña ya'a kũuni ra nde'e ra ndo. Ta na kuation va'a ndo ma Racha'nu yo Jesucristu ma ora ni chaa ma kivi ña ni ku'va ra ña na koo ndito ndo chi'in ra endeeni cha'a' ña ya'a kunda'vini ra ndo.

22 Ta na kunda'vini ndo ma ndian ta'an ndo ña tüvi chìnuni va'a, 23 ta na tindee ndo ma inga ñivi, ikan na kakú na koto ku'un na ma andaya'. Ta inga na na kunda'vini ndo nde'e ndo na vaji juuni iyo yi ña ja'a ndo kuenda nuu ndo chi'in ma ña kini jã'a na, koto juuni maa ndo na k'vi ndo ja'a ndo ma ña kini ña jã'a na ndia.

Ma tu'un nuu ndi'inia ña kà'an Juda ña jãka'nu ra ma Racha'nu Ndioo

24 Ta ma Racha'nu Ndioo iyo ndatu, kuenda kumi ra ta takan töve ja'a yo ma kuati, ikan na kuu chaa yo koo yo ma nuu iyo ra. Ta ni kuu yo takua kũu iin ja'ma chaa ña ni'iin ta'vi töve meku ta nduva'a sii ni kuuni yo ora chaa yo nuu iyo ra. 25 Yakan va na jaka'nu yo ma Racha'nu Ndioo, ti uvanuu ra kũu ma ra kũu jakakú

yo cha'a' ma Racha'nu Je-
sucristu. Ti ma Racha'nu
Ndioo kùu ma ra chà'nda
tiñu ta iyo kua'a' ndatu ra
ta ra nduva'a ka'nu kùu ra
ndia. Yakan va na jaka'nu yo
ra vitin, itaan ta endeeni. Ta
takan na kuu yi. Amén.

Tutu tãa ma racha'nu Xuva nuu kãtitu'un ma Racha'nu Jesuu nuu ra cha'a' ña ni kuu

*Nuu jãna'a ma Racha'nu
Jesuu nuu ma Xuva*

¹ Ndioo chã'a ra ña na katitu'un Jesucristu tu'un i'ya, ikan na jana'a ra ma ndian jã'a tiñu nuu ra, cha'a' ma ña ni ta'an yo numi kuiini ma tiã iti' nuu. Vati ma Racha'nu Jesucristu tãchi ra iin tati jãkuu tiñu nuu Ndioo, ikan na katitu'un yi tu'un i'ya nuu Xuva ra jãkuu tiñu nuu Jesuu. ² Ta ma Xuva kùu ra, ra kãtitu'un ndaa ra nuu ma ñivi ndisaa kuii tu'un ña tãchi Ndioo ra chi'in tu'un ña jãna'a ma Racha'nu Jesucristu nuu ra ndia, vati Xuva chã'a ra koto ma ñivi ndisaa kuii ña nde'e ra.

³ Ta na sii kuuni ma ndian jãkua'a ma tu'un i'ya ña kà'an ña ni kuu, ta juuni na sii kuuni ndian taso'o yi ta jachi'in na ña kà'an yi, vati cha kùyatin ma ora ña ni chinu ma tu'un i'ya ña kà'an yi.

*Xuva tãa ra ma tu'un i'ya
kuenda ndian chinuni tu'un
Jesucristu ndian kùti'vi ta'an
ma ndi ucha ñuu ña kãndii
ma iti' ñu'u' Asia*

⁴ Yu'u Xuva, tãi ma saludu i'ya ta tãchi yi kuenda ndisaa ndyo'o ndi ucha veñu'u ndian iyo ninii ka'nu

ma ñu'u' Asia ña kùu ndo ucha veñu'u ma Racha'nu Jesucristu. Ma Racha'nu Ndioo ndo, na ku'va ra ma ñamani ra nuu ndo, ta na ku'va ra ña na koo vii ndo kuenda ra, ti maa ra kùu ra ña iyo ra ma vitin, ta maa ra kùu ra ña cha takani iyo, ta maa ra kùu ra ña ni kichi ra tiã iti' nuu ndia. Ta juuni na ku'va ma ndi ucha nuu ma Tati Ií Ndioo ñamani yi nuu ndo chi'in ña koo vii ndo ndia, nda ma nuu ka'iin yi iti' nuu chà'nda Ndioo tiñu. ⁵ Ta nda nuu ma Racha'nu Jesucristu na ni'i ndo ñamani Ndioo ta na koo vii ndo ndia, ti rakan kùu ra testigu ndaa, ta ra nunuu ña nãtaku tañu ma ndian ndii, ta chà'nda ra tiñu nuu tandi'i ma ndra kumitiñu ña iyo ma nuñu'u' ñuñivi i'ya. Vati Cristu ikan kùu ra ña ya'a kùuni ra nde'e ra yo, ta cha jãnandoo ra ma kuati yo cha'a' ña chãti ma nii ra cha'a' yo. ⁶ Ta juuni jã'a ra yo ña na kùu yo takua kùu ma ndra kùu rey ndra chà'nda tiñu, chi'in ña na kuu yo sutu, ndra jãka'nu ma Racha'nu Ndioo Tatã yo. Yakan va na jaka'nu yo ma Racha'nu Jesucristu, ta na koo ndatu ra endeeni. Ta takan na kuu yi. Amén.

⁷ ¡Na nde'e ndo!, vati Cristu vãchi ra tañu ma viko. Ta ikan ndisaa na ni nde'e na ra, ta nda ma ndian xaani ni nde'e na ra, ta nda ma ndian jãtakue'e kuñu ra ni nde'e na ra ndia. Ta tandi'i ma ñivi iyo ñuñivi ni kuaku na ma ora ni nde'e na ra, ta ndicha ña takan kùu yi, ta takan ni

kuu yi ndia.

⁸ Vati ma Racha'nu Ndioo kà'an ra ña: "Yu'u kùu ma ra nunuu, ta ma ra nuu ndi'inia, takua kùu ma letra A chi'in Z, ti yu'u kùu ma ra kuxini ma vitin, ta kùu ma ra takani kùu niku, ta kùu ma ra ni kichi iti' nuu ndia." Takan kàti ma Racha'nu Ndioo ra ya'a iyo ndatu.

Nuu ndè'e ma Xuva ma Racha'nu Cristu takua ndè'o iin nakuyi ora chànio

⁹ Yu'u ra nàni Xuva, ra juuni chìnuni takua chìnuni ndo, ti cha ndò'iin chi'in ndo cha'a' ma Racha'nu Jesuu. Yakan va juuni ni ni'i nuu ni koi chi'in ndo ma nuu chà'nda Ndioo tiñu, ti juuni ya'a jàndeeni ña nde'i tundo'o ndia. Vati cha'a' ña kàtitu'in ma tu'un Ndioo nuu ma ñivi cha'a' ma Racha'nu Jesucristu, kùu yi ña tachi na yu'u kuenda ña ndè'i tundo'o ma tichi ku'u ña nàni Isla Patmo. ¹⁰ Vati iin kivi ña na jaka'nu yo ma Racha'nu kùu yi ña ndai jaka'nui ra chi'in ndatu ma Tati Í Ndioo, tajan ma iti' chatai chīni iin tati ña ya'a kanachaa, takua kùu iin tati ma yutun tivi ¹¹ ña te'en kà'an yi chi'in:

—Yu'u kùu ma ra nunuu ta ma ra nuu ndi'inia, takua kùu ma letra A chi'in Z, ta cha'a' yakan kùu yi, ña yu'u kùnuni ña na taun iin nuu tutu ma ña ndè'un, tajan na tachiun yi ma nuu ndi ucha ma veñu'u, ndian chìnuni ña iyo ma iti' ñu'u' Asia. Taku nuu ma ñivi Ndioo ña iyo ma ñuu Efesu, chi'in nuu

ma ñivi Ndioo ña iyo ñuu Esmirna, ta nuu ma ñivi Ndioo ña iyo ñuu Pérgamo, ta nuu ma ndian iyo ñuu Tiatira, ta nuu ma ndian iyo ñuu Sardis, ta nuu ma ndian iyo ñuu Filadelfia, ta nuu ma ndian iyo ñuu Laodicea ndia.

¹² Ta ma ora chīkoni'i ndioi ma iti' chatai ña kùnuni nde'i yo tati kùu ma ña kà'an chi'in, tajan ikan ndè'i ucha ta'an ma kandileru oro nuu chàkuiin ma tima. ¹³ Ta tañu ma ndi ucha ta'an ma kandileru nuu chàkuiin ma tima, ikan ndè'i iin ma ra kaa takua kaa ma ra se'e ñivi ña ñu'u ra iin ja'ma kani, ña chàa yi ndava nda sukun cha'a ra, chi'in iin pañu oro ña chàa yi ndava nda pechu ra. ¹⁴ Ta ma ixi xini ra kuichin la'ndi yi, takua kuichin ma ixi ma mvechala, a takua kuichin ma nieve, ta ma tichi tinuu ra, va kaa yi takua kaa ma yaa ñu'ú. ¹⁵ Ta ma cha'a ra, va kua'á yi takua kaa ma kaa bronce ma ora kàyu yi ma tichi hornu. Ta ma tati ra, nduva'a ni'i kà'an yi, takua jà'a ma yuta ña nduva'a kàyu jà'a yi. ¹⁶ Ta ma tichi ma nda'a' kua'a ra, ka'in ucha ta'an ma chele, ta iin machiti ña xaan nduvi chiyo, kùu yi ña kèe yi tichi yu'u ra. Ta ma nuu ra va nduva'a tàcha yi, takua tàcha ma nduva nikandii ora ya'a xaan nde'e yi.

¹⁷ Yakan va ma ora ndè'i ra, ta ndūvai ma iti' cha'a ra takua ndūva iin ma ña chīí. Tajan maa ra jūndii ra ma nda'a' chiyo kua'a ra

ma chatai, ta te'en nāka'an ra chi'in:

—Na yū'viun ti yu'u kùu ma ra nunuu, ta ma ra nuu ndi'inia. ¹⁸ Ta juuni kùu ma ra iyo ma vitin, ti cha chī'i niku, va cha iyo ndito ndikoi ma vitin ta ndisaa tiempu, vati yu'u kùu ma ra iyo ndatu ña kùu janataku ndikoi ma ñivi ma nuu chī'i na. Ta vitin cha nda'i ma ndatiku ña jàna'a yi ña iyo ma ndatu ikan chi'in. ¹⁹ Yakan va na taun tandi'i ma ña ndè'un: ma ña iyo ma vitin chi'in ma ña ni koo tiá iti' nuu ndia. ²⁰ Ña'a kùu ma tu'un xe'e ña kà'an cha'a' ma ndi ucha ta'an ma chele ña ndè'un ma tichi nda'a' chiyo kua'i, chi'in ma ndi ucha ta'an ma kandileru oro nuu chàkuiin ma tima: taku ma ndi ucha ta'an ma chele, ikan jàna'a yi, ña ndiakan kùu ma ndian tatun ña jùkuu tiñu nuu Ndioo ta ta'ii'iin tatun ikan kùmi ra ma ucha ta'an veñu'u ndian chìnuni nuu ucha ta'an ñuu. Ta ma ndi ucha ta'an ma kandileru oro nuu chàkuiin ma tima, ikan jàna'a yi ña, ndiakan kùu na ma ndi ucha ta'an ma veñu'u ndian chìnuni ikan ndia.

2

Cristu kà'an ra kuenda ma ñivi ra ndian iyo ñuu Efesu

¹ Jesuu te'en kà'an ga ra chi'in Xuva:

—Na taun te'en nuu ma ra kùu tatun Ndioo ña kà'an kuenda ra ña iyo ma veñu'u ndaa ma ñuu Efesu: "Ta te'en kà'an ma ra iyo ucha ta'an ma chele ma

nda'a' chiyo kua'a, ta juuni chàkunuu ra ma'ñu ma ndi ucha kandileru oro: ² Taku yu'u, ti cha chito ndi'i naja kua ya'a ni'i jàtiñu ndo, ta naja kua jàndeeni ndo chi'in ta'an ndo, ta juuni cha chitoi ña na kùndee ga ndo nde'e ndo ña jà'a ma ndian kini ndia. Ta chitoi ña cha kicha'a ndo ki'in ndo ku'va ma ndra kà'an ña kùu tatun Ndioo, ta tüvi ndicha, ta juuni chitoi ña cha chā'a ndo kuenda ña maaa ndra vatani kùu ndra. ³ Ta chitoi ña ya'a jàndeeni ndo, ta tüvi nī jaña ndo yu'u ña ya'a ni'i jàtiñu ndo cha'i, vaji ndè'e ndo tundo'o cha'a' ña chìnuni ndo tu'un kà'in. ⁴ Va iyo iin nakuyi ña tüvi chà'tani ña jà'a ndo, vati na tüva kùuni va'a ndo nde'e ndo ma Racha'nu ma takua jà'a ndo ora kicha'a ndo chìnuni ndo tu'in niku. ⁵ Yakan va na kuku'uni ndo ma iti' va'a ña kuà'an ndo niku antea ña kesiin ndo yi, ta na chikoni'i ndiko ndo ku'un ndo ma iti' va'a inga cha'a' ma takua jà'a ndo ma ora kicha'a ndo chìnuni ndo tu'in niku, ta tu töve ndakoo ndo ma iti' töve va'a ta chikoni'i ndiko ndo ma iti' va'a, tajan ku'in chata ndo ta namai ma kandileru oro nuu chàkuiin ma tima ma nuu ndo ta samai yi ma nuu ndaa yi. ⁶ Va iyo iin ma ña va'a ña jà'a ndo, cha'a' ña xaani ndo nde'e ndo ma ndian chàkunuu chi'in ma ra nàni Nicolaíta, vati nda mai ta xaani nde'i na ndia. ⁷ Yakan va tu iyo so'o ndo, na taso'o va'a ndo ma tu'un i'ya

ña kà'an ma Tati Íí Ndioo nuu ndisaa ndo ndian iyo ta'ii'in veñu'u ña chìnuni tu'un Cristu. Vati ma ra kùu Tati Íí Ndioo kàti ra ña: tu kùndee ndo jàkanaa ndo ma kuati; tajan ni ku'va ndioi ña na kachi ndo ma chiti yutun ña chà'a ma kivi koo ndito ndo ña ndaa ma nuu sukun nuu chà'nda Ndioo tiñu ma andivi."

Cristu kà'an ra kuenda ma ñivi ra ndian iyo ñuu Esmirna

⁸ Jesuu kà'an ga ra te'en chi'in Xuva:

—Na taun te'en nuu ma ra kùu tatun Ndioo ña kà'an kuenda ra ña iyo ma veñu'u ndaa ma ñuu Esmirna: "Ta te'en kà'an ra: Yu'u kùu ma ra nunuu, chi'in ma ra nuu ndi'inia, ta cha chí'í, ta nātaku ndikoi. ⁹ Cha chito ndi'í naja kua kàa ma tiñu jà'a ndo, ta juuni cha chitoi ña ya'a ndè'e ndo tundo'o cha'a' yi, ta ndà'vi ndo ndia. Va na yüvi takan kùu yi, ti chi'in ma tu'un Ndioo, nduva'a kuika ndo. Ta juuni chitoi ña na tüvi va'a jà'a ma ndian judíu ña kà'an na chata ndo, ta jà'ani na ña kùu na ndian iyo va'a na chi'in Ndioo, ta tüvi ndicha, ti java chi'in ma kui'na nàni Satanaa iyo na. ¹⁰ Va koto yü'vi ndo cha'a' ña ni nde'e ndo tundo'o, vati ma ndian jà'a tiñu nuu ma kui'na ni ti'i na uvi uni ta'an ndo ma tichi vekaa kuenda uchi kivi, ti ikan ni ki'in ndioán' ku'va ndo chi'in ma tundo'o ña ni nde'e ndo ikan. Va tu endee iyo va'a ndo chi'in ma Racha'nu Ndioo nda kati

kuvi ndo, tajan yu'u ni ku'va ndioi ya'vi ndo, ti ni ni'i ndo nuu ni koo ndo chi'in Ndioo endeeni. ¹¹ Yakan va tu iyo so'o ndo, na taso'o ndo ma ña kà'an ma ra kùu Tati Íí Ndioo nuu ndo ma tichi ta'ii'in veñu'u ikan. Vati tuva kúndee ndo jakanaa ndo ma kui'na, tajan na tüva ni nde'e ndo tundo'o ña ni ta'an ma ndian iyo yi ña kuvi cha'a' uvi."

Jesucristu tàchi ra ma tu'un i'ya kuenda ma ndian iyo ma veñu'u ñuu Pérgamo

¹² Jesuu te'en kà'an ga ra chi'in Xuva:

—Na taun te'en nuu ma ra kùu tatun Ndioo ña kà'an kuenda ra ña iyo ma veñu'u ndaa ma ñuu Pérgamo: "Ta te'en kati ma ra naa ma machiti kundu ña xaan ninduvi chiyo yu'u: ¹³ Cha chito va'i nda tiñu kùu ma ña jà'a ndo, ta juuni chitoi ña iyo ndo ma ñuu nuu chà'nda ma kui'na ña nàni Satanaa tiñu ndia. Ta vaji ndicha ña takan kùu yi va juuni iyo ndaa ga ndo kuendai, ta takà'an jaña ndo ña chìnuni ndo ma tu'in, vaji juuni ma tañu ndo nuu iyo ndo, kùu ma nuu chà'nda ma kui'na Satanaa tiñu. Chiña chā'ni na ma ra kùu merui, ña nduva'a chìnuni ma tu'un Ndioo ña nàni Antipas. ¹⁴ Va iyo uvi uni ma ña tüvi chata'ani ña jà'a ndo. Ta yakan kùu ma ña ni katitu'in nuu ndo vitin. Vati juuni iyo ga ma ndian iyo tañu ndo ma ñuu Pérgamo chiña ña juuni takà'an jaña na ña jà'a na ma tu'un kini ña jāna'a ma

ra nàni Balaam ma nuu na. Ta juuni rakan kùu ra ña tī'i ra ma ña kini xini ma ra nàni Balac ña na janda'viña'a ra ma ndian judíu chí'in ma tu'un ikan, vati rakan kà'an ra chí'in na ña na kachi na ma ndayu ña sòkó na nuu ma ndioo yutun íí, ta na k'vi ma ndra'ii chí'in ñivi ña'a yüvi ñasi'i ndra, ta ñivi ña'a chí'in yüvi ii vi ndia. Ta yakan ti iin kuati ka'nu kùu yi. ¹⁵ Ta juuni iyo ma ndian iyo chí'in ndo ña juuni takā'an jaña na ña jàka'nu na ma ña jàna'a ma ndian nicolaítas, ña nda yu'u ta xaanj nde'i yi ndia. ¹⁶ Yakan va na ndakoo ndo ma iti' kini kuà'an ndo ta chikoni'i ndo ku'un ndo ma iti', vati tu tüvi jaña ndo ña jà'a ndo ma takan, tajan numi kuiini ni ku'in kukanita'in chí'in ndo, ta ni jande'i tundo'o ndo chí'in tu'in ña kùu yi takua kùu iin machiti kuiin ña kèe tichi yu'i. ¹⁷ Yakan va tu iyo so'o ndo, na taso'o va'a ndo ma ña kà'an ma Tati Íí Ndioo nuu ndo ma tichi ta'ii'iin veñu'u ikan. Tatu kundee ndo jakanaa ndio ndo ma kui'na, tajan ni ku'va ndioi ña na kachi ndo ma paan ña nàni maná ña indii xe'e. Ta iin yuu kuichin nuu ndiso iin sivi chaa ña n'i'in ñivi töve nàkoto, uvanuu ma ndian kùu nakoto ma sivi chaa yi kùu ma ndian n'i ma yuu ikan."

Jesucristu tàchi ra tu'un i'ya kuenda ma ndian iyo ma veñu'u ñuu Tiatira

¹⁸ Jesuu te'en kà'an ga ra chí'in Xuva:

—Na taun te'en nuu ma ra kùu tatun Ndioo ña kà'an kuenda ra ña iyo ma veñu'u ndaa ma ñuu Tiatira. "Ta te'en kà'an ma ra Se'e Ndioo, ra kàa tinuu takua kàa ma yaa ñu'ú, ta cha'a ra ña kua'á takua kàa ma kaa bronce ma ora kàyu yi tichi hornu: ¹⁹ Cha nàkoto va'i ndisaa kuii ma tiñu jà'a ndo, ta chitói naja kua kùuni ndo nde'e ndo ma ndian kùu ta'an ndo, ta chitói naja kua chìnuni va'a ndo ma tu'in, ta naja kua tindee ndo ta'an ndo, ta jàndeeni ndo nde'e ndo ña jà'a na. Ta juuni chitói ña kua'a' ga ma tiñu va'a jà'a ndo ma vitin kua jà'a ndo ora kicha'a ndo chìnuni ndo tu'in. ²⁰ Va iyo iin nakuyi ña tüvi chà'tanj ña jà'a ndo, vati naja chà'a ndo ña na jana'a ma ña nàni Jezabel ma tu'un Ndioo nuu ndo. Ta yakan ti chí'in ma tu'un vata ña jàna'a ña nuu ndo, jànda'viña'a ña ndian jàkuu tiñu nui, vati jà'a ña ña ma ndra kùu ndra'ii na k'vi ndra chí'in ma ñivi ña'a yüvi ñasi'i ndra, ta ma ñivi ña'a chí'in ma ndra'ii yüvi ii vi. Ta juuni jà'a ña, ña na kachi na ma ndayu ña sòko na nuu ma ndioo yutun íí ndia. ²¹ Ta cha nduva'a kua'a' cha'a', chà'i tiempu nuan ña na jaña ña jà'a ña ma kuati, ta chikoni'an iti' kuà'an ña ta k'vi ña ma iti' Ndioo kuunj. Va juuni na kùunian ndakoan ma kuati jà'a ña. ²² Cha'a' ña jà'a ña kuati takan, yakan va ni jande'i tundo'o nuan, ta ni ja'i ña na ku'vian jà'a

yi. Ta juuni ma ndra ña endee k'vi chi'an ni jande'i tundo'o nuu ndra ndia, tu na tüvi kùuni ndra jaña ndra ña jà'a ndra yi chi'an. ²³ Ta nda ma ndian kùu se'an ni ka'ni, ikan na ku'va tandi'i ma ndian veñu'u kuenda ña yu'u kùu ma ra chito ndi'i naja kua chànini ma ñivi, ta chi'in anima na ndia. Ta ta'ii'in ndo ni ku'vai ma ya'vi va'a ndo tuva ña va'a kùu ma ña jà'a ndo ta ma ya'vi töve va'a tu töve va'a ma ña jà'a ndo. ²⁴ Va taku tiaga ndyo'o ndian iyo ma ñuu Tiatira, ña tüvi jachi'in ndo tu'un ña jàna'a ña nuu ndo, ta ni ña tüvi ndàki'in ndo ja'a ndo ma tu'un xe'e ña iyo tichi chinituni ma kui'na Satanaa. Va uvanuu ma tu'un ña cha kà'in chi'in ndo kùu ma tu'un kùuni ña na ja'a ndo. ²⁵ Ta ma tu'un i'ya kùu yi ña na endee ja'a ndo ma tiñu va'a ña chìnuni ndo takua cha kicha'a ndo jà'a ndo. Ta takan kùuni ña na ja'a ndo, nda kati ni chaa ma ora ni kichi ndikoi. ²⁶ Vati tu cha kùndee ndo jakanaa ndo, ta jachi'in ndo ma tu'in nda kati keta kivi nuu ndi'inia, tajan ni ku'vai ña na ka'nda ndo tiñu nuu tandi'i ma ñivi iyo ma nuñu'u' ñuñivi, ²⁷ takua chā'a ma Tatái tiñu nui ña na ka'ndai tiñu, kua ikan ni ka'nda ndo tiñu nuu ma ñivi chi'in iin yutun kaa kuiin ña ni ku'vai nuu ndo, ña endee ni jakuche'e ndo na chi'in run, takua jà'a ndo chi'in ma kisi ña kuva'a chi'in ñukisi. ²⁸ Ta juuni ni ku'vai nuu ndo ma chele ka'nu ña kèta ta

ni tuvi ndia. ²⁹ Yakan va tu iyo so'o ndo, na taso'o va'a ndo ma ña kà'an ma Tati Í Ndioo nuu ndo ma tichi ta'ii'in veñu'u ndo."

3

Jesucristu tàchi ra ma tu'un i'ya nuu ma ñivi Ndioo ña iyo kuenda ma veñu'u ñuu nani Sardis

¹ Jesuu te'en kà'an ga ra chi'in Xuva:

—Na taun te'en nuu ma ra kùu tatun Ndioo ña kà'an kuenda ra ña iyo ma veñu'u ndaa ma ñuu Sardis: “Ta te'en kà'an ma ra iyo ndi ucha ma Tati Í Ndioo chi'in, ta ndi ucha ma chele ndia; Taku yu'u ti cha chito ndi'i naja kua jà'a ndo, ta vaji ma ñivi chànini na ña kùu ndo ndian chìnuni va'a ma tu'in. Va yu'u, chittoi ña tüvi takan kùu yi, ti kùu ndo takua kùu ndian cha chi'í ti cha jaña ndo ña kuà'an ndo iti.

² Na koo ndito, ta koo va'a ma ña chìnuni ndo, ta takan töve ndakoo ndo ma ña va'a jà'a ndo, ta na koo ndito ma ña va'a iyo tichi anima ndo, koto künnaa ma ña tiani ña va'a ña iyo chi'in ndo, vati ma ña ndè'i ña jà'a ndo na yüvi ña va'a kùu yi kuenda ma Racha'nu Ndioo. ³ Na kuku'uni ndo ti, ma tu'un Ndioo ña taso'o ndo, ta na jachi'in ndo yi ta na jaña ndo iti' kini ña kuà'an ndo ta chikoni'i ndo ku'un ndo iti'. Ta tu tüvi ndoto ndo, tajan ni ku'un ndioi chata ndo takua jà'a iin ra su'u ña ni tüvi chito ndo nda ora ni koyo ra su'u ra ve'e ndo. ⁴ Vati taku ma ñuu Sardis, tiani

ma ndian iyo tañu ndo chiña ña töve nī jaña na chìnuni na ma tu'in, ta ndiakan töve jàmeku na nda'a' na a ja'ma na ña jà'a kuati. Ta juuni kùu na ndian ni kakunuu na chi'in, chi'in ma ja'ma nduva'a kuii kuichin, vati ñivi iñu'u kùu na. ⁵ Yakan va nda ndian ndyo'o ni kuuni ña jàkanaa ndo ma kui'na, tajan ni'i ndio ndo ku'un ndo ja'ma kuichin chi'in, ta tüvi ni janai ma sivi ndo nuu ma tutu ña ndiso sivi ma ndian ni koo na chi'in Ndioo endeeni, vati vi'a ni kujana'a ndioi ndo nuu ma ra Tatái, ta nuu ma ndian kùu tati ra ña jàkkuu tiñu nuu ra ndia. ⁶ Yakan va tu iyo so'o ndo, na taso'o va'a ndo ma ña kà'an ma ra kùu Tati Íí Ndioo nuu ndo ma tichi ta'ii'in veñu'u ndo."

Jesucristu tàchi ra ma tu'un i'ya nuu ma ñivi Ndioo ña iyo kuenda ma veñu'u ñuu Filadelfia

⁷ Jesuu te'en kà'an ga ra chi'in Xuva:

—Na taun te'en nuu ma ra kùu tatun Ndioo ña kà'an kuenda ra ña iyo ma veñu'u ndaa ma ñuu Filadelfia: "Ta te'en kà'an ma ra ya'a íí, ta ndicha, ra nda'a ma ndatiku ña iyo kuenda ma Rey David, ra nuna yuve'e, ta kùu ga kasi na yi inga cha'a', ta ora chàsi ndio ra yi, ta nī'iiin na na kùu nuna ndiko na yi: ⁸ Yu'u cha chito ndi'j naja kua kàa ma tiñu jà'a ndo kuenda Ndioo. Ta cha'a' yakan kùu yi ña cha nūnai ma yuve'e nuu ndo ña nī'iiin na kùu kasi ndiko na yi.

Vati vaji tiani ñàndee ndo iyo, va ndicha ña jàchi'in va'a ndo ma tu'un ña kà'in, ti na tüvi nī chaa ndo ña kà'an ndo ña töve nàkoto ndo yu'u. ⁹ Tajan ni ja'a ndioi ña ma ndian jà'ani na ña kùu na ndian judíu, va na tüvi ndicha ti java chi'in ma kui'na iyo na. Vati ñivi jànda'viña'ani kùu na. Ta ndiakan va ni ja'i ña na kunnandi chiti na nuu ndo, ta tiñu'u na ndo, ikan na ku'va na kuenda ña nduva'a kùuní nde'i ndo. ¹⁰ Va ndyo'o ña ya'a kumi va'a ndo ta jachi'in ndo ma tu'in ña kà'an yi ña iyo yi ña jandeeni ndo ora ndè'e ndo tundo'o, ta cha'a' yakan kùu yi ña yu'u ni kumi va'i ndo ma ora ña ni koyo ma tundo'o chata ma ninii ka'nu ma nuñu'u' ñuñivi i'ya ña vachi ki'in yi ku'va na, nde'o tuva ndicha ña ndian va'a kùu na, a tüvi. ¹¹ Ta numi kuiini ni kichi, yakan va na kumi va'a ndo ma kua va'a iyo ndo, koto keta ma ndian kùndaa ma ya'vi ña iyo chi'in ndo nuu ndo. ¹² Ta nda ndian ndyo'o ni kuuni ña kundee ndo jàkanaa ndo ma kui'na, tajan ni ni'i ndo ma tiñu ka'nu ga ma tichi veñu'u nuu chà'nda ma Racha'nu Ndioo tiñu. Ta ikan ni kindoo ndo endeeni. Ta cha'a' yakan kùu yi ña nuu ndo ni tai sivi ma Racha'nu Ndioi, ta juuni nuu ndo ni tai ma sivi ma ñuu Jerusalén chaa ña ni kichi iti' andivi nuu iyo ma Ndioo chito'i, ta juuni ni tai ma sivi chai nuu ndo ndia. ¹³ Yakan va tu iyo

so'o ndo, na taso'o va'a ndo ma ña kà'an ma ra kùu Tati Íí Ndioo nuu ndo ma tichi ta'ii'in veñu'u ndo."

Jesucristu tàchi ra ma tu'un i'ya nuu ma ñivi Ndioo ña iyo kuenda ma veñu'u ñuu Laodicea

¹⁴ Jesuu te'en kà'an ga ra chi'in Xuva:

—Na taun te'en nuu ma ra kùu tatun Ndioo ña kà'an kuenda ra ña iyo ma veñu'u ndaa ma ñuu Laodicea: "Ta te'en kà'an ra ña takan na kùu yi, ra jàna'a tu'un ndaa ta ndicha ra kuxini ña chà'nda tiñu nuu tandi'i ña jätuvi Racha'nu Ndioo:

¹⁵ Yu'u cha chito ndi'i naja kua kaa ma tiñu jà'a ndo, ta chitoi ña na tüvi chìnuni va'a ndo ma tu'in, ta ni tüvi kùuni ndo ndakoo ndo yi ndia. Va'a ga ña na kachin ndo nda iti' ni ku'un ndo, a iti' ña chìnuni va'a ndo ma tu'in, a iti' ña na jaña ndo yi.

¹⁶ Va tava cha chitoi ña na tüvi chito ndo nda iti' ña kùuni kachin ndo ku'un ndo, cha'a' yakan kùu yi ña yu'u chani nduchain ndo. ¹⁷ Ndyo'o kàti ndo ña nduva'a va'a iyo ndo, ti ya'a kuika ndo, ta tüvi kumani ni'in nakuyi nuu ndo, kàti ndo. Va tüvi chà'a ndo kuenda ña juuni maa ndo kùu ma ndian tüvi sii kùuni, ta tüvi ndakutiñu, ta kini ndo, nda'vi ndo, kuaá ndo, ta kaviti ndo kuendai, ti töve chìnuni va'a ndo ma tu'in.

¹⁸ Yakan va chùndayu'i ndo ña nuu mai na sama ndo naja kaa ndo, ta na jata ndo nui ma oro ña nduva'a va'a nandoo yi jà'a ma ñu'ú,

ikan na ndicha va'a ña ndian kuika kùu ndo chi'in anima ndo. Ta juuni ña nuu mai na jata ndo ma ja'ma kuichin ña kùsukun ndo, koto nde'e ma ñivi ña kaviti nda'a' ndo, ta kukanuu ndo. Ta na jata ndo ma coliriu kuenda ña ti'i ndo tinuu ndo, ikan na kuu nde'e ndo ma ña kùu ndicha ndia. ¹⁹ Vati yu'u chàta'anì ka'in tu'un ña kundayu'i nuu ndisaa ma ndian kùuni nde'i, ta juuni ya'a jakuninai na ndia. Yakan va vitin ta numi iyo yi ña jaña ndo ña tüvi va'a, ta na chikoni'i ndiko ndo ma iti' Ndioo. ²⁰ Ta yu'u ndai jakate'i ma yuve'e, ta tu kuni na ma tatì ta nuna na yuve'e nui, yu'u ni ki'vi chi'in na ma tichi ve'e na, ta ikan kùxinì chi'in na, ta ndiakan chi'in yu'u ndia. ²¹ Ta tu kùndee ndo jàkanaa ndo ma kui'na, tajan ni ku'va ndioi ña na koo ndo chi'in ma nuu chà'ndai tiñu, takua jà'a ma Racha'nu Tatái Ndioo chi'in ña chà'a ra ña na kunandì chi'in ra ma nuu chà'nda ra tiñu, cha'a' ña jàkanai ma kui'na ndia. ²² Yakan va tu iyo so'o ndo, na taso'o va'a ndo ma ña kà'an ma ra kùu Tati Íí Ndioo nuu ndo ma tichi ta'ii'in veñu'u ndo."

4

Nuu kàtitu'un yi naja kua iyo yi ña jaka'nu yo ma Racha'nu Ndioo ma iti' andivi

¹ Takan kùu ta ora yā'a ña kùu te'en, tajan nde'e ndioi ma iti' andivi, ta ikan nde'i iin yuve'e ña nuna yi ma ndakan. Ta ikan chīnì inga

cha'a' ma tati ña cha chīnī niku ña kà'an yi takua kùu ma tati yutun tivi. Ta ma tati ikan te'en nāka'an yi chi'in:

—Na ndaun chi'in nde've, vati i'ya ni jana'i nuun ma ña ni kuu tiá iti' nuu —kàti yi.

² Tajan juuni ma ora ikani, kīndoi nda'a' ma Tati Í Ndioo, ta ikan ndē'i ña kēta iin tayu í nuu tà'nda tiñu ma iti' andivi chi'in iin ra nandi tichi yi. ³ Ta ma ra nandi ma ikan, kàa ra takua kàa iin yuu tacha ña nàni jaspe, ta takua tacha ma yuu ña nàni cornalina. Ta ma yu'u nuu chà'nda Ndioo tiñu, va endee kavanuu ma koo la'ndi yi ña tacha ri takua tacha ma yuu ña nàni esmeralda. ⁴ Ta juuni ndē'i iin oko kumi tayu ña endee kavanuu yi ma tayu í nuu chà'nda Ndioo tiñu. Ta ikan kùu ma nuu nandi oko kumi ta'an ma ndracha'nu ña, ñu'u ndra ja'ma kuichin, ta korona oro indii xini ta'ii'in ndra. ⁵ Ta ma tichi tayu í ma nuu chà'nda Ndioo tiñu, nduva'a xi'í, ta ni'i, ta tacha jà'a yi. Ta iti' nuu ma tayu ra, ikan tiin ucha ta'an ma ñu'ú ndu'va, ta ndi ucha ta'an ma ñu'ú ikan, va kùu ma ucha ta'an ma ndra kùu Tati Í Ndioo. ⁶ Ta juuni ma iti' nuu ma tayu í nuu chà'nda Ndioo tiñu, ikan kàndii iin ña kàa takua kàa ma takuii tañu'u, ña kàa yi takua iin inu ña ndichin yi ninduvi chiyo.

Ta ma sava ndaa ma nuu ma tayu í nuu chà'nda Ndioo tiñu, ta ninii kavanuu ma tayu ra, ikan ka'iin

kumi ta'an ma ndian ndito ña jātuvī Ndioo ña nduva'a kua'a' tinuu yi ka'iin ma iti' nuu yi, ta iti' chata yi. ⁷ Ta ma ña nunuu ña ndito, va kàa yi takua kàa iin ii'ii. Ta ma ña uvi, va kàa yi takua kàa iin jundiki, ta ma ña uni, va kàa yi takua kàa nuu ñivi, ta ma ña kumi va kàa yi takua kàa iin tasu ña taka ndichin ri nuu sukun. ⁸ Ta ma ndi kumi ña ndito ikan, ta'ii'in yi iyo iñu ta'an ndichin yi, ta nduva'a ka'iin kua'a' ma tinuu yi iti' chata yi, ta iti' tichi yi ndia. Ta nduvi niñuu endee töve jaña yi kumi yi ña kà'an yi te'en: Ra ya'a ga íí, ra ya'a ga íí, ra ya'a ga íí,

kùu ma Racha'nu Ndioo ra iyo ga ndatu kua tandi'inga na,

ti rakan kùu ma ra kuxini ma vitin,

ta kùu ra ma ra takani iyo niku,

ta kùu ra ma ra ni kichi iti' nuu ndia

kàti ma ndi kumi ña ndito ikan.

⁹ Ta ma ndi kumi ña ndito ikan, ta nani ora jàka'nu yi, ta tiñu'u yi, ta chà'a yi ta'vindioo nuu ma ra nandi tayu í nuu tà'nda tiñu, ra endee iyo ndito ndisaa tiempu, ¹⁰ juuni ma ora ikan ma ndi oko kumi ma ndracha'nu ka'iin ikan endee chūnandi chiti ndra ma nuu ma ra nandi nuu tayu íí, ta endee tiñu'u ndra ma Racha'nu, ra endee iyo ndito ndisaa tiempu. Ta ora kīcha'a kà'an ndra, ta endee tàva ndra ma korona ma xini ndra kani ndii ndra yi

ma nuu ñu'u' ma nuu í nuu chà'nda Ndioo tiñu, ta te'en kīcha'a ndra kà'an ndra:

¹¹ Yo'o Racha'nu chito'o ndi, ya'a ka'nu ra kùun, vati ndicha ña ìyo yi ña tiñu'u ndi ñun ti iin ra va'a kùun,

ta ìyo ndatun, vati maun kùun ña jātuvium tandi'i ma ña ìyo ñuñivi chí'in iti' andivi ndia,

ta cha'a' ña kua kùuni maun kùu yi ña jā'un yi, ta ìyo yi,

kāti ma ndracha'nu nuu ma Racha'nu Ndioo.

5

Nuu kà'an Xuva cha'a' ma ra kùu takua kùu iin mvechala chí'in iin tutu Ndioo ña ndasi kutu'

¹ Tajan ma iti' nda'a' chiyo kua'a ma ra chùnandi ma tayu í nuu chà'nda Ndioo tiñu, ikan ndē'i iin tutu ña nātuvivi yi ña ìyo letra yi ninduvi chiyo, ta ndasi yi chí'in ucha ta'an seyu. ² Ta juuni ndē'i iin tati ña jàkuu tiñu nuu Ndioo ña te'en kànachaa yi ña chikatu'un yi:

—¿Ta yo kùu ma ra ìyo ndatu ta kuu jà'a ra ña ndachi ma ndi ucha ta'an ma seyu, ta nuna ra ma tutu ña nātuvivi ikan?

—kāti ma tati ikan.

³ Va nī'iin na nī kuu nuna na yi, ni ma ndian ìyo iti' andivi, ni ma ndian ìyo ninii ka'nu nuñu'u' ñuñivi, ta ni ma ndian ìyo xuu ñu'u', ta ni kuu nuna na ma tutu ikan, vaji nī kuu nde'e na yi ndia.

⁴ Tajan nduva'a chāku ndioi,

ti nī'iin ndian ìyo ndatu ta töve nī kuu nuna ma tutu ikan, ta nī kuu jakua'a na yi ta nī kuu koto na naja kà'an yi ta nī kuu nde'e na yi ndia.

⁵ Tajan iin racha'nu ìyo ikan tañu ma ndi oko kumi ta'an ndracha'nu, te'en nāka'an ra chí'in:

—Na kuāku gaun tiá, vati ìyo iin ra chà'nda tiñu takua kùu iin ii'ii, ra ka'nu ña kùu tata ma racha'nu David, va rakan ndicha kuii kùu ra ñivi ma Judá, ta cha kùndee ra jakanaa ra. Yakan va ìyo ndatu ra kuenda ña ndachi ra ndi ucha ma seyu ña ndikun ma tutu ikan, ta kuenda nuna ra yi —kāti ma racha'nu ikan.

⁶ Tajan mañu ma nuu ndaa ma tayu í nuu chà'nda Ndioo tiñu, ta mañu ma ndracha'nu, ta java ndaa ma nuu ka'iin ma ndi kumi ta'an ndian ndito ikan, ikan ndē'i ña ndaa ma'iin ma ra kàa takua kàa iin mvechala, vaji juuni kàa ga ra takua kàa ma ra ña chā'ni na kuenda sokó na ra nuu Ndioo. Ta rakan ti ìyo ucha ndiki ra, ta ucha tinuu ra, ña kùu yi ma ucha ta'an ma Tati í Ndioo ña tāchi Ndioo ma ninii ka'nu ma nuñu'u' ñuñivi. ⁷ Tajan ma ra kàa takua kàa mvechala chāa ra ta kī'in ra ma tutu nātuvivi ña kandi nda'a' chiyo kua'a ma nuu chùnandi ma ra chà'nda tiñu. ⁸ Ta ma ora kī'in ndio ra yi, tajan ndi kumi ma ndian ndito, ta ndi oko kumi ma ndracha'nu chāku iin chiti na nuu ma ra kàa takua kàa mvechala. Ta ta'ii'iin ma ndracha'nu

nda'a ndra iin ma arpa ndra,

ta chi'in ma ko'o oro ndra
 ña, chitu ma kutu tichi yi.
 Ta ma ñu'ma ña kēe ma
 kutu ikan kùu yi ndisaa
 ma tu'un ña kà'an ndian
 í, ndian kùu ñivi Ndioo.

⁹ Tajan ndisaa ndian ka'iin
 ikan te'en kicha'a na chita
 na iin yaa chaa nuu ra
 ña kùu ra takua kùu iin
 mvechala ikan:

Yo'o ndicha kuii iin ra iyo
 ndatu ta kùu ki'un ma
 tutu chiña,

ta ndachiun ndisaa ma seyu
 ña ndikun yi,

vati maun kùun ma ra chā'ni
 na cha'a' ndi,

ta jātaun ndi chi'in ma niiun,

ta takan kuu ndi ñivi kuenda
 ma Racha'nu Ndioo.

Na tūva kuu vaji siin siin tata
 kùu ndi, a siin tu'un
 kà'an ndi, a siin ñuu
 ndi, a siin ñu'u' ñuu
 nuu kaku ndi.

¹⁰ Vati maun kùun ña jā'un
 ña na kuu ndi ndian
 kùu Rey, ta sutu,
 kuenda ma Racha'nu
 Ndioo Tatá yo.

Ta ni ka'nda ndi tiñu nuu
 tandi'i ma ñivi iyo
 nuñu'u' ñuñivi ndia,
 kàti na.

¹¹ Ta ikan jan ndē'e ndioi
 ma nuu chà'nda Ndioo tiñu,
 ta ikan chīnj kua'a' va'a tati
 ña jàkuu tiñu nuu Ndioo
 ña endee kavanuu na ma
 nuu chà'nda ra tiñu, ta ma
 nuu ka'iin ma ndi kumi
 ta'an ña ndito, ta nuu ka'iin
 ma ndracha'nu. Ta kuenda
 kua'a' millon ma tati jàkuu
 tiñu nuu Ndioo kùti'vi ndio
 yi. ¹² Ta te'en kicha'a ndio

na kànachaa ni'i na:
 Ma ra kùu takua kùu ma
 mvechala

ña chā'ni na kuenda Ndioo;
 rakan kùu ma ra iñu'u ña
 ni'i ra ma ndatu ra, ta
 ña kuika ra, ta chini-
 tuni ra, ta chi'in ma
 ñandee ra.

Yakan va na tiñu'u yo ra,
 ta na jaka'nu yo ra, ta na
 kata yo yaa nuu ra,
 ti ya'a ga ka'nu kùu ra.

¹³ Ta chīnj ña ndisaa kuii
 ma ña jātuvi ma Racha'nu
 Ndioo, takua kùu ma ña iyo
 iti' andivi, ta ma nuñu'u'
 ñuñivi, ta ma xuu ma ñu'u',
 ta ma tichi tañu'u, ña te'en
 kà'an na:

Ma ra nandi nuu ndaa ma
 tayu í nuu tà'nda
 tiñu,

chi'in ma ra kùu ma
 mvechala ña iyo ma
 ikan,

ti ya'a ga í kùu ma nuu
 chà'nda ra tiñu,

ta kuenda rakan kùu ra ña
 iyo yi ña tiñu'u yo ra,
 ta jaka'nu yo ra en-
 deeni.

¹⁴ Ta ma ndi kumi ma
 ndian ndito, endee kà'an na:
 —¡Ta takan na kuu yi.
 Amén!

Ta ma ndi oko kumi ma
 ndracha'nu chūnandi chiti
 ndra nuu ra, ta kicha'a
 ndra jàka'nu ndra ma ra iyo
 ndisaa tiempu endeeni.

6

*Nuu ndāchi ma Racha'nu
 Jesucristu ma ndi ucha ta'an
 ma seyu*

¹ Ta ikan jan ndē'e ndioi
 ña ndāta ndio ma ra kùu
 ma mvechala ikan, ma seyu
 nunuu ña ndikun ma tutu
 ikan. Tajan chīni ndioi ña
 nduva'a ni'i kà'an iin ma

ndian iyo tañu ma ndi kumi ndian ndito ikan, takua jà'a ma savi ma ora ya'a ni'i chìnu ra' ña te'en kà'an:

—iNa'a! —kàti yi.

² Ta ikan jan ndē'e tukui iin ma kuayu kuichin ña ma ra yoso ri nda'a ra iin nduva, ta nī'i ra iin korona, vati jàkanaa ra ña kànita'an ra, ta takan iyo tu'va ra ña na jakanaa ra tiá iti' nuu ndia.

³ Ta ora ndāta ra ma seyu uvi, ta ikan chīnī ma ña ndito uvi ña te'en kà'an yi:

—iNa'a! —kàti yi.

⁴ Ta ikan jan ndē'e tukui iin kuayu ña kùu ma color kua'á, ta ma ra yoso ri, nī'i ra ma ndatu. Ta ma ñivi ninii nuñu'u' ñuñivi tūva ni koo va'a na chí'in ta'an na jà'a ma ndatu ra, ta juuni ña na ja'a ra ña na ka'ni ma inga na juuni ma meru na ndia. Ta rakan kùu ra ña nī'i ra iin machiti ña nduva'a kuii ka'nu.

⁵ Ta ma ora ndāta tuku ma ra kùu mvechala ma seyu uni, tajan te'en chīni ma ña kà'an ma ña ndito uni:

—iNa'a! —kàti yi.

Ta ikan jan ndē'e tukui iin kuayu ña kùu ma color tuun, ta ma ra yoso ri nda'a ra iin kaa ña tiku'va yo ndatiñu.

⁶ Takán kùu ta tañu ma ndi kumi ta'an ndian ndito ikan, chīnī iin tati ña kà'an te'en:

—Iin kilu ma trigu, ya'a ya'vi nda yi ti tia'vi yo cha'a yi chí'in ndisaa ma xu'un' jàkanaa yo iin kivi jà'a ma tama', ta uni kilu ma chiti cebada indukuni ya'vi ndaa yi ndia. Va taku ma cete

chí'in ma vinu ta takan töve jàtiviun ra'. —Takan kàti yi.

⁷ Ta ma ora ndāta ndio ma ra kùu mvechala ma seyu kumi, ta ikan chīnī ma ña ndito kumi ña te'en kà'an yi:

—iNa'a! —kàti yi.

⁸ Tajan ma ora chikoni'i, ta ikan ndē'i iin kuayu color re'e, ta ma ra yoso ri nàni ra, ra chà'ni ñivi, ta iti' chata ra vachi inga ma ra kuxini ma ñuu nuu iyo ma ndian ndií. Ta ma nduvi ndrakan nī'i ndra ndatu kuenda ka'ni ndra iin kuartu ma ñivi iyo nuñu'u' ñuñivi. Va kuu ka'ni ndra ita'vi na chí'in machiti, ta inga na ni ka'ni ndra chí'in tama' ta chí'in kue'e xaan, ta juuni ni kivi tia na jà'a kiti xaan ndia.

⁹ Ta ora ndāta ma ra kùu mvechala ma seyu u'un, ta ikan ndē'i xuu chito naá kua'a' ta'an ma anima ndian chí'í. Ta ndiakan kùu na ndian chìnuni tu'un Ndioo, ta töve jàña na kàtitu'un na yi nuu inga ñivi niku. Ta cha'a' ña ndian chìnuni kùu na kùu yi ña chà'ni inga ñivi na. ¹⁰ Tajan ma anima ikan te'en kicha'a na kà'an ni'i na:

—Yo'o Racha'nu Ndioo, ra ya'a íí ta ra jàchinu ma ña kà'an. ¿Nda ora ni chaa ma ora ni jakutuniun ma kuati ma ndian iyo ma nuñu'u' ñuñivi? Na jande'un tundo'o nuu na cha'a' ña chà'ni na ndyu'u —kàti ma anima na ikan.

¹¹ Tajan ma Racha'nu Ndioo cha'a' ndio ra ja'ma kuichin nuu na ña na kusukun na, ta te'en kà'an ra chí'in na:

—Na nindee ndo ta ku-
atu nuu ndo tiá tiempu, vati
kumani ña kùti'vi tiaga ma
yani ndo ña chìnuni na tu'un
Cristu ta jatiñu na kuenda
ra, iyo yi ña kuvi na takua
ch'í'í ndo niku ndia —kàti ra.

¹² Ta ora ndāta ndio ma ra
kùu mvechala ma seyu iñu,
ta ikan ndē'i ña nduva'a kuii
ni'i tāan. Ta ma nikandii
ndōtuun yi, takua tuun ma
ja'ma ña chàku'un yo ma
ora ch'í'í ma ñivio. Ta ma
yoo, ndākuu kua'á yi takua
kàa ma nii. ¹³ Ta ma chele
ña ka'iin ma andivi, káchita
ndri ma nuñu'u' ñuñivi,
takua chità ma chiti yuta' ma
yutun higu ma ora ya'a ma
tati ña ya'a ni'i chàkin. ¹⁴ Ta
ma andivi nātuvu yi takua
jà'a yo ma ch'i'in tutu ma ora
nātuvu yo yi. Ta ma ndisaa
ma yuku ch'i'in ma ndisaa
ma ñu'u' kuati ña kandii ma
tichi tañu'u sāma yi ma nuu
kandii yi ndia. ¹⁵ Ta ma ndra
kùu Rey ña chà'nda tiñu ma
nuñu'u' ñuñivi i'ya, chūndii
xe'e ndra tichi yavi ma kava
yuu nuu iyo ma yuku, ch'i'in
ma ndra kumi tiñu ka'nu, ta
ch'i'in ndian kuika, ta ch'i'in
ma ndra chà'nda tiñu nuu
ma jandaru, ta ch'i'in ma
ndra iyo ndatu, ta ndisaa ma
ndian kùu musu, ña jàtiñu
sani ta nda ma ndian tüvi
kùu musu ndia. Ndisaa ndi-
akan chūndii xe'e na tichi
yavi ma kava yuu. ¹⁶ Tajan
te'en nāka'an na ch'i'in ma
kava yuu, ta ch'i'in ma yavi:

—Na koyo ndo chata ndi,
ta na tixe'e ndo ndyu'u nuu
ma ra chà'nda tiñu ña nandi
nuu ma tayu í' nuu tà'nda

tiñu andivi, ta na tixe'e ndo
ndi nuu ma tundo'o ka'nu
ña ni jande'e ma ra kùu
mvechala ikan ndia. ¹⁷ Vati
cha kēta ma kivi ya'a ka'nu
ña ni nde'e ndi ma tundo'o.
Ta ni'iiñ ñivi tüvi ni kundee
na yi —kàti na.

7

*Nuu jàna'a ma Racha'nu
Ndioo ch'i'in seyu nda ndian
kùu ma iin cientu uvi xiko
kumi mii ta'an ma ndian kùu
ñivi ra*

¹ Ta ora yā'a ña kùu takan,
tajan ndē'i kumi ta'an ma
tati va'a ña jàkuu tiñu nuu
Ndioo ña ndaa na ka'iin
na ma ndi kumi chiyo ma
ñuñivi ña chàsi na ña chàkin
ma tati, ti na tüvi chà'a na
ña na kakin yi ma nuñu'u'
ñuñivi, ni ña na kakin yi nuu
tañu'u, ta ni nuu ma yutun
ndia. ² Ta juuni ndē'i inga
ma tati va'a ña jàkuu tiñu
nuu Ndioo ña vāchi yi ma
nuu kàna nikandii, ta nda'a
yi ma seyu ma Racha'nu
Ndioo ndito. Tajan ma tati
jàkuu tiñu nuu Ndioo ikan,
ti te'en kīcha'a yi kànachaa
ni'i yi nuu ma ndi kumi
ma tati va'a Ndioo, ndian
cha ni'i ma ndatu kuenda
ña jànde'e na tundo'o ma
nuñu'u' ñuñivi, ch'i'in ma
tañu'u. Ta te'en kà'an yi:

³ —Koto jànde'e ji'na
ndo tundo'o ma ndian iyo
nuñu'u' ñuñivi, ni ma
tañu'u, ta ni ma yutun, nda
kati kani ji'na yo ma seyu ma
te'e nuu ma ndian kùu ndian
jàtiñu kuenda ma Racha'nu
Ndioo chito'o yo —kàti ma
tati ikan.

4 Ta juuni chīnī ña kà'an yi ña iin cientu uvi xiko kumi mii ta'an ndra ña kùu ndra ma tandi'i grupu ndian ñuu Israel, ndrakan Ndioo cha kāchin ra ndra kuenda ña cha nī'i ndra ma seyu. 5 Ta ma ndra cha iyo ma seyu, kùu ma uchi uvi mii ma ndian kùu ñivi ma ra nāni Judá. Ta uchi uvi mii ma ndra kùu ñivi ma Rubén, ta uchi uvi mii ma ndra kùu ñivi ma Gad ndia. 6 Ta inga uchi uvi mii ma ndra kùu ñivi ma Aser, ta uchi uvi mii ma ndra kùu ñivi ma Neftalí, ta uchi uvi mii ma ndra kùu ñivi Manasés ndia. 7 Ta uchi uvi mii ma ndra kùu ñivi ma Simeón, ta uchi uvi mii ma ndra kùu ñivi ma Leví, ta uchi uvi mii ma ndra kùu ñivi ma Isacar ndia. 8 Ta juuni uchi uvi mii ta'an ma ndra kùu ñivi ma Zabulón, ta uchi uvi mii ma ndra kùu ñivi ma Kusé, ta uchi uvi mii ma ndra kùu ñivi ma Benjamín.

Nuu nduva'a kua'a' ñivi ñu'u ja'ma kuichin

9 Ta ora yā'a ña kùu te'en, tajan ikan ndē'i nduva'a kuii kua'a' ñivi ña siin siin ñuu kīchi na, ta siin ñivi kùu na, ta siin siin tu'un kà'an na, ta siin siin ñuu na ndia. Ta ndiakan kùu na ña ka'lin na ma iti' nuu ma nuu ndaa ma tayu íí nuu tā'nda tiñu, ta iti' nuu ma ra kùu mvechala ña nduva'a kuii kua'a' na ña nī'iin ñivi na kùu ja'a na ka'vi na na. Ta juuni ñu'u na ja'ma kuichin, ta nda'a na ma nda'a' tika'a. 10 Ta ndisaa ndiakan te'en kīcha'a na kànachaa nī'i va'a na:

Na jaka'nu yo ma Racha'nu Ndioo yo ma ra nandi ma nuu tayu íí, ta na jaka'nu yo ma ra kùu ma mvechala, ti uvanuu ra kùu ra ña jākakú ra yo.

11 Ta ndisaa ma tati va'a jākkuu tiñu nuu Ndioo endee kavanuu yi ka'lin yi ma nuu nandi ma Racha'nu Ndioo ma tayu íí, ta ma nuu ka'lin ma ndi oko kumi ndracha'nu, ta ma nuu ka'lin ma ndi kumi ma ndian ndito. Tajan ma tati ikan chūnandi chiti yi nda kati nāni ma te'e nuu yi ma nuñu'u', ma nuu ndaa ma tayu íí ña jaka'nu na Ndioo.

12 Ta ndiakan te'en kà'an na: ¡Amén! Yo'o Racha'nu

Ndioo, na jaka'nu ndi ñuun, ti uvanuu yo'o kùu ma ra ya'a tacha ta iyo kua'a' chinituni.

Na ku'va ndi ta'vi ndioo nuun ta na tiñu'u ndi ñuun,

ti maaun kùu ma ra ya'a iyo ndatu ta ñandee.

Ta takan na kuu yi nda vitin ta nda iti' nuu.

Takan kà'an tandi'i ma tati va'a ikan.

13 Ta ikan iin racha'nu indii tañu ndracha'nu ka'lin ikan, te'en kīcha'a ra chikatu'un ra nui:

—¿Nda ndian kùu ma ndian ñu'u ma ja'ma kuichin i'ya, ta nda iti' kīchi na? —kàti ra.

14 Ta yu'u te'en nāka'in:

—Na ka'an maun yi, ti maun kùu ma ra chito —katì.

Tajan te'en nāka'an ra nui:

—Ndiakan kùu ma ndian jākakú ma Racha'nu Ndioo nuu ma tundo'o ka'nu, ti nākata na ma ja'ma na, ta jāndo kuichin na yi chi'in ma nii ma ra kùu mvechala.

¹⁵ Ta cha'a' yakan kùu yi ña ka'in na nuu ndaa ma tayu í nuu chà'nda Ndioo tiñu.

Ta ma tichi veñu'u ra i'ya jàkuu na tiñu nuu ra, nduvi ta niñuu.

Ta ma ra nandi nuu ma tayu í ikan,

rakan kùu ra ña jàkuenda ra na cha'a' ña ìyo ra chi'in na.

¹⁶ Ta ndiakan na tüva ni nde'e na tundo'o,

ti na tüva ni kusoko na, ta tüva ni natii na takuui, ta tüva ni ka'mi ma nikandii ma ñii na ndia.

¹⁷ Vati ma ra kùu mvechala ña ndaa yatini nuu ma tayu í nuu ta'nda tiñu ni kumi ra na takua kumi iin ma ra kùu pato ma mvechala jāna ra.

Vati ma ra kùu mvechala ni kundaka ra na nuu chi'i na takuui ña ja'a ña na koo ndito na endeeni,

ta ikan ma Racha'nu Ndioo ni janatii ndio ra ma takuui tinuu na.

8

Ma seyu ucha chi'in ma ña oro nuu chàkuiin ma kutu

¹ Ta ora ndāta ma ra kùu mvechala ma seyu ucha ma tutu ikan, tajan endee kīndotaxin ma andivi kuenda iin java ora. ² Ta ikan jan ndē'e ndioi ucha ta'an ma tati jàkuu tiñu nuu

Ndioo ña ka'in na iti' nuu ma Racha'nu Ndioo. Ta ndiakan ni'i na ucha ta'an ma yutun tivi ndia. ³ Ta ora yā'a ña kùu takan, tajan ndē'i inga tuku tati jàkuu tiñu nuu Ndioo ña nda'a yi iin ko'o oro nuu chàkuiin ma kutu. Tajan chūndaa yi nuu ndaa ma chito naá, ta ikan nī'i yi kua'a' va'a ma kutu nuu yi kuenda jakanuu yi yi chi'in ma tu'un ña kà'an ndian kùu ñivi Ndioo chi'in ra ña na sokó yi yi chi'in ma tu'un ikan ma nuu naá oro, ña ndaa yi yatini nuu Ndioo nandi tayu í nuu chà'nda ra tiñu. ⁴ Tajan ndāa ndio ma ñu'ma kutu indukuni chi'in ma tu'un kà'an ñivi Ndioo nuu nda'a tati jàkuu tiñu nuu Ndioo ikan, ta ndāa ndio yi nuu nandi ndio ra ndia. ⁵ Ta ikan jan tiin ndio ma tati ikan ma ko'o nuu chàkuiin ma kutu, ta jàkutu ndio yi ma nditiu'un ma ñu'ú ña tiin ma nuu chito naá ma tichi yi, ta chātakuati ra yi ma nuñu'u' ñuñivi. Tajan nduva'a chīnu ndio ma savi, ta ni'i nda'yu ra', ta juuni nduva'a kōyo tacha, ta tāan ma nuñu'u' ñuñivi ndia jā'a yi.

Ma ucha yutun tivi

⁶ Tajan ma ndi ucha ta'an ma tati jàkuu tiñu nuu Ndioo ña ìyo ma ucha yutun tivi chi'in, kīcha'a na jāndova'a na na kuenda ña ni tivi na ma yutun tivi.

⁷ Ta ma tati nunuu kīcha'a yi tivi yi ma yutun tivi ña nda'a yi. Ta ora ikan kīcha'a kūun ndio ma savi yuu ma nuñu'u' ñuñivi. Ta jakanuu

yi chí'in ñu'ú chí'in nii ndia. Ta ikan kāyu cha yatin sava ma nuñu'u' ñuñivi, ta juuni kāyu cha yati sava ma yutun, ta ndisaa ma ku'u kuii chí'in ita kāyu yi ndia, já'a ma savi ikan.

⁸ Ta ma tati uvi ora kīcha'a yi tìvi yi ma yutun tìvi, ta kōyo ndio iin nakuyi ña kàa takua kàa iin yuku ka'nu ña ndu'vania ña tiin yi ma tichi tañu'u. Tajan cha yatin sava ma tañu'u kùu ra' ña ndākuu ra' mamaa nii já'a ma yuku ikan. ⁹ Ta juuni cha yatin sava ma tandi'i nuu ma kiti ña iyo ma tichi tañu'u chí'í, ta cha yatin sava ma varku ña ka'iin ikan kūche'e run ndia.

¹⁰ Ta ma tati uni ora kīcha'a ndio yi tìvi yi ma yutun tìvi, ta ma ora ikan iin chele ka'nu ña kàyu ri takua kàyu iin xini iin ñu'ú ka'nu ña tiin, kīcha'a ri kòyo ri nuu cha yatin sava ma yuta ña iyo ndisaa ma ñuñivi, ta juuni kōyo yi cha yati sava nuu ma soko nuu kàna takuii ndia. ¹¹ Ta ma chele ikan nàni ri, takua nàni iin yukú uva, vati cha yatin sava ma takuii ndākuu uva ra' já'a ri. Ta cha'a' ma takuii uva ikan kùu yi ña nduva'a kuii kua'a' ñivi chí'í na ora chí'í na ra'.

¹² Tajan ma tati kumi ora kīcha'a yi tìvi yi ma yutun tìvi, ta ora ikan cha yatin sava ma nikandii ndōnaa já'a yi, ta cha yatin sava ma yoo, ta cha yatin sava ma chele ndia. Ta takan kūu yi ña cha yatin sava ma ndi uni yi ndōnaa, ta tūva nī

jatuun yi cha yatin sava ma ora ndichin, ta ora naa ndia.

¹³ Ta ikan nānde'e ndioi iti' andivi, ta ikan ndē'i ña java ma andivi ndāti iin tasu ka'nu ña te'en kànachaa ni'i ri:

—Nda'vi ta'an, nda'vi ta'an, nda'vi ta'an ma ñivi iyo nuñu'u' ñuñivi, ti chani tìvi ma inga uni ta'an tati chí'in ma yutun tìvi nda'a na.

9

¹ Tajan ma tati u'un ora kīcha'a yi tìvi yi ma yutun tìvi, ta ora ikan ndē'i ña iti' andivi kēe iin chele, ta kōyo ri ma nuñu'u' ñuñivi. Ta rikan nī'i ri ma ndatiku kuenda ña nūna ri ma yavi nduva'a kuii kunu ta naa. ² Tajan nūna ndio ri yu'u ma yavi kunu ikan. Ta ikan ndē'i ña nduva'a kua'a' ma ñu'ma kēe ndio ma tichi yi, takua já'a yi ma ora kēe kua'a' ñu'ma tichi ma hornu ka'nu. Tajan ma ñu'ma xaan ikan kùu yi ña chāsi yi nuu ma nikandii, ta jākanuu yi chí'in ma tati, ta ndōnaa já'a yi. ³ Ta tañu ma ñu'ma ikan, kēkoyo kua'a' ma tikaa na'nu ña ndāti ndrī ma nuñu'u' ñuñivi. Ta ndrīkan ti nī'i ndrī ma ndatu ndrī ña kùu taa ndrī ma ñivi takua taa ma tisu'ma ña iyo ma nuñu'u' ñuñivi. ⁴ Ta ma tikaa ikan, ti tāchi ma Ndioo ndrī ña na tūvi iyo yi ña jativi ndrī ma ku'u kuii, ni ma ita, ta nī'iin ma yutun ña iyo ma nuñu'u' ñuñivi, vati vāchi ndrī kuenda ña jànde'e ndrī

tundo'o ma ñivi ña tüvi iyo ma seyu ma Racha'nu Ndioo ma te'e nuu. ⁵ Va na tüvi nī cha'a ma Ndioo ña na ka'ni ndri ma ñivi, vati chā'a ra ña na jande'e ndri tundo'o na kuenda u'un yoo. Ta ndrikan ti indukuni chatu taa ndri takua taa ma tisu'ma. ⁶ Ta ma kivi ikan, ti kuuni ma ñivi kivi na, va na küu yi. Ta vaji nduva'a ni nanduku na naja kua kivi na, va na küu yi ti cha jachika ma ña kivi na nuu na.

⁷ Ta ma tikaa ikan, ti kaa ndri takua kaa ma kuayu ma ora cha iyo tu'va ndri kuenda ña kànita'an ndri tichi ma kuati. Ta ma xini ndri jundii iin ña kaa takua kaa ma korona oro, ta ma nuu ndri, va kaa yi takua kaa ma nuu ñivi. ⁸ Ta ma ixi xini ndri nduva'a nani yi takua nani ixi xini ma ñivi ña'a, ta ma nu'u ndri, kaa yi takua kaa ma nu'u ma ii'ii. ⁹ Ta ma pechu ndri ndasi yi chi'in maaa kaa ña kuu aceru, ta ma ndichin ndri ni'i va'a jakayu yi takua ya'a ni'i jakayu ja'a ma carreta ma ora keñu'u ma kuayu ndrùn ña kuà'an ndrùn nuu ni kuu kuati. ¹⁰ Ta ma su'ma ndri iyo iñu xuu ndri takua kaa su'ma ma tisu'ma. Ta iyo ndatu ndri ña kuu jande'e yi tundo'o ma ñivi kuenda u'un yoo ndia. ¹¹ Ta ma chito'o ndri kuu ma tati xaan ña chà'nda tiñu nuu ma yavi nduva'a kuii kunu ta naa. Ta ma sivi tati ikan chi'in ma tu'un hebreu va nani yi Abadón, ta chi'in ma tu'un griegu nani yi Apolión, ña

kùuni yi ka'an yi: ra jàndi'i nuu ndisaa nakuyi.

¹² Cha yā'a ma tundo'o nunuu, va kumani ma inga uvi ga yi.

¹³ Takan kuu ta ma tati iñu ña jakuu tiñu nuu Ndioo ora kicha'a yi tivi yi ma yutun tivi. Ta ora ikan chīnī iin tati ña kà'an yi tañu ma ndi kumi ndiki ña iyo ma tutun chito naá oro ña ndaa ma iti' nuu nde'e ma Ndioo. ¹⁴ Ta ma tati ikan te'en kà'an yi nuu ma tati iñu ña jakuu tiñu nuu Ndioo ña iyo ma yutun tivi chi'in:

—Na ndachiun ma ndi kumi ma tati ña ndikun yu'u ma yuta ka'nu ña nani Éufrates —kàti yi.

¹⁵ Ta takan kuu ña kindoo nuna ma ndi kumi ma tati ikan, kuenda ña na ka'ni yi cha yatin sava ma ñivi iyo nuñu'u' ñuñivi. Vati cha iyo va'a yi ti cha chaa ma tiempu vitin ña ka'ni yi ma ñivi iyo nuñu'u' ñuñivi. ¹⁶ Ta ikan chīnī ña kà'an na ña iyo uvi cientu millon ma jandaru ña yoso kuayu, kuu ndra ña iyo ndra kuenda tindee ndra ma ndi kumi tati ikan.

¹⁷ Ta takan kuu ña ndē'i ma kuayu kua'á ikan tichi ñuma'nai ña ma pechu ma ndra jandaru ña yoso ndri, ndasi yi chi'in ma kaa color kua'á, ña kuu yi takua kuu ma ñu'ú, ta color azú ta kuaan. Ta ma xini ma kuayu, va kuu yi takua kuu xini ma ii'ii, ta ma tichi yu'u ndri va kèe ma ñu'ú, chi'in ñu'ma, ta azufre. ¹⁸ Ta takan kuu ña cha yatin java ma ñivi kuu na ña chí'i na jā'a

ma uni kue'e ña kùu yi ñu'ú, ta ñu'ma, ta azufre. ¹⁹ Vati ma ndatu ña iyo chi'in ma kuayu ikan, iyo yi ma tichi yu'u ndri, chi'in ma su'ma ndri, ti ma su'ma ndri kàa yi takua kàa xini ma koo tati, ta chi'in yakan jànde'e ndri tundo'o ma ñivi.

²⁰ Va ma ndian kīndoo ña kākú jà'a ma uni kue'e ikan niku, ta vaji tōve nī chi'í na ta tüvi nī jaña na ña ja'a na ma ña tüvi va'a vaji takan tã'an na, ti juuni jàka'nu ga na ma tati xaan, chi'in ma yutun íí oro, ta ña kūva'a chi'in kaa plata, bronce, yuu, ta chi'in yutun. Ta ndisaa yutun íí ikan, ndicha kuii ña tōve kùu nande'e yi, ni ña kàka yi, ta taso'o yi ndia.

²¹ Ta juuni tōve nī jaña na ña chà'ni na ñivi, chi'in ña jàtakue'e na, ta ña kì'vi ma ndra'ii chi'in ñivi ña'a yüvi ñasi'i ndra, ta ñivi ña'a chi'in yüvi ii vi, ta ni ña su'u na ndia.

10

Ma tati ña jàkuu tiñu nuu Ndioo, ta ma tutu vali ña natuvi

¹ Takan kùu tajan ndē'i iin tati ña jàkuu tiñu nuu Ndioo ña iyo ndatu ña isukun yi ma vikonu'u, vāchi nuu yi iti' andivi, chi'in iin koo la'ndi ma xini yi. Ta ma nuu yi tàcha yi takua tàcha ma nikandii, ta ma nduvi cha'a yi kùu yi takua kùu uvi ñu'ú ña ndaa sukun va'a.

² Ta nda'a yi iin tutu vali ña cha nūna, tajan kùtaa yi ma cha'a' chiyo kua'a yi ma nuu

tañu'u, ta ma cha'a' satin yi kùtaa yi yi ma nuñu'u'.

³ Tajan ni'i va'a nanda'yu yi, takua jà'a iin ii'ii ma ora kùxaan ri. Ta ora nānda'yu yi, tajan chīnī ña ucha ta'an tati ña ni'i va'a nda'yu yi ña kùu takua kùu ña chinu savi.

⁴ Ta ma ora chīnī ña ka'ndi ucha ta'an ma tati ikan, tajan ni taa ndioi ma ña kà'an yi niku, va tava chīnī inga tati ma iti' andivi ña ji'na te'en kà'an yi chi'in:

—Na kumi xe'un ma ña kātitu'un ma ndi ucha ta'an ma ña kà'ndi ikan, ta koto tãun yi —kàti yi.

⁵ Tajan ma tati va'a ña jàkuu tiñu nuu Ndioo ña iyo iin chiyo cha'a ma nuu tañu'u, ta inga chiyo yi ma nuñu'u', kāni'i yi nda'a' kua'a yi ma iti' andivi, ⁶ ta te'en kīcha'a yi kà'an yi chi'in:

—Ndōni'i chiyo kua'a nda'i ta kà'in ña ndicha kùu ma ña ni ka'in cha'a' ma sivi ra iyo ndito ndisaa tiempu, ra jātuvī ma andivi ta ndisaa ma ña iyo yi, ra juuni jātuvī ra ma nuñu'u' ta ndisaa ña iyo yi, ra jātuvī ma tañu'u ta ma ña iyo ra', va chi'in sivi ra kà'in ti na tüva iyo yi ña kuation yo tiá ga. ⁷ Vati ma tati ucha va chani chaa ma tiempu ña ni tivi yi ma yutun tivi ña nda'a yi. Ta ora ikan ma Racha'nu Ndioo ni jachinu ra ma tu'un xe'e ña kùmi ra takua kātitu'un ma ndra kà'an chi'in tu'un yu'u ra niku.

⁸ Tajan ma iti' andivi chīnī ndikoi ma tati ña te'en nāka'an yi chi'in:

—Kuà'an, ta ki'un ma tutu nuna ña jundii nuu nda'a ma tati ña jàkuu tiñu nui ña ndaa yi iin chiyo cha'a ma nuu tañu'u, ta inga chiyo cha'a yi ma nuñu'u' —kàti yi chi'in.

⁹ Tajan kuà'an ndioi nuu ndaa ma tati ndaa ikan, ta kà'an ndioi chi'in yi ña na ku'va yi ma tutu nui. Ta te'en nāka'an yi chi'in:

—iTiin yi, ta kachiun yi!, va ma yu'un ni ndakuu vixi yi, takua vixi ma nduxi ñuñu, vati ma tichiun ni ndakuu uva yi jà'a yi —kàti yi chi'in.

¹⁰ Tajan kī'in ndioi ma tutu vali ña jundii nuu nda'a' ma tati ikan, ta chāchi ndioi yi. Ta ma yu'i ndōvixi ndio yi, takua vixi ma nduxi ñuñu, va ma tichi, ndō uva ndio yi jà'a yi. ¹¹ Tajan te'en nāka'an ndio ma tati chi'in:

—Ìyo yi ña katitu'un ndikoun ma tu'un yu'u Ndioo cha'a' ma ña kuu nuu ñivi nda ñuu nikuuni, ta inga tuku ñu'u' vaji siin siin tu'un kà'an na, ta juuni cha'a' ndian kùu rey ndia —kàti yi.

11

Nuu kèta uvi ta'an ndra kùu testigu

¹ Tajan chā'a na iin yutun kuiin nui ña kàa takua kàa ma yutun tiku'va yo, ta te'en nāka'an na chi'in:

—Na ndetaun ta ku'un ma nuu ndaa ma veñu'u Ndioo, ta chi'in yutun ña nda'un na tiku'vaun yi, ta tiku'vaun ma chito naá chi'in run ndia, ta ka'viun naja ta'an ma

ñivi kùu na ña jàka'nu na ma Racha'nu ma tichi ma veñu'u. ² Va na tiku'vaun ma nuke'e nuu ndaa ma veñu'u, ti cha kīndoo yi kuenda ma ndian yüvi judiu.

Ta ndiakan kùu na ña ni ka'nda na tiñu takua kùuni maa na nuu ma ñivi iyo ñuu ií ña nāni Jerusalén ikan, kuenda uvi xiko uvi yoo takan ni ja'a na. ³ Ta ni tachj ma uvi ta'an ma ndra kà'an chi'in tu'un yu'i, ndra ñu'u ja'ma tuun. Ta ndrakan ni kukatitu'un ndra ma tu'in ma nuu na kuenda iin mii uvi cientu uní xiko kivi.

⁴ Ta ma ninduvi ma ndra kùu testigu ikan kùu ndra takua kùu ninduvi ta'an ma yutun olivu, ta takua kùu ma ninduvi ta'an ma ñu'ú kandil, ña ka'iin ndra nuu ma Racha'nu Ndioo, ra chà'nda tiñu nuu tandi'i ñuu ñuñivi. ⁵ Ta tu iyo nda yo kùuni jati'ini chi'in ndra,

ta ndrakan chà'ni ndra na chi'in ma ñu'ú ña kèe ma yu'u ndra. Ta takan jà'a ndra ña chà'ni ndi'i ndra ma ndian kùuni jati'ini chi'in ndra, ta takan iyo yi ña kivi ndisaa ndian jà'a takan. ⁶ Ta juuni iyo ndatu ndra kuenda ña kasi ndra ma andivi, ikan na töve kùun ma savi kua'a' kivi ma ora kätitu'un ndra ma tu'un yu'u Ndioo nuu ma ñivi.

Ta juuni iyo ndatu ndra ña kùu jandakuu ndra ma nii ma takuii, ta kuenda ña tàchi ndra kua'a' ma kue'e nuu ma ñivi, naja kua kùuni maa ndra ja'a ndra ndia.

⁷ Ta ma ora ña cha chīnu kätitu'un ndio ndra ma tu'un Ndioo nuu ma ñivi, tajan kēe ndio iin ña kàa

takua kàa iin kiti xaan tichi ma yavi nduva'a kuii kunu, ta yakan kùu yi ña ni kanita'an yi chi'in ndra, ta ni jakanaa yi ndra, ta ka'ni yi ndra. ⁸ Tajan ma ñunda'yu ndra ni kanindoyo na yi ma nuu ya'vi ma veto'o, ma ñuu nuu chā'ni na ma Racha'nu yo Jesuu niku. Ta juuni kà'an na ña ma ñuu ikan nàni yi Sodoma ta Egiptu. Takan nàni yi cha'a' ma ña kini ña jà'a ma ñivi ikan. ⁹ Ta unì kivi java kùu yi ña ni nde'e na ma ñunda'yu ña kàndoyo ikan. Ta tañu ma ñivi ikan iyo ndian tuku tata kùu na, a siin tu'un kà'an na, a siin ñuu nuu kàku na. Ta ma ñivi tüvi ni kù'va na ña na kuchi ma ñivi ma ñunda'yu ikan. ¹⁰ Tajan ma ndian iyo nuñu'u' ñuñivi ni kusii na nde'e na ma ñunda'yu ndra, ti ya'a chàta'ani na ña cha chī'í ndra. Ta ni ku'va na ta'vi nuu ta'ii'in ma ta'an na cha'a' ña ya'a chīsii na, vati ninduvi ma ndra kà'an chi'in tu'un yu'u Ndioo ña chī'í ikan, tüva ni jande'e ga ndra tundo'o na.

¹¹ Va ma ora cha yā'a ma uni kivi java, tajan Racha'nu Ndioo jānataku ndiko ra ma ndrakan inga cha'a', ta ndēta ndiko ndra. Ta ora ndē'e ma ñivi ma ña jānataku ndiko ra ndra, ta nduva'a kuii yū'vi na. ¹² Ta ikan jan ninduvi ma ndra kùu testigu ikan chīni ndra iin tati ña ni'í va'a nāka'an yi ma iti' andivi chi'in tu'un i'ya:

—¡Na ndaa ndo ma iti' siki nde've! —kàti yi.

Tajan ndāa ndio ndra chi'in vikonu'u ma iti' andivi. Ta ora ndāa ndra, ma ndian xaani nde'e ndra nde'e na naja kùu yi chi'in ndra ndia. ¹³ Tajan juuni ma ora ikani, nduva'a kuii ni'í tāan, ña uchi porcientu ma ve'e iyo ma ñuu ikan kēkoyo. Ta ucha mii ta'an na kùu na ña chī'í na jà'a ma ña tāan. Tajan ma ndian kīndoo ndito, nduva'a yū'vi na, ta kīcha'a ndio na jàka'nu na ma Ndioo ra iyo andivi.

¹⁴ Cha yā'a ma tundo'o uvi, va vitin cha vāchi kuyatin ndio ma tundo'o uni.

Ma yutun tivi ucha ña tìvi ma tati jàkuu tiñu nuu Ndioo

¹⁵ Takan kùu ta tìvi ndio ma tati ucha ña jàkuu tiñu nuu Ndioo ma yutun tivi nda'a yi. Tajan iti' andivi chīni kua'a' tati ña nduva'a ni'í kànachaa yi, ña te'en kà'an yi:

Ma nda nikuuni nuñu'u' ñuñivi nuu chà'nda ma ñivi tiñu,

cha kì'vi yi nda'a ma Racha'nu Ndioo yo

ta kuenda ma ra se'e ra Cristu ndia.

Vati rakan kùu ra ña ni ka'nda ra tiñu cha'a' yi endeeni.

¹⁶ Tajan ma ndi oko kumi ma ndracha'nu ña nandi ma nuu ta'ii'in tayu ikan nuu ndaa ma tayu í nuu chà'nda Ndioo tiñu, chūnandi chiti ndra ña ndava nani te'e nuu ndra nuu ñu'u'. Ta kīcha'a ndra jàka'nu ndra Ndioo, ¹⁷ chi'in ma tu'un i'ya:

Chà'a ndi ta'vindioo nuun
yo'o Racha'nu ra ya'a
iyo ndatu,

ti yo'o kùu ma ra kuxini ma
vitin,

ta kùun ma ra takani kùu
niku,

ta kùun ma ra ni kichi iti'
nuu ndia.

Vati maun kùun ña nduva'a
iyo ndatun,

ña cha kīcha'un chà'ndaun
tiñu nda nuu nikuuni.

¹⁸ Ta ndisaa ma ñivi ña
töve chīnuni tu'un,
nduva'a cha kuxaan
na chi'un,

va yo'o cha kēta ma kivi
ña ni kuxaan chi'in na
ta ni jande'un tundo'o
nuu na,

ta ma ndian ndií ni jakutu-
niun ma kuati na,

ta ma ndian ña jàkuu tiñun,
ta ndian kà'an chi'in
tu'un yu'un, ni ku'va
ndioun ma ya'vi va'a
nuu na.

Ta juuni takan ni ja'un
chi'in ma ndian íí ña
kāchiun kuendaun,

vaji kùu na ndian kuika
a ndian nda'vi ña
jàka'nu na ma siviun.

Va ma ndian chà'ni ma
inga ñivi ña iyo ma
nuñu'u' ñuñivi juuni
ni ka'niun na ndia.

—Takan kàti ma tati ikan.

¹⁹ Tajan ma ora ikani, cha
nūna ma veñu'u Ndioo iti'
andivi ta ndichin ma chito
naá nàni Arca ña chà'a ma
tu'un ña Ndioo kàti ra chi'in
ma ñivi, va ndichin yi tichi
ma veñu'u iti' andivi. Ta
ora ikan nduva'a kuii tacha
ta chīni yo ma ña ka'an ma
tacha ta nduva'a kuii kuun

savi yuu, ta nduva'a kuii ni'i
tāan ndia.

12

*Iin ña'a chi'in iin kiti xaan
ña tivi ñu'ú*

¹ Takan kùu tajan ma iti'
andivi chīyo iin seña ña
nduva'a ka'nu. Ta ikan
kēta iin ña'a ña isukuan
ma nikandii. Ta ma yoo
va kīndoo ri iti' xuun ma
nuu chañuan. Ta ma xinian
jundii iin korona ña kùva'a
yi chi'in uchi uvi chele. ² Ta
ma ña'a i'ya ti ñu'u se'an,
ta nduva'a nda'yuan ña
chà'nda yi tichian vati chani
kàku ma se'an. ³ Takan kùu
ta ikan jan kēta inga tuku
seña ma iti' andivi ña kùu ri
takua kùu iin kiti. Ta rikan
ti iin kiti ya'a ka'nu, ta xaan
ña tivi ñu'ú kùu ri. Ta rikan
ti iin kiti color kua'á kùu ri
ña iyo uchi ndiki ri, ta ucha
xini ri nuu jundii ucha ta'an
ma korona. ⁴ Tajan chi'in
ma su'ma ri jākoyo ri cha
yatin sava ma chele ka'iin
andivi ma nuñu'u' ñuñivi.
Ta ikan jan chūndaa ndio
ri nuu ndaa ma ña ñu'u
se'e ña kùuni ri kachi ri ma
se'an naja ora ni kàku yi.
⁵ Tajan kàku ndio ma iin
se'an ra'ii, ta chi'in vatun
kuiin ña kuva'a chi'in kaa
ni ka'nda ra tiñu ninii ka'nu
ma nuñu'u' ñuñivi i'ya. Va
ma se'an chātu'un na ra, ta
chaa ra nuu ndaa ma tayu
íí Ndioo, nuu chà'nda ra
tiñu. ⁶ Tajan ma ña'a ikan
chīnuan kuà'an ña iin tichi
ku'u nuu iti, iin nuu cha
kāchin Ndioo kuenda ña, ña
ni ku'va ra ña kachian ta

jakuenda ra ña kuenda iin mii uvi cientu uni xiko kivi.

⁷ Ta ora yā'a ña kūu takan, tajan nduva'a kuii ka'nu kuati chīyo ma iti' andivi. Vati iin tati ña jàkuu tiñu nuu Ndioo ña nàni Mike, chí'in tia kua'a' ma tati ña kùu meru ra kīcha'a na kànita'an na chí'in ma kiti xaan ña tìvi ñu'ú, ta chí'in tia ma meru ri ña kùu tati jàkuu tiñu nuu ri ndia. ⁸ Va tava ma kiti xaan ka'nu ña tìvi ñu'ú chí'in ma meru ri nī kuu jakanaa ndri, yakan va nī kuu koo ga ndri ma andivi. ⁹ Ta takan kūu ña Ndioo jākanaa ra ma kiti ka'nu xaan ña tìvi ñu'ú, chí'in ndisaa ma tati xaan ña kùu meru ri. Ta rikan kùu ri ma koo tati ña kēta ri taji'na, ta ma rikan nàni ri: kui'na a Satanaa ña jànda'viña'án' ma ñivi ninii ka'nu nuñu'u' ñuñivi. Yakan va ma kui'na, ta chí'in ma meruán' tati xaan, kāchitán' ma nuñu'u' ñuñivi jà'a ma tati va'a jàkuu tiñu nuu Ndioo.

¹⁰ Takan kūu tajan te'en chīnī iin tati ña nduva'a kuii nī'ī kànachaa ma iti' andivi ña te'en kà'an yi:

Vitin va cha kīchaa ma kivi ña nī jakakú Racha'nu Ndioo yo ma ñivi ra,

ta juuni vitin jàna'a ra ma ndatu ra nuu yo chí'in ma nuu chà'nda ra tiñu.

Ta vitin iin nuuni chà'nda ra tiñu chí'in ma ndatu Cristu ra kùu Se'e ra.

Vati vitin ma kui'na tüva ndaa yi ma nuu ndaa ma Racha'nu Ndioo.

Ta nduvi ta niñuu tüva tisoán' kuati nuu ra chata ma ndian yani yo ndian chìnuni tu'un ra.

Ti Ndioo cha jākanaa ra yi, ta jā'a ra ña na kachita yi.

¹¹ Yakan va maa ndian chìnuni tu'un Cristu cha jākanaa na ma kui'na,

cha'a' ma nīí ma ra kùu mvechala,

ta cha'a' ma tu'un ra ña kātitu'un na nuu ma ñivi.

Va ndicha ña chìnuni na ma tu'un ra.

Tüvi kanuu na kātitu'un na yi ndava kùu kuvi na cha'a' yi.

¹² Yakan va tandi'i ndyo'o ndian iyo iti' andivi, na sii kuuni ndo.

Va nda'vi ta'an kùu ndyo'o ma ndian iyo nuñu'u' ñuñivi, ta ma tichi tañu'u,

vati tava ma kui'na, cha kāchita ndioán' ta chāa ndioán' ma nuñu'u' nuu iyo ndo.

Ta juuni cha chito ndioán' ña chani keta ma tiempu ña tüva nī ka'nda ndioán' tiñu.

Yakan va nduva'a kuii xaani ndioán' ndè'án' ndo.

—Takan kà'an ma tati ña chīnī iti' andivi.

¹³ Ta ma kui'na kùán' ma kiti xaan ña tìvi ñu'ú, ta ora chā'a ndioán' kuenda ña Ndioo jākanaa ra ñán' ña jākoyo ra ñán' ma nuñu'u' ñuñivi i'ya, tajan kīcha'a ndioán' nàndukuán' ma iin ña'a ña kaku se'e, iin ra'ii vali. ¹⁴ Takán kūu tajan ma ña'a ikan, nī'an uvi ta'an ma ndichin ña kàa takua kàa

ndichin iin tasu ña nduva'a kuii ka'nu kuenda ña na kuu ndati ña, ta kākú ña nuu ma kui'na ma tichi ku'u ití, nuu ni koan uni kuiya sava. Ta nì'an ña kachian jà'a ma Ndioo ikan ndia. ¹⁵ Ta ikan jan ma kiti xaan ikan, tìvi ri ma takuii yu'u ri ma nuu kuà'an ña kuenda ña na ndakuu ra' iin yuta ka'nu, ta takan jàtani ri ña. ¹⁶ Va ma ñu'u' tīndee yi ma ña'a ikan, vati ndāta yi, ta chī'i ndi'i yi ma takuii yuta ña tīvi ma kiti xaan ikan chí'in yu'u ri. ¹⁷ Tajan ma kiti xaan ikan, nduva'a kuxaan ri ña nī kuu ka'ni ri ña. Yakan va kēe ndio ri kuàkanita'an ri chí'in ndisaa ma ndian kùu ñivian, ndian jàchi'in ma tu'un Racha'nu Ndioo, ta endeeni kà'an na ña ñivi chìnuni tu'un Jesuu kùu na ndia. ¹⁸ Ta ma kiti xaan ikan cha kīndoo ri ma yu'u tañu'u.

13

Ninduvi ma kiti xaan

¹ Takán kùu tajan yu'u chūndai ma nuu ndoyo yuti ña'ma ma yu'u tañu'u. Ta ikan ndē'i ña kēe inga tuku ma kiti xaan ña ya'a ka'nu ma tichi tañu'u ña ìyo ucha xini ri ta uchi ndiki ri. Ta ta'ii'iin ma xini ndiki ri ìyo iin ma korona. Ta ma xini ri ìyo ma letra ña kà'an ti'ini chata Ndioo. ² Va ma kiti xaan ña ndē'i ikan, kàa ri tava kàa iin ndika'a, ta ma cha'a ri va kàa yi tava kàa cha'a ma oso, ta yu'u ri va kàa yi tava kàa yu'u ii'ii. Tajan ma kui'na kùan' ma kiti xaan ña tivi

ñu'ú ña chā'án' ndatuán' nuu ma inga kiti ikan, ikan na ka'nda ri tiñu indukuni kua maán' nuu ninii ka'nu ma nuñu'u' ñuñivi. ³ Ta juuni ndē'i ña iin ma xini ri kàa yi tava kàa iin nuu tà'nda ña ni kuvi ri jà'a yi ti ya'a ka'vi takue'e ri. Va ma nuu takue'e ikan ndā'a yi niku. Ta ndava kuà'an anima ma ñivi ora ndē'e na ma ña jā'a ri, tajan ndisaa ma ñivi ìyo ñuñivi tándikun na chata ri. ⁴ Ta kīcha'a ndio na jaka'nu na ma kiti xaan ña tivi ñu'ú ikan, cha'a' ña chā'án' ndatuán' nuu ma inga kiti ikan. Ta te'en kà'an na ña jaka'nu na ri:

—Nī'iin yo na kùu ja'a chí'in ma kiti xaan i'ya, ta nī'iin yo na kùu kanita'an chí'in ri ti ìyo kua'a' ndatu ri —kàti na.

⁵ Ta juuni, nī'i ri tiñu ña kuu ka'an ti'ini ri chata Ndioo, ta kà'an tayi ri takua kùuni maa ri. Ta juuni nī'i ri tiñu ña ka'nda ri kuenda uvi xiko uvi yoo ndia. ⁶ Ta takan kùu yi ña kà'an ti'ini ri chata Ndioo, ta chata ma sivi ra, ta chata ma nuu ìyo ra, chí'in tandi'i ma ndian ìyo andivi ndia. ⁷ Ta juuni nī'i ma kiti ikan tiñu ña kànita'an ri chí'in ma ñivi Ndioo, nda kati jàkanaa ri na. Ta juuni nī'i ri tiñu ña na kùu ka'nda ri tiñu nuu tandi'i ma ñivi ìyo ñuñivi, vaji tuku tata kùu na, a tuku ñuu na, a tuku tu'un kà'an na, a tuku ñu'u' kīchi na. ⁸ Ta tandi'i ma ñivi ndian tōve chìnuni kùu ma ndian jàka'nu na ma inga kiti ikan. Vati ma sivi ndisaa ndiakan

tüvi iyo yi nuu ma tutu ña tãa Ndioo antea ña jãtuvia ra ma ñuñu'u' ñuñivi. Ta ma tutu ikan kà'an yi ma sivi nda yo ni koo endeeni chi'in ra. Ta ma ra kùu kùña'a ma tutu ikan kùu ma ra kùu mvechala chi'í niku.

⁹ Ta tu iyo nda ndyo'o iyo so'o, na taso'o va'a ndo ma ña ni ka'in chi'in ndo i'ya: ¹⁰ Tu iyo iin ñivi ña ti'i na ndo tichi vekaa, takan ni ku'un ndo vekaa tuva takan. Ta tu iyo ndian chà'ni na ndo chi'in machiti, ta takan ni kuvi ndo tuva takan. Ta cha'a' yakan kùu yi ña taku ndyo'o ña kùu ndo ñivi Ndioo, iyo yi ña jandeeni ndo, ta chìnuni va'a ndo ma tu'un ra ndia.

¹¹ Takan kùu tajan ndē'e tukui ña tichi ñu'u' ití kēta inga tuku ma kiti xaan. Ta rikan ti uvi ta'an ma ndiki ri ña kàa yi tava kàa ndiki ma mvechala, ta kà'an ri tava kà'an ma kiti xaan ña tivi ñu'ú. ¹² Ta juuni induku iyo ndatu ri takua iyo ndatu ma kiti xaan ña kēta nunuu. Ta rikan ndaa ri yatini ití nuu ma inga ri. Vati juuni jã'a ri ña na jaka'nu ma ñivi iyo nuñu'u' ñuñivi ma kiti nunuu ña cha ndã'a ri ña takue'e ka'vi ri. ¹³ Ta juuni jã'a ri kua'a' nuu ndatu ka'nu, vati jã'a ri ña na kèe ma ñu'ú ití andivi, ta kòyo yi ma nuñu'u', kuenda ña na nde'e ma ñivi iyo ñuñivi. ¹⁴ Ta ma kiti xaan ña kēe nunuu chã'a ri tandi'i ma ndatu ña jã'a ma kiti uvi ikan. Ta chi'in ma ndatu ña nĩ'i ma kiti uvi ña na jã'a ri, ya'a nduva'a jãnda'viña'a ri

ma ñivi iyo nuñu'u' ñuñivi chi'in ma seña jã'a ri. Ta juuni tãchi ndio ri nuu ma ñivi ña na ja'a na iin na'na kuenda jãka'nu na ma kiti ña kēta nunuu ña nduva'a takue'e ka'vi chi'in machiti niku, ta nãtaku ndiko ri. ¹⁵ Takan kùu ta ma kiti uvi kùu ri ña nĩ'i ri ndatu ri kuenda ña na ja'a ri ña na kùu koo ndito ma na'na ma kiti nunuu, ta ma na'na ri kicha'a yi kà'an yi. Ta juuni tãchi ri ña na ka'ni na ndisaa ma ndian töve jãka'nu ma na'na ri. ¹⁶ Ta juuni jã'a ri ña tandi'i ma ndiakuaati, a ndian cha'nu, a ndian kuika, a ndian nda'vi, a ndian kùu musu, a ndian tüvi kùu musu: ña na koo iin tuni ma nda'a' chiyo kua'a na, a ma te'e nuu na. ¹⁷ Ta nĩ'iin na, na kùu jata na, ta xiko na, tu tüvi iyo ma tuni ma kiti xaan na, a sivi ri, a ma numero ma sivi ri na ndia. ¹⁸ Yakan va i'ya ni nde'o nda yo iyo chinituni. Ta tu iyo chinituni na, na ja'a na kuenda nuu na chi'in ma numero ma kiti xaan ikan, vati numero ma ñivini kùu yi. Ta numero iñu cientu uni xiko iñu kùu yi.

14

Nuu jãka'nu ma iin cientu uvi xiko kumi mii ma ñivi ma Ndioo chi'in iin yaa

¹ Takan kùu ta ikan jan ndē'i iin ma ra kùu mvechala ña ndaa ra ma xini yuku ña nãni Siõn. Ta chi'in ra ndē'i ña ka'iin ma iin cientu uvi xiko kumi mii ma ñivi ña iyo tuni ma te'e nuu na, chi'in ma sivi ma

ra kùu mvechala, ta sivi ma Tatá ra. ² Ta ikan jan chíni ndioi iin tati ma iti' andivi, ña nduva'a jākayu yi, ta chínu tacha jà'a yi, takua jà'a iin nuu too takuii. Ta juuni chíni ña ma tati ikan, jà'a yi takua jà'a ma tati iin nuu jàkuaku na kua'a' ma arpa. ³ Ta ndiakan chita na iin yaa chaa ma nuu ndaa ma tayu íi, nuu ka'iin ma ndi kumi ma ña ndito, ta nuu ka'iin ma ndi oko kumi ma ndracha'nu ndia. Va nī'iin ma ñivi nī kutu'va na kata na ma yaa ikan, vati ma ndra chito kata yi kùu ma iin cientu uvi xiko kumi mii ndra nī, ti ndrakan kùu ma ndra kākú tañu ma ñivi iyo ma nuñu'u' ñuñivi. ⁴ Vati ndisaa ndrakan kùu ndra ña kīndoo ndaa va'a ndra nuu Ndioo, va töve kī'vi ndra chí'in ña'a, ta kùu ndra ndra kùmi su'un ndra ndra, ti kuà'an ndra chata ma ra kùu mvechala nda nikuuni nuu kuà'an ra. Ta Ndioo tāvasiin ra ndra ña jākakú ra ndra tañu ma ñivi, ikan na kuu ndra takua ma chiti nunuu ña sòkó yo nuu Ndioo. Ta takan kùu ndra kuenda ma Racha'nu Ndioo ta kuenda ma ra kùu mvechala. ⁵ Vati tüvi nī janda'viña'a ndra, ta tüvi nī ka'an ndra tu'un vata ndia, vati ndra va'a kùu ndra nuu Ndioo.

Ma tu'un kàtitu'un ma uni ta'an ma tati ña jàkuu tiñu nuu Ndioo

⁶ Takán kùu tajan ndē'i inga tuku ma tati ña jàkuu tiñu nuu Ndioo, ña ndàti yi chàkunuu yi nuu sukun. Va ma tiñu ndiso yi kùu yi ña

kàtitu'un yi ma tu'un va'a cha'a' Ndioo ña iyo kuenda yi endeeni nuu tandi'i ma ndian iyo nuñu'u' ñuñivi, vaji siin siin ñuu na, a siin siin tu'un kà'an na, a siin siin tata kùu na a siin ñu'u' kīchi na ndia. ⁷ Tajan te'en nāka'an nī'i yi chí'in na:

—Na tiñu'u ndo ma Racha'nu Ndioo, ta na jaka'nu ndo ra, vati vitin va cha kèta ma kivi ña nī jakutuni ra ma ñivi. Yakan va na jaka'nu ndo ma ra jātivi ma andivi, ma nuñu'u' ñuñivi, ma tañu'u, ta ma soko nuu kàna takuii ndia —kàti yi.

⁸ Takán kùu tajan kèta inga tuku ma tati ña jàkuu tiñu nuu Ndioo, ta te'en nāka'an yi ndia:

—Cha kēkoyo ma ve'e iyo ma ñuu ka'nu ña nàni Babilonia chí'in ma ñivi yi. Ndicha va'a ña cha kēkoyo yi. Vati juu yi jātivi ma tandi'i ma ndian iyo ma ñu'u' yi, ta tandi'i ma inga ñu'u' ñuu ñuñivi, chí'in ma ndixi ña chà'a ra' nuu na ña na ko'o na ra', ti jà'a ra' ña kī'vi ma ñivi ña na ja'a na kuati. Va jà'a ra' chí'in yo takua jà'a iin ña'a tondo.

⁹ Ta ikan jan kī'vi ndio ma tati uni ña jàkuu tiñu nuu Ndioo, ta te'en nāka'an nī'i va'a yi:

—Tu iyo iin nda ndian jàka'nu ma na'na ma kiti xaan ikan, a maa ri, ta chùndatu na ña koo ma tuni ma te'e nuu na, a ma chiyo nda'a' kua'a na, ¹⁰ ndiakan nduva'a nī nde'e na tundo'o jà'a ma Racha'nu Ndioo, ti

ni ku'va ra ma ndixi xaan ko'o na ña jàna'a ra' ña nduva'a xaani ndè'e ra na. Vati ni kayu na chi'in azufre, ma nuu ndè'e ma tati jàkuu tiñu nuu Ndioo, ta nuu ndè'e ma ra kùu mvechala ndia. ¹¹ Ta ma ñu' ma nuu ndè'e na tundo'o ña kàyu na endeeni na töve ni jaña yi ña ndaa yi ma nuu sukun, vati nduvi niñuu kùu yi ña kàyu na, ta na kùu nindee na ña nde'e na tundo'o. Ta takan ni ta'an na cha'a' ña jàka'nu na ma kiti xaan chi'in na'na ri, ta cha'a' ña ìyo tuni ma te'e nuu na chi'in ma sivi ri. —Takan kàti ma tati.

¹² Yakan va kuenda ma ndian kùu ñivi Ndioo, va ndian jàchi'in va'a ma tu'un Ndioo ta chìnuni va'a ma tu'un Jesuu, vitin kùu ma kivi ña ìyo yi ña jandeeni na.

¹³ Takan kùu tajan iti' andivi chīnī iin tati va'a ña te'en nāka'an yi chi'in:

—Na taun ma tu'un i'ya: “Na sii kuuni ma ndian chī'ī ña chìnuni tu'un ma Racha'nu, nda ma vitin, ta iti' nuu” —kàti yi.

Ta ma Tati Í Ndioo te'en nāka'an yi:

—Ndicha va'a ña takan kùu yi, vati vitin ndiakan cha kuu nindee na cha'a' ma tiñu jà'a na, ti tiñu va'a ña jà'a na ora chīyo na niku töve ni naa yi. —Takan kàti ma Tati Í Ndioo.

Ndioo tachi ra tati ra ña na jati'vi yi ma ñivi ìyo nuñu'u' ñuñivi

¹⁴ Tajan ma ora kāni'ī nui ma iti' andivi, ta ikan ndē'i ña nandi iin ra kàa takua kàa iin ra Se'e ñivi

tāchi Ndioo ma chata viko, ña jündii iin korona oro xini ra, ta nda'a ra iin machiti kanchu ña nduva'a kuii xaan. ¹⁵ Tajan iti' tichi veñu'u kēe inga ma tati ña jàkuu tiñu nuu Ndioo, ña te'en nāka'an ni'i yi nuu ra nandi chata ma viko:

—Na kicha'un ka'ndaun ta jati'viun ma ndatiñu chi'in ma machiti kanchun, ta kàniva'un ndisaa ma ndatiñu ña kàndoyo ma nuñu'u' ñuñivi ña jàti'viun, vati cha ndi'i yi chīti, ta vitin ìyo yi ña jati'viun yi —kàti ma tati ikan.

¹⁶ Tajan ma ra nandi ma chata viko, tiin ndio ra ma machiti kanchu ra, ta chā'nda ra ndisaa ma ndatiñu ña kàndoyo ma nuñu'u' ñuñivi, ta kàniva'a ndio ra ndisaa kuii yi.

¹⁷ Takan kùu tajan ma iti' andivi kēta inga ma tati ña jàkuu tiñu nuu Ndioo ma tichi veñu'u ìyo ndakan ña juuni nda'a yi iin machiti kanchu ya'a xaan ndia.

¹⁸ Ta ikan jan ma iti' nuu ndaa ma chito naá ma Ndioo kēta inga tuku ma tati ña jàkuu tiñu nuu Ndioo, ña ìyo ndatu yi kuenda ma ñu'ú ña kuàtiñu yi nda nuu ni kuuni. Tajan tati ikan te'en kànachaa ni'i va'a yi nuu inga ma tati ña nda'a ma machiti xaan:

—Na kicha'un ka'ndaun ma vatu ma chiti uva chi'in ma machiti xaan ña nda'un, ta kaniva'un ma ndatiñu ña kàndoyo ma nuñu'u' ñuñivi, vati cha ndi'i vu

chīti. —Takan kàti ma tati ikan.

¹⁹ Tajan tīin ndio yi ma machiti yi, ta chā'nda ndi'i yi ma yoku'u uva ña kàndoyo ma nuñu'u' ñuñivi, tī'i ndio yi vu iin tichi iin ña nduva'a kuii ka'nu nuu ni naku'ni na vu, ña kùuni yi ka'an yi ña ma ikan kùu ma nuu ni jande'e Ndioo tundo'o ma ñivi. ²⁰ Takan kùu ta naku'ni ndio vu iti' yu'u ñuu. Ta ma tichi ma nuu ña naku'ni vu, kēe mamaa nii ñivi, ña ndāa ra' sukun va'a nda kēta ra' nuu iyo mvosa ma kuayu. Ta chāti ra' chinu ra' kuà'an ra' iin uni cientu kilometru ma nuñu'u' ñuñivi, ti nduva'a kuii kayuni Ndioo nde'e ra na.

15

Ma ndi ucha ma tati ña jàkuu tiñu nuu Ndioo nda'a yi ma tundo'o nuu ndi'i nia

¹ Takan kùu tajan ma iti' andivi ndē'e tukui inga tuku ma seña ka'nu ta siin kuii ndē'i yi. Vati ikan ndē'i ucha ta'an ma tati ña jàkuu tiñu nuu Ndioo, ña nda'a yi ma ndi ucha ta'an ma tundo'o nuu ndi'inia ña ni nde'e ma ñivi jà'a Ndioo. Ta ora cha ya'a ma tundo'o ikan ni kutaxin ma nuu nduva'a kuii kayuni Ndioo chi'in ma ñivi.

² Ta juuni ndē'i iin tañu'u kuva'a chi'in inu ña kàa ra' takua kàa ma takuii tañu'u ña jàkanuu ra' chi'in ñu'ú. Tajan yatini yu'u ma takuii tañu'u inu ikan, ka'iin ma ndian nda'a ma arpa ña chā'a Ndioo nuu na. Vati ndiakan kùu ma ndian jàkanaa na ma kiti

xaan ikan, ti tüvi nī jaka'nu na ri a ma na'na ri, ta tüvi ni chā'a na ña nàni ma tuni ri na ña kùu yi ma numero ma sivi ri ndia. ³ Ta ndiakan ti chita na yaa ña chita Moisés, ra jàkuu tiñu ma Racha'nu Ndioo chi'in ma inga yaa kuenda ma ra kùu mvechala. Ta te'en chita na: Ya'a ga ka'nu ta vii kùu ma tiñu jà'un,

yo'o Racha'nu Ndioo, ra iyo tiaga ndatu kua tandi'i ma ñivi ñuñivi, vati iti' ndaa, ta iti' ndicha kùu ma itiun, yo'o ra kùu Rey, ra chà'nda tiñu nuu tandi'i ma ndian iyo nuñu'u' ñuñivi.

⁴ Yo'o Racha'nu, ndisaa kuii ma ñivi ya'a tiñu'u na ñun,

ti ndisaa na jàka'nu na ma siviun, vati uvanuu maaun kùu ma ra ya'a ga íí.

Ta ndisaa ma ñivi iyo nuñu'u' ñuñivi ni kichi na ta jaka'nu na ñun,

ti ndisaa ma ña ndaa ta va'a ña jà'un cha nākoto na yi.

—Takan kùu ma yaa ña chita na.

⁵ Ta ora yā'a ña kùu takan, tajan ndē'i ma iti' andivi, ta ikan ndē'i ña nūna ma yuve'e veñu'u Ndioo nuu ya'a íí nuu kàndii ma yuu ña ndiso ma tu'un Ley Ndioo ma nuu yi. ⁶ Tajan ma tichi yuve'e nuu íí, ikan ndē'i ña kēe ucha ta'an ma tati ña jàkuu tiñu nuu Ndioo chi'in ma ndi ucha nuu ma tundo'o. Ta ndiakan ti ñu'u

na ja'ma ña ya'a ya'vi ndaa, ta vii ndoo yi, ta tacha yi. Ta juuni nda'a na ma pañu oro ña ya'a ki'in, ña kèta yi nda pechu na. ⁷ Tajan iin ma ña kumi iyo tañu ma ndian ndito ikan, chā'a yi ii'iin ko'o oro nuu ma ndi ucha ta'an ma tati ikan, ña chītu yi chi'in maaaa ma tundo'o Ndioo, ra iyo ndito tandi'i kivi ta tandi'i tiempu. ⁸ Ta ma tichi veñu'u nuu íi ikan, endee chītu yi chi'in maaaa ñu'ma, jā'a ma ndatu ma Ndioo ka'nu. Ta ñi'iin ñivi, na kuu ki'vi na tichi veñu'u ikan, nda kati ya'a ma ucha ta'an tundo'o ña nda'a ma ndi ucha ta'an ma tati va'a ikan.

16

Ma ucha ta'an ko'o oro ña chītu chi'in tundo'o

¹ Takan kuu tajan ma tichi veñu'u nuu íi ikan, chīni iin tati va'a ña nduva'a kuu ni'i kà'an yi nuu ma ucha ta'an ma tati ña jàkuu tiñu nuu Ndioo. Ta te'en kà'an yi:

—Na ku'un ndo kukata kuati ndo ma tundo'o Ndioo ña chītu tichi ma ucha ko'o, ma nuñu'u' ñuñivi —kàti yi.

² Tajan ma tati nunuu ña jàkuu tiñu nuu Ndioo, kuà'an yi kuàkata yi ma tundo'o ña ka'iin tichi ma ko'o yi ma nuñu'u' ñuñivi. Tajan ndisaa ndio ma ndian jàka'nu ma na'na ma kiti xaan, ta iyo tuni ri ma te'e nuu na, ñii ndiakan kèta ndi'i ta'yu ña ya'a xaan ta u'vi.

³ Takan kuu tajan ma tati uvi ña jàkuu tiñu

nuu Ndioo, kuà'an ndio yi kuàkata yi ma tundo'o ña ka'iin tichi ko'o yi ma tichi takuii tañu'u, ta ndàkuu ra' maaaa nií ña kàa ra takua kàa nií ma ndian chī'i. Ta ikan chī'i ndio tandi'i kuu nuu ma kiti iyo ma tichi ra' jā'a yi.

⁴ Ta ma tati uni ña jàkuu tiñu nuu Ndioo kuà'an yi kuàkata yi ma kue'e ña ka'iin tichi ko'o yi ma tichi yuta, chi'in nani soko nuu kàna takuii, ta ndàkuu ra' nií ndia. ⁵ Tajan te'en chīni ndioi ña kà'an ma tati va'a ña iyo ndatu cha'a' takuii:

Yo'o Racha'nu Ndioo, ra ya'a íi,

cha chītoi ña maun kuu iin ma ra ndaa,

cha'a' ma kuati ña jàkutuniun.

Ndicha ña yo'o kùun ra chīyo niku, ta iyoun nda vitin ndia.

⁶ Vati ndian xaan ikan kuu na ndian chāti na nií ma ndian kuu ñiviun chi'in ma ndian kà'an chi'in tu'un yu'un niku.

Ta vitin yo'o kùun ra chā'a ndioun ma nií nuu ndian kini ikan, ña na ko'o na ra'.

Ta va'ani jā'un jin yakan kuu ma ya'vi na

kàti ma tati ikan.

⁷ Ta juuni chīni ña te'en nāka'an ma ñivi ña ka'iin ma nuu ndaa ma chito naá Ndioo ikan:

—Ndicha va'a, yo'o Racha'nu Ndioo, ra ya'a iyo ndatu. Vati tu'un ndaa ta ndicha kuu ma ña kà'un ora jàkutuniun ma ñivi —kàti na.

⁸ Takan kũu tajan ma tati kumi ña jàkuu tiñu nuu Ndioo, kuà'an yi kuàkata yi ma kue'e ña ka'iin tichi ko'o yi chata ma nikandii. Ta ikan ma nikandii nĩ'i ndio yi ma ndatu kuenda ña na ka'mi yi ma ñivi chi'in ñu'ú. ⁹ Ta takan kũu yi ña nduva'a kãyu ma ñivi. Ta ni tũvi nĩ kuuni na ndakoo na ma iti' kini kuà'an na, ta ki'vi na ma iti' Ndioo ta jaka'nu na ra, vaji takan tã'an na. Vati vi'a ni'i kĩa'a na kà'an ti'ini na chata Ndioo, vaji maa ra kũu ma ra iyo ndatu ña kũu janaa ra ma tundo'o ikan.

¹⁰ Takan kũu ta ma tati u'un ña jàkuu tiñu nuu Ndioo, kuà'an yi kuàkata yi ma tundo'o ña ka'iin tichi ko'o yi ma nuu ndaa ma tayu ka'nu nuu ma kiti xaan ikan. Ta endee ndōnaa ndisaa nuu chà'nda ri tiñu, ña ndava juuni yaa maa na chàchi i'i na, jà'a ña ya'a u'vi na ña ndè'e na tundo'o. ¹¹ Ta vaji takan tã'an na, va endee töve nĩ kuuni na jaña na ma ña kini jà'a na, ta ki'vi na ku'un na iti' Ndioo, vati java vi'a kà'an ti'ini na chata Ndioo, ra iyo andivi, cha'a' ma ndi'i ta'yu ña iyo ñii na chi'in ma ña u'vi na.

¹² Takan kũu ta ma tati iñu ña jàkuu tiñu nuu Ndioo, kuà'an yi kuàkata yi ma kue'e ña ka'iin tichi ko'o yi, ma tichi yuta ka'nu ña nàni Éufrates, ña kàndii iti' nuu kàna nikandii. Ta nãtii ra', ikan na kuu ya'a ma ndra kũu Rey ña vachi iti' tikan. ¹³ Ta ikan jan ndè'e ndioi,

ña ma tichi yu'u ma kiti xaan ña tìvi ñu'ú, chi'in tichi yu'u ma inga tuku ma kiti xaan, ta tichi yu'u ma ra jà'ani ña kà'an chi'in tu'un yu'u Ndioo, kèe uni ta'an tati xaan, ña kaa yi takua kaa lekue sa'nda. ¹⁴ Ta ma tati xaan ikan, ti nduva'a chiyo kua'a' ndatu yi kuenda ña jà'a yi tiñu ka'nu. Ta chi'in yakan vachi jati'vi ta'an yi tandi'i ma ndian kũu Rey ña iyo nuñu'u' ñuñivi, kuenda ña ni kanita'an ndra chi'in ma Racha'nu Ndioo, ra iyo kua'a' ndatu, ma ora ni chaa ma kivi ña ni jakutuni ra na. ¹⁵ Ta ma Racha'nu Jesuu te'en nãka'an ra:

—Na nde'e va'a ndo, ti yu'u ni chai ma ora töve chànini ndo, takua jà'a ma ndra su'u ora kì'vi ndra su'u ndra. Na sii kuuni ma ndian iyo tu'va, ta kumi va'a na ma ja'ma na, ikan ma ora ni kuachai töve nata'in na ña kaviti nda'a na, ta kukanuu nuu na —kàti ma Racha'nu Jesuu.

¹⁶ Takan kũu tajan ma ndi uni tati xaan ikan jati'vi ta'an yi ma ndra kũu Rey iin tichi ku'u ña nàni Armagedón. Takan nàni yi chi'in ma tu'un hebreu.

¹⁷ Tajan ma tati ucha ña jàkuu tiñu nuu Ndioo, kuà'an yi kuàkata ndio yi ma kue'e ña ka'iin tichi ko'o yi ma nuu tati. Ta nda tichi veñu'u' iti' andivi, chíni iin ta'i ña nduva'a kuii ni'i kãnachaa nda ma nuu iyo ma tayu í nuu tà'nda tiñu ña te'en kà'an yi:

—¡Vitin va cha chínu ndisaa yi! —kàti ma tati

ikan.

¹⁸ Tajan ma tiempu ikan kōyo ndio ma tacha, ta ni'i kùu, ta chīnu savi, ta ma nuñu'u' ñuñivi nduva'a kuii ni'i tāan Ta ni'iin cha'a' takā'an taan takan nda ora Ndioo jātuvi ra ma ñuñivi.

¹⁹ Takan kūu tajan ma ñuu ka'nu ikan, uni kuakēsiin yi, ta nda tandi'i inga ma ñuu na'nu ña iyo ma ñuñivi, ndi'i yi kēkoyo ndia. Ta ikan jan ma Racha'nu Ndioo tōve nī ñaani ra ndisaa ma kuati ña jā'a ma ndian ñuu ka'nu nāni Babilonia. Ta cha'a' ña'a kùu yi ña ya'a kāyuni ra chi'in na, ta jānde'e ra tundo'o na. ²⁰ Ta takan nāa tandi'i ma ñu'u' iyo ma'ñu tañu'u chi'in ma yuku na'nu ña iyo ma nuñu'u' ñuñivi ndia. ²¹ Tajan ma iti' andivi kīchi ndio ma savi yuu ña ya'a na'nu, ta kāchita yi chata ma ñivi iyo ñuñivi, ta iin yi vee tiá kua uvi xiko kilu, tajan ma ñivi kà'an ti'ini na chata ma Racha'nu Ndioo, cha'a' ña jākoyo ra ma savi yuu ikan chata na, ta ya'a ndē'e na tundo'o.

17

Nuu ndē'e ma ña ya'a ga tondo ma tundo'o

¹ Takan kūu tajan iin ma tati va'a tañu ma ndi ucha yi ña nda'a ma ucha ta'an ma ko'o ikan kīchaa yi nui, ta te'en nāka'an yi chi'in:

—Na'a, ti i'ya ni jana'i nuyn ndisaa ma tundo'o ña ni nde'e ma ña'a nduva'a tondo ña nandi yu'u kua'a' yuta ikan. ² Vati taku ma

ndra kùu Rey ña iyo ma nuñu'u' ñuñivi jā'a ndra iin kuati ti kī'vi ndra chi'an, ta ma ndian iyo nuñu'u' ñuñivi, juuni jā'a na iin kuati ti chīnī na chi'in ma ndixi kini ña jākanaa ña chi'in ma ña tondo ña —kāti yi chi'in.

³ Ta ikan jan ma Tati Ií Ndioo jā'a yi ña ndē'i ma tañu ñuma'nai iin tati va'a ña chāndaka yi yu'u ma iin tichi ku'u, ta ikan ndē'i iin ña'a ña yòsoan chata iin ma kiti xaan color kua'á, ña ninii ma chata ri iyo ma tu'un ña kà'an ti'ini chata Ndioo. Ta iyo ucha xini ri, ta uchi ndiki ri ndia. ⁴ Ta ma ña'a ikan ñu'an ja'ma yatin color, color ndaa ta kua'á, ña nduva'a vii ndova'a ña chi'in maaaa oro, ta yuu tacha, ta chi'in ma perla ndia. Ta juuni nda'a ña iin ko'o oro, ña chītu yi chi'in maaaa ma kuati jā'a ña, vati iin ña ya'a tondo kuañ. ⁵ Ta ma te'e nuan iyo iin ma tu'un ña kà'an xe'e ña, te'en kà'an yi: "Yu'u kùu ma ñuu ka'nu nāni Babilonia, ta kùu ma ma'á ma ñivi ña'a tondo, chi'in tandi'i ña xaani na chi'in kuati ña iyo ma nuñu'u' ñuñivi", kāti ma tu'un xe'e ikan. ⁶ Ta ora ndē'i ña, tajan chā'a ndioi kuenda ña ma ña'a ikan chīnī ña chi'in ma nií ma ndian chā'nian, ndian kùu ñivi Ndioo, ndian ya'a íí, ndian kātitu'un cha'a' ma Racha'nu Jesuu. Yakan va ndava kuà'an animai ora ndē'i ña. ⁷ Takan kūu tajan te'en nāka'an ndio ma tati ña jākuu tiñu nuu Ndioo chi'in:

—¿Ta naja ndava kuà'an animaun? Va vitin ni katitu'in nuun naja kua kùuni ma tu'un xe'e ña ndiso ña kà'an yi, ta ma kiti xaan ña yosoan, ña iyo ucha xini, ta uchi ndiki. ⁸ Taku ma kiti xaan ka'nu ña ndē'un, ndicha ña chīyo ri niku, va vitin tüva ri. Va chani kee ndiko ri ma yavi nduva'a kunu, ta iti' nuu, ni ku'un ri ma nuu ni naa ri endeeni. Ta iyo iin tutu Ndioo ña kà'an yi ma sivi ma ndian ni koo endeeni chi'in ra. Ta ma ñivi iyo ñuñivi ña tüvi iyo ma sivi na nuu ma tutu ikan, nda ora ña Ndioo jätuvi ra ma nuñu'u' ñuñivi, ndisaa ndiakan ndava ni ku'un tati na ora ni nde'e na ma kiti ikan, vati rikan chīyo ri niku, va vitin tüva ri, ta ni chaa iin kivi ña ni keta ndiko ri.

⁹ I'ya kùu ma nuu ni nde'onda yo iyo chinituni. Ma ndi ucha xini ma kiti xaan ikan, yakan kùu ma ucha yuku nuu nandi ma ña'a tondo ikan. ¹⁰ Ta juuni ma ucha xini ña kùu ma ucha Rey ndia. Uvaa ña u'un ta'an ma ndra kùu Rey i'ya cha chī'í ndra, ta uvi ga ndra takā'an kuvi: iin ra va chà'nda tiñu ma vitin, ta inga ra, va takāaga kichaa. Va ma ora ni kichaa ra, na töve kua'a' tiempu ña ni koo ra ka'nda ra tiñu. ¹¹ Vati ma kiti xaan ña chīyo taji'na ña tüva ri vitin, rikan kùu ra ma Rey una, ña ni kuu ra cha'a' uvi ti juuni kùu ra iin ra tañu ma ndi ucha ta'an ma Rey niku. Ta ora ya'a ña kùu ra rey nundani, tajan ni ku'un ra ma iti' nuu ni naa

ra endeeni.

¹² Ta ma uchi ndiki ri ña ndē'un, yakan kùu ma uchi ta'an ma ndra kùu Rey ña takā'an kicha'a ka'nda tiñu, va ni ka'nda ndra tiñu nundani ta indukuni chi'in ma kiti xaan ikan ndia. ¹³ Ta ma ndi uchi ta'an ma ndra kùu Rey ikan, inuu kua chānini ndra chi'in ma kiti xaan ikan, ta ni ku'va ndra tiñu nuu ri, ikan na ka'nda ri tiñu. ¹⁴ Tajan ndiakan kùu na ña ni kanita'an na chi'in ma ra kùu mvechala, va ma ra kùu mvechala ni jakanaa ra na, ti maa ra kùu chito'o kuxini nuu tandi'i ma ndracha'nu, ta juuni kùu ra Rey kuxini nuu tandi'i ma ndra kùu Rey. Ta ndisaa ma ndian iyo chi'in ma ra kùu mvechala, ndisaa ndiakan kùu ma ndian kāna Ndioo kuenda ra, ta juuni ndiakan kùu ma ndian kāchin ra, ta ndian ndicha ña kuà'an na iti' ra takua kùuni ra.

¹⁵ Ta juuni te'en nāka'an tuku ma tati ikan chi'in:

—Ta ma yu'u kua'a' yuta ikan nuu nandi ma ña'a tondo kùu ra' kua'a' ñuu, ta kua'a' ñivi. Ta ndiakan siin siin tu'un kà'an na, ta siin siin ñuu kīchi na ndia. ¹⁶ Ta ma kiti xaan ikan chi'in ndi uchi ndiki ri ña kùu yi ma uchi ta'an ma rey, ndisaa ndiakan nduva'a kayuni na chi'in ma ña'a tondo, vati ni kindaa ndi'i na tandi'i ma ña iyo nuan, chi'in ja'ma ña, nda kati kindoo vitian. Ta ikan jan, ni kachi na ma kuñuan ta ma ña kindoo ni ka'mi ndio na yi chi'in ñu'ú. ¹⁷ Takan ni kuu yi ti ma Racha'nu Ndioo jā'a ra ña

na ndo'iin ma ndi uchi ta'an ma ndra kùu rey ma kua chà'nini ndra. Cha'a' yakan kùu yi ña ndrakan inuuni kua chà'nini ndra ña chā'a ndra ma tiñu nuu ma kiti xaan ikan, ikan na ka'nda ri ma tiñu nda kati chinu ma tu'un ña kà'an ma Racha'nu Ndioo. Ti takan kùuni ra ña na kuu yi. ¹⁸ Ta ma ña'a ña ndē'un, yakan kùan ma ñuu ka'nu. Ta chà'nda ña tiñu nuu iyo ma ndra kùu rey nuu tandi'i ñuu ña iyo ma nuñu'u' ñuñivi —kàti yi.

18

Nuu nàa ma ñuu ka'nu ña nàni Babilonia

¹ Ta ora yā'a ña kùu takan, tajan ndē'i inga tuku tati ña jàkuu tiñu nuu Ndioo ña vāchi nuu yi iti' andivi chi'in kua'a' ndatu yi ña endee ndōtacha ma nuñu'u' ñuñivi jā'a ña nduva'a tacha yi. ² Tajan te'en kānachaa ni'i yi:

¡Cha kēkoyo ñuu ka'nu nàni Babilonia!

¡Ndicha ña cha kēkoyo yi!
Vitin va cha ndākuu yi
mamaa ve'e nuu
kuàkundii xe'e kua'a'
nuu tati xaan,

ta nuu iyo mamaa taka saa
kini takua kùu chii
chi'in inga kiti xaan
ndia.

³ Vati juu yi jātivi yi tandi'i
ma ndian iyo ma ñuu
kandii nuu yi,

ta tandi'i inga ma ndian iyo
ma nuñu'u' ñuñivi,
chi'in ma ndixi ña jākanaa
ma ña'a tondo cha'a'
ma ña kini jā'a na
chi'an.

Ta nda ma ndra kùu rey
ñā iyo nuñu'u' ñuñivi,
kī'vi ndra chi'an.

Ta ma ndra kuà'an kuaxiko
ñā iyo ma nuñu'u'
ñuñivi, ma ñuu Ba-
bilonia ikan,

ndōkuika ndra jā'a ma ña'a
tondo ikan,

ti ya'a kua'a' jāta ña nuu
ndra chi'in ma xu'un'
ñā jākanaa ña ndia

kàti yi.

⁴ Ta juuni iti' andivi chīni
ma ña kà'an ma Racha'nu
Ndioo, ta te'en kà'an ra:

—Tandi'i nda ndyo'o ña
kùu ñivi, na kee ndo ma
ñuu chiña, koto kùta'an ndo
chi'in na ta indukuni jā'a
ndo kuati takua jā'a na ti
tu jā'a ndo takan indukuni
ni nde'e ndo tundo'o takua
ni nde'e na tundo'o ndia.
⁵ Vati ma kuati ña jā'a ma
ndian iyo ñuu ikan, nduva'a
cha ndokua'a yi, ña ndava
cha chāa yi ma nuu iyo
iti' andivi, ta cha iyo tu'vai
jakutunji na cha'a' ma kuati
ña jā'a na.

⁶ Yakan va na ku'va ndo
nuan juuni ma ña kini
ñā chā'a ña nuu ma
inga ñivi, ta uvi cha'a'
ga,

na jande'e ndo ma tundo'o
ñā, takua jānde'an ma
tundo'o ma inga ñivi.

Ta uvi cha'a' ga na jakanuu
ndo ma ndixi xaan,

ikan na ndakuu xaan ga ra',
ta ku'va ndo ra' ko'o ña in-
dukuni takua jā'a ñā

ma ora jākanuu ña ra' ta
chā'a ña ra' nuu ma
inga na.

7 Ta juuni na jande'e ndo tundo'o ña ta nda'yu ndoo ña, cha'a' ma ña jā'a ña ña ya'a kutayian ña jāndokuika ña chi'in juuni maa ña,

vati te'en chānini ña chi'in ma chinitunian:

"I'ya nāndi takua nandi iin ma ña kùu reina,

vati yu'u yöve ña nda'vi kùu ta ni töve ni nde'i tundo'o", takan chāninian.

8 Ta cha'a' yakan kùu yi ña tichi iin kivini, nduva'a ka'nu tundo'o ni nde'e ma ña kùu ñuu Babilonia,

ti ni koo tuxa'ini chi'an, chi'in tama', ta kùvi ñivi meru ña,

ta ni kuaku ndioan cha'a' ndian cha chí'í, ta ni kayuan.

Vati ma Racha'nu Ndioo ra ya'a iyo ndatu,

nduva'a ka'nu ra kùu ra, ta ni jakutuni ra ña cha'a' ma kuatian.

9 Tajan ma ndra kùu Rey ña kī'vi chi'an ta ndōkuika ndra jā'a ma ña kuika ña, va ora ni ku'va ndio ndra kuenda ña tā'an chi'an ora nde'e ndra ma ñu'ma nuu kàyu ña, ni kuaku ndra ma cha'a' ña. ¹⁰ Ta ndrakan ni jachika ndio ndra ndra ma nuu ndè'an tundo'o, ti ya'a ndasi ndra. Ta te'en ni ka'an ni'i ndio ndra chi'in ma tu'un i'ya:

—Yo'o ñuu ka'nu Babilonia, jnda'vi ta'un ña ya'a ndè'un tundo'o chi'in ma ñiviun!, vati tichi iin orani kùu yi ña ndi'un jā'a ña jakutuni Ndioo ñun.

¹¹ Tajan nda ma ndian chā'an chāxiko ma ñuu ka'nu ikan, juuni ni kuaku na. Ta ni kindoo nda'vi na cha'a' yi, cha'a' ña tüva ni koo ni'in ndian kùu jata ndatiñu nuu na. ¹² Ti taji'na ma ñuu Babilonia ikan jāta na kua'a' oro, plata, yuu vii, yuu tacha, ta ja'ma ya'a va'a, ña kuva'a chi'in linu va'a, chi'in ma ja'ma seda, ña kùu ma color ndaa chi'in ña kua'á ndia, ta chi'in tandi'i nuu ma vitu ña ya'a vii cha'an, ta tandi'i nuu ma ña kuva'a chi'in run, ta chi'in ndatiñu ña kuva'a chi'in nu'u kiti, ta chi'in ma kaa bronze, ta ma kaa vee hierro, ta chi'in ma yuu ña nāni marmol ndia. ¹³ Ta juuni jāta na kua'a' karia ma yukú ña ya'a vii cha'an, ña chāchi yo ta ña töve chāchi yo, takua kùu ma kanela ta ma xiko kutu, xiko takuii xiko, chi'in yukú nāni mirra, olíbano, vinu, cete, ta yuti ña ya'a va'a, chi'in trigu chi'in kua'a' nuu kiti ña chiso karia, ta mvechala, ta kuayu, ta kareta, chi'in nda ñivi kùu musu ña jāta na ndia.

¹⁴ Tajan ma ndian xiko ikan, te'en ni ka'an ndio na chata ma ñivi iyo ma ñuu ikan:

—¡Cha tüva iyo ndo kuenda jata ndo ma yukú ya'a va'a chi'in chiti chācho ña chāta'ani ndo niku! Vitin ndicha kuii va cha kēnaa ndi'i ndio ma xu'un' ndo chi'in ma ña kuika ndo. Tüva ni ni'i ndo yi inga cha'a'.

15 Vati nduva'a ndōkuika ma ndian chā'an chāxiko ma ndatiñu takan ma ñuu ikan niku, va vitin cha jāchika ndio na na, cha'a' ña ndasi na ndè'e na ma tundo'o ndē'e na ti koto tā'an na kua tā'an ndiakan. 16 Tajan chi'in ña nda'vi kùuni na, ta chàku na, te'en ni ka'an ndio na:

—¡Nda'vi ndo! ¡Nda'vi ndo, ndyo'o ñivi iyo ñuu ka'nu chiña!

Vati ndyo'o kùu ndo ndian chàku'un ja'ma nduva'a va'a ta vii niku,

takua kùu ma ja'ma ña kùva'a chi'in linu ña nduva'a va'a,

tava kùu ma color ndaa, ta color kua'á, ta ndòva'a ndo chi'in mamaa oro,

chi'in yuu tàcha, ta yuu nàni perla.

17 Vati tichi iin orani ña cha ndi'ndisaa ma ña kuika ndo.

Takua kùu ma ndra capitán ma varku, chi'in ndian kàcha'an tichi run, ta chi'in ndian marineru ña chàkunuu jakuenda, ta inga tuku ma ndian kùin ña chàkunuu tichi ra', ndisaa ndiakan cha jāchika na na ñuu ikan, cha'a' ma ña tā'an yi. 18 Ta ora ndē'e ndio na ña kèe ma ñu'ma nuu kàyu ma ñuu ikan, tajan te'en kànachaa ndio na chi'in tu'un i'ya:

—Ni'iin ñuu na kùu jan-doinduku yi ma kua ka'nu yi chi'in ma ñuu i'ya niku —kàti na. 19 Takan kùu tajan chōso ndio na yuti xini na,

jà'a ña ya'a nda'vi kùuni na, ta kachaku na kà'an na ma tu'un i'ya:

¡Nda'vi ta'an ma ñuu ka'nu i'ya ña chi'in ña kuika yi!

Jāndokuika yi tandi'i ma ndian iyo varku ma tichi tañu'u,

tichi iin orani kùu yi ña ndi'i yi naa jà'a ña jākutuni Ndioo yi,

20 Yakan va ndyo'o ndian cha iyo andivi,

ta ndyo'o ndian kùu ñivi ii nuu Ndioo,

ta ndyo'o ndian kà'an chi'in tu'un yu'u Ndioo, chi'in ndyo'o ndra kùu tatun Jesuu.

Tandi'i ndo na sii kùuni ndo ti cha'a' ña jāti'ini na chi'in ndo kùu yi

ñā jānde'e ma Racha'nu Ndioo tundo'o ma ñivi ñuu ikan, ta jākutuni ra na.

21 Takan kùu tajan iin ma tati ka'nu ña jàkuu tiñu nuu Ndioo, kani'i yi iin yuu ña nduva'a ka'nu takua ka'nu iin yuu kuenda mulinu, ta ora jākuita yi yi ma tichi tañu'u te'en nāka'an yi:

Takua tā'an yuu ka'nu i'ya ña ndi'i nuu yi,

kua ikan ni ndi'i nuu ma ñuu ka'nu Babilonia,

ta tūva ni nde'e na yi inga cha'a'.

22 Vati na tūva ni kata na yaa chi'in arpa ma nuu iyoun,

ni chi'in tuvilu, ni chi'in yu-tun tivi,

ta tōve ni koo ni'iin ndra jātiñu ma nuu iyoun,

ta ni ma ña kàyu ja'a ma yuu
ka'nu kuenda mulinu
ndia.

23 Na tũva ni ndotacha ja'a
ni'iin nuu ma ñu'u ña
tiin nuu iyoun,

ta ni ma ña ni'i jà'a ma nuu
iyo viko tanda'a.

Vati ma ndian xiko ña kichi
ñuun kuu na ña ya'a
iyo ndatu na ma nda
nuu ni kuuni ma
nuñu'u' ñuñivi niku,

va tava maun tüvi va'a jā'un
chi'in ma ña jā'un ña
jānda'viña'un ma ñivi
kichi ma ninii ka'nu
ma nuñu'u' ñuñivi
chi'in ma tu'un kui'na ña
jā'un chi'in na.

24 Va taku ndyo'o ndian iyo
kuenda ñuu Babilo-
nia,

juuni maa ndo chā'ni ndo
ma ndra kà'an chi'in
tu'un yu'u Ndioo,

chi'in ma ndian ii ña chìnuni
tu'un Ndioo,

ta chi'in tandi'i inga tuku
ndian chā'ni ndo ma
nuu iyo na nda niku-
uni ñuñivi.

19

*Nuu chini Xuva tati ñivi
ña jàka'nu na Ndioo iti' an-
divi*

¹ Ta ora yā'a ña kuu takan,
tajan chīni ña iti' andivi
kichi iin tati kua'a' ñivi ña
jāka'nu na Ndioo te'en:

¡Aleluya!

¡Ya'a ga ka'nu ta tacha kuu
ma Racha'nu Ndioo
yo,

ti juu ra kuu ra ña jàkakú ra
yo, ta ya'a iñu'u ra ta
iyo ndatu ra ndia!

² Ti uvanuu rakan kuu ra
ña jàkutuni ra ma ñivi
chi'in ma tu'un ndaa
ña kà'an ra.

Vati cha jàkutuni ra ma ña'a
nduva'a tondo,

ña chi'in ma ña kini jà'a ña,
cha ndi'i kuii ma ñivi iyo
ñuñivi jātivi ña.

Ta cha'a' yakan kuu yi
ña Ndioo jànde'e ra
tundo'o ña,

ti chā'nian ma ndian jàkuu
tiñu nuu ra.

³ Ta ora yā'a ña kà'an
ma tati ikan takan, tajan
te'en nāka'an tuku ma ndian
ka'iin andivi:

¡Aleluya! ¡Ya'a ka'nu kuu
ma Racha'nu Ndioo!,

ti ma ñu'ma endeeni ndaa
yi nuu kàyu ma ña'a
tondo ikan ndisaa
tiempu,

kàti na.

⁴ Takan kuu tajan ma ndi
oko kumi ma ndracha'nu,
chi'in ma ndi kumi ndian
ndito, chūnandi chiti ndio
na nda kati nani ma te'e nuu
na nuñu'u', ta te'en kicha'a
na kà'an na ña jàka'nu na
ma Racha'nu Ndioo ra nandi
ma tayu ii nuu tà'nda tiñu:

—¡Aleluya! ¡Ya'a ga ii kuu
ma Racha'nu Ndioo, ta takan
na kuu yi, amén! —kàti na.

⁵ Takan kuu ta ma ora
yā'a ña kuu takan, tajan nda
ma nuu iyo ma tayu ii nuu
tà'nda tiñu chīni iin tati ña
te'en kà'an:

Na jaka'nu ndo ma Racha'nu
Ndioo yo, ndisaa
ndyo'o ndian jàkuu
tiñu nuu ra

vaji kuu ndo ndiakuati a ndi-
acha'nu,

va tandi'i ndyo'o ña kùu ndo ndian tiñu'u ndo ra, ta na jaka'nu ndo ra.

Nuu kà'an yi naja kua chīyo ma viko nuu tānda'a ma ra kùu mvechala

⁶ Takan kūu ta juuni chīnī iin tati ña ya'a kua'a' yu'u yi, ña jà'a yi takua ja'a ña nātu'un kua'a' ñivi, ta takua ora jākayu tati kua'a' yuta, chi'in takua jà'a ña nduva'a kuii chīnu savi, ña te'en kà'an yi:

¡Aleluya! ¡Ya'a ga ka'nu kùu ma Racha'nu Ndioo chito'o yo,
ra iyo ga ndatu kua nda ndian nikuuni!

Vati kùu ra, ra chà'nda tiñu.

⁷ Na nduva'a sii kuuni yo, ta jàka'nu yo ma Racha'nu yo,

vati cha chàa ma ora ña ni tanda'a ma ra kùu mvechala,

ti ma ñivi ra ña ni kuu ñasi'i ra cha iyo tu'va na kuenda ña tanda'a na chi'in ra.

⁸ Vati ma Racha'nu Ndioo chā'a ra ña na ku'un na jandovii na na chi'in ma ja'ma ya'a va'a ña kuva'a chi'in linu va'a, ña vii ndoo ta tacha ndia.

Ma ja'ma ikan kùuni yi ka'an yi cha'a' ma iti' ndaa ña kuà'an ma ndian kùu ñivi Ndioo.

⁹ Takan kūu tajan te'en nāka'an ndio ma tati va'a chi'in:

—Na taun tu'un i'ya: “Na sii kuuni ma ndian cha jāndakutu'un ma Racha'nu Ndioo ña na ku'un na ma nuu ni koo ma viko tanda'a,

ma ra kùu mvechala”, kàti yi.

Ta ora yā'a ña kā'an yi takan tajan te'en nāka'an tuku yi chi'in ndia:

—Tu'un i'ya kùu ma tu'un ndaa ña chatiñu ma Racha'nu Ndioo —kàti yi.

¹⁰ Ta ora yā'a ña kūu takan, tajan chūnandi chiti ndioi nuu ma tati ikan, kuenda ña jaka'nui yi, ta te'en nāka'an yi chi'in:

—Na jà'un takan, vati juuni kùu uvanuu iin ña jàkuu tiñu nuu Ndioo, indukuni takua kùu maun, chi'in inga tuku ma ndian kùu yaniun ña chīnuni va'a ma tu'un kà'an Jesuu ta kàtitu'un na yi nuu inga ñivi ndia. Na jàka'nun uvanuu ma Racha'nu Ndioo —kàti yi.

Ma tu'un ndaa ña jàna'a Jesuu nuu na chà'a yi ma ndatu nuu na kuenda ña na kuu ka'an kachin na ma tu'un Ndioo nuu ma ñivi ta'an na.

Ma ra yoso ma kuayu color kuichin

¹¹ Takan kūu tajan kani'i nui iti' andivi, ta ndē'i ña nūna ma andivi. Ta ikan ndē'i ña kēta iin kuayu kuichin, ta ma ra yoso ri nāni ra: iin ra ndaa ta ndicha kuii. Vati chi'in tu'un ndaa jākutuni ra kuati, ta kànita'an ra cha'a' ña ndicha. ¹² Ta ma tinuu ma ra yoso ma kuayu kuichin ikan, tacha yi takua tacha ma yaa ñu'ú. Ta ma xini ra ka'in kua'a' korona, ta ikan iyo ma sivi ra ña uvanuu maa ra chito. ¹³ Ta ma ja'ma

chīti yi ní, ta ma sivi ra, va kùu yi Ma Tu'un Ndioo. ¹⁴ Ta ma ndian jandaru ña iyo iti' andivi, ndian ñu'u ma ja'ma ya'a va'a ña kuva'a chi'in linu va'a, ya'a vii ndoo yi, ta kuichin yi. Ndiakan kùu na ndian ya'a ndikun na ra chi'in ma kuayu kuichin ña yoso na. ¹⁵ Ta ma tichi yu'u ma ra yoso ri kēe ndio ma machiti ya'a xaan, vati chi'in yi ni jatakue'e ra ma ñivi kua'a' ñuu. Ta ni ka'nda ra tiñu nuu na chi'in ma kaa kuiin. Ta juuni ni jakutuni ra ma kuati na takua jà'a iin ra naku'ni ma uva ora chàñu ra chata vu. Ta ikan na ku'va na kuenda ña ya'a kayuni ma Racha'nu Ndioo, ra ya'a iyo ndatu chi'in na. ¹⁶ Ta ma chata ma ja'ma ñu'u ra, chi'in ma soko ra te'en kà'an yi: "Rey ra kuxini nuu ma ndra kùu rey, ta chito'o kuxini nuu ndisaa ma ndracha'nu."

¹⁷ Ta ora yā'a ña kùu takan, tajan ndē'e ndioi iin ma ra kùu tati ña jàkuu tiñu nuu Ndioo ña ndaa yi nuu ndií. Ta ma tati ikan te'en nānda'yu ni'i yi nuu tandi'i kuii nuu ma saa takua kùu chii ña chàchi sa'an ña ndati kachika iti' andivi:

—Na kuti'vi ta'an ndo, ta kichi kachi ndo ti ma Racha'nu Ndioo ni ja'a ra iin viko ka'nu kuenda ña ni kuxini ndo. ¹⁸ Vati ikan kùu ma nuu ni kachi ndo sa'an ma ndra kùu rey, chi'in sa'an ma ndra jandaru kuxini nuu ma ndra jandaru, chi'in sa'an ma ndra'ii ña ya'a tayi kùuni, ta sa'an ma

kuayu chi'in ma ra yoso ri ndia. Ta tandi'i kuii inga nuu ma sa'an, takua kùu ma sa'an ndian chàkunuu nuu nuna, sa'an ma ndian kùu musu, ta sa'an ndiakwati chi'in ndian chandee ndia.

¹⁹ Takan kùu ta ikan jan, ndē'e ndioi ma kiti xaan nunuu, chi'in ma ndra kùu rey ña jà'a kuati ñuñivi, chi'in ndisaa kuii ma ndra kùu jandaru ndra ma ora kùti'vi ta'an ndra kuenda ña kànita'an ndra chi'in ma ra yoso ma kuayu kuichin, ta chi'in ma jandaru ra. ²⁰ Va ma ra yoso kuayu kuichin jākanaa ra ma kuati. Tajan tiin ndio ra ma kiti xaan ikan, ta juuni tiin ndio ra ma tati xaan ña ja'anián' ña ka'án' chi'in tu'un yu'u Ndioo ña jà'a kua'a' ndatu ka'nu kuenda jakuán' tiñu nuu ma kiti xaan nunuu ikan, ta kuenda janda'viña'án' ndisaa ndian cha chā'a ndio na ña na koo ma tuni ma kiti xaan ikan na, ndian cha kīcha'a ndio na jàka'nu na ma na'na ri. Tajan ma ra yoso kuayu kuichin, jākoyo ndito ndio ra ma ninduvi ma ndiakan tichi ma lakuna nuu tiin ñu'u chi'in ma azufre. ²¹ Ta ndisaa ma inga ndian kùu jandaru ma kiti xaan ikan, va chī'í na jà'a ma machiti ña kēe yu'u ma ra yoso ma kuayu. Tajan ma chii chàchi ndio ndri ma kuñu na nda kati chitu va'a ma chacha ndri.

20

In mii kuiya kùu yi ña chūndikun ma kui'na Sa-

tanaa, jā'a ma tati ña jàkuu tiñu nuu Ndioo

¹ Ta ora yā'a ña kūu takan, tajan ndē'i ña vāchi nuu iin tati ña jàkuu tiñu nuu Ndioo ma iti' andivi, nda'a yi iin ndatiku ña nuna ta kasi ma yuve'e yavi nduva'a kuii kunu, ta juuni nda'a yi iin karena nduva'a kuii ka'nu. ² Ma tati ikan kùu yi ña chū'ni yi ma kiti xaan ña tivi ñu'ú ña juuni kùu ma koo tati ña chiyo taji'na, ta ña juuni kùu ma kui'na chi'in sivi Satanaa. Va chi'in ma karena ikan chū'ni ndio tati va'a ikan ñán' kuenda iin mii kuiya. ³ Tajan ma tati ikan kùu yi ña jāku'ún yi ma kiti xaan ikan ma tichi soko kunu, ta chāsi yi ma yuve'e chi'in ndatiku nda'a yi, ikan na tüva janda'viña'án' ma ñivi iyo ñuñivi kuenda iin mii kuiya. Ta nda ora cha yā'a ndio ma iin mii kuiya, tajan kuu jaña ndikoán', va kuenda tia tiempuni.

⁴ Ta ora yā'a ña kūu takan, tajan ndē'i iin nuu tà'nda tiñu, nuu ka'iin ma ndian nī'i ndatu kuenda ña kùu jakutuni na ma kuati ñivi. Ta juuni ikan ndē'i ña ka'iin anima ma ndian tā'nda xini cha'a' ña kàtitu'un na ma tu'un Jesuu, chi'in ma tu'un Ndioo. Tandī'i ma ñivi ikan kùu na ña tüvi nī jaka'nu na ma kiti xaan ikan, ni ma na'na ri ndia. Ta ni tüvi nī cha'a na ña koo tuni ma te'e nuu na a iin chiyo nda'a' na. Ta juuni ndē'i ña nātaku ndiko na, ta chā'nda na tiñu chi'in Cristu, kuenda iin mii kuiya. ⁵ Ña'a kùu ma cha'a'

nunuu ña nātaku ma ndian chī'í. (Va iyo inga ma ndian chī'í ña ni natakú ndiko na, va nda ora ya'a ji'na iin mii kuiya.) ⁶ ;Na sii kuuni ma ndian í ña nātakú ma cha'a' nunuu, vati ñivi Ndioo kùu na! Ta ndiakan cha kakú na ikan na töve ni kuví na ora chí'i ñivi cha'a' uvi, ti ma ña jā'a ña chí'í ñivi cha'a' uvi töve ni jakesiin yi na nuu Ndioo, ti ndiakan ni kuu na sutu ma Racha'nu Ndioo, chí'in ma Racha'nu Cristu, ta ni ka'nda na tiñu chí'in ra nuu chā'nda ra tiñu kuenda iin mii kuiya.

⁷ Ta ma ora cha chínu ndio iin mii kuiya, tajan ma Racha'nu Ndioo ni ku'va ra ña ma kui'na ni ndachi ndioán' ma nuu indían' tichi yavi kunu, ⁸ ta ni kee ndioán' janda'viña'án' ndisaa ñivi iyo ñuu nàni Gog chí'in ñuu nàni Magog, ña kùuni yi ka'an yi ninii ka'nu nuñu'u' ñuñivi. Ma kui'na ni jati'vi ta'an ndioán' ma ñivi, ikan na kuu na jandaru ra ña chà'ndán' tiñu nuu na. Ta nduva'a kua'a' na iyo, takua kua'a' ma yuti ndí'i ndoyo yu'u tañu'u. ⁹ Takan kuu tajan ndāa ndio ma ndian kini ikan naja kua ki'in kandii ma nuñu'u' ñuñivi. Ta endee kāvanuu na ma ñuu í ña Ndioo ya'a kùuni ra nde'e ra chí'in ma ndian í ka'iin tichi yi ña kùu na ñivi Ndioo. Va Ndioo nda iti' andivi jākoyo ra ñu'ú chata ndian kini ikan, ta ndi'i na kàyu jā'a ra. ¹⁰ Tajan ma kui'na ña janda'viña'án' na, jāku'un ndio ma tati va'a yi ma tichi lakuna nuu ndu'va

ñu'ú chi'in azufre, juuni nuu ka'in ma kiti xaan, chi'in tati xaan ña jà'ani ña kà'an yi ma tu'un yu'u Ndioo. Ikan kùu ma nuu nduva'a ndē'e ndio na tundo'o nduvi ta niñuu, ta endeeni.

Ma nuu ndi'inia ña Ndioo jakutuni ra ma kuati ñivi

¹¹ Ta ora yā'a ña kūu takan, tajan ndē'i iin tayu kuichin ka'nu nuu tà'nda tiñu, chi'in iin ra nandi tichi yi ña juuni ma nuu nde'e ra nandi ra ta iin nāa ndi'ini ma nuñu'u' ñuñivi, chi'in ma andivi, ta ni'iin yo tüva ni nde'e ndiko yo yi ni'iin chiyo. ¹² Ta ikan jan ndē'e ndioi ña ma ndian cha'nu chi'in ma ndiakwati ña cha chí'í, ña ndaa na nuu Ndioo nuu nandi ra tayu nuu chà'nda ra tiñu, tajan nūna ndio yatin nuu kua'a' nuu ma tutu. Ta tañu ma tutu ikan juuni nūna ma tutu ña kà'an yi ma sivi ndian ni koo endeeni chi'in Ndioo. Tandí'i ma ndian chí'í ikan, Ndioo ni jakutuni ra na, cha'a' ta'ii'iin ma kuati ña jà'a na, takua ndiso ma nuu tutu ra ndia. ¹³ Takán kūu ña ma tañu'u jächikokani ra' ma ndian chí'í ña kàndoyo tichi ra', kuenda ña na jakutuni ma Ndioo na, ta indukuni ta'an chi'in tandí'i kuii ma ndian chí'í ña kàndoyo ma nuu ta'nda tiñu kuenda ndian chí'í. Ta takan kūu yi ña ta'ii'iin na jākutuni ma Ndioo na, ta'ii'iin naja kua kàa ma kuati na. ¹⁴ Ta ora cha yā'a kūu takan, tajan ma tati jākūu tiñu nuu Ndioo, jākoyo yi ma nuu ta'nda

tiñu ma ndian ndí'i ma tichi lakuna nuu tiin ñu'ú. Ta ma lakuna ñu'ú ndu'va ikan, kùu ma cha'a' uvi nuu ni kuvi na. ¹⁵ Ta ma lakuna ñu'ú ndu'va ikan kūu yi ma nuu jākoyo yi tandí'i ndian tüvi ndiso sivi nuu ma tutu Ndioo ña kà'an yi yo ni koo endeeni chi'in ra.

21

Andivi chaa chi'in ma nuñu'u' ñuñivi chaa

¹ Ta ora yā'a ña kūu takan, tajan ndē'e ndioi iin andivi chaa chi'in iin nuñu'u' ñuñivi chaa, vati ma andivi nunuu chi'in ma ñu'u' ñuñivi nunuu, cha nāa yi chí'in tañu'u ndia. ² Tajan ndē'i ña ma ñuu í ña kūu ma ñuu Jerusalén chaa, ña vāchi nuu yi iti' andivi nuu iyo ma Racha'nu Ndioo, ña nduva'a vii ndova'a yi takua kàa iin ñivi ña'a ma ora tãnda'a ña ña nduva'a vii ndova'a ña kuenda ma ra ni kundaka ña. ³ Takán kūu tajan ma iti' andivi chí'í iin tati ña te'en kãnachaa ni'i yi:

—Na nde'e ndo ti i'ya kūu ma ve'e nuu iyo Ndioo chí'in ma ñivi, vati cha ndō'iin ra chí'in na, ta ni ja'a ra ña na kuu na iin ñuuni ma chí'in ra ti maa ra kūu ra ña ni koo ra chí'in na vati uvanuu Ndioo kūu ra kuenda ña jāk'a'nu na ra. ⁴ Vati maa ra kūu ra ña ni janatii ra ma takuui tinuu na ti na tüva ni kuvi na, ta na tüva ni kuaku na, ta ni ña nda'vi kūuni na, ta tüva ni nde'e na tundo'o ndia. Vati ma nuñu'u' cha'nu chí'in ndisaa ma ña kini iyo yi niku cha nāa yi.

⁵ Tajan ma ra nandi ma nuu iyo ma tayu íí te'en nāka'an ra:

—Na nde'e ndo ti yu'u kùu ma ra jàndochaa tandi'i kuii nakuyi —kàti ra.

Ta juuni te'en nāka'an tuku ra chí'in ndia:

—Na taun yi vati tu'un i'ya kùu ma tu'un ndicha, ta ma tu'un ndaa ña iyo yi ña chinuni ndo —kàti ma Racha'nu.

⁶ Ta ora cha yā'a ña kūu takan, tajan te'en nāka'an tuku ra chí'in:

—Vitin va cha chínu ndisaa yi. Vati yu'u kùu ma ra nunuu ta ma ra nuu ndi'inia, takua kùu ma letra A chí'in Z. Vati tu iyo nda yo nàtii takuii, ta yu'u saanj ni ku'vai ma takuii ko'o na nuu kàna ra', ikan na koo na endeeni chí'in. ⁷ Ta tu iyo iin ndian ndyo'o kùndee jakanaa ndo ma kui'na, tajan ndisaa ma ña va'a ña iyo chí'in i'ya, tundeeni ndo ni kùu yi. Ta yu'u ni kui Ndioo ndo ta maa ndo ni kuu ndo se'i. ⁸ Va taku ma ndian ndasi, ta jãña na ma iti, chí'in ma ndian tüvi chíinuni tu'in, chí'in ndian ndokini cha'a' ma kuati ka'nu ña jà'a na, ta chí'in ndian chà'ni ñivi, chí'in ndra kí'vi chí'in ñivi ña'a yüvi ñasi'i, ta ñivi ña'a ña kí'vi chí'in ndra'ii yüvi ii, chí'in ndian chà'tani jatakue'e ñivi chí'in tati xaan, chí'in ndian jaka'nu yutun íí, ta chí'in tandi'i ma ndian jànda'viña'a. Ndisaa ndiakan ni ku'un na ma andaya' nuu nduva'a tiin ma ñu'ú chí'in azufre. Yakan

kùu ma cha'a' uvi ña ni kuvi na.

Nuu kà'an yi cha'a' ñuu Jerusalén ñuu chaa

⁹ Ta ma ndi ucha ta'an ma tati va'a Ndioo ña nda'a yi ndi ucha ta'an ma ko'o ña chitu yi chí'in ma ucha nuu ma tundo'o nuu ndi'inia, tajan tañu ndiakan kíchi iin yi, ta te'en nāka'an yi chí'in:

—Na kichiun nuu ndai i'ya, ti i'ya ni jana'i nuun nda ña kùu ñasi'i ma ra kùu mvechala.

¹⁰ Tajan ma Tati Íí Ndioo jãna'a yi ma tañu ñuma'nai, ña ndē'i iin tati ña jàkuu tiñu nuu Ndioo, ta chãndaka yi yu'u ma siki iin yuku ya'a sukun. Ta ikan jãna'a yi nui naja kua kàa ma ñuu Jerusalén íí ta ka'nu ma ora vachi nuu yi iti' andivi nuu iyo ma Racha'nu Ndioo. ¹¹ Ta ma ñuu ka'nu ikan nduva'a tàcha yi, ti xinda'vi Ndioo kùu yi, ña vii kàa yi, takua kàa ma yuu nduva'a vii, chí'in takua kàa ma yuu nàni jaspe ña juuni nduva'a vii tacha yi, takua kàa ma inu ndia. ¹² Ta ninii nuu chikonuu yu'u ma ñuu ka'nu, ikan ndē'i ña endee chikonuu yi ña ndasi yi chí'in korayu ña nduva'a sukun, ta uchi uvi yuve'e yi ndia. Ta ta'ii'iin ma yuve'e iyo iin ma tati ña jàkuu tiñu nuu Ndioo ña jakuenda yi yi. Ta ma yuve'e juuni iyo sivi ma ndi uchi uvi ma ndracha'nu ña kūu tatá ma ñivi ñuu Israel ma taji'na. ¹³ Ta juuni iyo uni yuve'e yi ma ndi kumi chiyo yi. ¹⁴ Ta

ma korayu ña ndasi ma yu'u ñuu ka'nu ikan, ka'iin uchi uvi ma yuu na'nu cha'a' yi, ta chata ma yuu ikan, ka'iin ndi uchi uvi sivi ma ndra kùu tatun ma ra kùu ma mvechala.

¹⁵ Tajan ma tati ña jàkúu tiñu nuu Ndioo, ma ra kà'an chi'in, nda'a ra iin yutun kuii ña kuva'a yi chi'in oro kuenda ña tikuv'a yi ma ñuu ka'nu ikan, chi'in ma korayu ta yuve'e yi ndia. ¹⁶ Ta ñuu ka'nu ikan iin ku'va ni kua ki'in yi. Takán kùu tajan tikuv'a ndio ma yi ma ñuu ka'nu ikan chi'in ma yutun nda'a yi, ta kēta yi: Uvi mii uvi cientu kilometru. Ta ma iti' kani yi, iti' sukun yi, ta iti' ki'in yi, indukuni kua chikuku'va yi. ¹⁷ Takán kùu tajan tikuv'a ndio yi ma korayu. Ta kēta yi: Iin cientu uvi xiko kumi iki nda'a yo kùu yi chi'in ma ku'va ña chātiñu ma ñivi taji'na.

¹⁸ Ta ma korayu kùva'a yi chi'in yuu ña nàni jaspe. Ta ma ñuu ka'nu ikan kùu yi maaa oro, ña vii kuichin yi takua kàa ma inu. ¹⁹ Takán kùu ta tandi'i nuu ma yuu vii ña kùva'a ka'iin cha'a ma korayu ikan, te'en kùu yi: Ma yuu nunuu, kùu ma yuu jaspe, ta ma ña uvi, kùu ma yuu zafiru, ta ma ña uni, kùu ma ágata, ta ña kumi, kùu ma yuu esmeralda, ²⁰ ta ma ña u'un, kùu ma yuu ónice, ta ña iñu, kùu ma yuu cornalina, ta ña ucha, kùu ma yuu crisólitu, ta ña una, kùu ma yuu berilu, ta ma ña iin, kùu ma yuu topaciu, ta

ña uchi, kùu ma yuu criso-prasu, ta ma ña uchi iin, kùu ma yuu jacintu, ta ma ña uchi uvi ña kùu ma yuu nuu ndi'inia, va kùu ma yuu amatista. ²¹ Ta ma ndi uchi uvi yuve'e yi, kùu ma uchi uvi ma yuu ña nàni perla, ti ta'ii'iin ma yuve'e ikan kuva'a yi chi'in iin ma yuu perla. Ta ma kaai ka'nu ña chà'nda java ma tichi ñuu ka'nu ikan, kuva'a yi chi'in maaa oro, ña ya'a kuichin kàa yi takua kàa ma inu.

²² Ta tüvi nī nde'i nī'iin veñu'u ma tichi ñuu ikan, vati uvanuu ma Racha'nu Ndioo, ra iyo ndatu ga, chi'in ma ra kùu takua kùu ma mvechala, rakan kùu ma veñu'u na. ²³ Ta ma ñuu ka'nu ikan, tüvi chiniñu'u yi ña jàtuun ma nikandii yi, ta ni ma yoo ndia, vati ma ra ni jàtuun yi kùu ma Racha'nu Ndioo, ta ma ñu'ú ikan, kùu ma ra kùu takua kùu ma mvechala. ²⁴ Ta tandi'i ma ñivi iyo tandi'i ma ñuu iyo ñuñivi, ni kakunuu na nuu jatuun yi ma ñuu ka'nu ikan. Ta ma ndra kùu rey ña iyo ma ñuñivi, ni ku'va ndra ndra tandi'i kuii ma ña kuika ndra nuu ma ñuu ka'nu ikan, ta ni tiñu'u ndra yi. ²⁵ Ta ma ndisaa ma yuve'e yi na töve ni ndasi yi ma ora nduvi cha'a' ña töve ni koo chani kuaa. ²⁶ Vati juuni tandi'i ñuu ni ku'va na ña kuika na nuu ma ñuu ikan, ta ni tiñu'u na yi. ²⁷ Va töve ni ki'vi ma ñuu ikan ndisaa ndian kini chi'in ndian jà'a kuati. Ta juuni töve ni ki'vi ndian

xaani a ndian jàka'nu yutun íí chí'in ndian jànda'viña'a. Vati uvanuu ma ndian ni kí'vi ma ñuu ikan, kùu ma ndian ka'iin sivi nuu ma tutu ra kùu mvechala ña kà'an yi, yo ni koo endeeni chí'in ra.

22

¹ Ta ora yā'a ña kūu takan, tajan ma tati ikan jāna'a ndio yi nui iin yuta takuui kuichin takua kaa inu ña chà'a ra' kivi koo yo, ña kèe ra' ma nuu iyo tayu íí nuu chà'nda Ndioo tiñu chí'in ma ra kùu takua kùu mvechala. ² Ta ma ma'ñu ma kaai ka'nu ña ya'a ma tichi ñuu ka'nu, chí'in ninduvi chiyo ma yu'u yuta, ikan ndē'i ña kuakua'nu ma yutun chà'a kivi koo yo, ta chà'a chiti chàcho uchi uvi cha'a' iin kuiya, ña kùuni yi ka'an yi ña chà'a run chiti nani yoo. Ta juuni va'a ma nda'a' run kuenda ña jànda'a yi tandi'i ma ñivi iyo ñuñivi. ³ Taku ma ñuu ikan töva ni koo ni'iin ña kini a ñivi kini ña töve chàta'ani Ndioo ña na koo na. Ta ma tayu íí nuu chà'nda Ndioo tiñu chí'in ma ra kùu takua kùu ma mvechala, ni koo ndio ra ma ñuu ka'nu ikan, ta ikan ni jaka'nu ndio ma ndian kùu ñivi ra ra, ndian jàkuu tiñu nuu ra. ⁴ Ta ndisaa na ni nde'e na ma nuu va'a ra, ta ma sivi ra ni kindoo yi ma te'e nuu na. ⁵ Ma ikan töve ni koo chanikuaa, ta ma ndian ni koo ñuu ikan, na töve ni kuniñu'u na ñu'ú nda'a, ta ni ñu'ú nikandii, vati maa ma Racha'nu Ndioo

kùu ra ña ni jatuun ra ñu'ú nuu na. Ta takan kùu yi ña ni ka'nda na tiñu ma ikan ndisaa tiempu.

Chani kuyatin kichaa Jesucristu

⁶ Takán kūu tajan te'en nāka'an ndio ma tati ña jàkuu tiñu nuu Ndioo nui:

—Tu'un ndicha kùu ma tu'un i'ya, ta iyo yi ña kundeeniun yi. Vati ma Racha'nu Ndioo cha'a' ndatu ra ña kàtitu'un ma ndra kà'an tu'un yu'u ra, rakan kùu ra ña tāchi yu'u ña kùu ma tati ña jàkuu tiñu nuu ra ña na jana'i nuun ma ña chakuyatin kichaa.

⁷ Takán kūu tajan te'en nāka'an tuku ma Racha'nu:

—¡Chani kuyatin kichai!
¡Na sii kuuni tandi'i ndyo'o ndian jàchi'in ña kà'an nuu ma tutu Ndioo i'ya!

⁸ Yu'u Xuva, ndē'i ta chíini ma tu'un i'ya. Ta ora cha yā'a ña ndē'e ndioi yi, tajan chūnandi chiti nuu ma tati ña jàkuu tiñu nuu Ndioo ña kà'an chí'in, ta kícha'i jàka'nui yi. ⁹ Va ma tati ikan te'en nāka'an yi chí'in:

—Na jā'un takan, vati juuni indukuni kùu iin musu Ndioo, takua kùu maun chí'in ndra yaniun ña kà'an tu'un yu'u Ndioo, ta tandi'i inga tuku ma ndian jàchi'in ña kà'an nuu ma tutu Ndioo. Yakan va, ¡na jaka'nun ma uvanuu Ndiooni!

¹⁰ Ta juuni te'en nāka'an tuku yi chí'in:

—Ña tindií xe'un ma tu'un yu'u Ndioo, ña iyo nuu ma tutu i'ya, vati chani kuyatin

kuii jachinu yi ma ña kà'an yi. ¹¹ Va'a ga ña na ku'vaun ña na ja'a ma ndian kini ma ña kùuni maa na. Ta ma ndian jà'a kuati, va'a ga ña na ku'vaun ña na ja'a maa na tiaga kuati. Va taku ma ndian ja'a ña va'a, va'a ga ña na ja'a ga na yi, ta ma ndian iyo íí kuenda Ndioo, na nanduku ga na naja kua koo tiaga íí na kuenda ra. —Takan kàti yi nui.

¹² Ta ma Racha'nu Jesuu te'en kīcha'a ra kà'an ra:

—Ndicha va'a ña chani kuyatin kichai, tajan ma ora ikan ni ku'vai ma ya'vi ndo cha'a' ma naja kua jà'a ma ta'ii'iin ndo. ¹³ Vati yu'u kùu ma ra nunuu, ta ma ra nuu ndi'inia, ma nuu kīcha'a yi ta ma nuu ndi'inia, takua kùu ma letra A chi'in ma letra Z.

¹⁴ 'Na sii kùuni ma ndian ndochaa anima na, vati takan kùu kachi na ma chiti kèe nuu ma yutun ña chà'a kivi koo yo. Ta juuni na sii kuuni na ti ni kuu ki'vi na ma yuve'e ma ñuu ka'nu ikan ndia. ¹⁵ Va takua ma ndian kini ña jà'a kuati, ni kindoo na iti' nuke'e ñuu ikan, chi'in ndian nduvi a jatakue'e, ta ndian kì'vi chi'in ñivi yüvi ñasi'i na, ta ndian chà'ni ñivi, chi'in ndian jàka'nu yutun íí ña töve kùu run ma Ndioo ndicha, ta chi'in tandi'i inga tuku ma ndian ya'a chàta'ani janda'viña'a ndia.

¹⁶ 'Yu'u Jesuu kùu ña tächj ma tati jàkuu tiñu nuu Ndioo, kuenda ña na

kàtitu'un kachin yi ndisaa ma tu'un i'ya nuu ma ndian chìnuni tu'in ña iyo kuenda ma ucha ta'an veñu'u. Vati yu'u kùu tata ma racha'nu rey David, ta juuni kùu takua kùu ma chele tacha ña kèta ora na'a —kàti ra chi'in.

¹⁷ Takan kùu tajan te'en nāka'an ndio ma ra kùu Tati Íí Ndioo, chi'in ma ndian kùu takua kùu ñasi'i ma ra kùu mvechala:

—Na'a ndo —kàti na.

Ta nda ndian ni kuuni ña taso'o na ora kà'an na takan, na ka'an na:

—Na'a ndo —inga cha'a'.

Tu iyo nda ndian natii takuii, na kichi na i'ya. Na kichi na ta ku'va saanj ma takuii ko'o na ña chà'a kivi koo yo.

¹⁸ Tandi'i ma ndian taso'o ma tu'un kà'an nuu ma tutu Ndioo i'ya, ña kà'an yi chi'in tu'un yu'u ra, te'en kùuni katitu'un kachin nuu ndo: tu iyo nda ndian tiso ga tiá siki ma kua kà'an yi, juuni ma Racha'nu Ndioo ni tiso ga ra tiá siki ma tundo'o ni nde'e na, va ma tundo'o ña kà'an yi nuu ma tutu i'ya ndia. ¹⁹ Ta tu iyo ndian kindaa ma kua kà'an nuu ma tutu Ndioo ña kà'an yi chi'in tu'un yu'u ra i'ya, juuni ma Racha'nu Ndioo ni kindaa ra nuu na ma ña ni kuu kuenda na ma nuu iyo ma yutun chà'a kivi koo na, ta ni kindaa ra yi nuu na, ikan na kùu koo na ma ñuu íí ka'nu ña kà'an yi nuu ma tutu i'ya ndia.

²⁰ Ta ma ra kàtitu'un kachin ma tu'un i'ya te'en kà'an ra:

—Ndicha, ña chani kuy-
atin kichai —kàti ra.

Tajan te'en nāka'an ndiko
ma ra kà'an cha'a' ma tu'un
i'ya:

—iNa'a, yo'o Racha'nu Je-

suu! Ta takan na kuu yi.
Amén.

²¹ Ta ma Racha'nu Jesuu,
na koso ra ma ñamani ra
chata ndisaa ndo. Ta takan
na kuu yi. Amén.